

„Tak dlouho podržím tvé srdce,
jak dlouho ty podržíš lilii.“

PO CESTÁCH KRISTOVÝCH

Díl II.

V ZÁHONECH MARIINÝCH

Stavovské promluvy pro mládež,
vhodné pro exercicie, spolkové konference
i pro kazatelnu.

Sestavil P.Konrád M.Kubeš T.J.

Vydala Marie Rosa Junová v Tasově

Imprimi potest.

Pragae, 13. Novembris 1944.

P. Theoph. Spáčil, S. J.

Nihil obstat.

Dr. Josef Jančík,
censor.

Imprimatur.

V Brně, dne 20. září 1945.

Msgr. Dr. Josef Kratochvíl,
vicarius capitularis.

Panenské Matce,

Příčině naší radosti,
která přinesla radost a štěstí do domu Alžběty,

která dodnes rozlévá blaho v každém srdci,
jež navštíví a oblaží svou láskou a svou milostí,

která vzývaná jako Věž Davidova
a Věž z kostí slonových jest ochránkyně víry a čistoty,
největších to pokladů věřící mládeže,

věnujeme toto dílko a prosíme, aby ho ráčila užít
k posvěcení mladistvých duší, jako kdysi svou milostiplnou
návštěvou posvětila duši předchůdce svého božského Syna.

Na Velehradě,

v předvečer svátku Navštívení Panny Marie 1941

Kniha se chystala nastoupit pouť po našich krajích. . . .

Napřed ji měl v práci přerovský censor; škrtal a škrtal, na př. že vrabci spustili „válečný“ pokřik — slovo „válečný“ musilo pryč, aby se mírumilovný „Vůdce“ nehoršil. „Ten hrad na Rýně byl jistě k d y s i nedobytný . . .“ Urážka! Německé hrady jsou nedobytné na věky! Atd. atd.

Pak vzala knihu do práce vojenská censura v Olomouci. Ta teprv řádila. „Šestá vlastnost charakteru je **samostatnost**. Přečti si Schillerovu báseň o Bozích Řecka . . . Lidé věří všemu, co čtou ve svých novinách, a jsou tak nekritičtí, že nedovedou samostatně myslet a nechají za sebe myslet jiné . . . Umět plout proti proudu . . . Bohudík, existuje statečný jinoch ještě dnes . . .“ atd. atd. Nebylo strany, kde by nebyla řádila červená tužka; všecko velezrádné protistátní projevy!

Kniha se konečně začala sázet. Vysazeno 128 stran, tu přišel rozkaz z Prahy: „Kulturní rada (nepřítel vší kultury!) zakazuje knihu vydati, sazba budiž rozmetána.“ Byli to čeští lidé, zaprodaní nepřítelům národa. Nemysleme, že „museli.“ V Jiráskově Věku se omlouvá censor Berghoff, či jak se jmenoval, Srnovi, že nerad jeho dílo popravil; český profesor kulturní osvětové rady řekl komusi: „Na toho pana pátera si budeme musit dát pozor.“ — Div, že neřekl, že ho udá gestapu. Od zaprodaných se nedalo nic doufat; nezbylo leč čekat. Teprve v osvobozené vlasti dáno povolení k tisku — došlo právě včera.

Na Velehradě, 9. prosince, v oktávě svátku Panny bez poskvrny počaté, 1945.

Autor.

Úvodem.

Exercicie musí být stavovské — promluvy nutno upravit tak, aby byly nejen přiměřeny věku, chápavosti a vzdělání účastníků, nýbrž aby měly především zřetel na stav a stavovské povinnosti účastníků. „Aby se každý rozhodl ve svém stavu Bohu sloužit . . .“ (Sv. Ignác.) Promluvy docela všeobecné, které by se hodily pro každého, pro j. nochy, dívky i manžely, pro venkovskou mládež i profesory, laiky i kněze, nemohou být nazvány ignaciánskými exerciciemi. Ale i když jsou všechny promluvy stavovsky zahroceny, bývá velmi na prospěch vložit jednu, dvě nebo i tři promluvy čistě stavovské — promluvy, které jednájí o stavovských povinnostech, stavovských ctnostech, stavovských nectnostech — —

V exerciční příručce věnujeme této věci delší stať. Víím ze zkušenosti, že zvláště tyto promluvy vyzbrojují mládež pro život, otvírají jí oči, poučí o věcech, o nichž buďto nevěděli nic nebo jež pojímali nesprávně, svedeni bludnými názory, jim ve škole nebo mimo školu (četbou, společností, výchovou) vštěpovanými. Víím, že nejedna nezkušená mladistvá duše byla přivedena na scestí neb i do neštěstí jen proto, že nebyla včas poučena a vyzbrojena proti úkladům a nebezpečím, nebyla s dostatek připravena na život. K úvahám čistě stavovským jsou připojeny kapitoly, jednájící o ctnostech, kterými se má skvíit zvláště mladá duše, jakož i neřestech jim protivných, jichž se má především mládež vystříhat. Tato příručka není systematické pojednání o ctnostném životě ani systematický návod k dosažení křesťanské dokonalosti. Asketických knih toho druhu máme dost; nám šlo jen o to, abychom podali mládeži několik praktických pokynů pro život, případně exercitátorům několik myšlenek pro stavovské úvahy. Tím se vysvětlí uspořádání látky, tím vysvětleno též, proč upozorněno i na jisté věci, na které podle našeho soudu má být mladá duše upozorněna. Pštroší politika se po této stránce nikterak nevyplácí. Že nám při tom šlo skutečně jen o dobro věci, uzná každý nepředpojatý čtenář. Soudím, že nenajde ani stopy po nějaké jízlivosti, kterou se vyznačují mnohé články samozvaných mravokárců, kteří po způsobu bludařů od dob Valentinových a Marcionových ve 2. stol. (od vlastního otce, biskupa, vyloučený pro pohoršlivý život z církve) až k reformátorům 16. stol. (Luthe- rovi) i 20. stol. se pokládali za elitu věřících a za povoláné, aby prý bičovali nepřístojnosti v katolické církvi, zapomi-

najíce reformovat sebe. Nikdo nám nebude zazlívát, že právě před tímto duchem jedovatého kritisování mládež všemožně varujeme. Upozornit v duchu lásky na nedostatky, ano; ale napadat toho, kdo užívá svobody, od církve každému popřávané, anebo napadat chybujícího způsobem, který svou jízlivostí se již stal příslovečným, toho jsme daleci, a daleka toho budiž i naše milá mládež.

Stavovskou promluvu lze rozmanitě upravit. Varoval jsem se vždy suchého vypočítávání: „1. Víra, 2. Čistota, 3. Charakter...“

A) Možno ji rozdělit na několik statí, pro každou vybrat vhodný, zajímavý, poněkud rozvedený příklad, a na něj navázat. Na př.: 1. Nejkrásnější ozdoba — věnec z rozmarýny . . . čistota. 2. Nejnebezpečnější hra — s ohněm . . . tělesná vášeň. 3. Nejbolestnější ztráta nebo nejtrpčí slzy — ztráta panenské čistoty. 4. Nejžalostnější konec (mívá hříšná známost). 5. Nejopatrnější volba — snoubence. 6. Nejjistější záruka budoucího štěstí — svatě ztrávené mládí. 7. Nejdrahocennější poklad — sv. víra. 8. Největší přikázání — láska k Bohu (spolu se zbožností) a k bližnímu. 9. Nejvzácnější věno — ctnosti. 10. Nejobávanější zbraň — jazyk.

B) Jindy možno stavovskou promluvu upravit v rámci církevního roku. 1. Prosinec . . . narození Páně . . . Svým narozením nadpřirozeným stal jsi se dítětem Nejvyššího; křest, povolání k pravé víře, sv. víra . . . jak ji chránit, jak si jí vážit, kteří jsou její nepřátelé. — 2. Leden, měsíc zasvěcený dětství Krista Pána; „u maminky“ . . . povinnosti k rodičům. — 3. Únor . . . svatý Matěj ledy boří . . . Neprolomit předčasně pouto, které tě poji k rodičům . . . četbou, společností („ulice“) atd. — 4. Březen, jaro . . . první krok do společnosti . . . škola, zábava, jazyk. — 5. Duben, bláznivý měsíc, léta klackovská (nebo „husitská“, „žabí“), milkování, vášeň, hra s ohněm. — 6. Máj, měsíc sv. Panny . . . čistota srdce, ctnost Mariina. — 7. Červen . . . květy pomalu odkvétají, šveholení ptactva umlká, v hnízdečku mladé . . . volba stavu, zasnoubení, manželství. — 8. Červenec, práce v potu tváře, povinnost. — 9. Srpen, plody do stodol . . . ovoce čistě ztráveného mládí. — 10. Září . . . dny se krátí . . . smutné následky probité mladosti. — 11. Říjen, sychravé mlhy, konec se blíží. — 12. Listopad, měsíc dušičkový, smrt.

C) Jiné schema:

1. Ty a Bůh — svatá víra. 2. Ty a tvá duše — povinnosti svaté víry. 3. Ty a tvé srdce — kdo jest jeho králem a královnou? Král srdcí a jeho neposkvrněná Matka? Či snad nějaký ubohý zjev, pobíhající po naší zablácené zeměkouli?

4. Ty a tvá čest — charakter, sebezápor. 5. Ty a tvůj kompas — církev, tvá vůdkyně životem. 6. Ty a tvoji domácí — poslušnost, snášlivost. 7. Ty a tvůj bližní... láska... Maria. 8. Ty a tvá garderoba — Knihy? Klavír? Modní zboží? 9. Ty a tvůj volný čas — besídka v zahradě, zotavení, zábava. 10. Ty a tvá budoucnost — jablko štědrovečerní . . . volba stavu. 11. Ty a tvá snoubenka. 12. Ty a tvá výbava; co „nadělí svatý Mikuláš“ tvé snoubence ve tvé osobě?

D) Pro jinochy.

1. Chceš být moudrý? Vnimej slova věčné Moudrosti! (Vira.) — 2. Chceš být silný? Chceš být muž? Chraň si, braň si a uchovej si čistotu! Nečistota činí člověka slabochem. — 3. Chceš být zdrav tělesně a duševně? Varuj se neřesti! Nečistota, alkohol, špatná společnost, hýření. — 4. Chceš být v životě spokojen? Rad' se při volbě stavu s Bohem! (Snoubenka... Nic neučinit, co Bůh zakazuje.) — 5. Chceš mít jednou ve veřejném životě vlivné postavení a tak prospět věci Kristově? Uč se! Pracuj! Šetři! Pozoruj! (Velké vzory . . . následuj!) Bud' pořádný! — 6. Chceš, aby se ti dobře vedlo na zemi? Cti otce svého i matku svou! — 7. Chceš být charakter? Nelži! Nepomlouvej! — 8. Chceš být milý Bohu a lidem? Bud' dobročinný!

E) Život jest boj!

1. a) Bojiště — doba tvého mládí, je to doba nejkrásnější, protože jarem života, b) nejdůležitější, protože záludné bitvy sváděny zde, c) nejzáslušnější, protože jedna oběť v mládí stojí výš v očích Nejvyššího než deset obětí ve stáří, d) nejnebezpečnější, protože nejvíce ohrožována pokušeními, e) nejkritičtější, protože na ní vše závisí, blaho života časného a mnohdy i věčného. — 2. Nepřátelé: a) vnější, četba, společnost, svět, ďábel; b) vnitřní, domácí, tedy nejhorší... vášně, zvláště tělesná: žádná neřest tak ohavná, zvířecí, znesvěcování těla i duše, tak nebezpečná . . . k tomuto hříchu má každý náklonnost, každý příležitost, hřích v začátcích nezjevný, vede rychle do propasti; tak z k á z o n o s n á: známost bez vážného úmyslu, bez vroucí modlitby, bez oba-
polné čistoty. — 3. Spojenci: modlitba, Eucharistie, úcta mariánská. — 4. Ovoce vítězství: zdraví, spokojenost, Boží požehnání, klidné stáří, blažená smrt.

F) Putování.

1. Pramének v horách — začátek životní pouti. „Člověk jest stvořen, aby Bohu sloužil.“ — 2. „Potůček do dále vesele uhání, zdaleka slyšet je veselé bubláni . . .“ Bezstarostné

čtství, povinnosti k rodičům. — 3. Kříž u potoka, zbožnost. — 4. U panského mlýna — potůček zapřažen do práce. — 5. Vodopády, kaskády, čisté vlnky . . . čistota srdce. — 6. Labe a Vltava . . . ruku v ruce životní poutí, známost, snoubenka. — 7. Na moře . . . tvá loďka do života. — 8. Kompas . . . víra. — 9. Skála v moři — charakter. — 10. Maják — výstraha; nebezpečí pod hladinou (útesy), nad hladinou: skaliska, piráti . . . škůdci, špatná společnost a špatná kniha. — 11. Mys dobré naděje . . . Chceš ho šťastně obeplout? Přemáhej sám sebe! — 12. Atlantis, zmizelá báječná země . . . probité mládí. — 13. Mälström, nebezpečný vír na severu Skandinávie, nevěra. — 14. Mys zoufalství na jihu Gronska, ztroskotaná životní loďka. — 15. V domovském přístavu . . . po čistém mládí šťastné a požehnané stáří a blahé skonání.

Kdo srovná tento díl s č. 2., 3. a 4. exerciční knihovny, postřehne, že tam citováni většinou Otcové, zde častěji spisovatelé profánní. Pochopitelně — o ctnostech, byť jen přirozených, mluví filosof a beletrista stejně jako theolog, třebaže každý s jiného hlediska. Že někteří známí autoři přišli „zkrátka“, zatím co jiné citují hojně, má svůj důvod v tom, že jsem vybíral sentence, nikoli vzletné verše, jak vymáhala povaha a obsah tohoto dílka. Po sentencích bys mnohdy marně pídil jak u našich tak u cizích básníků světového jména, zatím co lidé znalý Shakespeare jimi jen srší; kdo studuje jeho dramata s hlediska psychologického, nikoli uměleckého, najde v nich bohatý důl jemných psychologických postřehů — a o ty nám šlo. Petr Calderon v některých dramatech skýtá mnoho, v jiných docela nic, Smiles skýtá mnoho pro kapitoly o charakteru a sebeovládání . . . Nešlo mi o to, abych podal mládeži anthologii citátů z nejrozmanitějších autorů, chtěl jsem podat obsažné sentence, a ty jsem bral jak z pokladnice národního mudrosloví (příslaví), tak ze světských spisovatelů i ze svatých Otců.

1. Mládí — jaro života . . .

Pamatuj na Stvořitele svého za dnů
mladosti své. (Kaz. 12. 1)

Tuto chvíli, co tyto řádky, mládí přátelé, čtete, sta jinochů a dívek jest shromážděno na schůzích, ve spolcích, ve školách, a naslouchají řečem neb výkladům nesčetných řečníků, vzdělavatelů, profesorů, nebo čtou noviny, revue, brožury, knihy . . . Nejrozmanitější řeči i pojednání, ale snaha všech je táž: získat je pro sebe, pro své ideje, pro své názory. Větším dílem ovšem k boji proti Kristu, proti kříži . . . Jsou to

lidé, stojící ve službách a pod praporem knížete temna a chtějí mládež získat pro něho, ať si toho vědomi jsou nebo nejsou. Užívají k tomu prostředků nejrozmanitějších — především takových, které mladé duši lichotí a vášním lahodí. Bývaly doby, že při odvozech brance opíjeli. Proč? Tehdy byla vojenská „povinnost“ dobrovolná, krutá, dlouholetá — samozřejmě, že rozumný jinoch se k tomu neuvolil; jen od opilého dosáhli svolení, a ten potom rozkoš jednoho večera zaplatil celoživotním pokáním. Této metody užívá kníže temna dodnes; mladou duši omámí a tak ji dostane do spárů. Dítě bys snadno otrávil; stačilo by mu dát, co je sladké . . . že to je jed, že to škodí a život ohrožuje, to dítě neví, a kdyby vědělo, nedbalo by. „Je to dobré, mně to chutná.“ I tobě podává d'ábel sladký jed. „Lide můj, ti, kteří ti lichotí, tebe podvádějí.“ (Is 3. 12) Jeremiáš lká nad zbořeným Jerusalemem: „Proroci (učitelé) tvoji mluvili tobě úlisně a lživě, místo co by tě k pokání vybízeli; neodkrývali tobě nepravosti tvé, aby odvrátili neštěstí tvoje.“ (Viz Pl 2. 14)

I já přicházím, abych tě získal — ne pro sebe, nýbrž pro toho, jenž s tebou vždy dobře myslel a myslí; jenž tě chce a může učinit dokonale šťastným, jenž ti osvědčil svou lásku tím, že za tě život obětoval, jenž však nikdy nelichotil pýše jako Hus, nelichotil tělesné vášni jako Luther, nelichotil mocným tohoto světa jako onen i jiní, nejednal nikdy jako demagog. On, pravda věčná, láska nekonečná a pravá, láska sama . . . „Uživej světa“ volají k tobě jedni, on však káže: „Přemáhej sám sebe.“ „Hověj vášním“, volají jiní, on však přikazuje: „Nepožádáš . . .“ Svět hlásá egoismus, hned skrytě, hned nepokrytě, on však učí: „Blahoslavení milosrdní.“

A ty? Jsi jako Matouš, který na jediné slovo vtělené Pravdy šel bez váhání za ním? Jsi jako mládenec v Zajordání, jenž se obrátil k Pánu zády? Truchliv sice, protože viděl jasně: „Zde pravá cesta k dokonalosti, a já ji opouštím. . .“ Jsi snad jako Herakles na rozcestí, na vahách, čího hlasu následovat? Vezmi si za rádkyni reguli, kterou zvolil tehdy onen řecký hrdina: „Pamatuj na konec!“ Všimni si, kam vede učení jejich a kam vede nauka Kristova. Nemohu k tobě mluvit jinak než jak kázal a učil Kristus; nemohu ti říci: „Jsi mlád, a mládí má právo užívat světa i jeho špinavých rozkoší.“ Ale mohu ti ukázat, kam vedou zásady Kristovy a kam zásady knížete tohoto světa, nepřátel svatého kříže. Svět a satan neznají slibnějšího lovu a nemají cennější kořisti nad mladou duši. Stavovská promluva má úkolem a účelem vyzbrojit tě k boji, vyzbrojit tě pro život, upozornit tě na léčky a úklady tvých nepřátel, být ti výstrahou a zároveň vůdkyní, ukázat ti spolehlivě cestu, jež vede k pravému štěstí. O jinoš-

skou a dívčí duši jde kdekomu, o ni jde i tvému Spasiteli. Oněm, aby tě zahubili, jemu, aby tě zachránil. Komu by ses měl spíše svěřit, o tom nechať tě poučí svatý kříž, na němž se za tebe obětoval ten, jenž tebe vpravdě miluje.

Viz obraz „Hra o duši.“ Hluboká myšlenka. Hraješ o duši, se satanem, svým nepřítelem. Nejen o duši... o své pozemské štěstí, o klid svědomí, o zdraví a pokojné stáří... tedy o všechno, o statky časné i věčné. Není pochyby, mládí jest doba bojů. Bojiště jest celá doba tvé mladosti; o nepřítelích jakož i o spojencích budeš slyšet, taktéž o výsledku boje, o ovoci čistě ztráveného mládí i o kletbě hříšné mladosti.

Doba tvé mladosti — nejkrásnější doba, červánky života, jaro života. Proto se o ně potýká satan s tvým anđelem strážným, proto o ně každý stojí, a ty máš volnost, dát své srdce, komu chceš. Ale pamatuj: co kdo sil, to bude i žít. Proto vol opatrně, vol rozumně, abys toho nemusil želet. Zlato v světě mnoho zmůže, ale k ztracenému mládí nepomůže. (Raimund.) Vesel se, jinochu, v mladosti své (Kaz 11. 9), ukaž, že u Pána je ti blaze a dobře!

Pohled' na chudobku. Prostinký kvítek, a tak rád se po něm každý sehne, když zmizejí sněhy a první chudobka se ukáže v nízké trávě. Proč ji tak rádi trháme? Patří k prvním jarním kvítkům a znamená první oběť. Později budeš musít přinášet daleko větší oběti, ale nejkrásnější je oběť, kterou přineseš v mládí. Co tu nápadníků, kteří po tvém mladistvém srdci vztahují ruce! Svět, tělo, vášeň, špatná společnost, d'ábel, všichni chtějí jaro tvého života. O ně stojí i tvůj Stvořitel a Vykupitel. „Synu můj, dcero má, dej mi srdce své.“ (Př 23. 26)

S jakou pečlivostí se sklání Pán k duši jinocha v Písmě sv. v didaktických knihách Starého Zákona! Jarní vánek z našich dětských let nás ovane při slovech, v nichž otcovská starostlivost, pojící se s otcovskou láskou, napomíná jinocha: „Synu můj, dbej mých rad (Př 3. 21) a nebudeš naříkat, až šediny budou pokrývat tvou hlavu. Synu můj, nedbej jejich řečí, když hříšníci ti lichotí, tebe svádějí a zvou: „Pojd' s námi, společný měšec budeme mít všichni.“ Synu můj, zdržuj se jejich cest (1. 10 nn), slyš mne a neodstupuj od mých slov (5. 7). Synu můj, varuj se zlého (Sir 4. 23) a nezasívej zlého semene do brázd nepravosti (7. 3).“

Jaro života... jaké jaro, takové obyčejně i léto a takový i podzim; — jaký květ, takový plod, taková úroda. Může se sice stát, že krupobití zničí v létě slibnou úrodu, že víchř sklátí ovoce již zradé, t. j. i v pozdějších letech se můžeš zkažit. Ale pravidlem zůstává: „Jinoch od cesty své, již byl

navykl, i když zestará, neodstoupí od ní.“ (Př 22. 6) Jaké jsou dny mladosti tvé, takové bude i tvé stáří. (Dt 33. 35) Co jsi v mládí nenashromáždil, kterak ve stáří najdeš? (Sir 25. 5) Jen aby nepomrzly, aby neshnily ty květy jara — pak jest úroda zabezpečena.

Nejprohnaněji ze všech nápadníků si počíná d'ábel. „Víš co, uděláme kompromis. Jaro života, květ života, dáš mně. Zbytek života, zrezavělé, vysloužilé, veteránské srdce můžeš pak dát Bohu.“ Jak mnohá duše přistoupí na tuto nabídku! Jako by Pánu Bohu byly staré kosti dobré dost. O takové vyssáté srdce, o kvasnice života má on stát? Mládí probiješ se světem, a když tě odkopne a o tebe již nestojí, pak nabízíš srdce Tvůrci?

Žel, že již od pradávna dělá d'ábel se svou nabídkou velmi dobré obchody. „Mně květ, Bohu opadalé listí...“ Sv. Ambrož si stěžuje, že mnozí přinášejí sice Bohu oběti, ne však prvotiny — ty ponechají sobě a probijí se světem; jemu obětují, co teprv nakonec zbude, ačli vůbec co zbude. Mnozí tak jednají, Bohu dávají jenom to, co jest nejhoršího, co porušené, co zkažené, čehož nemohou k ničemu užít ani sami ani bídný svět. (Tomáš Aq.) Kvasnice svých starých let přinášíte v oběť Nejvyššímu, vy, kteří jste květ své mladosti prohýřili se světem? (Petr Cell.) A Tvůrce má o takový „dar“ stát? (Srov. Mal 1. 8) Již v čtvrtém a pátém století byli takoví. Dali se podvést od pekelného ducha, jenž všude nákazu šíří a jenž navrhuje: „Čas svého mládí, tyto krásné dny, jež právě máš, dej mne; budoucí dny, stáří, kvasnice, dáš Bohu.“ (Řehoř Naz.) Na kterou neplechu on není chud? (Shakespeare.) Přemnoho je těch, kteří se dovedli ve stáří odtrhnout od kluzkých cest mládí, vzácný, kdo v mládí těžké jho ve vážném odříkání nesl. (Amb.)

Když žhavé africké slunce zapadne a nad rozpáleným krajem se snese vlažný večer, mají domorodci na březích Konga zajímavou podívanou; jistý druh liliovitých rostlin (amarylkovité) rozevírají své nádherné bělostné purpurově žíhané květy a rozlévají na všechny strany překrásnou vůni. Pěkný obraz duše, jež jinošská neb dívčí léta svatě ztrávila, a když se slunko života kloní k západu, vydává vůni svatosti a ctností!

Mládí, nejdůležitější doba. Proč zahradník opatruje mladý stromek jak oko v hlavě? Navštěvuje ho, bdí nad ním, chrání ho, pečuje o něj, a starých si ani nevšimne. Proč? Tyto jsou již osvědčeny, o ty netřeba se bát. Ale mladý štěp? Mohl by být zlomen, mohl by uschnout, mohl by se zakřivit... Kdyby měl stromek volnost pohybu, nebyla by mu příliš milá tyč, k níž jest přivázán. Ale my víme, jaký má

účel. „Synu můj, zachovávej má přikázání, a budeš živ (Př 7. 2); od mladosti přijímej mé učení, a dosáhneš moudrosti (Sir 6. 18); dobré jest muži, nesl-li jho (zákona mého) od mladosti své.“ (Pl 3. 27) „Platím velkou cenu (pokutu) za svou existenci; život nám není dán k volné dispozici; příroda se s počátku tváří, jako by dávala zadarmo, ale později pošle účet“ (a jaký! Giusti.) „Má dřívější léta vydělila z velké části roky pozdější a probila značný díl mé životní síly.“ (Mirabeau.) Nejhorší při jinošské lehkomyšlnosti není to, že podrývá zdraví, nýbrž že hanobí mužná léta; pustý jinoch bude hanebným mužem, a pak často se stává, že nemůže být čist, i kdyby chtěl. (Smiles.)

Mládí, kritická doba. Rozhodné bitvy jsou sváděny zde. Uchováš-li si víru v mladých letech, jest obyčejně zachráněna pro celý život. Ubráníš-li čistotu proti útokům a úkladům mládí, máš záruku, že pravděpodobně bude zachráněna navždy. Boj musí být z velké části vybojován teď. Muži přísluší vládnout a radit, starci projevovat přání, jinochu pracovat (rceme: bojovat; Cicero). V mládí musíš projít ohněm zkoušky, ohněm pokušení, a tu se ukáže, jsi-li hrdina či mravní slaboch, budeš-li jednou muž či sketa. „Erat vir“ (byl to muž; slovo Shakespearovo, nad rakví zesnulého kdysi řečeno jako jediná chvála — to byla celá pohřební řeč! A ne všeho obsahu prázdná!) Jinoch, jenž zůstane čistý až k první šarvátce, k prvnímu pokušení, a při první srážce s nepřítelem hanebně podlehne, bez boje složí zbraň. — „Ve mladosti není ctnosti“, praví německé přísloví. Je to pravda? Není! Ale jisto jest, že pravá ctnost bývá vzácnou ozdobou mladistvé duše, nikoli obvyklým zjevem.

Mládí, nejzáslušnější doba. Jaká zásluha spěchat k Pánu Bohu, když jsi všeho dosyta užil, když se ti svět zprotivil, když vše, co na tobě bylo drahocenného a krásného, svět vyssál! Když hřích opustil tebe a ne ty jej, když nehřešíš proto, že tělo vysílené již hřešit nemůže! Když už pomalu slyšíš, jak si kostlivec u tvých dveří brousí kosu! Dáblu jsi dal růže, a Pánu Bohu přinášíš zvadlé listí. Kristus Pán se setkává s mládencem: „Co mám dělat, abych života věčného dosáhl?“ „Zachovávej přikázání!“ „To vše jsem zachovával od mladosti své.“ A evangelista praví, že Pán si mládence zamiloval a pohlédl na něho pohledem nevýslovné lásky a svatého božského zalíbení. Žij tak, aby vševědoucí zpytatel srdcí mohl i na tebe pohlédnout pohledem podobným! „Mládež, která nehledí vzhůru, hledí dolů, a duch, který nevzlétá, jest určen, aby se plazil.“ (Disraeli.)

Mládí, doba nejnebezpečnější... protože je vystavena útokům nesčetných nepřátel! Tvoji protivníci, tak mocní, tak pro-

hnaní a silní, a ty tak nezkušený! Dáš se vést? K tomu jsou tyto stránky psány. Pamatuj na Stvořitele svého ve dnech mladosti své, dříve než se přiblíží léta, o nichž řekneš: „Nikterak se mi nelíbí.“ (Kaz 12. 1) Po kvapném jaře krátké léto bývá. (Shak.) Vesna — milé slibování, jeseň — štědré darování. (J. Weber.)

2. Hrad na skále.

Jsme církev bojující — naši předkové říkali „rytěřující“, tedy rytíři v armádě Kristově, rytíři, třímající v jedné ruce meč — nikoli vražednou zbraň, nýbrž pochodeň pravdy, světla a slova Božího, jež jest „ostřejší než meč dvojsečný, na obě strany broušený“ (Žid 4. 12), a v druhé ruce ochranný štít víry. (Ef 6. 13) Být plni bojovného ducha, jak se sluší na rytíře Kristovy — vyznamenávat se bojovností, nikoli k pustým rvačkám, nýbrž na ochranu nejsvětějších statků, především na ochranu víry.

Víra, hrad na skále — — Jedeš-li po Rýně od Koblenze k Mohuči, vidíš po obou stranách mohutného toku hrad vedle hradu; každý vysoko nad řekou, na skále, strmí hrdě k nebi, hledí takřka se své výše dolů na vlny mohutného proudu, na vesničky, na lidi tam dole, jako by si byl vědom své nedobytnosti. S jeho výšin vypadá mohutný parník, brázdící si namáhavě cestu, jako skořápka, zatím co on stojí nepohnut, pevně... Pěkný symbol sv. víry, neproměnné, nepohnuté, nevývratné, zatím co podle ní proud času unáší každého zrozenice Adamova jak ty vlny tu loďku tam dole. Kdokoli se do zdí tohoto hradu uchýlí, je střelám nepříteli nedostupný. Uchovej si víru neporušenou, a uchováš si i ostatní ctnosti, především ctnost andělskou. Nezapředne snadno do močálu, kdo nebi tak blízek, kdo na strmé skále má svůj hrad a v jeho zdech se drží — hrad víry Kristovy.

O víře mají mnozí pojmy docela nesprávné. Co vlastně znamená někomu věřit? Přijmout něco za pravdu na základě cizího svědectví. Věcí, o nichž jsme se sami „na vlastní oči“ přesvědčili, jest pramálo. Většina našich poznatků pochází z víry; jí začíná a o ni se opírá výchova doma i vyučování ve škole. Věřím cestovateli, který mi ve své knize líčí cizí země, věřím dějepisci, který mi vypravuje o minulosti mé vlasti. Ti, kteří si z víry v Boha tropí posměch, věří lidem — a to někdy až příliš mnoho! Svatopluk Čech se již před desítkami smál „svobodomyšlným“, kteří věřili na slovo všemu, co četli ve svých stranických novinách, při čemž byli tito „svobodomyšlní“ tak málo schopni

samostatného myšlení, že nechali za sebe myslet „své“ noviny. A že na nedokázanou opičí teorii přísahal svého času jak na evangelium kdekdokdy, učený i neučený, velký i malý, universitní profesor i stavební nádeník, je s dostatek známo. Na nedokázanou a dnes zavrženou teorii... Tehdy o ní mysleli, že „pyšnou stavbu římské (t. j. katolické) víry rozmetá jako domek z karet.“ (Haeckel.)

Víra jest jeden ze tří zdrojů poznání. Nikoli poslední, nikoli nespolehlivý! První zdroj: smysly ... Poznávám to, co vidím, slyším, hmatám... Druhý zdroj: úsudek... Leccos poznám přemýšlením, úvahou, usuzováním. Třetí zdroj: víra. Mnohdy raději věřím, t. j. raději se spolehnu na svědectví jiných, než abych se musil o věci přesvědčovat sám. Je to tak snadnější, „lacinější“, někdy i jistější. Kdyby se měl šéf velkého závodu o každé maličkosti přesvědčit na vlastní oči! K čemu má ředitele a jiné zřízence, kteří mu o všem referují? Jde jen o to, bych měl spolehlivé svědky, spolehlivé referenty, jichž slovu bych bez obavy věřiti mohl. K tomu mám rozum, bych posoudil, je-li svědek věrohodný! Věřili-li někdo bez rozmýšlení všemu, co mu kdo řekne, jest jeho víra slepá a tudíž nerozumná. Víra, jak zřejmo, je tedy úkon rozumu; proto jest jí schopen pouze člověk a anděl, tvorové obdaření rozumem, nikoli zvíře, které má pouze jediný zdroj poznání.. pouze poznání smyslové. Kdyby byla víra věcí citu, jak nepřátelé tvrdí, bylo by jí schopno i zvíře — a pak by bylo schopno i pokroku, výchovy, vzdělání, vědy i kultury!

Bez víry se lidský život neobejde, a zvláště ne život kulturního člověka. Dítě musí věřit rodičům nebo křesťnému listu, že jest jejich, že se jmenuje Václav, že se narodilo v Praze, toho a toho roku a dne; žák učiteli, že toto písmenko jest A a toto B, že toto je tygr a toto pštros... Čtenář věří knize, soudce věří výroku svědků, paciscent při uzavírání smlouvy danému slovu nebo podpisu atd. A nyní přichází apoštol a praví: „Přijímáme-li svědectví lidské, vezme, že svědectví Boží větší jest.“ (Jan 5. 9) Mluví-li nebo promluvil-li kdy k nám Bůh, sluší se, abychom bez výhrady pravili: „Věřím — protože tys pravda sama, vševědoucí, jenž se nemůžeš mýlit, a protože jsi nekonečně svatý, a tudíž nemůžeš nikoho oklamat.“ Konrád III. řekl po dobytí Weinsbergu svým rádcům, kteří smysl jeho výroku uváděli na pravou míru: „Císařské slovo se nesmí kroutit ani tak nebo onak vykládat.“ Takto mluvil o svém výroku člověk, a přec nebyli jeho rádcí v nepravu. Co tedy říci o slově věčné Pravdy? Jde jen o to, abychom zjistili, zda Bůh skutečně k člověku promluvil. Na to odpovídá sv. Pavel: „Ne jednou, ale mnohonásobně — napřed skrze proroky, a nakonec skrze

svého jednorozeného Syna.“ (Viz Žd 1. 1) Vtělený Syn věčného Otce přišel; napřed dokázal, že jest opravdu tím, za koho se vydává („legitimoval se“), a to zázraky, jichž vykonal před tváří nevěřících židů bez počtu, a pak teprve žádal víru — bezpodmínečnou víru. Měl právo ji žádat, když tak zřejmě osvědčil své božství, že jakákoliv pochybnost byla vyloučena. Přišel Učitel s nebe, po němž toužilo lidstvo celá tisíciletí, přišel, aby nás poučil o pravdách, na něž lidský rozum sám sobě ponechaný nepřišel a přijít nemohl a po nichž přec duše dychtila. Když pak své dílo dokonal, svěřil svou nauku církvi, kterou ustanovil za učitelku lidstva. Na ni jest odkázán každý, kdo po pravdě touží a kdo chce dojít spásy. A tobě se dostalo štěstí, že jsi se narodil z rodičů věřících, jakož i cti, že jsi členem pravé církve Kristovy.

P o v o l á n í k p r a v é v í ř e . . . první a největší milost, již se nám dostalo. „Blahoslavené uši, které slyší, co slyšíte vy . . . Ne z toho se radujte, že se vám zlí duchové poddávají (že jste v mém jméně konali zázraky), nýbrž z toho, že vaše jména jsou zapsána v nebesích“ (že jste přišli k poznání pravdy, a tím dosáhli záruky věčného života; Lk 10. 20, 23). Svatá víra, legitimace a vstupenka do nebeského Jerusalema . . . Nad naši rakví se bude jednou církev dovolávat toho, že „tento zesnulý v tebe věřil a doufal, a třebaže z křehkosti zhřešil, víru v tebe nezapřel . . .“ Svatá víra, první božská ctnost, základ všech ctností, základ mravního dokonalého života, záruka věčného vyvolení. Bez víry se nelze líbit Pánu, růže ctnosti z víry vykvétá . . . (Viz Žd 11. 6)

Z toho plyne naše první povinnost: **v d ě č n o s t** za milost povolání k pravé víře. Listuji právě v zeměpisném atlase a zamyšlen hledím na mapu „Rozšíření náboženství na zeměkouli.“ Katolické označeno zeleně . . . jak nepatrná zelená skvrna na té mapě! Jak málo zelených bodů a pruhů! Kolik lidí, kolik národů tápe ještě dnes v temnotách nevědomosti a bludu -- beze své viny! Vzpomeňme „Černé Afriky“ nebo „Žlutého východu“, vzpomeňme Oceanie, vzpomeňme těch, kteří se narodili v křesťanské Evropě, ale z rodičů nekatolických. Staří filosofové očekávali a toužili po osvícení shůry, protože viděli jasně: „Na jisté otázky, a to právě na nejdůležitější otázky života, odpovědi nemáme a marně bychom ji od člověka smrtelného doufali.“ Staří pohané se Učitele nám s nebe daného nedočkali, moderní pohané se od něho zúmyslně odvracejí, svévolně zavírají oči světlu pravdy, a proto zaslouženě tápají v temnotách ještě větších než staří. „Odkud na světě jsem, k čemu na světě jsem, kam se ubírám . . .“ To vše jsou otázky, na něž dá určitou a jistou odpověď každé křesťanské dítě, znající katechismus, na něž

však odpovědět nedovedou „učenci“, kteří víru odhodili. Hrabě Mun slyší žalostně volat umírajícího vojína: „Kdybych jen věděl, je-li Bůh, je-li věčnost, a co za hrobem...“ Tento umírající, kleslý na bojišti, jest obrazem dnešního lidstva, člověk ne veskrze špatný, zápolící o vezdejší chléb, a když životem unaven klesne, ptá se na prahu věčnosti: „Kam jdu?“ ... A kdo mu na to odpoví? Najde-li kněz cestu k jeho úmrtnímu loži a víra přístup do jeho srdce, odchází s blahou útěchou. Ale postav k jeho loži filosofa, dej mu do rukou nějaký filosofický spis... Nevím, zda jeho srdce po pravdě toužící bude uspokojeno frázemi, které uslyší, nebo beznadějností, která ze spisu číší.

Někteří, praví fanatikové nevěry, sami zaslepení a k nouzi bližního tvrdí, pokrčí rameny. „Co chceš! Jsi kus hmoty, shluklo se několik atomů, a vznikl člověk... Jaký div, že se ty atomy zas rozpadávají!“ Jiní, ignoranti života, nezakusivší, co jest bolest a co znamená krátké slovo „krvácející srdce“, chtějí duši po pravdě hladovějící nebo bolestí zraněnou odbyt několika odpadky a nabízejí jí místo Boha a náboženství všelijaké „estetické hodnoty“ a cíle: pěstování umění, koncerty, divadla, obrazárny, musea... Tak na př. docela vážně americký filosof Emerson. Rozumnější hledají jiné „náhražky“, ale právě proto, že náhražky, nedostatečné a neschopné duši upokojit. Svolávají kongresy, piší obsáhlé folianty, radí se, rozumují a uvažují, co dát duši, co lidem, které napřed o víru v Boha připravili. Anglický státník Carlyle pravil: „Víru jsme lidu vzali, ale dát mu za to něco lepšího jsme nedovedli.“ Neberme nikomu nic, nejsme-li s to mu za to něco lepšího dát. (Knigge.) Když věřící přečte vše, co zkoušejí, nabízejí, co navrhují a jak se lopotí, aby našli nějakou hubenou náhražku za víru v Krista, odloží zemdlen jejich „učené“ spisy, plné bludů, zmatků, nejistoty a bezradnosti, a vrací se s tím větší vděčností k čistým pramenům pravdy, k evangeliu Kristovu.

Druhá povinnost: v ě r n o s t sv. víře. Křestní úmluva byla tvou rytířskou přísahou, kterou jsi se navždy zavázal svému Pánu a Králi, svému vůdci a generalissimovi, přísaha, jež tě váže až do posledního vzdechu, přísaha, jejímž svědkem byl tvůj anděl strážný a tvůj svatý patron. Kdykoli tě volají křestním jménem, kdykoli je píšeš nebo čteš, vždycky ti připomíná nejsvětější přísahu a úmluvu, kterou jsi kdy složil — daleko světější a závaznější než jsou řeholní sliby nebo přísaha manželská. Zpronevěřit se této přísaze, odpadnout od víry, znamená dopustit se zrady, a to na nejsvětějších statcích. Desertér, zrádce... slova, jichž se rytíř hrozil více než smrti. Zrádce jest v opovržení u každého, i u ne-

přítele, jemuž zradou prospěl. Švýcaři nechtěli vzít s sebou do boje Campobassa, jenž jim zradil Karla Smělého, milánští byli tyranského jha Ludvíka Moro zbaveni zradou Bernardinovou, a přece ukazovali na zrádce prstem, Soliman dal rozpárat křesťanského desertéra, jehož zradou dobyl Rhodu. Jak dopadne zrádce, padne-li do rukou vlastnímu králi?

Tvá česť vymáhá, abys zůstal věren svaté víře a Kristu, jemuž jsi věrnost přísahal. Tvá spása vymáhá, abys neodpadl od víry, jež jest zárukou a podmínkou věčného života. Pohrdáme prodejnými lidmi, kteří za nějaký groš zradí vlast — jest hoden větší úcty, kdo zradí víru? Čestný muž nezradí vlast nikdy, byť se kolem něho zrádci hemžilo; ospravedlní tedy věřící svůj odpad tím, že jiní „také“ odpadli? Když byla před lety založena jistá sekta, rozumoval kdosi: „Zač může ta naše (katolická) víra stát, když i kněží od ní odpadají?“ Japonský kníže v Bungo soudil jinak. Přijetím křtu popudil proti sobě knížata a zčásti i lid, v boji byl poražen, načež mu dávali jeho dvořané radu: „Zřekni se své víry, a budeš zase vládnout.“ „Nikdy ne! Byť i papež odpadl, byť i otec František (Xaverský) odpadl, já nikdy neodpadnu, já vím, komu jsem uvěřil.“ Hormisdas, ministr perského krále, téměř ještě jinoch, byl zbaven všeho jmění a učiněn otrokem, protože se nechtěl zřici víry. Varanes ho vidí po čase robotovat, ustrne se nad ním, povolá ho k sobě, nabízí mu milost a přízeň i bývalé přátelství, ale za jedné podmínky . . . „Chceš-li, abych za takovou cenu si vykoupil tvé přátelství, své jmění a důstojenství, nech si svou přízeň,“ a hodil mu k nohám meč, jímž byl od něho na znamení vrácené hodnosti opásán. (Upálen kolem r. 430.)

Zamysli si jen, jaké služby ti prokazuje sv. víra. Na životní pouti je ti vůdkyní a světlem, učitelkou pravdy a spolehlivou rádkyní, kompasem na moři života. V pokušení tě drží a chrání. „Bůh mne vidí, Bůh to zakazuje, Bůh by mne trestal“ — ale jen pevná víra je s to, aby tě držela. Vikláš-li se v těžké chvíli, když tělesné neb jiné pokušení chce prolomit hradbu a zmocnit se srdce, řekneš-li si: „Kdož ví, zda to je tak“, jsi ztracen. Začátek moudrosti jest bázeň Boží (bohobojnost, pramenící z pevné a živé víry v Boha . . . Ž 110. 10). Víra je zevnější val, jímž chráněna tvá duše, a ten val musí být pevný; zpuchřelé hradby neodolají útokům nepřátel. „Jak bych mohl učinit takovou nešlechtnost a hřešit proti Bohu?“ Tak mluví Josef Egyptský ve chvíli pokušení. (Gn 39. 9) V malomyslnosti tě víra povzbuzuje a vlévá důvěru. Malomyslnost není jinocha ani muže důstojná, a nadto jest i nebezpečná: podlamuje radost ze života a podnikavost, brzdí rozvoj tělesných a zvláště duševních schop-

ností. V utrpení tě víra sílí; co znamená kratičké slovo „zkouška, kříž“, poznáš později. I na tebe dolehnou jednou těžké starosti, snad existenční boj, snad jiné rány osudu, a nebude-li ti víra pevnou kotvou, ztroskotá se loďka tvého života na prvním úskalí, na které narazí. Viz lidi bez víry, kteří v těžké chvíli nevidí jiného východiska, leč ze života utéci. Tu jinoch, jenž zakouší první bolest — nemůže se mu dostat bytosti, kterou miluje, nebo po prvé, snad na vojně, zakusí tvrdost života; tam muž, jenž postižen těžkou ranou...

Takové služby ti prokazuje víra. Proto chápeš nyní, proč se nepřítel tak snaží vyrvat ti z rukou štít víry; abys docela a beze vší ochrany byl vydán na milost a nemilost jeho smrtícím střelám, a v nerovném boji dříve neb později podlehl! A jak se proti svaté víře bojuje! Slovem, tiskem, učeně, neučeně, vážně, posměchem — ohřívají se staré, dávno vyvrácené pomluvy neb jiné nejsporné námitky, lze se, svádí se, sáhne se k teroru a násilí, je-li možno. Ale věz: na pláň nikdo nehází kamenem — proč? Protože by odtamtud sotva nějaké sladké jablko srazil! Proti jiným náboženstvím se nebojuje — satan ví, že mu nejsou nebezpečná a že se jich nemá co bát; naopak, jsou jeho spojenci v boji proti světlu Kristovu. Jen jediné náboženství jest peklu nebezpečné, a proto od něho nenáviděno a napadáno. V tomto zápase tvou jedinou záchranou jest štít svaté víry. Spartská matka dávala synovi táhnoucímu do boje štít s obvyklým úslovím: „Bud' s ním nebo na něm“ — bud' se vrátíš jako vítěz se štítem v ruce, nebo tě na něm přinesou čestně padlého, ale vzít si ho nedáš, neodhodíš ho, z boje neutečeš. Mluv jako ona! „Bud'to si víru uchovám nebo pro ni zemru, vyrvat si ji však nedám nikdy.“

Tím již přecházíme k třetí vlastnosti, kterou se má vyznamenávat rytíř Kristův. Jméno zbabělec nebylo nikdy čestné, zvláště ne mužům. Neohrožené slovo, nebojácné oko, neochvějné srdce, to zdobí a šlechtí vyznavače pravdy; budeme-li všichni takoví, bude mít Pán armádu bojovníků, hotových pod praporem jeho kříže stát a bojovat, nikdy však neustupovat aniž utíkat. Dějiny křesťanství jsou neustálý boj světla s temnotou, pravdy Boží s knížetem temna a lži. Jaká čest pro nás, že smíme mít podíl na tomto světovém zápase za svobodu a pravdu! Naši nepřátelé, proti nimž tasíme meč? Služebníci temna, satana, otce lži, nepřítelé lidského pokolení, jehož cílem jest zotročit nás, povoláné k svobodě dítek Božích. Naši spojenci? Všechny duše velké, vznešené, naplněné duchem Pavlovým, Augustinovým, Xaverovým. —

Zbabělost, lidská bázeň, lidské ohledy, to vše jsou věci, jimiž jest rytíř Kristův každému na posměch. Lidské

o h l e d y . . . „Co tomu lidé řeknou?“ A aby tomu „nic neřekli“, jest hotov zradit nebo zapřít své zásady, skrývat se se svou vírou, tlačit se do kouta, mlčet, když jest rodný erb potupen. Takovou urážku rytíř nesnesl nikdy! A já má.n mlčet, když se šlape po tom, co mi je svaté? Když se plivá po kříži Kristově? Bát se posměchu? Věřící plukovník Fogt řekl: „Nebál jsem se ve válce praskání granátů, nebudu se bát v míru plácání hlupáků.“ Jiný věřící plukovník, Paqueron, posílá svého syna na vyšší studie: „Do 24 hodin ať ví každý z tvých druhů, jakého přesvědčení jsi. Kdo má čest být katolickým křesťanem, nemusí se nikoho doprošovat, aby jím být směl.“ Tím, co jsi, měj i odvahu se zdát! (Podle Schillera.)

Hrdinové v armádě Kristově . . . President ecuadorský Garcia Moreno, jenž při misii v Quito, svém sídelním městě, nese při závěrečné slavnosti misijní kříž, spolu s ministry, kteří byli povzbuzeni jeho příkladem . . . Daniel O' Connell, jenž vybojoval ujařmeným Irům první práva, jest zvolen za poslance; v londýnském parlamentě žádají, aby složil předepsanou proticírkevní přísahu. Odmítá — proto zbaven mandátu . . . „Postarám se, abych se do parlamentu vrátil . . .“ A vrátil se — bez složení přísahy! Mallinck . . . jenž . . . každým důležitým zasedáním parlamentu jde ke stolu Páně nebo navštíví Velebnou Svátost a prosí sestru: „Modli se za mne“, a spolu s Windthorstem, vroucím ctitelem Marie Panny, po dlouhém zápolení zachrání situaci katolických spoluobčanů, situaci na pohled beznadějnou, když všemohoucí Bismarck spolu s Falkem už triumfoval na celé čáře. Omezil jsem se zúmyslně na několik jmen katolických politiků, a to takových, kteří pro věc Kristovu, pro svobodu katolické víry a svých katolických spoluobčanů, vykonali více než několik planých protestů, článků do novin a bombastických řečí na táborech lidu, kterými „pracoval“ ne jeden katolický politik po roce 1918. „Pracovat“ pro Krista frázemi a při tom ponechat nepřátelům svatého kříže volnou ruku . . .

Do hnízda datla červenohlavého vyleze někdy po kmenu užovka; před očima starých sežere mlád'ata, a staří se ani nehnou; pak se rozloží v jejich hnízdě a klidně tráví. Nevalně srdnatější jest volavka. Na břehu Nilu v rákosí až 2 m vysokém, mezi nímž jsou vrby, topoly a jiné stromy, má společné hnízdiště celé hejno ptáků a udržují stále koncert. Najednou se ozve pronikavý křik, fortissimo . . . Co se stalo? Luňák, jenž má hnízdo sotva 50 kroků daleko, sebral si mladou volavku, jak by se nechumelilo, stará řve, jako by ji na vidle bral, ale nechá zloděje s lupem odlétnout; kdyby užila své nebezpečné zbraně a síly, přešla by mu navždy chuť k podobným kouskům! Několik bukačů pomáhá hrdinně

matce řvát, ale najednou křik ještě větší je volá zpět — tu vrána, tam straka užila jejich nepřítomnosti a vybrala jim několik vajec z hnízda. Najednou se objeví orel, a rázem jsou všichni zticha, přítel i nepřítel, veškerá kolonie těchto statečných křiklounů. — —

Zbabělostí a lidskými ohledy u nikoho vážnosti nezískáš, naopak, utržíš posměch. Do turistického hotelu v Alpách vejde akademik, a protože jest pátek, žádá postní pokrm. Páni u vedlejšího stolu dostávají „škubání“. „Sklepníku, my jsme osvícení lidé, nám je to jedno, ať je pátek nebo svátek, nám přineste maso . . .“ Student si objednává též maso, a páni se pod stolem strkají. „Vidiš, hlupáku, přivedli jsme tě k rozumu.“ Ale tentokrát se přepočítali. Jinoch praví: „Pojď sem, Karo, tys osvícený pes, tobě je jedno, ať je pátek nebo svátek, tu máš . . .“ Celý sál se dá do smíchu, páni se zuřivě na studenta dívají, ale co mohou dělat? Zakousnout vztek a být zticha. Jindy v hostinci u přítomnosti kněze ryjí velcí studovaní osvícení uličníci do víry o překot. Kněz mlčí, až se konečně jeden z nich ozve: Pane, vy nic nepoznamenáte k tomu, co zde hovoříme?“ „Pánové, já jsem na takové hovory zvyklý, já jsem duchovním správcem kriminálu, a ti otrapové tam se otrou o náboženství co chvíli, hovoří takto od rána do večera . . .“ Na Sv. Hostýně při jisté slavnosti ministroval při mši sv. pod širým nebem kapitán. Brzo dostal přípis od ředitelství spolku, jehož byl členem, že jim prý dělá po světě ostudu atd. Kapitán odpověděl, ne však poníženou omluvu, nýbrž krátce a rázně, že jim nechce po světě ostudu dělat a že tudíž ze spolku vystupuje. Ponížená omluva přišla okamžitě od nich! Že prý prosí za náramné odpuštění, že jim ostudu nedělá, jen aby ve spolku zůstal a členský příspěvek nadále platil. Vidiš? Jaképak řeči s takovými lidmi! Těm dokazovat pravost svaté víry by byl nerozum, ty nutno odbýt jinak. Nadarmo oslu na lyru hraješ (sv. Jeronym), nadarmo se pokoušíš o rozumnou řeč s pány toho druhu.

Statečnost . . . Umět plout proti proudu! Ne se dát bezmyšlenkovitě unášet davem a veřejným míněním! V jedné menažerii dresovali opici, chtěli ji naučit veslovat — ale ať dělala co dělala, proti proudu plout nedokázala. Co těžkého na tom, necháš-li svou lodku unášet proudem? Ale mužně jest „proti proudu“! Nedbat úsudku jiných, pohrdat posměchem — k tomu je třeba velké mravní síly! Nejinak, jde-li o veřejné plnění povinností svaté víry. Ve velkoměstě, kde mizím v zástupu, ve spolku, kde jdou k sv. přijímání všichni, není hrdinství přistoupit k svátostnému stolu. Ale na letním bytě, před tváří společnosti Bohu odcizené a svou nevěru stavějící okázale na odiv!

Rytířská statečnost se jeví i v tom, jak se snažím napravit učiněnou chybu nebo bezprávi. Chybit jest lidské, v chybě se zatvrdit je d'ábelské (Aug.), chybu uzнат a napravit je rytířské, někomu ublížit a dělat sám uraženého jest babské. Hus zbloudil, hlásal bludné nauky; bloudit je lidské — — V Kostnici celé shromáždění, biskupové a bohoslovci evropského věhlasu, mu svorně svědčili: „Tvá nauka se odchyluje od učení církve.“ Měl tedy na vybranou, buď rytířsky doznat, že se mýlil, neb nerytířsky v bludu setrvat. Hus volil druhé — — Což pochybení, kterého jsem se dopustil vůči Bohu? Jak je napravím? Svatou zpovědí! Není tedy nikterak ponižující pro muže neb jinocha, když chtěje napravit chybu poklekne k zpovědnici; naopak, je to věc a povinnost jeho cti, třebaže se mnohdy hříšná pýcha této oběti a sebezáporu vzpírá, jako se v Husovi pýcha vzpírala uzнат zřejmý blud.

Abys však zůstal sv. víře věren, jest nutno v a r o v a t s e pečlivě každého nebezpečí, jež by mohlo tvou viru ohrozit — varovat se příležitosti. Především pozor na č e t b u, o čemž bude ještě řeč. Pozor na s p o l e č n o s t, zvláště musí-li jinoch opustit otcovský dům, ať již jde do ciziny za chlebem nebo do velkoměsta na studie nebo na vojnu. Mladý zločinec po rozsudku se dá do pláče. „Špatná společnost, špatní druhové . . . šest neděl stačilo, aby mne zkazili . . .“ Jakým dobrodiním jsou pro služebné dívky dobře řízené Mariánské družiny! Nezkušená dívka, která jde do města, nemá tušení, co lécek a osidel ji ohrožuje každým krokem. Ukáže-li jí někdo cestu do Mariánské družiny, kde najde družky stejně čisté, stejně smýšlející jako ona, kde najde i pevnou ruku, již se může držet, a rádce, jenž včas upozorní na nebezpečí . . . Starý kronikář vypravuje o šlechtických syncích našeho národa, že chodili do ciziny na zkušenou a pak se vraceli domů se zkaženým žaludkem (podrytým zdravím), prázdným měšcem a obtíženým svědomím. Jak mnohý v cizině utonul! Adolf Kolping, zakladatel spolků pro katolické tovaryše († 1865), vypravuje, co ho v cizině drželo — vzpomínka na to, co by tomu řekla matka! Jeden z prostředků, které jinocha chrání — vzpomínka na matku — já ovšem myslím nebeskou Matku, vroucí úctu a lásku k Neposkvrněné Panně. Druhý prostředek, modlitba. Třetí, časté přijímání sv. svátostí a mše sv. Před lety byla v pruském Slezsku přehlídka vojska; nakonec je generál vyzval: „Má-li kdo jaké přání, nechať vystoupí z řady.“ Jeden vojin vystoupí rázně dva kroky vpřed a postaví se pevně, jako svíce, podle předpisu. Generál se na něho zahledí . . . „Tak jaképak přání máte?“ „Aby nám, katolickým vojínům, byla umožněna a dovolena v neděli přítomnost při mši svaté.“

A žádný z protestantských důstojníků ani generál se nesmál, naopak, uznali přiměřenost jeho žádosti; pevnost vojínova jim imponovala!

V y z n á v a t mužně svou víru! Při sv. biřmování ti pomazal biskup čelo svatým křížmem ve znamení kříže; tehdy jsi obnovil svůj křestní slib. Tím přecházíme k další tvé povinnosti, k svaté radostné hrdosti; nestydět se za víru v Krista! Proč se za ni stydět? Je snad směšná? Tak krásná, že ani mužové protivného tábora jí neodepřeli uznání, ačli nebyli fanaticky zaslepení a ji znali; mužové učení, jako byli na př. protestanté filosof Leibnitz, přírodovědec Cuvier, fysik Robert Mayer, geolog Luc atd. atd. Jak teprve mluvili o kráse svaté víry katoličtí učenci! Galvani, Volta, Ampère, Reaumur, Liebig, Pasteur, Barrande, Leverrier, Cauchy, Marconi atd. atd.! Či obdařil již někdo svět dokonalejší naukou než božský Spasitel? Pokoušejí se o to dva tisíce let, a jejich vlastní žáci, ctitelé i kolegové doznávají, že nadarmo! Jest svatá víra slepá? Božský Spasitel, jak řečeno, dokázal zázraky a proroctvími, že jest od Boha poslán a sám Bůh. Vim, komu jsem uvěřil... Slepá jest víra našich odpůrců; dělnické masy bezmyšlenkovitě přijímaly za pravdu všechno, co jim jejich noviny k věření předkládaly, a davy inteligence věří na slovo tomu a přísahají na to, co jejich koryfeové vymyslí. Tu přijde jeden, řekne, že člověk se vyvinul z opice, a věří se mu na slovo. Hledej v jeho knize důkazy, a dočteš se: „Evoluční teorie je tak zřejmá, že důkazů nepotřebuje; každý vzdělanec ji přijme i bez důkazů.“ (Haekel.) To se rozumí! Či jest víra člověka nedůstojná a nerozumná? Na to jsme již odpověděli; bez víry ve slovo bližních by byl společenský a zvláště kulturní život nemožný, a bez víry ve slovo Boží jest náboženský život nemožný — ba i společenský! Najdi mi jediný článek víry, jenž učinil člověka nebo lidstvo nešťastným! Já ti však uvedu doklady, že lidstvu přineslo zkázu, když po některém přikázání šlapali, když se Kristu a jeho učení odcizili. Rozvrat celé společnosti, potoky krve, hlad a státní krach za velké francouzské revoluce r. 1789—1795 . . . Tehdy se „podařilo“ vymýtit víru ze srdcí lidí i z veřejného života! A jinde? Těšili se, že budou mít bez Boha na zemi ráj, a zatím . . . Všeobecná bída a hlad, 94% národa v nevolnictví . . . Což nacismus? Rozsával všude požehnání, štěstí a blahobyť? Všecko se viklá, kde chybí víra. (Schill.) Nepovšimnutý poklad přec jen zůstane pokladem, i když se k němu hlupák obrátí zády. (M. Reymond.)

Ale k tomu, abych byl na svou víru náležitě hrdý a abych si jí vážil, jest nezbytně nutno, abych ji znal, a o tom několik slov v příští kapitole.

3. Orel v oblacích.

Král ptactva, silný, hrdý, nebojácný — jeho heslo: „Vzhůru, k slunci . . .“ Hnízdo má vysoko ve skalách, kam nemožno se dostat; na mohutných perutích se vznáší v nedozírné výši, a nad ostatní ptactvo vyniká vlastnostmi opravdu knížecími. I v kleci činí dojem, jako by byl povznesen nad „sprostou“ zvěř i jako by pohrdal zvědavými pohledy diváků. Pravý opak vrabce, uličníka mezi ptáky, proletáře, jenž sbírá, kde nerozsypal, a žije na cizí útraty — obraz lehkomyšlného ducha, jenž žije den ze dne, bez vyšších aspirací a cílů. „Nějak bylo, nějak bude —“ Dostačí ovšem jediné tlesknutí, abys zahnal celé hejno. Nebojácnost bys u něho sotva objevil, stejně jako bys u něho marně hledal sílu, hrdość, čestné jednání. Gentlemanem rozhodně není.

Vím, komu jsem uvěřil, pravil kdysi muž neobyčejně vzdělaný (sv. Pavel, 2 Tim 1. 12), a po něm nesčetní. Sv. Justin, obhájce víry z 2. stol., zprvu pohan, přišel k poznání pravosti nauky Kristovy tím, že studoval. Sv. Augustin právě tak, Kristina, švédská královna, dcera Gustava Adolfa, nejinak, a nepřehledný zástup konvertitů, od prosté studentky Heleny Mostové až k učencům jako dějepisci Onno Klopp, Hurter, Gfrörer. Již z toho může každý poznat, že víra jest úkon rozumu. Sv. Augustin praví: „Nevěřil bych, kdybych nenahlédl, že věřit mám.“ Chce říci: „Napřed musí rozum badat, zda jsou jisté a nezvratné důvody, které mne nutkají, abych uvěřil.“ Ani ve všedním životě neuvěřím každému, zvláště ne neznámému, sic by má víra byla nerozumná a slepá. Co se opírá o cit, není pevné ani trvalé. Kolikráte už právě „nejnábožnější“ byli první, kteří odpadli; jejich zbožnost byla pouhá citová nálada, nemajíc hlubokých kořenů. O čem jsem přesvědčen svým rozumem, to tkví v duši pevně a to z ní nikdo nevyvrátí, ani bouře a zmatky života, ani pronásledování, ani muky nebo smrt. Opírá-li se víra o osobu, pak není divu, že celý zástup „obrácených“ odpadá, když odpadne on. Královna Marie Stuartovna, 19 let proti právu vězněna od věrolomné „panenské“ královny, záletnice Alžběty Anglické, od ní pak odpravena, jest před smrtí obtěžována od protestantských kazatelů. „Neviklám se nikterak“, byla její jediná odpověď. Viklat se nebudeš nikdy ani ty — ačli budeš svou víru dobře znát, ačli budeš moci vpravdě osvědčit: „Vím, komu jsem uvěřil —“

Katoličtí jinoši chřadnou často nemocí, kterou bychom mohli nazvat anaemia perniciosa. Po česku se jí říká **chudokrevnost** — nemoc dosti častá, na pohled „ne-

vinná“, ale může se stát nebezpečnou, ba i smrtelnou. Nemáme dost hrdosti na své nebeské šlechtictví, v našich žilách nekoluje mučednická krev. Jednak nevědomost, jednak bázlivost jest příčina, že často věříme lecjakému dryáčnickovi, nebo že nám imponuje lecjaký mluvka svými frázemi. „Ten a ten to včera v hospodě povídal . . .“

Ptej se ho, co „povídal“. On prý „věří jen to, co vidí“. Příteli, to jest filosofie telátka! Tak by mohl mluvit dvojrohý skot. Proč? Protože zvířátko má poznání pouze smyslové (str. 16); o něm tedy nutno říci, že poznává jen to, co vidí, slyší, čije, cítí, hmatá. Ale právě proto není schopno vědy ani pokroku. Viděl ten svůj hospodský učenec neviditelné paprsky (Roentgenovy, ultrafialové atd.), viděl elektřinu, viděl přitažlivost, viděl svůj vlastní mozek, viděl Australii nebo severní točnu, viděl Karla IV.? „Že prý věří jen to, co chápe . . .“ Rozumím; svatá víra učí tajemství, a on v ně nechce věřit, protože jeho ubohý rozumek jich nechápe . . . Soudím, že jest náramně mnoho věcí, kterých tvůj učený pán nechápe! Otaž se ho, co je čas, co pohyb, co elektřina, co síla, co hmota . . . Příroda jest plná tajemství, jichž věda dosud nerozluštila a nikdy nerozluští, a Pán Bůh by měl být podle nich pochopitelný jako násobilka a jejich rozumu „průhledný“ jak oku vodička! Žvaniví hloubalové, více domýšliví než chápaví. (Aug.) Nehledej, čeho naléztí nelze! (Týž.)

Svatou víru možno přirovnat k slunci, k němuž se orel vznáší. Slunko, středisko sluneční soustavy, kolem něhož všechny oběžnice krouží a z něhož „žijí.“ Spravedlivý živ jest z víry. (Gal 3. 11) Slunce jest skutečně pramen všeho života na zemi; zhasni slunko, a mizí všechno světlo a teplo, nezbytné to podmínky života, a následkem toho rázem hyne všechen život. Slunko ti dává pokrm, tvůj oděv jest darem slunce a pochází z vlny nebo lnu nebo bavlny, slunko žene kola a stroje v továrnách, vlaky na tratích . . . bez něho není vody, ohně, dříví, uhlí, bez něho jest ztuhlost, led, smrt.

Slunce jest zdroj světla, jež jest symbolem pravdy, a o tom již bylo obšírně pojednáno. Slunce jest zdroj tepla, jež jest symbolem živé víry, t. j. života podle víry. Nestací víru znát, být na ni hrdý, vyznávat ji a hájit ji — jest nutno podle ní i žít. její příkazy zachovávat a povinnosti, jež ukládá, svědomitě plnit. Garcia Moreno za svých studií v Paříži se dostal jednou s nevěřícími akademiky do sporu o náboženství a přivedl je do úzkých. Jeden z poražených chtěl zachránit situaci osobním útokem. „Zdaliž pak ale žijete podle víry, kterou dovedete tak nadšeně hájit?“ Mladý student se zarazil . . . nebyl totiž už dávno u sv. zpovědi! Odpověď soupeře mu otevřela oči.

Moderní věda činí stále nové pokusy, jak využít sluneční energie, jež z velké části přichází nazmar, zdali a jak by na př. bylo lze zachycovat sluneční paprsky a přinutit je, aby ohřívaly vodu v kotli a tak hnaly stroje. I my musíme z víry těžit pro duši i pro život. Víra má mít vliv na celý náš život, na naše smýšlení i jednání, na naše radosti i žalosti, duch víry má vládnout v našich rodinách, vanout z našich slov i skutků. Víra není šperk, jež bychom stavěli na odív, nýbrž pole, jež nutno zorávat, aby přineslo úrodu. „Kdo slyší slova má a neplní jich, podobá se muži bláznů, jenž staví dům na písku; kdo slyší slova má a plní je, podoben jest muži moudrému, jenž postavil dům na skále . . . Do království nebeského nevejde ten, kdo mi říká: „Pane“, ale ten, kdo plní vůli Otce mého . . . Lid tento ctí mne ústy, ale srdce jeho daleko jest ode mne . . . Blahoslavení, kdož slyší slovo Boží a zachovávají je . . . Setrváte v lásce mé, budete-li zachovávat má přikázání . . .“ Stejně jako náš božský Učitel mluví i jeho první učedníci. „Véra bez skutků jest mrtvá (Jak 2. 17, 26) . . . Před Bohem nejsou spravedliví ti, kteří zákon slyší, nýbrž ti, kteří jej plní.“ (Ř 2. 13) Bez konce bychom mohli uvádět výroky Písma, z nichž patrně, že jen živá víra, osvědčená životem, dopomůže k věčnému životu. Neslibuj si nebe za víru bez skutků! V den soudu (Mt 25. 44) budou zavrženi, kdož neprokazovali dobré. (Aug.)

Nebud' farizejem, kterému proselytismus (verbování nových vyznavačů jeho víry) a zevnější trety platily za náboženství; nadrž se luterána, kterému je blaze v jeho „náboženství lenosti“, učícím, že možno pohodlně se dostat do nebe i bez dobrých skutků; nenásleduj křižáků, kteří nežijíce podle víry a nedbajíce přikázání myslili, že vše bohatě vyváží a Boha plně uspokojí, budou-li pro kříž nadšeně bojovat. Velmi mnoho záleží na tom, kde máš znamení Kristovo, zda jenom na čele, nebo jak na čele, tak i v srdci. (Podle Aug.) Pane, pomozíš mi, abych nebyl slovy hlučný a mravy němý. (Aug.) Světec chce říci: „O lásce na plná ústa mluvit, pozounem ji do světa vytrubovat, za apoštola lásky se prohlašovat a skutky ji urážet, ať jízlivostmi, ať jakkoli jinak, učinilo by ze mne tluč . . .“ Jazykem Boha chválí, životem ho uráží. (Týž.) Živá víra činí duši serafínskou. (Bonav.) Tomáš Kempenský mluví zle o mužích, kteří „znají všechna tajemství“ (studování bohoslovců!) a nemají bliženské lásky, leda na jazyku. O takových platí slovo Miltonovo: „Teď vrcholu jsi došel vědění (znalosti . . . o Bohu a božských věcech), víc nedoufej! Teď připoj také skutky k svému vědění!“ Eudamidas řekl, že prý z Athén, střediska tehdejší moudrosti, se nikdo nevrátil lepší. Truchlivé vysvědčení! Nám

jest dbáti, aby se to nemohlo říci o nás; rozum vzdělaný, srdce zkažené — —

Život podle víry, život z víry... Čtěme na př. Mrštíkuv rok na vsi. Nebyli tam samí andělé, leccos nebylo v pořádku, i ne jeden těžký hřích se ve farnosti vyskytl. Ale z celého líčení jest zřejmo: „Věřící vesnička, jak bývaly kdy-si v naší vlasti všecky...“ Víra jim zjasňovala celý život, v kostele zakusili trochu radosti všichni, i stařena, která neměla na světě nic dobrého, a na velké svátky se tam potěšil i chudák, který měl jen bídu a trampoty.

O běti pro víru... P. Ferron, misionář na Korei, vypravuje, že se tam mnozí šlechtici stali nádeníky, jiní opustili domov a živořili bídě v lesích a horách, jen aby nepřišli o víru, když vypuklo pronásledování. Jaké zářící vzory hrdinné stálosti dali všemu světu angličtí katolíci, pronásledování a nelidsky mučení od Jindřicha VIII. a Alžběty! Jaké oběti přinášejí pro víru divoši, nedávno obrázení! V afrických misiích není vzácností, že černoši přijdou na nedělní mši sv. ze vzdálenosti až 30 km, pěšky, nuceni přeplavit ne jeden dravý proud, k vánoční slavnosti přijdou ze vzdálenosti až 200 km (vzdušná linie Praha—Brno) a k velikonočnímu sv. přijímání nelitují cesty až 500 km (Praha—Baltické moře). P. Beate-man vypravuje o koptické 15leté dívce, jež raději snášela kruté mrskání a strádala tři dny v okovech beze všeho pokrmu, než by přistoupila na sňatek s nekatolíkem.

I mně bylo dopřáno poznat duše — žel, že více dívek než jinochů — které pro víru přinášely nemalé oběti. Pochybuji, že i tobě věrnost Kristu Pánu při křtu sv. slíbená kdy ukládala tak těžké oběti jako jim. Či budeš snad za oběť uvádět svědomité plnění třetího přikázání, nedělní mši sv. a občasnou sv. zpověď? Maličkou obětí bych snad již mohl nazvat přičinění a snahu, abys svou víru náležitě poznal. Obávám se však, že bych ti způsobil značné rozpaky, kdybych po této stránce tobě svědomí zpytoval.

Znát svou víru, abych si jí dovedl vážit, ji zastávat a hájit... Když v bývalém národním shomáždění při debatě o nerozlučitelnost manželskou mluvil profesor Kordač (ještě nebyl arcibiskupem), psaly socialistické noviny: „Slyšeli jsme falešnou středověkou učenost, ale z úst reprezentanta na slovo vzatého a v každém směru vzdělaného...“ Neobrátil je sice, ale ukázal jim, a to doznali sami, že dovede svou víru obhájit, že má pro své přesvědčení důkazy, že jeho víra nevisí ve vzduchu. Je však těžko ve společnosti se ozvat a víru hájit, když ji neznáš a když předem víš, že bys byl poražen! Pohled' na odpůrce, jak se honosí svým „přesvědčením“! Jsou hrdi na falešné perly, zatím co my

máme perly pravé. Všimni si, jak horlivě studují svou věc, od socialistického sedmnáctiletého dělníka, jenž se „vzdělává“ četbou knih ze spolkové knihovny a nelituje haléře na nějakou brožuru, až k akademikovi, jenž pilně hledá a studuje v universitní knihovně jisté autory, od tuctového táborového řečníka, jenž prodělal nějaký řečnický kurs, až k profesorovi, jenž dnem i nocí leží v archivech — a my? Katolická mládež? Nezahanbují nás tito a jim podobní? Kdybych tě požádal o seznam knih, jež jsi v uplynulém roce přečetl — kolik bych napočítal vzdělávacích a kolik zábavných? Pak není divu, že nepřátelé si počínají jako Goliáš; vybízejí nás k souboji, a když není nikoho, kdo by byl hotov s nimi se utkat, vysmívají se nám. Katolický jinoch, a nedovede odpovědět na běžné námitky o Husovi a božích bojovnících, nedovede odpovědět na otřelé a stále omílané historické lži, čerpané z Jiráskových tendenčních románů (Jirásek své lži opisoval z Bílka, Bílek z protestantského díla Corpus evangelicorum ze 17. stol., nesdělivše, odkud opisují, a tím méně, co katolíci již tehdy na ony lži odpověděli), ať jde o sv. Jana Nepomuckého nebo o Koniáše a „utiskované“ protestantské be-ránky atd. atd.

Když Lev XIII. otevřel a všem přístupným učinil vatikánský archiv, prohlásil, že katolická církev se nemusí studia dějin bát. Ale ani jiného studia, na př. věd přírodních. Papež měl pravdu; čím důkladnější studium dějin, tím více bývají očišťovány od staletých pomluv čisté postavy, jež nepřátelé pokáleli blátem (Řehoř VII., Inocenc III., Maria Stuartovna, Tilly atd.). Slavní badatelé Gfrörer, Hurter a Onno Klopp nebyli jediní, které přivedlo do církve studium dějin! Při otevření vatikánského archivu ponechávání badatelé bez dozoru; papež důvěřoval v jejich poctivost a čest. Jednou byli náhodou přistíženi dva berlínští protestantští profesori, kteří v listinách „pracovali“ gumou, nůžkami, nožikem, černidlem... Bojíme se dějepisné pravdy my, anebo se jí bojí nepřátelé církve? Mají proč se jí bát!

Jak si počínat vůči námítkám proti sv. víře, které jistě často slycháváš ve škole, v dílně, v kanceláři, při zába-vě atd. atd.? Na filosofické námitky, k nimž lze přičíst i námitky vzaté z věd přírodních, nebudeš snad moci dát vždycky okamžitou odpověď. Zde nezbývá, leč otázat se duchovního rádce, ať v. svaté zповědi nebo mimo ni, případně dát si poradit vhodnou knihou. Věz, že na každou námitku lze odpovědět a každou vyvrátit. Jinak je to s námitkami vzatými z dějin. Přemnoho jich jest vylhaných, a ti, od kterých je slyšíš, buďto lžou vědomě, nebo bezmyšlenkovitě papouš-kují, co jinde slyšeli neb četli. Na nejběžnější má umět každý

katolický jinoch odpovědět. Ale jest jisté procento námitek, o kterých nelze říci, že jsou pomluva a lež. Tu nezbývá leč chybu uznat, stala-li se. Na př. jde-li o řády a kláštery. O jesuitech napsány již celé folianty „bajek“, a třebaže tisíc-krát vyvráceny, znova se opisují. Ale směšným by se učinil, kdo by popíral zrušení řádu Klimentem XIV.

Nelze zde probírat všechny námitky proti víře a církvi činěné, ani o nejběžnějších nelze se zmínit. Upozorňuji jen, že často jest nejlepší zbraní hodit jim „trumf“ — „Zametejte před svým prahem!“ Krutosti inkvisice— Za prvé říci jim, že proti nim co nejrozhodněji vystupovali papežové; že jich inkvisitoři neuposlechli? Čí vina? Za druhé, že inkvisice a otrocky poddaných inkvisitorů užíval k provedení svých pirátských záměrů nevěrec Pombal. Za třetí, že inkvisiční krutosti, jichž katolíci nepopírají, byly hračkou u porovnání s tím, co se dalo v koncentračních táborech 1939—45.

Ne všemu věřit, ne všechno odmítat; napřed se přesvědčit, a ať už tvé pátrání dopadne jakkoli, odpovědět: „Smutné zjevy v dějinách církve nezavinili ti, kteří se podle své víry řídili, nýbrž ti, kteří se podle ní neřídili — tedy lidé, kteří jménem byli katolíci, životem neznabozi jako vy!“

4. Zatmění slunce.

Sotva který z mých čtenářů tento přírodní zjev zažil. Zkušený astronom jej předpoví a očekává, prostý muž z lidu nemá tušení, co se na obloze chystá. Slunko ozařuje plným jasným jarním nebo letním přírodou, ptáčci létají jako jindy a plní zpěvem lesy i zahrady, obloha jasná... Najednou se začne den jaksi kalit, a orač na poli se překvapen rozhlíží, nevěda, čím to je. Nebe stejně modré, ani mráčku nevidět, a přece se zdá, jakoby světla ubývalo. Celá krajina i lidské postavy nabývají nepřirozené mdlé barvy, zvířátka se stávají neklidná a skrývají se v doupatkách, ptáčci umlkají a spěchají do hnízd, květinčky zavírají korunky, a kdybys stál na vysoké hoře, pozoroval bys, jak se z dálky žene na celý kraj temný stín... stín temného měsíce, který se vsunul mezi zemi a slunce. Kotouč sluneční užší a užší, z terče se již stal srpek, až zakryt docela; ani jediný paprsek neosvětluje zemi, takže vidět hvězdy, které jindy zanikají v denní záři.

Zatmění slunce, zatmění světla našich duší, ztráta víry, nevěra... Zkušený duchovní rádce nebo vychovatel ji mnohdy předvídá a předpovídá skoro s určitostí; jen duše neprozíravého jinocha neb dívky nemá tušení o blížící se katastrofě. Předvídá... vidí-li totiž, že mladá duše se nevy-

stříhá nebezpečí, pozoruje-li, z jakých pramenů napájí svou duši. Prameny nevěry, špatná společnost, špatná četba, špatný život, někdy i furiantství klackovských let, spojené s lehkomyšlností a s touhou imponovat jiným. Dívka studentka není po té stránce ve výhodě! I ona by ráda imponovala jiným svou učeností; v jejích očích neméně než v očích hochů „klacků“ má nářer učenosti, kdokoli s pohrdáním hledí na vše, co prostým lidem jest nedotknutelné a svaté. Chce tedy být podobna svým učeným profesorům — když ne vědomostmi, aspoň nevěrou, to je laciné a snadné, nic to nestojí a zjedná to renomé, ně-li jinde, jistě u spolužáků a jiných učených lidí. Nevěra jim platí za projev a průvodce učenosti. Vezme tedy na sebe pózu (líčenou tvářnost), že jest povznesena nad přežilé a zastaralé předsudky . . jistěže důkladným studiem! To se rozumí! „Říci „nevěřím“ jest nejlacinější moudrost, a posměch neb ohrnování nosu jest nejpohodlnější a nejmocnější důkaz.“

Mendousse praví: „Mladická víra se často vyčerpává při prvních nárazech skutečnosti, zato rozum je daleko pevnější při prvním setkání s ideami.“ To tedy znamená, že víra jest příznak, mizející ve chvíli, kdy jinoch neb dívka jest z dětského světa pohádek přenesena do světa skutečnosti, což se děje prvním vstupem do života. Týž připojuje, že mnohý zůstává věřícím jen proto, že mu byla víra vštípena v dětství; kdyby se s tím začalo později, v letech, kdy muž má rozhled i praktický úsudek a zná život i skutečnost, pohořelo by náboženství nadobro; jasné oko, otevřené jen skutečnosti, by se nedalo omámit ilusemi, a rozumu „osvícenému skutečností“ nebylo by lze vsugerovat báchoroky. Čím tedy to, že někteří geniové lidstva přijali víru Kristovu až v dospělém věku, kdy už oslňovali svět učeností? Některé už jsme jmenovali! Justin, Cyprián, Augustin, Hilarius, novověcí učenci Lipsius, Bickel, Gfrörer, Hurter, Onno Klopp, Daumer, Chesterson, lord Rippon, kardinálové Manning a Newman, universitní profesori jako Krogh-Tønning, Gemelli atd. atd. Nemluvím o těch, kteří se ke vstupu do církve chystali, filosof Liebnitz, historik Frid. Böhmer, státník a učenec Grotius a jiní mužové světového jména. Proč jiní velcí duchové zůstali ve víře pevní při „nárazech skutečnosti“? Opomíjeje světce poukazují k mužům vědy! Viz str. 24!

Vzpomínám svých gymnasijských profesorů bezvěrců, asi 50 procent celého sboru; mohu tě ubezpečit čestným slovem, že jen jediný z nich u mne vzbuzoval úctu svým vzděláním a charakterem. Ostatní byli mělké povahy a při tom dosti nečestní, když šlo o boj proti víře. Nečestné zbraně, zrezavělé zbraně, dávno vyvrácené lži, spojené s krajní nesnášeli-

vosti, vlastně nenávisť světla Kristova. Moji spolužáci? Mnozí ve víře lhostejní, někteří nevěrci, ale sotva je přivedla k bezvěří touha po pravdě. Jako kdysi židy... Stále a stále se oddávali modloslužbě, nebo-li jak Písmo sv. praví, službě cizích bohů. Proč asi? Cizí náboženství je nevábilo svou naukou, nýbrž tím, co skýtalo a dovolovalo! Mohli od něho doufat věci, jichž by se jim od Hospodina sotva dostalo; slibovali si od cizích bohů, co jim jejich pravý Bůh zakazoval a od čeho jich právě náboženství odvracelo, totiž pusté smyslné orgie s modloslužbou spojené. Hospodin volal: „Nesesmilniš.“ Bál, Astarta, Moloch, Beelfegor a jak se všechna ta božstva jmenovala, jim přímo zapověděné ovoce nabízeli! Který smyslný žid by nebyl neopustil s chutí „přísné“ (čisté!) náboženství Jehovy a nevrhl se v náruč bohům, kteří dovolovali, co si jen náruživost mohla přát!

Je dnes svět jiný než byl před 3000 roky? Rád bych věděl, zda by bylo tolik lidí, velkých i malých, běželo za Lutherem, kdyby byl v mravním ohledu žádal více než církev katolická, a zda by se dnes tolik mladých a starých hlásilo k nevěře, kdyby dala přísnější povinnosti než víra Kristova! Mé srdce plné radosti (jaké radosti!), protože jsem pohan. (Rückert.) Tomu přec se říká život, mít kolem sebe třicet tisíc bohů! Můžeš chtít, co srdce žádá, odepře-li jeden, dá mu druhý. (Calderon.) O každém zakladateli nové sekty, o každém průkopníku nevěry lze říci, co týž básník pravil o jednom „populárním“ králi: „Jeho zákon liberálně (svobodomyšlně, velkomyšlně) dovoluje mít dvě, ba tisíc žen...“

Dostane-li se do mouky jedno nebo dvě zrna námele, není neštěstí. Je-li ho však více, ukáží se následky, otrava... Je-li v národě jeden nebo dva nevěrci, není ještě neštěstí, ledaže by měl v rukou otěže vlády. Je-li však nevěrců značné procento, odcizí-li se víře celé vrstvy, dostanou-li se lidé bez víry i k vládě, pak se objeví následky velmi brzo a velmi pronikavě. Francie po r. 1789... Zkáza duševní a tělesná, a celý národ na jisté cestě k zahynutí. Přejde-li jednotlivec o víru? Byl-li dobře vychován, zbude mu ještě několik světlych paprsků, jako slunci při zatmění kol dokola t. zv. sluneční koruna, a na obzoru v dáli vidět slabou zář... ze šťastných vzdálených míst, kde slunce svítí v plném jasu. Co má dobrého jednotlivec, co společnost víře odcizená, to vše pochází z křesťanství (humanita, stín křesťanské charity, atd.). Ale jinak platí slovo: „Po ovoci poznáte strom.“

První ovoce nevěry, ale zároveň její kořen a zdroj, jest nečistota. Najdi mi jinocha bez víry, jenž může o sobě říci, že je čist a že se dívky nedotkl! Nevěra a nečistota jsou sestry. Kdyby nevěra kázala čistotu, vedla

by lidi k Bohu a byla by tak sama proti sobě. Nevěra poznává v nečistotě svou nejlepší pomocnici. Spojenci... Proto vodi dnes jisti lidé mládež do společných koupališť, zavedli koedukaci, podporují společné výlety a společný sport, dávají mládeži do rukou nečistou četbu, zbavují dívku slušného šatu i cudnosti, doporučují volnou lásku („zdravou smysluplnost“) a milostné pletky. „Kdo se posmívá kněžím (víře), má buď nespravedlivý majetek nebo to u něho neklape v šestém přikázání.“ (P. Roh T. J.)

Nejen tělesná neřest... všechny neřesti vyrůstají z jedovatého stromu nevěry! Není-li Boha, nemá se čeho bát zloděj ani vrah, podvodník ani defraudant, vlastizrádce ani žhář nebo křivopřísežník. Jenom dát pozor, aby ho nechytli!

Při tom společné tažení všech proti víře. Tupí ji, láteří na ni, kamením i blátem po ní házejí. Ale proto není řeka horší, že se v ní psi máchají; pes i na svatého štěká; na měsíček štěká, ale měsíčka neraní. Tím, že víru tupí, neučiní ji špatnou ani ji nezbaví blahodárného vlivu na duše; víře tím neuškodí — jen slabým duším, které se dají svést a o víru připravit. Při zatmění slunko svítí dál, jenže jiným; pouze několika jest jeho tvář zastřena. Nevěřím-li, sobě tím škodím, jen sobě pravdu zastru a přístup do své duše jí zamezím.

Sluneční skvrny... Objevují se hned hojněji, hned řídkěji. Jsou to ohromné víry, že by v nich země zmizela jako oblázek v rybníce, ale prostým okem jsou sotva viditelné. Tento zjev na oné kouli, vzdálené 150 milionů km, působí na zemi magnetické bouře a jiné poruchy, jež důkladně cítí kompas, telegraf, radio... Pokušení proti víře, p o c h y b o v á n í o víře. Jaký vliv mají dobrovolné pochybnosti na celý mravní život! Ztrácíš veškerou oporu, pozbýváš pevné půdy pod nohama, vše se kolem tebe i v tobě viklá, všecko kolísá, a při prvním vichru neb bouři pokušení se zhroutí vratká stavba tvého vnitřního života. Klid duše, síla v pokušení a v utrpení, důvěra v Boha, ostražitost svědomí, útek před hříchem — všecko to tam.

Bojuješ o nebe, o věčnou korunu, zápasník však musí stát pevně na pevné půdě! Chci říci, že tvá víra musí být p e v n á. Co znamená ten výraz? Řeknu-li $2 \times 2 = 4$, nepochybuješ o tom, protože to jest pravda samozřejmá (evidentní), o ní máš jistotu, a to metafysickou, jak tomu učeně říkají. Řeknu-li, že olej plave na vodě, můžeš se o tom přesvědčit pokusem — o tom máš jistotu fysickou. Řeknu-li ti, že molekula vody sestává ze dvou atomů vodíku a jednoho atomu kyslíku (H_2O), o tom už se nemůže přesvědčit každý; zde většina lidí se musí spolehnout na svědectví jiných. Právě tak, když ti řeknu, že poloměr země měří přibližně 6000 km, že stavi-

telé egyptských pyramid byli králové čtvrté dynastie vládoucí po r. 3000 před K. O tom všem máš též jistotu — přece se nespikl celý svět proti tobě a neumluvili se, že tě obelžou! Znalci, odborníci, kteří sami udaná data buď vypočítali nebo zjistili pokusy v laboratoři nebo zbadali v archívech a jiných dějepisných pramenech, tě ujišťují čestným slovem, že to je tak, jak tvrdí, jiní se přesvědčili a potvrdili pravdivost jejich tvrzení, máš tedy jistotu — ne sice fysickou, nýbrž morální. Tu však nesmíš pokládat za domněnku! Co je domněnka (hypothesa)? Tvrdí-li Laplace, že svět vznikl z mlhovité koule, neb Darwin, že člověk se vyvinul z opice, neb Tylor a jiní mnozí, že víra v jednoho Boha se vyvinula z víry v bůžky a pod., to vše jsou domněnky, opírající se o slabounký důkaz nebo vůbec nedokázané, domněnky, které jistoty neskýtají, o nichž je dovoleno a možno pochybovat, které někdy nutno i zavrhnout — často se totiž ukáží nesprávnými, jako právě tři uvedené.

Víra však není domněnka. Nemáme sice jistotu metafysickou ani fysickou (o existenci Kristově a jeho zázracích), tak jako ji nemáme ani o existenci Karla IV.; přesto máme jistotu, třebaže morální, jistotu neochvějnou: tomu, co víra učí, věříme pro autoritu a na slovo Boha vševědoucího a nejvyš pravdomluvného. Autorita toho, jenž nám pravdy sv. víry zjevil, nám zaručuje a dává jistotu naprostou; tvá víra může, má a musí být pevná, neviklat se, jako skoba ve zdi pevně zaražená, jako hrad na skále, nesmí povolit útoku nepřátel vnitřních, pochybnostem. Vratká víra, polovičatá víra, žádná víra. Jak možno se modlit „Věřím v Boha“, když o jeho slovech pochybuji, když je přijímám s rezervou, když je zpola zamítám?

Tvá víra musí být i stálá. Věz, rytíři Kristův, že vojín neustoupí, nevzdá se, neuteče z boje, neopustí svého stanoviště, nedá z ruky prapor ani meč. Neustoupit a nepovolit nepřátelům vnějším, kteří ohrožují víru a svádějí, abys ji odhodil: časné výhody, lidské ohledy, bázeň tělesná, jež se chvěje před pronásledováním, mukami, ztrátou místa a úřadu, ztrátou života... Víím, není to maličkost, ale víra jest drahocennější statek než všechna tato časná dobra. Odhodit z bázně víru znamená odhodit v boji zbraň. Bude pak vojín na tom lépe? Bud' to zajetí nebo smrt na útěku, nikdy však vítězství.

Severní záře... V polárních krajích, kde nemají slunečního světla ani tepla, jest několikaměsíční noc ozařována touto úchvatně krásnou září. Krásná, ale co platná, když jest chladná, když nedá tepla, nedá života! Co platno divit se její kráse, když krev v žilách tuhne, když žaludek

volá po pokrmu, když vůkol je sníh a led a nikde ani stopy života! Symbol vědy bez Boha, bez víry. Věda jest krásná, ale bez Boha chladná; nechá srdce neuspokojené, prázdné, nedá klidu ani štěstí, v bolestech a kříži nedá útěchy. „Věda nám nahradí náboženství . . .“ Asi jako severní zář slunce! Počkáme, až vás bude stíhat rána za ranou! Lhostejnost u víře . . . Proti víře sice nebojuje, ale také ji nezastává, spásy nedbá, o duši se nestará. Mrtvá víra, víra beze skutků . . . **P o v ě r a . . .** Bují všude, kde není pěstěna víra, jako plevel okamžitě vzklíčí na poli zanedbaném a opuštěném. Pověra jest v osvíceném 20. stol. rozšířenější, než by se na první pohled zdálo! V osvícené Paříži jest věštkyň na tisíce, mají statisíce zákazníků — z řad inteligence! Z t. zv. lepších kruhů. A Berlín s Paříží závodí, třebaže mi to Hitlerova censura r. 1941 čkrtla. Což spiritismus, moderní pověra vzdělaných? . . . V L. před lety obávaný profesor, pověřčivější než Kamčadál, chodil na porady ke kartářce, studenti babu podplatili, a pán se dovídal, že ho stihne neštěstí, že si ho slečna X. nevezme, propadne-li ten neb onen nadějný studios . . . Tam vede věda a vzdělání bez Boha. V omezenost pověry nebo v bahnisko nečistoty. „Jak králevic jsem světem šel a království své najít chtěl, a zabloudil jsem ve močál, kde bludiček rej mi-hotal.“ Bludičky . . . Opustili světlo pravdy Kristovy a běželi za bludičkami falešné moudrosti lidské. Ještě povedenější jsou jiné verše.

„Strýček Houra domek bourá, staví zámek pro kocoura.
Bude to mít živobytí! Kocourka si teprv chytí!
Na zámku ho uvelebí, budou se mít jako v nebi,
bude ho tam hladit, chovat a všem lidem ukazovat.
Tak se strýček díla chopil, zámek stavěl, domek propil.
Pak mu nastal velký smutek: ze zámku mu kocour utek.
Marně za ním strýček spěchal; kéž by si byl domek nechal!“
(Sládek.)

F a l e š n á v ě d a . . . Zve tě, abys opustil domek, t. j. chrám víry, a šel k nim do hrdého zámku vědy. Jenže . . . „Kocourka si teprv chytí!“ Ještě nemají onu slibovanou neomylnost a vševědoucnost vědy! Nicméně doufají, a potom budou „hladit, chovat a všem lidem ukazovat“ ty všecky vy-možnosti moderní vědy. Dáš-li se zlákat, dopadneš, jak onen strýček Houra. Jak to řekl státník Carlyle: „Víru jsme lidem vzali, a nic jsme jim za to nedali.“ Poslední slovo musím opravit. Dali jste, bohužel, ale co — spolu s nevěrou pověru — i Napoleon jí byl oddán! —, nespokojenost, duševní prázdnotu, místo Boha modly, a nedá-li jim svět, co by chtěli, propadnou rozervanosti, nechuti k životu, která přčasto je přiměje, že z života utekou. Kdo se chce naučit řečnictví,

nedá si imponovat množstvím diletantů (neumělých a nezkušených), nýbrž vezme si Cicerona (Aug.), a kdo hledá poučení o světle Kristově, nebude ho hledat v temných koutech nevěry, nýbrž u odborníka, ne u universitního profesora, který zná katechismus mnohdy méně než věřící stařena, nýbrž u bohoslovce.

Michelet radí: „Kdybychom vybrali nádherné hymny Vědy, modlitby a zákony perské, a připojili k nim některé dojemné příběhy biblické, Rut a Tobiáše, podali bychom dívkám překrásnou kyticí květů, jejichž vůně od mládí vdechovaná by pronikla celou jejich nevinnou duší a zůstala by v ní navždy...“ Přistupuji na to! Učiňte tak! Je to přece ve vaší moci! Já budu své svěřenky vychovávat na vzoru nejčistší Panny, s Písmem svatým v ruce, účastí na eucharistické hostině a úctou ke Královně andělů, a uvidíme, komu se podaří dovést dříve mládež k výšinám — vám s vaší zázračnou kyticí, či mně ve šlépějích Neposkvrněné!

5. Královská palma.

Palma, kněžna mezi rostlinami — hrdě a vznešeně se pne k nebi koruna typických zpeřených listů na štíhlém nerozděleném kmenu. Lze o ní říci, co praví Písmo o prvním králi israelském, že totiž převyšoval postavou všecken lid... není spřízněna s žádným jiným druhem rostlinstva, a její koruna skutečně vyniká nad kmeny jiných stromů. Palmový háj jest snad nejkrásnější, co říše rostlin chová a co naše země vydala. Ale jen v tropech ji najdeme, tam, kde slunko hýří teplem a světlem, ne tam, kde je sníh a led. Není koutka tak chudého, aby palma mu nedodala krásy a neproměnila jej v rajske zákoutí. Sebechudší chyška, sklání-li se k ní majestátně palmová koruna, nabude vzhledu knížecího letohrádku. Krajiny a místa, jež by jinak unavovaly svou jednotvárností a byly chudé pusty, jsou palmou okrášleny a učiněny zdrojem užitku. Užitek palem . . . bez nich by domorodci umírali hlady. O kokosové palmě praví indické přísloví, že přináší 999terý užitek a tisíce že ještě není objeven. Vyrosteli u pramene vyvěrajícího na Saħare několik palem, vznikne oasa v pusté poušti. Fajumská oasa! Pravý opak kleče, shrbené, plazící se po horských stráních, kam nemůže teplo.

Palma, symbol povznesení dívky, které jí zjednala sv. víra, křesťanství, Kristus Pán — —

Za milost povolání k pravé víře musíme být vděční všichni bez rozdílu, ale zvláště ty, dívko, které platí poslední slova naší úvahy o víře. Vinou ženy byl muž vyhnán z ráje, a jako

by se jí za to chtěl pomstít, ujařmil ji nejtěžší porobou. Dívka obyčejně při těch slovech myslí na to, že žena byla služkou a porobenou otrokyní muže. Je tomu skutečně tak. Stačí jen nahlédnout do starořecké literatury, všimnout si zvyků různých národů, které neosvítilo světlo pravdy Kristovy, a poznáš na první pohled, jak smýšleli o ženě. „Tisíc žen stěží vyváží život jediného muže. (Eupirides.) Ztráta muže je těžká rána pro dům, ženu snáze pohřešíme. (Týž.) Od ženy pošlo už leccos chytrého. (Týž.) Řeky i ženy tíhnou k nízkému (k nízkostem; indické přísloví). Jinochu, neohlížej se po ženských! Než bys propadl ženské, raději kuř opium!“ (Japonské přísloví). Nemysli, že jsem vybral nejhorší výroky. Vůči jiným jsou hotovou nevinností. „My ženy jsme nejubožejší ze všeho, co žije a myslí.“ (Eurip.)

Žena, otrokyně muže . . . Ale kéž by nebylo nic horšího nad to! Situace byla daleko truchlivější . . . muž viděl v ženě nástroj svých nejhavnějších choutek. Nad pohlavní rozkoše větších nebylo, a protože pohanstvo, zvláště řecké a římské, o budoucím životě nevědělo a žilo jen pro tuto zemi, jest pochopitelné, že se vrhli na tyto rozkoše s chtivostí dravců; a jako by jim nestačilo, k čemu se jim žena dobrovolně poddávala, vynaložili vši snahu, aby ani jediná dívka nezůstala nepotřísněná; mravní zvrácenost je vedla k tomu, že dali těmto ohavnostem pečeť božského schválení. Nejpustšími orgiemi uctívali jisté bohyně a bohy. Ve Fenicii musila každá dívka do posvátného háje, v Babyloně každá mladá paní do jistého chrámu, v Egyptě měli podzemní kobky. Jsem jist, že i tehdy, za pohanských dob, byly jemné dívky, že nebylo možno ve všech utlouci cudnost. Jak jim asi bylo! Čínská dívka, věřící ve stěhování duší, se modlí k bohům, aby po druhé přišla na svět jako muž. Venuše vyjadřuje dokonale, co muž v ženě viděl a u ní hledal. Tato bohyně starého Říma nebyla ani dcerou, ani sestrou, ani snoubenkou, ani manželkou, ani matkou; prosta vši cudnosti ovládala bohy i lidstvo. Sv. Agata je nucena od soudce, aby obětovala bohům. „Kéž bys byl jako Jupiter (nejvyšší římský bůh), a tvá žena jako Venuše.“ Jejich nejvyšší bůh, ochránce Říma, byl cizoložník, a kdo byla Venuše, jsme právě slyšeli. Zabit posvátné zvíře byl zločin, jenž trestán smrtí i v osvícených Athénách! V Egyptě nezachránila vinníka ani přímluva královských princů ani okolnost, že byl cizinec (Říman) a že nezná zákon. (R. 53 před Kr.) Ale zabít manželku? . . .

Takový byl úděl dívky v pohanství. Bylo v židovstvu lépe? Písmo sv., kniha, jejíž autor je Duch sv., ženu ovšem nesnižuje. Ale rabíni, zákoníci, s nimiž měl nebeský Učitel neustálé potyčky, měli o ženě velmi nedůstojné názory, jak patrně

z pozdní židovské literatury. V talmudu na př. čteme: „Jeden milion žen nevyváží jediného muže.“ Což tam, kde pohanstvo ještě trvá? U Samojedů pokládána dodnes žena za bytost nečistou; musí do stanu vcházet jinými dveřmi než muž, nesmí s ním sedět za stolem, nemá přístup k náboženským obřadům. U Karibů, indiánského kmene, by se hoch nikdy nenapil z nádoby, z které pila jeho matka. Huc, lazarista, misionář v Číně, vypravuje o mandarinovi: „Slyšel jsem, že ony ženy, které vás pozdravovaly, jsou křesťanky; ale to asi jest omyl.“ „Nikoli, jsou to skutečně křesťanky.“ „Říkal jste, že křesťanem se stává, kdo chce spasit duši; proč jsou tedy ty ženy křesťankami?“ „Aby spasily duši.“ Spráskl rukama: „Ale žena přec nemá duši!“ Důvody misionáře na něho pramálo působily; prohodil jen: „To se bude moje stará divit, až přijdu domů a řeknu jí, že má také duši.“ Jako u některých kmenů v „černé Africe“, tak i jinde, jak pověděno, směl a smí muž ženu zabít; vždyť jest jen první ze všech domácích zvířat! Že toho nečiní? Protože nemá na to, aby si mohl koupit novou! Jaké jest postavení ženy v islamu? Namnoze velmi truchlivé. Mnohoženství, snadná rozluka (t. j. bezdůvodné zapuzení manželky), muži nerovna jak právně tak nábožensky — i jejich turecké nebe jest jen pro muže! K tomu u beduinů pohostinská prostituce atd.

Přišel Vykupitel, vykoupil lidstvo, vykoupil i ženu, a to dvojnásob — vysvobodil ji i z poroby, do níž ji pohanství snížilo, a zbavil ji necti, kterou na ni pohanstvo uvalilo. Od chvíle, co Panna vyvolena, aby dala život synu Božímu, stojí panenství v největší vážnosti. Od okamžiku, kdy žena se stala matkou druhé božské osoby, stojí i mateřská důstojnost ve cti. Od doby, co Neposkvrněná dána lidstvu za vzor nedotčené a nepokalené čistoty, povznesla se dívka z prachu k výšinám, z močálu ke slunci. Na otázku farizeů (Mt 19. 3) prohlásil Pán, že žena není mužovou otrokyní, nýbrž jeho družkou, nikoli nástroj jeho choutek, nýbrž jemu rovná; proto nesmí ji odkopnout, když se jí nabaží, a musí si být vědom, že svazek jednou uzavřený jest nerozlučný. Na otázku učedníků pak prohlásila věčná Pravda záslužnost a krásu ustavičného panenství.

„Ježíš přišel na svět jako muž, ale narodil se z ženy, jako by chtěl říci: „Neodsuzuj tvora (ženu!), kterého jsem učinil, nýbrž hříchy, které jsem neučinil.“ Obojí pohlaví ať vidí svou čest, obojí pohlaví ať vyzná svou nepravost, obojí pohlaví ať doufá spásu. Jed byl podán člověku skrze ženu, když ho d'ábel chtěl ošálit; spása jest člověku podána skrze ženu, když Bůh ho chtěl vykoupit.“ (Sv. Augustin.) Zatím co největší pohanský filosof Aristoteles prohlásil ženu za zkomole-

ného muže, a to v kulturních Athénách, zamítá sv. Tomáš Aq. jeho náhled, třebaže si ho jinak velmi váží. „Oba, muž i žena, jsou obraz Boží.“

Což odkřesťaněná Evropa? Jak nízce a sprostě mluvil o manželství wittenberský sifylitik!... Málokdo ví, že tento „muž Boží“ žil za svobodna s paní Cotta-ovou v hříšném poměru jako Rousseau s paní Warensovou, že žil se dvěma nebo třemi, než se trvale spojil s Kateřinou z Bory, uteklou jeptiškou, že měl hříšný poměr se svými dvěma služebnými, Truchsessovou a Leckovou, že ještě v 63. roce, několik týdnů před smrtí, navazoval s ženami a dívkami, chodících v Eis-lebenu ke kašně proti jeho domu. Sám o tom v korespondenci bez ostychu hovoří. Jeho špinavé a hnusné výroky o manželství nelze uvádět; najdeš je v Janssenových Dějinách německého národa nebo přímo v Lutherově spise Tischreden, Ehestand 75. Protestanté neznají a nečtou spisů svých zakladatelů — ani studující bohosloví ani pastoři! Konvertita Arndt žasl, když četl jisté výroky ve spisech katolického Albána Stolze, a přec studoval lutherské bohosloví! Ti pak, kteří je znají, dbají z pochopitelných důvodů, aby jejich lidem se do rukou nedostaly. R. 1575 se konal ve Wittenberku kongres či sněm protestantských bohoslovců. Učení páni dokazovali v 51 thesích, že žena není člověk. Jeden pastor (Schoppius) se žen zastal a sebral z Písma sv., spisů starých sv. Otců, církevních sněmů a pohanských spisovatelů dohromady 12 důkazů, že žena člověk jest. Kristus Pán ženu povznesl, církev její důstojnost chránila, sekty ji zase snížily, nevyjímaje protestanty, jak z uvedeného zřejmo. Když po r. 1600 osadníci v Severní Americe, lidé velmi pochybné kvality, neměli dostatek žen, psali si o dívky do Londýna, a dostali žen, kolik „potřebovali“ — za jednu musili zaplatit 150 liber tabáku. V témže městě byl ještě r. 1849 konán každé úterý veřejný trh na ženy. Otcové přiváděli dcery, manželé manželky, prodávali, půjčovali... Žena byla týrána, mrskána, a zákony nebyly s to krutosti mužů zamezit. Schopenhauer chválí Turky, že jsou rozumnější než my, protože podle nich žena jest „přechod mezi dítětem a mužem“. Rousseau, Goethe, socialismus (Bebel) se zasazovali, aby byla uzákoněna volná láska. Bebel praví nepokrytě, že jediné povolání dívky a ženy, k němuž je stvořena, jest být prostitutkou. S tím srovnej, co praví dívce katolická církev, stavějíc jí před oči Neposkvrněnou Pannu jako vzor, jehož má následovat.

Uvedu ti zase několik výroků, celkem nevinných, abys viděla, jak o tobě soudí „moderní“ doba, nevěra 18. a 19. století. „Žena je lidský tvor, který se obléká, tlachá a svléká. Hloupá, pitomá ženská jest požehnáním nebes.“ (Voltaire,)

„Prozřetelnost dává každému hračku; dítěti panenku, muži dítě a ženu, a ďáblu také ženu.“ (V. Hugo.) „Každý k neřesti sklon, který v muži se tají, tvrdím, jest údělem ženy. Ať proľhanost, smilstvo neb mstivost, ať lichocení, vrtkavost, kleveťtivistost, krátce veškerá neřest, která má jméno a kterou zná peklo, to všecko má žena. Ba ani v neřestech nebývá stálá, a zamění neřest sotvaže minutu starou za neřest jinou, která není zpola tak stará jak byla prvá.“ (Shakespeare, Cymb.) Hnusnými projevy, které jsem v „moderní literatuře“ četl, nemíním tyto stránky pošpinit. Jen o jednom se zmiňuji; dostala se mi do rukou objemná kniha, která od první do poslední strany dýše krajním opovrhováním ženy; v málo letech třináct vydání! Kolik asi od doby, co jsem ji četl! Vidiš, jak jde mužům bezvěrcům i ve 20. stol. taková četba k duhu!

Moderní pohanství v Boha, v nebe, ve věčnou blaženost nevěří, žije zase jen pro tuto zemi. Proto jest důsledné, že zase volají jako staří: „Užívat.“ Opět se vrhli na ženu, na dívku, a hledí ji vykořistit do krajnosti. Pod „pokrokovými“ hesly „volná láska, zdravá smyslnost“, hesly, jež pestrými cáry zakrývají bahno a hnilobu, táhnou dívku do močálu — s tím rozdílem, že staří to činili neomalene, tito tak činí v rukavičkách; staré pohanské dívky svou porobu bolestně cítily, moderní děva k svému zotročení tleská a nadto těmto lidem věří, když jí namlouvají: „Církev tě zotročila, já tě osvobozuji . . .“ Tleská k svému ponížení, kamenuje matku, která jí vložila na čelo věnec liliový a do krve proti lupičům bránila. Bláhová, myslíš, když mužové odhlasovali rozluku manželskou, že tak učinili z lásky k tobě, že jim šlo o tvoje štěstí? Svou vášeň měli na zřeteli! Aby se mohli lehce manželky zbavit, když se jí nabažili! Namítá se, že u některých pohanských národů (v Egyptě nebo císařském Římě) měla žena stejné právní postavení jako muž. Nepopírám — ale kdekoli tomu tak bylo, tam se ženy v mravním ohledu zvrhly docela. Jen křesťanství dokázalo obojí spojit — rovnoprávnost s mužem a mravní bezúhonnost. Viz Maria III. Doslov.

U některých národů byl zvyk, že jednou do roka v době, podobné našemu masopustu, oblekli nějakého žebráka do královských šatů, vozili ho po městě, učinili, cokoli poručil, a nakonec ho hodili do řeky. Napřed se svým „králem“ provozovali kratochvíli, a potom . . . Dívka, která si myslí, že jest tomu neb onomu královnou srdce, a zatím ti lidé ji hledí jen vykořistit — jak vykořistit!

Nezlob se, dívkenko, zkropím-li tvou zálibu v lichotivých řečech nelichotivou básničkou; jen kdyby aspoň ti byla zdravou lekcí a přivedla k rozumu! U Jeremiáše by ses dočetla, že lidé, kteří ti lichotí, tě chtějí podvést, a já připojuji:

„Kdo ti lichotí, dělá si z tebe blázny.“ Ale slyš slíbenou básničku:

„Když byl pašik malé sele, neměl v světě nepřítele.
Ze dvora mu snesli všecko, chovali ho jako děcko.
A čím větší byl a větší, dělali s ním více řečí.
Když byl těžký na dva centy, dělali mu komplimenty.
A když přibyl ještě více, dělali z něj . . . .“

Jisté výrobky, které jsou rozkoší mladých i starých při zabi-
jačce! Jesuité zušlechtili indiánské divochy v Paraguay,
sjednotili je v redukce, republiky, kde žili bez nouze, čistě,
šťastně. Pombal misionáře vyhnal: „Rudoši, teď jste svobod-
ni!“ Ted' se směli zase opíjet, zadlužit se, zaprodat se za
kořalku do otroctví a hynout v prádelnách...

Oni prý tě osvobodili — asi jako kdyby princeznu vytáhli
z paláce a umožnili jí nebo ji přinutili, aby se potloukala
s chasníky! Tomu řekneš svoboda? Nebo dokonce povzne-
sení? Mít úctu sama k sobě! Tomu tě učí sv. víra. Úcta k sobě
není ovšem možná bez sebeovládání; ale nebude-li vinař
ořezávat výhonky révy a ponechá-li jí „svobodu“, zdivočí
a hroznů nepřinese. Nebude-li podobně zahradník pečovat
o stolistou růži, stihne ji stejný osud, z růže bude šípek, ro-
stoucí podle cesty — —

„Osvobozená“, emancipovaná moderní děva, t. j. děvče
bez víry a studu, bajadera . . . Listuj v jejich revuích! Časo-
pisy „moderních“ paní a dívek . . . Nahlédni zvláště do in-
sertní části, viz ony nabídky „přátelství“ a ještě ohavnější
rubriku nabídek jistých služeb, a ukáže se ti v plném světle
ono povznesení a osvobození dívky a ženy. Mluví se mnou
mladý muž. Pohyboval se skoro neustále v lehké společnosti
— z toho sud' sám, mnoho-li víry a zachovalosti asi měl.
Líčí mi svůj život, své cesty o prázdninách v průvodu té,
po druhé oné, a vše, co k tomu patří, ony děvy, emancipované,
„moderní“, bez předsudků, t. j. bez Boha a beze cti, bez
hanby a cudnosti, ke všemu ochotné. A nyní slyš, jak sám
karakterisoval své dočasné „přítelky“, které mu bez zardění
milerády ve všem vyhověly. „Tak nízké, bezedně odpor-
né a nízké! Ted' jsem si vyhledal zbožnou dívku a rád bych měl
svatbu.“ Řekl jsem mu ovšem otevřeně své mínění, ale jeho
výrok by si mohly vepsat ony jisté do památníku.

Dívko, nezahazuj se! Zůstaň princeznou, podrž smýšlení
a ducha královského! Dokud se budeš držet Krista a jeho
panenské Matky, zůstaneš andělem. Komonstvo nebeského
Krále a Královny tvoří nebeští duchové. U apoštolů volné
lásky by ses stala něčím jiným, nikoli sestrou andělů! Svatou
víru lze nazvat Thermopylami svaté čistoty. Dobude-li nepří-

tel této bašty, pak má volnou cestu a dobude všeho. Mučednická rodina Bellamy v anglickém pronásledování jest žalostným dokladem. Všichni příslušníci této šlechtické rodiny uvrženi do žaláře, mužové krutě mučeni, ženy sprovzeny ze světa „mírnějším“ způsobem, a to proto, že podali chleba a nasýtíli hladové vyznavače Kristovy; na to byl stanoven od vyznavačů „čistého evangelia lásky a svobody“ trest smrti — za živa rozpárání! Anně Bellamyové, dívce v květu mládí, slíboval velitel Toweru (londýnské bastilly), netvor Topkliffe, vše možné, odpadne-li nebo aspoň prozradí-li úkryt misionářů, ale nadarmo. Konečně se mu podařilo svést dívku k nečistotě, a pak mu byla po vůli ve všem — odpadla, ona, dcera mučedníků a sama mučednice, zradila úkryt P. Roberta Southwella T. J. a svědčila před soudem křivě proti němu.

Jak krásné bylo, když po r. 1919 někde v celé odpadlé rodině zůstala jen dívka, dospělá dcera, věrna Kristu, nedbajíc ústrků, urážek, posměchu, ba ani křivd, jimiž byla zasypávána od rána do večera! Ve Štyrském Hradci umírala před lety dívka. U jejího lože nestál nikdo kromě kněze a ošetřujících sester, a přec pocházela z velmi zámožné rodiny. Všichni totiž odpadli k protestantsví, jen ona zůstala Spasiteli věrna a v jeho svaté víře pevná. Musila proto konat nejnižší práce jako služebná, nesměla se s ostatními ani za stůl posadit, byla bita, a jednou od bratra tak udeřena, že na tu ránu poneháhu chřadla, až zemřela. Když r. 1920 obcházelí agenti a verbovali pro novou sektu (jaká víra, takoví věrozvěsti!), byla v jedné rodině neprozíravá matka jižjiž ochotna; tu děvčátko asi devítileté pokleklo před matku a prosilo ji úpěnlivě, aby nezaprodávala sebe i děti nepřátelům Kristovým, a zachránilo svou prosbou celou rodinu.

Jak krásný pohled na planoucí oko, hrdé čelo, na mužnou dívku, která se nebojí a dovede svou víru bránit a hájit! Krásnější pohled na neohroženou dívku než na statečného jinocha! Bohudík, existují takové i dnes. V Tyrolsku do školy v X. přijde nová učitelka a netají se nikterak svým přesvědčením. Jediná věřící z celého sboru! Pan řídící zkusil obvyklý manévr — zesměšnit ji před kolegy. Jenže tentokrát trefil na nepravou, a to jest vždycky osudné, když „chytrý“ se zmýlí nebo přepočítá a na nepravého trefí. „Slečinko, copak to máte za věc tady na tom řetizku?“ „To jest medalie svaté Panny; když vy můžete nosit jako přívěsek u hodinek Bismarcka, nepřítel našeho národa, a nikdo vás nevolá k odpovídání, pak naprosto nevidím, proč bych se musila já se svou Madonou skrývat.“ Pan řídící usazen a učitelka měla pokoj „na věčné časy.“ Jinde: „Vy ještě chodíte do kostela?“ „Ovšemže, a vadí vám to snad? Či je to snad na závadu mým

školním povinností?“ „No to právě ne, ale . . . ovšem . . .
arci . . .“ „Tak tedy. Vy si ponechte názory svoje, a mně
ponechte přesvědčení mé.“

Ženy chápaly dobře, čím jim božský Spasitel byl, a svou
vděčnost, neohroženou oddanost i vroucí lásku mu projevily
zvláště při scénách jeho utrpení. Mužové se skryli skoro do
jednoho. Koho vidíme na Golgotě vedle Bolestné Matky?
Jediného učedníka, a tři ženy! A v neděli ráno ke hrobu? Zase
ženy, jenom ony tam spěchají, málo dbajíce toho, že tato
ranní cesta na ně uvalí hněv a mstu velerady.

Ženy provázely Pána na jeho apoštolských cestách, ženy
směly poslouchat slova spásy — rabíni jen zřídka, ba
skoro nikdy netrpěli žen mezi svými posluchači! Ženy se
spolu s učedníky připravují na příchod Ducha sv., a později?
V domě Pauly se shromažďují věřící k četbě Písma sv., sv.
Jeronym má obsáhlou korespondenci se vznešenými křesťan-
skými římskými paními, píše i dívce Eustochii, a jeho dopisy
jsou dokladem, jak hluboce založené povahy byly ony ženy,
jimž ze své betlemské poustevny psal. Svaté matky tehdy
vychovávaly svaté muže, Silvia Řehoře Vel., Monika
Augustina, Nonna tři své děti, Řehoře Nazianského, Cesaria
Arelatského a Gorgonii; Makrina tři své vnuky, Řehoře Nys-
senského, Basila a Makrinu. Tyto dvě rodiny světců byly
spojeny pouty nejupřímnějšího přátelství, s Basilem a Ře-
hořem Nys. se znal i syrský učitel církevní sv. Efrém. Jaký
vliv měla Scholastika na bratra Benedikta, s jakou uctivostí a
láskou vzpomíná Řehoř Nys. sestry Makriny! Pohanství ani
islam se nemohly honosit postavami jako byla císařovna
Pulcherie, dívka Kateřina Sienská, řeholnice Terezie Avilská
— tři ženy, jež měly tak hluboký vliv na veřejný život a své
době vtiskly pečeť svého velkého ducha! Nebo jako byly obě
Gertrudy, obě Mechtildy, skoro všechny Kateřiny (Boloňská,
Janovská, Florentská, di Raconiggi), Brigita — ženy, jež vy-
nikaly mystickými dary a pozůstavily po sobě stejně jako Te-
rezie spisy plné Ducha sv.; nebo vzory manželek a matek, jako
byla Alžběta Duryňská, Blanka, matka sv. Ludvíka, Joana de
Chantal, Isabella portugalská („anděl míru“), Marketa skotská,
Františka římská atd. atd. Tak vznešené postavy rodí je-
dině svatá víra. „Vizte, jaké ženy mají křesťané!“ povzdechl
si zpola s obdivem, zpola se závistí pohanský filosof Liba-
nius, přítel a pomocník Juliána Odpadlíka. Najdi mi u někte-
rého pohanského básníka scénu podobnou, jakou má Calderon
v dramatu „Panna svatostánku.“ Ličí, jak r. 711 při obležení
Toleda, tehdy slavného města visigotského Španělska, byly
mužové docela bezradní a již se chtěli dát pobít i s man-
želkami a dětmi. V té kritické chvíli se ujaly slova ženy.

„Vyjednávejte s Araby a rcete jim, které jsou podmínky kapitulace; teprve kdyby na ně nepřistoupili, volíme raději smrt.“ Tři podmínky... S nimi poslaly ženy zplnomocněnce do tábora moslimů; slyš! „To od vás Kristův lid jen žádá, by směl vždy dle své víry žiti; by chrámy, kněze směli míti a denně onu obět slavit, jež jim tak drahá jest a svatá; by jejich ženám nevzat poklad, jenž jest jich přední ctí a zdobou, by nikdo se jich nikdy netkl ni rty, ni rukou, žertem, zlobou...“

Kdysi, až na nepatrné výjimky, neměla žena vliv žádný; od příchodu Syna Božího na svět vliv má, ať v malém nebo ve velkém, ať doma nebo ve veřejném životě, ať ve škole nebo ve spolku, v rodině, v kanceláři, jako paní nebo jako dívka, ať dobrý nebo špatný, k požehnání nebo kletbě, ale vliv má. Domůže-li se vlivu na veřejný život žena bez víry? Stačí vyslovit několik jmen, jež páchnou dodnes: Fredegunda, Alžběta Anglická, Montespanová, Pompadourová, du Deffant, du Barry, d'Enclos... Pařížský dvůr a pařížské salony... tam se zrodila revoluce! Bez žen by bývala nemožná, jak prohlásil sám Mirabeau.

Nezneužívej ke zlému tohoto vlivu, kterého se ti skrze křesťanství dostalo! Žena provází muže skoro neustále na jeho životní pouti, napřed jako matka, pak mnohdy jako sestra, často jako snoubenka, ve většině případů jako manželka, občas jako dcera. Jen v jedné „hodnosti“ bych nerad, abys koho provázela: jako „duchovní přítelkyně“... Zkušenost dává za pravdu Foersterovi, jenž tvrdí, že mezi osobami různého pohlaví se nedá myslet přátelství bez lásky erotické a že t. zv. duchovní přátelství se zvrhne dříve nebo později v tělesné a smyslné, a z přítelkyně se stává hetera, bajadera. Nedovolávejme se toho, co čteme o sv. Františku z Assisi a sv. Kláře, nebo o sv. Františku Saleském a o sv. Joaně de Chantal. To byli světci a světice, s nimiž měl Pán mimořádné záměry, jež povolal k mimořádným úkolům a jimž proto dal mimořádné milosti. Vzpomínám na velmi smutný případ, kam takové přátelství zavedlo všechny ctitelky zbožňovaného „katolického“ jinocha. Bud' jista, že tebe vede Pán obvyklou cestou jako ostatní, nikoli mimořádnou, jakou vede jednou za půl tisíce let některou světici.

Nepopírám, že i dějiny pohanských národů se mohou vykázat nejednou šlechetnou ženou. Penelopa a Andromacha v řeckém bájesloví, Kornelia, Arria, Eponina a jiné z římské historie. Ale kolik jich bylo! Kdekoli se tehdy domohla žena vlivu na veřejný život, užívala ho k zlému (Kleopatra, před ní obě Bereniky, choť Ptolema III. a Antiocha II. atd.), a kdekoliv se ženy domohly svobody („emancipace“ — už tehdy!), staly se zlotřilými, jak zvláště na římských slečnin-

kách a ženách patrně. Jen křesťanská svoboda jest ženě požehnáním, žádná jiná. Řecko, hetery, bakchantky... Řím, kde slečny bez šatů se rvaly se zápasníky v cirku před očima všech, kde slečny a paní bez šatů táhly vůz císaře Helio-gabala, kde...

Tobě budiž vzorem nejčistší Panna, nikoli Eva. Přijde-li mužovi do cesty nějaká „dcera Evina“, jest neštěstí hotové — stane se mu tím, čím byla Eva Adamovi: nabídne mu zapověděné ovoce, připraví ho o klid, vyžene ho z ráje a sebe spolu s ním, bude mu osidlem. Přivede-li mu však blahá hvězda do cesty dítko mariánské, blaze mu. Ať je mu snoubenkou, jako byla Neposkvrněná Panna Josefovi, ať matkou, jako byla Janu Evangelistovi, ať sestrou, jako byla Marii Kleofášově, v každém případě ho posvěcuje jako panenská Matka Boží Josefa, jehož milovala, za něhož se modlila, je muž příkladem všech ctností co hvězda na životní pouti zářila.

6. Skřivánek na jaře.

Bezděky umlkneme a nasloucháme... Sledujeme ho očima, a naše duše se nese za ním vzhůru, k Bohu, kterého chválí. I člověk lhostejný jest zpěvem tohoto ptáče naladěn k zbožnosti a modlí se v duchu s duší věřící; ba ani nevěrec se neubrání dojmu, neutlumí-li jej zúmyslně hovorem neb jiným způsobem, a jest srdcem tu chvíli blíže tomu, jehož popírá a v něhož nevěří.

Z b o ž n o s t — — —

Pomyslíš si snad: „Dívčí ctnost.“ Opravdu? Vzpomeň na staré rytířské řády! Johanité... V boji za křesťanské bratry byli jako lvi; vrátili se vítězně domů, odložili brnění a přilbu, oblékli zástěru a ošetřovali nemocné. Při tom se modlili různě, byli denně přítomni nejsvětější oběti (nebyli kněžími), zpívali při ní; zaklení se trestalo několikátýdenním pokáním, za neslušný vtíp uloženo pokání několika měsíců, a kdo by se byl dotkl ženy, byl z řádu vyloučen, čímž pozbyl šlechtictví. Byly to zženštilé povahy?

Nebo tak zvaní „růžencoví“ generálové, Tilly, Eugen Savojský, Radecký — vynikli nad své kolegy tím, že vždy vítězili v boji za právo a spravedlnost. Kalvínek Benedek r. 1866 na poznámku o pomoci Boží prohodil, že bude spokojen, zachová-li Bůh neutralitu, Hetzendorf r. 1914 na podobnou poznámku podobně odpověděl. Znam jiného muže, s nímž česká veřejnost provozovala poloviční modloslužbu; i on „pracoval“ bez Boha, a cokoli vzal do rukou, nebylo z toho nikdy nic. Blahé následky husitsko-nevěrecké výchovy bez Boha

jsme mohli v r. 1939—1945 takřka hmatat. Požehnání nevěry, šířené 1918—38... Věřící, který má svědomí, by se hrozil udat gestapu krajana a připravit bližního o život a rodinu o živitele i o všechn majetek, ať ze msty, ať pro bídný zisk. Ale neznaboh, kterému svědomí platí za předsudek, který ve spravedlivého odplatitele nevěří? Ten se neděsí ani křivého udání! Žel, že nechybělo ani těch; i v pracovních táborech v cizině k nim docházelo, ze msty — a z nedostatku víry a svědomí!

Zbožnost vykvétá z víry jako květ a plod ze stromu. Polouschlý hynoucí strom — tu a tam se v listech krčí nějaký zakrnělý plod, zatím co kaštan plný životní síly jest květy a plody obsypán. Nedostatek zbožnosti — známka, že víra jest chladná, možná že i mrtvá. Jsme-li proniknutí živou vírou, nutká nás naše přirozenost, abychom nějak navenek projevíli, co srdce cítí. Člověk jest složen z neviditelné duše a viditelného těla, nemůže se tedy omezit jen na vnitřní úkony jako anděl. Člověk jest tvor společenský, proto osvědčuje své smýšlení před jinými, a mají-li smýšlení společné, projevují je společnými úkony.

Zbožnost, výkvět víry — Jsem-li přesvědčen v hloubi duše, že Bůh jest můj Tvůrce, můj nejvyšší Pán a vládce, a při tom mne ani nenapadne, abych mu složil povinný hold a osvědčil, že ho za svého suveréna uznávám — jestliže se mu přece tu a tam „představím“, spíše přinucen než dobrovolně, počínám si při tom tak neuctivě, lhostejně, ledabyle, že místo holdu by se mohlo spíše mluvit o urážce — jsem-li přesvědčen, že jest můj nejdobrotivější otec a že bude jednou mým oblažitelem, že Syn Boží jest můj Vykupitel a božský přítel, že sv. Panna moje matka, královna, prostřednice, ochránkyně, přímluvkyně, a při tom necítím nikdy nutnosti na ně promluvit — rci sám; uvěří mi kdo, že jsem skutečně v srdci přesvědčen o tom, co tvrdím a ústy vyznávám? Zač stojí a k čemu jest taková víra! Je-li víra živá, jest provázena láskou, a čím mocnější plamen lásky, tím vroucnější zbožnost; láska nemůže zůstat chladná a netečná vůči tomu, ježž miluje! Platí to o lásce přirozené (k snoubence), a neméně i o lásce nadpřirozené, k Bohu.

Víra jest úkon rozumu (souhlas se zjevenou pravdou); náboženství, o víru se opírající, proniká i vůli i srdce, přenáší v praxi a život, co víra jako pravdu poznala a co z ní jakožto povinnost vůči Tvůrci vyvodila. Nábožným nazvu toho, kdo se neomezuje na nejmenší míru těchto povinností, kdo s Bohem trvá (na modlitbách...), na něho rád myslí, vše k němu odnáší. Fridrich II. psal Voltairovi 1767: „Moc kněžstva se opírá o lehkověrnost národů; poučme je, a bude po

komedii.“ Za třináct let smýšlel a mluvil jinak. Sám neznaboh viděl, kam nevěra vede; chtěl neznabohem zůstat, ale nechtěl, aby neznabozy byli i jeho poddaní!

Smiles praví: „Bez svědomí nemůže člověk mít vyšší zásady (směrnici!) pro své jednání leč zásadu: „Užívej!“ Takový člověk činí, co se mu právě líbí, ať jde o rozkoše smyslné nebo intelektuální; my však nejsme postaveni v tento svět, abychom jednali podle vlastního rozumu a hověli pouze sobě samým. Vymřeli víra, promění se společnost ve smečku, chňapající po úřadech a penězích. Proč se křesťanství ujalo nejdříve u chudiny? Poněvadž vysvětluje určení člověka; dává mu útěchyplný slib lepší budoucnosti a jest nadto poesii našeho pozemského bytí.“

„A přece nebývalo policie žádné... jen dokud víra kvetla, vážili si práva, rád býval se svobodou, s blahobytem sláva. Jak slyšíme, by v jiných zemích rád byl jistý, stát platí četníky a různé policisty; však jestliže jen meč tam bezpečnosti chrání, že svoboda tam doma, nevěřím v to, páni.“ (Mickiewicz.)

Ted' několik slov o náboženství, podkladu nábožnosti. Tato ni ono nevyjímá z člověka lidskost (čtvrté přikázání, lásku k příbuzným, žalost nad smrtí drahých), naopak, činí jej ještě lidštějším. Náboženství jest mocnější než situace, jest nade všechny okolnosti a povznáší člověka nad ně; bez něho jest člověk jejich hříčkou. (Hare.)

Jenom vložit náboženství do svého života, ne je položit vedle něho, ne se jím honosit jako šperkem nebo uchovat spolu s křesťanským listem mezi dokumenty. Tím, co jsi, osměl se i projevit! (Do slova „zdát“; Schiller.) Odporný jest pohled na nevěrce hochu, ještě odpornější na nevěřící dívku. Neméně odporný jest pohled na bezbožného hochu, ale daleko odpornější pohled na bezbožnou dívku. Kterýsi král řekl: „Kdyby pravda ze světa zmizela, měla by najít útulek v srdci krále.“ Podobně by se mělo říci: „Kdyby zbožnost ze světa docela zmizela, měli bychom ji najít v srdci křesťanské dívky.“

Mluvím o pravé zbožnosti! P r a v á z b o ž n o s t tě činí jemnou, milou, vlídnou, laskavou. Falešná zbožnost z tebe udělá kopřivu, strašáka, popudlivou. Bl. Herluka, služebná, se vrací z kostela, mrzutě přehrabává uhlí v krbu a bručí; její přítelka Donda se jí táže: „Kdepak jsi ráno byla?“ „Hm, kde bych byla? V kostele jsem byla.“ „To není pravda! Kdybys byla v kostele, byla bys přinesla domů jinou tvář!“ Tato poznámka otevřela světicí oči. Condé líbal při průvodu asi stokrátě ostatky sv. Jenovefy, a nikdo před ním nebyl životem jist. Karel Veliký vstával i v noci, aby byl přítomen

kněžským hodinkám, a měl při tom šest nemanželských dětí. Sv. Jan Zlatoústý mluvil jednou k poutníkům: „Proto jsi nepřišel k hrobu mučedníků, aby ses od nich přímo odebral do nestoudného divadla nebo šel do hospody se opít. Nasbírej tu co nejvíce milostí pro duši a tak se vrať domů, aby každý na tobě viděl, že přicházíš z pouti. Tak se navraťme do města!“ (Hom. in Martyres.) Platí jak o pouti, tak i o mši sv., o sv. přijímání... Řeku překročili, na svatého zapomněli... Jako bl. Herluka.

Pravá zbožnost... Jaké má vlastnosti? Jak řečeno, pravá („solidní“) zbožnost má kořeny ve sv. víře. Je tedy daleka všeho, co zavání pověrou — nezáleží pouze ve věcech zevnějších, jako zbožnost farizeů. Nosit při sobě nevím kolik medailí, vyhledávat zvláštnosti (ve chrámě... nepřiklekne s ostatními ke stolu Páně), konat věci nápadné nebo nezvyklé — podivné modlitbičky, písničky, strojené chování... chodit od oltáře k oltáři, upozorňovat na sebe hlubokými úklonami před oltářem a pod., toho všeho se pravá zbožnost varuje. U mužů toho nebezpečí není, ti by byli nejraději zahaleni hlubokou temnotou, když se znamenají svatým křížem nebo pokleknou k svaté zповědi; ale u žen nebývá tento druh farizejské zbožnosti právě výjimkou. Již Abraham a S. Clara si stěžuje na takové, které vysedávají celé hodiny v kostele, aby pod záminkou „dlouhého modlení“, jak Pán farizeům vytýká, se vyhnuly povinnostem svého povolání, zařídí si v kostele pozorovací stanici, jejich detektivskému zraku neujde živá duše a žádné hnutí od správce chrámu až k poslednímu ministrantovi a poslednímu návštěvníku kostela. Při tom jsou jisty, že „u nebeských bran už svatý Petr sám s klíči čeká je.“ (Milton.)

Krista (jeho obraz) v rukou, pýchu a světáctví v srdci. (Schiller.) Slyš, co o nich jmenovaný slavný vídeňský kazatel svým neomaleným způsobem praví: „Má nad postelí a kolem postele obrazů a obrázků jako votivních tabulek v Maria Zell, nese do kostela modlitebních knížek tolik, že by osel pod tím nákladem vzdychal, modlí se, až se jí od huby práší, koleny provrtá všechny dlažby celého kostela, celý den otáčí růžencem a pošpiní všechny listy modlicích knížek, a přece se Bohu protiví, protože taková modlitka (Betursel, Betschwester) v kostele se modlí, a doma je nepořádek, muž láteří...“ Pohan Lukrecius nechť doplní toto jadrné kázání: „To není pravá zbožnost, když někdo běhá často k ozdobeným hrobům, padá na zem a po ní se válí, oltáře hojnou krví zvířat skrání, hromadí slib na slib...“

Takovouto zbožnost pěstují obyčejně ty, které mládí probily se světem a teprve na stará kolena začaly Pánu Bohu

„sloužit“. Kdo od mládí Pánu slouží, ten nenavykne takovým nezpůsobům; i svatou zpověď koná tak, jak se tomu ve škole naučil a jak ji v dětství konával, ne jak to popisuje Alban Stolz: „Byla jsem tak nevděčná Pánu Bohu za to, že mne udělal nádobou vyvolenou...“ A tak jdou „hříchy“ dál jeden za druhým... Anebo jde ráno na roráty, a večer? Prsty derou peří, a jazyky celou ves. Kudlanka nábožná — jen pozoruj, s jak důstojným klidem kráčí, přední nohy zvednuté, jako by se modlila, ale pozor! Ta modlicí ramena jsou strašné kleště! Ubohá muška, která se jí dostane na dosah! Chopí se jí a bez milosti ji svými kusadly („kudlu“ má místo jazyka) rozdrť. Neušetří ani svých družek, ba ani samečka. V modlivé ženské (Betschwester) poznávám starou záletnici jako ve střepch rozbitý hrnec. (Grabble.)

Vypisují z dopisu z r. 1944: „V našem kostele jedna paní dlouhá léta obětovala radostně na výzdobu oltářů nejkrásnější květy za mnoho tisíc. Kde nic tu nic, najednou se tu objeví jakási kostelní furie a začala řídit. První, co učinila, vykousala tuto paní z kostela. „Já budu sama oltáře zdobit“ — nechává je plné prachu a špíny; „nemáte-li práci doma, poradí vám pracovní úřad.“ Vyhrožovala paní i udáním u hitlerovských úřadů! Ted' chce ona v kostele vládnout, a bude vládnout. Každý se furie bojí... Tak to vypadá v době, kdy nám bomby nad hlavami sejí smrt...“ Bez poznámky otiskují, úsudek nechť si každý učiní sám.

Tím přecházíme k druhé vlastnosti. Předpoklad pravé zbožnosti jest život podle víry, a její první podmínka jest **z a c h o v á v a t p ř i k á z á n í**. Náboženství jest život z Boha, nikoli znalost Boha a o Bohu! Nikoli v kostele mnoho se modlit a před kostelem mnoho klevetit! — Takové a takoví byli již za dob sv. Jeronyma a Efréma. První je velmi přiléhavě a plasticky líčí ve svých listech, čímž pak způsobil hotové povstání mezi zbožnými dušemi tehdejšího Říma, a druhý o nich praví, že mají cudně rukáv až po prsty a jazyk až po kolena. Raději s upřímným Turkem než s falešným křesťanem. (Erasmus.) Že může tolik žluči mít místo v duších nábožných! (Boileau.)

Za třetí: pravá zbožnost **nezáleží v citu**. Plyne to z toho, co již řečeno. Brémský biskup Adalbert, špatný vychovatel neblahého Jindřicha IV., vydržel sedět u tabule osm dní, načež rovnou běžel k oltáři a při mši sv. proléval pohnutím a dojetím vřelé slzy. Pokládáš ho za vpravdě zbožného? Víra **nezáleží v citu, nýbrž v rozumu**, lítost **nezáleží v citu, nýbrž ve vůli**, a zbožnost taktéž **ne v citu, nýbrž proniká rozum i vůli**. Je sice přirozené a psychologické, že při vroucí rozmluvě s Bohem jest i cit (afekt) uchvácen a roz-

nicen; ale velmi často se stává, že duše si připadá prázdná a vyprahlá, i při sv. přijímání — cit není v naší moci! U někoho jsou slzy dojetí velmi laciné zboží, ale právě proto Pán Bůh na ně a za ně nic nedá. Oběť jest jediné spolehlivé měřítko vši lásky, též i lásky k Bohu. Tvrdí-li Mendousse, že dívka je zbožná proto, že náboženské slavnosti jí skýtají příležitost, aby se mohla občas vystrojít, můžeme učenému pánu klidně odvětit, že se mýlí; ale přec nutno varovat před povrchní zbožností! Některé jsou takové! (Str. 51, 55.)

Za čtvrté: tvá zbožnost budiž u v ě d o m ě l á. Vytkli jsme, že mnozí věřící svatou víru, její obsah, její krásu, její vznešenost neznají. O zbožnosti lze mluvit podobně. „Sluší se, abychom rozuměli tomu, co uctíváme“, praví sv. Tomáš z Villanovy o úctě mariánské. Platí o každé zbožnosti! O eucharistické, o pobožnosti k Božskému Srdci Páně atd. Vědět, proč nejbláh. Pannu uctívám, jak ji mám uctívat. Pius XI. jednou mluvil proti způsobu, jak mnozí uctívají sv. Antonína Paduánského; nikoli proti jeho uctívání, nýbrž proti způsobu toho uctívání, že totiž světec jest jistým lidem jen prostředkem k vyprošování časných záležitostí — jakých záležitostí někdy! Tím nabývá tato úcta jakéhosi zženštilého rázu a jest v očích věřícího i nevěřícího inteligenta kompromitována.¹⁾ Nevěřící dokonce myslí, že to patří k podstatě pobožnosti, a přenáší to pak mylně na všechny pobožnosti a na katolickou pobožnost vůbec. Co zavdalo podnět k bludu obrazoboreckému v říši východořímské v 8. stol.? Zčásti indiskretní uctívání obrazů. Není pochyby, že Řekové v té věci přeháněli; padali před obrazy na tvář, neustále je incensovali kadidlem, jako v latinské liturgii jest incensována nejsv. Svátost, a tím úctu obrazů jistým vrstvám zprotivili. Nastalo pak pronásledování věřících, neobyčejně kruté, a nejslavnějším bohoslovcům a učitelům církevním tehdejší doby (Janu Damaškému, Theodoru Studitovi...) se podařilo teprve po 120letém boji dopomoci pravé víře k vítězství.

V Karthagu vznikla ve čtvrtém století sekta donatistů. Podnět krom jiných činitelů k ní zavdala ženská Lucilla. Nepohodla se s duchovním správcem arcijáhnem Ceciliem. Nosila totiž při sobě prsten s falešnými ostatky, před svatým přijímáním jej vždy líbala, což jí Cecilius zakázal, a když

---

¹⁾ Totéž lze říci o uctívání sv. Tadeáše v jistém našem kraji. V kostelích nenajdeš ani jediný obraz některého našeho zemského patrona, nenajdeš Pražské Jezulátko, ale socha sv. Tadeáše nechybí ni v jediném — mnohdy nevkusná. Prý „pomáhá v zoufalých záležitostech“ — proto jistému druhu ženského pohlaví tak vítaný! Tu přechází úcta v pověru.

neposlechla, přísněji ji napomenul. Tím dámu urazil, a když byl zvolen po čase za biskupa, „svolala“ do města 70 biskupů na „církevní sněm“, podplatila je, aby prohlásili jeho svěcení za neplatné, a začátek rozkołu a sekty byl tu.

Vidíš, že k falešné zbožnosti lehce svádí duchovní pýcha. Ne každý je svatý, kdo o kostel otírá paty, a ne každý zbožný, kdo dovede o věcech víry učeně hovořit, jak řekl Tomáš Kemp. „Já jsem v kazatelích velice vybíravá; od doby, co náležím k . . . , mne tak snadno leckdo neuspokojí . . .“ Výrok slečinky, zvané k účasti na misi v X. Farizej se „modlil“ takto: „Děkuji tobě, Bože, že nejsem jako ostatní lidé . . .“ Kdo by věřil, že tu a tam někdo místo: „Já bídná hříšnice“ začne: „Já jsem hlubší duše.“ . . .! Těžko říci, co se Pánu více protiví, zda lidé toho druhu či ona žena, které řekl muž: „Ty vždycky vzdycháš přenábožně, jen když tě nouze za krk drapne“ a jindy Bohem skoro pohrdáš, či ti, kterým vytýká Jan Zlatoustý: „Proto nebyly kostely stavěny, abys tam chodila ukazovat svůj luxus.“

Uvědomělá zbožnost . . . Uvědomělá víra nevěří každému „zázraku“ a v každé „zjevení“, jež někdo prý měl; uvědomělá zbožnost zahodí bez dlouhých okolků do kamen pověrečné modlitbičky, které rozšiřují naši nepřátele na posměch víře. Krom toho netřeba snad připomínat, že jiná pobožnost se hodí pro dítko, jiná pro ženu a jiná pro muže. Netřeba, aby ses účastnil kdekeré pouti a kdekerého průvodu, ale nerozumno jest tím vším pohrdat nebo zavrhovat. Zženštilé jest dát se zapsat do kdekerého náboženského bratrstva a spolku a potom neplnit povinnosti žádného, skládat při každé maličkosti sliby a pak je neplnit; toho všeho se varuj, ne však úcty mariánské! Směšné ovšem jest hrát si na „velebného pána“, dělat „třetího kaplana“, předříkávat, když toho není třeba atd. V Plzni ženské „tu podávaly knězi kropáč, tu střežly hrob Boží jako čestná stráž, tu oprašovaly oltáře, lezouce po něm sem a tam v přítomnosti obecenstva; kteroužto pohoršlivou a nepěknou zvyklost teprve kardinál Harrach r. 1647 plzeňským babám zakázati ráčil.“ Knězi bible, sedlákovi vidle. Ale časté přijímání sv. svátostí, nosit při sobě růženec a modlit se jej, není babská zbožnost! Růženec, modlitba víry, sluší muži a jinochovi stejně jako dívce, ba ještě více než dívce, protože jeho víra jest vystavena daleko větším nebezpečím než víra dívky.

Tři slavní mnichovští universitní profesori, právník Jer. Bayer († 1876), přírodovědec Schafhäutel († 1890), chirurg Nussbaum († 1890) se modlili růženec — tento před každou operací jako Recamier, nejslavnější lékař 19. stol., Ampère se jej modlival kleče v kostele, Volta doma.

Tvá zbožnost nebudiž kramářská. „Teď se nashvál nebudu modlit, když mne Pán Bůh nevyslyšel.“ Nemodli se tedy! Uvidíme, zda z toho bude mít škodu tvůj Tvůrce anebo ty! Rci sám: jest Pán Bůh tvůj sluha anebo tvůj pán? Co řekneš, bude-li tvé dítě podobně mluvit, až odmítneš jeho prosbu? Ať k tomu máš důvody jakékoli, dítě se musí podrobit — a i nadále tě milovat! Kdyby Pán Bůh pastuchu vyslyšel, celé stádo by přes leto zdechlo, praví neomaleně přísloví. Dětské jest modlit se, aby ti tatínek dovolil nosit mikado nebo jít do plesu, abys měla na divadle úspěch... „Pán Bůh jest všemohoucí“ znamená pro mnohého: „Je dobrý tatínek, splní každé mé pošetilé přání.“

Modlitba chvály a díků... Znamka jemné duše, že dovede nejen prosit, když něco potřebuje, nýbrž i poděkovat za tolik dobrodiní, jichž se nám dostává den co den. Kuřátko pije a k nebi pohlíží. I pes pomní, kdo ho krmí.

K modlitbě nutno se utíkat ve chvíli pokušení. V takové chvíli není jiné záchrany a jiné pomoci. Viz skřivánka! Ostříž se na něho vrhá shůry; jakmile jej skřivánek spatří, okamžitě se vznese co nejrychleji k nebi, a ve výši, kde ho nelze postřehnout a kde jest v bezpečí, klidně zpívá své trylky — obraz duše, která před pokušitelem prchá a se utíká na Srdce Ježíšovo a Mariino.

Zbožnost není slabost ducha! Mohl bych uvést velikány, jako byl Ambrož nebo Basil, kteří se nelekli ani všemohoucích císařů a postavili se jim na odpor, nebo Augustina, Řehoře VII., Bernarda, Innocence III., kteří ovládali silou svého ducha celou Evropu. Kterýsi profesor jedné katolické americké university mi vypravoval, že tamější studenti k prvnímu veřejnému řečnickému cvičení si volí pravidelně za thema jednoho ze sedmi velkých katolických laiků: Tomáše Mora, Garcíu Morena, O'Connella, Ozanama, Pasteura, Windthorsta, Lucase (anglického konvertitu).

Zbožnost, zdroj vnitřního pokoje a radosti, míru a síly... Zbožná duše, zvláště dívčí, jest jako růže, královna květin, tak jako palma jest královnou stromů. Pohled' na stolistku! Plnost květu, krása, živost a sytost barev, nevyrovnatelná vůně, v čemž s ní nemůže závodit žádná květina. Ode dávna jest proto růže symbol mladosti a životní radosti, jakož i okouzující sličnosti; v křesťanství nadto nachová růže symbol lásky k Bohu, z níž pravá zbožnost plyne. Věnc bělostných růží ovíjí na našich obrazech nejčistší Srdce Marie Panny — srdce přemnohého děvčete by musil malíř ovinout věncem z trní, bodláčí a kopřiv, po kterých každý šlape. Anebo viz slunečnici, květinu heliotropickou! Její květ se neustále otáčí za slunkem, a slunko

se v něm takřka zrcadlí — odtud její jméno. Obraz zbožné duše, která se neustále obírá Bohem a k němu pohlíží, a božská krása se v ní zrcadlí, pokud se ve slabém tvorů zrcadlit může.

Zbožnost udržuje naše spojení s Bohem. V císařském museu ve Vídni jest náprstek Marie Burgundské, manželky císaře Maxmiliána I., vyrobený ze slonoviny, na něm vyryto čtrnáct zastavení křížové cesty... aby při práci neustále myslila na Boha! Srovnej duši zbožnou a duši lhostejnou. Velkoměsto — viz ten hon a shon v ulicích! Auta, tramvaje, vozy, motorky kolem tebe pádí nahoru dolů, s prava zvoní, s leva píská, za tebou troubí, před tebou křičí, povyk k zbláznění. Vejdeš do továrny, a tam stroje hučí a tlukou, kola se otáčejí jako divá, široké řemeny na nich fičí kol uší. Najednou se ozve tovární siréna, poledne — rázem ustává práce, každý odkládá nástroj, upravuje si šat a chystá se k obědu. V zástupu dělníků dívka udělá nepozorovaně na prsou kříž... Zaslechla zvon? Nebo si uvědomuje, že se rozezvučely zvony městských věží a zvou věřící, aby pozdravili tu, kterou před dvaceti staletími pozdravil anděl Páně? Bud' jak bud', naše dělnice se připojuje k zástupu věřících a zalétá v myšlenkách k trůnu nebeské Královny.

Když se po šesti dnech práce ty zvony opět rozhlaholí, tentokráté časně zrána, a zvou k eucharistickému Králi, když v městě poměrně ticho a klid, když nejeden z jejích spoluzaměstnanců vyspává protančenou neb jinak probitou noc, spěchá ona s jinými do domu Božího. Tam zpěv, hra varhan, slovo kazatele vlévá do duše svatý klid a mír jak ono šumění vodopádu v Tatrách, a ona povznesena, ve svaté náladě se vrací domů, zatím co jiní se probírají z opice. Oni mají radost svou, ona má též radost svou... právě občerstvení po celotýdenní dřině. „Beze mše svaté, bez svatého přijímání by nebyla neděle.“ U jiných k pojmu neděle patří jiné „občerstvení“; místo do čistého a svatého ovzduší chrámového do zaprášené tančírny nebo špinavého kina, místo „srdce vzhůru“ jde se pobavit do bláta; a jestliže přece do Boží přírody, pak ne proto, aby se duch pozorováním té krásy povznesl k Tvůrci, nýbrž k dostaveníčku. Svět nemá porozumění pro vyšší radosti ani záliby ve vyšších dobrech, tím méně touhy po nebeských státcích. Kdo jedná jinak než on, toho nechápe, tomu se diví, ačli mu vůbec není na posměch. Andělská duše zase nechápe jeho, tak jako bezvěrec Francouz nechápal, co jsem mu o naší „české“ zbožnosti vypravoval — že naši otcové na př. každou práci provázeli modlitbou, že hospodyně vykropila stodolu svěcenou vodou, než se do ní obilí přivezlo, modlíc se při tom

za odvrácení zlého, zvláště ohně; někde i zpívali: „Zachraň obilíčko, Kristova Matičko.“ Vidí pověru v tom, co jest projev zbožného smýšlení a vědomí, že bez Božího počínání marné lidské namáhání.

Nyní několik slov o chování v domě Božím. Jest zvláštní, že od chvíle, kdy věřící opustili katakomby, pozbyli namnoze smyslu pro uctivost, jakou vymáhá slavení přesvatých tajemství. Již staří otcové církevní si na to stěžují. Za dob sv. Augustina platili kněze, aby jim sloužili co možná nejkratší mši svatou, chtějíce „spěšněji odejít než přijít.“ Jan Zlatoústý kolem r. 400 vytýká, že mnozí jdou do kostela jen k vůli pěkným slečinkám, a připojuje: „Divíš se, že je nesrazí blesk s nebe? To jest hřích hodný pekla, nikoli blesku!“ Origenes, žijící ve zvlažnělém období před pronásledováním Deciovým: „Sotva o svátcích se v kostele ukážete.“ (Ve 3. stol.) Cyril Alexandrijský se v 5. stol. táže: „Tomu říkáš, křesťane, slavit svátek, když hoviš břichu a povoliš uzdu nedovoleným vášním? V pracovní dny každý se věnuje své práci a zdržuje se opilství, her i nicotností; ale o svátcích se běží o závod do krčem, do cirků, k tanci, na posměch božské velebnosti.“ Salvian mluví podobně: „O nedělích a svátcích kostely prázdné, cirkusy plné.“ Bernard: „Chrám bez lidu, lid bez kněží, kněží bez úcty, křesťané bez Krista, svátek bez slavnosti.“ Jeronym kolem r. 400: „Nesmyslné jest přecpáváním sebe chtít uctívat svaté.“ Antonín Florentský: „Věc ďáblu velmi milá, utrácet v neděli po hospodách, co pracně za celý týden vyděláno.“

Nejinou písničku zpívá s týnské kazatelny v Praze před 200 lety P. Veselý T. J.: „Ve všední den se koná práce, v neděli se v hospodách skáče. Tak je to, podle zvyku dne svátečního. (Lk 2. 42) Na dny, které jsou Bohu zasvěceny, také ďábel svou největší slavnost mívá. Ve svátek při kostkách a kartách jen čerta se dovolávají, jen čerta slyšet, jako by byl den Luciferův a ne den Páně. Dies Baalim...“ Demokrit (řecký filosof) praví, že život lidský je jako dlouhá cesta bez hospody; dnes někteří myslí, že svátek bez hospody by byla jejich smrt. Jednou prý přišla slečinka do kostela, právě když lidé k evangeliu vstávali, a zvolala: „Sed'te, lidičky, sed'te, však ty šaty nejsou sváteční, nýbrž všední.“ (Týž P. Veselý.)

Sv. Řehoř Divotvorce praví, že neděle jsou jakoby oběť, kterou máme Bohu zbožně a čistě přinášet, a sv. Ambrož (suppos.?) žádá, abychom ty dny ztrávili modlitbou a nábožným čtením. Není nám ke cti, že pohané v chrámech svých falešných bohů se chovají kolikráte uctivěji než my na místě, kde nám Hospodin mohl větším právem než Moj-

žišovi na Horebu říci: „Zzuj obuv s nohou svých, neboť místo, na kterém stojíš, země svatá jest.“ Již židé jevíli velkou neuctivost v domě Božím. Známe scénu s prodavači v chrámovém nádvoří; byl to jediný hřích, který Pán vlastní rukou ztrestal (Vincenc Ferr.) — on, který se ujal i ženy cizoložné! Není tedy neuctivost v domě Božím taková maličkost, za jakou ji rádi pokládáme! Patříš-li, jinochu, k těm, kteří klackovské chování v chrámě pokládají za projev duchaplnosti, slyš, co pravý starý český historik: „Velmi nádherné a rozkošné, co činiti spatřujeme, takže jedno koleno jakž takž skloňují, z druhého pak ruce i bradě podporu činí.“ (Bavorovský r. 1550.) Vidíš, že tento nezpůsob má již úctyhodné stáří. Nevím, zda se junáci tehdy též tlačili vzadu u dveří a ke dveřím, nebo zda chodili na chor, aby tam místo pobožnosti „nemastné vtipy dělali a dolů na děvčata zívali.“ Od Tomáše Štítného se dovídáme, že zamilovaná mládež pokládala chrám za místo k dostaveníčkům. „Helmbrechtí jdú do kostela, aby lidem překáželi, spolu se chechtíc a spolu syčíc“ (šeptajíce).

Hus je ostřejší: „Panoše (junáci!) hledí, kde je pěkná; kam se (taková) obrátí, tam oni za ní, a prve se jí pokloní než tělu Páně na oltáři, jakož jsem to vídal, an zadek obrátil k oltáři a k ní tvář, a chechce se s ní.“¹⁾ Pak se ovšem nedivíme, když kněz Cikáda vytýká r. 1607 paním z vyššího a nižšího stavu, že chodí do kostela, jen aby se pochlubily pěknými šaty. Žalanský naříká: „Věc mrzká, ať nedím bezbožná, do kostela jako pes do kuchyně nahlédnout a před časem zase odejít.“ Beckovský má důrazné napomenutí; u Krista Pána vydrželi zástupové celé tři dny, toužebni slova Božího, dnes však ani tři hodiny v kostele nepobudou, ale „jako psi, kterým maso nevoní, pryč utíkají.“ Konšelé, kteří dovedli příkazem a trestem jiné k pobožnosti hnát, sami mezi sebou věci úřední rádi vyřizovali v kostele — snad aby čas užitečně ztrávili! Jeden pražský konšel z r. 1581 zanechal k našemu povzbuzení a na svou věčnou paměť tento písemný dokument: „S panem Václavem Štikou, toho času purkmistrem, v kostele jsem rozmlouvání měl, aby X. Y. vězení prázden byl“ (aby ničemovi arest odpustili). V Mělníce r. 1533 vypovídá kdosi: „Purkmistr poslal ke mně, abych k němu v neděli v kostele do stolice přišel.“ Nezdá se tedy, že by naši

¹⁾ Hus je v právu, když toto neslušné chování v domě Božím vytýká, ale zapomněl, že jest farizejství cedit komáry a polykat velbloudy; daleko horší bylo zneužívat kazatelny k tomu, aby štvál věřící proti arcibiskupovi, nazýváje ho tam rudým ďáblem, blbcem a podobně; u porovnání s tím jest ono šuškáni hotová nevinnost!

husitští předkové přílišnou zbožností nad katolíky vynikali! Lomnický ve spisku Bič má povedené místo, které pro jeho obšírnost nemůžeme otisknout. Horlí proti povídání a šuškáni v kostele. „Hledají, není-li tu známý, s kým by si mohli pokratochvilíti a čas poukrátiti. Počnouc od nevčasné zdvořilosti hned jeden druhého jako z cizích zemí příšlého vítá nahejbováním se tak huboce, jako by chtěl čelem utrknouti zemi. Jak jednou začali, tak pořád jazykem melou, buď nebud' milo jiným toho jejich rumplování slyšet. Především pak táží se vespolek, jak kdo spal, co se komu zdálo, jak se po včerejší neb onehdejší bumbě nachází při zdraví, zaklevalo-li se zatím něco po městě . . .“

Uvedl jsem skoro veskrze případy odstrašující. Víím, že bych povzbuzujícími málo pořídil a sotva koho ke slušnějšímu chování přiměl. Jsou-li odporné tyto nezpůsoby u starých i mladých z minulých staletí, sud', jak odporná jest nejsvětější velebnosti Nejvyššího i malá neslušnost v domě Božím. V obecní nebo ministerské kanceláři by si nedovolil nikdo chování, jaké si dovoluje ve svatyni, byť tam celé hodiny ve frontě stál. Ujme-li se u stolu slova nějaký pan starosta, neopováží se nikdo se sousedem rozprávět (a při nejsv. oběti?). U přítomnosti pana ministra stojí každý mlčky a rovně jako svíčka, a před tváří svátostného Spasitele? Mám ještě připojit nářky kazatelů na bujnosti, kterými znesvěcují věřící některé slavnosti? Posvícení, výroční památka dne, kdy svátostný Spasitel po prvé zavítal do jejich osady a zbudoval si v ní stánek . . . Katolický spisovatel Tomáš ze Štítného, husitský Rokycana, českobratrský Chelčický, kalvínc Žalanský, všichni nařikají na prostopášnosti, kterými ten den „oslavován.“

Nechceme zakončit tuto stať podobnými málo vzdělávajícími příklady; uvádíme proto z Winterova Života církevního doklad zbožnosti našich otců. „V rodině vše začínalo modlitbou, a modlitbou se i skonávalo. Nebylo jídla, aby při něm nebylo nahlas říkáno žehnání, před obědem a po něm zhusta zpíváno. A jak pilně čítáno v bibli! Třebaže tak drahá (psaná)! Až 50 kop grošů! Na domech byly obrazy a sošky svatých . . . Kdekoli v kostele něco scházelo, vždy se našel dobrodinec, který pomohl. Prsteny a jiné skvosty odkazovány, aby z nich zhotoveny monstrance, na chrám pamatováno za živa i po smrti . . .“ Denní přítomnost při mši sv. byla pokládána za samozřejmou povinnost zbožnosti, zvláště v adventě při mariánských rorátech. Přechoasto bývalo připojeno i kázání, bez obavy, že zvláště muži se zvednou a odejdou. Na jižní Moravě donedávna v sobotu večer nebo v neděli před svítáním zametla služebná cestu před domem

nebo před zahrádkou, pěkně posypala pískem, někdy i pěkně „vykvětovala“ roztodivnými květy . . . měla-li po ruce bílý a žlutý písek. Zevnější projevy nelíčené vnitřní zbožnosti!

Dívky jsme oslovili na začátku této stati, dívkám platí i naše poslední slovo. Muž ducha veskrze světáckého praví: „Všechno člověčenstvo by bylo ztraceno, kdyby byla zbožnost docela vykořeněna ze srdcí našich žen, nejsou jimi přenášena jako dědictví na děti. Všecko vyučování a cvičení dívek jest jalové, není-li prodchnuto živlem náboženským.“ (Knigge.) K tomu připojuji výrok velkého trpitele na královském trůně: „Rcete všem lidem, že náboženství jest jediná útěcha nešťastného; když člověka všecko opustí, náboženství mu zůstane.“ (Ludvík XVI.) Náboženství jest jako světluška, svítí v tmách. (Nevěrec Schopenhauer v nemoci.) Každé a jakékoli náboženství? „Jako pláň nemůže být zušlechtěna vlastním výhonkem, nikdy a nikde, tak se nemůže lepším stát člověk náboženstvím, které vyrosté z něho.“ (Klimke.) Přirozeným, které si sám podle svého vkusu vyrobí! Jen nadpřirozené, Bohem zjevené náboženství a zbožnost z něho vykvétající tě může zušlechtit, jen ono ti vlévá nový božský život!

7. Leknín na bahnitě tůni.

Černá, bahnitá tůň, a nad ní se vznášející bělostný leknínový kalich . . . Jaký to kontrast! Sněhobílý květ, zkrápěný rosou nebes, otvírající se slunečním paprskům, odvrácený od toho bahna tam dole . . . Věřil by kdo, z jakého dna vyrůstá? Dostat se k němu nebývá tak snadné, ale dostačí aspoň jej pozorovat; oko se ani odtrhnout nemůže od jeho nepokálené čistoty. Zdá se skoro, že povznáší duši k zbožnosti, k sebranosti, k nebi a zároveň k obdivu.

Místo leknínu jsme mohli zvolit jiný květ. Lilie . . . Na vysoké lodyze bělostný kalich jako z alabastru; snopek zlatých tyčinek nám z něho kyne, balzámová vůně nás ovívá. Prostý květ, a přec jeho zjev vlévá jakousi svatou zdrželivost: „Nepřibližuj se, nedotýkej se . . .“ Cosi milého, líbezného, něžného, a přec zároveň i vznešeného má v sobě tento bělostný květ. Lilie, kněžka mezi rostlinami.

Přicházíme k perle všech ctností, ke ctnosti Mariině, nejkrásnější zdobě jinošské a zvláště dívčí duše. Dívky tentokrát povzbudíme napřed, aby kráčely ve šlépějích Neposkvrněné. Být leknínem, být dívkou čistou uprostřed všeobecné mravní zchátralosti, zůstat čistou v močále a bahnisku, jež nás obklopuje se všech stran. Čistota, sestra andělů, ctnost andělská,

dnes vzácnější než čtyřlístek jetele, vzácná jako bílý kamzík, jenž podle pověsti se objeví v Alpách jednou za sto let, vzácná jako fénix, báječný pták, jehož vidět prý jen jednou za pět staletí. Zdá se ti snad, že přeháním? Budiž, ale jisto jest, že lilie čistoty neroste u každé cesty jako bodlák. Ale čím vzácnější, tím dražší, tím krásnější, tím milejší Bohu i svaté Panně panen.

Co ti mám o této lilii povědět? Každý květ má vůni a půvab svůj, jehož žádný jiný nemá. Platí i o ctnostech; každá má svou krásu, svou přednost, o níž se s jinými nesdílí. Co zvláštního má ctnost andělská? Jiné ctnosti zdobí pouze duši, čistota zdobí duši i tělo, přelévá se ze srdce na tvář. Oko do srdce okno; po tváři čisté dívky jest rozlit zvláštní půvab, jenž se nedá utajit, ale také ne padělat. Dnes se padělá všechno, pokrmy, podpisy, listiny, dějiny, věda, perly, diamanty — i krása, není-liž pravda? Ale půvab čistoty, podobný dětské nevinosti, se padělat nedá. Pel na květince, na motýlím křídélku... stačí nešetrný dotek, a pel mizí nadobro. A s půvabem čistoty mnohdy i veškerá sličnost. Jak rychle stárne děvče, které není dbalé této andělské zdooby!

Květ liliový vyrůstá na přímém vysokém stonku,
a zlatostkvoucí srdéčko má v krásném bělostném zvonku.
Ó, kdo má srdce ze zlata a nevinost lilie v květu,
ten může v tvář se podívat vždy přímo celému světu!

Nečistota, hřích těla... Jím se člověk přibližuje zvířeti, které jiných rozkoší krom tělesných nezná; jím se daleko vzdaluje od Boha, jenž jest pouhý duch. Jiný hřích poskvřňuje duši, tento spolu s duší i tělo. Tělo křesťana... chrám Ducha svatého, proto jako chrám pomazáno (při křtu svatým křížmem), předurčeno k slavnému vzkříšení, při sv. přijímání živá monstrance. „Kdo by chrám znesvětil, toho Bůh rozdrť“ (1 Kor 3. 17), protože se dopouští svatokrádeže. Neživou sochu krále máme v úctě, byť byla i dřevěná; a živý obraz Boží v nás?... (Cyr. Jer.) Tak ohavný je ten hřích, že i zhýralec jde s ním do tmy. Tma jest jeho přítelka, jeho pomocnice, jeho důvěrnice. Trojlístek milovníků tmy... zloděj, pisatel anonymních dopisů, po případě lhář a klevetník, a především nečistý. Kotzebue praví frivolně: „Vše již ztichlo, všecko oněmělo, zhasl slunce plápol; strašidla a milenci se teď již potulují vůkol“ a dělají potěšení sobě i d'áblu; jejich hřích jest duchu temnoty, duchu nečistému nejmilejší, jím dostane vždy najednou duše dvě, jím též nejvíce duši uloví. Nečistota tmu miluje, tmu potřebuje, ve tmě nejvíce bují. (A. Stolz.) Kdo si čistotu uchová, jest anděl, kdo jí pozbude, jest jako d'ábel. (Amb.)

Neposkvrněná Panna . . . Pohled na ni povznášel duši vzhůru, jak tvrdí sv. Ambrož a ct. Dionysius Kartusiánský. Milerádi jim věříme; vždyť sami zakoušíme totéž při pohledu na její obraz! I nevěrec stojící před Murillovou Neposkvrněnou cítí, že se jeho duše dostala do vyšších, čistých, nezvyklých sfér, a sám neví, jak. Co tedy Maria sama! Její zjev vzbuzoval jen čisté myšlenky, a nikdo nemohl na ni pohlédnout, s ní promluvit, k ní se přiblížit, aniž byl zušlechtěn. Ten úkol dal Pán křesťanské dívce. Po příkladu sv. Panny má mít cosi andělského ve své bytosti, má zušlechťovat všechny, kdož se s ní stýkají, být andělem svému okolí. Dívko, buď si vědoma, že všechna tvá krása, tvá čest a tvá důstojnost záleží v tom, aby sis uchovala pel a perlu sv. čistoty, ctnost Mariinu! Tibullus, pohan pramálo čistý, praví: „Čistota se líbí nebešťanům.“ I lidem smrtelným! Byť jen na jiných! „Nevinnost má nebe přítelem“, praví Schiller, třebaže málo dbal, aby si nebe přítelem učinil i on.

Co činí nejsvětější Pannu tak krásnou? Nimbus panenské čistoty, která ji oblévá! „Tvoje tělo vždy se skvělo panenskostí zářivou . . .“ To činí krásnými světce a světice, to činí krásnou i dívku. Tak dalece jest dívka hodna úcty, potud je skutečně dívkou a andělem, pokud jest čistá. Potud jest milá Bohu i sv. Panně a milována od andělů. Dokud růže voní, každý o ni stojí. Nebýt Kirke, čarodějnice z řeckého bájesloví, jež každého, kdo se k ní přiblížil, proměnila ve vepře! Mravní stav osady jest vždy zrcadlem dívčí čistoty. Hoch, v cizině zkažený, mi vypravuje: „Vrátil jsem se domů, a musil jsem chtěj nechtěj žít pořádně; u nás nejsou taková děvčata, s jakými jsem se stýkal tam.“ Jaké to vysvědčení pro ony mně neznámé dívky!

Vy, drazí čeští katoličtí jinoši a dívky, které ministr Moravec neblahé paměti poslal r. 1944 za hranice do služeb našeho nepřitele, máte vy zdání, co modliteb se za vás neslo denně k trůnu milosti? Ve vlasti, kterou jste musili opustit, od neznámých za neznámé! Zvláště za vás, dívenky, protože jste byly vystaveny hroznějšimu nebezpečí! Kroužek brněnských exercitantek by vám mohl o tom leccos povědět. Některá čistá dívka neobstála v těžké zkoušce, většina, jak si troufám soudit, prošla tímto křtem ohně bez úhony. Mluvím výhradně o čistých mariánských duších, jen ty obstály. Z té doby několik příkladů.

V klášteře N. se modlí Milosrdná sestra denně dlouho a dlouho k Jezulátku, aby jistá dívka byla cizích služeb za hranicemi uchráněna. Vypravovala mi, že skrytý hlas jí na její prosby odpovídal: „Ta jít musí, já tam potřebuji apoštolku . . .“ Šlo o tábor, kde bylo na 800 jinochů a dívek. Jak

se všichni drželi! Ani jediná nepozbyla lilie, ani jeden hoch se nezkazil! Dívčiny přilnuly k sobě jako rodné sestry, a za strašných náletů v květnu a červnu společné nebezpečí je spojilo ještě víc.

Druhá dívčina, po matuře, po prvé z domu; udrží se? „V celém táboře jediná čistá dívka, s kterou si rozumím; uzavřely jsme sesterství a držíme jedna druhou. Jak se tu baví! Jaká dobrodružství! Prosím o modlitbu, abych mohla po návratu Královně našich srdcí ze srdce poděkovat, že mi chránila a uchránila lilii . . .“ Dívka, o kterou jsem měl vážné obavy z mnoha důvodů!

Třetí dívčina píše: „Tolik očí se na mne dívá; chtějí pálit, ale plášť Královny nebes nikdy nepropálí. Jest květen, měsíc Královny májové. V posledních dnech jde všednost tak těsně kolem mne, oči mám široce rozevřené úzkostí před hříchem, a trpím. Mohla jsem to předvídat a tušit; vždyť nemám na čele napsáno, že jsem dítko mariánské, aby mne nechali nepovšimnutou. Proto to vše tak bolí, musí bolet; nahota v lágrech, na ulicích, v továrně volá tolik po smíru . . . Můj mistr v továrně . . . Odpustila jsem mu již dávno, teď miluji jen jeho nesmrtelnou duši, i když od něho tolik zakouším. Poslední dny byly hrozné, kříž těžký, květen bolestí. Vzpomínám na den, kdy jsem se zasvětila docela Marii; bylo v něm tolik krásného, tolik kněžského! Jako dítko mariánské stojím u soustruhu, a s tím vědomím, s jemností dítko Mariina, odpovídám na otázky Holanďanů, Francouzů, Italů, Němců, jako dítko mariánské tisknu se zvláštním rozechvěním, láskou a něhou podávané ruce Ukrajinek a dívek z Ruska. Bude-li Maria chtít, ponese tam světlo a pokoj. Budu se snažit být hodná, kněžsky hodná, jsem přece Ježíškova . . . Život v továrně je tak plodný, protože tam se nejvíce stmívá, tam možno stále být obětí smíru. Snáším vše tiše a s láskou. Čím více bídy a ubohosti zde vidím, tím chci být čistší, čím více nevěry, tím věrnější a hrdinnější; čím více hluku, tím skrytější. Chci trpět na úmysl, aby naše české dívky zde nepozbyly lilie. Kdyby se zde u kolotoče a v hospodě hrálo sebehlučněji, kdybych měla být v lágru večer dlouho do noci den co den sama, neznesvším nikdy svatostánek svého srdce, neprodám tak uboze své ideály. Od rána do večera i v továrně samé šlágry, tak odporné a hrusné, ale chci se vrátit bílá, čistá, věrná . . .“

Dívka má být jako víla, jako bytost z nadzemských krajů, nepotřísněná kalem této špinavé země. Vzpomínám na scénu z rotterdamského přístavu. Voda kalná, černá, jak v každém mořském přístavišti, nad vodou se vznášely bělostné „mořské holubice“, ale sotvaže se jen nohou dotkly hladiny, na níž

plavalo tolik nečistoty. Jsou jim naše české dívky podobny? Některé jistě. Zdaž mnohé? Zdaž všechny? „Dnešní slečny z velké části tak dotěrné!“ Odpověděl jsem: „A kdo tím vinen, ne-li vy? Sňali jste jim s šije jejich palladium, obrázek Neposkvrněné, jež nosívaly jako nejvzácnější drahokam na zlatém řetízku, ze srdce jste jim vymýtili úctu k přesv. Panně, nestoudnou módou, koedukací a volným stykem s druhým pohlavím, společnými výlety a zvláště koupališti jste setřeli poslední stopu jemnosti a pelu s duše, spolkový život a špatná kniha dílo dokonaly.“ A pak se s údivem tážete: „Což u dívek už nelze najít slušných způsobů?“ (Shak.)

Před rokem 1938 mi vyprávěla studentka, co se jí přihodilo v Jugoslavii. Trávila tam prázdniny, stýkala se skoro denně s chorvatským akademikem, a ten jednou bez okolků si dovolil věc, která se přičí všem požadavkům slušnosti. Odpykal to okamžitě — facka byla odpovědí na jeho „něžnost“. Mé rty nejsou obecné pastviště... mé srdce není hospodský stůl, abych jej před každým prostřela, já nejsem hadr k utírání lavice... Junák se zarazil a pak se omlouval: „Odpusťte, nevěděl jsem, že vás tím urazím; zde mají totiž české studentky po té stránce velmi špatnou pověst, takové „maličkosti“ nám každá bez uzardění dovolí.“

Tak se soudilo za hranicemi o našich děvčích, vychovaných na tehdejších školách středních „svobodomyšlně, pokrokově, moderně,“ povznesených nad „zastaralé zkostnatělé předsudky.“

Společné lázně... V pohanském Římě pokládána za bezečtnou žena, když se na ni prozradilo, že byla ve společném koupališti; tak sděluje Marcus Fabius Quintilianus, a pohanský císař Alexander Severus takové lázně dokonce zakázal; křesťané byli za tento přečin trestáni vyloučením z církve. Dnes? Dovolávají se zdravotních důvodů. Nuže, v Beuel na Rýně bylo v takovém koupališti v horkém červenci až 1000 lidí. Na konci měsíce městská rada nařídila oddělení obou pohlaví, a v neméně horkém srpnu přicházelo se ochladit denně 8—25 lidí! Za celý měsíc jich nebylo tolik, co dříve za jediný den! Patrně, co vábí lidi do společných koupelí, zda zdravotní či jiné pohnutky. U nás v A. katolická obec, v B. katolické sdružení proměnily oddělené koupaliště ve společné. „Měli bychom deficit... Nevynášelo by... Naši členové chystají zájezd na katolický sjezd do P., musíme naplnit pokladnu...“ Což účel posvěcuje prostředky? Je dovoleno vydělávat peníze hříchem, jak to činí...? (Str. 101.)

Čistá dívka — jaký to pohled pro anděly! Jaký pro lidi! „Ó, jak krásné jest čistotné plémě, stkvějící se ctností! Nesmrtelná jest památka jeho, a milá jest Bohu i lidem.“ (Md

3. 1) Ani neznaboh a zhýralec se neubrání hlubokému dojmu. Frivolní Heine, do duše dojatý pohledem na andělskou dívku, vyjadřuje v jisté básni, co cítí, a náš jeden podobně:

„Modli se za mne, děvče nevinné!
Je vroucí modlení ti dosud přáno,
tvým srdcem pusté prázdno nepoznáno ...
Ó kdysi též se spjaly k modlení
na klíně matky ručky dětinné,
a teď? Ó plakal bych ...
Jak bolno, nikdy už se neshledati;
ty ale věříš žití na jiné.
Jen věř, a víra tvá nechť víru mou mi vrátí —
modli se za mne, děvče nevinné ...“

Snáze čistotu chválit než ji mít... Lilie jest choulostivá květinka! Ctnost andělská vymáhá opatrnost, o čemž viz jinde. Udrží se jen pomocí milosti Boží, a tu nutno si vyprosít vytrvalou modlitbou, jak poznal již autor knihy Moudrosti (8. 21), sv. Augustin a jiní. Nutno ji chránit bojem, jak poznali již pohanští Řekové; panenská bohyně Athéna, jediný ušlechtilý zjev v zástupu jejich nečistých bohů (viz Maria II. 242), byla zobrazována s přilbou, štítem a kopím. Růže vyzbrojena trny, aby se bránila přístupu a doteku nepovolaných! Není však pravda, co hlásá veškeren sbor ctitelů Venušiny: „Není možno udržet se čistým...“ Veřejná zpověď jejich mravní zchátralosti! Odpovídám: „Vám není možno — vám, kteří nemáte úcty mariánské a eucharistické! Není možno ani věřícím, kteří se těchto prostředků nechopí! Maria a Eucharistie, zde tajemství čistých duší!“ Na východě pěstují rostlinu zvanou Vitex agnus castus, čistý beránek („mořská vrba“); používání jejích plodů prý chrání čistotu. Není tomu tak, ta semena nemají oné podivuhodné moci, ale svátostná krev pravého Beránka Božího tu moc má. A klesne-li věřící do tohoto hříchu přece, má jinou svátost, v níž možno duši očistit. Jenže právě zde obtíž... Ostych... A přece je tato svátost jediným prostředkem a jedinou záchranou. Pokouší tě satan, abys zamlčel, co zamlčet nesmíš? Utíkej se k sv. Anděle de Fulginio, již stud též ve svaté zpovědi zamkl ústa a jež dlouho přijímala svaté svátosti svatokrádežně, až se konečně vzchopila — —

8. Křepelka přilbonosná.

Neobyčejně pěkné ptáče. Chtěl bys poznat její život a zvyky? Musil bys podstoupit cestu dalekou! Od hranic Kalifornie až tisíc anglických mil (1600 km) do vnitrozemí, kam

noha civilisovaného (zchátralého!) světa nevzkročila — tam teprv uzříš toho elegantního ptáka. A prý nikdo nelituje...

Daleko od prachu a kouře velkoměst — Symbol cudnosti — — Co je cudnost? Ctnost, jež se zdaleka vyhýbá všemu, co by mohlo ohrozit ctnost andělskou. Cudnost chrání čistotu jako plot zahradu, jako mříž svatostánek, jako cherubín s plamenným mečem ráj a strom života v něm. Tak něžný kvítek jest svatá čistota, tak vzácný poklad, že je třeba ještě jedné ctnosti, která by mu byla ochránkyní, strážkyní, hradbou. *Kostus* sličný (*costus speciosus*), rostlina rostoucí ve Východní Indii... kořen vydává vůni fialek, bělostné květy vyrůstají z kalicha, jenž jest navenek růžový a uvnitř azurový... barva nebes, spolu s bílou barvy Marie Panny! Jeho květy jsou tak něžné, že se na slunci rozplývají, vysílá-li příliš žhoucí paprsky. Ctnost Mariina... Chránit ji před každým práškem, prchat při nejmenším nebezpečí jak plachá laňka — — Citlivá dívka být nemá; ale co se čistoty týče, má být citlivější než pásky elektroskopu a než špička magnetické střelky. Ne pouze, když jde o zřejmý hřích! *Nausikaa* v *Odyssei* se ostýchá říci otci, že jde o prádlo, jež si chystá co výbavu k svatbě — pohanská dívka! Křesťanské české děvy? Kdyby nebylo jiného, byla by pokládána za andělskou!

Varovat se příležitosti! Jiné ptáče, tetřev himalajský, sídlí vysoko v horách, do nížiny nesletí nikdy, ani za nejkřutějších mrazů, a ty jsou v Tibetu mnohdy hodně kruté! Čím divočejší skály, čím příkřejší svahy a neschůdnější stěny a srázy, tím jsou mu milejší, protože jest bezpečnější. Nejraději dlí na nejvyšších vrcholcích. *Kirgiz* raději podniká lov na lišky a vlky než na tohoto hrdého ptáka — právě proto, že tak těžko k němu se dostat. Zastřelí-li mu olovo druha, jest dvojnásob opatrný, uče se z cizí škody. Uč se i ty, uč se především z vlastní škody, udělal-liš smutnou zkušenost! Polekaná vrána i křoví se bojí.

Cudnost jako stráž před prachárnou, bdí a dbá, aby odvrátila možnou katastrofu, zkázu. „Dále od hradu, dále, ať tebe i mne nestihne neštěstí nenadále...“ Čistotu srdce mnohdy zkušené oko postřehne ve tváři (str. 58); cudnost vidět vždy, a podle ní soudíme neomylně o mravní ceně jinocha a zvláště dívky. Ji vyzbrojila příroda větší cudností, protože pro ni porušení čistoty má daleko osudnější následky než pro hochy. Cudnost není strojená ostýchavost; nedá se též padělat, stejně jako ctnost andělská. Viz jen vyzývavý pohled, vyzývavé chování! Jen vstoupí, a už vidíš na držení těla, na každém pohybu, na tom, jak mluví, jak se směje, koho máš před sebou. Vysloví-li výrostek sprosté slovo, pro-

nese-li dvojsmyslný žert, směje-li se nízkému vtipu, nebude ho za to nikdo chválit, ale nezaráží to daleko tak, jako když totéž pozorujeme u dívky. Jeden náš povídkář vypravuje o dívce, kterou znal: „O její uši nezavadily nikdy drzé poznámky hejsků, kterým neustálé vtírání se děvčat na oči dává jisté právo k takovému vyjadřování.“ (Ig. Hermann.) Těžko čistotu uchovat, kde cudnosti není. (Alb. Vel.) Bohužel mnohdy v očích světa je hloupost, když panna jeví cudnost — tak za časů sv. Tomáše z Vill., tak i dnes.

Dívka svým zjevem musí ke každému volat: „Tři kroky od těla...“ Junáci, hledající společníci, vycítí ihned a jistě, dá-li se „v tomto případě co dělat.“ Mluvím s dívkou z továrny: „Tam je vše tak sprosté, tak špinavé a nízké, ale ke mně si nikdy nikdo nedovolil ani nejmenšího...“ Druhá, v kanceláři: „Všichni, staří i noví, ostatních si nevšímají, jen ke mně pořád chodí a mne obtěžují...“ Já bych jí byl mohl říci, proč právě jí! Její šat, její řeč, její chování ke každému volalo: „Zde volno —“ Jako auto u nádraží: „Sem může každý vstoupit...“

Orchidea... Nádherný květ, všelijak tečkovaný nebo pruhovaný; zdaleka vypadá hned jako mušle, hned jako holubice, jindy jako motýlek neb hvězdice. Lehounce se pohybuje při každém vánku, cosi elegantního jest v jejím zjevu. Jeden její druh, sobralia, rajský květ, rostoucí v Brasilii a v Peru na strmých skalních výšinách, vypadá jako andílek s rozpjatými křídly, vznášející se nad propastí, jako by patřil jinému světu. Oplodnění jest u nich velmi nesnadné. Orchidea, symbol elegance, jemnosti, slušného chování. — —

Sprosté, nízké slovo nemá nikdy přejít přes tvé rty. Tím nepravím, že bys nesměla být rázná, jde-li o to, abys odbyla dotěrného. Ale co říci o dívce, která se směje neslušnému vtipu, a jak se směje! V Porýní se před lety stalo, že čeledín se přitočil k služebným, pracujícím u kašny, a vůči jedné si dovolil neslušnou poznámku. Doufal asi, že bujarý smích bude odměnou jeho duchaplnosti. Jenže chudák trefil na nepravou; měla právě v ruce mokrý hadr... To si ovšem nechtěl dát junák od děvčete líbit, chtěl se na ni vrhnout, ale ta nečekala, vzala putnu vody, a — — statečnému junákovi říkali od té doby novokřtěnec. Kdyby každá dívka...! Čistota jak růže s trnem musí být... se zbrání v ruce volat: „Mne se nesmíš tknout!“

Klackovské jednání odpuzuje u hochů, odpuzuje ještě více u dívky. Ale bránit svatou čistotu — třeba do krve, kdyby bylo třeba — není surovost, toť pravá statečnost. Dívka musí být opatrná! Svět je tak zkažený! Co si dnes dělá nezaboh z toho, užije-li násilí a zlomí-li dívčí život! Být

opatrná, nechodit nikam pozdě za tmy, přes pole, sama, nepřijmout pozvání od neznámých lidí do auta, které náhodou potkáš, nedat se ve vlaku do hovoru s neznámým a zvláště ne se svěřovat neznámému nebo dokonce přijmout nabídku: „Já bych věděl o pěkném místě pro vás...“ Jsou to placení agenti, lovci nezkušených dívenek. Kolik dívek bylo takto zavlčeno! Nebo služebná dívka... Ani netuší, jak jest u neznaboha hospodáře její perla ohrožena, a to s několika stran, od „starého“ i „mladého“ pána, od čeledínů atd....

Neposlední ochranou svaté čistoty jest zachovávání společnosti cenných forem slušnosti. Jak pro jinocha, tak pro dívku jsou pevnou hrází, jež nedovolí vybočit z mezí toho, co dovoleno. V Americe se mládež dávno z těchto „zastaralých zkostnatělostí“ a „přežitků“ a „předsudků“ vymanila, a dnes? Rozumní lidé vidí, kam to vedlo a vede, a naléhají, aby se mladí zase vrátili k tomu, co kdysi od starých zkušených a života znalých bylo zavedeno. Dovolí-li si kdo vůči dívce netaktnost, přestávají žerty, přestává zdvořilost. Do závodu přijata mladá úřednice, a sotvaže tam několik dní pobyla, zkoušel pan šéf, co by se dalo dělat. Dívka odejde do skladiště, pan šéf nepozorovaně za ní, nic netušící ze zadu objal, ba dovolil si ještě víc; ale dopadl zle. Rozpráhla se a bez dlouhých okolků byli vyrovnání. Pán rázem zmizel, dívčina se po chvíli vrací do kanceláře, čeká, co z toho vykvete, ale pan šéf sedí u svého stolku zahloubán v psaní a mlčí jak ryba. Kdyby byla každá tak rázná, není možno, aby si mužští svobodní i nesvobodní dovolovali to, co si dovolují, kolikráté vůči docela neznámé, a to i ve společnosti!

Čistotu musí dívka bránit až do krve. Raději obětovat život než se dát připravit o nejkrásnější zdobu dívčí duše! Křesťanská dívka! Ano, máme mnoho mučednic za svatou čistotu; za žádnou ctnost kromě svaté víry neteklo tolik šlechtné krve jako za ctnost Mariinu. Nemám na mysli pouze mučednice, jimž se dostalo cti oltáře. Mnoho neznámých mučednic ukáže v jejich kráse teprve den posledního súčtování. Arthofer vypravuje o děvčátku jedenáctiletém (Reitnerová), jež před několika lety v Rakousku v den andělů strážných cestou do přespolečného kostela přepadeno od výrostka; brání se rukama, nohama — surovec hrozí, že ji hodí do řeky, dívčina nepovoluje, a lotr udělal, čím hrozil. V misijním časopise (Kath. Miss. 1931) čtu o čínských nedávno pokřtěných dívkách, jež při přepadnutí osady od boxerů raději se daly zabít než zneuctit. (P. Leittenbauer T. J.) Indiánské dívky v paraguajských redukcích jednaly právě tak. Ale není vždy třeba obětovat život. Nač ti dal Pán Bůh pěst? Dívka, slabounká, vrací se domů; nikdo ji na nádraží neoče-

kává, musí tedy sama, za zimního večera, lesíkem. Modlí se cestou růženec, tu přepadena surovcem; vidí, že pomoci se dovolat je nemožno, dlouho se rozmýšlet nebezpečno — než se nadál, zasadila mu pěstí ránu přímo doprostřed obličeje — růženec z kamenných zrn! Ještě jen viděla, jak lotr si stírá krev a prchá, co nohy stačily. Jaké silnější brnění nad čistotu srdce? (Shak.) Jak krásně praví čistá dívka u téhož dramatika („Veta za vetu“), které zchátralec slibuje, že zruší rozsudek smrti vyneseny nad jejím milovaným bratrem, ale s jednou podmínkou — — „Chci čista být, nechť bratr život ztratí: víc nežli bratr nevinnost mi platí.“

O s t r a ž i t o s t — Zajíce nenazve nikdo ostražitým — pro jeho hloupost. Pádí sice při každém šustnutí, ale sotva uběhne kus cesty, zastaví se, postaví se, panáčkuje, uši vzhůru a tak vystaví své tělo za terč, jen aby ho mohl myslivec lépe trefit. Nepatrného hranostaje neuzná vůbec za hodna pozornosti; teprve, když mu zakousnut sedí pevně v týle, utíká a vřeští — když už jest pozdě!

Labuť, ozdoba vod, pěkný obraz elegance a jemnosti mravů i chování. Labuť zpěvná — její příjemný melancholický hlas se poslouchá z dálky jako mandolina; jako by jí bylo smutno v tomto světě plném prachu a kouře a jako by toužila po lepším domově. Australská labuť černá jest ze všech nejpěknější, elegancí pohybů ji nepředčí žádný pták. Ušlechtilý zjev na vodě, ještě ušlechtilejší, když za tichých měsíčních nocí letí z jedněch vod do druhých. Žel, že skoro nadobro již vyhynuly — vyhynuly snad už také nadobro jemné dívčiny, následovnice sv. Panny?

Plameňák růžový spí stoje, neposadí se na zem, aby nezaprášil svá nádherná bílá péra s růžovým nádechem — jakoby červánky nebes na něho dechly.

9. Kometa na nebi.

Kometa, vlasatice, obraz l e h k é h o d ě v č e t e.

Komety patří k naší sluneční soustavě stejně jako oběžnice; kdežto však tyto se drží slunka a krouží kolem něho skoro v kruhu, jest dráha vlasatice elipsa ohromně protáhlá. Jenom kratičce pobudou u slunka (v perihelu) — hledí co nejdříve a co nejrychleji pryč. Slunko jich pak neuhlídá třeba celá staletí, toulají se nevím kde — obraz děvčete, které jest více venku než doma! Život na kometě není možný, užitek nepřináší žádný, jen rozruch působí. Když se objeví, co tu řečí a povyku! Hotové pozdvižení, celá ves na nohou, všecko vybíhá večer z chalupy, užaslí si ji ukazují,

babičky se křížují a mají z ní strach, chlapci mají legraci, jak za sebou táhne dlouhatánský elegantní ohon. Zevnějšek komety okázalý, ale vnitřek? Hromada meteorů, tedy černých kamenů. Způsobí ve světě rozruch a po čase zapadne — jak přišla, tak mizí.

Kdyby se srazila se zemí, bylo by to osudné. Asteroidy neboli planetoidy mezi Marsem a Jupiterem jsou trosky planety, jež se pravděpodobně v pradávčných dobách srazila s nějakou vlasaticí. Srazi-li se s nějakou „kometou“ na životní dráze hoch, zamiluje-li se do nabarvených vlasů, modrých očí, pomalovaných rtů, hebkých ruček, jež nikdy nenavyknou práci — — Takovou vidět stále na dlažbě, denně chodívá „na prodej“, vyhazuje udici a čeká s trpělivostí bezpříkladnou, jako rybáři na břehu, zda se jí přece nepoštěstí, že se nějaký kapr do vnařidla zakousne... Kosmákova Eugenie je typus takové komety.

Řecké bájeslovi vypravuje, že Zeus se rozlil na muže, uvažoval, jak jej ztrestat, a přišel na povedený nápad; poručil Hefaistovi, bohu kovářů, aby učinil Pandoru, první ženu. Afrodita, řecká Venuše, ji vyzdobila krásou, Charitky všemožným půvabem, Hermes, bůh zlodějů, úlisností, a poslali ji za choť Epimetheovi, ač ho bratr Prometheus varoval. Ta pak zavínala všecku bídu lidského pokolení. Jak docela jinak líčí Písmo sv. stvoření první ženy! „Učiňme mužovi pomocnici podobnou jemu...“ Pomocnici na cestě k hvězdám!

V době epidemie jest jedinou záchranou izolace. V dnešní době, prolezlé rakovinou a morovými bacily nečistoty, jest jedinou ochranou izolovat se, pryč od lehkého děvčete. Činga, americký ssavec... postříká odporně každého, kdo se k ní přiblíží. Lovci, kteří se nebojí zuřivého šedého medvěda, utíkají před čingou, velikosti asi naší kuny; vědí, že zde jediný recept: „Zůstat na distanc —“

Některá má srdce jako průchodní dům; dívčí srdce má být jako zahrádka neb jako komnata, kam nemá cizí přístup! Mně řekl jednou klučina při májové pobožnosti: „Ano ano, to, co jste včera řekl, že některá má srdce jako veřejnou místnost, to je pravda; to moje tetička — už měla jedenáct známostí, a ještě je svobodná...“ Některá jich měla více než čítá jar! Mělké děvče, které si zakládá na tom, že někomu popletlo hlavu nebo že pobláznila půl vesnice — —

Koukněte, mamičko, koukněte na mne,
kterak se mládenci tahají o mne,
kterak se tahají, kterak se perou,
máte vy přec radost nad svojí.....

Ano, radost — Jenže právě takové, o něž je při muzice rvačka, zůstávají na ocet, a máti se obyčejně dočká radosti, že se stane dříve babičkou než tchyní. Všeobecná kráska jest něco jiného než obecná kráska... Obecní kráska! Za starých dob se domnívali, že kometa přináší neštěstí. Někdy to nebylo tak zlé. Vestfálské kroniky na př. piší k r. 1668: „Přišla velká kometa, a v okolí pošlo mnoho koček.“ Kdyby dnes v každé vesničce a v každém městě, kde se objeví aspoň jedna „kometa“, zhynuly všechny kočky, nevím, zda by nás myši brzo nesežraly. Děvče dlažbošlap je jako kobliha: bílá jde na kastrol, hnědá jde z něho. (Abr. a Š. Cl.)

Kometa se rozpadává ponenáhlu v meteority. Meteor, zableskne se na nebi, a zčernalý padá dolů, na zem. Přečti si slova sv. Ambrože Ve šlépějích Neposkvrněné str. 309! Mezi tisíci jiných utonula moje loďka. (Brentano.) Tvé vlastní svědomí ti ukazuje vraha tvého štěstí, klidu tvé duše:

„Své mládí, krásu, dívčí čest i radost
jsem probila, krev unavila vřelou;
svět žádal, a já činila mu zadost
tělem i duší, bytostí mou celou;
ted' žebrák jsem, je pusto v srdci mojím,
jen slzou přehořkou ty rány denně hojím.“

Poslyš jen, jak důrazně dovedl před 250 lety mluvit slečinkám i jejich maminkám do duše kterýsi slavný pražský kazatel. (P. Fabián Veselý T. J.) „Z rozkazu Hospodinova se přinášely ve chrámě oběti. Nechtěl starého vola, nýbrž mladičkého beránka. Kdo ve stáří život Bohu obětuje, neobětuje mu jednorozčného beránka, nýbrž vykrmeného vepře (do slova: vykrmenou...), jak Hugo praví, vepře, který se v blátě dost naválel a žaludy břicho své nacpal. Sv. Jeronym radí matce Pauly, jak má dceru vychovávat. „O světě ať nic neví...“ Vy konáte pravý opak! Hledíte, aby znaly svět dobře, aby se dovedla dceruška upejpat, šperkovať, líčit, švitořit, synáček aby byl světáček... A víte-li, jakým manýrám se tímto způsobem učí? Žádným jiným, leč že to tehlátka brzo sobě kravičku hledá... Jestliže kravička mladá a čerstvá k dobrému zapřažena nebyla, nedá se už zapřáhnout, až bude stará kráva. Jestliže dceruška tvá nechce nyní nic dobrého dělat, bud' jist, že nic dobrého dělat nebude, až z ní bude stará bába. A jestliže přec něco dobrého vykoná, budou oběti její a její dobré skutky tak Pánu Bohu milé, jako kdyby se mu obětovala stará kráva, která když dost málo tahala a při tom dost mnoho se nabučela, potom teprv se z ní dělá zápalná obět. Vaše dítky mají být jako holubičky mlékem myté, které Pánu Bohu obětujete... Maminky dovolují dceruškám po koutech se scházet; kdyby prý byly

k svým galánům nezdvořilé a nebyly po jejich vůli, že by sice poctivě zůstaly, ale že by muže nedostaly a musily by perautky prodávat... Zakládají jako Adam svou naději na stromě zapověděném; celé vaše štěstí stojí na nohách hliněných... Znal jsem nejednoho mládence, tak ctnostného, že kdyby se jim byly přidaly křídla, nebyl by je nikdo od anděla rozeznal; když však jednou nebo dvakrát na noční schůzku šli, zdraví i nevinnost tam nechali a jako d'ábel se vrátili." Rodiče mu odpověděli: „Co dělat? To je politika, pokládali by nás za nezdvořilé.“ „Chcete-li takovou politikou, při které zdraví i duše hyne, jít k d'áblu, jděte tam sami a netáhněte tam za sebou nezkaženou mládež!“ Týž: „Římané nazývali paní „domicella“, že patří do domu a ne ven; žena má jen třikrát opustit dům: ke křtu, k svatbě, na pohřeb.“

Kde se rodí takové živé komety? V zahrádce mariánské, v záhonech Mariiných jistě nikoli! První pramen jest z a h á l k a. Tak zvaná moderní děva má skoro instinktivní nechuť a skoro odpor k ruční práci. Ve francouzských internátech i nejchudší dívenky se „nesníží“, aby si čistily obuv neb umyvadlo, aby si ustlaly lože, spravily oděv nebo prádlo, aby si prádlo žehlily nebo pokojík zametly. Vše za ně musí vykonat „placená“ služebná; a doma o prázdninách, kde nemají nikoho k službě? Tam to vše činí hrozně nerady. Americký způsob či vlastně nezpůsob! Nemenší odpor mají ke kuchyňským pracím. „Umět ustríhnout na šaty, ušít košili, ovázat pentli, uvařit oběd není výkon o nic méně cenný a významný než vypočíst hbitě kvadratickou rovnici nebo konstruovat lemniskatu“, domlouvá jim dlouholetý profesor. Myslím, že pro nastávající paní domu je to cennější a důležitější než řešení problémů z analytické geometrie! Renardová praví: „Nemohla jsem nikdy nabýt zájmu o děti, o služebné.. Má bývalá učitelka mi ukázala krásu okouzlujících všelidských myšlenek (po česku: frázi), a vzbudila tak ve mně schopnosti, jichž jsem nemohla v životě použít.“ Schopnosti... nechuť pracovat pro jiné a obětovat se! Tedy zřejmý egoismus! Utloukla v tobě schopnosti! Uvedený profesor nařiká, že v praktických hodinách šití se učí dívenky šít věci, které nemůže nikdo nosit, a dodává: „Práce ovládá myšlenkovou rozptýlenost a chrání před nezdravým sněním.“ Na okamžik někoho upoutat k práci není tak nesnadné; i největší lenoch po dlouhých prázdninách se dva tři dny pilně každé lekci učí, byť šlo o protivnou řeckou mluvnicí; ale trvale k ní upoutat, o to jde! Nechuť k práci jest též důvodem, že moderní děva má k mateřství přímo odpor; proč? Protože by ji připoutalo navždy k rodinnému krbu a zapráhlo do práce, a toho „jha“ se děsí. Raději se potulovat buď v myšlenkách ve vy-

sněném světě nebo i tělem po dlažbě ulic, po kinech a tančír-
nách. Méně práce, více hříchů! Zvláště studující dívka: „Ráda
by byla nevěstou, nerada matkou; vzdělává se v řečnici, uměl-
kyni, profesorku . . .“ Nemá-li záliby ani v této duševní práci,
stává se „kometou.“

Vyslovili jsme slovo „vysněný svět.“ I hoch někdy této
dětinské nemoci propadá, obyčejně nezdravou četbou (viz
kap. 24.) Častěji dívka . . . Dcera Lagardova, advokáta Char-
lotty Cordayové, se zamilovala šíleně do Jeana Paula (pseu-
donym Jana Richtra), německého humoristy, jehož znala jen
z jeho spisů, psala mu vášnivé listy a nakonec se vrhla do
řeky, vzývajíc ještě ve smrti svého ubohého boha.

Druhý zdroj živých komet jest š p a t n á v ý c h o v a.
Kosmák má několik typických dokladů, uvedená Eugenie
patří k nim. Lehkomyslná matka, snad někdy též taková
„kometá“, nebo nerozumná matka, která myslí, že tak nejspí-
še „dceru“ prodá, pročez místo zostřeného dozoru uvolňuje
nevázanost (prý „svobodu“) ještě více. Kde jest dozor, tam
není zvadlých lilii! Dozor na četbu, na společnost, na všechn
volný čas! Ale mluv emancipovaným paním a děvám o do-
zoru! Paní Maintenonová, s níž byl Ludvík XIV. morganatic-
ky oddán, řídila po jeho smrti pensionát v St. Cyr, jež sama
založila; věnovala se dívkám celým srdcem, ale že stránku
náboženskou při výchově dostatečně nezdůrazňovala, dopra-
covala se neveselých výsledků: „Naše dívky mají ducha, ale
užívají ho proti nám; mají srdce, ale pyšnější a povznešeněj-
ší než největší princezny; vzdělávaly jsme rozum, a udělaly
z nich domýšlivé tlachalky.“ Většinou sirotci po důstojnících
padlých za vlast! Tedy nemajetné dívky! Co lze teprv čekat
od výchovy beznáboženské nebo přímo náboženství nepřátel-
ské! Fráze o humanitě a cti se rozplynou jako dým, a dívka
unášená proudem okolí přijde tam, kde ji dnes vidíme.
Z emancipované slečny emancipovaná manželka, a ten, kdo jí
bude obšťastněn? Za mých studijních let . . . Muž přichází
z úřadu domů, dveře zamčené, na klice visí uzenka, a na
dveřích křídou napsáno: „Adié, muži, musím do klubu, zde
máš večeri.“ —

Emancipovat se, prý ze zastaralých předsudků, vpravdě
však strhnout hráz, která dělí dívku od hochá. Jakási vzajem-
ná nesmělost mezi jinochem a dívkou jest hradba, kterou
postavil sám Tvůrce přírody mezi ně, aby chránil jeho a zvláště
ji. Odporné, když jinoch místo svaté zdrženlivosti a nesmě-
losti jeví smělost až dotěrnou a drzou. K neznámé dívce se
před nádražím přitočí junák: „Dovolte, slečno, abych vám
směl nést balík.“ „Máte-li chuť nosit balíky, pomozte tamhle
té stařence; já si své zavazadlo unesu sama.“ Oč odpornější,

když svaté zdrženlivosti zapomíná děva! Chováním docela rovna klukům, a pak samozřejmě veta po všem kouzlu, které záleží v jejich svaté nedotknutelnosti, rezervovanosti a milém půvabu cudnosti. — Emancipovaná žena pozbývá ponenáhlu sebeúcty, a dojde-li ke ztrátě panenství nebo k děvčeti dlažbošlapu, jest po vší sebeúctě nadobro veta.

Tím přicházíme k třetímu pramenu zkázy. **P ř e d č a s n ý s t y k o b o u p o h l a v í.** Viz o tom více v kap. 12. Americká slečinka myslí, že by si zadala, kdyby se nechovala ve všem jako kluk, a následek? Ideál pravé ženskosti tam skoro vymřel. K svatbě dostává ženich župan a pantofle, a nevěsta kuřáckou soupravu. „Zdraví společnosti, beztak dosti otřesené uvolněním mužských mravů, se takto nezotaví v nové generaci čistým a svěžím mateřským organismem. Kdyby společenská nutnost a ženská počestnost nevymáhaly zachování panenství až do sňatku, byla by zkáza nedozírná. Dívky by nenašly opory proti pokušení (ovšem, protože jsou bez víry!). Jedinou ochranou je strach před následky poklesku (praslábá ochrana!), ale ten zmizí, bude-li se neřestí všeobecně hovět anebo bude-li lze doufat, že zákrokem lze se následků zbavit a hanby uvarovat. Jistý druh tisku podává beztrestně rozmanité informace, jak následkům předejít, čímž dívka, ukolébaná v klamně bezstarostnosti, jest ještě méně dbalá počestnosti, spěje lehkomyšlně od poklesku k poklesku, netušíc, že z nich snadno vzejdou hrozivé životní tragedie. Nebezpečí je tím větší, že žena v každém věku pokládá za nevkusné plout proti proudu, nepřizpůsobit se způsobu myšlení a života, přijatému v prostředí, ve kterém žije. Zvláště dospívající dívku ani nenapadne, že by mohla nebo měla žít jinak než její okolí, že by bylo hanbou, co se všeobecně dělá . . .“ Krom několika drobných poznámek nemám, co bych namítal proti těmto vývodům; jenomže mi připomínají jistého doktora; prohlédl pacienta, konstatoval nemoc, řekl určitě: „Gastroenteritis“ nebo „Pneumonokoniosa,“ a hotovo; prostředek k léčení nedal žádný, nanejvýš prohodil, že by bylo záhodno aplikovat diathermii, z čehož ubohý sedláček také valně nezmodřel. Myslím, že by proti zlu, o kterém mluvíme, byly spolehlivé léčivé prostředky velmi nasnadě, ale těm se moderní pedagogie vyhýbá jako peklo kříži. Jak by mohla jen vyslovit slovo „náboženství!“ Po vědecké reputaci by bylo veta! Je vědecké hledat léky všude, jen ne u božského lékaře, a přec jsou si vědomi, že jejich hledání je bezúčelné tápání.

Předčasný síyk obou pohlaví jest dnes bonton, zatím co v otčině tohoto zlozvyku, v Americe, vychází ponenáhlu z módy. Jenže při milkování se nezůstane při pouhých slovech a švitoření. Každá náklonnost hledí se nějak projevit, tedy

í tato; dochází k různým něžnostem, laškují, „hrají“ si atd. Tato vášeň se nikdy nezastaví na půl cestě; jde dál a dál, až dosáhne toho, co chce. Není radno probouzet šelmu! Neradno zahrávat si s ohněm! „Zatoužilš po ohni, zhyň v jeho plamenech!“ Goethe v básni Zauberlehrling rozmarně ukazuje, že nemožno zažehnat duchy, které kdo vyvolal. Čarodějník jde kamsi na cesty, jeho učeň si chce za jeho nepřítomnosti zahrát na pána a poroučí koštěti, aby mu nanosila do vany vody. Koště poslechne, nosí a nosí, už by toho bylo dost, ale tu pozná nešťastník, že zapomněl formulí zaříkávací. Voda už přetéká, on koště prosí, poroučí, všecko marné. V zoufalství se chopí sekery a koště přerazí, ale běda, teď oba kusy nosí vodu . . . hrozí potopa . . .

Chraň se prvního hříchu! Nezkažená dívka obyčejně nezakouší těžkých pokušení, když si je sama nezáviní (četbou, kinem, stykem . . .), ledaže by pykala za hříchy těch, kteří jí dali život, případně děda nebo babičky. Ale první hřích! Působí u dívky jako výbuch prachárny; otřes celého organismu, skoro rozvrat, a často první hřích jí přivede na scestí. Kleslé dívce nikdo nenavrátí čistotu (Konfutse) ani pravou radost ze života, mnohdy ani pravý pokoj srdce. Je neštěstí, že případy, které tak hrozně ukazují pád panenské ctnosti, přec nevarují před podobnými pochybenými kroky. (Shak.) Před prvním krokem se chvěj! První-li krok uděláš, jistě vášni propadáš zcela, děj se pak co děj. (Gellert.)

První hřích, první pád, první poklesek . . . Děvče, které jsem znal a včas varoval. Jak důrazně! Kolikrát! Ale . . . Kdyby prý takových hochů na světě bylo jako On! To by prý žádná dívka nemusila plakat pro ztracenou nevinnost! Jde-li o „lepší“ partii, (rozuměj: o zámožnějšího, než jest sama), podezříván kněz vždy z nečestných pohnutek, když varuje, od „domácích“ nepokrytě, od „sousedek“ pokrytecky. „A to je jen závist . . . Závidí chudé dívce štěstí . . .“ Dobře, dělej si, co chceš. A po čase? „Poctivá jako u cesty hrách . . .“ První hřích jí přivedl docela na cestu zkázy. Po ztrátě čistoty ztráta cudnosti, ztráta víry, a po letech pro zábavu počítá před družkami, kolik „jich“ už měla. Jiná . . . Nadšeně vypravuje, jak jest „On“ vzdělaný, inteligentní, charakterní, rozšafný, milý atd. atd.; jen jednu maličkou chybičku prý má: je velikánský neznaboh, ale „Jeho“ svědomí mu prý jistě věci dovoluje. „Tobě však tvé svědomí je nedovoluje! Krom toho — jeho svědomí mu po čase také dovolí jít za jinou . . .“ Marné vše; lékař prý jí řekl, že jest nervosní a aby žila životem, který jí těší. Za rok zoufalý dopis, jako už kolik od jiných, pohřební žalozpěv nad ztraceným rájem nevinnosti. „Když ti bylo lze pomoci, tys nechtěla, a teď, když bys chtěla, ne-

mohu zase já. Nedbalas mé upřímné rady, běž si teď pro pomoc, kam chceš, třeba k svému doktorovi, a pověz mu, jak výtečně se jeho medicina osvědčila.“ Děvče bylo rozezleno nad touto „necitelnou tvrdostí“; jednou mi bylo dokonce řečeno, že Pán Bůh je tvrdý! Nebeský Otec pln lásky varuje, zakazuje, protože ví, že se ženeš v neštěstí, ty jednáš proti jeho výslovnému rozkazu — a teď jest on tvým neštěstím vinen! S neposlušnou, svéhlavou, která dá přednost špinavému dobrodruhu, včera poznanému, před milujícím Otcem v nebesích, nelze mít soucitu. Teď si lkej a naříkej! Lenau kdysi viděl hořekovat hochu, jemuž z klece upláchl zpěvák; ten pohled inspiroval básníku tyto verše:

„Proč naříkáš, můj drahý hochu,
 proč srdce tvé tak lká a pláče?
 Že v nestřeženém okamžiku
 ti z klícky uletělo ptáče?
 Dej pozor, pozor, hochu milý,
 bys jednou v slzách též zde nestál
 a pro nejdražší, pro nejkrasší
 své duše zdochu hořce nelkal,
 bys v divé křeči, v divém bolu
 snad netisk ruku k prsům kdysi,
 z nichž nevinność ti uletěla,
 to plaché ptáče, v hory, lesy.
 Pak z dálky její tichou píseň
 kdys zaslechneš snad v slzách lkáti,
 leč volej, plač a zapřisahej,
 to ptáče už se nenavráti!“

Pokud známe život tohoto kdys věřícího a pak nevěřícího a v srdci rozervaného básníka, můžeme soudit, že v posledních dvou slokách oplakává osud jinocha, který mu byl na světě nejbliže a jehož nejlépe znal.

<p>Květy, květy plamenné, snad už nejste zlomené? Uvadly jste, upadly jste do travěnky zelené. Jak to ptáče v podletí i mé mládí odletí,</p>	<p>jenom truchlivá vzpomínka zbude, zbude v paměti. Ptáče uzří jaro zas, z hrdélka mu tryskne jas, nikdy se však nenavráti ztraceného mládí čas.</p>
---	---

Ano, máš pravdu: nikdy se nenavráti, cos tak lehkomyšlně probíla. Jenom truchlivá, přetruchlivá vzpomínka zůstala, vzpomínka na to, co bylo a co už není. Čtyři věci nedostaneš nikdy zpět (kap. 53. 54); jednou z nich je ztracená nevinność. „I já měl kdysi, co tak drahocenné.“ (Goethe). „Ó bych byl nikdy nespátril ten den!“ (Schiller.)

„Ještě jen jednou zašeptni v duši,
pohádka stará, o štěstí zbloudilém kdes v lesní hluši,
o květu jara, o štěstí zlákaném bludnými světly,
o květu zvadlém . . .
Do krbu hledím, popel se sněží
v plaménků šlehu — kde as to štěstí zbloudilé leží
zaváté v sněhu? . . .“

10. Studánka v lese.

Od dívek se obracíme k jinochům. Ale dívenky mohou poslouchat spolu . . .

Znám křišťálovou studánku, kde nejhlubší je les . . . Milý pohled na takovou studánku, skrytou ve stínu stromů, milé osvěžení . . . Alpská jezírka, azurová jako blankyt nebes, mírně zvlněná . . . Obraz čisté, nezkažené duše. Ale takovou studánku nenajdeš v prachu a kouři velkoměsta — — —

„Ukažte mi čistého devatenáctiletého jinocha, a já ho prohlásím za nejkrásnější ozdobu země.“ (Rousseau.) Měl pravdu, nečistý autor *Konfessí*. Dvacetiletý jinoch, který může právem o sobě říci jako umírající Tilly, že se ženy nedotkl a opilý nikdy nebyl; dvacetiletá dívka, jež se nedala nikdy od nikoho dotknout! O snovači, ptáčeti, které si velmi uměle staví hnízdečko, vypravují Malajci: „Kdo jeho hnízdo rozebere a neporouchá stébla, najde v něm zlatou kouli.“ Snoubenec, jenž získá snoubenku, která nedopustila, aby se jí kdo nešetrně dotkl, objeví u ní vzácnou perlu.

Čemu se říká *č i s t o t a* ve všedním životě? Je-li věc vzdálena a chráněna všeho styku s věcí nižší; takový styk sám sebou poskvřňuje a činí nečistým. Lilie se nemusí uzavírat nebeské rose, naopak, jí svůj kalich rozevívá dokořán. Ruce se mohou dotknout perly nebo rubínu, ale kolomazí se poskvrní. Šat není pošpiněn krůpějemi křišťálové vody, ale bláto jej potřísní. Mluvíme o fyzické čistotě, a ta už jest pěkná, a nadto i zárukou a podmínkou zdraví. Čím více který národ jí dbá, tím kulturnějším a vzdělanějším jest v našich očích. Holand'ané! Známe nekulturních nebo nedosti kultivovaných národů jest nedostatek čistoty. Poláci, Turci, Číňané, kočovní Samojedi, divoké indiánské nebo černošské kmeny . . . Už fyzická nečistota odpuzuje, ať jde o kaluž nebo špinavý talíř, šat, dům, obličej. Viz říši živočišnou! Srovnej včelku s vepřem!

Je-li fyzická čistota tak pěkná, milá a vábná, čím více mravní čistota! Co znamená? Varovat se styku s nízkostí! Člověk sestává z duše a těla; tělo jest určeno, aby bylo

schránou duše a aby jednou s ní v oslavené podobě navždy bylo sjednoceno v nebeské slávě. Duše stvořena pro Boha, jemu se má rozevírat jako lilie nebeské rose, s ním má být spojena, zde milostí posvěcující, vírou, nadějí a láskou, na věčnosti způsobem daleko dokonalejším a nevystihlým. Zapomene-li se, sklóní-li se dolů, místo co by vzlétala vzhůru, do bláta a prachu země místo ke hvězdám, lne-li nezřízenou láskou k tvorům místo k Tvůrci, zpronevěřuje se svému povolání a určení. Jest stvořena pro Boha jako anděl, a volí raději úděl zvířátka nebo padlého anděla: „Po prsou svých polezeš a bláto jísti budeš po všechny dny života svého...“ (Gn 1. 14) Tělem se dá stáhnout s výšin svého vznešeného určení.

Tělo má tedy na jejím pádu spoluvinu. Tím přecházíme k další otázce.

Co jest svatá čistota? Nepíši báseň, a proto promluví o věci prosaicky, nikoli vzletně, ale srozumitelně. Nejsi dítě, a proto budu s tebou mluvit jako s dospělým. Tvůrce vložil do lidské přirozenosti jisté mohutnosti, sklony a potřeby, jimiž chce dosíci jistých cílů. Potřeba a touha po pokrmu — k čemu? Aby se udržel tělesný život člověka! A kdo by nevěděl, jak urputně vymáhá někdy svoje ukojení, na př. při velkém hladu! Viš také, že přijímání pokrmu vzbuzuje vždy pocit příjemný; nebýt toho, kdo by jedl? A nemusit jíst, kdo by pracoval? Oddává-li se však někdo tomuto příjemnému pocitu nezřízeně, jen k vůli rozkoši, překročí-li k vůli němu meze, pak běda. „Jíme, abychom žili, nežijeme, abychom jedli.“ (Prý Sokratův výrok.) Ať jídlo, ať pití, byť sebezdravější, když nemírné, zničí organismus, ne sice rázem, nýbrž ponenáhlu, ale jistě. Pokrm je k tomu, aby udržoval zdraví a život, nikoli, aby člověk hověl nízké choutce. Zvíře jest v té věci řízeno instinktem, pudem, jenž jest spolehlivý regulátor, samočinná brzda, takže mezi nepřekročí. Člověka Tvůrce vyzbrojil rozumem; proto má rozumem své choutky ovládat, má se svobodně zdržovat toho, co rozum jako škodlivé poznal.

Jako touha po pokrmu, tak jest vložena od Tvůrce do lidské přirozenosti i v z á j e m n á n á k l o n n o s t o b o u p o h l a v í, když dosáhnou pohlavní dospělosti. K čemu vložena? Ne, aby měli náměty k uplakaným básničkám a sentimentálním veršům do památníků nebo na lesní lavice, ne aby mládež předčasně okoušela nezralé ovoce, ne aby vyhledávali jisté sladkosti a jim se nezřízeně oddávali; jest jedině k tomu, aby se udrželo lidské pokolení — tím, že muž a žena (tedy ne hošíček a děvčátko) si založí společnou domácnost a dají život dítkám. Tento veliký cíl sleduje Tvůrce tímto zařízením.

Pohlavní pud není sám o sobě hříšný; když upadá do nenasytlosti nebo nechce zůstat v mezích manželství, stává se hříchem. (Chrys.) Na lidském těle není nic nečistého, jen člověk poskvvrňuje tělo cizoložstvím a smilstvem. (Cyr. Alex.) — Další o tom viz v kap. 15.

Vyslovili jsme slovo „dospělí“. Pro nedospělé je tato věc jed. Starý strom možno nařezávat a dobývat z něho pryskyřici. Ale nařezávej mladou břízku, aby z ní vytékala miza! Nebo poupátko . . . Jako děti jsme se nemohli dočkat, až pelargonie a fuksie za oknem rozkvetou, a „pomáhali“ jsme jim, stiskli je, strčili prstík dovnitř. Šlo-li jim to k duhu, jest jiná otázka. Jako břízka a jako poupě, tak musí v klidu nerušeně dospívat i orgány, jež budou jednou sloužit otcovské nebo mateřské důstojnosti. Každé násilné zasahování do jejich vývoje se zle vymstí; každý takový skutek jest kapkou jedu do zdraví tvého, tvých dítek, celé společnosti lidské. Zkušení lékaři tvrdí, že mohou vzniknout nervové poruchy, když někdo fantasii příliš zaměstnává představami věcí z pohlavní sféry; čím zhoubnější jsou tedy skutky? Student, složí šťastně maturitu, pak vesele na universitu, a najednou jest s nervy hotov, musí „vypřáhnout“, a nikdo neví, proč. Já bych možná uhodl, proč! Oddával se jistým hříchům, a tak ponenáhu ruinoval nervy, podlomil svou duchovní čilost, odolnost, zdatnost, a když teď těžké a únavné studium vymáhá veškerou jeho duševní energii, ukáže se, že mu nadobro došla. Kdo ji vyprázdnil? Žádný hřích se nemstí už zde na zemi tak jako tento — právě proto, že jest hřích těla a má tudíž nedozírný vliv na tělesný život.

Co jest příčina, že zvláště dnes je tato neřest tak rozšířena?

Za prvé zvrácené pojmy. Četba erotických románů, kde se jisté věci prohlašují za vrchol pozemského blaha; preerotisovaná výchova ve škole; student, poblázněný hloupou četbou nebo sveden příkladem jiných, jako Alipius od Augustina, chce stůj co stůj okusit této jedovaté sladkosti; jedovaté, nebezpečné, za niž později pyká. Myslí si, že by ztratil kus života nebo dokonce celé mládí, kdyby neprodělal milostné pletky a nezakusil jako pan Blankytný v Čechově Výletu na měsíc ono „božské toužení“ a siadkost „lásky“. Na trvalý svazek ovšem myslí právě tak málo jako onen měsíční poet. Jak ohnivě víno za lehkou letí zátkou, tak bláznivé mládí za lehkou pádí dívkou. (Za lehkými děvčaty! Novalis.)

Následek těchto převrácených pojmů jest, že pokládá za známku mužnosti to, co jest projev slabosti. Nemá mravní energie, aby se přemáhal, a nějakého Aloisia pokládá za děvčátko. Alois byl povaha neobyčejně energická a mužná!

Jen proto dokázal zůstat čist jako anděl! Nedovolávám se učení církve ani výroků učitelů církevních; nechť mluví protestant Foerster, zkušený vychovatel! Stále a stále zdůrazňuje, že hovět této vášni jest nedostatek sebeovládání, sebekázně, sebevýchovy. Aby se jinoch dovedl ovládat, radí mu, aby se přemáhal i v dovolených věcech, na př. v touze po pokrmu; odepřít si tu a tam, co jest milé, omezit se někdy, přemáhat hltavost, nehnat útokem na mísy.

Nečistému ovšem takové zpytování svědomí není právě milé. Zastrít nějak svou vnitřní nízkost! Ale jak? Vášně jest vymalézavá. „Hřích jest krásný“, pěje nějaký veršotepec. „Přemáhat se je nemravné“, prohlašuje Nietzsche. „Co patří k přirozenosti, není hanbou“, vykládají hlasatelé kultu těla. Při tom vzpomínají klasického Řeka, jak prý to bylo krásné tehdy pod modrým nebem, jež se mile klenulo nad šťastnou Helladou a jejími blaženými občany, kterýmž byla „zdravá smyslnost“ a pohlavní život „osou všeho pozemského žití“. Ano, velice zdravá smyslnost; sv. Pavel o tom píše (Ř 1. 26 nn), a římský básník (Horác) si povzdechl: „Přinesli k nám svou kulturu, a s ní své neřesti“, zvláště t. zv. řeckou neřest; Řím kdysi tak mocný a zdravý touto „zdravou smyslností“ shnil.

Čisté srdce dal ti Tvůrce, čisté srdce vrať mu zas! Nebeský Otec vine omilostněného vykoupeného člověka na své srdce, člověk ve své pýše volí raději následovat padlých andělů a vymaní se z náručí Otcova; pak ale takřka automaticky padá v prach země. Vychován v hedvábí libuje si v kalu (Pláč 4. 5), přetíná pouto vížící jej k Tvůrci, volá; „Nebudu sloužit“, a propadá otroctví — jakému otroctví! Těla a d'ábla! Nejsmutnější, a proto bez naděje a možnosti uzdravení jest, že svého otroctví necítí nebo je nechce uznat, a nazývá je svobodou. Pojmy jsou dnes nadobro zmatené a zvrácené! Tedy svoboda záleží v tom, aby jezdec koni popustil uzdu a ponechal mu naprostou zvůli? Svoboda tohoto druhu uvede v záhubu oba, koně i jezdce! Jezdcova svoboda záleží v tom, aby koně ovládal! Je chyba, dostane-li se svobody lotru nebo hlupákovi nebo děcku! Lotr jí k dobrému užívat nechce, pročez patří za mříže, hlupák a děcko jí užívat nedovedou, pročez musí oba vést jiný. Emancipace těla . . . Když se sopka „emancipuje“, seje zkázu po celých krajích, ničí vše, co lidská ruka zbudovala a vypěstila i co dobrota Tvůrce člověku dala. Žádná přírodní síla nesmí být ponechána sama sobě, každá musí být ovládána, a jen pak může být k užítku, jenom té temné moci, dřímající v údech každého Adamova syna, má být ponechána volnost? Člověk jest hrdý na to, že ovládá přírodní síly a činí si užitečným,

co kdysi bývalo pramenem zkázy. na př. rozvodněné vele-toky. Proč nechce pochopit, že by bylo jistým podnětem hrdosti ještě větší, kdyby se naučil ovládat a učinit služebnou i tuto hrůznou moc, která jistým starým národům byla pří-činou mravní, politické i hospodářské zkázy? V tom záleží svoboda, když ke každé choutce řekneš „ano“ a dáš se jí bezvládně unášet jako člun divými vlnami? Jaký konec?

Kdo pozbyl čistoty a tím zlomil v sobě sílu ducha, ne-napraví svůj pád špinavými řeči proti andělské ctnosti, nýbrž pokáním. Aby naoko zakryli své nízké pohnutky, které je vedou, mluví o „vyšších hodnotách“, a aby zastřeli své mravní slabošství a zchátralost, prohlašují čistotu za slabost. Kdo jim věří? My, kteří známe krásu, sílu a moc svaté čisto-ty, nikoli, a jejich lidé také ne! Vědí přec dobře, co je vede! Je-li čistota slabost, proč nenecháte kláštery na pokoji, aby vymřely? Proč ten boj proti nim? Co vám mohou škodit, když tam žije jeden slaboch vedle druhého? Vytýkáte středo-věkým klášterům nemravnost; máte-li pravdu, měli byste je hájit, že se řídili vaším učením a nedbali čistoty, která podle vás jest znásilňováním přirozenosti a proviněním proti mravnosti. Dnes se v knihách „vědecky“ i populárně proklamuje a hájí právo nečisté vášně. Owen, Fourier, St. Simon „vědec-ky“, celé smečky skribentů v románech populárně. Proč tedy jdete do tmy? Opilec nemusí jít a nejde do tmy, krvežiznivec, lhář, rváč, podvodník neleze do tmy, jen nečistý ji vyhledává. Proč? Sv. Augustin vám to pověděl před 1500 lety ve spise O městě Božím. Proti alkoholismu a jiným neřestem se podni-kají akce na nejširším základě, jen proti tělesnému hříchu krom církve se nečiní nic, naopak, tohoto pomocníka satanova podporuje z tábora nevěry kdekdo.

Jindy dají neřesti jméno u m ě n í, a pak běda, ozve-li se kdo proti tomu. „Zpátečník, zabeďněnec, omezenec, přemr-štěnec, fanatik.“ Věž, že bláto zůstane blátem, i když je za-balíš do hedvábí. „K obnaženému tělu nemůže člověk zůstat lhostejný jako ke skále. Jest iluse (lépe řečeno pokrytectví), tvrdit, že jim jde jen o estetické motivy (o umění). Pud, jenž jest sám v sobě silný dost, jest nezbytně podrážděn takovým pohledem (na sochu, obraz . . . film, divadelní představení . . .). Duše člověka není tím povznesena; ukáže se jí, jak jest zá-vislá na smyslové sféře a jak mnoho jest v člověku zvířecího. Zahalením těla směřuje umělec k tomu, aby se člověk po-vznesl nad to, co jest v něm pouze přirozeného, materiálního, živočišného. Řecké umění na vrcholu rozkvětu dávalo před-nost tělu oblečenému . . .“ (Förster; s ním souhlasí i jiní profesori lékařství a pedagogiky, na př. Dr. Ruber, Dr. Abderhalden atd.) Kdybychom toto měřítko — beze vši

pochyby správné — vzali i na mnohé obrazy Jezulátka, zhotovené od „věřících“ mistrů, nevím, jak by mnohý umělec při této kritice dopadl. (Viz Maria II., 21.)

Druhá příčina: nemístná z v ě d a v o s t. Hoch chodí ještě do školy, a už chce jisté věci zevrubně znát. O násobilku, vlastivědu, dějiny, vědy přírodní, mluvnicki nejeví takový zájem — pročpak asi? Každé proč má svoje proto! Patří lékařská kniha do rukou nedospělého chlapce nebo dívky? „Otevrou se se oči vaše, a budete... vědět dobré i zlé“, slíboval pokušitel Evě. (Gn 3. 5) Věc, o níž mluvíme, miluje skrytost; příroda ukrývá lidskému zraku klíčení každého života, ať jde o semeno v zemi nebo kuřátko ve vejci. Víme, že i v našich řadách má mnoho přívrženců a zastánců teorie „osvětlení“ (osvícení, poučení). Nepoučíme-li prý děti my, najdou si poučení na ulici, a rozumí se, že toto „poučení“ bude podle toho i vypadat. Ale není povinnost rodičů, aby chránili dítě před ulicí? Na ulici leccos pochyť! Budeme mu vysvětlovat nadávky a proklínání, které by mohlo též na ulici pochyť? Jmenovaný curyšský pedagog byl zprvu též „pro poučení“, později svůj náhled změnil; nikoli prý pozornost na erotické pole přivádět, spíše ji od něho odvádět! Při „poučování“ poslouchá více než rozum zvědavá smyslnost, a ta z něho čerpá pro sebe více troudu, než rozum a vůle mohou eventuálně hasit. Dítě jest upozorněno na věci, které mu byly doposud skryty, neustále o nich hloubá, a to tím spíše, že při sebezevrubnějším poučení nemožno mu prozradit vše; něco ho přece zůstane tajno; vytuší, že tu je ještě jakési neznámé x, a přijde-li konečně na to, naučí se hřešit. Řecký mythos vypravuje, jak spící Eros (pohlavní život) jest pozorován od Psyche (duše) se svítilnou v ruce (pokradmu!), a Psyche propadá podsvětí. Dětem dostačí poučení, že každá dobrovolná myšlenka, žádost, hovor, skutek urážející ctnost andělskou jest těžký hřích, který Bůh přísně trestá; dívce dospívající lze ještě povědět: „Tys nedotknutelná, nedovol nikomu ani nejmenšího.“ Je-li třeba co vědět o fyziologické stránce této věci, poskytně radu a nejnutnější poučení matka, a více vědět netřeba. Tomu se říká „čisté dospívání“! Pohlavní láska, prožívaná ať ve skutečnosti ať ve fantasii (k čemuž vede jak četba, tak i „poučování“), dovede zvědavost vystupňovat chorobně; všechny síly ducha obestře svými sny, že jsou jako ochromeny a neschopny užitečné práce. Hoch ani dívka není pak s to k něčemu jinému upřít soustředěnost a veškerou energii ducha. Co velikého vykonali vládcové, této neřesti oddaní? Alfons VI. Portugalský musil být sesazen s trůnu ve svém 25. roce a zůstal ke všemu lhostejný, jen když nescházela Venuše. Vliv matky, působení man-

želky, povstání stavů, nic jej neprobouzelo z letargie. Žil ještě 15 let, do r. 1683. Když divoký krocan vyhoví tělesnému pudu, zmalátní a zleniví, přestane se prát s jinými samci, které by byl dříve ubil, a ještě méně si všímá slepice, které se nyní marně kolem nezdvořáka otáčejí, jemu nadbíhají a lichotí.

Třetí příčina: nervosní napětí dnešní doby, podrážděná fantazie, přepjaté nervy. Inteligent jest celý den tak nepřirozeně přetížen, bez chvíle oddechu, od rána v nepřirozeném honu, ať u psacího stroje, ať nad mechanickými, matematickými a jinými problémy, shrben nad stolcem v dusné místnosti, že napjatá tetiva vymáhá mocně reakci. Na poli pohlavním hledá tělo odškodnění za úporné napětí ducha na polích jiných. Přistoupí-li k tomu ještě pýcha — člověk místo co by byl vděčen za vědění, které mu Tvůrce v přírodě a skrze přírodu umožňuje, pyšně prohlašuje: „Není Boha“, ponechá ho Pán na pospas zvířecím nárůživostem z trestu za jeho nevěru, jak výslovně sv. Pavel učí. (Ř 1. c.) Tato poslední příčina vede k rafinovanostem a zvrácenostem, temné skvrně velkoměst a inteligence.

Kdyby naši odpůrci slovem „návrát k přírodě“ rozuměli návrat k přirozenému životu venkovského lidu, neměli bychom nic proti tomu. Jenže namnoze se tím myslí něco docela jiného . . . „návrát“ do bláta, v kterém si libuje štětinač! A přece zvláště zde nutno „odvádět“ mysl i fantazii s nebezpečného pole, nikoli ji na výsost vydráždit četbou — nepravím již milostných románů, nýbrž virtuosního líčení nejohybnější špíny, kterému se dává učeně jméno naturalismus. (Zola. Maupassant, Prévost atd.) Pohanský Říman (Cicero) praví, že není hoden jména „člověk“ (muž) ten, kdo jediný den v takových ohavnostech dlel, a Eademos prohlašuje, že jen otrocká duše může po takových věcech toužit. Kdo se za ohavnost nestydí, jest barbar. (Geibel.) Jenže dnes se nečistota za ohavnost nepokládá! A nadto mějme na zřeteli, že pohnutky pouze přirozené nestačí, aby se kdo ovládl. Nadpřirozené motivy jsou jediné s to, duši zdržet od tohoto otroctví. Pohanský Řek (Aristoteles) poukazuje na to, že u čestného člověka vzbuzuje odpor pouhá řeč o těchto věcech, a přece literatura je toho plná, nejen špinavá z povolání, nýbrž i díla předních básníků, jako by nebylo lze odjinud čerpat náměty k poesii.

Slavný italský fyziolog Mantegazza praví: „Každý jinoch může sám na sobě zakusit dobrodiní (ovoce) svaté čistoty. Paměť jest rychlá a věrná, myšlenky živé a plodné, vůle silná, charakter dosahuje energie, o jaké zhýralci nevědí nic.“ Björnson: „Jsem přesvědčen, že zdržlivostí ještě nikdo

neonemocněl; mnohý však onemocněl tím, že jeho fantasmie se výlučně obírala sférou pohlavní.“ Lékaře, kteří mají na zřeteli pouze tělesnou stránku člověka a ignorují stránku duševní, nazývá nevěřící Comte zvěrolékaři. Nervoví lékaři tvrdí, že i zdravý člověk může onemocnět, pustí-li vůle otěže vlády z rukou a přenechá-li organismus libovůli a vládě jeho náruživostí a pudů. Tedy na nedostatek silné pevné vůle svalují tito odborníci vinu! Jako žížaly za vlhkého počasí vylézají ze země, tak se objevují v malátné duši všemožné patologické příznaky.

Kdo dodává materiál do kriminálů, nemocnic, blázců, čistota nebo nečistota? Uvedený již profesor lékařství Mantegazza praví: „Znám 20 nemocí, jež pocházejí z nečistého života, ale ani jednu, jež pochází ze života čistého. Jak zkáznosný vliv má tato neřest na nervy, míchu, činnost mozkomou!“ Profesor Retan: „Ztráta energie, oslabení paměti, zkalený zrak, šílenství, náhlá smrt, trdnomyslnost, tuberkulóza, zoufalství, sebevražda, 50% choromyslných . . .“ Nejbolestnější jest to, že za hřích rodičů musí přechoasto pykat děti, ubohá stvoření, která nic nezavinila. Především vrozené nemoci, srdeční vada, nemoci míchy a mozku, hluchota; 25% slepců přišlo o zrak hříchem rodičů, 50% mrtvě narozených nebo brzo zemřelých dítek mají na svědomí ti, kteří jim dali život. Matka nebo otec bije slabomyslné dítě, že mu učení nejde — nabít by měl tomu, kdo to zavinil!

Podle statistiky bylo r. 1930 u nás vydáno na léčení pohlavních nemocí půl druhého milionu korun. Stačí jediný hřích! Akademik se dá svěst, aby se zkaženými druhy navštívil dům nepravosti. Jen jednou, a následky tu. Nemoc se po čase zhojila, na pohled úplně; uzavřel tedy sňatek, a tu znenadání propukla znova. Ubohá mladičká manželka!

K lékaři přišel mladý muž, nemýlím-li se, úředník. Když mu bylo asi 18 let, přišel prý na jejich jarmark jakýsi „umělec“, a vytetoval každému, co chtěl. Náš nadějný junák si dal vytetovat na ruku začáteční písmena jména své milenky. Uplynula léta; rozumí se, že si nevzal tu, za níž chodil v 18 letech. Ale teď v kanceláři, kdykoli vzal péro do ruky . . . Lidé jsou tak zvědaví! Tedy k lékaři; jenže ten mu s politováním pravil, že by mu musil kůži stáhnout, a že jest velmi pochybné, zda by mu narostla nová. „Ale pane doktore, musíte přec uznat, že v bláznivém mládí mladická nerozvážnost a lehkomyšlnost svede k lecjakému nerozumnému kousku!“ „Milý příteli, to vám milerád uznávám, ale pomoci vám nemohu; kletbu své mladistvé nerozvážnosti musíte nést až do hrobu.“ Mladická nerozvážnost ve věcech svaté čistoty se vymstí daleko krutěji než nerozum tohoto hochy, a

kletba zlého činu ho provází též až ke hrobu, mnohdy i za hrob —

Prohledal jsem hory, prohledal jsem lesy,
mládí, moje mládí, kde jsi, pověz, kde jsi!
Hledám tebe všude, zlatokřídle dítě,
ale nevím, nevím, mládí, najdu-li tě.
Čím víc v očích temno, čím víc v prsou pálí,
zřím tím truchlivěji, mládí, zašlé v dáli!

11. Had v trávě.

Scéna z brasílského pralesa na Amazonce. Misionář nebo cestovatel si klestí hustým podrostem, lianami a křovím, namáhavě cestu. Slunko již jeho očím zmizelo, večerní chládek, jenž vystřídal denní úpal, připomíná unavenému chodci, že jest čas pomýšlet na odpočinek, a zemdlený se ohlíží po vhodném místě, kde by ztrávil noc. Nedaleko vidí pařez, a nemaje nic lepšího, posadí se na něj. Vidět už není skoro nic; ale pařez najednou oživne, počne se hýbat, a náš poutník vstane a s hrůzou pozoruje, že se posadil na svinutého obrovského hada boa. Dítěti by se asi líbily jeho pestré barvy, ale dospělý před ním utíká, a netřeba vysvětlovat, proč. Uštknutí působí smrt, někdy v několika okamžicích, jindy po několika hodinách, ale smrtelná jest jeho rána vždy.

Ani nám není příliš příjemným překvapením, posadíme-li se v lese do zelené trávy a objevíme-li, že se v ní skrývá zmije — tím nebezpečnější, čím méně tušení jsme o ní měli. *Latet anguis in herba.* (Vergil.)

Had v trávě — p o k u š e n í, úlisné, maskované — — „A v těžkém, tvrdém žití boji, když lichotivě vábí had . . .“ Tím nebezpečnější, čím nenápadnější, čím lichotnější, čím sladší — a tím těžší i boj. Uvěří dítě, když je varuji: „Nebertu květinu do ruky, skrývá se v ní jed?“ Uvěří jinoch nebo dívka, když varuji před jiným jedem? V tom že by byl jed? Je to přec tak krásné, vzbuzuje tak blahé, tak „nábožné pocity!“

Mořské sasanky, živočichové, nikoli rostliny, ale tak nádherné, že květy a motýli se jim nevyrovnají. Koupáš se v moři, a náhle je spatříš, jak se vznášejí a krouží ve vodě jako víly; jindy sedí něžně na kamenu jako růže, karafiát nebo sasanka, a nádherou barev s těmito kvítky závodí. Jindy zase jsou celé kolonie pohromadě, a pak vypadají jako plovoucí květináč, nejnádhernější, co moře vytvořilo. Některé tvoří elegantní girlandy, jiné září nad hladinou, a všechny jsou tak něžné, že se na slunci rozplývají.

Snad tě napadlo, proč básníci nevzali tyto mořské anemonky za obraz, když líčí krásu své nejmilejší? Jsouť tak vynalézaví v obrazech, a přec neexistuje nic nádhernějšího, nic něžnějšího nad tyto bytosti! Máš pravdu, a já dodávám: „A nic zrádnějšího . . .“ Jen na ně sáhni! Spálíš se jako od kopřiv, ba ještě víc než od kopřiv. Tyto něžné sasanky jsou posety kapslemi, jež při doteku vybuchnou, harpuna se zaryje do kůže, a v té živé harpuně jed! Běda rybce, která zavádí o tyto nádherné „květy!“ Chopena, ochromena . . . Kdyby ses při koupání dostal do kolonie takových medus, vysílají celé baterie, octneš se v křížové palbě, a ty, jenž jsi se nemohl nasytit pohledem na ně, bolestí omdléváš a můžeš se stát kořistí vln anebo jsi ochromen po celý život.

Jiný obraz. Dábelská květina (*Idolum diabolicum*) — vypadá jako květ, a je to kobylka. Žravá, zákeřná; visí-li na stromě, vypadají její rozložená křídla jako listy květu, pěkně bílé a červeně zbarvené; ale pod nimi skryto kusadlo, zelené jako listí, ostré jako pila. Běda broučku, který se dá ošálit pěknými barvami a posadí se na takový „kvítek“! V okamžiku jest rozdrčen ostrými zuby kusadla.

Smyslná rozkoš jest jako květy v bažině. Pestré, vábné, ale běž za nimi, a zahyneš v močále. Nebo jako bludičky; tak pěkně světélkují . . . věřil by kdo, že původ těchto milých světélek jest v bahně? Plyny, které odtamtud vystupují! Každá vášeň (rozuměj nezřízená) a tělesná zvlášť jest podvodník, horší než cikán nebo prohnáný žid. Tomu jde jen o to, aby odbyl špatné zboží; sedls mu na lep? Koupil-lis, koupils! Pak dělej, co dělej, zpět už ti nic nevezme, spíše se ti vysměje. Tak vášeň; nastrčí ti do cesty kohokoli. Pohlavnímu pudu jde jen o zachování rodu, štěstí jednotlivce jest mu naprosto lhostejné; třeba je i rozšlape, jen když dosáhne svého.

Křepelka virginská unikne nejobratnějšímu lovcí. Vyletí na nejvyšší větve a tam se přikrčí tak, že nejcvičenější oko ji nepostřehne. Jak ji vylákat? Dovede-li lovec mistrně napodobit hlas samičky nebo samečka a začne ji vábit, pak neodolá a sletí jistě. Německá pověst vypravuje, že Lucifer uložil jednomu ze svých, aby hlídal a chránil pádu děvče. Brzo se svého úkolu vzdal; prý raději hlídat stádo zajíců než jednu zamilovanou.

„Když lichotivě v á b í had . . .“ Koho by satan chytil, kdyby na udici trpké vnadidlo nalíčil? Milton ve Ztraceném ráji líčí dosti psychologicky pokušení a pád. O Evě praví:

„A lehkověrně za ním kráčí již
ke stromu, který kořen naší bídy vší . . .
,Tak umru snad, leč při tom za božské
vše lidské zaměním; ó přežádoucí smrt,

jež horšího nic přinést nemůž nežli to! ...
Ó jak se klameš, Evo nešťastná!
Od chvíle té ni blahé minuty
ti v ráji nebude už popřáno!
Už číhá na tě v kvítí pekla vrah,
by s cesty štěstí tebe odehnal
a nevinnost a štěstí tobě uloupil ...“

A satan si praví: „Zášť nechť se blíží v lásky odění! Já tuto cestu volím k její záhubě!“ Satan se mění v anděla světla, protože jinak by se do čisté duše nedostal. Čím čistějším tě d'ábel vidí, tím více se snaží tě poskvřnit; na čistém šatě jsou skvrny tím patrnější. (Řeh. Naz.) Piráti, vidouce na lodi náklad písku, nevšimnou si jí; jen takovou přepadnou, na které vidí drahocenné zboží. Tak i d'ábel na ty se vrhá, kteří nashromáždili velkou hojnost zásluh. (Chrys.) Čerti nepláčí, když jeptišky tančí. (Ruské přísł.) Oddaného hříchu a neřesti nemusí satan pokoušet, ten dělá ochotně sám, co d'ábel chce! Do ráje, do čisté duše se chce vplížit:

„Tak vnikl první zloděj v ovčinec,
tak po něm mnozí tam se vkrádají . . .
Neb pokušitel, byť i odmítnut,
přec ztemnil zkoušeného zrak
už tím, že písku v oči nasypal . . .“

Pokušení — Pomyslíš si snad: „Starý známý —“ Jakž by ne! Kdo nezakusil pokušení, co ví? (Sir 34. 8, 11) Nikdo není tak dokonalý, žádná ctnost tak pevná a stálá, žádný stav tak svatý, aby se pokušitel neodvážil k němu se přiblížit. Vždyť byl tak drzý, že se přiblížil i k vtělenému Synu Božimu! Jen jediná ze všech dcer lidských byla pokušení naprosto ušetřena. Ale světci? I tělesnými pokušeními byli mnozí obtěžováni: Pavel, Benedikt, Bernard, František z Assisi, Josef Kupertino, Anděla de Fulginio, Kateřina Sienská, Růžena z Limy, Magdalena de Pazzis atd. A my? Toliko dětská léta jsou exemptní (vyňata) a privilegovaná; sotva jinoch dorůstá, začíná boj. Znenadání přepaden nepřítelem, o němž nevěděl a netušil, že se skrývá v jeho vlastním nitru. V srdci hříšných synů hříšného Adama doutná pod popelem krb nečistého ohně a může každou chvíli vzplát plamenem. Křehké tělo, které brzo bude pouhý prach, samo s tolika bojuje. (Jer.) Dívka jest na tom lépe, bývá častěji než jinoch ušetřena tělesných pokušení; ale docela bez pokušení? Tu proti víře, tam proti naději, jednou k malomyslnosti, k neodevzdanosti do vůle Boží, po druhé k ctižádosti, marnivosti, teď svádí žádost očí, jindy pýcha života — — Jednoho-lis pokušení zbaven, druhé ještě čekej. (Bern.) K nebi není přístupu jiného, leč středem nepřátelských šiků. (Týž.)

Kolik vlhkých očí hledí denně k obrazu Ukřižovaného! Z kolika zraněných srdcí se nesou k němu denně vzdechy a prosby za pomoc a sílu! Zpovědník, jenž slyšel tisíce svatých zpovědí, u jehož zpovědnice klečeli lidé nejrůznějších stavů, povah, povolání, vzdělání, jemuž se vyznávali česky, německy, francouzsky, italsky, latinsky, polsky, chorvatsky... Jak rozmanité zpovědi! Ale jednu věc měly společnou všechny — byly dokladem slov sv. Pavla, že tělo žádá proti duchu.

Pokušení vnější, svět a satan. Ďábel zná každého z nás, dobře nás „prostudoval“, dovede dobře uvážit a odvážit možnosti a pravděpodobnosti našeho pádu za těch neb oněch okolností, a tuto svou nabytou znalost pak aplikuje neúnavně na jednotlivé případy. Ovšem, že se často i zmýlí, protože je tu milost pomáhající, a ta se vymyká jeho výpočtům; jenom za ni pokorně a vytrvale prosit! Kde žádné pokušení, tam žádná modlitba. (Aug.) Ponecháváš nás, Ježíši, na pospas mnohonásobných pokušením, abychom k tobě o pomoc spěchali; každého způsobu a každé cesty, po níž bys nás k sobě táhnouti mohl, se chápeš, poněvadž nás chceš mít u sebe. (Bonav.) Ďábel se nevzdává, dokud není poražen. (Aug.) Nejčastěji mají pokušení vztah k naší hlavní nezřízenosti, protože tam má pokušitel největší vyhlídky na úspěch. Dotěrný jak mouchy, věsí se na nás stále a stále; odháněj ho sebevíc a seberozhodněji; za chvíli je tu zase. Na př. urážlivé myšlenky proti věcem svatým. Vtírají se i při modlitbě, ve chvílích nejsvětějších — odkud pocházejí? Přec ne z tvého srdce! Spolu se satanem svět se svými lákadly, vábícími žádost očí!

Pokušení vnitřní, smysly, jež nekontroluješ a nadržíš na uzdě, a fantasie, již ponecháváš volnost. Okny vnika do duše smrt (očima, sluchem). Neznáme případy, že jediný pohled, jediné slovo, jediný dotek, jediná hříšná představa (z románu) byla počátkem a příčinou zkázy? A to duši dotud veskrze čisté? „Předčasný pohled na pozdě poznaného!...“ (Julie o Romeovi u Shak.) Ne laškovat, ne zvědavě na pokušení hledět, neotálet. Daleko od terče, daleko od rány. Jde-li o tělesné pokušení neb o pokušení proti sv. víře, jest jediný spolehlivý recept: „Kdo uteče, vyhraje.“ Okamžitě hledat spásu v útěku! Nikoli otálet jako Lotovi zeťové v Sodomě, až je zachvátila záhuba. Ne se ohlížet jako Lotova žena, která propadla zkáze též, jenom že o něco později. Kdo s útekem otálí neb kdo jen naoko bojuje, toho pokušitel již drží. Blízka pádu je tvrz, jejíž velitel s nepřítelem vyjednává a s ním se domlouvá. Ta myška už lapena, se kterou si kočka pohrává! David lva přemohl a vlka zabil, a sám od mušky přemožen byl a lapen. (Efr.)

Proto prchej! K tomu druhé pravidlo, dané nám samým božským Mistrem: „B d ě t e,“ nechcete-li být znenadáni překvapení pokušitelem a jemu podlehnout. (Str. 63.) Bezpečnější je stát na stráži a lupičům se bránit, než potom uloupeného majetku se domáhat. (Lev Vel.) Lotři vstávají i v noci, aby zabíjeli, a tobě se nechce bdít, aby ses zachoval? (Horác.) Chceš-li pokoj, chystej válku! (Quintilián.) Co se nepatrným býti zdá, je-li zanedbáno, stává se podnětem velkých hříchů. (Chrys.) Zanedbáním maličností byla často města podvrácena, vládcové svrženi s trůnu a nesmířitelné války rozniceny. (Týž.) Pán sice slíbil ruku pomocnou, ale smíme být liknaví proto, že se všech stran nám pomoc kyne? (Bern.) Spíše se uchráníme tam, kde nejsme bez starosti. (Cypr.) Co platen plot, jsou-li dveře otevřeny? Kdo nepříteli jednu bránu zavírá a dvě otvírá, toho pokládáš za bezpečného? Klame se, buď on kdokoli. (Efr.)

R o z h o d n o s t, ráznost, pevnost, třetí pravidlo, třetí záchrana a zbraň. Vyhýbáš se každé louži; pročpak ne každému mravnímu bahnu? Protože ti je v něm blaze? Mnohému — ale jsou též mnozí, kteří cítí veškerou nízkost této věci, protivi se jim, a přece podléhají stále a stále — nedostatek pevné vůle! Rci pevně a rozhodně: „Ne —!“ Pokušení jest jako pes; když se ho bojíš, doráží, když se naň oboříš, uteče. (Efr.) Anebo jako kočka: když se s ním mazlíš, v nestřeženou chvíli tě poškrábe. Jako pec neuškodí zlatu, tak ani pokušení ctnostným (Chrys.), s tím rozdílem, že se mu nesmíš dobrovolně ke zkoušce vydat. Pevnost... Můžeš se západem mluvit o kráse a vznešenosti ctnosti andělské, můžeš svatou víru chovat v srdci jako nejsvětější a nejdražší poklad, můžeš být i vroucím ctitelem Neposkvrněné Panny, pro ni mluvit, pro ni pracovat a se obětovat, k její cti skládat básně a písně, které se zpívají po celé vlasti: nemáš-li pevné vůle, je to vše bezmocné, jsi hříčkou a loutkou nepravosti, a ani láska Mariina tě nezachrání před pádem. Pak ale se stane jedno z dvojího, buď konečně z hříchu vybředneš, jestliže pomocí přimluvy sv. Panny a milosti Boží svou vůli zoceluješ, nebo z nečistého srdce vyprchá láska Mariina. Petrarka s nadšením o svaté čistotě mluvil, zvláště když oslavoval „svou“ Lauru (čistou vdanou paní), ale byl jí sám pilen? Indiánský hoch nedostal jméno dřív, dokud neprošel zkouškou ohně, dokud se neosvědčil v boji. Zdaž by nemělo být podobně jednáno s křesťanským jinochem, který chce být nazýván mužem?

Při tělesných pokušeních skýtá pokušiteli neocenitelné služby f a n t a s i e. Na ni totiž působí dvojí lákadlo; první, že jest věc zakázaná, a zapověděné ovoce nadmíru dráždí, není-li pravda? Pomine-li zákaz, na př. při našem předmětě po

svatbě, pomine i dráždidlo. Druhé, že jsi věci dosud neokusil, a to dráždí a podněcuje fantasií ještě víc — přidružuje se zvědavost, nový pomocník. Fantasie ovšem jest lhářka; nejen že představa rozněcuje mnohdy více než věc sama („laskominy“, myšlenka na pokrm, dráždí někdy víc než pokrm sám, když ho před sebou máme!), nýbrž i proto, že skutečně lže; o věci, již jsi ještě neochutnal, ti namlouvá, že jest v ní skryta netušená rozkoš a že bys půl života ztratil, kdybys ji neokusil. Jaký div, že ošáleného neodvrátí nic, ani kdyby viděl před sebou peklo otevřené. „Za ten okamžik bych byl dal věčnost!...“ Jest ovšem zklamán, nenašel ve věci mnohdy ani stín toho, co mu fantasie řhala. Ale jednou už okusil, nervy jednou podrážděné nedají pokoje, a první hřích může zatáhnout do hlubin, odkud již nevyplaveš. Prvního poklesku se chraň!

Chceš-li se ubránit a uvarovat tělesných pokušení, je tedy především třeba, chovat fantasií v čistotě. Jak důležitá věc! Jak málo zřetele se jí věnuje! Ve fyzické hodině slyšíš, že jisté věci jsou nezničitelné (lidskou mocí): hmota, souhrn energie ve vesmíru, podle nejnovějších výzkumů prý i elektrické vlnky, zachycované našimi anténami, putují prý stále kolem země. Jisto jest, že obrazy, jež jednou do fantasie vnikly a v ní byly uloženy, jsou nezničitelné. Někdy ve vědomí, někdy v podvědomí, ale jsou tam a vybavují se, ať chceš a sám je vyvoláváš, ať nechceš a proti nim se bráníš. Jako dotěrný vetřelec se k tobě hlásí a nedají se odbýt. Tvá vina! Proč jsi jim otevřel dveře! Běda, přeplní-li kdo fantasií samými obrazy ze sféry pohlavního života! Dostane-li se do žaludku, co tam nepatří, jsou prostředky, abys to dostal zase ven; vnikne-li do hrdla, co tam nepatří, pomáhá si organismus (kašlem), ale fantasie? Z ní nedostaneš ven nikdy, co tam jednou vniklo, ať očima, ať sluchem neb jiným smyslem. Dnes jest mladá duše obklopena tolika nebezpečnými obrazy, a nedostí jí na tom, ještě dráždí představivost, a to rafinovaně. Četba, hovor, pohledy, myšlenky... Albán Stolz přirovnává fantasií těchto lidí k jisté nádražní místnosti, nedostatkem čistoty pověstné. Kdo měl příležitost nahlédnout do duše neznaboha studenta, nebude tvrdit, že slavný freiburský profesor přeháněl.

Zahráváš-li si lehkomyšlně s představami, dojde brzo k řečem a skutkům. H o v o r... Jak se mládež mnohdy bavívá! Týž autor praví: „Kdyby pouliční psi se mohli bavit, nevedli by jiné hovory...“ Stydno vzít na lopatu, co mnozí berou do úst. Ale ovšem, čím srdce překypuje, tím ústa přetéka; tvé řeči jsou projev tvého nitra, z bahnitě tůně vyplave jen bahno. S k u t k y... ať sám, ať se spoluvinníkem.

K čemu dlouhé výklady? Okolnost, že vyhledávají tmu, mluví sama. A jde-li o jinocha neb dívku věřící? Jak možno, že i oni zabřednou? „Kdyby mi byl někdo před rokem ukázal prodejné děvče a řekl: „Taková budeš i ty,“ byla bych to pokládala za nemožnost. A dnes jsem tam...“ (Z dopisu.)
Proč?

Na to odpovídá sám Pán. V řeči horské sleduje hřích až k jeho počátku, až k nejskrytějším kořenům. Tu vrah — zabil bližního... proč? V hádce; jak k ní došlo? Z nenávisti, z šíleného záští, jež nedovedl v osudném okamžiku ovládnout. Proč ho nenáviděl? Protože nepřemohl první hnutí hněvu, jež se ozvalo v hloubi jeho srdce. Proto řekl Pán: „Kdo se hněvá na bratra svého...“ Z hněvu, jemuž neodporuješ, povstává nenávist, nenávist svede k urážlivému slovu („Kdo by řekl bratru svému „blázne“...“), ze slova vznikne hádka, z hádky rvačka, a ta vede k vraždě. Totéž platí o sv. čistotě. Přemáhej první hnutí! Nepřemáháš-li, vede tě pomalu krok za krokem. Staneš se hříčkou vášně, která hledá nikoli štěstí tvé, nýbrž ukojení své. V jižní Evropě roste keř zvaný dračí kořen (*Arum dracunculus*). Barva květu připomíná silně krvavou barvu masa a vydechuje pach jako zdechlina. Brouci, živící se zdechlinami, jsou přivábeni, derou se dovnitř omámeni „vůní“, a v květu nastane divý tanec. Některý přijde „k rozumu“, chce ven do krásné přírody, na slunko, na milou lučinu. Ale omamující vůně vábí, vrátí se zas, do bujné společnosti, a blázní dál. Večer zápach pomíjí, brouci vylézají, ale jak vypadají? Ten utržené křidélko, onen utrženou nohu, a dračí rostlina jakoby se smála. „Přeji veselé pobavení — zaplatili jste je důkladně, a já dosáhla svého cíle“ (oplodnění).

Nic vhodnějšího k ochraně čistoty, než vejít s očima v smlouvu, jakou s nimi kdysi uzavřel Job. (31. 1: „Že ani nepomyslím na dívku,“ všetečně se nepodívám... Efr.) Kdo zhřeší pohledem, jest podoben lani šípem zasažené; unikla sice lovců rukám, ale šíp v těle uvízl. (Týž.) Duše sedí uvnitř (domu), smysly jsou její sloužící — a mnohdy i zrádci! Lépe jest leccos nevědět a být bezpečen, než s nebezpečím něco zvědět. (Jeron.) Dábel klepe pokušením, zlá myšlenka mu otevře, hříšná rozkoš ho přijme. (Ant. Pad.)

Když nečistá myšlenka si najde do duše vstup, sladce tě navnadí k hříšným úvahám, a tak se stane duši léčkou, nezaženeš-li ji včas modlitbou. (Efr.) Kdo očima se dá jak jezdcem koník řídit, ten v srdci bude brzy ohavnosti myslet. (Shak.) Lépe by bylo voskem zalepit si oči, než hledět na věci tak ohavné a nízké. (Chrys.) Jenom oči? Ne také ostatní okna (smysly)? Lehkomyšlně si zaviňuje těžká po-

kušení, kdo se nevystříhá příležitosti. (Str. 63.) „Díky Bohu, že tu není žádný Herodes — kéž by tu ani žádná Herodias nebyla!“ (Ambr.) Příležitost dělá zloděje — jenom zloděje? Ne také opilce, vraha, nečistého? Varuj se i pomocníků pokušitele! Pohled, dotek — dojde-li k tomu, pak jest pokušení skoro nepřemožitelné. V národním museu berlínském býval zajímavý obraz; uprostřed zeje bezedná propast, v hlubině hučí bystrina, přes propast vratký most, spíše pro ptáky než pro člověka, ani kamzík by si přes něj netroufal; a přece — Vidiš přes něj divoce pádit jinocha na koni, oči i tvář mu hoří, nedbá propasti, nedbá nebezpečí, nezkoumá, zda ho chatrná lávka unese — — Zrak obrácen k víle, jež za propastí na skalní stěně kyne, vábí, láká — nešťastný nepozoruje, že po jeho pravici stojí kostlivec s přesýpacími hodinami. Minotaurus, podle báje obluda („drak“) žijící na Krétě v labyrintu, tajemném zámku... rok co rok mu musilo být dáno v oběť sedm jinochů a sedm dívek. Kolik tisíc jinochů a dívek zadává ročně tělesná vášeň! Obluda dravější, ukrutnější, horší než ona zbájená!

Marně Adam Evu, rozum lehkomyšlnost, u Milтона varuje, aby se nevydávala v příležitost pokušení a pádu:

„Jen nepodceňuj jeho (d'ábla) lest a moc,
 jež anděly s to byla k vzpouře svést....
 V nás samých číhá pádu osidlo,
 leč v moci jeho též; bez svolení
 sic nelze ve hřích klesnout, vůli však
 Bůh svobodnou nám dal....
 Ne nedůvěra, láska nutká mne,
 bych varoval tě — i ty varuj mne!
 Ač pevně stojíš, můžeš klopýtnout,
 a proto příležitost nehledej!
 Radš' přchej před ní! Často přichází
 i nevolána, sama od sebe.
 Kdo pokušení hledá, chtěje jím
 své ctnosti pevnost, věrnost osvědčit,
 ten začíná se viklat....“

Holoubek, který zůstane pod střechou, jest před krahujcem jist. Slepý se sice hada nebojí (japon. přísl.), ale jak dopadne? Kdo jde s d'áblem na nocleh, musí vždy sám útraty zaplatit (přísl.), a kdo všetečně zkoumá sličnost cizí tváře, je podoběn tomu, kdo na ledě se prochází (t. j. není dalek pádu; Efr.) Jak možno chodit po řeřavém uhlí a nohy si nepopálit? (Týž.) V povídce hledá pán kočího; tři uchazeči se mu hlásí, a pán se jich táže: „Jak blízko můžeš jet podle příkopu, aniž bys do něho vůz zvrátil?“ První odpovídá:

„Stopu.“ Druhý ho přetrumfl: „Půl stopy.“ Třetí však minil: „Od příkopu tak daleko, jak jen možno.“ Tento měl pravdu! Ten není nužem ctným, kdo ví, že uvnitř bydlí hřích, a za kliku přec bere. (Shak.) Kdo povolil počátku, ten celou bestii již pustil do srdce. (Řeh. Nys.) Cervantes vypravuje, že před Donem Quijotem jeho domácí ani slovem nezavadili o potulné rytíře, aby „se nevydali v nebezpečí, že otevrou ránu jen lehce zajizvenou“; jeho totiž čtení rytířských románů prohláznilo. Milovník unyle vzdychá: „Vidím, že mne nemáte zapsaného ve své knize?“ „Nemám, a kdybych měla, spálila bych ji okamžitě.“ (Shak.)

Snoubenec, s minulostí a srdcem docela čistým, vyhlédl si dívku, věřící, zbožnou, a jak mi řekl, byl přesvědčen, že si ji od oltáře odnese jako „relikvii“. V den svatby se dověděl, že se mylil. Táže se jí, ona nezapřela, ale osvědčovala, že se tak stalo jen jednou, jedenkrát, z nerozumu, z lehkomyšlnosti. Nevím, kolik polehčujících okolností tu bylo, ale jinochovy iluse rozbourány. Dala se zneužít, není andělem, místo lilie si přinesl z kostela vetešnické zboží, jehož by se byl ani nedotkl. Smuten, nezakusil ani radostných týdnů po svatbě. Přejde z úřadu domů, sedí zamlklý, zachmuřený, a ona ví, proč; rmoutí ji to snad ještě více než jeho, prolévá slzy, ale to co se jednou stalo, odestát se nemůže; ví, že jeho rodinné štěstí v samém zárodku zničené nevzkřísí nikdy.

Jediný hřích... Jediný falešný tah na šachovnici, a partie ztracena. Dopustiš-li se ve věci svaté čistoty jediného hříchu, nemůžeš vědět, kam až zalehne jeho ozvěna, možná, že teprve po letech. Jako na některých místech v Kordillerách stačí jediný výstřel, a otřesem vzduchu se řítí masy drobného kamení — snad na tebe, snad na někoho jiného na druhé straně, jehož nevidíš a o němž nemáš tušení. — —

A ještě smutnější případ — taktéž jediný falešný krok. Služebná dívka, nedbá vůle a zákona Božího, tvor byl jejímu srdci bližší než Tvůrce. Jednoho dne mu sdělila, co je, a on? Zmizel, jako by se do země propadl, a ji ponechal osudu. Hospodář měl dobré srdce, nevypověděl ji, ale děvčátko musila svěřit výchově staré mrzuté tety. Malička se shledala s matkou zřídka — když přinášela tetě peníze, a při tom ji viděla jen plakat. Tak vyrůstala bez radosti, bez lásky; ve škole děti, navedené bez pochyby od rodičů, se jí vyhýbaly a přezdívaly jí „cikánka“. Ubohé dítě! Sotva vychodila školu, musila do služby. Poznala hochu, od něhož si slibovala vše — vždyť on byl první, od něhož slyšela slova „lásky“! Jaký div, že nezkušená se mu docela oddala, a potom, nevidouc jiného východiska... Jednoho dne ji našli otrávenou. Co zaviniil jediný hřích její matky! A její svůdce? Nikdy jsem ne-

chápal, že člověk, jenž ví, že vehnal dívku v zoufalství, může klidně do kanceláře, do továrny, do školy, že ho svědomí k smrti neubičuje, a že se najde dívka, která jest hotova podat mu ruku a jít s ním životem.

Která neřest zavinila, že se tolik neštěstí usadilo u rodného krbu, dotud šťastného? Která má na svědomí tolik bídy, hanby, rozvrácených rodin, otrávených dívek?

Jinoch oslovuje nečistou vášeň neb svůdkyni Sirénu:

„Tys vzala úsměv rtům a duši ctnost,
a sladký mír a dětství veselost,
a tváři nach a čistoty pel čelu;
dřív zdála jsi se rovna archandělu,
ted' odpor, hrůza . . .“

A pak žalostně vzpomíná probitých mladých let jako Mira-beau, Goethe, Schiller.

„Letěly labutě jako sníh bílé,
svítily, mizely v nebi co chvíle.
Letěly labutě na konec země,
zpívaly, zmlkaly sladce a jemně.
Zpívaly, jakoby varhany hrály,
jako když andělé Marii chválí.
Zmlkaly labutě na konec světa,
jak by to letěla má mladá léta . . .“

12. Rytíř a jeho čest.

Dřívější kapitoly jsme mohli nadepsati: „Rytíř a jeho zbroj.“ Tam vysvětleno, co slovo rytíř znamená. Když byl jinoch na rytíře pasován, musil přísahat, že se bude slabých zastávat a je hájit, zvláště vdovy a sirotky, vůbec bezbranné, ženy a dívky. Oloupit nebo ublížit bezbranné dívce se pokládalo za bezedné lotrovství.

Poměr jinocha k dívce — —

V minulém století psal Smiles: „Pohlavní láska, věc všeobecné a převeliké důležitosti pro všechno lidstvo, a přece jde moralista tomuto předmětu z cesty, vychovatel jej obchází, rodiče ji zapovídají. Pokládá se skoro za neslušné o pohlavní lásce mluvit, a mládež jest po té stránce ponechána sama sobě, aby své názory o tom čerpala jen z nemožných milostných románů, jakých jest ve veřejných knihovnách na sta. Tomuto mocnému a uchvacujícímu citu, této potřebě lásky, které příroda dala ženě tolik, že uzpůsobuje celý její život, se dovoluje, aby se brala cestou necestou, nejsouc nikým řízena.“ V posledních desetiletích upadli vychovatelé do pravého opaku. Se všech stran, i z katolického tábora,

voláno: „Aufklärung! Poučení!“ Ale rozuměj — poučovat prý děti o pohlavním životě! Neuvědomí si, že dětem se nedává do rukou nůž ani zápalky, že puška a patrony musí zůstat dětem nedostupné, že jest nerozum „otvírat dětem oči,“ upínat jejich zvědavost k zapečetěné Pandořině skřínce. Myslíte si, že kluk, který nenechá jediné hračky, aby se jí nepodíval na vnitřnosti, se nepokusí o experiment v této věci, kde se i v dospělém jinochovi bouří smyslná zvědavost? Jste skutečně tak naivní a věříte, že ukážete-li děcku, kde se kryje tajemství života, a poručíte-li mu: „Tam nesmíš . . . až budeš veliký,“ že děcko vás na slovo poslechne? Nosíc možnost k experimentu stále s sebou a v sobě! Dříve se o věci neřeklo a nenapsalo ani slůvka, dnes se mluví a píše, jako by jinoch bez erotické lásky byl zhořa nemyslitelný. Čti na př. Tóthovo Čisté dospívání! Kdyby autor nebyl knězem — ale kněz, který přec ze zpovědnice ví, že jsou čtyři dívek a aspoň drobné hrstky jinochů, kteří své srdce oddali zcela sv. Panně i jejímu božskému Synu a erotické lásky nepoznali!

Poučit jinocha, dívku, souhlasím; proto jsem tyto stránky psal; ale ne „poučovat“ kohokoli. Kdybychom viděli v rukou primána příručku: „Co musí student při maturitě vědět,“ nutkalo by nás to k smíchu: „Mladý pane, času dost, ještě sedm let si posedíte ve školní lavici . . .“ A když vidíme v rukou dívky knihu: „Co má dívka před svatbou vědět“, neřekne jí nikdo: „Děvčátko, času dost, až za deset let . . .“ Dvojímu úskalí nutno se vyhnout, nevědomosti a nemístné zvědavosti. Že bez jemnosti a taktu i nejlepší poučení o věcech pohlavních způsobí více zlého než dobrého, souhlasí i zastánci „poučování.“ Připojme hned: „U kluků surových, zkažených nebo majících sklon k pohlavním zvrácenostem — a těch je dnes více, než by kdo tušil — i nejjemnější poučování vede na scestí; naopak, neobratné poučení může zavést i nejlepšího hochu neb dívku do nezdravého snění, které se pak těžko léčí.“¹⁾ Viz str. 79.

¹⁾ U moslimů a jiných nekřesťanských národů smí žena z domu jen zahalena hustým závojem — proč? Tam muž přes všecku znalost pohlavního života vidí v ženě jen nástroj vášně a nedovede na ni pohlédnout jinak než očima žádosti. Proto chrání rodiče dceru a pak muž ženu před zrakem jiných. Isolace . . . Přišel Kristus a zmizel závoj. „Její závojem jest její ctnost.“ (Vinc. Paul.) Srdce ženy potřebuje lásku daleko víc než mužovo; vezmi jí náboženství a spolu s ním lásku vznešenou, a vrhne se na nízkou. Její krása se pak stane osidlem, a duchaplnost metlou. Než dojde k tomu, by se jinoch a dívka mohli jeden druhému darovat, musí on vyrůst

Pštroší politiku v této věci zavrhuje, ale... Est modus in rebus! Basedow, zaujat Rousseauovými vychovatelskými ideami a odpuzen současnou tvrdou výchovou mládeže, hlavně v ústavech protestantských, a po zrušení řádu T. J. i v katolických, obral si za ideál a cíl života „lidumilnou beznáboženskou výchovu“, která by skýtala radost ze života a vychovávala tělesně i duševně zdatné jinochy. Povolán od knížete Anhaltsa do Dessau otevřel tam r. 1774 „vzorný vychovávací ústav“ Philantropin, kde prováděl sexuální poučování ve velkém, a za dva roky musil vedení nechat, protože ono „poučování“ učinilo z jeho lidumilného ústavu pařeníště nemravnosti. ¹⁾ Kolem r. 1900 berlínská učitelka Lischnewska ho předstihla v tom směru o celou míli, a šestiletou žačku Ernu tak zevrubně „poučovala“, že se ubohá dívka stala přísloušnou. Förster píše po několikaleté zkušenosti: „Pohlavní pud jest uličník, který i z nejlepšího poučení si vyhledá především to, co ho dráždí a podněcuje.“ Místo „poučení“ pěstovat raději cudnost, kterou Tvůrce učinil strážkyní čistoty! Poučit je o tom, čím je cudnost urážena a jak ji uchovat! Vychovávat svědomí, aby prchalo před hříchem a varovalo se příležitosti! Zvěděl jsem o smutném případě, kde dívčina 15letá propadla hrozným mravním zvrácením, poněvadž katecheta (bona fide!) při výkladu šestého přikázání zašel příliš daleko.

P o h l a v n í l á s k a (nikoli tělesná vášeň, blouznivá, erotická náklonnost, a víření citů... str. 95) není sama v sobě zlá ani nedůstojná ani hodná zavržení. (Str. 75.) Ale všimni si bedlivě a vstip si v paměť, že jsem vyslovil dvě slova; řekl jsem ne pouze „pohlaví“ (druhé pohlaví, dívka... tedy pouze sexus), nýbrž „pohlavní láska.“ Prvním slovem, pohlaví, jest vyjádřeno, co má i živočich; druhé slovo, láska, vyjadřuje, co má pouze bytost rozumná. Pohlavní láska v plném a pravém smyslu znamená trvalou náklonnost, toužící po tom, aby mohla předmět své záliby nazývat vždy svým a s ním

---

v rytíře ocelového charakteru, a ona vypěstít v sobě co nejvíce ženskou jemnost. Toho se nedosáhne „poučováním“ ani koedukací. Výše než všecko vědění a vědomí stojí svědomí, a bohabojnost chrání víc než strach z jistých zhoubných nemocí.

¹⁾ Jeho zásluhy o výchovu nepopíráme; uvedení realii a moderních řečí do vyučovací soustavy ve větším rozsahu, zdůraznění tělocviku, a her, přiměřená strava a šat, zlepšení vyučovací metody a učebnic, zmírnění tvrdosti. Stálo by však za zmínku, že skoro v každém směru znamenají tyto chvalitebné metody prohloubení vychovatelských metod T. J.

být v jedno spojena. Z toho zřejmo, že Fichte není v nepravu, praví-li: „Pravá a stálá láska se nedá myslit bez vzájemné úcty (kap. 18); za láskou falešnou (za prchavým blouzněním, vzbuzeným zevnějšími půvaby a vášní, nesoucí se jen k pohlaví) následuje omrzlost (přesycenost!), a taková láska jest duše lidské nehodná.“ Branou lásky vstupuje muž v nový svět radosti, soucitu a zájmů . . . láska v něm budí a objevuje vlastnosti, které dříve dřímaly a o kterých nevěděl, láska povznáší snahy, posvěcuje síly duše (Smiles), ačli spojena s rytířským vědomím cti a mužné odpovědnosti. Autor Máje (Mácha), 26letý nepatrně honorovaný úředník, chystající se k sňatku (krátce před smrtí), jest hotov pohlédnout existenčnímu boji směle v tvář, aby uživil milovanou bytost i dítky, které by mu dala. Je to sice láska přirozená (Tomáš Aq., amor prima passio), ale v půdě křesťanství ji lze zušlechtit a povznést do sféry nadpřirozené, takže se stává ctností pro věčný život záslužnou (caritas).

Jak si má tedy jinoch vůči dívce počínat?

Alexander Veliký, vítěz nad perským králem Dariem . . . Královna manželka i obě dcery mu padnou do rukou, slyšel, že jsou nejslicnější ženy celé Asie, nechce na ně ani pohlédnout, aby snad se nedal vášní svést ke skutku nízkému; káže, aby zajatým se dostalo všemožných ohledů a aby se nikdo jejich cti nedotkl. A byl to pohan! Emirovi de Bari padla do zajetí vznešená křesťanská slečna; ani se jí netkl, ba postaral se, aby byla bez úhony vrácena rodičům, a když mu za to poslali velkou odměnu, daroval ji dívce jako věno. A byl to mohamedán!

Křesťanský jinochu, k tobě se nyní obrací můj zrak a má slova. K tobě — kdo by doufal, že u neznaboha se mu podaří probudit svědomí nebo šlechetné smýšlení? Prodělal-lis ignaciánské exercicie, slyšel jsi, že křestní slib byl tvou rytířskou přísahou, a že jest tvou životní povinností dbát rytířské cti. Bývaly a jsou tři třídy rytířů. Blázniví, jako byl Oldřich Lichtenstein ve 13. stol. a jak jej povedeně vykreslil Cervantes v Don Quijotovi. Loupežní, jakým byl na př. ze Žampachu, kterému Otec vlasti vlastní rukou hodil na krk oprátku. Praví, jakého na př. líčí Belgičan Conscience v historickém románě Flanderský lev.

Bláznivý . . . Don Quijote, bludný rytíř, rytíř truchlivé postavy . . . Hlavu plnou odvážných dobrodružství a vznešených slečinek. Ve své bláznivé hlavě si učinil princeznu nevyrovnatelné krásy i z prasprosté venkovské děvečky, a byl na posměch i svému panošovi, nemnoho chytřejšímu než jeho pán. Viz zamilovaného hošíčka! Do včerejška se držel sukně maminciny a chodil jí na cukr, teď objevil jiný med a chytá

se jiné sukénky. Viděl včera večer na divadle andílka s bílými křídly a zlatými vlasy, a blouzní. Učení mu nechutná, kreslí do knih i do sešitů její monogram a věncí jej svatozáří, a nechce-li mu maminka „dovolit,“ píše žalostné verše a umiňuje si, že se s ní (ne s maminkou!) utopí. Moje studijní léta ... Studios, výborný žák, miláček profesora latiny, zadíval se do jakéhos anděla, jedničky se začaly povážlivě kroutit v dvojky a trojky, profesor mu domlouvá, objeví příčinu jeho žalosti .. „Ale pak se musíte, příteli, pořádně učit, sice si vás vaše milovaná nevezme! Jak se jmenuje?“ „Andulka.“ „Druhé jméno?“ „Nevím.“ „Z čí rodiny“ „Nevím.“ „Ale příteli!“ ... Po čase ve škole: „Po prvé vám s krvácejícím srdcem piši pětku ...“ Junák hodně kouřil, málo spal, chtěl brzo umřít . . . Jednou zase na dostaveníčku se svou Andulkou, překvapí ho profesor a Andulka ze sebe vyrazí: „Tatínek . . .“ Profesor se smál na celé hrdlo, „Tak poslyšte, příteli, já vám Andulu dám, ale s jednou podmínkou, že budete mít z latiny výbornou, jak jste mival! A ty, žábo, okamžitě jechej domů . . .“ Směšný pohled na takového kvartána, který jde jako moucha na med, nemaje ponětí, co život manželský jest. A do jaké se obyčejně zadívá! „Není obludy na širé zemi, kterou by co ideál bud'to přemrštěnec nebo zamilovaný blázen nepěvoval.“ (J. Rückert.) Známa věc, že lidé à la náš kvartán se zamilují vždycky do děvčete o několik měsíců nebo let staršího.

Tuctový výrostek . . . málo lepší než onen „hošíček“ . . . Dělá, co vidí u jiných. Jiní chodí k muzice, on také; jiní chodí s děvčaty, on také; jiní si dávají dostaveníčka, on také. Odporný pohled — Takový že bude jednou muž? Za starodávna oblékali tyto Don Quijoty nebo Don Juany do ženských šatů a stavěli na pranýř.

Vzchop se k žití, hlavu vzhůru!
Bojuj, když jsi v světě už!
Blesk a blesk ať kříží chmuru,
to jsou živly, ty jsi muž!

Či se ti snad líbí více hrdina v druhém popěvku?

„Skočil krejčí do rybníka, kdo nám bude šít!
Mlynářova Andulička popletla mu nit! ...
Ukažme mu šněrovačku, on vyleze sám ...“

Loupežný rytíř . . . Jest možná? Že by takoví byli i v řádách křesťanských jinochů? Bohužel! Ne všichni šmahem, ale smutné dost, že mezi nimi takoví jsou, byť jen pořádku. Nemají v sobě rytířského nic, ani tolik, co onen pohan a saracen, o kterých byla na str. 94 řeč. Zlomit dívčí život, ulomit květ a pošlapat jej, zdeptat v prach, uvrhnout dívku

do neštěstí, aby si pořídil několik okamžiků bidácké rozkoše. Kde jaká rytířská mužnost? Naše mužská mládež je zženštilá; proto tak málo čistých jinochů. Jako zvíře, které se nedovede přemáhat. Vlastně horší než zvíře; to aspoň neučiní svou zvířecí náruživostí nikoho nešťastným.

Hřešíš s dívkou... Pak máš na svědomí buď zničený dívčův život nebo zmařené štěstí cizí rodiny. Jinými slovy, buď si dívka už nebude moci založit rodinu — tvou vinou! Nebo si ji založí, ale pozná-li manžel, že není pannou, jest jejich rodinné štěstí rozvráceno v samém začátku. Ty sám si po pustém životě vyhlédneš čistou, a jinému jeho manželku zkažíš? Co nechceš, aby tobě jiní činili... Ve slušné společnosti se u stolu nedotkne nikdo na míse pokrmu, který patří jeho sousedovi, nevezme do rukou jeho koláč nebo jeho chléb, a ty? Když jde o věc daleko delikátnější? Jednou se mnou mluví matka takového pustého mladíka; chce vědět, zda mu Pán Bůh odpustí „Půjde-li k sv. zpovědi, vinu mu odpustí, ale trest mu neodpustí!“ Začala vzdychat: „Vždyť on jí dal tolik a tolik stovek, jsou vyrovnáni, neděje se jí křivda!“ K tomu, myslím, netřeba poznámky. Jest ovšem pravda: „Vinen medvěd, že krávu sežral, vinna kráva, že do lesa šla.“ Před lety se odpovídala před soudem dívka z věci, která se provádí napořád, jenže jiné, obratnější než ona, tomu uniknou. K svědectví volán její spoluvinník; svůdce ujde vždy se zdravou kůží, a svedená pyká. Přišel, provázen svou „novou“, ta na něho čeká na chodbě, než si uvnitř svou věc vyřídí. Věděla, proč tam volán... Skutečně nevím, kdo by zasloužil větší výprask, zda jeho první či druhé děvče, on či jeho táta; ale kdo z těch čtyř jest nejhloupější, to snadno uhodnout. Loupežný rytíř... Pro takové byla oprátka, a já soudím, že lupičství toho druhu, o kterém právě mluvíme, by nezasloužilo nic lepšího. Takové kvítky pocházejí z d'áblovy zahrady, ne ze záhonů Mariiných! U starých Germánů byl navždy bezectným jinoch, který před 20. rokem pozbyl čistoty.

Pravý rytíř, bez „bázně a hany“, jako byl Bayard... Sám chce být mužem, aby dívka zůstala ženou.

Rozdílem obou pohlaví pochází od Tvůrce samého, jak co do tělesné organisace, tak co do různosti temperamentu. Proto má a musí být tento rozdíl od člověka respektován, jako každé zřízení Tvůrce. Ne-li, vymstí se na něm jako každé ignorování Božího ustanovení nebo dokonce pohrdání a šlapání po něm, ať se to děje „via facti“ nebo zákonodárstvím, ať výchovou nebo společenskými zvyklostmi. Bůh stvořil muže a ženu; žádný z obou nemůže zastati místo druhého. (Smiles; viz str. 91.)

Stačí všimnout si hocha a dívky již v dětství. Hoch stále něco kutí, na všem měří své síly, všude zkouší svou odvahu, a nejraději je venku, s kamarády. Kája Mařík jest jeho podařený typus. Dívka? Hraje si na „maminku“ a u maminky, doma. Máti jim přinese něco z trhu, klukovi panáka, děvčeti panenku. Kluk ho nutí, aby mu sloužil, aby „vozil“, chytá ho, jezdí na něm, a nakonec se v něm probudí badatelský duch, začne pitvat jeho útroby. Dívka panenku obsluhuje, strojí, snad jí i ušije šatešky...¹⁾ Muž jest aktivní, podnikavý, útočný; má své cíle, a ty chce uskutečnit, děj se co děj — překonat všechny překážky. Žena jest spíše pasivní; její úkol, aby spolupůsobila, aby byla „pomocnicí“ muže. (Gn 2. 18) Z řečeného lze nahlédnout, jak jest nepřírozené a jak zhoubný vliv nezbytně na vytváření charakteru má, když dospívající hoch si „hraje“ s „panenkami“, a děvče s „vojáčky“. Volný styk obou pohlaví, podle Písma sv. oheň a sláma (srov. Sir 9. 9, 11) podle sv. Františka Saleského písek a voda. Dej obé dohromady, a máš bláto, přese všechna sofismata a okázalé daklamování, že „čistému je všechno čisté.“

Různost obou pohlaví, jak co do stránky tělesné, tak zvláště duševní, musí být respektována především při výchově. Tento rozdíl setřít jest jednak marná námaha, jde-li totiž o stránku tělesnou, jak hned uslyšíme, jednak jest k nedozírné škodě obou, jde-li o hodnoty vnitřní. Hoch neustálým stykem s dívkami se stane zženštilým, změkčilým, neschopným být jednou oporou rodiny jako dub v bouři. Dívka naopak zklackovatí a pozbývá vrozené jemnosti a cudnosti. „Nemenší hany hodna jest žena, která jak mužatka drze se chová, nežli muž, který jest zženštilý, když je mu jednati třeba.“ (Shak.) „Drzý jak pařížské dámy, neohrabaný jak německé pastýřky.“ (Přisl.)

K o e l u k a c í prý obě pohlaví na sebe zvyknou; asi jako oheň a koudel! Proč neponecháváte tedy i pokladny otevřené, aby si na ně zloději zvykli? Zvykli by si ovšem, ale jak! Brambory pečlivě zamykáte pod zámek, a dívčí nevinnost vysíláte do nebezpečí — a co zvlášť na pováženou: tyto pokusy jste etali s rizími, ne se svými dcerami! (Universitní

¹⁾ V ústavě, kde jsem dával exercicie, bylo děvčátko asi osmileté; kluk, ne děvče! Lézt na stromy, přeskakovat příkopy a podobné kousky; kdepak ona, aby si hrála s panenkou! Ale maličká sama vycítila, že to jaksi „neklape“, a měla vážné pochybnosti, je-li skutečně děvče... Otec ji upokojil: „Počkáme, až budeš velká; porostou-li ti vousy, bude to známka, že jsi kluk...“

profesor Dr. D. a Dr. K., oba již zesnuli!) V časopise Střední škola 1928 č. 4. píše středoškolský profesor: „Co se koedukace týče, je třeba přiznat, že ten pokus zklamal úplně a naprosto v tom, že by si obě pohlaví na sebe zvykla a že by ten zvyk ztlumil dráždivé složky, jež příroda vložila do rozdílu pohlaví. Naopak, nutno konstatovat, že zvýšená činnost mozková ještě více dráždí fantasi, která už prostou blízkostí druhého pohlaví není v klidu. Přistupuje-li k tomu ještě erotická četba... posléze nynější móda ížasně krátkých sukni (a dodejme: odhalených částí těla), vidíme, že žactvo při koedukac. musí žít v neustálém rozdráždění.“ Tedy svědectví s kompetentního místa, nikoli ze středověkého dogmatismu! Smutná zkušenost profesora, jenž mluvil upřímně a otevřeně; a jistě z ohledu na kolegy pominul mlčením, že tu a tam sám profesor zve studentku 17—19 letou do bytu, aby jí prý „vysvětlil“ co jí působí při studiu nesnáze. Odmítne-li čistá a hrdá dívka nabídku, jest šikanována vším způsobem. Netvrdím, že se tak děje všeobecně a všude, ale děje se.¹⁾

Francouzský profesor Mendousse horuje pro koedukaci,²⁾ a o několik stran dál sám sebe poráží těmito vývody: „Ať určíme výchově cíl jakýkoli, vždy musíme uznat, že pro obě

¹⁾ Již kolem r. 1600 varoval kapucínský kazatel Ant. di Barberini ženy a dívky: „Chraňte se potulných, „nábožných“ poutníků, chraňte se každého krejčího, jenž vám zadarmo nabízí své služby, chraňte se jistých lékařů, jimž nejde o to, aby léčili a vyléčili, nýbrž o něco jiného.“ Zde jest nezbytné rázné ohrazení při prvním nejmenším pokusu o věc, jež se nesrovnává s požadavkem slušnosti, byť byla na pohled sebe „nevinnější“. Tito lidé si počínají jak uličníci ve škole, dostanou-li nového profesora; napřed zkoumají a pomaličku zkoušejí, dá-li se u pana profesora „něco dělat“, a co se dá za daných okolností dělat. — —

²⁾ Oddělené internáty chlapecké (bez koedukace) prohlašuje za semeniště a bahniska tělesných zvráceností, dovolává se svědectví anglických autorů. V protestantských nebo „neutrálních“ internátech snad tomu tak jest. Ale v katolických?... Církevním a zvláště jesuitským neupírá ani on, že tam uvedené neřesti nebudí, hledá důvody, a zapomíná či přehlédá jediný pravý... nadpřirozené pohnutky, náboženskou výchovu, úctu mariánskou a eucharistickou. Nejednou se vyjadřuje s pochvalou co největší o těchto církevních ústavech, především jesuitských, jak stále vždy připomíná. Má tedy „starosvětská“ jesuitská výchova přec některé přednosti, kterých bychom u Rousseaua ve stol. 18., u Pestalozziho

pohlaví je tím lepší, čím lépe vychovává muže i ženu k jejich úkolu v lidské společnosti a čím více vytěží z jejich přirozených schopností. Třebaže jinoši i dívky musí vyhovět týmž společenským nebo existenčním požadavkům, takže se jim musí dostat téhož technického vzdělání, jsou nicméně jejich psychofysické rozdíly tak značné, že se jejich duševní i tělesné vlastnosti nemohou plně uplatnit týmiž prostředky. Rozum u dívek jest spíše intuitivní, u jinocha více badavý; proto v tom i onom případě se může zdárně vyvíjet jen pomocí metod, přizpůsobených duševní individualitě toho kterého pohlaví, a to tím spíše, jde-li o výchovu srdce a povahy. Proto výchova dítek (jen dítek?) musí dbát odlišných zjevů, které v ženské osobnosti převládají...“ Pak se zmiňuje o Platonovi, jenž v díle *Republika*, kde líčí vzorný a ideální (podle svého názoru!) stát, žádá naprostou rovnost muže a ženy, táž povolání, táž cvičení; podává pak tuto kritiku: „Tato věc nabude okamžitě jiné tvárnosti, neabstrahujeme-li individuum od společenského útvaru a pozorujeme-li muže a ženu v jejich živoucí solidaritě. (Jinými slovy: Pohlédneme-li od zeleného stolu do života!) Hned postřehneme, že přemnoho zaměstnání se nedá sloučit s mateřstvím, ba ani s touhou po něm. Ve skutečnosti není ani jediné duševní (rozumové) funkce, která by u dívky probíhala stejně jako u jinocha, třebaže Montaigne všechen rozdíl svádí na vliv výchovy a zvyků. Z toho důvodu by se pro dívku hodilo zvláštní vyučování.“ Co jiného znamenají tyto vývody, ne-li, že koedukace nikterak na prospěch není? My ji zavrhneme z důvodů mravních, tento její přívrženec ji nedůsledně zavrhuje též, třebaže jen z důvodů čistě psychologických a pedagogických.

Jiní pro ni horují stejně nadšeně jako on. Čtème jejich vývody a poznáme: „Fráze — nic jiného než fráze.“ Von Steinen vybízí jinochy: „Hledejte společnost mladých dívek, a ta vás ochrání.“ Margueritte: „Jaká chyba, že se bojíme styku hochů s dívkou! Dívka se ho nemusí vůbec bát. Jinoch vedle této panny zapomíná na nízké zábavy, stydí se za ně a hnusí se mu, dívka jest jeho nejlepší vychovatelkou, strážným an-

---

ve stol. 18. a u autorů Mendoussem citovaných ze 20. stol. marně hledali! Budiž to s fakty, jež uvádí, jakkoli, já mluvím a píším věřící katolické české mládeži. Jsem daleko toho, abych upíral výtěžkům moderní pedagogiky všecku oprávněnost a význam; ale dělat s mládeží pokusy jako s pulci, tápat, hledat tu a tam, pracovat nevyjasněnými frázemi a pohnutkami čistě přirozenými, to vše vede k výsledkům rovným nule, ne-li horším.

dělem v pravém smyslu.“ Mendousse, jenž oba cituje: „Nic není přirozenějšího než úcta jinochů k dívkám, v jejich společnosti žijí.“ Jenže já ve vlaku ve „školním voze“ nepozoroval příliš mnoho této „úcty“ ani zjemnění, o kterém deklamuje též autor: „Společnost dívek činí hocha vážnějším a lepším co do chování i mravů, po každé stránce civilisovanějším, imaginace jest normálnější.“ „Koedukace jest prospěšná dívkám jako hochům. Nemůže dojít k milostným pletkám, protože dívenky jsou pod bdělou kontrolou kolegyň“ — které udržují poměr jako ony! Každý primán ví, jak to s tou „nemožností“ vypadá a dopadá. Ostatně autor sám o několik stran dále píše: „Podle Theodora Smitha z četných milostných poměrů, uzavřených na střední škole, skončily jen dva manželstvím, a i z těch bylo jedno rozloučeno. Jinak na universitě...“ A zase několik stran dále, jak se v X. všechny studiosky vášnivě zamilovaly do mladého svobodného profesora, nosily jeho fotografii v medailonu atd. „Jest jisté, že koedukace přináší pro hocha nebezpečí, neboť styk s dívkou posiluje smyslné obrazy; u dívky toho nebezpečí není.“ (??) A opět dál: „Není nejlepší znamení pro budoucí morálku dívek, meškají-li rády ve společnosti druhů mužského pohlaví.“ A teď se dorozuměj s autorem, jenž na několika stranách sám sobě desetkrát odporuje ¹⁾ a bez ustání sám sebe vyvrací! Ale slyšme raději řeč faktů. Lékařky by nám zpívaly neveselou písničku, a což Hitlerova mládež, která pěstovala koedukaci en gros? Hoši s děvčaty celé prázdniny spolu ve dne v noci, a v jakém stavu se více než třetina dívenek domů vrátila! A teď buď pro koedukaci nadšen!

---

¹⁾ Jak daleko lze zajít, vidno na témže vychovateli. Doporučuje docela vážně změnu společenských zvyků, aby prý se dospívající dívky objevovaly na veřejnosti docela bez šatů, jako mladé Sparťanky; kdyby se to stalo zvykem, neviděly by prý v tom nic zlého ani nepříjemného, a snadněji by mluvily s kvalifikovanými osobami o pohlavní hygieně. Neblahý následek by to prý mělo jen jediný (???), že by se totiž dívenky „neuměly červenat, a tím by pozbyly jednoho z nejkrásnějších půvabů mládí.“ Ubohá mládeži, která se v rukou lidí, „moderní mládeži rozumějících“, stáváš pokusným králíkem! Faciamus experimentum in anima vili... Odpověď nechať mu dají profesori lékařství. „Zvyk vidět všude nahotu nevede k návyku (lhostejnosti) vůči nahotě, jak se tvrdívá, nýbrž k pohlavnímu dráždění (jak ostatně se dovítí i negramotný bez university a bez doktorů medicíny); moderní mládež jest uvedena v toto prostředí a podléhá jeho nebezpečí.“ (Dr Ruber; střelný prach „nenavykne“ ohni ani za tisíc

Na štěstí nejsem sám; s radostí uvedu autority těm, kteří na ně co dají a o ně stojí. Německý profesor Markhauser: „Po dlouholeté zkušenosti nemohu být nikterak přesvědčen, že koedukace nevede k povážlivým zjevům.“ Levin, ředitel reálky, kde byli hoši a dívky pohromadě do 14 let: „Bylo by velmi na pováženou nechat je ještě potom spolu.“ Prof. Kopp: „Mezi žáky nejvyšších tříd gymnasií (především společných) není ani jediného žáka, jenž by v oblasti pohlavní lásky nebyl nikdy učinil osobní zkušenost.“ V katolických krajích je tomu lépe jen proto a potud, poněvadž a pokud se najdou mezi žáky ažačkami věřící, kteří častým sv. přijímáním jsou zkázy chráněni. Doznává-li sám liberární Walter Goldschmitt: „Všecky póry naší společnosti, jakož i literatury

let!) „Lží a bludem je tvrzení, že kultura nahoty jest nutná z důvodů hygienických, a že návyk na naprostou nahotu pozvedá mravnost. Cudnost znamená úctu k vlastní osobě (Selbstachtung der Persönlichkeit), zničit cudnost znamená nadobro zničit všecek podklad svého vlastního já.“ (Dr. Abderhalden.) Že starověké pohanstvo jednalo dobře, když zavrhovalo nemístnou „pruderii“, která vlivem světla Kristova ovládla lidstvo? Za prvé, slyšme výrok provinčního církevního sněmu Laodicejského r. 372: „Zakazujeme společné koupání, které i u pohanů jest pokládáno za ohavnost.“ Nehověl tedy starověk všeobecně zásadám, které mu podkládáte! Leda země v naprostém mravním rozkladu, zasvěcené zániku! Uvádím několik moderních autorů jen proto, aby nepřátele „starosvětské výchovy“ nemyslili, že „výtěžky moderních pedagogů“ jsou mi terra incognita, zemí naprosto neznámou, a že jen proto jsem z nich „netěžil.“ Těžko těžít z dolu, kde jen kamení a hlína! Z mlžin a tápání! Při tom se dovidám, že prý křesťanství pokládalo všechny pohlavní funkce za nečisté a prokleté... křesťanství, v němž manželství jest „velkým a svatým tajemstvím v Kristu a církvi“ (Ef 5. 32), které svátostný charakter manželského spojení muže a ženy hájilo proti starým bludařům i proti moderní nevěře, které odsuzovalo Kathary, Almarikány a jiné, tvrdící, že toto spojení jest hřích! Čti citáty Otců uvedené v kap. 14.! — Což jiné nápady? Mendousse se sám směje Bainovu návrhu, aby nezbedníci byli trestáni elektrinou a neslibuje si od takového „elektrického napravovatele“ valných účinků. Tedy elektrický výprask! Čeho se ještě dožijeme! Nu, ovšem, moderní je moderní; metla je nemoderní, nechat po škole je starosvětské, a nějak dareby krotit je přec nezbytno! Možná, že jiný navrhne, aby se jim napráskalo ultrafialovými paprsky!

a umění proniká zvířecí erotika, odporná nedefinovatelná směs smyslnosti a citlivosti," pak nechť soudí každý nepředpojatý, nebude-li fantasií a duši studentově, živené soustavně takovým kaviarem, koedukace novým incentivem, draždilem, rozdmýchujícím ještě víc nečistý oheň tělesnosti, přivádějíc předmět jeho vášně trvale do bezprostřední blízkosti.

U Mendoussa čteme posudek o středních školách, kde se „dostává dívkám stejného vzdělání jako hochům, a tím i zbraně, aby s nimi mohly soupeřit, nedostává se jim tam však výchovy.“ (Str. 99.) Michelet: „Při výchově dívek nesmíme spouštět s oka hluboké rozdíly, kterými se obojí pohlaví rozlišuje, ba dokonce staví úplně proti sobě.“ Mendousse tyto rozdíly načrtává: „Děvčátku nenahradí nic jeho panenku, žádná hračka. Děvčátko dovede být samo s panenkou, hoch je raději s druhy! Některé chlapecké hry ji vůbec nezajímají, na př. v boby (kuličky) nebo káča. Dokud jsou oba malí, čtou pohádky a báchorky. Jakmile začnou dorůstat, vrhne se hoch na dobrodružné romány, na Verna, Dumasa a jim podobné, dívka miluje více poesii, milostnou a sentimentální literaturu... Vrozený stud chrání dívku lépe než rozum. Kdyby pohlavní obrazotvornost neměla v literatuře, kinu a jinde nevyčerpateľný zdroj, stačila by normální dívce její přirozená zdrželivost; milostné styky před 18—20 rokem jsou u dívek takto chráněných vzácným zjevem. Hysterie pochází z největší části z předčasné pohlavní zkušenosti. Hra s láskou jest u dívek totéž, co u hochů kouření. Chce ukázat, že už je velká, chce se líbit, lákat, vábit, svádět. Koketuje i s dopisním papírem a hledí upejpavě na nové bačkory, onemocní, když přijde o milou kočku, když přestaven proti jejímu vkusu nábytek... Hoch dovede ve školní přestávce bloudit po dvoře sám, dívka málokdy — opak toho, co bylo v dětství! Pozoruj dívky, jsou-li samy mezi sebou! Berou se za ruce, kolem pasu, zavěšují se, plny projevů něžnosti.“ Jak docela jinak hoši mezi sebou!

Tyto rozdíly pohlaví by se daly rozšířit o ne jeden rys. Dívka jest vášnivější, náladovější, marnivější, nestálější, citovější, měkčí, poddajnější, sdílnější, tvárnější. Než se muž vpraví do změněné situace! Ženě to jde hravě. „Hoch ze vsi pomalu a těžce se zbavuje neotesanosti, jeho sestra se vystupováním brzo vyrovná princezně.“ Naopak zase jest žena až směšně konservativní. Student k paní, u které bydlí: „Vy-táhněte ten hřebík ze dveří! K ničemu není, a já si již dvakrát o něj roztrhl kabát!“ Paní začne vzdychat: „Když on ten hřebík tam vždycky byl...“ Pracím, které dívka dobrovolně koná, se věnuje celou duší, ať váže stužku nebo ošetřuje nemocného; jen kdyby nebylo její nestálosti! Pozbude-li

jednou pelu čistoty, počíná si hnusněji než nejzkaženější kluk. Ženská zloba jest příslovečná a plyne z citovosti a vášnivosti. Urážená pýcha ji někdy činí nejhorší furií, třebaže jinak vyniká nad hocha dobrosrdečností, jest ochotnější, ať radou, ať pomocí, ale též domýšlivější, zvláště na vnější přednosti. „Žádná nemá tak pěkné mikado, tak pěkný hlas, žádná nedovede chodby tak zametat jako já...“ Touha jiným se líbit a být viděna, ji vede na divadelní prkna a na parkety tančírny daleko více než hocha, snese spíše ostré pokárání než malý posměch, což všecko plyne z ženské marlivosti, a ta nás vede k pověstné ženské módě a parádivosti; tato pochází z nemalé části též odtud, že není schopna samostatného úsudku — líbí se jí a horuje pro to, co se líbí jiným a co jiní chválí. Chce se líbit... Co se navzdychá pro klobouk! Dej jí ho pozdě, když už vyšel z módy, a nenávidí ho z celé duše! Její blouznění pro virtuosa nebo herce se stupňuje až ve zbožňování, ale podmínka — musí mít pěknou roli! Do Schillerových Loupežníků se nezamiluje žádná dívka! Z těchto rozdílů obou pohlaví lze vysvětlit známý zjev, že rozmanité anekdoty o „dlouhovlasé odrůdě lidského rodu“ dráždí muže k homérovskému smíchu, ženu nechají chladnou; nevidí nic směšného ani divného ve věci, která jí připadá docela samozřejmou.¹⁾ Jiná záliba, jiný vkus, jiný způsob nazírání, myšlení, jednání, vystupování... samé drobnosti, ale je-li drobností mnoho, činí spojené rozdíl veliký, jak čteme v jisté Esopově bajce; opravovali koně, jen v samých drobnostech, a nakonec z něho byl dromedar!

Volný styk obou pohlaví (str. 97) ... Prach může ve skladišti ležet celá léta beze škody — dokud se k němu nepřiblížíš s ohněm! Ale jediná neopatrnost, a potom — — Proto před prachárnou stojí stráž a nepustí tam nikoho, dělej co dělej. Dovolit, umožňovat a podporovat mládeži volný přístup k věci, jež jest nebezpečnější než oheň, a ponechat jí v tom zvůli, jest osudnější než nechat nestřeženou prachárnu. Ide o blaho, o zdraví, o život, o existenci celé společnosti! Oheň jest dobrý sluha, ale zlý pán. Kyslík jest k životu nezbytný, ale není-li tlumen („držen na uzdě“) dusíkem, je prudký jed a zkáza života. Chlor „vázaný“ jinými prvky ve sloučeninách jest užitečný a potřebný (na př. sůl, NaCl), osamocený jest jed. Atd. atd. Tak i tato mohutnost, do lidské přirozenosti

¹⁾ Na divadle pán k paní, sedící před ním a zastíňující mu svým nebetyčným kloboukem výhled na jeviště: „Milostpaní, dejte ten klobouk dolů! Můj lístek stál marku, já za to chci něco vidět!“ „Můj klobouk stál padesát marek, ten chce být také viděn!...“

vložená. Platí o všech přírodních silách; slepé, nevázané, divé, proto nebezpečné, zákázonosné; samy sobě ponechané, jsou příčinou děsných katastrof. Zvláště hrozné jest nenadálé uvolnění latentní energie, na př. ve výbušných látkách.

Přírodní síly... Dokud je člověk třímá pevnou rukou, jako rytíř bujného oře nebo orač zapřaženého tura, je dobře; ale běda, vymknou-li se jeho vládě! Pára — má-li ji pevně v ruce, dovede-li ji usměrnit, pracuje pro něho a za něho; lokomotivy, stroje a vůbec celý pohon v továrně... Ale běda, přesáhne-li tlak páry v parním kotli jistou mez! Krom toho ví každý, že k parnímu kotli se nesmí nepovolaný přiblížit, a zvláště že k němu nikdo nepustí děti. A tato síla, o níž mluvíme, kterou má člověk společnou s nerozumnou přírodou a kterou tedy nutno též nazvat silou „přírodní“? Ta jest ponechána sobě beze všeho dozoru, jako by nebylo daleko více nutno dbát, aby zvláště „děti“ k ní nebyly puštěny! Tlak páry v parním kotli... výbuch kotle...

Zde jsme u bodu, kde se lidský život stýká s říší živočišnou, na rozhraní mezi obojí sférou. Ale člověk není zvíře! Zvířata se sejdou, když přijde jejich čas, mnohdy bývají urputné boje o samičku, a když jejich doba přejde, jdou od sebe. Některá zvířata jsou od přirozenosti líná, nepopsatelně líná; ale jde-li o tuto věc, vejde do nich rázem život. Cestovatel X. Y. vypravuje, že v Australii viděl černošku, ubohou bytost, slabomyslnou, zavřenou téměř v kleci. Nedávala nájevo ani stopu inteligence, naprostý idiot. Jen když jí ukázal doutník, zasvítily jí oči, vrhla se na něj a v minutě jej sežvýkala. Jistá sorta kluků... nemají zájem o nic, co není pohlavně zabarveno. Obraz ho nepoutá, film nebo divadlo ho „nebaví“, knihu odloží nebo se při četbě strašně nudí, neskýtá-li potavy jeho náruživosti. Slušná zábava jest u něho nemyslitelná; jen otevře ústa, a už vidíš, čeho jest jeho fantasmie plná; jedna anekdota za druhou, a jaké anekdoty! Při tom smích pustý jak hyena. Z exercicií píše 14letý student druhovi: „Nepřej si tu být! Člověk tu nevidí ani babu, natož potom holku...“ Tak psal prvního dne! Stále v pohlavním rozechvění jako pavián, jediné zvíře, v němž příroda takřka ztělesnila tuto nejohavnější všech neřestí (mandril čevenolící). Kde volně v přírodě žije, nesmí se dívka odvážit bez průvodu muže jít ani k pramenům načerpat vody. Ve zvěřinci se od jeho klece odvrací každý s odporem.

Lidem toho druhu mluv o ideálech, o Neposkvrněné Panně, o Eucharistii, o čistých radostech rodinného života! Pochodíš, jako kdybys k němu čínsky mluvil. Duch zvířecí, představitost pokálená a potřísněná, všecek malátný; jen když se hodí sousto jeho nečisté vášni, hne se v něm život. Svaté

mu není nic. Sup v Alpách, vysoko ve vzduchu, pod ním rajsky krásná krajina, oko se nasytit nemůže pohledem na ni. Myslíš, že i on se své výše jest jí okouzlem? Najednou se vrhle dolů — Co jest? Zočil zdechlinu!

13. Věneček myrtový.

Anebo z rozmarýny, chceš-li — — —

Myrta . . . Ustavičná zeleň, jemné aroma . . . Má v sobě cosi aristokratického, šlechtického, čímž vyniká nad „sprostou“ travu nebo nad „banální“ květy, třebaže to není na první pohled patrné. Nedere se vpřed, necpe se do očí, ba na první pohled vůbec neupoutá aniž koho na sebe upozorní. Nutno zevrubně si jí všimnout, než se naučíme ji cenit a vážit si jejích „šlechtických“ vlastností. Ustavičná zeleň, obraz vytrvalosti, stálosti. . . . Symbol ustavičné čistoty anebo věrně uchované čistoty, uchované až do rakve nebo do chvíle, kdy nevěsta podá před oltářem ruku čistému snoubenci. Myrta s lilí, nevinnost s nadějí . . .

Ustavičná čistota . . . „Ne každému je dáno“, pravil o ní Pán. (Mt 19. 11) Opírat se o jiného jest ženě namnoze nutností, která vyplývá z její povahy a přirozenosti. Proto nemnoho těch, které dokáží jít životem docela samy a opírat se jedině o Tvůrce. Ženě jest téměř vrozena touha ubírat se ruku v ruce s bytostí, kterou miluje a již dala celé své dívčí srdce. Pohanství a židovství nemělo pro dívku jiného povolání než k manželství a mateřství; jiný životní úkol byl jim pro ni zhola nemyslitelný. Teprve v království Kristově vypučel květ, o němž se předtím světu ani nesnilo. Ustavičná čistota, doživotní panenství po příkladě Neposkvrněné Panny, zvolené z lásky k ní a k jejímu božskému Synu z nejušlechtlejších pohnutek. . . . „Kdo není vázán manželstvím, pečuje o to, což jest Páně, jak by se líbil Bohu. Kdo jest manželstvím vázán, pečuje o věci tohoto světa, jak by se líbil manželce (manželovi); jeho srdce jest rozděleno (mezi Tvůrce a tvora). Panna se zaměstnává jen věcmi Božími . . . (Viz 1 Kor 7.)

O kráse panenství, zasvěceného panenské Matce a výkvětu jejího neporušeného lůna, jest pojednáno jinde. (Maria II., kap. 17. 18.) Zde po způsobu sv. Jeronyma necháme vzletných slov a docela prosaicky upozorníme na to, jaká výše dokonalosti, jaký fond mravní síly, jaká energie vůle se požaduje od dívky, která chce cestu k nebi nastoupit v zástupu vyvoleného komonstva Královny andělů. Děvče, které již okusilo zapověděného ovoce a v boji o perlu podlehl, je sotva povoláno k ustavičné čistotě. Jak může být kdo o ní přesvěd-

čen, že obstojí v pozdějších zkouškách a že ve svatém předsevzetí vytrvá? Chce-li však přece, snad na pokání za spáchanou vinu, zůstat svobodná, pak nechať je si vědoma, že jí nejlépe sluší a též p ř í s l u š í čistota kající, slibem neposvěcená. Tak rozhodl v obdobném případě papež Lev Veliký. Ještě hůř, chce-li se Snoubenci čistých panen zasvětit děvče s minulostí více než pochybnou. Nabízet Králi andělů zvadlou otrhanou růží, o kterou nestojí ani chasník nebo tovaryš! „Za koho mne máte? . . .“ (Komu mne podobným činíte, abychom byli vespolek podobní? Is 46. 5)

Ale i čistá dívka nechť pamatuje, že není nikterak nutno zavazovat se božskému Spasiteli slibem. Proč by nemohla i bez něho z á s l u ž n ě zachovávat ustavičnou čistotu? Naprosto nerozumné však jest složit slib z ukvapenosti, v povznesené náladě, na př. při exerciciích nebo při májové pobožnosti, a ještě bláhovější jest učinit tak z roztrpčenosti (z „nešťastné lásky“). Než se kdo rozhodne k tomu, aby na sebe vzal závazek celoživotní a ne lehký, musí se napřed zkoumat, bedlivě zkoumat několik let. Známa věc, že dívka má chuť skládat slib, dokud jí nepříjde do cesty ženich, a pak . . . Dnes se horší na zpovědníka, že jí řekl „ne“, a za čtrnáct dní začne vesele známost. Bohužel, někdy i v povídkách katolických autorů najdeme podobné názory. Spillmann T. J. ve své překrásné Zázračné květině woxindonské nás seznamuje s dívkou, jež chce do kláštera, ale myšlenky na klášter ji přejdou, jakmile kohosi „pozná“. A v povídce Statečně a věrně chce dívka do kláštera, když se dovídá, že ji ženich oklamal, a vrátí se k němu okamžitě, když zví, že celá věc byl omyl. Což jest klášter jen pro takové, které zklamané a rozmrzelé na „falešný svět“ chtějí z něho utéci?

P o v o l á n í k ž i v o t u ř e h o l n í m u . . . „Ne všichni ve světě ztraceni, ne všichni v klášteře spaseni.“ Skoro každé zbožné dívce přijdou někdy „klášterní myšlenky“, chovánkám v klášteře vychovávaným jistě z 75% — a přece to bývají většinou přechodné nálady a tužby. Je-li zoufalá pro malý odklad, přejde-li ji touha, sotva přijde na prázdniny domů, je to jistá známka, že povolání nemá. Nejednou jsem radil: „Jsi ještě mladičká; rodiče ti dovolení odpírají, a ty samostatně jednat nemůžeš, dokud nejsi plnoletá. Zůstaň tedy prozatím doma a zkoumej se.“ Děvče odchází ode mne nešťastné — a za čtvrt roku má svatbu. Druhá — nikoho se neptá, zaváže se slibem ustavičné čistoty, a za několik měsíců . . . „Proč se na mne horšíte, že chci být matkou?“ „Za prvé, protože nechceš být matkou, nýbrž nevěstou, a za druhé, že si nemáš z Pána Boha dělat blázny . . .“ Chtěla „být matkou“, a nebyla jí ještě patnáct let po svatbě!

Třetí — kandidátka, dovoleno jí, aby před obláčkou odešla na týden domů rozloučit se se svými. Za týden místo dívky přijde dopis. Prý se tam ve vsi objevil hoch, k a t o l i c k ý hoch (dvakrátě podtrženo), jakých je na zeměkouli málo; matka jí tvrdí, že by to byl „hotový hřích“ takového si nevzít, když prý jí ho samo nebe posílá, a krom toho, chce-li být milosrdnou sestrou, že jí může být i ve světě, bude musit ošetřovat svou nastávající nemocnou tchyni. Od novicmistrové jsem byl tázán, co dělat, nemá-li jí to rozmluvit . . . „Naprosto ne! Nemá pravého povolání; co chce učinit, ať učini rychleji. Takové sestry dávají potom i v klášteře Kristu Pánu každou chvíli výpověď, když se jim něco nelíbí, a čekají, že je zase budete držet a prosit, aby neodcházely, zvláště učitelky se státními zkouškami . . .“

Je-li však povolání pravé — a to nejlépe vyšetří rozumný duchovní vůdce — pak třeba uvažovat bedlivě o tom, k t e r ý klášter volit. Nehodí se každý pro všechny; tvé povaze snad tento, jiné jiný. Ne se při volbě řídit tím, co čteš na různých letáčích a v brožurách, kterými se někdy zvou dívky do určitého řádu. Co tam čteš, jest zidealisováno; ideální, beze vší nedokonalosti, není na naší bídné zemi nic, ani kláštery, a nejdokonalejší je ten, kde jest chyb nejméně. Lidskosti jsou všude! Co tedy dělat? Totéž, co dívka před zasnoubením! Vyptat se! Poradit se s někým, kdo řád dobře zná! Tak zviš, zachovává-li se v něm vzájemná láska, hodí-li se pro tebe atd. Chovankám v klášteře vychovávaným, které by rády v domě Božím zůstaly, nutno připomenout, že nebudou věčně s touto sestřičkou, kterou si oblíbily, ani v tomto domě, k němuž se pojí milé vzpomínky, sic je čeká trpké zklamání a konečně odchod, jak se už nejednou stalo těm, které jsem varoval.

Nepopírám nikdy výhod, které řeholní povolání přináší, ale upozorňuji vždycky i na o b ě t i, které vymáhá. Trojí slib (chudoby, čistoty a zvláště poslušnosti) sám jest již velkou obětí. Krom toho život v komunitě, každodenní styk s lidmi nejrozmanitějších povah atd. atd. Povahy příliš samostatné, které se nedovedou podříditi, se sotva pro klášter hodí, o nesnášlivých, neústupných a svéhlavých nemluvě vůbec. Stejně osudný jest klam, soudí-li kdo, že povahy „poustevnícké“ jsou pro klášter jako stvořené. Naopak, povaha záduštná, nadmíru uzavřená anebo příliš citová nenajde v klášterních zdech, co si slibuje. A poněvadž skoro všechny řády, nejrozšířenější zvláště, jsou dnes řády aktivní nebo apoštolské, nikoli rozjímavé, zklamal by se, kdo by myslil, že bude od rána do večera prodlévat v klášterní kapli. Při excerciích v X. chtělo do tamějšího kláštera vstoupit a tam už hned

zůstat děvče, které bylo poblázněno společným zpěvem exercitantek na chodbách. „To je úchvatné, to je ohromné, to je báječné, to jsem jakživa neviděla . . .“ Jako by slepá byla a nevidělá, že sestry celý den po chodbách nezpívají, nýbrž je zametají nebo se pilně otáčejí v kuchyni.

Soudí-li dívka, že ji Pán k řeholnímu stavu skutečně volá a že jí tudíž dal i nezbytné schopnosti, nechť ještě před vstupem učiní co nejrozhodnější předsevzetí: „Chci dá t v e své osobě Pánu sestru dokonalou; nežli být vlašnou sestrou, raději žádnou sestrou.“ Totéž platí i o jinochovi. Vlažná sestra, vlašný řeholník, co získá? Všeho potěšení, jehož by mohl beztrestně ve světě užívat, se zřekne, a v klášteře vzdychá pro nějakou tretu. Co platno toužit po tom, co už mít nemohu a nesmím? Není žebrácké a nedůstojné zachycovat pokradmu nějaký paběrek nebo odpadek? „Rodiče jsi zarmoutil, svět sobě zneprátelil, a Krista Pána neuspokojil.“ Tak asi praví sv. Efrém vlašnému mnichu. Řeholní sliby se mu měly stát žebřem, po němž by vystoupil vysoko do nebe; nezachované sliby se mu stanou cestou hluboko do očistce, ne-li snad jinam. Zdaž nebylo takovému lépe, kdyby byl horlivě sloužil Pánu Bohu v rodině než vlašně v klášteře? „Člověk, jenž začal stavět věž a nebyl s to ji dostavět . . .“ (Lk 14. 28.)

Dojdeš-li po zralé úvaze, bedlivém sebezkoumání a vytrvalé modlitbě k přesvědčení, že tě Pán skutečně k řeholnímu životu zve, pak zůstaň pevný a rozhodný. Vzorem ti budiž sv. Alois, Jan Berchmans nebo Stanislav, tři svatí jinoši řádu T. J. První a třetí musil zápolit s nepřekonatelnými na pohled překážkami se strany rodičů, druhého vši silou zrazovali známí. První obtíže povstanou vždy doma. Jak málo rodičů, kteří si počínají jako otec sv. Terezičky nebo jako Montalembert! „Ježíš přišel dnes do mého domu, aby si pro sebe vyžádal mé dítě“, napsal tento do svého deníku, když ho dcera žádala za dovolení. I věřící rodiče jednají málokdy příkladně. Tu otec: „Raději do Dunaje s ní než do kláštera.“ Oude matka: „Raději ať je z ní špatná ženská.“ Slyšel jsem to na vlastní uši! Jindy musí na pomoc slzy a vzdechy, tu a tam i těžké výtky, jak domácích tak cizích. „Místo, co by ses vdala a udělala rodičům radost . . .“ Radost . . . Nevím, proč jsou matky na vdavky svých dcerušek jako posedlé, mnohdy snad více než kdysi na své. „Ty mne chceš opustit, zůstanu sama jako kůl v plotě . . .“ Když se ostatní dcery vdávaly a odcházely jedna za druhou, nevzdychala, a kdyby si pro poslední přišel ženich třeba z Austrálie, nenamítala by zhola nic. Ale když jí chce pro sebe Kristus Pán? Za nic na světě! „Ty přivedeš matku do hrobu . . .“ Viz Maria II. „Já jako

matka mám také právo v té věci rozhodovat; ty půjdeš do X. na faru, kde si tě vyhlédli za hospodyní . . .“ Nemáš práva! Jde-li o volbu stavu, musíš se podříditi vůli Nejvyššího, ty stejně jako tvůj syn nebo dcera. „Slečno, vy se chcete za živa pohřbit v klášteře? Vás je pro klášter skutečně škoda!“ „Pro Krista Pána mne je škoda, a pro špinavý svět by mne nebylo škoda? Platí ještě dnes přísloví našich otců: Dcerku chromou do kláštera? Já jsem náhledu, že pro Krista Pána to nejlepší!“ „Vy byste mohla učinit šťastným jednoho muže . . .“ „Jako milosrdná sestra nebo řeholní učitelka učiním šťastným ne jednoho, nýbrž celé stovky, zalíbí-li se Pánu . . .“ Nedbej ohledů; zvítězíš-li nad domácími, zvítězíš i nad světem. (Amb.)

Bohužel, mnohý zvítězí nad domácími, a nedovede zvítězit nad smyslnou láskou. Jinoch hotov pro Ježíše a z lásky k němu opustit rodiče i vzdát se nejvábnějších vyhlídek ve světě, ale nedokáže zřici se děvčete, nebo dívka junáka. Nezažil jsem ani jediného případu, že by kdo dovedl věčné Lásce obětovat pozemskou lásku, pamětliv slov Spasitelových: „Kdo opustí manželku (t. j. dívku, kterou by chtěl za manželku pojmout) k vůli mně, stokrát víc obdrží . . .“ Zažil jsem však řadu případů, že ti, kteří měli zřejmé povolání k ustavičné službě Boží, vzali srdce z rukou Tvůrce, kterému je již slibem nebo předsevzetím dali, a vložili je do rukou tvora. „Takto pochodím lépe . . .“ Kdyby aspoň upřímně řekli: „Zamilovala jsem se, dám přednost chlapíkovi před Spasitelem . . .“ Obyčejně s odporným pokrytectvím mi dokazují, že je k tomu kroku vedou nejčistší pohnutky. „Já prospěji církvi svaté daleko více, když věnuji službě Boží syna, kněz může vykonat pro dobro svaté církve daleko více než milosrdná sestra . . .“ Skoro bych žasl nad touto hrdinnou obětavostí. Kde se v ní najednou vzala? Teprve zjev jejího Vašíčka ji v ní roznítil! „Pán Bůh pochodí dobře, když místo sebe mu dám jiného . . .“ Ovšemže, ty pro sebe potěšení, a oběť ať převezme, kdo bude k tomu mít chuť. „Já budu mít v manželství více příležitostí, abych trpěla a shromažďovala zásluhy, život svobodné dívky nebo v klášteře jest jaksi bez utrpení, bez zásluhy . . .“ Najednou! A za patnáct let rozlučka; on prý je tak surový, On, který kdysi byl podle jejích slov souhrn ctností! „Vždyť jsi přec uzavírala sňatek z touhy po utrpení a po zásluhách!“ „Já vám to, prosím, vysvětlím . . .“ Není třeba!

Opakuji: tato stať nemá účelem budit násilně povolání; jenom vy, které Pán skutečně volá a zve, si tyto řádky přečtete, a k tomu ještě obrázky uvedené v Marii II., kap. 18.

Vraťme se k dívkám, které žijí ve světě. Být pannou ve světě jest do jisté míry těžší, než být schován v klášter-

ních zdech. Sestra jest takřka nesena — stanovami, kázní, v řádném domě i příkladem jiných. Dívka ve světě? Jest samostatná — a s a m o t n á ! Nepravím „opuštěná“ — i ve světě má pomocníky — Marii Pannu, Krista Pána, Eucharistii, modlitbu. Nicméně had má k ní snáze přístup, a k tomu, aby mu dovedla vždy vítězně odporovat, je třeba ctnosti v boji osvědčené a utužené. Které „je dáno“, blaze jí. Není poutána ohledy na rodinu, nemá svázané ruce, může se daleko lépe věnovat práci o vlastní dokonalosti, jest v pravém slova smyslu „svobodná“. Může matka a manželka mluvit o „volném“ čase? Její všechn čas patří jiným; účastnit se excercií, poutí, pobožností, kdykoli by chtěla, jest jí nemožno; pochybuji, zda jí možno každého dne najít volnou chvíli k duchovní četbě, ba i denního sv. přijímání se musí nejedna vzdát. Což teprve, přijde-li nějaký kříž? Dívka nese pouze svůj, matka však nese kříže všech svých, a vlastní kříž cítí dvojnásob. „Panenství samojediné uděluje (zjednává) pravou svobodu; která se vdá, za vlastní peníze do služebnosti se zaprodává.“ (Amb.) Nezrazuji vás od sňatku, nýbrž vypočítávám pozhnání panenství Bohu zasvěceného. (Týž.) Dobré pouto jest manželská láska, přece však jen pouto, z kterého se vdaná žena vyprostit nemůže, kdyby snad někdy chtěla. (Týž.) Každá čistota (i manželská) jest čistá, ale ne každá bělostná. (Týž.) „Ty stále k panenství povzbuzuješ a přemnohé pro ně získáváš!“ Kéž bych byl z toho usvědčen! Kéž by mne výsledek usvědčil vinným takového zločinu! Nebál bych se závisti, kdybych viděl ovoce. Kéž byste mne spíše vinili doklady nežli šlehali jazykem! (Týž.)

Nyní velmi důležitá poznámka. Ustavičná čistota musí mít určitý životní cíl jak u muže tak u ženy. Jaký? Výchovu dětí, ať ve škole nebo v besídkách, charitu, ošetřování nemocných, apoštolát kteréhokoli druhu, studium, sebezpůsobování. Nemáš-li ho, vyvine se u dívky pověstný typus „starých panen“, jehož fysognomii tak zdařile vystihují humoristické revue. „Velké dítě“ jest nám tím odpornější, čím milejší „dítě“, a „stará panna“ tím protivnější, čím ušlechtilější „panna“. Obyčejně to bývají ty, které zůstaly proti své vůli „sedět“ a které se vdají třeba v 70 letech, najde-li se kdo . . . Leč i dívka ušlechtilá, zbožná a hodná, která byla vždy vzdálena takových „aspirací“, může se v řečený typus „vyvinout“, nedá-li na sebe pozor. Na to chci v těchto odstavcích upozornit vás, mladičké následovnice svaté Anežky a jiných snoubenek Kristových.

Byl jsem jednou tázán na věk jisté dívky. „Nevím.“ Počítám a přijdu na to, že 40 let; a přec byla svěží a milá jako před 20 lety, když jsem ji poznal. Jak to utíká! Milá a svěží, právě

proto, že zůstala pannou z lásky k božskému Spasiteli a že dlela neustále mezi maličkými, v besídce. Stará panna? Chceš vědět, jak ji poznat? Zanevře rázem na celý svět, zvláště na všecky, které jsou o několik let mladší, na dívky růžového mládí. Je jako kopřiva nebo křeček, popudlivá, kousavá, nedůtklivá, hašteřivá, protivná; každá nevinost ji hrozně pohoršuje, byť šlo o docela nevinný žert. Osopí se vztekle nebo mrzutě na nešiku, který do ní vrazí anebo ji v tramvaji přišlápne — věc, kterou dívka vlídným úsměvem kvituje, je-li požádána za prominutí. Vysloví-li se v její přítomnosti někdo pochvalně o půvabu a svěžesti známé dívky, je tím tak mile dotčena jako krocán nebo býk červeným sukem nebo kramář úspěchy konkurenta, a mnohdy okamžitě uvádí pochvalu „na pravou míru.“ Bez důvodu si na tebe vyjede, nevypočitatelná, náladová. Často jeví zálibu v kopulování, „dává dohromady“ jiné, když nedali s jinými dohromady ji, anebo se začne na někoho lepít — „nábožná“ stará panna často na duchovního vůdce, k jeho nepřilíš velkému potěšení. Chybí jí bohatý duchovní a duševní život, srdce plné lásky, soucitu a dobroty. Začne-li se scházet se sobě rovnými k dýchánkům, kde se klevetí „ve velkém“, má-li mazlíčka — pejska nebo kočičku, Amorka nebo Micinku, máš starou pannu na 100%.

Bez lásky srdce být nemůže. Lásku tělesnou musí nahradit láska vznešená, Kristova a Mariina. Kdo této okusí, toho přestane vábit tělo; kdo po nebeských statcích baží, tomu pozemská dobra nechutnají; kdo ducha k věčným dobrům upne, tomu vše pomíjející se protíví. (Bern.) Proč římské vestálky, oněch šest dívek, které byly přinuceny být strážkyněmi posvátného ohně a zůstat svobodné, byly tak nešťastné? Protože neměly lásky! Pozemskou jim jejich pohanské náboženství znemožnilo, a o nebeské nevěděly. Křesťanství praví dívce: „Já ti za lásku syna lidského dám lásku Syna Božího, lásku, které nebude nikdy ubývat, která ti nezevšední, krása tvého božského Snoubence nebude vadnout... Dám ti toho, s kterým si budeš vždy dobře rozumět, který bude tvou ochranou, útěchou, tvým plným štěstím...“ To jest příčina, proč v křesťanství (t. j. v katolické církvi) jsou legie dobrovolných panen! Protože nejsou bez lásky! Zaměnily lásku k člověku za lásku Boží! Blahá výměna — —

Pohanské čínské dívky zůstaly někdy dobrovolně svobodné, aby pečovaly o rodiče až do jejich smrti. To pokládáno za heroickou ctnost, a takovým dívkám stavivali slavobrány s nápisem: „Pevná vůle.“ Co dokázaly pohanské dívky z lásky k rodičům, dokáží legie křesťanských dívek z lásky k Vykupiteli a jeho panenské Matce. Nikoli vynucené panen-

ství, jak tomu bylo u římských vestálek, nikoli nedobrovolné jako těch, které „musily.“ Ale nápis na oněch čínských vítězných obloucích ukazuje, která ctnost musí lásku ke Kristu provázet. Pevná vůle — —

S ní se musí pojit pravá zbožnost. Bez Boha se stane dívka buď světačkou, jaké lze na př. v kancelářích vidat v hojnosti, nebo starou pannou — tou se stane každá, která nevykvetla v zahradě mariánské a eucharistické.

Pochopitelně, že se takové zbožné dívky snadno shledají a poznají v chrámě, v Mariánské družině, na exerciciích. Volné chvíle vyplňují tím, že apoštolují ve spolcích i mimo ně, pracují v kostele, pomáhají v sakristii, zdobí oltáře, nabídnou se k výpomoci v různých katolických sekretariátech. Na jedno však pozor. Dívenky při práci klábosí, což ovšem není hříchem. Ale protože vážných starostí jako maminky obyčejně nemívají a okruh jejich „známostí“ jest celkem úzký, omezují se jejich rozpravy na tento neveliký okruh. Zprvu jde o věci lhostejné, ponenáhlu si však začnou „všímat“ kostelního personálu, faráře, kaplanů, kostelníka a jeho ženy, ministrantů, návštěvnic kostela. To se časem stane skoro výhradním předmětem jejich rozprávek, a to jest první stupeň „dolů.“ Krom toho jsou si dobře vědomy, že pracují dobrovolně. „Nikdo mi nemá co poroučet . . .“ Ani duchovní správce? Nemůže tě sic nutit, abys v jeho kostele pracovala, ale má právo a zároveň povinnost a odpovědnost. Poslušnost je i tehdy ctnost, když je docela dobrovolná! Panenství, spojené s pokorou, jest drahokam zasazený do zlata. (Bonav.) Oповází-li se jeho Důstojnost na něco je upozornit, dají mu na srozuměnou, že práce nechají; nechce-li o pracovnice přijít, nezbyvá, leč aby ustoupil, dívenky prosadily svou, stávají se svěhlavější, čím více stárnou, a to je druhý stupeň. Když si otočily „veleb-ného pána“ kolem prstu, pak jsou vůči jiným teprv málo vlídné, škrabou, koušou, hašteřivé, nedůtklivé, a to je třetí stupeň. Poněvadž žijí samy, není nikoho, kdo by je v denním obcování a ve styku s bližním na jejich chyby upozornil, a tak se stávají jistými chybami podivínské — čtvrtý stupeň. Jestliže se konečně ve své osamocenosti těší nějakou kočičkou nebo pejskem, máš hotový typus staré panny, nahoře vykreslený. Dívka, která nedala na sebe pozor a nestála na stráži!

Krom toho nutno i v jiném směru být velmi ostražitý. Dívka, která Kristu Panu srdce dala, nesmí dovolit, aby se do srdce vloudila láska k pozemské bytosti, buď si kdokoli. Pozor zvláště na tak zvané duchovní přátelství! Králem tvého srdce jest jedině tvůj Spasitel, a o přátelství si přečti str. 44 a kapit. 42. Dábel nikdy nespí! Dej si pozor, ať ti srd-

ce neprovede nějaký „hloupý kousek“ — pozor na každý erotický pocit! Varuj se blouznění („bláznění“), varuj se příležitostí. Do spolků, kde jsou obě pohlaví pohromadě, nepatří žádná slušná dívka, zvláště ne dívka Pánu zasvěcená. O tanečních a jim podobných zábavách vůbec nemluví, taktéž ne o jistých „dobročinných“ bazárech. Svatá zdržlivost, jež má zdobit každou dívčinu, má zdobit zvláště tebe — jak v kanceláři, tak ve škole a kdekoli jinde. Tvé srdce patří neodvolatelně tvému Spasiteli; ty je nesmíš z jeho rukou vzít ani jinému do něho přístup dovolit. Jen taková dívka má právo na čestný název snoubenky Kristovy.

Co dobrého tyto legie dívek vykonaly a denně konají, ví sotva ten, kdo má poněkud do jejich prací vhléd. Jednotlivé ovšem se nemohou honosit díly velkými, ale drobná práce všech — práce obyčejně málo známá a ještě méně ceněná, ale právě proto tím milejší tomu, jenž má rád ctnost skrytou a neviděnou, vyváží mnohonásobně velkolepé manifestace. Kolik duší zachráněno jedině tím, že se našla dívka schopná sebeoběti jako Vezèrova Marisstella! Kolik dívek nezištným horlivým apoštolováním přivedlo na ignaciánské exercicie zbloudilé nebo vlašné družky a dopomohly jim na jinou dráhu! I tato exerciční knihovna jest dílem apoštolských dívenek; s nadlidskými obětmi umožnily jak vydání tak všecko pozhánání, které tyto knihy s milostí Boží přinesly. Vděk klidily samozřejmě malý —odměnou jim bude jednou Pán, pro kterého pracovaly a obětovaly.

A co jiní oš? Těch v této kapitole nevzpomeneme? Ani jich nebude zapomenuto. Vždyť řeholní povolání volí i zastupy nadějných a pro Kristův kříž vpravdě nadšených jinochů, nehledě ke stavu kněží světských. Jest však přec po této stránce nemalý rozdíl mezi jinochem a dívkou. Zatím co vidíme kolem korouhve Kristovy se tísnit celé legie věřících neprovdaných dívek, které Králi všech srdcí z lásky navždy panenství zasvětily, jest svobodný muž bílou vranou i v řadách věřících. Nenajde se mnoho podobných prof. Pekařovi, který zůstal svoboděn z lásky k vědě, aby se jí mohl nerušeně věnovat, a ještě vzácnější jsou mužové jako slavný universitní profesor práv Contardo Ferrini, který tak učinil z lásky k panenství, tedy z pohnutek nadpřirozených. Zdá se téměř, že jinoch je na tom dnes tak, jak na tom bývaly počestné křesťanské dívky dřívějších dob, že totiž má na vybranou buďto manželství nebo klášter, případně stav kněžský. Je skutečným pravidlem, že jinoch, který nemíní k společné pouti podat ruku dívce, věnuje se službě oltáře, tu a tam jako laik službě Boží v řeholním domě. Nejde ted' o to, pátrat po důvodech toho zjevu, více méně zřejmých. Chceme pouze podat i ji-

nochům několik praktických pokynů, jak jsme učinili dívkám, soudí-li některý, že ho Pán volá k své svaté službě.

Leccos z toho, co bylo řečeno na předešlých stránkách, platí jak dívkám tak hochům. Ne se unáhlit, ne volit nadzdařbůh, ne se rozhodnout v povznesené nebo trpké chvíli, a zvláště nemít nikdy ohled na přání nerozumných rodičů, kteří blouzní po tom, aby viděli syna u oltáře. Je-li kdy radno konat před volbou stavu exercicie, je to zvláště tehdy, když student chce volit stav duchovní. V exerciční samotě uvažovat a prosit za světlo, a potom ještě nějakou dobu se zkoumat; jedním slovem, jak praví sv. Ignác, „hledat vůli Boží“. Unáhli-li se dívka k ukvapenému nepředloženému slibu nebo vstupu do kláštera, může být svého závazku zbavena; ale velmi nerada a velmi zřídka rozvazuje církev od slibu ustavičné čistoty toho, kdo přijal kněžské svěcení. Nemohu proto nikdy schvalovat rozhodnutí vstoupit do alumnátu, jestliže za studijních let navykl hoch jistému hříšnému návyku. „Já mám nejlepší vůli...“ Rád věřím, ale nemáš pevné vůle, a na tom vše záleží. Nepřemohl jsi drobná pokušení teď, jak odoláš daleko těžším pokušením později? „To se časem poddá...“ Tak může mluvit jen nezkušený zajíc. Ta vašeň časem roste a se rozmáhá! Věz, že světský kněz má po této stránce zapotřebí daleko většího fondu ctnosti a mravní síly než ten, kdo pomýšlí na klášter. Tam jest mnohonásobně chráněn; ale ve světě? Tam jest ctnost vystavena tolika nebezpečím, příležitostem a bouřím, že jest jako voják v otevřeném poli. Méně udatný ať se skryje za hradby v pevnosti; jen veskrze osvědčený bojovník si může troufat do pole proti mocnému nepříteli. Je-li tudíž neodpuštělná lehkovážnost, hlásí-li se pod korouhev Kristovu uchazeč nedosti pevný a osvědčený ve ctnosti andělské, jest zřejmý hřích, chce-li svatá svěcení přijmout, kdo se prohřešil s děvčetem, kdo za studijních let nemohl bez děvčat být anebo kdo v alumnátě jistý návyk nezlomil. Chceš rozmnožit řady špatných neb odpadlých kněží? Chceš patřit k těm, kteří jsou věřícím neustálým pohoršením, nezkaženým duším osídlem a místo apoštolů Kristových pomocníky a náhončími satana?

Tebe, jinochu, který pomýšlíš na to, abys vzal na sebe uniformu Kristovu, platí mé poslední slovo. Věz, že ve službě oltáře budeš šťasten jen tehdy, rozhodneš-li se k ní z nadpřirozených, nejušlechtilejších pohnutek, z čisté lásky ke Kristu a k duším. Vmysli se do situace duchovního správce vesničky, daleko od dráhy i od města. Jeho bývalí spolužáci, nad které snad prospěchem vynikal, jsou profesory, soudními rady, bohatými lékaři, a on?...

„Obětovaný,“ tak si musí říci. Obětovaný, z lásky ke Kristu a z lásky k duším, od kterých klidí mnohdy pramálo vděku! Co ho v takové situaci silí a drží? Jen láska k Dobrému pastýři, který se též obětoval a z lásky k duším se stal chudým, poníženým, zapomenutým, který za nevděčné ovečky i život dal, aby života dosáhly ony. Mluvil a kázal, a tolik jeho slov, po lidsku soudě, vyznělo naprázdno. Věnoval se ubohým, prokazoval jim skutky lásky, veškerá doba jeho působení byla nepřetržitým řetězem dobročinnosti, a jaké vděčnosti se mu dostalo? Za dva dny po jednom z jeho největších zázraků; po nasycení pěti tisíců, se k němu v zaryté nevěře s drsnými slovy na rtech obrátili zády ti, které předevčírem sytil.

Chceš, milý jinochu, vstoupit do služeb Kristových? Budeš mu vítán, ale s podmínkou, že tvé srdce i tvé mládí jest bezúhonné a čisté, nikoli znesvěcené neřestí. S druhou podmínkou, že mu chceš ve své osobě dát služebníka horlivého, svědomitého, dokonalého, a pokud možno, i svatého; vlažných, nectnostných, nečistých a špatných měl Pán již nadbytek. S třetí podmínkou, že nehledáš časného zaopatření, nýbrž že chceš hledat spásu nesmrtelných duší, vykoupených jeho předrahou krví a jeho přehořkým utrpením. „Hříšník, kterého jsi nevybizel k pokání, zahyne, ale jeho duši budu vymáhat z ruky tvé.“ (Viz Ez 33. 8) K tomu, abys pracoval úspěšně o spáse duší, jest mimo jiné zapotřebí i náležitých vědomostí. Soudit, že nejslabší studenti jsou pro bohosloví vhodni dost, může jen ten, kdo pokládá kněze za písaře matrik, ne za rytíře, třímajícího v rukou kříž Kristův v boji proti pekelným mocnostem. Peklo vyzbrojuje své lidi krom jiných zbraní i znalostí, vědomostmi, vědou — třebaže falešnou; jak by byl kněz nevědomec s to postavit se této mocné zbrani satanově na odpor a bránit proti ní pravdu Kristovu? Zalíbí-li se Pánu Bohu a ty budeš jednou konat kněžské exercicie, zviš tam něco o písmenu, kterému se říká littera serpentina („písmeno starého hada,“ tedy d’áblovo „S“): silentium, mlčet, kde třeba promluvit, nehlásat slovo Kristovo, nevybizet k obrácení, pokání a svatosti... hříchy proti úřadu učitelskému; sacrilegium, svatokrádež, proti úřadu kněžskému; scandalum, pohoršení, proti úřadu pastýřskému. Proti nim trojí lék, zase trojí „S“: scientia, vědomost, abys náležitě vykonával úřad učitelský; sanctitas, svatost, abys náležitě vykonával funkce úřadu kněžského; spiritus zeli apostolici nebo sollicitudo, apoštolská horlivost, přiměřená pastýři duší, učedníku toho, jenž pravil o sobě: „Já jsem pastýř dobrý.“ Věz, že nejtruchlivější doby církve, doby bludů a všeobecných odpadů, byly ty, kdy bujelo kněžské pohoršení, a že nejkrásnější doby církve byly doby kněží svatých.

14. Ptáče Mariino.

Kterépak? Netřeba dlouhého přemýšlení; víť každé dítko z katechismu, které ptáče obětovala nejčistší Josefova snoubenka v chrámě. Hrdlička — symbol čistoty... a to těm, kteří se rozhodli sloužit Pánu ve stavu manželském, tedy především snoubencům. Netřeba vysvětlovat, proč. Dvě hrdličky obětovala nejsv. Panna; stačí všimnout si párku hrdliček, jak se k sobě chovají, než si „založí“ hnízdečko...

Anebo se všimni perličky! Milé ptáče, které v sobě poji plachost a jakousi ušlechtilou hrdost, ba, smím-li tak říci, i jakousi jemnost. Plachost... „Nedotýkej se mne!“ Prchá před každým, kdo se pokouší k ní se přiblížit a na ni sáhnout, zvláště před neznámým; přeletí plot, vyletí třeba i na střechu nebo na strom. Hrdost — nemísí se mezi „sprostou“ drůbež na dvoře. Je družná, skoro vždycky je vidíš pohromadě, ale druží se jen se svými, ne s cizími. Pohled na párek jest neméně milý, než na dvojici hrdliček.

Od dívek, které se rozhodly zachovávat ustavičnou čistotu, přecházíme k těm, které pannami zůstat nechtějí. „Nehřeší... Ať se provdá, za koho chce, jen o jedno prosím, aby tak učinila v Pánu“ (ne z vášně; 1 Kor 7. 36, 39). Ale jako v předešlé stati jsme důrazně upozornili, že ustavičné panenství smí dívka volit pouze tehdy, je-li přesvědčena, že ji Pán k tomu volá a že dokáže věrně zachovávat závazek, jež na sebe bere, tak i zde. Nemysli, milá dívko a milý jinochu, že ke stavu manželskému se hodí každý, kdo má dvě nohy a na každé pět prstů. I zde musíš či vlastně máš si dát především otázku: „Volá mne skutečně Pán Bůh k životu v rodině? Mám potřebné vlastnosti a schopnosti? Dosti trpělivosti, ústupnosti, smířlivosti, obětavosti? Po celý život být neustále připoután k osobě, jež má docela jinou povahu než já? Svědomitě se starat o rodinu, o dítky, a odeprít si mnoho, přemnoho z toho, co nebylo nutno odpírat si za svobodna?“ Či myslíš, že pobyt u rodinného krbu bude zřídlem štěstí tomu, kdo léta před sňatkem vyplnil samými výlety, tanečnickými zábavami, divadlem, kinem? Tomu že nebude připadat rodinný život hrozně fádni a protivný? Pozoruj jen dnešní dospělou mládež, tyto lehkomyšlné větroplachy, neschopné život vážně pojímat; ubohé děti, které dostanou takové rodiče! Dívka si nadto musí dát otázku: „Vyznám se v domácích pracech? Jak umím zacházet s vařečkou?...“ Dovedeš vypravovat pohádky, jak nám naše matky za zimních večerů vyprávěly? Umíš zpívat ukolébavky? Dětské písničky atd.? Ne-li, co dáš jednou svým maličkým?

V Norsku bývalo zvykem, že se žádná dívka nesměla zasnoubit, dokud neuměla příst, plést punčochy a péci chléb. Indická bohyně Anapurna jest zobrazována s vařečkou v ruce — symbol povolání manželky! V Benares má na tisíce pagod. V Evropě je tomu jinak. „Vyšší“ dívčí škola v K., připravující dívky „pro život“, uváděla ve výročním programu tato themata úloh: „Jen ten, či život bleskem jest, jen toho slovo bude hrom... Smrti znikne, kdo jí zhrdá, bázlivého lapí sama... Kromě bytosti, která má kořeny svého bytí sama v sobě, není nic krásnějšího nad to, co není...“ Ve F. dosáhl před lety soudní rozluky muž z důvodu, že žena neumí vařit. Já být soudcem bych rozhodl jinak. „O tom jsi se měl přesvědčit před svatbou!“ Snad studovala též „vyšší“ dívčí školu. Manželka potřebuje více zručnosti a dovednosti než vědomosti, více vzdělání mravoučného než vědeckého. Na vdávání jsou moderní děvy stejně a snad ještě více posedlé než kdysi, a při tom ta nechuť k ručním pracím, k praktickému řízení domácnosti. Umějí brnkat na klavír, odříkávat verše z Byrona, Goetha nebo Racina, a neumějí vzít ani smeták do ruky. Která čítá, hraje, hude, sotva dobrou ženou bude.

Molière praví: „Chci, aby žena měla do všeho vhléd.“ Dvou slov si všimni: „Do všeho...“ Tedy ne se omezit na uzounký obzor! „Vhléd“ — nic víc než vhléd... Jinými slovy: „Žena má být bytost veskrze praktická, čehož předpokladem jest, aby se vyznala ve všem, co spadá do sféry její působnosti. Algebra, chemie, astronomie nejsou nikterak ženská povolání, ledaže by šlo o dívku, která na manželství nepomýšlí a chce těchto věd užít, aby jako profesorka mohla být aspoň nepřímou vychovatelkou nebo aby naplnila svůj život, jsouc jako asistentka pomocnicí muže badatele. Nicméně jest jisto, učiní-li jednostranné obírání se těmito disciplinami muž zkostnatělým pedantem, jehož typ nám vyličil Čech v panu Kostlivém, má tato jednostrannost na charakter ženy vliv ještě zhoubnější. Archiv a práva vůbec nejsou povolání pro dívku a ženu, stejně jako vojančina. Dnes dávají ženě do rukou tiskoviny všeho druhu, aby měla náhradu za dítky a případně i za Boha. Okolnost, že se žena věnuje bez rozdílu týmž povoláním jako muž, přispívá k tomu, aby byl setřen rozdíl obou pohlaví, což jest zákázonosné pro ni i pro rodinu a společnost. (Str. 96 nn.)

Před časem mi vyprávěl kdosi povedenou anekdotu z říše našich východních sousedů. Prý tam jakýsi farář se vyznal ve zvěrolékařství a kurýroval nemocné domácí čtyřnožce po celém kraji. Jednou dostal návštěvu a je tázán: „Jak se vede?“ „Ale ušlo by to, jen kdyby nebylo té zatrolené školy

a kostela . . ." Nemusíš tomu věřit, já při tom nebyl, ale jisto je, že „moderní“ žena by mohla mluvit podobně! „Ušlo by to, kdyby nebylo kuchyně, dětí, domácnosti . . ." Onen „duchovní správce“, je-li historika pravdivá, volí kněžský stav, a při tom se mu hrozně protíví všechny úkony jeho svatého povolání; děvče jako divé na vdavky, a při tom se jí přiči být matkou, hospodyní, a snad i manželkou. Čím by tedy chtěla být? Snad přelétavým ptákem jako za svobodna! Velmi zámožný muž si vzal krásku, kterou spatřil na prknech světoznámého divadelního jeviště. Hezká jistě byla, o tom nepochybuji. Ale manželkou a matkou? Jedinou dceru dala na výchovu do kláštera, sotva capart dovedl mluvit, a sama lítala po světě, z lázní do lázní, ze zábavy do zábavy. To je důvod, proč se manželky vyhýbají mateřství; lenořit, užívat, více než doma být mimo dům, ve společnosti laškových ctitelů. Omezování dítek se vyskytá po prvé v Římě za doby všeobecné hniloby a úpadku za vlády císařů; do stol. 18. o něm nebylo ani stopy, až ve století minulém přišlo do módy a rozšířilo se bleskurychle jako morová rána po všech „kulturních“ a zvláště „hyperkulturních“ státech. Žena jest zase nástrojem vášně, a nejsmutnější, že nic nenamítá, že souhlasí, že vybízí. Láska k pohodlí a k užívání jest mocnější než vědomí, úcta i ohled k vlastní důstojnosti a vznešenosti. Národové dneška se podobají Samsonovi, otrásají vlastníma rukama pilíře svatyně a budou pohřbeni v jejich troskách. Dojde-li dokonce k zjevu, jaký se rozmáhá čím dál víc v U. S. A., k matriarchátu, je to nejen zjev nezdravý, je to přímo proti přírodě a ustanovení Tvůrce. Ženy jsou poslankyněmi, starostkami, ředitelkami, advokátkami, soudci, guvernérkami, a mužové doma uklízejí a chovají děti. Jeden soudce byl prý v zoufalé situaci. „Co mám dělat? Má žena jest obhájcem, má tchyně státním zástupcem. Jestliže darebáka odsoudím, bude mi doma dělat peklo žena; osvobodím-li ho, ukřížuje mne tchyně . . .“

Abraham a S. Clara vypočítává „neschopné kandidáty ženitby“: velcí učenci, poněvadž milují knihy více než ženu (a děti!); velcí básníci, poněvadž žijí ve vysněném světě a nedovedou se vpravit do střízlivé prosaické skutečnosti; zarytí kupci, poněvadž zboží jim je nade všecko, bližší než sama žena, nebo pokládají ženu za kus zboží; vojáci, protože o nich platí: „Nová garnisona, nová namluvená“; staří mužští, poněvadž co věno přinesou všelijaké rozmary. Nedal by se jeho výrok s malou obměnou aplikovat i na dívenky?

Jak vážná věc jest manželství! I veršovci, kteří o něm mluví se šibeničním humorem, jsou toho dokladem. „Manželství sluje stavem svatým proto, že má tolik mučedníků.

(Pichler.) Většina manželství jest pravým opakem Božské komedie (Dantovy); začínají totiž rájem, procházejí očistcem a končí peklem. (Týž.) Žena je smyčka, která se změní v gordický uzel, jakmile si ji na krk vložíš, a ten nelze rozvázat, jen smrt ho jednou přetne. (Cervantes.) Lépe být pověšen, než špatně ženat.“ (Shak.) Ale týž si povzdechl: „Kdyby si zoufal každý, jež osud zlou ženou obdařil, pak by se jistě každý desátý oběsil.“ Kdo má při námluvách štěstí, odvede si nevěstu; kéž by každý, kdo si vede nevěstu, též štěstí měl! (Geibel.) Milenka mléko, nevěsta máslo, žena jest sýr. (Börne.) Ještě žádný básník neopěvoval pěkné oči své ženy. (Týž.) Jen ten užije života, kdo nemá ženu. (Perské přísloví.) Vůl bez jha se nejlépe pase. (Sancho v Donu Quijotovi.) Ženění nutné zlo. (Menander.) Zkrotit zlou ženu jest větší práce, než všech dvanáct prací Herkulových. (Shak.) Kdybych řekl, že pod sluncem žije jediná zlá žena, bude každý muž přesvědčen, že to je jeho. (Podle Lessinga.) V některých náhrobních nápisech dává pozůstalý truchlíci muž nepokrytě průchod svým „citům“; pocházejí vesměs z dob, kdy nemilovali pokrytectví. V městečku Oberperfuss napsali příbuzní: „Zde žena pochována vedle muže, zdaž věčný pokoj on teď míti může?“ Satirik du Lorens (17. stol.) napsal své drahé na hrob: „Tento chladný kámen moji ženu kryje; ó jak blaze mně, a také blaze jí je!“ Jiný: „Jí je tam blaze, mně ještě lépe.“ Třetí: „Tři jen jsou furie, zdobí pekla lic; žena má přišla tam, o jednu je víc.“ Vážně praví Schiller, že krásný sen milenců se rozplyne jako dým, sotva nevěsta odloží svatební šat. („Mit dem Gürtel, mit dem Schleier reisst der schöne Wahn entzwei.“) Sňatky (některé!) jsou řetězy, které ruce víží, ale ducha duchu nepřibližují. (Mick.) Lépe bydlení s drakem nebo se lvem než se ženou zlou. (Sir 25. 23)

Věz dobře a pamatuj: co dnes mladí lidé v manželství hledají, není nikterak hlavní pramen a obsah rodinných radostí. Naopak, to je věc velmi prchavá, a jako každá smyslná sladkost, brzo se přejídá. Největší a pravá radost prýští z jiných zdrojů, ze vzájemného porozumění a souladu, a ze zdárně vychovaných dětí. Vychovat zdárné dítky — k tomu je třeba, abyste napřed byli vychováni sami! Šestnáctileté děcko má svatbu, za rok chce být maminkou a vychovatelkou! Jak ovládne své království? Vždyť to doma mnohdy vypadá jako v úlu nebo v mraveništi! Tolik rámusu, tolik bzučení a běhání, co ty čtyři toho za celý den natropí, jim nestačí celý dům! Jedno volá, druhé křičí, třetí klopýtne, padne, a muzika je hotová; jedno jde k ohni, druhé k otevřenému oknu, třetí leze na židli, čtvrté bere nůž, tu jeden rozbije sklenku, druhý

roztrhne šaty, tam si dva vjedou do vlasů, jeden chce jíst, druhý pít, třetí žebrou z prava, čtvrtý z leva — to aby máti z kůže vyletěla, aby měla čtyři ruce, deset očí a několik centů trpělivosti!

L e h k o m y s l n o s t, neodpustitelná lehkomyšlnost rodičů, kteří dovolují, aby v manželství vstupovaly děti. Jenom dostat dcerušku co nejdřív pod čepec! Máte strach, že by vám zůstala na ocet? Kdyby byla perlou, nebylo by třeba se tak strachovat! Jen o děvčeti „budiž k ničemu“ platí srbské přísloví: „Syna můžeš dát komu chceš, dceru musíš dát, kam můžeš.“ Dickens zas praví, že děti z rodin, kde to neklape, mají se ženěním nebo vdáváním nejvíce naspěch. Snad aby co nejdřív utekly z domácího ráje! Třetí důvod: dcera uvedena předčasně do společnosti; čtvrtý důvod: bláznoství mladých i starých. Ve Spojených státech bylo r. 1930 „manželů“ a „manželek“ 14letých a 15letých na 15.000, 16letých třikrát tolik. Za málo měsíců bylo podáno přes tisíc žádostí za rozloučení těchto „manželství“, někdy již za týden po svatbě. V Anglii bylo r. 1929 pět „manželek“ 13letých! Dne 1. I. 1935 bylo u nás 21 „manželek“ 15letých, 242 vdov mladších než 20 let, 270 rozvedených mladších než 20 let. Kvapné ženění, dlouhé želení. Ukvapené manželství málokdy se vydaří. (Shak.) Odborní lékaři tvrdí, že nejvhodnější věk k uzavření sňatku pro dívku v našich krajích jest 20—25 rok. „O kolik let dříve, o tolik desetiletí si zkrátí život.“ Byť tomu nebylo snad do slova tak, jistě je na tom mnoho pravdy. Na 16leté „milostivé paní“ nebo „hospodyní“ spočívá tíha veškeré domácnosti — tíha, pod níž klesá i statná žena!

U nás se „mladí“ za „americké“ sňatky odškodňují bezúčelnými známostmi. Žádná není bez následku! Nejlehčí případy, že si podkopávají zdraví; a nejsmutnější následky? Mám o nich mluvit? Nemanželské děti, plod hříchu... Otce darebáka nepoznaly, matky ničemnice si vážít nemohou, výchovy se jim nedostalo, a tak ubožáci přijdou velmi rychle na scesti a ve styk s policií, jsouce obyčejně ještě horší než rodiče. Jaký voj zavržených — zavržených proto, že matka jim dala život hříšným způsobem, proti vůli Boží; vyrostli bez Boha a bez víry, zde se jimi plní věznice, a po smrti peklo. Kletba hříchu — — —

Proto ti především co nejdůrazněji pravím: „Pěstuj v sobě v ě d o m í o d p o v ě d n o s t i!“ (Kap. 26.) Odpovědnost, kterou budeš mít jednou vůči vlastním dítkám! Kořeny rostliny musí být vezdravé půdě. Z kořene otráveného vyrostou otrávené listy, květy, plody. Kořeny manželství sahají do svobodných let. Slovo Napoleonovo, že výchova dítěte začíná 20 let před jeho narozením (viz nahoře), to jest výchovou jeho matky, při-

padně rodičů, není zastaralé, naopak, moderními výzkumy o zákonech dědičnosti ještě více potvrzeno. Každé dítě přináší s sebou na svět dědičný hřích. Stolz praví snoubencům a manželům: „Dejte pozor, ať si nepřinesete vaši vinnou ještě vedlejší dědičný hřích! Onen po Adamovi, tento po vás.“ Poučuji snoubence: „Když tropíte za svobodná věci, které Bůh zakazuje, poddáváte-li se takovým způsobem vášnivosti, přejde na dítky, které ještě nemáte. Vždyť i manželé se musí mírnit! Znam příklady, že hoch ještě nedosáhl pohlavní dospělosti, a tělesná náruživost se v něm probouzí způsobem tak zvráceným a předčasně — či vinou? Odkud to smutné dědictví? Někdy to přeskočí jednu generaci, a projevuje se na vnucích. Kostí vinníků již dávno práchnivějí, a živí pykají za vinu zesnulých; vždyť jest v sázce snad i jejich věčné štěstí!“ Myslíš, že poslechli? Ať jsou jejich děti jednou nešťastné, zde i na věčnosti, jen když oni „užijí“. Co je v tom bezohledného tvrdého egoismu, co sobecké necitelnosti! A to k vlastní krvi! Matka mi přivádí syna, asi 15ti letého, vypravuje před ním, jaký je, že ho včera otec zbil; já bych byl řekl: „Ať jeho tatínek nařeže napřed sobě — a potom vám...“ Věděl jsem s kým mluvím! Jak kdysi oba žili!

Nepojímej manželství r o m á n o v ě! Tam historie končí, kde hlavní partie teprv začíná. Ovšem, kdyby chtěl romanopisec pokračovat, nemohl by namíchat tolik limonády. Tu nedorozumění s tchyní, tam konflikt se švagrovou... Také by nemohl tak lhát jako v milostném románě. „Kdo od zlatého prstýnku si slíbí časy zlaté, ten nezná muže (ženy!), život ani skutečnosti klaté.“ A s důrazem ještě větším pravím: „Nepojímej manželství š p i n a v ě, nýbrž svatě.“ Od Pána povýšeno na svátost, rodiče mají býti pomocníky Stvořitele při narození nové bytosti, která jest povolána za společníci andělů. Proto je cosi svatokrádežného v tom, zneužívá-li kdo k nízké rozkoši mimo manželství toho, čeho jest dovoleno užít jedině ve službách Stvořitele a co lze nazvat posvátným. Setrval by kněz ve společnosti, poslouchal by, smál by se a snad i účastnil „zábavy“, při níž by se špinavě mluvilo o sv. zpovědi? O tom, z čeho se sám vyznává a z čeho se mu vyznávají jiní? Nevzpírala by se proti tomu jeho důstojnost jakožto kněze a duchovního otce? Bylať by v pravém smyslu pokálena od něho samého. A ty — nevíš, co praví sv. Pavel o důstojnosti otcovské? Že jest odleskem otcovské důstojnosti toho, jenž od věčnosti plodí Syna sobě rovného! O důstojnosti mateřské lze obdobně říci, že jest odleskem vznešenosti oné Matky, jež jediná jest matkou panskou a jež dala život Synu Božimu.

Vizme státy, kde nevěra třímala nebo třímá žezlo. Muž se honosí, že má již 119. zákonitou manželku — kolik nezákonných? Děti opuštěné, bez výchovy, toulají se po velkoměstech v tlupách čítajících až na tisíc členů, hledají loupeží a krádeží chléb, děvčátka devítiletá ještě horším způsobem. Hlad je hlad... Po stovkách vyváženy do robotáren, jednou v zapečetěném vagoně vyvezeny na poušť a tam ponechány osudu. Chápeš nyní, proč Bůh tak přísně stojí na svém zákoně: „Nesesmilniš,“ neopustiš manželky své...?

Sv. Augustin s žalostí sám na sebe vyznává: „Odpíral jsem (Alipiovi), uváděje za příklad muže, kteří žijíce v manželství pěstovali moudrost a záslužným životem dosáhli Boha (spásy).. Jenže velikosti jejich ducha jsem byl já velice vzdálen. Kochal jsem se v nemoci své tělesné vášně, a ve smrtonosné lahodě vlekl jsem své okovy. Nadto skrze mne k Alipiovi mluvil had a strožil mu na cestě mou řečí sladká osidla, do nichž by se jeho nohy zapletly. Když totiž s podivem pozoroval, že já, jehož si vysoce vážil, tak lpím na vnadidle oné vášně, počal i sám po manželství toužit, ne snad přemožen nízkou rozkoší, nýbrž ze zvědavosti. Říkal totiž, že touží sám okusit, co jest ono, bez čeho se mi život nezdál být životem, nýbrž trestem. Jeho duch, prost oněch okovů, žasl nad mým otroctvím, úžas ho vedl k touze, aby sám zakusil, a neměl již daleko k tomu, že by byl též zakusil a tak propadl témuž otroctví, co já, protože úmluvu se smrtí chtěl učinit. Nevedlo totiž žádného z nás vědomí toho, co jest v manželství krásného (a co mu dodává pravé důstojnosti a vznešenosti), nýbrž mučila mne jen nenasytná touha po ukojení tělesné žádostivosti...“

Co říci dívce? Ještě s větším důrazem jí pravím: „Věz, že tvé tělo jest takřka svatyně, do níž Tvůrce zasadil klíčící život. Okamžitě pryč od člověka, jenž před tebou začíná sprostě mluvit o věci, kterou sama příroda zahaluje závojem —“ Vznik života, jak již povéděno, Tvůrce lidskému zraku skryl dávaje tím najevo, že si nepřeje, aby člověk ne t a k t...ě tento závoj odkrýval. Světák Knigge praví manželům: „I když tajemství odhaleno a není, co by skrýval jeden před druhým, nepřestává povinnost dokázat, že nevy-mizel všechn stud, ustoupiv nevázanosti...“

Vy, kteří pomýšlíte na to, abyste s milovanou bytostí kráčeli ruku v ruce k nebeskému Sionu, pojímejte manželství svatě, jak s v a t ě je pojímali světcí, kteří v tom stavu si vydobyli nebe, i svatí učitelé církevní, kteří, třebaže panici, o této „velké svátosti a velkém tajemství v Kristu a církvi“ (Ef 5. 32) mluvili s největší úctou — za dob, kdy věřící nedávno na víru obrácení byli ještě plni nedůstojných polo-

pohanských názorů anebo kdy bludaři prohlašovali manželský svazek za hřích. Ambrož a Jan Damašský osvědčují, že jejich chvály panenskému životu vzdávané nemají účelem tuto svátost snižovat. Manželský svazek jest od Boha ustanoven a požehnán (Aug.) a posvěcen (Amb.); proto přijal Pán pozvání na svatbu, aby čistota manželská byla posílena a svátost uznána. (Aug.) Bernard, maje na zřeteli tehdejší bludaře, praví: „Odstraň z církve uctyhodné manželství, a zdaž ji ne naplníš cizoložci a nečistými všeho druhu?“ Sv. Jan Zlatoústý má překrásné kázání o našem předmětu (hom. 20 in Ef.), které by kazatelům poskytlo hlubokých myšlenek na mnoho promluv. „Svatopisec vypočítává řadu blahoslavenství vložil mezi ně i ženu, která s mužem ve svornosti žije. (Sir 25. 2) Chceš, aby tě manželka poslouchala jako církev Krista? Pečuj o ni jako Kristus o církev! Ani služebníka nepřipoutáš k sobě strachem; tudíž ani družku života, matku svých dětí, tu, která ti jest příležitostí všemožnému veselí, nesluší se poutat k sobě strachem a hrozbami, nýbrž láskou. Jaké spojení, když se manželka muže děsí? Jakou radost může muž mít, žije-li se ženou jako se služkou a ne jako se svobodnou? Nenamítej: ‚Je taková a taková!‘ Což nevidíš, že máme na těle různé nedokonalosti? Ten chromý, onen kulhá, třetí má nemocný jiný úd, a přec ho nebije, neutne, hojí jej, hýčká jej... Jakou lásku máš k sobě, takovou máš mít podle vůle Boží k manželce (poněvadž jste oba jedno tělo Mt 19. 6) ... Žena jest spoluvládkyň; i ona vládne a požívá úcty (domácích), ale hlavou jest muž; v tomto zřízení Božím záleží spása a pokoj domu... Žádný věřící nepomlouvej ženu u jejího muže, ale ani muž nevěř lehkověrně každému slovu proti své ženě; žena nepátřej zvědavě, kam a odkud muž jde, ale muž nezavdávej podnět k podezřívání. Proč se věnuješ celý den přátelům a ženě jen večer? Vytýká-li ti to, nenes to těžce, je to projev přátelství a lásky, nikoli zpupnosti... Muž si nevsímej přespříliš služebných dívek a žena čeledínů; z toho se rodí jen podezření. Spolu se modlete, jděte každý do kostela a hovořte doma o tom, co jste tam který slyšel... Neříkej nikdy: ‚Tyto peníze jsou mé.‘ Rci: ‚Vše jest tvé a já tvůj;‘ neuč nikdy ženu říkat ‚moje a tvoje‘...“

Sv. František Sal. v Bohumile má pro dívky vstupující do stavu manželského pěknou stať, a Tertullián jednak ve spise k vlastní manželce, jednak v Apologii načrtl několika rysy ušlechtilost starokřesťanských žen. „Zlatých šperků nenesí žádná, vyjímaje pouze snubní prsten... Odkud naberu slov, abych vypsals blaho manželství, které mší svatou posvěceno a nebeským Otcem potvrzeno? Jaké to spojení dvou věřících

— jedné naděje, jednoho slibu, jednoho zákona, jedné služby! Není tu roztržky ani podle těla ani podle duše, jsou vpravdě dva v těle jediném. Spolu se modlí, spolu se postí, druh druhá povzbuzuje, poučuje, podporuje. Spolu jdou do chrámu, spolu přistupují k svátostné hostině, stejnou útechou se v utrpení a strastech posilují, žádný se s ničím před druhým neskrývá. Manželka může bez bázně jít za chudými a nemocnými, aby jim na pomoc přispěla (u pohanů nemyslitelno... muž by v tom viděl záminku milostných záletů, a právem!), nepřekáží jí ve službě Boží aniž se jí znemožňují úkony zbožnosti..." Jak docela jinak píše za tisíc let po něm jiný bohoslovec! „Mnozí pojmají dnes manželku z prostopášnosti nebo pro peníze, ne z touhy po dítkách..."

Nejbl. Panna posvěcovala v pravém smyslu svého panického snoubence... Kdo by o tom pochyboval? Nepřetržitý styk s andělskou bytostí, její příklad, každé její slovo, její modlitby, které za něho vysílala... Po jejím příkladě jednaly svěťice. Cecilie posvěcovala Valeriána, Ingunda Hermenegilda, česká princezna Doubravka polského krále Měčislava, Klotilda franckého krále Chlodvika... ty všechny je přivedly do Kristova ovčince, Placilla zadržela Theodosia od odpadu, Brigita zušlechtila Ulfona, Isabella portugalská Dionysia. Tato řada jmen by se dala rozšířit o mnohá jiná. Monika, Kateřina Janovská, Adleta, Matylda... K nejkrásnějším zjevům patří Elzear a Delfina, kde jeden posvěcoval druhého... Nemysli však, že to šlo automaticky! Za prvé věz, že nikdo nemůže dát, co nemá, a za druhé, že jen namnoze velkými obětmi dosáhly tyto manželky toho, co chtěly. Jak surový byl na př. manžel jmenované Kateřiny !

Slyš ještě, co psal exercitanti exercitátorovi: „Prosím vás, nezapomeňte nikdy promluvit dospívající mládeži o vznešenosti stavu manželského. Pozoroval jsem, že ti, kteří přišli z exercicií, jsou nejlépe obrnění proti lehkomyšlným hříšným známostem. Zdá se mi, že v tom jsou exercicie nenahraditelné. Klidné a šťastné hodiny ve spolužití manželském jsou krásnější než opojné hodiny v lehkomyšlné známosti. Často mluvívám se svou mladou manželkou o naší čisté známosti a pokládáme za největší štěstí, že tomu bylo tak — a za to vděčím exerciciím. Jsou především nutné jinochovi a dívce, když se blíží doba svatby. Měli by je prodělat dříve, než začnou vážně myslet na známost a na volbu snoubenky. Ve světle exercičních pravd se hledí docela jinak na manželství; ne ve světle milostných románů, ne jako zhýralci. Soudím, že náš život doma by byl docela jinak vypadal, kdyby byl otec prodělal před sňatkem exercicie..." (Rozuměj: ignaciánské exercicie.)

15. Kvítek z krajů věčného sněhu.

Protěž alpská, nejmilejší a nejhledanější kvítek turistů, květina Nanebevstoupení... Roste na nepřístupných skalách, kam se dostane jen orel, kamzík, alpský motýl, slunko a měsíční paprsek. Jako ve svatyni, nepřístupná a nedotknutelná, podobná hvězdě, krásná ve své prostotě, bělostná jak alpský sníh. Turista si ji odnáší s hrdostí a s radostí s čistých alpských výšin. Pracně ji dobyl a jako drahokam ji doma uchovává; k blatouchu, rostoucímu v každém blátivém příkopě, se každý snadno dostane; ale kdo si ho váží?

Být protěží, být princeznou z pohádky! (Str. 59.) Soudíš, že pro tebe nejvhodnější cestou k nebi je stav manželský? To neznámá nikterak, že bys měla loďku svého života svěřit komukoli, kdo ti do cesty přijde! Že smíš nebo máš být květinou u cesty, kterou může kterýkoli mimojdoucí utrhnout! Kleisthenes, vládnoucí v Sikyoně v 6. stol. před Kr., měl jedinou dceru. Již se blíží doba jejího provdání; koho jí otec zvolí? Při olympských národních hrách vyzval všechny jinochy, kteří by se o ni chtěli ucházet, aby přišli do jeho paláce. Pěkný hlouček se jich shromáždil, král pozoroval po celý rok jejich povahu, vzdělání, statečnost, chování u stolu i ve společnosti, chodil s nimi k zápasům a hrám, vyptal se důkladně na jejich rod, a teprve po roce vyvolil z nich dceři snoubence, změnil v poslední chvíli zcela učiněné rozhodnutí, když totiž hoch již skoro vyhlédnutý si jednou při zotavení lehkovážně počínal (dělal ze sebe „tatrmana“).

„Proto sebe dobře zkoumej, kdokoli se navždy vážeš!...“ (Schiller.) Pak ale zkoumej — a to ještě více — snoubence, a jinoch snoubenku. O tom však v příští kapitole. Zde jen několik pokynů o tom, jak si má dívka počínat, když se blíží doba vážného rozhodnutí. Dnes jsou v módě bezúčelné známosti a říká se tomu „přátelství“. Ale věc se nestane ani jinou ani lepší tím, že ji eufemisticky („v rukavičkách“) pojmenuješ. Zůstaňme tedy při správném českém jménu. **Bezúčelná známost, milkování...¹⁾** Jaké stanovisko má k tomu zaujmout věřící čistá dívka i jinoch? Okolnost, že dnes jest milkování všeobecně v módě a že se pěstuje od starých i mladých, nikterak je nečiní dovoleným a bezhříšným, ani nevede k veselejším koncům. Hrají-li si děti na tatínka a na maminku, sledujeme je s úsměvem. Hrají-li si na ně výrostek s děvčetem, zaslouží „pardus“,

¹⁾ Nejstarší milostný dopis světa jest v britském museu v Londýně. Pochází z r. 1500 před K., psán na cihle egyptské princezně, tedy odkudsi z Babylona!

jak to naši předkové dělávali. — Slyš, co pravi v Shakespearově dramatu Hamlet otec k Ofelii:

„Co jest mezi vámi (tebou a Hamletem)?“

„Mne svojí láskou ujišťuje den co den kdekterou svatou nebes přísahou, a lásku osvědčuje, jak čestný káže mrav.“

„Jdi! — Láska! — Mluvíš jako mladá krev, jež nezkušená v takých nebezpečích jest.

Ty věříš jeho přísahám, jak tomu říkáš?

Ba ano, čestný mrav to můžeš zvat.

Jen řekni „dnešní mrav!“ Ó, známe to,

když mladá v srdci vře a hoří krev,

zná duše rozmařile házet přísahou.

Ten plápol jest jak koudel, ten neměj za lásku!

Bud' skoupější svou dívčí přítomností!

Své rozmluvy ceň výše! Nebud' k hovoru

vždy pohotova jako na povel . . . .“

Bud' skoupější svou dívčí přítomností . . . i vůči snoubenci se sluší dívce svatá (nikoli strojená!) odměřenost! Děvče, které svým chováním dává nepokrytě najevo: „Jaká milost, jaké štěstí pro mne, že se nade mnou ustrnul . . .“ Jsou-li od sebe vzdáleni, píše on jí jednou za týden, a ona jemu každý den! A jak! Ale vraťme se k naší Ofelii. Bratr jí též varuje:

„Co Hamleta se týče, jeho milkování jest pouhé milkování a hra vášně . .

Snad miluje tě nyní . . . Rád ti věřím,

že není podvodník ni lstivý pokrytec . . .

Dbej povždy toho, dívčí čest co žádá . . .

Stůj na stráži, ó milá sestro, boj se

a na uzdě drž náklonnost svou pevně,

chraň srdce svoje před útokem vášně . . .

Červ hlodá v pupenci už mnohdy dříve,

než poupě rozevře se v květ . . .

Jen bdělá bud'! Jest bázeň štítem nejlepším;

vždyť mládí samo sobě boje číní,

byť nebyli tu nepřátelé jiní.“

Rozumí se, že oba mluvili hluchým uším. Jaké rozumné hovory se zamilovaným děvčetem! A v posledním jednání má Ofelie pohřeb. —

„Báječně krásný to přec byl sen, zemi že všecko se koří, tisíce světů že kolem ní se točí a láskou hoří.

Krásný to sen, a přec jen sen, ze světů zbyl nám jeden jen, jen měsíček náš věrný . . .

Děvčátko, lidské poupátko, měsíčka sobě všimni:

snad se ti tisíc kořit zdá, jen jeden je upřímný.“

(Kosmické písně.)

Pozměnil bych poslení verš a řekl bych: „S o t v a jeden jest upřímný...“ Jenže muž prý není mužem, má-li jazyk a nedovede-li ženu získat. (Shak.) Helmodi sice radí: „Zamiluj se rychle, zasnub se pomalu, ožeň se zřídka.“ Nevím, je-li v jeho slovech více hloupého humoru či bezohledného sobectví. Jirý dí správně: „Zamilovat se do tebe a vzít si tě jsou pojmy tak docela rozdílné jako student a studovat.“ Proto opatrná a ne snadno důvěřivá! Můžeš milovat, ale ne se zamilovat, praví Lessing . . . Jen je-li to vůbec možné. Co dědina, to milá, co hodina, to jiná. Přelétavých ptáků celá hejna — —

Dívka, citovější než hoch, se snáze poddává těmto citům, a jest slabší v jich ovládnání. Hoch na nic nemyslí, leda na pobavení, a ona? Junák odejde, a ona na něho myslí ještě léta a léta. Ženy mají odedávna přívlastek falešné. Jde-li o „lásku“ (rozuměj: o vzplanutí erotických citů), jest hoch daleko falešnější! Nevěř, byť se zdál sebeupřímněji mluvit! Pán Bůh zakazuje — k tvému dobru! Když si už hejsek neví rady, začne prolévat slzy, a tím obměkčí i nejpevnější. Pamatuj: hejskův pláč a psí kulhání nemá nikdy dlouhého trvání. Nech ho, však slzičky uschnou, jen co vyjde slunko! Lépe, aby proléval půl týdne slzičky on, než abys prolévala po celý život slzy ty! (Kap. 16.)

„Jak hvězda slunku tobě já se dvořím,
a láskou jako v horečce já hořím...“

„Snadná pomoc: dej si pustit žilou,
zmizí horečka i s tvojí milou...“ (Čelakovský.)

N e z k u š e n á m ě k k á d í v k a . . . Sv. Perpetua uvězněna, a zůstane-li věrna Kristu, bude odsouzena na smrt. Její otec, pohan, stařec, nechápal, jak je možno, že je tak „tvrdá“ k němu i vlastnímu nemluvňátku a raději je opustí, než by se zřekla zakázaného náboženství, které nepokládal za nic lepší nežli jiná. Prosil, slzel, zoufale lkal, jeho slzy jí byly bolestnější než mučírna, ale svatá mučednice zůstala pevná, neodchýlila se od Krista, ba ani se nezakolísala. Následuj ji, milá dívko, jde-li o zákon Boží! „Všecko ti udělám, jenom nežádej ode mne, co zákon Nejvyššího zakazuje!“ Mužští jsou po této stránce prohnání. V kanceláři. . . Naříká, jak byl a jest v celém životě nešťastný, že ho nikdo neměl a nemá rád, že nezakusil pražádné radosti, že i doma jest nešťastný, a měkká dívka plná soucitu mu „udělá“ aspoň maličkou „radost“, která „zjasní jeho sklíčenou duši a jeho život“, prý tak černý. . . Jindy to pán vezme za jiný konec. „Kdybych byl poznal vás! To by byl docela jiný život! Jsem tak nešťastný...“ Potěš tyto rytíře truchlivé postavu upřímným slibem, že se za ně budeš modlit! Jsem zvědav, jak

budou tvou upřímnou lásku kvitovat! Kristu Pánu krvácelo srdce, když viděl pod křížem Bolestnou Matku, a nesestoupil s kříže, nezbavil ji utrpení, protože Otec chtěl, aby na kříži vytrval a dokonal. A ty z nerozumného soucitu se špatným člověkem opouštíš zákon Nejvyššího a jednáš proti jeho přísnému zakazu? Nemístnému a nezřízenému soucitu se poddávat nesmíš! „Zaklepe-li u vás amor, prchejte, seč nohy stačí; ze soucitu nikdy nevěř jeho prosbám, jeho pláči.“ (Benátská nár. píseň; viz str. 94 dole.)

A ještě hůř, daleko hůř, poddává-li se kdo „blahým“ a „krásným“ citům! Poddá-li se bez rozmyslu každé náklonnosti! Neškolila a nevyškolila sebezáporem vůli, nechá srdce za někým „běžet,“ a sama běží za srdcem. Proto pozor na zrádné oči! Pozor na každý dojem a na každou lahodu, která vychází od osoby druhého pohlaví! Takový pocit nebo náklonnost není nikterak láska! Tato se opírá o vnitřní ocenění osobnosti, kdežto poblázněné srdce běží za zjevem, jenž mu náhodou do cesty přišel, možná, že za princeznu, kterou viděl včera po prvé na divadle, se zlatými vlasy, v královském hávu... Zamilovaný jest nejšťastnější člověk pod sluncem, jako v narkose, omámen. Nenaučil se nikdy ovládat sebe, nedovede se ovládnout ani teď, když ho srdce táhne tam neb onam.

Knigge píše: „Vzdávám se vši naděje, že bych co pořídil, kdybych chtěl zamilovaným mluvit o prostředcích, jichž nutno dbát, aby si uchovali svobodu rozumu a volnost srdce. Láska je sladké neštěstí, jež nás zachvátí dříve, než se toho nadáme, a proti němuž se začínáme ohražovat, když už jest pozdě. Poněvadž však mívá v zápětí hořké utrpení, za následek ztrátu všeho klidu, poněvadž beznadějnou lásku nutno počítat k nejtrudnějším mukám, a jelikož zevnější okolnosti kladou často nepřekonatelné překážky sebeněžnějším milostným svazkům: musím přece upozornit, že jest nutno zachovat si nadvládu rozumu nad citem a smyslností anebo raději se vyhnout všemu pokušení, zvláště povahám obdařeným větší živostí. Mnoho v tom směru získá, kdo dovede hledět pouze na nitro a kdo v zevnějšku spatřuje spíše hroživá úskalí pro svobodu rozumu (úsudku), kdo se nedá omámit modlami, které by sám sobě rád na oltář postavil.“ Zamilovaní vidí ve světě jen sebe a zapomínají, že svět vidí je. (Platen.) Láska a mošus se nedají utajit. (Perské přísl.) Láska se může skrýt jako v obličejí nos a na věži ponocný. (Shak.) Rozmarně líčí týž dramatik ve Dvou Veroňanech překvapení šlechtického mladého pána, vyzvídajícího na svém sluhovi: „Co víš, o slečně Sylvii?“ „O té, do níž jest Vaše Milost zamilována?“ „Jak víš, že jsem zamilován?“ „Podle neomylných známek!

Chodíte jako člověk stížený malomocenstvím, s rukama skříženými, jako byste byl rozmrzelý na celý svět, vzdycháte jako školák, který ztratil slabikář, pláčete jako dívka, které pochovali babičku, zpíváte jako čermáček pořád jednu a tu- též milostnou písničku, postíte se jako pacient, který prodě- lává hladovou kuru, spíte jako ten, kdo se bojí strašidel nebo zlodějů, zpíváte plačtivě jako žebrák o Dušičkách. Dříve jste se postil jen po obědě, a byl-li jste smuten, byly příčinou jen úbytě vašeho měšce...“ „To vše je na mne vidět?“ „Ovšem, každý to na vás vidí, kromě vás! Jen vy nevidíte své bláznoviny, a přec jsou průzračné jako voda ve sklenici, takže každý uhodne vaši nemoc, byť i lékařem nebyl.“ „Po- věz mi, znáš-li slečnu Sylvii!“ „Tu, na kterou koukáte jako vyjevený, když sedíte u stolu?“ „I toho sis všiml?“ ... „Není hezká, ale pro vás jest okouzlující; váš přítel ve své zamilo- vanosti nepostřehl, že nemá podvazků; vy jste tak zamilován, že ani nevidíte, máte-li na sobě vůbec kalhoty...“

Jest jisto, že snad „žádný veršovec se pera nechopil, by nenamíchal napřed v kalamář na tisíce lásky povzdechů.“ (Shak.) Amor je děcko básníky zhýčkané. (Týž.) Vezmi pak pro změnu humoristické listy nebo povídky, a veršovcova tra- gedie rázem změněna v komedii; nikde není tolik tragikomiky jako zde, a záleží jen na tvém peru, kterou stránku si vybere a na papíře vykreslí. Uvedený anglický dramatik rád vybíral druhou, a nedá se popřít, že byl výtečný znatel života i po- vah. „Laura jest vůči jeho slečince kuchyňská děva, Dido ne- motora, Kleopatra cikánka, Helena plundra... Chodí kolem jejich dveří jako cizí duše na břehu Styxu (podsvětní řeky).“ „Divno mi, že muž, jenž vidí, jak láska z jiných bláznů činí, se může udělati terčem výsměchu tím, že se zamiloval sám...“ „Ó věru, zamiloval jsem se, já, druhdy lásky bič, já, biřic kdysi na milostné vzdechy... Ó kdybys chápal zápal lásky! Spiš sněhem chtěl bys zanítiti oheň, než slovy uhasiti plamen lásky!“ ... „Tvou královnou jest láska, ona vládne tobě, a kdo se bláznivou dá vodit na provázku, ten není ho- den jména mudřec v žádné době.“ „Co na jménu mi leží? Nazvi si, jak chceš, co za růži nám platí, to mile nám i voní...“ „To slepý pud, jenž tělo zbožňuje a v huse bohyni jak modlář spatřuje! Ty miluješ, nuž miluj, a zdař Bůh!“ Týž praví, že k dostaveníčku jest „láska čilejší než bujní chlupci, když jest po škole“ (když zazvoní...). Jiní mluví podobně. Co láskou k sobě hoří, popálí se snadno. (Ruské přísl.) Jeť v lásce skoro každý slepým děckem. (Camoens.) Srdce, které běží za okem, potácí se jako opilec. (Shak.) Ach, kdo srdce zvládne! (Mick.) Oko vidí lidi, láska z nich anděly tvoří; pomine vašeň, a oko správně zas vidí. (Nitz.)

Ne proto, žes milování hoden, jsi milován; má-li tě kdo rád, shledává tě hodným milování. (Börne.) Láska je slepá, a slepce umí tvořit; děckem je ten, kdo tomu nechce věřit... Bláznivého Dona Quijota, jenž neprohlédl komedii, provází jedna dona: „Odnášíš si tisíc vzdechů, které kdyby ohněm byly, spálily by tisíc Trojí, kdyby tisíc Trojí bylo.“ Vše, co zde píše, nemá účelem napravit hlavu těm, kteří bláznovství vášně už propadli. Nenadále zklamání v počátcích lásky jest nejlepším lékem. (Cervantes.) Tyto řádky chtějí jen varovat tebe, jinochu a dívko, jenž jsi si ještě rozvahu uchoval, abys stál na stráži a nedal se vášní o rozvahu připravit.

„Zamilovaný... Kromě zbožňované osoby neexistuje pro něho nikdo na širém světě. V období života, kdy hlava tak ráda bez rozmyslu běží za srdcem, zbuduje přemnohý své životní neštěstí ukvapeným slibem manželství.“ (Mluvím s jednou, jež přišla ke mně „pro radu“: „Jak dlouho se znáte?“ „Už skoro čtrnáct dní.“ „Tak ho napřed pozoruj! Vždyť není třeba honem si přísahat věčnou věrnost.“ „My už jsme si přísahali...!“ A teď jí rad’!) Omámen vášní zapomíná jinoch, jak veledůležitý je takový krok, a ze všech závazků, v něž může kdy vejít, je tento nejtěžší, nejnebezpečnější, nerozvížitelný. Na věčné časy se připoutat k tvoru, jenž zraku zaslepenému vášní se jeví v podobě zcela jiné než se později ukáže chladnému soudnému rozumu. Zapomíná, že takovým svazkem přibude i potřeb všeho druhu, starosti, práce, a že pak každou ránu osudu bude cítit dvojnásob. „Při ztroskotání si jednotlivec snáze pomůže!“ (Schiller.) Ale co platná rada a výstraha v okamžiku unášejícího opojení? Zachovat si alespoň do jisté míry vládu rozumu nad citem! Ale „žádat od zamilovaných, aby rozumně hovořili, jest jako žádat od husy, aby zpívala podle not... Že jsou blázni, svědčí hovory, které vedou, a dopisy, které píše.“ (Knigge.) „Slyšte o mé vyvolené, slyšte nejkrásnější zpěv!“ (Bürger, který měl brzo druhou vyvolanou.) Má milá, tys mne zcela změnila, tys vina, že mařím studie i čas, že dny i noci k vůli tobě ubíjím a nedbám dobrých rad, že sněním oslabuji ducha moc a nedbám, co si myslí celý svět. (Shak.) Strážlivý, zkušený pastýř si povzdechl: „Přál bych si, aby neexistoval člověk mezi 10. a 23. rokem, anebo aby mládež tato léta prospala.“ Thersites v Troilovi před Trojou láteří: „Kostižer na ty, kteří k vůli ženské sukni vedou války.“ Zato zamilovaný Paris blouzní: „Není muže, jehož život by tak drahocenný byl, by pro Helenu a pro její věc jej nedal rád, by pro ni podstoupenou smrt za slavnou nepokládal...“ Láska činí vůči milovanému slepým. (Plutarch.) Kolik je na břehu mušlí, tolik v lásce bolů. (Ovid; v nezřízené smyslné lásce!) Mládi

je duševní opilství. (Plato.) Na slovo „láska“ nemohu najít jiný rým než sázka. (Shak.) Jupiter se směje přísahám zamilovaných (Týž.) Milenec: „Psaní pro mne? Od ní? To mi dodá zásobu zdraví na sedm let.“ (Týž.)

Đábel nikdy nespí, proto pozor. Někdy (po případě často) začne tak nevinně, tak nenápadně. Jenom „přátelství“ ... Může láska býti viny omluvou? (Vrchlický.) Frázemi nezastře nikdo, co leží v přirozenosti obou pohlaví, totiž eros. Jediný recept: „Od sebe. Pevně třimat otěže citů.“ Ale dnešní výchova, kde mají jedno, dvě děti v rodině, kde nejsou maličci nikdy nuceni něco si odeprít... Ti, že by byli jednou s to „pevně třimat“ otěže citů? Jako bys od kočky chtěl, aby nechytala vrabce. Když pak hoří, řítí se jako beze smyslu... Zastav rozjeté saně uprostřed svahu!

Jako bláznivost, tak vyznačuje nezřízenou pohlavní lásku i nestálost, jak svrchu Ofelii otec moudře připomínal. Co koho rychle napadne, to stejně rychle opadne, jako kypící vroucí mléko nebo kynoucí těsto. Nezralá (mladá!) láska jest kočovník! (Fischart.) Jako je na světě všecko smrtelné, tak je smrtelným i bláznovství v milování. V mocnějšího světla záři slabší světlo bledne; trefí-li tvé oko nový půvab, stará láska chladne. (Shak.) Proteus (ve Veroňanech) mu dává za pravdu: „Dřív ctil jsem jenom slabou hvězdičku, teď nebeskému slunci klaním se. Tu opouštíš, již lásku přísahals a statisíce přísah pečetil na duši svou i věčnou bláženost? Tam milovati přestávám, kde lásku zachovat jest povinnost! Moc (vášeň!), která přiměla mne kdysi, že jsem Julce věrnost přísahal, ta nyní nutká k trojí křivé přísaze...“ Co nálada sváže, nálada zas trhá! (Schiller.) Nadarmo domlouvá Romeovi jeho otcovský přítel, starý, zkušený, světa znalý františkán Lorenzo:

„... Tak záhy Rosalina ti s myslí sešla?

Láska mladých lidí ne srdce jímá; jen co okem vidí...“

„Mé lásce k Rosalině častos lál.“

„Žes bláznil, hochu, ne žes miloval.“

„Však žádals, ve hrob lásku pochovat.“

„Ne jednu pohřbit, druhou vyvolat.“

Jen moudře, zvolna, kvapný klopýtá.

Tak prudká vášeň prudký konec mívá.

Med nejsladší se zošklivuje velkou lahodou
a přesycením pokazí nám chuť.

Jen rozvážná-li láska, stálá bývá...“

Zámožná rodina se ujala osiřelé chudobné dívky. Jediný syn si upřímně zamiloval „svou chudobku“ pro její ctnosti a krásnou duši. Jaký div, že jí mnohé záviděly? Tu se však dovedla vlichotit v jeho přízeň její bývalá spolužačka; začala

najednou družku „navštěvovat“, a „elegantní kamelie“ vypudila z jeho srdce chudobku. S těžkým srdcem mu snoubenka vrátila dané slovo. Byla svatba, slavná, ženich se rozplýval štěstím. Brzo však poznal, co v jeho kamelii vězí. Stál nad zmařeným štěstím a musil si doznat, že si je sám svou neodpustitelnou lehkomyšlností zničil, že neprohlédl děvče, jež se nestydělo nadbíhat zasnoubenému a vytlačit snoubenku z jeho srdce... Neuplynul ani rok, a stáli nad jeho rakví; v pravém smyslu se utrápil.

Kdy mohou „mladí“ pomýšlet na známost? Když jsou tělesně i duševně dospělí, takže možno v dohledné době uzavřít sňatek; když on je s to, aby uživil rodinu, ona, aby vedla domácnost, a oba, aby vychovávali děti. Za žádných okolností dříve, sice se zvláště jinoch provinuje proti bližnímu i proti sobě. Předčasné známosti... „Já to s ní myslím upřímně.“ Rád ti věřím, ale věz: až ti bude 24 let, seznáš, že se k tvé povaze nehodí dívka, kterou jsi si oblíbil ve svém 16. roce, a která již poněkud zestarala;¹⁾ za deset let se můžeš seznámit s dívkou, jež se ti bude daleko více zamlouvat věkem, tváří, povahou, společenským postavením. (Viz kap. 17.) Což můžeš vědět, kdo ti za tu dlouhou dobu do cesty přijde? Nenaříkají na to někdy i manželé, kteří jsou již neodvolatelně vázáni? Akademik dá doma na vesničce nerozvážně slovo prosté dívce, která má jen obecnou školu; stane se profesorem, bude musit chodit „do společností“, do které se jeho snoubenka naprosto nebude hodit, co potom? Což, bude-li mu nabízena vzdělaná slečna a s ní dům? Zůstane věren danému slovu? Bude si pak celý život pro svůj mladický nerozum činit výčitky. Zruší dané slovo? Pak spáchá ničemnost na důvěřující dívce, jež k němu celým srdcem přilnula. Jeden takový se hrozil podobné věrolomnosti, vydržoval dívčinu v ústavě, kde nabyla nejnutnějšího vzdělání, občas ji i navštívil, ale každý vycítil, že z jeho tváře vane jakási truchlivost.

Před lety proti mé radě se „zasnoubil“ sedmnáctiletý studios, jeho matka mi vykládala, jak „pro ni“ (ne pro matku!) doma pořád v koutě pláče (nastávající tatínek!), a jeho vyvolená, nastávající maminka, právě tak; jeden velebný pán prý jim to schválil. „Ona ho bude držet... nebude-li chodit s ní, najde si jinou (žádnou si nemá hledat!), snad prý ještě horší, a tak by se ještě zkazil.“ Za deset let prý bude svatba. „Za deset let on jí pěkně poděkuje, že ho „držela“, a vyhledá si jinou.“ Než uplynulo deset let, onen „velebný pán“

---

¹⁾ „Kterak zbýt se tetky, teď přemítej, neb z toho mohou povstat pletky.“ (Mick.)

utekl s ženskou, náš studios pracoval jako katolický činovník, od jiného „velebného pána“ si pak vymámil souhlas, že je dovoleno „za těchto okolností“ (cosi mu nalhal) zasnoubení zrušit, a brzo potom svatba, s jinou, mladší, bohatší. Opuštěná dívka patřila k těm, které mají čistou touhu po mateřství, a teď? Zestarálá... A byl to katolický jinoch! Což člověk vlažný nebo bez víry? Ale otaž se zpovědnic, ačli budou mluvit, kolik věřících hochů se v nich vyznávalo, že zrušili slovo dívce dané, zda to vůbec kdo pokládá za hřích. Vždycky dělají pravý opak toho, co chce Bůh; když chce, aby se k zlobě nepřibližovali, neposlechnou a začnou předčasně známost; když po letech Bůh chce, aby zůstal danému slovu věren a snoubenku bezcharakterně a zrádně neopouštěl, jedná zase proti vůli Boží a ponechá dívku osudu. Potom se divme, že na manželských svazcích tak málo požehnání nebes!

S k ý m smí jinoch začít známost?

Jedině s dívkou, v níž vidí svou budoucí manželku, nikdy ne s jinou. „Já jsem si t e n t o k r á t e udělal vážnou známost...“ „Tvé dřívější známosti byly tedy jen pro kratochvíli? Pak jsi ničema a bidák...“ Ano, jest nízkost, zahrávat si s dívčím srdcem, a pak odejít. Pro hochu je taková známost epizoda, pro čistou dívku tragedie. Přilne k němu veškerou vroucností milujícího dívčího srdce, vrozená jemnost by jí nedovolila s ním chodit, kdyby nebyla přesvědčena, že hoch to míní upřímně, a on? Vyvolá v jejím srdci jisté city, a pak jde. Kolik dívek duševně rozerváno si proto sáhlo na život! Faust a Marketa! Mefisto praví cynicky: „Námaha malá, legrace velká.“ Legrace — zlomený dívčí život! „Však ona není první ani poslední“, praví týž. Svůdce Faust uteče se zdravou kůží, a ubohá to odpyká. Jak nazvat toho, jenž slibuje, svádí, podvádí, připraví dívku o nejkrásnější zdobu, a pak ji odkopne? Kdyby chudobnou oloupil o poslední halěr, dopustil by se nízkosti, ale ztráta není nenahraditelná. Kdo jí však nahradí uloupenou perlu svaté čistoty? Zločin na důvěřující bezbranné dívce! Sem by se dala vložit dlouhá kapitola s nápisem Sirény a piráti. Sirény — děvčata svůdkyně, před nimiž nutno varovat hochu. Piráti — hoši lupiči, lotři, před nimiž nutno daleko více varovat dívky.

Zvláště, když bohatý svádí chudou. Dívka namítá to a ono — — „Ale mně nejde o peníze, já chci jen tebe, a rodiče si dají říci.“ A potom? Začne se vykrucovat. „Víš, rodiče to nechtějí (najednou!), příbuzní jsou proti tomu (tos nevěděl dříve?), dělá to doma zlou krev (tos nepředvídal?), musíš přec uznat...“ Bidácká výmluva. Jiné pirátství: hospodářův syn se služebnou dívkou. Takový bidák, jehož cesta do

stavu manželského je zkropena slzami podvedené, svedené, zničené dívky, slzami, jež volají do nebe, člověk, jež provází kletba zničené duše... ten že bude šťasten? Zloděje čeká kriminál, a tohoto? Nebýt Boží spravedlnosti, unikl by docela. Jest ničemnost a ne láska, neváhá-li svůj předmět vydat na pospas pohrdání. (Lessing.) Kdo dívce uloupí nevinnost, je s to zabít i vlastního otce. (Cald.) Jak jest před zločinem hříšník vždy pyšný, drzý, smělý! Když pak nízký zločin spáchal, jak jest krotký, přezbabělý! (Týž.)

Jistý autor nazval muže toho druhu elegantní bestii. Přiváben krásou květu obletuje jej několik okamžiků, načež jej zlomí, a po této krátké epizodě přejde klidně k dennímu pořádku. Pro něho bylo vskutku jen maličkou epizodou, co jest dívce životní tragedií. Viz povídku Dítka mariánské! Doby, kdy panna stála pod ochranou zákona, minuly ve velké revoluci. Tam teprve r. 1791 zrušen zákon trestající svůdce, čímž každý ničemník zbaven odpovědnosti. Ale kdo by nevěděl, že tehdy třímala ve Francii žezlo nevěra? Francouzi platili po celé Evropě za lid, jenž pozbyl vši mravnosti. Rozumí se, že sváděla i svádí žena. Krása, která jest jí nebem dána za průvodkyni čistoty, stává se v rukou mnohé lakadlem k hříchu, tím více a tím spíše, protože dívka má sklon k parádivosti a líbivosti. Proto mluvivali kazatelé tak důrazně proti této na pohled nevelké nectnosti; viz kap. 49. Neřestí krása vadne, zvadlá odpuzuje, ale než k tomu dojde, jest v rukou ženy vši víry, zbožnosti a svědomí prosté nejstrašnějším prostředkem svádění.

Miltonovo líčení, jak Adam a Eva jeden druhého svádějí, by se dalo vhodně umístit sem.

„Však bud' jak bud', tvůj osud osudem jest mým,
já spolu s tebou беру na se trest;
když tobě smrt, mně smrt jest nad život!“

Eva do duše pohnuta velebí jeho lásku a věrnost.

„Ó vznešeného věru příkladu
tak velké lásky, pevné věrnosti!
Jsme srdce jedno, jedna duše jsme,
než od tebe by odtrhla mne smrt,
chci raděj s tebou na sebe vzít hřích...“

Prolévá slzy nad jeho láskou, která jest ochotna k vůli ní podstoupit Boží hněv i trest,

a v odměnu mu dala zakázaný plod.
Mzdy lepší také láska hodna nebyla...
A brzo oba plynou v rozkoši,
jak omámení vínem blouznili,
že už jim v žilách proudí božská slast.

„Ted' teprv víme, co jest lahoda!
Oč' přišli jsme, že jsme se zříkali
tak dlouho toho plodu! Přál byci si,
ne jeden pouze, deset stromů
by bylo zakázáno nám...“
Tak ssáli oba v sebe hříšnou slast,
tu pečeť obapolné viny své
a svého hříchu mzdu...

A nakonec? „Jeť mnoho k ochutnání tak milo a tak sladko,
leč potom těžko stravitelno a tak hořko!“ (Shak.) To po-
znali i oba rajští vinníci. Druh druhu zahrnuje výtkami, bez
konce se hádají a jeden svaluje vinu na druhého.

„Tak spláčíš moji věrnost? ...
Já mohl šťasten být a nesmrtelně žít,
a raději jsem volil s tebou smrt,
ty všecku vinu za to na mne svaluješ!
Tak povede se vždycky každému,
kdo hrady staví ženy na lásce,
jí vůli nechá, bránit nedá si,
a zlo-li pojde z činu jejího,
pak obvinňuje muže povolnost...“

Co tu praví Adam Evě svůdkyni, může daleko, daleko
častěji říci dívka svůdci. Opatrná dívka nápadníkovi: „Jiné
znovu slibuješ, co jsi lhával jiné...“ Jen jdi, odkud jsi přišel!
Bídník se nevyhýbá ničemu tak bedlivě jako pohledu a se-
tkání s tou, kterou strhl v záhubu. Ubohá oklamaná marně
apeluje na jeho svědomí a rytířskou čest, kdyžtě obojího je
prost!

„Rozpomeň se, rozpomeň, cos mi slibovával,
když na naší zahrádce šeřík prokvétával.
Šeřík modře prokvetal a v něm ptáček zpíval,
a tys mi tak upřímně do očí se díval...“

A ještě truchlivější... svedená dívka...

„Bylo ticho všude, hvězdy jasně plály,
z tmy dvě oči rudé d'ábelsky se smály;
u chaloupky chudé matka s dcerou štkaly...“

16. Dvojhvězda a snubní prsten.

Astronom Herschel, chtěje vypočíst paralaxu slunce, užil
k tomu dvou velmi blízkých hvězd. Pozoroval jich pohyby,
a před zrakem užaslého učence jedna opsala kruh kolem
druhé. „Byl jsem jako Saul, jenž šel hledat oslice a našel
království.“ Takových dvojhvězd pak objeveno mnoho. Často

jsou různobarevné, doplňují se — červená a zelená, fialová a žlutá, oranžová a modrá, bílá a zlatá...

Jako tomuto astronomovi, vede se čistému jinochovi nebo dívce. Pán, jenž řídí a vede osudy synů Adamových, přivede mu na jeho životní pouti do cesty dívku (ne v tančárně, ne v prachu a kouři), čistou dívku, a on, jenž vidí kolem sebe tolik špíny a bahna, oblíbí si ji, pojme úctu k čisté bytosti, jest jist, že mu bude hvězdou. A dívka? Chystá se svěřit loďku svého života komusi, jenž jí byl doposud cizí a neznámý a jemuž naprosto důvěřuje. Může každá říci: „Zvolivši orla, ušla jsem luňákovi“? (Shak.) Mnohá dívka dopadne docela obráceně než Saul; syn Cisův hledal osly a našel království; ona myslela, že našla prince, a našla... Nepoznala osla ve lví kůži, místo orla trefila — — —

Volba s n o u b e n k y, snoubence, jeden z nejrozhodnějších okamžiků života. Rozhodnout se, s kým se budu ruku v ruce ubírat životem. Z našich dvou životů bude teď život jediný, dvě bytosti půjdou nerozlučně spolu jako dvojhvězdy, jako země s měsíčkem, a jejich strážní andělé spolu s nimi. Ale jestliže si nerozumějí, pak nejsou jako dvojhvězdy. Klytáimnestra praví o svém manželství s Agamemnonem: „Jako když nalije ocet a olej do jedné nádoby; vidět vždy obě oddělené.“ Nejdou životem ruku v ruce, nejdou spolu, jdou vedle sebe, lhostejni jeden ke druhému. Proč se tolik manželů rozchází? Proč počet rozluk dosáhl u nás za rok (1937) neuvěřitelného čísla 8.000? Tedy osm tisíc rozbitých rodin, šestnáct tisíc rozervaných manželů, a počítáme-li mírně, 20.000 dětí, které přišly o otce nebo o matku — tedy dohromady na 35.000 lidí — město větší než Pardubice nebo Olomouc! Ptám se tedy, proč jdou od sebe? Duše jsou si cizí! Není souladu mezi nimi! A kde toto chybí, tam jest pustota a prázdnota, které nenaplní tělesné lahody, byť sebevětší. „Málokdy mi rozuměla, já zas nerozuměl tobě; jen když jsme se v blátě sešli, hned jsme rozuměli sobě.“ Tak praví bez ostychu cynický Heine; neuváděl bych jeho nízké verše, kdybych nevěděl, že má pravdu — bohužel!

Litujeme starověkých i dnešních pohanských dívek, které nesměly v této své záležitosti ani promluvit, kterých se nikdo na jejich mínění nebo dokonce přání vůbec ani neotázal, které musily jít za toho, koho rodiče určili. Bresciani vypravuje o maďarských magnátech před rokem 1848: „Občas svolal všechny jinochy a dívky svého velkostatku, prohlíží si je, a pak je kopuluje: ty si vezmeš tuto a ty onu...“ Křesťanství dalo dívce s v o b o d u v o l b y. Ale užívají naše děvy rozumně této výsady, kterou jim Pán zjednal? Přejde žena a nařiká. „Proč jste si ho tedy brala?“ „Rodiče

mne nutili.“ K tomu nemají práva! Víím, jsou tak nesvědomité matky, že vženou dceru do neštěstí. Sama se kdysi nutit nedala, a teď... Proč nutí? Peníze! To jest v očích rodičů rozhodující. Že dítě bude nešťastné, jest jim lhostejno. „Tam ten má chalupu...“ Chalupa rozhoduje... Že je surovec, ničema, opilec, že chalupu propije, to zaslepená nevidí. Pořádného, příčinlivého hochu si dcera vzít nesměla, surovce, který jí utýral, jí vnutili. Farář matce domlouval... „Ale když ten jeho stateček, ten stateček...“ Netrvalo dlouho, vyhledal si bohatší, chudou manželku vyhnal, matka si šla k faráři pro útěchu, a horšila se, když jí ukázal dveře. Rodiče se dopouštějí těžkého hříchu, když dítě nutí ke sňatku, v němž bude nešťastné, a dcera není povinna poslechnout. „Já ho nechci, nemám ho ráda,“ a věc je odbyta. „Nám se líbí...“ „Ale vy si ho neberete, a dceři se nelíbí.“ Nedávej mne, máti, tomu, koho nemám ráda; raděj chladněm na kamenu s milovaným lehat, nežli v zámku cukr jíst a v hedvábí tam spávat. (Srbská píseň.) Nesvědomitá matka nutí dceru ke sňatku s neznabochem, vdovcem s několika dětmi. Prý ty děti potřebují matku, a když se dcera bránila, dostala od nábožné maminky kázání: „To je tvoje praktické křesťanství?“ Mohla se těch dětí ujmout sama! Dceru tak dlouho šikanovala a týrala, až polozoufalá povolila. Ale neznaboh nechtěl o církevním sňatku ani slyšet, a civilní sňatek útlému svědomí zbožné maminky nikterak nevalil. To bylo zase její praktické křesťanství — chodila denně do kostela.

Dvojím pravidlem se říd': „Nemám-li koho opravdu ráda, nedám si ho vnutit, byť mi domlouval celý svět. Srdci předpisovat nemůže ani císař. (Schiller.) A naopak, táhne-li mne srdce (vlastní vášeň) k někomu, před nímž mne kdekdo varuje, přetrhám všecka pouta.“ Kde uzavíráno manželství bez lásky, tam často vzniká láska bez manželství. (Franklin.) Obvyklý trik a úskok junáků jistého kalibru bývá: „Nevezmeš-li si mne, bude ze mne lump.“ Lump zůstane lumpem, ať si ho vezmeš nebo ne! Právě před takovými tě varuji! Bohužel, kluk dobře počítá, že tento poslední trumf, pokropený někdy nějakou hořkobilnou slzičkou, zlomí odpor soucitného dívčího srdce. Znal jsem jich více, těch ubohých manželek, které se daly takto obměkčit. Jeden případ ti sdělím. Dívčina čistá, velmi zbožná, jemná, nepomýšlela valně na sňatek; kdyby „přece“, pak měla na mysli zbožného hodného jinocha, který jí měl upřímně rád. Tu najednou se objevil na obzoru jiný mladý studovaný pán, a když byl odmítnut, začal obvyklý manévr: „Ze mne bude strašný lump, když si mne nevezmeš.“ Rodiče, známí, ba i sestry kláštera, kde byla před lety vychovávána, jí domlou-

vali a přemlouvali: „Ty ho můžeš zachránit... Ty bys ho měla na svědomí...“ Ubohá povolila nátlaku, a výsledek? Už smyslnost, které do krajnosti hověl, byla jemné manželce velkým křížem, a jeho hrubost jej ještě ztěžovala. Ale to byly jen začátky bolesti. Ona, která pojímala manželský svazek tak svatě jako málokterá a soudila, že jeho minulost byla bezvadná a že on, skrze ni skutečně „zachráněný“ před scestím, bude tento svazek stejně svatě pojímat, zvěděla, jak dříve žil... A za málo měsíců začal bývalý způsob života nanovo; jednou přišel domů nakažen ohavnou nemocí, a další křížovou cestu ubohé paní ti nebudu líčit. Člověk, který nepřinesl sebemenší oběť z lásky k ní, vymáhal nadlidské oběti od ní, oběti všeho druhu, kterým se tělo i duše přímo vzpírala, a když hledala ve svém utrpení útěchu u svatostánku, ucpal jí nadobro i tento poslední pramen jasu a blaha.

Dívko, nedej se ohměkčit, nedej se přemluvit ani obalamutit! „Ze mne bude lump...“ Řekni mu: „O jednoho lumpa na zeměkouli víc nebo míň, na tom už tolik nesejde.“ „Já si něco udělám.“ „Tím lépe, o jednoho lumpa (nebo „o jednoho nešťastného“) bude na světě míň!“¹⁾ Nevěř, dívko, nevěř! Nedej na jejich lkající slzy! Za to však jim můžeš dát radu: „Jde-li ti opravdu o to, abys nebyl lump, pěstuj úctu eucharistickou a mariánskou — ta tě zachrání jistěji než já, ubohá a nedokonalá smrtelnice.“ Ať nemusíš dát za pravdu Goethovi: „Vy, dívky, jste přece vždycky ty, které se daly ošálit.“ U Shak. odpovídá rozumná dívka lichotníkovi: „Umíte dost bidné francouzštiny, abyste dovedl podvésti dívku.“

Jindy lkající manželka mi na otázku, proč si ho brala, odpoví: „My jsme ho neznali.“ Zde ovšem zaslouží jak ona, tak rodiče. Kupuje-li látku na šaty a nevyzná-li se ve věci, radí se — a když jde o volbu manžela? ... Není trestuhodná lehkomyšlnost podat nazdařbůh ruku neznámému? Není především povinnost otce, aby se zevrubně vyptal na toho, jemuž chce své dítě navždy svěřit? Vzít si neznámého, veliké riziko! Znamenat vsadit všechno, život i štěstí, na jednu kartu.

Ale na uvedenou otázku dostanu nejčastěji odpověď: „Když on tak tuze pěkně mluvil, on se mi líbil...“ Tu to

1) Rozumí se, že tato odpověď jest ironická. Kdyby šlo skutečně o záchranu duše, nesměli bychom tak mluvit. Ale u těch, kteří mluví, jak naznačeno, nejde o záchranu duše. „Já se zastřelím...“ Rci, dívko: směla by vdaná paní být po vůli svůdci, kdyby hrozil, že se zastřelí? Což kdyby čtyři najednou se „chtěli zastřelit“, vzala by sis všechny čtyři, abys je „zachránila“?

máme! Možná, že ji rodiče varovali, ale dá si zamilované děvče říci? Tím, že rodiče nesmějí dítě nutit, není řečeno, že nesmějí radit. Křesťanská dívka má svobodu ve volbě snoubence, ale svoboda není zvůle, a chce-li uzavřít sňatek, který jest zřejmě proti vůli Boží (na př. smíšený), pak jsou rodiče ve svědomí zavázání odeprít dovolení. V takovém případě může a musí kněz říci: „Jen pěkně poslechni rodičů. Radí ti dobře a mají na zřeteli tvé dobro.“ Ale v případech nahore uvedených musí kněz říci pravý opak. Nedá-li však dcera na dobře míněnou radu? Když dokonce vyhrožuje? „Nechte ji! Až bude nešťastná, pak ať dává vinu jedině sobě.“ Letí jako moucha do pavučiny, vidí sta jiných, které v ní uvázly, ale jejich osud ji nedovede poučit ani odstrašit. Lessing sice praví frivolně: „By se mohla utopit neb vdávat, k tomu není třeba žádné rady dávat.“ Ve věci tak vážné šibeniční humor... Ale když vdavekchtivé dívenky samy k takovým veršům zavdávají podnět!

„Mně se líbil...“ Zevnější půvaby nejen že odkvetou; ještě dříve, než k tomu dojde, se jich nabažíš. „Až se ho nasytí, pozná blud své volby.“ (Shak.) To se sešla hadra s věchtem... Oba dva spojila jen vášeň, a až druh druhu vykořistí, což se stane velmi brzo, nemají, co by si ještě dali. Duševně mělcí a prázdní... Krása a rozum nejdou stejným krokem! Sličná tvář a urostlá postava s počátku vábí, mocně vábí, „vábí zloděje¹⁾ více než zlato“ (Shak.) a táhne skoro neodolatelně, brzo však se projeví pramálo důležitou. Nejnádhernější tropická krajina, pohádkově krásné korálové ostrovy s lagunami a palmami, laškovně omývané azurovými vlnami oceánu, australské vřelé gejsiry se stromovitými kapraděmi, zevšedněly dávno těm, kteří je vidí den co den. Skvěje-li se duha na obloze čtvrt hodiny, už se na ni nikdo nepodívá. (Goethe.) Tak i nejsličnější tvář nejen že zevšední, ale přímo se zprotiví, nezárí-li z ní krásná duše. Co jest krásné dnes, bude ti všedním zjevem zítra; vzpomeň svých dětských hraček! Co ses natoužil po pěkném koníku, co ses nažebrounil! A když ti ho sv. Mikuláš přinesl? Možná, že tě přestal dost brzo bavit. Jenže žena není hračka, aby sis s ní pohrával a vyměnil za jinou. Zato šlechtnost a ctnost, byť zářila z nejvšednější tváře, je stále milostná, věkem jí přibývá, čas ji nehubí. Mohu ti uvést doklad z vlastní praxe. Zpověd-

¹⁾ „Sličnost vábí srdce všech, kdož ji vidí; ti pak na ni dorážejí jako královští orli na chutné vnaididlo; je-li sličnost provázena chudobou, útočí na ni i havrani.“ (Cervantes.) Chudobná dívka, obdařená sličností, jest od zákeřníků pokládána za volnou kořist.

nice... Tu přichází týden co týden prostá venkovská dívka, a neomrzí mne jejím duchovnímu vedení se věnovat a do její krásné duše týdně nahlížet; přichází slečinka, vybavená všemi přirozenými půvaby mládí a vypěstěnými půvaby módy, a mně jest sebezáporem věnovat jí jednou za dva měsíce několik minut; proč? Oč sličnější její tvář, o to nesličnější duše! Nikoli chyby ze slabosti, kterých nejsem prost ani já, jak dobře vím, nýbrž hrozná vnitřní jalovost a prázdnota. Pohan Euripides praví: „Ne plnost krásy, nýbrž ctností poklad je schopen srdce muže k tobě poutat.“ Svedená a pak nešťastná Markétka ve Faustovi lká: „Krásná jsem byla, a to byla má zkáza.“ Mnohdy zkáza pro oba! Dobré víno a hezká žena jsou dva sladké jedy. (Turecké přísł.)

Svobodně volit, ale rozumně volit. Svobodně neznamená nazdařbůh a bez rozmyslu. Především věz, dívko, že dívce se nesluší, aby nadbíhala, a přímo neb nepřimo se nabízela. Květinka stojí na louce a čeká, až motýlek přiletí. Pouze bodlák se chytá každému na šaty, kdo jde mimo; a víš, jak se jmenuje ono zvířátko čtyřnohé, ušaté, které si no bodláku pochutnává? Děvče, které hochovi nadbíhá, jest jako ten bodlák, a čím je ten, kdo v takové najde zalíbení? Ve Spojených státech severoamerických býval zvyk, že v přestupném roce měly nevěsty volenku, t. j. „právo“ samy se nabízet za nevěsty, v novinách i jinak. U nás se nečeká na přestupný rok. Některé děvče činí dojem jako umouněné papírové peníze. Kolika rukama už prošly! Podle toho ovšem vypadají. Nebo jako vyssátý pomeranč. Co v ní bylo ušlechtilého, svět vyssál, a pak ji odhodil.

Bud' pamětliva své dívčí cti! Nadbíhat jest nízké a dívky nejvýš nedůstojné. Ale každému věřit jest nerozumné a nanejvýš nebezpečné, a to jest druhá chyba, která se zle na dívce vymstí. Když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají! Svůdcové znají dobře vaši slabou stránku, vědí, že jste přístupny lichocení; proto se k vám blíží s lichotivými slovy, a nezkušená dívka v tom vidí hned lásku, zvláště když ji obdaří dárky. A zatím je to čirý egoismus. Těmi dárky si tě chce koupit, a ty draze zaplatíš ony náušnice nebo hodinky. V Provinci, kde od potulných pěvců (trubadurů) bylo pěstováno milostné básnictví a kde byly paní a dívky opěvovány jako nikde v Evropě, měli přísloví: „Žena není vůbec člověk.“ Přísloví praví: „Když pes spí a žid přísahá, nevěř!“ Místo slova žid vlož jiné slovo! Na kterém si hradě ukazuje průvodčí turistům jakousi díru v zemi, snad vyschlou studnu, a praví: „Zde se propadl do země rytíř, jenž jedné slečně sliboval, a pak ji opustil.“ Kdyby se to dalo ještě dnes, vy-
padala by celá zeměkoule jako ementálský sýr!

Vážná známost nezačíná tím, že se ti kdo dvoří. Rozumná dívka takového okamžitě odbude. Faust oslovuje Měketu jdoucí z kostela: „Vzácná dámo, smím si dovolit, vás dnes cestou domů provodit?“ „Nejsem vzácná ani dáma, trefím domů také sama.“ Milý pane, nemám zhořla chuti být vám dočasnou modlou. (Shak.) „Nerad bych, abys hledala snoubence po ulicích“, píše sv. Jeronym dívce. Dodejme ještě: v tančírně, na výletech, v lázních — — Jenže... „Každý Honza najde svou Káču...“ Duševní prázdnota kopulovaná s jalovým srdcem!

Doba známosti, červánky rodinného života... Má jiný účel, než jak ji pojmají romány, větší význam a důležitost, než se obyčejně tuší. Jest především k tomu, aby se oba poznali, zda se k sobě hodí. Vzpomeň na žáby v bajce! Vyschla jim louže, daly se na cestu za vodou, a přišly k studni. „Tam vody dost, naskákejme tam!“ „O seskočení by nebylo, ale vyschne-li voda i tam, jak se dostaneme ven?“

Vzájemné poznání, než se „věčně vážem...“ A kdybychom poznali, že si „nejsme souzeni“, rozejít se. Z toho, jak zřejmo, plyne neúprosný požadavek: ani se netknout dívky, dokud není svazek nerozlučný. Poznat druh druhá... Taine praví o snoubencích: „Zkoumají se tři dny, milují se tři měsíce, hádají se tři léta, snášejí se jakž takž třicet let.“ Zkoumají se tři dny... Kolikrát je známost navázána za půl hodiny! Někde na výletě, ve vlaku, v tančírně... známost i s přísahou!

Drž své srdce oběma rukama a pozoruj ostržima očima! Jest nejen směšné, nýbrž i nanejvýš trestuhodná a neodpustitelná lehkomyšlnost, že dívenka před svatbou, když by měla obě oči otevřít dokořán, je zavírá, a po svatbě, když se sluší je přimhouřit, je otevře, a vytýká manželovi kdekterou maličkost. O přátelství praví Theofrast a Seneka: „Ti, kteří činí úsudek, když už své srdce zadali, jednají převráceně a naopak; napřed posoudit, a pak teprve srdce dát!“ Neplatí to daleko větší měrou o snoubencích? Ale „tonoucího zachránit lze, zamilovaného nelze.“ (Ben Hur.) Spíš obrátím odpadlého, než bych přesvědčil zamilovaného. Zamilovala se — v němčině se říká „přemilovala se“, jako když se řekne „přehmátla se“ nebo „přesladila, přehnala, přetáhla...“

Tisícové denně volí stav, tisícové se denně při volbě mýlí, tisícové jsou po volbě nešťastní — proč? Protože volí pochybeně, neprosili za osvícení Ducha sv., Ducha rady, jejich rádcem jest duch tohoto světa, nálada okamžiku, opilá vášněň, hlas těla a krve. Jaký potom div, že jdou životem nespokojeni? Co jiného zbývá, leč s tupou resignací a apatií se vpravit do situace, na niž se nedá nic změnit. Muž hledí

zapomenout někdy u karet, u sklenice, v ní utopit svůj žal, rozptýlením mezi sobě rovnými najít aspoň na chvíli klid. A žena? Naplňuje své okolí neustálými nářky; při každé besedě slyšet její lamentace, každou zpověď začíná nářkem na muže. Kdyby hledali vinníka, našel by ho ten i onen v sobě.

„Já jsem se posekal, když jsem trávu kosil,
přeškoda nastokrát, že jsem tebe prosil.“

„Já jsem se požala, když jsem trávu žala,
přeškoda nastokrát, že jsem si tě vzala...“

Miluj dívku, ne anděla! (Lessing.) „Chraň se, by ti tvé blouznění neproměnilo v tvých očích praobyčejné děvče v anděla!“ Neuvěřitelně, že muž, jinak rozumný a bystrého rozhledu, je v tomto směru tak malicherný a že může mluvit o své vyvolené s nadšením větším než Petrarka o Lauře; velebí její moudrost, krásu, rozšafnost, a nepozoruje, že jest koketa. Muž, „stará vojna“, prolévá pro ni v noci hořké slzy. Neprodělal žádné sebevýchovy a sebekázně, nenaučil se správně volit mezi tím, co prospívá a co lahodí, okouzlen zevnějšími půvaby zůstane na povrchu, a odpyká to životním štěstím; vybere si ženu koketu, dostane takovou, jaké jest hoden, a sám se tak nejvíce vytrestá. „Podle nevěsty, kterou si muž zvolí, se dá hned poznat, jakého ducha jest.“ (Goethe.) Mluvím s jedním — počítal se ke katolické inteligenci, měl volit mezi dvěma, mezi ušlechtilou, čistou, jemnou dívkou, k níž vzhlížel s opravdovou úctou, a lehkým, smyslným, parádickým děvčetem. „Když mne ta druhá k sobě táhne víc než první...“ Nedovede rozeznávat mezi láskou a vášní. Vášně pomine a vyprchá, láska potrvá, jak se mohl dočíst v Schillerově písni o zvonu. Vášně poutá k sobě nepochopitelnou mocí srdce, která chladnému pozorovateli se jeví neslučitelnými. Ale jaké vystrážlivění po svatbě! Ženíš se pro krásu? Ta trvá do času. Ženíš se pro ctnost? Ta trvá na věčnost. Nevěsta k nám obrací nejsličnější, třebaže líčenou tvář. (Knigge.) Kdyby jinoch hleděl na vnitřní cenu snoubenky, není možno, aby se při svatbě šíleně zamiloval do mladší sestry své nevěsty, kterou tehdy po prvé spatřil, jako v minulém století básník Bürger, nebo do komorné, kterou manželka přivezla s sebou, jako portugalský král Pedro.

Manželství — budova; její základy jsou položeny v době známosti, tu začíná stavba rodinného štěstí. Plán jest od Tvůrce, ale jeho provedení svěřeno dvěma slabým bytostem. Můžeš-li stěží ručit za sebe, kterak se můžeš spolehnout na neznámého? Dnes, kdy se všechno padělá, kdy se napořád lže? Italský šlechtic Don Cesare d'Azeglio dal nevěstě před svatbou písemně seznam všech svých nectností. Pochybuji,

že by se našlo mnoho následovníků. Proto nezbyvá, leč abyste otevřeli oči sami a pozorovali bedlivě, jaké „věno“ vyvolená nebo vyvolený do společné domácnosti přinese. Mnohdy lze z nepatrné maličkosti soudit na povahu druhého, jen když máme otevřené oči! Jaká naivnost ve výroku: „On jest ke každému hrubý, jen ke mně jako máslo...“ Žel, že u rodinného krbu se to „máslo“ tak rychle rozpustí!

Před málo léty vyšel spisek Paměti Františka Dědiny. Jakýsi deník prostého rolníka. V něm se dočítáme, jak se seznámil se svou manželkou. Pozoruje dívčinu v kostele; jiné šilhají po chlapcích, ona neodvrátí očí od modlicí knížky; ostatní domů každá se svým hochem, ona s matkou. Připojí se k nim, dají si slovo, že „se do smrti neopustí“, matka obejmě oba: „Já tu dlouho nebudu, ale ráda umru, když vidím, že má Anička nebude opuštěna.“ Zá týden šli oba s matkou z kostela přes celou vesnici, všude okna i dveře plné starých i mladých... každý věděl: „Ten ji povede k oltáři.“ Měl možnost volit daleko bohatší nevěstu! Jejich manželství bylo neobyčejně šťastné!

Podobně se seznámil s nevěstou slavný italský sochař Duprè, tehdy chudý řezbářský pomocník. O svatodušních svátcích asi r. 1835 vidí v kostele dívčinu; v jejím chování cosi tak lahodného, cudného, milého, že stál jako očarován. Lidé po skončení nejsv. oběti vycházejí, dívčina se modlí dál. Obdiv, úcta — to byly pocity, které v jeho srdci její andělský zjev vzbudil. Sledoval ji nenápadně, jednou si dodal odvahy a chtěl jí nabídnout srdce, ale jakmile postřehla, že za ní běží, odbyla ho rázně. Viděl, že to nepůjde jinak, než po „starosvětsku“. Zaklepal na dveře její matky, chudé vdovy, ta ho vyslechla a nakonec mu řekla, že se otáže dcery a promluví s jeho matkou. Výsledek konference obou maminek byl, že směl k své Mařence třikrát týdně večer docházet a u přítomnosti její matky s ní asi hodinu mluvit. Ale i toto docházení mu maminky brzo přestřihly. „Jste ještě mlád; než si budete moci Mařenku vzít, uplyne mnoho vody, vy se zatím můžete změnit a oblíbit si jinou dívku, snad i bohatší nežli my.“ Takové ultimatum Jeník nečekal, ale nic neplat, musil se odevzdat do neúprosného osudu. Přece však k svatbě došlo. Po čtyřiceti letech, když ona už dřímala věčný sen a kdy on z chudého tovaryše se stal bohatým a slavným umělcem, vzpomínal, že si nikdy k ní nedovolil ani nejmenšího; tak ho ode všeho nedovoleného zdržovala úcta k andělské snoubence. Vzpomínka na Mařenku stačila, aby se varoval hospodského hluku a hrubých veselostí s druhy, kterých dříve vyhledával. A po svatbě? Láska a úcta k manželce zůstala vždy stejná; ani ho nenapadlo zbavit se jí, jak učinil

u nás jakýsi chud'as, když se stal ministrem, že zapudil prostou ženu z české krve a namluvil si prohnanou vídeňačku. Náš umělec? Jemu se někdejší chudička dívčina stala strážným andělem — jemu i jeho rodině... ctnostmi svého šlechtného čistého srdce.

P. Veselý T. J. uvádí jakousi Platonovu báseň, mně naprosto neznámou. Kupido, provedený synáček Afrodity (Venuše) a navlas stejný jako jeho záletná maminka, bůh smyslné lásky, se prý zatoulal a potkal bohyni hlouposti. Ta se do něho hned zamilovala, ale Kupido byl tak nezbedný, že sama Hloupost ho měla brzo dost. Aby se ho zbavila, vyloupala mu oči a utekla. Afrodita běžela k bohům a obžalovala ji, žadajíc, aby byla ztrestána smrtí; ale to nebylo možné, poněvadž Hloupost je nesmrtelná! Vyřkli tedy ortel: „Hloupost bude na věky Afroditě (bohyni tělesné lásky) sloužit a slepého Kupido vodit.“ Slavný kazatel dodává: „Od té doby smyslná láska je slepá, a nadto ještě hloupého má vůdce, a ti, kteří se neřádně (nezřízeně) milují, do vlastního neštěstí slepě lezou; hloupost je vodi, kam může... Omnis amans amens... milenec ztřeštěnec.“

17. Sněženka.

Milý kvítek... Viz, jak skromně kloní hlavu k zemi! A to jest její záchrana. Nezvaní hosté, hladoví mravenci, vylezou po stvolu do květu, jehož vůně je vábí; rádi by se dostali k sladkému nektaru. Ten však není pro ně. Vykořistili by milou sněženku, vyssáli, a vyssátou by ponechali osudu, zániku, uschnutí... zahynula by bez plodu, neužitečně by kvetla. Její skromnost a svatá zdrželivost, jak řečeno, jest jí ochranou. Mravenec vyleze až do korunky, tam se překotí a spadne na zem. Sněženka trpělivě vyčkává, až přijde její čas; předčasné „přítelství“ by jí přišlo draho. Teprve včelku pustí dovnitř, včelku, která přilétá, aby ji oplodnila, ne aby ji zneužila. Zelený nádech na bílém kvítku připomíná spojené dvě ctnosti, nevinnost a raději.

Pochopilas, dívko, proč ti vkládám sněženku do tvého památníku? Stůj na stráži! Chraň se pirátů! Nehledají dobro tvé, jde jim jen o ukojení vlastní vášně! Vykořistit tě chtějí — — Proto pozoruj, buď zdrželiva vůči každému, kdo se ti nabízí za „přítele“¹⁾ nebo dokonce za společníka tvé životní

¹⁾ Dívka dostala dopis od „mladého pána“, se kterým jednou mluvila v nádražní čekárně. Chce, aby mu byla „příteľkou“, aby navrhla způsob schůzek (on bydlil v X., ona v Y.)

pouti, a zvláště, jde-li o neznámého. Dej si předložit jeho „cestovní pas“, jeho „občanskou legitimaci“, a zkoumej pečlivě a bedlivě jeden bod za druhým. Tak to dělají na hranicích, než koho do své země pustí, aby se jim tam nenastěhovalo nějaké podezřelé „individuum.“ Jednej podobně, než koho do srdce pustíš, aby se ti tam nenastěhoval někdo, koho bys nedostala ven ani šroubem a pákou!

Zkoumej za prvé, jakou má minulost. Kupuješ-li boty, nechceš obnošené; kupuješ-li šat, nechceš upotřebený; bereš-li na sebe prádlo, nevezmeš takové, které jiný už nosil, dokonce nevyprané a použité nevím od kolika lidí pochybné kvality. A když jde o snoubence, spokojila by ses s vetešnickým zbožím? Člověk, který měl řadu známostí, který přebíhal od jedné k druhé, hrál si s nesčetnými dívčími srdci a tak v sobě vypěstil neovládanou neustálou žízeň po pohlavních rozkoších, která vymáhá střídání co možná nejčastější (Jindřich IV. Francouzský to o sobě nepokrytě doznal), ten vidí v manželství jen pokračování své nevázanosti. Jak je možno, aby jeho osoba a srdce patřilo manželce cele a bezvýhradně? Po prvním opojení jest v duši pusto; jako kouř hnaný větrem se náhle obrací jinam, tak tato náklonnost se žene bez rozmyslu za tím, kdo mu do cesty přijde.

Hrdost katolické dívky vymáhá, aby odmítla člověka, je n ž měl již kolik známostí, jenž jiné slíbil a slovo věrolomně zrušil, jenž snad dívku podvedl, svedl a zrádně opustil. Čistá dívka má právo žádat od snoubence, aby jeho minulost po této stránce byla bezvadná jako její. Zde můžeš a máš být hodně náročná!

Za druhé, zkoumej pečlivé rubriku : „Svoboden“ ... Nezačínej nikdy s tím, kdo jest v á z á n. Jak nízké, podá-li dívka ruku rozvedenému nebo dokonce se sama vetře mezi něho a manželku, a dětem „odvede“ tatička nebo mamičku, jak mi jedno děvčátko před lety žalovalo. Děvčeti bez víry a bez svědomí se nedivím, ale věřící dívka! Jaká bezohlednost, bezcharakternost, nízkost, egoismus! Ani kus srdce, ani stín svědomí, ani zdání dívčí hrdosti! Církevní sňatek uzavřít nemůže, a štěstí, v které doufá? Když na její hlavu padají slzy a kletby opuštěné manželky a dítek? Ve své bláhovosti a zaslepenosti se spoléhá, že zůstane věren jí, když věrolomně zrušil věrnost slíbenou a přísahou stvrzenou první ženě? Že by se našla věřící dívka, která podá ruku špatnému odpadlému knězi, pokládal jsem před r. 1918 za nemožné; a přece ..

atd. Nakonec: „Kdybyste snad nechtěla, opatřte mi jinou vhodnou přítelkyni.“ Místo „přítelkyně“ by bylo přiměřenější jiné české slovo!

Za třetí, nepřejdi a nepřehlédni nikdy rubriku: „Náboženství.“ Nezačíněj s jinověrcem nebo nevěrcem. Hrdost katolické dívky tak žádá, ohled na tvou spásu tak žádá, ohled na duše tvých dítek tak žádá. Co činí nebe nebem? Shoda názorů! Co činí manželství rájem? Totéž! Co jest pramenem sporů, hádek, výstupů? Zdaž ne to, že on soudí tak, a ona onak? A to ve věcech nejvšednějších! Což teprve, jste-li rozdílného smýšlení ve věcech víry? Proč je mnohému studentu na exerciciích tak blaze? „Ve škole neslyšet leč posměšky proti víře; já jsem jediný věřící v celé třídě. Zde jednou za rok, ve společnosti těch, kterým je svaté to, co jest svaté i mně... Zde jsem v jiném světě.“ Jak milo na Sv. Hostýně! Obklopeni poutníky, kteří oduševnění touže vírou a týmž duchem, rozniceni stejně vroucí láskou ke Královně nebes!

Krom toho měj na zřeteli, že nevěrci jeho „svědomí“ dovoluje rozluku. Co si z toho dělá, opustí-li tě a jde-li za jinou? Ty však, katolička, jsi vázána. Dnes sotva lze věřícímu jinochovi věřit; čím méně nevěrci? Před svatbou slibuje hory doly. „Já ti nebudu dělat překážek ve vykonávání náboženských povinností, já ti nebudu bránit v náboženské výchově dítek...“ Ale až budete svoji, řekne: „Já jsem pán.“ Ani na písemné záruky nelze se spolehnout, což teprve na planá slova? Z tisíce sotva jeden se najde, jenž plní, co slíbil. „Ano, to je pravda, a ten jeden, to je můj Vašíček...“ Jen počkej! Až nedovolí děti pokřtít, až je bude posílat do beznáboženské školy, až budeš vidět, jak sousedky připravují děti k prvnímu sv. přijímání a tobě nebude dovoleno, až se bude posmívat a tupit před dětmi to, co tobě je svaté, až budeš umírat a on ani k tvému smrtelnému loži kněze nepřipustí, pak poznáš a uznáš, že exercitátor měl pravdu a že viděl dál, než ty ve své zaslepenosti. Zbožná věřící dívka v X. se zadívala do neznaboha a dala se „láskou“ tak omámit, že po jeho přání s ním uzavřela sňatek civilní. Blouznění pomínulo velmi brzo, svědomí jí začalo mučit, když už bylo nemožno vyplést se z osidla, do něhož dobrovolně vlezla. Brzo nebezpečně onemocněla, a konečně vyřkl nad ní lékař ortel. Prosila muže, aby jí dovolil aspoň na smrtelném loži přijmout svaté svátosti. „Ne!“ Služebná se pokusila kněze zavolat, jenže muž po celou dobu nemoci neoputil příbytek a hlídal dveře. Kněz sice přišel, ale u dveří odbyt. „Žádný kněz při svatbě, žádný kněz při pohřbu.“ Tak vypadala ta jeho „láska“. Zločinci se vyplní jeho poslední přání; zde umírající manželka prosí nadarmo, ba ani nevěděla, že kněz tu byl. Ale čí vina? Tys dala přednost tvorů před Tvůrcem, a on dal přednost d'áblu před manželkou. Čím kdo hřeší...

Znám jediný případ, kde muž dané slovo splnil. Měli se upřímně rádi, po letech šťastného soužití onemocněl, a teď manželka vynakládala všemožné úsilí, aby ho alespoň v poslední hodině pohnula k přijetí sv. svátostí. Nadarmo! Zemřel bez Boha, a ona jako tonoucí stébka se chytala poslední naděje: „Snad vzbudil v poslední chvíli dokonalou lítost...“ Jde na faru vyjednávat pohřeb. „Kterak ho mohu církevně pochovat, když byl nevěrec?“ „Ale ne, on nebyl tak zlý...“ „Zde čtete“, a podává jí oznámení, o němž nevěděla; muž vystoupil z církve a prohlásil se za bezvěrce. Ted' byla zoufalá; měli se rádi, a jaká naděje v budoucí shledání?

Někdy dívka namlouvá sobě a chce namluvit i mně, že ho po svatbě „obráť“. Stolz praví, když jde o opilce: „Huso hloupá, nebud' tak naivní, a nemysli si, že se obrátí po svatbě, je-li ničema před svatbou.“ Totéž platí o víře a zbožnosti. V Písmě sv. čteš výstrahu: „Neberte si ženy pohanky a nedovolujte svým synům nebo dcerám sňatek s nimi. Neobráťte k Bohu vy je, ale odvrátí od Boha oni vás.“ (Viz Dt 7. 3) Sv. Pavel píše: „Kterak víš, ženo, že obrátíš svého muže? (1 Kor 7. 16) Elisa Embertová, zasnoubená... Jest večer před sňatkem, a příbuzní i sezvaní hosté jsou již pohromadě. u stolu zábava v proudu, tu ona pozná z jedné snoubencovy poznámky, že jest neznaboh. Konec — — Domlouvali jí rodiče, prosili příbuzní, slíboval on, marně. „Nevěřci já ruku nepodám“ — a ze svatby nebylo nic. (Stalo se v Paříži 1776.) Tak jedná dívka, které jest víra svatá a duše drahá, hrdá, věřící, rozumná dívka, která nechce svým dětem zvolit za otce neznaboha, který by byl osidlem a zkázou jejich duším!

Co se smíšených sňatků týče, slyš ještě slovo Benedikta XIV: „Nejvíce mne rmoutí, že existují katoličtí křesťané, kteří bídně ošáleni nepřičetnou láskou, nehrozí se celou duší těchto ničemných sňatků, jež svatá matka církev bez ustání zavrhovala a zakazovala, nejsouce v hloubi duše přesvědčeni, že jest jejich naprostou povinností jich se varovat. Schvaluji horlivost biskupů, kteří se snaží přísnějšími církevními tresty zdržet věřící, aby se nespojovali s jinověrci tímto svatokrátelným poutem. Vybízím všechny biskupy a kněze, aby ze všech sil odstrašovali katolíky obou pohlaví od takových sňatků, které by uzavřeli jedině s nebezpečím spásy vlastní duše, aby jim zabraňovali a je účinně zamezovali každým dovoleným způsobem...“ (Konstituce „Matrimonia“ 1741.)

Slyš, jak přísně zakazoval Hospodin smíšené sňatky svému lidu: „Nespřízníš se s nimi (pohanskými národy), a nedáš své dcery jejich synům, aniž vezmeš jejich dceru pro syna

svého; neboť odvedla by tvého syna, aby mne nenásledoval, a sloužili byste bohům cizím, pročez by se popudila na vás prchlivost Hospodinova a rychle by vás zahladila.“ (Dt 7. 3 n) Toto přikázání bylo snad první ze všech, které vyvolený lid přestupoval, sotvaže z egyptského otroctví přešel do země zaslíbené, a následky? Po staletích z ní putovali do jiného otroctví, místo k Nilu na Tigris a Eufrat, do zajetí assyrského a babylonského; v prvním deset kmenů nadobro vyhynulo, a z druhého se jen zlomek za Kyra vrátil. Nej-moudřejšího krále, který kdy na stolci Davidově seděl, svedly k modloslužbě a uvrhly v záhubu smíšené sňatky (s princeznami pohanských sousedů), nejedno národní neštěstí v Judsku zavinila královna pohanka nebo polopohanka, na př. Atalie, manželka Joramova. (2 Par 22) Esdráš po návratu ze zajetí lká: „Otcové naši nabrali sobě a svým synům dcer pohanských a smísili se s národy nesvatými, a knížata byli v tom první.“ (9. 3) Což nebyla i potopa zaviněna smíšenými sňatky? Potomci Sethovi, bohobojní, brali sobě dcery z rodu Kainova, svedeni jejich krásou, a tak se rozmohla nepravost po celé zemi.

Albán Stolz vypravuje o služebné dívce, zaměstnané v jednom velkém pařížském závodě. Šéfovi se líbila její píle a svědomitost, a po bedlivé úvaze ji zvolil za manželku staršího syna. „Peníze nepotřebuješ, jsem milionář, ale andělskou a vzornou družku životem potřebuješ.“ Syn souhlasil, a dívka odmítla. „Proč?“ „Protože vaše rodina je protestantská.“ „Nebud' bláhová!“ Dívčina však trvala na svém a nezměnila svého rozhodnutí, ani když jí po letech nabízel mladšího syna. „Raději do smrti služebnou.“ Našla by tato dívka jakož i svrchu uvedená Embertová hojně následovnic u nás?...

Čtvrtá rubrika: z b o ž n o s t. „Je tvůj hoch věřící?“ „Samozřejmě!“ A já pak přijdu na to, že je katolík podle jména! „Tomu říkáš věřící? Sama nevíš, zda vůbec v Boha věří, a v kostele jsi ho ani jednou neviděla!“ Nemožno od hochy žádat, aby přistupoval denně ke stolu Páně; sotva bys takového brzo našla. Ale svědomité plnění povinností svaté víry jest podmínka nezbytná. Musí ti přec jít o to, abyste si založili rodinu skutečně křesťanskou, katolickou „každým coulem“, rodinu, v níž by vládl Kristus a jeho duch, nikoli duch tohoto světa! Jen zbožného jinocha — a ved' ho slovem i příkladem k tomu, aby byl ještě zbožnější. Nebud' neprozíravá jako jisté děvče mně známé. Začala s neznabohem. „Učiň tomu konec!“ „Učiním, neobráti-li se před svatbou.“ „Takové obrácení k vůli nevěstě nestojí obyčejně za mnoho!“ Ale přesto se „obrátil“, dal se i pokřít, a rodiče i jeho sestra se vrátili do církve. „Čtyři duše zachráněné — a to je má

zásluha... Kdybych byla zůstala svobodná (jak jsi Kristu Pánu slíbila!), byl by Pán Bůh přišel o čtyři duše." (A ty o ženicha!) Chodil s ní do kostela, na májovou, na mši sv., její rodiče souhlasili, vidouce, že se nadobro změnil. Svatba, v kostele, okázalá... První neděle po svatbě: „Tak pojd' do kostela!“ „Ale dej si pokoj... Já tu komedii provozoval dlouho dost — abych dostal tebe a s tebou dům...“

Pátá rubrika: p o v o l á n í — Uživí rodinu? Dnes se muž nestydí, dát se od ženy živit nebo trávit její věno, statek, dům... Lench, marnotratník, kterého vábí tvé peníze a ne tvá osoba; být bez práce lacino na cizí útraty živ! Manželka velmi bohatého továrníka o své jediné dceři: „Moje dcera nebude musit celý život dělat, a vyvolit si může, koho bude chtít, a ten s ní bude mít zlaté časy...“ Nálety jim rozbily továrnu i činžák!

Za šesté: nemysli na takového, který jest stavem, vzděláním, jměním od tebe příliš r o z d í l n ý. Nerovné spřežení nerado spolu oře. Z vesnice nechod', jinochu, pro nevěstu do města, zůstaň v hospodářství vždy cizím tělesem, a naopak, selskou dívku neber do města, pro městský život se sotva bude hodit. A ty, dívko, nevěř tomu, jenž jest daleko bohatší než ty. Jaké vzdušné zámky si mnohdy nerozumná staví! „Nikdy mne nenapadlo, že by mne mohlo potkat takové štěstí...“ Vidí se milostpaní, a z touhy i v naději po tak netušené krásné budoucnosti je mu ve všem po vůli. „Ve všem“... v čem! Bohužel! Matka, ještě nerozumnější než dcera, jí přizvukuje a v zaslepenosti utvrzuje. Marně ji duchovní správce, otcovsky smýšlející přítel její duše, před neprozřetelným krokem varuje. Ženské, naoko jí přející, sestrkají hlavy dohromady: „To je čirá závist — zavídí chudé dívce, že by mohla udělat štěstí!“ Dělej si tedy, co chceš! Má škoda to nebude! Ale jak truchlivé vystřízlivění! Jak hrozné zklamání, a nadto posměch těch, kteří jí skutečně záviděli!

Rozumně smýšlí dívka u Shakespeara. Nápadník se táže její služebné: „Což na ni nepůsobí moje bohatství?“ „Ovšemže, a lituje, že se ho dostalo takovému oslu.“ Jinde u téhož autora: „Třebaže jest bohatá, myslíš, že se najde takový blázen, aby se zasnoubil s peklem?“ „Raději... se dát každý den ráno zmrskat na veřejném trhu!“ Jen šibeniční humor může prohlásit: „A byť si měla chyb co 52 kobyly, jen když má peníze.“ (Tůž.) Bereš si manželku (manžela) nebo peníze? — Kdesi rodiče: „Ale dej si říci. Všecko je na této partii ideální — krom něho samého!“ Krom ženicha, což je přec hlavní! Kosmáková Eugenie, sličná nemajetná koketa, hledala peníze a lovila bohaté ženichy; on, nehezký a bohatý, hledal hezkou nevěstu; našli se — našli také štěstí?

Za sedmé: „Z jaké rodiny pochází? Do jakého příbuzenstva bych se dostala?“ Dejte tomu, že on je docela pořádný; jaký však pro tebe život s takovými švagry a švagrovými, „známými“ daleko široko? Jaká je tvá nastávající tchyně? Jak snadno se dá muž od domácích proti manželce poštvat! Jaký div, když všichni se všech stran do něho hučí! Ubohá má pak očistec na zemi. „Do jakého hnízda jsem se dostala!“ Přečti si Raisovu trojdílnou povídku Rodiče a děti! Ale — jablko obyčejně nepadne daleko od stromu, a sova nevysedí sokola. Ocas musí za liškou... Kudy jehla, tudy nitka, jenže trochu později; jaká matka, taká dcerka, jenže ještě volněji... Jaký otec, takový syn... Pozoruj, jak se chová k matce, k sourozencům... tak se bude jednou chovat k tobě! Hod' také okem po své nastávající tchyni, jaké jest její chování k manželovi? Má-li ženaté bratry (neb ona vdané sestry), jest velmi radno si všimnout, zda učinili své manželky (své muže) šťastnými.

Co jest ještě věcí, které nutno zevrubně uvážít! Na neposledním místě z d r a v í. S nemocným manželem nejen že budeš mít kříž; jde také o děti, nehledě k tomu, že se vydáváš v nebezpečí brzkého ovdovění. Kterýsi francouzský časopis dal před lety hlasovat svým čtenářům (pouze ženatým!), která vlastnost se jim na manželce nejvíce líbí. Největší počet odpovědí zněl: „Zdraví.“ Na třetím místě přišla dobrotivost, na čtvrtém upřímnost, na šestém věrnost atd. Krása až na třináctém místě! Tobě radím: „Tuto rubriku (krásu) v cestovním pase přeskoč!“ Jenže přemnoží si všimají jen jí, a přeskočí všecky ostatní! Rodiče mi piší: „Domluvte naší dceři; uchází se o ni hoch velmi řádný a zbožný, ale ona za druhým, lehkomyšlným a ve víře lhostejným. Má sličnější tvář, to je to!“ Domlouvej zamilované!

Zavři srdce na dvojí závoru před člověkem, který jest doma hostem a domovské právo má v hospodě. O p i l e c... odpykají to potom dědičně zatížené děti! Nedávej srdce p r c h l i v é m u, vyhni se m a r n o t r a t n í k u a l í n é m u povaleči, jenž se dá doma od sester neb od matky obsluhovat, a tráví čas zahálkou (procházkami, výlety...).

Nepřehlédni v cestovním pase rubriku „věk“. Velký rozdíl věku nebývá na prospěch! Jest o mnoho starší on? Budeš brzo vdovou s několika nezaopatřenými dětmi! Jsi o mnoho starší ty? Pak už myšlenek na vdávání vůbec nech! Takový muž se zapletá v osidla. Manželka očividně stárne, on vidí vůkol mladé sličné tváře, a pokušitel má snadnou práci. Krom toho při velkém rozdílu věku sotva si budete oba dobře rozumět; vždyť i v přátelství bývá podmínkou, aby byli pokud možná sobě blízcí i věkem!

V Paříži provedli před lety statistiku; zkoumali 100.000 manželství, a výsledek byl: několik tisíc rozloučených, 25% žilo v neustálých hádkách, přes 50% manželů bylo si vzájemně lhostejno, jen 13 ze sto tisíců dokonale šťastných, tedy jedno ze 7692, 0.013%! V Americe provedli podobnou statistiku; mnoho tisíc manželů tázano, kdy manželku nejvíce milovali; 70% odpovědí znělo: „Před svatbou.“ V době bláznivé známosti! Jinými slovy: po svatbě lásky ubývalo, místo co by jí přibývalo; čím více poznávali druh druhá, tím více se jeden druhému odcizovali. Jak vysvětlit neutěšenou bilanci obojí statistiky? Nerozumějí si. Šveholení za svobodna nelze nikterak nazvat vzájemným porozuměním! K tomu, aby si rozuměli, jest nezbytně nutná naprostá jednota v názorech, jak tomu na př. bylo v neobyčejně šťastném manželství Garcíy Morena. Nejsou-li struny harmonicky sladěny, máme místo hudby tureckou muziku. Nejsou-li povahy sladěny... Jak mohou být sladěny, je-li dissonance už v základním tónu, v náboženském přesvědčení! Jaký pospolitý život, jaká výchova dítek!

V začátcích náklonnost udusit! Když celé srdce hoří, jest pozdě hasit! „Já bych bez něho nedokázala být živa...“ Tak nemluví rozumná a čistá láska! „Já umru, když si ho nevezmu...“ Nebylo by lépe, abys umřela, než abys žila v nešťastném manželství? Raději zůstat svobodná a rukama si vydělávat chléb než být zoufalá po celý život. Ale známá věc: přijde-li dívka „na radu“, chce slyšet radu jedinou... Já abych hned vzýval všech 14 svatých pomocníků za sílu a trpělivost. Mluvím ovšem do větru; za rok potom přijde s pláčem a chce, abych ji těšil. „Neříkal jsem ti to?“ „Říkal.“ „Nevaroval jsem tě?“ „Varoval.“ „Poslechla jsi?“ „Ne-poslechla.“ „Tak tedy — komu není rady, tomu není pomoci, kdo chce kam, pomozme mu tam, každý jest svého štěstí strůjce, jak si kdo ustele, tak si lehne, co sis nadrobila, vyzobej!“

Jisté vlastnosti povahy, podružné sice, ale i ony mají při volbě svůj význam a není radno, nechat jich bez povšimnutí. Zde bych měl spíš oslovit jinocha¹⁾ a vybidnout ho, aby se

¹⁾ Této stati snad bude někdo vytýkat, že se obrací výhradně k dívkám a ne zároveň k jinochům. Věc má své důvody. Za prvé, pokyny dané dívkám si může jinoch snadno upravit pro sebe; za druhé, dívka, citovější, při volbě vážnější — obyčejně má jen možnost říci „ano, ne“, nemůže jako jinoch nabídnout ruku sama, komu by ráda, truchlivými následky nešťastné volby více postižena než hoch, vymáhá více zřetele a starostlivosti radícího vychovatele než jinoch.

zamyslel nad tím, nebude-li mu jeho manželka jednou dělat ostudu a mrzutosti neustálými výstupy se sousedkami, klebetivostí, povídavostí, marnivostí... Žvolit pracovitou, která ti služku ušetří, ne která bude sama dvě služby potřebovat.

Neřídít se tedy při volbě modrýma očima a kadeřavými vlasy!

„Pouze očima se nežeň, pošli ucho mezi lid;
snadno jest se oženiti, ale těžko rozženit...“

Nejed' rychlém na komoni na námluvy, krajane;
chléb se sní a pivo shltne, ale žena zůstane...“

„Snadno jeden hlupák koupí, co sto moudrých neprodá...“ Bretonci říkají: „Jdeš-li na vojnu, modli se jednou; jdeš-li na moře, modli se dvakrát; chceš-li se ženit, modli se třikrát.“ Naše přísloví „Dvakrát měř, jednou řež“ platí zvláště zde! Moderní státy dovolují sice r o z l u k u. Ale nevíš, co odpověděl Pán, jsa na tuto věc od farizeů tázán? „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“ Před Bohem jest platný a tedy křesťanským snoubencům jedině přípustný sňatek uzavřený podle církevního práva v katolickém chrámě před katolickým knězem. Sňatek civilní nebo v jinověrecké modlitebně uzavřený jest před Bohem neplatný; takoví nemohou dostat rozhřešení, a jsou v jistých případech i vyloučeni z církve. Je tedy na pováženou, odhodlat se ke kroku, jímž si už za živa zatarašiš nebeskou bránu!- Lehkomyslné uzavírání sňatku, a ještě lehkomyslnější rozchod. Před lety jsem dostal od jistého šťastného manžela dopis, kde strašně láteřil — nikoli na ženu, nýbrž na faráře, že ho prý „s jeho starou svázal a teď ho nechce rozvázat“ ...

Co je tedy věcí, které nutno bedlivě uvážit, než komu otevřeš do srdce dveře! Nestací jen říci: „Máme se rádi...“ A ještě jedna věc; víš, že matku si nemůže a nemohl nikdo zvolit — to byla výsada jediného ze synů Adamových — toho, jenž si ji mohl sám neposkvrněnou vytvořit. Matku sis nemohl zvolit, milý jinochu, ani ty, ale někomu přec budeš jednou volit matku — svým dětem! Ne tak hledat sobě nevěstu, jako spíše s v ý m d í t k á m m a t k u. Je tento zřetel jinochovi při volbě směrodatný? Ať si nemusí tvé děti jednou povzdechnout: „Náš tatínek nám vybral opravdu povedenou...“ Dauphin, syn Ludvíka XIV., pravil o své manželce: „Není krásné tváře, ale jest čistá a šlechtná. Kdo ji pozoruje z dálky, nevidí na ní nic. Kdo ji pozná blíže, vidí, jak krásnou má duši. Nehledal jsem krásu, nýbrž někoho, kdo by byl andělem po mém boku a andělem mým dětem...“

Jednají-li oba rozumně, uváží-li všechny okolnosti, nezapomenou-li svou velkou záležitost svěřit na modlitbách svým andělům strážným a Matce Boží, je-li jinoch s to, aby uživil

rodinu, je-li jist, že s dobrým svědomím milovat může, chtěje učinit spíše šťastnou ji než sebe, je-li dívka jista, že jednou bude moci před věčným Soudcem zodpovědět tuto volbu otce svých dětí: pak teprve si mohou dát čestné slovo — před Bohem vševědoucím, jenž vás oba bude jednou soudit! — a pokládat se za snoubence. Ale nenuť nikdy dívku, jenž nemá k tobě lásky! Není surovějšího egoismu nad vyhrožování: „Jestliže si mne nevezmeš...“ Chceš, aby ona své životní štěstí obětovala tobě a k vůli tobě! Zárodky rozvratu a oboustranného neštěstí zaséváš na pole manželského soužití ještě dříve, než ti dívka patří!

18. Květy a trny.

„Podivné snoubení“, pomyslíš si... A přece není v říši květin ojedinelé! Růže, planá trnka, také bílý hloh, keř, z něhož podle legendy byla uvíta trnová koruna, věncíci čelo našeho božského Trpitele. V pohanském Řecku nosívali snoubenci při svatbě v ruku trnité větvičky tohoto keře, a když se vraceli domů, k domácímu oltáři, před kterým obnovili vzájemný lib věrnosti, nesli před nimi svatebčané pochodně z hlohu. Dodnes, po dlouhých staletích, se v Řecku tento zvyk do jisté míry udržel; nevěstu u oltáře zdobí totiž hlohovými větévkami. V Římě ověncili jimi celý dům snoubenky, a družičky podaly nevěstě košíček s bílými hlohovými květy. Před sňatkem vám sype kdekdo na cestu kvítí; vaši drazí pravé, romanopisec falešné, ale ti i oni vás ponechají vám samotným, jakmile bude váš svazek navždy spečetěn. Nelze jinak; pravé květy rychle opadají, falešné se svou nicotností prozradí, a místo květů se objeví trny. Vaším přítelem, těšitelem, pomocníkem bude pak jedině váš trním korunovaný Král spolu se svou Bolestnou Matkou.¹⁾

¹⁾ Dva angličtí básníci, autor Ztraceného raje a autor Snu letní noci, upozorňují na to, co trnů najde muž tam, kde jinoch si slibuje samé růže. První vkládá Adamovi na rty prorocká slova:

„Co bolů nesčetných a těžkých béd
nám (mužům!) s ženou spojení, ach, přinese!
Ten družku téže myslí nenajde,
a jeho volba — přehmat osudný;
jen zřídka, jakou chtěl by, dostane,
buď sama že dá přednost jinému
neb že mu rodiče ji odeprou,
neb pozdě že svůj uzří ideál,

Nicméně nezazlívám snoubencům, těší-li se z bělostných květů, neotrhaných hřichem, nepošpiněných vášní. Květy zdobily cestu do společného domova i nejsvětějším snoubencům, kteří na této zemi kletbou stížené, potem a slzami zkrápěné, kdy byli. Svátek Zasnoubení Panny Marie, svátek křesťanských snoubenců... Kdo by se zastavoval nad tím, že toho dne přistupují spolu ke stolu Páně, spěchají ruku v ruce k Ježíšově Matce i k jeho pěstounovi a prosí je, aby jejich dům byl vpravdě domem Božím, místem pokoje a blaha, jako jim kdysi byl nazaretský domek?

Svatí snoubenci nazaretští, vzor a příklad křesťanským snoubencům. Jak se připravovala k zasnoubení nejb. Panna? Jak sv. Josef? Podle zákona se nemohla Neposkvrněná Panna zasnoubení vyhnout, třebaže se zavázala slibem ustavičné čistoty. Komu podala ruku? Čistému panickému jinochovi. A Josef? S jakou úctou hleděl k své andělské snoubence! Byl přesvědčen, že spíše slunko zčerná, než by její čistota utrpěla úhonu sebemenší. Když pak viděl, že se stala matkou, byl zmaten. Proč? Protože si nepřipustil nejmenšího podezření. Že by jeho andělská snoubenka...? Ani nedo-

---

když nerozlučným poutem přikován
už k nehodné, již nemůže mít rád;
tak životní je štěstí zničeno
a pokoj v domě zmařen spolu s ním."

Druhý vzdychá:

„Ba skoro nikdy vlny věrné lásky
nám neublají mile, blaze, sladce,
hned závisí vše na příbuzných volbě —“
„Ó peklo, cizím okem nejmilejší volit!“
„A pakli volba učiněna z lásky,
tu přižene se válka, nemoc, smrt,
a rozptýlí tvé štěstí jako dým,
že zmizí jako vánek, sen neb stín.
Jak v černém temnu noci svitne blesk
a rázem nebe ozáří i zem,
však než kdo může slovo vypravit,
je po světle, a vůkol temno zas;
tak rychle zatmí se i všeho štěstí jas...“

Beethoven vyslovuje příteli soustrast k úmrtí ženy a připojuje: „Obava před tímto rozloučením, která čeká každého manžela nebo manželku, by měla zdržet kdekoho, aby tento stav nevolil.“ Ale sám psal listy své „nesmrtelné milé“

myslí. Ano, jeho úcta k ní šla tak daleko, že se ani neopovážil jí se otázat, a kdo měl na takovou otázku právo, ne-li on, snoubenec? Ani otázku si nedovoluje, čeká, že ona promluví, a Maria nic. Stojí tedy před nevysvětlitelnou záhadou, a když konečně anděl ho poučuje, že počala působením Ducha sv., nepochybuje ani trochu a okamžitě poslušně plní rozkaz andělův. Milovali se v Bohu, podali si ruce, protože v tom viděli vůli Boží, čisté mládí bylo přípravou, a nazaretský domek? V pravém slova smyslu „zemský ráj to na pohled“!

Snoubenci... Jste již blíž oltáře, blíž rodinné svatyně; nicméně vězte, že i doba po zasnoubení má být neméně než doba předchozí známosti dobou vzájemného pozorování, dobou modlitby, dobou přípravy, nikterak dobou nevázanosti a hříchu.

Doba pozorování... O tom již dost obšírně promluveno. Věz, že chyby máš ty, chyby má i tvoje snoubenka. Že je teď nevidíte? Protože v době známosti hledíte jeden na druhého v růžovém světle! Ale až nastane trvalé soužití, pak objevíš ty chyby na ní a ona na tobě. Ted' jste oba v hloubi duše přesvědčeni: „U nás dvou jest nemyslitelné, že by někdy došlo ke sporu neb dokonce k hádce.“ Nuže slyš. V Essexu, anglickém hrabství, velikosti 4000 qkm, čítajícím obyvatelů hodně přes milion, založil kolem r. 1500 jeden hrabě nadaci, vykrmeného vepřika a soudek piva. Obdrží ji manželé, kteří budou moci přísahou stvrdit a jimž i sousedé dosvědčí, že celý rok po svatbě neměli sporu ani hádky, že si neřekli ani jediného křivého slova. Viš, kolikrát ta nadace byla udělena? Za 400 let již čtyřikrát! V 17. století ani jednou! (r. 1510, 1777, 1826, 1908.) Ale jako kdysi lpěli na tom, že země stojí a slunko kolem ní běží — smyslový vjem rozhodl, rozumovým důvodům byli nepřístupni — tak i mladí lidé; nedají se přesvědčit, jako by slepí byli a neviděli, že ani v jediném manželství, kterých vidí vůkol na sta, nevypadá to tak, jak si to malují oni.

Doba modlitby. Chystáte se ke kroku, jenž rozhodne o vaší budoucnosti a o vašem životním štěstí; proto nutno vyprositi si k němu požehnání nebes. Nespouštějte oči se svatých snoubenců nazaretských! Hled'te, byste jak oni v Bohu čistou láskou se milovali a s Božím požehnáním do manželství vstoupili. Kterýsi mladý manžel mi řekl, že v době známosti přistupoval se snoubenkou týdně k sv. svátostem, ač toho dříve nečinil — jedině proto, aby se uchovali oba čisti a aby si vyprosili požehnání na prahu temné nejisté budoucnosti. Je-li však cesta do stavu manželského dlážděna hříchy? Kolik hříchů před svatbou, tolik slz po svatbě!

Žádná svátost není tak často svatokrádežně přijímána jako tato.¹⁾

Poznal jsem dosti snoubenců, kteří se na svůj velký den připravovali svatě, a svatě i pojímali svůj svazek. U nejedněch byly poslední přípravou svědomitě vykonané exercicie. Modlitby v knížce *Ve šlépějích Neposkvrněné*, str. 620 a 631, vyjadřují plně jejich smýšlení. Čím vzácnější v dnešní záplavě zkaženosti, tím krásnější! Žel, že daleko častěji jsem musil hledět na známost hříšnou. Proč hříšná? Poněvadž

a) **nedovolená**, proti vůli Boží, protože nelze na sňatek pomýšlet, ať vůbec, ať v dohledné době. Ženatý Mirabeau a „jeho“ vdaná Žofie! Jejich dopisy se uchovaly; psali si je, když musili od sebe. Rozechvěni vášní, zmirají touhou druh po druhu... a když se zase konečně setkali? Každý by čekal, že si padnou do náručí, a zatím se zahrnují vzájemnými výčitkami. Podobně nevěřící Lenau se vdanou ženou (skončil v ústavě pro choromyslné).

b) Protože **není čistá**. Nejednou se mne snoubenci tázali, co jim jest po zasnoubení dovoleno. „Ne to, co manželům.“ Zde netřeba mnoho slov; stačí jediné krátké, srozumitelné, jasné pravidlo, jež platí o poměru jinocha k dívce vůbec: „Při čem byste svědků mít nechtěli nebo nemohli, to jest podezřelé, zákonem Božím zakázané, nedovolené.“ „Mně dovolil pan doktor...“ Odpovídám slovy sv. Pavla: „Kdyby anděl s nebe přišel a tvrdil, že jinochovi vůči dívce jsou jisté věci „dnes“ dovoleny, je svědce. Co je dovoleno, nemusí se štítit světla (svědků); cokoli hledá tmu (samotu), jest hříšné.“ „Moderní mládeži nutno rozumět...“ A moralisty (učitele mravovědy církvi schválené) nutno znát!

Rozeznávej mezi láskou a vášní! (Str. 128n) Vyslovil jsem jednou tato slova při dívčích exercicích, a kterási starší polohlasitě prohodila: „To se nedá rozeznat.“ Aby se nedalo rozeznat! Jenže musíš mít otevřené oči! Slepý není s to, aby něco „rozeznával“! Mnoho falešné mince jest za našich dnů raženo k podobě pravé a čisté lásky. (v. d. Vogelweide.) Za prvé, láska jest **klidná**, nenápadně jako svíce roznicena vnitřními přednostmi milovaného, tedy ctností, proto i trvalá a nepomíjející. Vášeň obyčejně vzplane rázem, jest urputná, nezkrotná, zanítí se na vnějších půvabech, k nim se upírá a o ně se opírá, hledá jen lahodu, proto jest pře-

¹⁾ Duchovní správce v Š. vypravoval, že u něho katechismus snoubenců trvá půl dne, a že za celou dobu jeho dlouhého působení mu účast nikdo neodepřel. Jinde se myslí jen na pečení koláčů a podobné důležitosti.

létavá jako stěhovavý pták. „Co jest láska? Rci!“ „Dvě srdce a jeden tep.“ „Rci, odkud se bere?“ „Přijde, a je tu.“ „A ještě pověz mi, jak mizí?“ „To nebyla láska, které se to stalo.“ (Halm.) Láska, která překročila meze, není ctností, cukr nejídá se plnou hrstí. „Věz: láska pravá vždy se chová jemně; svou vášeň, jež vře v hrudi tvoji temně, když nezkrotiš, pak raděj mne se vzdal a nečekej, že mohu tě mít ráda...“ (Cammoens.) Satiricky vyjadřuje epigram: „Láska nikdy nepřestává,“ na hrob vdovy láska psala; správněji by na něm stálo: „Ó kéž nikdy nazačala!“

Za druhé, a to jest nejspolehlivější zkušební kámen, na kterém rozlišíš pravé a falešné, láska jest o b ě t a v á. Pro bytost milovanou přinese jakoukoli obět, a nikdy neučiní nic, co by ji bolelo nebo udělalo nešťastnou. Vášeň jest sobecká, hledá jen sebe, své ukojení. „Ty musíš, musíš mi být po vůli...“ To jest vášeň, bezohledná, sobecká, surová. Tane mi na mysli velmi truchlivý případ; hoch stále dívku sváděl, dívka odporovala, až jednou při taneční zábavě povolila. Za deset minut po spáchaném hříchu jsou zase v kole, a najednou on vidí, že děvče zůstalo bezduché v jeho náručí. Ochrnutí srdce... Hoch pak přišel na exercicie, zoufalý... „Co její duše? Nemám ji na svědomí? Být věčně proklínán!“

Kde jest láska čistá, tam učiní snoubenec snoubence k vůli, co by neučinil k vůli ani rodičům. Je si snoubenka toho vlivu vědoma? Užívá ho, jak ho užívat má? Zušlechťuje snoubence, vede ho vzhůru, do vyšších sfér? Ovšem, těžko ho vést vzhůru, když sama jak chrobák se plazí v blátě a v prachu země. Jak může jinému dát, co sama nemá? Jak zušlechťovat, když sama jest lehkomyšlná nebo mělká povaha? Ale dívka vpravdě liliová, ta dovede snoubence vést ke hvězdám a být mu hvězdou.

„Sviť mi, má hvězdičko, sviť mi jen, sviť,
kdekoli kráčím po tmavé dráze,
v práci a pláči jde se to snáze,
když ty mi svítíš — sviť mi jen, sviť.“

V světě ta jediná byla jsi ty,
v bouři a víru, v života boji,
jež dalaš míru té duši mojí...
...Přes lidskou bídu ved' mne vždy v klidu
v nadhvězdnou výš! Sviť mi jen, sviť!...“

Naučit ho častému sv. přijímání, vodit ho ke stolu Páně, přistupovat spolu s ním. Tím si zajistí ú c t u, kterou má manžel k manželce mít. Jak málo se toho dbá! Úctu... Je-li si snoubenec u oltáře vědom: „Vedle mne klečí bytost andělská, mne bude životem provázet jak anděl strážný“, pak

hledí k manželce vždy s největší úctou, a ona jest doma pani — pani v nejušlechtilejším smyslu. Ne že by vládla — hlavou rodiny podle zřízení Božího jest muž; ale v tom smyslu, že muž jí ve všem vyjde vstříc, její slovo něco znamená, jejímu přání podle možnosti vyhoví, chová se k ní s uctivostí co největší. Jaký to má význam před dětmi, před domácími, před sousedy!

„Bud' hrda na svou dívčí čest, a celý svět nechť zná to, že svého mládí bílý květ si nedáš strhnout v bláto! . . . Je tvoje srdce něco víc než jarmareční zboží, a láska, jež ti udělem, jest odlesk lásky Boží.

Byť celý svět byl kalužinou, ty, dívko, bud' vždy studánkou! Kdo tebe nectí, není tebe hoden. Ale jak možno žádat úctu od jiného, nemáš-li ji sama k sobě ty! „Kde takové vám důvěrnosti cestu kleslí, tam následuje brzo hlavní kus, tělesný skutek, začátek a konec štěstí.“ (Shak.) Sedí stále u okna, vykukuje, vábí, kyne, zpívá jako kanárek, ale takoví zpěváčci stojí mnoho zobání. (Abr. a s. Cl.; „Fensterguckerinnen.“)

Když muž ví: „Já jsem si vzal děvče kleslé“ — ať se provinila s ním nebo s jiným, na tom nezáleží — jak si jí pak může vážit? Jak v ní může vidět anděla? Přišla ke mně jedna s pláčem: „Co ve mně manžel vidí! Zač mne pokládá! Jakýma očima na mne pohlíží!“ Já odpověděl otázkou: „Jak to bylo za svobodna?“ Tu měla vysvětlení! Úcta se nedá přikázat ani vynutit, tu si musíš zjednat, dokud máš k tomu čas. Ano, za svobodna má on radost, když mu je děvče po vůli. „To patří k lásce; máš-li mne ráda . . .“ Nerozumná povolí, ale pak hořce pyká. Obyčejně ji nechá, prostě proto, že se jí nabažil, a najde si jinou. Spravedlivý trest pro děvče, které jde raději za hlasem člověka, jehož zná sotva 14 dní, než aby dbala hlasu toho, jenž ji opravdu miloval a miluje, jenž za ni na kříži cedil krev a obětoval život. Myslí si, že lecjaký povaleč nebo hejsek s ní myslí lépe než božský Spasitel. Poznává, ovšemže pozdě, že o její pravé štěstí jde nejvíce jejímu Tvůrci a Vykupiteli, i když zakazuje a žádá oběť. Ale jako svůdce had se Evě tvářil co přítel, tak i svůdce tvůj. „Bůh tvým přítelem není, sic by ti tyto radosti nezakazoval; ale pojd' ke mně a za mnou, já ti je opatřím.“ Sladké hovory, všelijaké něžnosti, a děvče nepozoruje, že za vším se skrývá nejhrubší sobectví. Má ji „rád“ — asi jako tygr kozu nebo pavouk mušku; také ji nepustí a jinému nedá! Jemu jde pramálo o tvé štěstí! Ukojení vlastní vášně jest jeho cíl: „Máš-li mne ráda . . .“ A ona nedovede odpovědět: „Máš-li ty rád mne, nežádej to ode mne.“ U Calderona praví zosobněná Nečistota:

„Já jsem láska Bohem zavržená,
já jsem sladká lichotivá zhouba,
já jsem ze všech čarodějnic první,
libajíc já chystám smrt a zkázu,
had, jež člověk vlastní krví živí...“

P. Roothan, jeden z největších generálů T. J., měl při misii někde ve Švýcarsku kázání o nečistotě; předtím dal odnést Velebnou Svátost z kostela, věčné světlo zhasnout, oltáře obnažit, jako by chrám byl exsekrován (odsvěcen); tak skutečně odsvěcen chrám Ducha sv., lidské tělo, když svatokrádežně poskvrněno tímto hříchem. (Str. 121.)

c) Protože bez vážného úmyslu. (Str. 133.) Jistý časopis vyzval r. 1931 dívky, které se staly obětí vášně, aby sdělily svou zkušenost. „Musím stále plakat, bez ustání plakat. Za koho jsem dala svou nevinnost? Jak může takový člověk nezkušenou nevinnou dívčinu uvrhnout do tak hrozné bídy a zkázy? Kéž bych se byla zhroutila mrtva ještě v posledním okamžiku, kdy jsem ještě byla nevinná! Ti darebáci vědí, jak lapat nezkušené děti. Teprve v exerciciích jsem našla klid, ale nezapomenu nikdy. Ten, jenž mne o nevinnost připravil, byl pak první, jenž po mně házel kamením. Co výsměchu a posměchu jsem za ta léta snesla a budu musít ještě snést!“ „Mezi svými přítelkami si připadám jako zvadlý květ; ten ničemník se potom ještě chlubil, že mne a se mnou tolik a tolik dívek o nevinnost připravil.“ „Pěkný plavovlasý mladík, ale srdce bidácké; mé srdce krvácí z tisícerych ran. Vy mladické, ještě nevinné dívky, nevěřte, nevěřte pěkným slovům lichotníků...“ Bandité, horší námořních pirátů, s rozdílem, že dopadený pirát je pověšen, tito se bezstarostně potulují a bez obavy před trestem své banditství provozují, ba mohou se jím i vychloubat. (Str. 134.)

Výstražný příklad uvádí F. Horák O. Praem. ve svém Otčenaši. Ve vlaku se výrostci baví o známostech; jeden se chlubí, kolik „jich“ už měl, vesměs pochybné kvality, a jak si nakonec vzal na mušku i jednu zbožnou dívku. „Pane, ta mi dala práce! Ale já si řekl, že ji musím dostat stůj co stůj. Ale byla to tura! Po celé měsíce jsem musil dělat svatého, se žádnou jsem se nesměl ani ukázat, do hospody jsem nesměl, do kostela musil, tak tak že jsem se vykroutil zpovědi. To byl pro mne mor! Ale všecko jsem vydržel, a nakonec mi hloupá Káča sedla na lep. Myslíla, že jsem na sto procent obrácený, a že bude svatba. Ted' je mámou a chce, abych si ji vzal. Já jí dal jinou radu! Ted' doma plno breku a nářku, lidé mají radost, že „svatá“ je v kaši, ona ani na ulici si netroufá, ani do kostela. k Pánbíčkoví...“ Opakuji: piráta, který oloupí jiného o majetek, ničemu, který otráví sousedovi vepře, po-

věsí nebo zavrou; bandita, který oloupí dívku o nejdražší poklad a otráví celý její život, se tím může veřejně chlubit, aniž se mu co stane. Bez viny není samozřejmě ani svedená. Pán ví, milá dívko, proč volá: „Nesesmilníš!“

Jaká armáda dívek navždy zlomených, upadlých v hanbu a neštěstí jen proto, že daly více na slovo leccjakého darebáka než na slovo Nejvyššího! Jaká legie dívek, které vehnala neposlušnost zákona Božího v zoufalství! Stolz praví svým poněkud drsným, ale přiléhavým způsobem: „Kdybych dal dohromady všechny dívenky, které jejich vyvolení po sladkých hovorech a vroucích přísahách nechali mnohdy i s následky sedět, obtočil bych jimi několikrátě celou zeměkouli od jedné točny až ke druhé. A kdybych zvážil všechny centy smichu při veselých známostech, a pak změřil všechny hektolitry slz po takových veselých známostech, nevím, čeho by bylo víc.“ Čistá dívka nedopustí nikdy, aby věc šla tak daleko, aby musila odpírat. Při prvním pokusu svést ji ke hříchu učiní okamžitě všemu konec. „On říkal, že dnes musí děvče chlapce udržet!“ Žel, že i nesevdomitá matka svůdkyně dceři káže: „Hled', ať si ho udržíš!“ Odpovídám: „Je jisto, že si ho udržíš? Není na denním pořádku to, co jsem právě řekl? A udržíš-li si ho přece? Máloco osvětluje veškerou nízkost úrovně dnešního děvčete, jako tento výrok!¹⁾ V pohádkách musí princ o princeznu zápolit s drakem (symbol tělesné vášně...) a tak si ji vydobýt a vybojovat. Dnes? Zvláště, má-li jakési postavení! Pak mu netřeba, aby bojoval o princeznu on... celý roj „princezen“ bojuje o něho! V národním popěvku praví dívka:

„Jsem-li já děvče chudobné matere,
proto přec nevyjdu pro tebe za dveře.“

Anebo jiný popěvek:

„Jsem-li já chudobná, chudobné matere,
přece neotevru ledakomu dveře.
Dříve než otevru, já se ho pozeptám,
stojí-li on za to, že já mu otvírám.“

To je pravá dívčí hrdost! U Shakespeara dohazovač či prostředník praví otcí dívky: „Je to řádný muž.“ „Může být, ale proto nebude má dcera jeho!“ Obtížný a dotěrný

---

1) Německé nakladatelství Grünau & Hammer vyvalo spisek: „Umění upoutat muže a vkrátce se stát šťastnou nevěstou.“ Kniha se vbrzku dočkala kolika vydání! Jedno za druhým! Vydal něco podobného pro junáky, a tato se dožila vydání jediného. Mládenci se mnoho nenamáhali upoutat dívenky a stát se šťastnými ženichy.

milovník býval odbyt medalií, na které vepř chce okusit vůni růže, a která vroubena nápisem: „Pro tebe nekvetu.“

Žádá-li on od tebe hřích, udělej všemu rázem konec, a děkuj Pánu Bohu, že se včas vybarvil a žes poznala, co v něm vězí. Někdy on přímo hrozí: „Nebudeš-li mi po vůli, nechám tě.“ Šťastnou cestu! Jen jdi! Před málo lety to bylo; známost trvala již léta (proti tomu, co řečeno na str. 132); kluk svádí, čistá dívka vždy odpírá. „Najednou“ se proviní s jinou a začne: „Vidiš, když jsi nechtěla, musil jsem jinam, ted' si přec musím vzít tuto.“ Dívka přijde nešťastná: „Tak jsem dopadla, protože jsem nechtěla jednat proti vůli Boží.“ „Nikoli, tak jsi dopadla, protože jsi začala předčasnou známost bez vyhlídky na brzký sňatek! A to, co udělal, udělal zúmyslně, aby měl záminku, jak se tě zbavit. Aspoň žes panenství zachránila.“ Jak špatní, bezedně špatní jsou dnes i „věřící“ hoši, jde-li jim o to, aby našli záminku k zrušení daného slova, aby se zbavili dívky, již se zavázali snad i přísahou. Proto nevěř, nevěř — a bud' opatrná. Jde o tebe, o tvé štěstí. Kupec nevezme od tebe pošpiněné hedvábné zboží zpět, a slušný jinoch pomine zneuctěnou, bez lilie, i takovou, o které se ví, že měla dlouholetou známost.

O Rumunsku dí pořekadlo: „Fructus sine odore, matronae sine honore, virgines sine flore.“ (Plody bez vůně, ženy bez cti, panny bez květu.) Jen o Rumunsku platí poslední slova? Milá dívka, stačí jediný hřích, a jsi vydána na milost a nemilost nejhoršímu darebákovi; a ten je si toho velmi dobře vědom! Že pánem situace jest nyní on! Kolikrát dívčina hrdá jak ona Eliška, o které vypravuje Wantolfová, před svůdcem na kolena klekla, ruce spínala — bláhová! Myslí, že u bandity najde srdce, svědomí, soucit! A nepatří-li k sortě nejhorších pirátů? Pak ví: „Ted' budu podmínky diktovat já!“ A diktuje — odpad od víry, civilní sňatek — a ty musíš bezpodmínečně kapitulovat! „Tys mne viděl v slabé chvíli, ta vzpomínka tě činí drzým.“ (Schiller.) Sama ses zaprodala, učinila ses otrokyní, za bláznivý okamžik jsi prodala svobodu, kterou ti tvůj pravý božský přítel cenou své krve zjednal. „Ne Bůh, nás d'ábel sloučil! Rozlučme se tedy!“ A ty budeš musit prosit: „Jenom to ne . . . ve všem budu tě poslušna a tobě věrna, jako pes . . .“

Jednou mluví se mnou stařena. Dělá ze sebe mučednici; jaké prý má doma trápení a těžký kříž; její muž se provinuje s jakousi mladicí, a ona ubohá prý nevychází ze samého soužení. „Za svobodna jste byli čisti?“ „Nebyli, ale mne si pak vzal —“ „Však on by si tuto také vzal, kdyby to šlo! Jenom nedělejte tak nevinně ztrápenou! Čemu jste ho naučila před 40 lety, to provádí dál. Že vás bláznění mladých let

stářím přešlo, není vaše zásluha, a že jeho se ve stáří ještě drží, není jeho vina, ale vaší společnou vinou jest, že jste v mládí vášni hověli a že on se naučil chodit po cestách zakázaných.“ Starý hřích působí novou hanbu, novou muku. Dnes se oddáváš bezstarostnosti, ale jednou... „Jsem již stár a podagrasta, však hřichy mé mne stále hryžou.“ (Mörrike.) Helbling, 60 letý rytíř, lká: „Běda! Bláznivé mládí! Provedl jsem nejednu hanebnost, hřích i na mně lpí jako flek na starém kožichu, a smrt se mi každý den přibližuje o jeden celodenní pochod.“ Jeho sluha ho marně těšil, že tu může pobýt ještě 30 let (?), že soud je daleko a na odříkávání miserere prý času dost. Otec domlouvá synovi pro hříšnou známost, z hádek vůbec nevycházel, až mu jednou kluk řekl: „Já se divím, proč se na mne pořád sápete pro věc, kterou jste tropil sám. Kdypak jsem se narodil? A kdy jste vy měli svatbu? Když to neklapalo tam, nemusí to klapat ani zde, a hotovo!“ Otec „oněměl“, a nadějný synáček krácel nadále po stopách svých rodičů.

Život manželský jsme přirovnali ke stromu, jenž podle vůle Boží ponese plody a jehož kořeny sahají do doby známosti. Kořeny v močále — neshnije celý strom? Jaké budou plody? Viz, jak se připravuje bohoslovec na přijetí svátosti svěcení kněžstva. Dlouholetým studiem a neustálou modlitbou; hledí tu svátost přijmout co možná svatě. A svátost stavu manželského? Jaký div, že tolik nespokojených, nešťastných, rozervaných manželství, kdožtě si Boží požehnání nevyprosili, Pána uráželi, bez Boha, s hříchem začali, když je neprovázeli andělé... Potom se divme, že volají po rozluce!

Aztekové, indiánští obyvatelé Mexika před příchodem Španělů, měli pěkný zvyk, že matka dávala dceři toto naučení: „Má milovaná dcero, má holubičko, slova, která ti otec říká, vryj si hluboko do srdce, jsou dražší nad šperky. Popřeje-li ti Bůh života, budeš těmže slovům učit své syny a dcery. Nosila jsem tě pod srdcem, kladla jsem tě do kolébky, proto zachovávej má slova v srdci. Hled', aby tvůj šat byl slušný a důstojný, nikoli přeplněný cetkami, protože to jest známka marnivosti a bláznovství... také ne špinavý a roztrhaný, protože to jest známka nízkosti. Nemaľuj obličej ani rty, což dělají jen lehké ženštiny, jež jsou prosty vši cudnosti. Zůstaň vždy čistá... pozná-li muž, že nejsi pannou, nebudeš nikdy šťastná ani milovaná, a bude ti to zdrojem velkého utrpení a starostí, muž ti nebude nikdy věřit, a vždy tě bude podezřívát. Bude-li Bůh chtít a ty dostaneš manžela, chraň se vši neuctivosti a osobivosti, chraň se nevěrnosti, sic bys padla do hluboké jámy, odkud není vysvobození. I kdyby muž o tvém činu nezvěděl, ví o něm Bůh, který jest všude...“

Tak mluvila pohanská matka k pohanské dceři, a nakonec jí přála: „Kéž tě Bůh učiní šťastnou, kéž jednou k Bohu přijdeš.“ Na Sv. Hostýně před lety — Svatba, — chudička, obědvali na trávníku z toho, co si přinesli, — ale celý den trávili před milostnou sochou, modlili se, požehnání Neposkvrněné Panny si chtěli odnést do nové domácnosti.

19. Svatební dary.

Mám na mysli Ducha sv., dárce vznešených svatebních darů. Ale ne všem se jich dostává. Masaryk tvrdí, že církev pojímá manželství nedůstojně. Poněvadž klade mužovi na srdce, že manželka jest jeho družka, nikoli prodejná žena, kterou by mohl střídat jednu za druhou? Nebo proto, že klade dívce na srdce, aby si přinesla k oltáři věnec myrtový neporušený? Kristus Pán dal tomuto svazku nejvyšší posvěcení, jehož se mu mohlo dostat, povýšil jej na svátost, a svatý Pavel praví o něm, že jest „velikým tajemstvím, protože jest odleskem tajuplného spojení Krista s církví.“ (Ef 5. 32) Čtème jen, jak vznešeně pojímá manželství apoštolů národů a s jakou uctivostí o tomto svazku ve svých listech mluví, třebaže sám byl panic!

Nejvyšším projevem a důkazem lásky jest, když někomu odevzdám sebe. Sebe mu dávám, nikoli svůj dar. Tak na příklad slibem ustavičné čistoty odevzdávám sám sebe Bohu. Svátost stavu manželského jest neodvolatelné odevzdání sebe samého druhé osobě, a toto odevzdání, děje-li se způsobem člověka důstojným, může vyplývat jen ze vzájemné lásky, jež plyne z úcty k druhému. Tvrzení romanopisců, že láska a úcta se vylučují, jest plané povídání. Ledaže by měli na mysli lásku smyslnou, tedy vášeň. Ta ovšem se s úctou sloučit nedá. Ale láska čistá? Stačí poukázat na lásku dítky k otci. Pojí se s hlubokou úctou či nepojí?

Před oltářem tedy dáš druhému právo na sebe. Je to skutečná služebnost, přestáváš být „svobodný“, a tato služebnost trvá až do smrti. Ted' se ti zdá být krásná a ty po ní toužíš, dočkat se jí nemůžeš, jako autor Růže stolisté: „Spoutám pouty Milkovými přec zůstávám vítězem.“ Jen si myslí! Národní popěvek trochu drsně, ale případně praví:

„Počkej za rok, za dva roky, zapomeneš na taroky;
zapomeneš na hospodu, budeš doma u své ženy zunkat
vodu . . .“

„Vy příliš ochotně berete na sebe své břímě“ (Shak.) — jako každý zamilovaný! Jinochu, dívčino, dáš právo na sebe.

neodvolatelně, navždy — komu? Někomu, jehož jsi do včerejška neznala, který ti do dneška neměl co poroučet. Jestliže tě k němu přivedly zevnější půvaby, nestálé jak dubnové počasí, rychle prchající jak jarní sníh, odkvétající dříve než na jaře mandloň... Ted' blouzníš — ano, dnes se na tebe usmívá jako úplněk; jenže za týden bude po úplňku, a měsíček dostane rohy. Pak nepůjde vše podle tvé vůle! Napoleon hledá po rozvodu s první manželkou z občanského rodu nevěstu na císařských dvorech, ale je si vědom: „Pro mne to bude kříž; budu musít studovat rozmary zhýčkané princezny.“ Prsteny (snubní!) dělají řetězy. (Schiller.) Jakmile jsi ženat, je s tvou samostatností amen. (Auerbach.)

Jednomu se odevzdáš. V klášteře se představený obyčejně mění, a když to „neklape“, dám se přesadit. Ale v manželství? Slib manželský jest pevnější než slib řeholní. Řeholník v nejhorším případě požádá v Římě za dispens, a jest slibů prost. Ale ty? Nahlížíš snad, že takové odevzdání sebe, jaké žádá manželství, je tě důstojné, je-li dobrovolné (pochází-li z čisté lásky, jak již pověděno) a je-li učiněno pro celý život. Co ponížení pro ženu ve slově „dočasná manželka!“ Člověk není věc, kterou lze odhodit, když jsme se jí nabažili, ani zvíře, aby hledal jen ukojení náruživosti. Ba i zvířata zůstanou pohromadě, dokud mladá neodrostou, a i to se zdá být jistým lidem příliš dlouho! Namítají: „Takové soužití se může stát nesnesitelným.“ Ovšem, protože je spojila vášeň a ne láska, jak již několikrát řečeno. Již apoštolé tuto námitku učinili, ale Pán neodvolal, co řekl: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“ (Mt 19. 6 nn)

Kosmák vypravuje, jak na Rigi pozoroval východ slunce. Společnost turistů musila brzo po půlnoci opustit teplé lůžko a stoupat namáhavě na vrchol, za citelného chladu a s prázdným žaludkem. Brzo začali někteří vzdychat, a jeden Angličan prohodil: „Toho zavřít do blázince, kdo tuto zábavu vymyslel.“ Ale přece šel — kdopak ho nutil? Věhlasný zeměpisec Humboldt praví: „Blázen, kdo na sebe jho manželské bere.“ Aby manželé nelitovali toho, co si kdys slíbili, dává jim Duch sv. k jejich velkému dnu „svatební dary“, milosti pro tělo i pro duši, ačli se v Bohu milovali a milují a svatě se na svůj den připravili. Jako při každé, závisí i při této svátosti množství udělených milostí na dispošici; tím více milostí si odnesete, čím svědomitěji se na její přijetí připravíte. Bohosloví nazývá tyto milosti svátostnými. Žel, že se na to tak málo myslívá.. I věřící snoubenci! A přece veliké věno jim Duch sv. chystá. Které?

Za prvé, aby si zachovali slib věrnosti, před oltářem vzájemně sobě daný ve svaté chvíli, kdy kněžská

štola navždy jejich ruce svázala. Srdce věrné přežije i krásu a stále mládo jest, byť i hlavu dávno pokrývala šed'. (Shak.) Provinění proti této přísaze jest průlom do rodinného štěstí a hrob manželské lásky. Nevěrnost přinese stokrát víc bolesti podvedenému než radosti podvádějícímu, a mstí se na provinilci samém. „Koketnost se na ženě mužovi líbí (rozumnému?), jenom to nesmí být jeho žena.“ (Heinlein.) Tedy ani cizoložce nechce, aby jeho manželka po této stránce byla „jako on“.

Druhý dar, jež Duch sv. křesťanským manželům přináší, jest nad pomyslení veliká a vzácná milost, aby tato svátost se jim stala z d r o j e m vzájemného p o s v ě c o v á n í. V obou těchto bodech jest podoba se stavem kněžským. Věrně zachovat slib ustavičné čistoty, a ze svatého stavu čerpat neustále posvěcování sebe — kdo by pochyboval, že kněžský stav může a má být zdrojem posvěcení tomu, kdo svatá svěcení přijal? A přece ho neposvěcuje „samočinně“, automaticky, bez jeho přičinění! Odpadlí kněží jsou toho dokladem! Nutno se přičinit! Pojímat jej nadpřirozeně a svatě, prosit, modlit se, přemáhat se! (Str. 124.) Znal jsem snoubence, o nichž jsem věděl předem: „Budou si dávat příklad ctnosti jeden druhému.“ Ale kde stále hašteření, tam dává druh druhu neustálé pohoršení! Kolik hříchů za celý život!

Třetí svatební dar: milost, aby se oba varovali b e z u z d n o s t i. Viz výrok na str. 122! Pečeť čistoty má spočívat na křesťanském manželství, a bylo by zahanbující, kdyby křesťanství manželé neměli ani tolik vznešeného pojetí, co ho měli jemnější pohané a jemnější povahy v zástupu smyslných židů. Tobiášovi praví Rafael: „Povím ti, nad jakými lidmi má démon moc. To jsou takoví, kteří uzavírají sňatek, zhořla nic při tom na Boha nemyslíce a hovějí zuřivě náruživosti jako kuň nebo mezek, jenžto rozumu nemá. Nad takovými má démon moc. Ty však tři noci po svatbě trvej se snoubenkou na modlitbách.“ (Tob 6. 16 nn) Křesťanští snoubenci se řídili za dob víry touto andělovou radou, ne-li po tři dny, aspoň prvního dne. Odkud vzniklo pořekadlo: „Právo Páně, právo první noci...“ Patřila Pánu a Tvůrci! Pohanští Aztekové (str. 162) uzavírali sňatek před knězem, a pak po čtyři dny se zdržovali svých práv, přinášeli božstvu oběti a modlitby. Milton uvádí Hospodina mluvícího k Adamovi: „Čím zušlechťuje tebe společenství s ní (Evou), to miluj, k tomu zřetel obracej. Vší vášně pravá láska prosta jest; nechť je ti vždycky žebřem, po kterém bys stoupal vzhůru k nebes výšinám a nepropadl zcela v tělesnost. Však platí-li ti rozkoš tělesná za vrchol blaha, věz, že dána jest i živočichům prostým rozumu; v tom nehledej slast svoji, co je

s to tvou duši tělu zcela ztročit..." Mohl ještě dodat: „A změnu brzo bys hledal..."

Čtvrtý svatební dar, který Duch sv. udílí: aby lásky přibývalo, aby manželské soužití bylo zdrojem ušlechtilých radostí. Květy chci ti na pouť žití dštít, všechny dny ti v lásce zasvětit! Dvě duše a jedna mysl, dvě srdce a jeden tep! (Halm.) Soulad mezi manžely jest pěknější než soulad libých tónů (Milton), podmínka i záruka věrnosti. Čteme-li u Shakespeara, že „nejvhodnější chvíle k svedení manželky jest, když jest s manželem na štíru“, jest beze sporu jisto, že od jejich andělů strážných tato rada nepochází, ale v tom má pravdu, že prozrazuje, co bývá často prvním krokem k porušení svatého slibu věrnosti. Dvě snoubenců to bylo, jejich štěstí dvoje Bůh spojil, a čert rozdvojil. (Mick.) Rčeme raději: „Vášeň rozdvojila!“ Neslušno vždy svádět vinu na peklo! A předtím je vášeň i spojila! Krátké jest blouznění, dlouho želení. (Schiller.) Ostatně kdo by chtěl v manželství na každé roztrpčené slovo odpovídat, nevystačil by silou Samsonovou ani moudrosti Šalomounovou; jen trpělivost je tu záchranou! (De Guevarra.)

Pátý jest dar „umění“ řádně vychovávat dítky. Student prosí za dar osvícení Ducha sv. před studiem, kněz po každé, než vystoupí na kazatelnu nebo jde do školy, a ty myslíš, že tohoto umění všech umění jest schopen každý, kdo má dvě nohy, docela bez pomoci shůry? K P. Weningerovi, americkému misionáři T. J., přišli chudí manželé s nemluvnátkem na rukou, dali mu všechny své poklady (svatební šperky!) prosíce, aby se modlil, by dítě zdárně vychovali.

O výchově jest celá literatura; nepokládáme za nutné psát o ní v knize pro mládež. Jen několik zlomků z této „apotheky“, abys viděl, že jest skutečně velkým uměním. Nejste-li vychováni sami, jak můžete vychovávat jiné? Nic není platný dobrý materiál bez umělce — což teprve špatný, jakým děcko obyčejně bývá! Nejlepší vosk nezamezí, aby nebyla do něho vtisknuta nepěkná pečeť (Dante), dítě s nejlepšími vlohami a sklony odkouká nepěkný příklad rodičů. Voda, kudy jednou tekla, poteče zas. Jaký otec... Ostré kartáče odírají vlnu, a jiné přísloví zase praví, že ostré ostruhy čini poddajné koně. Čeho se tedy v určitém případě držet, přísnosti nebo mírnosti? Na hlupstva netřeba děti pobízet. Je-li stavitelů příliš mnoho, bude dům nakřivo (čínské přís.), potáhne-li za jiný provaz otec a za jiný matka, bude pokřivená výchova. Viz církevní ústavy! Tam vychovatel povahy svých svěřenců v pravém smyslu studuje, aby poznal, že u toho nutno působit na vrozenou jemnost a u onoho na vrozenou pýchu, u jednoho třeba mít zřetel na jeho sebevědomí

a u druhého na jeho bázlivost, u koho podnikavost podněcovat a u koho ji brzdit, na koho musí mírně a na koho přísně. Nesoudí, že všechny vychová podle jednoho receptu cepem snadno a rychle. Výchova není dresura! Vyprask není důkaz! A ty soudíš, že od oltáře odejdeš stoprocentně moudrá, když ti najednou všichni začnou říkat milostpaní místo slečno? Tento pátý dar nutno si od Ducha sv. neustálou modlitbou vyprošovat — tak dlouho, dokud nejsou děti vychovány!

Jako svatební kytici ti podám hrstku sentencí různých autorů o výchově; jménem uvedu jen některé. „Byla jsem obyčejnou prstí, dokud do mne nenasázeli růží“, praví země v jedné bajce z východu. Běda, kdyby do ní naseli bodláčí! — Potoky, které ženou kola světového mlýna, vznikají na osamělých místech (Helps), národy vycházejí z dětských světniček. (Smil.) Žena nade všechny vychovatele vychovává lidštěji (týž), dobrá matka je za sto učitelů, jestiž v domácnosti magnetem všech srdcí a hvězdou všech očí. (J. Herbert.) Někteří myslí, že výchova záleží jen v kárání, napominání a bití. Bud' dítě nebo svěřenci rádcem a vůdcem, nikoli policajtem! Příliš mnoho vedení znemožňuje dítěti vypěstít v sobě a osvojit si svépomoc. Chopí-li se děcko samoděk nějakého podniku, neber mu zájem a chuť přísnou kritikou, hanou nebo dokonce britkým výsměchem. Co nerozvážným vtipkáním, unáhleným odsouzením anebo jízlivým posuzováním v duši dítěte poboříš, nikdy se již nepodaří vzkřísit. Proto ani otázky dítěte neodmítej nevrle nebo s posměchem, byť byly sebenaivnější a ty v náladě seberozmrzejší. Navykej děti, aby prokazovaly sobě navzájem i dospělým malé službičky, a obsluhovat je dovol jen z důležitých příčin, na př. v nemoci, a i v tom případě, pokud možno, nechať mu poslouží sourozenci.

Veselost jest dítěti nebem, pod nímž se daří všem květům vyjma jedovaté. Domovem dětské duše jest hra, toť jeho ráj, chraňme se, abychom z toho ráje nevyháněli maličké plamenrým mečem. Ale naopak, nenavykejme děti mlsnosti, nedrážděme jeho smyslnost lahůdkami, nepřecpávejme je, na dětský stůl nechať i v zámožných rodinách přicházejí jen prosté pokrmy; tím se učí záhy ovládat smyslné choutky. Dítě nemusí a nemá okusit všechno, co na stůl přijde, a dostane-li na př. nemocné nějakou sladkost, není třeba a není rozumné dát všem ochutnat. Střezme se nahlas litovat děcka při každé nepatrné nehodě, nesnázi nebo i bolesti; netřeba aby se při tom kolem něho seskupil celý dům. Varujme se nerozumného nadlehčování, které by děti učinilo přespříliš choulostivými, neodstraňujme bedlivě kdekterou maličkou nesnáz.

Každý výchovavací systém, který není založen na náboženství, musí vbrzku zkrachovat, neboť pro společnost je taková metoda zdrojem jedu; víra jest balzám, chránící dítě před nákazou. (Světácký Baco Verul.) Výchova i pravá zbožnost se nesmí řídit podle světa, zvrhlého a vratkého; úkolem výchovy jest překonávat tento pobloudilý svět, ryzí mravností nutno se oprít působení ducha času a chránit dětskou duši před jedovatými výpary tohoto zvráceného ducha času. (Světácký Knigge.) Jako nám kněžím přísluší v kostele mluvit k vám, dospělým, tak přísluší vám ve vašich domech mluvit k těm, kteří jsou vám podřízeni (a vést je k dobrému; Aug.; křesťanský dům je tedy podle toho druhou svatyní!) Matky hled'te, aby dcery byly pilny domácnosti, cvičte je ve zbožnosti; takto zachráníte nejen je, nýbrž i muže, které jednou pojmu, i jejich syny a vnuky. (Chrys.)

Chraň dítky společnosti hrubců a sám před nimi nemluv surově; jest neuvěřitelné, jak mocný jest u dětí napodobovací pud. Vidí-li dítě všude pořádek, čistotnost, píli a poslušnost, slyší-li jen slova pokoje a lásky, automaticky v něm klíčí tyto ctnosti; po této stránce předčí mnohdy církevní výchovavací ústavy domácí výchovu. (Knigge.) Dítě nechat na otci ani matce nevidí nic, čím by se prohřešilo, kdyby toho následovalo. (Jeron.) Kořen škodlivý do zahrady nevinosti nepatří. Někdy si rodiče stěžují, že mají nezdárné děti; zdaž možno sbírat s trní hrozny nebo s bodláčí říky? (Alf. Lig.) Lze co dobrého čekat od dětí, které musí hledět na to, jak otec trvá celý den v hospodě a domů se vrací opilý? (Týž.) Všecka zvěř pečuje o potravu svých mladých, jen otec opilec nechává své děti umírat hlady. (Vinc. Fer.) Ó proklatého otce, který dítěti sám ukazuje cestu k neřesti a hříchu! (Shak.) I děti dovedou posoudit důslednost a prohlédnou brzo rodiče, kteří jinak mluví a jinak jednají (a naplano hrozí; Herbert). Nejen důslednost, i spravedlnost, pokojnost, pravdomluvnost a opačné neřesti! Není možno vychovávat jemnou povahu a čistou mysl, nepřístupnou zlému, uprostřed nečistoty a nízkosti (Smil.) Dej své dítě vychovávat otroku, a budeš místo jednoho mít dva. (Řecké přísl.) Pohanský básník Juvenál praví, že dítku patří největší úcta (a ohled; maxima debetur puero reverentia). Jak má tedy soudit křesťanský otec a matka, který přec ví, že jeho dítko jest zároveň dítkem nebeského Otce a povoláno, aby jednou bylo společníkem andělů? A k tomu je připravovat, vychovávat a vést jest úkolem jejich! Velikým, vznešeným a odpovědným úkolem!

Kdybys věděla, jakou zkázu způsobí a jak nedohledné následky může mít jediné nerozvážené slovo! Jediný příklad ti

веду. Znal jsem toho hochu, měl matku rád.... po letech si mi stěžovala, že k ní nemá ani trochu důvěry. Prozradil mi... Jednou jako chlapec byl trochu nezbedný, a matka ve zlosti zneužila toho, co jí důvěrně sdělil: „Sousedův (bohatší!) F. dělá dobře, že s tebou nemluví...“ Tu máš! To tě bodlo! Jistěže, bodlo, hluboko do srdce, a tam navždy probodlo dětskou důvěru k matce. Ona si ve zlosti ulevila, na okamžik, a následky neprozíravého slova trvaly až ke hrobu.

To jsou hlavní svatební dary, kterých se čistým snoubencům přijetím svátosti stavu manželského od Ducha sv. dostává. Denně je tato svátost od tisícerych přijímána; proč nevidět účinků, které jsme vyjmenovali? Nemrzí mne opakovat: protože příprava není taková, jaká by měla být. Tisíce lidí přistupuje denně ke stolu Páně, a na mnohých též nevidět, že by je Eucharistie posvěcovala.... Svátost těla a krve Kristovy, která jiné učinila svatými a dokonalými!

S v a t b a... Božský Spasitel svou přítomností při svatbě v Káně posvětil manželský stav i svatební veselí. Proč by se nemohli těšit a projevit svou radost? Ale proč dnes kněz velmi nerad přijímá pozvání k svatební hostině? Poněvadž mu nebývá příliš volno v takové společnosti. Ne vždycky, ale mnohdy; jakoby v menažerii byl. Netočí se mnohdy hovor kolem věci jediné? Hned v jemnější, hned v hrubší formě, ženatí i svobodní, staří hříšníci i mladí cápkové, všichni závodí, aby jeden předstihl druhého, zvláště když víno rozváže jazyky. Koná-li se veselí v sobotu, jak nejčastěji zvykem, dlouho do noci, pak ovšem v neděli se „nemůže“ na mši svatou. První den manželského života poskvrněn hříchem! Pak žádejte od Pána Boha požehnání! Místo co by si před svatbou slíbili, že nyní budou spolu konat den co den večerní modlitbu, že spolu budou klečet u stolu Páně — —

Svatebních darů se vám dostane i od sezvaných hostů. Bohužel, nejedni snoubenci je cení výš než svatební dary Ducha sv., ba o těchto vůbec nemají tušení, o ně neprosí, a kdyby o nich věděli, nestáli by o ně, snad by je s pohrdáním odmítli. Já však znám kohosi, jenž svůj velký svatý den slavil zúmyslně v ústraní, a ani pozvání nerozeslal; věděl, že by se městem rozléhal nářek: „Zase zbytečné vydání...“ Nedoufám, že bude mít mnoho následovníků. Vzpomínám však jistého bodrého muže, který dal vnučce k svatbě tři zajímavé dary: koště, aby prý zametala vždycky před prahem svým a ne před cizím; zrcátko, aby v něm hleděla především na chyby svoje; obraz Ukřižovaného, aby k němu spínala ruce v těžkých chvílích. Ve Vogesách býval zvyk, že před každou svatbou se sešli mladí lidé obojího pohlaví celé osady, aby se radili a rozhodli, má-li být ve svatebním průvodě neseno

před nevěstou bílé kuřátko — znamená, že jest veskrze bezúhonná. U nás si smí čistá dívka ozdobit skráně věncem; v některých krajích německých měli chvalitebnější zvyk, že totiž každá nevěsta musila být ověncena; čistá věncem myrtovým, kleslá věncem ze slámy. Nezdržovala-li dívku před hříchem láska k božskému Spasiteli a k svaté Panně, držela ji aspoň bázeň před veřejnou hanbou! ¹⁾

A co si dáte sobě vy jeden druhému? Víme, nač se myslívá! Mluv s někým o tom, že ten a ten se ženil... Nebývá první otázka: „Kolik tisíc dostala?...“ Myslí se jen na dům, na statek, který „vyženil“. Na počátku první světové války našli na západní frontě u padlého vojína dopis jeho snoubenky: „Na mne můžeš být hrdý; přinesu ti nejkrásnější šperk, jaký ti dívka přinést může...“ Většinou přinášejí do manželství co věno více nebo méně peněz, a hříchy mladosti k tomu. Řekl jsem již, co činí tento svazek tak úctyhodný; okolnost, že si dáváte vzájemně sami sebe, svou osobu, tedy v jistém smyslu největší, co kdo komu dát může. Znamé historky o zklamaných ženiších, když po svatbě s kyselou tváří konstatují, že těch tisíc, na které se těšili, jest poskrovnu. Ale daleko větší zklamání, když... Ať mluví místo mne událost, kterou sděluje v Písni orchidejí Renata Selinová!

V den sv. biřmování se seznámila se synovcem své kmotry, studentem 17 letým, jenž téhož dne ve vídeňském domě přijal též svátost Ducha sv. Odpoledne obligátní vyjíždka s kmotrou do Prateru. Hoch mluví k dívce: „Když jsem tě viděl v domě klečet v bílém závoji, s kytičkou konvalinek ve vlasech, připadalaš mi jako anděl. Na ten pohled nikdy nezapomenu. Od nynějška ti budu říkat Beatrice, Anděla... budeš mi tím, čím byla ona dívčina Dantovi...“ Uplynulo

1) Co se svatební cesty týče, připomínám, že někteří lékaři nedoporučují takový nesmyslný hon s místa na místo, jelikož prý škodí zdraví neméně než pitky. Největší procento slabomyslných dětí pochází z těch, které se narodily 9—10 měsíců po masopustě nebo po svatební cestě. — O ženské vládě praví Knigge: „Neviděl jsem ani jedinou milou domácnost, kde vládla žena. Muž, jehož duch nevypěl tak dalece, aby mohl převzít úkol otce rodiny a být domácím pánem, lépe učiní, když zůstane svobodný, než aby byl na posměch dětem, čeledi, sousedům. Kdo by vešel v jednání jen poněkud důležitější s mužem, který své dopisy předkládá napřed k nahlednutí své velitelce, který od ní napřed musí vyslechnout pokyny a bližší rozkazy, který před každým rozhodnutím řekne: Poradím se o tom s ženou...“

málo let. Renata přišla na scestí... Jednou se účastní maškarní zábavy, ustrojena za Satanellu (d'áblici), přitočil se k ní junák v kostýmu bajazza (šaška), tančí s ní až do půlnoci, pak oba do vedlejší místnosti, aby o samotě sňali masky. „Na tvé zdraví, Satanello“, strhl jí masku — a skoro odskočil — „Andělo!“ Kdyby blesk vedle nich uhodil, nebyli by tak zděšení. Hrobové ticho... Konečně promluvil: „Tedy zde jsem musil najít svou Andělu?...“ Ticho zas, až po chvílce začal: „Pamatuješ se na onen májový večer v Prateru, jak se naše duše nesly ke hvězdám? Tys řekla, že chceš být snoubenkou Kristovou, pamatuješ se? Já tě miloval láskou tak čistou, nadzemskou, nikdy jsem tě nežádal o schůzku, třebaže jsme bydlili v témže městě... víš proč? Protože mi byla příliš svatá na nějaké rande! A teď najdu svou Andělu zde! Já zbloudil, pravda, ale možná, že by byla přišla chvíle, a v mé duši by se probudilo mé lepší já, a já bych se rozpomněl na svou Andělu, a vzpomínka na ni by snad přivedla mou duši zase ke hvězdám. Kdo teď rozezvučí umlklý, zapadlý zvon v mé duši? Kdo mne vyvede z močálu, když moje Anděla se sama proměnila v močál? Z Anděly, nebeské vůdkyně, se stala Satanella, d'áblice...“ Renata hleděla při jeho slovech na gobelín na stěně, na loveckou scénu na něm: smečka psů se vrhá na padlého jelena, jehož oči tak smutné jako umírajícího člověka... Jako ten jelen, tak tu chvíli duše jejího „Danta“... Netroufala si oči pozvednout... sklopené, jako by před soudem stála... Když je konečně zdvihla, byl bajazzo pryč — — —

Láska z chyšky palác činí. (Hölty.) Všecka starost mizí, jakmile vstoupím pod svou střechu. (Burke Ed.) Střechu vlastního domu zlatem nezaplátíš. Kdo doma radosti nemá, marně ji v hospodě hledá. Proč se vůbec pokouší v hospodě ji hledat? Protože buď on nebo ona nebo oba dva přinesli do společné domácnosti malé věno — myslím fond ctnosti, nikoli hromádku zlatáků. Někteří bývají v manželství zklamáni, protože čekali něco jiného (str. 119), jiní, protože čekali příliš mnoho, většina proto, že příliš málo přinesli — málo vlivnosti, shovívavosti, trpělivosti. Po blouznění medových týdnů dolehne na oba prosaická skutečnost se vši tíhou, prací a starostmi, a nemilé rozčarování zchladí pak horoucího milovníka jako studená sprcha. Dívky prý dovedou výtečně dělat sítě; byly by však lépe m u ž ů m i jim, kdyby se chtěly naučit vyrábět klece, praví Smiles. Co chce říci? Že dovedou snadno muže do sítí jak ptáče lapit, ale těžko, velmi těžko je v klícce udržet — v milé domácnosti! Nedovede-li žena učinit domácnost rájem, do kterého by se muž mohl jako k nejmilejšímu útulku uchýlit od trampot a lopocení vnějšího

světa (a která filena by to dovedla?), pak jest na tom ubohý vskutku zle — v pravém smyslu nemá domova. „Viděl jsem muže slabé, kteří konali skutky hrdinské, protože měli po boku ženu ušlechtilou, která je na dráze povinností podpírala; a ještě častěji jsem vídal povahy velké a vznešené změněné ve sprosté sobce tím, že se stýkali s ženami, oddanými nízkým rozkoším, a ženami, jichž duším bylo velké slovo povinnost neznámým.“ (De Tosqueville.) Smiles cituje výrok: „Nejmoudřejší krok v mém životě jsem učinil, když jsem se oženil...“ Proč slýchat od mužů často výrok docela opačný? Zvolili si ženu, která nepřinesla pravých svatebních darů...

Svatost manželského svazku — —

Květy nebo trny tohoto svazku — —

K obojímu ještě několik dokladů. Anna Bretonská, vdova po Karlu VIII., založila r. 1498 řád provazu na paměť a poděkování, že byla osvobozena manželského jha po sedmi-letém manželství. Svatý Ludvík zakládá řád chudobky na památku sňatku s Marketou Navarrskou (ve francouzštině Marguerite znamená chudobku), a nikdy neměl proč želet, že tak učinil; vévoda Arnošt z Hildburghausenu řád šťastného svazku r. 1779 u příležitosti svatby s dánskou princeznou Louisou. Kristina Švédská r. 1653 řád zvaný Amarantový, 15 rytířů a 15 dam, k podporování ideje bezmanželského života — řád zanikl velmi rychle, obnoven r. 1760 — za účelem zábav a plesů! Po smrti Napoleonově přichází k Jiřímu IV. Anglickému ministerský předseda Castlereagh: „Přináším vám radostnou novinu, jste zbaven svého úhlavního nepřítele.“ „Tak? Moje žena je mrtva?“ V loretské kapli v Kolíně nad Rýnem jsou dvě ampuly, schránky, v každé balzamované srdce; v té kapli byl oddán jistý hessenský kníže, oba manželé, vroucí ctitelé sv. Panny, lnuli k sobě takovou láskou, že v testamentu ustanovili, aby jejich srdce byla vložena do dvojí schránky a zavěšena před milostný oltář. Na východě nesou snoubenci v průvodě svíce, v některých našich krajích tento zvyk též panoval, ale rozsvítili je teprve v kostele na věčném světle před svatostánkem, nesli si Boží světlo domů, aby jim na životní pouť svítilo světlo nebes, světlo svaté.

Stať o tom, jak církev chránila svatost manželského stavu, jsem vypustil. Musil bych vypočítat celou řadu papežů, biskupů a kněží, kteří hájili nedotknutelnost tohoto svazku proti mocným zhýralcům na trůnech i mimo ně; nejednoho za to stihl osud Jana Křtitele. Vězte, mladí přátelé, že mládež, která nehledí vzhůru, hledí tím více dolů (Disraeli), a nepojímá-li snoubenec i snoubenka svatě svazek, k němuž se chysta-

jí, nelze si slibovati ráj. Stenglius vypravuje, že jednou zločinec vedený na smrt se setkává s děvčetem, a to se nabídlo, že by si ho vzalo, čímž by byl podle tehdejšího práva unikl provazu. Ale jen se na ni podíval a řekl, že jest mu provaz milejší než ona. Co řekl on předtím, to si tisíce jiných řeklo potom — a nemusili by si to říci, kdyby hleděli na svůj svazek za svobodna očima čistýma a kdyby jemu i jí stála výše vůle Boží než nízká vášeň. Ryba zdobí vodu a voda prospívá rybě, žena jest ozdobou rodiny a život rodinný prospívá jí, ale jen s jedinou podmínkou... Pohanský saský jinoch, toužící vroucně po francké křesťanské dívce, zbavený statků i svobody, si praví: „Sličná panno, ó, vím, kde se naše cesty rozcházejí: milovati ty bys mohla hocha ze Sas, nikdy ale toho, který bohům slouží. Žebráka a psance ano, ale toho, který křížem zhrdá — nikdy, nikdy! Když se tedy naše cesty rozcházejí, měj se dobře, buď vždy šťastná...“ On se nechtěl zřici bohů, a věděl, že ona se nikdy nezřekne kříže — —

20. Šťastná rodina.

Sotva bys uhodl, kterému příslušníku živočišné říše se tohoto čestného názvu dostalo. Psounu preriovému, který má společnou domácnost se sovou a chřestýšem, jedovatým hadem, úhlavními nepřáteli všech jeho bratří a sester (hlodavců). Podařený trojlístek, není-li pravda? V podzemních děrách se tato „šťastná rodina“ zdržuje a tráví klidně dny svého žití. Psouni mají též jiný chvalitebný zvyk. Není-li na blízku člověk a nehrozí-li mu ani jiné nebezpečí, začnou besedy. Starší jde na návštěvu k mladšímu sousedu (tvoří osady), jest přátelsky přijat, dostane čestné místo vedle domácího pána, načež oba spolu jdou navštívit vzdálenějšího druhá; ten pak po pohostinském přijetí je provází pěkný kus cesty k domovu. Jiný typus je veverka. Na Sibíři shromažďuje na zimu houby, napichuje na drobné větévky nebo na jehličí, aby byly potravou hladové družce, která snad půjde mimo. Je-li nepohoda, směšná se jich v hnízdě třeba několik, každá se uvelebí, jak se dá, ucpou východ a nestarají se pranic o to, co se děje venku, mimo jejich „domácnost“, v bídném, sněhovou vánicí neb jiným nečasem zmiňtaném světě. Naprostým opakem psouna je vyskača, taktéž hlodavec jako on. Když si pracně postaví příbytek, obšťastní ho návštěvou sova a uvelebí se mu familierně v jeho domácnosti. Jenže tento host je pramálo vítán. Co dělat? Odejdou a stavějí si nový příbytek, než by snesli nečistého společníka.

Tyto obrázky z říše zvířeny mohou nám být úvodem k úvaze, jak má vypadat tvé chování k tvým domácím. K rodičům, k sourozencům, k těm, se kterými tě pojí svazky pokrevenské, tedy pouto navázané od samého Tvůrce. Není vzácným zjevem, že hoch nebo dívka (také muž nebo žena) se vůči cizím zdvořilostí jenom rozplývají, a pro svoje nemá vlidného slova. Připomínají milostivou, která by svého Amorka samou láskou snědla, a služebné by oči vyškrabala.

Předeevším pamatuj, že čtvrté přikázání platí i dnes. Pán velmi přísně vytýkal farizeům, že schvalují a navádějí dospělé děti, aby to, co jsou povinny rodičům, věnovaly jako milodar chrámu. Apoštol národů píše: „Jestliže kdo o své a zvláště o domácí péče nemá, víru zapřel a jest horší než nevěřící.“ (1 Tim 5. 8) Dokud tě rodiče živí, jsi jim povinen úctou, láskou a poslušností, a to ve všem, kromě věcí svědomí, přijímání sv. svátostí a volby stavu. Až budeš samostatný, pomine povinnost poslušnosti, ale nikdy nebudeš zbaven povinnosti mít je v úctě a lásce. I kdybys ty byl pánem domu a hospodářství! „Aby dobře se ti vedlo na zemi...“ Ve školních lavicích nás hluboce do duše dojal tragický konec Přemysla Otakara II. „Na konci života se zakalila jeho hvězda...“ Král železný, král zlatý, musí se pokořit před Rudolfem... bezvýznamným hrabětem, jenž ničím nebyl, nic neměl a nic neznamenal v době, když mocný a slavný Přemysl táhl proti Prusům, vítězil u Kressenbrunnu a vládl od Krkonoš až k jižním Alpám. Já se však nemohu zbavit domnění, že na konci života přišel trest za to, že se v mládí vzbouřil proti otci. Požehnání otce staví synům domy, kletba matky však podvrací základy. (Sir 3. 11) Neméně těžce dopadla ruka Boží spravedlnosti na Ludvíka XI., který se též proti otci vzbouřil. Athénský zákonodárce Solon zbavil občanských práv každého, kdo otce neb matku udeřil anebo se o ně nestaral. Než noví archonti (nová vláda) nastoupili úřad, bylo zevrubně zkoumáno, zda rodiče ctíli, důstojně pochovali atd. O Číňanech jest známo, že jsou vzorem dětinné úcty a lásky k rodičům — snad jediná ctnost tohoto materialistického národa. „Když rodiče chybují, nechať je syn s největší uctivostí upozorní; nepřijmou-li jeho rady, nesmí být proto méně uctivý; jsou-li rodiče zarmoucení, nechať se syn neoddává veselí...“

Křesťanství tuto přirozenou ctnost zušlechtilo a posvětilo, jako každou jinou. Papež Benedikt XI. se hlásí k chudé matce, Tomáš Morus, nejvyšší kancléř, vynikal uctivostí a láskou k svému dosti tvrdému otci a nedopustil, aby měl u stolu druhé místo, když otec z ohledu na vysoký úřad sy-

nův mu dával přednost, katolický důstojník Kurzhagen a katolický generál Ziethen, oba v armádě Fridricha II. Pruského, první se k chudým rodičům hlásí, druhý jako králův panoš chudé rodiče podporuje. Osvícenec Rousseau v divadle zapírá otce, který s hlediště mu do lóže s úsměvem kynul. V Paříži sloužila před lety 28 let v ústavě pro chromyslné (Salpêtrière) co ošetřovatelka dcera zámožných vznešených rodičů Leontina Nicollová. Co ji k tomu pohnulo? Její matka musila být dána do uvedeného ústavu. Leontina chce s ní, není jí dovoleno; žádá tedy, aby směla být její ošetřovatelkou, jest opět odmítnuta; dává se tudíž najmout za ošetřovatelku. Zříká se snoubence i krásného života, prokazuje nemocným těžké, odporné služby, ona, která mohla být sama obsluhována zástupem služebných — vše proto, aby byla nablízku matce; všechn volný čas trávil u ní, a ubohá pomatená odstrkovala své dítě; zemřela r. 1879 v jejím náručí, nepoznavši jí do poslední chvíle. Mně vypravoval misionář o dvou bratřích, lékařích, kteří zůstali svobodní, aby mohli ošetřovat nemocnou matku a nemusili ji dát do nemocnice; po její smrti r. 1923 zůstali svobodní, aby se mohli starat o nemocnou sestru — —

Poslouchat rodičů... Náš božský Učitel jest nám vzorem. „Byl jim poddán.“ (Lk 2. 51) Kdo? Komu? Syn Boží pouhým lidem, aby byl tobě příkladem. O poslušnosti netřeba mnoho mluvit. Neposloucháš rodičů? Jen počkej, na vojně budeš poslouchat „od špice helmy až ke špici boty“ (Albán Stolz), a život tě vykurýruje. Poslušnost prokazovaná rodičům a církvi ochotně a dobrovolně z lásky k Bohu jest záslužná a ctnostná; poslušnost v dílně, v závodě, v úřadu jest vynucená a bez zásluhy. Až ti jednou půjde o chléb, budeš poslouchat jako hodiny. A až jednou tvé děti po tvém příkladě nebudou chtít poslouchat tebe, pak si pěkně řekni: „Čím kdo hřeší, tím bývá trestán.“

Jde-li o staré nebo nemocné rodiče — kdo má s nimi mít trpělivost, kdo je má se vši péčí ošetřovat a snášet shovívavě jejich rozmary, ne-li vlastní dítě? Mnoho, mnoho očí jsem viděl plakat: „Já jsem byl (nebo byla) k nemocné matce tvrdý, neposloužil jsem jí, přál jsem jí smrt, a teď je mi to hořce líto...“ Když už nemůže svou tvrdost napravit! Zvláště, když vzpomenu, že matka u jeho kolébky probděla nejednu noc, jemu zpívala, jej konejšila. Nad hrobem obyčejně poznáváme, že jsme mohli zesnulému dáti více lásky... a nic by to bylo nestálo! Snad vlídné slovo, snad ochotné posloužení... Jediná květina, kterou dáš živému, jest více než sto věnců mrtvému. Dospělá dívka nebo vdaná žena — navštěvuje nemocnou přítelku nebo známou, tam samá něž-

nost a úslužnost, a doma nechá matku bez ošetření, nebo jest neochotná, dává jí najevo svou rozmrzelost a nechů, když jí má posloužit, a nemocná yycítí: „Jsem na obtíž... kéž by mne raději už nebylo!“ Nebo žena, která pro dobročinný spolek pracuje, plete, šije, a muž i děti chodí v roztrhaném prádle, v odřené šatě —

Nepamatuji se, kdo z obou velikých biskupů, zda Ketteler nebo Keppler, učinil výrok: „Jedna z největších milostí, kterou může nebe člověku dát, jest hodná matka.“ Dovedeme si této milosti vážít? Dovedeme být hodné matce a hodnému otci vděční za křesťanskou výchovu? Svě sestře poslal Ketteler k její zlaté svatbě list plný něžnosti a díků „Tys byla mně a mým bratřím strážným andělem.“ Nejstarší syn nebo dcera má být matce pomocnicí při výchově mladších sourozenců — příkladem i slovem. Proč právě v „moderních“ nábožensky vlašných rodinách děti tak málo k rodičům lnou? A proč tak zřídka najdeme sourozence, kteří by si skutečně rozuměli, kteří by byli „jedno srdce a jedna duše“ (Sk 4. 32)? Hoch si „rozumí“ daleko lépe s kamarády, a děvče dlí raději mezi přítelkami — tam se cítí doma, kdežto mezi svými si připadá cizí; a později vidět hoča hrát si s panenkami a dívěnkou s vojáčky.

Jak krásné příklady bratrské a sesterské lásky nacházíme v životě světců! Sv. Benedikt a Scholastika, sv. Basil a Makrina, sv. Ambrož, Satyrus a jejich sestra Marcella, sv. Terezička a její sestry atd. Svatá víra a zbožný život z víry lásku sourozenců neutlouká, naopak, zušlechťuje ji, tak jako vše přirozené jest nadpřirozenou milostí zušlechťováno. Platí-li to o lásce snoubenců a manželů, proč by bylo nutno činit výjimku s láskou pokrevenců? Mučedník P. Théofane Vénard očekává v annamském Tongkingu v žaláři smrt. Už několikrátě mučen — poslední pozdrav platí sestře, od níž ho dělí pouště a moře. „V kleci 20. ledna 1861. Drahá sestro! Jest právě půlnoc. Stráž bje čas od času v tamtam (jakýsi buben či spíše terč). Čekám každým okamžikem rozsudek smrti. Potupná smrt, jejíž odměnou bude nebe. Až budeš tyto řádky číst, budeš plakat, že máš bratra s aureolou mučedníků na skrání a s palmou vítězů v ruce. Doufám, že pod ochranou Marie Neposkvrněné svatě skonám. S Bohem, Melanie, s Bohem milovaná sestro, s Bohem!“ Francouzský dramatik Petr Corneille žil s bratrem Tomášem, taktěž básníkem, beze vši žárlivosti pod jednou střechou; oba se něžně milovali, za manželky pojali dvě sestry, a jmění tak málo dbali, že ani nepomyslili na dělení.

Němečtí filologové germanisté Jakub a Vilém Grimm podobně; neženatý Jakub žil s mladším bratrem a jeho rodinou

pospolu, spolu pracovali, spolu vydávali svá díla, a když povoláni na berlínskou akademii, určen jim společný příjem 2000 tolarů, aby prý se o něj dělili. Ministr Eichhor je znal! Když Vilém r. 1830-31 ležel těžce nemocen v Göttingách, byl Jakub hluboce smuten, při přednáškách se neubráníl slzám, doma hledíval zamyšleně na první dva díly své německé mluvnice, bratrem co nejpečlivěji na čisto opsané, jako by ji bez něho nemohl dokončit. Naši bratři Mrštíkové skýtají podobný obraz. Vévodové brunšvičtí Rudolf († 1704) a Antonín († 1714) vládli ve vzácné shodě spolu od r. 1666; naše dějiny bohužel vykazují jiné obrázky! Přemyslovci... Vladislav II. vězní bratrance Soběslava 13 let na Přimdě, a německý císař volán za rozhodčího, urovnává spor, k zisku své a ke škodě naší země. Přemysl I. se chystá k vražedné bitvě s bratrem Vladislavem, zvoleným za českého knížete, a jen smířlivosti mladšího bylo co děkovat, že netekla nadarmo česká krev, že nebojoval otec proti synu a bratr proti bratru. František Gabelsberger, původce těsnopisné soustavy po něm pojmenované, musí za napoleonských válek k odvodu. Slabý... vždyť nevydrží útrapy vojenského tažení! Jeho mladší bratr se nabízí, že půjde místo něho, František odmítá... Josef se nedá odbýt a jde s ním před odvodní komisi, a tam mezi oběma nastává spor, žádný nechce ustoupit; komisi se mladší silnější hoch více zamlouval, pohrozila tedy, že odvede oba dva; tu teprv starší povolil, a jeho bratr, dělostřelec, táhne v pomocném německém voji s Napoleonem do Ruska a umírá úplavicí v září 1812.

Séгур, apoštol pařížské mládeže, lnul vroucí láskou k sestře Sabině; po matce nebylo nikoho, koho by byl tak miloval. Když v 28. roce se odebrala do tiché samoty klášterní v řádě Navštívení Panny Marie, měl smutek z rozloučení, a radost, že našla na Srdci Ježíšově pravé štěstí. Dokud byla zdráva, navštěvoval ji on, papežský prelát, docela slepý, a nazýval pokojík, kde vedli svaté hovory, rajskou předsíň. Jejich blaho netrvalo dlouho, tuberkulosa přestříhla její mladický život. Poslední svatou zpověď, životní, složila jemu, a poslední slova, která umírající po něm opakovala, byla: „Ježíši, má lásko.“ Kehrer zase vypravuje o bratru, který zůstal svoboděn a sloužil zadarmo v klášteře, aby tam jeho slepá sestra našla přístřeší a zaopatření.

Řecké bájesloví vypravuje: Narkissos, jinoch, měl sestru, která vypadala docela jako on, takže nikdo dvojčátka od sebe nerozeznal. Stejně se šatili, spolu chodili na lov, vroucí něžnou láskou se milovali. Nelítostná smrt mu sestru předčasně odňala. Opuštěný bratr po ní žalostnil, a ve své žalosti hledal útěchu aspoň v tom, že hleděl do hladiny čistého

pramene na vlastní obraz; připomínal' mu tvář milované sestry. Avšak klidu nedošel; čím více pozoroval rysy drahé sestry, tím více rostla touha po ní, až se konečně vrhl do vody v její náruč; od bohů byl prý proměněn v květinu, která má jeho jméno.

Najdeme dnes mnoho takových Narkissů? Sourozenců, kteří se tak milují? Pohled' na louku! Milý a blaživý pohled oku i srdci. Hora hledí na nás téměř hrozivě s nedostižné výše, strmíc hlavou až k oblakům nebes, tajemné rokle hučí divými bystrinami a pěnicemi vodami a ohlušujícími vodopády, kdežto louka se před námi pokojně a volně rozprostírá. Děti se bojí jít samy do lesa a ještě více do hor, na louku však rády spěchají, tam se cítí jisty, chráněny, svobodny, tam jsou doma. Louka a děti, děti a kvítí... Na trávníku si hrát vydrží třeba celý den. Louka — pěkný symbol velkého společenského života národů. V zahradním záhoně má každý hyacint nebo astra svůj dosti velký okrsek „pro sebe“, na louce se však traviny tísní — kolik stébel, kolik travin, kolik bytostí najde místa na malickém úseku, a nepřekázejí si! Ba zdá se, že si pomáhají, druh druhu chrání před vysušujícím sluncem, a při tom všude bujný vzrůst, zatím co pěstěné květiny tak pomalu rostou... Rozhrň travu, a najdeš dole chudobky — zdálo se nám, že již dávno zmizely, sotva nás na jaře vitality... zmizely jen našim očím! Bujná tráva ty drobounké nenáročné kvítky nezničila, a když pokosena, na podzim, ukáží nám svá milá očka zas. Na louce svornost, vzájemnost, spolupráce, nikoli boj o život a bezohlednost.

Mám učinit aplikaci já, nebo si ji učiníš sám? V rodině, kde vládne sobectví, bezohlednost, kde každý vidí jen sebe a hledá pouze prospěch a pohodlí své. Neučinil mnohdy egoismus jedinkého člověka nešťastnými celé generace? Viz Hohenstaufy, Ludvíka XIV., Fridricha II. ... Není egoismus červem, který ponenáhlu, ale jistě rozhlodá sebepevnější přátelství a sebekrásnější domácí štěstí?

Pročpak člověk seje smrt a muka
mezi tvory, s nimiž na píd' času
na tom luhu, ve slunečním jasu
byt mu vykážala Boží ruka? (Svat. Čech.)

Kde je shoda, tam se dva i na jednom šindeli vyspí. Při svorné vůli jde vše do hůry. Ale dva křesací kameny jiskry dělají...

Kdo bývá vinen, že rodina nevypadá jako pozemský ráj? Že hluboká propast dělí členy téže domácnosti? Někdy dospělý syn, dospělá dcera — ale mnohdy i otec nebo matka — bohužel! Vypravuji při exerciciích jakýsi příběh, a pozo-

ruji, že jedné dívce se derou slzy do očí. Oslovím ji po promluvě... „U nás to není tak, jak jste to líčil, není lásky, není svornosti, není míru. Hluboká trhlina v naší rodině — Bez víry otec, bez víry bratří, lhostejná ve víře matka, lhostejná ve víře sestra — Otec udržuje hříšný poměr, matka dokonce... Zabořilo mne, když jsem četla, že se do toho ústavu přijímají dívky z dobrých katolických rodin. Naše rodina!...“

Kolikráte má exercitátor s takovými co dělat! „Nezakusila jsem lásky, neslyšela vlídného slova, nepoznala hřejivého tepla milé domácnosti...“ Takové duše žijí jako květinka bez rosy. Dívka ze spořádané rodiny nemá ani ponětí, jak jest jemné dívce, když musí žít v tak smutném prostředí, když vidí, jak to vypadá jinde, když mi o tom se slzami vypravuje. A přec i jí musím říci: „Máš povinnost Pánu Bohu děkovat...“ „Zač?“ „Že tě držel! Vidiš přec, jací všichni tvoji domácí jsou, a ty jediná jsi s milostí Boží k poznání pravé víry přišla nebo si ji uchovala, jediná jsi nepřišla na scestí — není to nezaplacená milost? Věřící dívka ve věřící rodině, to jest pochopitelné. Ale být věřící uprostřed nevěry? Čistá uprostřed močálu?... Nadto nejsvětější Srdce Ježíšovo a tvá nebeská Matka ti bohatě vynahradí lásku, již jsi nepoznala u svých. Máš o jeden důvod více, aby ses k nejsvětějším srdcím přivinula; modli se za ty, kteří jsou na tom ještě hůře než ty...“

O tom, jak Pán trestává nezdárné děti, netřeba uvádět dokladů. Najdeš jich dost v každé vzdělávací knížce pro mládež. Pravidelně se dočkají od vlastních dětí téhož, čím se provinily proti rodičům. Zakončíme příkladem povzbuzujícím, z dob, kdy občanská válka drásala Anglii. Proti uchvatiteli Oranžskému hájil v Irsku zájmy vypuzených Stuartovců spolu s jinými šlechtici Vilém Patri de Fenny-Moor. Upadl v zajetí, pro formu postaven před soud a odsouzen na smrt, prý pro velezradu. Každou chvíli čekal z Dublina podepsaný rozsudek. Jednoho večera se rodina s ním loučí, jen dcera Joana, jeho nejmilejší dítě, chyběla. Přišla teprve, když osaměl, a teď nastalo tklivé loučení... „Ty neumřeš!“ „Není naděje; ještě tři dny, a ty i ostatní budete sirotky. A nyní pojd', dám ti naposled požehnání.“ „Ty neumřeš!“ „Neoddávej se sebeklamu. Ortel jest už podepsán, a kurýr tu bude co nevidět.“ Leč dívka trvala na svém. „V koho doufáš?“ „V Boha a v sebe.“ „Nevydávej se nadarmo v nebezpečí.“ „Modli se za mne, aby mne anděl strážný chránil.“ „Oč se chceš pokusit?“ „O to, abych vykonala svou povinnost.“ Noc již nastává, černé mraky věští blízkou těžkou bouří. Z hradu vychází jinoch, hradní stráž ho pozoruje,

když přechází most. „Nebe tě ochraňuj, mládenče, v tomto hrozném nečase.“ Za několik minut byl jinoch z dohledu pevnosti; přelo jen lilo, a náš poutník se ubírá dvě anglické míle (3 km) k starému dubu, a tam promoklý na kůži čeká. Tu slyšet dusot kopyt; patrně nějaký jezdec... Najednou kůň chycen za uzdu, jezdcí položena pistole na prsa: „Dolů, sice jsi mrtev.“ Jezdec se chápe zbraně, v tom uchopen za šat, stržen s koně, pádem omráčen, a než se vzpamatoval, byl zloděj pryč i s kufříkem, v němž byly depeše od krále, mezi nimi i podepsaný rozsudek. Zle zřízený hlásí v pevnosti, co se mu stalo; královský kurýr přepaden a okraden! Bylo třeba nového podpisu, a než se věc vyřídila, uplynulo 14 dní. Joana po celou dobu se od otce nehnula. Otec uvězněného podnikl kroky, aby mu u krále vyprosil milost, ale marně. Nový rozsudek podepsán, a kurýr jej veze na místo určení. Blíží se k bažinám Broad-Marck; tentokrát jako ostříž hledí vpřed i vzad, vpravo vlevo, v ruce zbraň. Právě se zatáčí na rohu lesíka, když najednou blesk pistole zakmitl před očima jeho koně. Vystřelil i on, ale kůň poděšen světlem a dvojitou ranou se vzepřel, jezdce shodil, neznámý mu klekl na prsa: „Vydej zbraň a kufřík, nebo jsi mrtev.“ Vydal, vida nezbytí. „A teď utíkej...“ Zloděj uprchl s koněm i s depeší! Zase průtah 14 dní... Zatím se otci odsouzeného podařilo krále obměkčit a vyprosit synu milost. Hrabě se vrátil z vězení k svým, s jásotem vítán, jen Joana zase chyběla. Tu prosí cizinec, jakýsi jinoch, aby směl chvíli s hrabětem mluvit. Uveden k němu podává mu oba podepsané rozsudky... „Cizinče, tys mi zachránil život! Co za to žádáš?“ Jinoch sňal klobouk, který mu zakrýval skoro celou tvář — — Netřeba, tuším, abych ti další sděloval, abych ti prozradil, kdo v onom jinochu vězel přestrojen... Nastala chvíle, jaké Pán dává jen jednou v životě těm, kteří se milují.

21. Motýlci.

A) Do života!

Pozoruj je, co dělají, když se dostali z kukly! Jakoby zba-
veni tísnivé kazajky... Ven, do veliké daleké májové přírody,
která se jim rozevívá, bez mezí, bez hranic, plná květnatých
lučin, a ty květy jako by byly stvořeny jen pro ně. Svě svo-
body v májové přírodě náležitě využívají; poletují s květu na
květ, z nichž každý na ně už takřka čeká, a dávají najevo
radost z života jako málokdo. Milí motýlci, kteří ožívujete
lučiny i vzduch a bezstarostně třepetáte pestrými křídly,

kterých ani Rafael nedovedl napodobit, a lítáte sem a tam! Kdo by při pohledu na vás nevzpomněl hochy, nedočkavého, kdy konečně vylétne z otcovského domu! Ven, do života, který mu rozevívá náruč a na něho již čeká! Mnohdy i dívka nedočkavě vyhlíží okamžik, kdy její loďka vypluje na širé moře života, na vody, které tak mile loďku zvou a v kterých se tolik krásy zrcadlí! „Jak blaze a mile se bude má loďka na těch vlnách houpat!“ Ale čím nedočkavější mládež, tím starostlivější rodiče. „Milá dívko, dobré dítě, život spády má a síť...“ Jistý otec mi píše: „Jsem chudobný, má dcera musí jít sloužit, ale než odejde, posílám ji na exercicie, aby se nezkazila...“

Rád bych nyní vložil stati pro jednotlivé stavy. Jenže tím bych byl přinucen opakovat věci, rozvedené v předešlých kapitolách. Proto jen několik slov. **S t u d e n t, s t u d e n t - k a . . .** Víím, kolika a jak velkým nebezpečím jste vystaveni, kolik nepřátel ohrožuje vaši víru a čistotu. Proto zvláště vy pročtete pozorně stati jednající o těchto ctnostech; v nich najdete dostatečnou výzbroj pro chvíli pokušení. Budete-li dbát přátelského varování a vystríháte-li se příležitosti, kterou mnozí vaši druzi svévolně vyhledávají, ať jde o četbu nebo špatnou společnost, budete-li užívat všech prostředků sebe-posvěcení (modlitby, přijímání svatých svátostí, úcty mariánské), není možno, aby vaše loďka utonula nebo se ztroskotala na nebezpečné plavbě cizinou. Rodiče ovšem mají povinnost opatřit vám byt, kde by víra a čistota srdce byla co nejlépe chráněna. Jestliže však vaši rodiče splnili svou povinnost, vyplňte svou povinnost i vy!

Totéž platí o jinochovi, který se chystá na cestu z domu, ať jde do učení nebo za vojenskou povinností nebo na zkušenou do ciziny, jakož i o dívce, jejíž vstup do života jest vyjádřen slovy **k a n c e l á ř, z á v o d, k o n t o i r i s t k a.** Svata zdržlivost vůči všem, rozhodnost vůči každému, kdo by se pokoušel k ní se přiblížit, jest nejjistější ochrana a dívce naprosto nezbytná, ať jde o šéfa nebo o kohokoli jiného.

Nadto pamatuj, katolický studente, že řádné studium jest jak tvou povinností stavovskou, tak i věcí tvé cti, aby se nemohlo říci, že katoličtí studenti stojí vzděláním a prospěchem daleko za jinověrci nebo bezvěrci. Jest však známkou hlouposti, vypíná-li se student pro své vědomosti nad sourozence nebo dává-li dokonce i rodičům na srozuměnou, že ví něco více než oni. Ty máš snad více knižní moudrosti, otec a matka mají více praktické životní moudrosti, a ta platí víc než „moudrost“ z knih. Jednou se o tom přesvědčíš. Život a mrtvá litera... Lépe se naučíš řeči v kuchyni než ve škole, a drahokamy se vybrousí v brusírně života, nikoli v pohodlné

školní lavici. Věř, že jest mnoho a mnoho věcí, kterým ještě nerozumíš a že i tobě jest ještě zapotřebí výchovy, jiné a potřebnější, než jakou ti skýtají tvé učebnice. Kdo nerozumí kování, ten nechat' kleště nehaní, a kdo nepoznal život ani jeho boje, necht' má aspoň trochu skromnosti a úcty k těm, kteří je prodělali.

Nemenším projevem omezenosti jest, hraje-li si student doma o prázdninách na pána aneb vyhýbá-li se práci. Prázdniny nejsou lenošení! Prázdninové cestování a jiné vyrazení ti nikdo nezazlívá, ale máš-li rodiče chudobné, musíš si být vědom, že si nemůžeš dovolit, co tvoji zámožnější spolužáci. Rozhazování peněz jest hříchem u toho i onoho, ale daleko trestuhodnější, jde-li o peníze, které rodiče těžce vydělali. Skromnost, zdvořilost, úslužnost, ochota jsou vlastnosti, kterými se má student tím více skví, čím většího vzdělání dosáhl. Bohužel, o nikom neplatí výraz „k l a c k o v s k á l é t a“ tak jako o studentech, jako by jemnost mravů byla s knihou neslučitelná. Nedovede-li se vykázat jinými hrdinskými a společnému dobru národa užitečnými činy leč studentskými kousky, kterými profesory zlobí — a tím obyčejně chce imponovat, proto o nich tak rád a tak sebevědomě vypravuje — je to doklad, jak užitečným členem lidské společnosti už jest.

Ne všichni jsou schopni učit — kéž by byli aspoň schopni učit se! (Ambrož.) Kolik studentů není schopno k tomu ní k onomu! Naprosto neschopni učit se; jen viz, jak hledí spatra na ty, jichž stáří samo by mělo vynutit jakýsi respekt a úctu. Umírající Gaunt se táže v Shakespearově Richardu III.: „Zdaž přijde přece král, by poslední můj dech mu radu dal, jež spasitelná byla by pro jeho mládí?“ York odpovídá:

„Ó nemučte se! Šetřte slabý dech!
Vždyť jeho uchu každá rada zbytečná!
Sluch jeho ucpán slovy lichotníků,
jichž záludnému hlasu naslouchá
tak rádo vždycky mládí bláznivé.
Však příliš pozdě rada přichází,
když vášeň vzepřela se rozumu.
Ó nebud', brachu, vůdcem tomu, sám
kdo cestu volí sobě...“

Kdo sám sobě jest učitelem, hloupému učiteli žáka do školy posílá. (Bern.) Vás lidi nebe marně varuje; vy doufáte vždy, že k vůli vám se všechno změní: osud, příroda i d'ábel sám. (Zeyer.) Zvláště vy „mladí“, kteří právě proto máte nejvíce zapotřebí spolehlivého vůdce, a kteří o něho nejméně stojíte. Už jinde jsem pověděl (Za pravdou K. 484), jakou

náhražku hledají a nabízejí lidé bez víry, kteří studenta vy-
lákali ze zpovědnice a teď vidí, kam mladá duše bez spo-
lehlivé ruky duchovního vůdce ve tmách nevěry a v bouřích
pokušení dojde. V jiné knížce čtu: „Student píše v duchovní
záležitosti jistému profesorovi. Měl přec výtečné učitele, našel
by v nich spolehlivé rádce, ale neměl k nim důvěry anebo
mu neimponovali. Obrací se tudíž k jinému a píše mu na
lístku zpověď. Ten profesor měl jedinou přednost, že bydlil
500 km daleko a že toho hochu neviděl, jaký ve skutečnosti
jest!“ Týž autor doznává, že hoši z církevních, zvláště jesuit-
ských škol něžně svých bývalých učitelů vzpomínají, zatím
co gymnasisté ze státních ústavů mají na školu i na lidi v ní
vzpomínky obyčejně neveselé nebo docela lhostejné. „Dr.
Henry vypravuje, jak byl okouzlen laskavým způsobem, jímž
byl přijat v jesuitské koleji v Tivoli, tak docela odlišným od
způsobu, obvyklého na státních ústavech.“ Jenže to není
hlavní důvod. Byť byl profesor sebevlídnější a vzbuzoval sebe-
větší důvěru, nikdy nenahradí zpovědnici, poněvadž mu chybí
svátostné posvěcení, které kněze činí knězem.

Zvol si za duchovního vůdce, koho chceš, ale dej se od
něho vychovávat a vést a buď ho poslušen. Myslíš-li, že ti
radí nedobře, můžeš změnit, ale uvažuj, jaký má smysl u něho
zůstat a nedbat jeho rad. Zvláště chceš-li být Kristovým
apoštolem — i apoštol se musí dát vychovávat! Abys ne-
musil po patnácti letech duchovního vedení doznat, že tvé
akce většinou skončily nezdarem — protožes jednal vždy
podle své hlavy a dals tomu jméno, žes to „dobře myslil.“
Může být, ale z toho neplyne, žes vždy s p r á v n ě myslil.
K tomu je duchovní vůdce, aby tě vedl a případně i odváděl
od cesty, kterou tvá nezkušenost pokládá za správnou.

Na obrazech světců vychovatelů mládeže (Filipa Nerského,
Jana Boska) lze někdy číst nápis: „Pojďte sem, dítky,
a slyšte mne, chci bázni Boží učiti vás.“ Jsou to slova Písma
sv. (Ž. 33) Chceme-li říci, že otcové neb matky vychovávají
dítky zdárně, k ctnostnému bohumilému životu, řekneme, že
je vychovávají v bázni Boží. Jak krásně řečeno! Tím řečeno
vlastně vše. V bázni Boží... svatě a k svatosti! Tobiášovi
svědčí Písmo sv., že jako nejvzácnější věno dal svému synu
takovéto vychování. Jak krásné napomenutí dává synovi,
když myslí, že konec jeho života se blíží! (Tb 4) Jeho po-
slední slova: „Chudý život sice vedeme, ale budeme oplývat
mnoha statky, budeme-li se Boha bát a chránit se všeho
hříchu a konat dobré.“ Milý motýlku, jenž se raduješ ze dnů
mladosti své (Kaz 11. 9), nemysli, že bohobojnost zachmuří
tvou veselou tvář! Bohobojnost není zasmušilost! V kap. 46
zvíš, že Pán chce kol svého trůnu vidět radostné tváře!

S l u ž e b n ý m věnujeme poněkud delší odstavec. Služebná dívka a vůbec veškerá čeleď patřila kdysi k hospodářově rodině. Hospodyní nazývala matkou, a ta jí skutečně matkou bývala. S celou rodinou se čeleď modlívala večer růženec, a poměr mezi pánem a služebnými byl tak přátelský, že jej dnes sotva chápeme. Nechci věc zevšeobecňovat; vím, že někdy úděl služebných byl přesmutný; nicméně za dob víry najdeme spíše doklady poměru vpravdě otcovského než tvrdého a nesnesitelného. Winter v Kulturních obrazech českých měst má nejeden pěkný doklad. Není zde na místě, abychom zpytovali, proč tomu již tak není. Jde nám o to, aby především služebná dívka doplnila svou výzbroj, kterou jí pro život daly předešlé stránky.

Dívko z venkova, ty bys neměla hledat službu v městě! Nelze-li se tomu vyhnout, nepusť se nikdy do velkoměsta nazdařbůh! Vystoupíš z nádraží, v bludišti činžáků a v ohlušujícím hluku se ti zatočí hlava, jak líčí věrně v jedné povídce Klostermann, stojíš tu bezradná, a supí již číhají na kořist. Než odejdeš z domova, zajdi k svému duchovnímu správci, aby tě poučil o nádražní misii a případně ti udal adresu katolického ústavu, který zprostředkuje práci. Katolická charita! Pokud možno, do řádné katolické rodiny! Krom toho vyhledej co nejdříve cestu do Mariánské družiny, existuje-li tam jaká. Dobře učíš, zvolíš-li si některou svatou služebnou za ochránkyni. Nejznámější jsou bl. Notburga a sv. Zita. Rozumí se, že tvou hlavní ochránkyní bude Královna nebes; jí se vždy drž, drahá dívko, jí bez ustání vzývej, a buď jista, že neutone v životních bouřích loďka, které svítí na cestu naše mořská hvězda.

Buď, milá dívko, vždy spokojena se svým údělem a neoddávej se nerozumnému snění a blouznění o možném štěstí. Tvůj božský Spasitel a přítel věděl, že údělem většiny synů Adamových v tomto vyhnanství jest práce rukama. Proto jí zvolil za údel i on, aby nám byl příkladem, povzbuzením, útěchou. A co jeho panenská Matka? Byla obyčejnou řemeslnickou ženou, a ruční práce byla i jejím zaměstnáním po celou dobu, co blažila naši chudou zemi svou přítomností. Píle, svědomitost, poctivost, pořádek, čistotnost, šetrnost jsou význačné ctnosti katolické služebné dívky. Vlídlná, laskavá, ochotná, úslužná k těm, kteří jsou tobě rovni; uctívá a ve věcech týkajících se tvého zaměstnání poslušná představených. Přečti si jen, co praví služebným sv. Pavel! (Ef 6. 5 nn, Kol 3. 22 nn) Služebná, ne však otrokyně cizí náruživosti! „Sloužím, protože jest vůle Boží, sloužím z lásky a poslušnosti k němu, abych si vydělala poctivě chléb, ale při tom jsem si vědoma, že mám Otce na nebesích a že jsem

povolána k věčnému kralování s Kristem jako každý jiný.“ Uchovej si svatou dívčí hrdost, která nedá na sebe ani sáhnout a která se nedá koupit ani za miliony. Dáváš si platit svou práci, nezaprodáváš však sebe. „Já jsem Ježíšova...“ Při prvním nejmenším pokusu, ať jde o hospodáře nebo o „mladšího pána“, uvědomíš hospodyně nebo paní, a kdyby to nepomohlo, okamžitě odejdi.

Myslíš, že ve svém povolání nemůžeš nic vykonat pro šíření království Kristova? Dejme, tomu, že ti nebude popřáno apoštolovat; dáš tedy Kristu Pánu vzornou křesťanku aspoň ve své osobě. Ale mnohdy je služebné dívce dáno, aby vykonala víc. Beda Weber, slavný tyrolský spisovatel a řečník († 1858), na konci života vzpomíná děvečky, která ho vlastně sama vychovala. Učila ho modlitbám, vyprávěla mu o Pánu Bohu, a když slýchal ve školách suché vědecké výklady, toužil po oněch „přednáškách“ ve chlívě. Neposkvrněná Panna, o které dovedla pěkně mluvit, byla jeho záchrannou kotvou v nejtemnějších chvílích života. Podobně mluví Ignác Klug, jehož spisy vykonaly tolik dobrého: „Za přemnoho z toho, co patřilo k nejsvětějším statkům mého mládí, vděčím své staré služebné; nemohu ji zvat jinak leč ctihodnou. Žel, že mnoho z toho, co se v kuchyních, komorách, za rohem šušká, šeptá, kutí a kuje, nebývá vždy ctihodné.“ P. Abel T. J. sděluje pěkný rys z života služebné, zaměstnané v rodině barona Zwackha, svobodného zednáře. Od rodičů neslyšely děti o Bohu nic, jen ona je nábožensky vychovávala. Když jim bylo osm a šest let, zjednan jim domácí učitel, taktéž nevěrec. Začne první vyučovací hodina, děti udělají kříž, učitel otvírá překvapen oči, vylouvá jim to, trestá je, nic naplat; děti konečně obrátily otce i matku. Rád bych uvedl příklady z vlastního působení, neméně pěkné, ale tyto dostačí. Co do apoštolování, předčí svobodné dívky (a tedy i služebné) kterýkoliv jiný stav. Kolik spoluslužebných přivedly na pravou dráhu, kolik zbloudilých zachránily, o tom kromě zповědnic ví málokdo. Taková tichá neviděná práce jest známa obyčejně jen Nejvyššímu.

V továrně bývá situace daleko těžší. Že však i v takovém prostředí dokáže hoch i dívka zachovat si srdce věřící i čisté, jen když chce, jsou dokladem řady továrních dělnic, přistupujících denně nebo týdně k svátostné hostině. Přečti si dopis dívky na str. 60. Viz Maria I. 294. Alžírské dívky... V takovém pekle zůstaly anděly. Nemusíš-li však, do továrny nechoď. Je slýchat nářky, že nemožno dostat služebnou, zvláště na venkově. Všecko prý se žene do továren. Proč? Důkazy jsou zřejmé. V hospodářství musí dívka pracovat od rána do večera, ani v neděli není docela volná.

V továrně si odbude svých osm hodin, a pak má volno, v neděli dokonce po celý den. K rozmanitým „vyražením“ tedy času dost, a těch vyrazení skýtá velkoměsto dost a dost. Atrakce všeho druhu, kina, divadla druhého a třetího řádu, taneční zábavy, společná koupaliště atd.; a nemají-li „mladí“ na to? Opatří si nějaké vyrazení sami, třeba za městem při měsíčku. Život na venkově tě udrží při zdraví a síle, a kde tělo zdrávo, tam nepropadá duch tak snadno různým zvrácenostem. Zdravá mysl v zdravém těle — —

Nespokojenost s chudým údělem nebo touha po „lehčím chlebě“ ... Kam může vést, a zároveň jak daleko může děvče v zaslepenosti dojít, ukazuje tento příklad. Služebná dívka, nemajetná, starší než 30 let, hodná, čistá, v exerciciích o těchto věcech zevrubně poučená, začne najednou blouznit po šťastné budoucnosti. Zajímá se totiž o ni člověk asi 43letý, namlouvá jí, že jest inženýr, svobodný a že hledá pouze dívku, nikoli peníze. Inženýr — ve 40 letech ještě svobodný — hledá pouze dívku, byť nemajetnou — to byly tři věci, nad kterými by byl kroutil povážlivě hlavou každý i slabým rozumem nadaný Adamův syn, jen zaslepenému zamilovanému děvčeti na nich nebylo zhola nic nápadného. Dávali si vesele dostaveníčka a šveholili laškovně hovory, 40letý milenec s 30letou milenkou, a při tom ji ani nenapadlo, aby se někoho na něj pozeptala nebo aby se otázala, kde vlastně má svůj elegantně zařízený byt a aby se o tom šla přesvědčit aspoň k domovnici. Když konečně bylo dostaveníček a chození po městě i za město dost a nanejvýš na čase, aby pomýšleli na svatbu, doznal ponenáhlu, že církevně prozatím oddání být nemohou, poněvadž má manželku, ale prý nemocnou a svolnou, aby se rozešli; žádost za rozlukou prý už papeži poslána a zaručeno, že vše bude hladce vyřízeno; prozatím že nutno uzavřít sňatek civilní. Aby však nebyla ani v nejmenším znepokojena, že sám dojde k arcibiskupské konsistoři s novou žádostí a bude naléhat na rychlé vyřízení. Nazítří jí řekl, jak pořídil; prý mu řekli, že papež vydá co nejdříve nařízení, aby faráři „nedělali lidi nervósní“ a nemluvili pořád o neplatných oddávkách na úřadě a o vylučování z církve, a že brzo bude vydáno ustanovení, že i katoličtí manželé se mohou rozejít atd. Kdo je tak slepý, aby neviděl tím sítem? (Cerv.) Osmiletý klučina byl by toto nebetyčně naivní a hloupé lživé tkanivo prohlédl, jen 30 letá, omámená vyhlídkou na „šťěstí“, věří svému „činanému Ládičkovi“ na slovo a dá se s ním tedy „prozatím“ civilně oddat. Teprve potom pokládá za záhodné otázat se ho, kde vlastně bydlí, a když chtěla pana „manžela“ navštívit, dostalo se jí od paní, u níž bydlil, těchto informací: „Je mi

dlužen už půl roku nájemné; krom šatstva a prádla, které má právě na těle, nemá zhora nic; je to jakýsi výpomocný dělník v továrně, od kterého žena utekla jednak pro nesnesitelné soužití, jednak protože ho nemínila nadále živit.“ Kdybych věděla, jak svou vinu smýt, žhavým ohněm chtěla bych za to jít... Však vrabec menší sýčka na svém bidle si troufá víc než sýček v cizím panském bydle. (Mick.) Služebná dívka mnohdy volnější a svobodnější než princezna a kněžna, vázaná ohledy bez počtu!

Stalo se u nás v X. Kněz si měl vybrat jednu z Mariánských družin, zřízených u jistého kostela. Mohl si zvolit pány nebo dámy vysoce postavené, rozhodl se pro služebné. „Potřebují více ochrany a péče, jsou obětavější, poslušnější, vděčnější, a ovoce práce daleko hojnější než jinde.“ Namítl bych jen to, že svědomité působení ve studentských Mariánských družinách přináší neméně ovoce a požehnání. Jen ať zůstanou hoši motýlky, ať se radují ze dnů mládí, které kvete jen jednou v životě, ale ať odloží lehkomyšlnost, falešné to napodobení bezstarostnosti přelétavých motýlů!

B) Dívka a kněz.

Existují jisté otázky, kterým se říká „ožehavé“ nebo „choulostivé“, někdy též cizím jménem „problémy“ — v cizím jazyce to vypadá učeněji a nezní to tak zle. Literatura našeho století je takových „problémů“ plna. Hygiena, školství, výchova, rodina, manželství, sociologie, národohospodářství, politika, filosofie, bohosloví, všecko má své „problémy“. Dát dohromady autory, kteří jiného nedělají leč že se zabývají řešením samých „problémů“, to by byl cech, jakého nevidělo ani celé Německo v XV. století. Žel, že jen řeší a nikdy nerozřeší, jenom hlavu si lámou, jako slabý student nad kvadratickou rovnicí o čtyřech neznámých. My katolíci vůči některým „problémům“ upadáme v chybu opačnou. Provozujeme totiž pštroší politiku, zavíráme oči i uši a utíkáme od nich. „To pálí, pryč od toho...“ Vím zaručeně, že před rokem 1918 nebylo v některých alumnátech bohoslovcům řečeno ani jediného opravdu vážného slova o celibátě, a „mladí“ se téměř báli to jméno jen vyslovit. Před r. 1910 psal o věci v jistém časopise bohoslovec tónem, jako by byl vůbec nikdy děvče neviděl a snad ani nevěděl, že něco takového na zeměkouli existuje. Ovoce toho bylo, že za bláznivé horečky v letech 1918—1920 tvrdili jistí kněží veřejně, že prý nevěděli, jaký závazek na sebe berou.

K takovým „problémům“ patří i otázka, kterou čteš v nadpisu kapitoly. Otázka pochopitelně „ožehavá“ a „choulosti-

vá“, ale dnes aktuálnější než kdykoli jindy, protože se dívka stýká s knězem daleko více než kdysi. Sdružení, spolky, besídky, týdenní sv. zpověď, laický apoštolát... kolik to příležitostí k dennímu styku s duchovním! Nezavírejme tedy oči a nepřenecháme nepřátelům, aby na jisté zjevy musili naši mládež upozornit sami. Několik let před r. 1918 mluvil zesnulý Dr. Novák, redemptorista, při jednom kněžském conveniat (malém sjezdě) o jisté věci. Jeden přítomný velký pán se proto horšil. Když pak po r. 1918 kněží odpadali, mohl zpytovat svědomí, kam jeho pštroší politika vedla. Ona katastrofa, založení nové sekty, by snad nebyla tak hrozně dopadla, kdyby byli před tím bděli, mluvili a jednali ti, jejichž povinností bylo bdít a na stráži stát.

Myslíš, že všichni kněží, kteří tehdy odpadli, byli veskrze a snad již od počátku špatní? Naprosto ne! Mnozí byli za studií v alumnátě nadějní bohoslovci, plni svatých ideálů a nadšení. Co je tedy zahubilo? Neopatrnost se strany jejich, neopatrnost se strany dívky, snad velmi zbožné a hodné.

Začněme „z gruntu“... jak se má chovat dívka k studentovi. O tom netřeba mnoho se šířit po tom, co bylo v předešlých kapitolách řečeno. Že koedukace, společné výlety a spolky jsou mladým duším zhoubou, doznávají již i mužové, zvláště profesori, z protivného tábora. Bláznivá „studentská láska“, studentská známost... Nezralý on, nezralá ona... Mohou pomýšlet na svatbu a na založení rodiny? Zamiluje se, sedí nad knihou jako bez ducha, potácí se jako v narkose, nemá pro nic zájem, pro studium zvláště ne, tupý a lhostejný, že jde o jeho kariéru; skončilo to nejednou tím, že musili studia nechat — hoch, dívka, kteří přinášeli domů vysvědčení s vyznamenáním! Snad ještě před rokem — — —

Jak si má dívka počínat k bohoslovcům? Místo mnoha řečí dva nebo tři příklady; ať mluví místo mne. Č. 1. Ředitel alumnátu zavítal do vzdáleného města, kde trávil prázdniny jeden z jeho svěřenců. Od místních kněží o něm zvěděl, že zná jen dvě cesty, do kostela a na procházku; rozumí se, že vždy sám a s knihou v ruce. — Č. 2. Dobročinný bazar. Prodávají slečinky, jim pomáhá bohoslovec. Již v přípravném „komité“ byli spolu. Šlo to hodně přátelsky, prý „po staročesku“, po sousedsku; zavedli i vzájemné tykání; kdo se přerekl a řekl „vy“, zaplatil čtvrt koruny na charitu. Bohoslovec tedy tituloval slečny: „Ty Andělko, ty Pepičko...“ Konec si domyslíš sama. Nehřešil, když z alumnátu odešel a Pepičku si vzal, ale valné požehnání na tom rozhodně vidět nebylo. — Č. 3. O prázdninách doma. Bohoslovec, prý „veselý“, a tu veselost projevoval tím, že trávil celé prázdniny

niny s děvčaty a mezi děvčaty; bavil je jako kavalír, na procházce, na divadle atd. Neodešel z alumnátu, přijal svatá svěcení, a odešel po letech (po roce 1918). Jako kněz byl totiž i nadále tak „veselý.“ Neví-li on, jak se má chovat, ukáž mu to ty — mluvím k věřící čestné dívce, která se nikdy nezahodí, aby se propůjčovala někomu za dočasnou společnici nebo kamarádku. Buďto jest bohoslovec řádný, a pak by se dívka styděla a pokládala za nízké, „poplést mu hlavu“; nebo není řádný, a pak nechať volí jiný stav; tobě však přátelsky radím: „Dbej, ať nezaklepá u tebe.“ Tážeš se, proč? Víím, co pravím — —

Jak se má chovat dívka ke knězi? Uvedu ti příklad, jediný, a ty si vyvod' důsledky sama. Znal jsem ho, zbožného, nadšeného, ideálního novosvěcence. Jeho první štace bylo větší město. Sotva tam přišel, uspořádali jazykový kurs, a to pro dívky, které opustily školu ve věku 16—18 let. Kurs svěřen jemu, a to byla první velká chyba. Dívky tvořily jakési sdružení, měly výbor, předsedkyni, jednatelku atd. Předsedkyně zašla tu a tam k „velebnému pánu“ vyjednat hodinu atd., a to byla druhá hrubá chyba. Dívka nemá nikdy navštívit kněze v jeho bytě sama, nýbrž vždycky s družkou. Proč? Aby nevznikly po osadě nepěkné řeči! Na duchovním spočívají oči všech, a zlomyslní lidé začnou hned podezřívát a klevetit. Máš-li při nezbytné návštěvě družku, pak ani nejedovatější jazyk nemůže nic zlého říci; mělas svědka! Náš mladý kněz chodil napřed do kursu nerad a s odporem, pohnáhlou společností dívek přivykl, konečně nemohl bez nich být. Zvláště předsedkyni, inteligentní, horlivou dívku, týdně přistupující k sv. svátostem, si oblíbil, a to byl třetí kámen úrazu. Pak mu nestačily hodiny v kursu, navštěvoval ji u jejích rodičů, a to byla čtvrtá velká trojnásobná chyba; jeho, její, rodičů, že to trpěli. Konec? Ďábel nikdy nespí. Žádný stav není před ním jist, žádné srdce není před ním chráněno. Snadno roznítí vášeň, která v každém doutná, a pak těžko hasit. Potom teprve poslali dívku na exercicie, když už bylo pozdě. Přišla sice k exercitátorovi, „na radu“, ale rad' zamilovanému děvčeti! „On mi řekl, že budeme spolu žít jako bratr a sestra.“ Obapolný sebeklam. Vidiš sama, že to, co v srdci cítíš, jest něco docela jiného než sesterská láska. Chovala jsi se tak k bratříčkovi? Prý tedy jako „otec a dcera.“ Táž odpověď a tytéž rozpaky. Pak začala ohnivě mluvit o přátelství, o duchovním přátelství, o harmonii duší, spojených stejnými ideály, kde jeden povzbuzuje druhého, kde se vzájemně utvrzují ve svatém předsevzetí a v nadšení pro svatou věc Kristovu atd. „Už sv. Jeronym na to odpovídá, a poněkud drsně a bez obalu ukazuje, jak to vzájemné ,utvr-

zování ve svatém předsevzetí' vypadá."¹⁾ Přeložil jsem jí celé místo. Ona mi podávala knihu sv. Františka Saleského, kterou od něho (ne od sv. Františka, nýbrž...) prý dostala. Tam krásná kapitola o přátelství... „Ano, ale vaše přátelství není svaté, nýbrž hříšné.“ Řekl jsem jí to, co stojí na str. 71. „On jest vázán svatými sliby, a pak se musíš k němu chovat stejně jako k tomu, kdo jest vázán slibem manželským.“ Namítá znova: „On mi stále říká, abych pamatovala na páté přikázání, že prý ho takto ubijím, když mu nechci své přátelství věnovat a jeho náklonnost opěťovat... Abych si to prý vzala na svědomí...“ Zde se již stal svědkem dívčí čistoty... „Ať pamatuje raději on na šesté přikázání a slovo Páně o pohoršení! Kdyby ti řekl člověk ženatý, že se zastřelí, když mu nebudeš po vůli, směla bys mu vyhovět? I svobodného, který by se o tě ucházel, můžeš odmítnout, nechceš-li ho mít manželem, byť se pro to chtěl i utopit. To, co ti řekl, jest vědomá lež a svádění.“ „Rodiče jsou však pro to, že prý bych po čase mohla k němu na faru...“ „Nevíš, že podle církevních zákonů má ta, která vede duchovnímu domácnost, mít aspoň 40 let věku? A potom, neprozíráš, kam se ženeš? Což chceš být...? Tvoji rodiče buď jsou neprozíraví nebo nesvědomití, když chtějí dceru takto zaprodat...“ Dělal jsem všemožné, ale jak řečeno, bylo již pozdě; dívka nepostavila včas před rajskou bránu svého čistého dívčího srdce na stráž cherubína s plamenným mečem, a teď? On farářem kdesi v nové sektě, a ona jeho.

Uvedl jsem několik odstrašujících případů, aby ti byly varovnou výstrahou. Nepřátelům, kteří rádi zevšeobecňují, připomínám, že to, co jest výstrahou, není všeobecným; účelu této stati není přiměřeno uvádět příklady nezávadné. Připomínám, že z jediného případu činit závěr na všeobecnost jest nejen nesprávné, nýbrž i dosti časté. Činíváme tak někdy bezděky, někdy zúmýslně. Badatel najde v konsistorních archivech nepřehlednou řadu dokumentů o neřádných kněžích, volaných pro nejrozmanitější přestupky před biskupský soud, a učiní závěr: „Hle, tak vypadala v onom století mravnost katolického kněžstva“, zapomínaje, že kněží řádní nebyli před konsistoř voláni a že se tedy jejich jména do archivů nedostala.

Po této poznámce, nutné jak nevěřícím tak i věřícím čtenářům těchto řádků (protože se velmi rádi pro otevřené

---

¹⁾ Ep. 22. od Eust.: „Mulieres subintroductae, novum concubinarum genus, meretrices univirae... quaerunt aliquorum spirituale consortium, ut domi habeant carnale commercium, et suspiciosos nos vocant, si aliquid existimamus...“

slovo pohoršují!) se vracíme k svému pojednání a tážeme se, čím může a smí kněz dívce býti?

a) **Duchovním v ů d c e m.** Chce-li dívka vést uvědomělý duchovní život, neobejde se bez vůdce, který sám duchovně založen, v asketice důkladně vzdělán a tudíž s požadavky duchovního života dobře obeznámen, dovede vést duše cestou dokonalosti a ctnosti. Učitel, rádce a zároveň v z o r . . . To jest v pořádku; stálý zpovědník jest k pokroku v duchovním životě nezbytný. Ale mimo svatou zpověď se nemá dívka se zpovědníkem naprosto stýkat. Tak znova zdůraznil Pius XII. v instrukci k zpovědníkům r. 1943. Hovorna není vhodná místnost k pastoraci. Přečti si Albána Stolze „Moderní ABC“, červenec. Z pera jistého nacisty (Oskar Panitza) vyšlo hnusné pojednání o katolické zpovědnici; pro nás je pokynem: „Varuj se sebemenšího zdání, které by v očích nepřátel vrhalo stín na tuto svátost.“

b) **Duchovním rádce m a učitelem,** jako ředitel Mariánské družiny nebo jiného sdružení, a podobně. Tedy kázání, promluvy, excercicie. V tomto případě žádá slušnost, aby dívka omezila své rozhovory na míru co nejmenší, aby byla vždy provázena družkou, jak už řečeno, zvláště jde-li si k němu vypůjčit nějakou vzdělávací knihu, a aby se chovala co nejdůstojněji. Mezi svými si může dovolit žerty ona i on; nesluší se však nikterak žertování mezi knězem a dívkou; kdo je pokládá za nezávadné, nechť si přečte slovo sv. Bernarda: „V ústech osoby světské takový žert jest žertem a neznamená nic, na rtech služebníka oltáře jest svato-krádeží.“

Chceš se odvděčit tomu, kdo tě vede po cestě dokonalosti? Učiň tak, a to modlitbou; to jest nejkrásnější způsob vděčnosti a obyčejně i jediný, který jest dívce možný. Tím se stává pomocnicí apoštolských prací svého duchovního rádce; svolává na ně požehnání s nebe, a to jest, co řádný a horlivý služebník Kristův potřebuje nejvíce a co ho i nejvíce těší. Svatý a zkušený Jeronym praví bez obalu, že návštěvy, dárky, něžná slova a pod. jsou známkou smyslné náklonnosti, nikoli čisté lásky. Nezavdávej nepřátelům kříže Kristova podnět k tupení svaté víry, věřících a kněžstva!

22. Rytířský duch nebo klackovská léta?

Krátká vložka pro jinochy — —

Nejsi zvědav, o čem se jedná? Kdybych to uvedl hned v nadpise, možná, že bys ji přeskočil, a tobě podobní spolu s tebou. Proto napřed pohlédneme do přírody. Krása, sou-

lad, užitek, ba i existence světového řádu jest podmíněna jednou věcí — že vše jest poslušno zákonů, které Tvůrce do přírody vložil. Vše, od atomů až k ohromným sluncím světového prostoru, krůpěj vody, veletok, stéblo slámy, širé lesy, blesky, shluky hvězd — — Nebo viz koncert. Hraje-li každý poslušně podle not, jest líbezná harmonie; hraje-li každý muzikus, jak ho napadne, je to turecká muzika, při které jsou zoufalé i myši a „nervósní“ kdekterý hafan, a ten má přec dosti silné nervy. Totéž platí o divadelním kuse, o pěveckém výstupu, slovem o každé věci a každém zjevu, kde se uplatňuje spolupráce více činitelů, byť byli jen dva, na př. muž a žena. Co tedy život ve společnosti? I on jest ovládán zákony, mravními zákony, a ty mají daleko větší důležitost a závaznost než zákony přírodní. Tyto by mohl Tvůrce změnit, mravních nemůže ani změnit ani zrušit. Stále se činí pokusy, jak učinit z našeho slzavého údolí ráj. Věc by nebyla tak těžká! Ať zachovávají všichni zákon Nejvyššího! Lev XIII. to přesvědčivě ukázal a dokázal ve svých encyklikách, na př. v breve Neminem fugit (Nikoho není tajno) v r. 1892. Že tolik bídy a bolesti na světě? Hledej vinníka, a najdeš všude téhož — hřích, tedy neposlušnost zákona Božího. Při úvahách o ctnosti čistoty jsi to mohl nahlédnout dokonale!

K zákonu Božímu patří též čtvrté přikázání, o němž byla řeč. Být poslušen rodičů, být však též poslušen zákonité vrchnosti, církevní i světské, a to proto, že Tvůrce jí autoritu nad tebou dal, a dal jim ji proto, že bez ní by spořádaný společenský život nebyl možný. Sv. Pavel, apoštol křesťanské svobody, připomíná věřícím nejednou velmi důrazně povinnosti, které k vrchnosti mají. Přečti si na př. 13. kapitolu listu k Římanům! Nezapomíná ovšem povědět, že podřízení nejsou k vůli představeným, nýbrž představení k vůli podřízeným, a že budou jednou skládat přísný počet z toho, jak pečovali o duše jim svěřené. (Žd 13. 17) Pius X. se při svém zvolení za papeže hrozil nejvíce myšlenky, že bude odpovídat za miliony duší, jichž spása teď vložena na jeho bedra. Jak docela jinak než renesanční papežové, jejichž typus byl na př. Lev X.! Ten psal po volbě: „Proč bychom neužívali papežství, když nám ho Bůh dal?“

Vraťme se k povinnostem, které má každý vůči autoritě. Apoštol národů nazývá vrchnost služebníci Boží, zřízenou od Tvůrce k tvému dobru. Církev... Zdaž není od Pána založena k tomu, aby tě vedla k cíli, pro který jsi stvořen? Autoritě nutno se podříditi nejen ze strachu před trestem, též a především i proto, že to jest povinnost svědomí (Ř 13. 5), a kdo se vzepře proti zákonné autoritě, vzpírá se proti

zřízení Božímu. (Ib 2) Jest blud, hlásaný od Rousseaua a jiných, též od Masaryka, že vrchnost, ať církevní ať světská, má autoritu od lidu; nikoli, od Boha jí má! Lidé (občané) nanejvýš volí nositele autority, ale moc jest mu dána shůry. (Jn 19. 11)

Vím, poslušnost je dnes pokládána za slabost, neposlušnost za projev samostatnosti, svobody a síly ducha. Není Hus oslavován proto, že se vzepřel proti nejvyšší církevní vrchnosti? Poslyš tedy, co praví Pán: „Neposlechneli věřící církve, budiž tobě jako pohan a publikán.“ (Mt 18. 17) Toto slovo Páně dostačí; já se jen táži, kdo je ti větší autoritou, božský Mistr či nějaký učitel na obecné škole? Je tedy neposlušný Hus v tvých očích duchovním velikánem, za jakého jej prohlašoval tvůj učitel, či má ti být jako pohan a publikán? Když asi 130 let po jeho smrti psal sv. Ignác v exerciční knížce pravidla o pravém smyšlení v duchu církve, neměl na zřeteli jeho; myslil na katolické theology, kteří byli více méně nakaženi tehdejším duchem revolty proti církvi, třebaže se pokládali za nejvěrnější syny církve. Dnes je sice sotva možno a myslitelné, aby katolický bohoslovec prohlásil veřejně s kazatelny nebo tiskem rozhodnutí Apoštolské stolice za kacírské, jak se dalo tehdy, ve stol. 15. a 16. (Za pravdou K. 405.) Ale slyš, co praví vážený moderní bohoslovec (Aug. Adam, Spannungen und Harmonie): „Mnozí citují sv. Tomáše Akvinského, jen když se jim hodí do jejich systému.“ Výtka Erasma Rotterdamského platí i některým dnešním lidem! Dovolávají se rozhodnutí Apoštolské stolice a výroků papežů, jen když se jim to hodí „do krámu“, a docela je ignorují, ba skrytě mluví a píší proti nim, když se jim nezamlouvají a jejich náhledům odporují. (Ve škole K. 270.) Měl jsem v rukou dopis, kde katolický inteligent nazýval fanatiky ty, kteří se zastávali encykliky Pia XI. o exercičiích.

Příteli, takového ducha buď vždy dalek! Vzpomeň na truchlivé příklady z dějin, na muže, které Pán trestal jejich vlastními dětmi za to, že se vzepřeli proti matce církvi. Jindřich II. Anglický byl hrozně ztrestán vzpourou svých synů, z nichž jsou ti jistě známa jména Richard Lví srdce a Jan II. Bezzemek (bez trestu nezůstali ani tito... za to, že se provinili proti otci); odpůrce Řehoře VII. král Jindřich IV. (Německý) pykal na konci života velmi trpce, zakusiv bolestné pokoření od syna Jindřicha V. Vždyť již okolnost, že církev má zkušenost dvoutisíciletou, by měla sama dostačit, i kdyby nebylo výslovného rozkazu Páně, abys měl její rozhodnutí a zákony v úctě — všecky, ne pokrytecky jen ty, které se ti právě hodí, a abys jí byl na slovo poslušen. Že

nad tebou nestojí s holí? Poněvadž očekává, že vyznavač Kristův jí bude poslušen z lásky, dobrovolně, nikoli otrocky, a poněvadž jen poslušnost prokazovaná z lásky jest člověka důstojná, Bohu milá a záslužná.

O t r o c k á poslušnost, která se podrobí jen knutě, jest ovšem slabost. Hoch, který prodělává neblahá klackovská léta... Poněvadž nad ním nikdo nestojí s holí, nehrozí mu pokuta ani vězení, pokládá se za hrdinu, když neposlechne. Takového hrdinství je schopen i tvůj pes, když na něho zahvízdneš; vidí-li, že nemáš v ruce knutu, málo tvého hvízdání dbá. Junák se chystá do taneční zábavy. „Ale jest svatopostní doba...“ „Já vím, svatá církev Boží to zapovídá... to mne nerozhází...“, odpovídá posměšně a strojí se dál. Za chvíli, už ustrojen, bere za kliku, vtom vrazí jeho sestřenice: „Tatínek (jeho strýc, poručník) ti vzkazuje, půjdeš-li tančit, že pro tebe přijde s bičem.“ Junák zahřimal, až se kočka za kamny poděšila, a zůstal doma. Hrdina, není-liž pravda?

Slabostí jest i n e m í s t n á poslušnost, poslouchá-li totiž lidí více než Boha. Josefinští kněží, poslušní zákonů, které se nedaly srovnat se svědomím vyznavače Kristova, vládní kněží ve francouzské revoluci, „červení kardinálové“ za Napoleona (schvalovali jeho druhý neplatný sňatek s Louisou, když byl zapudil zákonitou manželku Josefinu), ti všichni byli zbabělci. Kněží mučedníci, „černí kardinálové“, kteří jednání i sňatek všemocného despoty odsoudili, byli charakterové mužní a silní. Nebyli jimi však sektáři, kteří se vždycky proti zákonům a rozhodnutí církve oháněli slovem Písma, že Boha sluší více poslouchat než lidi. Tito lidé nikterak neposlouchali Boha! Drželi se tvrdošijně svých bludných nápadů, které vydávali za slovo Boží, a proti výslovnému rozkazu Páně se neposlušně vzepřeli církvi, od něho za naši učitelku a pastýřku ustanovené. Zvláště tehdy tak jednali, když byli jisti, že za nimi stojí s bodáky některý vládce, církve stejně neposlušný jako oni. Albigenští, Hus, Luther a celá kumpanie t. zv. reformátorů. Zde netřeba mnoho slov; rozhodni sám, prozrazuje-li se v jejich počínání rytířský duch či klackovská léta.

Příznaky, podle kterých neomylně poznáš klackovská léta, vidíš na dnešní Evropě. Příští generace jistě nazvou období od Luthera až do 20. stol. klackovskými léty Evropy, a kdož ví, zda se z nich naše milá Evropa vybere ještě v oříštim století. Pohrdat vším, co bylo otcům drahé a svaté, úctyhodnými tradicemi posvěcenými dlouhými věky minulosti, jako klackovský student, opovrhovat středověkem, protože neměl tak užitečné prášky na hmyz a tak výtečný krém na

boty, že neměl pro krátkozrakého brejle a pro sportovce i nesportovce viržinky, že neměl tolik knih a nevěděl tolik, co „studovaný“ novovek, odboj proti autoritě, zvláště duchovní, nevěru pokládat za známku vzdělanosti a inteligence... Jistý profesor charakterisuje klackovská léta takto: „V ústech cigáru, občas rozbít nějaký kandelábr, při pozdravu sotva se dotknout čepice, mluvit hodně sprostě, žádnou věc řádně, jejím pravým jménem, nepojmenovat, pro každého profesora vynalézt přiléhavou přezdívku, všecko kritisovat — čemu nerozumí, to skepticky posuzovat a odsuzovat, o pravdách nadsmyslných pochybovat, číst mělké filosofy, kteří jsou mu evangeliem tím více, čím méně jim rozumí, z několika brožur si slátat tak zvané přesvědčení, nad zkušeností starých ohrnovat nos; frázovitost a značná dávka nevědomosti ho uschopňuje, že mluví o nejtěžších problémech s lehkostí řeckého sofisty.“

Což divenky? Ty ve stejném věku prodělávají žabí neboli husitská léta; žáby, husičky... O tom si porozprávíme v kapitole 40.

Milý jinochu! Zakončím tuto kapitolu krátkou statí z Föstera, zkušeného protestantského vychovatele mládeže, jehož jméno jsi na těchto stránkách nejednou četl a budeš j-ště číst. Práví asi toto: Když mladý muž přijde po prvé do velkoměsta a vystoupí z nádraží, zatočí se mu hlava nad hlukem a zmatkem, který ho obklopí. Mnohohlasný chór hostinských portýrů se kolem něho seskupí a jeden přes druhého se mu hlučně představuje: „Černý kozel, Římský císař, Zlatý vůl..“ Na hotelových omnibusech čte reklamy: „Výtečná kuchyně, dvě stě lůžek, solidní obsluha, levné ceny, klidná poloha, ležák od ledu, centrální topení...“ Konečně zvolí toho, který nejvíce křičí a nejvíce slibuje za nejméně peněz. Druhý den zklamán... Pro hluk a zimu nemohl celou noc spát, po večeri mu bylo nanic, účet nekřesťanský, z kufru mu zmizela nejedna věc, o které jeho matka s láskou a pílí pracovala, a náš junák si povzdechne: „Mít nějakého spolehlivého vůdce a rádce, aby mi ukázal cestu někam, kde nemizejí věci z kufru, kde není sice tak velkolepý komfort, ale za to v noci klid, kde kuchyně prostá, ale nedělá revoluci v žaludku...“ Neřekl jsem ti hned na počátku, že se mládeži při vstupu do života nabízejí vůdcové a rádcové jeden přes druhého? Počínají si jako ti portýři tam před nádražím. Obklopí tě, nabízejí ti své nejmodernější nauky, nabízejí kvar-týr pod perutěmi své svobodomyšlné filosofie, zvou tě a vychvalují své přednosti, a ty se dáš za tím, který nejvíce křičí, nejvíce vášním slibuje. „U mne se ti teprv otevrou oči, u mne poznáš, co je život, co je pravá svoboda... já rozháním

tmu, u mne shodiš svěřací kazajku předsudků...“ Pozdě poznáš, že z duše ponenáhlu zmizelo. co tam matka vypěstila, z nezdravé duševní stravy sis pokazil „žaludek“, že není dlouho schopen přijmout a zpracovat řádný pokrm, pravdu evangelií...

Tlumočil jsem ti v těchto staticích slova věčné Pravdy. Skutečně tlumočil, snažil se učinit je srozumitelnými a pochopitelnými. „Starosvětské zásady, pro lidi, chodící v papučích...“ Myslíš? Nauka vtělené Boží Moudrosti není pro papučáře! Jest jako válečná polnice, která hřmí: „Do zbraně! Vzchop se, rytíři, oblec brnění a pojď, od teplých kamen v boj!“ Jen si přečti další kapitoly! O sebezáporu, sebekázní... Ostatně už předešlé ti ukázaly, že Kristus od tebe vymáhá hrdinství, kterého nejsou schopni hoši zhýčkaní moderní tvarohovou filosofií. „Já zůstanu doma, tito ode mne nežadají nic a dovolují mi vše, neburcuji z peří, nevolají do mrazu, a vedra, víchru a bouře, práce a boje...“ Jinými slovy: „Kristus chce rytíře, a moderní mládež nemá rytířského ducha ani zbla.“ Být rytířem, nikoli bláznivým (str. 94) ani loupežným (str. 95), rytířem bez bázně a hany, rytířem stojícím pevně ke korouhvi kříže...

23. Dvojitá láska.

A) Láska k církvi.

Nevím, zda pouhý nápis této kapitoly některého milého čtenáře neodpudil. Věřícího čtenáře! Věřícího katolického jinoha nebo dívku! Snad celou stať přeskočí, snad jen s nechtutí se dá do čtení.

Jsi-li to právě ty, mohu ti prozradit, proč se tak stalo. Snad proto, že ta slova v tobě vzbudila dojem: „Loquitur pro domo sua... dělá reklamu vlastnímu závodu.“ Nebo sis pomyslel: „Je za to placen...“ Anebo: „Muž, jenž se dlouhá desetiletí pohybuje v omezené sféře jednostranných krátkozrakých ideí, nedovede na svět hledět jinak než svými brýlemi a nevidí, jak to za plotem vypadá...“ Hlavní příčina však asi bude jiná. Nedovedeš rozlišovat mezi osobou a věcí, mezi prvkem božským a lidským, které se v církvi na potkání proplétají, ztotožňuješ církev s nositeli církevní autority, a vzpomínáš bezděky na jisté postavy dějin, na odporné zjevy, kteří kdys s věcmi nejsvětějšími kupčili, zneužívali víry Kristovy k výdělkářství a vydírání, k upevnění a rozmnožení své moci, k hovnění píše, s nesmrtelnými dušemi a s věčnými statky v pravém smyslu čachrovali, lidi, o nichž platí slovo Páně: „Učí a sami nečiní.“ (Mt 23. 3)

Příteli milý, je-li kdo na světě, koho tyto zjevy do duše zraňují, pak je to především řádný služebník oltáře! Ten tím nejvíce trpí, služebníkovi Kristovu nejvíce proto srdce krvácí! Jestliže jsme na př. za smutných dob, kdy vznikala nová sekta, o špatných mravech tehdejších kněží na kazatelně k lidu nemluvili, neznamená to, že jsme byli slepí a neviděli. Mluvili jsme tam, kde to bylo na místě! Tehdy jsem dával první kněžské exercicie. Kolik jich tam bylo, kteří jednou nohou byli už z církve venku, nevím; ale to vím, že si mne pak nezapsali do svého památníku zlatým písmem a že o mně příliš lichotivě nemluvili, i když se někteří z nich pak rozhodli zůstat tam, kde byli. Snad mne nebudeš vinit z vychloubavosti, prozradím-li ti, že já jsem se již dávno, ve školní lavici naučil rozlišovat mezi církví a představiteli církve; jen proto měla na mne slova jistých profesorů pramalý vliv. Nikdy jsem nespouštěl se zřetele, že církev a papež (nebo farář) je dvojí, že slovo Kristovo nestojí a nepadá s nějakým světáckým nebo nečistým prelátem; nikdy jsem nezapomínal, že mne bude věčný Soudce soudit z toho, jak jsem zachovával křestní přísahu já, a že by mi sotva prospělo odvolávat se na to, že ten neb onen kněz, vysoce nebo níže stojící, se své přísaze zpronevěřil.

Žel, že z tolika věřících srdcí vyprchá skoro automaticky všecka láska k církvi při pohledu nebo vzpomínce na nehodné její představitele. Vyprchá z téhož důvodu i láska k vlasti? Stane-li se, že vůdcové národa jej jen vyssávají, že milují svou kapsu a ne vlast, jako tomu bylo na př. před Bílou horou, připraví nás tyto truchlivé zjevy o všechnu lásku k milované vlasti? „Já při tom přišel o víru ve ctnost, ve spravedlnost, v poctivost a počestnost, o víru v lidstvo...“ řekl mi kdosi, ale nepřišel proto nikterak o lásku k vlasti, k národu a mateřské řeči! Zde dovedeme rozlišovat mezi vlastní a jejími vůdci, nositeli státní autority, zákonodárci a vládci! Jednej tak, i když jde o církev!

Zmínil jsem se o špatných představitelích církevní autority. Kdybys znal zevrubně truchlivé doby avignonských a renesančních papežů, život humanistických prelátů a předluterského kněžstva, blahopřál by sis, že žiješ ve 20. století. Od doby, kdy osvícenství se všemi svými frázemi o toleranci, svobodě, rovnosti a bratrství, o blahé vládě filosofie (t. j. bezbožectví) udělalo ve francouzské revoluci stoprocentní krach, sedí na stolci Petrově sami velcí mužové, vyjma dva jen kratičce vládnoucí papeže. Pius VII., Řehoř XVI., Pius IX., Lev XIII., Benedikt XV., Pius X. a XI. Jaká úcta dnes k apoštolskému stolci i u mužů mimo církev! Sestoupíš-li níže, zjistíš, že biskupové nejsou té ráže jako byli nohsledové

císařů a vlád, světáci pustého života, hrabiví, tyjící ze statků, které bohudík konfiskace za dob protestantství a sekularisace za dob osvícenských rozchvátila a tak šlechtickým synkům rozprášila všecky choutky a touhy po mitře. Sešup ještě níže, a poznáš, že v nižším kleru nestraší neuvěřitelná nevědomost a nevzdělanost někdejších dob ani nedůstojný líný život, trávený v žebráckých cárech a nečistotě, v naprosté závislosti na malých i větších pánech.

Ale to vše jest vedlejší. Opakuji: i kdyby byly poměry tak truchlivé jako kdysi, platilo by pro tebe slovo: „Rozlišuj! Neztotožňuj!“ Věčné slovo Kristovo je tak vznešené a neomylné, že se neopírá o nějakého člověka, který dnes je a zítra není, svátosti jsou tak svaté, že jich nemůže znečistit a znesvětit ani nejšpinavější ruka, která se jich dotýká. Pomni, jaká modloslužba se provozovala a provozuje s jistými lidmi — jakými lidmi! Důstojnost náměstka Kristova jest vyšší než kteréhokoli vládce, a přec nikdo od tebe nežádá, abys s ním provozoval to, co svobodomyslné 20. století s německým a italským Führerem i s jinými, s Bismarckem, Garibaldim, Fridrichem II. atd. Mít lásku k církvi, jejímž jsi členem, kterou založil sám Kristus, která jest viditelnou formou jeho království na zemi, která má za úkol tebe vychovávat a vést do nebe. Církev bojující... Jak krásný a hluboký název! Bojuje o věčné statky s trojím nepřítelem tvé spásy, se satanem, se světem Bohu odcizeným a s vášní. Že leccos tohoto světáckého ducha naplní i ty, v kterých vidíš církev zosobněnou? Jsme lidé a zůstaneme jimi. Na chvíli, kdy vše nedokonalé bude vymýtěno, kdy onen lidský prvek, jak jsem jej nazval, bude vyhoštěn a církev bojující přejde ve vítěznou, veskrze dokonalou, svatou, ideální, o níž bude plně platit slovo apoštola národů: „Snoubenka Kristova nemající skvrny ani vrásky...“ (Ef 5. 27) — což o své pozemské vlasti říci nemůžeš, a přec ji miluješ — pravím, na tu chvíli teprve čekáme, ale víme, že jistě přijde.

V jižních Čechách jsou turisty navštěvovány tři hrady, trojí chloubu naší vlasti, trojí památník blahých i neblahých dob našeho národa, zapadlých už dávno v oceán minulosti. Hluboká, Zvíkov, Orlík... O prvním si porozprávíme v jedné z pozdějších kapitol, nyní dáme slovo druhému a třetímu. Ať k nám mluví svým zjevem...

Zvíkov, na ostrohu utvořeném soutokem Otavy s Vltavou, na místě, které již svou přirozenou polohou zvalo v předhistorických dobách obyvatele okolních krajů, aby se tam utíkali do bezpečí před nepřítelem. Tedy hradisko jako na Moravě Svatý Hostýn. Dnes jest Zvíkov napolo zřícenina. Stářím otlučené obrisy hradu a věží jsou v souladu a har-

monují s divokostí okolních skal, temný jednotvárný šum hučícího jezu na Otavě, sem zdola doléhající, neruší nikterak hluboké ticho lesů na chlumech, vrcholy lesních velikánů přerůstají zmlklé zdi, jen tak zvaná Markomanka, mohutný černý hranol zdiva věže hlízové, kulatá hlavní věž a temeno horní brány vynikají ještě nad koruny stromů. Kdy zmizí v lesním moři i ony?... Jaký dojem vzbuzuje pohled na tento hrad? Starobylosti, tvrdosti, na niž si vylámali zuby jak táborité r. 1429 tak císařští r. 1620. Fantasie oživí hrad obrněnými rytíři z doby Přemysla I. či Václava I., jeho pravděpodobných zakladatelů a budovatelů. Vstoupíš-li dovnitř, jsi skoro překvapen arkádami nádvoří, kaplí se štíhlými sloupy, freskami a postavami světců, lehkou vznosností žeber a kružeb jak ve svatyňce tak v komnatách a nádvoří... jako by přemáhaly tíhu jihočeské žuly... Divně a přec mile kontrastuje tato lehkost s tvrdostí zdiva. Tento mlčící hrad uprostřed tichých hvozdů jako by dumal o tom, co kdysi bývalo a co už není, čím kdysi byl a čím už dávno přestal být...

Nepojímají tak přemnozí církve Kristovu? Kdysi nepřemožitelná a pevná, ale jako uvedený kdysi nedobytný hrad by neodolal dnešní strategii, útokům vyzbrojených vojáků 20. století, a proto ponechán sám sobě, aby marasmem dokonal... Stromy přerůstají zvíkovské zdivo, a vědecké výzkumy, sociální úkoly dneška, na jejich řešení prý církve nedostačí svou dogmatikou (věroukou) ani křesťanskou filosofií, potřeby naší doby, jimž nemůže uspokojivě dostat a vyhovět, přerostly dávno starobylou budovu Kristem založenou. Jen několik špicí a střech vyniká... prostému lidu ještě v leccems církve vyhoví a dostačí. Starobylá památka, které turista-historik neupřech obdivu, ale k obývání se nehodí, tím méně za hrad a útočiště v boji. Milé zjevy v minulosti církve, světci i světice jinoši, dívky a děti, liturgická poesie, připomíná ony lehké arkády a kružby uvnitř Zvíkova.

Je tomu všemu tak? Mají pravdu? Není! Nemají! Církve Kristova jest jako Orlík, sousední hrad, k němuž nyní upřeme oči. Zbudován nad Vltavou, na skále, která strmě vystupuje z doliny, ční mohutně nad celé vřkolní okolí, stromům a kraji vévodí on, nepřerůstá ho žádný sebevětší velikán. Hrad ne opuštěný, nýbrž obydlý, jakoby zasazený do parkového kraje, zušlechtěného a lahodného, s měkkými trávníky, vábnými skupinami stromů, nádherným výhledem, založený Otcem vlasti, zvelebený vítězem nad Napoleonem, knížetem Schwarzenberkem. Dojem, který v duši vzbuzuje? Hrdost, vznešená, ušlechtilá, a přec mohutná mocná královská hrdost...

Církev jako on... Ne liduprázdná, jak domnělé proroctví irského biskupa Malachiáše předpovídalo pro pontifikát Benedikta XV., religio depopulata, církev bez lidí... Milionová společnost, rozšířená po celé světě, ne pouze vidění hodná atrakce nebo zajímavý námět pro umělce. Královská hrdost, u vědomí tolikerého vítězství, i posledního, nad zlomeným křížem, který chtěl potlačit kříž Kristův, i v našem národě. Plná životní síly, jak svědčí školy, misie, řehole, tisk, májové pobožnosti a obléhané svatostánky i papežské encykliky, a jak svědčí sami nepřátelé. Na zřícenině se neútočí ani nestřílí, a s mumii se nikdo nepouští v zápas aniž jí věnuje tolik pozornosti v tisku, parlamentech a zákonodárství, na táborech lidu a na universitních katedrách!

Zajdi v myšlenkách na hrad, k jakému jsme přirovnali církev. Průvodčí tě provází a ukazuje ti kdekterou vzácnost, a jen to chce návštěvník vidět, tak jako protestantský dějepisec Macaulay si při studiu všiml jen toho, co na církvi krásného. Není pochyby, že na hradě, byť sebevýstavnějším a ladnějším, jsou také místnosti se všelijakým haraburdím, a je-li hrad obýván, i místnosti pro odpadky a smetí, a toho je tam tím více, čím více obyvatelů. Do těchto ubikací průvodčí nikoho nevede. a nikdo nestojí o to, aby je viděl. Chápeš, co tím chci říci? Když jde o církev, vejdou do jejích hradeb někteří skribenti se zavázanýma očima, jen aby neviděli její nadzemskou krásu, dají se zavést na smetiště, a jen tam sejmou s očí pásku, jen to chtějí vidět, jen o tom mluví a píší. A ty bys jim chtěl být podoben?

Království Kristovo na zemi... Jakou péči vynaložil Pán jeho založení! Jak mu leželo na srdci jeho uskutečnění! Zkypřil je svou nejdražší krví, aby co nejkrásněji zkvétalo a vydávalo co nejbohatší plody! A ty bys nemiloval, co miloval on a zač obětoval život? Ty bys měl méně hrdosti na svatý Kristův kříž než měl středověký rytíř na svůj rodný erb nebo voják na svou korouhev? „Miluješ-li mne, věnuj se péči o mé království“, řekl zmrtvýchvstalý Vítěz Petrovi. („Pasiž ovečky mé.“ Jn 21. 17) Miluješ-li toho, který za tebe cedil krev, miluj i jeho království, a miluješ-li jeho království, měj i zájem o jeho osudy, rozkvět, blaho, čest, dobré jméno. Ne-následuj Napoleona, který se k církvi sice hlásil, ale zájmy své nízké nenasytné ctižádosti stavěl nad zájmy její a byl nejen docela lhostejný k jejímu pokojnému bytí, požehnanému působení, rozmachu, šíření, byl dokonce hotov obětovat církev svým osobním nedůstojným zájmům; interpelován v záležitosti zámořských misí dal najevo, že záchrana statisíců duší je mu lhostejná stejně jako blaho církve, výše mu stála jeho sláva a moc.

B) Láska k vlasti.

„V dobách, kdy učitelé obecných škol pokládali své povolání za jakýsi kněžský stav...“ čtu v pedagogické příručce. Chce snad autor říci, že dnes jej pokládají za řemeslo, za pouhý prostředek k vydělání chleba? Nevím, ale jisto je, že dnes málokterý učitel své povolání svatě pojímá. Spíš učitelka, zvláště řeholní. Já takové učitele ještě měl. Vycítili jsme to z jejich jednání, poznal jsem to jako gymnasista z povídek jednoho z nich, určených mládeži. Nelze říci, že odklon od onoho pojmání (také pokrok!) by byl na prospěch jak dětem, tak jejich vychovatelům. Tehdy, před r. 1900 a někde ještě i po něm, šel učitel s katechetou ruku v ruce, aspoň ve většině škol; jeden podporoval autoritu druhého, a děti si vážily toho i onoho. Moji městští učitelé, podle jména katolíci a více méně věřící, nebyli tak praktickými katolíky jako mnohdy na vesničce, kde řídící před tváří osady přistupoval ke stolu Páně; nechali však náboženství ra pokoji, a když bylo nutno, na př. před společným přijetím sv. svátostí, vycítili jsme, že ctí tento náboženský úkon.

Nuže, tito učitelé, kteří takto svůj stav pojímali, byli s to rozněcovat v našich srdcích lásku k vlasti, zvláště při zeměpisné a dějepisné hodině. Pochybuji, že mnohý nynější bezvěrec by to dovedl jako oni. Vzpomínky ze zeměpisné hodiny třetí a čtvrté třídy... Zahrada země české, zlatý prut země české, stříbropěnná Vltava, zlatonosná Otava, někdejší Dobroslavův Chlumeč, kde Labe Orlici pije, slovanská Sázava, romantická Jizera, idylická Lužnice... všecko mi utkvělo v mysli... Potom Praha, zlatá Praha se svou velkou historií... Nebetyčné (v našich dětských očích!) Krkonoše s nízkým podrostem kleče na nejvyšších výšinách, zalesněná Šumava, milé Orlické hory, svým způsobem bohaté Rudohoří se světovými lázněmi...

Což teprv dějepisná hodina! Příchod Čechů do drahé vlasti, Říp, Krok, Libuše, Přemysl oráč a Přemyslovci... Temné stránky nám pokud možná zakrývali... Říše velkomoravská, poselství Rostislavovo k Michalu III., příchod svatých bratří, křest Bořivojův a Ludmily, sv. Václav, Blaník... Rozkvět a moc za posledních Přemyslovců, truchlivé doby označené slovem Braniborci v Čechách, nový rozmach za Václava II. a zase pád za Jana Lucemburského, pak Otec vlasti atd. atd. Z každé hodiny jsme odcházeli v náladě povznesené, ať nedím posvátné, srdce plné ušlechtilé lásky k drahé vlasti, pro kterou naši otcové dovedli i krvácet, když bylo třeba.

Uplynula léta. Jako mladý kněz jsem viděl Prahu 28. října 1918, a hned měl příležitost pozorovat, jak při každém poli-

tickém převratě jest první na svém místě peklo, aby lovilo a využilo situace ve svůj prospěch. Rakousko prohrálo, a poráženy tam kříže ze vzteku nad bídným koncem. My jsme dosáhli svobody, a poráženy kříže i u nás, z důvodů jiných. A jaký pohled skýtala škola! V učebnách bezvěrci, a ti, ne sice všude, ale na mnohých místech, dovedli jen plivat. Děti odcházely z dějepisné hodiny plny roztrpčení a s duší plnou nenávisti a jedu proti Římu, domnělému katu našeho národa, i proti církvi Kristově, a sympatisovaly leda s Žižkou, jenž se chlubil, že svým palcátem pobil tisíc mnichů, a s tábor-skými „zvěrstvy,“ jak řekl liberální profesor Pekař. Stačí vzít do rukou Jiráskovo Temno a postřehneš na první pohled, zda mu šlo víc o to, aby roznítil v srdci lásku k vlasti či zaryté zášti proti církvi. Po dvě desetiletí takto naše mládež vychovávána, a ovoce? V osadě u H. učitel bezvěrec, jenž měl vždy plná ústa vlastenectví (vlastenčení!), prohlásil v září 1938, že odhodí flintu, bude-li volán k hájení vlasti. Kdo chtěl vidět, viděl, že čím větší nenávist k církvi, tím menší láska k vlasti. Kde nebylo víry a náboženství, tam bylo málo obětavého vlastenectví. Silvio Pellico, muž, jenž pro svou vlast trpěl deset let na Špilberku, praví: „Kdo pohrdá oltářem a ctností a má při tom plná ústa vlastenectví, tomu se vyhýbej, jeho vlastenectví jest pokrytecké.“ Nejvíce se o vlastenectví mluvilo — a největší obchody se s ním provozovaly za velké francouzské revoluce. Na několik čestných výjimek byla každému girondistovi a zvláště jakobínovi vlast dojnou krávou.

Naše vlast... Z 950 buditelů bylo 339 kněží, tedy 40%. Kulda praví: „Nebýt křesťanských cvičení a kázání, kde jedině připouštěl josefínský stát češtinu, byl by náš národ zahynul. Který student se nestýkal mimo školu s katechetou, jistě se odrodil, a akademikové? Odrodili se skoro všichni, kteří se nevěnovali duchovnímu stavu. Krom kněží nemluvil žádný vzdělanec česky.“ Ani Jirásek, nám pramálo nakloněný, toho nemůže popřít, jak zřejmo na př. v jeho F. L. Věku. Týž Kulda praví: „Německý brněnský biskup A. H. se začal hned po nastoupení vznešeného úřadu učit česky, aby znal řeč svých oveček. Při visitaci v Ivančicích vidí, že děti německy odpovídající nerozumějí tomu, co říkají. Ptá se pak vlasteneckého katechety Procházky: ‚Jest vaše město německé?‘ ‚Nikoli, české.‘ ‚Hned jsem si to myslel, když jsem slyšel zkoušení dítek. Ode dneška bude se náboženství vyučovat česky; o ostatních předmětech nemohu rozhodovat.‘...“ (Uvedeno podle smyslu.)

Přišel neblahý 15. březen 1939. Jakýsi inteligent, ve víře docela lhostejný, mi řekl: „Teď bude všechno záležet na vás.“

Na kněžích! I na kněze činěn shora od nacistů nátlak, aby svého vlivu na lid užívali ve prospěch Říše. Každý dostal vyrozumění (neznámo mi, zda ve všech diecésích) končící slovy: „Budeš-li se, důstojný pane, chovat pasivně, má protektorátní vláda i Říše prostředků dost, aby tě za toto chování exemplárně potrestala.“ Kněží přečetli, podpisem ztvrdili, že berou na vědomí, a nehlesli na kazatelně a ve škole ani slovem. Zato se jini v loyaltě k H. předháněli. Popravený salvatorián P. Metod vydán gestapu od učitele, jemuž důvěrně učinil nevinou vlasteneckou poznámku. Kolik jesuitů, prohlašovaných odjakživa za nevlastence, ne-li za nepřitele našeho národa, strádalo v koncentračních táborech? Dva tam zemřeli, a někteří už měli na mále. Pražské gymnasium jim zavřeno „pro smýšlení Říši nepřátelské.“ Po každém tříduu ve V. se se mnou loučil duchovní správce: „Na shledanou, nebudeme-li zatím odvečeni do koncentráku...“ Kdybychom byli k Hitlerovi tak loyální, jak onen učitel, nebylo by nám třeba žít v neustálých obavách!

Milý jinochu, milá dívko, nechci, abyste propadli ohyzdnému šovinistickému nacionalismu, jenž se nám tak hnusil na nacistech. Mějte vroucí lásku k vlasti, se kterou se dá docela dobře srovnat láska k bližnímu — i láska k církvi Kristově! Nelekni se lidí, kteří na tebe spustí jako farizeové na Piláta: „Nezřekneš-li se tohoto, nejsi pravý vlastenec, jsi kolaborant.“ Ti lidé vědí dobře, jak zastrašit. Již v římském pronásledování byli vyznavači Kristovi prohlašováni za nepřátele národa, a této taktiky, neobyčejně účinné, se chápe peklo dodnes. Za odpadu celé Anglie prohlašován za zrádce vlasti, kdokoli nechtěl odpadnout, a třebaže ve válce se Španělskem cedily tisíce katolíků krev, málo jim to pomohlo — žalářování, mučení, čtvrcení dál. Viš, že Hitler nám chtěl vyrvat dva poklady, národnost a víru. Nevěrec, který v bezvěří vidí spásu, musí si namlouvat, že ten vrah našeho národa nám chtěl prokázat netušené a neocenitelné dobrodiní! Tomu si věř, kdo chceš! Má-li církve za nepřátele lidi jako Hitler, Göring, Göbbels, Himmler a jak se ta všecika čeládka jmenovala, pak se nezdá, že by byla tak veskrze špatná! Kdo chce rozjímat o požehnání nevěry, ať se zamyslí nad šestiletím našeho národního ujařmení, které provedli nepřátelé kříže Kristova. Zničit a vyrvat z českých srdcí národnost a viru, odkaz sv. Cyrila, Metoda, Václava... Nenahlížíš alespoň z toho, že naše národnost a víra jsou sestry, a že nevěra nepřítelka obou? Slovo vlasteneckého Sušila platíž i tobě: „Jen církvi i vlasti patří mé srdce —“ A nakonec slovo z prorocství Sybillina a Slepého mládence: „Naši vlasti nastanou lepší doby, až bude lid konat pokání a spínat ruce k Bohu.“

24. Dáblova kazatelna.

Čemu tak asi říkají? U Kufsteinu v Tyrolsku se zvedá do malé výše skalní sloup, na nějž možno vystoupit a s něhož se rozevívá oku nádherný rozhled do Innského údolí. Ale jedna vada — „kazatelna“ jest z vápence, drolí se, a jednou odnesou vody Innu poslední její pozůstatky do Dunaje. Kazatelna Kristova? Potrvá na naší zemi tak dlouho, jak dlouho potrvá slovo Kristovo — — —

Tážeme se snad, jak a odkud d'ábel mládeži káže? Špatnou společností a hlavně špatnou knihou!

Č e t b a, k n i h a . . . Jdeš do knihovny nebo do knihkupectví, prohlížíš katalog nebo listuješ v seznamu . . . Hledáš společníka! Byť jen na několik hodin! Kniha tobě milá je tvým druhem, tvým přítelem, a kniha tobě nejmilejší je tvým nerozlučným druhem a nejdůvěrnějším přítelem. Záleží jen na tom, jakého přítele si zvolíš. Příteli věrnému (a dobrému) není nižádného přirovnání (Sir 6. 15), nad bratra ti bude dobrý přítel (Př 18. 24); blažen, kdo najde přítele pravého (Sir 25. 12), avšak přítel hloupých (a bezbožných) jim podobným se stane (Př 13. 20); muž bezbožný lichotí příteli svému a vede ho po cestách nedobrých. (16. 29)

Čteš knihu, a mluvíš s jejím autorem. Člověka lze poznat podle knih, které čítá, jako podle společnosti, s kterou bývá. Každý by měl vyhledávat vždy jen nejlepší společnost, jak knih tak lidí. (Smiles.) Zda lze tuto radu uskutečnit, když jde o lidi, nevím, ale jde-li o knihy, jistě. Ubohá dělnice nemůže se vyhnout nízkému prostředí v továrně, ale kdo tě může nutit, abys tu neb onu knihu do rukou bral? „Z dobrého jen nejlepší“ budiž tvou zásadou. Lidé často zpozorují, že jsou duševně spřízněni, podle toho, že rádi čítají tutéž knihu. „Máš-li mne rád, máš rád i mého oblíbeného autora.“ Kniha poji kolikrát pravdivějším a trvalejším svazkem než obyčejné přátelství! Nejednou jsem viděl, jak k sobě přilnuly dívky, které neznajíce se přišly na exercicie, a jedna spatřila v rukou druhé svou oblíbenou knížku. Jindy se stalo, že jsem skoro všecky viděl vyzbrojené touže knihou, a přece nebyly vyzvány, aby si ji do duchovní samoty přinesly. Totéž smýšlení, týž duch, tytéž ideály je přivedly na exercicie — a daly jim do rukou tutéž knihu!

Jest nesporno, že první kniha, která na mladou duši učíní nesmazatelný dojem, stanoví rozhraní v jejím životě, stejně jako první exercicie svědomitě vykonané. Snousta povídek, přečtených v dětském věku a nic neznamenaajících, a tu na jednou v letech dospívání nějaká kniha, dobrá nebo špatná, a

jinoch cítí, že jí vchází v důvěrné přátelství s kýmsi, jehož osobně nezná, jenž snad již dříme věčný sen, a s nímž si rázem porozuměl jako dosud s nikým, snad ani s bratrem nebo nejmilejším druhem; a tento nový přítel, nad něho zralejší, moudřejší, zkušenější, mu otvírá bránu do nového světa, může se mu i stát skutečným znovuzrozením, mezníkem v jeho životě. Každý musí doznat, že by nebyl takovým, jakým jest, kdyby nebyl četl tu neb onu knihu (v dobrém nebo špatném směru! Pavel Bourget). Mé knihy mi nedovolily, abych chodil do krčem a pokoutních divadel, zachránily mne před mravní zkázkou, která tak snadno stíhá ty, kdož v mládí přišli o rodiče. (Tom. Hood.) Knihy mají na sobě ráz nesmrtelnosti; chrámy se rozpadají v trosky, obrazy a sochy propadají porušení, knihy však trvají. (Smiles.) Jenom kniha žije, i když autor hnije.

Z toho všeho zřejmý význam a důležitost dobrého tisku. Dnes, v době rozhlasu, není o nic menší než kdysi, spíše ještě vzrůstá. Proto někteří zakladatelé moderních řádů zvláště ukládají svým duchovním synům pěstování a šíření tisku. Assumcionisté, salesiáni, Společnost Slova Božího... Že v Anglii nebylo katolické náboženství nadobro vyhlazeno jako v jiných severních zemích, jest zásluhou misionářů, kteří vystudovavše a přijavše svatá svěcení na pevnině potají se do vlasti vraceli a krajany ve víře utvrzovali, a pak zásluhou katolického tisku. Jen potají bylo lze knihy tisknout a šířit!

Ale více, daleko více než doporučet tobě četbu dobrou jest nutno varovat tě před četbou špatnou. Lépe být docela bez přítele než mít přítele zkaženého! **J e d o v a t á k n i h a .** Ať nečistá, ať bezbožecká, obojí jest d'áblovou kazatelnou, obojí otráví duši, připraví ji o největší poklady, o sv. víru nebo o čistotu srdce. Špatná kniha jest horší, daleko horší a nebezpečnější než špatný přítel neb špatná společnost. Zkaženého druhu nemáš neustále při sobě, zato špatnou knihu, takže tě může svádět dnem i nocí. Svádí-li tě druh, můžeš se mu opřít, jemu odporovat, jeho vývody vyvracet a jím se bránit. Špatná kniha? Nemůžeš ji ani odporovat ani ji umlčet; mluví stále, a to mnohdy tak lichotivě, tak svůdně — každé slovo uvážené, každá věta vybroušená; sugestivně se ti vtiskují autorovy názory do duše, jako do vosku, a ještě více řeči a jednání osob. Zkus jen a přečti si Schillerovy Bohy Řecká! Čteš-li špatnou knihu, mluvíš se špatným člověkem, a ten ti opakuje své náhledy ne jednou, ale desetkrát, stokrát, a ty že bys nepodleh! Proč se začervenáš, jsi-li přistížen při četbě špatné knihy? Nejinak než kdyby tě otec zastihl ve špatné společnosti?

V Indii roste mléčný strom, nazvaný tak podle mléčné šťávy, jež z něho vytéká. Běda však, kdyby se dostala do očí! Oslepneš jistojistě. Dělníky, kteří tyto stromy porážejí, toto neštěstí stihne dosti často. „Já dám pozor...“ Při největší opatrnosti nejsi jist, že se uvaruješ neštěstí! „Nejsem dítě; povinností vzdělance jest, aby se přesvědčil o tom, co se píše, aby věděl, co se píše...“¹⁾ Jde-li o jedovaté houby, přesvědčíš se také sám o tom, jsou-li jedovaté či nic? Myslím, že by ses dloho nepřesvědčoval! Jenže na to je zákon; kdyby někdo prodával nezdravé nebo zkažené potraviny, podezřelé nebo jedovaté houby, kdyby lékárník každému bez rozdílu na požádání prodával jed, zakročí stát zákonem, a prodá-li ho na lékařský předpis, musí být lahvička opatřena umrlčí hlavou; kdyby tento předpis platil i pro knihy, kolik by jich tuto vignetu dostalo! Ale jedovaté knihy se mohou prodávat bez jakýchkoli okolků komukoli. Bývaly doby, že špatná kniha byla veřejně spálena rukou kata; ještě v 17. stol. se to dalo.²⁾

Francouzský publicista Ludvík Veuillot († 1883) navštívil Papežský stát. Divil se, že při celní prohlídce nepídili po tabáku ani po likérech, zato se ho tázali, nemá-li u sebe špatné knihy. „Středověká zaostalost, možná jen v Církevním státě“ — pomyslíš si. Nuže, ve stol. 20. by tě stihl podobný osud na hranicích nejliberálnějšího státu zeměkoule, ve Spojených státech severoamerických. V celnici musíš odevzdat všechny knihy; jsou pak zevrubně prohlédnuty — nezávadné jsou posílány poštou za tebou, závadné jsou zabaveny, a ty platíš pokutu, že jsi chtěl do země vpašovat jed. Láteří se na index,³⁾ jímž církev zakazuje špatné knihy, a hle, demokratic-

1) Co řečeno o knize, platí mírou ještě větší o kinu, divadle a rozhlasu, kde nadto fantasií dráždí a vášně rozněcuje živý hlas, živý děj! Jak zneužil proti nám rozhlasu Hitler v září 1938 i předtím!

2) Kdo to pokládá za středověký přežitek, nechť vzpomene, jak „svobodomyšlně“ nakládal s knihami Hitler — nikoli se špatnými, nýbrž s těmi, které se neshodovaly s jeho nacisticko-revolverovými názory. Ti, kteří stále šíří báchorky o Koniášovi a jeho ničení knih, měli by pro změnu nyní mluvit o tom, co dělal Hitler, jak v Berlíně veřejně spáleny spisy Försterovy a jak u nás nákladní auta objížděla knihkupce a „konfiskovala“ celé stohy „závadných“ (prý) knih.

3) Vy, kteří hlasem velikým uvádíte index za doklad, jak církev znásilňuje svobodu vědy, proč jste byli tak zticha, když Hitlerova censura nejen potlačovala každý sebenevinnější projev vlastenectví, o svobodě vůbec nemluvě, ale když

ká severoamerická Unie má také svůj index! Stát chrání zákonem proti nevázanosti tisku sebe, svou ústavu, svou vládu. A církev nemá právo chránit své členy před zkázou a před odpadem od víry? „Liberální“ svobodomyšlné státy mají jiné „svobodomyšlné“ zařízení; tam jest „Heine oslavován, zatím co ubozí, jeho knihami svedení dělníci jsou posíláni do kázně.“ Místo Heine by se dala vložit jiná jména, a kolik!

Ploštěnka, drobnohledný obyvatel našich basénů a akvarií, má ve stáří tělo pokryté pálicími buňkami jako mořská medusa. Jak se k nim dostala? V mládí nemá ani jediné! Tento drobnoučkový živočich se živi jistým druhem nezmarů, kteří jsou těmito buňkami vyzbrojeni; jejich tělo stráví, pálicí kapsle nikoli, ty v ní zůstanou, přibývá jich víc a víc, a nakonec z ní učiní živou kopřivu. Špatná četba, špatný hovor... Co v obojím bezbarvého, to z mysli vyprchá, co špatného při tom tvá duše pojme, to v ní zůstane, nezničitelně, navždy, jako obraz vtetovaný do kůže tvého těla. Jistý český přírodovědec sděluje, jak jednou v Karpatech, nemajíce co jíst, si zastřelili supa mrchožrouta, pořádně osolili a na celou noc položili do čisté vody, načež si ho nazítří upekli... maso ptáka, živícího se zdechlinami, vydávalo nesnesitelný mrtvolný pach! Naopak zase sluka má i útroby plné lesní vůně, protože zobe jen vonná semena jalovcová a jim podobná. Vhodné obrazy pro naši stať! J. Bourdeau vypravuje o velmi jemném nesmělém jinochovi, plném úcty ke všem profesorům, že se pokusil o násilí na své profesorce. Co ho k tomu svedlo? Dal se na čtení Nietzscheových spisů! Hoch dopadl samozřejmě zle, ale jeho svůdce byl čten a oslavován dál. Nepokládám někoho za dobrého spisovatele proto, že si kdo žádá jeho knih, tak jako bych se neměl za krásného proto, že si kdo žádá mé podobizny. (Sen.)

Ještě horší než mléčný strom jest Rhus, otravný strom, rostoucí v Americe. Pouhý dotek otravuje, ba pouhá přítomnost! Chvíli sedíš v jeho stínu, a dostáváš závratě — otravné

---

i komandovala českým autorům psát: „Do Leitmeritzu, do Wienu...“? Prostě jste říkali: „Podle nejnovějších předpisů“... a nehlesli jste ani slovem! Kdyby byla někdy církev poroučela českým autorům, aby znešvařovali své knihy výroky: „Do Romy, do Venezie...“! Libovali jste si veřejně v tisku, že máte „krásné“ doby a svobodu! Byla-li Hitlerova éra ve vašich očích tak krásná, uznejte, že i církevní vláda mohla být blahá těm, kteří pod ní žili! Či odpovíte, že jste vědomě lhali, když jste nacistický režim velebili? Lháři nelze věřit nikdy, ať mluví pro nebo proti, ať chválí Hitlera nebo tupí církev!

výpary! ¹⁾ Heine řekl bez ostychu: „Mé písně, mé romány, má dramata jsou otrávena; která nezkažená dívka přečte jen jedinou stránku, jest ztracena.“ Rousseau byl k sobě trochu mírnější; o své Heliose pravil: „Která dívka ji přečte (tedy celou)...“ Villemain praví o ní: „Tato kniha zničila dvoji velmoc, mládež a ženu.“ Pařížský soudce Guillot, jenž svůj úřad zastával po 20 let, tvrdí, že většina mladých zločinců byla zkažena knihou. Abbé Siéyès svou knihou o třetím stavu spolu se spisy Rousseauovými, Voltairovými a jiných rozdmýchal revoluci, odkřesťanil francouzský národ a zavinil potoky krve, Hutten připravil půdu Lutherovi, Boccaccio, Becadelli a Marsupini oloupili renesanční Itálii o mravnost, Pombal zpracoval veřejné mínění a poštvál celou Evropu proti jesuitům prolhaným tiskem, špatné knihy osvícenské doby zvrátily v Anglii pojmy o slušnosti, Goethův Werther a Nietzscheovy spisy mají na svědomí legii mladistvých sebevrahů, studentů a studentek, Hitler svým Mein Kampf zfanatisoval Němce doma i u nás, Machar odcizoval církvi naši českou inteligenci. Rodiče najdou 15letou dceru na lůžku otrávenou, vedle na stolku nevěrecký román; nebyl to první ani poslední případ toho druhu! Ve švýcarském Sv. Havlu praví r. 1843 jinoch před popravou knězi: „Strauss mne zničil.“ Minil jeho vychvalovaný spis Život Ježíšův. Bérangerovy

---

¹⁾ Brazilský strom Euxylofor má v míze jed, jehož šest miligramů usmrtí silného psa, jiný strom, xanthotoxin, obsahuje šťávu, která ve 2—4 minutách usmrtí ve vodě všechny ryby při zředění 1:1000; strom cocobola není o mnoho lepší, jeho jed rozpouští krvinky a stejně jako strom tecoma působí těžké záněty kůže; léčba trvá několik měsíců a přesto zůstanou vždy nepěkné jizvy. Všecky tyto stromy mají velmi kvalitní dřevo; ale dej si z něho zhotovit nábytek! Podrží dlouho vlastnosti syrového dříví a naplňuje jedovatými výpary celou světnici. Pro krásu, barvu a trvanlivost dřeva jest neobyčejně oblíben strom jaracanda — nejhorší ze všech! Jeho jed působí nejen na kůži, i na vnitřnosti! Jemné piliny jsou kůží vstřebávány do krve a působí zhoubně na srdce. Víš, proč ti tyto obrazy uvádím? Abys poznal nicotnost výmluvy: „Já tu knihu čtu jen pro „kvalitní“ lahodný sloh... abych odkoukal její styl...“ Jako ti, kteří chtějí ony stromy jen k vůli výtečnému materiálu pro pěkné skříně a stoly! V Mexiku roste osaměle na vyprahlých místech strom zvaný arbol de la mala mujer, strom zlé ženy, řekli bychom čarodějnice; kmen i větve holé, zkroucené, prý vlastním jedem, pouhý dotek působí horečku, otravu, nevyléčitelné nemoci. Domorodci se mu zdaleka vyhýbají — jediný prostředek!

písň by stačily, aby byl celý francouzský národ otráven. (Smil.) Jak mnoho jedu nakapal Jirásek svým Temnem do duší! Do mladých duší! Byl skutečně mistr v tom, jak otrávit duši nenápadně, lahodně, nevinně, naplnit jí nenávistí vůči Římu a katolické církvi. Interpelován pro své lži se vymlouval, že jeho kniha není historie, nýbrž román — a ve škole se četly úryvky při dějepisné hodině! Málokdo dovedl jako on podávat lži ve formě tak pěkně psaných povídek. Chceš-li mít slávu jistou, jdi a staň se pamfletistou (hanopiscem; Vlad. Šťastný).

Peklo zneužilo každého daru Božího, každého vynálezu, každé vymoženosti kultury k boji proti kříži, proti víře a ctnosti, ale doposud žádného tak jako tisku. Všechny bludy, všechny léčky přichystané ke zkáze prostým duším, všechnu nenávist pekla vůči Kristu, všechny útoky satanovy v boji proti církvi, jeho strategický plán, jeho rafinovanost a lži, to vše se zvěčnilo v knize. Každá neřest a ohavnost, všechna mravní špina našla skrýši v knize. Odtamtud zákeřně napadány neopatrné, nesamostatné a nerozumně zvědavé duše. Dryáčnická věda, polovzdělanci, falešní proroci, literáti, kteří „místo na Pegasu jezdí na praseti“ (Alb. Weiss), dají si dostaveníčko zde. Věci, o kterých se ve slušné společnosti nesmí hovořit, jest dovoleno předčítat v románech nebo vidět a slyšet na divadelních prknech. Francouzská společnost před r. 1789! Tehdy patřilo k dobrému tónu předčítat v salonech „idyly“, obsahu veskrze špinavého — — Tehdy hrabě d'Argentel vytýkal Abbému Desfontainovi, bezvýznamnému skribentovi, jeho špinavé pero. „Ale nahlédněte, že musím přece být nějak živ!“ „Nenahlížím nikterak, že by to bylo tak nutné“, odvětil mrazivě hrabě — a měl pravdu! Lidstvo by jeho smrtí příliš neztratilo!

Nemístná z v ě d a v o s t, další příčina, proč bere věřící jinoch nebo dívka do ruky z a k á z a n o u k n i h u. „Otevrou se oči vaše...“ Touha po zapověděném ovoci! „Nejsem děcko, nebudu chodit kolem toho jako kolem Pandořiny skříňky.“ Ale vzpomeň, co měl v zápětí její čin! Otevřela zapověděnou skříňku, a všechny její bídy se vyrojily na svět. „Podíváme se na to, okusíme...“ Neprozíravý jinoch soudí, že může jednat jako pohanský filosof Seneka. „Chodívám občas i do nepřátelského tábora, ne jako přeběhlík, nýbrž na zvědy.“ Aby prý byl nestranný, musí prý číst i takové knihy. Kolik jinochů i dívek takto vyhnáno z ráje — z ráje víry a klidného, čistého svědomí! Předčasně vyzvídat a pátrat po věcech, po kterých mládeži nic není! Čtením „lékařských“ knih se probouzí předčasně tělesná vášeň, a ta jako tygr puštěný z klece dává a loupí, dráždí a svádí k ohavnostem.

V X. uveřejnil před r. 1838 kterýsi nakladatel obratnou reklamu, věda, že jistě „potáhne“: „Pošleme každému za mar-ku předem zaslanou spis: Co má dívka před svatbou vědět.“ Marky se jen sypaly, a každá zvědavá či pouze žádostivá dívenka dostala k svému nemilému překvapení pěkně váza-nou „Kuchařku.“

Jiný se zas dá svést k zakázané četbě p o s m ě c h e m. „Bázlivci učiní nejlépe, nebudou-li vůbec čísti.“ (Renan.) Aby ukázal celému světu, že není bázlivec, pustí se do čet-by, a dopadne tak, jako onen, jemuž se při koupání smáli, že se bojí přeplavat tůň; on jim ukázal, že se nebojí, a svou „nebojácnost“ a hloupost, jakož i nerozum druhů zaplatil životem. Máš-li nějaké nejasnosti ve věcech svaté víry, otaž se duchovního rádce; nehlobej o věci sám, nebádej v nevě-reckých spisech; nevede to nikdy k zdárnému výsledku. Mnohdy jediná pochybovačná myšlenka, vzbuzená špatnou četbou, utkví v paměti a ve fantasii tak, že nemožno se jí zhostit ani po letech, ba někdy ani po celý život. Ještě větší mírou to platí o četbě nečisté.

Tvá h r d o s t by ti nedovolila číst věc, kde tupena a blátem nenávisti, potup a pomluv potřísněna tvá vlast, tvá národnost, tvá mateřština, tvůj národ, tvůj otec; a ty nemáš tolik hrdoosti, abys ani do rukou nevzal věc, kde blátem há-zeno a šlapáno po tom, co ti jest nejdražší a svaté? Kristus, víra... I kdyby nebylo nejmenšího nebezpečí, že se zkazíš! Chudé venkovance balí kupec chléb do špatných novin. „Do takového s...stva mi chcete zabalit Boží dar? Dáte to pryč!“

N o v i n y... Podle svědectví Schopenhauerova (nevěrce) „velkovýrobná lží, podvodů a škandálů.“ (Lug-, Trug-, Skan-dalkessel.) Socialista Lassalle o nich praví: „Jejich prolha-nosti, zchátralosti a nemravnosti se nevyrovná nic, leda jejich nevědomost. Potrvá-li náš tisk ještě takto 50 let, bude náš národ otráven do hlubiny.“ Jako egyptská rána much se roz-letí každého rána do světa v milionech výtiscích, do milionů rodin takto vniká tato morová nákaza, čtou ji i katolíci, podle P. Abela T. J. hloupější než krysy, protože tento novinářský jed za peníze kupují. Noviny mají na svědomí, že nejen masy dělného lidu, které po práci mají volnou chvíli zrovna co by stačilo k přečtení novin, nejen bezmyšlenkovití buržoa, že dokonce i studovaní páni odvykli nadobro samostatně myslet. „Co tomu rače říci?“ „Nevím, ještě jsem nečetl dneš-ní noviny.“ Přejdeme k rozumu alespoň po zkušenosti posled-ního šestiletí? Může se naše žurnalistika honosit, že její kre-dit po této stránce vzrostl? Vzpomínám inteligenta, jenž někdy v r. 1941 prohodil: „Prodejná... Politická prodejná...“ Slovo Bismarckovo platí do jisté míry i dodnes. „Vždycky

bude dosti zkrachovaných veličin, které se vrhnou na psaní novin. .“ Tito placení nádeníci, papouškující před širým publikem tytéž pomluvy, budou vždy nástroji, kterých bude užívat peklo, aby rozešťvalo klidné občany nebo zpracovalo veřejné mínění k boji proti pravdě Kristově. „Všeobecné a plánovité otravování studní.“ (Bism.) Nejsou všechny noviny této ráže, existují čestné výjimky, ale nač si zapírat, že r. 1939-45 musily všechny zaprodat své politické i kulturní stati našim usurpátorům, takže povahy „skeptické“ jim nechtějí věřit ani dnes, a že o všech platí slovo Goethovo: „Nečte-li kdo několik týdnů noviny a potom chce dohonit, co zmeškal, tu teprv vidí, co času se zmaří těmito papíry.“

Nejen četby přímo špatné a jedovaté se musíš varovat; i četba nezdravá jest zkázonosná. Co zlého natropily indiánky, detektivky, milostné romány! Rytířské romány, zavlečené z Francie do Španělska, byly zkázou této kdysi mocné země. Za Karla V. a Filipa II. se ozývají všeobecné stížnosti na mravy dívek. Četba těch románů byla totiž zkázou pro ně i pro jejich rodiny, když se vdaly. Konečně Cervantes se pokusil svým Don Quijotem je vyléčit z jejich blouznění — když už bylo pozdě! O knize Debriově praví Manzoni, že připravila o život více lidí než velká válka.

Romány nejsou zdravý pokrm ani pro hlavu ani pro srdce. Milostné plotky, samé cukrování, sentimentální vzdychání... Zkaziš-li si žaludek cukrovinkami, nesneseš řádnou stravu, a čtenář románů není schopen vážné četby. Nudí ho, protiví se mu, nezpracuje ji. Romány líčí život docela jinak, než ve skutečnosti vypadá, zvláště život manželský; mladí lidé si o něm učiní představu docela pochybenou a oddávají se snění. Až dospějí, čeká je trpké zklamání; život, tvrdý, prosaický život jim nedá, co si od něho slibovali. Rousseau patří k těmto podvedeným. Otcí musil předčítat milostné romány, mnohdy až do svítání, a když pak přišla chvíle, aby si zajistil existenci, nebyl vážných myšlenek ani vážné práce schopen. Protivilo se mu studium i řemeslo, fantasie uvedená do zbájených krajů toulala se jenom tam, a všechna dobrá vůle jeho příznivců se ztroskotala na jeho lehkomyšlnosti. S harfou chodil od zámku k zámku, hrál a čekal, až nějaká princezna vyjde a pozve ho dovnitř. Jenže nikde žádná princezna nevyšla, z nadějného nadaného jinocha se stal tulák, a nakonec? Vzal si sklepníci pochybné pověsti, psal o výchově, a své děti posílal do nalezince.

Zábavná kniha — Sleduješ děj, a prožíváš spolu city hrdinů. Jsi povznesen, stýkáš-li se četbou s bytostmi ušlechtilými, klesáš a probouzí se v tobě vašeň tělesná, když se stýkáš s povahami nízkými. Jinoch se přiznává, co ho přivedlo

na scestí: „On to líčil tak krásně, ten poměr dvou mladých lidí, a já chtěl také zkusit...“ Že romanopisec jistou věc zamlčuje, to nezkušený nevěděl. Bud' rozumný a nesedni na lep pestré obálce, svůdnému titulu, vzletné reklamě! Za tím vším se obyčejně skrývá brak. „Novinka“, a každý myslí, že by pozbyl práva na název inteligenta, kdyby tu „novinku“ nepřečetl. Čti jen, co jest nejlepší! Nikoli všecko, co jest „nejnovější“! Publikum je tak naivní, že raději čte nové než dobré. (Schopenhauer.) Kniha, která nestojí za to, abys ji četl po druhé, nestála ani za to, žes četl jednou. (K. Weber.) Dobrá kniha jest využití času, špatná kniha je zkáza času, bezcenná kniha je ztráta času. Co pravil Goethe o divadle („Na našich německých jevištích zkouší každý, co dovede“), platí i o knize. Proto chápeme, že Bismarckovi znamenal tisk jen „tiskařskou čern na papíře“, a že Vilém II. učinil výrok o oceánu tiskařské černě a papíru. Dramatik nedbá zhola nic, zda řeči jeho osob poučují nebo vzdělávají (Lessing); líčí jen, co cítí, a to bývá často nízké, nečisté, svůdné.

Jistě, dnes vpravdě oceán. A protože času tak málo a práce tak mnoho, poněvadž nutno šetřit každou minutou, jest zvláště tobě, milý jinochu, nezbytný výběr, abys snad ne-utloukl mnoho drahocenných nenahraditelných hodin čtením bezcenného braku. „Tvá povídací kniha podává leccos nového a leccos pravdivého; jenomže to pravdivé není nové, a to nové není pravdivé.“ O nejedné tiskovině platí jen druhá část! „I čtení může být duševní zhýralostí (zahálením, nečinností). Bývá to jen kultivovaná ztrnulost. Proto vidáme tolik rozmrzelých netečných ztupělých přesycených mladíků.“ (Smil.) Co připisuje tento zkušený filosof na vrub četbě, pěstované ze sportu, bez výběru! „Nóbl zahálení...“ Dáma v lenošce kouří a z dlouhé chvíle čte nějakého Byrona nebo pořádá toaletu, nebo obojí zároveň, má-li služku.

Ve Francii bylo kolem r. 1900 románových spisovatelek na 1200, překladatelek asi 400, básnírek milostných 300; kolik čtenářek? Jaké ovoce? Četba románů převrací nadobro pojmy o tom, co se sluší a nesluší, a stírá nadobro pel panenství. Jaký div? Na každé stránce se mluví o líbání a jiných „něžnostech“, o podvádění rodičů atd. Že by tím svědomí a jemnost neutrpěla úhony? Jemné nástroje v laboratořích jsou chráněny nejen před vlhkem, nýbrž před jakým-koli zevnějším vlivem, i před oteplením nebo ochlazením! Nepovolaná ruka se jich nesmí ani dotknout! Ve hvězdárnách do t. zv. meridiánu nepustí ani hosta! Vy škrabáci, neomlouvejte své špinavé („s—ské“) péro vkusem lidu! (de Yriarte 1680). Neplecha kdyby musila zmlknout, hned by nám lepší zazněly písně. (v. d. Vogelw.)

S hlediska právě označeného posouzena neobstála by ani přemnohá „klasická“ (vzorná) díla světové literatury. Zaviňují, že obrazotvornost jinocha neb dívky jest jistými věcmi bez ustání zaměstnána, stávají se skoro fixní ideou, mládež se zaučuje, „jak se to má dělat,“ a čeká na nejbližší příležitost, aby ve skutečnosti okusil, co prodělával jen ve fantasmii. Ideální obraz života manželského musíš hledat jinde! V životopise velkých mužů nebo žen, nikoli ve zbájených románech! Studuj velké duše, ideální postavy, skutečné z dějin! Na nich se povzbudíš a poučíš, jimi tvá fantasie nebude potřísněna! Uplakané romány a povídky ponech mělkým duším! Když vyšlo první vydání světoznámého románu Veronský žid, dostal autor (Bresciani) od italských slečinek spoustu přípisů: „Máte vy srdce? Ubohého ženicha nešťastné Alisy nechat zabít! My jsme se už tolik těšily na svatbu! Ubohá omdlela, a vy ji necháte tak... Nemohl jste ji alespoň poslat do Ženevy?..." Co hledají čtenáři a čtenářky v románech!

Taktéž detektivky převracejí mravní pojmy, vzbuzují v nezkušené poddajné chlapecké duši sympatie s ničemy, s vrahy, zloději, podvodníky, a to jen proto, že jsou „šikovní“, obratní, t. j. prohnání. Děti by se daly do pláče, kdyby na konec pohádky hrdina zemřel, a hoch nejinak, kdyby na konci detektivky byl prohnáný ničema po právu odsouzen. Jak si oddechne, když se na konec doví, že jeho „hrdina“ unikl se zdravou kůží! Že četba takových dobrodružných povídek popletla nejednomu junákovi hlavu, jest až příliš dobře známo.

Kam vede blouznění, i když nejde o věci nečisté, patrně na Charlottě Cordayové, Mme Rolandové a mnoha jiných šlechtných duší za doby předrevoluční. Zbédovaná vláda Ludvíka XV., zkrachovaná mravně i hospodářsky a politicky, zavdala podnět touze po lepších časech. Vzpomínalo se starořeckých republik a blahého života v nich; spisovatelé je líčili v nejrůžovějším světle, zidealisovali je (ne ze zlé vůle!), zapomínajíce, že pod pozlátkem zevnějšího lesku a slávy, o níž se dočítali u starých autorů, se tajilo moře bídy a otroctví. Francouzi, muži i ženy, si představovali starověké republiky jako ráj a myslili, že není třeba leč zavést místo monarchie republiku a že bude zpomoženo — jako by vládní forma sama dostačila a nezáleželo především na těch, kteří vládu v rukou mají.

Nezdravé je též čísti příliš mnoho, byť šlo i o četbu docela nezávadnou. Řecký filosof Aristipp praví o tom: „Lidé, kteří přecpávají žaludek, nebývají příliš zdraví.“ Hltat knihu za knihou... Není to utloukání času? Co ti zůstane v paměti? Bud' to nic nebo babylonský zmatek. Mnohé a rozmanité či-

tání může mysli lahodit, nemusí ji však proto i živit. (Smil.) Vášnivě čtení všeho možného jest nejlenošnější lenošení a oslabuje ducha víc než kterýkoliv jiný druh zahálení; nejlepší, co lze říci o překotném čtení, je to, že zdržuje od páchání věcí ještě horších. (Robertson Bringhton.) Mnoho z našeho čtení není jiného leč jakési duševní srkání kořalky. (Týž.) Jinoch nebo dívka jde na exercicie s úmyslem vykonat svědomitě duchovní cvičení, v exercičním domě si všimne nějaké knihy, povídky, vrhne se na ni, čte a čte, i půlminutu mezi přípravnou modlitbou a začátkem promluvy vyplní četbou, nemá vůbec kdy se obírat svatými pravdami — to že není nezřízenost? A jaká!

Římané měli přísloví: „Lectorem unius libri timeo.“ Jeho smysl jest: „Kdo si vybere jednu nebo nemnoho vpravdě cenných knih a je pozorně pročítá, jest důkladně vyzbrojen proti nepřítelům — proti nevědomosti i proti útokům. Koli-kráte se mi stalo, že ti, kteří všechny knihy naší exerciční knihovny měli a přečetli, ke mně přišli, že si nevěděli rady s nějakou námitkou nevěry, a přec o věci v té neb oné knize zevrubně pojednáno; přečetli ji zběžně a jen jednou! Pak ale na tom byli skoro jako ten, kdo ji vůbec nečetl. Být jako včelka, která vyssaje všecken nektar, ne jako motýlek, jenž přelétá s květu na květ a nikde se nezdrží! Hlavu takových rekordních čtenářů bychom mohli přirovnat k pštro-símu žaludku. Neuvěřitelně, co vše v něm najdeš, ovšem nestrávené. Klíče, kusy cihel, střepy, rozbité lahve, starou botu atd. Tak i hltavý čtenář; jak možno strávit, co on za jediný den shltne? „Množství knih rozptyluje. Dbej toho, aby četba mnoha autorů a knih nejrozmanitějšího obsahu neměla v sobě cosi neklidného a nestálého. Je třeba spřátelit se s několika velkými duchy, chceš-li získat něco, co by ti trvale utkvělo v mysli. Čti proto jen vynikající autory!“ (Seneka.) A ještě hůř, oddá-li se kdo knižní vášni onoho druhu, o kterém praví pospěšně popěvek: „Byl jeden mnich, měl mnoho knih, nevěděl, co je v nich.“

Nakonec malá otázka. Čím to jest, že věřící katolíci nechápou namnoze význam a důležitost katolického tisku? U nás i všude jinde! Ve francouzských, mexických, argentinských novinách i revuích jsem četl tuto stížnost. Nepřátele pracují horečně, a vyznavači Kristovi spí! Skládají ruce v klín! Tak málo zájmu! Benátský patriarcha Josef Sarto (pozdější papež Pius X.) byl hotov obětovat bez váhání biskupský prsten i pektorál, aby byla zachráněna jistá katolická revue, která pro nedostatek finančních prostředků chtěla zastavit vydávání dalších čísel. V Pampeloně se zavázaly r. 1905 veřejně v kostele členky Mariánských družin slibem:

„Budeme špatný tisk potlačovat, nebudeme ho číst ani ode-
bírat ani v rodinách trpět.“

Katolický tisk má i své mučedníky! V Anglii za Alžběty byl knihkupec Vilém Caster krutě umučen r. 1584, že vydá-
val a rozšiřoval katolické knihy, modlicí i jiné; nedávno v
Callesově pronásledování v Mexiku (po r. 1926) v Quadala-
jara krutě umučen hošík 12letý, že rozšiřoval katolický tisk
(mrskán, bodán, několik dnů mučen i hladem, zpřeráženy mu
ruce a pak ponechán tak, až zemřel); v Jalisco šest dívek
z téhož důvodu pověšeno neb ubodáno bajonety. Tyto mu-
čedníky vzývat — a následovat!

25. Kazatelna Kristova.

V martyrologiu jest ohlašován svátek „nejvládnějšího ze
všech světců“ slovy: „V Lyoně památka sv. Františka Sa-
leského, biskupa, proslaveného učeností a plamennou apo-
štolskou horlivostí v obracení kacířů... Od Pia XI. byl usta-
noven nebeským patronem všech katolických spisovatelů,
kteří tiskem křesťanskou moudrost vysvětlují, šíří a hájí.“
Jak krásně řečeno! „Křesťanskou moudrost“ — opak bludů,
které hlásají nepřátelé pravdy Kristovy. „Vysvětlují“, do slova
„osvětlují“ — rozptylujíce tmou, kterou maskovanou oslňují-
cími frázemi osvěty šíří nepřátelé kříže, jak jen mohou. Už
miláček Páně si stěžoval hned v prvních verších svého evan-
gelia, že temnoty, ve které je svět ponořen, nepojaly světla
Kristova; svět nechce k světlu, libuje si v tmách, jak řekl
později sám náš božský Učitel. (Jn 3. 19 n) „Hájí“ — proti
útokům knížete temna a jeho nástrojů.

Pocítíš snad i ty někdy touhu chopit se pera? Psát jest
záslužné, činí-li tak kdo ve službách Kristových; zločinem,
dává-li pero do služeb Antikrista nebo své ctižádosti aneb
jiné neřesti; znamená nosit dříví do lesa, rozmnožuje-li kdo
počet plytkých románů nebo povídek bez ušlechtilé mravní
tendence. Podávám ti malé desatero.

1. Chop se pera, máš-li k psaní schopnosti. Nestačí pero,
kalamář a pět prstů u pravé ruky.

2. Nezačínej příliš brzo. Bud'to jsi nezralý, a pak tvé vý-
plody nebudou za mnoho stát; anebo jsi mimořádně nadaný,
strhneš na sebe pozornost veřejnosti, budeš zhýčkán neu-
stálou chválou, ale té bude ponenáhlu ubývat; vycházející
slunko má vždycky více ctitelů než zapadající... vyjde jiné
„slunce“, a tebe popadne žárlivost, která tě svede k nedůstoj-
ným projevům a k nečestnému jednání. Profesor Kordač řekl

nám, bohoslovcům 19 letým: „Vědecká díla nezačínajte nikdo před 40. rokem.“ Netřeba brát do slova, ale že jest na jeho výroku mnoho pravdy, nebude nikdo zkušený popírat.

3. Poznáš-li, že „plamen zhasíná,“ vezmi si k srdci radu jednoho ze spisovatelského cechu: „Bud'to potichu pěšky s Parnassu slézt, nebo se dát smečkou recesentů k smrti ubnat.“ Corneille nechal psaní, když se objevil mladý Racine, s nímž se nemohl měřit, Miřiovský odložil lyru, když mladicky žár pominul, Vrchlický tak neučinil, a musil ve stáří vyslechnout, že jeho poslední dramata „mají vady všech předešlých, ale žádnou jejich přednost.“

4. Budeš někdy psát o křesťanské dokonalosti? Nečiň tak dříve, než budeš mít jistotu, že ti nebude moci nikdo říci: „Lékaři, uzdrav se sám! Učí, a nečiní.“ (Mt 23. 3)

5. Soukromé věci nepatří ani na kazatelnu ani do tisku. Sám sobě bys vydal svědectví duchovní chudoby a ubohosti, kdybys ses v tisku zlobil, že tě někdo „nepozdravil u vrbiček“ — snad známá slečinka, která tě náhodou potkala! Ale bránit své jméno, když jsi byl veřejně napaden, máš právo, a hájit svatého Otce není věc soukromá!

6. Největší opatrnosti je třeba, sáhne-li kdo k péro, aby polemisoval. Hluboce věřící Pascal, háje jansenistické bludy proti jesuitům, dal se strhnout k tomu, že napřed něvědomky, pak vědomě ve svých Provinčních listech uváděl lži a pomluvy proti řádu T. J., a netušil, že nepřátelé křesťanství zneužijí jeho listů k zesměšňování náboženství vůbec, že jeho kniha přinese duším zkázu a bude zbraní proti víře v Krista, jíž on si přece na výsost vážil.

7. Můj gymnasijsní katecheta, vzácný muž, říkával: „Kdybych já měl v moci tiskový zákon, musil by každý svůj písemný výtvar svým nefalšovaným jménem podepsat, byť šlo o dvouřádkovou poznámku v novinách.“ Nebud' nikdy hyenou, nenapadej nikdy bezbranného, neznemožňuj obranu, nenapadej nikoho z křoví anonymity. Podle Schopenhauera je tento způsob psaní literárním zákeřnictvím; platí i o vědomě lživém útoku nebo o člancích, kde napadený nejmenován, ale psáno tak, by každý okamžitě poznal, o koho jde. Fronta o tom měla velmi instruktivní pojednání r. 1937—38. Tvou zásadou bud': „Počínat si vždy rytířsky a psát vždy ryzí pravdu, padni komu padni“, jak činil na př. Palacký a Pekař. Mýlit se mohli, vědomě mluvit pravdu nechtěli. Otto, cisterciácký mnich, později biskup Freisingký (v Bavorsku, † 1158 v Morimundu, odkud přišli cisterciáci na Velehrad), jeden z nejdůležitějších dějepisců středověkých, sděluje ryzí pravdu o otci své matky, králi Jindřichu V.; třebaže jeví nepokryté sympatie k Fridrichu Barbarossovi, svému synovci, nezakrývá

přec nikterak jeho drsnou povahu, a třebaže Lothar pronáležoval jeho rod (Hohenstaufy), nezamlčuje jeho světlé stránky, posuzuje spravedlivě oba velké tábory, které byly tehdy celá staletí v rozbroji, Hohenstaufy a Welfy. Jak jsou ho vzdáleni někteří dnešní dějepisci z povolání a různí skribenti!

8. V každém případě zachovávej takt a slušnost, aby ti nemusili doporučit, by sis napřed přečetl Kniggovu knihu o slušném chování. Nepokládej za duchaplnost, následuješ-li studenty, kteří nikoho řádně nepojmenují, kteří mají pro všecko nějaké jméno, někdy velmi „přiléhavé“, ale právě tím projevují klackovská léta a chasnické způsoby.¹⁾ Démoni mluvící skrze posedlé užívají též o každém velmi „přiléhavých“ názvů; chtěl bys, aby tě někdo žádal za vysvětlení záhady, zda se tomu naučili oni od tebe či ty od nich? Kdosi omlouval takového, že prý má vznětlivou letoru; na to by se mohl vymlouvat i výtržník u muziky! Či soudíš, že od povinnosti sebeovládání, zavazující každého křesťana, bys byl osvobozen, kdyby ses jednou chopil tak důležitého a odpovědného úkolu, jaký má muž pera? Jest hřích, vylévat si na někom zlost slovy, a učinit tak v novinách že by bylo bez hřichu? Jako střelnou zbraň bych nedal do rukou dítěti nebo prchlivému, tak ani péro tomu, kdo se nedovede ovládat nebo kdo se rád „napije na kuráž“.

9. Chraň se zneužívat tisku k dosažení nízkých cílů! Msta, žárlivost, uražená pýcha, ty se neštítí ani lži ani urážek ani jízlivého posměchu. Ve dvou věcech nemívají někdy ani věřící výčitek svědomí, jde-li totiž o divadlo, jako by na divadelních prknech bylo všecko dovoleno (kap. 46), a jde-li o tisk. Prostý věřící pokládá za těžký hřích, když někoho pomluví před jednou osobou, skribent nepokládá za nic, když někoho pokálí před tisíci čtenářů.²⁾

---

¹⁾ Marc Twain líčí v jedné humoresce redaktora, který dokončil právě několik prolhaných zákeřnických článků pro příští číslo a dává nepřátelskému redaktorovi tuto lekci: „Úkolem novináře jest šířit pravdu, zušlechťovat, bojovat pro dobro a krásno...“

²⁾ I autorovi těchto řádků se leccos stalo. V Národní Politice 3. srpna 1941 doporučí jakýsi anonym jistou pelhřimovskou kazatelskou sbírku příkladů, nedovede k jejímu doporučení říci nic jiného než že snižuje homiletickou sbírku autorovu. Psal pod ochranou Hitlerovou; protektorátní censura nedovolila odpovědět. „Recense“ plná jízlivosti a vědomých lží; omezují se na tři: „Autor se zýmýslně vyhýbá zdravým zdrojům, svatým Otcům; navazuje na rozebranou sbírku

10. Pamatuj na odpovědnost před věčným Soudem! Budeš vydávat počet z každého zbytečného slova, což teprv ze lží a pomluv do světa vržených!

Chvolson ve spise Haeckel, Hegel a dvanácté přikázání dává jmenovaným ještě jednu radu: „Nepiš o tom, čemu nerozumíš.“

Krátce shrnuto: Schopnosti, spravedlnost (pravda), láska (neurážet), důležitost (předmětu... nedávat do tisku nicotnosti).

Ještě před půl stoletím psávaly noviny víře nepřátelské tónem nanejvýš surovým. Knigge psal o „žurnalistických zbesilcích“, Ch. Dickens nazývá novináře „reptilila“ (ještěrky, zmije). Čech v satíře Pták Velikán Velikánovič vypravuje o strašné obludě, která zobala lidi jako zrnka, kterou nebylo lze zastřelit ani otrávit, pytle utrýchu sezobla jako hrášek. Konečně přišli na povedenou myšlenku, předhodili jí jakýsi plný žok, a obluda zdechla... obsahoval výstřižky z novin! Dnes bohudík odvykli nepřátelé tomu tónu — snad bys mu nechtěl navykat ty? „Na Parnassu mnoho pěvců, přelíbezné poslouchání, škoda, někdy neslyšet jich pro hádky a nadávání.“ (Vlad. Šťastný.) Týž píše o recensentech („nedotknutelní“), dáváje spisovateli radu: „Kritisuj si potentáty, biskupy i literáty, klerikálům (jesuitům!) třeba vynadej, kritika však kritisovat, toho Bůh tě uchovej!“¹⁾ Před lety katoličtí vysokoškolští studenti, vyzváni, aby se v tisku přidali k jistému projevu, odvětili, že se nepokládají za kompetentní, aby kněžím, zešedivělým prací na vinici Kristově, dávali pokyny. Tomu se říká ušlechtilá skromnost! -)

Černoouzovu.“ Rozuměj: „Vykořisťuje.“ Ve farních knihovnách lze ještě tuto sbírku najít — nechť mi někdo najde jediný příklad, který jsem z ní přejal! „Jeho apologetické příklady na úkor objektivit...“ Dokažte, a ochotně opravím každý omyl a odvolám každou nepravdu! Doklad a důkaz nepodán ani jediný!

¹⁾ Recensenti X. Y. si zakazovali co nejrozhodněji, abych na jejich kritiku Marie I. díl se neopovažoval odpovídat!

²⁾ R. 1944—45 napsali českobudějovičtí bohoslovci v cyklostilovaných písemnostech: „P. Konrád Kubeš se zasmušilou tváří fanatika vráží dýku mexikánským jedem kalenou v hrud' sv. Tomáše Aq. a ostatních bařeziánů.“ Žádám doklad, kde a kdy a co jsem jedovatě o světcích z Aquina nebo o bařeziánech psal, a zaručuji se čestným slovem, že učiněné bezpráví odčiním. Neuvedou-li, musí si dát líbit, připomenu-li jim slovo Zákona: „Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému!“ Fráze a urážky nejsou důkaz! Odpověď na tuto

Kniha psaná před dvěma tisíci roků může dát životu směr ještě dnes; autoři mluví z hrobu a šíří infamii a špínu (ale též pravdu a šlechtnost!) ještě teď. (Smil.) Nade vše pak pamatuj, že lépe jest být živoucí knihou sám než si v dobrých knihách libovat (Fénelon) nebo je i psát.

Anglický historik Macaulay praví o třech literátech: „Žádná moc není strašnější nad dovednost zesměšňovat bližní. Jak hrubě dovedl zneužít této dovednosti Voltaire a Swift, jest známo. Addison ji měl též v nejvyšší míře, ale nezneužil jí nikdy. Mít bezmeznou moc a nezneužít ji, jest důkaz hrdinské ctnosti.“ Platí o autoritě stejně jako o dovednosti vládnout pérem. (Str. 224.) Náš básník pohan svého času! Swift psal jen satiry, a jaké! Svým perem se stal „veřejnou mocí“, svou nově ukutou nebezpečnou zbraň vyzkoušel a krajně jí využil v politických bojích. Vražedné, nenávistné satiry... Za peníze napadal i odpůrce svých „živitelů“; sama vláda se ho bála, a po vydání jeho „Listů soukeníka“ (Drapier's lettres) musila odvolat jeden zákon. Boileau byl málo lepší než Swift, La Bruyère právě tak. Posměšné jízlivé satiry, které psali, šly na dračku, nakladatelé a knihkupci jásali, ale La Bruyèrovi řekl Malzieux: „Ten spis vám zjedná mnoho čtenářů (pochybné duchovní úrovně!) a mnoho nepřátel.“ Mohl ještě dodat: „A velkou odpovědnost.“ Voltaire pro své jedovaté pero si poseděl v bastille a dostal kolikráte „za večera“ výprask. Bylo to na začátku jeho „působnosti“, dokud ještě nebyl nevěřící Francii polobohem. Divím se, že mu nesplátili rovné rovným; byloť to tak nasnadě! Neměl totiž štít docela čistý, a když se v Berlíně zapletl do nepěkné aféry s židem Hirschem, mohli pro něho razit přívlastek „obřezanec“. Tehdy ovšem zpívali po Berlíně jiné písničky: Voltaire totiž vyhrál, neobřezal žid jeho, nýbrž on žida. (Viz Lessingův epigram o tom!)

Petr Arretino († 1557) byl horší než všichni jmenovaní. Tento bezvýznamný člověk žil jako kníže, byl zahrnován dary od korunovaných hlav, i od Karla V., aby jich svého jedovatého pera ušetřil. Jeho lichotníci ho nazývali „Il divino“ (božský), mnoho akademií ho zvolilo za člena, králům a vévodům rozdával medalie se svým obrazem, a ti je uctivě přijímali — takový byl z něho strach. Neuvěřitelně, že jediný člověk byl s to perem terorizovat celou Evropu! Při tom do-

---

inkriminaci nebylo za Hitlerova režimu tehdy možno. Jest fanatikem, komu jde o nekompromisní pravdu? Leda v očích jistých lidí. Dokažte mi nepravdu, a odvolám. Přečtěte si Winter, Život církevní v Čechách, 815—16, 791, 811! Rozdíl mezi sv. Tomášem a baněziány viz Scheeben II. §131, IV. §319.

vedl psát pojednání až k slzám dojímající o pokání a trpícím Spasiteli. Jeho život? Pustý jako jeho satiry! Jeho smrt? Stejná jako život! Našli se však přece lidé, kteří se ho nelekli; jistý napadený šlechtic minil: „Stříbra a zlata nemám, ale výprask to také spraví.“ A spravil! Vzpomínám Smilesa, jenž sílu svého národa vidí v tom, že tam, „řádni lidé mají stejně tolik odvahy co lotři“, t. j. nezaleknou se a nedají se terorizovat jako „pevnina“ kdysi tímto Arretinem.

O panně Orleánské, světici, kterou bahnem potřísnil Voltaire, píše Schiller, sám křesťanství vzdálen:

„By čistý obraz lidstva kalem zhyzdil,
v prach nejhlubší jej špinavec kdys válel;
vtíp jedovatý válčí vždycky s krásou,
nic neplatí mu ani Bůh ni anděl.
Svět očerňuje rád, co čistě září,
a vznešenost rád vidí ležet v prachu;
však ještě bijí srdce pro vznešené
vždy nadšená; proto neměj strachu!“

Dobrá kniha tě naplní ideály, a jestliže si ji zamiluješ, může ti být strážným andělem na tvé životní pouti. Kolika lidem jím byla Bohumila sv. Františka Saleského, Následování Krista, Vyznání sv. Augustina! Jejich denní duchovní četba, denní chléb! Cervantes svou Numantií nadchl celé Španělsko, Stolzovy spisy mnohé bloudící nebo tápající duši ukázaly cestu k pravdě a do Kristovy církve, nejednomu jinochovi nebo dívce se stala misijní knížka nerozlučným průvodcem.

Možná, že bys rád ode mne slyšel, které knihy by sis měl pro svou knihovnu opatřit. Vím, vím, sám jsem byl kdysi student, a chápu, že pýcha snaživého jinocha jest jeho vlastní knihovnička. Jenže kolikrát si neví rady, jak si při výběru počínat. Náboženské oddělení v tvé knihovničce by mělo mít asi tyto knihy: prvotřídní modlicí knížku — tu přichází především v úvahu misálek; pak evangelia s poznámkami nebo Písmo sv., ať celé, ať vybrané stati; v našem jazyce vydání Sýkorovo a Hejčlovo. Dobrý výklad katechismu, přiměřená exerciční a stavovská knížka, tři knížky v předešlém odstavci jmenované, Jarošův Život podle Srdce Páně. Na vhodnou rodinnou postilu i na prvotřídní životy svatých na způsob Stolzovy legendy čekáme, ač nechybí pěkných monografií, zvláště jde-li o konvertity nebo apoštolské duše. (Helena Mostová, Markétka, Vít de Fontgalland.)

Historické oddělení tvé knihovničky by nemělo postrádat Ráčkových Dějin církevních a jeho Dějin naší vlasti.

Chceš-li někdy sáhnout k četbě z á b a v n é, vol pokud možná takovou, která zároveň poučuje. Mám na mysli pěkné

historické romány s ušlechtilou tendencí. Quo vadis, Fabiola, Irena tě seznámí s hrdinskou dobou katakomb, Podivuhodná květinka woxindonská tě přenese do hrdinných dob anglickoprotestantského pronásledování věrných Kristových, povídka V říši chrysanthem do neméně hrdinných dob japonských mučedníků, Flanderský lev tě zavede do středověku, Veronský žid ti otevře oči, abys poznal prohnanost nástrojů pekla v boji proti kříži. Suchým datům a neživým dějům dávné minulosti jest vlit život, a ty hledíš docela jinýma očima na zmizelá staletí. Toužíš, aby i dějiny tvé vlasti ti byly podobně oživeny? Čti Raisovy Zapadlé vlastence nebo Západ, Jiráskovy Psohlavce, ale nečti jeho nízce tendenční Temno. Hledáš-li vhodnou revui pro děti, nezapomeň na Anděla strážného; že sloužil nezištně jen a jen zájmům Kristovým, je zřejmo z toho, že byl za nacistického režimu co nejdříve zastaven — peklo si tehdy vzalo především na mušku katolický tisk!

26. Skála v moři.

V moři, ve vlnobití — —

Skořápka? Na tu netřeba vlnobití! Trochu rychlejší proud jí unáší s sebou, trochu zvlněná hladina si s ní hraje, házejíc jí sem a tam. Ve vlnobití nebo ve víru zmizí okamžitě. Ale skála? Viz jen, jak se o ni vlny rozbíjejí, jak se od ní příboj odráží! Byť sebezuřivěji do ní bušil, nepovolí! Třtina větrem se klátící se ohýbá při každém vánku, nejinak než větrná korouhvička. Nebo srovnej egyptské pyramidy s odlítkem ze sádry! Ony vytrvaly a ještě vytrvají tisíce let a budou tu, až nás dvou, tebe a mne, už nebude; sádrový odlitek vytrvá někdy sotva několik let.

Katolický hrabě Northumberland, r. 1572 zrazený a prodaný královně Alžbětě, byl na její rozkaz internován u lorda Hudsona. Lord nebyl nikterak katolíkům nakloněn, ale přímá povaha vznešeného vězně mu vlévala úctu; rozhodne se, že poprosí královnu za milost pro něho. „Zaved' ho na popraviště.“ „Nejsem kat, abych vodil odsouzence na popravu.“ Alžběta nabízela hraběti milost, bude-li se aspoň tvářit, že odpadl, ale Northumberland nechtěl ani slyšet. „Chci umřít ve víře, v níž jsem byl vychován.“ Lid namáčel šátky do krve mučedníka — —

K Fridrichu II. Pruskému přišel jednou baron Pöllnitz a prosil za nějaké místo, jelikož prý jest ve finanční tísní. „Škoda, že odpadl od katolické víry, mám právě volné místo kanovníka.“ Za čtrnáct dní byl baron u krále zas; že prý

se opět do církve vrátil... „Škoda, už jsem to místo zadal; ale kdyby se chtěl dát obřezat, měl bych pro něho místo rabína...“ Tak mluvil muž neznaboh — dal najevo, jak se mu bezcharakternost hnusí.

Tyto dva případy jsem namátkou vybral, když jsem hledal doklady pro tuto stať. Dějiny... Všední život... Kolik tu i tam mužů, charakterů vpravdě ocelových! Ale stokrát, tisíckrát více dokladů a příkladů bych našel pro pravý opak! Jak krásný charakter z ocele, ze žuly — a jak vzácný! Mohu tě ubezpečit: poznal jsem lidí dost, lidí pracujících v životě veřejném, i lidí, kteří ve veřejnosti neznamenaají nic, lidí oslavovaných a vážených i lidí neznámých, ale charakterů pramálo, mezi těmi i oněmi.

Koho nazveme **charakterem**? Toho, kdo má určité pevné zásady, a podle nich jedná. Má-li správné zásady a podle nich jedná, jest dobrý charakter. Má-li špatné zásady a jimi se řídí, na př. mnozí bludaři, jest špatný charakter; jeho povinností jest, aby nesprávné zásady odložil. Kdo má zásady jakékoli, ale jich nedbá, mění je i svoje „přesvědčení“ jako kabát, jest bezcharakterní. „Súčtovali jsme s Vídní“, psali nadutě r. 1920. „Naše církve nezapomene nikdy Němcům vliďného (??) přijetí, jehož se dostalo českým emigrantům za násilné rekatolisace po Bílé hoře“, psali ponížene r. 1940. Chceš se o někom přesvědčit, je-li charakter či nic? Hleď, aby se dostal do sporu mezi svými zásadami a časnou výhodou, aby nastala situace, kde jeho „přesvědčení“ od něho bude vymáhat oběť, citelnou oběť. Kdo v takové chvíli své zásady opustí, „zradí“, jich nedbá, ten charakterem není. Svou vlast i krále pro zisk zaprou rádi, ba jako Jidáš svého Boha zradí. (Camoens.) Jinak smýšlel náš starý vlastenec: „Přislibujte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádcem nebudu.“ (Havlíček.) Vlastenci — kolik „vlastenců“ pokládá vlast za dojnou krávu! Typickým dokladem jsou republiky jihoamerické. Různí „osvoboditelé“ si dali své vlastenectví a své služby velmi dobře zaplatit! Nevěrec Bolivar a věřící Garcia Moreno v Ecuadoru — jaký rozdíl! První, co Garcia po zvolení za presidenta učinil, bylo, že omezil presidentské příjmy na polovinu. Bolivar nakradl církevních statků za miliony.

Začátek moudrosti jest bázeň Boží (Ž 110); kdo jest však zrádcem vlastní víry a Krista, nedělá si svědomí z toho, zradí-li i vlast. Viděli jsme v r. 1939-45! Kolik katolických kněží vlast zradilo? Ale neznaboh?¹⁾ Kdo Boha zradil, komu

---

¹⁾ My katoličtí kněží se naprosto nebojíme statistiky v tomto směru provedené. Viz str. 202 n.

dochová víru? Pohan Konstantin Chlorus propustil dvořany, kteří byli hotovi na jeho přání odpadnout od víry v Krista, a arián Theodorich, ostrogotský král, dal takového dokonce odpravit (katolického jáhna). Cranmer, špinavý kněz, měnil „přesvědčení“ jako kabát, podoben větrné korouhvičce, o‘á-čející se tam, kam právě vanul vládní vítr. Za Jindřicha VIII. se zřekl Říma, načež byl od něho jmenován anglikánským arcibiskupem, za Eduarda VI. byl horlivým kalvincem, za Marie Katolické svého „poblouzení“ (prý) hořce „litoval“, ale když ho pokrytecké slzy před trestem nezachránily, odříkal se na popravišti katolické víry nanovo, „slavně“ přede všemi. Cecil (lord Burleigh) byl stejný jako on, s rozdílem, že mu štěstí přálo, takže měl možnost za nástupkyně královny Marie, prohnané Alžběty, změnit náboženský nátěr ještě jednou a posílat na šibenici katolíky, kteří byli charakternějši než on. „Jen běhal od jednoho ke druhého straně, jak člunek na tkalcovském stavu tam a zpátky.“ (Mickiewicz.)

Dokud byla římská republika v rozkvětu, rodila muže charakteru. Cincinnatus, jenž po složení diktatury zůstal chudý, jak byl předtím, a vlastníma rukama obdělával své poličko; vlast zachránil, a pro sebe za to nechtěl nic, ani doživotní konsulát aniž jakou jinou odměnu; nebo Fabricius, jenž se nedal podplatit od Pyrrha, nepřátelského krále; atd. atd. V době úpadku rodil Řím Katilinu a jemu podobné, takže král Jugurtha mohl pronést proroctví: „Města toho prodajného! V brzku jistě zahyne, najde-li se kupec...“ Kupec, který si koupí vlivné osoby nebo mocnou politickou stranu nebo voliče, jak César učinil. Zasloužil takový stát jiný osud?

Charakter znamená mravní velikost. V davu tuctových lidí je tím, čím dýmant mezi kameny. Nejtvrdší, drahocenný, a když broušený (viz následující kapitolu), má cenu a krásu nevyrovnatelnou. Ve tmě fosforeskuje, ve světle oslňuje, září paprsky duhových barev. Ale mravní velikost ve světě tak vzácná! Jsou mužové, které znáš ze školní lavice a o nichž ti snad bylo řečeno, že jsou velikáni; může být, jsou velikány v tom neb onom směru, ale nikoli velkány ducha, nikoli charakterové. Můžeš být vysokým hodnostářem jako protipapež Kliment VII. nebo pařížský biskup Gobel, vládní biskup z doby revoluce, můžeš být velkým učencem jako Baco Verulamský, velkým umělcem jako Goethe, velkým objevitelem jako Cook, velkým myslitelem jako Schopenhauer, velkým válečníkem a dobyvatelem jako Fridrich II., přítel „patriarchy neznabohů“ Voltaira, velkým diplomatem jako kanovník Sieyès, velkým politikem a státníkem jako kardinál Richelieu, Pombal, Kounic, Bismarck, velebený „reformátor“ jako Hus, Luther, Kalvín, vládce slavný a velkého

rozhledu jako Alžběta Boleynová, nadán převzácnými dary ducha jako Voltaire, oblíbený a čtený literát jako Neruda nebo Němcová, a při tom všem můžeš být veskrze bezcharakterní, tedy mravně nízký a hoden opovržení. Můžeš být pilný a dovedný, chlouba závodu a ozdoba firmy, můžeš při velkém podniku být duší celé akce, mohou o tobě psát a vychvalovat tebe v novinách, tvé sochy mohou stát na každém rohu ulic, můžeš být lidem modlou jako Hitler, a to vše ještě neznamena nikterak, že jsi charakter. „Duchaplnému možno se obdivovat, ale k tomu, abychom k němu měli úctu (důvěru), je třeba něco víc! Obdivujeme se geniálnosti Napoleonově (i jiných vojevůdců!) asi jako dovednosti taškáře a kasaře nebo odvaze zákeřníkově.“ (Smiles.) Hlava bez srdce, inteligence bez morálky, dovednost bez dobroty jsou sice velké moci, ale jen zhoubné moci. (Týž.)

Listuji ve své sbírce příkladů, chtěje ti jich několik vybrat. Ale žel, jak málo charakterů! Zato bezcharakterní bez počtu, ve velkém i v malém. Pomíjeje všední život chtěl jsem se omezit jen na typické doklady z dějin, ale vidím, že bych musil přidat celé desítky stran. Jak tísnivě působí na duši probírat se tímto křovím! Deprimující dojem byl tím větší, že jsem se právě vrátil z exercicií... Jak vysoko stojí ty prosté dívčiny, pokud jsem je poznal, nad těmito „velikány dějin!“ Tu protipapež jako jmenovaný Kliment, jenž spolykal ochotně kdekeré hrubství francouzského dvora, jen aby se udržel na Petrově stolci, tu biskupové a preláti, kteří se zříkají ochotně Říma a Krista, aby nepřišli o mitru a o statky, (za Jindřicha VIII.), onde politik jako Dr. Alex. Bach, hlava buřičů v revolučním roce 1848, táhnoucí v čele vzbouřenců na koni proti císařskému hradu, a po nezdaru revoluce nej-mocnější sloup státního absolutismu, rdousící každé sebe-menší a sebeoprávněnější hnutí svobody a samostatnosti. Sultán Sulejman táhne r. 1529 na křesťanskou Vídeň, chtěje jednou provždy kříž podrobit půlměsíci; na mohačské rovině, kde jeho meč pobil před třemi roky výkvět uherského národa a učinil konec samostatnosti Uher, přišel naproti Zápolský s maďarskými biskupy, a všichni po řadě mu líbali ruku, vražedníku svého národa! Za více než 200 let potom, kdy byly Uhry již vymaněny z tureckého jařma, posílá Fridrich II. Pruský vyslanec do Cařihradu s nabídkou, aby se sultán spojil s ním proti Marii Terezii, že by se o Uhry rozdělili, a vyznavač Mohamedův odpovídá osvícenci neznabahovi, že nechce být nevěren smlouvě uzavřené s Rakouskem, a vykazuje jeho diplomaty ze svého sídelního města. Osvícen-ský biskup Gobel vydává 1791 pastýřský list: „Jan Gobel, přičiněním konstituce, milostí voličů a výrokem soudu biskup

pařížský, pozdrav a požehnání všem občanům naší diecése ve jménu zákona a národa..." Při tom sliboval papežskému legátovi, že odvolá vládní přísahu, dá-li mu papež 100.000 tolarů. Za dvě léta odpadl 77letý i od víry, „podrobuje se vůli národa“, a za málo měsíců potom ho „národ“ poslal na popraviště, 4. dubna 1794.

I Napoleon si někdy počínal velmi bezcharakterně. Po bitvě u Marenga 5. června 1800 svolal milánské faráře a oslovil je: „Jsa přesvědčen, že katolické náboženství jest jediné, které může společnosti zjednat pravé štěstí... budu trestat každého, kdo by vaši posvátné osoby se dotkl... Katolické náboženství jest jediné, které člověka určitě a neomylně poučuje o jeho původu a cíli... Služebníky toho náboženství, které je také mým, pokládám za své nejvěrnější přátele..." Po deseti letech se osopil v brabantské Bredě na katolické kněze, protože neuvítali vyobcovaného tehdy císaře tak slavně jako protestantští pastoři: „Nevědomci, hlupáci, červi, protestanté jsou moji nejvěrnější poddaní... Byl bych se už dávno stal protestantem... Právem se Angličané od vás (od Říma) odtrhli... Kdo dal papeži právo vyobcovat z církve suveréna? Ten římský kněz nemá práva..." Za dvě léta potom po zkrachované výpravě do Ruska oslovil uvězněného papeže: „Vaše Svatosti“, ujišťoval ho svou synovskou oddaností i láskou, a propustil ho na svobodu. Císařovi lidé nebyli o nic lepší než on. Máršálek Davoust posílal sesazenému Napoleonovi hrubiánský vzkaz, a dostal za to od Flahaulta odpověď: „Nemyslí jsem, že člověk, jenž před osmi dny se před císařem plazil, by mohl dnes tak mluvit..."

Lidé věrolomní jako většina politiků a státníků novověkých, hovějících zásadě Macchiavelliho, že v politice účel posvěcuje prostředky a že tedy netřeba dbát daného slova ani práv bližního, ať jde o chudáka na poli či v chatě nebo o milionový národ, jenž jest právě v úzkých nebo v nevýhodě vůči silnějšímu soupeři, takoví, pravím, jsou stejně bezcharakterní jako každý jiný podvodník nebo zákeřník. Walsingham, Garibaldi, Cavour, Bismarck, italský i německý „Vůdce" ... „Zda na křidel peruti nebo na koni, zda když se plazím aneb když kráčím, zda rytířským zápasem aneb hrou v karty, karbanem, co na tom záleží, jen když tím cíle dojít dokáží?" (Rückert.) Zda bojem, zda lupem, zda vědou, zda zradou, všecko mi lhostejno... Dosáhne-li válka úspěchu, zmlknou všechny námitky, všechny pochyby, všechny skrupule o spravedlnosti boje. Smiles soudí jinak: „Kde nemohu být čestný, tam nejsem nikdy mužný." Tak bylo za Fridricha II., tak r. 1864, 1866, tak za tvůrců sjednocené Itálie.

Člověk věrolomný jako jmenování, zrádce jako jim podobní, udavač jako Milton, autor Ztraceného ráje, úplatný jako Baco Verulamský, pochlebník, jako celá mužská kamarila Alžběty Anglické, pokrytec, byť se lidmi jeho rázu hemžila Evropa 20. stol. jako kdysi farizejská Palestina, pomluvač, ať jde o kostelní klevetnici nebo o redaktora nějaké revue, donašeč, odpadlík, tedy zrádce Krista a jeho víry, prospěchář, jakých v jistých dobách mezi veřejnými činovníky všech politických stran najdeš bez počtu, člověk, pro kterého neplatí rozdíl mezi pravdou a lží jako jinému mezi mým a tvým, kterému právo bližního není svaté, ty všecy nutno nazvat lidmi bezcharakterními. Košut, jenž rozdmýchal maďarskou revoluci r. 1848, despota, zrádce a zbabělec, utekl včas za hranice a tam žil za cizí peníze, zatím co lidé, kteří se jím dali nerozumně do vzpoury strhnout, krváceli na popravištích. Maďar jím ze srdce přál pochybnou slávu, že „hrdinsky umírali za vlast“, jen když sám unikl se zdravou kůží. (Po porážce u Temešváru se v noci z 10. na 11. srpen 1849 poděkoval z gubernérství a okamžitě přes Turecko utekl do zahraničí, toulal se sem a tam, † 1894 v Turině 92letý, odrodilý Slovák! Kráčel ve stopách našich národních vůdců r. 1618—20, více méně zněmčilých!)

Nesmýšlej nízce jako původce výroku: „Potupu falešného štěstí ochotně na sebe vezmu.“ Slyš jinou radu: „Nedbej chudoby, jinochu, pokud se jiní obohacují podvodem a nepoctivostí; nedomáhej se úradů a moci, pokud se jiní důstojenství dožebraávají; snášej bolest zklamaných nadějí, pokud jiní svých tužeb docházejí pochlebováním; nestůj o milostivé stisknutí ruky, pro které si jiní dolezli prachem.“ (Heinzelmann.) Mallinckrodt, spolu s Windhorstem vůdce německých katolíků v kulturním boji, prohlásil vůči Bismarckovi: „Můžete nás zničit, ale šiji neskloníme nikdy.“ Podobně mluvil Thrasea, jenž byl duší oposice proti Neronovi: „Zabít mne může, uškodit mi nemůže.“ V provinciích se četly státní noviny, jen aby se dověděli, co Thrasea proti Neronovi mluvil nebo zda se opět vyhnul sezení senátu. Netleskal Neronovi při představeních, neobětoval jeho „božskému hlasu“, neúčastnil se slavností Juvenálových, při kterých Nero jako umělec vystupoval, nepřišel do senátu, když se konaly modlitby při smrti Neronovy milostnice židovky Poppaey, odešel ze senátu, když odhlasoval děkovné oběti za záchranu císaře — Nero dal totiž ze světa sprovodit svou matku Agrippinu a namluvil lidem, že prý strojila úklady jeho životu. Za kata se nedere žádný slušný člověk (Schil.); ani za pochlebníka, aby se patolizalstvím vyšplhal o stupeň výš! Žel, že takoví charakterové jsou tak vzácné koření!

čeho je třeba k tomu, abys byl charakter? Za prvé správných zásad, a ty podává tobě jedině sv. víra. Čte-li tyto řádky muž svaté víře cizí, jsem jist, že se v jeho duši ozve protest, snad i rozhořčení. „Tedy v našem táboře jsou sami bezcharakterní? Kdo není katolický křesťan, nemůže být charakter?“ To netvrdím, ale upozorním alespoň na jednu věc. Lež — dá se srovnat s charakterem či nedá? Nuže, co jest rozluka vámi hájená, ne-li lež, případně věrolomnost? Manžel slíbil a přísahal manželce věrnost až do smrti, a teď ji opouští, proti její vůli — to že není věrolomnost? O snoubencích a jejich slibech vůbec nemluvím. Nevěrec tuto věrolomnost se svým „svědomím“ docela dobře srovná; nevydává tím sám sobě svědectví, že nevěra není s to vypěstít charakter ze žuly? Schází jim základ, opora, pevné, nezmenitelné, objektivně jisté zásady, nemají bezpečné směrnice, podle nich by se měli a mohli řídit.

Katoličtí světci — jací to charakterové! Jenže bys musil jejich životopisy studovat důkladně, ne povrchně několik dat. V povídce Fabiola vystihl autor zdařile duševní velikost několika světců. Biskup Ketteler uvádí výrok jednoho vládce: „Mohu pozbyt země, ne však zásad.“ Naše doba potřebuje světců! Co by se dalo velkého vykonat pro Krista, pro církve i pro vlast, kdyby jich bylo!

Za druhé, charakter nutno školit; sám sebou ti do klína nepadne! Jak jej školit? Sebezáporem! Ovládej se! Podmínka charakteru jest pevná vůle, a té jinak nenabudeš leč neustálým přemáháním sebe. Nevěrec Payot praví: „Ke školení vůle patří čistota, míra v jídle a pití...“ Největší vychovatelka charakteru jest katolická církev. Po této stránce se s ní nemůže měřit žádná moc. Kdyby katolické náboženství ovládalo ještě dnes říši duchů, byla by výchova vůle snadno rozřešena. Školit charakter — sebevýchovou! Žel, že u mnohého jinocha musí toto školení převzít život, tvrdý bezohledný život, a tak ho do jisté míry naučit aspoň svědomitosti, když už není s to učinit jej charakterem. Ten celým mužem nikdy nebude, ježž život v kázeň řádně nevezme. (Shak.) „Ač nezbavil mne věk můj zpozdilosti, přec alespoň mne zbavil dětinství.“ (Týž.) Ovšem, z dětských botiček vyroste každý „automaticky“; ze zpozdilosti lze se vyzout jen vytrvalou úpornou sebevýchovou — a na tu se mravní slaboch nezmůže

Být svědomitý i ve věcech nepatrných, plnit povinnosti i v nejmenším. Jako denní světlo se prozradí malými skulinkami, tak i nepatrnosti jsou s to, aby prozradily charakter. (Smil.) Nullus pasus extra viam, ani o vlas od pravé cesty. Jestliže hoch desetiletý se zdrží nebo si odepře cukrovinku,

jest oprávněná naděje, že se dovede zdržet i jiného zapověděného ovoce, daleko zkázonosnějšího, až mu bude dvacet let. Je-li věren slovu danému druhům, když šlo o procházku, zůstane jednou věren slovu danému snoubence. Takovému charakteru bude moci národ bez obavy svěřit v ruce vlastní osud a postavit ho na místo nejodpovědnější. A naopak, kdo v mládí navykne lhát, provádí později podvody ve velkém, kdo v dětství bere maličkosti, bude později sotva vzor poctivosti, a kdo ve škole nedbale odbýval úlohy, bude ne-svědomitý a lehkomyšlný, až bude stavitelem, učitelem, lékařem, knězem, vyslancem, ministrem; bude svůj úřad pojímat jako výtečný prostředek k obohacení sebe, k zjednání všemožného pohodlí atd., ale nikdy nebude mít na zřeteli bližního, k vůli němuž byl mu úřad (dobře placený!) svěřen. Aristides a Themistokles! Prvnímu se protivila každá nepoctivost už při dětských hrách, druhý již tehdy prozrazoval svou „diplomatickou“ prohnanost. „Jest zvykem anglického národa, že se ohlíží po pomoci geniálních mužů, ale následuje vedení charakterních.“ Mělo by být, ale bohužel nebylo a není! Russel hledí na svůj národ příliš růžově! Albion (Velká Britanie) nerodil samé Wellingtony!

Nepřátelé charakteru jsou egoismus a každá nezřízená vášeň. Egoismus, sobectví. . . „Jen když já mám. . .“ Okrade žebráka, podvede a zkazí čistou dívku, zradí a zaprodá ty, kteří majíce důvěru v jeho poctivost pověřili jej vysokým odpovědným úřadem, na němž viselo jejich blaho a budoucnost. Že dívka, která mu v ničem neublížila, zaplatí životním štěstím jeho rozkoš několika okamžiků — co je mu do toho? Jen když on „užil“! Že celý národ bude pykat, že tisíce žebráků přijde o almužny, tisíce chudých o chléb, a všichni o víru a o nebe, to bylo Boleynové lhostejno, jen kdy ona se stala královnou. „Kdo má na přítele ohled, když o dívku mu jde?“ „Každý, kromě tebe“, odpovídá dívčina u Shakespeara. (Troilus.) V tom ses bohužel mýlila. Egoismus tak obecný, jsme ho plni jako vzduchu, který dýcháme, a právě on utlouká charakter, a spolu s ním každá nezřízená vášeň. Procházej uvedené příklady bezcharakternosti! Co koho k ní svedlo? Vášeň! Touha po cti, onoho touha po mamonu, třetího žádost těla, jiného závist, dalšího uražená pýcha, vládychtivost a jak se všecy ty vášně jmenují. Kdo se vášni poddává, stává se jejím robem, a rob není svoboden, není muž, a mravním otrokem nutno pohrdat. U něho rozhoduje otázka jediná: „Dělá mi to dobře? Přinese mi to zisk?“ Nedovede si nikdy odepřít to, co lahodí; jak může být řeč o silné vůli? Kdo se nedovede opřít pokušiteli, ať ve věci důležité nebo nepatrné, jest slaboch. „Mně ukaž muže, který

nebyl nikdy své vášně otrokem!" (Shak.) Jsou takoví, ale nerostou hojně jako plevel u cesty!

Zde slovíčko k tobě, milý jinochu, o kouření. Děvčatům se směješ, že se po jiných rády opičí. Ty nikoli? Pověz tedy, proč jsi začal kouřit? Protože ti to lékař předepsal? Však víme... Viděl jsi, jak jiní mládenci jdou po vsi, sebevědomě „zacházejí“ s cigaretou, a to ti imponovalo; takový vypadá hned učenější o deset let, jako kdyby si skřípec nasadil. „To musím také...“ Jak dopadly tvé první pokusy? A přece jsi nepovolil, vytrval, až jsi první svitek tabáku bez poruchy vykouril. Kdybys dovedl být v každé věci tak vytrvalý jako zde! Pak by si mohla církev i vlast k takové mládeži blahopřát — —

Nakonec slyš Riegrovu báseň o kováři, kterou nacistická censura r. 1941 škrtila.

„Není muže nad kováře,
on muž celý přímé tváře,
on zná státi na svých nohou,
on též tuhé rámě má.
U nás, u nás jde ráz na ráz,
tu rána na ránu co hrom dopadá,
nadarmo nižádnou kovář nezadá.
Kovář rád má všecko rázné,
řeč ni rány nechce prázdné,
slovo mužné, rány hrotné...
Kovář je vždy muž od rány,
jako doma, tak před pány;
křivé srovná, vzdorné zlomí,
buší kov neb zrádce hromí...
Kovář nezná hluky marné,
vyčká času k ráně zdárné.
U nás, u nás jde ráz na ráz...“

27. Dub nebo třtina?

Dub v bouři... Sotva který strom našich krajín skýtá takový obraz mužné síly jak tento, zvláště stojí-li osamělý uprostřed polí nebo lučin. Osamělý, ne však opuštěný. Zdá se, jako by sám sobě dostačil. Opory rozhodně nepotřebuje; pevně zakotven v zemi, mohutně rozpiná větve v šíř i v dál. Snese-li se nad jeho hlavou bouře, zůstane neoblomný. Vúkol něho vítr vše unáší, i elastická bříza opodál sklání hlavu, on však se dá spíše blesky rozdrtit než by povolil. Jak pevný on, tak pevné i jeho dřevo. Z evropských stromů se mu v

tom nevyrovná snad žádný. K železničním pražcům, k vodním stavbám, k lodím, kde by každé jiné dřevo selhalo, bere se jen dubové, na to jedině se lze bezpečně „spolehnout.“ Roste ovšem zvolna, velmi zvolna, ne jako rákosový bambus, kterého za 24 hodin přibude o několik centimetrů. Rákos, třtina, větrem se klátící... Pán k ní přirovnává lidi bezzásadní, změkčilé, lidi, kteří jsou hříčkou nálad nebo situace, kteří povolí při sebemenším vánku. Dub v bouři jest podobně jako skála v moři symbol charakteru. Jak již řečeno, nerodí se charakter jako houby za vlhkého léta; každý charakter jest výsledek dlouhé neúnavné vytrvalé svědomité sebevýchovy. Pomalu uzrává, jako strom, o kterém jest řeč. Po jistých vlastnostech jej poznáš, jistými známkami musí se vyznačovat, známkami, kterými jej rozlišíš od jeho napodobeniny jako pravý drahokam od bezcenné imitace. Které vlastnosti to jsou?

P e v n o s t, rozhodnost, první jeho vlastnost. Nedbá pro se, nedbá hrozeb, je-li jist: „Toto jedině jest správné.“ Mučedníci! Jako polárka — ať si jiné hvězdy mění místo, jak jim libo, ona pevná, nepohnutá. Charakter má hluboké kořeny — jako dub... „Můžete mne roztrhat, spálit, ne však přinutit, abych zradil Krista.“ Vůdce velké armády možno porazit, pevné přesvědčení jediného nelze zviklat. (Konfuce.) Ale věz, že pevnost a neústupnost jest dvojí! Tato neuctnost, sestra a nerozlučná průvodkyně tvrdošijnosti, nepřístupná jakékoliv radě a odmítající všechno poučení, jest jako zhýčkané děcko. Že k tomu netřeba velké inteligence, poučí tě každá jankovitá kobyly. Znamka moudrého a rozvážného jest přijmout poučení, uvažovat o něm, nečinit svou hlavu měřítkem vši moudrosti, uznat omyl, povolit a ustoupit, upustit od svého, napravit chybu, změnit své jednání, bylo-li nesprávné a pochybené. Pevnost se však nesmí zvrhnout v tvrdost, a rozhodnost nesmí být zaměňována s ukvapeností neb osobivostí... může a má být spojena s laskavostí.

Rozhodnost jest nezbytná zvláště v p o k u š e n í — jedině ona tě může zachránit. „Odejdi, satane —“ Říci tak rázně a rozhodně a ihned! Bez jakéhokoli otálení! Je-li bažant v nebezpečí, běhá zmaten sem a tam a zapomíná, že mu příroda dala křídla. Přejde-li náhodou k rozvodněné řece, zůstane stát, hledí upřeně do ní, až se mu peří vodou promočí a on je tak těžký, že se již nemůže vznést, a tak hyne. Nedat se nikdy svěst k věci, která by byla proti tvému svědomí, za kterou by ses musil stydět před bližním i sám před sebou. „Byl jsem slaboch... zradil jsem vlastní zásady.“ — K tomu svede toho lidská bázeň, onoho časný zisk, třetího vášeň, ať kterákoli. Dějepisec Anquetil se nechce plazit před Na-

poleonem, žije o chlebě a mléce jako žebrák. Radí mu: „Pokořte se před císařem, potřebujete přec jeho podpory, abyste mohl být pořádně živ.“ „Nepotřebuji však jeho podpory, abych mohl čestně zemřít!“ Zemřel v 94. roce věku, pln života! Ke zradě zásad a přesvědčení (víry!) dospěje i ten, kdo s pokušitelem vyjednává neb smlouvá a kdo s pokušením laškuje. Loutkou z vosku jsi, byť rostlý jak kmen břízy, jestliže ti pravá vnitřní mužnost schází. (Shak.)

D ů s l e d n o s t, druhá vlastnost charakteru. Jejím opakem jest nestálost (kap. 33), ať pochází z náládovosti, známky slabé vůle, která nebyla nikdy školená a nikdy se nenaučila sebeovládání, jsouc bezmocnou hříčkou chvilkových rozmarů (kap. 31—32), ať z vypočítavosti, z „politiky“, která dnes mluví tak a zítra onak, podle toho, jaká je situace a kde se lze nadít většího zisku. Že jest nedůstojno náládovosti se poddávat, dovíš se v kap. 33. Ať pochází z vlivů vnějších nebo vnitřních! Usmívat se jednou na svět jako měsíček a každému padat kolem krku, po druhé chodit mrzutě jako kakabus a prskat na každého jako křeček, být dnes vtělená laskavost a sdílný jako štěbetavé husičky, zítra nemluvný a zabrán do sebe jako jezevec, podle toho, jak ses vyspal, dnes vyhovět každému přání a každé žádosti podržiených, byť sebenicotnější, protože po dobrém obědě jsi v dobré náladě, zítra vyhodit z pokoje každého, kdo zaklepe, protože ti pošta doručila upomínku za nezaplacené boty, nebo vůbec bez jakéhokoli důvodu... Jako milostivá, o které ví celý personál: „Dnes není dobře naložená, dnes tři kroky od těla —“

Mezi „bud' — anebo“ vedé ještě mnohá ulička! V chování nesnesitelný, jeho vrtochy nevypočitatelné, na jeho sliby se nelze spohlednout, jeho hrozeb netřeba se bát. Já vejdu jednou do tříd; pana řídicího, o kterému bylo známo, že u sedmiletých chlapců nemá pražádné autority; před katechetou přec jen nechtěl, aby se mládenci stavěli na hlavu, jednoho nezbedníka okamžitě postavil do kouta a zahřimal: „Do dvou hodin po škole!“ Kluk stál docela lhostejně, nehnul ani brvou, věděl asi, proč! Když já někdy řekl: „Půl hodiny po škole,“ tekly hned proudy slané vody, a nevyschly, dokud neuplynulo 30 minut po zazvonění.

A vypočítavost? Nedůstojná, nízká, bezcharakterní? Nikdy není lichotivé říci o někom, že mění barvu jako chameleon. „Byt s črtom za dobre a Pana Boha si nerozhnevat.“ Jak se nám přičí tato bezcharakternost a perfidnost na jevišti mezinárodní politiky a diplomacie! italie, která stála vždy stranou, když si její spojenec s někým vjel do vlasů, a vyčkávala, kdo bude vítězit, a pak se spřáhla s tím, kdo začal „vyhrávat“,

ať to byl spojenec nebo nespojenec; poraženého pomoci do-
razit, a co nejvíce pro sebe z toho vytěžit. V poslední válce
se jí náhodou tato politika vyplatila zle.

Ale jako pevnost není totéž co neústupnost, tak neza-
měňuj důslednost s tvrdošíjností a svéhlavostí! Prudentis est
mutare consilium, říkali pohanští Římané — člověk rozumný
a prozíravý změní své rozhodnutí, vidí-li, že bylo pochybené.
Studios asi 13 letý opiše do slova úlohu. „Já to neopsal!“
Profesor dává číst jeho elaborát a zároveň „předlohu“, které
nadějný šikovný tercián použil, třída se může strhat smíchem,
ale mládenec trvá na svém. Po vyučování: Proč jsi pořád
zapíral a lhal?“ „Prosím, já jsem chtěl být charakterní!“

Jak často nám chybí právě tato krajní stoprocentní ne-
smlouvavá důslednost! Jak často odbočíme s přímé cesty,
kterou nám vytkl zákon Boží a ukazuje vlastní svědomí,
a pokradmu nebo zjevně zajdeme na křivou pěšinku, před níž
jsme dříve jiné snad i varovali! Rok 1918... Jisté katolické
noviny, které brzo potom přestaly vycházet, provozovaly
modloslužbu s mužem, pro něhož předtím měly jen slova
odsouzení; dříve ukazovaly betlemského bludaře v jeho pravé
podobě, teď psaly: „S dobrým svědomím ctíme památku
betlemského kazatele...“ Jisté ústavy a domy se ozdobily
6. července 1919 prapory, třebaže na ně nátlak činěn nebyl,
jistí lidé byli tehdy takřka oficiálně přítomni Husovým osla-
vám, kde se proti církvi štválo, třebaže je k účasti vláda ne-
nutila. Tehdejší prezident měl pravdu, když řekl: „Katolíci
budou mít tolik práv, kolik si jich vydobudou“, ne, kolik si
jich vyžebrají nedůstojnou politikou sebezahazování! S tole-
rancí přec u nepřátel kříže počítat nemůžeme; dobrovolně
nám nedají žádné právo ani svobodu, především ne svobodu
svědomí a vyznání! Bismarck je toho dokladem; v kulturním
boji si musili katolíci práva a svobodu dobývat, uprutně,
těžce a dlouho! Poučení pro pozdější podobné situace!
Volalo se: „Sbratření —“ Souhlasím! Jsem pro to! Ale s jed-
nou podmínkou — že se na slově Kristově nezmění ani čárky
a že se od pravdy Kristovy a jeho církve neodchýlíme ani o
vlas! Nikdy ne ve smyslu, že budeme doporučovat účast na
Husových slavnostech proticírkevně zahrocených a posílat
věřící na sektářské bohoslužby. „Sbratření —“ Nepřátelé
tomu slovu rozumějí obyčejně tak: „Vy budete k našim pro-
ticírkevním rejdům mlčet, a my si pospíšíme, abychom tohoto
,sbratření', dokud potrvá, důkladně využili.“ Rozumí se, že ne
ve prospěch kříže Kristova. Proč dostalo slovo „politika, po-
liticky jednat“ tak nechutnou příchuť, že znamená skoro totéž
co oportunisticky, vypočítavě, nečestně, po křivolakých
cestičkách, za cenu zásad?

Od dokladů „ve velkém“ sestupme k drobnostem. Katolický inteligent, mladý, nadšený a nadějný pracovník, slovem, pérem, jeho jméno jest v ústech všech. Tu najednou se zadívá do dívky protestantky. Ví dobře, co žádá svědomí, co káže Bůh, co si přeje církev, co sám jiným na srdce tolikrát na schůzích nebo táborech lidu kladl. Uskuteční své zásady v praxi? Sám na sobě? Přinese obět? Nepřinese! Odbočí — a pak ustane pracovat, protože ví, co by mu každý řekl. „Lékaři, uzdrav se sám!“ Či bude pracovat dál? Pak bude jako měď zvučící... „Ty ses dispensoval od tohoto příkázání, my zas od jiného...“

Tím přicházíme k třetí vlastnosti charakteru. Být věren svým zásadám — katolický jinochu, být věren svatému a nedotknutelnému zákonu Božimu — i za cenu oběti. Obět, zkušební kámen několika vzácných kovů, lásky, přátelství, i charakteru. Nemyslí, že charakterní muž v tomto světě lži, prohnanosti, prospěchářství a oportunity nejdál dojde. Leda na divadelním jevišti nebo v mravoučných povídkách pro děti! Kterí mají páteř neohebnou, ti se k důstojenstvím nepozvednou (ruské přísl.) ani pokladů nenahrabou. Kolik lidí jest podobno podomku, jenž za zpropitné snese třeba celý svazek nadávek! (Shak.) Pravda vždycky nevíteží, s poctivostí a s upřímností nedojdeš vždy nejdál. Bezcharakterní z toho učiní závěr: „Tedy k šípku s těmito ctnostmi!“ Ty učiň závěr jiný. „Vidím, že musím být připraven na obět, chci-li být Kristův.“ Časné výhody ti nepřinese žádná ctnost, a charakter, soujem tolika ctností, by ti je přinesl? Na prospěchářství a prospěcháře každý hubuje — každý, kdo a dokud nemá příležitost nepoctivě se obohatit jako oni! Příležitost dělá zloděje, činí i bezcharakterního, svádí na cesty křivolaké. Tu dívka, které do včerejška nepřišla ani myšlenka na odpad, zřiká se víry... „Bláznů by mi musil každý nadat, kdybych si dala takovou partii ujit!“ — a její katolický otec mluví svorně s ní. Kolik jí podobných! Kolik odpadů zaviněno vyhlídkou na časnou výhodu! Onde katolický muž, odpůrce rozluky, opustí manželku a běží za jinou: „Nemohu se zřici ženy, kterou miluji... Kdybych ji nebyl poznal...“ Pán Bůh by nás musil do bavlnky zabalit a pod příklop uschovat, jen aby sebemenší pokušení nás snad od něho neodvedlo. Třetí, katolický pracovník dovolí dceři civilní sňatek s rozvedeným atd. atd. Co teprve čekat od lidí mimo tábor Kristův? Fanatický velebitel pohanské antiky láteří na vysavače, kteří prý „vyžirají republiku“, i na militarismus, a pak přijme nový zbytečně zřízený úřad armádního inspektora. „Je-li možno!“ „Přec příjem 20.000 Kč! To už za nějakou tu maličkou nedůslednost stojí!“

Úplatnost... P. Fabián Veselý T. J., jenž kázával v Týnském kostele v Praze kolem r. 1720, líčí rozmarně „ochránce práva“, jací tehdy byli: „Kde s mečem neprozrazíš, tam s penězi se protlačíš.“ Alexandru Velikému dal kdosi radu: „Bojuj stříbrnými oštěpy, a vždycky zvítězíš.“ Ale tento hrdina odmítl prostředek, jehož se chápou bezcharakterní slaboši. „Kde penízky cinkají, ani Cicero (nejvýmluvnější advokát) nic nespraví. Chceš-li nespravedlivou věc vyhrát, pozlať soudci ruce, a je-li on při soudě berník, i z nejsladšího udělá nejhořčejší perník — tomu, s kterým se soudíš, a tebe po „Berounce“ na zlaté neb stříbrné loďce zaveze, kam chceš. Jen na stříbrný neb zlatý zvoneček zazvoň, a ihned se ti všechny dveře otevrou. Ten vyhraje, kdo přináší s sebou mnoho „tvrdých“ (tolarů); to jest za našich dob nejlepší rejtharstvo, to jsou kyrysaři, s těmi se všude probiješ...“ Žádná zeď tak vysoká, aby ji osel se zlatým nákladem nepřelezl. Jsou ovšem čestné výjimky. Tomáši Morovi poslal žalobce stříbrné poháry, chtěje kancléře, nejvyššího soudce, podplatit; kancléř mu je vrátil plné vína se vzkazem, že jeho vinný sklep je pánovi vždy k službám.

Vizme Edmunda Kampiona, kdysi oblíbence Alžběty anglické. Jaké vyhlídky do budoucna, jaká kariéra! Nahlédl však své pochybení, vrátil se do církve, a když po letech stál před královnou zase, tentokráte v okovech, nedal se pohnout, když mu hory doly slibovala, nedal se zviklat ani strašnou mučírnou, a šel na popravu stigmatizován za zločince nejhoršího druhu — on, který se mohl jistě stát anglikánským arcibiskupem! Nebo ve velké revoluci... De Precy, obhájce a velitel katolického Lyonu... Revolucionáři pařížští (Páris) mu slibovali vysoké úřady, přejde-li na jejich stranu. Odmítl... „Kdyby šlo jen o mou hlavu, dal bych ji; ale konvent chce i jiné hlavy... Jak mnoho hlav lyonských občanů je vyhlédnuto pro kata! Půjdeme až k cíli!“ „Tedy až na popraviště!“ „Budíž, ale vystoupíme na ně bez hanby a bázně; to je cesta k nebi. Lyon podlehne, vím, ale vaši vojáci vtáhnou do něho jen přes hromady mrtvol.“

A což revolucionáři? Brissot nazval r. 1789 původce odboje bandity a lupiči, v červenci 1792 nazýval republikány královrahy, a za šest týdnů potom mluvil: „Já, věčný nepřítel krále, jsem nečekal až na rok 1789, abych dal najevo svou nenávisť proti králi...“ Legendre hájil svého přítele Dantona v sezení, kde šlo o jeho odsouzení; když viděl, že věc je ztracena a že by mohl pykat spolu s ním, ponechal ho osudu a osvědčoval v témže sézení, že nemá v úmyslu hájit „nějaké individuum“. Nejinak zradil Robespiera Barrère, když viděl, že jest zle. Dívka v Shakespearově Troilovi praví: „A byť

mne zadával i divý lev, chci raději snídaním být netvora než viděti, že osvobodil mne ten přefalešný Proteus...“ „Zůstaň špatným! Mne se hnusí každá přízeň takých lotrů!“ (F. Weber.) Chce říci: „Nezastírej pokrytecky svou špatnost, netvař se, že chceš být mým přítelem!“

Být věren danému slovu — — O našich předcích říkali Poláci: „Co za Czech, slovo nie trzymacz?“ Slibovali si, že dostojí danému slibu „czeskim slovem“. Mohli by tak mluvit o nás i nyní? Při pohledu na to, jak lhostejně a s klidným svědomím přemnohý zruší slovo dané ve svaté chvíli před oltářem, u přítomnosti Boha a jeho andělů! „Pro království zruší člověk každou přísahu!“ (Shak.) Bohužel, aby nás svedl k zrušení přísahy, nemusí dnes satan přicházet s tak vysokými nabídkami: „Toto všecko tobě dám...“ Dnes dostačí nicotnost, aby se člověk stal věrolomným a zrádným jako Efialles nebo Eliot.

„Není spravedlnosti na světě...“ Nebylo, není a nebude! To víme všichni, a toto vědomí nás musí utvrzovat v přesvědčení o budoucím vyrovnání na onom světě. Svět nepředěláme, ani ty ani já, ale chceš-li být charakterem, buď nestranný do krajnosti! Každému, což jeho jest... Vzpomínej, cos cítil, když jsi jako školní dítě po prvé v životě zakusil nebo viděl očividnou nespravedlnost! Jak se v tobě všecko bouřilo! Ponenáhlu jsi jí navykl, nestihla-li právě tebe — navykne i nejtruchlivějším zjevům, když je vidáme denně — a nyní? Nemusil by sis vytykat, že nejsi o nic lepší než ti, nad kterými se kdysi tvé nezkažené srdce horšilo? Zakryješ ji cizím jménem, anebo řekneš, že nutno „mít ohled“ (na toho, kdo ti je milejší, byť nebyl právu, na známé, na velké pány, na „dobrodince“, t. j. na tvůj vlastní prospěch, na „pokoj“ v domě nebo v osadě atd.), a jednáš navlas tak, jako ti, jejichž jednání se ti kdysi právem tak přičilo. **O p o r t u n i s t é**, bezcharakterní lidé... „Co bych si vzbuzoval nepřátele nebo působil obtíže!“ Zbytečně si vzbuzovat nepřátele jest ovšem nerozumné; ale jsi-li v situaci jako Pilát? „Propustíš-li tohoto, nejsi přítel císařův...“ Oportunista si řekne: „Plebejec, slabý, strčí vše do kapsy a bude zticha, kdežto „pán“ by křičel... Já chci mít pokoj...“ Dáš za pravdu zbujníku křiklounovi nebo silnějšímu, máš ovšem pokoj, ale spravedlnost roní nad tvou bezcharakterností slzy. (Kap. 30.)

Rufidius se potýká v Shakespearově dramatu s Koriolánem, a několik služebníků mu spěchá na pomoc; odmítá. „Jste více úslužní než stateční.“ Jemu platilo: „Muž proti muži“ — nikoli smečka vlků na jednoho. „Však bijte šlechtickým, ne řeznickým se řádem!“ (Mick.) Alexandroví radí u Gaugamely, aby přepadl nepřátelské vojsko v noci; okolnost, že

Peršané na noc svazovali koním nohy, zaručovala zdar podniku dvojnásob. „Nejsem zvyklý vítězství krást“, odpověděl mladý hrdina. Uherský Béla přepadl u Kressenbrunu věrolomně nepřipravené rytíře Přemysla II. před uplynutím smlouveného tříhodinového příměří. Hitler přepadl r. 1938 Rakousko v noci, v máji 1938 se chystal v noci zákeřně přepadnout i nás! Barbarské loupežné kmény se podobných válečných manévrů jakožto nečestných štítí, kulturní Evropa v tom nespátřuje nic hrozného — evropské noviny jen referovaly, co se stalo, beze slova rozhořčení a odsouzení. Schvalovali? Báli se ho? Byli na podobné zjevy zvyklí? Garibaldi r. 1860! Nehledám povýšení skrze jiných pád (Shak.), nepomáhám si k oblibě, popularitě a slávě tím, že jiného snižuji a tupím, něstavím si podstavec k vlastní velikosti z cizí skutečné nebo domnělé nepatrnosti a nevědomosti, kterou okázale světu ukazují, aby vedle cizí domnělé temnoty tím více vyniklo a zářilo slunce moje.

Charakter nezná lidské bázně, čtvrtá vlastnost. Matematik Cardanus vypravuje o jednom filosofovi, že si dával při každém jednání otázky: „Je to tak správné? Budu z toho co mít? Co tomu řeknou lidé?“ Křesťanský rytíř znal jen první otázku. „Přisahal jsem věrnost Bohu a králi...“ Nedbal hlasu těla ani světa. Takový má být i rytíř Kristův; nebýt otrokem cizího mínění a lidského soudu! Abbé St. Pierre odsuzoval výbojné války Ludvíka XIV., odpíral mu titul „Veliký“, třebaže proto vyloučen z akademie, Chateaubriand vrátil Napoleonovi jmenovací dekret, který mu byl doručen právě ve chvíli, kdy nad vraždou Enghienkého vévody celá Paříž trnula — a mlčela.¹⁾ Jinoch, který má mysl i srdce z ocele, nestydí se za rodiče, za Krista a víru v něho. Jest moje víra falešná? Pak ji odhodím. Jest pravá? Pak budu na pravdu hrdý. Je tolik nízkého a tolik hloupého v tom, za víru se stydět a při tom ji pokládat za pravou! Irové raději pozbyli osobní svobody a všeho majetku, stali se národem žebráků a nevolníků, vydáni na milost a nemilost protestantským uchvatitelům jejich statků, než by se zřekli víry. Francouzská vláda žádala svého času redaktora jednoho katolického listu, aby uveřejnil na obhajobu Renana článek protináboženský. „To by bylo proti mému svědomí.“ List byl vládou zastaven, a redaktor přišel o všecko jmění. Srovnej s tím některé naše noviny v době našeho šestiletého národ-

1) Přátelé tohoto básníka se obávali, že mu první konsul zakrotí krk, ale tak nízce přec nejednal. Za Führera by byl ovšem dopadl hůře, aniž by se nad tím byl kdo pozastavoval — otroctví politické činí otrockými i myslí!

ního martyria! Vzpomeň na články jako byl článek K. Wernera: „Proč nemáme Němce rádi.“ Nebylo rozumné jednat a mluvit tak, aby sis sám vložil oprátku na krk; to od tebe nežádala ani láska k vlasti ani láska k pravdě ani tvá svatá víra; nač zúmyslně nebo nerozumně vyprovokovat banditu? Ale než se dát pohnout k takovému projevu, volit, co praví perské přísloví: „Raději ve cti umřít než v hanbě žít“, než si zachránit, vykoupit, udržet život a úřad a snad i peníze tím, že budu „poniženě důtky lízat“, jak praví autor Písní otroka. To jen potupou ušlechtilému může být, nežli zemřít, raděj v necti žít. (Sof.)

S t a t e č n o s t, další vlastnost. Nebojte se těch, kteří tělo zabijejí, ale duše zabít nemohou! (Mt 10. 28) Napoleon „pracoval“ někdy tím, že se na protivníka osopil, a svou drzostí dosáhl cíle. Zkusil svůj manévr r. 1801 i vůči papežskému zplnomocněnci Consalvimu, ale tentokráte trefil na nepravého. Později doznal sám, že Consalvi byl jediný charakter ze všech diplomatů, co jich kdy poznal. Týž císař svolal r. 1811 pařížský klerus a předložil jim svůj plán — svolat církevní sněm proti papeži. Všichni mlčeli, jen 80letý kněz Emmery se rozhodně opřel. Když začal mluvit, všichni od něho utíkali; císař však pozorně vyslechl a vyslovil mu nakonec své uznání. Pak zase všichni kanovníci a preláti se k němu drali a blahopřáli. Vládnímu kardinálovu Feschovi řekl potom Napoleon: „Vy jste nevědomec, běžte k abbé Emmerymu.“ Kde velké zvony zvoní, tam malých neslyšet; komu hlas Boží jest zákonem, ten nedbá křehotání žab, byť i královskou korunu nosily.

Nedojde statečnost vždycky takového uznání; naopak, dává mnohdy v sázku jmění, svobodu, život. Ale jisto jest, že zbabělec není v úctě u nikoho. Americké ptáče tuhýk královský... Sedí-li samička na hnízdě, stojí sameček na stráži. Zočí-li supa, orla neb jiného kteréhokoli dravce, spustí křik, doráží na něho, spouští se mu na hřbet, hledí se zachytiti v jeho pérech, klove jej nemilosrdně, pronásleduje jej třeba půldruhého kilometru, a pak vesele si trylkuje vrací se k samičce. Vrhne se i na kočku, doráží na ni a zmate ji konečně tak, že mourek zahanbeně odtáhne. Nebojí se žádného odpůrce; jen vlaštovka nachová jest nad něho — nikoli odvahou, nýbrž rychlostí, takže mu unikne. Náš konipásek, nemenší hrdina, zažene někdy „spojenými silami“ i krahujce. Zbabělost jest lhát, i když jde o t. zv. sociální nebo „heroickou“ lež. Lež jest vždy projev slabého ducha; lže, kdo se bojí trestu nebo jiné nepříjemnosti a chce se jí takto „lacino“ vyhnout. Zbabělost jest za zády pomluvat, zesměšňovat, snižovat, zvláště jde-li o někoho, kdo mi „stojí

v cestě“, a těmito nečestnými zbraněmi ho hledět „odklidit“, když nelze čestně. Tak jedná v bezmocném vzteku hysterická ženská; její zloba neb uražená pýcha se chce pomstít, a protože nemůže jinak, sáhne k těmto prostředkům. Za zády... tedy uštknout, jako zmije. Viz kap. 54. Pisatelé anonymních dopisů jeví neobyčejnou „nebojácnost“!

Nemenší zbabělostí jest, jedná-li tak kdo veřejně, ale jen proto, že ví, že netřeba se mu obávat odporu nebo repliky. Stará historka o koze, která se střechy kurážně láterila na vlka stojícího dole. Na chodbě velkoměstského činžáku nebo na ulici nebo kdekoli jinde na foru veřejnosti ze sebe chrlit příval nadávek... Jen omezenec v tom může vidět nebojácnost; ve skutečnosti je v tom rytířského ducha pramálo! Každý slušný člověk jde takovému nebo takové z dosahu jako od vzteklého psa, toho jsou si takoví dobře vědomi, a omezený soudí, že pán či dáma vyhrála — proto že jim nikdo neodpověděl, že všechny přervali a že měli poslední slovo? Nedivno, že Smiles o podobných jim pravil: „Slyšeli jsme o lidech, kteří byli obdivuhodní horlitéle pro ‚pravdu‘, ale rozuměli tím jen forum své nauky, a při tom pravdu zdeptali do prachu, šlo-li o pověst bližního“ nebo o prestiž jejich. „Vzdělání může být spojeno s charakterem mravně nejpodlejší.“ (Týž.)

Nebojácnost, pravá a nemaskovaná — jak imponuje! Jinoch, dívka, která se nelekne, nekrčí do kouta, jde-li o svatou víru! Při zprávě o mučednické smrti bl. Karla Spinoly a druhů T. J., v Japonsku upálených, řekl Jindřich Nassavský před svými pastory: „Na naše lidi by stačil věchet hořící slámy, abych je všechny vehnal do jiné víry.“ Při mučednické smrti dvou kněží v Londýně 21. června 1642 řekli dva protestanté: „Dlouho by trvalo, než by se našel někdo z nás, jenž by byl hotov pro svou víru podstoupit, co tito. Raději bychom odpadli ke stu různých sekt.“

Kde je statečnost, tam jedná člověk s v o b o d n ě, nikoli otrocky, šestá vlastnost charakteru. Ale právě v tom má jinoch názory veskrze nesprávné. Otec poroučí: „Toto vyřídíš, a v pět hodin budeš doma.“ Student poslechne, vrátí se domů, potká druhy, svádějí ho, brání se... „Vidíte studenta! On musí být v pět hodin doma; sic by mu tatínek nabacal... do peřinky děťátko zabalit...“ Aby jim ukázal, že jest hrdina, jde s nimi; neposlechl otce, jenž má právo mu poroučet, a poslechl zbaběle kamarády, do nichž mu zholá nic není — to že jest hrdinství? Ne spíše zbabělost? Nedovedl pohrdnout kvákáním žab, lekl se ho, povolil. Nebo manžel; zaručí se čestným slovem: „V devět hodin budu jistě doma.“ Devět hodin tu, muž nikde, žena pro něho po-

síla, kamarádi z mokré čtvrti se mu smějí: „Pod pantoflem —“ Aby dokázal, že jest hrdina, nejde; kvákání žab se bojí, zrušit čestné slovo se nebojí. „Znal jsem lidi, kteří se nebáli v dešti kulek, ale jen tři, kteří byli prosti lidské bázně.“

Neposlušnost není nikterak projevem mravní síly! Záleží na tom, koho a proč poslouchám! Uvedený jinoch neposlechl otce a poslechl své ničemné kamarády. I zvíře platí za inteligentní a schopné výcviku, když poslouchá, na př. policejní neb lovecký pes. A jen takový je k užitku! Pouze otrocká poslušnost, která se bojí hole, jest člověka nedůstojná — poslušnost soumara, jak praví sv. Bernard. (Viz kap. 20.) Jan Goldsmith byl ve strašné nouzi a nadto nemocen, bydlí v bídné podkrovní světničce, div, že neumře hladu. Vláda Karla I. mu nabízí ohromné sumy, dá-li své péro do jejich služeb, odmítá! Raději píše humornou povídku pro děti „Dva dřeváčky“, než by byl pamfletářem ve službách lidí politicky prodejných. P. Šturm T. J. potírá perem kdejaký blud, Čeští bratři chtějí odpovědět na jeho spis „Šest důvodů“, a odevzdávají rukopis tiskaři Dačickému s prosbou, aby ho neukazoval, ten jej přece chce jejich protivníku ukázat. Nepochodil... „Na dobrého typografa se to nesluší; věrnost, kterou bych od vás žádal já, máte zachovat každému.“ Sud' z toho sám, zda církev učila, že kacírům netřeba stát v daném slově!

S a m o s t a t n o s t, sedmá vlastnost charakteru. Celá třída se usnese na nějakém kousku; nikdo si netroufá odporovat, jen jeden prohlásí: „Já ne —“ Je jich víc, kteří v srdci ne-souhlasí, ale neosmělují se promluvit, ozvat se, odmítnout účast, a na onoho se celá smečka vrhne: „Baba...“ Ba ne! Babské jest, když se všichni vrhnete na jednoho! Když se však jeden obrátí proti vám všem, to jest hrdinské! Vy byste rádi, aby mezi vámi nebylo ani jednoho, jenž by byl prost vašich bohaprázdností, jak oni ničemníci v knize Moudrosti kap. 2! V kostele na př. stačí jediný, aby k nepřístojnostem svedl všechny. Stydí se být zbožní, když on si tak „rozšafně“ počíná. Je-li takových hrdinů více, není divu, že jediný chasník zterorisuje celou ves. Množství jest u omezených lidí vždy důkazem pravdy.

Jak jest možno, že největší křiklouni mívají největší úspěch (na schůzích...)? Nesamostatnost úsudku! Tuctoví lidé... dají se strhnout a unášet proudem, křičí spolu s nimi; nemají síly, aby jednali podle hlasu svědomí; bojí se, a jako Petr zapřel Pána, tak zapírají své přesvědčení. Samostatnost by ukázali, kdyby nešli s ostatními; mnozí otroci veřejného mínění myslí, že dobré je to, co dělají všichni, anebo jim jde o to, aby chránili svou kůži. Kdo se neodváží utvořit si vlast-

ni úsudek, je zbabělec, kdo nechce, je lenoch, kdo nedovede, jest omezenec. „Směr lidského smýšlení je vždycky týž, totiž jít s většinou“ (s křiklouny, Smiles). Pravá ušlechtilá samostatnost jest provázena ušlechtilou hrdostí; u vědomí, že pravdu našla, má a zná, nezaprodala by ji za zlato celé Ameriky, nedbá ohledů, nemá bázně, je s to pohrdat a nevšímat si ani posměchu, dovede jít svou cestou, a vymáhá-li svědomí, i proti všem. „Za chybu se máme stydět, nikoli za věc dobrou, tu smíme nanejvýš před nepovolanými zastřít. Pozván na tanec neříkám nikdy: ‚Já neumím‘, třebaže je to pravda, ani: ‚Já nemohu‘, nýbrž: ‚Já zásadně netančím‘...“ (Výrok studenta.) V okně za milostným obrazem sv. Panny v poutním chrámu porýnského městečka Kevelaer jest erb s heslem: „Contra torrentem“, proti proudu!

28. Kompas na moři.

Pročítám ve velkém dějepisném díle stať o křížových výpravách. Tolik statečnosti a nadšení, tolik obětavosti, tak ohromné voje železných rytířů ozbrojených od hlavy až k patě, a tak nicotný či vlastně žádný výsledek. Čím to? Měli přec vše, čeho bylo k dosažení vítězství třeba! Ovoce nejimposantnějšího podniku, jemuž sotva najdeme v dějinách rovného, docela žádné! První výprava... Vilém zvaný tesař shromáždil na 200.000 poutníků, a ti se pustili za kozou nebo husou, kterou pokládali za vůdkyni nebem poslanou, aby je dovedla do Jerusalema. Druhá výprava... V Malé Asii se radili, kterou cestou se dát; většina radila pohodlnou, ale delší cestu podle pobřeží, menšina, nerozumní nadšenci, radili, aby se všichni pustili napříč Malou Asií. Císař Konrád se rozhodl pro druhý návrh, a následek? Železní rytíři hynuli vedrem, hladem, námahou, nespolehliví proradní řečtí vůdcové zavedli neznalé cesty do pustin a tam je opustili, ponechavše je na pospas přepadům Moslimů, a když francouzský král Ludvík, jenž vytáhl později, došel cíle, našel v Nicei ze 70.000 ozbrojených rytířů sotva desetinu. Jaké zklamání! Císař doznal, že chybil, spojil se s Ludvíkem, ale tím svou neprozíravost nenapravit. Třetí výprava... Voje se musí 10. června 1190 přepravit přes vody Kalikadnu u města Seleucie, most je příliš úzký, císařovi Fridrichovi I. Barbarossovi se zdá přechod příliš zdlouhavý, vrhne se s koněm do vln, je stržen proudem a vytažen mrtev. Jiná verze praví, že za parného dne se chtěl po obědě osvěžit v chladných vlnách, a že ochrnutí srdce přestřihlo nitku jeho

života. Ohromný voj 100.000 křižáků zbaven vůdce — jediného, jenž byl s to vésti je k vítězství. Arabové sami tvrdili: „Kdyby nebyl umřel, říkalo by se po čase o Egyptě a Syrii: ‚Zde kdysi vládli Moslimové‘...“ Německé vojsko se rozešlo, tíha výpravy spočívala na Angličanech a Francouzech. Anglický král Richard I. („Lví srdce“) konal divy statečnosti, ale co bylo vše platno, když se mu nedostávalo sebeovládání a když pýchou nerozvázně dráždil spojence Filipa Augusta Francouzského? Ohromná výprava, obrovský podnik, a žádný výsledek! A měli přec síly dost, měli i vůli a odhodlanost, nebývalý entusiasmus oduševňoval všechny do posledního, byli to mužové boji zvyklí a od dětství v boji cvičeni.

Čeho se jim tedy nedostávalo? **Prozíravosti!**¹⁾ Kam vede nedostatek této ctnosti, lze pozorovati v dějinách často, ve všedním životě denně. Lidé obdařeni dostatečnými schopnostmi, dobrá vůle jim taktéž nechybí; co je tedy příčinou, že se jim všechno zhatí? Neprozíravost! Tu neopatrné slovo, tam nerozvážný čin. Perské pronásledování křesťanů ve 4. stol. zavinil biskup, jenž dal zapálit pohanský chrám — v zemi, kde byli dosud vyznavači Kristovi pokojně trpěni od pohanů, jichž náboženství bylo v říši vládnoucí! Skoro úplné vyhubení víry Kristovy byl žalostný následek jeho nerozumného činu. Japonské pronásledování zavinil španělský kupec, jenž nerozvázně vypravoval císaři (šogunovi, kubo-samovi), že v Americe získali napřed misionáři domorodé obyvatelstvo svaté víře, načež se tito dobrovolně poddali španělskému králi; nepovážil, že vládce kulturní země vycházejícího slunce, neznající poměry ve světadíle Kolumbově, obývaném divokými kmeny nekulturních rudochů, bude nezbytně misionáře pokládat za pionýry cizího výbojného vládce. I válku zavinilo mnohdy jediné neprozřetelné slovo; manželka cařihradského císaře Justina II. na př. svým neuváženým výrokem zavinila ztrátu Itálie. Prohodila prý, aby Narses, císařův vojevůdce, šel raději mezi ženy příst. „Já jí upředu takové tkanivo, že ho nerozplete“, řekl sesazený generál, a povolal do Itálie Longobardy.

Ve všedním životě nejinak. Co příčinou, že mezi nerozlučnými přítelkami ve škole, mezi pokojnými sousedkami na chodbě, mezi horlivými pracovníci ve spolku, vznikne

¹⁾ Prudentia; méně přesně překládáno „opatrnost.“ Kdyby se slova „prozřetelnost“ neužívalo výhradně o Tvůrci, bylo by nejvhodnějším výrazem pro ctnost, o níž jednáme. Symbolem prozíravosti byla Řekům moruše, poněvadž pučí tak pozdě, že netřeba se jí už bát nočních mrazů.

neprátele větší než mezi Hannibalem a Římem? Nebývá to někdy jediné neopatrné slovo? Nemusí někdy chlácholit pro maličkost manžel manželku? „Andulo, Andulko, Anduličko, nemrač se na muže pro slovíčko . . .“ Denně se stýkáš s lidmi, kteří klopýtají každým krokem. Ten přehlédne, co přehlédnout nemá, onen zase nechce „přehlédnout“, co by opatrnost přehlédnout kázala; jeden nedovede nikdy vystihnout situaci, druhý nezná lidské srdce, třetí nemá taktu, čtvrtý, snad vychovatel, zapomíná, že na kapku medu chytí více much než na sud octa, ten jde příliš vlevo, onen příliš vpravo, žádný jediné správnou a pravou střední cestou, a tomu právě nás učí ctnost, o které jednáme.

Napřed několik poznámek k vůli jasnějšímu porozumění. Obecná (lidová) řeč užívá různých názvů v různém smyslu. M o u d r ý m¹⁾ zve obyčejně toho, kdo o věcech správně soudí a dovede je správně ocenit, načež veden tímto správným úsudkem správně („rozumně“) i jedná. Ztotožňovat moudrost s učeností jest omyl a blud, třebaže dosti obvyklý. Nena-zveme moudrým učence, který je tajným, císařským a snad i ministeským rádcem a který nedovede poradit sobě, když mu kapka omáčky spadne na kalhoty, nemá moudrosti nazbyt ministr s dvěma doktoráty, o kterém platí rčení: „Zatím co

1) V bohoslovném názvosloví se užívá slova moudrost, není-li řeč o moudrosti Boží, skoro výhradně o prvním daru Ducha sv. Tu jde ovšem o nadpřirozenou vlitou moudrost. Moudrost přirozená jest někdy dar Tvůrce, může být i nabytou ctností, ať jí dosáhneme zkušeností nebo jinak. O ubohosti, nedostatečnosti a planosti čistě světské „knižní“ moudrosti, kterou lépe nazvat učeností, mluví již staří filosofové, na př. Sokrates nebo Seneka, a zesměšňuje ji Shakespeare v dramatu Marné lásky snažení: „Tak přehánívá učenost svůj cíl; za tím se pachtí, co by ráda chtěla, a nedbá toho, co by činit měla; má u cíle pak tolik zisku z něho (z všeho), co vůdce z města ohněm dobytého.“ Přemnoží se pachtí za moudrostí, ale chtějí ji mít v učenosti, ne osvědčovat (projevovat) životem, aby totiž ctnostným jednáním, které moudrost ukládá, došli božského světla, nýbrž aby okázalým mluvením dosáhli lidské chvály. (Aug.) V Sybille Orientu líčí Calderon, jak Pán uděluje Šalomounovi na jeho prosbu moudrost a podotýká: „Užij dobře toho daru, chceš-li věčně býti živ; vědět, abys hověl hříchu, nedá život, nýbrž smrt.“ Moudrý je ten, komu se jeví věci, jak jsou. (Bern.) Zvláště vychovatelům a vládcům je tato ctnost nezbytná. „Dobrým král váš sluje; lépe, kdyby moudrým mohl slout . . .“ (F. Weber.)

mudřec mudroval, hlupák hrad opanoval.“ Často v haleně chatrné najdeš rozumny jadrné. Není všecka latina slovo Boží. O Šalomounovi svědčí sice Písmo, že „dovedl rozprávět o všech rostlinách, od cedru libanského až do mechu, rostoucího na zdi“ (3 Kr 4. 33), ale jeho moudrost nebyla ztrnulá. (Viz ib 3. 27) **C h y t r ý m** nazýváme toho, kdo dovede volit vhodné prostředky k dosažení vytčeného cíle; poněvadž však často jde o cíle sobecké, dostalo toto slovo nepěknou příchuť, takže namnoze znamená člověka, který jest „chytrý jen pro sebe“, případně „pro své lidi.“ Obmýšlí-li dokonce ošálit bližního, říká se mu prohnáný, čestný název diplomatů všech dob. **O p a t r n ý m** zoveme toho, kdo se řídí zásadou „dvakrát měř... všeho s mírou...“ Neukvapí se, nepřehnaní, nedůvěruje každému bez rozdílu, s rozmyslem se chápe díla atd. **P r o z í r a v ý m** zve lidová řeč toho, kdo dovede předvídat, co může v budoucnosti z jeho jednání pojit, tedy kdo dovede „hledět vpřed“. **B y s t r ý m** toho, komu nic neujde, kdo postřehne každou maličkost, kdo okamžitě prohlédne a pochopí situaci. Tedy celé komonstvo, provázející naši ctnost! (Viz Tomáš Aq. 2. 2. 9. 48—51) Jak tedy přesně je vymežit?

Co jest **p r o z í r a v o s t** (opatrnost, prudentia)? Ctnost, která nám ukazuje, co za daných okolnostech v jednotlivých případech činit, abychom jednali správně. („Hic et nunc.“) Na rozdíl skoro ode všech ostatních ctností zdokonaluje **r o z u m**, zatím co ony vůli — uschopňují nás, abychom chtěli jen to, co jest na prospěch duši a k oslavě Boží. Umírněnost (temperantia, kapit. 31—36) brzdí naše tužby, aby se nenesly za ovocem zapověděným, statečnost nás sílí, abychom snesli, co mám těžké a protivné, spravedlnost činí vůli nestrannou: „Každému, což jeho jest.“ Prozíravost osvětluje **r o z u m**, aby poznal, co jest správné. Neomezuje se však na pouhé poznání. Nazveš prozíravým toho, kdo ví, co dělat má, a nedělá? Podobáť se studentovi, který zná všecka mluvnická pravidla, dovede je odříkat jako na drátku, a nedovede jich užít, nenapíše správně ani jedinou větu! A ještě jeden rozdíl; ostatní ctnosti lze nazvat samostatnými, ve smyslu, že nemusí být provázeny jinými; kdo jest štědrý nebo šetrný, nemusí mýt zároveň čistý a pokorný a pod. Prozíravost jest **d u š í v š e c h c t n o s t í**; nebývá nikdy samotná, jest průvodkyní či lépe ředitelkou všech mravních) ctností, má otěže vlády v ruce, řídí a vede ostatní, aby nevybočily z pravé míry ani upřílišněním ani nedostatečností. Prozíravost je **s t r á Ź k y n ě**, velmi bystře bdící, aby se ponenáhlu nevetřela do duše neřest (mala suasio) a my neklesli. (Aug.)

1) Mravní ctnosti na rozdíl od tří božských ctností.

O málokteré ctnosti platí jako o této, že nepřichází do duše nikdy sama. Proti každé ctnosti vyjma spravedlnost a božské ctnosti lze se totiž provinit dvojím způsobem; za prvé nedostatkem, máš-li ji „příliš málo“, či správně řečeno, tvé jednání přímo odporuje té které ctnosti a jest jejím opakem. Lakota jest „nedostatek“ (vlastně opak) štědrosti, pýcha „nedostatek“ (opak!) pokory atd. Druhý způsob jest upřílišnění; konáš něco, co má falešnou podobu ctnosti, ale ve skutečnosti jest jejím zneužitím. Marnotratník zdá se být štedrým, až příliš štedrým, patolízal až příliš pokorným, jako na př. onen šlechtic, jenž si od Alžběty Anglické vyžádal k pití vodu, která při umývání stékala po jejích „božských“ prstech, a královna nebyla nikterak proti tomu. Štedrý sv. Mikuláš nebo Arnošt z Pardubic nebyl lakomý, nebyl však ani marnotratný, stejně jako šetrná španělská dobrodějka Chopiteová nebo český katolicky smýšlející mecenáš Hlávka († 1908); a právě proto, že byli šetrní, mohli být i nadmíru štedří, kdežto lakomec štedrý nebyl a nebude nikdy. Světci byli pokorní, nikoli pyšní, také ne podlízaví ani pochlebníci nebo lichotníci, a bylo-li nutno, řekli i velkým pánům do očí pravdu, na př. Ambrož, Basil, Jan Zlatoústý, Kateřina Sienská atd. Ctnost jest mezi dvěma chybami, ve stejné od obou vzdálenosti. (Horác.)

Pravá ctnost jest uprostřed. Vlídlost a laskavost (také energie!) mezi surovostí (tvrdotí, pánovitostí) a slabostí, statečnost mezi zbabělostí a opovážlivostí, upřímnost mezi povídavostí, která prozradí i co by neměla, a mezi neupřímnou licoměrností i přetvářkou; chybuje, kdo nedůvěřuje nikomu, chybuje, kdo se svěří kdekomu atd. Mnohým lidem věř, jednomu se svěř. Utajování (nápadné!) budí nedůvěru, ale lépe nedůvěru u jiných, než zklamání u sebe! Miluj všechny, nemnohým důvěřuj, aniž koho z bližních svých urážeš, vůči nepříteli na strážu stůj, moci své však nečasto uživej! (Shak.) Měj více, než se mítí zdáš, a podrž víc, než jiným dáš; mluv méně, nežli víš a znáš; věř více, ale víc se uč, chtěj vždycky raděj žákem být; ceň víc, co platí, nežli třpyt, od vína, dívek raděj dál, bys v klidu doma zestaral! (Týž.)

Střední cestou... Platí o každé mravní (nikoli božské) ctnosti. Chceš na př. pojímat správně starosti o časné statky? Po této stránce mají, slyší a čtou věřící přemnoho názorů nesprávných, a protože jest zhola nemožno řídit se v životě tím, co píší někdy asketické („náboženské“) knihy, psané spíše pro řeholníky než pro věřící ve světě, hovějí nezřízené žádosti očí i ti, kteří by se snad rádi pokusili o jakýsi stupeň křesťanské dokonalosti. Taková dokonalost, jakou jim ona kniha maluje, ovšem pro ně není — pro otce rodiny, který má

povinnost zaopatřit dětem jakési jmění! Kde vězí chyba? V tom, že knize i autorovi schází ctnost, o které jednáme, a s ní i pravá moudrost (donum discretionis). Přehnanou, nemírnou starost o časné statky ovšem odsoudil Pán nejednou. Trní pozemských statků udusilo v podobenství vzešlé símě slova Božího, a jinde důrazně varoval nebeský Učitel: „Nepečujte v ý h r a d n ě o život (pozemský), o to, co budete jíst a pít a čím se budete odívat.“ Jest však známka lenosti, složí-li kdo ruce v klín pod záminkou důvěry v Boha; takové posílá Písmo sv. k mravenci, aby se od něho naučili příčinnivostí. Nepřenech lod'ku svého života vlnám; samy tě k přístavu nedovezou! Vesluj, ne však neobratně! „Hledej, co ti třeba, dokud není stín! Ve tmách černé noci nespadne ti v klín!“ (Shak.) Vidiš, že o p r á v n ě n o u s t a r o s t o p o z e m s k ý ž i v o t nezavrhuje ani Pán ani zdravý rozum; jen když se drží v jistých mezích! Rozumná a chvalitebná péče o vezdejší život nezanedbává duši, ale nečeká zázraků s nebe. S t ř e d n í c e s t o u . . . a tu nám ukazuje prozíravost, jako kompas ukazuje lodi správnou stezku vlnami k přístavu. Jejím úkolem jest řídit nás, abychom se neodchýlili ani vpravo ani vlevo. Kormidelník . . . Co stihne lod', schází-li na ní on? Byť byla sebelépe vypravena, zbloudí, ztroskotá se, nedojde cíle; kormidelník však nesmí s kompasu spustit oko ani na chvílku, jako kočí nesmí pustit z rukou otěže; vymknou-li se koně jeho vládě, co stihne vůz? Vášně, jak pověděno jinde, patří k lidské přirozenosti; hříchem Adamovým se však staly nezřízenými a vybočily z kolejí, pročez musí být pevně ovládány, a běda tomu, kdo netřímá pevně opratě a brzdu!

Není každé slovo hříšné a nedovolené, jest jím však řeč neprozřetelná; není každá péče o život pozemský hříchem, jest jím jenom péče přehnaná, která zanedbává nebo ztěžuje péči o spásu vlastní duše; není každá sebeláska hříšná, nýbrž jen nezřízená, taková, která „opičí láskou“ hoví tělu a jeho choutkám a macešsky odstrkuje duši; není každá touha po radosti nebo rozkoši proviněním, toliko nezřízená jím jest, ať jde o pokrm nebo o jakékoli potěšení. Jisté věci dovoluje zákon Boží manželům; vyhledávají-li a okoušejí-li jich v mezích od Tvůrce určených, nikterak nehřeší; zato se provinuje ten, kdo jich vyhledává a jím se oddává nedovoleně, mimo manželství. Slovem, každá vášně jest jen tehdy hříchem, urážkou Boha a cestou k věčné zkáze, když jest nezřízená, ať jde o touhu (po statcích pozemských, po cti, po radosti), odvahu, bázeň, lásku nebo cokoli jiného. N e z ř í z e n ě v á š n ě před těmi nás božský Učitel nejdůrazněji varuje; ty mají na svědomí všechny zavržené syny hříšného Adama. Vrátime se

k tomu v kap. 35. Prozíravost jsme přirovnali ke kočímu, vášně lze přirovnati ke koni; jezdec nebude koně zabíjet — co by mu prospěl zabitý? „Pevně ho ovládej! Zkázou se ti kůň stane, ponecháš-li mu volnost! Pak ti ovšem hrozí nebezpečí, že někde sraziš vaz!“

Muž prozíravý jest vpravdě umělec. Smyčcem nebo štětcem zacházet dovede leckdo; ale vládnout jím tak, aby vytvořil dílo umělecké, dovede jen mistr, a těch není nadbytek. Nanést barvy takové a takové, tyto sem a tyto tam, zde vykouzlit světlo, onde stín, aby bylo vše ladné, podobné souladu v hudební harmonii, slovem vdechnout obrazu život, kdo to dokáže? Právě tak ctnost, o níž jednáme. Uvážit vždy všechny okolnosti, „poznat situaci“ a mít k ní zřetel... Zanedbávání tohoto požadavku zmaří mnoho, někdy všecko! Za daných a podle daných okolností vybírat vhodné prostředky, abych dosáhl cíle... Na příklad vychovatel, který chce přimět svěřence k píli; u jednoho musí působit na čest, u druhého na sebevědomí, u třetího pořídí, vzbudí-li touhu po odměně, u čtvrtého rozněcuje ctižádost, ale opatrně, aby ho nenaučil nezřízené touze po cti a chvále, u pátého, kde nepomáhají ušlechtilejší pohnutky, sáhne k trestu, někoho nenapomene vůbec, protože tím by spíše uškodil, jinému domluví vlídně, tomu připomene rodiče, onomu budoucnost a kariéru, u jednoho dostačí pohled, u jiného „škoda každého dobrého slova“ atd. Který z těchto prostředků v určitém případě volit? Nedařit se každý plod na každém stromě, nehodí se každá obuv na každou nohu.

Velcí vojevůdci vynikali do jednoho touto „praktickou“ moudrostí. Pověděl to plebejec Marius římským optimátům („aristokratům“, nejvyšší šlechtě), když se ucházel o velení. „Vést válku a nezatížit tím státní pokladnu, přetěžká věc... Kdykoli jste zvolili vůdce z oné tlupy šlechticů, dopadli jste bledě. Někteří stavše se jimi začali číst činy předků a vojenské předpisy Řeků. Blázní! To měli učinit napřed! Co oni slyší a čtou, jsem já sám viděl a prodělal; čemu se oni učí z knih, tomu jsem se já naučil válčením. Do války snadno se pustit, ale přetěžko ji skončit; pustit se do ní může leč jaký budižkničemu, ale skončit ji může jen když vítěz dovolí.“ Viz jen, jak si vojevůdce počíná. Napřed zkoumá terén: „Jest pro mne výhodný? Musím mít na zřeteli, že nepřítel není na hlavu padlý! I on dovede využít svých výhod a mých nevýhod! V čem mám převahu já? V čem on?...“ Římský Fabius Cunctator se uchránil porážky a španělský Alba v Nizozemsku vyhrál jedině tím, že se bitvě vyhýbali. Alba unavil nepřítele celoročním „bezúčelným“ manévrováním tak, že rozmrzen vojsko rozpustil... byl ve výhodě přesilou muž-

stva! Josef II. v tak zvané bramborové válce naopak chybil, že váhal a nedopustil, aby se generálové do boje s Fridrichem II. pustili. Nástupce jmenovaného Fabia Terentius Varro ukázal, co má srdnatosti, pustil se u Kanaey r. 216 s Hannibalem do boje a na hlavu poražen.

Nic těžkého tam, kde s opatrností se pojí síla (Milt.), ale statečnost bez rozvahy se nazývá zbrklostí, a hrdinské činy zbrklého, mají-li jaký úspěch, nutno, přičíst spíše šťastné náhodě než jeho statečnosti; tak praví Cervantes a tak i patrně na hrdinovi jeho světoznámého rytířského románu. Takový člověk jest vůči opici obr, ale opice vůči němu doktor. (Shak.) Právý muž na pravém místě! (Angl. přísl.) Jenže to bývá vzácné, velmi vzácné... Kdyby byl Loudon včas postaven v čelo rakouské armády, kdyby byl místo Gyulaye r. 1859 proti Piemontanům a Napoleonu III. poslán Benedek a místo Benedeka r. 1866 proti Prušákům kdokoli jiný, byly by osudy Rakouska dopadly jinak, stejně jako by byly osudy naší vlasti dopadly jinak, kdyby vedení národa před Bílou horou měli v rukou lepší než neschopní stavové, prospěcháři Němci Thurn, Anhalt, Schlick, a nemění prospěcháři Češi Roupovec a jiní. Právý muž na pravé místě... Kdyby nadto „každý z nich byl přemýšlel, věštbou závaznou se jejich slovo stalo.“ (Cam.) Nač akta čmárat? K čemu inkoustové moře? Než možno uvést Napoleona v náš dům, je nutno napřed vymést smetí! (Mick.) Čekal na okamžik, kdy mu poštěstí se Němci zdrhnout kličku, tu kličku div že vlastním nezaplátil žitím. (Týž.) Když sedíš v zeli, nebud' vlkem, nýbrž kozlem! (Ruské přísl.)

Z řečeného jsi postřehl, že první věc jest, aby sis dovedl poradit, a druhá, aby sis dovedl vytvořit vhodný praktický úsudek. K tomu je třeba jistého rozhledu — jistá míra praktických znalostí jest nezbytný předpoklad; je třeba bedlivé pozornosti, aby ses nezmýlil, a opatrného předvídání, aby ses nepřepočítal. „Tak velké břímě na se ber, jak velké uneseš!“ (Horác, Ambr.) Počítej s tím, co jest, a ne s tím, co by být mělo. (Šmilovský.) „Co z toho může vzejít?“ Paní Mlčelivá na besedě; každá z přítomných sype zajímavé novinky jako z rukávu, jen ona dosud nepřekvapila ctěnou společnost žádnou zajímavou historkou, a přec nedávno zvěděla... Jazyk jí pálí, nemůže vydržet, pojistí si tedy napřed slib věčného mlčení, a pak... Co z toho vykvete, že každá to sdělí své nejvěrnější přítelkyni, ovšem také „pod pokličkou“, že za dva dny to budou vrabci na střeše cvrlikat, že postižená tu bude jako na koni a ztropí kravál v domě, to vše dáma neuváží a nepředvídá. Ženská vojna hotová... A za týden provede podobný kousek na-

novo! Opatrnost matka moudrosti. Meče nedávej zuřivému, svobody mladému, statku hloupému, peněz útratnému — a tajemství nikdy nesvěřuj povídavému! Radím ti: „Raději žádnému!“ Viz kap. 53! „Chceš-li se některé ženské zalichotit, svěř jí tajemství, ale nesmí to být nic důležitého!“ (Chesterfield.) Neposuzuj vše, co vidíš, nevěř všemu, co kde slyšíš — a nemluv všechno, co ty sám víš!

Nahlédneme nyní do svaté knihy knih, abychom přesně vymezili pojmy a rozlišili mezi prozíravostí přirozenou a nadpřirozenou. V podobenství o nepoctivém správci vytyká božský Učitel, že synové světa jsou prozíravější než synové světla. (Lk 16. 8) Co znamená jeho výrok? Prozíravost, jakožto ctnost nadpřirozená a tudíž záslužná a duše všech ctností, má na zřeteli cíl, pro který jsme stvořeni, totiž oslavu Boží a vlastní spásu; napomáhá tudíž k tomu, abychom své skutky a svůj život tak zařídili, abychom věčné blaženosti jistě dosáhli. Od ní se liší prozíravost přirozená, a o té Pán v podobenství mluví. Tato má na zřeteli výhody časné, nikoli statky nadpřirozené, a po té stránce dovedou být synové Adamovi velmi prozíraví, ve vypátrání vhodných prostředků nadmíru vynalézaví, až přespriliš opatrní a chytrí, a to tak dalece, že se neděsí ani prostředků hříšných, jen když vedou neomylně k cíli. Tu máme již co dělat s prohnaností, jakou lze na př. vidět na onom správci, o kterém mluví Pán. Prohnanost, které účel posvěcuje prostředky. Viz lichváře, jak dovede oklamat a ošidit, jak umí využít situace, viz zhýralce, jak si dovede zjednat přístup k děvčeti (Faust k Markétce), zloděje, který je mistr v umění vymknout se paragrafům jako úhoř atd. I v malém patrná tato prohnanost světa. Šéf, který nekárá a nenapomíná, aby jisté lidi proti sobě nepopudil a aby měl „svatý pokoj“, zato si troufá dvojnásob na ty, od kterých se nemá čeho obávat, služebná, která se dovede ve vhodnou chvíli paní zalichotit, prosebník, který vyčihá, až pán bude „dobře naložen“.

Prozíravost přirozená, pokud se nezvrhne v prohnanost a neužívá prostředků nedovolených, není hříšná; jest ctností přirozenou, tak jako statečnost, spravedlnost a jiné vlastnosti, kterých se nám od přirozenosti dostalo a kterých užívá člověk k dobrému, ne však k dosažení věčných statků. To má Pán na zřeteli, když nás vybízí, abychom se učili od synů tohoto světa. Diplomát — jak svědomitě se řídí ve svých podnicích zásadami nahoře uvedenými! Jaký ohled na situaci, jak ji dovede svědomitě využít! Nezačne vážné vyjednávání, je-li druhý nepřístupný („ve špatné náladě“), domáhá se toho, co za daných okolností jest nejvyšší míra dosažitelného, nepřepne tetivu, nevymáhá nemožné atd. I děcko jest mnohdy

malým diplomatem. „Maminko, co by bylo větší neštěstí, kdyby mne přejelo auto nebo kdybych si roztrhl kalhoty?“ „Blázínku, přece kdyby tě přejelo auto!“ „Raduj se, maminko, mne nepřejelo auto, já si jen roztrhl kalhoty...“

Učme se od nich! Tolik prozíravosti, co oni vynakládají na dosažení časných výhod, věnujme my podle napomenutí nebeského Mistra k dosažení statků věčných! Abychom této ctnosti dosáhli, jest nezbytno potlačovat nezřízené náklonnosti a vášně. Nezřízené vášně zaslepují rozum, a zaslepený rozum jest prozíravosti stejně neschopen jako slepé oko vidění. Správný úsudek, předvídání, rozhled, klidná úvaha, to vše jest vášní ztíženo a znemožněno jako vidění, je-li oko plné prachu nebo písku. Jakou radu ti může dát rozum takto zkalený a zmatený! Zvláště jde-li o tělesnou vášeň! Leč i její sestry dovedou stejně „učarovat“, žádost očí (nezřízená touha po pozemských statcích) i pýcha života. Vášní zaslepený a poddávající se jejímu vleku se ovšem marně namáhá, aby prozíravosti dosáhl. Pak ale ať její nedostatek svádí jediné na sebe, na nedostatek sebeovládání a sebevychovy, na nezřízenosti, kterým hoví a kterých nechce mužnou askesí potírat. Proto nazývá Písmo prozíravost vědou svatých (Př 9. 10) a vybízí jinocha: „Rci moudrosti: ‚Sestra má jsi ty‘, a prozíravost nazývej přítelkou svou.“ (7. 4) Ne všecko říkej, co víš, nenaříkej na vše, co zříš, nechceš-li míti hádky a tíž. (Špaň. přísl.)

Ani ve věcech svatých bez prozíravosti nic nepořídíš. Vzpomínám na jistou misi. Lid nebyl zlý, duchovní správce velmi horlivý, v potu tváře vzdělával vinici od Pána mu svěřenou, a přece se neměli rádi, ovečky a pastýř; on si mi stěžoval, jak hrozný jest „jeho lid,“ věřící nařikali, jak nedobrý farář. Kde byla příčina? Nedostatek ctnosti, o které mluvíme! Čehokoli se chopil, vzal za nepravý konec. Vůle nejlepší, jenom mu chyběl tento kompas naší životní plavby, tato ctnost, bez níž naše nejlepší snahy mohou vyznět naprázdno. Moudrostí se buduje dům, prozíravostí se utvrzuje; nad statečnost vyniká moudrost, a nad muže silného daleko lepší jest muž prozíravý. (Viz Př 24. 3, 5) Latinsky se říká této chybě *zelus indiscretus*, nevčasná horlivost. Chce násilím zlomit zlo, které by bylo lze úspěšně jen poněnáhu vyhojit jako lékem nemoc, aneb jako slunko znenáhla plaší zimní ztuhlost. Po nití klubka se doviješ. Netřeba dělat aféru z toho, co aférou není. Mnohdy nutno uzdravit tak, aby nemocný o tom nevěděl. (Seneka.) Jsou však i věci, kde nesmíme „přimhouřit oko“, kterých nesmí představený ani duchovní správce přehlédnout, jichž nelze poněnáhu léčit, kde nezbytně nutna neúprosná okamžitá operace, na př. jisté

nepřistojnosti ve spolcích nebo veřejné pohoršení. Zde nutno zakročit bezohledně, byť bych proti sobě popudil celou far-
nost, zde platí slovo apoštolovo: „Kdybych se lidem chtěl líbit, služebníkem Kristovým bych nemohl slout.“ (Gal 1. 10)

29. Ruka na kormidle!

Vím, co mnohého čtenáře již asi napadlo. „Komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí. Kdo od přirozenosti hloupý, v Paříži rozumu nenakoupí. Komu nebe nedalo, kovář neukuje.“ Už když jsem řekl, že tato ctnost zdokonaluje rozum, ti asi toto pořekadlo vyvstalo na mysli.¹⁾ Milý příteli, na náš případ se nehodí, aspoň ne v celém rozsahu! Jako jiné ctnosti, lze i této nabýt svědomitou sebevýchovou — a v ý c h o v o u!²⁾ Vraťme se k obrazu na str. 246.³⁾ Vojevůdce musí mít

¹⁾ „Mohu za jeden den učinit tisíc šlechticů, ale tak mocný nejsem, abych za tisíc let učinil jednoho učence.“ (Císař Zikmund.) Že ani stáří nechrání před bláznovstvím, jest známá věc. A je-li někdy rada bláznivého dobrá, musí ji rozumný provést. (Lessing.)

²⁾ Pokyny, v dalších řádcích davané, vedou k nabytí, případně ke cviku a zdokonalení přirozené prozíravosti. Avšak řád nadpřirozený jest zbudován na řádu přirozeném; proto může, má, a někdy i musí též nadpřirozená ctnost jednak budovat na ctnosti přirozené, jednak se o ni opírat jakožto o svůj předpoklad. Čím větší na př. přirozená statečnost, tím lépe duše připravena (disponována) k nabytí statečnosti nadpřirozené, jakož i k dosažení její dokonalosti. Může se sice stát, jak na př. sděluje Dürer o své matce, že duše od přirozenosti bázlivá jest neohrožená, jde-li o práva Boží, a naopak, hrdina, který se nelekne deště kulek, bojí se posměšného slova nějakého omezeného neznaboha a stydí se vyznat mužně víru v toho, jehož korouhev jest mu posvátnější než korouhev jeho pozemského vládce. To však jsou výjimky. Proto cvičíce se v prozíravosti přirozené dosáhneme i zdokonalení v nadpřirozené ctnosti „prudentiae.“

³⁾ Seneka píše v listě 106 příteli: „Tyto úvahy (jistých filosofů) nečiní lidi dobrými, nýbrž učenými.“ Připojil bych: „Mnohdy ani to!“ V listě 103 píše: „Mým návodem nedosáhneš toho, aby ti lidé neškodili, nýbrž aby tě neklamali.“ Podobně mohu říci já: „Pouhé přečtení této kapitoly tě neučiní prozíravým a moudrým, stejně jako přečtení „nábožné“ knížky nikoho neučiní zbožným.“ A naopak, o sebeprozíra-

k válečnictví přirozené vlohy; z knih se nenaučí vítězit, jak římským optimátům pověděl Marius. (Str. 246.) Nicméně tyto vlohy může a musí studiem a cvikem zdokonalit. Mezi druhou slezskou válkou a sedmiletou uplynulo několik let. Rakouský generál Loudon, jenž nevěřil v dlouhé trvání uzavřeného míru, seděl celou tu dobu nad mapou a „hrál si na válku“, vodil své „mužstvo“ na papíře sem a tam, manželka už žehrala, že pro samé „válčení“ zapomíná na ni. „Vždyť válka není!“ „Až bude, pak bude pozdě se cvičit!“ Napoleon jednal právě tak. Když na př. táhl přes Alpy a dlel v klášteře na hoře sv. Bernarda, vyhledal si v klášterní knihovně Livia a pozorně přečetl jeho zprávu o Hannibalově přechodu přes Alpy, a válečná tažení Fridricha II. prostudoval zevrubně. Anebo jiné umění... Viz, jak virtuosovi prsty po klávesách jen lítají, jak hbitě zachází pravice smyčcem, jak si levice na strunách jen hraje! Nuže, myslíš, že tento virtuos spadl s nebe? Umění, jemuž se na něm obdivuješ, jest ovocem dlouhého neúnavného cviku! Viz kap. 33 A!

Tato knížka, přiměřeně svému účelu, věnuje skoro výhradně zřetel sebevýchově. Věnujme aspoň několik řádků i výchově! Dej se vést, dej si od zkušených radit, aby sis později dovedl poradit sám, abys dovedl bezpečně jít i tam, kde tě jiný nepovede. Nejgeniálnější virtuos a učitel jiných chodil napřed sám do školy, nejslavenější zpěvačka se ve svém umění zdokonalila a snad se mu i docela naučila u učitelky. V životopise všech velkých výtvarných umělců se dočítáš, že pocházejí z té neb oné školy, anebo jde-li o umělce naší doby, že bez výjimky podnikli cestu po Itálii, zemi malířů a sochařů, aby tam studovali velké vzory a na nich se vzdělávali. Malířské akademie, hudební konservatoře... Nadání jest nezbytný předpoklad pro každého, kdo se na nich chce vzdělávat, ale pak školení, nebo chceš-li, výchova.

---

vějším platí, že i dobrému kocouru někdy myš uklouzne. Že bys však do jisté míry nedosáhl svědomitým školením rozumu ctnosti, o které pojednáme? Nejen vůli, jako při jiných ctnostech (pokoře, bliženské lásce, mírnosti, mužnosti...), i rozum nutno vzít do výchovy! Do jisté míry si může prozíravost osvojit každý, byť i nedosáhl její dokonalosti, jaké se obdivujeme u světců zvláště omilostněných. Tedy cvičit se, učit se... I falešného ducha světa „chci poznat, ne bych podváděl, nýbrž před podvodem se na pozoru měl.“ (Shak.) Ze zdroje pravdy pramení spravedlnost, a v ní poznáváme, co smíme a co nesmíme; ze zdroje moudrosti pramení rada, a ta nás učí, co prospívá a co neprospívá. (Bern.)

Petr I. objal v Paříži sochu kardinála Richelieu: „Velký muži, dal bych ti polovinu své říše, kdybys mne naučil druhou polovinu dobře spravovat!“ Byl by rád měl a rád poslouchal takového rádce, jakým byl tento ministr Ludvíka XIII.!? Garcilasso, jeden z nejnadanějších španělských básníků, napomínán přáteli při dobývání jisté tvrze, aby vzal na sebe brnění, neposlechl, v čele 11. čety odvážně vpřed, tvrz padla, ale on raněn a za málo dní zemřel, 1536 v 33. roce věku. Básně, které po něm zůstaly, jsou překrásné — co by byl dokázal, kdyby byl déle živ! Karel V. i celý národ oplakávali jeho smrt jako národní neštěstí. Nelson u Trafalgaru si nedal říci, když ho napomínali, aby nestál na palubě v admirálské uniformě a nevystavoval se tak příliš nápadně za terč nepřátelským střelám; marně, a připravil tím sebe o život a vlast o výtečného bojovníka. Gustav III. Švédský varován Lilienhornem, aby nešel na maškarní bál, že se proti němu strojí úklady (r. 1792), že spiklenci v maskách skrytí mohou provést svůj záměr aniž byli poznáni; král pohrdavě odhodil list a šel, pokládaje za zbabělost vyhnout se zřejmému nebezpečí; tam nenadále obklopen řadou maskovaných mužů, padla rána, a Ludvík XVI. zbaven poslední naděje, že by mu kdo přispěl na pomoc a zamezil hrůzy revoluce, která už vypukla.

Cesta blázna správná v očích jeho, ale moudrý poslechne rady. (Př 12. 15) Jméno Tilly je ti známo z třicetileté války. Kdo byl větším vojevůdcem, on nebo Gustav Adolf? Odpovíš: „Tilly byl od něho na hlavu poražen r. 1631 u Breitenfeldu.“ Kdo však ono neštěstí zavínil? Pappenheim, podvůdce! Tilly se zabarikádoval, Pappenheim chtěl bitvu v rovině, a proti výslovnému rozkazu vrchního vojevůdce se pustil v boj. Tilly byl přinucen přispěchat na pomoc, a konec byl žalostný; jádro jeho hrdinů pobito, ohromná kořist padla do rukou Švédů, otevřena jim cesta do Čech a do jižního Německa. Podobně r. 1658 u Dunquerque. Condé, jenž přeběhl k Španělům, radil Don Juanovi d' Austria, aby nezačínal s francouzským generálem Turennem boj, dokud nepříjde pomoc, Juan si však nedal říci. Condé se táže vévody Yorkského, pozdějšího anglického krále Jakuba II.: „Viděl jste už někdy bitvu?“ „Neviděl.“ „Tak dobře, teď za půl hodiny uvidíte, jak se bitva prohrává.“ Svéhlavosti nejlepší učitelkou jest pohroma, kterou na vlastní hlavu si svolala. (Shak.) Pyšnější, ne rozumnější! (Fr. Weber.) Nepokládej za hvězdy nebes bludičky své vlastní hlavy. Špatně si slepice poradí s liškou.

Kolik podobných případů by se dalo nasbírat z dějin i ze všedního života! Nepřístupni radě . . . Proč se tolik zdůrazňuje nezbytnost duchovního vůdce těm, kdož chtějí dosíci dokonalosti a vést duchovní život? Co jiného znamená duchovní ve-

dení, ne-li výchovu? Každý musí být „vychováván“ a vyučen, ať houslista, ať inženýr, ať kovář, jen jde-li o ctnost, chce jí mnohý dosíci na vlastní pěst — zvláště když jde o prozíravost! Kolik mrzutostí, co nemilých příhod, co zmařeného dobra jen proto, že se nedali vést a vychovávat! Pak pokrčí jen rameny: „Já to dobře myslil —“ (Viz kap. 45!) Roboam se nedal od zkušených rádců vést a zaplatil to ztrátou tří čtvrtin království, čínský císař Ju-ti dal popravit nemilé rádce a zaplatil to životem při vzniklém povstání r. 951.

Dal ses vychovávat? Pak jest naděje, že budeš umět vzít do rukou i sebevýchovu, a o ní teď několik slov. Legenda o Barlaamovi a Josafatovi vypravuje, že jakýs ptáčník lapil ptáče. „Co ze mne budeš mít? Jsem tak malé stvoření! Dáš-li mi svobodu, povím ti za to tři slova, která ti budou velmi prospěšná.“ Svolil, a ptáče mu řeklo: „Nevěř v neuvěřitelné! Nelni k bláznovství! Nežeň se za nemožným!“ Puštěno posadilo se na větvi a pravilo: „Ty sis dal ujít poklad! Já mám v žaludku perlu jako pštrosí vejce!“ „Ptáčku, milý ptáčičku, vrať se ke mně, pěkně tě prosím, jen na okamžik se ke mně vrať! Já tě královsky pohostím a pak tě pustím.“ „Vidím, že sis z mých slov nevzal nic. Věříš neuvěřitelnou věc, protože tak velká perla v mém žaludku být nemůže; lneš k bláznovství, poněvadž se chceš stát lacino bohatcem; ženeš se za nemožným, chtěje mne dostat do moci, a přec jest zřejmo, že se od tebe ošálit nedám!“

Jak jest i přirozená prozíravost a opatrnost nutná, cenná a vzácná, svědčí okolnost, že o málokteré ctnosti najdeme v podkladu národních přísloví a pořekadel tolik výroků. Pod střechem snadno dešti se smát, při dobrém větru snadno veslovat. Chytrá hlava dovede všeho využít, nechť i tato nemoc mi přinese úroky. (Shak.) Kde není slaniny, není třeba ani bidla na uzení. (Cerv.) Nepůjdu pro cizí potěšení pátrat, kde má kocour drápy. (Týž.) Plamen, do kterého příliš zblízka foukáš, tě snadno opálí. Vřelé srdce s chladnou hlavou! (F. Weber.) Stejně prohraje, má-li kdo o jednu kartu více nebo méně. (Cerv.) Co máš dát myši, dej raději hned kočce, a máš po starosti. (Týž; diplomatický duch světa!) Nač delší most než řeka? (Shak.) Má sice rozum v hlavě, jen kdyby se chtěl projevit! Jeho rozum leží jako jiskra v pazourku, odkud musí být vytlučena. Ruku š tabule! (Se stolu, od díla... když na čase! Apelles.) Co příliš špičaté, snadno se ulomí. (Abr. a S .Cl) Kdo běží, dojde cíle rychle, kdo kráčí, dosáhne ho jistě. (Týž.) Muchy lapal, voly púšcal. Lépe nepřátelům po smrti nechati než u přátel za živa hledati. Lidé, kteří „slaví letnice před velikonocemi.“ Uvažuj, dlouho a dlouho, co tvoje bedra dokáží snést. (Horác.) Neupřímných

měl ses bát, když hostiny jsi dával. (Shak.) Kdož soudí podle zdání, budou oklamáni. (Abr. a S. Cl.) Špatný průvodce pěší pro jezdce. Kdo se za vola vydává, musí místo vola tahat, a kdo se činí ovečkou, toho vlci honí. Netřeba po druhé přijít tam, kde nás po prvé zdvořile přijali. (Viar-da.) Džbánem do kamene nebo kamenem do džbánu, vždycky džbánu běda. (Cerv.)

Bylo by lze uvést i přísloví, učící světské chytrosti („Vhodné mlčení zvědavost napne“, Mick.; „velcí páni nejsou pro nevitane hosty doma“, Reym.) nebo dokonce světské prohnanosti („když bohatí lotři potřebují chudých, mohou tito stanovit cenu podle libosti“, Shak.), ale místo nich raději výrok světcův: „Cokoli nebudeš prozíravě konat, v tom najdeš nedostatek, jelikož ctnost neprozíravá za hřích ti bude čítána.“ (Isidor.) V obou revolucích, jak 1798 tak 1848, byl učiněn výrok: „Tančíme nad vulkánem“ — a vůdčí činitelé zůstali bezstarostni, jako by měli zajištěno, že sopka nevybuchne. Kolikrát bylo lze v dějinách tento výrok opakovat! Před vystoupením Lutherovým zvlášť! Ale i ve 20. stol. „Ten, který mne zrazuje, se blíží, a ty spíš?“ (Mar 14. 37) A apoštol Kristův spal dál. „Nepřátelé mého kříže nelení, pracují horečně, připravují tajné přepadení, kladou miny pod skálu, na které jsem svou církev zbudoval — a ty spíš? Tys tak neprozíravý jako pastýřové s počátku 16. století!“

V předešlé kapitole jsi slyšel, že před činem jest za prvé nutno umět si poradit; klidnou úvahu maří ukvapenost. Přemáhej ji, a učiníš první krok k dosažení naší ctnosti! Ukvapenost a odvážlivost vždycky nebezpečná, v bá-dání, v mluvení i v jednání. (Periander.) Nesčetná přísloví nás před ní varují. Kdo pomalu pije, ten se nepolije. Po účinku zlá rada. Až přeskočíš, pak si zahvízdni. Nezabiv medvěda neslibuj kůže; nezvi hosta k pečení, dokud nemáš jelena; neškubej ptáka, nežli ho lapiš; už kůži prodáváš, a vlk ještě v lese! Fridrich „Moudrý“¹⁾ měl heslo: „Ničeho se nemá vládce tak vystříhat jako ukvapené odpovědi.“ Lidé, kteří odpovídají dříve, než vědí, co otázka chce! Práce kvapná málo platná. Chceš-li přinést domů zvěřinu, nevystřílej všechny náboje na vrabce; jen bláhovec brzo šípy vystřelí. Odvážný oř často si vaz zlomí, osel rozvážný kde bez pohromy přejde. (Lessing.) Vtipný nápad působivá lépe než divý výpad. K vůli jedné housence neporazím stromu. Shakespeare přátelsky radí: „Kdo na příkré hory chce vystoupit, ten musí zvolna

1) Ironický název; tento ochránce Lutherův byl podle svědectví tohoto svého chráněnce hotový idiot — následkem nemírného pití. Ono heslo nebylo jeho dílem!

začít, s rozvahou; zlost podobá se oři bujnému, jenž maje zvůli, vlastním ohněm svým se schvátí... Jen zvolna! Nepříteli netopte tak horkou pec, že spálíte se sám! Neb divým spěchem můžem přeběhnout, co za cíl jsme si před tím vytknuli, a přeběhnouce, prohrát. Nevíte, když zdouvá plamen mléko tak, že kypí již, že zmrhá to, co množí na oko?..." Podobně Schiller: „Jak jemný plán! Jak jemně jsi jej zahrotil! Jen přeškoda, že příliš jemně až, že samou jemností se hrot ti ulomil.“ Snadno lze překročit linii, kde dalším vykořisťováním se vítězství zvrhne v slepou sebedůvěru, která vše sází na jednu kartu (Bismarck), a ovšem nakonec prohraje a sama se připraví o výtěžek prvního vítězství.

Za druhé je třeba pozornosti, a to znemožňuje nedbalost a nepozornost, která činí úsudek lehkomyšlně, neuváží a neocení náležitě všechny okolnosti. Přehlédnout znamená mnohdy ztratit. Kdo z kouta zaměří (míří), jistěji udeří. Kdo beze strážce posílá ovce na pastvu, vlkům, ne ovečkám pastvu chystá. (Bern.) Pochopitelně; kde nebdí strážce, bdí zloděj! Spravuj vůz, nežli se kola rozběhnou! My vlastní dobro mnohdy zmaříme, když vhodnou chvíli minout necháme. (Shak.) Bdělost... Zajíce drž, dokud ho máš; pustíš-li ho, nikdy už ho neuhlídáš. Nepust' hýla pro motýla. „Iura vigilantibus“, zní prastará právnická zásada: „Práva si uchrání jenom ten, kdo jich bedlivě stráží.“ Nedostatkem bdělosti ti jednou unikne zisk, podruhé tě stihne nějaká škoda. Zmeškav léto, pozdě do lesa na maliny. Co dnes pustíš, zítra nedohoníš. Božský Učitel nás v podobenstvích bezpočtukráte vybízí k bdělosti. Když hospodář spal, nasek nepřítel koukole doprostřed pšenice (Mt 13. 25) a zloděj podkopal dům (Lk 12. 39). Nebdí-li rodiče a vychovatelé, odpykají to děti. Nebdí-li vládce, odpyká to národ, protože nebděli nejvyšší pastýřové, odpykaly to smrtelné duše — za dob reformátorů a jiných nebezpečných bludařů. Co zachránilo situaci katolíků v kulturním boji, ne-li jedině to, že jejich političtí vůdcové bděli? K nemalé rozmrzelosti všemohoucího kancléře Bismarcka, jenž netušil, že se tak přepočítá!

Za třetí je třeba předvídání a rozvahy, a té není tam, kde se vůbec neusuzuje, kde se do díla skoro slepě ženeš. „Nechť cara ráčilo nám nebe na krk hodit či peklo, o to nechci s vámi na soud chodit; jen napřed ať pán poví, kterak cara shodit.“ (Mick.) Nyní tak, ale potom jak? Jsa syt chleba neodhazuj, ani v létě šatu. Ne hned nový dům postaví, kdo starý rozboří. Nenakládej všecko zboží na jeden člun! Nezabíjej víc, než můžeš nasolit! Lépe nezačít než špatně promyslet. Kdo neví, kam chce, přijde mnohdy, kam nechce. Jest nedůstojno nekráčet, nýbrž dát se uná-

šet, a najednou uprostřed víru události se s úžasem tázat: „Kterak jsem se sem dostal?“ (Seneka.) Opatrnosti nezbývá! Ještě nikdo nelitoval, že byl opatrný. (Calderon.) Nikomu se nesvěř, a nikdo tě nezradí. S každým zadobře, s nemnohým důvěrně. Měj souseda rád, ale přesto nechej plot stát! Dobře nemoc hojit, ale lépe jí předejít. „Kdo chce vést válku, nesmí přijít po událostech, nýbrž jim včas předejít.“ (Demosth.) Co řekl tento athénský řečník o velkém podniku nedozírných důsledků, platí neméně o drobnostech všedního života. U samých hranic neradno chaloupku stavět. Překrásně vyjadřuje tutéž myšlenku božský Mistr v podobenství o člověku, který chtěl budovat věž. (Lk 14. 28 nn) Stavěti je potěšení; že mi to tak draho přijde, neměl jsem ni pomyšlení. Člověk, který předem nepočítal a neuvažoval, začal stavět a nedokončil... dívka, která se hnala bez rozvahy do kláštera, a za málo týdnů jej musila opustit... nadšený zakladatel spolků, které rychleji vzaly za své než povstaly... Proč káráte nyní následky vlastní moudrosti? (Šak.; nemoudrosti!)

Největší nepřítelkou klidné rozvahy jest nezřízená vášeň. Ta nikdy neřekne: „Pamatuj na konec.“ Tělesná žádostivost nepomýšlí nikdy, co může pojit z jediného nerozvážného činu, žádost očí (chtivost, hrabivost) kolikráte ošálí a podvede sama sebe, zapomínajíc, že kdo dva zajíce honí, žádného nechytí, že lepší vrabec v hrsti nežli zajíc v chrastí, že ne jeden pustil svůj pecen, když běžel za cizím krajícem; pomstychtivosti řekl vážné slovo básník (str. 255), ctižádostivost se někdy pustí do hazardní hry, v které prohraje na všech frontách atd. Eckerhard vypravuje podobenství: hošík vede na pastvu kozu, rohatá spatří zelené listy a žene se za nimi, táhnouc s sebou i svého vůdce; ubohý si rozedere trním šaty i ruce a vzdychá: „Maminka řekla, že mám vést tebe, a zatím ty vlečeš mne!“ Zle každé dílo spraveno, když osla (vášeň!) za správce voleno. Kdo stále prohrává a nepřestane hrát, je blázen; nebýt vášně!...

Vášeň zaslepuje... Pak jest samozřejmo, že jest nepřítelkou prozíravosti, jejíž sestrou jest bdělost. Ryba nevidí udici, na niž se v nadidlo kývá, člověk nevidí neštěstí, které mu výdělek skrývá (zakrývá; Sanders). Casanova praví, že rozum jest největší nepřítel srdce... vášní omámeného srdce! Shakespeare myslí, že být moudrý a zamilován zároveň nedokáže žádný smrtelník, to prý jen bohům jest přáno; jiný však soudí, že prý ani bohové toho nedokáží! Sladce vypil, hořce platil... „Poproste Boha za klidnou mysl, toť jediný jest lék, jenž nemoc vaši zhojí.“ (Šak., Jindř. VIII.) Tihle dva se ještě zblázní, protože mají mnoho krve a málo mozku. (Týž.)

Uvažovat... Kdo haléř hledá a při tom za groš svíce spálí, sotva uvažoval; lakomec, jenž chtěje sukнем spořit kabát zkazil, taktéž pramálo uvažoval, stejně jako ten, kdo strčiv ruce do kolomazi sahá na bílé stěny. Kolik škod, kolik nepříjemností! Netřeba brát mašinu, abys pozvedl otep. (Lessing.) Že snáze chytit berana za rohy než lva za ocas, že lépe ustoupit než škodu podstoupit („než bitvu ztratit“), že do skály střileti střely mařiti, k tomu netřeba leč úvahy; protože nám chybí, provedeme leckdy neužitečný, marný, směšný nebo dokonce škodlivý kousek. Ke všemu šikovný, ale dělá vše tak nešikovně, že se podobá chromému Briareovi, jenž má mnoho rukou a žádné nedovede upotřebit. (Shak.) Zaplete-li se muška v pavučinu, nedovede ji vysvobodit aniž by vytasil svůj těžkopádný meč a pavučinu rozt'al. (Týž.) Vrabci se nezahánějí kanony! Není moudrosti, víš-li, co konat máš, ale neznáš-li, jak to konat máš. (Amb.)

Písmo sv. jest plno dokladů, že nebe žádá od člověka rozvahu, a to i tehdy, když ho samo volí k velkým dílům. Svátému Josefovi na př. označil anděl jen cíl cesty. „Utec do Egypta.“ Jak se tam dostane, musil uvažovat sám; nevedl ho ani ohnivý sloup ani hvězda. Ale i pohané si byli vědomi, že člověk obdařený rozumem nesmí čekat od nebe opovážlivě zázraky, nechce-li sám rozumu náležitě užít. Učiníme-li nerozvážné rozhodnutí, zbaví nás božstvo své pomoci. (Herodot.) Za každým nerozumem v zápětí kvapí bohů trest. (Sofokles.) Tedy i pohané pokládali za opovážlivost a trestuhodný hřích, když nedbalý nebo líný chce svalit všecku starost na Boha, jak by on měl povinnost napravovat lidskou nerozvážnost a pečovat o to, aby nerozumný nebo nedosti rozvážný, nepřipravený nebo liknavě prováděný podnik dopadl nakonec „k všeobecné spokojenosti.“¹⁾ Netřeba, abychom sami neštěstí přivolávali. (Seneka.) Mnohé doufání,

---

¹⁾ K slavnostnímu otevření Panamského průplavu bylo pozváno i Švýcarsko, aby prý poslalo několik křižníků. Alpská země, která jest stejně přímořským státem jako naše republika a má stejně válečných lodí jako my! Byla z toho nehorázná světová švanda; v Americe pátrali, kdo tu taškařinu spískal, jeden ji sváděl na druhého, a nakonec se svorně sáпали na konsula v Bernu, že znaje situaci neměl pozvání ani odevzdávat; ten však odpověděl, že konal svou povinnost a že není vládou ustanoven k tomu, aby „napravoval osloviny washingtonských úřadů.“ Nevím, nehne-li se v některém čtenáři svědomí... Jistí světci nejsou v nebi k tomu, aby napravovali náš nerozum a pomáhali nám z bláta, kam jsme se svou károu sami nerozvážně zajeli!

mnohé zklamání. Neří umění prodat, ale jest umění při tom vydělat. Kdo seje býlí, nečekej obilí. Jiný zas, an pleje žito, šetří koukole. (Shak.) Hloupý všecko skoupí. Jak maju hlupí peníze, to maju kramaři jermok. —

Běžné jest úsloví „p o s t f a c t u m.“ Druhý den vždycky moudřejší, a známá věc, že otcové bývají chytřejší, když jdou z radnice, než když šli na radnici. Nejsnáze rokovat o tom, co minulo. Posměšně se říká: „Moudrý Polák po škodě.“ Nicméně není směšné ani nedůstojné, učíme-li se chybami. Když jsi provedl jednu hloupost, netřeba ji dovršit hloupostí druhou; naopak, naprav ji co nejdřív tím, že poučen vlastní škodou jednáš rozumně. Starého vrabce plevami neošidiš. Koho uštkl had, jest opatrný i na ještěrku. V tom není nic nerozumného ani nemůžného! Jen o nerozumném platí: „Za tím co jedné chyby se varuje, do opačné upadne.“ (Horác.) Nejen tvá — i sousedská pohroma tobě výstraha.

Jan Geiler von Kaysersberg (†1510) pravil, že Francouz jest chytrý před činem, Talián při činu, jeho krajané po činu. „Jinou tvář má skutek, než se do něj dáme, jinou, když jej dokonáme.“¹⁾ Začátek není mistrovské dílo, ale dobrý začátek jest poloviční vítězství: „Dobrý začátek, dobrý konec.“ Třebaže se zdá, že začátek a konec jsou spřízněny, jsou přec velmi, velmi nepodobní bratři; začátek mnohdy veselý, odvážný, sebevědomý, konec přčasto uplakaný, zkroušený, velice skromný. „Že jsem se na počátku pustil nepravou cestou, ukázal mi konec; kéž bych to byl poznal aspoň uprostřed cesty! Na konci vidí svůj omyl každý blázen; rozumnější jej postřehne na cestě, a jen moudrý předvídá cíl při prvním kroku.“ (Jindř. Rückert.) Vždyť i o prozíravém platí, že pro uplynulý den jest člověk moudrým teprve večer, nikdy však dosti moudrým pro ten den, který přijde. „Cokoli děláš, teprve zítek ti poví, zda ti je ke škodě či k dobru.“ (Goethe.) Což teprve ten, kdo neprozírá, kdo zavírá klec teprve, když čížek uletěl? Něskoro vlka honit, když už s ovцу upalil.

---

¹⁾ Schiller. Jeho výrok platí zvláště o hříchu; jinak nám jej maluje podvodná a svůdná vášeň před činem, jinak neklamně a neúprosné svědomí po činu. Týž autor praví, že s hloupostí sami bohové nadarmo bojují. Lidé, kteří vrážejí klín širokým koncem napřed (Sharpe) nebo ukrývají poklad tam, odkud ho nemohou vzít, když potom chtějí (Bern.), anebo skáči dříve, nežli se rozhlédnou, a pak samozřejmě padnou dříve, nežli se zachytnou. (Týž.) Na přikryté mléko kočky nechodí. Před branou necháš svého přítele se množit, jinde nového si hledáš. (Cam.) Cos naseł, to si požni! Chceš-li v domě škody zbyti, nedej jiskře ohněm býti.

Zkušenost učitelka života... Jenže mnozí jsou velmi nechápaví žáci, třebaže do této školy chodí již půl století a snad ještě déle. Nač jsi stár, když zkušenosti nemáš? A máš-li ji, pročpak ji neužíváš? (Shak.) Známy jest výrok Napoleonův o vládnoucím královském rodu ve Francii: „Bourboni se z dějin ničemu nenaučili a ničemu neodnaučili.“ Ničemu rozumnému je staletá ani přítomná zkušenost nenačila, ani svůj nerozum po dávné i nedávné zkušenosti neodložili. Bláznovství bláznů radostí. (Př 15. 21) O takových lidech radě nepřístupných, zkušeností nepoučených, praví Písmo, že se spícím mluví a střepy klíží, kdo hloupému o moudrosti hovoří (Sir 22. 9... hloupého poučuje), že více prospěje napomenutí u rozumného než sto ran u hlupáka (Př 17. 10), ba kdybys ho v moždíři palicí s krupami roztloukl, nevytlučeš z něho bláznovství jeho (Př 27. 22), že hloupý všechny za hloupé pokládá (Kaz 10. 3), že převrácené těžko napravit a lidí hloupých že jest bez počtu (Kaz 1. 15). Podobně přísloví: „Blázny netřeba s lucernou hledat, na blázny netřeba hnoja (rodí se sami), s blázny ani bohové nic nepořídí, blázna by v stoupě opíchal, jiný nebude... Jeden blázen kámen do vody hodí, ale deset moudrých ho nevytáhne... Od blázna nečekaj mudrý skutok.“ Šalomoun si povzdechl. „Jako ocet zubům a dým očím, tak líný těm, kteří ho poslali“ (Př 10. 26); naše přísloví poněkud pozměňuje: „Neradno bláznů svěřit vejce“, a Poláci vzdychají, že trudno s glupim (s hloupým) na raky. Což touží-li po nějakém úřadě? Trudno z blázna učinit pana, a z „glupiego“ kastelana (zámeckého správce). Zlá věc, blázen povýšený¹⁾ k vysoké hodnosti. (Kaz 10. 6)

Každodenní večerní zpytování nám velmi napomáhá ke cviku v této ctnosti. Ovšem, musíme je konat, jak přísluší, nikoli povrchně. Na př. „Proč došlo k rozladění, roztrpčenosti, mrzutosti při rozpravě s tím neb oním? Zavadil jsem o to neb ono... To lidé neradi slyší! Mám naučení pro budoucnost!“ Pozoruješ, jak vede takové zpytování nejen k poznání sebe, nýbrž i k znalosti lidí? A ta není ve světě zjevem příliš obvyklým! Nebo: „Protože jsem zažertoval... a přec onehdy byl on sám samý žert! Patří bezpochyby k lidem, kteří si jiné sic rádi dobírají, ale sami žertu nesnesou; tedy po druhé raději od něho dál! A což jestliže sám včera můj žert snesl? Možná, že dnes můj žert byl netaktní... Či snad je náladový, nevyzpytatelný člověk, který jeden den jako úplněk, a nazítří jako výr v houští? V prvním případě

1) V němčině hříčka: „Mancher Gesandter ist kein Geschickter.“ Voli patří k pluhu a ne na radnici. (Přísloví.)

si dám jindy pozor na řeč, v druhém případě vím, že nejrozmumnější jest jít mu z cesty; začne-li na mne vlídně sám, budu zdvořilý i já, ale sám se nebudu s ním pouštět do rozprávky...“ Jak napomáhá takové zpytování i k poznání jednotlivce! A tak zase k lepšímu poznání lidí! Nebo se mi donese, že ten a ten tak a tak o mně mluvil; zpytuji se: „Nevzdal jsem k tomu podnět? Neopatrným slovem, pohledem, skutkem? Nutno dát na sebe pozor, zvláště před jistými lidmi.“ Nebo se mi něco nepovede, a já se zase zpytuji; snad jsem se spoléhal příliš na sebe a zapomněl, že bez Božího požehnání marné lidské namáhání, nebo jsem se spoléhal výhradně na cizí, jiným přespříliš důvěřoval... nebo jsem byl váhavý, pozdě se rozkýval... nebo naopak bez rozmyslu, ukvapeně do věci se hnál, nedbaje, že napřed nutno dvakrát měřit... či jsem nebyl dost energický, vytrvalý, houževnatý... nebo jsem vzal věc za nepravý konec; žádáš-li moudrou odpověď, musíš se rozumně tázat... Viz, jak se lze takovým zpytováním cvičit! Jak by ses stal takovou vytrvalou cvičbou ¹⁾ za několik let prozíravým a opatrným, jaké znalosti sebe i lidí bys dosáhl, ačli by všecka ta učiněná zkušenost nevyzněla tvou vinou naprázdno a ty se učil vlastni i cizí škodou! Moudře promyslel a hloupě vykonal, tak jsem celým svým životem putoval. (Grillparzer.)

Jsou ovšem lidé, kteří své znalosti bližního užívají k tomu, aby mu učinili schvalnosti, jaké mohou; někdy rovný rovnému, někdy nadřizený podřizenému. „Já mu navzdor znemožním, co ho těší...“ Patříš k takovým lidumilům i ty? Pak tuto knížku odlož, není pro tebe psána; jest určena pouze těm, kteří mají touhu a snahu být šlechetnými, taktními, vyjít bližním vstříc, sypat jim na trnitou cestu k nebi růže, nebýt podobni čarodějnici z pohádky, která všude sela bodláčí. Lidé, kteří si osvojili d'ábelskou prohnatost, nikoli ctnostnou prozíravost. Kdo však dosáhne přirozené moudrosti, tomu netřeba leč ji zušlechtit nadpřirozenými pohnutkami, a povznese se ze sféry přirozené ctnosti, kterou si osvojili i pohané, do sféry nadpřirozené, kde se mu prozíravost stane rádkyní a vůdkyní k dosažení věčných nehynoucích nepomíjejících statků.

Nakonec ještě jedna poznámka. Jako všude jinde, platí i v této důležité věci zásada: „Modli se a pracuj.“ Příklad se ze všech sil, jak ti bylo důrazně pověděno, ale nezapomínej prosit. Nedostává-li se komu z vás moudrosti, žádejž

¹⁾ „Mezi vejci chodit a s ženskými dobře vyjít, to jest umění, kterému nutno sedm let a jeden den se učit.“ (Něm. přísl.)

ji od Boha, jenž všechněm dává ochotně. (Jk 1. 5) Přečti si překrásnou modlitbu Šalomounovu za dar moudrosti! (Md 9) Řádná sebevýchova a vytrvalá modlitba k Duchu svatému, Duchu rady a umění! Končíme překrásnou kapitolou z proroka Barucha; vyslanec Hospodinův vybízí vyvolený lid, aby se obrátil k pravé moudrosti; ukázav, že byla skryta a neznáma mocným tohoto světa i filosofům, kteří ji hledali mimo Boha, vede lid k tomu, jenž jest jejím Tvůrcem a dárce. „Slyš, Israeli, přikázání života! Dbej, abys nabył moudrosti! Čím to, Israeli, že dlíš v zemi nepřátel, že chřadneš v zemi cizí? Opustil jsi studnici moudrosti! Kdybys byl totiž chodil po cestách Božích, v ustavičném blahobytu bys přebýval. Kdo našel její místo, kdo vnikl do jejich pokladů? Kde jsou vládcové národů, kde ti, kteří s ptactvem nebeským si hráli, kteří na hromady kupili stříbro a zlato, na něž se lidé spoléhají? Kde ti, kteří bez konce množili majetek? Zmizeli, v podsvětí sstoupili, a jiní přišli na jejich místo; cesty k moudrosti však nepoznali aniž pochopili stezky její. V Kanaanu nebylo o ní slyšet, aniž spatřena byla v Themanu; synové Agary procházející za moudrosti veškerou zemí, básníci mudrosloví i ti, kteří po rozumnosti se pídí: ani oni cesty k moudrosti nepoznali, aniž zvěděli o stezkách jejích. Kdo vystoupil na nebe, aby ji přinesl na zem? S oblaků kdo ji přivedl dolů? Kdo plavil se za moře a našel moudrost, kdo získal ji za čisté zlato? Nikoho není, kdo k ní zná cestu, stezku k ní nezvěděl nikdo. Jenom ten, jenžto ví všechno, ten zná i ji, ten, který vysílá blesky, a ony jdou, který je volá, a ony ho s chvěním poslechnou; hvězdy se vesele třpytí na strážích svých, on volá je; odvěti: ‚Tu jsme, a svítí s radostí tomu, který je stvořil. On zbadal všechny moudrosti cesty, Jakubu dal ji, miláčku svému. Potom se zjevila na zemi a dlela s lidmi.“ (Kap. 3.)

30. Vážky a meč.

A) Aristides či Themistokles?

„Pojď sem, synu, uč se moudrým býti...“ zve Komenský v úvodě k svému proslavenému dílu Orbis pictus (Svět v obrazích). „Pojďte, synové, poslyšte mne, bohabojnosti naučím vás“, zve prorok jinochy v žalmu 33. Čemu tě chtějí naučit tyto státi, věnované tobě, jenž v rozpuku mládí, ve slibném jaře života, máš podle vůle Tvůrce být podoben stromu obalenému květy a budícímu naději, že přinese jednou i hojné plody? Šlechetnosti tě chtějí učit tyto prostě

stránky, ukázat ti její krásu, ukázat ti i cestu, po které bys jí došel. Nadpřirozená moudrost, o níž byla v předešlé stati řeč, ti bude vůdkyní.

Šlechtnost... Lilie a leknín nám byly symbolem čistoty, palma symbolem víry, jiné květy jsou symbolem jiných ctností. Kterým kvítkem ozdobíme záhlaví této kapitoly? Šlechtnost, tuto vzácnou, milou a líbeznou ozdobu krásných duší, nelze přirovnat k jedinému kvítku; záleží z mnoha ctností, jako kytice jest uvita z mnoha květů. Purpurové růže, sněhobílé narcisy, veselá očka karafiátů, pomněnky skropené azurem nebes a slzičky soucitu stopené do drahocenné krve Vykupitelovy, plnokvěté chudobky či sedmikrásy, vypěstěné pečlivou rukou zahradníka, a kol dokola věnec zelených listů zelené naděje...

Růže lásky mají v naší kytici vůdčí místo. Ted' ale přichází na řadu jiná ctnost, jedna z podmínek šlechtnosti a zároveň jedna ze čtyř stěžejních ctností, základ společenského řádu. **Spravedlnost**, ctnost velkých duší, krásná vlastnost, komu ji Tvůrce při narození do vínku dal, a blaze ti, je-li i tvá povaha okrášlena touto ozdobou, ve světě tak vzácnou. Nepatříš k těm šťastným? Pak se snaž dobýt jí vlastním přičiněním stůj co stůj, chceš-li být žulovým charakterem, podobným nepohnuté skále uprostřed nestálých vln tohoto zmateného kolotání pozemského bytí a konání. Spravedlnost, polárka, kolem které se vše otáčí, zatím co ona nepohnutá dává každému, což jeho jest.

Diodor Sicilský vypravuje v díle *Historická knihovna*, dokonarém asi dvacet let před narozením Vykupitele světa, jak Egypťané zobrazovali Spravedlnost. Muž vážné tváře sedí na křesle, jest obklopen knihami, symbolem moudrosti a znalosti; prsa má z modrého safíru, na znamení, že jeho srdce nemá krom nebe a jeho věčného zákona žádného jiného pozemského zájmu (zisk, lidské ohledy atd.); na šíji zavěšen obraz Pravdy, oči zavázané („nehledí na osobu člověka“). Pěkně vyjádřeno, čím tato ctnost jest! „Staniž se spravedlnost, byť zhynout měl svět“ (fiat iustitia, pereat mundus, heslo císaře Ferdinanda I.), pravil jiný pohan, římský básník Horác. Kdybych dovedl vládnout štětcem, zobrazil bych tuto ctnost poněkud jinak. Nikoli s očima zavázanýma, aby se nezdálo, že jest slepá, jak se někdy zobrazuje fortuna (štěstí), nýbrž bdělá stejně jako prozíravost.¹⁾ Orlí oko by pronikavě zářilo z její tváře, do jedné ruky bych jí vložil vážky a meč,

¹⁾ Na heidelberském zámku má socha Spravedlnosti v jedné misce vážek díru... spravedlnost ve světě obyčejně „propadne“!

jak obyčejně na jejich obrazech vidět (odváží každému přesně podle zásluhy nebo viny), druhou by kladla na knihu — na kodex věčného zákona... věčného, jak věčný jest nejvyšší zákonodárce, od něhož pochází a od něhož jest člověčenstvu dán.

Pozoruj někdy nenápadně děti na př. při hře! Objevíš-li mezi nimi hocha a ještě spíše dívku, která jest docela nestranná, nenadržuje milé přítele, když není v právu, nesníží se nikdy k tomu, aby rodičům neb jiným vylíčila „aféru“ jednostranně, nerci-li, aby křivě svědčila, ať doma, ať ve škole, neubráníš se pocitu úcty. Proč? Protože se skvěje ctností, které se namnoze nedostává dospělým! Ludvík XIV. hraje billard, nemůže se nakonec s odpůrcem shodnout, a ostatní mlčí. Tu vstoupí jeden šlechtic. „Pojďte, vy rozhodnete, kdo z nás dvou vyhrál.“ „Sire, vy jste prohrál.“ „Jak to můžete tvrdit, když jste se ani na hru nepodíval a mne vůbec nevyslechl?“ „Ale, Sire, což nevidím zaražené tváře přítomných? Kdybyste byl vyhrál, všichni by volali jeden přes druhého, že výhra jest vaše!“ Řecký státník Aristides již v dětském věku projevoval tuto krásnou ctnost. Každá nepoctivost se mu z duše přičila, i při hrách — pravý opak svého pozdějšího protivníka Themistokla, vychytralého už tehdy, když šlo o to, aby nad druhy a společníky svých her zvítězil! Když dospěli, proslavili se oba ve službách vlasti — jeden svým státnickým důmyslem a vojenskou obratností, spojenou s prohnantostí, druhý svou příslovečnou poctivostí. Jednou zasedá Aristides k soudu; žalobce ho chce popudit proti obžalovanému a vykládá široce, jak týž neustále Aristida tupí. „Příteli, pověz mi, co učinil tobě, ne co mně! Dnes mám soudit v záležitosti tvé, nikoli v mé!“

Dospěješ jednou, budeš snad otcem rodiny, a běda, kdybys nebyl ve svém malém království do krajnosti nestranný! „V malém světě, v kterém děti žijí, nepocítí, nevycítí a nepostřehnou nic tak jemně jako nespravedlnost.“ (Dickens.) Nic nepřipraví vychovatele tak jistě o všecku jejich úctu, lásku a důvěru jako přestoupení této ctnosti. Bohužel, to bývá první bolestná životní lekce, kterou maličci udělají, někdy doma, častěji ve škole, totiž že ve světě není spravedlnosti. První mrazivý vítr, který ovane něžný kvítek, sotva v rozpuku, a je-li v dětské duši sklon k melancholii, vkládají se tím první zárodky neblahého vývinu povahy. Opětovaná vědomá nespravedlnost ve škole spaluje všecku důvěru k bližnímu, hoch přestává „v lidi věřit“, straní se jich, uzavírá se v sebe, a jest na jisté cestě k tomu, aby propadl misantropii. Nejen když učitel někomu nadržuje, i když bezprávně trestá! V X. mu nadějní žáci cosi provedli, pán sí

nelámal vyšetřováním hlavu a sáhl ke gestapácké metodě, prostě celou třídu „decimoval“, zapsal každého desátého do třídní knihy, ať vinen či nevinen, a nevinní to odnesli snížením známky z mravného chování; matka jednoho mi vypravovala, jak tato „maličkost“ jejího řádného synka zdrtila. Letora méně hluboká a méně šlechtná propadá pravému opaku, stává se totiž sama nespravedlivou. „Mně to jiní dělali či dělají nejinak.“ (Str. 235.)

Budeš snad hospodářem, budeš představeným, budeš šéfem nebo ředitelem závodu, budeš mít denně příležitost ukázat, jsi-li neúprosně spravedlivý a nestranný, jsi-li Aristides či jeho opak Themistokles, athénský politický macchavellista pátého století před K. „Vyslechl jsi berana, vyslechni i vlka!“ Sympatie k tomu neb onomu, zbabělost mravních slabochů, kteří milují shnilý pokoj a dají tudíž za pravdu křiklounovi, soudíce, že skromnější nebo slabší (nebo taktnější!) bude zticha a proti bezpráví se neozve... Jinde opět bijí nevinného psa, aby zastrašili silného medvěda (Shak.), na kterého si jejich zbabělost netroufá. To jsou kalné vody rodící všední nespravedlivost.

O některých ctnostech neměli pohané ani zdání, na př. o fialce pokory; chybělo jim světlo pravdy Kristovy... ve tmách budeš nic netuše šlapat po nejvonnějších a nejkrásnějších květech! Jiné znali a vážili si jich, ale nebyli s to je praktikovat; nedostávalo se jim posily milosti Kristovy... v kamenité půdě, nesvlažované rosou nebes, nevypěstíš žádný květ, byť bys i chtěl! Zato spravedlnost znali a jí byli pilní i pohané, aspoň šlechtné a velké povahy, kterých nechybělo ani jim. Z řeckých dějin jsme uvedli Aristida, Řím v době rozkvětu se stkví nejedním vzácným vzorem spravedlnosti; žel, že nebyla zušlechtěna láskou Kristovou a proto někdy tvrdá a nemilosrdná. Z čínských dějin vypravuje pěkný příklad misionář Huc. Ze vzdálených staletí... Každý měl tehdy právo odvolat se k císaři; dostačilo jít k paláci a zatáhnout za jistý zvonec; ale prohrál-li, ztratil hlavu. Zřejmo, že nikdo neměl odvahy na onen zvonec sáhnout, zvláště šlo-li o spor s velkými pány, dvoru blízkými. Jednou na mezinárodním trhu byl jakýs cizinec ošizen od jednoho z předních mandarinů („ministra“), císařova milce, a marně se práva domáhal. Má riskovat život a zatáhnout za osudný provaz? Riskoval, učinil tak, předveden před posvátnou osobu císařovu, přednesl mu svou stížnost. Vina byla očividná, a vznešený soudce se obrací k ministrovi: „Propadls hlavou; tento cizinec, jenž přišel do mé říše, aby užil blahověle mé ochrany, by se byl vrátil domů a vypravoval, že v mé říši byl mými úředníky odřen. Protožes mi dlouho věrně sloužil, neod-

soudím tě na smrt, ale jelikož jsi se projevil neschopným spravovat živé, budeš hlídat mrtvé.“ A učinil ho strážcem královské hrobky.

Přejdeme do dobám křesťanským. V neapoľském klášteře klarisek na náhrobku vévody Karla Kalabrijského, nejstaršího syna Roberta Sicilského, byl zobrazen beránek a vlk, pijící z téže mísy . . . projev neúplatné spravedlnosti vévodovy, neznající lidských ohledů. V soudní síni středověkých radnic byl zavěšen krucifix, mnohdy velmi umělecké dílo, před ním svědci skládali přísahu, před ním se modlíval soudce před započatím řízení. „Pane Ježíši Kriste, od Otce za soudce živých i mrtvých ustanovený, tys mne ustanovil soudcem svého lidu; prosím tě za milost, abych soudil vždy spravedlivě a po právu; suverénní Soudce, jenž nemáš ohledu na osobu, učiň i mne prosta všeho přijímání osob, neochvějným v přítomnosti velkých, neúplatným, byť šlo i o můj úřad, čest nebo mé přátele. Dej, abych spravedlností se vyrovnal Mojžíšovi, moudrostí Davidovi, opatrností Danielovi, dej, abych při soudu myslil na tvou dobrotivost a tak mohl doufat v tvé milosrdenství, až ty mne budeš jednou soudit.“ Na renesanční radnici v Prachaticích, jejíž stavba začala r. 1570, jest obraz osmi ctností, pak soud Šalomounův o dítko, Daniel a Susanna, soud dvanácti konšelů na věčnosti, obraz soudce přijímajícího úplatek a nevidoucího, jak mu za zády hrozí smrt, konečně obraz perského krále Kambysa, jenž dal odřít úplatného soudce a jeho kůži potáhnout soudní stolicí. Digby sděluje v dějinách středověku výrok šlechtice: „Proklatá soudní síň toho opata, kde mi nepomůže ani zlato a stříbro . . .“ Tomáš Morus, kancléř Jindřicha VIII. a mučedník primátu Petrova, byl znám, že u něho také „nepomohlo“ zlato a stříbro. (Str. 234.) Dóže Mauroceno vsadil do žaláře a málem by byl dal popravit vlastního syna za to, že svedl a pak opustil dívku. Náš Otec vlastní a jemu dřív milý Jan Pancíř ze Žampachu! Aztekové v Mexiku před příchodem Španělů trestali smrtí soudce, který se dal uplatit. Jeden tamější král dal popravit své čtyři syny, mezi nimi i následníka trůnu, svého miláčka, a když se za něho přimlouvali, odvětil: „Kdybych mu jeho vinu prominul, řekli by moji poddaní, že zákony nejsou závazné pro všechny.“ To jest nejlepší na světě, že ďábel ani smrt úplatků nepřijímá, sic by musil nejeden chudšas za bohatce do pekla jít. Hluboce si vepiš do srdce: „Ukřivdím-li komu, může se mu škoda nahradit, ale slzy nikdy ne.“

„Nesouhlasím, že by trvale mohla být oporou dynastie v Prusku věta, v níž vyzněla řeč Bismarckova: moc jde před právem.“ (Hrabě Schwerin.) Naše právo štít a smír jest, vaše právo msta a provaz. (F. Weber.)

B) Prastará zásada.

„Co nechceš, aby tobě jiní činili...“¹⁾ Tato krátká mravní zásada jest každému zřejmá, vyjma surovce a zákeřníka, a i ten ji začne chápat, když mu jiní oplácejí rovné rovným. Chápe ji ovšem svým způsobem. Přečti si epigram Vladimíra Šťastného na str. 218. Zato epigram Havlíčkův není tak duchaplný, jak se na první pohled zdá: „Co nechceš, aby tobě jiní činili, nečiň ty jim, pravil žáku kantor kdesi, tahaje ho za pačesy.“ Představený má právo i povinnost násilníku splatit rovné rovným! Nejvyšší Soudce Adamových synů má to právo též, a napadený stát smí tak-též násilí odvrátit násilím. Víme dobře, kdo tomu nikterak nechtěl rozumět. Plných šest let jsme mohli z novin den co den vyčíst mentalitu onoho macchiavellisty, jemuž rovného v dějinách nenajdeme. Jednoho dne konfiskuje papežskou encykliku, která prohlašuje objektivní platnost práva, poněvadž právo pro všechny závazné se nikterak nehodilo „do krámu“ věrolomnému, jenž ani jednou v daném slově nestál a podle něhož bylo dobré a dovolené a tudíž i právem jedině to, co jejich Říši prospívá, a nazítří žehrá na to, že prý ten neb onen válčící odpůrce nedbá mezinárodního práva — po kterém nejvíce šlapal on sám! Jednoho dne nacistické noviny jásaly, že zase jedno nepřátelské město srovnáno se zemí a vyhlášovali to za div hrdinnosti, a den nato psaly články plné rozhořčení a nadávek o „teroristických náletech“, které jim splácely rovnou měrou a házely bomby na hlavy jejich.

U posledního se pozastavme. Neděje se totéž v malém ve všedním životě? Horšíme se jako nad bezprávím, když nám někdo udělá, co my kolikrát učinili jiným! Ale je to „v malém“, často, den co den; proto nám to připadá tak všedním, skoro samozřejmým, jako by ani jinak nemohlo být. Zpytujeme svědomí, nemusíme-li si po této stránce něco vytýkat sami! Neprohřešujeme se sice v tom směru ze zlomyslnosti, ač i to se někdy děje. Spíše je tím vinen nedostatek sebezpytování a sebekázně. Pamatuji se na rozhovor dvou pánů. „Pan Y. pana X. také napadl, a jak! A když se po čase setkali, padl mu pan X. do náručí...“ „Počkám tedy, padne-li též pan Y. do náručí tomu, kdo ho podobně napadne.“ „Co nechceš, aby tobě jiní činili...“ Nedokonalá zásada pohanská. „Co chcete,

¹⁾ Božský Učitel tuto zásadu zdokonalil: „Co chcete, aby lidé činili vám, čiňte vy jim.“ (Mt 7. 12) Toto slovo Páně si obral za heslo římský císař Alexander Severus, dal je vyryt na stěny svého paláce i veřejných budov a často je opakoval. Tu přecházejí povinnosti a přikázání spravedlnosti v povinnosti lásky.

aby jiní činili vám, čiňte vy jim," zdokonalená zásada křesťanská. Snad bys nechtěl, aby ti věčný Soudce jednou vytkl, žes nebyl ani na výši oné první nedokonalé zásady, podle níž se řídil i pohan? Byť šlo o maličkost všedního života! Nějaké prohozené slovo aneb že nás někdo předběhl u nádražní pokladny, že nás zaskočil při koupi neb prodeji nebo při jednání... snad šlo o audienci nebo o účast při nějakém „projevu“, a my přišli pozdě... Když to my provedeme jinému! Když jiný nám!...

Jsou lidé, kteří za právo pokládají moc. „Každý má tolik práva, kolik moci.“ (Spinoza.) Tedy právo silnějšího! To bylo „Vůdci“ a jeho lidem ovšem vítáno. Slabé národy nemají prý práva na existenci. Docela podle Darwina! Slabí jedinci jsou přírodou odsouzeni k záhubě! Jak by byl mohl přátelit tento člověk s Vatikánem, když papež se práv malých národů zastával! Zato byl jemu a všem nacistům evangeliem Nietzsche, který právo silnějšího „vědecky“ bezohledně proklamoval, a jejich bohem Fridrich II. a Bismarck, oba bezcharakterní násilníci. Všimněme si druhého! Jeho falšovaný „emžský telegram“ zavalil podnět k válce r. 1870 nebo aspoň ji uspíšil, a rok 1866 byl jeho dílem. Podotýkám k instrukci čtenářů v historii méně zběhlých, že nemáme co želet porážky Rakouska toho roku; jí uvolněno pouto, vízící naši vlast k Německu, a pomozeno rozkvětu našeho národa. Ale k věci! V posledním zasedání tak zvaného Bundu 14. června 1866 byl rakouský návrh přijat 9 hlasy proti 6; pruský vyslanec podle Bismarckových instrukcí položil na stůl pruský návrh, prohlásil usnesení za neplatné (jakým právem?) a opustil sál. Prušáci válku už léta připravovali, vojensky byli v převaze, nuže, nechť nastoupí násilí místo práva! ¹⁾ Sami porušili gastýnskou smlouvu vpádem na rakouské území, paličskými manifesty štván lid: „Rakousko ohrožuje naše práva, Prusko má být zeslabeno, zbaveno cti...“ Protestanté se hned chopili příležitosti a začali „úřední“ i neúřední pronásledování katolíků, že prý sympatisují s nepřítelem. Neušetřen žádný biskup, žádný kněz, žádný katolický laik, rozšiřován padělaný lupičský manifest Benedekův, šířeny lži, že v Pruském Slezsku se prý katoličtí kněží s kazatelen modlí za porážku Pruska (falšované raubiřské

¹⁾ Grillparzer, rakouský literát, praví: „Bund skrz na skrz špatný nebyl, hájil naši celistvost; předpokládal jen, co dávno vyšlo z módy, poctivost!“ Platí i o jiných mezinárodních svazcích a smlouvách! Uvádím příklad z dějin cizích, věc, na které jako Češi zájmu jsme neměli a nemáme, protože si dovedeme utvořit objektivnější úsudek.

„říkání“, které berlínské noviny otiskovaly), domy kněží přepadány, jejich sloužící týráni, protestantské děti štvány, aby mučily katolické spolužáky, voláno: „Smrt všem katolíkům, kamenujte ty psy...“ Po válce šířeny lži, na př. že „běsníci Češi“ lili z domů na pruské vojáky vroucí olej a vodu, vlákali je do sklepa a tam je upálili — kde? V Trutnově, v městě, kde nebylo tehdy jediného Čecha! Tento výmysl zapsal do svého deníku zpravodaj pruské armády Hans Wachenhusen, jeho lež se dostala do pruských školních učebnic, do Meyerova naučného slovníku, a šetřením pak bylo zjištěno, že onen zpravodaj v Trutnově vůbec nebyl! Chtěli tak zastřít svou porážku, kterou u jmenovaného města utrhli.¹⁾

Italské přísloví praví: „Proti dělům neplatí právo.“ Bismarck, polobůh a ideál všech nacistů, mluvil podobně: „V Evropě lze právo uplatnit jen bajonety.“ To, co ty právem nazýváš! Znásilňování slabších! Španělské přísloví praví pravdivěji: „O bajonety lze se opírat, ale ne na ně se posadit.“ Že trůny podepřené bajonety se povážlivě kymácejí, mi hitlevská censura škrtila. Jakž by ne! Bismarckově politice zůstali jeho ctitelé a následovníci vždy věrni. R. 1914 přepadli neutrální Belgii, a když se dovolávala písemných záruk jim daných, prohodil německý ministr: „Cár papíru!“ Ital praví: „I decreti sono di creta“ — smlouvy i paragrafy jsou psány křídou. Za čtvrt století po r. 1914 dali tomu jméno, že prý „chrání neutralitu“ Belgie, Norska a jiných států. Středověký loupežný rytíř své zákeřnictví nemaskoval; tito tvůrci „nové Evropy, ozařované sluncem spravedlnosti, svobody a míru“, si hráli pokrytecky na ochránce společenského řádu. Boha se nebojí, lidí se nestydí, svědomí nemají. Požehnání nevěry! V nacistické literatuře zanechané na Velehradě jsem se dočetl o „strašných krutostech“, které prý jsme v letech 1918-38 páchali na Němcích; vyhladit je s povrchu země bylo prý naším cílem, a Vůdce se prý nemohl dívat, jak u nás stále teče německá krev. Zase beránek zkalil vlku vodu dole stoje! Násilí jest v očích slabocha obrem, v očích zákeřníka právem. Vyplnilo se však na nich: „Kdo k pūtce vybízáš, měj si, co utržíš. Kdo chodí v zápasy, neplačiz o vlasy.“ Theos arithmetizei. Bůh počítá (vede účty; Gauss.) Tak to chtělo nebe, že tchán ho (Alfonsa Portugalského) tady zničil, kde zeť tebe. (Camoens.)

---

¹⁾ Bismarckovo heslo: „Eisen und Blut“, vražedné železo a krev — připomínáme těm, kteří stále omílají dávno vyvrácený klep, že prý církev žehná neb aspoň žehnala vražedné zbraně. Kdo? Kdy? Kde? Komu? Najděte mi v rituálu (liturgické knize pro svěcení) formuli pro „žehnání zbraní“!

Bůh jest spravedlnost sama, a jako jest svět Bohu odcizený dalek jeho svatosti, tak jest neméně vzdálen i jeho spravedlnosti. Jenže nespravedlnost hyzdí přecasto i ty, kteří v Boha věří a chtějí platit za nejnábožnější lidi pod sluncem. „Nábožný“ Karel Veliký, ochránce církve, proti všemu právu přepadl a ujařmil Sasy, vnutiv jim násilím svou víru, „nábožní“ Španělé se dopouštěli na Indiánech bezpráví do nebe volajících, a protestanté se při svých krutostech na katolicích páchaných řídili zásadou, kterou vyslovuje zločinec král v Shakespearově dramatu Richard III.: „Tak své nahé skryji zločiny v staré hadry z Písma kradené, budu při tom dělat svatého, i když ve mně vězí d'ábel sám.“ Hrabivost a vládychtivost, tedy žádost očí a pýcha života, tyto dvě dcery pekla, se neděsí žádného bezpráví, jde-li o to, zmocnit se vlády nebo cizího majetku! Karel X. Švédský († 1660) se řídil zásadou: „Slabost souseda jest hlas s nebe, který k nám volá, abychom ho napadli, nemá-li dost síly, aby se ubránil; toť dostatečný důvod, abychom se na něho vrhli.“ Současný kurfirst braniborský („velký kurfirst“ Fridrich Vilém) se podle toho svědomitě řídil. „Dnes nemluví Bůh skrze proroky nebo sny, nýbrž skrze příležitosti; kdekoli se naskytne příležitost rozšířit hranice území, musíme ji pokládat za hlas Boží.“ Jenže prohnánoho ošálil prohnanejší, a Karel X. zemřel žalem.

Slabý duch si sice řekne: „Když vládci znají pro zisk věrnost bořit, buď zisk mým bohem! Jemu chci se dvořit!“ (Shak.) Ty však dbej, co káže Bůh, ne co dělají nízcí lidé. „Jsou případy, že vraždu rádi máme, a vražedníka za ni potrestáme.“ (Schil.) Jako Alžběta Anglická svého sekretáře Davyho, jenž na její rozkaz dal odpravit skotskou královnu Marii Stuartovnu, její sestřenicí. Znamka nízké duše, které účel posvěcuje prostředky. Povrchní člověk soudí, že pravda a právo je tam, kde je většina, někdy i tam, kde se nejvíce křičí. „Často se děje, že větší část nad lepší vítězí.“ (Livius.) Za čím běží nebo pro co horuje a hlasuje většina, nemusí být ani pravda ani právo, stejně jako není důkazem pravdy viditelný úspěch. „V občanských válkách jsou v právu ti, kteří vítězí; kdo podlehne, je zrádcem.“ (Cald.) Kdo jest v právu, spoléhá obyčejně na to, že pravda vítězí. Zde na světě pravda že vždycky zvítězí? Viz str. 233! Není pravda, že „pomsta přijde, třebaže kulhá.“ Stává se, že ten, kdo jest v právu, se omezuje na to, že své právo hájí jen slovy. „Milost žebře bídný vinník; já jsem v právu! Žádám právo!“ (F. Weber.) Kdo v právu není, právě proto, že není a že by s důkazy pravdy nepochodil, chystá se mocí a úskokem prosadit svou, a protože jest lépe připraven, mnohdy vítězí. Porazenému jest stydno, darebák když nad ním vyhrál. (Týž.)

„Lež jest silnější než síla, před ní couvne nejsilnější.
Co je právo? Bezohlednost, která ohne každou šíji.
Vítěz, ten je vždycky v právu; poražený? Lhář a kacír!
Mnohý chce svůj skutek z včera na cizí dres připsat účet;
chceš-li si teď umýt ruce, ať ti jiný drží miskou!“ (Týž.)

V dějinách jest každá stránka popsána bezprávím. Vždycky vládlo a bude vládnout právo silnějšího. Nespravedlnost „ve velkém“. Jest ve všedním životě lépe? Po tom, co jsme si již pověděli, sotva kdo na mou otázku odpoví kladně. V Písmě proroci bez ustání hřmí jménem Hospodinovým proti úplatným soudcům, křesťanští kazatelé nejinak, od dob Jana Zlatouštího až k P. Veselému T. J. v 18. stol. (str. 234.) Nespravedlnost v malém... Rozdíl je ten, že nemá tak hrozné následky, že zničí „pouze“ jednotlivce nebo rodinu, někdy snad „jen“ pokoj v domě, nikoli celé národy. Není spravedlnosti na světě, nikde, ani v domech Božích. Nač si to zapírat? Někdy tím vinen omyl, někdy slabost vyšších, někdy zlomyslnost. Nicméně, třebaže se nad drobným bezprávím, nad tímto obvyklým zjevem, nikdo nepozastavuje, zraní vždycky toho, kdo jím jest postižen; předpokládá nemalý stupeň dokonalosti, dovede-li kdo bezpráví klidně nést. Ne najdeme mnoho světců, kteří nemusili tuto zkoušku prodělat, někdy velmi trpce a bolestně. Nízkost snadno svádí k nízkosti, a muž, který se dovede jindy ovládat, nezná míry a vyšine se docela z rovnováhy, hájí-li svá práva. Zvláště k tomu svádí okolnost, může-li si namlouvat, že mu nejde o vlastní osobu. Zde platí slovo Páně: „Udeří-li tě kdo v pravou tvář, nastav mu i levou“ (Mt. 5. 39), výrok mnohdy špatně chápaný! Znamená: „Než si k právu pomáhat bezprávím, raději sám bezpráví snášet; než sám komu ublížit, raději mlčet, když ti jest ublíženo.“ Nepochybuji, milý příteli, budeš-li se snažit svědomitě Pánu sloužit, že ani tebe tato zkouška nemine. Co potom dělat? Nemožno-li se hájit prostředky dovolenými, následovat světce a hledět k vůdci našemu a dokonateli víry, jenž nezlořečil, když mu zlořečili. (1Pt 2. 23)

C) Jedna z vyděděných ctností.

Není spravedlnosti na světě... Koho zmohu, toho na rohy. Říman Kato starší si stěžoval: „Soukromé zloděje vrháme v okovech doživotně do žaláře, veřejní zloději chodí v zlatě a purpuru.“ Anarchis, Skytha, prý řekl: „Spravedlnost světská se podobá pavučině; malá muška v ní uvízne, velký brouk jí protrhne a unikne.“ Co řekli tito dva pohané, vyjadřují i naše přísloví. Právo jako pavučina, brouk jí projde, moucha

vinna. Malé zloděje věšime, velké necháme běžet. Dost smutné orly uzavírat v klec, když sup a luňák volně loupit smí. (Shak.) Což teprve, jde-li o úplatnost! Kdo nemastí, vězí v chrastí. Zlatý klíček i železné brány (královské hrady) odmyká. (Str. 234.) Ale slyš výrok anglického státníka Edmunda Burke († 1797): „Po 24 letech jde většina lidí lhostejně kolem hrobu svého zabitého otce, ale ožebračená rodina pocítí ještě po 100 letech nenávist a zuřivost, jde-li mimo pole, kterého byla bezprávím zbavena.“ I robáček pískne, když ho někdo tiskne. „Nechod', Vašku, s pány na led! Mnohý případ známe, že pán sklouzne, a sedlák si za něj nohu zláme.“ Co v tomto epigramu Havlíček, to příslovím vyjádřil jiný: „Co dítě zavíní, čeládka odčiní.“

Co nechceš, aby jiní tobě činili . . . Chceš-li být charakterem, chceš-li být šlechtným, neobejdeš se bez ctnosti, jejíž směrnicí jest zásada: „Každému, což jeho jest.“ Uvedl jsem ti řadu výstražných příkladů, aby ti zhnusily každou nespravedlnost, byť šlo jen o maličkost, na př. při hře nebo rozdělování úloh při nějaké zábavě. Z mých dětských let — Několik hochů si hraje v boby, sázka dosti značná, takže jamka jich byla už plná. Poslední boby z blízkého okolí dolíku tam šťastně vhozené, výherce chce všechny vybrat, tu se ozve kterýsi hráč: „Zde je ještě jeden —“ Ukazuje na bob hezky daleko od jamky. Ten výherce sotva jedním rázem k ostatním dostane! „Spočítejme je!“ Jeden skutečně chyběl . . . Onen ničemník vhodil na počátku o jeden méně, aby v možném případě mohl výherce zaskočit — a zaskočil, nenápadně v neštěženě chvíli položil bob daleko od dolíku. Řekneš: „Maličkost —“ Ve školní lavici se neštítal malého úskoku, a když dospěl, neštítal se podvodu ve velkém. Prohnanost tu, prohnanost tam —

Měj se však na pozoru, abys pro samou spravedlnost se dopouštěl nespravedlnosti. Myslíš, že žertuji? Místo dlouhých řečí dva neb tři příklady. V Z. byl soudce, neohrožený katolík, denně přítomen mši sv., a neměl-li kněz ministranta, zvedl se z lavice a přísluhoval při svatém úkonu sám. „Ideální muž“, pomyslíš si. Jenže tomu ideálnímu muži šel každý katolík z cesty, a duchovní správce byl rád, když byl přeložen. Chtěje totiž platit za spravedlivého a nestranného, rozhodl v každém procesu ve prospěch neznaboha, měl-li soud s věřícím katolíkem. Kolik bezpráví asi spáchal na vyznavačích téže víry, aby stál u neznabohů ve svatozáří naprosté nestrannosti!¹⁾ Jinde profesor, katolík, jenž se za víru nestyděl

¹⁾ Raděj osvobodit vinného než odsoudit nevinného. (Lieber ungerächt als ungerecht.) Chaveau Lagarde, obhájce královny

nikdy a nikde. Kdo se měl u něho nejhůř? Katoličtí studenti! Z téhož důvodu! Jistý milionář bádáním v archivu přišel na to, že malé políčko, které měla už čtvrt století v držení chudobná rodina, patří jemu. Okamžitě se o ně hlásil, s ubohými se soudil, nedal se obměkčit, ani když před ním na kolena klekli; proces samozřejmě vyhrál, a že je přivedl na mizinu? Že způsobil strašné pohoršení v celém kraji? To mu bylo lhostejno. „Já byl v právu...“ Zapomněl, že výše než právo stojí přikázání lásky!

Dívčina z chudé, veskrze katolické rodiny, s vypětím všech sil rodičů i svých dokončila učitelské studium. Teď dostat místo! Jak na Boží smilování na ně čeká ona i rodiče, aby pomohla jim a mladším sourozencům. Obrací se k menšímu katolickému činovníku, nicméně dosti vlivnému, že při dobré vůli jí místo mohl opatřit. Ledově jí odpovídá: „Já zásadně nepomáhám jednotlivcům.“ Co má ubohá dělat? Umřít i se svými hladem? Obrací se k nekatolickému činovníku, ten s největší ochotou jí zjednal velmi výhodné místo, pak ale přišel se žádostí: „Musíte se mé straně odvděčit...“ Božský Učitel pravil, že synové světa jsou ve svém pokolení prozíravější než my, vyznavači jeho jména. Jako by bylo proti spravedlnosti nebo charakternosti pomoci potřebným a prosícím! „Pokud máme čas (příležitost a možnost!), prokážeme dobré všem, zvláště pak těm, kteří jsou s námi spojeni svazkem téže víry.“ (Gal 6. 10) Ono jednání bylo politikou neprozíravosti — a pohodlí, jak právem vytýkaly naše katolické noviny 7. listopadu 1942. Ovoce této krátkozrakosti jest za prvé, že protivníci, agilnější a prozíravější, obsadí všechna významná místa svými lidmi, a za druhé proviňujeme se i proti charitě, která káže pomáhat potřebným všemi dovolenými prostředky, jsou-li v naší moci. „Chci mít čisté ruce...“ Řekl bych raději: „Prázdné ruce!“ To že by bylo nečestné, kdyby kdo otci strádající rodiny dopomohl ke skývě chleba? Dr. Stojan blahé paměti soudil jinak! Calderon v eucharistické hře Divadlo světa líčí, jak žebrák prosí krále o almužnu, a dostává odpověď: „Svého velkoalmužníka stanovil jsem k tomu cíli.“ Na to alegorická postava světa odpovídá: „Chytře zná král ohradití svědomí své ministerstvem.“ Někdo je ohradí obratně ministry, jiný „zásadami“ — —

Marie Antoinetty, její švekrůše Alžběty a dívky Charlotty Cordayové ve velké revoluci, praví stejně jako kancléř Jindřicha VIII. Tomáš Morus: „Svědomí ukládá advokátu povinnost sebeobětování, aby byl hotov i zemřít jako mučedník, kdyby bylo nutno,“ t. j. hájit nevinné, byť i předvídal, že ho luza za to ukamenuje.

Jest spravedlnost ctnost, které lze jen s námahou nabýt? Nemyslím; dostačí jen dobrá vůle. „Nechápu, že spravedlnost připadá mnohým tak obtížnou.“ Nepravím, že lze vždycky neomylně poznat, kdo jest v právu; kdo by se osmělil co takového tvrdit? Nejsme neomylní, a proto jistě jsme nejednou i při nejlepší snaze někomu proti své vůli ukřivdili, ty, jenž tyto řádky čteš, i já, který je píši. Ale vědomě neukřivdit, vědomě se nedopustit bezpráví, být nestranný, „pokud lidská křehkost dovoluje“, může snadno každý. Prchlivost přemáhal pozdější vlídný světec ze Ženevy (František Saleský) plných dvacet let, s tělesným pokušením měl jiný světec co dělat skoro bez ustání, odpustit tomu, jenž zničil její domácí štěstí, bylo sv. Joanně de Chantal nesmírně těžké a stálo ji to boje dlouhých let, těžké boje prodělal Ignác, než se zřekl své dámy a světských cílů atd. Spravedlnost nebojuje a není brzděna tělesnou žádostivostí aniž jinou nezřízeností; má jen jednoho nepřítele, sobectví, nezřízenou sebelásku, a z ní plynoucí žádost očí, nezřízenou touhu po majetku.¹⁾ Egoismus nám dává do rukou falešné vázky, na kterých vědomě (nikoli z přenáhlení nebo nesvědomy) někoho zkracujeme, ať ve prospěch svůj nebo jiného, nám milějšího. Nabudeš-li ctnosti, o které jednáme, zavítá spolu s ní do srdce celé komonstvo jiných. Láska k pravdě a odpor ke lži, krajní poctivost a odpor k jakémukoli přestoupení sedmého přikázání, chráníš se komu ublížit, dáváš, co jest císařovo, císaři... Nepozoruješ, že skoro všechna přikázání druhé desky desatera se o naši ctnost opírají a že řada ctností z ní vykvétá?

Maďarský katolický magnát Mikuláš Esterhazy bádá v archivu a objeví, že jeho práva na zámek Regécz jsou velice pochybná. Jiný by se jako stébka držel i sebenepatrnější (to jest nicotné) pravděpodobnosti, byť byl volán i k soudu, on však nikým nejsa nucen a věda, že věc není nikomu známa, nejen že nezničil objevenou listinu, nýbrž bez odkladu zavolal majetníka a vysvětlil mu, že dědickým právem patří velkostatek jemu, odevzdal mu, co bylo jeho, obléknuv ho napřed do magnátského hávu. Svatý Ludvík přepustil dobrovolně Angličanům jistou državu v severní Francii, poznav, že na ni nemá práva. Jak bídne se vyjímají vedle těchto velikých charakterů bídáci, kteří proti všemu právu slabšího přepadají, okrádají, olupují, nespravedlivý majetek zuby nehty drží a soudem neb zbrání hájí, ať ve velkém nebo v malém!

¹⁾ Nepřímo má na naši ctnost zhoubný vliv každá nezřízenost. Závist, pomstychtivost, nenávist, která chce bližnímu ublížit, pochlebenství, které chce se jinému zalíbit a proto

31. Diamant v brusírně.

Nebroušený diamant... Možná dost, kdybys nějaký našel, že bys to „skličko“ odhodil, jak ne jeden nezkušený šťastný nálezce již učinil. I jiným drahokamům by se tak vedlo. Topas bys jistě pokládal za oblázek, achátu nebo opálu by sis ani nevšiml, tím méně se pro ně sehnul. Veškerá krása a nádhera těchto drahocenných kamenů vynikne teprve broušením; černé a bílé vrstvy achátu, soustředné jak kola na hladině, hra barev mile se mihotajícího azurového opálu...

Co jest brusírna drahokamům, to jest sebezápór charakteru. Sebezápór, odříkání, oběť — tři slova, trpká a hořká mladé duši, vzbuzující děs a nahánějící hrůzu změkčilému pokolení osvíceného 20. století. Ale věz, že život se s tebou mazlit nebude. Vstoupíš do něho jako zhýčkaný slaboch? Kterak budeš s to podstoupit existenční boj? Dávno již tomu; student, právník, se vrací z lovu; neměl toho dne „štěstí“, a rozezlen hledá, na kom by si zchladil žáhu. Ve zlosti zastřelí psa, rozlícen zouvá boty, a když to nejde tak rychle, jak by chtěl, vztekle se chopí nože, rozřeže je, a drahé lovecké boty letí do ohně, prázdná lovecká taška do kouta. Konečně se vřelá krev uklidní, junák uvažuje o svém hrdinství a nahlíží: „Je takové jednání muže důstojné? Měj sám sebe v moci!“ Vynikal neoblomnou energií, a co si umínil, toho musil dosíci, stůj co stůj. Neustal tedy, až se naučil ovládat sebe... pozdější mohučský biskup Ketteler, jenž po letech stál v kulturním boji jako skála v příboji! Nebyl by tak pevným sloupem, kdyby byl zůstal hříčkou svých vášní a nenaučil se svou cholerickou povahu udržet na uzdě.

A) Sebeovládání.

Upozorňuji, že pojmy sebezápór a sebeovládání nejsou totožné. Ovládat se a mírnit se tvoří ctnost umírněnosti. Jejím heslem jest: „Zdržuj se.“ Sebezápór jest výslednicí dvou ctností, umírněnosti a statečnosti. Jeho heslem jest výrok Epiktetův: „Snášej a zdržuj se.“ Spolu s prozíravostí (kap. 28) a spravedlností (kap. 30) tvoří umírněnost a statečnost známé čtyřhvězdi, čtyři stěžejní ctnosti, s nimiž jsou všechny ostatní mravní ctnosti spřízněny a které spolu s třemi božskými ctnostmi tvoří vnitřní výzbroj věřícího učedníka Kristova. Poněvadž naše příručka není systematická asketika, slovem i skutkem podporuje, zkracuje-li někoho atd. Má-li učitel nebo učitelka své miláčky, představený své milce! Vezme-li si ten neb onen někoho „na mušku!“

podávajíc jen hrst praktických pokynů pro život, neprobíráme ctnosti systematicky, jak jest nutno ve vědeckých dílech o askesi jednajících. ¹⁾

Z příkladů, které uvedeme, ti bude zřejmo, že těžší, daleko těžší než statečnost jest sebeovládání, umírněnost²⁾, na pohled maličká nenápadná ctnost, chudobka mezi ctnostmi jako nejedna její sestřička. Člověk, oděný smrtelným tělem, žije mezi věcmi stvořenými jako mezi dvěma magnetickými póly; jeden ho odpuzuje, druhý přitahuje... některé věci na něho působí tísňivě, nahánějí nechuť, odpor, bázeň, odpuzují ho, a jeho tělesná přirozenost, se živočichy společná, se jim hledí jak jen možno vyhnout a utíká před nimi seč může. Vzpomeň Getsemanské zahrady! Bázlivost... Proti ní nás vyzbrojuje statečnost, o které v kap. 57. a která k nám volá: „Neboj se, neděs se překážek, přemáhej je, s chutí v boj s nimi, jak se na rytíře sluší.“

¹⁾ Byl jsem nejednou tázán, kde lze nalézt nejlepší pojednání o ctnostech. Vyrozuměl jsem, že tazatele jaksi neuspokojily asketické knihy o tomto předmětu jednající. Málo hluboké, málo solidní, příliš mělké a plytké. Odpovídám, že nejhlubší a nejsolidnější pojednání o ctnostech jsem našel v druhém dílu Summy sv. Tomáše. Zdá se mi, že tato část jeho veledíla jest poněkud opomíjena, že se pilněji studuje první a třetí díl. Kdyby autoři o ctnostech jednající čerpali z tohoto zdroje, zůstalo by mnoho nicotného nenapsáno. Světec o ctnostech s obvyklou hloubkou psal a sám se jimi stkvěl. Zdá se, že o tomto světci platí táž slova jako o Dantovi: „Má více ctitelů než čtenářů“ — a než následovníků. „Lid tento cti mne ústy, ale srdce jeho daleko jest ode mne...“ O čtyřech stěžejních ctnostech píše sv. Augustin: „Ctnostným nutno nazvat toho, kdo miluje, co milovat dlužno (co lásky hodno). To volit jest prozíravost; od toho se nedat odvrátit nižádnou obtíží jest statečnost, nižádnou lahodou jest umírněnost, nižádnou pýchou jest spravedlnost... Umírněnost jest láska docela se odevzdávající tomu, jenž jest milován (Bohu); statečnost jest láska snášející snadno všecko pro milovaného; spravedlnost jest láska sloužící jedině milovanému, a proto snadno vládne jiným; prozíravost jest láska bystře rozlišující to, co jí (v dosažení milovaného Boha) podporuje, od věcí, které jí v tom jsou na překážku. Láska, kterou se má duše docela nésti k Bohu, nesmí být nezřízeně žádostiva věcí pozemských, a slove umírněnost; musí (k vůli Bohu) klidně nést i jejich ztrátu, a pak slove statečnost.“

²⁾ Temperantia, někdy méně přesně překládáno slovem mírnost.

Přemáhej sám sebe!

Jiné věci nás vábí a lákají, jsou smyslům lahodné, naše tělesnost cítí, jak je k nim zrovna tažena, vyhledává je, pochutnává si na nich, hledí mnohdy vychutnat až na dno všecku jejich smyslnou lahodu. Jenže mnohé z nich zákon Boží zakazuje. Proč? Protože jich nemírné a nezřízené užívání snižuje lidskou důstojnost a ohrožuje dobro duše i zdatnost těla a mnohdy i společenský řád a nerušené trvání lidského rodu. Tu stojí na stráži umírněnost či sebeovládání: „Přemáhej se! Kroť své choutky! Odpírej svým nezřízeným tužbám!“ Umírněnost, ctnost, která ovládá, brzdí a v patričních mezích drží sklon k smyslovým¹⁾ požitkům a rozkoším. Odpírat neřestem a vášním je těžší dřina než pracovat v potu tváře. (Řeh. Vel.) Přemáhat sebe... větší čin než vzkřísit mrtvého (Ignác Loy.), těžší než přemáhat armády. Alexander Veliký, Karel Vel., Ludvík Vel., Petr Vel., Fridrich Vel. jsou toho dokladem. Samí „Velicí“, podle historiků, ale v ovládání sebe malí, až příliš malí! Alexander se opíjel, Karel zapuzoval jednu manželku za druhou, Ludvík a Petr byli po té stránce ještě horší, Napoleon a Fridrich se chtěli při prvním velkém neúspěchu otrávit, nehledě k tomu, že ten ani onen nedovedl ovládat svou ctizádost, vládychtivost a hrabivou žádostivost cizích zemí, Bismarck rád pil atd. atd.

Z řečeného jsi již postřehl, že umírněnost jest skutečně chudobkou mezi ctnostmi, nenápadná, skrytá. Statečnost na tobě hned vidět; každým pohybem, každým slovem, ba i pohledem, chůzí a vystoupením se prozrazuje tato ušlechtilá okrasa duše. Ale sebeovládání? To je skryto v hloubi duše. Kdopak na tobě vidí, že své choutky ovládáš, když o nich nemá nikdo tušení a o tvém úsilí teprv ne? Že držíš na uzdě své sklony, které se právě proto neprozrazují, protože jim nepopouštíš uzdu? Leda bystré oko vychovatele to vše na svěřencích postřehne, nikdo jiný. A přec, jak řečeno, tato chudobka předpokládá větší mravní sílu než statečnost, překonává těžší boje, byť byly skryté, jest mnohdy pramenem větších zásluh a činí tě dokonalejším než statečnost. Staré Řecko a Řím skýtá jak v dějinách tak i v bájesloví nespočetné příklady mužnosti, a jak nedostižné příklady! Ale kolik nám skýtají příkladů sebeovládání? Hromovládny Zeus, nejvyšší bůh, byl pánem blesků a bouře, a nebyl pánem svých choutek. Alexander Veliký zkrotl divokého koně Bucefala a dobyl

---

1.) Smyslové je vše, co souvisí se smysly, a může být i bez hříchu; smyslové poznání na př.; ale i smyslové bažení může být bez hříchu — hříchem se stává, když překročí meze a když mu hovíme víc, než dovoleno a než se sluší, a pak mluvíme o smyslnosti, o smyslném tělesném člověku.

perské říše, César podmanil Gallii, Pompejus vyčistil za tři měsíce Středozevní moře od námořních loupežníků, Augustus ovládal celý tehdy známý svět, ale ani jediný z těchto mužů nedovedl ovládat sebe. Jak vypadal jejich mravní život? Car Petr I., typický opilec, doznal upřímně po jedné „opici“, že dovede ovládat celé Rusko, ne však sám sebe.

O sebeovládání mluví skoro každá stránka této knihy. Třebaže nenápadná, přec těžká ctnost; nicméně nelze leč dát za pravdu sv. Tomáši, jenž nazývá neovládání sebe nízkým a dětinským hříchem. Nízký hřích... Člověk stvořen k obrazu Božímu, stejně jako anděl v nebi, ba podle některých bohoslovců dochází obraz Boží v člověku všestrannějšího vyjádření než v andělu. „Nechat' vládne všem živočichům země.“ (Gn 1. 28) Víc než král je ten, kdo sebe a svých vášní nenasytnost ovládá. (Milton, autor Ztraceného ráje, jenž sám sebe ovládat nedovedl!) Neovládáním sebe činí se člověk obrazem zvířete; hoví otrocky rozkošem, které v něm utloukají vše, co jest božské, a jsa králem přírody, sestupuje na úroveň němé tváře, nezná-li jiných a netouží-li po lepších radostech než zvíře, Bakchu a Veruši, jídlu, pití a pohlavní rozkoši. Naše doba dala tomu všemu „vědecký“ podklad, prohlásivši člověka za vyvinutou opici; odmítá šlechtický diplom vznešeného původu z Boha a prohlašuje ho za potomka němé tváře. Veršovec pak konstatuje s truchlivostí, jak krásné to prý bylo ve zmizelém starém Řecku, kde se „bůh za žádnou radost nestyděl.“ (Schiller.) O jaké radosti tu šlo! Zeus, před kterým nebylo žádné děvče jisto! Poslední verš žalmu 48: „Člověk jsa postaven ve cti, neměl pro to nižádného pochopení; stal se podobný hovadům nerozumným (němé tváři), která jsou vedena na porážku.“

Dě t i n s k ý h ř í c h . . . Dítě si nedovede odepřít věc, na kterou má chuť, ať jde o sladkost nebo cokoli jiného. Jenže dítě „nemá rozum“, a Tvůrce se postaral, aby jiní měli rozum místo něho a výchovou je odnaučili věcem, které by mu byly zkázou. Nejšpatnější výchova, která učí sebezáporu, jest vždycky přece jen lepší než nejlepší výchova, která učí všemu možnému, jenom ne tomuto. (Sterling.) Ale sud' sám, co říci, když dospělý metlou odvyká dítě mlsnosti, a sám pak běží za jinou, daleko jedovatější a ohavnější sladkostí, zákonem Božím přísněji zakázanou, nedbaje, že se prohřešuje proti přísaze před oltářem složené! Volá dítě od zábavy s mravním naučením: „Když hra nejlepší, přestaň“, a sám do půlnoci se nedovede od karet odtrhnout! Vysvětluje dítěti, že cukrovinkami by si pokazilo žaloudek i zoubky, a sám do sebe lije sklenici za sklenicí, dýmá cigáru za cigárou, až v pokoji černo! Kdo se dovede omezit (rci: ovládat), jest

mistr — a pravý člověk! (Schefer.) Johnson doznal, že dovedl zůstat pítí dalek, ale že nedovedl při něm udržet míru. Myslíš, že je sám? Jeho výrok platí o hře, o zábavě, o hovoru — leckomu je snadnější úplně mlčet než při hovoru krotit povídavost. Chybí rozhodnost a pevnost. Marná honba, když mužná zvěř — a lovec bázlivec. (Shak.) Někteří lidé jako když děcku ukážete nové šaty a zapovíme mu v nich chodit (týž), jako nemocný, který se zlobí na lékaře, že mu zakázal pít víno, a ne na svou nemoc, která ten zákaz zavinila.

B) Odškodňování.

„Jsou lidé, kteří žijí čistě, ale při tom chtějí konsumovat všecky bonbonky, co jich Pán Bůh vyrábí; jenom žádné hořké medikamenty.“ Tak mi psal jistý akademik. Co tím chtěl říci? „Jsou lidé věřící, zbožní, kteří se hříchu ze všech sil chrání, ale co není zřejmým hříchem, toho se nezdrží a to si neodeprou; za svou zbožnost se odškodňují tím, že vychutnávají kdekterou sladkost, která není zákonem Božím zakázána.“ Odškodnění... jaká dětinskost! A jak častá! Sám jsem o tom neměl tušení, a otvíral jsem oči, když mi po prvé přinášeli k jmeninám krabice čokoládových sladkostí. „Cožpak jsem pětileté děcko, abych v pokoji bez svědků mlsal?“ „My jsme slyšely, že neračte ani kouřit ani pít, proto jsme...“ Stál jsem beze slova; osladit si službu Kristovu a odříkání řeholního života čokoládou, viržinkami nebo plzeňským, snad i likérem, když si nemohu dovolit „potěšení“ jiného druhu, snad u karet nebo v kině! Kdo jde v tomto směru příliš daleko, ten se dostane snadno na scestí.

Vzpomínám při této příležitosti na mravence. Kdo by nevěděl, že tito neúnavní pracovníci jsou obrazem vytrvalé píle, která si nepřeje oddechu! Však si jich v kap 38. všimneme. Ale jedna věc se mi na nich nikterak nelíbí. Překrásný jarní den, procházím se po mezi a modlím se nešpory, a když jsem hotov, přistoupím k trnkám, bělostnými květy doslova obaleným. Myslil jsem, že uvidím nějakou včelku, a vidím na větvích plno mravenců. Co tam kutí? Co je sem vábí? Sladký nektar! Někteří vlezli do rozvitých květů docela, ani poslední pár noh nevidět, a mlsali. Tito příčinliví pracovníci jsou mlsouni! A jací! Doma nahlédnu do podrobné zoologie, a dovídám se: „I ve svých koloniích chovají a pěstují organismy, které vydávají sladkou šťávu. Ba i opojný nápoj si dovedou kvašením připravit, jakési sladké víno, které působí jako alkohol.“ Blahovolný přírodovědec jim nezazlívá, že si občas po únavné dřině dopřejí vyražení a „malou opičku“, z které se konečně vyspí a dají se do práce nanovo. Ale u

mne, jenž hledám obrazy ctností, připravila je tato jejich ne-ctnost o polovinu sympatií. Za to, že svědomitě pracují, se musí odškodnit... Kdyby chovali „domácí zvířata“ pro mléko nebo vejce, neříkal bych nic; ale pro alkohol, pro sladkou rosoličku! Jako by to byli odkoukali od onoho obyvatele této oběžnice, kterému přísluší v přírodovědě označení homo sapiens, člověk rozumný!

Zdrženlivý není ten, kdo má nouzi (a z nouze dělá ctnost), nýbrž ten, kdo v hojnosti se dovede mírnit. (Basil.) Neopil se, protože mu chybělo víno. (Shak.) Až bude sud prázdný, budeme pít vodu, osvědčují ctnostně u téhož autora střidní páni. Viš, co znamená slovo kuratela. Rozhazuje-li kdo mar-notratně peníze, na př. po hospodách, dostane poručníka, ať jím je stát nebo soukromá osoba, a ten na něho dozírá. Dobře mu tak; když si počíná jako děcko a nezná míry, ať se s ním zachází jako s děckem. Myslím však, kdyby se tento paragraf prováděl důsledně a aplikoval na každého, kdo by zasloužil, že by leckde bylo více občanů pod kuratelou než bez ní!

St. Mill netušil, že vyslovuje do slova to, co lze číst na každé stránce katolických asketických knih: „Kdo si neodepře nic dovoleného, od toho nelze čekat, že si odepře vše nedovolené.“ Stačí vzpomenout praotce svaté Panny. Ke hříchu s Bethsabou svedlo ho jen to, že si v pohlavních věcech nikdy neuložil ani nejmenší dobrovolné újmy a šel vždy tak daleko, jak daleko jít směl, to znamená až k samým hranicím dovoleného — a pak stačil jediný krok, aby se octl na cestě zakázané.

Chceš přestat být velkým dítětem? Chceš se stát mužem? Pak musíš do brusírny, musíš vzít pilník nebo brus a důkladně obrousit tyto a jiné „drobnosti“, aby se tvá duše stkvěla jako broušený diamant. U všech zdravých, přirozeně žijících národů musil jinoch „do brusírny“ (na to Rousseau a jeho nadšenci při neustálém volání po „návratu k přírodě“ nemyslíli nebo myslit nechtěli!). Indiáni jsou tím zvláště pověstní, u Peruanů ani s posvátnou osobou Inky, korunního prince, nečiněna výjimka. Měsíce a léta trvala tato ostrá výchova. Ty musíš sebe vzít do kázně sám — jednak proto, že nynější doba nedbá, aby tě v rádného muže vychovala, jednak že křesťanská svoboda důvěřuje v tvou velkomyslnost, čekajíc, že budeš z vyšších pohnutek konat dobrovolně, co jinde konával jinoch z přinucení.

Sebezápor, nezbytná podmínka křesťanské dokonalosti. Spolu s modlitbou tvoří dvojí křídlo, kterým se duše vznáší vzhůru. Předchází se b e p o z n á n í, které nám ukazuje, jací jsme, jací být máme, co nám chybí a čeho musíme do-

síci. Následuje sebezápór, jímž sami přikládáme ruku k dílu a snažíme se ideál ctnosti v sobě uskutečnit. Musí být provázen modlitbou, která nám vyprošuje pomoc a milost Ducha sv. Bez jeho přispění by všechno naše úsilí bylo marné; racionalistické učení, že člověk dokáže vlastní silou se vyšinout na vrchol mravní dokonalosti, jest starý pelagiánský blud v novém vydání. Spolu s přijímáním sv. svátostí jest modlitba zdrojem našeho sebezapírání. To jsou tři pilíře duchovního života: sebezapírání, sebezapírání a sebezapírání.

C) Ano nebo ne?

Prozíravost a umírněnost jsou výteční pomocníci, abychom zlepšili zlé doby, a zaberou jen málo místa v domě; jsou působivější než všechny reformní zákony parlamentu. (Sam. Drew.) Jak učinit lidi šťastnějšími? Nauč je odříkání! (Abr. a S. Cl.) Omezit své požadavky každým směrem! Zamysli se nad tím, jaké výhody přináší sebezápór s přirozeného hlediska, tedy již pro pozemský život. Čti v kulturních dějinách o tom, jak žili naši otcové, a srovnávej s tím nynější století. Vymoženosti, o jakých se dříve nikomu ani nesnilo. Rozhlas, který připomíná známou věc z pohádky: „Stolečku, prostři se!“ A na stolku se objevily pochoutky, jaké sis přál... Radio — stačí otočit knoflíkem, a máš kteroukoli chvíli prostřený stůl, čímkoli si přeješ: koncert, přednášku, divadlo, zpěv, noviny, sportovní zprávy... Elektřina ti svítí, topí, pracuje v kuchyni, v prádelně; stačí zas jen otočit knoflíkem... Co se dříve načekali, než mistr od verpánku vyrobil objednané boty! A při tom ještě bývaly malé nebo velké, pro zlost... Dnes si zajdeš do krámu, a v deseti minutách si odnášíš, cos chtěl, a ještě sis mohl vybrat, jaké se ti zamlouvaly. Kino, společná koupaliště, sluneční lázně, a hlavně manželská rozluka i jiná blahodárná zřízení... Je při tom všem na lidstvu vidět, že je šťastnější? Zdravější na těle i na duchu? Že více pokoje a lásky ve světě? Na některých korálových ostrovech Indického oceánu patří k pochoutkám domorodců jakási jedovatá ryba. Malajci vědí, že jim po ní bude nanic, ale nezdrží se, aby se do ní nepustili, když jim uvízne v síti. Bodrý lovec si udělá půlhodinovou dobrou večeři, a pak se týden válí v bolestech na rohoži. Jsou kulturní Evropani rozumnější? Ještě nikoho nepřivedlo do hrobu, že se nedovedl zřít svého „potěšení“, ať šlo o bafčení nebo o „Plzeň?“ Ovšem, sebezápór a svépomoc, z toho se nedají vytlouci zvučně znějící fráze pro volební tribunu (Smil.) a pro tábory lidu. Před půl stoletím při volební kampani mluvil nešikovný řečník v přeplněném sále: „Pá-

nové, vy jste dělníci!“ „Výborně!“ „Tož tedy pánové, když tedy jste dělníci, tož tedy musíte dělat!“ „Vyhod'te ho ven!“

Přejdeme na pole nadpřirozené, o které nám hlavně jde. „Zapři sám sebe...“ Tak zní rozkaz našeho božského Mistra. Pravím „rozkaz“, nikoli „rada.“ Pán praví výslovně: „Chce-li kdo za mou přijít, chce-li dosíci spásy, nechce-li být ode mne na věky odloučen, zapírej sám sebe...“ (Lk 9. 23) První slovo Hospodinovo k člověku z ráje vyhnanému, v Písmě sv. dochované, zní: „Pod tebou bude žádostivost tvá, a ty vládnouti budeš nad ní.“ (Gn 4. 7) Kain toho nedbal, a kam došel? „Pod tebou bude žádostivost tvá...“ Co jiného to znamená, ne-li rozkaz: „V y h o s t i t z e s r d c e k o ř e n y n e z ř í z e n o s t i!“ Co platno, odklidit pavučinu, a pavouka nechat? Kdo se chce housenek zbavit, musí celé hnízdo spálit, a chceme-li vysušit močál, nesmíme se tázat žab — tato havěť by samozřejmě protestovala ze všech sil. Chceš udělat pořádek ve vlastní domácnosti? Neber k poradě vlastní nezřízené vášně! Ty budou s novou vládou sotva srozuměny! Či chceš na to jít diplomaticky a počkat, až močál vyschne sám? Sama vyschne leda nějaká louže; některé vášně stářím pomínou, ale pak neříkej, že jsi neřesti nechal, když tě opustila sama. (W. Müller.) Neřest přemůžeš ctností, nikoli opačnou neřestí (Plutarch), lakotu štědrostí, nikoli marnotratností. Jen blázen, chce-li se vystříhat neřesti, upadne v opačnou. (Horác.) Že neznamenaš v sobě vnitřního rozbroje? Možná že proto, že tělu ve všem přivoliš. (Aug.)

Po žádostech svých nechod'; povoliš-li duši své v žádostech jejích, učiní tě radostí tvým nepřítelům (d'áblu; Sir 18. 30 n). Nedávej se unášet vášní duše své jako býk, neboť vašeň zlá zahubí toho, kdo ji má, a učiní ho na posměch nepřítelům jeho. (6. 2 nn) O sebezáporu se můžeš dočíst v každé asketické knížce. Tam o věci jednáno soustavně, já jsem uvedl jen několik příkladů a obrazů pêle mèle. V příští kapitole budeme pokračovat, v jiných staticích ještě leccos doplníme, ale již na tom, co řečeno, můžeš poznat: „Chci-li být muž, chci-li být charakter, nesmím být hříčkou náruživosti, k neštěstí svému i těch, kteří mi budou jednou svěřeni, musím se naučit přemáhat sám sebe.“ Pohan Seneka sice soudí: „Ujde ještě, když si kdo jednou do roka vyhodí z kopýtká.“ Ty však nejsi pohan! Radost a veselí ti nejsou zakázány, ale chraň se náruživosti. Tato sladkost, jež mu nyní jako lotos chutná, zakrátko mu bude jako rabarbora hořká. (Shak.) „Z hrůzné moci vášně, která všecky víže, vybaví se ten, kdo přemoci se může.“ Tak praví Goethe, jenž sám se nikdy nepřemáhal a jenž tělesnost prohlašuje za „nejsvětější ze všech pudů“, za právo každého smrtel-

níka, za vrchol slasti, neostýchaje se říci: „Kdo, nemiluje, dej se pohřbit.“ Pohané lepší než on! Diogen: „Zvítězit nad sebou jest největší moudrost; čemu lidé říkají štěstí, tomu odporuj pohrdáním, a vášním odpírej rozumem.“ Antisthenes: „Nejdůležitější a nejtěžší umění jest odnaučit se zlému.“ Opat Guerikus káže o sebezáporu a zaslechne slova: „Tvrdá jest řeč tato.“ Odpovídá: „Zdaž i nepravdivá?“

Vandalský král Hunerich, fanatický arián, jenž v pronásledování katolíků stejně jako jeho otec Geiserich a nástupci Gurtamund a Trasamund co do krutosti závodil s Neronem a Diokleciánem, dal r. 483 v Tipase vyříznout jazyk a utnout pravici věřícím vyznavačům Kristovým. Tito mučedníci podivuhodným řízením Boží moudrosti se stali ustavičným zázrakem: nepozbyli totiž řeči, jak sděluje biskup Viktor z Vity, očitý svědek vandalského pronásledování, a řecký filosof Eneáš z Gazy, jenž měl v Cařihradě příležitost s některými z nich mluvit a důkladně je vyšetřil. Někteří z nich po čase zázračného daru pozbyli a oněměli — ti totiž, kteří se provinili tělesným hříchem. Dát se pro Krista řezat, mrskat, zůstat v mukách pevný a neoblomný, to dokázali; kdyby byli v mukách zemřeli, požívali by dnes cti oltáře; zůstali na živu, a v době klidu ovládat sebe, nezřízenou vášeň, náruživost, to nedokázali. Mužností v mukách se vyrovnali světcům jako byl Vavřinec nebo Šebestián, takže nad ní právem žasneme, ale ještě více žasneme nad jejich pádem. Nadlidských obětí v době pronásledování schopni byli, každodenní malé oběti, které v době pokoje vymáhá křesťanský život, přinášet nedovedli. Nejsou jediní. Svatý mučedník Bonifác, rodem Říman, podstoupil v cilickém Tarsu pro Krista strašné muky. „Můžete mne pálit, trhat, rozdrtit, ne však přemoci a svést k odpadu.“ Neohrožený voják Kristův, a přechověl tělesnosti — opíjel se a žil léta ve hříchu se svou paní Aglaou, která ho učinila správcem svých statků.

O Semiramidě vypravuje pověst, že si vyžádala od manžela, aby směla jeden den neomezeně vládnout. Vyhověl jí, posadila se na trůn, dala manžela odpravit, a sama pak byla královnou. Obraz vášně... Jen jednou jí povol, a nevíš, nebudeš-li ztracen! Večer jsem na tisíc komárů zabil, jen jeden zůstal, a ten mne v noci vzbudil. (Podle Goetha.)

Mirabeau tvrdí, že mravnost v malém jest nepřítelkou mravnosti ve velkých věcech. To jest zásada Cavourova, Hitlerova a jiných, kteří mysleli, že dobro jejich státu činí dovoleným vše, co v soukromém životě by bylo nutno označit za zločin, a jest podobná zásadě, že přesnost počítání v malém, v násobilce, jest na odpor přesnosti ve výpočtech velkých. Právě péče o maličkosti, jde-li o mravnost, jest zá-

kladem mužného šlechtného charakteru. (Smil.) Každý čin, každý cit, každá myšlenka přispívá k výchově mysli, zvyku, rozumu. (Týž.) Říká se, že člověk jest výtvořem okolností; lépe by bylo říci, že jest architektem okolností; z týchž látek budu je jeden člověk paláce, druhý chatrče, třetí obchodní skladiště, čtvrtý letohrádky; cihly a malta zůstávají maltou a cihlou, až stavitel z nich něco udělá. (G. Lewes.) Pochybujješ-li o tom, uveďu ti doklady! Tři bratři, tři studenti, z téže rodiny, tutéž výchovu, totéž nadání, na témže ústavě, touže cestou; jeden má postavení a jest věřící, druhý má postavení a jest bezvěrec, třetí je zkrachovaná veličina, protože odjakživa lenoch. Císař Titus, zvaný „radost a rozkoš lidského pokolení“, a krutý nenáviděný Domicián byli bratři!

Sebekázeň, sebevýchova... Nikdo není povinnen být zámožným ani velikým ani učeným, ale každý má povinnost být poctivým (rceme: šlechtným; Rudyard.) Bonus vir semper tiro. (Marciál; „dobrý muž vždycky učněm“ — vždy se učí.) Z vína se stane snadno ocet, ale nikdy z octa víno; anebo jak praví Havlíček: „Žito se musilo síti, tráva rostla sama...“ O své dokonalosti musí každý pracovat osobně sám, nemůže za sebe někoho zjednat a zaplatit, a pracuje o jejím dosažení neustálými maličkostmi. Jenže sebevýchova jest mnohemu tak protivná, že se chápe raději kdejaké práce, jen aby měl záminku jí se vyhnout. Sv. Bonaventura nazývá tyto lidi duchovními lenochy; čtou, studují, pracují v archivu, v laboratoři, ve sdruženích apoštolují, píší, jen když se tím vyhnou práci na vinici vlastní duše.

32. Maličkosti.

Povídka z dětství. Adjutant usedá na koně a pozoruje, že v podkově chybí jeden hřebík. „Maličkost —“ Protože přišel o hřebík, přišel kůň o podkovu, adjutant o koně, generál o vítězství, a král o trůn. Klučina postřehne v kapse dirku. „Maličkost —“ Nedbal maličkosti, a ztratil pěkný nožík. Jiný se píchne do prstu, poraní se perem, bodne ho muška. „Maličkost —“ Jednoho ta maličkost stála prst, druhého ruku, třetího život. To už není povídka, to jsou skutečné případy!

Nadepsali jsme tuto kapitolu „M a l i č k o s t i.“ V životě se setkáváme každý krokem s maličkostmi, na kterých závisí mnohdy životní štěstí jednotlivce, mír v rodině a v obci, ba i osudy národů; je tudíž záhodno těmto maličkostem věnovat poněkud zřetel, a to tím spíše, že lze často slyšet jako omluvu: „Vždyť to byla maličkost!“ Tam jeden druhému řekl slovo, na které tento nezapomněl, a to jediné slovo zničilo

nadobro přátelský poměr obou i pokoj v domě., „Taková maličkost!“ Proč jsi se tedy nepřemohl a toho výroku se nezdržel, když tě jej prohlašuješ za maličkost? Nevím, o kterém italském sochaři se vypravuje, že stál před hotovým dílem, když ho navštívil přítel. „Co děláš?“ „Opravuji, zdokonaluji.“ „Copak? Vždyť je socha docela uspokojivá!“ „Pohled', ještě toto a toto...“ „To jsou maličkosti!“ „Ovšem, to jsou maličkosti, ale ty maličkosti dohromady učiní mé dílo dokonalým, a dokonalost není maličkost.“ Neplatí to daleko větším právem o křesťanské dokonalosti? Zdaž nezáleží ze samých maličkostí? Maličkostmi se liší umělecká socha od tuctové, maličkostmi se často lišívá světec od podprůměrného křesťana. Dovede se ovládat v maličkostech, opravuje a zdokonaluje svůj život v maličkostech jak onen umělec svou sochu, piluje ho neustále jako Dante terziny (trojveršové strofy) svého veledíla, a tak učiní své žití dílem vpravdě uměleckým a mistrovským jako jmenovaní umělci své výtvořiny. Kdybychom věnovali „maličkostem“ řádný zřetel, kdybychom každý rok jednu „maličkou“ nezřízenost z duše vyplenili a jinou „maličkou“ ctnost si osvojili, byli bychom už dávno dokonalí, jak pověděl autor Následování Krista. Charakter se tvoří množstvím nepatrných okolností; ani jediný den neujde, aby se charakter necvičil, ať dobrým nebo špatným směrem; není skutku sebevšednějšího, aby neměl řadu následků, jako není vlásku, který by neměl stínu. (Smiles.) Chceš-li koho poznat, všiměj si maličkostí... Také, chceš-li poznat zevrubně sám sebe! Několika „maličkostem“ věnujeme nyní zřetel.

Ovládej se!...

Ovládej smysly, zrak, chuť, hmat, sluch....

Ovládej fantasii.. Nechť se nepokládá za moudrého, kdo svým myšlenkám všecko dovolí! (Chrys.)

Ovládej touhu po pohodlí... Tělu ve všem vyhovět není urozenost, nýbrž služebnost. (Týž.)

Ovládej nedočkavost — nebýt jako pan rada a pan profesor na str. 291.

Ovládej hněv a netrpělivost — viz o tom více v kap. 35.

Ovládej hráčskou vášeň — jak ti poví příklad na str. 289!

Ovládej povídavost — přečti si, co řečeno v kap. 53.

Ovládej se u stolu — ve velkém i v malém, jak ti poví kap. 36.

Ovládej zvědavost — o tom se dočteš v téže kap. 36.

Ovládej citlivost („nervóznost“) — jak tě poučí kap. 33.

Kázeň a sebekázeň, toť první stupeň sebezáporu. Kázeň, pravá ruka výchovy, sebekázeň, nezbytná podmínka sebevýchovy. Nevezmeš-li do kázně, co jest v člověku zvířecího, vyklube se z něho dravec. (Sailer.) Platí o výchově

i sebevýchově! Chceš slyšet doklady? Dějiny jsou jich plné. Nero, vyrostlý bez kázně a strážně; král Jindřich IV., odpůrce Řehoře VII. ... jemu po předčasné smrti otcově ponechávali z vůli oba vychovatelé, Jindřich z Augsburku a Adalbert Brémský ... princova matka Anežka z opičí lásky zrušila poslední vůli Jindřicha III., který svěřil výchovu syna přísnému čistému kolínskému arcibiskupu Hannonovi; její pozdní slzy nenapravily zhoubu, kterou zavinila. Také vrah sv. Jana Nepomuckého, Václav IV., byl vychován změkčile. Bohudík, dosti otců i vychovatelů drží pevně v ruku otěže výchovy a kázně, které podrobují jiného, na př. dítě; ale bič sebevýchovy a sebekázně třímají mnohdy v ruku měkce i oni! Až příliš měkce! I když jsou ve vychovávání jiných mistři! (Str. 277.) Víc platí sebevláda a kázeň než vlohy ducha; sebekázeň jest začátek praktické moudrosti, a musí být zakořeněna v úctě k sobě samému. (Smil.)

Sofokles míní, že není většího zla nad bezuzdnost, a jistě že mu můžeme do jisté míry přisvědčit. Naše tělo jest zahrada, a naše vůle zahradníkem. (Shak.) Doplňme: „I naše duše jest zahradou, i v ní bují lecjaký plevel, který nutno sebezáporem vyrvat.“ A když vytrhán? Nejsme ještě nikterak hotovi, to byla jen přípravná negativní práce; teď ještě zbývá, abys pěstoval ctnost, a ani to nelze bez sebekázně. Kázeň jest ochránkyně naděje, kotva víry, vůdkyně na cestě spásy, učitelka ctností, živí a podporuje dobré schopnosti (Cyprián), i když jde o přirozené ctnosti. Vůdce, který nedovede ovládat sebe, nedokáže ovládat ani vojsko (Cicero), totiž jak se sluší, tak aby o něm neplatil výrok Cavourův: „S výjimečným stavem dovede vládnout každý osel.“¹) Je totiž rozdíl, ovládat a ovládat! Koníka ... vlídným slovem nebo bičem! Ovládání sebe jest první krok k (správnému) ovládání jiných (Art. Stahl), byť šlo jen o ovládání stroje! Neukázněná slečinka dnes z rozmrzelosti, zítra ze zlosti do klapek psacího stroje jen buší, stejně jako neukázněný („dopálený“) švec do podrážky; tento si zchladí zlost na kopytu, ona na remingtonce; každou nemilou událost odnese ubohá remingtonka — a někdy i vlastní kasa! Úrazy „kláves“ se obyčejně nezahojí samy! S neukázněnými („nervosními“) slečinkami v telefonních centrálech máme zkušenost snad všichni.

Ale jako jezdec, tak i hříbátko musí navyknout kázni, chceš-li, aby ti bylo jednou k užítku. Jest přec příslovečné

---

¹ S karabáčem „vychovávat“, udržet kázeň ...! O Němcích je známo, že vládnout nedovedou, protože vládnou způsobem od Cavoura naznačeným.

rčení o jankovité kobyle. Právě tak lovecký neb policejní pes a vůbec každý živočich, kterého chceme nějak ve svých službách uplatnit. Čím spíše potřebuje kázně tvé tělo a tvá nezřízená vášeň, ten nezrocený kůň, který tě unáší a unese, kam bude chtít, nebudeš-li pevně držet uzdu! První křížová výprava... Petr Amienský vtáhl se 40.000 křížáky do Cařihradu, byli od Řeků vlídně přijati, ale... Velký kazatel dovedl davy nadchnout, ne však držet na uzdě, a sami se ovládat? Počínali si v Cařihradě tak, že císař se jich hleděl co nejdříve zbavit, vyexpedoval je konečně do Malé Asie, kde byli od Seldžuků z velké části pobiti, a ti, kteří se vrátili do Evropy, byli porubáni v Uhrách, protože i tam vraždili a loupili. Křížáci!

Uč se tedy sebekázní, milý příteli, a uč se jí v maličkostech! Sebekázeň jest nemyslitelná bez sebeovládání. Pozoruj jenom hochy neb dívky, kteří sebekázní nenavykli. Slovo sebevýchova jest z jejich slovníku nadobro vyškrtnuto; jako čínština zní jim výrok Páně: „Zapři se, přemáhej sám sebe.“ Píchne-li je něco, zoufale nařiká, bolí-li je prst, vzbouří celý dům, zavadí-li kdo o ně, padají do mdlob. Ráno s nimi musí slunko podstoupit urputný zápas, než je dostane z peří, a pak nastává komplikovaná procedura, než studios najde a shledá po domě vázanku, aktovku, knihy... zastrkal to včera tam, kde byla právě volná díra. — — —

Zde první způsob sebeovládání „v malém“. P o ř á d e k v e v l a s t n í c h v ě c e c h. Nechci, aby ses stal otrokem nějakého ztrnulého denního rozvrhu a programu, od něhož bys neměl odstoupit, děj se co děj. Ale — serva ordinem, et ordo servabit te! Zachovej pořádek, a pořádek zachová tebe! Jak by to vypadalo v ústavě, v továrně, v kanceláři bez pořádku přesně vyměřeného! Řekneš-li si: „Mně se nechce“, to není závažný důvod, abys od rozvrhu upustil! To jest projev a známka lenosti nebo náládovosti, první výkvět nedostatku sebekázně. A co se tvých věcí týče — není-li každá věc na svém místě, co drahocenného času ztratíš dlouhým hledáním, když ji potřebuješ!

K pořádku patří, abys své povinnosti vykonal ihned, b e z o d k l a d u a s v ě d o m í t ě. Upustíš-li něco, hned to zdvihni; tak navykneš h b í t é m u jednání a chráníš se odkládání. V kterémsi internátě za dob, kdy ještě nebylo plnicích per, vyschl při večerním studiu jednomu mládenci inkoust na peru; zvedl od stolku hlavu a od papíru ruku, chvíli zoufale či líně zevloval po místnosti a pak líně oslovil souseda: „Ty, namoč mi pero!“ Měl kalamář před sebou a pero v ruce! Žádá souseda vpravo, vlevo, vpředu, vzadu, až konečně jeden měl té komedie dost: „Dej to sem, já ti to namočin“ — a

namočil mu do tekutiny, která byla sice po ruce, ale kterou nebylo lze psát. Ted' teprve do lenocha vjel život, začal láteřit. — Proč ti tu hloupost sděluji? Protože tato scéna byla věrným projevem jeho nitra! Nedivil jsem se pranic, když jsem po letech slyšel, jak nedbale zastává ve státní službě úřad, na kterém tolik záviselo. Neodkládej na zítřek, co můžeš učinit dnes! Nechápu, co takovým odkládáním získáš. Šéf, precisní jak hodiny a přesný na minutu, zaneše do dílny jakýsi porouchaný instrument. „Než se vrátím, ať je to spraveno!“ „Kdy račte...?“ „Za tři týdny jsem doma!“ Za tři týdny — času dost! Mistr hodil nemocný instrument do kouta, třebaže neměl s jinou prací na spěch, a rozumí se, že na něj zapomněl, až najednou se objeví ve dveřích přísný pan šéf: „Kde máte ten...?“ Mistrem to hrklo... „Prosím, do večera vám to spravím...“ „Měl jste času dost, dejte to sem...“ Prince Ludvíka, jediného syna Napoleona III., stála tato nectnost život. Ve válce s domorodci v jižní Africe sedí a odpočívá; v tom přicválá jezdec: „Rychle na koně, blíží se nepřátelská četa!“ „Ještě chvílenku,“ prosí mladý důstojník; než chvílenka uplynula, byli divoši zde, a on proklán sedmnácti oštěpy klesl. (R. 1879.) Matka Eugenie při zprávě o tom řekla: „On byl vždycky takový — —“

N e s v ě d o m i t o s t, dcera nepořádnosti... „Nejste-li v maličkostech věrní (svědomiti), kdopak vám svěří věci veliké?“ Tuto otázku ti dává sám božský Učitel. (Lk. 16. 11) I poslíček, po kterém něco vzkazují, musí být spolehlivý, a ty pomýšlíš na odpovědné místo v životě, nemaje ani stínu toho, čemu říkáme svědomitost, dbalost a pečlivost? V drobnostech nedbalý... na drobnosti závisí kolikráte život tvých bližních! Železniční zaměstnanec... nechce se mu z teplé úřadovny do zimy, do deště... Před lety v Zaječí výhybkář, státem (tedy z daní občanů) placený, se nepodíval, je-li výhybka správně postavena. „Však to bude dobré“, a v zápětí ono hrozné neštěstí. Pochybuji, že ve školní lavici byl příliš svědomitý a dbalý. V „temném“ středověku by nebyl odpykal tu řadu lidských životů jen několika týdny vězení! Vidiš, jak je třeba být svědomitý i ve věcech pranepatrných! Jsi-li nyní nedbalý ve vrácení vypůjčené tužky, budeš jednou nedbalý v placení dluhů, zacházíš-li nešetrně s vypůjčenou knížkou, budeš jednou nesvědomitý k cizímu majetku v bankovní kase, a kdo v mládí ze svévole a zlomyslnosti poškodí cizí plot, ten později si bude pramálo dělat z toho, zničí-li dívčí život.

N e d b a l o s t a **p o v r c h n o s t**, dvě neřádné sestry, s nimiž jest nepořádek sbratřen. Zavřeš nedbale okna, a bouře s nimi zalomcuje tak, že se pak tobě z toho zatočí hlava. Povrchně přelétneš důležitou zprávu, a pak se pozdě omlou-

váš: „Já to přehlédli, já si toho nevšiml...“ Tvá škoda! Od-
bývá-li řemeslník povrchně a „ledabyle“ práci, prázdní se
jeho „laboratoř“ den ode dne, „není solidní“, dělníku této ráže
dá každý zaměstnavatel co nejrychleji cestovní pas, učitel
se stává postrachem těch, kteří po něm jeho mládence zdědí,
páni „od pera“ se stanou brzo příslovečnými, že z jejich knih
nikdo nezmoudří; mělkost a frázovitost jsou dcery
povrchnosti a často i příbuzné lehkomyšlnosti. K řešení nej-
těžších problémů přistupují jako k šachové partii nebo k do-
minu a „rozpletou gordický uzel hravě jako vlastní podvazek“
(Shak.); rozpletou, ale jak! Nesoudného svými frázemi a po-
vznesenými gesty „omráčí“, soudný pozná, jak mělká jest
hlubina jejich domnělé moudrosti! Existence Boží, cíl člověka,
na výsost důležité mravní otázky, život za hrobem, sociální
a manželské otázky... neuvěřitelně, jak to vše kolikrát „řeší“
nehotový a nezralý studios — aneb i univerzitní profesor
nebo „filosof z povolání“!

Že frázovitost jest plytká mělkost, dozná ti každý, ale ne-
nahlédne a neuvěří ti, že i on patří k tomuto cechu lidí. Že
by i tato „maličkost“ mohla mít zhoubné účinky? Ba ano!
Jistý mladý muž, značně sečtělý a pro svůj stav nadprůměr-
ně vzdělaný, se mnou rád hovořoval, ale nikdy jsme se ne-
dorozuměli. Měl naprosto zmatené pojetí základních pojmů,
řekl bys, že mu přímo chyběly, a čím vinou? Fráze filosofů,
které četl! Dokazuji mu, že mravnost musí mít objektivní
směrnice a zákony, všeobecně závazné a platné, a odpovídá:
„Vy vezmete metr, postavíte každého ke zdi, a teď ho podle
toho metru měříte.“ Vypravuje mi o jakémsi lidumilovi, který
udržuje mimomanželské styky. Pravím: „Že je lidumil, je v
pořádku, ale to druhé jest zřejmý hřích.“ „Vy si počínáte,
jako byste měl účetní knihu a tam u každého zapisoval:
má dáti, dal... Vy trháte člověka na několik kusů: tento
kus je dobrý, tento je špatný; musíte ho vzít celého, jak
je...“ Tak jsme mnohdy disputovali až dvě hodiny, a do-
padlo to, jako kdyby Polák mluvil s Hottentotem... ne a ne
se shodnout. Mysl neustále napájená frázemi není s to pra-
covat se střízlivými pojmy, jako děcko, jehož žaludek pokážen
cukrovinkami, nezpracuje chléb a mléko.

Studentská z a p o m n ě t l i v o s t jest jiný kvítek ze za-
hrádky neukázněnosti. Kdo si bude troufat jednou něco svěřit,
ať velkého, ať malého, zapomnětlivému, t. j. nespolehlivému!
„Já jsem zapomněl“ — tedy nevinen! Ale pak bývá obyčejně
pan profesor dvojnásob zlý. Právem! Myslil jsi na odpolední
match nebo večerní sraz s kamarády, a školní povinnosti jsi
pustil docela z mysli, nebo jsi je nechal až na poslední chvíli,
a pak honem honem, a podle toho úloha dopadla.

Cvičit paměť patří též k sebekázní! César si stěžuje, že od doby, kdy bylo vynalezeno písmo, paměť slábne. Dnes? Tak jsme navykli této duchovní lenosti a pohodlnosti, že každá věc musí být napsána. Student sedí v lavici jako dřevo a spoléhá se na to, že „to má v knize“, a řekne-li profesor něco víc, ať jednu ať dvacet stran, neutkví junákům v paměti ani slovo. Nezazlívám ti, poznamenáš-li si věc nebo vzkaz, který jen letmo slyšíš, nebo napíšeš-li na lístek, co máš komu z 25 sousedů „v městě“ koupit. Ale žádá-li tě jediný: „Přines mi baterku“, je nezbytno si to poznamenat? Profesor ve vlaku ztratil lístek. „Co na tom? Koupíte si nový!“ „Ale když já jsem si nepoznamenal, kam mám jet...“

Anekdotě se snad usměješ. Ale milý příteli, tato věc může mít někdy velmi osudné následky! Když se šestiletí našeho národního martyria chýlilo ke konci, bylo vše zorganizováno, abychom po osvobození mohli hned začít. Kolik ubohých pykalo tehdy životem za svou duchovní pohodlnost! V X., v Y., v Z. má předseda připraveného národního výboru na lístku nejen jména ostatních členů, má dokonce vypsáno do posledního písmene, jaký úkol kdo bude mít, kde jsou ukryty zbraně... Jako by nebylo lze jména několika sousedů si zapamatovat! Nacisté na to přišli a pak řádili svým způsobem. Mimořádně věrná paměť jest ovšem dar nebes; ale cvikem můžeš paměť zdokonalit!

Hráčská vášeň... Také maličkost? V začátcích — snad! Či raději „jistě.“ Ale z malé jiskry velký oheň bývá. Dokud je čas, hled' uniknout zločinu (Ovid) — a především vášni, která k němu vede! Dokud je čas! U starých Germánů byla oblíbená hra v kostky, Aztekové vášnivě milovali hru v míč; když neměli již oč hrát, hráli o vlastní svobodu! Číňané jsou zase vášniví hráči v karty; hrají konečně o prsty, když prohráli i oděv, který na sobě měli. Quido Reni, italský mistr, jehož Dolorosa (obraz Bolestné Matky) zdobí snad i tvůj příbytek, se stal obětí karbanu, přišel docela na mizinu, zemřel v bídě a v opovržení (r. 1642) — muž, do jehož dílny docházival sám papež! Maloval obrazy svatých (pouze „na objednávku“), aby měl peníze pro kabran. Campo infernale (pekelný hřbitov) v Monaku, rov vedle rovu, sebevrah vedle sebevraha... lidé, kteří ve světoznámé herně tam vše prohráli a pak skončili život buď v azurově modrých vlnách moře, na něž tak úchvatně krásný pohled se skaliska, nebo revolverem, lidé, o nichž nikdo neví, kdo jsou a odkud jsou, takže si je nemohli příbuzní odvézt.

Sběratelská vášeň, tedy zase „maličkost.“ Žáčci sbírají známky. Tato kratochvíle nebo sport nebo pojmenuj si to, jak chceš, se ponenáhlu může změnit ve vášeň, a pře-

stane být kratochvílí; hoch prodává tajně knihy, aby si zjednal prostředky k nákupu nových známek. Ve svých „pokladech“ se přehrabává jako lakomec v penězích, pro jiného nemá smyslu, zanedbává studium, nenasytný, a dá se dokonce unést tak daleko, že se dopustí i krádeže a jest proto z ústavu vyloučen! Protestantský pastor v Lipsku Tinnius měl rád knihy. Co na tom zlého? Nejen, že to bylo „nevinné“, to bylo dokonce ušlechtilé; místo co by peníze propíjel nebo prokouřil, věnoval je na knihy. Ale ze záliby se stala vášeň; jenom kupoval, nemaje ani kdy je číst, jeho jediným potěšením bylo vidět, jak knihovna roste, a konečně se dopustil dvojí vraždy (první byla bohatá stařena, jeho farnice!), aby za uloupené peníze mohl dále kupovat knihy. ¹⁾

Že se ne jeden student stal zkrachovanou veličinou, zavinila jiná „maličkost“, nezřízené hovění sportu, tedy opět vášeň.

Ovládat se, ovládat své choutky, pudy, povídavost, zvědavost, ovládat i své nápady! Netřeba provést každé bláznovství, které tě napadne! Ve mlýně vytahují služebné na půdu pytle; dole jest právě kominík, chce si udělat „legraci“ a posadí se na pytel. „Ten pytel je těžký, jako kdyby na něm seděl čert“, prohodí jedna; vtom se objeví nad otvorem černá postava, služebné vykřiknou, leknutím pustí pytel, a lékař našich kamen mohl v nemocnici u lékaře pohmožděných údů celé týdny uvažovat o tom, že jest radno ovládat se i v maličkostech.

Na str. 65 byla řeč o zachovávání společenských forem, v kap. 34 se dočteš o zdvořilosti. Nezpůsobné chování jest nejen provina proti této ctnosti, jest i projevem neukázněnosti! Dokladem ti jest každé děcko. Jak dlouho trvá, než je rodiče naučí „manýrák“! Přijde do klackovských let, vyznačujících se jako typickou známkou naprostým nedostatkem sebekázně, a rychle navyká i obhroublosti a neotesaným způsobům či vlastně nezpůsobům. Slušně sedět, slušně hovořit, slušně si posadit na hlavu klobouk, řádně si zapnout šat, řádně pozdravit, nehulákat, neprotahovat se,

¹⁾ Městečku Bleau v U. S. A. přišla sběratelská vášeň velmi vhod. Obecní pokladna hynula úbytěmi, městská rada dala zhotovit 150.000 dřevěných dolarů a jimi vyplácela zaměstnance, zavazujíc se, že do konce r. 1936 je vymění za běžnou minci. Než k tomu došlo, zmizely asi dvě třetiny „dřeváků“; kam se poděly? Do sbírek amerických i evropských numismatiků! Jedinečná rarita, kterou dovede ocenit jen sběratel! Otcové města si mnuli radostně ruce, vydělali tímto originálním nápadem na 100.000 dolarů!

nezívat neslušně, neohlížet se za každým... Že to jsou vše pouhé maličkosti, které nestojí za řeč? Proč je tedy nezachovááš? V jistém ústavě chodívali hoši „husím pochodem“ jeden za druhým podle stěny, ne v páru, aby nerušen na chodbách „provoz.“ Brzy navykli chodit jako stádo beranů za vůdčím skopcem, bezmyšlenkovitě, slepě, kolikrát se cestou ten neb onen domlouval se svým „zadním sousedem“, spoléhaje se na to, že mu jeho „přední“ razí cestu a že „v hadu“ nemůže přijít ke srážce. Přišlo, a kolikrát! Tam, kde se chodba zahýbala! Kolik tam karambolů s profesory nebo s jinými, přicházejícími s druhé strany! Jeden odvykal mladé pány této neukázněné bezhlavosti tím, že je při takové srážce nešetrně narovnal.

Ovládat nedočkavost — Děti na sv. Mikuláše nebo na Štědrý den! „Dočkej času jako husa klasu“, krotíme klučinu, který se nemůže dočkat kamaráda a stále vybíhá před dům nebo vyhlíží z okna, nemůže se dočkat slavnostní večere a stále nakukuje pod pokličky nebo do trouby, nemůže se dočkat nových střevíců a je denně dvakrát u pana mistra. Někdy nevyčká ani konce řeči. „Dojdi k panu řediteli...“ „Prosím“, a už letí, zaklepe, vrazí do ředitelny: „Prosím, pan učitel mne posílá...“ „A co vlastně vzkazuje?“ Žáček hledí jako vyjevený, a pak s ostychem doznává, že se „zapomněl zeptat.“

To je dětská nedočkavost, kterou se zvláštní škodolibostí napínáme na skřípec. Ale jsme my lepší? „Poslali mne napřed, abych udělal oheň, a už jdou v patách za mnou, aby se ohřáli.“ (Shak.) „Vy jste dřív hotov než začnete!“ (Týž.) Nemůže samou nedočkavostí ani spát... Za blahých dob, kdy existovala malá loterie se svými 90 čísly, byla při tahu nebo na venkově ráno po tahu přede dveřmi celá fronta pověřčivých tetiček, zda jejich „numera“ vyšla a mají-li svůj snář velebit či poslat k šípku. P. Albert Weiss líčí rozmarně: „Pan rada přepadne na ulici listonoše, vyrve mu z rukou poštu, své dopisy z obálek zrovna rve, jako by šlo o ortel smrti nebo o milost. Pan profesor dostane zásilku nových knih, vrhne se na ni, vypáčí ji jako hrobař, který chce zdánlivě mrtvého zachránit před zadušením. Pan přednosta při stole chňapne po novinách, které právě došly, zapomene na jídlo, na společnost i na společenský takt, ponoří se do nich, nevidí, neslyší...“

Zpytuj i ty po této stránce trochu své vlastní svědomí! Jak vyřizuješ k o r e s p o n d e n c i? Ředitel závodu... vrhne se na dopis jako dravec, ale k odpovědi se tak nežene; až za čtrnáct dní si vzpomene: „Prach a broky, vždyť já ještě neodpověděl —“ Ted' dlouhé shánění, konečně psa-

níčko najde, musí je číst ještě jednou, teď honem s odpovědí na poštu, jako by nad hlavou hořelo, a za tři dny se dovidá: „Obrátil jsem se už jinam, odpusťte —“ Dostane-li však méně zdvořilý dopis, kde by bylo radno s odpovědí posečkat, jedná právě naopak. „Honem papír, péro, tomu dám stante pede odpověď, že jí bude mít dost.“ Večer by rád dostal dopis zpět, ale pošta funguje přesně — — Pokaždé pravý opak toho, co a jak dělat má, a tyto „maličkosti“ zaviňují velké nepříjemnosti.

„Maličkosti...“ Budiž, ale maličkosti, na kterých mnoho závisí.¹⁾ Kdo pohrdá maličkostmi, ponenáhlu zahyne. (Sir 19. 1) V tropických krajinách žije druh slepých mravenců; dělnice na slunci zhynou za dvě minuty. Tito nepatrní tvorové jsou postrachem všeho živoucího, dravci obávanější než tygři. Ubírají se v milionových zástupech v šířce až 200 m, po 16 dní a nocí, jako když se rozlije rozvodněná řeka. Slon, pardál, hroznýš prchají před hroznou záplavou stejně jako člověk a hmyz. Raněný slon, který se nemůže spasit útekem, nebo kráva přivázaná ke kolu jest rázem pokryta tisíci a tisíci mravenců, kteří kusadly vytrhávají maso, a za tři dny nevidět leč jen kosti. Domorodci nemají jiného prostředku, leč ponechat jim na pospas celou ves. Když se vrátí, neuzří živé duše; domácí zvířata, která nemohli vzít s sebou, ale také všechna havěť, myši, atd., atd., co dýchalo, je stráveno.

Nepřesnost nepokládají kolikráte za nedokonalost nebo dokonce nectnost ani duše o dokonalosti svědomitě pracující. Jako u rychlíku patří k bontonu, aby měl menší nebo raději větší zpoždění, tak i člověk toho druhu. Řekne-li, že přijde ve čtyři hodiny, přijde jistě mezi pátou a sedmou; napíše-li: „Přijedu určitě v sobotu“, můžeš si klidně v sobotu udělat celodenní výlet, protože přijede jistě až v neděli nebo po ní. Přesní jak indiští hrncíři; slíbí-li ti, že váza bude do prvního máje hotova, buď jist, že se dá teprv třicátého dubna do práce. Nepřesný jest přesný jen v nepřesnosti, a činí dojem, že jeho nedochvilnost se opírá o systém. (Smil.) Přesnost je větší cti; člověk nepřesný jest vlastně věrolomný. (Týž.) Přesnost je zdvořilost králů. (Ludvík XIV.) „Vaše Osvícenost ztratí ráno hodinu, a pak ji celý den hledá“, pravil lord Chesterfield k vévodovi z Newcastle. Že se jednotlivci nebo národové ztroskotali, bývalo skoro vždy zaviněno

---

¹⁾ Při misii v N.... Farář mne upozorňuje na mladou osobu. Byla prý štíhlá a urostlá jako palma, ale „zamilovala se“ do pěkného kotěte, nemohla bez něho být, stále je nosila na ramenou, a aby nespadlo, chodila ohnutá; teď je slečinka zkřivená... Maličkost — — —

zanedbáním nějaké maličkosti. (Smil.) Generál Loudon se najisto spolehl, že Daun nedaleko vzdálený a o situaci zpravený mu přispěje na pomoc, proto se pustil do boje. Daun slíbenou hodinu nedodržel, a bitva prohrána. (15. srpna 1760 u Lehnice.)

Nepřesný snadno propadá polovičatosti, která je dcerou nestálosti a sestřenkou nedbalosti, na pohled nevinná, v účincích zkázonosná nedokonalost. Smiles praví, že lépe malou práci dokonale než desetkrát větší práci polovičatě, já však míním, že lépe vůbec nezačínat než být polovičatý. Studios se naučí básničky nebo lekci napolo, a dostane nedostatečnou jako ten, který se jí vůbec neučil, s rozdílem, že tento má aspoň „útěchu“, že celý včerejšek se bavil na hřišti nebo kdekoli jinde, kdežto onen se hezkou chvílí „nudil“ nad knihou. Jiný píše do revue povídku, pak ho to omrzí a nechá toho, čímž popudí proti sobě redakci i čtenáře. Tvor, který je půl člověka a půl ryby, není ani člověk ani ryba. Polovičaté léčení nemoc nezlomí, polovičaté válčení znamená vítězství už předem zahodit, polovičatá akce, ať v politice, ať na poli vědy, ať v čemkoli, nejen že nevede k cíli, činí nadto všecku tvou námahu a vydání marným. Rakousko za krymské války... Ke komu se přidat? Chtělo se zavděčit tomu i onomu, a nezavděčilo se jednomu ani druhému; udělalo něco málo pro přitele i pro nepřítele, což ovšem též znamená, že udělalo něco málo i proti příteli a proti nepříteli, čímž popudilo proti sobě toho i onoho, sebe zbytečnými válečnými operacemi zadlužilo, a zisk nemělo pražádný. Co už polovičatost zavinila! Vévodu z Guise stála polovičatost život. (Str. 305.) Na některých příkladech vidíš dobře, že polovičatost se s charakterem srovnat nikterak nedá. Platí to i o jiných nedokonalostech, o nichž v této kapitole byla řeč; snad jsi postřehl sám, že tu a tam bylo jen rozváděno, co bylo ve stati o charakteru stručně nadhozeno.

Pěstuj v sobě záhy vědomí povinnosti a odpovědnosti! Je to zkušební kámen charakteru! (Str. 120.) Ty že bys dovedl jednou zvítězit v těžkém pokušení a nepodlehnout v divých bojích, když se teď poddáváš sebemenší náládovosti? Řekneš-li si: „Z toho se nestřílí, to nikdo nekontroluje, na to nikdo nepříjde“, řekneš-li si ve škole: „Zítra vyvolán nebudu, nemusím se učit“, je to známka, že ocelovým charakterem ještě nejsi. Zde se ukáže, zda tě naplňuje otrocké smýšlení nebo ušlechtilé vědomí povinnosti. Toto vědomí sanguinikovi dodává klidu a rozvahy, pevnosti a vytrvalosti, cholericovi jest uzdou a hrází, aby se nedal unést a nevybočil z patřičných mezí, melancholika sílí, aby se ze zádumčivého hloubání vzchopil k dílu, flegmatika učí pře-

máhat ospalost a lhostejnost. Lékař, který není oduševněn vědomím povinnosti, zahrává si s životem pacientů, a kněz, jenž jest mu podoben, kupčí s nesmrtelnými dušemi. (Od-padlí!) Co dodává otci rodiny té důstojnosti, kterou spíše cítíme než poznáváme? Vědomí odpovědnosti! „O mne se opírá celá rodina; jde netoliko o mou osobu, jde o ty, kteří jsou mi svěřeni.“ Jest svědomitý v úřadě, aby nepřipravil své drahé o chléb, chrání se rozhazovat, odepře si nejednu radost a nejedno potěšení.

Nedostatek sebezáporu jest příčinou všeho zaviněného zla ve světě. Začneme od Adama... Nedovedl si odepřít zapověděné ovoce, a co tím uvalil na sebe, co na syny? Jeho činem se vymanily nezřízené vášně z područí rozumu, vlekou za sebou vůli a spolu s ní celého člověka na cestu širokou, vedoucí k zahynutí. Ted' dostat dravého tygra do klece za železnou mříž zpět! A to není v naší moci. Bylo výsadou jediné ze všech Eviných dcer, že pro zásluhy a z ohledu na vznešenost a důstojnost výkvětu jejího panenského lůna jí Tvůrce vrátil původní rajský stav, že se v ní nikdy nezřízená vášně nevzepřela proti rozumu, aniž ovládla nebo se směla opovážit ke zlému svádět a ponoukat vůli. Neposkvrněná... Ale my? Zranění dědičnou vinou, všichni, do jednoho, a ten jed v nás tropí bez ustání své zhoubné dílo. Naše povinnost? Nezřízenosti krotit a držet na uzdě! Nedat se jimi ovládnout, nedat se od nich vléci na cesty zakázané! To znamená boj — celoživotní boj.

Mnoho zla ve světě, které jest námi nezaviněno; živelní pohromy, nemoci, smrt a podobné rány, o kterých lze nanejvýš říci, že je zavinil náš praotec neblahé paměti, nikoli osobně my. Ale oč víc ve světě zla, které jest zaviněno námi! Jeho příčina? Jedna z trojí nezřízené žádostivosti, těla, očí a cti, a ty všechny vyrůstají z neovládané sebelásky, tedy z toho, že chybí sebekázeň. Nedostatek sebezáporu, jenž „obětuje výhodu (rozkoš, potěšení) přítomného okamžiku budoucímu dobru“ (Smil.), jest příčinou všeho zla v lidském pokolení... To jest velké slovo, velké obvinění, nicméně do posledního písmene pravdivé. Tu se dva pohádali, proč? Jeden nebo druhý nebo oba dva nechtěli či nedovedli ovládnout hněv. Maličkost... která však nemusila být! Která jim ztrpčila půl dne nebo celý den, snad týden, snad celý život, podle toho, oč šlo a jak ta výměna názorů vypadala! Fridrich II. Pruský byl by málem zaplatil ztrátou království, že nedovedl krotit svůj špičatý jazyk — nazval carevnu Annu „Spodnička II.“ Tam zas nešťastná rodina, zmařená existence, proč? V jednom případě nechtěl muž ovládnout touhu po kartách, v druhém touhu po sklenici, v třetím touhu po cizí

ženě, tedy zase nedostatek sebezáporu. Oude sebevrah uteče z života, z téhož důvodu, a jindy dojde k zhoubě celých národů, k hrozné válce, jen proto, že ten neb onen nedovedl ovládnout touhu po válečných vavřínech nebo po cizím území. Hledej vinníka všeho zaviněného zla v lidském rodu, od malé rvačky v dětské jizbě, na ulici nebo při hře, až k světovým pohromám, a najdeš vždy téhož; nemáme, nedbáme, necvičíme se v sebezáporu.

Chybí-li ti sebekázeň, jsi jako automat; stiskneš tu klapku, ozve se pískání, stiskneš onu, ozve se bručení, stiskneš tento knoflík, vyhodí krabici sirek, stiskneš onen, vyhodí krabici černého „viksu“ na boty, docela určitě, jak to na „visitce“ čteš. Nikdy místo leštidla nevydá ze svých útrob růži neb lilii. Není pokořující být takovým automatem? Něco tě podráždí, zakleješ; něco tě dopálí, budeš láteřit; přijde ti někdo nevhod do cesty, osopíš se na něho; máš-li rád pivo a uvidíš perlit se ve sklenice žlutý Gambrinův mok, vrhneš se s chutí na něj; krčmář vidí oknem, žeš dostal zpropitné, a nečekaje už nalévá „tvou“, jelikož ví, že tvé nohy tě zanesou do jeho kořalny; řekne ti někdo nadávku, ty jako ozvěna v Prachovských skalách mu ji hned dvojnásob vrátíš. Atd. atd.

Nezřízenost začíná mnohdy již v dětství — maličkostmi! Noviny se široce rozepisují o jakési vraždě. Proč se vraždy dopustil? Nenaučil se ovládat sám sebe v maličkostech. Jistě že v sobě nenosil vražedné myšlenky od dětství, ale nosil v sobě od dětství náruživosti, nepřemáhané nezřízenosti, a ty ho přivedly k truchlivému konci. Bud' prchlivost nebo hasterlivost anebo neústupnost, která nesnesla odporu. Katolický muž se dá civilně oddat, proč? Opustil první manželku! Nemyslíl to tedy upřímně před oltářem? Lhal jí lásku? Naprosto ne; tehdy neměl ani zdaleka myšlenek na rozvod; ale nenaučil se ovládat sám sebe v dětství, když šlo o cukrovinku, a nyní, když mu přišlo do cesty daleko těžší „sladké pokušení“, byl hotov. Jinde zase u příležitosti jakéhos jubilea se sešla vybraná společnost; u stolu oslavovali jubilanta, a pak kdosi zavadil o politiku, a dva kolegové, kteří se denně vídali v úřadě, se surově před ostatními pohádali k vůli jakési nicotnosti; jak trapný výstup! Nenaučili se ovládat, nedovedl se přemoci ten ni onen, aby věc alespoň odložili na zítřek, až budou sami.

Mys dobré naděje... Portugalci byli u Mysu Zeleného (Cap Verde) — obeplujeme někdy Afriku? Dvě stě let vytrvalé práce a pokusů, než dosáhli cíle. Neúnavně krok za krokem... Chceš být jednou muž? Chceš šťastně obeplout Mys dobré naděje, t. j. kritická léta, v nichž právě jsi? Leccos odložíš; život tě pořádně vykurýruje z neskromnosti

tvých klackovských let, kdy sis na matku houkl, z domýšlivosti, jež byla zvyklá, že ti vše bylo k službám atd. atd. Ale zmrhané tělesné síly, ztracená víra a pokálená čistota jsou ztráty, které se nedají napravit nikdy! A pak místo k Mysu dobré naděje, za níž jest volná cesta do země pohádek, zanesou vlny tvou loď k Mysu zoufalství na jihu Grónska, kde věčný led, kde mnohá loď zamrzla, kde mnohou ledové kry rozdrtily.

Trváš přesto na tom, že vše, co v této kapitole řečeno, jsou maličkosti, které nestojí za řeč? Učiňme tedy zkoušku: dokaž po tři týdny neprovinit se ani jednou proti některé z nich! Zkus — a poznáš, že je zapotřebí mnohého a vytrvalého úsilí, abys je všechny do jedné ovládl — předpokládaje, že ses jim doposud lhostejně poddával! Příští kapitola v jejich výpočtu pokračuje; tam možná uznáš, že už nejde o pouhé maličkosti. Jest nesporno, že si nemůže troufat na „velké“ ctnosti, kdo si tyto „malé“ neosvojil. Maličkost je maličkost, jak jsem již pověděl, ale sebekázeň, sebeovládání, sebevýchova, která je přemáhá, není maličkost, a nedostatek sebevlády není nepatrná chybička!

Duchovní terapie.

Než přejdeme k dalšímu, vyslechni krátkou, ale důležitou poznámku. Tato jakož i mnohá z příštích kapitol bude ranou do vody, nedostane-li se ti pokynu, s kterého konce „vzít věc do rukou“, jak sebekázeň a sebevýchovu v praxi provádět a cvičit. Obojí toto slovo bývá často jen otřelou frází, poněvadž se odezírá od praktického návodu. Jak vyhostit ze srdce nectnosti? Přečtení málo pomůže, o málo víc než kdyby ses chtěl učit plavat a plavecké umění studoval jen z knih. Máš-li rozum, uznáš, co o „maličkostech“ řečeno, a máš-li dobrou vůli, jistě po dokonalosti zatoužíš; ale od schválení a touhy k osvojení je cesta daleká. Cesta... Lépe řečeno: „P r á c e lopotná!“ A k té jest zapotřebí energie! „On myslí železné, své vůle pán...“ Mohl by i tobě vydat Camoens toto svědectví? „Římané užívali důmyslně téhož slova pro ctnost i pro mužnost (virtus); čím jest mužnost po stránce fysické, tím je ctnost po stránce mravní, a největší (opravuji: „jednou z nejtěžších ctností“) jest vítězství nad sebou.“ (Smil.)

Vypravovali mi o jistém zpovědníku, že k němu přišel neznámý věřící, jenž denně přistupoval k eucharistické hostině, a dostal od něho několik pokynů, jak zařídit svůj vnitřní život. Těch několik minut dostálo, aby zvolil nového kazatele za duchovního vůdce; byl vpravdě nadšen tím, co mu

pověděl. Za týden obvyklá sv. zpověď, a hned žádost za další instrukce. „Ale vždyť jste ještě nevykonal, jak vidím, to, co jsem vám řekl minule, ještě jste nedosáhl toho, neodstránil z duše ono; zatím zůstaňte u toho, a až budete s jednou věcí hotov, přejdeme k druhé.“ To se mu už méně líbilo, a když dostal podobnou odpověď zas a zas, opustil duchovního vůdce, od něhož si tolik sliboval... tolik pěkných slov! Snad od něho čekal kouzla nebo zázraky, nemysle na to, že půdu vlastního srdce musí sám vzdělávat, sám zorávat, sám plevel vytrhávat, sám zasévat. Jako on, tak bys pochodil i ty, kdybys letěl od jedné kapitoly ke druhé, každou se zájmem přečetl a knihu odložil. Ba i kdybys ji učinil svou každodenní četbou, málo by ti bylo spomoženo.

Čeho je tedy třeba? Denního zpytování svědomí! A to musí být spojeno s rozhodným předsevzetím pro druhý den! Při tom nutno vzít vždy jednu chybu do práce a tak dlouho ji přemáhat a potírat, až ji z duše vyhostíš, jednu ctnost a tak dlouho se o ni snažit, až si ji osvojíš. To jest práce lopotná, ne právě příjemná, ale naprosto nezbytná každému, kdo chce jakési dokonalosti dosíci. Zpytovat se: „Kolikrát jsem dnes do té chyby upadl? Při jaké příležitosti? Kde? Jak? Co k ní zavdalo podnět? Přemohl jsem ji aspoň někdy? Aspoň jednou?“ A potom předsevzetí: „Zítra si při té příležitosti dám na sebe pozor, zítra budu jednat nebo mluvit tak a tak...“ Při tom si určit nějakou nadpřirozenou pohnutku: „Zítra v pátek z lásky k trpícímu Spasiteli, na smír Srdci Páně... zítra v sobotu z lásky k nejsv. Panně... zítra v pondělí obětuji ty obtíže za duše v očištcích... zítra za obrácení hříšníků, za trpící, za vlast, za děti zanedbané, za dívky ohrožené...“

Podrobný návod k tomuto večernímu cvičení, nezbytnému pro každého, kdo chce ve ctnosti kráčet, ti nepodávám; najdeš ho jinde, na př. v knize Ve škole Kristově 166 nn. Uvádím slova ct. Tomáše Kempenského: „Tak velký pokrok ve ctnosti učiníš, jak mnoho se naučíš sám sebe ovládat.“ A připojuji francouzské přísloví: „Pouze první krok je těžký... jen první krok nás stojí námahu...“ Který duchovní vůdce by to nebyl kolikrát viděl na svých svěřencích! Vzpomínám nejednoho, jemuž šlo doopravdy o dosažení ctnosti a dokonalosti. „Prosím Pána Boha za ctnost vlídnosti, tichosti, pokory, trpělivosti, poslušnosti, ústupnosti...“ „Dobře činiš, ale samo to nepříjde. Musíš do brusírny! Pán ti dá jen pomáhající milost; pokusit se o to musíš sám, a začneme hned. Až se na tě, milý studente, doma bratr vztekle oboří, neřekneš tentokráte ani slova; ztráta to nebude, víru to nepoškodí, pohoršení tím nedáš...“ „Vy ode mne chcete,

abych ke všemu mlčel?“ „To nepravím; cvikem nabudeš zručnosti, abys dovedl odpovědět na podobné výpady, jak se sluší; ale začít musíš takto, jinak ctnosti tichosti nenabudeš. Lépe, abys brousil a obrousil své hrany sám; dáš při tom pozor, aby to tolik nebolelo; vezme-li tě do práce Pán Bůh, bývá to vždy těžší...“ První krok — jak strašně těžký! Druhý a třetí nejinak. Pak to jde lehčeji, ale jak dlouho trvá, než lze říci: „Teď ses naučil tuto nectnost ovládat, teď můžeš odpovědět, teď není nebezpečí, že padne kosa na kámen nebo ocílka na pazourek a že budou lítat jiskry...“

Musíme nejen zlé v sobě potlačovat, je nutno též probouzet (a pěstovat!) dobré prvky, doposud latentní (Smil.), v nás skryté jako semena v zemi. I v tomto případě nutno do brusírny. Všimni si obrazu, uvedeného v prvním odstavci předešlé kapitoly! Krása skrytá v opálu nebo v achátu vynikne broušením — a ctnosti, které se v naší duši ještě nerozvíly v plný květ, se nerozvíjí samy — i těm musíme dopomoci ke klíčení, k vzrůstu a k rozkvětu — sebekázní a sebezáporem! Dal-li nám Tvůrce do vínku už ctnosti „hotové“, tak zvané přirozené (ten od přirozenosti vlídný, onen štědrý, třetí skromný...), netřeba leč zušlechtit a učinit nadpřirozenými. Většina ctností však musí být dobývána a dobytá, jak železná ruda ze země, železo z rudy a ocel ze železa. Vymýtil jsi soustavným zpytováním svědomí ze srdce nectnosti? Jsi v polovině cesty; snaž se nyní týmž způsobem si osvojit ctnosti!

Zpytování svědomí... „Abych sám sebe poznal...“ A zároveň sám sebe reformoval! To jest vlastně cíl této duchovní terapie! Sebepoznání má kolikrát i zločinec. Luther ti může být dokladem. Z jeho korespondence lze vytvořit tak věrný jeho portrét, že lepšího si nelze přát. Doznává upřímně, že krom lakoty není neřesti, které by nehověl, že jest opilec, syfilitik, cizoložec atd., a co mu bylo toto sebepoznání platno, když místo sebe reformoval „špatnosti v katolické církvi?“ V kapitole 51. si porozprávíme více o tom, jak jest většině lidí vrozena snaha reformovat jiné, a kam ta snaha vede. Tyto stati posílají do brusírny tebe; nepraví ti: „Pošli do ní toho neb onoho...“

Poznej sám sebe... Máš tolik volného času, že ti je zapotřebí starat se o věci cizí, po kterých ti nic není? (Terentius.) Doplnuji a pravím: „Reformuj sám sebe!“ Kdybys chtěl věnovat pozornost a péči sám sobě, jak daleké pole působnosti by se ti rozevřelo! Uzavíráme tuto kapitolu slovy sv. Efréma: „Jsme duchovní dělníci (kupci, obchodníci), podobní světským kupcům. Vizte, jak si kupec počíná! Zisk a ztrátu každého dne počítá, a utrpěl-li škodu, snaží se bedlivě

ji napravit. Tak i ty, nejdražší, svědomitě čiň. Každého dne ráno a večer bedlivě uvažuj, jak se vede tvému obchodu, jak obratu. Večer vstup do komnaty svého srdce, zkoumej sám sebe a rci: „Urazil jsem dnes nějak Boha? Pronesl slova zbytečná? Hřešil ze zlé vůle nebo z nedbalosti? V něčem jsem bratra popudil? Něčí pověst poškodil? Objevíš-li, žeš v něčem utrpěl na duši škodu, snaž se, abys minulou ztrátu budoucím ziskem nahradil, abys znova tutéž ztrátu neutrpěl.“

33. Pavouk, křeček a jiní roztomilí čtyřnožci.

„Prosím, pavouk má dvakrát čtyři nohy...“ Děkuji za upozornění, ale už je pozdě tiskovou chybu opravit. Začneme tedy s tímto dvojnásobným čtyřnožcem. Našeho pavouka znáš, a čím se stal příslovečným, dobře víš. Komu říkáme pavouk? Sotva asi dívce, která si při práci neustále zpívá, ochotná, úslužná, každému mileráda poslouží, vždycky s úsměvem v tváři. Povím ti něco o pavouku chameleonovém, který žije na zlatonosném pobřeží v Africe. Zdá se ti, že patříš na nádherný pestrobarevný kvítek. Broučku, který hledá nektar, se zdá totéž; ale běda mu, jestliže se na ten „kvítek“ posadí! Vidiš, jak sebou ubožák zmítá; přistoupíš blíže a poznáváš, kdo v tom „kvítku“ vězel. Pavouk, který mění barvu těla z modré v bílou, z bílé v hnědou, z hnědé v zelenou, ze zelené v černou a pak zase v modrou. Tento živočich mi přišel na mysl, když jsem hledal obraz pro nevypočitatelného náladového člověka. Ale sotva bys uhodl, který člen říše čtyřnožců mi též vyvstal na mysli. Jelen, jeden z nejušlechtilejších ssavců! Hrdé, ušlechtilé zvíře — když je pozoruješ zdaleka, na svobodě nebo na obraze; když však jest uražen, skřípe zuby, zlostně kroučí očima, a v kleci? Hnusný zjev! Ve zvěřinci se ho bojí více než lva neb tygra, protože mu nelze nikdy důvěřovat; nikdy nepoznáš, je-li v dobré náladě či nic; bez jakéhokoli popudu se na tě vrhne, a jeho parohy jsou nebezpečnější zbraň než koníkova kopyta. Nic protivnějšího nad mrzouta, který svým rozmarem zakopne o každou maličkost. Jest jako „hrozné počasí, které nemá slitování ani s moudrým ani s bláznem.“

Po tomto krátkém úvodě přejdeme z říše živočišné do říše společnosti lidské a pohovoříme si o dalších ctnostech a nectnostech, jak jsem ti v předešlé kapitole slíbil, o nectnostech, jejichž semeništěm jest nedostatek sebekázně a sebevýchovy, které pučí a bují v duši „neobroušené“ sebezáporem a sebevládou.

A) Ovládej náladovost a přemáhej nestálost!

Náladovost, známka zženštilého ducha. Poddáváš-li se jí, jsi svému okolí nesnesitelný. Viz pana šéfa, jak vstupuje do kanceláře! Podle toho, jak zavře dveře, uhodne celý personál, jak se vyspal. Když klika pěkně cvakne, je dobře. Přirazí-li mrzutě dveře, vědí: „Dnes vrchnost jaksi špatně naložena.“ Když však bác!... Okna zařinčí, dům se otřeše v základech... „Ouha! Dnes pozor! Pan šéf... Doma bezpochyby výměna názorů s milostivou, a teď poslední dozvuky... Pokud možná z cesty, je-li ti kůže drahá...“ Lama, jihoamerický soumar, „velbloud Kordiller“, obyčejně poslušná „jako hodiny“, začne někdy na člověka plivat, z ničeho nic... Také ve „špatné náladě!“

Náladovost není počítána mezi hlavní hříchy; přesto jest zdrojem celé řady nedokonalostí. „Ta ještě nikoho nepřivedla do pekla!“ Podle toho, jak se to vezme! Píchnutí do prstu také ještě nikoho nepřivedlo do hrobu — rozuměj „samo o sobě.“ Ale známe případů dost, že zanedbané píchnutí už nejednoho stálo život. Podobně je to s nedokonalostmi v duchovním mravním životě; samy sebou tě neuvrhnou v záhubu, jsou ale kořenem různých hříchů, a ty mohou být duši osudné. V Y. pořizovali nový měděný kryt na chrámovou kopuli. „Vezměte k tomu prima materiál!“ „Stačí druhotřídní, bude to lacinější.“ Bylo, ale nedokonalejší; nebyl tak ohebný, jak by bylo nutno, při pokrývání se vytvořily tu a tam trhlinky, malé jako vlásek, těmi ponenáhlu vnikala voda, a po letech trámová shnilo. — Jde-li o stavbu, která má vytrvat věky, nesmíme litovat peněz na prvotřídní materiál; a když jde o budování věčnosti, chceš nedokonalosti přezírat? Všimněme si některých!

Nestálost, zhýčkaná dcera náladovosti; věsí se jí na paty, kamkoli se vrtne. Že lidé mnohdy vzácných duševních darů tak málo vykonají ve všedním životě, o duchovním pokroku vůbec nemluvě, má zde svůj důvod. Žene se do něčeho jako drak, ale brzo ho přejde chuť, pozbude zájmu na podniky a nechá všeho. Jeť předsevzetí při zrození žulou, však časem rychle slábne. (Shak.) Co v chvíli okamžitého vzplanutí a nadšení člověk sobě neb i jiným slíbí, to znenáhla zmirá, když i nadšení ze srdce vyprchává. Jen kdyby člověk vytrvalý byl, pak byl by dokonalý veskrze; ta chyba jediná ho naporád štve z chyby v chybu, ve hřích z hřichu. (Shak.) Lépe nezačít než neskončit. Těžší jest předsevzetí provést než učinit (Seneka) — proč? Protože k provedení je třeba vytrvalosti, vytrvalost předpokládá sebeovládání, a toho se nedostává nestálému.

Na lidi tohoto druhu není naprosto spolehnuti. Slíbí, zaváže se čestným slovem, a slovu nedostojí. Ohlášen několikadenní kurs, s velkými oběti se sjelo množství zájemců zblízka i zdáli, a kdo nepřišel? Ředitel kursu! Onemocněl snad? Nikoli; ale v poslední chvíli ho přešla chuť, a neuznal ani za dobré zatelefonovat, že nepřiđe. Zde, jak vidíš, přechází tato nectnost v bezcharakternost, ve velkou bezcharakternost a nesvědomitost, která těžce poškozujе bližního.

V y t r v a l o s t . . . . Nebyla Praha za jeden den vystavěna! Žádný dub nepadne hned první ranou! „Skoro, téměř, asi, bezmála nezabije ani komára.“ Vždycky jen začínat a nikdy neskonat, znamená námahu i čas utloukat. Nic nedělat napolo jest způsob vznešených duchů. (Wieland.) Začít dovede každý, pokračovat jenom prozíravý, dokonat pouze vytrvalý, a teprve konec korunuje celý podnik. Neoblomné a ocelové vytrvalosti portugalských mořeplavců se zdařil nadlidský tehdy podnik obeplout Afriku a pak celou zeměkouli.

Nedostatek této ctnosti zhatil nejeden velký podnik, když už byl u samého cíle. Karel III. Stuart byl u samých bran Londýna, ještě jen 40 km, Jiří II. se chystá k útěku, jistě by byl brzo seděl Karel na stolci svých předků — kdyby byl on i jeho lidé vytrvali! A naopak, kdyby nebyl v sedmileté válce v nejkritičtější chvíli vytrval Fridrich II., bylo by vše jinak dopadlo, ovšem ne v jeho prospěch. Udržet — těžší než obdržet! Ale i „obdržet“ předpokládá mnohdy „vytrvat“, jak v kázání o modlitbě pravil sám Pán. (Luk 11) Bez vytrvalosti by se nebyl nechápavý sv. Isidor sevillský stal církevním učitelem, nevýmluvný Demosthen králem řečníků, Ignác, Alfons. Bosko otci duchovních rodin, Windthorst zachráncem katolických spoluobčanů proti všemocnému Bismarckovi. isa v tom podoben irskému politikovi O'Connellovi, bez vytrvalosti Champollionovy by dodnes byly egyptské hieroglyfy nerozluštitelnou sfinjou, bez vytrvalosti Grotefendovy bychom stáli bezradní nad klínovými nápisy a před očima synů 20. století by se nebyla vynořila z noci dávných věků zasypaná netušená kultura mesopotamských národů, bez vytrvalosti Edisonovv bychom neměli žárovky atd. atd. Kolik velkých vynálezů a objevů jest dílem náhody? Mnoho bys jich nenačítal! Watt pracoval před 30 let, než se mu podařilo zhotovit parolod', Stephenson předvedl zrakům skeptických kraianů první lokomotivu po úsilí dlouhých 15 let: tento muž říkával: „Dělejte to jako já, vytrvejte!“ To by mohl po něm opakovat skoro každý vynálezce. Sta a tisíce pokusů, než dosaženo cíle! Vynálezce kamenotisku Senefelder neměl už ani haléře. a k pokusům jedinou mědenou desku, tenkou již jako papír (neměl na novou!), když konečně se mu podařilo objevit ta-

jemství nového umění. Kdyby byl zmalomyslněl, o rok, o měsíc, o týden dřív, bylo by vše ztraceno. Což objevitel Nového světa? Jaké nepřekonatelné překážky napřed se strany učenců, jejichž dobrozdání vlada Kolumbovy návrhy předkládala, a pak při plavbě samé; povolit malomyslnosti a nátlaku svých lidí jen o několik hodin dříve!...

Nedej se mýlit tím, co čítáváš v životopisech geniálních mužů, kterým prý šlo všecko hravě. Genius jest výjimkou, a ani jemu jeho vrozená geniálnost není bez vytrvalosti mnoho platná, stane se hřivnou zakopanou. Virtuosoové, jako byli naši čeští Ondříček, Kubelík, Kocián, dosáhli své výše neúnavným cvikem, o Correggioví, Tizianovi, Rubensovi a jiných mistrech štěte se dovídáš: „Ani jeden den bez čárky (cviku)!“ Nejedem méně nadaný vyvážil geniálnost usilovnou vytrvalou prací. Když nám, bohoslovcům 19 letým, připadalo studium hebrejštiny a jiných semitských jazyků těžkým, povzbuzoval nás profesor: „Sv. Jeronym, nejlepší starověký znalec Písma sv., doznává, že úpornou námahou si vpravoval do hlavy taje hebrejské mluvy...“ Kdyby se byl dal odstrašit, byl by připravil církev o učitele Písma sv.!

Chceš-li dosíci místa, naučit se cizí řeči nebo hudbě, řemeslu nebo čemukoli jinému, zmoci nějaký sportovní výkon, rozřešit nějaký problém, ať matematický nebo šachový, ať sociální nebo technický, ke všemu je ti zapotřebí vytrvalosti. Pouhá předsevzetí jsou laciná jako smetí, a pouhé náběhy tě nedovedou k cíli. „Vpřed! To slovo kouzelné činí z učně mistra, a vede s lodí lodníka v přístav, v blahá místa.“ (Nöthig.) „Nikdy zpět!“ znělo heslo hannoverského řádu sv. Jiří, založeného r. 1839. „Bez bázně a vytrvale!“ bylo heslem císaře Fridricha III. Malými ranami padají velké duby. To, co hledáš, dá se najít, čeho nedbáš, unikne ti. (Sofok.) Sokratovi prý vydala svědectví sama Xantippa, jeho světoznámá družka na životní pouti, že byl vždycky týž; zato své krajany nazval Horác s pohrdáním „smečkou nestálých Quiritů“ (římských občanů).

Za mých studijních let se psala v čelo vysvědčení i známka z pilnosti. První stupeň zněl „vytrvalá“. Na tom si studios nejvíce zakládal, dostaloť se jí jen několika nejlepším, třem, čtyřem; i ten, který měl vyznamenání, se někdy musil spokojit s druhým stupněm, s pilností „náležitou“. Není pochyby, že „mravenčí píle“ se vyznačuje především vytrvalostí. „Tvá žeň jest ještě osením.“ (Ovid.) Abys jednou mohl sklízet, je třeba trpělivosti, práce, a hlavně vytrvalosti. Z prstenců se skládají řetězy, největší stromy byly kdysi proutky. Mnohdy ti jediný den dá, co ti odpíral rok (Ovid), pročez nechať tvá udice vždy nad vodou visí; ve chvíli, kdy

se nejméně naděješ, chytne se rybka. (Týž.) Že krůpěj proráží kámen ne silou, ale vytrvalostí, že neustálým otíráním se opotřebuje i prsten, jak praví týž latinský básník, jest každému známo. Vynalož trpělivost a dost času, a z morušového listu budeš mít atlasovou krásu (roucho; orient. přísl.). Anglický státník Carlyle soudí: „Nejslabší živoucí tvor může něčeho dosíci, soustředí-li své síly na jediný cíl, kdežto nejsilnější nedokáže nic, jestliže své síly rozpytluje a tříští na všechny strany.“ O tom není pochyby. Nechytí-li podle našeho přísloví žádného zajíce ten, kdo dva najednou honí, není na tom lépe ten, kdo v životě jedná podobně. „Jenom má chudoba ustoupí, ne však má vůle.“ (Shak.) Není po dostihách, dokud koně nedostihli cíle. Kdo jednou trefí, není ještě střelec!

Rozmarně líčí týž anglický dramatik, jako nutno trpělivě a vytrvale sledovat cíl. „Kdo chce mít koláče z pšeničné mouky, musí čekat, až bude pšenice umleta.“ „A nečekal jsem?“ „Ovšem, na mletí, musíš však čekat i na prosívání.“ „A nečekal jsem?“ „Na prosetí ano, ale nutno počkat i na zkynutí.“ „Já jsem stále čekal!“ „Ano, na zkynutí, ale pak přijde ještě se slovem „potom“ válení těsta, formování koláče, vytopení pece, upečení, ba i na vychladnutí musíš čekat, nechceš-li si spálit pysky.“ Tuto lekci dává Pandarus nedočkavému Troilovi. Obtíže slabého zastraší, energickému jsou vzpruhou. Vypadlo mi z paměti, kdo jest autorem výroku, že obtíže jsou k tomu, abychom je přemáhali, ne abychom před nimi couvali. Nedočkavý chce, sotvaže vloží símě do země, by z něho už byl dub. Je třeba kout železo nejen dokud jest žhavé, nýbrž tak dlouho, až bude žhavé. (Smil.) Rozřeš jeden problém, a zvládneš druhý. (Týž.) Kdo pracuje pro veřejné dobro, seje mnohdy beznadějně; símě leží dlouho pod sněhem, a než přijde jaro, kdy vzklíčí, jest rozsévač snad již pod drnem. (Týž.) Uvědomil si, že to platí o velkém papeží Řehoři VII., od protestantů tak nenáviděném? Nedočká se každý jako Jan Bosko, aby viděl hojnou žeň na poli, které vytrvale oséval, zorával, a potom zkrápěl.

Platí-li toto vše o přirozené ctnosti, platí to měrou daleko větší o ctnosti n a d p ř i r o z e n é. Vytrvat v práci o vlastní dokonalosti! O spáse své duše! O zajištění nabytých ctností i zásluh! Jako jinde, jest i zde denním zjevem, že začít je lehké, vytrvat těžko.¹⁾ „S počátku není třeba mnohého po-

---

¹⁾ Neodporuje tento výrok tomu, co řečeno na str. 297? Nikoli! Tam řeč o sebezáporu, a tam jest první krok těžký, další všechny snadnější; zde mluvíme o jakékoli práci a podniky, a při tom jest první krok lehký — vábíť nás už sama

vzbuzování, poněvadž i nejlínější člověk, chystaje se k práci, vynakládá na začátku dbalost co největší. Ke konci však, když větší část díla jest hotova a nezbývá leč stavbu dokonat, tu d'ábel silněji útočí, počínaje si jako piráti; nepřepadají lodi, když z přístavu vypluly (protože jsou prázdné!), nýbrž když se plny nákladu vracejí; tu vynakládají všecken svůj důvtip. Tak i d'ábel, vidí-li, že jsme mnoho nashromáždili a že naše loď jest plna drahokamů, tu se na ni vrhá, aby ji potopil." Sv. Bonaventura nás povzbuzuje: „Musíme být moudří, když se rozhodujeme, odvážní, když se k podniku chystáme, mužní, když svůj cíl sledujeme, a vytrvalí, abychom ho dosáhli.“ Jejich výroky korunuje slovo věčné Pravdy: „Vytrvej až do konce, a dám tobě korunu života. (Zj 2. 10) Jenom ten, kdo vytrvá až do konce, bude spasen.“ Je to jedno z posledních naučení daných apoštolům (Mt 24. 13) a výstraha nám, vyslovená při předpovědi o konci světa. „Měj se bedlivě na pozoru, abys o obé nepřišel tím, že to ni ono plně nesleduješ, o vezdejší i o budoucí blaženost.“ (Efrém.)

Vytrvat může jen ten, kdo má lásku a zájem o věc, o kterou jde. Nemáš-li zájmu o svou spásu a lásku k vlastní duši, oč můžeš vůbec ještě jaký zájem mít a co můžeš ještě milovat? Sv. Jeronym mluví ze zkušenosti, když konstatuje: „Mnohé panny v andělské ctnosti osvědčené na samém prahu smrti daly věnec z rukou.“ Jemu přisvědčuje Řehoř Vel.: „Denně se to děje: spravedliví ze ctnosti vypadnou, jiní zaujmou po jejich pádu místo života.“ Proto má satan více zlosti ze ctnosti stojících než potěšení z křehkosti klesajících. Že cesta do pekla jest dlážděna samými dobrými předsevzetími, pověděl nám už katecheta ve škole, a Jiří Herbert k tomu dodává, že peklo je plné dobrých úmyslů, pojatých a neuskutečněných! Nepřiprav se o korunu svých zásluh tím, že v polovině nebo v posledním úseku cesty s ní sejdeš! Větší hanba jest získaného vlastní vinou pozbyt než vůbec nezískat. (Sallust.)

Jako nestálost je protiva vytrvalosti, tak v á h a v o s t jest opak rozhodnosti. Spřízněné jsou ty i ony. Váhavost. . . I ona má na svědomí, že nejedno slibné dílo se zhatilo a že nejedna kořist unikla. Kdo stále pozoruje vítr, nedá se nikdy do setí, a kdo stále hledí na mraky, nerozkývá se nikdy ke žni. (Kaz 11. 4) Kdo se příliš mnoho rozmýšlí, velmi málo vykoná. Není každá váhavost diplomatický nebo strategický

---

novota věci, změna atd.; obojí toho lakadlo pomine, sledujeme-li neúnavně a vytrvale jeden a týž cíl, a co nás novotou zajímalo a vábilo, to nás pak jakousi fádností a jednotvárností odpuzuje, stává se unavujícím, přestává „bavit“ . . . A to platí, jde-li i o duchovní život!

trik jako u římského konsula Fabia nebo u Alby, španělského vojevůdce v Nizozemsku. Filip II. Španělský touto nedokonalostí podvrátil velmocenské postavení své říše; že jeho loďstvo („armada“), jemuž by daleko ubožejší anglické nebylo odolalo, bylo zničeno bouří, zavinil tím, že váhal a váhal, a pak najednou přes varovný hlas admirálův se hnal střemhlav „do toho.“ Zatím co se Řím rozmýšlel, padl Sagunt. (Livius? Cicero?) Goupil de Préfelu praví r. 1789: „Katilina jest v branách, a vy ještě uvažujete!“ Příslovečný Hanák, u něhož trvá dlouho, než se rozkýve, není ojedinělý zjev ve světě. U Calderona filosofuje jemu podobný: „Ó jak milerád bych chtěl odtud prchnout, ani k útěku však nemohu se vzepnout.“ Srdcem jdou a nohama stojí. (Dante.)

Švédský král Karel XII. za války se Saskem „navštívil“ jejich krále Augusta II. v Drážďanech. Provázen jen třemi důstojníky legitimoval se v bráně: „Jmenuji se Karel a jsem dragoun.“ Žene se k paláci, bez ohlášení vrazí do králova pokoje, pozve se k snídani, počíná si pánovitě, jako by byl ve svém městě a ne v nepřátelském, načež se stroze rozloučil a vrátil se ke svým, kteří umírali strachy o něho. August svolal nazítří státní radu. „Dnes přemýšlí, co měl včera udělat...“ Ani mu na mysl nepřišlo vetřelce se zmocnit, a ten mu v září 1706 diktoval mír. Ale Karel sám vytrvalosti neměl — pravý opak svého nepřítele cara Petra I. R. 1700 porazil jeho pateronásobnou přesilu; car prohodil: „Náš bratr Karel nad námi ještě nejednou zvítězí, ale my se tomu od něho naučíme, a nakonec vyhraje my.“ Znal jeho nestálost! Za devět let se splnilo, co předpovídal. Karel vynikal nad tohoto polovičního barbara mnohonásobně, měl neobyčejné vojevůdcovské schopnosti a vycvičenou armádu, ale poddával se náladovosti a nestálosti tak, že dostal málo lichotivý titul „Don Quijote severu.“ Byly to někdy skutečně bláznovské kousky, co trpěl. Blücher, spolu s Wellingtonem vítěz u Waterloo, byl podle hesla i jednání nazýván „General „Vorwärts“ — generál „Dopředu.“ Zato o Daunovi pravil Lattille: „Jest jako stvořený, aby vedl stoletou válku bez valných výsledků.“ Pravý opak rázného Loudona! O Guisovi, jenž proti svému králi Jindřichu III. tasil meč a pak zůstal stát na půl cestě, řekl Alexander z Parmy: „Dělal-li legraci, učinil příliš mnoho; dělal-li to doopravdy, učinil příliš málo.“

Ale věz, že rozvaha není váhavost, a ukvapenost není rozhodnost! Tyto ctnosti a nectnosti, kde na pohled zasahá jedna do druhé, musíš se učit rozeznávat, což nebývá právě lehké, a jen ctnosti si osvojit, což je nadmíru těžké. V kap. 28. ses dočetl, že ctnost jest vždy uprostřed mezi dvěma nedokonalostmi a nectnostmi; tak i rozvaha mezi váhavostí a

ukvapeností. Opožděný tah stejně jako ukvapený může vést k prohře šachové partie, váhavost Hannibalova ho připravila o ovoce vítězné bitvy stejně jako ukvapenost Terentia Varrona připravila Římanům porážku u Cannae.

Jako vytrvalost a její opak, tak i rozhodnost s protipólovou váhavostí má nemalý vliv i na nadpřirozený život. Jako jest nemalou výhodou pro život milosti, je-li kdo od Tvůrce obdařen „šťastnou“ povahou, tak jest i značnou závadou, nenaučil se vládě nad přirozenými nectnostmi. Ty potom brzdí všecek pokrok v dokonalosti i svatosti a mohou zavinit i ztrátu věčného cíle. Misionáři, exercitátoři, kazatelé, ti všichni svorně a důrazně varují před odkládáním obrácení a pokání, dokládajíce své vývody nesčetnými výstražnými příklady.

Toto odkládání nemá vždy důvod ve lhostejnosti a nechuti k pokání, a ještě vzácnější bývá zjev, že odkládání nápravy a polepšení jest hříchem proti Duchu sv. Mnohdy, byť ne nejčastěji, jest jeho pramenem nectnost, o níž jsme se rozhovořili. Člověk váhavý, nerozhodný... Poddává-li se své nedokonalosti v životě všedním, dá se čekat, že tím spíše jí podlehne, když jde o věc jeho přirozenosti nemilou a těžkou, o opravdové pokání. Mluvil jsem s dívkou neobyčejně hodnou a čistou. „Proč jsi tak dlouho čekala?“ „Než já se rozhodnu!...“ „A tím ses připravila o tolik výhod!“ Nešlo o obrácení ani sv. zpověď! Jaký div, že váhavý se těžko rozhodne, jde-li o to, aby se po dlouhých letech odhodlal k nezvyklému činu, k urovnání svědomí ve zpovědnici!

Pomocník dobrého Pastýře s žalostí pozoruje a pekelný lev si mne ruce vida, že taková nepřemáhaná maličkost mu vhání duše do spárů. Maličkost, která může mít velké následky, jako mnohá malá příčina mívá velké účinky.

B) Měj v moci sám sebe!

Rozmrzelost, další dcera náladovosti. Byl jsi mezi dnem rozmrzelý? Bud' sám k sobě při večerním zpytování upřímný a bezohledně vymáhej sám od sebe počet: „Proč...“ Víš, víš, v takovém případě bud'to zpytování z rozmrzelosti vynecháme, protože jsme se z ní ještě „nevyspali“, a tím postavíme nezřízenosti na hlavu korunu; nebo „utečeme“, nedáme si odpovědi, přejdeme celou věc, protože víme, že bychom se musili zastydět sami před sebou. V rozmrzelé náladě jsem celého půldne na celé okolí „brblal“ a byl všem obtížný, poněvadž mne pan X. nepozdravil, poněvadž byla přesolená polévka, poněvadž někdo bouchl dveřmi, když jsem po obědě dřímal, protože nedošly noviny se zprávou o vše-

řejší kopané, poněvadž paní Y. nepřišla na slíbenou besedu a já už se tolik těšila, protože synátor si roztrhl kalhoty atd. atd. Maličkosti... Rci: „Malichernosti!“ Vydat počet sám sobě, a udělat rozumné, pevné předsevzetí! Nepatřit k mrzoutům, kteří se o svou mrzutou náladu neradi dají připravit, kteří by bez ní nemohli být živi jako bručivý medvěd aneb krocan (po „moravsku“ morák), jenž jest nejhoupější zvíře, poněvadž stále hudruje a na ubohou morku se sápe, nemaje proč. Exercicie... Dáma vybuchla a ztropila povyk; co se pro všecko na světě stalo? Ale — starší dívky dostaly na 15 minut jinou četbu, jim přiměřenější, a ona, která měla dozor nad menšími, v tom viděla zlehčení svého majestátu; ani před hostem se nedovedla ovládnout a došlo ke scéně, na jaké byli domácí celkem zvyklí, ne však host; dáma pak funěla až do večera jak lokomotiva při silném stoupání. Už starý Horác radil: „Přemáhej nevoli!“ Není svoboden, kdo není pánem sebe samého. (Mat. Claudius.) Vše přijde na to, abys dovedl sám sobě poručit. (Cicero.) Vlídnot, usměvavost a zdvořilost, kterou snad obyčejně u takové dámy nebo pána pozorujeme, není ctností, nýbrž slupkou, pod kterou se tají neukázněné srdce.

„Viz, jak si mile bublá potůček, jak laškovně se vlnky ženou vpřed, nic nestaví-li se mu do cesty; viz, jak mile rozpráví si s oblázky, jak něžně každou vrbku pohladí, kol které spěje poutí do moře. Však víš, jak běsní, zuří divoce, když v cestu se mu někdo postaví...“ (Shak.)

Být otrokem své nálady... Žádné otroctví potupnější nad dobrovolné. (Seneka.) S vášněmi není kompromisu; buďto ovládneme my je nebo ony nás. Proto vybízí básník: „Směle v boj! Jeť člověk stvořen, sobě samému by vládl; v šik se všechny síly řadí, jednu jenom zavolá-li. Sobě sám se nepoddávej! Vlastní náladou se nedej nedůstojně zotročiti! Bezdůvodný smutek bývá obluda, jež lidský život zžírá, tráví, pohlcuje...“ (Calderon.)

Jen jednou zkus a přemož sebe sám! To zjedná tobě jakous zručnost včas, že přemůžeš se po druhé a zas. (Shak.) Michel Angelo, největší výtvarný umělec svého věku, stavitel, sochař i malíř, zahrnován přízní od všech, nevyjímaje ani papeže, byl slavný — a nešťastný! Proč? Protože příliš citlivý, popudlivý, náladový; zavínil, že styk s ním byl každému nadmíru těžký, s nikým se nesnesl, každý se mu pokud možná vyhýbal. Jednou pro nic za nic utekl z Florencie, po druhé z Říma, po třetí zase z Florencie, a tak sám sobě připravil nejtrpčí dny a týdny. Zvláště dívka se musí snažit náladovost ovládat. Z fyziologických příčin se u ní dostavuje občas jakási rozmrzelost a nedůtklivost; okolí pochopitelně

pravou příčinu nezná, a proto ji snadno pokládá za falešnou. „Včera vtělená laskavost, dnes jakoby jí moucha na nose seděla...“ Předrážděnost ovládat, aby nebylo zhola nic znát ani na tváři ani na hlase, to jest nemalá ctnost!

K „vládě nad klikou“, o níž byla na str. 300 řeč, se poji vláda nad hlasem, jak pěkně praví Foerster. Zaklepeš na dveře, a ještě než vejdeš, víš, v jaké náladě pán nebo milostpaní jest. Řinčící „Entrrez“ nebo mrzuté „Dále“... Přicházím si pro instrukce, a pán se do mne pustí — nevím, zda jsem přišel nevhod či zda šlo o věc jemu nemilou nebo nebyl-li naložen, ale tolik vím, že já k tomu příčinu nezavdal. Nebo ve společnosti... Dva se baví tak „umírněně“, že všechny přeřvou, vlastnímu slovu nerozumět. Onda zase studios poděšen vyskočí od práce. „Jaký je to vedle řev?“ „Ale — pan domácí šel k panu pensistovi na besedu, vykládají si o politice...“ Nedostatek sebekontroly! Zapomínají, že nejsou sami! Tento nedostatek se prozrazuje přílišnou výmluvností. Někdo jeví takový spád řeči, že labský vodopád v Krkonoších se mu nevyrovná; vysloví myšlenku dříve, než ji zformuluje, jako primán naučenou básničku, nemysle na to, co říká... mluví, co „mu slina na jazyk přinese.“

„Každý hlas má svou historii“, praví týž pedagog. Kdo se neustále hádá a na podřízené od rána do večera huláká, má hlas jako tur. Přišel k sv. zpovědi důstojník. „Prosím vás, potichu! Vždyť je vás slyšet po celém kostele!...“ Ať dělal co dělal, potichu mluvit nedokázal, musil odejít do druhé sakristie, kde byli neslyšeni. Nebo zachovávat mlčení, když třeba. Jest známka nevzdělanosti, neovládanosti, netaktu, bezohlednosti, když se večer bavíš s kolegou nebo s kolegy, nemaje ohledu, že rušíš jiné, kteří unaveni by už rádi spali. Nejinak při exerciciích. Víš, že zachovávání mlčení není hlavní věc, ale nedovedeš-li se v této maličkosti přemoci, nenamlouvej si, že bys dovedl být mučedníkem. Navykni si mluvit vždy vlídně a klidně tam, kde nemáš důvodu být rozhorlen. Bylo snad třeba rázně vyhubovat nedbalému služebníkovu? Budiž; ale sápeš-li se bezdůvodně i na jiného, je vidět, že jsi neměl hněv v moci ty; hněv ovládl tebe! Viz o tom kap. 34.

„Vláda nad obličejem.“ (Förster.) Což musí každý na tvé tváři jako na vývěsní tabuli okamžitě poznat, zda tě dnes potkalo něco milého neb nemilého? Matka nedovolí dcerušce na besedu, a dívence se protáhne obličej o 15 procent, hlas o kvartu nižší, ohrne pysky jako zkrivený rohlik, chodí jako prkenný panák nebo jako morous, do večera nemluví. Milostivá dostala migremu a není s ní řeč, protože služka ráno bouchla dveřmi, když milostivá ještě spala. Jen kdyby přišly dámy na čajový večírek, migrena by okamžitě

přešla! V jednom ústavě se dívka asi 14 letá svěřila: „Dnes mi bylo tak smutno, byla bych stále plakala nebo se rozjela k mamince si postěžovat, ale z lásky k Ježíškovi jsem se přemáhala, žertovala, a když už jsem nemohla dále, rozběhla jsem se do kaple k svatostánku. Jindy jsem se zdržela nelaskavého slova, když ke mně přišla družka s nevhodnou prosbou.“ Nezdá se ti, že v tomto jednání se jeví značná dávka mravní síly, na niž by se nezmohl mnohý dospělý? Ale právě tak jest mravní síly třeba k tomu, když jsi pokoušen k přílišné veselosti, t. j. bujnosti a nevázanosti; uč se krotit bujného oře, aby příliš nevyhazoval!

Světci i v bolestech se tvářili klidně, takže nikdo netušil, co se pod usměvavou tváří kryje. I pro to bych mohl uvést doklady z života dětí. Nemocná desetiletá, v bolestech na lůžku, v noci heroicky přemáhá bolesti, chvílemi se zakousne do kapesníku, jen aby nekřičela a matku nevzbudila. Nevím, zda by se mezi mými čtenáři našlo mnoho těch, kteří by dokázali totéž! Jinde dívka 15 letá se těší na výlet; ještě nikdy nejela po člunu. Ale najednou onemocní sestra — nechá ji samotnou? Otec mimo dům, matku nemá — dívka se vzdá své radosti a zůstane u sestry, čte jí, rozptyluje ji, a to s radostnou tváří, nikoli mrzutě. Jinde šlo o vyjížděku do hor, autem; dívka se těší — a v poslední chvíli se ukáže, že není dost místa; jeden musí zůstat doma; kdo se k tomu odhodlá dobrovolně? „Já —“ a pomáhá matce při práci.

To už je ctnost, vysoká ctnost. A dřívější příklady? Řekneš: „Maličkosti...“ Budiž, dejme tomu, že to jsou maličkosti, ale věz, že velké věci nedokáže, kdo maličkostmi pohrdá. Nezačal mistr malíř s tím, že se cvičil kreslit rovné čáry? Virtuos tím, že pomaličku smyčcem jel po struně? Dítě ve škole tím, že malovalo písmenka na tabulku? I charakter a dokonalost musí prodělat „školu“!

C) Nebud' netýkavkou

Další krok: ovládej nedůtklivost! Jaký jest rozdíl mezi ní a její sestrou? Rozmrzelost i náladavost se „vybijejí“ na všem, co jim do cesty přijde; na štěstí jsou jen přechodné. Nedůtklivost se „vybijejí“ pouze na tom kdo se jí dotkne, ať vědomě ať nevědomě, ať zúmyslně ať nerad; na ostatní se při tom může usmívat jak úplněk, zato jest vlastnost trvalá. Není známkou malicherného ducha, být jako africká citlivka? Zavadíš o ni, ba jdeš jen mimo, a hned se chvěje, svírá listy — a pod listy se objeví trn, jenž propíchne vojenskou botu! Takoví bývají nedůtkliví; chtějí, aby na jejich nervy měl každý ohled, a při tom myslí, že bližní jest dubový pařez.

Nevypělý duch, jenž nesnese ani doteku a cedí slzy pro každou maličkost. Tato nedokonalost se může stupňovat k těžkému hříchu! „Stěží lze uvěřit, čeho jsou ženské schopny, domnívají-li se, že byly uraženy. Střez se u přítomnosti ženy, která si zakládá na nějaké přednosti, vychvalovat jinou, zvláště jsou-li soupeřky!“ Platí ne pouze o ženských!

Hned však upozorňuji na pravý opak citlivosti. Surovost... (Kap. 34.) Surovec bližního hluboce zraní, a vidí-li, že jest jeho jednáním dotčen, řekne hrubě: „Však tě nebylo“ nebo mentorsky: „Tys citlivá.“ Ano, já citlivá, ty surová; citlivost jest nedokonalost, surovost jest neřest a hřích — pamatuj si to, ať jsi kdokoli! „Já nemám citlivé lidi rád (ráda)!“ „A já zas ne lidi surové.“ Sotva by kdo věřil, že surový může být sám velmi citlivý, dotkne-li se ho kdo. Jak ona africká citlivka!

Nebud' surový, nebud' drsný, ale ovládej též citlivost. „Já jsem nervósní...“ Dříve se tomu říkalo po česku „protivný“ nebo „protivná“. Moderní cizí slovo pro starou neřest! Zlostný se vymlouvá na povahu, protivná na nervósnost a činí ji pláštikem, jehož úkolem jest přikrýt nějakou nectností. K sebekázi a k sebevýchově patří též ovládání tak zvané „nervósnosti“. Všimni si na jiných, jak je tato vlastnost nepěkná! Abys každé slovo odvažoval na zlatých vážkách, a ani pak nejsi jist, že nenarazíš. Stačí docela nevinné podněty, aby se popudil a rozlítíl. Prohodíš žert, a je zle; něco vypravuješ, na něho při tom vůbec nemysle, a je dotčen. Když sám do bližního netaktně rýpne, řekne, že si ho jen „dobíral“, když ho urazí, míní, že to nic není, že prý má „vznětlivou letoru“, ale běda, kdyby někdo zavadil o něho!

P o d e z ř í v a v o s t, neteř nedůtklivosti a citlivosti, vyrůstá ze smíšeniny, z nedostatku bliženské lásky a domýšlivosti. Začneme od konce! Domýšlivost — namlouvá si, že druzí se ve svých myšlenkách a řečech obírají bez ustání jenom jím. Nedostatek lásky — podezřívá jiné, že o něm jenom zle smýšlejí a jemu jen zlé činit chtějí. Citlivost — nicotné podezření se hluboce zarývá do srdce, jako by šlo o skutečně bezprávi. Nedůtklivost — dává bez okolků najevo, že je podezříván a z čeho je podezříván. Kdo na vše brýlemi zří podezřívavosti, ten vidí housenky i v naložené broskvi. Nedoslýchaví se musí mít zvlášť na pozoru, aby do této chyby nepadli. Věc je vysvětlitelná; dva nebo tři nebo celá skupina spolu hovoří, náš hluchý nerozumí slova, ale z hovořících někdo mimoděk na něho pohlédne, zvláště vybuchnou-li všichni v smích, a z bezděčného pohledu náš ubohý soudí, že hovoří o něm. Podezřívavým se může snadno stát i ten, kdo „nemá dobré svědomí“; slečinka se bezděčně obává, že přítomní prohlédli její umělou krásu, ať jde o na-

barvené vlasy nebo cokoli jiného, anebo že zvěděli o její tajené známosti. Kdo v sobě rázně nepotlačí sklon k této neřesti, stejně malicherné jako ohavné, stane se v obcování s bližními na výsost nesnesitelným a konečně v každé společnosti nemožným. Sám však hled', abys lidem této ráže nezavdával podnět, na př. tím, že v jejich přítomnosti s někým cosi potají šeptáš nebo hovoříš v řeči jim neznámé.

D) Bud' pánem sám sebe!

Další krok: ovládej se u stolu. Nežeň se útokem na mísy, nepovoluj žádostivosti, neodstrkuj a nezkracuj souseda, nepočínej si tak, aby každý poznal, nač jsi se od rána těšil. „Není se co bát nečistoty pokrmu, nýbrž nečistoty žádostivosti (= není nečistý pokrm, nýbrž žádostivost); a kdo jest, jenž by se nedal alespoň poněkud uchvátit za meze nezbytnosti?“ (Aug.; mluví o nenasytlosti.)

Kolikrát se již tento nedostatek sebeovládání vymstil v nemoci! Kolik předčasných hrobů! Muž, jehož jsem si velice vážil a jiní neméně, vzdělaný, šlechtetný. Lékař předepsal dietu. „Ale vždyť to jest má jediná radost!“ Nechtěl se zdržet sklenice, a za málo měsíců jsme stáli nad jeho rakví. Jiný se „nedovedl“ zdržet kouření, ač mu je lékař přísně zakázal, a nedočkal se ani 40 let. Po parném africkém dnu spěchá antilopa a žirafa k pramenu, aby svlažila rozpálené útroby. Ale právě u zdrojů vod číhá lev, očekávaje kořist; proto se antilopy blíží k vodě jen proti větru, každou chvíli se zastaví, větří, a zvětří-li nebezpečí, prchají, seč síly stačí. Ale běda žirafě, která nedbá povinné opatrnosti a z nedočkavosti po chladném doušku se žene k pramenu po větru!

O nestrídlosti si porozprávíme v kap. 36; i o ní platí slova: „Kdo si změkčile vychovává sluhu (své tělo), pocítí později, jak jest vzpurný.“ (Př 19. 21) Zde ti podává Písmo klíč k porozumění, proč je ti tak těžko zkrotit nezřízenou vášň. Změkčile jsi vychoval svého služebníka! Hověl jsi od dětství tělu, povoloval jsi maličkostem! Lydové, po porážce krále Kroesa podrobení Peršanům, se proti Kyrovi vzbouřili. Za trest musili nosit pohodlnou obuv, měkký šat, své syny vychovávat pro obchod nebo dát vyučit hudbě, nikoli je podrobit kázní a odříkání nebo je cvičit ve zbrani. „Za trest...“ Řekneš: „Pěkný trest! Hned bych s nimi měnil!“ Ale následky! Celý národ se stal změkčilým, nevzchopili se k obraně již nikdy, neměli ve své povaze zhola nic podobného lvu, jehož znak zdobí jejich mince.

Ovládej z v ě d a v o s t! Bud' všímavý, ale ne zvědavý! Jdi světem s otevřenýma očima, ale nestrkej do všeho prsty

nebo...! I ve vlastních věcech se po té stránce ovládej! Viz str. 291. Což se musíš na dopis nebo na noviny vrhnout jako ostrůžek na skřivánka? Zkus někdy dopis odložit na hodinu, na půl dne, na zítřek, poznáš-li na adrese, že jde jen o nějaké blahopřání, které nevymáhá okamžitou odpověď! Odepři si někdy zvědavou otázku („kdo hrál na včerejším divadle Popelku?“) nebo zvědavý pohled, neohlédni se, když se za tvými zády něco hne, zavři knihu, když jsi u nejnepřívětivější scény! Netřeba u stolu všeho okusit, netřeba ve společnosti každý vtip slyšet — netřeba také povědět každý, který znáš, netřeba patřit k lidem, kteří co nevědí, nepovědí. Mimochodem navrhuji: zkus někdy přerušit trochu dříve rozhovor s přítelem neb aspoň ho neprotahovat; pravím „někdy“; netřeba si to učinit pravidlem; ale nevím, jak pochodím s touto radou u snoubenců...

Většině lidí platí zvědavost za nevinnost; nanejvýš se nám protiví u jiných, ne na nás... když na př. pozorujeme, že někdo nenápadně napíná sluch, aby něco zachytil z našeho soukromého hovoru. „To je hrůza, jak jsou lidé zvědaví; tuhle jsem šla po ulici, a hotový sběh lidu; honem jsem se šla podívat, co to je, a nic to nebylo, jen náprava u vozu se zlomila...“ Pokládá jsi někdy zvědavost za hřích? Vyznával ses z ní? Těžkým hříchem ovšem není, ale ctností také ne. Cyklista spadne s kola, a veškerá „frekvence“ nad ním stojí s otevřenými ústy, veškeren „provoz“ na Národní třídě zastaven. Po chodníku se bere namáhavě ubožák o berlich, a všechno se za ním ohlíží; což necítíš, jak jest ubohému trapné vědomí, že jeho zjev působí všude divadlo? V kapli vrznou vzadu dveře, a jak na povel všechny nábožné dámy otočí hlavu od svatostánku. A to vše jsou nevinnosti vzhledem k větším proviněním. Vtírat se v cizí tajemství, naslouchat za dveřmi, číst nebo dokonce otvírat cizí dopisy, to nepokládáš za nízké a hříšné? Zařídít si v kostele pozorovací stanici, být vyložena celý den v oknech a pozorovat, kdo dnes na faru jde, mít jako hospodyně jistého „starého pána“ stanoviště u domovních dveří a vyptávat se každého, co od „milost-pána“ chce, chytnout se každého neznámého, který s tebou vystoupí z vlaku, provázet ho a „vytahovat z něho rozumy“, kdo je, co je, kam jde a proč tam jde, to všechno k pokroku v dokonalosti nikterak nepřispívá a bývá tvému bližnímu na výsost nemilé. Paní „inspektorka“ v Jiráskově Filosofské historii jest typus takové „klevetivé zvědavé“. Někdy dopadne zvědavý zle, trefí-li totiž na nepravého...

Z klece uletěl papoušek, a v zahradě rázem vrabčí valná hromada; sletěli se se všech okolních střech a prohlíželi si neznámého hosta. Jako zvědavé tetičky před prvním májem!

Napřed vyzvídání, už od března, kdo bude letos májovou po-
božnost mít, a když po šestinedělním čekání se konečně ne-
známý objeví na kazatelně, div že si nevezmou s sebou di-
vadelní kukátko. Že zvědavost způsobí někdy nemilou škodu,
jsi možná zakusil sám. Služebná... tu připálí buchtu, tam jí
vyteče na plotnu mléko, ondy shodila květináč, protože cosi
se venku šustlo a ona zvědavě letěla k oknu. Jak jest tato
nectnost někdy nízká! V N. se projednával skandální proces;
soudní síň plničká. Soudce se zahledí na galerii — — „Pro-
sím zdvořile všechny slušné dámy, aby tuto místnost opusti-
ly...“ Ani jediná se nehнула. „Nuže,“ rozkřikl se energický
pán, „ted' všechny neslušné dámy, hybaj ven!“ A dal galerii
vyklidit. O málo lepší jest zvědavost smyslná; přesnadno
může způsobit těžká pokušení a zavinit těžký pád. (Str. 79.)
Kolik příležitostí k sebezáporu skýtá den co den přemáhání
této nectnosti! Jak úrodné pole sebevýchovy!

Podivínství se obyčejně pokládá za vlastnost po-
vahy, tedy za vrozené a nepřemožitelné; a přece lze i proti
němu úspěšně bojovat, rádným sebezpoznáním i sebevýchovou
je z duše vyhladit, aspoň do té míry, že není bližnímu na
obtíž. Někdo je podivínem „od narození“, někdo se jím te-
prve stal. Samotáři, odcizení styku s bližním a nemající za to
náhrady ve styku s Bohem, lidé jednostranní (učenci, pro-
fesoři...), vydědění života, odstrkovaní, nemilovaní... Tu
a tam jest vypěstěno hloupou ješitností; chce platit za origi-
nálního, proto dělá všecko jinak než ostatní, jen aby na sebe
upozornil. Upozorní sice, jenže místo respektu, který chtěl
sklízet, stává se směšným. Vede se mu jako děvčeti, které
chce k sobě obrátit pozornost všech nápadným ústrojem.
Dosáhla, co chtěla, každý se skutečně za ní „obrací“ —
směje se jí! „Není nad originálnost! Každý po ní touží; lidé
chodí přes most, tož já půjdu louží...“ (Havlíček.)

Kdo se jednostranně zaměstnává výhradně svou sférou
myšlení, pozbývá porozumění pro skutečnost i pro styk
s okolím; snadno zanedbává zevnějšek, nikoli zúmýslně, ale
poněvadž „nemá kdy“ pamatovat na to, že už by bylo svrcho-
vaně na čase dát se ostříhat nebo že by bylo záhodno dát si
přišít utržený knoflík. Pro takové „maličkosti“ a „zbyteč-
nosti“ nemá učený pán smyslu. Činí i jiné věci, každému ná-
padné, nejsou si toho vůbec vědom. Učenecká roztržitost! Při
tom obyčejně lhostejný vůči všemu a vůči všem, jako Archi-
medes; jednou luskne prsty: „Už to mám“, a běží z lázni
domů zapomenuv se obléci; podruhé nedbá, že Syrakusy jsou
obléhány, ba ani neví, že jsou dobyty, jeho veškerou pozor-
nost zabírají geometrické figury, které právě do písku kreslí.
„Běž si, světe...“

. Máš snad svého „k o n í č k a“? Nezazlívám ti nikterak, ale přátelsky ti radím, aby ses měl na pozoru a nezaměstnával se ustavičně myšlenkou na něj a zvláště, abys o něm bez ustání nehovořil. Lidé, kteří nedovedou o jiném hovořit než o svém „koničku“, ať vhod, ať nevhod, ať to koho těší nebo nudí; všude a s každým hovoří o nedělní kopané, o baby-lonských vykopávkách, o bitvě u Králové Hradce, o pilulkách proti . . . , které sami vynalezli, o umělých hnojivech, o Ho-mérovi, Mozartovi, o detektivu Cliftonovi; kočující řečník musí pokaždé učinit poznámku o jesuitech, ať mluví o filo-sofii sv. Tomáše Aq. nebo o atomové bombě. Lidé, kteří sami pro nic jiného zájmu nemají, do situace bližního se vmyslit nedovedou, veškeré jejich myšlení se vyčerpává je-diným předmětem, a soudí, že to, co zajímá je, musí zajímat veškeré člověčenstvo. Takoví jsou na jisté cestě k podivín-ství. Pochval někomu jeho „konička“ nebo projev o něj zájem, a patříš k jeho nejlepším přátelům. A protože chytrost nejsou nikdy čary, najdou se chytrí lidé, více méně diplomati, kteří dovedou jejich libůstky vydatně využít. „Pane profesore, Vrchlický kolikrát užil slova juž . . .“ Pan profesor nechá zkoušení a jme se ohnivě vykládat, že správný tvar jest je-dině „již“ nebo „už“, a hodina fuč — to mládenci chtěli! Někde žádají za jakousi přednášku, docela bezúčelnou; každý ví: „Den cesty tam, den zpátky, a mluvit v prázdném sále . . .“ Nějaký filuta navnadí pana X.: „Mohl byste tam získat abo-nenty . . . získat členy pro spolek . . . udělat sbírku pro . . .“ Instituce, od kterých pan X. čeká spásu církve i vlasti . . . Jen mu to řekni, a už tam letí. Universitní profesor zoologie Y. se obíral studiem červů, a každý posluchač věděl, že při zkoušce nic jiného nepřijde. Prostudovali tedy jen jedinou partii z ce-lého širokého rozsahu živočichopisu. Ke cti našeho profesora budiž však řečeno, že se ze své nedokonalosti vyhojil. Jednou totiž proti svému zvyku vyzval kandidáta, aby mu popsal slona. Kandidát chvíli mlčí, pak začne: „Slon má chobot, to jest přívěsek červovitý. Červi se dělí v pět tříd. . .“ Od té doby „nepřišli“ při zkoušce červi již ani jednou. (Sděluje s udáním jmen prof. Arndt.)

Čím méně jest si svého podivínství vědom podivín, tím více píchá do očí jiné. Jaký „postoj“ k těmto lidem zaujmout? Podle toho, jakého druhu podivínství jest! Úmyslné („dioge-novské“) ignorovat, jak už Plato radil. Diogen v lijáku bos pod okapem, spousta diváků na něho hledí s otevřenou pusou — to on chtěl! Plato: „Přátelé, jděte pryč, a on půjde také.“ Někdy je vyléčíš též tím, že se mu směješ; na posměch ne-chce být nikomu ani „originální“. Není-li však úmyslné, nutno jednat v duchu lásky; nevidět, přehlédnout, a zvláště ne se

vysmívat. Člověk šlechetný má shovívavost se slabostmi bližního, i když jsou mu protivné. Cizí nedokonalost budiž ti školou, ukazujíc ti, čeho jest se ti vystříhat.

Zakusil jsi někdy rozpaky? Nemyslím na děcko, které osloveno strčí prstík do úst nebo se schovává za maminku. Ale dospělý... Proč jsi tak rozpačitý nebo rozpačitá, když tě máti přistihne, že píšeš nebo čteš milostný dopis? Rozpaky vznikají mimo naši vůli vůči osobám, vůči kterým jsme si vědomi buďto své nepatrnosti, na př. při veřejném vystoupení, kde se na nás rázem soustředí pozornost všech, anebo viny, ať skutečné nebo domnělé... znenadání překvapení, kde jsme chtěli být bez svědků. Nemilé rozpaky zakouší i zvědavý, je-li přistižen. Nezdá se tedy, že by tato nectnost byla naprostou neviností! Někdy se rozpačitost dostaví v nemilé situaci, kde jsme jaksi bezradní. Nelze ze sebe vypravít slova, zvláště jsme-li poněkud přestrašeni nebo zdá-li se nám, že jsme směšni; pak ani nevíme, co říci, kam dát ruce. Hermannův pan Vejvara by byl v takové chvíli nejraději vstrčil nohy do kapes. „Radš bych se byl neviděl... raději bych se byl viděl o sto honů dál...“

Typický příklad vypravuje van Oer. Ve „vybrané“ společnosti má sólo dáma X. Y. Vypravuje skandální historku o slečně všem známé — jaký div, že vzbudila všeobecný zájem! Všichni oči na stopkách, dáma středem pozornosti, s gustem rozprává své výklady, až dojde k nejnapínavějšímu okamžiku — vtom padne její zrak na jistou velmi pozornou posluchačku, o jejíž přítomnosti neměla tušení — sestra hrdinky její zajímavé historky! Slovo jí uvízlo v hrdle, pokoušela se vykótkat nějakou omluvu, ale nadarmo — a zmizela co nejrychleji z oněmělé společnosti.

Opak rozpačitosti a bezradnosti jest duchapřítomnost. Ta může kolikráte zachránit i lidský život a jiná velká dobra. Ve velkém ústavním hospodářství vypukl požár, ředitel se zamkl do pokoje a nikoho k sobě nepustil; řekne se: „Ztratil docela hlavu.“ Zato jeho zástupce konal divy; okamžitě postřehl, jaká opatření situace vymáhá, komandoval toho sem a onoho tam, a zachránil jak dům tak celou ulici. Při náletech jsme dovedli tuto imponující vlastnost důkladně ocenit! Když spojena se zmužilostí a obětavostí!

Zdá se mi, že tato ozdoba duše patří k těm, které jest nejtěžší si osvojit; zde bych ti dal skoro za pravdu: „Komu není shůry dáno...“ Nicméně i na ni se vztahuje sebeovládání, a nelze-li jí nabýt přímo, lze jí dosíci nepřímou; naučíš-li se ovládat v jiných věcech, vytreneješ ducha tak, že jako z půdy dobře zorané z něho bezděky vykvete i tento květ, byť i ve skrovnějších rozměrech. Není ovšem každá duchapřítomnost

chvalitebná a následováníhodná. Vidí-li klučina, že do krajáče mléka spadla myš, a hodí-li za ní kočku, je to spíše pro zasmání než pro ponaučení. Je-li kdo drzý ve chvíli, v níž bychom právem čekali rozpaky, na př. přistižený zloděj nebo lhář, je to známka, že v sobě utloukl veškeren stud. Ducha přítomnosti („Schlagfertigkeit“), hraničící s drzostí a otrlostí, se vyznačuje jistý druh táborových řečníků. Musí jí být vyzbrojeni, tito apoštolé lži a nepřátelé pravdy Kristovy, aby si pomohli, kdykoli jest nebezpečí, že budou přivedeni do úzkých; při věci, kterou zastávají, je to nasnadě! Pomohou si obyčejně nemastným vtípem, kterým zesměšní odpůrce a k němuž nesoudné mělké publikum tleská. (Str. 325.)

Řadu nectností jsme vypočítali — pro výstrahu, aby se s jich varoval! Skoro všechny ztělesnila příroda v opicích, tu v té, onu v oné. Kdyby každý člověk věděl, že to, co pokládá za hrdinství nebo chytrost, dovedou opice též! — V berlínské zoologické zahradě učili gorilu „jíst“ lžící, a naučila se tomu; „jedla“, jak žádá slušný mrav, ale jakmile nebyla pozorována, odhodila lžici a hubou přímo do mísy. V přetvářování je mistrem malpa; když nepozorována, pochutná si na cizím, a po provedeném kousku se tváří tak nevinně, jak by se nechumelilo. Někoho pozlobit, to její nejmilejší kratochvíle; tu chytnout kočku nebo psa za ocas, tam zatahat koně za uzdu a co nejrychleji zmizet... Vůči silnějším družkám starého světa se v menažerii otrocky plazí, vůči slabším je despota; mlsná, zlodějská, mstivá, na učiněné bezpráví zapomene a třeba po dlouhém čase znenadání kousne. Kotul v zajetí z pranepatrné příčiny lamentuje nebo se rozzlobí, šimpanz si počíná jak rozmazlené děcko, když se mu nevyhoví, válí se po hřbetě... Tropit neplechty, na to jsou jako stvořené, ale jen tehdy, když je tropit nemají. Když je jim dovoleno, t. j. když jsou nějakému kousku vyučeny, zkazí žert uprostřed hry, jako hloupý Honza. Obsuhují svého pána, přinášejí mu předměty, které si přeje, dokud je „nechytne rapl.“ Pak se jim však ani jankovitá kobyla nevyrovná. Neuposlušné, tvrdošíjné, typus neukázněnosti. Jsou-li v lese překvapeny a pustí-li se na útěk, stává se, že některé mládě omylem místo na svou samici skočí na hřbet některému opičákovi; ten však, třebaže má naspěch, udělí nezdvořilému „mladému“ několik pohlavků, aby věděl, že on není k tomu, aby mu prokazoval služby lásky.

Komu bys měl být podoben ty? Zpěváčku, jakým je na př. dlask zvaný kardinál; v jeho americké domovině ho vidat všude. Bud' si kde bud', všude vítán, všude miláček všech pro své pěkné peří, pro svůj milý rozmanitý zpěv, a krom toho i proto, že nikde nepůsobí škod. Protivná jest husa, vrabec

a jiní opeřenci svým neustálým štěbetáním a cvrlikáním, protivná jest jihoamerická narina svým neustálým mlčením, mrzutý snílek — milým jest přítulné zpěvavé ptáče, které ze zahrady vypudí jen neláska člověka, ať ublíží jemu nebo jeho hnízdečku.

34. Kvítek z alpských výšin.

Alpská růže, královna alpských květin — Okouzlí oko unaveného poutníka, když spatří na pusté stráni první růžový keř; nedbaje únavy dere se za ním, na skálu, s jejíž výše mu usmělavě kyne ohnivý kvítek. Od této chvíle ho provází stále a stále, celou cestou skalním labyrintem, zjasňuje mu truchlivé hodiny v tomto zádumčivém bludišti kamenité pouště, holých skalisek a moře balvanů. Všude stejně okouzující, zdobí tisícíronásobně alpské výšiny. Hned hoří jako osamělý plamének nad hučícím spádem ledové bystriny, hned zelenými keříky a rudými květy pokrývá celou stráň, louku, horu, která se překrásně se svým purpurovým pláštěm zrcadlí v rozkošném modrém alpském jezírku, jindy zase sype své krvavé lístky mezi ostatní dítky alpské květeny. Nejednomo neopatrnému nebo nešťastnému chodci, který na nebezpečné pěšině sklouzl a do hlubiny se řítí, podala jako záchranou ruku své větve. Blaze, komu na životní cestě kvete taková růže, uprostřed skalních stěn, ledovců, sněhu, cestou životní pouští a životních starostí! Na strmém vrcholu, nablízku věčného sněhu, kde již žádný strom nevrhá stín, kde při zemi se plazí kleč, kvete růže, toto svobodné dítko hor, plné životní síly. Jako královská dcera září na skalním trůně, nesouc korunu z květů, daleko krásnější nad zlatou, nezlomená a nevyvrácená bouří ani vichrem. „Kdo tě neviděl a tebe nezná, neví zhola nic o tvé kráse; kdo tě jednou uzřel, nemá chuti sstoupit s výše ve prach země zase...“

A) Růže, konvalinka, zvonek...

Není ti dáno být takovou alpskou růží? Vynasnaž se tedy, aby ses stal aspoň konvalinkou nebo zvonkem! Aby tvůj zjev a tvá přítomnost zjasňovala bližnímu jeho ve zdejší putování! Být v obcování takový, abys nikomu nebyl obtížný, nikomu protivný, nikomu neublížil, nikoho neurazil. Někdo má jemnost a taktnost vrozenou; dovede se vyhnout jakékoli srážce, ale nezušlechtili tento dar křesťanskou láskou, nelze jej nazvat ctností. Pán, všeobecně známý

svou „eleganci“, ale řekl-li mu kdo otevřeně pravdu, byť sebe zdvořileji, byla všechna „elegance“ ta tam, a „pán“ si počínal jako chasník před rvačkou. Někdo zase je nešika; všude narazí a nerad! Co dělat? Vzít sám sebe do kázně, snažit se, aby odložil, co v něm „neobroušeného.“

Z d v o ř i l o s t, t a k t n o s t . . . Lidé ve světě jsou zdvořilí, aby platili za vzdělance, aby si jí otevřeli kdekteré dveře, aby si jí zpřijemnil vzájemný styk. Vyznavače Kristova mají k ní vést vznešenější pohnutky! Uctivost jest projevem náboženství, které spojuje člověka s člověkem a všechny s Bohem (Smil.), vidouc v bližním obraz Boží, dítko nebeského Otce a spoludědice věčného království. Nebylo by pro nás zahanbující, že světák à la Knigge píše knihu o slušném zdvořilém společenském chování, a věřící by neměl ani zlomek toho, co každý neznaboh? Najdi mi světce, kteří s bližními, byť i nepřáteli, jednali nebo o nich mluvili a psali surově, sprostě, jízlivě! Tomáš Aq., František Saleský . . . Přečti si, co řečeno o Opatovi z Mileve na str. 378. Jen jediný starověký učitel církevní mluvil k odpůrcům drsně, a o něm se vypravuje, že papež X. Y., stojí před jeho obrazem, pravil: „Milý J., kdybys neměl v ruce bičik (kdybys nebyl tak velký kající), vyškrtl bych tě z martyrologia (kalendáře)!“

Vypisují několik slov z anglického filosofa Smilesa: „Pravá zdvořilost jest laskavá, zdržujíc se všeho, co by mohlo jiného mrzet; projevuje se šetrností. Mnozí z nedostatku taktu zbloudili na cestě života. Nadání jest moc, taktovost jest dovednost; nadání ví, c o třeba činit, takt učí, k t e r a k třeba činit. Způsob, jak jednáš s bližním, jest jednou z nejzřetelnějších známek, prozrazujících tvůj charakter. Zdvořilost jest nejlacinější zboží na světě, nejskromnější krásné umění, a přec způsobí tolik radosti a užitku, že se učenosti téměř vyrovná. Malé projevy zdvořilosti jsou drobná mince života; jednotlivé mají cenu nepatrnou, ale hromaděním dosáhnou důležitosti; jsou jako uspořené minuty a groše, které během roku nebo života velmi vzrostou. Přemnohému se leccos nepodařilo, protože neměl uhlazených způsobů. Drsnost a hrubost zatarasuje před námi dveře a zavírá nám srdce bližních. Netaktní raději oželi ztrátu přítele než by si odepřel „vtipný“ žert; jest zpozdilec, kdo na sebe uvalí hněv jiného, jen aby na chvíli vyhověl své choutce. Jsou lidé, kteří se svou neotesaností honosí. Těžko mít rád člověka, který naši sebeúctu uráží a vidí v tom jakousi pýchu, když nám může něco nepříjemného říci.“

Podobně mluví i jiní. Zdvořilost nestojí nic a zjedná vše. (Lady Montagu.) Ctnost sama uráží, je-li spojena s odpornými způsoby. (Middleton.) Člověk nemá víc práva nezdvo-

řilost říci než ji vykonat, nemá větší právo jiného hrubě oslovit než ho srazit k zemi. Nedostatek šetrnosti pro cit jiných pochází ze sobectví, jeví se odpornými a drsnými mravy; příčinou jest nedostatek jemnosti a soucitu, nedostatek zřetele na věci, na pohled malicherné, kterými lze působit radost nebo bolest. Bez jisté míry sebezáporu se stává člověk ve společnosti téměř nesnesitelným. (Johnson.) Lidé, kteří nejsou nikterak zlí, ale nedovedou se ovládnout, vybuchnou, když jim odporuješ nebo proneseš názor, s kterým nesouhlasí; zřejmě, že takový výbuch nebývá provázen vánkem, který tě po tváři pohladí! Kolikrát jde o nicotnost, snad jen o to, jak by „se to mělo udělat“ — rozuměj v politice!

Sestrou zdvořilosti jest **ú s l u ž n o s t**. Vyniká nad ní tím, že v ní objevíš ještě větší přísadu lásky, ačli je taková, jaká být má. Posloužit, vyhovět, vyjít vstříc! Ne z pouhého společenského taktu! Z vyšších pohnutek, z lásky k Spasiteli! Pak jest každá taková službička záslužná, byť šlo o sklenku vody. (Mt 10. 42) Charita začíná doma. Prokazováním skutků lásky svým domácím se učíš pravé vnešené lásce bliženské, schopné velkých činů. Jsi k rodičům a k sourozencům neúslužný a neochotný? Pak tvá ochota k jiným jest pouhé pozlátko, falešné, nikoli pravá ctnost. Člověk vlídné povahy činí šťastným sebe i jiné, praví Arab. Láska, která se neprojevuje, není vůbec láskou. (Smil.) Nic snadnějšího než učinit někomu něco k vůli, když tě to nic nestojí; ale jsou lidé, kteří se nevyšinou ani na tento nejnižší stupeň, natož aby někomu vyhověli, když je to stojí oběť! Lidé, kteří mají zvláštní potěšení, mohou-li někomu udělat něco naschvál, a přec sami z toho nemají zhola žádný zisk! Co v tom zlomyslnosti! Udělají-li takového šéfem! Ubozí podřízení! Nemnoho lepší jsou neochotní. Akademička se táže jiné, již hotové, na jakousi maličkost. „A co já bych vám to říkala, já si musila všechno v knihách sama vyhledat, mně také nikdo nepomohl...“ Jenže tys neměla nikoho po ruce, kdo by ti byl pomohl! Ochotné srdce činí hbité nohy!

B) Nešikovní a neomalení.

Odkud pocházejí pochybení proti taktivosti? Za prvé, jak řečeno, z **n e d o s t a t k u s e b e k á z n ě**. Lidé, kteří bez zlého úmyslu, mnohdy i neradi se proviní proti jemnosti a slušnosti v řeči i chování: narazí tu, narazí tam, a je samy nejvíce mrzí, že se toho neb onoho nemile dotkli. Někdo klopytne i přes vlastní stín... přes nit... Napřed dáme lekci jim: „Nedostává se vám neustálé sebekontroly! Jen tak lze vysvětlit, že si nejste vědomi, že ve společnosti jste milí

jako moucha v polévce. Či si to uvědomujete? Pak se vám nedostává cviku! Chybujete, že nejdete do brusírny!" (Kap. 31.) A napomenutí nám? Slova apoštola: „Jeden snášejte břemena druhého!" (Gal 6 2) Nepopírám, že mnozí těch slov dbají; jeden z nezbytnosti, druhý z „politiky“, třetí ze společenského taktu, čtvrtý z vrozené jemnosti; ty tak čiň z lásky k Vykupiteli, a budeš šlechtný.

Za druhé pochází nedostatek taktu z *nadutosti*. Nadutec bývá zároveň neotesanec. Čím kdo v jeho očích jest, tím ho i nazývá, a jak o kom smýšlí, tak s ním i jedná, pohrdavě, nešetrně, pánovitě. Zním lidi, kteří si osvojili neotesané jednání, chtějíce být podobni „geniálním“ mužům, kteří prý bývají nadprůměrní hrubiáni, na př. Beethoven. Příteli, nedovedeš-li na těchto „geniálních“ zjevech napodobit nic jiného, pak toho raději nech! Neohoblovanost sama tě geniálním neučím! Nehleď k tomu, že taková surovost divně kontrastuje s jejich něžnými básničkami a mravoučnými povídkami. Pamatuji se, jak jsem se v pravém smyslu s hnusem odvrátil od takového člověka, když jsem jako student učinil první zkušenost toho druhu. Páni „od úřadu“ bývají po této stránce smutně pověstní; v Hanumanovi po nich Čech šlehl nemilosrdně, líče, jak se opičáci v opičím království zuřivě vyřítili z barikády fasciklů na občana, který se odvážil je vyrušit. Lidé, kteří si o sobě mnoho myslí, jenom sobě samým se obdivují, a proto jiné u porovnání s sebou za nicotné pokládají (Frant. Sal.) a s jakýmsi opovržením s nimi jednají. Myslí si, že o to zvětší svou čest, o kolik cizí čest zmenší (týž) a nadutostí ho v očích jiných sníží. „Ty nevíš, příteli, jaký jsi hrubián.“ (Goethe.)

Typičtí jsou v tomto směru vždy židé; v krámě, kde od zákazníka kyne rebach, jsou samá úslužnost; není-li na tobě závislý nebo od tebe placen, na př. v úřadě, jak právě řečeno, počíná si velmi pánovitě. Jiní nejsou ovšem lepší. Jak host vyhlíží, tak se pečeně připraví. Kdo má měšec prázdný, nechod' do toho domu žádný. (Nápis na kterémsi hospodě.) „Pojd' jen dál, ty milý hosti, máš-li grošů v kapse dosti; pojd' jen dál, rač jíst a pít; jsi-li bez nich, můžeš jít.“

Po exerciciích se ptám účastnice: „Seznámila ses rychle s novými družkami, jaký dojem na tě učinily?“ „Láska k Marii a láska vzájemná jest na nich nejnápadnější a nejkrásnější. Kromě toho září z A. mariánská dobrota, z B. mariánská jemnost, z C. mariánská tichost, z D. radost a štěstí lásky Mariiny...“ Z čeho tak soudila? Z řečí, které pospolu vedly a v kterých se zračila jejich duše, a já musil doznat, že dívčina po prvé mezi nimi dlicí uhodla; podala správnou a věrnou charakteristiku. Kassiodor praví: „Chceš zvědět,

jakého srdce je tvůj bližní? Všiměj si, o čem nejraději a nejčastěji hovoří.“ Ano, podle toho poznám, komu jeho srdce patří, kdo jest králem jeho srdce; ale já bych jeho výrok poněkud pozměnil a řekl bych: „Pozoruj, kterak hovoří, a poznáš, jaké jest jeho srdce...“ Vlídna a láskyplná řeč nemůže být plodem nízké duše, ačli hovoří láskyplně ke každému, ne toliko k svým.“

Taktnost, nikoli nacvičená, strojená, „konvencionelní“, taktnost snoubící se s láskou Kristovou, jest jako milý vánek za letního vedra. Pěkné slovo železná vrata otvírá. Více než-li sečí získáš vlídnou řečí. Zlatý jest jazyk v ústech požehnaných. (Angl. přísl.) Slovo může působit blahodárněji než májový dešťík, může ranit ostřeji než zákeřníková dýka. Rána se zahojí, slovo se nezhojí. Hrot kopí z těla se vytáhnout dá, drsné slovo ze zraněného srdce se vytáhnout nedá. (Sapor II. Perský.) Jizva zůstane, i když se rána zacelí.

Praví-li přísloví: „Na ptáky lepem, nikoli cepem, kdo chce ptáčky lapat, musí pěkně pískat“, má na zřeteli jen přirozenou stránku zdvořilosti s jejími výhodami. Kolika chybí i ta! Kdo by neznal lidi, kteří hrubostí chtějí ovládnout pole, zahnat ze společného revíru „rivaly“ a „konkurenty“ jako pes štěkáním od plotu nevítané hosty! K těm, kdo za nimi běží, se zato sladkostí jen rozplývají — dryáčník nešidí toho (a nespílá tomu), kdo pro něj tluče gong! (Čínské přísl.) Rádi všechněm všechno povolíme (ke všemu oko zamhouříme) — s podmínkou, že budou bláznit spolu s námi (potáhnou s námi za jeden provaz; Řeh. Naz.). Dnes je ti smilníkem a cizoložcem ten, kdo ti byl včera čistým Josefem (dokud byl u tebe a s tebou), dnes je ti Jidášem nebo Kai-fášem, kdo ti byl včera Eliášem. (Týž.) Včera večer mne císařovna nazvala třináctým apoštolem, dnes Jidášem. (Chrys.) Samozvaní nápravci církve jednali právě tak. Husovi vytýkal Pálec, že jen jeho lidé jsou mu ctnostní, všichni ostatní špatní. Luther jest sám sobě svědkem svými literními produkty, v nichž svůj cynismus zvěčnil — u něho nenajdeš jiného než nadávky — na papeže, biskupy, mnichy, na všecky, kteří nechtěli běžet za ním. Zato ke knížatům, kteří ho drželi, byl až příliš devotní. Chceš-li si učinit úsudek o tom, je-li kdo taktní a pln lásky, pozoruj, jak se chová k těm, kteří nechtějí tančit, jak on píská!

Netaktnost se stupňuje v neomalenost, tato v neotesanost a v hrubost, kteráž přechází v surovost. Střela d'áblova jest jazyk zlý. (Pon.) Víš, že západní rozkol v církvi zavinila tato nectnost? Urban VI. svým surovým jednáním odpudil a proti sobě popudil kardinály, takže část zvolila druhého papeže, protipapeže, a křesťanská Evropa rozštěpena ve dva tábory

vzájemně se potírající! Co pohoršení, co zla, co krve, co hříchů! Tento rozkol přičinil k rozdmýchání husitství u nás a ke vzniku luterství v Sasku. Kolik nepřátelství zavinila surovost a urážky ve všedním životě, kolik soubojů, kolik vražd! Někdo rád svou neotesanost omlouvá: „Já co v srdci, to na jazyku.“ Máš pravdu, a proto se nediv, že oplývajícímu nelaskavostí jde každý z cesty!

Sv. Basil praví: „Ani ozvěna na poušti se tak věrně nevrací k mluvícímu jako potupy k nadávajícímu. Ten mu řekne, že jest nevědomec, druhý mu to oplatí a tituluje ho nevzdělanecem všech nevzdělanců. Ten ho nazve omezencem, onen jeho zas bláznem. Tak to jde dál, až všechny šipy nadávek vystrílejí, jazykem jako prakem na sebe všechny kameny vyhážejí, načež nastane pěstní vyrovnání...“ Tím přecházíme k další neomalenosti, k nicotným hádkám a sporům.

Co říci o hádkách? Bičem obušku nepřesvihneš. Diogen praví o dvou hádajících se ženských: „Zmije od zmije jed si vypůjčuje.“ P. Veselý asi nejednou viděl, co popisuje: „Dvě dračice jako ve dvou chorech zpívají: Ty dryáčnice... Ty cizoložnice...“ Neblahé vítězství, kterým přemáháš člověka a podléháš neřesti. (Bern.; když máš v hádce vrch.) Jen abyste se vzájemně nezadávali, jeden druhého kousajíce, napomíná sv. Pavel Galatské. (5. 15) Odkud hádky a soudy a spory mezi vámi? (Viz Jk 1.) Nebýt ostrých jazyků, přišli by advokáti na mizinu. Kolik procent stání a procesů zavinily jazyky sousedů a sousedek! Naši konšelé za starých dob vyřkli někdy soudní nález, který by byl ke cti i našemu století. Když se na př. obě strany jazykem posekaly, musily obě do šatlavy. V Kutné Hoře r. 1561: „Poněvadž se vyhledalo, že Anna P. a Jan N. jazykem nectným jsú se plundrovali, též pány zaneprazdňovali (soudem!), páni pro takové plundrování je oba v trestání bráti ráci a panu rychtáři, aby Annu špalkem a Jana kladou na obě nohy opatřiti rozkázal, poroučeti ráci.“ Podobně zněl rozsudek vyřčený ve Stříbře r. 1558: „Že taková rozepře pro velmi lehkou věc, kteráž ceny dvou grošů českých nepřevyšuje, k takovým těžkostem a zaneprazdňování práva skrze nezbednost stran obojích přivedena jest, protož pro takovou neslušnost a poněkud i zbytečnost páni ráci oba brát v své trestání, jednoho každého do libosti své.“ Ti se asi naseděli! V Kouřimi odsouzen na tři dny kovář, jenž v opilství vyslovil nadávku, a páni přidali: „Kdyby se kovář všedního dne, dělati maje, vopil a koho haněl, peněžítu pokutú potrestán bude.“ K šatlavě mu konšelé přidali ještě záповěď všech „šenkovních domů“!

Nemusíš i ty sobě vytýkat, že ses někdy přel o nicotnost, hádal se divě o komáří křídlo? Jednou se dva přeli o to, kdo

z obou svatých sourozenců, Benedikta a Scholastiky, byl starší, a po drahé chvíli se ukázalo, že byli dvojčata. „To je divné“, praví moudře jeden. „To se divím“, doplňuje ještě rozumněji druhý. Jednou na Nový rok si manželé přejí vzájemně hojnost požehnání k novému úseku společné pouti, ruku v ruce stojí u okna, hledí na zasněžený kraj. „Pohled, ta pěnkava má asi hlad, vidíš ji?“ „Vidím, ale to není pěnkava, to je vrabec.“ „Ale pěnkava to je, jen se dobře podívej!“ „Vždyť nejsem slepý, je to vrabec!“ „Tak si vezmi brejle a uvidíš, že...“ Skončilo to tím, že se na Nový rok pobili. Uplynulo dvanáct měsíců, na Silvestra sedí u čaje, a manželka začne: „Pohled, jaký nerozum jsme před rokem provedli, pro nic a za nic jsme se pohádali a pobili; nebylo to dětinské? Pro tu pěnkavu, pamatuješ se?“ „Pamatuji, jenže to nebyla pěnkava, to byl vrabec.“ „Ale dej si konečně jednou říci, pěnkava to byla!...“ A pohádali se a pobili se nanovo! V jednom internátě si napsala do deníku dívka asi 13 letá: „Včera se chtěla se mnou Z. hádat; ona se hádá s každým, ale já jsem si vzpomněla, že k hádce musí být dva a řekla jsem si: ‚Tou druhou já nebudu.‘ Proto jsem jí dala za pravdu a šla jsem.“ Nemohl by ses podle toho receptu řídit i ty? Jako onen muž na str. 332? Jde-li o nicotnost, dej hádavému za pravdu! Což musíš stát na svém, že tamhle na střeše sedí vrabec a ne pěnkava, až bude nějaká na střeše sedět? Překotí se proto svět? Není-li třeba hájit víru nebo vlastní práva anebo zabránit pohoršení, kývni hlavou a jdi — anebo bez dlouhých řečí a sporů mu ukaž, co o tom stojí v naučném slovníku. Je nutno se hádat, bylo-li na manifestaci účastníků tisíc nebo sto tisíc? Budeš mít pravdu, když druhého překřičíš? Řid' se alespoň radou: „Uděláme to jako advokáti, kteří před soudem se sváří, ale u vína jsou dobří přátelé.“ (Shak.) Slunce nezapadej nad hněvem vaším (Ef 4. 26), do večera ať je spor urovnán. Pro manžeské soužití je tento pokyn neocenitelný. Poznáš jednou sám!...

C) Kopriva a lopuch.

Ubírám se jednoho odpoledne za svou povinností, a vidím hlouček dětí se tísnit kolem matky. Paní byla jaksi ve špatné náladě, hlasitě hubovala a cosi mezi maličkými „dávala do pořádku.“ Zachytil jsem z poznámek tolik, že jsem poznal situaci. Jácisi uličníci házeli po děvčátkách ostnatými plody lopuchu, ty se jim zachytily ve vlasech, a teď nebylo lze je matce z vlasů vyprostit. Co měli uličníci ze své „zábavy?“ Nic. Maličké, jak jsem viděl, trochu slzely; nebylo asi lze lopuch odstranit, aniž by je to pořádně za vlásky netahalo.

Jak tito uličníci, tak každý, kdo nadává a spílá. Ať to dělá z jakéhokoli důvodu, ale tolik je jisto, že sotva příliš lehce osten ze srdce vyhostíš. **N a d á v k a**, hřích proti bliženské lásce, třebaže ho ve zповědnicích zrcadlech nacházíváme v jiné společnosti — obyčejně se uvádí mezi hříchy jazyka urážejícími spravedlnost (pravdomluvnost, tedy při osmém přikázání.) Vychovatelům se připomíná, že přezdíváním se netrestá; k nápravě chybuujícího nadávky rozhodně nevedou. (Basil), jenom si jimi ulevíš ve zlosti, a místo nápravy dojde k pohoršení. Láteřením neukřičí lékař žádnou nemoc. (Sofok.)

Někomu nadávání přešlo skoro v krev. Následky neblahé výchovy! Divme se tomu; žádej jemnost od člověka, který v surovém prostředí vyrostl! Jdu jednou se Sv. Hostýna, jakýsi výrostek pase krávy a pokřikuje na pokojné poutnice: „Čarodějnice...“ Můj průvodce se proto rozčiloval, a já ho chlácholil: „Prosím vás, co od uličníka chcete? V novinách studování uličníci jednají navlas tak, s rozdílem, že toho zde slyšíme jen my dva, tamty slyší půl republiky. Tomuhle zde na mezi to nutno spíše odpustit.“ Co nechceš, aby tobě jiní činili... Šebestová vypravuje o jakémsi hrdinovi, který sousedovi nepěkně přezdíval: „A kdyby vám dal někdo přezdívkou, co by bylo?“ „Mně? Ej mingeš, hlavu hned' na dvě!“ Tak smýšlí ne jeden článkař novinář. K tomu netřeba poznámky. Táž uvádí bohumilé přání kteréjsi Moravanky: „Kéž byste oblizly limonek (citron), aby vám jazyk do huby stahl; ne necháte žádnýho s pokojem, plkny uplkaný.“

Neblahá výchova... Ale co říci o těch, kteří nemají ani tuto chabou výmluvu? Potupa, nadávka, do které vkládá zlo-lajce všechen jed utajený v hlubině jeho srdce, ho mnohdy prozradí, a ty si řekneš: „Jsem tomu rád, že k tomu došlo; teď aspoň vím, co v něm vězí.“ Nikdo netuší, jak slovo zlé vši lásku otrávit dovede. (Shak.) Ta potupa jest vražednice jeho soucitu (Koriolánova, týž); nejen soucitu, i lásky, důvěry, oddanosti, úcty! „Zavraždi mne mečem a ne slovem“ (týž), když už zavraždit mne chceš. V dětských letech jsme čítali báseň o králi, který hrozil sousedovi armádou, bojem, válkou, vpádem, a „jedním slovem břitce mrazivým.“ Pak ale hnut lítostí sklonil zbraň, odvolal voje, jen „onoho slova chlad“ nemohl odvolat. Už byla řeč o čtyřech věcech, jichž nelze dostat zpět, a mezi ně patří promluvené slovo. Neovládeš se, unesen vášní promluvíš, a prozradíš bahnitou hlubinu svého srdce. „Vhled jediný do jeho duše mi tůně objevil jak peklo hluboké.“ (Shak.) „Jedno slovo uklouzlo mým rtům, a nemůže zase zpět. Uniklo, jde svou cestou, a tato cesta již nezávisí na mně. Jde, běží, letí, zastaví se tu, zastaví se tam, a žene se zase dál v divokém běhu. Tu zlomí

srdce, tam zničí dobré jméno, onde otráví radost, jinde naseje nedůvěry do duše... Vyvolá i jiná slova, která spějí, běží, letí... Kde bude konečně postavena hráz této spoušti, způsobené jediným slovem, jež uniklo mým rtům? Nepřijde nikdy ke klidu, a se vším, co toto slovo způsobilo, nahromadilo, s sebou vleklo, vypálilo, podkopalo, zničilo, zastaví se teprve na prahu věčnosti..."

Snáze sejmout pušku s líce nežli střely změnit chvat, snáze slovo potlačit než je potom odvolat. Není těžko hlavu srazit, těžko však ji nasadit; nesud' rychle, křivdu řeči často nelze napravit. Ve zlosti jazyka s uzdy nepouštěj! Ale horší, daleko horší, když někdo ne ve chvilkovém výbuchu hněvu, nýbrž s chladnou vypočítavostí namíří na bližního nadávku jako jedovatý šíp — s úmyslem, aby se jeho „okřídlený“ výrok stal populárním a protivníku podrazil nohy a tak ho ve veřejnosti znemožnil. Tu nějaký žid Gambetta vrhne v lid frázi: „Klerikarismus“, a nemyslíci dav ji učiní svou parolou — stane se běžným šlágr. Za mých studentských let řekl na táboře lidu jakýsi řečník katolíkům: „Jděte mezi Zulukafry“, a všechny žáby v jeho kalužích se rozkvákaly, hudly stejnou písničku, třebaže mnohý nevěděl, mají-li ti živočiši (Zulukafři) čtyři nohy nebo šest, aniž kde to roste, zda v Kočičině či na Kamčatce. V téže době vhodil jiný řečník ve tvář katolickým kněžím urážku: „Denuncianti“, a jako na povel se zase žáby rozkvákaly: „Denuncianti, denuncianti“, a přec ani 2% nevědělo, co to ten denunciant je. Jiný vyrobí ve své laboratoři šlágr: „Fanatik“, vmete ji druhému na hlavu, a zase studování a nestudování kvákají: „Fanatik, fanatic“, aniž vědí, co to je a proč tak kvákají. (Podle Albána Stolze.)

Tu přecházíme od nadávek k jízlivosti, která jest ještě těžší urážkou taktnosti. Při nadávce kolikrát dopálený pán nebere věc tak tragicky, jde jen o výbuch neovládaného hněvu. Jízlivost, kteráž není jiného leč posměch nebo výsměch s jakousi vypočítavostí vržený, pochází ze špatně tajené zloby a nenávisti a chce zúmyslně ranit. Husí brk (péro!) raní mnohdy hůř než tlapa lví. (Špaň přísl.) Jazyk dává silnou ránu, a proto má dvojí bránu (zuby a rty, dvojí ohradu!) Rána jazykem horší než rána kopím. (Franc. přísl.) Desfontaines, kněz lehkého života († 1745), stíhal kousavým výsměchem i nejvážnější muže, aby se stal populárním a oblíbeným v očích luzy; ta má vždycky potěšení, vidí-li, že nějaký mravokárce, byť sám neměl štít čistý, vystavuje veřejnému posměchu ty, kteří si od každého vynucují úctu. Jednou řekl básníku Pironovi, vida ho v novém pěkném šatě: „Ten šat není pro vás dělán.“ „A vy nejste dělán pro svůj šat“ (kněžský; str. 209). Despréaux (Boileau, † 1711)

musil jednou ve společnosti šlechticů vyslechnout přísné výtky slečny de Lamoignon pro své jedovaté satiry. „Ale aspoň na Turka mi dovolíte psát satiry?“ „Ani na Turka ne.“ „Tedy aspoň na čerta?“ „O nikom nemáme jedovatě mluvit.“ Tomu se říká srdce šlechtné! „Malá jehlička, a píchnutí bolí...“ Lékař pozná podle jazyka, jsi-li zdráv či nemocen, a podle tvých řečí pozná každý, máš-li dobré či zkažené srdce. Dostane-li se do hrdla něco nepravého, začneš kašlat; kdyby každý kašlal, když něco nepravého vyjde z hrdla, myslím, že sotva kdy by bylo kašláni konce. Zmije neuštkne, není-li drážděna, ale zlý jazyk uštkne, i když ho nedráždíš. (Schil.) A naopak, i kočka se stane tygrem, když ji utiskujeme a štveme. (Cerv.)

Jízlivost může pokládat za duchaplnost jen člověk omezený, o jaké ovšem v nesoudném davu nebývá nikdy nouze. „Výborně, ten mu dal...“ Touto nečestnou zbraní pracovali před lety ve volebních kampaních na táborech lidu placení mluvkové, jí se chápe kdekterý demagog. Luther takto odcizil církvi půl Německa, nevěra takto odcizuje duše Kristu. Dav vidí někoho beztrestně plivat po věci, kterou dosud pokládali za svatou, nebo po osobách a zřízeních, ke kterým pohlíželi s úctou, nepomní, že pes i na svatého štěká, a myslí, že pán má tím více pravdu, čím „duchaplnějšími“ mu jeho jízlivosti připadají a čím méně policajt zakročí — jako by byl v právu každý, kterého nechopí okamžitě žandarm za límec! „Nikoho, ani sebenepatrnějšího, člověka, neuváděj ve společnosti v posměch (tím méně v novinách); je-li hlupák, vzejde ti málo cti z vtipů, které na něho metáš; je-li dobrosrdečný, urážíš ho; je-li potutelný, mohl by ti nastrojit kousek, jehož by pozdě trpce litoval.“ (Knigge.) Chce říci: „Ty, který soudíš, že máš na zesměšňování jiných monopol a výhradní právo, nezahrávej si s touto dvojsečnou dýkou, zvláště nemáš-li příliš čistý štít; mohli by pro tebe vymyslet takové epitheton (přívlastek), že by ti zůstalo přilepené navždy.“ Nešlehej v cizí vrata prutem, aby do tvých neprali sochorem; kdo máš skleněnou střechu, neházej po jiných kamenem. Nemá-li tvou stopu nepřítel vidět, nesmíš kráčet po sněhu (čín. přísl.), chceš-li jiného oběsit, nesmíš sám provazu propadnout. (Goethe.) Odsoudili šlechtného, darebák že měl ho v zášti. Není vždy pravda, že pes štěká a vítr odnáší.

„Je vznešené, mlčíme-li, když všecka ústa o překot tupí, pomlouvají, snižují.“ (Týž.) Oběť leží, krkavci se slétají (Schil.), každý zkouší svůj um a svou sílu... Že v tomto případě netřeba velké síly, je dokladem královský lev nebo orel; ten se netkne toho, nač se vrhají supi a krkavci. Krom toho z polemik jest známo, že posměchem, potupami a frázemi pracují lidé, kteří jiných důkazů nemají.

Jak nízký jest a jak neblahé následky může mít posměch! Viz příklad v kap. 52! Někdy zesměšňujeme osobu, a v očích mnohého jsme zesměšlili věc, zvláště, jde-li o víru. Kurfirst Fridrich se táže po Wormském sněmu Erasma, kněze lehkého života, co soudí o Lutherovi. „Chybil ve dvou věcech, sáhl papežovi na korunu a mnichům na břicha“.¹⁾ Tato „duchaplňá“ odpověď se líbila Fridrichovi tak, že se stal mocným ochráncem Lutherovým; kdož ví, jak by bylo vše dopadlo, kdyby se ho tento vládce nebyl tak ujal! Erasmus později břitce vystupoval proti Lutherovi, ale zdaž si uvědomil, že sám mu připravil půdu? Tupil ve svých spisech zlořády v církvi, jenže neznal míry, čímž jeho posměch postihl nejen preláty a kněze, nýbrž i církev a víru. Podobně Havlíček, věřící muž; tupil osoby, a tisíce lidí odcizil víře. Ohyždná tvář není nikdy ohyždnější, než když si tropí z jiného posměch. (Shak.) Červ na květu růže — výsměch na rtech dívky. (F. Weber.) Archilodeus, řecký veršovec 7. stol. před K., si zjednal „jméno“ tím, že zavedl do básnictví jambický verš (metrum). Jedovatý muž, zasypával jedovatými verši Lykamba, protože nedostal od něho dceru, a to takovým způsobem, že napadený i s dcerou spáchal sebevraždu. Satira byla v rukou tohoto veršovce vražednou zbraní, špinil' kdekoho. Sparťané ho vykázali ze země, a skončil velmi smutně — dýka jednoho krajana, snad napadeného, učinila konec jeho životu i jeho vražednému veršování. Před svými pozdějšími následovníky (Arretino! Kap. 25.) měl přednost, že se nepřetvařoval; nelze mu tedy vytknout slovy sv. Jakuba, že týmž jazykem (perem) dobrořečí Bohu a zlořečí lidem, k obrazu Božímu stvořeným. (Jak 3. 9)

Výmluvnost člověka nešlechetného — jed v poháru zlatém. (Aug.) Pomluva neb utrhaní vtipně podané vrývá se mnohem silněji v mysl posluchačů (čtenářů); jed nejhoršího hada jest na jazyku jejich. (Frant. Sal. podle Ž 13. 3, Job 20. 16.) Platí o jakémkoli zesměšňování, nejen o pomluvě! Vrah, nenávistník (zlolajce!) a utrhač rovného trestu jsou hodni. (Jeron.) Srdce hořké žlučí žárlivosti nedovede jazykem rozsévat leč hořkost. (Aug.) Jedovaté křiky ženy žárlivé vrývají se hloub než vzteklého psa zuby. (Shak.) Jazyk ti není dán, abys bližního úštěpky hryzl, nýbrž abys jím oslavoval Boha. (Chrys.) K trojímu účelu jest řeč člověku dána: aby Boha chválil, bližního vzdělával a na sebe viny vyznával. (Bonav.) Kdo neovládá jazyk, rozptyluje svornost. (Řeh. Vel.) Kdekoli poklesne jazyk, nezůstane ležet, sestu-

¹⁾ Luther sám byl opilec a žráč — i podle vlastního doznání! „Ich fresse wie ein D., saufe wie ein B.“

puje vždy níž a níž (od horšího k horšímu, týž.) Jako proudy vod jsou vždy mocnější, tak člověk, jenž navykne jízlivostí, se „zdokonaluje“ tímto směrem víc a víc. Budeme-li skládat počet z každého planého slova, oč přísněji budeme souzeni ze slov lživých, utrhačných (a urážejících! Bern.).

Je-li jízlivost živena nenávistí, pak je teprv jedovatá. Mluvě o posměchu, kterým farizejští zákoníci a saducejští kněží ztrpčovali božskému Trpiteli poslední okamžiky jeho pozemského života, praví W. Lauck asi toto: „Je to zvláštní, že nenávist dovede učinit i lidi vzdělané (za jaké učitelé Zákona platili!) kousavější než dravou zvěř. Ti páni z velerady, kteří se učinili náboženskými vůdci lidu, neměli pravého náboženství, v jejich rukou bylo jen nástrojem obohacení a ctižádosti.“ Špatní dostávají vrch proto, že jsou drzejší. (Perthes.) Smiles vidí sílu svého národa v tom, že u nich lidé řádní mají stejně odvahy jako lotři; chce říci, že se nedají terorizovat lidmi, jako byl Arretino. Čím více (jistým) lidem dovoluješ, tím drzejší jejich smělost. (F. Weber.)

Na téže louce hledá skot trávu, pes zajíce, čáp ještěrku. (Sen.) V témže slovníku hledá šlechtná duše slova balzámová, a nešlechtný slova otravná. V téže situaci vyvodí jeden hřející paprsky, jiný blesky, krupobití a hřímání. Ve vlaku... Jednou mladá paní pozoruje nával. Hned se namáhá, aby umožnila vstup. „Všichni chtějí jet...“ Taková milá ochota jest nakažlivá; hned se každý hleděl uskrovnit, jak mu bylo možno. Jindy muž... odporný egoismus mu čísel z očí i z tváře, byl by nejraději celý oddíl obsadil sám, a s jakými poznámkami sledoval na stanicích tisíci se cestující! Není naše pozemské putování takovou společnou cestou? Cestujeme k nebi... Jsme podobni oné paní, která hleděla jiným jejich cestování seč mohla umožnit a zpříjemnit?

Voj maličností, které kalí jas křesťanské dokonalosti. Prohřešujeme se jimi den co den, ať nedím hodinu co hodinu, a protože jsou jen prach, neuvědomujeme si jich nebo je nepokládáme za nic; a ten prach se usazuje ponenáhlu na hodinách naší dokonalosti tak dlouho, až jím jsou hodiny docela zaneseny a zastaví se. Prach... Žádej, aby se vyznával z netaktnosti člověk, jehož sv. zpověď začíná: „Nikoho jsem nezabil, nikoho neokrad...“ Už za sv. Františka Sal. taková byla, jak se od něho dovídáme. Žel, že ani věřící si tohoto prachu nevšímají. Ovšem; lidé, kteří si nejsou vědomi, jak těžce se provinují proti spravedlnosti a lásce urážkami a pomlouváním, klevetiví ženského i mužského rodu, kteří neopomenou říci ve sv. zpovědi, že mají „jenom“ všední hříchy, ti sotva vynikají tak jemným svědomím, aby postřehli nedokonalosti, ze kterých se vyznávají duše vpravdě andělské.

35. Požár v prerii.

P. Blanchet, člen řádu Oblátů Neposkvrněného Početí, vypravuje: „O svatodušních svátcích r. 1889 jsem byl v pralese asi se 100 kanadskými myslivci. Již dva roky neviděli kněze, vyprosili si tedy misionáře, aby mohli zase jednou na svých neustálých honbách za zvěří uspořádat své svědomí. Neopatrností divochů vznikl krátce předtím v lese požár. Nás dostihl asi pátého neb šestého dne. Lidé, koně i psi zděšení divě pádili v hrozném zmatku k řece, oheň nám v patách. Neslyšet leč jen praskání plamenů a divé stenání stromů. Za několik hodin jsme byli u řeky. Koně jsme vehnali do vody, děti (nepokřtěné!) zavinuli do mokřých houní. Spolu s námi hledala útočiště ve vlhkém živlu zvěř i ptactvo; kouř dusil všechny, zvláště maličké, matky nařikaly, nebe bylo černé jak smůla, na všech stranách vyla bouře, stoleté stromy se lámaly a se strašným rachotem padaly k zemi. Já s růžencem obcházel, těšil, povzbuzoval. Vbrzku jsme prožili několik strašných chvil; obklopeni se všech stran pravou výhní... dvě hodiny na nás padal ohnivý déšť. Mužové střídavě polévali děti, ženy a koně, leč i voda v řece byla horká. Dýchali jsme žhavý vzduch, klerika mi chytla na těle, myslili jsme již, že jsme ztraceni. Nikdo si nedovede představit tento smrtelný zápas, trvající dvě hodiny. Teprve k večeru požár ustal; jen několik koní uhořelo. Oči mne pálily tak, že několik dnů jsem se nemohl modlit breviář, vína mi zbylo jen na čtyři mše svaté. Za zuření ohně a hukotu vln jsme usnuli. Ještě čtyři dny jsme musili zůstat u řeky, živíce se masem koní a upálených menších zvířat. Útěchy a zmužilosti dodávala těm dobrým lidem jen přítomnost kněze. Konečně jsme se mohli vydat na cestu, ale oheň nás ohrozil ještě jednou, tak tak že jsme mu unikli, a to na pahorek, kde jsme se neměli čeho bát, leda hladu. Tři cizí rodiny se k nám přidružily. Ženy mne prosily, abych vyprosil od dobrotivého nebe déšť. Už po dva týdny požár zuřil. Modlili jsme se všichni spolu; nazítří bylo vše časně z rána na nohou, nebe zataženo, vítr se obrátil; začali jsme znovu útočit na nebe společnou modlitbou, růženec za růžencem. V jedenáct hodin začaly padat první krůpěje. Vítr již nerozštěcoval požár, pomáhal spíše jej hasit, a když jsme vsedali na koně, neslo se z hloubi duše k nebi Tedeum a Magnifikat.“

Požár v pralese... Podobně hrůzyplný jest požár v preriích nebo v pampách, na ohromných stepích severoamerických a jihoamerických. Jak vznikne? Příčina pranepatrná! Snad jiskra z lokomotivy, která jak šílená letí prerií, jí za-

nicena suchá vysoká tráva na vyprahlých stepích, zabírajících tisíce čtverečních km, a pak běda... Jediné heslo: „Útěk...“ Jen v útěku jest spása pro nescetná stáda, která se v preriích pasou, buvoli, bisoni, polodivocí koně a skot, slovem všichni obyvatelé toho travnatého oceánu. Prchají a musí nechat plamenům na pospas vše, co zachvátí, jak trávu tak živočichy, kterým se nepodařilo včas uniknout.

Tušíš asi, proč jsem tímto obrazem začal, „Jistě zas o nějaké vášni, divé nezřízené vášni...“ Máš pravdu; divý oheň může být vhodným symbolem neovládaného zuřícího hněvu. Hněv jako oheň. (Sir 28. 13) Přečti si celou onu stať Písma sv. (Sir 27. 33; 28, 1—14) O hněvu byla učiněna zmínka v předešlé kapitole. Posvítíme si teď zblízka na tohoto popudlivého pána.

Hned na počátku upozorňuji, že by bylo nesprávné, pokládat každý hněv za hříšný. Mluvívá se o „spravedlivém hněvu“. Bylo by lépe vynalézt jiný výraz, protože takto každá milostivá pokládá svůj hněv za spravedlivý. Když Pán vyháňel prodavače z chrámu, když posledního dne svého milostného působení vyčinil v chrámovém nádvoří farizeům a vmetl jim osmeronásobné „běda vám, farizeové, pokrytci, slepci...“, jistě to byly divé scény, nikoli v „rukavičkách“. Pán rozhorlen, anebo, chceš-li, rozhněván, ale takový hněv se liší od nezřízeného jako důslednost od zatvrzelosti, energie od tvrdosti, pevnost od svéhlavosti. Horlivost pro svatost domu tvého (pro svatost jména tvého, pro čest a slávu tvou) strávila mne. (Viz Ž. 68.) Slovo „hněvná část lidské přirozenosti“ (pars irascibilis) neznamená v bohosloví nic hříšného, stejně jako slovo „baživá část“ (pars concupiscibilis) neznamená hříšnou nezřízenou žádostivost. Lidská přirozenost se neobejde bez té ani bez oné. Kdybys nedovedl zatoužit po velkých cílech ani se rozhorlit, nevykonal bys nic velkého ani malého, nedovedl by ses rozohnit pro ideály ani se pustit do smělých podniků, nebyl bys s to potírat zlé ani bojovat pro svatou věc Kristovu.

Jde jen o to, jak rozeznat oprávněný hněv od nezřízeného. Nic snadnějšího nad to! V prvním případě ovládáš svůj hněv i sebe ty, v druhém případě ovládá hněv tebe. Jak poznám, že se kdo dal hněvem ovládnout? Když užívá nadávek — nadávkou se netrestá! Ta jest jen bezmocný výbuch vzteklé vášně! Když si vylíje zlost na nevinném — na kamkoli, kdo mu do cesty přijde. Když se nedovede uklidnit, když nutno čekat, až se „vyhubuje“, vyběsí, vyzuří, neb alespoň vyspí. Uvedu ti dvě události, ze své a snad i z tvé zkušenosti. V ústavě, v čekárně představeného. Jednoho nazveme X., druhého Y. Pan X.... Právě měl co dělat s ne-

zbedníkem nejtěžšího kalibru; vyláteřil mu, co se do něho vešlo, a když k němu přicházeli další, metal jim ještě na hlavu blesky, které mu zbyly. „Co vy máte?“ sápe se na prvního. „Prosím podpis...“ Vztekle se podepsal a hodil mu „spis“. Volán k telefonu, rozlícen letí dolů a po drátě metá ještě blesky na druhý konec Prahy, kde si možná lámali hlavu, co zlého pánovi udělali, nejsouce si ničeho vědomi. Pán funěl po celý den. Druhá čekárna, pan Y., také cosi s nezbedníkem, jenž se dopustil hrubého porušení kázně. Chudák, dostal co pro to, hlas „starého pána“ se chvěl, čekárnou ho bylo slyšet až na chodbu. Vinník zdrcen odchází, a z přítomných si nikdo netroufá do lvího jícnu, nejméně ten, jenž byl na řadě; v pravém slova smyslu tam vstrčil souseda. „Má-li pan Y. ještě nějaký šíp v toulci, ať trefí kolegu!“ Jenže ten našel představeného docela klidného. „Tak jen pojd’te, drahý příteli, co mi nesete?“ Kdo z obou mužů měl hněv v moci? Nemalá ctnost, umět hněv ovládat a popustit mu uzdu, když třeba, jen na půldruhé minuty, jak činíval sv. Ignác. Můj profesor latiny vyčinil nedbalci pro malý přestupek, až se okna třásla, při velkém přestupku byl docela klidný; proč to? Protože v prvním případě bylo vyhubování zároveň trestem, v druhém případě nadělil vinníkovi tříhodinový karcer! A to se stoickým klidem. Tři hodinky po škole! V sobotu odpoledne! Nač by se proto profesor zlobil? Ať se za to na sebe zlobí kluk. Jeho škoda to je, ne profesorova!

V dalších odstavcích mluvíme výhradně o **n e z ř í z e n é m h n ě v u**. Tento jest slabost, velká slabost, třebaže z rozeleného člověka jde hrůza, až se děti před ním strachy schovávají. Nevěříš? Všimni si divého psa! Zaklepej mu na boudu.. „vzteká“ se tím víc, čím více mu na boudu klepeš a čím jest bezmocnější, čím pevnější řetěz, jenž mu brání na tebe se vrhnout. Bylo by třeba dlouhé a těžké dresury, než bys ho naučil beráncímu klidu. Pes je však zvíře, nemůže za sebe, ale člověk sám sebe v moci mít může. Úctu nevzbuzuje hněvivý rozhodně u nikoho. Hlupák okamžitě projevuje hněv, ale moudrý urážku přehlédne! (Př 12. 16)

J a k v z n í k á h n ě v? Děje-li se co proti tvé vůli, narází-li na odpor, ať jde o tvého neposlušného čeledína nebo o ohnivzdorný doutník. **P o d n ě t ů** se naskýtá denně na sta. Tu nechce v kamnech chytnout, tam nejde elektrika, neteče voda, péro rozskřípané, děti se tahají o provázek, polévka přesolená, někdo na tebe už po páté zvoní, už čtvrté jablko jsi nakrojil a všechna červivá, u sousedů brnkají na piano, slepice nechtějí přestat kdákat, kluk přijde s natrženým rukávem, sklenice se ti vysmekla z ruky, šéf se na tě osopil atd. atd. Vždy to začne v **s r d c i**; buď se ozve **n e**

v o l e, rozmrzelost, netrpělivost, nebo krev vzplane rázem jako mléko v hrnci, když se chystá do varu. Dovedeš se ovládnout? Máš tolik mravní síly, abys ty byl pánem sebe a svých citů, či ovládnou ony tebe? V začátcích je potlačit! Viz psa, kterého jsi chtěl pozlobit, a on si tě ani nevšiml, se stoickým klidem zalezl do boudy... ten ti dal! Jednej s pokušitelem podobně! Muž přijde z úřadu domů, žena už půl dne čeká, na kom by vybila svůj „dopal“, spustí na něho, sotva do bytu vejde, a on klidně odkládá kabát, klobouk, hůl... Čím více se ona rozčiluje, tím klidnější on, vezme noviny, zapálí si viržinku a ležérně se stoickým klidem odfukuje, jak by se nechumelilo; tím ji nejvíce vytrestá. Chtěla se hádat, metala blesky, a ani jednou neuhodilo! Nejraději by ho za to zphlavkovala, ale vidí, že by musila někoho jiného... Muž vyhrál vojnu jako Alba nebo Fabius Cunctator!

Nepotlačíš-li nevoli, dojde k projevu. Někdy jen ve tváři, pohledem — jaký pohled! Oči zajiskří jako tygru. Ale obyčejně se zde nezastavíš. Pes, který začne vrčet... Někdy jen mrzuté neb ostré slovo, často však nadávky, láteření, zaklení, proklínání, urážky, těžké urážky. Kleje nebo otevře někdo ústa k nadávkám. není-li rozzloben? Domlouvej mu, napomeň ho, nic nepořídiš; spíše se jeho zuřivost obrátí proti tobě a zahrne nadávkami i tebe. Hněv jest jako oheň, který se nedá vodou hasit; nutno vyčkat, až vyhasne pomalu sám tím, že materiál dojde. Přijde-li však kosa na kámen, pak to stojí za podívanou. Slovní vojna, od slov se přejde k pěstním projevům anebo k soudům, zvláště mezi mírumilovnými „partajemi“ velkoměstských činžáků. V čínském písmě se naznačuje hádka tak, že se namalují dvě ženské vedle sebe; tři ženské vedle sebe znamenají válku. Dva křesací kameny jiskry dělají. Zuřivě začínáš, s lítostí končíš. Kdo se poddává bezmezné zlosti, sklízí výsměchu více než dosti.

Dá-li se kdo unést prchlivostí tak daleko, že se necítí a počíná si zběsile jako nepřičetný, pak klesá pod lidskou důstojnost. Jindřich II. Anglický vyrval oči a rozškrabal obličej jinochu, jenž mu přinesl nemilý list, zuby a nehty se vrhl na šlechtice, jenž před ním pochválil skotského krále, válel se po zemi, v Caën strhal se sebe šaty, kousal vztekle slámu z matrace. Jako opice v menažerii! Ve zlosti kouše do všeho, co se jí do ruk dostane. Plinius si předsevzal, že nikdy se nedá uchvátit hněvem, když pozoroval rozlíceného prchlivce, jenž kousal klíče, pěstí hrozil proti nebi, láteřil na bohy.

Zlostný bývá někdy nepřičetný jako vzteklý pes. Ať je přítomen kdokoli, ať ho slyší kdokoli, vše je mu lhostejno. Že se dům otrásá v základech, že takový vstoup vrhá podivné světlo na jeho domácnost, že probudí těžce nemocné dítě,

kteřé právě usnulo, že tím zavlní celonoční ponocování udřeně manželky, všecko mu je jedno. Co se vlastně stalo? Klučlna zapomněl dát na poštu lístek! Kdyby na tom visel život nebo existence „žlvitelova“ — ale pranicotná gratulace! Služebná praví k domácí slečně ve Dvou Veroňanech: „Těšilo by mne, kdybyste si vylévala zlost na obědu a ne na služce.“ Elegantní pán, elegantní dáma se snížl k nejsprostším nadávkám a surovostem, za které by se i husar styděl. Všechno bahno, které je v hlubině jejich nízké duše, musí vyplavat ven, jako z tůně, do které hodíš kámen.

Potok dna oblázkového kamenem se nezkalí,
jenom ze dna bahnitého kal se vzhůru vyvalí.
Dotkni duše se krystalné, čist je trysk z jejího zdroje,
trefíš-li však na dno kalné, objeví ti bahno svoje.

(Jablonský.)

Hněv, neřest člověka nedůstojná. Čteme-li v menažerl nad klecl výstrahu, že nemáme jejího obyvatele dráždit, nepozastavíme se nad tím. Mnohý člověk by mohl s dobrým svědomím nosit na prsou i na zádech visitku stejného nebo snad i jiného znění! „Pozor — já vzkypím, nikdo neví proč!“ — Jako děvčátko, které nemá tušení, proč se krocán za plotem na ni tak rozdurdil, že by jí snad oči vykloval, kdyby k ní mohl... netuší, co zavinila nevinná červená „pentlička“ ve vlasech. Sanguinická letora, která vzplane pro maličkost, a jak rychle vzplanula, tak rychle se uklidní, není daleko tak odporná a nesnesitelná jako povaha náladová nebo podezřívavá, kterou rozlítí docela náhodné podněty. Tramvaj plná lidí, ráno, ve velkoměstě; dělníci, studenti, úředníci, každý myslí na svou práci a nestará se o jiného; vtom jeden pán se vrhne na klidného pasažéra, chopí ho za hrdlo, div, že ho nezardousí a začne láteřit... Všichni myslí, že se pomlnul s rozumem. Co ubohý přepadený udělal? Snad si vzpomněl na včerejší komický výstup v továrně a mimoděk se usmál, a „pán“ myslil, že se posmívá jemu; snad se na pána jen podíval, snad neudělal vůbec nic. Hněv činí slepým (zamezuje rozhled; Chrys.).

Ve Švýcarském Appenzellu má každý z vězení propuštěný právo vynadat celé „vládě“, od starosty až k obecnímu sluhovi a policajtovi; toto „právo“ trvá až do západu slunce. Prý si tím uleví a jest druhého dne nejloyálnější občan. Mediclna trochu podivná, ale prý působivá. Jisté „laciná“, nic nestojí ani vládu ani občana. Někdy se ovšem hněv nevyplácí. Žid u okna počítá, kluk jde mimo, udělá na žida dlouhý nos, žid se rozlítí, zapomene na situaci, rozežene se po klukovi, a břlnek, tabule v kusy. Zde se už hněv jaksi nevyplatil.

Velký a mužný duch se zřídka kdy poddává hněvu; tím více mužové slábí (a prý skoro všechny ženské, jak aspoň tvrdí K. Weber). Veliká jest věc zůstat vždycky týž (klidným; Seneka). Za projev mužnosti může být hněv pokládán leda od dítěte, sic bychom musili prohlásit za „mužného“ křečka a jiné členy živočišné říše. Jan Botero, jenž cestoval po Číně, vypravuje r. 1590, že nejlepší keře čajovníkové rostly na nejstrmějších nepřístupných stráních, kam nebylo možno se dostat. Jak si k nim pomoci? Vynalézaví synové říše středu prý přišli na účinný prostředek. Zahnali tam opice, a pak na ně házeli kamením; čtyřrucí členové třídy ssavců se rozzuřili, a nemajíce jiného po ruce či po rukách, vrhli se na keře, vztekle je vytrhávali a házeli jimi po copatých útočnicích. Ti je klidně sesbírali a zasadili na přístupnějších místech. Prý... Neručím ti za pravost této události!

Hněv špatný ráde... Nevzpomínáš, že snad i tebe strhl k činům neb výrokům, jichž jsi potom velmi hořce litoval a možná lituješ dodnes? K činům .. Roztrhali kdo v zlosti jízdenku, protože mu vlak „před nosem“ ujel, vyhodila-li žena v zlosti mísu i s polévkou z okna, protože muž dal najevo nespokojenost s jejím dnešním kuchyňským výkonem, rozškubali otec na kusy špatné klukovo vysvědčení, roztrískali mu „falešné“ housle, mrští-li ospalec ve zlosti na zem budíkem, který ho netaktně burcoval ze sna, stojí to jen několik korun, případně i pokutu (jako v druhém případě... pro ohrožování bezpečnosti mimojdoucích!). Jenže mnohdy dojde k věcem, které mají hrozná následky. Bavorský vévoda Ludvík Přísný, strýc Konradinův, pojal bezdůvodné podezření proti manželce (r. 1256); okamžitě jede z bojiště domů, do zámku dorazí v noci, skolí vrátného, zabije služebnou, z okna vyhodí komornou, a dá okamžitě manželku stít nedbaje slz ani osvědčování a proseb, aby posečkal do rána, že se věc vyjasní. Téže noci byla její nevina objevena — když už bylo pozdě. Do rána 27 letý prchlivec hrůzou zešedivěl. Ivan IV. Hrozný byl ještě horší, náš Václav IV. o nemnoho lepší; kam se dal někdy prchlivostí unést! Nedivíme se pranic poslední vůli umírajícího císaře Kalojohanesa; doporučil říši za svého nástupce mladšího syna Manuela. „Oba moji synové mají stejné dary ducha i těla; starší Isák však nedovede ovládat hněv, a to by bylo neštěstím jak pro něho tak pro celou říši.“ V hněvu člověk rekoná, co jest spravedlivě před Bohem. (Jak 1. 20)

Hněvem začínáme, lítostí mnohdy končíme... nelze-li již zkázu napravit! Hněv, krátké šílenství. (Horác.) Hněv, začátek bláznovství. (Ennius.) Když v srdci klid, pak odsuzujem hněv; jest jistě prchlost neřest nemalá; však kdo se hněvu

nikdy nepoddal? (Shak.) Žel, že mnohdy s hněvem se bratři jiná neřest, pocházející z pýchy, a to především u mužů vynikajících značně charakterem k tomu, aby byli důslední, ale prostých hrdinného charakteru, aby uznali chybu. O nich bohužel neplatí svrchu uvedený výrok o lítosti; učiní ukvapené rozhodnutí, a když se uklidní, nemají tolik pokory a hrdinství, aby odvoláním chybu doznali, i když v srdci snad své pochybení uznávají. Aby se zdálo, že se měli v moci, že se neukvapili, a že jsou důslední, trvají na svém. Aby se zdálo... Myslí si, že okolí jich neprohlédlo! Jako když holohlavý si myslí, že o jeho paruce nikdo neví! Jako k nerozvážným činům, tak strhne hněv i k osudným výrokům. V hněvu vyvře, co v srdci vře. Nikdy nepopouzím nikoho k hněvu, ale jsem povděčen, když se bez mé viny na mne kdo rozlítí. Proč? Protože v ráži mi leccos poví, a já aspoň zvím, jak o mně smýšlí a soudí a jak asi o mně za mými zády mluví. Poněvadž jest nezvyklý své nectnosti přemáhat, dá se strhnout k hněvu, hněv ho strhne k projevům, a projevy prozradí nitro jeho duše.

N a d á v k y, p r o k l í n á n í... Nebývá jejich nejčastěji příčinou hněv? Někdy vyvěrají z nenávisti neb pomstychtivosti, a chtějí bližního urazit. Obyčejně však z hněvu, který si jimi chce ulevit. Sotva kde lze tak vidět, jak jest hněv surový, sprostý a nízký. Nadávka, „výkvět“ bahnité tůně, jak básník veršoval. Kdo je v právu a má pravdu, nemusí sahat k takovým zbraním! Viz o tom kapitolu 34., odstavec C, celý! Lidové pořekadlo praví: „Nadává, nemá pravdu.“ A dodejme: „Jest sprostý.“ Nadávkami nikoho neuděláš lepším ani jemnějším, právě tak jako nadáváním nespraviš rozbitý hrnec, nerozděláš oheň v jankovitých kamnech, nenarovnáš zkrivený instrument.

Je-li nadávání sprosté a proklínání surové, jest brání jména Božího nadarmo a často i klení hloupé. Scéna ze sborovny. Profesor opravuje úlohy a najednou zaláteří. Katecheta: „Pane kolego, bude ten kluk chytřejší, když do něho uhodí tisíc hromů?“ Za chvílku zase. „Ale pane kolego, dopadnou příští úlohy lépe, sebere-li kluka rohatý?“ Hloupý hřích, protože jim nic nespraviš. Všiml sis už, že v každém zaklení musí být hláska r? Z docela nevinného francouzského mon Dieu (můj Bože) musí udělat mordié — — Tato věc nám přejde někdy tak v krev, že se jí neodnaučíme, ba nejsme si ani své neřesti vědomi. V N. se pořádá sjezd Mariánských družin, společné ubytování, dáma z X. se domlouvá s dívkami z Y., a v každé větě jméno Boží! Sodálka, starostka, po sv. zpovědi, před sv. přijímáním! Jinde si stěžuje ředitel ústavu otci na studenta, že pořád kleje. „Aby hrom

do kluka zatr... , kde se tomu naučil? Jakživ to doma ne-slyší!“

Nahlédněme teď do všedního života. Domovník nedostal „od pána“ na pivo, domovnice z toho důvodu rozmrzelá se pohádala s partají, milostivá vojnu s ní prohrála a dostal za to mužiček; ten jde rozlícen do závodu a zchladí si hněv na personálu; zaměstnanec musí mlčet, ale vynahradí si to doma; odnese to žena, ta ve zlosti roztříská dětem hračku a k tomu jim ještě nabije, a maličké si utírají slzičky nevědouce, že nezasloužené rány má na svědomí zadržené zpropitné na druhém konci Prahy. Otec, který v hněvu vše stluče na jednu hromadu, vinen, nevinen... „Vylil si na dětech zlost...“ Jak nízké, jak nedůstojné! Za prvé se tím připraví docela o úctu a důvěru dítek, za druhé nic řádného z nich nevychová, a za třetí počíná si jako zvíře. Křeček má lecjakou dobrou vlastnost, na př. neohroženost; nelekne se žádného protivníka, s každým podstoupí bitku; pokud nemusí, neustoupí, svou kůži lacino neprodá, a vítězný pes opouští někdy bojiště značně pošramocen. Ale jeho popudlivost! S nikým se nesnese; samice vyžene bez okolků samce z díry, a za čtrnáct dní potom i mladé. Dej ho do jedné klece s ježkem, padne kosa na kámen. Ježek se svine, křeček prská, zuří, leč málo naplat, na kůži se mu nedostane; za to si zchladí záhu na nějakém docela nevinném kamarádu.

Sotva kdy se v y m l o u v á m e tak rádi na svou „povahu“ jako při hněvu. „Já jsem sanguinik, choleric, je to má letora...“ Chceš tedy říci, že za to nemůžeš? Ba můžeš! Máš sice náklonnost k hněvu, pročez mu snáze propadáš než jiný a jsi prchlivý; ale že by se tato nedala soustavným cvikem a sebezáporem (sebevýchovou) přemoci? Sv. František Saleský... viz o něm na str. 273. Znal jsem hochu velmi prchlivého, který se snažil svou chybu přemoci. Jednou ho jednání druhů, s nimiž v ústavě žil, velmi popudilo, ale nepromluvil slova. „Ty máš vztek“, oslovil ho jeden. Viděl mu na tváři, že vši silou se přemáhá, aby nevybuchl — a nevybuchl! Přemohl se!

Jak si počínat vůči hněvivému? Znáš pořekadlo: „Vlídna řeč krotí hněv.“ Hněvivý vzbuzuje svár, muž tichý hádku uklidní. (Př 15. 18) Je to z velké části pravda; jako žhavé železo ponořené do vody pozbývá žáru, tak i hněv, když se setká s vlídným člověkem. (Chrys.) Že vlídné slovo nebo někdy i klidné slovo působí zvláště na rozhněvaného konejšivě jako balzám na ránu neb vánek za vedra, o tom není pochyby. Vlídne slovo... Co tě stojí? Někdy nic, někdy maličké sebezapření, a získá ti kdekoho. Na kapku medu se chytne více much než na sud octa. Ne holí přes kosti, leč

v duchu tichosti! Ohně ohněm neuhasíš. (Efrém.) Odpověď laskavá láme hněv, tvrdé (urážející) slovo rozněcuje zuřivost. (Př 15. 1) „U toho dobré slovo nepomůže“, lze slyšet od rodičů neb vychovatelů. Budiž; je-li kdo tak otrlý a zarytý, že na vlídné slovo nedá, musí sáhnout vychovatel k tvrdým prostředkům. Vzorem by mohl být sv. Ignác. Nenapravit-li se kdo po vlídném nepomenutí, dovedl být světec „zlý.“ Očití svědkové vypravují: „Hovořil klidně s námi a dal si vinníka zavolat. Sotva vešel, vzal na sebe přísnou tvář, zamračil se na něho zle a vyčinil mu, že jsme se chvěli. Pokáraný zdrcen odešel, otec Ignác vzal na sebe zase obvyklou tvářnost a mluvil jako před chvílkou, klidně a vlídně. Nevzal si světce za vzor ředitel, o němž byla svrchu zmínka? Hrubé rčení „štěkal jako pes“ není beze všeho podkladu! Tulák už dávno z dohledu, ale rozlícený čtyřnohý strážce statku dává svou nelibost hlasitě najevo snad ještě půl hodiny.

Pruský král Fridrich Vilém IV., muž stejně učený jak rozšafný, se někdy poddával prchlivosti. Jednou se vrací domů a nezastihne vrátného na jeho místě. Rozezlen touto nepřesností se rozkřikne: „Portýr je sesazen.“ Co dělat? Vrátný byl svědomitý muž, ale královo okolí vědělo, že pán trvá tvrdošíjně na svém, učiní-li podobné neuvážené rozhodnutí, a všechno přimlouvání, prošení a domlouvání vyzní naplano. Jeho adjutant přišel na povedenou myšlenku. Ptá se druhého dne, když už hněv vyhasl: „Veličenstvo, byl vrátný včera sesazen na jeden den nebo na dva dny?“ „Na jeden den“ ... Vlídna řeč krotí hněv; někdy jen m o u d r á řeč to dokáže. Jako žhavé železo ponořené do ohně ztrácí žár, tak vychladne i hněv, setká-li se s klidným člověkem. (Chrys.)

Sultán Bajazet rozlícen chce dát pobít všechny důstojníky. Dvorní blázen mu úmysl schválil: „Dobře uděláš, jiného si nezaslouží, já vezmu buben a ty prapor, a porazíme nepřitele sami...“ Fridrich II. se dovídá, že na sloup přilepili hanopis na něho, příliš vysoko. „Dát ho níž a postavit stráž, aby každý mohl číst a vidět, jak nevyčválení lidé v Berlíně jsou...“

Nicméně nelze říci, že tento lék, vlídné slovo, vždy dosáhne účinku. Rozeznávejme, kdo jest rozhorlený pán, s kterým máš co dělat. Je tvým nadřízeným? Jsi-li na něm veskrze závislý a mine-li se vlídné slovo účinkem, nezbyvá, leč jeho náladovost a prchlivost trpělivě snášet; je to jedna z mnohých těžkostí, na které jest náš život v slzavém údolí tak bohat a kterým se nelze vyhnout. Nejsi-li na panu šéfovi docela závislý, můžeš s ním do jisté míry jednat jako s těmi, kdo jsou ti rovni. Prchlivého bojkotovat! Jak onen šťastný manžel na str. 332! Omezit se na nejnutnější („úřední“) styk, nemluvit více, než nezbytně třeba. „Pročpak se ke mně od

jisté doby tak odměřeně chováte?“ Ipse vtip se! „Já si nejsem ničeho vědom...“ Tím huř pro tebe! Regenschori ve zlosti urazil dívčinu; přestala do zpěvu chodit, pán ale její hlas potřeboval! Začal jí vzkazovat to a ono a žádal kterousi, aby to mezi nimi „urovnala“ — není to dětinské? Jako když se hokynářky pohádají a pak hledají, kdo by je zase „smířil.“ Jednání oné dívky mělo ten blahodárny následek, že se pán od té doby více „pamatoval.“ Je-li prchlivý tvým podřízeným, můžeš někdy zkusit uvedený prostředek a vlídnou řečí ho přivést k rozumu. Patří k lidem, kteří vlídnost pokládají za slabost a dovolují si tím více, čím ty jsi laskavější? Pak nezbyvá než zlostníka okřiknout, velmi důrazně ho okřiknout, tím důrazněji, čím více se rozčiluje, aby přišel k poznání, že vztekem a zlostí u tebe zhola nic nepořídí.

Nezřízeným hněvem, zvláště je-li provázen nadávkami a jinými „zjevy“ jako bouře hromobitím a lijákem, dáváme maličkým nemalé pohoršení. Vědí přec z katechismu, že to vše jest hřích, a učí se tomu od nás. Že jsem já v životě ani jednou nezaklel aniž vzal kdy jméno Boží nadarmo, jest zásluhou mých rodičů, jejich příkladu, nikoli mou! Ani jednou jsem neslyšel otce zaklít nebo zneužít svatých jmen, ani když byl rozhorlen!

Ovládej se, a nejsi-li s to se dokonale ovládnout, nemluv a nejednej (netrestej!) nikdy v hněvu. Posečkej, až se uklidníš! Kdo trestá v hněvu, vzbuzuje pomstychtivost, nikoli lítost! P. Albert Weiss vypravuje o svém vychovateli v jistém benediktinském klášteře, od studentů neobyčejně milovaném, což jest samozřejmě nemalá vzácnost. Rozumí se, že „mladí“ tu a tam provedli nějaký studentský kousek. Že je trest nemine, věděli dobře, proto nečekali a šli si pro něj sami. Někdy dostali odpověď: „Tys byl příliš nezbedný, nejsem ještě uklidněn, až zítra...“

Nejlepším lékem (prostředkem) proti hněvu jest odklad. I já jsem znal představeného, který s přísným pokáráním posečkal třeba několik týdnů. U malých by to ovšem nešlo, tam možno posečkat jen několik hodin, nanejvýš odložit exekuci na zítřek, a pak jim klidně vysvětlit, proč nesmějí na vycházku nebo na dětské divadélko, na které se těšili. U dospělých, kde pokárání jest výjimkou, na př. u akademiků, lze odklad protáhnout. Ale ani tu ani u maličkých nevybuchnout rázem jako vojenská patrona. Tím méně se sluší „dopalovat se“, jde-li o věc neodvratnou. „Maminka včera nadávala na jednoho svatého, Medard se jmenuje, že pořád prší...“ Může ubohý svatý za to, že prší? Mít v moci sám sebe, hledět vždy na náš nebeský vzor! „Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem!“

36. Nemnoho jídej, nevšecko zvídej.

A budeš dlouho živ! Tak říkávali naši předkové. My však začneme obrázkem z daleké Francie. Claude Chapelle, milovník veršů a ještě větší milovník vína († 1686), míval „nábožnou“ opici. Jednou seděl v Paříži u vína s maršálkem X. Y. Když vinné révy zmohli již naprůměrné množství, zmohla ona je, a začali rozprávět o náboženství. Bez víry prý nelze žít, záviděli mučedníkům jejich úděl, že za několik okamžiků utrpení se jim dostalo věčné slávy v nebi. Básník pak navrhl maršálkovi: „Pojďme tedy do Turecka; tam budeme kázat pravou víru, budeme přivedeni před pašu, já mu budu odpovídat, jak se sluší a patří, vy budete mluvit jako já; pak mne nabodnou, vás nabodnou po mně, a tak budeme najednou oba spolu v nebi.“ „Cože? Vy, kterého já si vezmu jako průvodčího, vy mi budete dávat příklad? Já budu napřed s pašou mluvit, já musím být napřed napíchnut, protože já jsem francouzský maršálek, vévoda a pair.“ „A co, když jde o víru, pískám na maršálka, markýza a paira.“ Maršálek hodil svému společníku na hlavu talíř, nastala rvačka, chápali se židli, brzo bylo všecko na jedné hromadě, až přiběhli služebníci, oba kandidáty mučednictví roztrhli a dopravili do postele, kde opici i výpravu do Turecka vyspali. Číňané říkají: „Jak se chránit opilství? Podívej se pořádně na opilce!“ Na příklad na tyto dva ze 17. stol. Jenže co ti tropili, jest nevinnost vůči tomu, k čemu obyčejně dochází, a to, co vidáme my, jest andělské u přirovnání s tím, co tropívali Římané při svých smutně proslulých hostinách. Na str. 279 byla řeč o tom, že se máme ovládat u stolu, a zároveň pověděno, jak. Pátý ze sedmi hlavních hříchů, nestřídmost, hřích, který patří s nečistotou do jednoho cechu poněvadž pochází jako ona z nezřízené žádosti těla. Překročili-li jistou mez, snižuje člověka pod zvíře, nejinak než nezřízenost pohlavní. Věřící, kteří pořádně žijí, se u pátého hřichu obyčejně ani nezastaví a přejdou jej jako věc, která se jich samozřejmě netýká. „Je-li některý hřích, jehož jsem se nedopustil, je to tento. Opilého mne neviděl nikdo, ba ani potácet se nejistým krokem z restaurace; a že bych byl kdy musil volat lékaře, aby mi spravil žaludek ztrhaný přílišnou expansí, se též nepamatuji.“ Rád věřím, a poznávám z toho jednu věc; nemáš totiž tušení, že proti střídmosti se lze provinit i jinak než těžce hříšným způsobem, nevíš, že lehkými hříchy je tato ctnost urážena denně i od věřících.

Kdybys otevřel knihu křesťanské mravouky, našel bys u předmětu, o němž jednáme, pět slov: „Mnoho — vybraně

— hltavě — často a před časem — jenom z rozkoše.“
Hltavě, o tom na str. 311. Nikoli často a před časem. I to patří k sebeovládání, abys dočkal času. Smyslný, který má zásadu: „Jez, kdykoli máš chuť, jak často máš chuť, načkoli máš chuť“, snižuje se na zvíře.

M n o h o . . . Nestřídmy jest, kdo požívá pokrmů nebo nápojů nad míru, čímž si poškozují zdraví a zkracuje život. Lékařská statistika tvrdí, že ze sta lidí, umírajících jistými chorobami, umírá pouze pět následkem podvýživy, kdežto 95 proto, že žaludek přetěžovali, čímž se orgány opotřebovaly a staly neschopnými další práce.¹⁾ Jisto jest, že patřičnou míru velmi snadno a snad i velmi často překročíme i my; naše oči mívají větší hlad než žaludek. Jsou lidé, kteří by byli vzorem střídmosti, kdyby obědvali ve svém pokoji, co by si dali přinést; sedí-li u stolu s jinými a vidí-li plné mísy, nedovedou ovládnout smyslnost. Nemocný má dietní stravu, a musí přestat chodit k společnému stolu — pouhý pohled na to, co vidí na společné míse, ho svede, aby okusil a nemoc si zhoršil. Střídmost by jim nechyběla, ale sebeovládání se jim nedostává! Netušíš, jak málo přirozenost potřebuje. Dokladem ti mohou být přísné řády, trapisté, kartusiáni, kamaldulští; jsem jist, že bys u jejich stolu řekl: „Zde bych hlady umřel . . .“ Zajdi si na jejich hřbitov! Sotva koho najdeš, který zemřel před 70. rokem věku!²⁾

¹⁾ Vypisují z odborného pojednání: „Sní-li kdo o jeden krajíc chleba s máslem více, než nutno, vyrovná tento přebytek, jezdí-li půl hodiny na kole; nadpotřebný šálek čaje s dvěma kostkami cukru vyrovná, zametá-li pět čtvrtí hodiny, tabulku mléčné čokolády vyrovná půlhodinovým plaváním, porci masa hodinovou chůzí, obyčejný oběd závodním tříhodinovým během.“

²⁾ Chelčický si tropí posměch: „Kdyby někdo v púst pojedl mléka, másla, vajec jen za peníz, je zle, hřeší (podle katolické mravovědy); sní-li však ryb za 10 grošů, je dobře.“ Pán, v bohosloví neznalec, se mýlil; i druhý hřeší, ne sice proti církevnímu přikázání o pátečním postu, nýbrž proti střídmosti, uložené nám zákonem přirozeným. Týž: „Postíte se o kysele a šafránu nestydí se utrhati a svár vésti po celý postní den.“ Učí neb učila někdy církev, že púst omlouvá neb dovoluje těžké proviny proti lásce a spravedlnosti? Co čteme u sv. Otců? — Učedníci pohanského filosofa Pythagory nepojídali maso nikdy, chtějíce tím dosíci „očisty duše i těla.“ Mužové vysokého věku vynikali střídmostí; pomíjeje světce uvádím skoro 100letého kardinála Petra Lunu, více než 90leté generály Radeckého, Moltkeho.

V y b r a n ě, labužnický . . . . Vzpomeň na podobenství o Lazarovi. „Byl muž jeden bohatý, který každodenně skvostně hodoval . . .“ Neuvěřitelně, co přišlo na stůl při hostině římského velmože. Výstavný dům, ba někdy i palác bys za to koupil! Paštiky z bažantích a papoušcích mozečků, ze slavičích a pavích jazyků, celý upečený kanec, z jehož útroby, hostitelem otevřených, buď vylétlo hejno ptáčků nebo se vysypaly nejvzácnější pochoutky. Jediná hostina Lucia Vera stála přes deset milionů korun. Zde hlavní příčina, proč Řím shnil. Nestřídmost, pohlavní neřesti, vůbec rozkošnictví a rafinovaná požívavost všeho druhu. Císař Vitellius, třetí nástupce Neronův, hodoval třikrát až čtyřikrát denně, každá hostina stála nejméně milion korun; na stole se objevily mísy naplněné játry vzácné ryby scarus, mozky pávů a bažantů, mlékem muren, jazyky vzácného ptáka foinikopteros. Až od Gibraltaru a ze Syrie byly přiváženy tyto delikatesy; k jediné hostině bylo třeba 7000 vzácných ptáků a 2000 vzácných ryb.

Tyto lidi ovšem neomluvíš od těžkého hříchu. Ale v drobnostech? Tu platí slovo apoštolovo: „V mnohých věcech se (drobnostmi) proviňujeme všichni.“ (Jk 3. 2) O dítěti se řekne, že jest mlsný; a dospělí? Mají se docela v moci, přijedli něco, co „rádi“? V čem vězí vlastně nezřízenost? Ctnost umírněnosti a exerciční pravda o užívání věcí stvořených káže, abychom všeho časného užívali jen podle vůle Boží, tedy k cíli, ke kterému Pán ty věci stvořil a nám k užívání propůjčil. Jen to, co jest dovoleno, a ne více, než jest dovoleno; každé překročení jest nezřízenost, ať překročím meze tak neb onak. Požívání pokrmu jest jediné k udržení tělesného života a tělesných sil; kdo jí a pije jen proto, aby hověl tělesné rozkoši (viz str. 344), hřeší, a od tohoto přestupku neobmyješ ani labužníka ani mlsného, ať hřeší ve velkém nebo v malém — proviňujíť se oba proti ctnosti umírněnosti. Mírnit se („pamatovat se“) v řeči, u stolu, všude — —

Žaludek, nevděčník, prokázaného dobrodiní nepomní . . . Homér naříká: „Nemožno zkrotit chtivost žaludného žaludku, jenž tolik zkázy smrtelným působí.“ Tedy Řekové ani za patriarchálního věku nebyli s to, aby se u stolu cele ovládali. Ale rci sám, není-li pohled na velkého mlsného stejně odporný jako na člověka, který jest nešťasten, musí-li se někdy trochu postit. U Shakespeara ukládá král sedlákově za pokání, aby se jeden týden postil o chlebě a vodě; sedlák navrhuje, aby mu pokání pozměnil: „Raději se celý měsíc modlit při polévce a pečení.“ Ano, raději sto růženců, raději pěšky týdenní pouť, jenom když žaludek bude každého dne sto procentně uspokojen. P ů s t . . . Jaký má cíl? Nikoli po-

škozovat zdraví nebo zkracovat život; jeho účelem jest za prvé krotit smyslnost a zjednat duchu vládu nad ní a tím nad tělesností, za druhé konat pokání za spáchané hříchy (pátek, čtyřicetidenní půst, Suché dny), za třetí podporovat ducha ve vzletu k Bohu — předvečery velkých svátků! Proto neza- vazuje církev k postu nikoho, komu by na zdraví škodil; všem ostatním jej občas ukládá, a že těm prospívá jak po stránce duchovní, tak i hygienické, jest souhlasný názor lé- kařských autorit. V zoologických zahradách mají všichni okřídlení a čtyřnozí obyvatelé jednou týdně velmi citelnou újmu, svobodní zednáři z pohnutek čistě zdravotních zacho- vávají půst taktéž jednoho dne v týdnu, ne však v pátek, z pochopitelných důvodů.

Z toho, co řečeno, by mohl Chelčický vyčíst, že půst sám sebou není ctností. Slovo sv. Augustina, že nikoli muky, nýbrž důvod, pro který kdo muky snáší, činí mučedníka, platí s jistou obměnou i zde. Ne zdrželivost pokrmů sama, nýbrž důvod, pro který se jich zdržujeme, činí půst ctností; jinak by byl zahálající hladový povaleč nejctnost- nějším člověkem pod sluncem. Kdo se zdržuje a ovládá pouze ze zřetele k tělesnému zdraví, má neb aspoň cvičí přirozenou ctnost zdrženlivosti; úkonem nadpřirozené ctnosti a tudíž zá- služným jest půst pouze z nadpřirozených pohnutek, z lásky k Bohu, z pokání . . . „Nezáleží zhola nic na tom, jaké pokrmy neb v jakém množství je kdo přijímá, jen když tak činí podle požadavků rozumu; vše přijde na to, jak snadno a jak klid- nou myslí dovede snášet jich nedostatek, když je tak slušno nebo nutno.“ (Aug.) Postí-li se kdo proto, aby byl od lidí chválen, jako kdysi farizeové a doposud indičtí fakirové, nebo z jiných nečestných pohnutek, nejen nemá zásluhu, dopouští se nadto i hříchu, ať ctižádosti, ať jiného. „Obdržel odměnu svou.“ Právě tak, nepojímáme-li zdržování se pokrmu za pro- středek k dosažení dokonalosti. „Proč se postíme, když ty toho nedbáš? Protože v den svých postů provozujete svou zvůli; k svárům a různicím se postíváte, a při tom se bijete pěstí nemilosrdně. V takovém postu mám mít zalíbení? Roz- važ (napřed) svazky bezbožnosti, hladovému lámej svůj chléb!“ (Is 58; Petře Chelčický!)

Posměch z církevních postů i labužnictví trestává Pán někdy hladem. Labužnická nevěrecká Paříž uspořádala na Velký pátek 1870 veřejné masité hody; v září obležena Něm- ci, 8. prosince bratří Goncourtové píší v deníku: „Strašák hladu se objevuje na obzoru, elegantní Pařížanky začínají své toaletní pokoje proměňovat v kurníky . . .“ Brzo požívaly dámy i jejich ctitelé psy, kočky, krysy, vařenou kůži z bot, plného půl roku! Do máje a června!

O postech církví přikázaných jen krátká poznámka. I věřící se rádi dovolávají slov Páně: „Ne co do úst vchází, poskvřňuje člověka.“ (Mt 15. 11) Učí snad církev, že zvěřina má vlastnost poskvřňovat duši od 24 hodin ve čtvrtek do 23 hodin v pátek a že proto se jí musíme po tuto dobu zdržovat? Slyš, co o tom praví sv. Tomáš: „Jako věci a povinnosti vládců jest, aby všeobecné zásady, předpisy a požadavky přirozeného práva svými zákony aplikovali na jednotlivé případy občanského života (soužití), tak jest věci a povinnosti církve, aby stanovila, co jest k obecnému prospěchu a dobru věřících; občas se postit a tak ovládat smyslnost a konat pokání jest povinnost nás všech; kdy tak máme konat, určuje církev.“ Ponech každému na vůli, aby se postil, kdy za dobré uzná, a nevím, jak často by tento úkon zdrželivosti konali. Asi tak často, jak často byli přítomni mši sv. a přijímali sv. svátosti, dokud Inocenc III. nevydal přísný zákon, že na mši sv. musí jít aspoň v neděli a k sv. svátostem aspoň jednou do roka! Boileau, satyrik mravů ne právě nejlepších (* 1711), byl jednou pozván k obědu od vévody Orleánského. Byl pátek, host vesele hovořil, ale netkl se jiného než chleba. „Já jsem docela zapomněl, že jest pátek, nemáme postních jídel.“ „Sire, vám stačí jen nohou do země zadupat, a hned ryby vylezou.“ Vévoda porozuměl a dal přinést, co si Boileau přál. Napoleon v podobné situaci řekl hostu: „Zde nejsme v kostele nýbrž u stolu.“ „Sire, já jsem katolíkem také u stolu.“ Zvedl se a šel.

Cílem postu, jak řečeno, jest ovládnutí smyslnosti, pokání za hříchy a snadné povznesení mysli k Tvůrci. Dým zahání včely, a nestřídmost zapuzuje Boží dary. (Basil.) První a zvláště druhý důvod nahlédne a pozná člověk přirozeným světlem rozumu bez zvláštního zjevení Božího. Proto se s postem jakožto s úkonem sebezáporu a kajícího shledáváme u všech národů a v každém náboženství, vyjma jisté starokřesťanské sekty, hovějící naprosté pohlavní bezuzdnosti. Postí se i vyznavači Mohameda, Brámy a Budhy; teprve wittenberský reformátor, sám žráč a opilec, zavrhl sebezápor a půst, a tím prohlásil nadvládu těla. Moderní nevěra a materialismus, v jehož systému Bůh, duše, hřích, věčnost a ctnost nemá vůbec místa, jde pochopitelně ve stopách Lutherových. Člověk se stává veskrze tělesným, horší než čtyřnožci, protože zvíře zřídka kdy se přes moc přecpává, a nikdy přes moc nepije. Tvorové žraví (vepř, hroch, sirény neboli ochechule, zvané též mořské krávy, sup atd.) jsou tupí a líní, a chceš-li toho slova užít, hloupí. I o nich tedy platí: „Břich tlustý, mozek pustý.“ Sympatií nevzbuzují u nikoho. Ve zvěřinci při krmení jest v supí kleci vždycky „živo“, třebaže ji-

nak jsou neteční; rázem jest všecko „na nohou“, ke rvačce musí dojít, stůj co stůj — podívaná, kterou těžko popsat. Gentlemany rozhodně nejsou. Což teprve na svobodě! Když se rvou o zdechlinu! Na „věžích mlčení“ v Bombaji, kam Parsové, ctitelé ohně, přinášejí své mrtvé, aby si je supi rozebrali — —

Jiní členové živočišné říše, nestřídmosti a chtivosti oddaní, nejsou sice tak odporní, ale často se jim nevyplácí. Přírodovědec Lázár chtěl dostat orla zvaného „nejmenší“. Tento druh pase zvláště po výru; naličil tedy na posečené louce výra a čekal skryt za kupou sena. Brzo se orel objevil, vrhne se na výra, vtom houkne rána, ale lovec neměl štěstí... Dravec bez pohromy odletěl. Za chvíli se vrací, zase se žene po kořisti, zase výstřel, zase chybil... Po deseti minutách tu byl zas, tentokrát lovec trefil — — Jiný obraz z říše opeřenců. Ohní očko trojpáskované, neobyčejně plaché ptáče, které těžko dostat. Objeví-li však mravence, svou největší delikatesu, odloží vrozenou plachost, zapomene povinné opatrnosti, a pak ani střelba ho nezažene, leda na chvíli, takže lovcům mají snadnou práci. Rackův příbuzný burňák jest nejšťastnější, když má plný žaludek; pak si lehne a nedbá ničeho — rukama je můžeš chytat a holí jich utlouci třeba na sta.

P á t é slovo: „J e n o m z r o z k o š e“ se částečně kryje s druhým, a přivádí nás k dalšímu odstavci. P i t í, o p i l s t v í, a l k o h o l... Slyš výňatek z testamentu opilce sebevraha: „Odkazuji a zanechávám společnosti špatnou pověst, špatný příklad a neblahou památku; rodičům žalost, bratřím hanbu, ženě zničený život a zlomené srdce, dětem chudobu, nevědomost, dědičné zatížení a vědomí, že měly otce opilce.“ Kolik jemu podobných by mohlo sestavit podobný testament! Piti... Z pouhé bídne hovadské rozkoše... z žádného jiného důvodu! Že různé verše z pijáckých písní jsou jen vtipy, pozná každé děcko. („Má žízeň velká, má sklenka malá.“) Pravdu mají lidová přísloví, že více se jich utopí ve sklenici než v moři, že opilec se obrátí, až se převrátí, t. j. až v hrobě atd. Jediný účinný prostředek: N e n a v y k a t! Víno a mládí, dvojí troud vášně. (Jeronym.) Dosti na jednom, který stále s sebou a v sobě nosíš; nač rozněcovat i druhý? Zamyslím-li se nad záplavou letáků, brožur, knih populárních i vědeckých, nad tisícími spolky k potírání alkoholismu, a pomním-li při tom, že to vše zavinilo několik bradavek na jazyku, kterým opilec připravuje za tak drahou cenu chvilkový požitek...!

Legenda vypravuje, že Noe, první pěstitel révy, pozoroval d'ábla, jak napájel hrozny krví lva, opice a vepře. „Co pro-

vádíš?“ „Věz, že každý, kdo vypije tohoto nápoje jeden pohár, bude mít sílu jako lev; kdo vypije dva, bude tropit šaškoviny jako opice; kdo vypije ještě víc, bude si počínat jako vepř.“ Sparťané, chtějící syny naplnit hnusem k této neřesti, vynalezli prostředek, ne sice chvályhodný ani následování hodný, ale účinný; opíjeli totiž otroky a pak nechali dospívající hochy na ně hledět. Kdyby otcové alespoň z této pohnutky se varovali věci, která je nejen připraví o veškerou úctu dítek, nýbrž naplní je i odporem! Jak si může dítě vážit otce, kterého vidělo přijít domů s „mořskou nemocí!“

Není neřesti, která by byla tak rozšířenou rakovinou všech dob a všech národů jako nemírné pití. Za starověku... Ve středověku... Za reformace, která prohlašovala úsvit nové doby, dosáhlo opijení vrcholu. Jaký pán... Vždyť prohlásil, že netřeba se přemáhat, a sám dával „dobrý“ příklad! Tehdy, po r. 1550, vydávaly university zákon, že opilí profesori nesmějí být voleni za rektory, že k svatbě svých dětí nesmějí pozvat více než 120 hostů. Studenti samozřejmě nebyli lepší. Naši předkové za katolických dob nebyli této neřesti prosti, ale za nového luterského náboženství dosáhli rekordu. Rektor pražské university Bacháček si stěžuje r. 1610, že studenti spěchají k pivu a vínu jako krokodil k Nilu; tak přicházeli i do přednášek! Na lounském soudě se vymlouval obžalovaný r. 1598, že víno jeho rozumu „pouškodilo.“ U řeckého zákonodárce Pittaka to nebylo okolností polehčujících, naopak, vyměřen mu trest dvojnásobný, jak sděluje Plutarch, jednak za spáchaný přečin, jednak za to, že se opil. V Kolíně šel kolem r. 1590 konšel pro vraždu odsouzený i na popravu zpitý, a soudní akty mu svědčí, že byl odjakživa pijan.

Největší křik tropili naši husitští předkové pro daň z piva. „Berní ukrutná, loupež nezřetelný (t. j. tajné podvádění); šenkéř také sobě přirazí, takže tu berni jen chudina (píjící!) platí.“ Tak nařikají r. 1519. Byli byste co ušetřili, kdyby bylo piti lacinější? Byli byste více pili, o to vám šlo! Ač plná stodola, přec ji pítí udolá. Při pítí mnohém, rozumě, sbohem! Opilý hřešil, střizlivý pykal. K tomu, abys vytáhl z lidí nejhlubší tajemství, dostačí jediná láhev vína. (Plato.) Petr I., sám opilec, založil v Petrohradě veřejnou knihovnu. Ale jeho nekulturní (tehdy!) poddaní jí dbali jako koza ústřice. Aby přivábil čtenáře a zájemce, kázal vynalézavý car v bibliotéce čepovat pálenku! V jednom ústavě říkali spolužákovi: „Když je dobrý oběd, nelze s tebou vydržet.“ Celý den jenom škádlil jiné, na knihu nesáhl, měl „prázdnou“, jako by byl velký svátek. Když mu oběd nechutnal nebo když ho pozlobili a zúmyslně nechali nejmenší porci, hleděl celý den jako výr z houští, a dokud se z toho „nevyspal“, nebyla s ním

řeč. „Příklad pro zasmání“, pomyslíš si. Kéž by tomu tak bylo! Když jsem po letech zvěděl, jak zkrachoval, vzpomněl jsem si na tuto jeho na pohled maličkou nedokonalost. Co mu asi přišlo do cesty, že nedovedl nad sebou zvítězit?...

V zápolení proti instinktům přírody nutno sáhnout k ofensivě a nespokojit se s defensivou. „Bojem proti žaludku se vyzbroj k boji proti pudu pohlavnímu.“ Na tomto poli (sexuelním) zuří boj mezi zvířetem a andělem v člověku nejdívěji, zde se nejlépe ukáže, co mravní síly v tobě jest. Osvoď se ze jha náruživosti! Bojovat... Balkánští národové nebo Boerové v jižní Africe začátkem tohoto století, malý národček proti světové říši Britské; podlehl sice, ale sympatie celého světa patřily jim; čestně podlehl, a to jen přesile, nikoli statečnosti. V boji, o kterém jednáme my, v boji s vášněmi, které nutno potlačit, netřeba se bát zevnějšího nepřítele, třebaže nechybí; sám sebe přemož, a svět jest přemožen. (Aug.) Nesnáz při tom nevězí ve věci samé, nýbrž v tobě, že nemáš dost odhodlanosti. (Jan Chrys.) Povrchnost a polovičatost nevede k cíli. Podnebí změní a ne ducha, kdo se za moře plaví. (Seneka.) Liška mění kožich, nikoli smýšlení. (Sueton.) Nelámej si příliš hlavu; svou vůli zlom! (Mať. Claudius.)

I u nejkrotších a nejochocnějších šelem kočkovitých vypukne dravá přirozenost, a to mnohdy znenadání, ve chvíli, kdy si s mladým lvíčetem hraješ, a pak — Nemáš-li po ruce revolver, je s tebou zle. Vášeň, která se zdá být zkrocena... Mýlíš se! Nutno stále a stále ji přemáhat a mít se na pozoru. Fernandezovy ostrovy, spjaté s osudy vysazeného námořníka Alexandra Selkirka („Robinson Crusoe“), byly porostlé vonným dřevem santalových lesů, když je Juan Fernandez r. 1571 objevil. Kterási loď tam vysadila dvě kozy — zdivočely, rozmnožily se, a lesy docela vyhubily. Podobný kousek provedl objevitel Austrálie James Cook. Přistál na východním pobřeží Queenslandu, a chtěje ušetřit krmiva, vysadil na břeh vepře, které měl na lodi. Vepři se sice „uživilí“ sami, ale když je pak sháněli, ukázalo se, že několik se jich zatoulalo, zůstali v „nové vlasti“, rozmnožili se, zdivočeli, a dnes? Kanci jsou strašnou metlou obyvatelstva. Nejen že ničí úrodu, i život ohrožují. Rozzuřeného kance se tam děsí více než kterékoli šelmy.

Ve Lhotě u Trutnova, jak vypravuje tamní farní kronika, vezli r. 1800 dítko od křtu a zastavili se v teplé hospodě, snad aby se zahřáli na dalekou cestu sněhem a mrazem. Zahřáli se asi přespříliš, protože při jízdě jim dítko vypadlo, a na saních to nikdo nezpozoroval, až doma, matka, když vítala rozjařené kmotry a rozbalila peřinku... Vydali se na

hledání, a našli ztracené uprostřed silnice ve sněhu! „Dítě“ zemřelo r. 1890... zdá se tedy, že šlo v životě jinou cestou než jeho kmotři blahé paměti.

Opilec propije jmění, zdraví, rodinné štěstí, rozum, duši. Ruina tělesná i duševní jest smutný následek této neřesti. Tělo i duch vysílený, paměť otupená, bystrost rozumu mizí, vůle zeslabena tak, že jest naprosto neschopna odporovat nejmenšímu pokušení, předčasná, často náhlá smrt. Statistika nemocnic, chudobinců, žalářů, blázců! Alkohol rozněcuje nízké vášně (rvačky, nečistotu...), činí člověka schopným největších zločinů, krivé přísahy i vraždy, a nej-smutnější jest, že za tento hřích pykají děti; nejen, že připraveny o otcovské jmění a ochuzeny, nadto i dědičně zatíženy, slabomyslné, nemocné, na obtíž jiným, mnohdy vyrůstají v zločince. Na periferii velkoměsta jsem měl příležitost pozorovat zhoubný vliv alkoholu v dělnickém okrese; ubohé děti! Málo pořídily dva obrazy, visící na chodbě školy. První obraz, otec v kruhu smějících se dítek s nimi žertuje, a manželka s výrazem štěstí od práce k nim hledí... jak ráda pro ně pracuje! Všechny pěkně ustrojeny, blaho jim září z oček. Druhý obraz: matka chová v náručí dítě, dvě nebo tři se k ní vinou, otrhané, zkřehlé, hladové, tváře vpadlé, oči vyhaslé, hledí k pokoutní hospodě, kde otec za stolem s vyjeveným obličejem hází karty na stůl, pije, kleje... Kdyby ti za to i platili, neměl bys ani vstoupit do toho pekla, brlohu hřichu a zkázy! Žena, oddaná pití, najde syna opilce oběšeného v chlévě; místo aby se pokusila, nelze-li ho snad zachránit, prohledává jeho kapsy, a skutečně najde láhev kořalky; ihned se do ní pustí, až klesne zpitá k mrtvole nešťastníka, kterému dala život a s ním smutné dědictví, sklon k pití alkoholu.

37. Nad spícími nivami.

Příroda pod sněhem — spí — stromy, keře, netopýři, medvědi, zakuklené larvy... Nad mrtvou zasněženou plání se objeví občas jen několik černých havranů a svým krákoráním zvyšují truchlivý dojem smrti, která obestírá kraj. Havran — latiníkům symbol lenosti. Jak se ubohý opeřenec k této cti dostal? Docela nevinně. Jeho krákorání znamená v latině: „Cras, cras —“ Tedy „zítra, zítra“, oblíbené heslo lenochů. Příčinnivý má heslem: „hodie“, dnes — —

Lenoši — jak jde zvláště profesorům „na nervy“, mají-li jich ve třídě 50—60%! Originálové, jako byl na př. profesor X. Y. v H. K. před r. 1900, dnes už vymřeli. Shlédl jednou

na náměstí kadeta, který tehdy, v Rakousku, se „na to dal“ jako jiní jemu rovni, protože mu kniha nevoněla. Prochází se se slečinkami, hovoří německy, hledí na civilisty s vysoka. Profesor k němu zaměří, postaví se před něj jako voják, bez úvodu i bez pozdravu ho osloví: „Hovado pitomé, učít jsi se mohlo, ale nechtělo.“ Čelem vzad, pochod — jak se přihnal, tak zase odcválal.

Jistě se ti nyní vybavila vzpomínka na sedm hlavních hříchů; učíme-li se v katechismu, že sedmý hlavní hřích jest lenost, myslíme obyčejně na zahálku, a netušíme, že toto pojetí jest nesprávné; slovo *acedia* znamená duchovní lenost. Teprve na druhém místě jakožto průvodce tohoto hříchu přijde v úvahu zahálení. **D u c h o v n í l e n o s t . . .** Za starých dob odkládali mnozí křest až na smrtelné lože. Proč? Dočud nebyl pokřtěn, nebyl křesťanem, nebyl tedy vázán církevními zákony — postem, jenž tehdy byl velmi přísný, kázní kající, jež byla daleko tvrdší než dnes, nadto nemusil přispívat na bohoslužebné potřeby, mši svaté byl přítomen nanejvýš do konce evangelia atd. Mnohému se tedy vyhnul, ale kolik asi jich touto „chytrostí“ o křest přišlo? O kolik zásluh se připravili, i když křest přijali? Předstoupili sice před věčného Soudce čisti, ale s prázdnýma rukama! Mně bylo před lety docela vážně řečeno: „Kéž bych se byl narodil jako pohan! Nestihl by mne tak veliký trest za moje nepravosti, jako když jsem věřící a vím, co mám dělat“ . . . a čeho se varovat! To bylo asi hlavní! Duchovní lenost . . . Byl by raději duševně slepý, aby neviděl pravou cestu a měl jakousi omluvu svých nepravostí; byl by rád, kdyby nebe nebylo, protože by se nemusil pro ně namáhat a pracovat. Avšak stejná neřest jest být líný k ctnosti. (Řehoř Naz.) Prcháš před hříchem? Připoj k tomu ještě péči o pravou ctnost! Polovičatou zbožnost zavrhuji. (Týž.) Jedna vlašťovka nečiní jaro, jedna linka nečiní malíře, jedna plavba nečiní námořníka (a jediný úkon ctnosti nečiní nikoho ctnostným; týž). Ctnost, která tě nestála práci, není hodná chvály. (Týž.) Nestačí kahan pouze čistit, nutno i oleje přilévat. (Přísl.) Kolár podobně; pouhý „nehřích ke svatosti chrámu skvoucímu nestačí . . . ; tu ctnost (být bez hříchu) má i kámen . . .“

Duchovní lenost vyrůstá ze smyslnosti, společného kořene několika hlavních hříchů (nečistoty, nestřídmosti). Pracuj jako zdatný vojin Kristův, praví apoštol. Ve spánku ti nepřijde království nebeské (nespadne ti samo do klína), dodává sv. Lev Vel. To vše jest línému „bardzo trudné“ (velmi těžké). Sáhnutí k tomu, co je trpké, do toho se smyslnosti nechce, a je-li jí trpká práce, prchá před ní jako ďábel před svěcenou vodou. Tělo má převahu nad duchem; láska k

pohodlí, nechť k sebeovládání, útěk před obětí a sebezáporem jsou neklamné známky, vyznačující tuto nectnost. Duchovní lenosti může být oddán i nejsnaživější, nejpodnikavější a nejpracovitější muž. Darwin se neostýchal doznat, že 40 let se věnoval úpornému studiu dešťovek a proto prý neměl kdy se zabývat otázkami spásy a duše, 89letý Humboldt vynaložil celý život vědě a ani minutu své duši. Colbert jí věnoval teprve posledních osm dní života, byv celá léta neúnavně činný jako ministr a státník. Vymlouvali se, že nemají kdy? Pak zanedbávali to, co bylo nade všechny povinnosti. Nechtělo se jim? Pak byli oddáni duchovní lenosti, podobní studiosovi, který pilně pracuje jako činovník ve spolku, jako básník nebo sběratel, protože to jej těší, a zanedbává svou hlavní povinnost, studium, protože ho „nebaví.“ Jeden takový hrdina pilně sbíral, čistil a rovnal po celý rok poštovní známky, prý pro misie. Po prázdninách se ho táže rektor našeho ústavu: „Kolik jsi tím vydělal pro misie?“ „192 Kč.“ „Zde je máš — pro příští rok, a letos necháš známek! Budeš studovat!“ To se mladému pánu nikterak „nepáčilo!“ Tak i tito lidé. Hříšník nebe probije, lenoch je prospí — tím, že pro ně nic neudělá.

Přejdeme k tělesné lenosti. Zahálka d'áblova poduška. Proč? Protože líný není docela nečinný. Tělo zahálí, ale hlava (fantasie) zahálet nemůže! Ta je stále činná! Líní kněží před r. 1918 jsou toho dokladem; ti založili sektu, nikdo jiný! Má-li dítě nebo divoch dlouhou chvíli, usne; má-li dospělý dlouhou chvíli, myslí na to, jak ji utlouci, jak prázdnotu svého života vyplnit, a vyplní ji ovocem zakázaným. Jako v stojaté hniující louži se rodí červi a jiná ohyzdná havěť, tak se líhnou zlé a neřestné myšlenky v nečinném člověku. (Burton.) Neodpuzuje pohled na hniující tuň, na slimáka a jiné líné tvory? Zvláště žraví živočichové „vynikají“ nečinností. Lenochod, zavěšený drápy svých tří prstů ve větvích, začne se hýbat, teprve když se ozve hlad; líně leze po větvích, tu ukousne, tam ukousne, a má-li žízeň, spokojí se s rosou na listech. Tak ale člověk žít nemůže! Jeho mysl se musí nějak zaměstnávat, a neopatríš-li jí řádné zaměstnání ty, najde si nějaké sama, ale jaké! Lenocha nemusí d'ábel pokoušet, protože jest sám sobě pokušitelem. V líném těle krev hnije — a duch spolu s ní! A jako v hniícím mase se rodí hojně jistá havěť, tak jest zahálka úrodné semeniště tělesných pokušení. Trefnou radu a lék proti „lásce“ (milkování!) dává dívenkám autor Dona Quijota (Cervantes):

„Lásky moc nás často zbaví moudrosti a rozšafnosti, užívajíc za prostředek zahálčivé nečinnosti.“

Šití, práce neúnavná, stále pilné zaměstnání
dobrým bývá protijedem lásky unylému lkání.“

Zahubí lenost, koho nezmohla válka. Platí jak o duchovním, tak o tělesném životě. Sparta v době úpadku! Athény za Demosthena! Co námahy vynaložil tento agilní muž, aby krajany z letargie vyburcoval! Řekové prý sen života ze všech národů nejkrásněji prosnili, praví Goethe. Dokud méně snili a více pracovali, bylo lépe! Ohromná Xerxova Persie nic nepořídila proti maličké Themistoklově Helladě. Pak spali a „snili“, hřešili a hnili, a Filip Makedonský s hrstkou zdravých, přirozeně žijících mužů dosáhl, čeho sto let předtím nedosáhla milionová perská armáda. Brzo byl hotov se „snícím“ Řeckem i s jeho hnilobnou kulturou! Totéž, jenže v daleko větších rozměrech, pozorujeme na antickém Římu, a později? Kdo připravil a umožnil t. zv. reformaci v 16. stol.? Zdaž ne líné kněžstvo na farách a v klášteřích, nevyjímaje ani žebravé řády?¹⁾ Líní, a protože líní, i nečistí, a pak měli bludaři samozřejmě snadnou práci. Čilým reformátorům nebyli tehdejší kněží s to úspěšně čelit; nejlepším svědectvím jsou naši nepřátelé, kteří do jednoho souhlasí v tom, že osud (Boží prozřetelnost!) musila vzbudit v církvi nové bojovníky, mravně nezkažené a do úmoru činné, aby se podařilo zastavit dravý příval náboženské revoluce.²⁾ Každý začátek je těžký, jenom ne začátek lenosti, základu všech neřestí. Kdo dělá, vydělá. Či slepice, toho i vejce. Čti, modli se, rozjímej, aby tě zahálčícího d'ábel nenašel. (Fil. Neri.) Takové zlo je zahálka, že snadno podvrátí i toho, kdo dosáhl dokonalosti. (Chrys.) Pilný si najde vždycky práci.

Slovo lenoch nebylo nikdy lichotivou poklonou. Zahálčivá mysl nedovede o jiném přemýšlet leč o jídle a břichu. (Kassian; a o Venuši!) Užívaný pluh se leskne, stojící rezaví! Lidové bájesloví si bere lenocha na mušku častěji než kohokoli jiného. Vlastovička prý ráno líného budí: „Lenochu, spíš? Lenochu spíš? Všeci už dělají, ty ještě spíš?“ Holub prý se na dvoře vrká: „Pavla hůlkou! Pavla hůlkou!“ Šebestová vypravuje že v H. přijal právě v letě sedlák do služeb nového čeledína. První noc přespal na voze. „Vstávat můžeš, až budou oje od voza k Nenkovicům obrátěny.“ Junák vezme na vědomí, ráno leží čeká a čeká, „skoro-li se oje obrátí; slunko už bylo doví kde, a on furt si hníl...“ Hospodář

¹⁾ V řádě sv. Františka vznikla brzo nová odnož, kapucíni, kteří účinně lidovými misiemi zahájili boj proti luterství.

²⁾ Proto ta nenávist jesuitů! U nepřátel, že zkrížili peklu jeho černé záměry, u „přátel“ ze žárlivosti, že je zastínili.

myslil voje od Velkého vozu, a statný chasník myslil na voje své nouzové improvisované postele! Fruges consumere nati, lidé narození k tomu aby byli živi na cizí útraty a jedli ovoce cizí práce! Co po síle, když není píle? Nechopiv se sekyrky, chaloupky nesroubíš, bez chuti ani provázek neukroutíš. Těžko toho vodit, kdo sám nechce chodit. Špatný kocour, který čeká, až k němu myši přiběhnou. Smiles, jenž dělí lidstvo na „pracující a užívající“ třídu, praví, že lenost jest vlastností divocha nebo despoty. U Shakespeara čteme: „Musíš zemřít.“ „Ovšem, ačli zákon smrti lenošeni trestá.“ Kolik procent urozených i neurozených členů lidského pokolení by do zítřka vyprázdnilo naši oběžnici! Ti nemají důvodu hanbit se, kteří mají počestné zaměstnání, nýbrž ti, kteří nemají žádné. (Fuller.) Hoch, který za dva haléře denně straší (odhání s pole) ptáky, jest užitečnější člověk než lenoch, neboť hlídá (a poctivě si vydělává!) chléb, jež lenoch v nečinnosti pojídá. (Southey.) Nedostatek tělesné práce vedl u studentů k tomu, že se u nich začal jevit sklon k nespokojenosti, světo-
tobolu, snění, známý v Německu jménem Wertherei (Goethe!) a v Angii byronismus. (Smil.)

Pavouk nechce na lov jíti, jenom z mušek chce živ býti, jež se chytanou v jeho síti. (Perské přísloví.) S lenochem srovnej ty, kteří v říši zvířat platí za „inteligentní“; ti všichni se vyznamenávají čilým pohybem nebo neúnavnou prací, liška, laňka, bobr... K nim patří i vrabec pospolitý, žijící ve střední Africe, pravý opak našeho povaleče uličníka. Společnost 800—1000 si staví společně hnízda na vysoké silné větvi, kam se nedostane had ani dravec, a žijí pak pod společnou střechou. Celý rok je vidíš při práci jako včelky, stále doplňují a opravují svou stavbu. Nebo viz ptáčky, kteří si stavějí hnízdečka vpravdě umělecká, že by jich žádný umělec nepředstihl, anebo žlunu, která prohledá za jedno dopoledne až sto stromů. S nimi srovnej skotského filosofa, skeptika Hume: „Jsem bohat, tučný, líný, dál psát už nemám chuti...“ K. Lamb charakterisuje sám sebe: „Krvelačný ubijec času.“¹⁾ Toto byla nepravost Sodomy: hojnost chleba, blahobyť a zahálka. (Ez 16. 49) Zde tedy pramen jejich neřestného života! Mnoho lenochů, mnoho hříšníků! Zahálka matka hříchů. Především spousta opomenutého dobrého (peccata omissionis). „Hřešil jsem opomenutím dobrého...“ Žel, že

¹⁾ Nevím, proč se tento plodný essayista, dlouholetý obětavý a láskyplný ošetřovatel své choromyslné sestry, tak nazval. (†1834) Jeho přítel Samuel Coleridge, básník, v srdci pustý, oddaný opiu, byl jiné ráže! Syn tohoto, Hartley, zdědil po otci básnické nadání — a sklon k neřesti! Opilec!

tyto hříchy jsou až příliš časté, a to proto, že je nikdo za hřích nepokládá. „Nikoho jsem nezabil, nekoho neokradl...“ Bohatec v podobenství byl zavržen ne proto, že zabíjel nebo kradl, že byl bezbožec a nevěrec, nýbrž proto, že neprokazoval malomocnému žebráku u brány svého paláce skutky dobročinnosti. Opomíjení dobrého, zanedbání povinnosti... Lékař, který nedbale studoval, lékárník, který nedbale připravil lék, učitel, který se raději s dětmi potuluje „v přírodě“ než by jim do hlavy vštípil násobilku, voják na stráži, který zapomíná, že na jeho bdělosti závisí život tisíců... Což teprve v duchovním životě? Kolik ztracených zásluh, jak nepatrný výtěžek z velkého fondu milostí! O jak velké milosti se připravujeme, jak mnoho modliteb, rozjímání, sv. přijímání beze všeho užitku! Přijde-li konečné těžké pokušení, chtěj od lenocha, aby se pustil mužně v boj! Dante prochází sedm kruhů očistcových, v kterých pykají duše za sedm hlavních hříchů. Jeví s nimi soucit, pochopení, jen pro lenost má opovržení a spěchá rychle pryč.

Upřeme nyní pozornost k větším lenosti. V nejrozmanitějších podobách se tato neřest vyskytuje, od nejběžnější formy, s jakou se denně setkáváme, od povaleče, pobudy, tuláka, který pracovat nechce, třebaže má svaly jako Herkules a mohl by skály lámat, až k slečinkám na promenádách a nábožným lenochům, kteří nebo které vysedávají celé hodiny v „kostelíčku“, aby se vyhnuli práci. Tedy i velmi „jemné formy“... Lidé, u kterých týden záleží ze sedmi svátků, kteří šest dní slaví a sedmý odpočívají... Dámy, které ubíjejí celé hodiny čajovými večírky, studování páni, kteří z dlouhé chvíle čtou všechny noviny, co jich dnes v republice vyšlo, synkové bohatých tatinků, kteří pěstují jen sport, ať tennis nebo šachy nebo billard nebo tanec nebo sbírání známek nebo „dobývání nedobytných“, ti všichni jsou „nepotřebný nábytek ve světě“ (B. Gracian), neužiteční zahaleči, žijící na útraty jiných. U nás je dost lidí, kteří více vyžebrají než my vyděláme. (Shak.) Na břehu řeky u jistého našeho velkoměsta užívali měšťáci po celé léto hluboko do podzimu slunečních lázní. Proč by ne? Jsou neobyčejně laciné, a prý velmi zdravotní. V okolí se těm „lázním“ říkalo Sodoma (jako v Praze v 16. stol. jistému „ústavu“, Winter, Cirk. život v Č. 816). Hitler potřeboval stále nových českých robotníků, neměl kde je brát, tu přišli jeho lidé na povedený nápad. Jednoho v sedmého dne dopoledne nenápadně obklopila policie Sodomu, aby nikdo neupláchl, a všechny „pacienty“ expedovali do práce! I vdané paničky mezi nimi byly! „My nemůžeme pryč, my musíme vařit...“ „Kdo vaří dnes?“ „Služka!“ „Když vaří služka dnes, může vařit i zítra.“

Uvádím, ne že bych schvaloval racisticke násilnosti, ale abych ukázal, jak jisti lidé se oddávali zahálce a hřichu i v době, kdy tolik našich ubohých lidí strádalo v koncentracích.

Syn Jindřicha II. Anglického Bedřich Wales jednou prohodil: „Bute by byl výtečným vyslancem u dvora, kde není co dělat.“ Alba, pozdější nepřemožitelný vojevůdce Filipa II. Španělského, dostal od jednoho španělského granda (člena vysoké šlechty) dopis: „Panu vévodovi de Alba, generálu královské armády vévody Milánského v míru, velmistru domu jeho Veličenství ve válce.“ Tento jemný výsměch jim hnul, že se vzchopil a vyznamenal se činy, kterým se nepředpojatý diví dodnes. Zůstal vždy střidmý a čistý, uprostřed tolika příležitostí, které vojenský život skýtal. Jak docela jinak Banér, švédský generál v 30 leté válce, jenž se nakonec zamiloval do děvčete, přejedl se při svatební hostině a poslední měsíce života trávil raději milkováním než bojem! Antonius v Alexandrii trávil čas na břehu Nilu tím, že „pracoval“ udici. Kleopatra jednou prikázala rybářům, aby nalíčili uzenou rybu, a když u přítomnosti čelných mužů města vytáhl z mokrého živlu podivný úlovek, řekla mu se smíchem: „Ryby ponech rybářům a dobývej království.“ Jenže málo pořídila u muže, jenž se zapletl do sítě jejích smyslných půvabů. Lenochem jest netoliko ten, kdo nedělá nic; jest jim i ten, kdo ubijí čas nicotnostmi, nekonaje, co konat má. „Dost bude času k svárům (k hrám...), až nebudete mít nic na práci.“ (Shak.) Markýz Spinola se táže sira Horace Vere: „Nač zemřel váš bratr?“ „Neměl co dělat.“ Udělal aspoň jednu lidstvu užitečnou věc!

Tetička lenosti jest liknavost, sestřenice váhavosti (str. 304); rozdíl mezi nimi je ten, že váhavost, dcera nerozhodnosti, pochází z nedostatku energie a hyzdí někdy i příčinlivého, zatím co liknavý nežije s pílí nikdy v přátelském objetí. Jak milý pohled na člověka, který jest „hbitý jako kráva na ledu“, který se vypravuje „jako vrabci z Čech“! Než on se rozkývá! Mezitím mu výdělek unikne, a pak bere jméno Boží nadarmo: „Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, Pánu Bohu poručeno... Nemělo to být...“ Svádí na Boží prozřetelnost, co zavinil svou liknavostí sám, a zapomíná, že kdo první se příležitosti chopí, ten má; čilý pes uloví více než líný lev (arabské přísloví), jesle nepřijdou k volu samy, Pán Bůh dá louku, nedá však mouku, dává studnu, nedává putnu (finské přísl.) ani nám nelouská ořechy sám (ruské přísl.). Kdo skoupě sil, bude skoupě i žít. (2 Kor. 9. 6) Žába ovšem zajíce nedohoní, ale nad rychlostí nezasne nikdo leč líný. (Shak.) Nečinný nemá práva ani od přátel žádat, aby za něho co dělali, tím méně od bohů, soudil jmenovaný De-

mosthen. Kdo si netroufá, ať nic nedoufá; kdo nemá kuráže, máloco dokáže; liknavý mnoho nespraví. Hospodář nařiká na zlodějskou čeládku... Dozírej, a nebudou tě okrádat! Kdo nemá otevřené oči, musí mít otevřený měsíc! Rusové říkají, že neštěstí bydlívá často vedle hlouposti (nedbalosti), a sv. Ambrož míní: „Nedbalost je trestuhodnější než neopatrnost.“ Smiles vypravuje o člověku, jenž všecko svaloval na svou „nešťastnou planetu“ a byl jist: „Kdybych se byl dal na kloboučnictví, jistě by přicházeli všichni lidé na svět bez hlavy.“ Mickiewicz líčí rozmarně scénu z lovu; napřed zajíc, který byl chytřejší než všichni lovci... Páni šlechtici se vymlouvali, že „bez smečky psi jejich nejsou zvyklí lovu, že zajíc náhle přišel, že tak ostré hroty prý v poli jsou, že psi by měli about boty.“ Pak šlo o medvěda, kterého skolil mnich. „Tu začla hádka, každý mluvil o zásluze, ten šelmu první spatřil, ten ji zranil tuze, ten svolal psinec, onen zahnal šelmu zpátky...“

Fridrich II. Pruský byl směsice bezcharakternosti, násilnosti a vzácných vlastností; sympatický je tím, že se mu z duše přičila lenost a liknavost. Nedlouho po nastoupení vydal nařízení, že do roka musí být vyřízeny všechny procesy. V Pomoransku bylo v důsledku jeho rozkazu vyřízeno 2400 starých procesů, některé čekaly na vyřízení dvě stě let a naplnily 70 svazků akt! „Jak k dílu, tak k jídlu...“ Ale německý básník tomu nevěří a dává loudavému radu: „K jídlu vezmi nohy, k dílu chop se huby...“ Pozoruje totiž, na jaký výkon se u stolu zmůže „huba“ a na jaký při chůzi nohy. Jako ocet zubům a kouř očím, tak jest lenochům, kteří ho poslali. (Př 10. 26) Čekej na příležitost, nikdy však na čas! Odklad přináší nebezpečí! Co zmeškáno, to zmeškáno, zmeškaný okamžik nedostaneš zpět! Příležitost dělá nejen zloděje, nýbrž i velké muže. (Lichtenberg.) Liknavému lovcu unikne kde která kořist, liknavému kupci kdejaký výdělek, liknavému hospodáři nebo hospodyni všecko, kdežto hbitému děvčeti všecko pod rukama jen lítá.

Mladá selka Kymličkova, to je selka veselá,
od Plzně až do Přerova že by rovné neměla.
Ráno vstává, sotva svítá, jako dobrá hodina,
od ruky jí práce lítá, muž se dívá, hrdina.
Krávy dojí, koně strojí, vypraví ho do pole,
večer, i když brambor pojí, ubrousek má na stole.
Vše jí kyne pod rukama, roste, kam se podívá,
celý den si zpívá sama, sedlák jen se usmívá.
Tak tu selku Kymličkovou jednu každý na statek,
od Plzně až ke Přerovu byl by všeho dostatek! (Sládek.)

Chce a nechce lenoch. (Př 13. 4) Pro zimu nechtěl orat. (20. 4) Lenoch praví: „Venku jest (možná) lev, zadával by mne ...“ (22. 13) Šel jsem polem člověka líného, a hle, vše prorostlé kopřivami. (24. 30) Vidiš, že Šalomoun nemluví o líném příliš lichotivě.

V X. zúčastnili se duchovních cvičení i místní farníci. Protože na noc docházeli domů, byl jim v exercičním domě ochotně uvolněn větší pokoj, aby měli kde ve volném čase být. Napřed dívky; poslední den, aniž jim kdo co říkal, samy vynesly koberec na dvůr, vyprášily, pokoj zametly. Pak jinoši... Mádenci propálili koberec oharky doutníků, váleli se na pohovce, a sestry po jejich odchodu spínaly ruce. Líný... dá se obsluhovat a práci se vyhýbá jako ježek vodě. „S bezbožným jednej o svatosti, s ženou o té, na kterou žárlí, se zbabělcem o válce, se závistivým o skutcích lásky, s nemilosrdným o milosrdenství, s nečistým o čistotě srdce, s lenochem o práci, a pochodíš.“ (Sir 37. 12 nn) Jeden muž, který chce, dokáže více než deset, kteří musí. Těžkost ustoupí, když chuť přistoupí. Kdo nechá plevel jeden rok stát, může jej potom sedm let rvát. Jen tomu ukradnou řetěz od vozu, kdo je líný zanést jej večer do domu. Nebud' jako onen rytíř v povídce Královna vil: napil se z moře lenosti, a potom — — Línému koni i ocas těžký. Kdo nemá vůli, všecko ho bolí. Kdo nemá chuti, snadno se vykrutí. Bez ochoty zlé roboty. Trudno osla bezděk (proti jeho chuti) na most hnát. Bezděčnými chrty řídko zajíce uštveš. Lenoch i pod vlastní střechou zmokne, a kdo zmokne pod vlastní střechou, toho ani svatí nelitují.

38. Včelky v úlu.

Postav se k úlu a pozoruj! Jaký hon a shon, jak čilý život! Nemají času ani smyslu pro jiného než pro práci. Přilétají, odlétají, přinášejí, stavějí, ani jedna neprotahuje líně údy. Rozmrzelé jsou jen tehdy, když za deště nemohou ven, a pak jsou zvláště divé, pak neradno se k nim přiblížit. Nejsou dlouho živý, ale život naplní práci. „Běž k mravenci, lenochu ...“ (Př 6.6)

Neúnavná práce, projev ukázněného ducha, který se má v moci a dovede ovládat sklon k nečinnosti a pohodlí. Tedy zase projev sebeovládání, ačli pracuješ ochotně a z lásky. ne z nezbytnosti a hladu. Píle, vytrvalá práce, dává záruku, že hoch dokáže jednou ovládat sám sebe i po jiné stránce. Bez práce nejsou koláče; když liška spí, ani vrabec jí do huby nevletí. Kdo chce něco získat, musí něco vystát. Pán

Bůh nechce, aby chléb upečený na stromě rostl. Studuj nějaké umělecké dílo! Co píle, co práce na ně umělec vynaložil! V továrně za člověka pracuje stroj; vychrlí za hodinu několik set neb tisíc kusů, ale jaké ceny! Továrenské zboží.. Umělecké dílo není plodem jednoho okamžiku, a tvůj život má být dílem uměleckým, nikoli jarmarečním zbožím! Když byla řeč o charakteru, slyšel jsi, že tuctových lidí jsou na světě celé roje, lidí, kteří o svém zdokonalení nikdy vážně nepracovali. Kdo chce být muž z ocele nebo ze žuly, musí vzít sám sebe, „do práce“ a pracovat o sobě, někdy dlouho a dlouho: kladivem, dlátem... pilovat, hladit... To jest dlouhá a nelehká práce sebevýchovy, o které jsi slyšel v kap. 30 — 32.

Přirovnali jsme dětská léta k bublajícímu potůčku. Jistě... Jen ať si bublá a hraje! Nebude dlouho trvat, a veselé bubláni pomine; zapráhnou ho do práce, bude musit hnát turbínu nebo mlýnské kolo, a bude to pro něho dobře. Kdyby jen pořád bublal, byl by neúčinný, a kdyby stál, byla by z něho bahnitá tuň. Povaleč se práci vyhýbá, ať už svou lenost maskuje demagogickými frázemi jako někteří středověcí bludaři, ohrožující trvání lidské společnosti a všecek její řád, ať ji nemaskuje, jako žebrající u cesty pobuda. Dnes řeknou, vidí-li zámožnějšího: „Milý druhu, co je tvé, bude od nynějška také mé“, a rozumějí tím: „Budu lacino a bez práce živ, na cizí útraty.“ Staří křesťané, vidouce chud'asa práce neschopného, pravili: „Milý bratře, co jest mé, bude i tvé, pokud tvá nouze to vymáhá.“ Lench by rád z cizího, z tvého, bral, ať jsi srozuměn či nic; křesťanská charita dávala a dává dobrovolně, ale jen těm, kteří potřebují. Lench jest cizopasník, a živočichové nebo rostliny této sorty nepatří nikterak mezi elitu. Viz luňáka! Silné chlapisko, obratný dost, mohl by dělat a poctivě se živit, ale kdepak — žebrota nebo zlodějství je mu milejší; žebřák v říši opeřenců... Uzří-li sokola s kořistí, obletuje ho tak dotěrně, žebřoní tak dlouho a tak nestoudně, až ji na něm vymámí; letícímu orlu ji vydírá i ze zobáku. Při tom jest zbabělec — od udatné kvočny se dá zahnat na útěk.

O práci platí: „Dukáty v kase, nemoc je v base,“ připojme ještě: „Daleko od tebe hřích v každém čase.“ Učeně bychom řekli, že práce jest neocenitelná a nezbytná s trojího hlediska, sociálního, zdravotního, mravního. Projděme jedno za druhým!

S hlediska sociálního jest práce s pílí spojená základem blahobytu, jak v rodině, tak ve společnosti. Mnichové sv. Benedikta zpracovali evropské pralesy a barské kmeny radlem a křížem. Justinián I., budovatel chrá-

mu Boží Moudrosti, původem Slovan, vlastním jménem Oupravda, si nepopřál chvíle oddechu. V paláci žil jako mnich, ve svatopostní době neokusil chleba, jen obden trochu nevařené osolené zeleniny, spal málo, vstával o půlnoci, aby se věnoval státním záležitostem. Lidé mysleli, že jest démon: „Nejí, nepije, nespí, nemá lidského nic kromě zevnějšku.“ Ale co vykonal pro zvelebení říše! A přec měl zástup služebníků, kteří byli pohotově vyhovět každému jeho pokynu. Docela jiné ráže byl Karel VII. Francouzský, smutně proslavený ve „stoleté válce“; hrál míčem, když mu sekretář přinášel k podpisu spoustu aktů. „Věc velmi spěchá!“ „Tak to podepište sám...“ Nebýt panny Orleánské, pozbyl celé říše. Pittakos († 570 před K.), vládce na Lesbu, byl tak neúnavně činný, že otrokyně, které mlely obilí, říkávaly: „Velký král Mytilenský také mele“ (se. dřé). Nebyl jediný! Španělský Filip II., rakouský Josef I. nebo Leopold I. — mluvíme o knížatech míru, ne o vládcích, kteří jako Napoleon byli neúnavně činní v poli.¹⁾

Lenost a zahálka jest z h o u b a n á r o d ů.²⁾ Dokud Portugalci pracovali, byla jejich země velmocí. Princ Jindřich, zvaný „Plavec“, jemuž historie svědčí, že „zlostné slovo nevyšlo z jeho úst, kapka vína nepřešla přes jeho rty, žádná žena se nemohla honosit, že se jí dvořil“, podporoval ze všech sil zámořské objevy, snahu obeplout Afriku, a položil základ k pozdějšímu velmocenskému postavení své vlasti. Tehdy nepodala dívka před oltářem ruku jinochovi, dokud pro vlast něco nevykonal, buďto za mořem nebo doma, a malý stát se dělil se sousedním Španělskem o zeměkouli. Papež Alexander VI., zvolený za rozhodčího, vzal tužku, učinil na mapě čáru přes oceán: „Na západ vy, na východ oni —“ Indie, země koření, Ceylon, Brazílie byla jejich, Camoens opěvoval v Lusovcích slávu své vlasti a jejich hrdinů. A jejich soused, druhá tehdejší světová velmoc? Tam zase Lope de Vega, Calderon a Cervantes zvětšili ve svých nesmrtelných verších, dramatech a povídkách moc svého národa. Španělština byla řečí světovou; dodnes ji mluví většina zemí Nového světa, od jižních hranic Spojených států přes rovník až k ledově chladné Ohňové zemi. Navštívit Španělsko, tuto zemi kultury,

---

¹⁾ Učme se od nepřátel! Voltaire měl heslem: „Stále při práci“, a to svědomitě plnil — ke zkáze duší i ctnosti! Vilém I. Pruský prý jednou prohodil, že nemá kdy být unaven. Někteří badatelé pro samé cesty, práce a badání „neměli kdy, aby se oženili“.

²⁾ Zvláště když se z ní rodí hniloba mravů jako v bahníku červi, mloci a jiná havěť. Řecko Řím... (Str. 341.)

věd a umění, studovat na některé její universitě, byla touha vědychtivé mládeže. Sorbonna (Paříž) a Oxford byly zastíněny. Alcalá, Salamanca, Coimbra (tato v Portugalsku), university světové pověsti. Dnes? Co znamenají ty dvě země? Jejich místo zaujali jiní, země práce, s nimiž nemohli zpo-
hodlně konkurovat.

Od Pyrenejí pohlédneme k Apenninám. Benátky dóžeci a dnešní! Kdysi ovládaly všechna moře — dnes? Vybírají vstupné od turistů, kteří tam prohlízejí větrající paláce, památníky někdejší slávy a života. Florencie, nejživější a nejčilejší město italského středověku, město, kde nebylo chudého... Dochovaly se nám testamenty, v nichž otec prosí republiku, aby potrestala pokutou tisíce zlatáků jeho syna, nebude-li provozovat stále řemeslo nebo obchod. Florencie, vlast Dantova, slovo znějící v uších Itala jako nám slovo „Karlova Praha“ nebo Řekům slovo Athény. Kolik světců, umělců a jiných vynikajících mužů i žen dalo to město Itálii a Evropě! Práce, spojená s životem docela prostým, učinila ji „zlatou“ Florencií, kde jednotlivci svým nákladem bez jakéhokoli nátlaku shora stavěli chrámy, jak na př. Falkonieri, bratr sv. Alexia, spoluzakladatele řádu servitů, a otec sv. Juliány, jenž postavil chrám Zvěstování Panny Marie, nebo Portinari, otec Dantovy Beatrice, jenž zbudoval nemocnici. Člověk pracující napodobí tvůrčího ducha božského — to zřejmě vidět na středověké Itálii. Byla vpravdě eldorado umění a věd, kam ze všech zemí jako později do Španělska spěchali za vzděláním vědychtiví jinoši a kde se shromažďovalo zlato celé Evropy... ušlechtilejší způsob „vydělávání“ než pozdější španělsko-portugalské olupování Indiánů nebo dnešní italské „vydělávání“. Kolik papežů, kolik biskupů, kolik vládců se vyšinulo k své důstojnosti z nejnižšího stavu vlastním přičiněním!

Co srazilo Španělsko s velmocenské výše? Zlato, k němuž se lacino dostali! Stříbrná hora Potosi, objevená v Bolívii 1546; na úpatí vzniklo město téhož jména, kolem r. 1700 největší město v Americe. Polovina všeho stříbra na celé zeměkouli dobytého pocházela odtamtud; každý Španěl hleděl a do jisté míry i mohl snadno zbohatnout, bohat byl i stát, ale ti dobří lidé zapomněli, že málo platno přivést do země zlata a stříbra celé hromady, nebude-li možno za ně něco koupit. Zanedbáváno hospodářství, země se dostala v hospodářskou závislost na jiných státech, nemohla po té stránce s nimi konkurovat, a třebaže to zní jako protiklad, je pravda, že hromadění drahého kovu zemí ožebračilo. Holand'ané byli prozíravější, jejich lodi napjaly plachty k plavbě do země koření, do Indie, ne do země zlata; zakládali v indických ko-

loniích plantáže, trvalý a nevysychající zdroj příjmů; tak se vyšinulo k velmoci a bylo jí tak dlouho, až ji vytlačila Anglie. Ve sklepech amsterdamské banky bylo r. 1647 drahého kovu asi za 300 milionů zlatých, v době, kdy jiné státy byly blízké krachu. Wellington na válečném tažení ve Španělsku („poloostrovní válka“) předepsal i způsob, jak si mají vojáci vařit pokrmy, v Indii, s jakou rychlostí mají pohánět voly, a když mu bylo později s posměchem řečeno, že jeho hlavním úkolem v Indii byla starost o rýži a voly, odpověděl: „Ovšem, neboť máje rýži a voly, měl jsem mužstvo, a máje mužstvo měl jsem vítězství.“ Byl jako jeho nepřítel Napoleon obchodní talent první třídy. O Hannibalovi svědčí Livius: „Žádnou námahou nemohlo být jeho tělo unaveno ani duch zlomen.“

Tento starověký nepřítel Říma nám může být podnětem, abychom pohlédli ještě vzad. Staré kulturní říše... Předposlední egyptský král Aahmes vydal zákon, že každý se musí rok co rok dostavit k soudu a vykázat se nějakým zaměstnáním; kdo se vykázat nemohl, potrestán smrtí. Sumerská kultura, pak starobabylonská a novobabylonská... Žasneme nad monumentálními stavbami oněch národů, nad jejich chrámy, hrobkami, paláci... V Egyptě zůstaly většinou na povrchu, v Assyrii a Babylonii přišly na denní světlo po 25 staletích zpod šterku zřícenin Ninive a Babylona spolu s knihovnami, jejichž klínové tabulky obsahují netušené bohatství historického i kulturního materiálu. Žasneme, jak vysokého stupně tam dosáhly vědy, zvláště astronomie. Některá odvětví jejich umění a řemesel jsou pro nás tajemstvím, jichž se ještě nepodařilo odhalit, na př. výroba egyptské rumělky, která přetrvala na nápisech a obrazech tisíciletí. Což Feničané, tito židé starověku? Herodot nám sděluje, co dokázali; světovládné obchodní Karthago bylo jejich kolonií. Peršané a indiští bramíni nedali dětem jíst, dokud něco užitečného nevykonaly. V Peru za vlády Inků nesměly být domovní dveře zamykány, aby královští dohlížitelé mohli kteroukoli hodinu vejít a přesvědčit se, zda každý pracuje. Kdo byl hotov s prací svou, musil pracovat pro stát. Zda vláda Inků byla požehnáním či tyranstvím pro poddané, zda tento pasivní lid žil blaze a šťastně či zda cítil tíhu své vlády, o tom se názory různí, ale v tom se shodují všichni, že příchod Španělů pro Peru požehnáním nebyl.

Římští optimáti, nejvyšší šlechta, měli podle svědectví Ciceronova heslem: „Cum dignitate otium — s titulem (šlechtictvím) odpočinek.“ Marius, muž z lidu, o nich pravil: „Co sobě připisují z cizího přičinění (zásluhou předků!), nechtějí mně co ovoce mé práce uznat. Nikdo se leností nestal nesmrtelným (slavným). Ctnost (mužnost) jest jediná věc,

kteřou člověk nedostane darem (ani dědictvím.) Závídí mi mou čest; ať mi tedy závídí i moji práci, protože jimi jsem jí došel!" Kdo chce mít vejce, musí si dát kdákání líbit, kdo chce mít med, nesmí se štípnutí bát. Špatný kovář, který nesnese dýmu. Ospalému a nazdařbůh pracujícímu neprospěje ani nejpříznivější náhoda (příležitost); nechá ji minout, nepoznal' (nedbal'!) jejího významu a proto jí nevyužil. (Sm.) Zvon, ořech, osel a lenoch nejsou k ničemu, dokud do nich nepráskneš. (Abr. a S. Cl.) Lenoch se vymlouvá: „Těžko hor dostoupit.“ (Přísl.) Nic bez velké práce nedal život smrtelným lidem. (Horác.) Být líný nebo neužitečný není ani ctnost ani právo (žádného člověka; Smil.); lenoch „svaluje polovinu své viny na nešťastnou planetu.“ (Schil.) Plně plným, prázdné prázdným (4 Esd 7. 25), jaká námaha, taká úroda (9. 17). Řádná píce, másla více; prázdný pytel nemůže stát; zlatá klec neutiší hladu; kdo má koně, snadno si k němu sedlo najde. Neklad' za vinu sedlu, co zavinil osel (Cerv.), a podřízeným nebo osudu, cos leností zavinil ty.

Ale jen v y t r v a l á práce zjednává blahobyť. (Str. 301.) Vše, co konáme, musí být vykonáno docela; lépe málo prací dokonale než desetkrát více prací polovičaté. (Smil.) Posad' si sto slepic na vejce, za den ti kuře nevysedí. Jednou ranou dub nepovalíš, ale malými ranami padají i velké stromy. Člověk se vyšinul na vyšší stupeň kultury jen vytrvalostí; ať máme na mysli nástroje (doba kamenná, bronzová...) nebo stavby (kolové, na jehlách...) nebo oheň (třením...), toho všeho dosáhl člověk jen neustálým přemýšlením a pokusy. Nouze bystří rozum, činí vynalézavým, rozvíjí schopnosti. Vzpomeň Robinsona! Opak arabských povalečů v palestinských přístavech! Smiles míní, že není dobře, upraví-li se mladým lidem životní cesta příliš lehkou. Důvod je nasnadě: nenaučí se s životem rvát, nenavyknou houževnaté vytrvalosti. Můj gymnasijský katecheta nám bez ustání opakoval tutéž myšlenku, vida pohodlí pánů studiosů: „Za mých let nám řekli: ‚Tam je holub, chytň si ho!‘ Dnes ho chytň sami, upraví, upekou, rozkrájí, studentovi na talíři přinesou a vybízejí: ‚Jez —, a on je i pak líný dát se do jídla.“ Minellius († 1863) pořídil první překlad latinských klasiků do lidového jazyka, aby francouzskému následníku trůnu šlo učení lehčeji. „In usum Delphini“ se tomu říkalo, překladům klasických autorů pro lenochy.

Smiles mluvě o práci dává za vzor řád T. J. „Smýšlej si o jesuitech, jak kdo chceš, ale povalečství a nečinnost sotva jim bude kdo vytýkat.“ Někdo by snad byl v pokušení uvést za vzor pracovitosti židy. Nepopírám, že touto vlastností vynikají neobyčejně, jenže se dřou do úpadu, aby hromadili

a nahromadili mamon; služebníci Kristovi jsou oduševňováni vyššími pohnutkami. Jimi musíš být oduševněn i ty! Třebaže jsem vyslovil slovo „blahobyt“, nerad bych, abys je pojal jako lakotné strádání anebo aby ti práce byla prostředkem k zjednání rozkoší, nízkých nebo snad i nedovolených. Většina z vás bude mít jednou rodinu, budete tudíž povinni opatřit jí vše, nač bude mít právo, především dětem existenční prostředky. To bude jednou věc tvé cti! Car Petr I. pracuje v holandských loděnicích jako tovaryš, aby se napřed naučil sám a pak doma učil svůj národ výrobě předmětů, které dotud musili draze platit cizině. Když dostal první mzdu, pravil ženě: „Pohleď, teď bych tě uživil, i kdybych nebyl carem.“ U nás by mnohý velký pán musil připadnout obci! Katilinovské existence, abych užil výroku Bismarckova, t. j. podvrtné živly, se rodí ve vodách zahálky . . . lidé, kteří jsou pohotově v pokojném státě zosnovat revoluci nebo se připojit k osnovatelům převratu. Zhatí-li se podnik, nemají co ztratit, podaří-li se, mohou mnoho získat. Katilina, vězíci v dluhách až po uši, jest jejich patronem.

Prací si zjednáváš vliv ve veřejném životě, a čím vlivnější postavení budeš mít, tím více budeš moci vykonat pro svatou věc Kristovu. Chudobu slibuje pouze řeholník; ten však pracuje pro Krista jinak než laik. Oč lépe by se vedlo našim katolickým misiím, kdyby měly k dispozici více almužen! Kdyby bylo více dobrodinců! Ne lakotit, také ne lenořit; snažit se, abys jakéhos bohatsví dosáhl, a pak ho užíval k dobrému! Dcery Karla Velikého musily vařit, příst, prát, šít. Nebylo to zjevem ojedinělým; nikdo se nepozastavoval jako nad nezvyklou věcí, že princezny a knížecí dcery byly s těmi pracemi obeznámeny a jimi se obíraly. Co vypravuje epos U třinácti lip o Hildegundě, odpovídá věrně skutečnosti. Znal jsem velmi zámožnou paní, která své dcery zapřáhla nemilosrdně do práce. „Nevyznáte-li se v tom, nebudete jednou umět ani služce poručit, co a jak má udělat.“ Máme dnes takových rozumných matek nadbytek? Slečinky v některých Kosmákových povídkách nenasvědčují tomu, že by po té stránce bylo u nás příliš růžově. Triviálně se jim říká filfeny, a protějšek k nim jsou mládenci dlažbošlapi. Dokud síla, hledme díla, by památka po nás zbyla. Nemůžeš-li kovat, pomoz aspoň dýmat. Prací jen a činy lopotnými velký cíl a přeslavný se schvátí. (Cam.) Běda té kuchyni, která nevidá hospodyně! Ono pole dobře rodí, po němž sedlák pilně chodí. Brázda hluboká, sláma vysoká. Chceš-li s pole brát, musíš na ně dát.

Obširně jsme rozebrali význam práce a hlediska sociálního. O hygienickém jejím významu jen několik slov. Že

práce jest podmínka a podpora z d r a v í, jsme zpívávali už ve školní tělocvičně. „Neb v líném těle krev shnije...“ Rozumí se, že všeho s mírou! Zde jako všude jinde! Ve starých klášteřích musil každý mnich, i když se zabýval vyučováním nebo studiem, pracovat denně hodinu až dvě v dílně, na poli, v hospodářství nebo v zahradě. Všechny zbraně spravují se do únavy, jež znešvařil už míru shnilý rez. (Camoens.) Raději se upracovat nežli zrezavět. (Cumberland, citovaný Smilesem.) Nečinný život, předčasná smrt. (Smil.) Spinolův výrok na str. 353 není pouhá anekdota! Právě tak není vtip, že X. Y. na jistou otázku či poznámku odpověděl, že „na to (na stonání!) neměl kdy“! Že persisté rychle umírají, není dílem dobrého čaroděje, který chce státu pomoci od placení výslužného, ani účinkem stáří. Nestalo se ti nikdy, že ti gumový neb kaučukový balonek bezvadně sloužil, když jsi jím den co den pracoval? Pak jsi jej nechal čtvrt roku zahálet, a když jsi jej zmáčkl, rozdrobil se ti v ruce, pružnost ta tam!

Přecházíme k třetí části. S hlediska m r a v n í h o... Práce z u š l e c h ť u j e, udržuje veselou mysl, rozvíjí schopnosti, které jsou často latentní, skryté, probouzí vynalézavost, sílí vůli, chrání před hříchem. „Nechat' tě pokušitel najde vždy při práci!“ (Nějak zaměstnaného; Jeron.) Před některými vojáky se třese nepřítel, před některými truhlice. (Abr. a S. Cl.) Nerodí-li půda pšenici, rodí koukol. U dnešní mládeže jest mnoho krákorání; vyrůstají ve škole blouznění (snění) a zoufalství. (Smil.) K žalozpěvům teď není kdy! (Shak.)

Lenoch jest mravní slaboch. Nedovede-li si poručit, když jde o práci, ke které ho přec značně nutí hlad, jak by si dovedl poručit, když jde o sebezápor, který jest dobrovolný? Ze zahálky jako ze zdechliny se rodí spousta neřestí, zločinství, nečistota, rvačky, opilství, podvody ve velkém i malém, klevety... Líný surovec rád mučívá zvířátka, jiný z dlouhé chvíle šikanuje („sekýruje“) bližní. Když r. 1918 jistou část našich spoluobčanů zachvátila horečka po milostných dobrodružstvích, ptal jsem se mimoděk sám sebe: „Kde na to berou čas?“ Sv. Ignác věděl dobře, kam dospějí služebníci oltáře, nemají-li co dělat; proto z jeho řádu zahálení vyhoštěno navždy — dokud Pán popřeje zdraví a síly, musí být každý nějak zaměstnán. Zpracován exerciciemi nepojímá nikdo práci za tíživé jho; bratřím laikům dán za vzor božský dělník pracující rukama v nazaretské dílně, a kněží naplnění nadšením k práci pro šíření království Kristova a záchranu nesmrtelných duší v rozjímání o Kristu králi. Čeho tím světec dosáhl, svědčí Winter, jeho řádu málo nakloněný. Čti jeho Církevní život v Čechách! Tehdejší truchlivé poměry! Jediné duchovní synové světce z Loyoly provedli ve spojení s horli-

vými arcibiskupy v životě českých kněží i laiků takovou proměnu, že přátelé pekla nepřestávají na ně láteřit dodnes. Což naše národní probuzení? Nebylo i ono dílem a ovocem vytrvalé píle, oduševňované vznešenými národními a náboženskými pohnutkami? Proto buditelé z velké části kněží! Pokládali za povinnost svědomí, aby nezkřížili ruce v klín. Krom světských duchovních skoro všechny řehole, jesuité, křížovníci, piaristé, synové sv. Františka a premonstráti (Olenius, přítel P. Středy T. J., spolupracovník Pešinův).

Křesťanská mravoděda se drží slova neúnavně činného apoštola národů: „Kdo nepracuje, ať nejí.“ (2 Sol 3. 10) Máme soucit s nezaměstnanými, kteří upřímně práci hledají. Ale — jsou všichni hodni soucitu? V Leonbergu ve Württembergu se r. 1884 hlásilo 570 mužů o podporu pro nezaměstnané. Brzo však byla přidána podmínka: „Každý musí aspoň hodinu denně štípat nebo řezat dříví.“ V přízemí radnice bylo vše přichystáno; počet podporovaných klesl rázem na 50. V Chicagu zřídili „kolnu Prozřetelnosti“: nezaměstnaný, jenž tam bude celý den pracovat, dostane nocleh a stravu po dva dny; kůlna byla skoro pořád prázdná!

Ve středověku nebylo nezaměstnaných, nebylo též podpor pro ně. Náš Otec vlasti dal v době hladu stavět „Hladovou zed“, aby opatřil hladovějícím práci, a místo peněz jim co mzdu rozdával potraviny. Kardinálové a vůbec knížata církevní neužívali svých velkých statků k tomu, aby podporovali nezaměstnané; podnikali velkolepé stavby chrámové i jiné, a tím zjednávali práci a čestnou obživu těm, kdož jí potřebovali, oslavili zároveň Pána Boha a povznesli kulturu své vlasti. Jak snadno přivede nedostatek zaměstnání na scestí! Uprchlíci na podzim r. 1938 z polského Těšínska... Po celé vlasti soucit s ubohými, i nejchudší přispívali k zmírnění jejich osudu. Ale věc měla své stíny; statní hoši půl roku bez práce, žijící jen z podpor, navyklí pohodlí, zahálce, rozkošnictví, z dlouhé chvíle poslouchali radio, chodili bezplatně do kina, a nakonec hubovali i na „chudý stůl“. Zažil jsem v... Pták stvořen k letu, a člověk k práci...

Americký universitní student si o prázdninách prací rukou vydělá obnos potřebný k celému ročnímu studiu, francouzský studios se stydí nést vlastní zavazadlo; což česká mládež? Ta jest asi uprostřed mezi oběma. Jisto jest, že nechť k ručním pracem se i u dívek vzáhá tím více, čím hojněji jsou posílány na studie, ať středoškolské nebo vyšší. Nezdravý příznak moderní výchovy! Kterého léta po r. 1918 poslána řada českých dětí do Skandinávie na prázdninovou zotavenou, a nezanechaly nejpříznivější dojem... nerady se chápaly práce! Protože k ní nebyly vedeny doma!

Nezavrhuji ovšem duševní práci; naopak, důrazně tě napomínám: „Nenech hřivny ležet ladem! Viz, jak horečně pracuji nepřátelé kříže Kristova, slovem, pérem, spolky, školou; nelituji ani námahy ani finančních obětí, a ti všichni pracuji ve službách satana, k záhubě duší, ke zlému.“ Kolik tu cizích hříchů! Jejich kosti budou už dávno hnít, ale koukol od nich zasetý bude bujet dál. A my nemáme tolik lásky ke Kristu, co oni nenávisti? Nemohlo by i o nás platit, že naše kosti už budou hnít, ale že dobro, které jsme založili, nese úroky dál? Jan Bosko, Petr Klaver... Ale tito světci se nevyhýbali nikterak ruční práci, byla-li nutná!

Píle jest sestrou bdělosti. Bdělá zvířata těžko lovcí dostat. Ať se plíží sebeopatrněji a sebetišeji, jest zpozorován, a než se naděje, mizí rychlé antilopy z dostřelu. Pasoucí se kočkodani postaví „stráž“, která výkřikem upozorní na blížící se nebezpečí. Bdělost zachrání před mnohým těžkým pokušením, před nejednou škodou, před nemilou příhodou. Včas situaci nebo nebezpečí vytušit, předvídat, znamená včas mu předejít. Ať jde o nemoc, o ztrátu, o cokoli jiného. A naopak, už se ti sotva vrátí nevyužitá uniklá příležitost k velkým nebo šlechetným činům! Kdo jednou ptáka z rukou pustí, těžko ho na střeše lapí. Kdo se příliš mnoho rozmýšlí, pramáličko vykoná. (Schiller.) Bdělostí nám štěstí rozkvétá, nebdělému samo odlétá. (Wernicke r. 1701.) Hospodář, který nebdí, vychovatel, který nebdí a kterému do duší svěřenců nepřítel nasévá koukole, rodiče, kteří nebdí a jichž dcera přijde na scestí, vojevůdce, který nebdí a jest znenadání přepaden, pastýř, který nebdí a který bude odpovídat za to, že se mu ovečky zatoulaly a že mu je vlk zadával (Ez 34, Jer 23. 1nn), ti všichni zaviňují zkázu bližního... jiní musí za jejich nebdělost pykat, a jak těžce kolikrát!

Platí-li vše, co řečeno, o věcech týkajících se vezdejšího života, platí to i vzhledem k duchovnímu životu. Co se zdá být pranepatrnou mravní nedokonalostí, může se stát troudem velkých hříchů, když zanedbáno (Chrys.), a vést k ohavným a zhoubným neřestem. Proto napomíná apoštol, napomíná sám Spasitel: „Bděte...“ Kdo rychle rozdělat chce velký oheň, ten s křehkou začíná slámou (Shak.), a nejinak pokušitel, když nás chce přivést k těžkým hříchům. „Vigilando ascendimus“, znělo heslo řádu Bílého sokola v Saskovýmarsku; bdíce vstoupáme vzhůru, bdělost nás vede k výšinám ctnosti a k Bohu.

Práce z k r a š l u j e ž i v o t... Není radostí pro řemeslníka, když vyrobí mistrovské dílo? Netěšilo Correggia, když zásoboval kdekterý chrám svými překrásnými Madonami? Nehleděl pln radosti Michel Angelo na stavbu svatopetr-

ského dómu v Římě? Nechápeš Newtonova štěstí, když po objevení zákona tíže, jenž byl základem pro výpočet drah nebeských těles, se rozplýval takovým blahem, že ani spát nemohl? Při tom tě upozorňuji na jednu věc, kterou bys možná přehlédl. Většina vynálezců, objevitelů a umělců nebyli vědci, spisovatelé a malíři z povolání. Vezmi do rukou dějiny české literatury; co čteš u jednotlivých jmen? Klostermann profesor na německém gymnasiu, Šmilovský profesor matematiky a fyziky, Mácha nepatrný úředník, Třebízský kaplan, Kosmák farář, Vl. Šťastný katecheta, Herites lékárník, Heyduk profesor kreslení a stavitelství, Rais řídicí učitel, Winter archivář, Sova knihovník, Medek důstojník, Vavák a Dědina sedláci atd. Kolik našich národních buditelů byli „buditelé z povolání“ jako Kramerius? Většinou kněží, kteří měli povinnosti duchovní správy! Spisovatelství jim bylo „vedlejším zaměstnáním“! Balbín dlouho profesorem, Vydra profesor matematiky, V. Nejedlý děkanem, Doucha zámeckým kaplanem a nadto pro ochromení pravé ruky musil psát levou... Všichni zavaleni pracemi svého povolání!

Jinde je tomu právě tak. De Foe, autor Robinsona, byl koňář a cihlář, Schiller lékař, Dante lékárník, Lamartine státník, W. Scott advokátní písař, Milton učitel, Smiles ranhojič atd. Což vědci, vynálezci, objevitelé? Robert Mayer, objevitel zákona o zachování energie, byl lodním lékařem, Galileo a Galvani lékaři, Frauenhofer optik bez školského vzdělání, Franklin tiskař a knihkupec, Prokop Diviš farář, Newton mincmistr, Gabelsberger, původce moderní stenografie, nižší úředník, malíř Caravaggio stavební nádeník, Claude Lorrain cukrář atd. Všichni tři mužové, kteří rozřešili klínové písmo, byli autodidakti, samovzdělanci, bez odborných škol. 23letý Rawlison byl kadet a potom nižší důstojník, Norris nižší úředník, 20letý Layard advokátní písař. Žádný z nich nestudoval na universitě jazykozpyt, a dokázali věc, nad kterou byli universitní profesori východních řečí v Londýně bezradní. Přírodovědec Buffon, zámožný, takže mohl být pohodlně bez práce živ, nadto sklíčen bolestnou nemocí, pracoval plných 50 let denně 9 hodin. Historik a politik Cino Capponi († 1876, 84 letý), oslepl v 47. roce, přesto čile pracoval až do smrti.

Typickým příkladem vytrvalosti, houževnatosti a práce jest Edison. Bez školského vzdělání, od chlapectví si vydělával chléb — a konal pokusy! Prodavač cukrovinek a potom novin ve vlaku a na peronech, pak vydavatel novin, pak potulný telegrafista, vynálezce „mluvícího přístroje“, zdokonalitel telegrafu, vynálezce „nového světla“ (elektrického... žárovky...). Kolikrát mu byla laboratoř zničena, kolikrát se octl

na ulici bez chleba a přespával z milosti někde ve sklepě, kolikrát propuštěn ze služby, kolikrát přišel o vše, o knihy, o výkresy svých vynálezů. Někdy klidil výsměch, když se se svou myšlenkou vytasil, jindy pohořel, když na př. nabízel svůj první patent sněmovně k užití... Tento skoro žebrácký hoch a mladík umíral jako majitel ohromných závodů; půl-druhého tisíce vynálezů zaznamenává jeho životopisec.

Aby byl někdo v některém povolání výtečníkem, jest zapotřebí nadání a vytrvalého cviku, nikoli doktorských diplomů a odposlouchání několika semestrů na vysoké škole. Smiles dává radu: „Denně jedinou hodinu uzmut kratochvíli a využít ji k vzdělání, a za deset let budeš ovládat jeden obor vědy.“ Kdo chce být dobrým kovářem, musí kovat celý život. (Trochu.) Vzpomínám jisté návštěvy. Neúnavně činný pan šéf mne zavedl do úřadovny svého podřízeného. „Tady se podívejte, čím si mladý pán krátí dlouhou chvíli...“ Vidím na stole detektivky, romány... Chápal jsem svého hostitele; on lakotí s každou minutou, a ten zde čas v pravém smyslu ubíjí, a přec tolik práce, a jaké ušlechtilé práce! „Nikdy bez práce“ bylo heslem W. Scotta. „Žítí a bdítí“ bylo heslem Pliniovým. Pracuj, jako bys věčně žít chtěl, modli se, jako bys dnes umřítí měl. (Toskánské přísl.) Oddech až tam! (Za hrobem; heslo holandského básníka Marnixe.) Nemáme celou věčnost k odpočinku? (Arnauld.)

Slyšels právě mnoho pěkných a povzbuzujících slov o práci a pracovitosti. V době, kdy v upadlém Řecku a Římě byla práce pokládána za nečestné zaměstnání a za úděl otroků, dala vtělená Moudrost Boží lidstvu vzor a povzbuzení, jehož účinný vliv proniká život národů osvícených světlem pravdy Kristovy již dvě tisíciletí. Hledej v zástupu řeckořímských božstev bohyni práce! Jediný bůh, který trochu „pracoval“, Hefaistos, byl zobrazován nehezký a chromý, tedy Řekům pramálo sympatický. Dnes, vlivem křesťanství, jest práce pojímána jinak. Ale lidstvo odcizené Bohu i víře upadá v pravý opak a činí z práce m o d l u. Zbožňování práce... Oslavy prvního května bývají někde apotheosou práce, svědčící tak o hmotářském smýšlení i duchu naší doby. Zase jen slyšet volání: „Země, země...“ Lnou celým srdcem k pozemské hroudě. Jsou to sice lepší a ušlechtlejší duchové než tupí rozkošníci oddaní požívavosti, ale mají s nimi společné, že v život budoucí nevěří neb alespoň jsou k Bohu a pravdám sv. víry lhostejní. Práce, práce — jako by země byla naše vše, naší jedinou a pravou domovinou, již nutno věnovat a zasvětit všechny síly a schopnosti těla i duše. Neodvolávám nic z toho, co jsem na těchto stránkách řekl; opakuji: „Pracuj, dokud ti Tvůrce dopřává věku a dává síl; ale nečič

práci svou modlou! Věz, že jsou vyšší hodnoty než ty, kterých se lze prací dodělat, a vyšší starosti než péče o vezdejší chléb.“ Jednoho jest zapotřebí . . . Jako každá věc na světě, jest i práce pouze prostředkem k dosažení vyšších cílů, není jediným ani posledním cílem člověka. Záslužná pro nebe jest jen tehdy, když se jí chápeš z vyšších pohnutek, abys totiž vyhověl vůli Boží, a požehnaná pro zemi jest jen tehdy, když ji Nejvyšší provází svým požehnáním. Bez Božího požehnání marné všecko namáhání . . . Nebud' tvým bohem továrna ani řepa, chemická laboratoř ani pole a stodola. Posvěcuj každou práci dobrým úmyslem, jak sv. Panna činívala, aby i tobě tvé všední práce upravovaly cestu k nebeskému Sionu, a měj vždy na paměti slovo Páně: „Pečujte především o království Boží (Lk 12. 31), a všecko ostatní přijde až na druhém místě.“

39. Kapka ke kapce . . .

Donna Dorota de Chopitea, španělská milionářka, narozená v Chile, † 1891 ve Španělsku . . . Jednou jí účtováno za správkou obuvi o 15 centimů (haléřů) víc; nelitovala cesty a vymáhala, co jí patřilo. Doma nesměly dcery přetrhnout zbytečně ani jedinou nitku, zahodit ani jedinou sirku, a sama pletla punčochy i v nemoci a na cestách. Každý účet pečlivě zkoumala, a když jednou architekt překročil rozpočet, nedostal ani o haléř více než smluveno. „Ať platí, kdo dal udělat věci, kterých já neporoučela.“ Při každé stavbě pečlivě zkoumala materiál, a špatný bezohledně odmítla.

Co tomu říkáš? Nepomyslíš sis: „Lakota —“? Věz, že tato paní byla španělskou Alžbětou Duryňskou, dobrodějkou, jakých jest pořídka! Roku 1845 založila v Barceloně klášter svatých andělů a školu Srdce Páně pro dívky; r. 1860 první asyl v témže městě pro 500 chudobných hochů a dívek, 1870 asyl pro kleslé dívky v Las Corts, útulek sv. Vincence pro 600 opuštěných dívek v Barceloně a dílnu sv. Rodiny pro 300 dívek tamže; asyl sv. Rafaela pro 300 nemocných dívek atd. atd. atd. Kolej sv. Ignáce v Manrese jejím přispěním vrácena r. 1874 řádu T. J. Za celý život zbudovala přes 30 útulků, nemocnic, škol, klášterů, kostelů. Zvláště sv. Jan Bosko zakusil hojně její podpory.

O rok dříve než ona zemřel v Petrohradě majitel domu, o jehož úmrtí se tamější noviny obsírně rozepsaly. Byl to muž žijící neustále o hladu, ani chlebem se nenasytil. Po

pohřbu prohledali celý dům, pídice po penězích... nenašli ani halére! Syn ve zlosti uhodil o zemi jeho dřevěnou nohou, rozlétla se v kusy, a vypadly z ní bankovky... 300.000 rublů! Zemřelý si dřevěnou nohu v noci dával pod podušku. K profesoru Z. v Lipsku, o němž se vědělo, že má kromě domu tisíce tolarů, přišla dáma prosit o malý dárek pro vánoční nadílku sirotkům. Pán se vykrucuje, že prý jí nemůže nic dát. „Ale pane profesore, váš syn mi dal pět tolarů!“ „Ten může lehkou dávat, protože bude jednou dědit po bohatém tátovi, ale já ubohý, po kompak budu já ještě kdy dědit?..“

M a r n o t r a t n í k e m se nestává ten, kdo vlastním přičiněním a neúnavnou prací se jmění domohl a kdo tedy ví, co námahy stojí každý těžce dobytý halěr. Jen tam, kde jsou bohatí tatínkové nebo strýčkové, zkvétá tato bujná bylinka. Ovoce práce jest rozumná šetrnost — nebo nerozumná lakota! Obojí z ní vyrůstá jako z téže lesní půdy hříbek a muchomůrka... nenápadný vzácný hříbek, který jest každému vítaný, protože užitečný, a hojná muchomůrka, kterou každý mine bez povšimnutí, třebaže přes ni každým krokem klopytá. Tisíce má šetrný, tisíce má lakomý; v ruce prvního jsou peníze nástrojem požehnání, druhý na nich leží a na nich umírá jako na neplodných pokladech.

Š e t r n o s t, „rozumná“ ctnost, ale musí být podrobena neustálé sebekontrolé; neuvěřil bys, jak snadno se zvrhne v lakotu. Nemá-li dítě přílišný sklon k lehkomyšlnosti nebo mlsnosti, naučíš je snadno spořivosti. „Nechceš-li ve stáří strádati, nauč se v mladosti strádati.“ Opatříš mu pokladničku, dáš mu spořitelní knížku s malým vkladem, a dítě začne spořit. Dobře; ale udělá-li k vůli korunce, co by jinak neudělalo, dá-li si za každou službu i píli (vysvědčení) zaplatit, má-li přílišnou radost z toho, že pokladů přibývá, stále je počítá, je to první příznak, že ctnost se začíná kalit a že nezřízenost v srdci klíčí. Jen zkus a uvidíš! Jak těžce se loučí s korunkou, kterou na tvůj pokyn má dát almužnou, za kterou má poříditi bratříčkovi dárek k svátku nebo sobě opatřit lék. „Zaplat' mi je sám!“ a nepovolíš-li, může se stát, že se šetrnost zvrhne v opak; než by vydával na léky nebo dárky, raději každý halěr „včas“ promlsá. Tu nezbyvá, leč odnaučit je co nejdřív té či oné neřesti, která by měla později zhoubný vliv na jeho charakter.

Nicméně toto nebezpečí nesmí odstrašit ani rodiče, aby nevedli děti k šetrnosti, ani nás, abychom jí sami nebyli pilni. Spoření bohaté koření. Který náruživý kuřák a pijan si před světovou válkou uvědomil, že by si byl za řadu let ušetřil na domek, kdyby se byl obojího „potěšení“ zřekl! Prokouřil a propil denně 10—12 korun; nuže, posad' se a

počítej! Za rok asi 5.000 korun, za deset let 50.000 korun.¹⁾ Což, připočteš-li i jiná zbytečná vydání! Naopak, ušetří-li hospodárná matka v chudší rodině denně 1—1½ koruny, obnášelo to za rok 400—500 korun! Zrno po zrnku, nasbíráš mírku; kapka za kapkou naplní sud. Malé rybičky jsou také rybičky. Kdo si mála neváží, po mnohém ať nebaží. Ve „chvále statečné ženy“, abecedním chvalo zpěvu Př 31, vlebí Šalomoun krom jiných vlastností dobré ženy i píli, přičinlivost, spořivost (v. 24) a dobročinnost (v. 20). Netřeba polévku přesolit, i když máš soli nadbytek! Špatný tesař, který dělá mnoho třísek. Císař jest velký pán, a přec lopatou cukr nejídá. Zrnkem po zrnku kuřátko naplní hladové volátko.

Jsou ještě jiné způsoby nerozumného utrácení než pití a kouření. **K a r b a n**... Což není jiné ušlechtilejší kratochvíle? Nevíš, že výhra a prohra na jedněch saních jezdí? Lutrije (loterie) slibuje dukáty a vysvléká kabáty; krávu vsadíš, a ocas vyhraješ. Co vlk schvátí, nerad vrátí! Nechceš-li utrpět škodu, řid' se příslovím: „Kdo nehrá, neprohrá.“ Nezakazují ti ušlechtilou hru, na př. šachy nebo domino, tennis nebo billard a pod. Vidíš, že nejsem na tebe zdaleka tak přísný jako autor Růže stolisté, který míní, že nejen karty, nýbrž i kuželky a šachy „nejmíň muži přísluší.“ Ale... Za prvé, nehraj nikdy o velké peníze; což by pozbyla hra všeho půvabu, kdybys hrál jen o oříšky? A za druhé... Sledoval jsem hru v domino; mládenci nehráli o nic, protože nic neměli, a přece se dali ovládnout karbanickou vášní; tak pohřížení v hru, že byli pro celé okolí hluchí a slepí, a má rada, aby dbali, by se objevila na stole pěkná figura, dolétla k hluchým uším. Nesluší se jinochovi jakési sebeovládání i při tom?

Šetrnost matka **charity**. Není tak vzácné slyšet rozumovat „dobré“ lidi: „Já bych taky rád dával, jen kdybych měl z čeho.“ Uznávám, že nemůže dávat, kdo nemá; „nula od nuly pojde.“ Ale ty bys nemohl dávat, kdybys měl desetkrát tolik, co máš, protože všechno proženeš hrdlem! Odpírej si, a budeš mít! Častá opice, prázdná truhlice. Odpírat si... nejen ze zřetele na dobročinnost, i z ohledu na tvou vlastní budoucnost! Pilné veverce neuškodí zima. Nedělej ráno polévku příliš mastnou, aby ti i na večer zbylo! Pamatovat na zadní kola velí nám opatrnost; mít oko, srdce i ruku

---

¹⁾ Nejsm tak bláhový, abych se oddával sebeklamu, že tyto řádky, byť sebelépe míněné, vyléčí kuřáka neb pijana „z povolání“, zvláště náruživého. Má slova platí tobě, jinochu, který jsi ještě nezačal. Nezačal-lis, nezačínej!

otevřenou nuznému káže šlechtnost a láska. My si bohužel tak málo uvědomujeme, co egoismu v nás vězí. Kouříme od rána do večera, jako by to bylo tak samozřejmé, a nepomníme, co ubohých nemá dnes ani chleba. Totéž lze připomenout dámám, které si dávají denně dostaveníčko u cukráře — — —

Od ctnosti přecházíme k jejímu opaku, k neřesti, jedné z nejhorších. **L a k o m s t v í**, nezřízená touha po věcech časných. Jaký účel mají věci stvořené, sděluje nám druhá exerciční pravda: „Aby nám pomáhaly do nebe, a člověk jich má potud užívat, pokud jsou mu nápomocny k dosažení věčného cíle.“ Tento rád lakomec převrací. Jeho jediná a nejvyšší rozkoš jsou peníze, peníze, peníze; jeho jediná touha: mít, mít, mít... víc, víc, víc... Hromadí, ne aby jich užíval, jak káže zdravý rozum a jak přikazuje Bůh, nýbrž aby měl. Jeho srdce je tvrdé jako kov, kterému se klaní. Proto nazývá sv. Pavel lakotu modloslužbou; nad Boha a místo Boha jest mu zlato. Keltská poesie píše v jedné triadě, že tři věci získává lakomec, opovržení světa, kletbu chudých a hněv Boží. Typus lakomce jest africký pštros. Kdykoli Brehm pohřešil některou věc, vždycky ji hledal ve voleti svého pštrosa. Svazek klíčů odtamtud vytáhl několikrát. V žaludku jednoho z těchto opeřenců našli železné předměty přes 4 kg těžké, měděné peníze, cihlu, hřebíky, knoflíky, obložky a nevím co ještě. Křeček jest jeho důstojný protějšek; do čeho se zakousne, to nepustí, raději se dá utlouci, a jeho nahromaděné zimní zásoby svědčí, že hromadit dovede i čtyřnožec, nejen lidský lichvář.

Hřích Jidášův... Nic horšího nad lakomce, ten i duši má na prodej. (Sir 10. 9) Pramen této neřesti jest nezřízená žádost očí, tedy jeden z tří zdrojů všeho hříchu na zemi. (1 Jn 2. 16) Těžko říci, který z nich natropil více zla. Pán sotva ze světa odešel, a již se apoštol táže vyznavačů jeho jména: „Odkud spory mezi vámi? Zdaž ne z žádostivosti vašich?“ (Jk 4. 1) Pozoruj děti. Některé by se s každým o všechno rozdělily, ale nevím, zda by se nenašlo více těch, u kterých se lakotící náruživost dříve nebo později neprojeví v té neb oné podobě, a nebdí-li rodiče, svede je rychle na scestí. Vidí u spolužáka barevnou tužku, u souseda malou hračku... Drobné dětské krádeže bývají první krok k pozdějším těžkým hříchům. Rodiče nemají nikdy dovolit, aby děti braly drobnosti jedno druhému. „Vždyť je to doma, vždyť on je malý, vždyť on tomu nerozumí...“ To je nadějně zaučuješ! Až „tomu“ bude rozumět a ty je budeš chtít odvykat, čemu se pod tvými auspiciemi naučilo, bude pozdě! Vyháněj potom z duše zlozvyk, který se do ní zažral jako

rez! Lakomec sebe ochuzuje, bližního neobohacuje, Boha proti sobě zatvrzuje. Sebe ochuzuje o každé dovolené potěšení, protože si nic nedopřeje; bližního neobohacuje, leda proti své vůli, až ze světa odputuje... Boha proti sobě zatvrzuje, protože ho bude soudit podle zásady: „Jakou mírou jste měřili, takovou bude měřeno i vám.“ (Lk 6. 38) Od-souzení bez milosrdenství tomu, kdo neprokazoval milosrdenství. (Jk 2. 13)

O úplatnosti byla již řeč ve stati o charakteru. (Str. 234.) Úplatnost, dcera lakoty, stejně jako krádež a jiné neřesti, jsou ovoce nezřízené žádosti očí neboli touhy po majetku. „Všemohoucí dolar“, praví s respektem Američan. Zlaté kladívko prolomí železnou bránu, zlatem dobudeš každé pevnosti, praví přísloví; kdo nemastí, vězí v chrastí. Zlato není nikdy nevhod, byť je dala sama d'áblice. (Shak.) Nic se nezdá být špatným těm, kterým kyne zisk. (Týž.) Málokterá kapitola kulturních dějin je tak smutná jako kapitola jednající o právu a soudnictví; sklíčen a truchliv odkládáš knihu. Čti na př. Winterův Kulturní obraz českých měst nebo Gruppovy Kulturní dějiny středověku nebo Jansenových dějin první svazek. Neuplynulo dne, aby spravedlnost nelkala hořce nad zdeptaným právem... k vůli úplatkům! S kloboukem v ruce (se zdvořilostí) projdeš celým krajem, s kloboukem plným dukátů projdeš celým světem. „Ó zlato, zlato, jen to každé dveře tobě otevře, to podplatí i lesů ochránce, že do sítí zvěř vženou zlodějům, to k pádu přivede i čestného, to darebáka mnohdy zachrání, a jindy zase ty i ony pověsí. Co všechno nedokáže žlutý kov?... Ach, zlato činí černé bělostným, ohyzdné pěkným, špatné výtečným, zestárlé mladým, podlost mění v ctnost a zbabělcům zář dává hrdinů. Ó bozi, zlato umí odloučit i kněze od oltářů vám, ba žlutý otrok tento váže též a trhá nejsvětější svazky zas, on žehná psancům a ctí zloděje a prašivinu činí líbeznou...“ (Shak.)

Abraham a S. Clara v řeči o vlivu mamonu praví: „Dnes vás zvou na divadelní kus.“ Předvádí divadlo, kde Mamon a Spravedlnost jsou hlavní osoby. Napřed vystoupí hoch, zosobněná Ironie, pokleká před oltář, na kterém trůní bůh zlata a začíná litanii: „Zlato smiluj se, stříbro smiluj se...“ Soudce, nazývaný Spravedlivý, ho zažene, načež začne soudní jednání. Přichází svedená dívka a utiskovaná vdova; svůdce a utiskovatel se dovolává strýčků, Spravedlivý praví: „Strýček sem, strýček tam, mé svědomí mi káže, abych soudil bez ohledu na lidskou osobu.“ Když mu však vinník vstrčí do ruky nenápadně několik dukátů nebo tolarů, praví Spravedlivý: „Amen, staň se...“ Pak mu přiveden zloděj, vrah

a jiní zločinci, a komedie se opakuje... Peníze učiní srdce tvrdým rychleji než vařící voda vejce. (Börne.)

Skoro všichni lásku k penězům odsuzují, ale pohostinství (útulek) jí milerádi poskytují. (Aug.) Kradou, co se naskytne, a říkají tomu výdělek. (Shak.) Tvoje a moje, celý svět si mate toto dvoje. Kupci vyznávají na celém světě totéž náboženství. (Heine.) Nicméně Goethe praví, že za peníze lze sice zakoupit si hlasy davu, avšak ani jediné srdce. Dante se táže, zda všechno zlato, co ho na světě jest, zjednalo jen jediné duši pokoj a mír, a jiný si konečně povzdechl: „Kéž by byl člověk s penězi tak šťasten, jak jest bez peněz nešťasten!“ Tak hovoří — a nikdo jim nevěří!

Lichva a lest, ďáblova čest. Nezažil jsi nikdy, že nespravedlivý krejcar sta jiných z kapsy vyhání? Že kdo za cizí vlnou dochází, sám ostřížen domů přichází? Že statku nespravedlivě nabytého nedočká třetí koleno.? Co zle nabyto, čert sebere. (Portug. přísl.) Ať zhyne všeho světa zlato, než abych duši svou dal za to! (Aug.) Nedobrou radu ti dává lakota; abys peníze schovával, ti radí; že je schováš nepříteli, to ti neprozradí. Lepší svůj šat plátěný než hedvábný kradený — —

Dva nejproslulejší starořímsí básníci klnou nezřízené žádosti očí tak, že nejpřísnější z křesťanských otců pouště by nedovedl ostřeji ji odsoudit. „K čemu bys nedovedla přimět srdce smrtelných, ty proklatá touho po zlatě!“ volá Vergil. Zločinnou láskou k majetku (sceleratus amor habendi) ji nazývá Ovid. Katilina a jeho chystané lotrovství velkých rozměrů, neslýchané krutosti katolických španělských a ještě horších protestantských německých konkvistadorů, páchané na Indiánech, bezcitnost lichváře, který přivede rodinu na žebráckou mošnu, ti všichni jsou dokladem k slovům Písma: „Není většího zločince nad lakomce.“ (Lakomec je schopen jakéhokoli zločinu. Sir 10. 9) Za peníze Talián i otce zabije.

Dvakrát si povzdechl prorok: „Od nejmenšího k největšímu, všichni lakotě hovějí, proroci (falešní) i kněží, všichni páchají lest.“ (Jer 6. 13; 8. 10) Lakomce netěší ani hvězdné nebe, protože nerodí zlato, ani slunce, poněvadž nevysílá zlaté paprsky (Jan Chrys.), ani květnatá lučina; pro žádnou ušlechtilou radost nemá smyslu ani porozumění, jeho veškeré myšlení a jeho srdce je tam, kde jest jeho poklad. Lakota radí: „Postarej se o budoucnost“ — ty, človče, jenž ani nevíš, budeš-li zítra živ! Ale dejme tomu, že budeš tak dlouho živ, jak dlouho odhaduje; jest už stařec, shrbený, o holi, a ještě hromadí a poslouchá lakotu: „Postarej se o budoucnost.“ O jakou budoucnost? K člověku mluví, který má smrt již na jazyku! (Aug.) Lakotě nestačí celý svět. (Afraates.)

Ani strach před mečem (před trestem smrti, který stíhal tehdy padělatele, podvodníky, atd.) nezadrží od lakomství. (Aug.) Lakota zlá paní, znemožňuje ti dělat dobrodiní. (Aug.) Až přijdeš před věčného Soudce, budeš moci říci: „Pane, postil jsem se a odpíral si jakékoli potěšení. Dosvědčit ti mohou dědicové mých milionů! Oblékají se v purpur a kment a hodují na každý den skvostně, užívají všemožných rozkoší, kterých já jsem se zdržoval. Jejich hodování jest ovoce mých postů. Až to vše povíš, jakž bys nezasloužil právem věčnou odměnu od Krista, kterého s v t a k o v ý c h svatých nasýtil?“ (Narážka na slova Páně: „Co jste jednomu z maličkých těchto učinili, mně jste učinili.“ Tak oslovuje lakomce Salvián.) Jiný méně ironicky soudí, že největším trestem pro lakomce na věčnosti jest pohled, jak jiní vesele rozhazují, co on v potu tváře nahromadil.

Lakota stejně jako pýcha se nezná. Nadutec se někdy pokládá za vzor pokory, a po nejdůraznějším kázání pomyslí na každého, jenom ne na sebe. „To ho dnes potrefilo, ten dostal...“ Hrabivec pokládá svou neřest za šetrnost. Nikdy nevystupuje kněz na kazatelnu tak beznadějně, jako když se chystá varovat věřící před nezřízenou touhou a honbou za pozemskými statky. Hrabivost a hamižnost, nezřízené hromadění, mezinárodní a interkonfesijní neřest. Když šlo na př. o klášterní statky, nebyli katoličtí uchvatitelé o nic lepší než protestantští; kradli a ukradené zuby nehty drželi ti i oni.

Sebepoznání spíše dosáhneš, uvážíš-li, že lakota má trojí tvář, t. j. vyskytá se v trojí podobě. V r u k a v i č k á c h, maskovaná... Nenabude-li přílišných rozměrů, nepostřehne ji ani cizí oko. Jest výtečně skryta pod pláštěm spořivosti. Ale pomalu se odmaskuje a vybarví. Udušen všecek zřetel na slušnost, utlumen a otupen všecken ohled na veřejnost, smysl pro právo mizí; vědomí toho, co jest dovoleno a nedovoleno, vyprchá, a byť i nezmizelo pochopení pro to, co jest moje a tvoje, byť i nekradl, přece se neštítí jiných nízkých prostředků, jen když pomohou k penízkům. Tvrdost srdce, bezcitnost, bezohlednost. Vídeňský miliardář Rothschild se soudil se služebným o starý plášť.

Jestliže takoví lidé sami sobě přejí, máš před sebou typus, kterému se říká škrob, držgrešle. S k o u p í lidé... K vůli podkově zkazí koně; pro groš by kozu přes Tatry hnal. Někdy jejich jednání hraničí s bláznovstvím. Lakomec, který rád pil a kouřil a rád pil kávu... Nacpal zelená kávová zrnka do dýmky, pálil je místo tabáku a tak je pražil. Z u-pražených si dělal svačinu, a rozemletou nepotřebnou usazeninu sušil a šňupal. Lakomý by mouchu po strnisku do

Říma hnal. Pro halěř by si dal koleno vrtat... Rudolf Habsburský, 65letý, si vzal 14letou Alžbětu Burgundskou, aby dosáhl jejího vévodství!

Konečně třetí stupeň, š p i n a v á l a k o t a, která nepřeje ani sobě. Kdo sobě zlý, komu dobrý? (Sir 14. 5; kdo sobě nepřeje, komu bude přát? Viz tamže verš 6.) Sv. Bonaventura praví o lakomci, že jest podoběn smetišti; dokud pohromadě, dělá se ti nanic, když rozházeno po poli, přinese užitek; tak jeho peníze. Podoběn podle téhož světce též vepři; tento živočich za živa nepřináší užitek pražádný, teprve když zapíchnut — ale pak se zužitkuje všecko; lakomec: dokud živ, nemá z něho nikdo nic; teprve když umře, dostane každý něco: dědici peníze, červi tělo, a ďábel duši.

Nakonec malá poznámka o p o c t i v o s t i. Věřícího jinocha nebo dívku netřeba varovat před zlodějstvím. Ale příležitost dělá zloděje, zvláště když je nouze. Kolik se jich na tomto úskalí ztroskotalo! Ne že by kradli, ale... Udělají ho pokladníkem nebo sběratelem ve spolku. Jest ve finanční tísní a vypůjčí si ze svěřených peněz. „Já to tam zase dám.“ Napřed si ale řekni, odkud to tam chceš dát! Že s věcí cizí (svěřenou, vypůjčenou...) nutno zacházet šetrněji než s vlastní, mělo by se rozumět samo sebou, ale přemnozí bohužel jsou dokladem, že „u nich“ se to samo sebou nikterak nerozumí. Zdá se, že se řídí opačným pořekadlem: „Z cizího krev neteče... Z cizí kůže snadno široké řemeny krájet.“ Dvojí povinností jsi vůči vlastníku vázán: za prvé vrátit. „Chceš-li si koho učinit nepřitelem, půjč mu peníze. Nepůjčíš-li mu, hněvu na týden; půjčíš-li, na rok.“ Písmo sv. praví, že mnohý za nalezenou (darovanou) pokládá věc půjčenou. Nechce-li ti kdo půjčit, zač žádáš, nezazlívej mu; snad udělal již velmi smutnou zkušenost. Vidiš-li, že je mu tvá prosba nemilá, nebud' dotěrný a nenaléhej. Půjčí-li ti ochotně nebo nabídne-li se ti dokonce sám, pokládej to za projev důvěry, a bud' za to vděčen. Rci však sám, sluší-li se, abys do vypůjčené knihy dělal poznámky anebo aby putovala po celé vesnici, a ty snad sám nevíš, kde ji hledat, když ji majetník od tebe vymáhá. Půjčil ji tobě, a ty nemáš práva ji sám bez jeho dovolení a svolení půjčovat dál! Za druhé, vrátit věc v neporušeném stavu. Cizí majetek jakkoli poškodit znamená prohřešit se proti příkázání „Nepokradeš“, ať rozbije klackovský studios tabuli v erární lucerně nebo ať ujede velký pán v autu od přejeté husy.

Že neplatit dluhy jest taktéž hřích proti sedmému příkázání, podle okolností i těžký hřích, nechápu především tak zvané „lepší“ kruhy. Nízký, podlý hřích, okrádání v rukavičkách, a přec v jistých kruzích patří bezmála k tomu,

čemu se říká bonton. Po této stránce nemají jistí lidé vůbec svědomí. Jako redaktor věstníku Mariánských družin r. 1923 jsem leccos zažil, na př. že pán po léta vybíral od svých sodálů předplatné a vstrčil do kapsy, jak by se samo sebou rozumělo. Při revisi se ukázalo, že tyto „nedoplatky“ z různých družin činily několik tisíc Kč. Dlužník zúmyslně neplatící jest podle Smilesa stejný zloděj jako jiní toho cechu, a K. Napier praví: „Pít nezaplacené šampaňské a dělat partie na nezaplacených koních jest známka podvodníka, nikoli gentlemana.“ Měl ještě přidat: „Parádit se v nezaplacených šatech.“

40. Ozdoba našich zahrádek.

Jdeš v městě podle zahrady, jejíž svěží zeleň se mile odráží od šedého prachu ulice, zvířeného auty, a blaží zrak unavený neustálým hleděním na kasárenské činžáky. Hledíš dovnitř, a tvou pozornost upoutá něžný růžový kvítek, rostoucí na nevelkém keři blízko plotu. Květinka, přivezená k nám v druhé polovině minulého století z říše středu (Číny). Za mých dětských let byla téměř nová a neobyčejně oblíbená; chybět nesměla v žádné zahradce. Srdéčko... podobou i barvou připomíná největší a nejblažejší všech ctností. Spolu s růží, prvosenkou, sasankou a jinými jarními květy ji vplétáme do věnce svých úvah. S r d é č k o, a ještě více r ů ž e, symbol l á s k y k B o h u. Růže, královna květin, tak jako láska, třetí božská ctnost, jest královna ctností. Nyní pak zbývají víra, naděje a láska, tyto tři, ale nade všechno jest láska. (1 Kor 13) Růže, zároveň symbol krásy a důstojenství Královny nebes; proto ji uvijíme a k nohám klademe růžový věnec, růženec... „Vyvýšena jsem jako růže v Jerichu.“ (Sir 24) Horská růže ve Venezuele jest elegantní štíhlý strom výšky až 17 m, s překrásnými karmínovými květy v hlavicích, vypadající jako nádherné kytice; obsahují 400—500 květů. Láska k Bohu, a z ní plynoucí l á s k a k b l i ž n í m u, ctnost tak drahá milujícímu Srdci Ježíšovu; zdaž neprohlásil jasně a určitě, že bez ní nelze být jeho učedníkem ani mít podílu s ním?

A) R ů ž e l á s k y.

Víš dobře, jakou odpověď dal Pán zákoníkovi, jenž se ho tázal po největším přikázání v Zákoně. Nikoli obmývání a podobné malichernosti, nikoli oběti, jedině láska. Královna ctností, koruna ctností... O ženě hříšnici řekl Pán, že se jí

odpouští mnoho, protože milovala mnoho; v řeči horské blahoslaví Pán milosrdné a zaručuje jim, že za to i oni milosrdenství dojdou, a jeho učedník praví, že láska přikrývá množství hříchů. (1 Pt 4. 8) Božský Učitel, jehož slova dýchala láskou, byl přísný jen k tvrdým nemilosrdným farižeům. Při poslední večeři, když už byl odevzdal učedníkům věčný památník své vykupitelské lásky, po jejich prvním sv. přijímání, odhalil jim hlubiny svého milujícího Srdce, a jeho slova na rozloučenou byla provanuta takovou láskou, že tato řeč samotná dostačí, aby roznítla ohněm svaté lásky a získala mu navždy srdce všech synů Adamových. „Milujte se vespolek, jako já jsem miloval vás... Podle toho poznají všichni, že jste moji učedníci, budete-li mít lásku jedni k druhým...“

Před příchodem Páně byl svět bliženské lásky prázden. Najdeme sice i v pohanství doklady čisté přirozené lásky, jak otcovské a mateřské, tak synovské, jak bratrské nebo sesterské, tak i manželské a přátelské. Vždyť jim to dosvědčuje sám Pán: „Budete-li milovati ty, kteří milují vás, co na tom velkého? Zdaž to nečiní i publikáni (pohané)?“ Svým příchodem, slovem i příkladem zanítil Pán žárnadpřirozené lásky v kdekterém šlechetném srdci, žárná lásky, která objímá všechny bez rozdílu a prokazuje dobré, kde a jak může, stírá kdejakou slzu, kanoucí po sklíčené tváři.

Ani dnes nevymřely duše, obdařené kouzelnou mocí, že jako magnet přitahují k sobě kdekoho, jako náš božský Mistr, když na zemi dlel. Vše k nim spěchá, každému jest v jejich blízkosti blaze. Jan Bosko, Vincenc Paulánský, Filip Nerský!

„Jsou krásné duše v tomto světě žalu,
jak bílé zárné květy jasmínové;
vždy láskou šatí tvrdou jeho skálu
a dýší vůni v síle vždycky nové.
Jim z kalichu se sladká něha prýští,
to manna soucitu a smilování;
jim láska se jak těžká perla blyští
na lupenu, až květ se pod ním sklání.
Jen žehnání jich vůně seje tichá,
a nevědomky s ním kol rosa padá
a na trpící se jak balzám skládá...“

Získávat — nikoli dryáčnický úlisnými slovy; pravou zlatou láskou, která ve své pravé podobě sídlí pouze ve šlechetných srdcích! Svítit jiným na jejich vezdejší pouti — moudrostí, raději však ctností, a nejkrásněji láskou; vládnout — nikoli holí otrokům, nýbrž láskou srdcím, jak jinoch, tak

dívka, ale více dívka. Ženě dal Tvůrce do vínku něžnější srdce, s a s a n k a patří do jejího památníku. Něžnost — i když uděluješ almužnu nebo prokazuješ někomu službu aneb dobrodiní! Tyto milé jarní kvítky, poslové lepších dnů, houpající se při nejmenším vánku jako zvonky sem a tam, neunaví oko jako žlutý blatouch nebo pampeliška, byť jich v lesní trávě byly celé kolonie. N ě ž n o s t — nikoli jedinému „vyvolenému“, což je buď smyslnost neb sobectví, nikoli jen svým ctitelům a ctitelkám, což jest kramářská politika, nýbrž ke všem bez rozdílu, což jest láska Kristova. Nikoli přeslazená ohleduplnost, jakou shledáváme u strojené, ličené, afektované, v tanečních hodinách nacvičené „vlídnosti“; ta není víc než pouhou společenskou zdvořilostí. Být andělem! Alžběta Durynská byla andělem charity, Alžběta (Isabella) Portugalská andělem míru, tato uprostřed válek, ona uprostřed bídy. Isabella Španělská andělem milosrdenství ubohým Indiánům, Madame Tallien andělem uprostřed revoluce, a nemohla-li jinak, alespoň přimluvou u manžela zmírňovala osud nešťastných. Luisa Carvajalová byla andělem žaláře v anglickém pronásledování jako Abbé Emmerý andělem pařížských vězení za Robespiera, společnice a následovnice Vincence Paulánského byly anděly nemocnic a nouze.

Nedávno vyšlo dílko katolického autora Aug. Adama, Prvenství lásky. Dokazuje a ukazuje, že láska jest nejvyšší ze všech ctností, a k tomu nutno přisvědčit; vždyť jen opakuje a rozvádí slovo samotného Spasitele. Z toho týž autor vyvozuje důsledek, že nejtěžší hříchy nejsou provinění proti jiným příkázáním, nýbrž proti lásce, a též s tím nutno souhlasit; ne že by každické, byť sebenepatrnější provinění proti lásce bylo těžkým hříchem, ale že vědomé, hrubé, soustavné, zlomyslné porušování lásky jest daleko těžší vinou než samo přestoupení ctnosti andělské, třebaže nikterak nebereme nečistého v ochranu a neomlouváme jeho těžký hřích. V den soudu připomene Pán zavrženým především nedostatek lásky: „Lačněl jsem a nedali jste mi jísti...“ Třetí věc, kterou autor rozvádí a v čem mu též nutno dát za pravdu, jest, že věřící jsou si obyčejně málo vědomi, jak často a jak těžce se prohřešují proti lásce.

Láska... Podle sv. Augustina jest trojí láska: lidská dovolená, a tu nekáráme, lidská nedovolená, a tu zavrhneme, božská, a ta vede k nebeskému království. První, lidská dovolená, přirozená láska. Kdo by pokládal za něco špatného čistou lásku sourozenců, snoubenců, přátel? Kdo by ji chtěl prohlašovat za hřích? Jenže my věřící máme hledět, abychom ji zušlechtili, vytríbili a povznesli do sféry nad přirozené, a tak ji učinili krásnou a záslužnou.

Pěkný doklad takového zušlechtění najdeme v Calderonově hře Jitřenka v Copacabaně. Peruánský princ, milující pohanskou dívku svého národa, kněžku slunce, tajně s ní uprchne, když má být slunci obětována, oba přijmou křest, a jak svatě pojímají potom svůj manželský svazek! Láska k bližnímu jest svatá, když ho milujeme pro věčnou blaženost; čistá, když nesestupujeme k jeho hříchům (nemáme na nich podílu aniž je schvalujeme, omlouváme, k nim mlčíme, jde-li na př. o přítele); pravá, když ho nemilujeme pro vlastní prospěch nebo rozkoš. (Dion. Kart.)

Druhá láska, lidská nedovolená, hříšná, opěvovaná veršotepci a romanopisci, neřest a vášeň, nehodná svatého jména lásky. Čemu se říká láska! Jaké ohavnosti se zahalují a maskují jménem nejvznešenější ctnosti! O tom všem byla již řeč; i o tom, jak se mají milovat příslušníci téže rodiny a jak snoubenci.

Třetí láska, božská ... Sv. Otcové jsou nevyčerpatelní v chvalozpěvech Boží lásky, se kterou, jak víme, jde ruku v ruce láska bliženská. Netoužíš-li být mezi anděly Božími, boj se aspoň být mezi anděly satanovými; nechť v tobě napřed zvítězí (nad hřichem) bázeň, a pak nastoupí láska; bázeň Boží budiž ti vychovatelkou a přivediž tě k lásce jako k (nejvyšší) učitelce. (Aug.) Láska vyhlazuje hřích, jest vzdálena pýchy, daleká vypínání, daleká sporů a hádek, příliš vznešená, než aby se poddávala žárlivosti, vysoko nad jakoukoli nesvorností, cizí lakotě, neznalá výsměchu; láska přemáhá nenávisť, zapomíná bezpráví, zhasíná rozepře, láska jest světlo, jest zdroj všeho dobra a pečeť všech věcí, všecky miluje ... (Afraates.) Kdyby ona dvě přikázání, na nichž závisí veškerá síla Zákona a proroků, byla zakořeněna v srdcích i mysli věřících, nebylo by třeba Zákona a proroků se dovolávat. (Týž.) „Lidskou šíjí ohne síla, lidská srdce získá láska; před křesťanů Bohem mocným, před vlídností jeho slova sklonil bych se, kdyby mi je nehlásali láskyprázdni ...“ (F. Weber.) Ratolest dobrého skutku jest suchá, je-li odtržena od kořene lásky. (Řeh. Vel.)

Když se Donatus odtrhl od jednoty církve a jeho přívrženci pronásledovali a mučili katolíky snad ještě hůř než husité a kalvínci, mluvil k nim a o nich sv. Augustin a Optatus z Mileve s takovou láskou, že žasneme. Tento na př. nazývá zaryteho bludaře Parmeniána, jehož spis vyvrací, neustále bratrem, a Augustin vybízí věřící k vlídnosti, laskavosti a modlitbě „za zabloudilé bratry.“ Práví na př.: „Slyšíš potupu; snes ji, přeslechni, přejdi. Bud' podoben lékaři; pamatuj, že nemocný musí být uzdraven. Lékaři také slyší (od nemocného v horečce) potupy, a přece mu podávají lék a

nesplácejí nadávku nadávkou.“ Teprve když všechny prostředky k získání zarputilých bludařů byly vyčerpány, když donatisté neustávali v loupežných čtách obcházet kraje a mučit dopadené věřící, souhlasil světec, aby se věřící dovolávali k ochraně svých životů, statků i svých drahých pomocí světského ramene. Kdyby byli podobným duchem lásky naplnění inkvisitoři, jak středověcí, tak španělští! Kolik nevinných by bylo ušetřeno hranice, kolika nepěkných zkrešlených výpadů proti církvi mohli ušetřit nás, výpadů nepřátel, ať pravdivých, ať vylhaných nebo přehnaných, útoků a výtek, které v tolika srdcích roznítily nespravedlivě nenávisť proti církvi Kristově!

B). B o d l á č í n e l á s k y.

Žijeme v údolí slzavém, a víme dobře, kdo proměnil ráj rozkoše v údolí slz. Milující Srdce Ježíšovo nám dalo k dispozici koření, kterým si můžeme osladit svou vezdejší pouť a proměnit údolí slzavé zase v ráj, aspoň do jisté míry, koření, které nás zhola nic nestojí a kterého můžeme mít v hojnosti. Vzájemná láska... Laskavé slovo nestojí víc práce než nelaskavé (Bentham), leda trochu dobré vůle a odvalu poněkud v sobě potlačit nezřízenou sebelásku; a k tomu se tak mnohý nemá! Ten z pýchy, onen ze smyslnosti, a proto nejen že si ze slzavého údolí nečiníme ráj, my je dokonce proměňujeme v pravé peklo. Jak málo lásky jsme prokazovali a jak lehkou bylo ji prokazovat, poznáváme obyčejně nad hrobem. Anglický státník Carlyle při smrti manželky lká: „Nenašel jsem ani pět minut času, abych jí pověděl, jak byla lásky hodná.“ Kolik z nás by mohlo mluvit podobně nad rakví svých drahých! Kolik opomenutých skutků lásky, a byly tak snadné! Byly by způsobily tolik radosti! Byly by přijaty s tolikerou vděčností! Kolik nepromluvených vlídných slov a vět, a nebyly by nic stály! Byly by rozjasnily sklíčenou tvář! Kolik neprokázané a neosvědčené lásky! Co blaha by byla rozlila v srdci, které již navždy přestalo bít! „Nedal jsem si ani pět minut pokdy, abych zesnulému otci, zesnulé matce pověděl vlídné slovo...“ Jednu slzu usušit jest větší sláva než potoky krve prolít, a jediné vlídné slovo jest drahocennější drahokam než velkolepé uchvacující kázání. Na takovou oběť samo nebe sype kadidlo. (Shak.) Pán nám dal prostředky, abychom si vezdejší putování vzájemně zpříjemnili, a my jedem nelásky je měníme v otravné činy, kterými se bodáme (slovem, skutkem...) a život druhu ztrpčujeme. Dáma „ze samé lásky k svému koni mu pomazala seno máslem“ (Shak.), a pro služebnou

nemá vlídného slova; sype v zimě denně ptáčkům zrnka, a odežene od dveří hladové dítě prosící za kus chleba.

Láska, vzácný šperk v tomto světě nenávisti a zášti. (Shak.) Mohli bychom ji mít tak mnoho, a hyneme jejím nedostatkem. „Já moře jsem veliké lásky a do všech sypu ji cest; proč, Petře, jenom v těch Čechách tak málo lásky jest?“ (Vrchlický; slova božského Mistra.) Lacordaire mluví o své vlasti podobně. „Francie jest slavná, jest bohatá, a přec umírá... Nač? Nedostatkem lásky! Ta jí chybí!“ Je to zvláštní; je tak snadno milovat, ale nesnadno, vlastně nemožno lásku vynutit. Nevyhrozíš ji, nevynutíš ji bičem ani násilím. Láska se strachem neobstojí, nemiluje, kdo se bojí; kolik se jich tebe bojí, tolik o tvůj život stojí. A přec to, co nevynutíš násilím, ti zjedná jedině vlídné slovo, jediný milý pohled... jako půda si nedá vynutit násilím ani jediný kvítek, ale zahrne tě klasy bez počtu, když do ní naseješ semen. A my přec můžeme zrna lásky rozsévat bez námahy! (Bentham.) Jak kdo zdraví, tak se mu děkuje.

Nekousejme a nehlodejme na cizích ranách, nebud' me podobni mouchám, nýbrž včelkám; mouchy vyhledávají rány, na nich usedají a je koušou, kdežto včelky létají po květech; proto včelky snášejí med, mouchy roznášejí nemoci. (Chrys.) Věřící potká přítele (věřícího), sklopí zrak a odepre mu pozdrav; potká-li náhodou bezbožníka nebo nevěrce, sám napřed pozdraví. (Afr.) Práví-li Sofokles, že nepřítel nikdy nebude přítelem, ani v smrti ne, pomyslíme si, že byl pohan; ale učedník milující Krista?... A přec i u pohanů najdeme překrásné doklady bliženské lásky. V Ajantovi praví týž řecký dramatik: „Nepřítele smíme jen potud nenávidět, jako by se měl jednou stát mým přítelem.“ Antigona u téhož praví překrásně: „Jsem tu, abych milovala, ne abych nenáviděla.“ A my, vyznavači Kristovi?...

Slyš, jak o lásce smýšlel a mluvil apoštol lásky, miláček Páně. „Kdo praví, že dlí ve světle, a bratra (bližního) svého nenávidí, v temnotách trvá doposud, neboť temnota mu oči oslepila. (1 Jn 2. 9, 11) Podle toho poznáme syny Boží a syny satanovy. To vám totiž bylo zvěstováno od počátku, abychom se vzájemně milovali. Ne jako Kain, jenž zavraždil bratra svého. A proč ho zavraždil? Protože skutky jeho byly zlé. Každý, kdo nenávidí bratra svého, jest vrah. Nemilujme slovem ani jazykem, nýbrž skutkem a pravdou. (3. 10 nn) Práví-li kdo, že Boha miluje, a bratra svého nenávidí, jest lhář.“ (4. 20) Vzácné pokyny nám dává miláček Páně. Předně, že láska nezáleží v pěkných a unylých slovech. Kolem r. 1930 napsal K. Čapek feuilleton, v němž líčí skribenta za volební kampaně; mluví a píše vzlet-

ná slova o lásce a taktosti, a týmž perem píše jedovatý článek. Necht' neplatí něco podobného nikdy o tobé! Láska jest dobrotivá (laskavá, nikoli jízlivá, 1 Kor 13. 4), není žárlivá. (Ib.) Neukázněný duch nedovede ovšem ovládnout ani tuto nectnost, a jeho žárlivost se prozradí jedovatostí, byť se i maskovala „pallio zeli.“ (Kap. 51. 55.) „Mně jde jen o dobro věci, nikterak o mou slávu, o tu nestojím...“ Nestojí-li kdo o nevěstu, nerozčiluje se, vezme-li si ji jiný; jenom ten, kdo o ni stál a při námluvách pohořel, činí o ní jízlivé poznámky.

Láska respektuje i svobodu bližního. Není lživějšího nad šlágr nynější 400leté sezony; „Svoboda...“ S vděčností v srdci se při tom moderní člověk klaní bohyni svobody, klaní se i novověku, který mu umožnil ji ctít, vzpomíná ubohé středověké „tmy“, hledě okem nenávisti na tehdejší utlačovatele (prý) a okem soucitu na utlačované... „Ať žije století svobody!“ Tak musili volat a psát žurnalisté všech odstínů za Hitlerova režimu u nás i u nich, a svobody bylo poskrovnu tam a ještě skrovněji u nás. Jest v soukromém životě lépe? Ve velké farnosti existuje jakýsi spolek; po čase založen druhý podobný. „Máme svobodu!“ Budiž, nic proti tomu nenamítám. Nový spolek prospívá, mohutní, ovládne, a pak najednou svou harfu přeladí: „Musí být jednota! Nač to tříštění!“ Tak soukromě, tak veřejně. Jednota — ale samozřejmě pod jejich žezlem a vedením! Kdyby se dokonce někdo pokoušel o další nový spolek, ukřičeli by ho v pravém slova smyslu. Pak další krok: „Zorganisoivat.“ Souhlasím, ale organizace není centralisace! Respektuje přání a návrhy jiných! Tak jednali bludaři; pro sebe svobodu, ale běda, pokoušel-li se kdo užít svobody, které užili oni!

Jak docela jinak církev a praví učedníci Kristovi! Jan z Mathy a Felix z Valois zakládají před r. 1200 řád nejsv. Trojice k vykupování zajatých, Petr Nolaskus a Raymund Peñafort po r. 1200 řád Matky milosrdenství k témuž účelu, církev potvrzuje oba, a oba se věnují ze všech sil svému vznešenému cíli. Sv. František zakládá řád lidových misiónářů, spolu s ním stejný řád zakládá sv. Dominik, a společný cíl i společné ideály sbratřily oba světce svazkem nejušlechtlejšího přátelství. Jsme my, synové světců, podobni našim velikým otcům? Snad i ty budeš někdy ředitelem nějakého spolku. Budeš ze všech sil pracovat o tom, aby se rozmáhal a prospíval; docela správně! Ale respektuj svobodu bližních! Ukázal bys, že nemáš lásky a že ti nejde o šíření království Kristova, kdybys jen „své“ lidi láskou zasypával jako Hus („Zdaž i pohané toho nečiní“? Mt 5. 47), a každého, kdo nepatří k „tvým“, pokládal za nepřítele a jeho snad i tupil a jemu přezdíval. (Kap. 34 B.)

Had neuštkne, není-li drážděn (Schil.), zlomyslný člověk ublíží i tomu, kdo mu nepřeložil stéblo slámy přes cestu. Jeden ze závidí (kap. 55), druhý proto, že jest mu protivná jeho povaha nebo tvář. Pomsta jest nízká, i když oplácíš bezpráví. Nic tak nezneuctívá člověka jako nešlechtná pomsta. (Abr. a S. Cl.) Co tedy říci o podlosti toho, kdo ubližuje, aniž se kdo na něm bezpráví dopustil? O málo lepší jsou lidé, kteří „stavějí své naděje na neštěstí bližního; ti se obyčejně zklamou.“ (Jos. Flavius.) Loupežná cháska středověká se vrhla na cestujícího, jemuž se převrhl na silnici vůz nebo padl kůň, na trosečníky... tedy na lidi, kterým láska velela pomoci. Odvracíme se od nich s odporem, ale klidně bereme na vědomí, když v lidumilném novověku totéž se činí ve velkém, na mezinárodním fóru. Prorok Abdiáš vytýkal ostře Idumejcům, „bratřím Israelovým“, že jásali a těžili z toho, když byl národ Hospodinův poražen, a nevěstil jim nic za to dobrého. Nezneužili našeho národního neštěstí „bratří“ Poláci, kterým jsme nikdy neublížili?

Uvedený Aug. Adam píše v díle *Spannungen*: „Fanatickým průkopníkům víry v čarodějnice (mučitelům a upalovatelům nevinných dívek) nepřišlo ani na mysl popírat zásady spravedlnosti a lásky, po kterých přec nohama šlapali.“ Na str. 80 praví co do smyslu, že v některých se probouzí ještě dnes stará krev inkvizitorů a že by rádi upalovali „čarodějnice“, kdyby mohli. Miláček Páně nazývá lidi, kteří hrubě lásku urážejí, pomocníky satanovými a vrahy, a mluví-li při tom o lásce pěkná slova, lháři. S takovým ani za stůl se neposadíte (1 Kor 5. 11), ani pozdrav mu nedejte. (2 Jn 10) Aug. Adam právem vytýká: „Jak jsme dalecí slova Pavlova: Jen když jest Kristus hlásán! (Fil 1. 18) Nebylo by třenic mezi knězem a knězem, řádem a řádem (kdybychom se tím slovem řídili)... Kde chybí láska, tam se horlivost pro víru a zákon Boží stává fanatismem, který nebude, nýbrž boří. Podnět k bojům a sporům nezavdávají důvody věčné, nýbrž čistě osobní... Člověk rád obelhává sám sebe a nazývá láskou k Bohu, co jest jen zakuklená láska k sobě samému. Toto farizejské sebeobelhávání je tím horší, že má Boha neustále v ústech, ve skutečnosti ho však činí vývěsním štítem své pýchy a svých sobeckých přání. Ve službě Boží (a v práci pro Boha) vidí jen prostředek k ukojení svých sobeckých tužeb, a při tom ještě se honosí spravedlností a svatostí. „Nejsem jak ostatní“... Farizeismus jest modloslužba, vykonávaná na oltáři pravého Boha svému malichernému já... Lidé velmi citliví, jde-li o prvenství cti.“ (Nikoli o zásadu: Aby byl ve všem oslavován Bůh.) Kdybych mluvil jazyky andělskými a vynikal darem prorockým a pochopil všechna

tajemství a měl všechnu moudrost (doslova: poznání), neměl však lásky, nic nejsem. (1 Kor 13. 2) Pěkná slova („jazyky andělské“) mohou ošálit neprozíravé, neoklamou však věčného Soudce, kterému bude skládat přísný počet „každý, kdo vás mate, ať je to kdokoli.“ (Gal 4. 10)

V eposu Klášter u třinácti lip, vyšlém z péra katolického autora F. Webera, jest několik trpkých, ale pravdivých veršů, týkajících se našeho předmětu. Při rozprávce zvířat ve hvozdě vysvětluje vlk své zásady a směrnice svého jednání: „Kousej, rvi a zadav druhu, toť mé heslo, jímž se řídím; od lidí jsem odkoukal je, u nich láskou k bližním sluje...“ Jinde výr, zosobněný duch tohoto světa, poslouchá, co si vypravují ptáčci a stromy, a pak filosofuje o lidech sám pro sebe: „Vrchol rozkoše jest pro ně, když si mohou hodně škodit... Ó vy ctnostní, znám vás dobře! Jeden druhému jste drábem, králů ať nosíte šarlat, halenu ať nádeníků. Ó vy zbožní, závod'te jen v chválách lásky, vzletných slovech; za chvílenku si druh druhu nebudete přát ni dýchat. Lidumilné vaše fráze o lásce jsou pouhý vítr, líčené jsou pokrytectví... Smát se musím, kdyžtě vidím, jak se kříže hlasatelé sami divě mezi sebou derou, bijí, rvou a koušou...“ Autor Lu-sovců nevydává vyznavačům kříže o nic lepší svědectví:

„Ó bídní křesťané! Jste Kadma zuby,
že vrháte druh druhu do záhuby?
Psů smečka (nepřátelé kříže!) se v jedno spojí hned,
by vlastní vaše dědictví vám vzali;
vy líní, byste v boji za Krista
mu nesmrtelné duše vyzískali.“ (Cam.)

A místo toho ubíjíte čas i energii osobními spory! Trpce, ale pravdivě řečeno. Láska nezáleží v poklonách ani v zdvořilostních frázích, jedině ve skutcích. O lásce nelze vždy mluvit, ale lze ji vždy konat. (Aug.) Měj pravou lásku, a čiň, co chceš; ať mlčíš, mlčíš z lásky; ať voláš, voláš z lásky; ať trestáš, trestáš z lásky (týž), ať vytýkáš nebo káráš nebo chválíš, vše jest správné a Bohu milé a bližnímu k spáse, protože vše pochází z lásky, a láska ti vloží v ústa správné slovo, láska povede tvou ruku k spasitelnému činu. Jenom jej mít, ten kvítek pravé lásky!¹⁾

¹⁾ Nedovedeš-li zlořečícímu žehnat, alespoň mlč. (Chrys.) Ať vaše láska ašpoň nehání, když není s to chválit! (Shak.) Nebij toho, kdo na zemi leží! (Ruské přísl.) Jenže kdekdo řeže dříví ze stromu, když padl. (Špaň. přísl.) Ano, jsou lidé, navlas podobní žoldněřům vlekoucím sv. Ignáce Antiošského

Žel, že tak, jak líčí Weber, bývalo již za dob sv. Řehoře Nazianského. „Nedosti na tom, že sami se přeme; i uši světských lidí paseme vzájemnými potupami (slovem a zvláště tiskem), neprozírajíce, že není radno dávat nepřátelům do rukou zbraň. To, co dnes na potupu křesťanství před světákem řekneme, to nám zítra on předhodí; dnes se při našich slovech usmívá, ne že by s nimi souhlasil, nýbrž že z nich má potěšení; ukládá je v srdci, a v příhodnou chvíli vyleje ten jed někdy i proti tomu, kdo mu jej svěřil.“ Týž praví: „Proto nejste vy zbožnější, když se my něčím proviníme, ať hrubě, ať nepatrně; my sice pro svou chybu chvály nezasloužíme, vy však nicméně zůstáváte nadále bezbožní.“ Srdce plné žluči nedovede jazykem rozsévat jiného leč žluč. (Bern.) Smutné vítězství, když zvítězíš (jazykem) nad bratrem a sám podléháš hříchu (vášni; týž). V půtkách jazyka kdo zvítězil, jest ubožejší než poražený, protože s větším hříchem odchází. (Basil.) Nechtějte zlé hojit zlým (týž), a když se koušete a drásáte, hled'te, abyste se navzájem nazadávali. (Gal 5. 15) Jaký zločin jest nenávidět bratra, kdyžtě ani mučednictvím nemůže být usmířen? (Cypr.) Ty přece sám jsi člověk, a živiš v sobě lidí nenávisť! (Shak.) Pelyňkem trpké neosladiš. Lupič u Schillera ovšem touží: „Ó já bych rád otrávil celý oceán.“ Nestojí tě nic, bližnímu radost nechat, ale stojí tě práci radost mu zmařit. Není to d'ábelské?

Neřekl bys, jak otravuje lásku slovo zlé. (Shak.) Urážky budívají hněv i v srdcích nejpokornějších (Cervantes), a temný pohled temný se vrací. Ztvrdne kůže, která dostala mnoho ran, a zatvrdí se srdce, kterému se v světě zle vedlo, které nezakusilo lásky a neslyšelo vlídného slova. Kdo mne loni bil, ten i dnes mi není mil. Život je tak těžký; mnohdy i spravedlivý proti své vůli narazí, nechtěje bližního se dotkne a snad mu i ublíží; nač si působit bolest svévolně! Není však nejhorší, že k nedorozumění došlo, ale velmi truchlivé jest, když v trpkosti trváme. (Efrém.) Květin ky lijákem nebo

do Říma: „Čím více dobrého jim prokážeš, tím horší jsou“, tím drzejší, čím pokojněji jejich surovosti snášíš. Jejich směrnice: „Kdo zastrčil jednu facku, má místo ještě pro další.“ V jisté nemocnici byl primář k Milosrdným sestrám tím surovější, čím více trpělivosti a tichosti jevily. Přišla nová představená, a vycítila brzo: „Toho tichostí získat nelze, zde platí: Na tvrdý špalek tvrdý klín. Nejde o mne, nýbrž o svěřené sestry.“ Neslevila mu nic; před pacienty sestře vyláteroil, před nimi od představené dostal, a to pomohlo. Lidé jako kluk, kterého možno vychovat jen holí, nikoli vlídným slovem.

bouří jsou stlačeny k zemi a odloučeny jedna od druhé; ale potom zase samoděk se vzpřímí; tak i křesťané, pokušitelem podvedení, se různí, ale pak sami v pokoji se sejdou. (Řeh. Naz.; zdaž i dnes tomu tak jest? ...)

Na samém prahu svatopostní doby 1916 mělo belgické město Lutych zvláštní podívanou. Pohřeb... Co na tom zvláštního? Velkolepý pohřeb... Co na tom výjimečného? Zemře-li významný světský nebo církevní hodnostář, nemá pohřební průvod konce, všechny korporace se musí dostavit... Ano, musí se dostavit a přispět k velkolepé manifestaci. Ale v našem případě šlo o prostínkou 23 letou dívčinu, která ve veřejnosti neznamenal nic; k její poslední cestě nebyly komandovány spolky ani školy ani zástupci kdekterého úřadu, a přec vypadala jako triumf. Dobrovolně ji provázely ty nepřehledné davy, většinou chudina. Některé jámy v dolech byly toho dne zpola prázdné, a ředitelé se tázali s údivem: „Kdo je ta slečna, na jejíž pohřeb spěchá více než polovina mých lidí?“ U hrobu bylo ticho jako před svatoštánkem, a když se kněz chystal promluvit, byl přerušen vzlykotem zástupů. Pokusil se znova, pláč byl ještě větší, musil ustát, nemohl připomenout všem, co ostatně všichni věděli, jak zesnulá Markétka Lekeuxová, apoštolka lutyšských horníků a ředitelka vlámské besídky, čítající na 1400 rodin, všechny milovala, co pro ně za dva roky vykonala a že v hrůzách světové války obětovala svůj mladý život Pánu na smír... Její obětavá apoštolská láska přivedla ty zástupy k její rakvi, tato láska vyvodila z jejich očí prameny slz, což nevidět při velkolepých pohřbech velkých mužů, byť šlo o samy vládce.

Jak vypadala poslední cesta této milující apoštolky, tak vypadal pohřeb mnohých světců. Vyhledej si jen poslední kapitolu v jejich životopisech! Láska... ale jen účinná obětavá láska, ne papírová, zhotovená z tiskařské černě, ba ani ne ukryvaná, citová, neprojevoaná. „Nepochybuji ani dost málo o jeho lásce“, píše mi kdosi, „ale chybuje tím, že ji nikdy neprojeví; srdce má zlaté, ale slovo drsné, a proto není milován...“ I já takové znal! K tomu druhý dopis: „V mém okolí žije mnoho dívek, které vroucně uctívají nejsv. Pannu, ale jejich láska k ní je taková, že neroznítí, nenadchne k následování. Teprve v exerciciích jsem se shledala s dívkami, které rozněcují, které povzbuzují k následování, příkladem, životem, nikoli planým slovem.“ Co řečeno o úctě k Neposkvrněné Panně, platí i o ctnosti Srdce Ježíšova, o lásce bliženské. Svíci od svíce zanítit, a kde takových planoucích svíc více pohromadě, tam mocný žár, který zapálí i srdce dotud vlažné a netečné — —

14. Tajemství mnohého úspěchu.

Na zámku v X. v severním Německu hlučná slavnost. Šlechtická svatba... Majitel zámku i panství pozval kromě honorace i místního starostu. Podle tamějšího zvyku odevzdávali hosté novomanželům dary, a že při takové vznešené svatbě jeden hleděl předčit druhého, jest očividné. Došlo konečně na starostu, prostého rolníka. Jakým darem se asi vyznamená on? Vyňal malé pouzdro, otevřel, a odevzdal nevěstě. „Můj děd sloužil v holandské armádě. Jako památku přinesl domů tento veliký stříbrný peníz (medalii), ražený r. 1787 u příležitosti námořní smlouvy s Anglií, a ten vám daruji dnes k vašemu velkému dnu.“ Nevěsta prohlíží medailii; na jedné straně vyryto několik hliněných hrnců, plovoucích na vodě; na druhé nápis: „Juncti valemus, confringentes frangimur.“ (Ve spojení naše síla, srazíme-li se, jsme střepy.) Ukázala ženichovi a pravila: „Dostali jsme dnes nejeden vzácný dar, ale co nám daroval tento prostý muž, není nikterak nejmenší.“

Ve spojení naše síla... Příslovím stal se výrok, který čteme u římského dějepisce Sallustia: „Svorností se i malé věci vzcházejí, nersvorností se i největší rozpadávají.“ Co je tajemstvím všeho úspěchu? Především Boží požehnání, potom naše přičinění a svědomitá práce, a jde-li o společnost, pak na třetím místě i svornost. Platí o rodině, o spolku, o obci, o národech a státech i o samé církvi. Východní rozkol, západní rozkol, známý jménem dvojice papežská, národní církve, napřed ve svazu s Římem, pak od Říma odtržené (řecká, anglická...), což nás daleko méně překvapuje než to, že ve Francii k roztržce nedošlo. Tak zvaný galikanismus, duch ovládající francouzské vyšší i nižší duchovenstvo, odklon od Říma a nedůstojné zvyšování světské moci (obojí jde vždy ruku v ruce!) připravovalo po dlouhé věky cestu k utvoření národní církve. Kdož ví, jak by bylo vše dopadlo, kdyby revoluce a konfiskace církevních statků tam i v Německu nebyla upevnila tenouké pouto pojící zemi sv. Ludvíka se střediskem a hlavou církve Kristovy a kdyby nebyla zmařila pokusy německých duchovních kurfirstů, kteří spolu se solnohradským arcibiskupem se chtěli vymanit z papežské nadvlády. Zabráněno sice německému rozkolu, který emžské punktace r. 1786 již chystaly (truchlivé ovoce osvícenského josefinismu!), ale z kolika ran církev krvácela! Jaké škody vzešly duším i zájmům Kristovým!

Státy? Kdo zničil staré Řecko? Dokud byli svorni, zvítězili nad mnohonásobnou přesilou perského vojska, přesto že ve-

deno samým králem Xerxem I. přitáhlo až k samému srdci jejich země, spálilo Athény, dobylo Thermopyl. Když se však po skončených perských válkách navzájem potíraly kmeny i města, vysilovali se víc a víc, až se stali kořistí Macedoňanů. (Str. 350.) Z jejich vnitřních svárů těžili cizinci! Athéňané sami by se byli udrželi na výši a v čele ostatních řeckých států, kdyby nebyli v době tak osudné, za peloponneské války, brojili druh proti druhu z osobních důvodů a nevy-pudili Alkibiada, jediného schopného vůdce, jenž by byl jejich voje přivedl domů ověčené vavříny. Lepší svorná hrstka malá než nesvorná armáda celá. Království proti sobě rozdělené zpustne (Lk 11. 17) a stane se kořistí nepřátel. Nesvorní Přemyslovci, dovolávající se rozhodnutí německých císařů bratr proti bratru, zeslabovali sami svou moc a zesilovali vliv cizích vládců, nesvorné Polsko musilo sobě dávat vinu, že došlo k jeho trojímu dělení... Smutně proslulá slovenská nesvornost! Dvě obce (republiky) z jedné nesvornost učinila. (Livius; týž o sabinských ženách: „Nejen mír zjednaly, nýbrž ze dvou obcí jednu učinily.“)

Což v malém? V rodinách, ve spolcích, v obcích? Dovede tam každý přinášet společným zájmům v oběť vlastní já a jeho sobecké tužby? Svornost jest výkvět pravé bliženské lásky, a předpokládá krom toho pokoru, prostou svéhlavosti i vládychtivosti, jakož i obětavé sebezapření. Ani nejtíššímu nelze v klidu žít, nechce-li zlý soused toho dopustit. (Schil.) „Keho chce Pán Bůh potrestat, dá mu mrchu souseda.“ (Přisl.) Při nesnášlivosti nemůže ani oheň v domě plápolat; když ho jeden zanítí, chce ho druhý udolat. (Jindř. Rückert.) Kdo seje nesvornost, pracuje pro d'áblovy stodoly. Kde svornost, tam Bůh. Viz str. 278 dole! Jeden-li se modlí a druhý zlořečí, či hlas vyslyší Hospodin? (Sir 34. 29). Naopak, kde jeden na vůz nakládá a dva s vozu, nebrzo ho nakladou. Jak se to vymstí při výchově dítek! V rodině... Jedno minout, druhé svinout, k třetímu pomlčet — cesta k pokoji.

Svornosti jsou pilní i dbalí i lotři, které zločin vespolek spojil, zloději, kteří k společnému podniku se hotoví, spiklenci, kteří vzpouru osnují; my však nižádným způsobem se nedáme svorností spoutat, jako bychom byli učitelé a žáky neřesti, nikoli ctnosti. (Řeh. Naz.) Synové světa, chytřejší v pokolení svém než synové světla... Satan s uspokojením vidí, jak jeho lidé zapomenou všech osobních rozmíšek a sporů, když jde o jeho věc, a přece svým lidem jen peklem se odmění; a náš Pán a Spasitel? Jeho nejsv. Srdce musí vidět denně, že vyznavači jeho jména nedovedou osobní malicherné pletky obětovat jeho svaté věci. Napřed musí být plně uspokojen jejich egoismus, a pak teprve budou pracovat

pro Krista. Nesvornost křesťanů jest triumf satanův. (Aug.) V jednom sdružení v X... Co tam jistá dáma tropila, aby dostala veslo vlády do rukou ona! Jaké nízkosti, podlé intriky, jen aby dosáhla cíle! A když měla, co chtěla, pak si všechny „slíbily“, že si budou sestersky jedna druhé pomáhat. Velká ctnost! Té by byl schopen i ďáblův náhončí. Jenže v tomto případě Pán ukázal sám, že o služby takové apoštolky nestojí. „Jest nepřitelem svornosti, kdo vztekle všecko kácí, co ruka jiných buduje, i ten, kdo druhým vnucuje jen svoji vlastní práci.“ (Čech.)

Při všech ďáblůvých svátcích vyniká stranická nenávisť nejvíc. (Goethe.) „Přikázání nové dávám vám, řekl Pán; toto dědictví, tento odkaz Kristův nám otcové uchovali, a kterak nám toto drahocenné bohatství z rukou uklouzlo? My lásky nemáme, a jiní z našeho statku tyjí. Rozhorlil jsem se nad bezbožníky, vida svornost hříšných (Ž 72. 3); oni se mezi sebou spojují, a my se od sebe rozdělujeme; oni jdou k sobě a tvoří pevný šik, a my vlastní svůj šik rozbíjíme; lupič duši náš statek (svornost od Krista odkázanou) uloupil a k nepřátelům pravdy přenesl...“ (Řehoř Nys.) Svornost, velká věc; všichni ji chválí, málokterí si ji chrání. (Aug.) Lépe, aby zahynul jeden než jednota. (Bern.) Lepší svorná hrstka malá než nesvorný zástup — protože ona vykoná aspoň něco málo, tento však docela nic. Třetí výprava křížová, vedená mocnými králi Filipem II. Francouzským a Richardem („Lví srdce“) Anglickým... tak ohromné voje železných rytířů! Proč skončila fiaskem? Pro nesvornost obou velkých vůdců! (R. 1191.) Sallust měl pravdu — — Alekto (starořecká bohyně zla) vám nepřestává ve svém vzteku dravém nesvornosti síti blín... (Cam.)

Není Bůh, kde nesvornost vládne (Chrys.), protože Bůh je Bohem pokoje a jednoty. Nemá ďábel mocnější zbraně nad nesvornost (týž), pročez roztržek se varujte jakožto počátku všeho zla. (Ign. Ant.) Čeho by se bylo svornou prací dalo dosíci, ukáže se mnohdy, když dílo rozbito. Podle střepů poznáš hrnec, podle trosek poznáš stavbu. Kdo ovšem soudí, že „nejsnáze lze udeřit toho, kdo se už jednou udeřit dal“ (perské přísloví) a podle toho i jedná, ten neklestí spolupráci cestu; a kdo sám pokoje nemá, od toho těžko čekat, že bude s jinými ve svornosti žít. Kromě hříchu nemůže být pro duši nic horšího nad nepokoj mysli (Frant. Sal.); co jest veškeren svět u porovnání s pokojem srdce? (Frant. Ass.) Pokoj chová v sobě tak velké dobro, že v pozemském smrtelném těle nelze nic milejšího slyšet, nic libějšího žádat, nic lepšího dosíci (nad klid duše; Aug.). Totéž platí o pokoji s bližním! Nesvorný, který pokoje s bratry nemá...

Co dělat s těmi, kteří v katolickém sdružení (Mariánské družině, třetím řádě, spolku...) jsou semeništěm svárů? Totéž, co v klášteře, objeví-li na někom v noviciátě, že jest nesnášlivý a hašteřivý. Bez milosti musí opustit řád, byť proléval slzy sebehojnější. „Svou povahou se pro klášter nikterak nehodíš, byl bys neštěstím sobě i jiným.“ Běda klášteru, dá-li se představený obměkčit slzami, pohnout prosbami nějakého přímluvce anebo nouzí (málo členů!), tedy lidskými ohledy, a ponechá-li nesvorného v řádě! Upletl tím bič, pod kterým budou sténat všechny domy, ve kterých bude hašteřivý „působit.“ Pozdě vzdychat, že neměl věřit, když se svatosvatě zaříkal neb zaříkala, že bude „jiná.“ Jediný takový člen jest morem a zkázou klidného soužití, metlou všem, se kterými bude pospolu. Proto pravím i tobě: „Nesvorného ze sdružení ven; pryč s ním, chcete-li mít pokoj. Jediný dostačí, aby vám ze spolku udělal peklo.“ Tvrdošíjnost, neústupnost, svéhlavost, umíněnost, dcery nezřízené sebelásky, jsou kořeny, ze kterého nesvornost a její sestry (hašteřivost a nesnášlivost) vyrůstají; na kom postřehnete některou z těchto neřestí, tomu zamkněte bránu spolkové místnosti na dvě závory.¹⁾ Lépe s láskou se rozejít než spolu v nesvornosti dlít, lépe bez rozepře se rozloučit než s hádkami pohromadě zůstat. (Amb.)

¹⁾ „V našem sdružení by mohl být svatý klid, nebýt té jediné...“ Víím, ale dej pozor, abys nepropadla naprostému sebeklamu. „Nebýt té jediné“... která má odvalu proti předsedkyni něco namítat, když všechny ostatní i s ředitelem jsou zticha! Ponechat paní vedoucí ve všem volnou ruku! Ten není rušitelem pokoje a svornosti, kdo si dovolí svobodný projev a nesouhlas s tvým míněním! Zvláště ve výborové schůzi, kde každý má právo a povinnost přednést své názory a návrhy! Kde toho není, tam jest mrtvo a spolek živoří. Nesvornost rozsévá ten, kdo proti přijatému nebo odhlasovanému ustanovení brojí a tak lásku, jednotu myslí i srdcí, ve sdružení nezbytnou, snad i autoritu podrývá. Není tvým nepřítelem, kdo proti tvému náhledu něco namítá neb hlasuje! Hloupé je proto se na něho hněvat! Pomouváš-li ho proto, jsi rušitelem míru ty! Že dojde k sporu, není zlé, není-li „smír ten jenom popel, pod nímž uhlí doutná.“ (Mick.) — Nejen s cizími přátelství udržovat; především s vlastními domácími vlídně a laskavě obcovat. Proti tomu se hrubě proviňují, kdo se k cizím chová jako anděl a k domácím jako d'ábel. (Frant. Sal.) Mnozí jsou zdvořilí a vlídní, dokud jde vše podle jejich vůle, ale vybuchnou a jako Vesuv ohnivými plameny srší, jakmile narazí na odpor. (Alfons Lig.)

Katolické sdružení má být semeništěm vzájemné lásky, nikoli jejího opaku. Máte-li, milí jinoši, ducha vpravdě rytířského, oplývá-li vaše srdce, milé dívčiny, pravou dívčí něžností, užijte výstražných příkladů, abyste se uvarovali úskalí, na kterém by se ztroskotalo to, co ve vaší duši božský zahradník se svou panenskou Matkou vypěstil. Jak krásný býval život za dob víry! Jan de Grossis píše dějiny svého rodného města Katany na Sicilii a dává své knize jméno Catanense Dekachordum (harfa); líčí s vlasteneckým zápalem, jaká svornost tam vládla a jak všichni svou vlast milovali. V dolní Bretani nebylo ještě v minulém století advokáta, protože by byl hlady umřel. Když měli dva sedláci spor, šli odpoledne k sv. zpovědi, pak poklekli před oltář, duchovní správce se pomodlil nahlas vhodnou modlitbu, načež se všichni odebrali za kostel na trávník, odkud bylo vidět na hřbitov, a tam přednesl každý své důvody. Farář, který svou farnost dobře znal, rozhodl spor, a nazítří šli oba sokové na mši sv. i ke stolu Páně, aby ukázali, že nechovají proti sobě nepřátelství; soudní útraty? Nějaký příspěvek do pokladny pro chudé! V německé Geře byl r. 1906 rozhodnut několikaletý proces mezi sousedy A. a B. Jeden z obou byl již mrtev, dědici vedli proces dál. Šlo o kohouta. Rozsudek zněl: „Jedna strana zaplatí 3000 předválečných korun, druhá 400 korun a krom toho několik haléřů za vytrženou lať ze sousedova plotu.“ Hněv se neurovná hněvem, nýbrž láskou, spor se neurovná soudem, nýbrž smírem.

Katoličtí Bretonci po r. 1790... Zdvihli se na obranu svých oltářů a domovů proti řádění revolučních vojáků. Velká idea je pojila, všecka žárlivost a závist zmizela, v jejich řadách naprostá svornost. Nikdo se nedral vpřed, za generály zvoleni schopní bez ohledu na věk nebo postavení, Forestier byl 18letý syn obuvníka, Cathelineau byl chudý handlíř, nejschopnější Larochejaquelein dosáhl sotva 20. roku. „Jeden ze všechny a všichni za jednoho...“ Proto špeli od vítězství k vítězství. Podobně tomu bylo za boerské války v jižní Africe na rozhraní tohoto a minulého století.

Věz, že všecka zbožnost jest falešná, není-li věncena touto ctností. V prvních dnech našeho osvobození byla jistá katolická rodina křivě obviněna z protivlasteneckého smýšlení a jednání... Z osobních pohnutek! Ze msty, k níž zavdalo podnět spoluzití v jistém spolku! Zničit je... Podařilo se sice prokázat nevinu, ale... Vypisuji z dopisu: „Tak to mezi Slované bylo, jest a bude, a nepřátelé našeho národa z toho těžili. Nejbolestnější na celé této aféře bylo, že nás obvinili „nábožní“, zatím co lidé bez vyznání se nás ujali a ochotně svědčili ve prospěch rodiny křivou žalobou zhanobené a tím

morálně zdeptané. Nikdy nezapomenu na květen 1945. Jako mi vůně šeríku připomene vždy naše národní osvobození, tak mi vybaví i odpornou hrůznost msty a zášti našich lidí a všeho toho, co jsme jejich vinou prožili. Svět by byl nyní tak krásný, tak volně by se nám dýchalo, kdyby jeden druhému z něho nedělal peklo...“ Andělé míru při tom samozřejmě hořce lkali. Jak jinak působí na duši dopisy, kterých jsem z jisté Mariánské družiny klášterních chovanek dostal bez počtu! V každém vzpomínky na blahé chvíle, prožité kdys s milovanými a nyní vzdálenými družkami v klášterním ráji, kde byly všechny jedno srdce a jedna duše, jako jerusalemští věřící v prvních letech po odchodu nebeského Mistra! (Sk 4. 32)

Ve sbírce rakouského císařského domu byl koberec ze 16. stol. se zajímavým obrazem. Svornost má v ruce zeměkouli a pozlacuje ji. Opodál nesvornost; i ona drží zeměkouli, ale drásá ji nehty. Nebýt nešťastné sebelásky! Co ta už zavinila! A kdo má z nesvornosti užitek? Když se dva o krávu brojí, třetí ji pokojně dojí. Nesvorní věřící pracují ne pro Krista, nýbrž pro jiného — a ten „jiný“ se do hrsti směje, jak se mu „obchody“ daří a peklo se vzdává.

Pozoruj přírodu! Břečťan... Jako mosaika pokryje listy celou plochu zdi, takže nevidíš skrz. Objeví-li se mezi sousedy nový list, má větší stvol, aby se mohl posunout dál a neloupil svým druhům světlo. Vůbec nenajdeš nikde u stromů nebo keřů, a tím méně u bylin, že by jeden list docela zastíral druhý. Svorně si přejí slunečního světla, bez něhož by se neudržely při životě. Nebýt této „svornosti“, zahynul by strom a listy spolu s ním.

Což živočišná říše? Že by husa s liškou měla společnou domácnost, vypadá spíše jako báčorka než jako skutečnost, a přece je tomu tak. Tak zvaná husa liščí žije ve společném doupěti s tímto dravcem, který žije „v nepřátelství“ s každým jiným členem říše drůbeže. Tukan, pták asi půl metru dlouhý, žijící v Brazílii, když ochočen, jest vládcem celého hospodářství, jak drůbeže, tak čtyřnožců. „Začala-li rvačka, rozprchli se všichni, jakmile se objevil; když si ho však nevšimli, několik silných ran zobákem poučilo soupeře, že pán netrpí ve svém království sváru ani vády. Ukázal-li se cizí pes, který by rušil domácí klid, vyhnal jej okamžitě a proháněl ho třeba po celé vesnici.“ (Schomburg.) Jde-li o to, aby spojenými silami zahnali nepřítel, dokáží i drobní ptáčci výkony neuvěřitelné. Zočí-li konipasi dravce, ztropí pokřik a pronásledují ho všichni spolu, až donutí i krahujce, že se klidí a nechá je na pokoji; pak malí srdnatí a hbití okřídleci spustí vítězný křik a rozletí se na všechny strany.

Nesnášlivý jest člověk ve štěstí; poučí vás aspoň neštěstí, abyste ustali s bratřími se hádat? (Goethe.) Pokoj blaží, hádka dusí. Nesvornost jest troudem bezprávi. (Heslo vévodů saskovymarských.) Žel, že neměl nepravdu Aischylos, pravě, že bohyně sváru žádá vždycky poslední slovo, a obyčejně je obdrží. Příslovečným se stalo její jablko; zaviniloť desítiletou trojskou válku. Největší vpravdě požehnání na okrsku země, když muž a žena spojení poutem věrné svornosti se vinou k sobě. (Euripides.) Na každých dveřích, vedoucích do křesťanského příbytku nebo do katolického sdružení, měl by se stkvít nápis, zdobící jednu bránu města Lubecku: „Concordia domi, pax foris — se svými v svornosti, s cizími v pokoji.“

42. „Jenom nebe jest věrné . . .“

Svatý Oldřich, augsburský biskup, se zobrazuje v biskupském hávu s rybou v klíně. Co k tom zavdalo podnět? Za studijních let uzavřel přátelství s jiným světce, s pozdějším biskupem kostnickým Konrádem. Jinoši stejných ideálů k sobě přilnuli, a toto pouto přátelské lásky je pojilo až do smrti. Jednou navštívil druh druhá, hovořili o Bohu a nebeských věcech, ve svatém rozprávění jim plynul čas tak, že zapomněli i na nutnou posilu tělesnou; ani si nepovšimli, že služebník přinesl večeři, a když ráno přišel odklízet, talíře netknuté. Bylo páteční jitro . . . Zlomyslný chtěl užít události k tomu, aby oba světce snížil v očích lidu za pokrytce. Legenda vypravuje, že kus masa skryl pod šatem, a pak venku hlásal na plná ústa, co tito domněle svatí biskupové v pátek snídali; vytáhne corpus delicti, a objevila se ryba.

Přátelství světce se světce . . . Augustin a Alipius, spolu se obrátili, spolu pokřtěni, spolu se vrátili do Afriky, oba biskupové. Basil a Řehoř Nazianský spolu 13 let poustevničili v Pontu, spolu studovali v Athénách, znali jen dvě cesty, do chrámu a do školy, jak po letech nad rakví přítele Řehoř pověděl. S bratrem Basilovým Řehořem Nyssenským tvořili trojlístek, k němuž jako čtvrtý se přidružil Efrém. Mladičkový Petr Klaver byl od starce, bratra laika sv. Alfonsa Rodrigueza, roznícen touhou po apoštolování, sedm zakladatelů řádu Bolestné Matky Boží, všichni z předních florentských šlechtických rodů, téhož dne v jakési poustevně nastoupili dráhu dokonalého života, úcta k Bolestné Matce Vykupitelově rozněcovala srdce všech stejným žářem, svorně, jako by jedna mysl byli, šířili po vlasti lásku k ní, společný hrob kryje kosti všech. Přátelství sv. Tomáše Aq. a sv. Bonaventury zvěčnil

ve své velebasni Dante. Oba čistí a svatí, oba nadáni hlubokou učeností, oba hořící nadšením pro víru Kristovu a nesení týmiž věčnými ideály, oba už v mladých letech slavného jména, oba světla křesťanské Evropy, jeden se bez závisti a žárlivosti obdivoval druhému, oba téhož roku povoláni k nazírání věčného světla nestvořené Pravdy a Lásky, jeden syn sv. Dominika, druhý sv. Františka.

Přejdeme k jiným obrázkům. Chabot, odpadlý kapucín, žijící s židovkou, jeden z největších bídáků revoluce, zosnoval s přáteli plán, jak se lehce obohatit spekulacemi na burse; k tomu cíli chtěli zfalšovat jakýsi výnos konventu, zákonodárného sboru; plán se zhatil, a Chabot se hleděl vyhnout nemilým následkům tím, že udal všechny spolčníky; zatčení, ale udavač s nimi. Robespierre byl svědkem při sňatku svého přítele Desmoulinsa, trávil u něho celé večery, houpával na klíně jeho dcerušku, již byl kmotrem, a než uplynuly čtyři roky, poslal pod guillotinu jak přítele, tak jeho paní... když byl v cestě jeho vládychtivosti. Richard Lví srdce uzavřel přátelství s Filipem II. Francouzským, složil mu vasalskou (poddanskou) přísahu, vše proto, aby otce zbavil trůnu; když konečně koruny dosáhl, změnilo se jejich přátelství ve žhoucí nenávisť, urputné krvavé boje mezi oběma trvaly až do Richardovy smrti. Schiller a Goethe, uvádění v dějinách literatury co oddaní přátelé, se jeden od druhého s nechutí odvraceli. Jaké následky, viditelné i neviditelné, mělo přátelství, které udržoval Luther s mladou vdovou Cottovou, Rousseau s podobnou jí Warensovou, Mirabeau s vdanou Žofií, Lenau s vdanou paní téhož jména, Bürger se sestrou své manželky, jest celkem až na Lutherův případ známo.

Kniha Prísloví a Sirachova má řadu pokynů týkajících se přátel a přátelství. Tážeš se snad, radím-li ti, abys je s někým uzavřel? Dokážeš-li jít životem sám, je pro tebe lépe; nevěřil bys, jak vzácné jsou duše, které smýšlejí a jednají, jak jsem právě vypsál. Jenže být bez přítele vyžaduje člověka opravdu celého, kterému jest Bůh ve všem vším. Kniha Kazatel předpokládá, že takoví jsou spíše výjimkou než pravidlem. (4. 9 nn) Není manželský svazek, který přec poji většinu obojího pohlaví, v podstatě nerozlučné doživotní přátelství dvou navzájem se milujících a podporujících bytostí? Chceš-li tedy, jinochu, přítele mít, měj si ho, jenom když máš při tom na mysli Boha (srov. 1 Kor 7. 39 „v Pánu“) a pojmáte-li oba svůj vzájemný vztah nadpřirozeně, vytknete-li si za cíl pomáhat druh druhu na cestě k nebi, budete-li jeden druhého zušlechťovat, budete-li si vzpruhou k ctnosti, a možno-li, i pomocníky v práci o rozšiřování království Kristova. Za šestiletí našeho národního martyria poznalo tolik vlaš-

ných věřících, proč jest kněz nazýván přítelem duší. V době, kdy nebylo lze skoro nikomu věřit aniž komu co svěřit, bylo kněžské srdce jediné, kterému mohl každý bez obavy a bázně povědět, co na srdci má, jak smýšlí a zač Pána prosí, co čeká a co doufá, nač zehrá a co ho tísní. „Vy se mne ani netážete, kdo jsem a odkud jsem; důvěřovat dnes lze sotva bratru...“ (V sakristii, slova neznámého mně muže.)

Kdo nalezne přítele, nalezne poklad. Přítel věrný, ochrana mocná. (Sir 6. 14) Milují-li se v Bohu, dojde k svazkům, jaké jsme vylíčili v prvním a druhém odstavci této kapitoly; chybí-li tato podmínka, máš obrázky, jaké ti předvedl třetí odstavec. Tmelem přátelství jest láska, a ta musí být vzájemná, čistá, rozumná, nezištná, trvalá, obětavá... Tolik požadavků, a lidské srdce tak plné sebelásky! Jaký div, že po mnoha zkušenostech dojdeme přesvědčení: „Jen nebe jest věrné...“ Jen božský přítel, s kterým jsme uzavřeli přátelství již v dětství, přetrval všechny ostatní a zůstal vždy týž, když jiní přicházeli a mizeli, buďto že nás rozdvojlil život nebo nestálé přelétavé srdce jednoho nebo druhého z nás, snad i obou...

V z á j e m n á l á s k a ... Je-li pravá, jakou ušlechtilé přátelství vymáhá, předpokládá, aby vás oba pojily tytéž ideály; jen tak jest možno, abyste si porozuměli, aby druh druhu si vážil a miloval. Jak jest možný trvalý svazek jinocha věřícího s neznabohem? Různí se vaše přesvědčení, různí se i vaše zájmy! Bud'to se rozejdete, sotvaže vycítíte, jak cizí si vaše duše jsou, anebo se dáš od něho o víru připravit, což bohužel není nikterak bílou vranou. Přítel hloupých jim podobným se stane (Př 13. 20) — platí i o příteli bezbožných! Zdeněk Lobkovic, Slavata a Martinic, tři vzácné povahy, oceloví charakterové, šlo-li o svědomí a víru, trojlístek přátel, které pojila svatá věc Kristova — proto od nepřátel kříže tak tupení. Beze sporu ušlechtlejší zjev než známá velebená dvojice Luther a Melanthon, kde první druhého kolikrát zřekl, když si dobrý Filip s ním nechtěl „rozumět“, ať šlo o nějaké nové Lutherovo „dogma“ nebo o hojné pití, které si Dr. Martin rád dopřál, nebo o nějaké nové milostné dobrodružství, na která byl tak bohat a při kterých ubohému Filipu Schwarzerdovi připadl málo vděčný úkol doktora Martina Luddera, „papeže“ nové církve a čistého evangelia, omývat na bílo a zatušovat větší nebo menší škandálky.

Srdce roznícená týmiž ideály... Nejtrvalejší a nejušlechtlejší přátelské svazky, jaké jsem kdy viděl, pojily a pojí exercitanty. Pochopitelně — Rozcházejí se roznícení týmiž ohněm svatého nadšení pro Krista, poznají, že si rozumějí, a mluví skoro stejně jako tajní japonští křesťané při prvním setkání

s novými misionáři. „Jsme téhož srdce s tebou!“ Jen kdo s tebou chce k výšinám, může být tvým přítelem. Rovný k rovnému... To nebyla ovce, co se s vlkem procházela! S kým obcuješ dopoledne, takový jsi odpoledne. Saze uhlí nezašpiní. „Par nobile fratrum“, praví ironicky Horác. (Ušlechtilá bratrská dvojice!) Ti dva patří k sobě jako pes a žebrácká mošna. Nezáleží na tom, s kým ses zrodil, nýbrž s kým jsi světem chodil. Přátelství bez Boha... Jak usilovně zval Fridrich II. do Berlína Voltaira, neznaboh neznaboha! Jak ho vítal a přijal! Jako Zacheus svého Vykupitele! Král, skoupý v rozdělení hodností i peněz, udělil mu okamžitě titul dvorního komoří, roční příjem 20.000 dukátů, řád záslužného kříže, byt a stůl v královském paláci, královskou ekvipáž, jen aby ho trvale k sobě připoutal. „Co jest přirozenějšího, než aby dva filosofové, stvoření, by spolu žili, tak jednali? Ctím vás jako svého učitele ve vědění, miluji vás jako ctnostného přítele... Budete zde šťasten, dokud budu živ...“ To bylo 10. července 1750. Za dva roky mu řekl: „Žasnu nad vaší drzostí... za své spisy zasloužíte pomník, za své chování kriminál.“ Dne 16. března 1753 mu napsal: „Můžete jít, ale napřed vraťte klíče dvorního komoří a záslužný řád...“ Rozešli se nepřiliš něžně. „Šalomoun severu“ se stal v očích Voltairových rázem „nejhorším tyranem“, a Fridrich v dřívějším „světle filosofů“ viděl „největšího darebáka pod sluncem.“

Že mezi osobami r ů z n é h o p o h l a v í není možné přátelství, aniž se vplížil eros, jsem řekl vícekrát. Připomínám ještě slova sv. Jeronýma: „Vzdychání, žárlivosti, dárečků a jiných sentimentálních zženštilých něžností svatá láska nezná.“ Podezřelé jest vše, při čem byste neradi měli svědky.

Milovat přítele láskou r o z u m n o u, nikoli opičí, která přimhouří oči ke všem jeho pochybením a nikdy neosmělí se mu je vytknout, je i omlouvá a dokonce hájí, třebaže k jiným tak šetrná není. Pomáhat si na cestě k nebi, také tím, že se vzájemně na své nedokonalosti upozorníme a upozornění přijímáme. Je-li tím přítel nemile dotčen neb uražen, prozrazuje nedostatek pokory, a ještě více mělkost svého přátelství. Císař Augustus provedl jednou kousek, ze kterého měl pramalé potěšení, a pak si povzdychl: „Kdyby byl Mecaenas živ, to by se bylo nestalo.“ Viz Sir 19. 13, 15.

Není-li láska n e z i š t n á, přibývá-li jí a ubývá-li jí podle přílivu a odlivu v tvé peněžence, pak vidí i negramotný, vedeli koho k tobě láska či vypočítavost. Oba triumviráty jsou dokladem takového „politického“ přátelství; nakonec jeden odklidil druhého, César Pompeja, Augustus Antonia, obětovav napřed na jeho přání svého přítele Ciceróna, jež Antonius

nenáviděl. „Nikdo není milován, leč komu štěstí přeje,“ lká Ovidius ve vyhnanství. Tonoucí loď krysy opuštějí. Lidé jsou jako hlemýždi; když je pěkně, vylézají ze skořápky, při špatném počasí zalezou. (v. Kaysersberg.) Anebo jako komáři, kteří obletují světlo. (Shak.) Jest lépe Francii pomáhat než jí důvěřovat. (Shak.) „Znáš marnotratníka, který byl ještě v lásce, když všechny jeho dukáty se rozkutálely?“ (Týž.) Šli podle mne jako lakomec podle žebráka. Skvěle jest mít přátel řadu, zlé mít třeba jejich radu (a zvláště pomoc; Logau). Útěchu mi skýtá nebe, od člověka žádám pomoc! (Börne.) V nouzi dá ti radu každý dobrý přítel, ale málokterý dá ti mouky pytel. (Havlíček, jenž sám zakusil zrádnost přátelských srdcí.) Přátelství jest jedna věc, a kšeft jest druhá věc. (Lopez de Ayla.) „Docela poctivě smýšlí konec konců každý jen sám s sebou, nanejvýš ještě se svým dítětem.“ (Schopenhauer.) S tímto úsudkem ovšem nesouhlasím; křesťanská bliženská láska, ztělesněná v misionářích a Milosrdných sestřích, viní tohoto pesimistu z nepravdy. Ale jest jisto, že přátelství bývá jako ranní stín, od hodiny k hodině ho ubývá, zatím co obětavá láska jest jako večerní stín, který roste, čím více slunko zapadá. Jenže ta je tak vzácná . . . Kdo padne, přes toho svět běží.

Někteří dravci, na př. sovy, jsou si „přáteli“ a neublíží si, ale začne-li jedna churavět a pozbývat sil, vrhne se na ni v kleci všechna sběr, a uklovou a sežerou družku, s níž léta v „přátelství“ žily. Politické přátelství, nahoře nadhozené . . . Dějiny jsou jich plny; napřed spojenými silami porazili nepřitele, a potom při dělení kořisti se vrhli jeden na druhého. Dánská válka 1864 a potom rok 1866! „Siba nese Davidovi dary ne proto, že jest pronásledován a hladov, nýbrž protože jest král a může rozdávat . . . Není dárce, nýbrž kšeftařem. Takoví jsou lidé; milují ne pana Johanna, nýbrž pana konšele, pana purkrabího, pana landhofmistera, aby slyšeli jako Siba od Davida: ‚Tobě nechť náleží všechno, co bylo Mifibosethovo‘ (2 Kr 16. 4), tobě ať patří úřad a vše, co měl druhý.“ (P. Veselý.) „Kdyby vaše srdce, dvořané, ne pod žebry, nýbrž pod kříšťálem leželo, viděl by svět vaši neupřímnost.“ Umřel Herodes, a s ním všichni jeho přátelé. (Vyprchalo přátelství!) „Kraterus ve mně miluje krále, Hefaiston Alexandra“, pravil velký dobyvatel. Přátelů u boháčů jako plev okolo zrní. Jako od pohřbu, tak i od pohřbeného štěstí se všichni odplazí a ponechají přítele osudu jako vydrancovaný měšec. (Shak.) Tvé kance, parmy, ústřice má rád! Tebe méně! (Marciál.)

Neklamný zkušební kámen nezištnosti je obětavost. Oběť . . . Kdybychom jen měli odvahu na tomto kamenu vy-

zkoušet ryzost lásky svých oddaných přátel! Vzpomeň mar-notratného syna! Jenže my sami jaksi instinktivně tušíme a právem se obáváme, že by při takové radikální zkoušce obstála většina našich přátelských svazků jako sníh na kamnech. Nejen když jde o velikou mimořádnou oběť; i když jde o maličkost! Drobnosti lásku utužují, drobnosti ji též poneháhu rozdrolí. V Troilovi u Shak. hovoří Nestor s Ulyxem: „Co tak Ajanta dráždí, že na Achilla štěká?“ „Odvedl mu blázna.“ „Thersita?“ „Ano.“ „Pak bude Ajantovi chybět látka k mluvení.“ „Ba ne, jeho thema je teď pořád Achilles.“ „Tím lépe, jejich roztržka je nám vítanější než jejich svornost; byl to ale pevný svazek, kdyžtě jedině blázen byl s to jej roztrhnout!“ (Když blázen dostačil, aby jej roztrhl...) „Přátelství, které není navázáno moudrostí, může bláznovství snadno rozdvojit.“ Kolik přátelství bylo od dobytí Tróje až do dnešního rána rozdvojeno podobně! Někdy maličkostí, poněvadž jeden nechtěl druhému k vůli maličkou obět přinést... možná že proto, že byl od něho samou láskou zhýčkán, a následek toho jest, že si počíná jako rozmazlené děcko; nechce — jedině proto, že druhý chce, aby mělo potěšení, že druhý jeho rozmarům ustoupil... Jinoši, kteří máte snoubenku, pozor! Po svatbě bude těžko ji „převychovat“, jestliže jste si ji tímto směrem sami na krivo vychovali! Jindy způsobena roztržka malicherností, protože ten neb onen nějakou titěrnost vymáhal, a druhý rozumnější mu nemínil vyhovět... zde lépe, aby přítel i snoubenka šla, protože z takového svazku nepojde nic dobrého. Což jde-li o oběti vpravdě velké? „Záležitosti peněžní působivají v přátelství jako lučavka kazící a rušící.“ Kdyby si chtěli bohové od lidí vypůjčit peníze, utekli by lidé od svých bohů. (Shak.; možná, že právem! Mají zkušenost, že peníze půjčit nebo do vody hodit na jedno vyjde!) Nepatřím k té sortě lidí, kteří se přitele zřeknou, když má jejich přátelství (pomoci!) nejvíce zapotřebí. (Týž.) Děšť prospívá roli v každé době; ale za sucha zvláště; tak návštěva přitele jest vždy milá, ale nejmilejší ve chvílích smutku a tísně. (Chrys.)

Přátelská láska musí být čistá, jako každá pravá láska. Milovat přitele v Bohu, a ne více než Boha — nesmíš nikdy učinit příteli k vůli, co Bůh zakazuje nebo co jemu se nelíbí. Vaši andělé strážní jsou vaši společní průvodci, a zároveň vaši svědkové. Nejste nikdy sami dva, jste vždycky čtyři. Není-li láska čistá a neopírá-li se o Boha, pak to dopadá jako v povídce; tři lotři se chystají rozdělit se v jeskyni o kořist; jeden poslán do města nakoupit pokrmů, a za jeho nepřítomnosti se zbylí dva umluví, že ho zabijí; bude při dělení o jednoho méně. Ten však spekuloval podobně: „Když

oba otrávím, budu sám!“ Namíchal tedy do přineseného pokrmu jedu. O trojspolku bylo řečeno již r. 1875: „Nemají cílem hlídat cizí mocnosti, nýbrž kontrolovat a hlídat navzájem sebe.“ Rok 1914 ukázal, zač jejich přátelství stálo.

Láska nedosti čistá nebo přímo nečistá se často vybarví tím, že se promění v odpor. Amnon a Thamar! (2 Kr 13) Nenávist štípená na zhaslé přátelství přináší nejsmrtonosnější plody. (Lessing.) V knize Sirachově čteš varovné slovo: „Miluj přítele a buď mu věren. Prozradíš-li však jeho tajemství, netřeba ti, abys za ním běžel. Jako ten, kdo zničí nepřítele, tak jsi ty zničil přátelství svého bližního. Jako ten, kdo pustí z rukou ptáče, tak jsi ty nechal uniknout přítele a nedostaneš ho již zpět. Netřeba ti za ním běžet, neboť jest pryč. Unikl jako laňka z osidla. Pro rány jest obvaz a slovo zlořečení lze usmířit, ale tomu, kdo prozradí přítelovo tajemství, není naděje“ (na smír; 27. 18—22). Lehkomyslně se pouto lásky (přátelské!) přetrhne; navážeš je znovu? Uzel zůstane! (J. Rückert.) Prozradit, co ti kdo důvěrně svěřil, ať kdokoli, jest nízké, činíš-li tak vědomě; jen povídaly omlouvám a viním toho, kdo byl tak nerozumný a povídavému tajemství svěřoval. Podlé a bezcharakterní jest, rozejde-li se kdo s někým a ze msty prozrazuje, co mu svěřoval za dnů přátelství. Budeš chválit Husa, jenž se neostýchal s kazatelny sdělovat, co mu svěřil za jasných dnů vzájemné svornosti arcibiskup? Rozešli jste se, ať z toho neb onoho důvodu, snad se ti i z přítele stal nepřítelem, ale ani to nemůže dovolit nebo ospravedlnit nízkost, o které právě jednáme.

Čím to, že většina uvedených přísloví mluví o přátelství a přátelích tak málo vřele? Tak skepticky, skoro posměšně? Z přísloví mluví zkušenost! Nebýt egoismu, této nejhorší rozkladné lučavky vši ctnosti! Dva mohou být společníky téže firmy, oba kladou svůj obolos do téhož měšce, věduce, že se pak pěkně rozdělí, mohou si být i pomocníky, ale to ještě nikterak neznamena, že si jsou přáteli. Měj se však na pozoru, abys nezhral, žes byl oklamán, když tě ses sebeklamu dopustil sám! Volil jsi nazdařbůh... Nedůvěřuj nikdy člověku, který jest přítelem každému, protože sotva bude přítelem tobě! (Hesiod.) Kdo se každému se vším svěřuje, tomu nelze svěřit nic, a klade-li kdo srdce k nohám každého, pak se pro ně žádný rozumný nesehne. Tím přicházíme k poslednímu požadavku.

Přátelská láska musí být trvalá. Příteli věrnému není nižádného přirovnání (Sir 6. 15); kdo jest pravým přítelem, miluje každého času, ale v době nouze se ti stává bratrem. (Př 17. 17) Falešný nebo vypočítavý jest přítelem pouze do času (Sir 6. 8) a promění se ti třeba i v nepřítele (ib. 9),

bud' pro nestálost povahy, nebo že ti chtěl být druhem pouze u stolu. Shakespeare to líčí mistrně. Trpce zklamany Timon vidí, jak se mýlil v lidech, kteří by ho byli samou oddaností umačkali — dokud měl z čeho dávat! Po smutné zkušenosti se stává misantropem, plným nenávisti k všemu lidstvu; i na náhrobek si dává nápis, kterým spílá a klne mimojduším. (Žil kolem r. 400 před K.) Nebyl od přátel milován láskou pravou, obětavou a věrnou, a sám je miloval láskou pouze lidskou — pohan! Přátelství zrozené u vína trvá jako víno jen do rána. (Logau.) Ó smrtelníků přízně vrtkavé! A přec po ní víc než po Bohu toužíme! (Shak.)

Zdaž se i učedník věčné vtělené lásky nedožije mnohdy za všecka dobrodiní jen nevděku? Nepravím „zklamání“, protože jest na vše připraven a ví, že lidské srdce jest jako hůl nalomená. Přesto se nestane misantropem, poněvadž miluje a dobro prokazuje jedině pro Boha. Ošemetnost a faleš lidských srdcí ho žene tím víc na Srdce božského přítele, který nezklame nikdy. Láska k světu působí, že chřadne láska k Bohu (Ignot.); v jaké míře odumírá láska k světu, v takové roste láska k Bohu. (Aug.) Čím větší duch, tím hlubší jeho láska. (Leonardo da Vinci.) Nepravím, že nemáš milovat nic, nýbrž že nemáš nezřízeně milovat svět (Aug.) a vždy mít na paměti, že jedině nebe jest věrné.

43. Egoista našich luk.

Sotva bys uhodl, koho míním. Jitrocel větší! Prostinká bylinka... aspoň se tak na pohled zdá. Ale otaž se botaniků, a povědí ti, že dole při zemi, skoro nepostřehnutá se rozpíná růžice širokých listů jako osm velkých lžic. Sbírají a přivádějí kořenům dešťovou vodu a zdržují „na distanc“ každou květinu, která hledá půdu a ráda by se „přiživila“ v jeho velkém revíru. Tak si zajišťuje pán hojnou potravu a bujný vzrůst, rozkvétá dříve než jiné rostlinky, kvete, když ostatní už odkvetly, a udrží se i na nejsušší půdě, protože o vlhkost se mu postaraly jeho „chapadla“, jeho sběračky při zemi. Kdyby byla louka této byliny plná, bylo by zle; jen holé řídce rostoucí stvoly jitrocele! Do Ameriky byl zavlečen evropskými konkvistadory; objevil se všude, kam Španělova noha vstoupila, a Indiáni mu dali velmi případné jméno „Šlépěje bělochů.“ Provázal všude bezohledné kruté sobecké vykořisťovatele národů i pokladů Nového světa.

Byl by pěkný pohled na louku plnou této sobecké rostliny? Pochybují velice. Zato tím pěknější pohled skýtá louka plná

bílých kopretin. byť jich bylo sebevíc, jen když vidět zelené traviny mezi jejich širokými korunami. Kopretina, sestřička chudobky, s níž se dělí i o společné jméno. Sedmikráska... Královna našich lučních kvítků, královnička... pojatá i do mariánské zytice v milé májové písni: „Tvé královské urozenství velebí sedmikráska...“ Královnička, a přec tak mile, tak přátelsky, tak sestersky se dělí o všecko s prostinkými travinami...

Nemohu popsat pocit, který se mne zmocnil, když nám katecheta vyprávěl o rozdělení říše Šalomounovy. „Jero-boam, zvolený král deseti severních kmenů israelských, řekl v srdci svém: ‚Bude-li chodit lid můj obětovat Hospodinu do chrámu jerusalemského, opustí mne a přikloní se opět k rodu Davidovu.‘ Zhotovil tedy dvě zlatá telata, jedno postavil v Bethel a druhé v Dan, a pravil: ‚Nechod’te již do Jerusalema; toto jsou bohové tvoji, Israeli, kteří tě vyvedli ze země Egyptské...‘“ (3 Kr 12. 26 nn) Aby mohl klidně spát a nemusil se strachovat o trůn, svedl celý národ k modloslužbě. Nepopsatelný pocit, který jsem tehdy ve školní lavici nedovedl pojmenovat. **S o b e c t v í, s e b e l á s k a, bezohledný e g o i s m u s — —**

Anna Boleynová nedbala zhola nic toho, že rozvrátí Jindřichovo (VIII.) manželství, že přivede Kateřinu do hrobu, tisíce chudých na mizinu, tisíce věřících na popraviště i do mučireň a miliony duší do věčné zkázy, že k vůli ní celá země odtržena od pravé církve; jen když ona bude královnou. Ve Spojených státech severoamerických se chystala r. 1876 volba presidenta. Volení elektroři, kteří pak měli presidenta volit. Demokratičtí elektroři měli většinu, bude tedy zvolen jejich kandidát Tilden. Při úředním zkoumání hlasů se stalo, že volba elektorů tří států prohlášena za neplatnou, tím ubylo demokratům hlasů, a při volbě presidenta zvítězili republikáni většinou pouze jediného hlasu. Hrozila z toho občanská válka, a Tilden vynaložil všechn svůj vliv a úsilí, aby ji zamezil, třebaže byl postižen on a šlo o jeho věc. „Než by k vůli mně krváceli nevinní, raději se presidentství vzdám...“

Dva obrázky, jak to chodí „ve velkém.“ K tomu několik ze všedního života... jenom několik z tisíců a tisíců, přes které klopýtáme den co den. Ve vlaku vůz přeplněn, dva nebo tři obsadili celou lavici; pramálo dbají, že by se i jiní rádi posadili, unavení, staří, a upozorníš-li je, odseknou ti: „Co nám do toho.“ Naproti ženská vyložená z okna; jiní, zvláště maličci, by také rádi hleděli na krajinu; kdyby se jen trochu uhnula! Ale tolik ohleduplnosti dáma nemá. Tam zase v obilí šlapou čtyři dospělí; hledají bezcennou hračku,

která tam děcku zaletěla; že při tom natropí padesátkrát větší škodu? Z cizího krev neteče! Pohádají se i s rolníkem; ale kdyby jiný něco podobného udělal jim!... Oude nějaký lotr, ať studovaný ať nestudovaný, připraví násilím dívku o čistotu; nedbá proseb, nedbá pláče, nedbá, že bude celý život zlomená; jen když on si opatří několik okamžiků zvířecího potěšení. V dětské světnici se poperou o kornout oříšků nebo u společné mísy, ve škole aby učitel neustále rovnal kluky, kteří se rvou o kus místa v lavici, potentáti se rvou o kus země — kluci to odnesou modřinou, zde to odnesou národy. Přemnohé seče krvavé byly svedeny pro nic, poněvadž mladý generál potřeboval vavříny. (Schil.; Gustav III. Švédský proti Rusku!) Bez konce bychom mohli příklady hromadit o lidech, kteří by rádi cizí rukou hada chytily, kteří se dají obsloužit jako kníže a platí jako žebrák atd. Že věřitel má lepší paměť než dlužník (Franklin), jest pochopitelné; ale že jeden zvíří prach a druhému do oka letí (čínské přísloví), jest už méně omluvitelné. Mnohý pokládá za zcela samozřejmé: „Až já se najím, půjčím ti lžici.“ Šlechtnost, vzácná květinka — —

Nezřízená sebeláska, a její nejvyhráňenější forma, sobectví, egoismus — — Egoista by zapálil sousedovi dům, aby si mohl uvařit vejce. (Baco Ver.) Kdo jest egoista? Kdo bezohledně vyhledává jen svůj prospěch a užitek bez ohledu na bližního, na jeho práva, na jeho štěstí nebo neštěstí. Lichvář, který pro deset korun uvalí na chudou rodinu exekuci a prodá jí domek. Jen Já a Mně, jen Mé a Mne, jen to ve světě vládne. (Přísl.) Každý táhne vodu na své kolo (na svůj mlýn)... Každý hrabe uhlí k svým vejším... Ze svého jako mucha, z cuzeho jako vůl... Mnozí jeví účast, jen když při tom mohou něco škubnout... Mnohá rada jest velmi užitečná — tomu, kdo ji dává. Jsi ty jediný na světě, a celý svět k dispozici tvým službám, přáním, choutkám? Sobec... Vzdálen křesťanské lásky, dalek i světáckého pořekadla: „Žít a nechat žít,“ t. j. popřát i bližnímu, aby „žil.“ Vzpomínám ničemy, kterému svedená dívka v slzách pravila: „Pán Bůh tě za to potrestá...“ Ničemník se smál, ale trest přišel, a jeho máma pak proklínala dívčinu, že na něho trest Boží volala — jako by kdejaká dívka byla k choutkám jejího kluka a snad byla povinna ještě mu za to žehnat!

Scéna ve vlaku... Němka... Kdysi prý matky přijaly dítěte, kolik jich „život“ dal, a když některé onemocnělo, obětovaly se za ně, probděly celé noci, odpíraly si k vůli nim kdejaké potěšení. „Ted' už jsou lidi chytřejší... Chce-li nový přívěsek přijít, hravě se ho zbavím, a když to, co už mám, chce stonat, nechám to umřít... Kdo by si k vůli

„tomu“ odpíral, co ho baví a těší...“ Vyrozumněl jsem z řeči, kam dáma jela. Po čase její domovina bombardována. Nesesula se snad na ni zed' ? Nerozšroubovala se její ubikace? Nemusila trávit mnohou noc beze sna v úkrytu? Nepřítel se řídil její zásadou! „Kdo bude mít ve válce jaký ohled na civilisty! Hlavní, abychom dosáhli cíle!“ Ted' už jsou lidé chytřejší — —

Egoismus je jako houba, která sama všecko ssaje, jako vodní vír, který všecko stáhne do sebe, až všecko zmizí v jeho hlubinách, jako mořská obluda, která svými chapadly stáhne do svého nenasytného jícnu, cokoli jí přijde na dosah. Egoista vidí jen sebe, zná jen sebe, miluje jen sebe, hýčká jenom sebe. Není sice dráč, který by bližního přímo odřel, ale nedělá si svědomí, když ho zkrátí, aby měl sám. Není násilník který by druhá utloukl anebo zničil, ale přitiskne ho, aby sám pohodlně seděl. Odkud spory a mnohdy doživotní nepřátelství mezi sousedy, ať na pavlači velkoměstského činžáku nebo na mezi dělicí pole? Není zloděj, ale zhola nic nedbá toho, že jich deset musí zchudnout nebo zhynout, než on jediný zbohatne. Odkud konkurence, kucecká, advokátská, lékařská, kazatelská? Není lupič, ale musí mít vždycky největší kus, ať právem, ať neprávem, málo dbaje toho, že na jiné se nedostane; přijde-li náhodou první k míse, vyjí jí celou, nemysle na ty, kteří přijdou po něm. Zatopí si, aby měl pořádně teplo, zanecháváje jiným trochu třisek, takže ubozí mrznou. Atd. atd. „Tvoje já, to vlastní, na prahu tvého srdce sedí...“ (Vrchlický.) „On z pelu motýlů si vápno pálí; kde trámů třeba, les cizí si skotí, kde písek váží, jasný pramen zkalí, kde kámen táhne, sousedův dům zhrotí“ (Neruda), a soused nesmí ani hlesnout. Vyhráněný egoista nezná jiného zákona leč vlastní prospěch. „Ať skápne žebrota,“ pravil bohatý sedlák v H. „Po nás ať přijde potopa,“ říkávala milostnice Ludvíka XV. (Pompadourová.) Kdo hájí svá práva, toho pokládá egoista za nepřítel, nenávidí ho, a snad by ho i zadával. Kdo se nechce dát zapřáhnout do jeho otěží, toho nemůže ani cítit. Jeden takový pán je nazýval hlupáky — ty, kteří neměli chuti tančit, jak on pískal. Dostane-li se k moci nebo k vládě, ubozí podřízení! Bezohledně si z nich činí podnoží svých nohou, a běda, opovází-li se kdo říci: „Nebudu otročit.“ Celý svět se může rozpadnout v trosky, on na těch troskách a z nich si postaví trůn. Napoleon. Jeho trůn stál se pěti milionech lebek — tolik jich pro něho padlo na evropských bojištích; na kolika milionech životů stálo Hitlerovo křeslo? Napolenon řekl: „Nechci misionářů, spokojím se s vykonáváním náboženství doma, a neleží mi na srdci pranic, aby se šířilo i v cizině!“ Byl však

hotov obětovat muže celé Francie, aby se až na konec světa rozšířila vláda jeho. Egoista u vlády, byť byl i věřící, byť i kněz, biskup, patriarcha (Cařihrad) ... Čest a sláva Boží, štěstí národa, obecné blaho, spása duší, to vše jest egoistovi věci vedlejší, zvláště vykvasí-li se tato neřest v závist, žárlivost, ctižádost nebo vládychtivost. Vlk vpadá do tvého stáda ó vlasti (ó církvi!), a tvoji pastýři se sváří o hrst vlny. (Kleist.) Vše musí ustoupit jeho suverennímu, nedotknutelnému, bezohlednému svatému Já.

Směješ se snad slovu „svaté Já“? Nuže, studuj moderní filozofy! Není slovo „sacro egoismo“ (posvátné sobectví) výtvorem a okřídlenou frází či vlastně zásadou nové filosofie, zásadou bohužel praktikovanou ode všech, velkých i malých? Sacro egoismo ... Lépe bychom přeložili „proklaté sobectví“. Právo? Po tom se šlape. „Jediné právo existuje — to, co mi prospívá.“ (Bismarck, Hitler.) Dané slovo? Není na ně spolehnutí, byť i podpisy a kolky a mezinárodními smlouvami bylo zajišťováno; věrolomně se zruší, vymáhá-li tak jejich výhoda. Vzpomínám slova Napoleona: „Raději bandity než takové spojence.“ (Do slova pravil „pomocníky“, myslil vojáky.) Nemysli, že malují příliš černě; slyš jednoho z nich, filosofa nacistů Nietzscheho: „Vznešená duše žije z egoismu; nic nemůže otrást jejím předsvědčením, že takové bytosti, jako jest ona, musí vše ostatní sloužit. Jen otrocká duše se snižuje k cizí bídě, nechápajíc, že to jest snížení lidské vznešenosti.“ Když pak polopomatený ležel na loži, nemoha se ani hnout, byl rád, že se ještě našly „otrocké“ duše, které jeho škváry nečetly a k jeho bídě se snížily. Když se ho tehdy matka tázala, která jeho kniha by byla pro ni, odvětil. „Ani jediná.“ Že se tento filosof darvinismu stal rázem tak oblíbeným a skoro modlou všech? Protože vyslovil otevřeně, co jiní už dávno prováděli, jenomže zakrytě, ostýchajíce se své bezohledné sobectví zjevně vyložit jako housku na krám. Teprve když saský filosof Darwinovu zásadu „boj o život“ aplikoval i na zvíře nejdokonaleji organisované, na „blondýnu bestii“, t. j. na člověka, a řekl: „Je docela v porádku, zadává-li silnější slabšího“, tedy i silnější národ slabšího souseda, nemusili se již ostýchat a mohli nepokrytě přiznat barvu. Čti nacistické spisy! Jejich jednání dostalo oslavovaným filosofem posvěcení a oprávnění, postaveno na „vědecký základ“, a nauka milujícího milosrdného Srdce Ježíšova hozena prý do starého železa jakožto přežitek temných dob. Nevím však, jak by páni mluvili, kdyby sami byli tím slabším ...

„V říši dravců je tomu tak odjakživa ...“ Víím, a pomíjeje tygry, harpyje a jiné vám sympatické živočichy (nevím, jak

by vám byli „sympatičtí“, kdybyste se octli v jejich žaludku), uvedu doklad z života „v malém“. Rorýs, kterého by neodborník snadno spletl s milou vlaštovkou jiříčkou... s každým se pere a sváří, rád nemá nikoho, ani své druhy, urvou se někdy k smrti. Špačka bezohledně drápy vyžene z budky, vejce rozmačká, jeho mlád'ata ještě nevyvedená bez okolků udusí, nahází na ně pířka a jiné trety, a udělá hnízdo sobě. Kukačka není o mnoho lepší. Svá vejce svěruje obyčejně ptáčkům, od kterých byla sama „vychována.“ Vyhodí při tom jedno nebo více jejich vajec z hnízda, a mladá kukačka? Vyhazuje své „nevlastní sestřičky“, mlád'ata svých pěstounů. Proč by ne? Jest silnější, a čím méně spolustolovníků, tím více se dostane na ni! Nejraději všecko pohltit sama! Liška taktéž není nikterak gentleman, jenom s tím rozdílem, že na to jde „diplomatically.“ Jak dostat jezevce z jeho pelechu? Když není doma, znečistí mu obydlí, což pro mrzutého, ale čistotného domácího pána jest nesnesitelné, takže raději se sám vystěhuje, a lišák se v opuštěném bytě usadí sám.

Při těchto a podobných zjevech se mimoděk vkrádá myšlenka: „Neměl Darwin do jisté míry pravdu? Neplatí dodnes staré římské přísloví, že člověk člověku vlkem?“ Jistěže — není-li jeho porušená přirozenost zušlechtěna světlem víry Kristovy! Bohužel, mnohdy ani věřící nevynikají po této stránce nad bezbožníky. V K. na gymnasiu profesor a jeho věřící manželka, jediní v celém sboru. Denně přítomni nejsv. oběti, nestydí se nikterak za evangelium Kristovo. Proti nim se podnikne akce; dostat je z ústavu a z města pryč. V čele akce stojí katolický řídicí učitel. Je-li možné? Jeho kluk, lenoch a ničema, kterého nevěřící profesori z ohledu na otce nechali projít, dostal od katolického profesora známku, jakou zasloužil. V politice teprv krásné obrázky! Jde o věc, se kterou souhlasí celý národ, noviny bez rozdílu příslušenství se jí vřele zastávají. „Proč vaše strana hlasuje proti? Ona svými hlasy může věc rozhodnout!“ „Když pan předseda má zetě, a toho by věc postihla...“ Každý kluk vidí, že páni to chytili za nepravý konec. (Stolz.) Cožpak jsou na hlavu padlí? To právě ne, ale kdyby to chytili za „pravý“ konec, pak by přišli o několik tisíc. Každý vlastenec o svůj humenec, a vlasti šípek...

Od všedního života přejdeme zase k dějinám. Proč se rozpadl první triumvirát? Protože zájmy „přátel“ se křížovaly! Pompejus nesnesl sobě rovného, César nad sebe vyššího. Proč se dostalo hrdinné Řecko pod nadvládu makedonskou? Proč po nedlouhém politickém rozkvětu tak žalostně upadlo? Pro egoismus Sparťanů! Zatím co Athéňané se obětovali a krváčeli pro celou Helladu, seděli Sparťané doma a

sledovali závistivým okem jejich úspěchy, aby mohli ihned zakročit, kdyby Attika nabyla nad ostatními řeckými kmeny převahy. Když byli sami v úzkých, na př. při vzbouření zotročených Helotů r. 464 př. K., přispěly jim Athény ochotně na pomoc; když byla stísněna Attika, vpadla jim Sparta do zad a neváhala zajistit si nadvládu i za cenu zrady, vydavši maloasijské Řeky perskému králi a severní kmeny Makedoňanům. takže cizinec, perský král Artaxerxes II., diktoval Řekům mír. (R. 387; „královský mír.“) Ale neuplynulo ani 20 let, a bylo po spartské nadvládě; uběhlo ještě čtvrt století, a bitvou u Chaironey r. 338 vzala za své samostatnost celého Řecka.

Portugalský král Joao (Jan) III. miloval svůj lid tak, že se nemohl nikdy odhodlat, aby vypsál nové daně. Pomáhal si šetrností, a při smrti zanechal státní finance v nejlepšímu stavu. Ecuadorský katolický prezident Garcia Moreno hned po svém prvním zvolení snížil presidentské příjmy na polovinu (str. 222), příklad, jehož, pokud mi známo, jinde nenásledovali. Jaký opak těchto vládců Ludvík XIV.! A jeho ministři nebyli lepší; jaký pán, takový krám. Hrůzám velké revoluce připravil půdu on — svým bezmezným sobectvím!

Sotva která neřest jest nám tak odporná, když ji vidíme na jiném, a domněle tak oprávněná, když ji hovoříme sami. „Já tě neodru, jen svou kůži mi dej!“ (Nevyslovená zásada Hitlerova.) Co u sebe nazýváme energií nebo právem, to u jiného bezohledností. „Klid' se odtud, abych já si tam mohl sednout“, píše socialista St. Simon. Blíženská láska žije s tisíci duší, egoismus s jednou, a ta jest ubohá. Tak praví Goethe, a sám byl egoista non plus ultra! Toto svědectví mu vydává jeho „přítel“ Schiller. Egoismus, prvorozenec nezřízené sebelásky, a o té pravil již pohanský filosof Plato: „Jest největší zlo, lidem téměř vrozená (nejen „téměř“); každý si ji odpustí, nikdo se neodhodlá ze srdce ji vyhnat, každý jest přesvědčen, že jest oprávněná. Láska nás činí slepými vůči tomu, kterého milujeme, sebeláska nás činí slepými k nám samým. Každý myslí, že smí dát přednost vlastnímu prospěchu před právem, a přec ctnostný musí hledět na to, co jest správné, spravedlivé, bez zřetele na to, zda to jest k užitku jemu či jinému. Zde jest vlastní příčina všeho hříchu. Sebeláska jest vinna, že nenecháme jiného konat čestnou práci, kterou sami vykonat nejsme s to...“ Co připojit k těmto slovům athénskému filosofa? Jen to, že u věřících, zušlechtěných požehnáním víry Kristovy, bují tento plevel dál. Jest vpravdě nevyplenitelný; co sebelásce „dělá dobře“, od toho se neodtrhne a od toho jí nedostaneš, dělej co dělej. Plameny pekelné musí přispět na pomoc naší slabé

vůli; jen ty jsou mnohdy s to, aby ji zdržely alespoň těžkých zločinů.

Světcí a světice, kteří denně bez milosrdenství vytrhávali plevel z pole svého srdce, doznávají, že tato nezřízenost se v nich ozývala, když už všechny nezřízené vášně byly zkroceny a zmlkly. Mučedníci dovedli pro kříž Kristův podstoupit oheň, drápy šelem, biče, a nedovedli jeho kříž na sebe vzít, nedovedli přemoci a zlomit sebelásku. Sv. Cyprián, jenž má jediný krok k tomu, aby byl prohlášen za učitele církve, anebo sv. Hippolyt se nechtěli podrobit rozhodnutí papežovu, a málem by byli propadli rozkolu nebo bludařství.

Sebelásky strachují se více nežli pekla, protože mne může přivést k pádu snadněji než ďábel. (Anděla de Fulg.) Největší nepřítel, s nímž jest nám zápolit, jest sebeláska, která nás jak Jidáš políbením zrazuje. (Magd. de Pazzi.) Jak chudým, žebrácky chudým ses stal od chvíle, co začals milovat jen sám sebe. (Schil.) Pavouk praví v bajce k bourci: „Jaký tys blázen, že pracuješ dnem i nocí, abys vyrobil hedvábí a tak umožnil lidem, aby se mohli šatit, a dostaneš za to na stůl jen ubohý list moruše. Pohled' na mne, a ode mne se uč! Já pracuji výhradně pro sebe; rozestru síť, abych lapal sobě, a mám se dobře, jídelní lístek velmi bohatý a pestrý...“

Jistá nepěkná a duchu Kristovu pramálo odpovídající příslovní a pořekadla — nemají důvod právě v bezohledném egoismu? Vyjadřují, že se člověk světem neprotluče jinak než ráznými lokty a zásadou: „Nedej se!... Nedej si nic líbit!...“ „Osel trpí mlčky, tupě; příliš dobrým být je hloupé. Kdo vezme na sebe jednu otep, tomu jsou hotovi naložit i druhou a třetí...“ Nežádej od jiných, co bys ty na jejich místě vykonat nemohl (anebo nechtěl!). Jak ty mně, tak já tobě! „Muži s kapsou zapjatou, málo od bližního chtěj! Ruka ruku umývá; chceš-li dostat, napřed dej!“ (Goethe.) „Každý platí ve světě jen tolik, jak sám se uplatnit dovede. Nečiň pro své bližní příliš mnoho!“ Satanáš je egoista; neudělá z lásky k Bohu, jinému co prospěch chystá. (Goethe.) Nic krásnějšího si nedovedu v neděli a ve svátek představit než rozhovor o válce, o válečném lomozu, když daleko od nás, někde v Turecku, se národové rvou a bijí (a my sedíme pěkně za větrem a v teple! Goethe ve Faustovi.) Co mi po manželce? Nač děti bych měl dbát? Ať jdou na žebrotu, mají-li snad hlad! (Heine.)

„Já-li z pokory se kloním, smí mi blázen sprostě spílat?
Vám co svaté, chci mít v úctě, mně co svaté, i vy ctěte!
Chci jen dýchat! Toť mé právo! Bližních práva respektujte!
První právo jest se modlit, žádný král v tom nemá bránit.“

Jediný strom snadno skáčet, síla platí místo práva...
Čím víc smějí, tím víc roste jejich drzost i jejich smělost...
Zločinů pln, plný mrtvol pustý svět vši lásky prázdný...
Vlky vidím, závistivě na druhu jak druh se sápe,
v divém zášti drásají si chřtán i tělo, poslední až
zadáví pak posledního a sám vyje bídně skončí...

(F. Weber.)

Mám skončit těmito neutěšenými verši? Či raději výrokem vtělené Lásky? „Příklad dal jsem vám, abyste i vy činili, jak já jsem učinil vám... abyste i vy milovali jeden druhého, jako já jsem miloval vás.“ (Jn 13. 15, 34) **B ý t š l e c h e t n ý**... jak krásné slovo! Komu by nelichotilo, kdyby o něm bylo řečeno! Leckdo by rád za šlechetného platil, málokdo se o to přičiňuje, aby jím skutečně byl. Vzácné, převzácné takové duše; proč? Poněvadž šlechetnost může kvést jen v půdě, ze které byl všecek plevel sebelásky vytrhán; a taková role jest převzácná. Práví-li se, že muž statečný myslí na sebe až naposled, bylo by lze tento výrok obměnit a větším právem říci: „Šlechetný myslí na sebe až nakonec, a nadto musí mít celou výbavu ctností; lásku, která nezná msty, obětavost, která nečeká odměny, milá laskavost a vlídnost, která provází každé slovo a každý skutek, šetrnost k chybám bližního, která je daleka všeho kritisování, výsměchu a utrhačnosti, široké srdce, ponechávající každému volnost myšlení i svobodu, kterou pro sebe vyžaduje...“ Jaký to voj ctností! Máloco charakterisuje po této stránce moderní dobu, mluvící na plná ústa o volnosti, jako výrok Bismarkův: „Svoboda je luxus, který si nemůže každý dovolit.“ Měl raději říci: „Který m y nemůžeme každému dovolit!“ Ano, svoboda jest kvítek, který žije jen v náboženství! (Lopez Garcia.)

Končím úryvkem ze Smilesova spisu Charakter.

Lidé podlí jednají podle, nemají skromnosti ani šlechetnosti ani velké duše, rádi užívají slabosti a bezbrannosti jiných (aby je napadli, když na př. bezohledná tisková censura potlačí jakýkoli projev, takže napadenému nelze se bránit). Na vznešených místech jsou podlí mnohem nesnesitelnější než ve stavu nižším, protože se jim naskýtá daleko častěji příležitost projevit nedostatek šlechetnosti. Čím výše opičák vyleze, tím lépe vidět jeho ohon. (Platí to nejen o vysokém postavení ve společnosti; stejnou měrou i o tom, kdo tím neb oním způsobem dosáhne „jména“.) Jen podlá povaha se může těšit z nezdaru nebo rmoutit nad úspěchem jiných. Ze všech nejprotivnější jsou, kdož „na stolici posměváčků zasedají.“ (Ž 1) Lidé takové povahy se tak zatvrdí nad zdarem jiných, že na něj hledí jako na osobní uráž-

ku. S nevolí se odvracejí, slyší-li chválu o jiném, zvláště je-li téhož povolání. Skutečné vady mu prominou, že však něco lépe vykonal lépe než oni, to mu prominout nedovedou. „Když takové mu nebe dary dalo, zdaž k nenávisti nemám příčin málo?“ Podlá duše se oddává mravokárství, úšklebkům, hledí uvést v posměch vše krom vlastní nestoudnosti, drzosti a mrzkosti. Největší potřebou takových lidí jest vidět kolem sebe nedostatek velkých mužů (aby nebyli zastíněni!). „Zle by bylo bláznům, kdyby moudří nebloudili.“ (Herbert; kdyby neměli chyb, které by bylo lze výsměšně vytknout.) Tak Smiles, o kterém nepochybuji, že při líčení šlechtěného charakteru upíral zrak ke vzoru vši šlechtivosti, k synu Matky, která muže nepoznala, k tomu, jenž nám ve svém Srdci dal příklad veškeré ctnosti. „Srdce Ježíšovo, hlubino všech ctností, smiluj se nad námi.“ A Pán odpovídá: „Co chcete, aby jiní činili vám, to číňte vy jim...“

44. Prvosenka a jiné kvítky.

V posledních dvou desetiletích se věnuje větší pozornost a péče vyděděncům společnosti, jejichž křivolaká vezdejší pouť vedla nakonec k dveřím věznice. Duchovní správci těchto ubohých se věnují s radostí svému těžkému a nevděčnému povolání, a vyšlo několik knížek, které by bylo lze nadepsat „Hrst dojmů“ ... hrstka truchlivých zkušeností, nabytých ve zdech oněch smutných domů. Jeden z nich, Berghoff, vypravuje v díle O tulácích, co mu jeden sdělil. Zašel si jednou ve velkoměstě do hospody nižšího řádu na večeri. Tu se posadí vedle něho na lavici nesměle dívka a mlčí. Tulák poznal, co ji k němu vede. „Chtěla byste jíst?“ Sklopila oči a s jakýmsi zahanbením odvětila: „Chtěla, ale nemám ani haléře.“ Dal jí přinést večeri, ubohá zrovna hltala, snad už kolik dní rádně nejedla, vždyť byla kost a kůže! Prokázané dobrodiní rozvázalo jazyk. Radostí zrovna zářila, děkovala mu a vypravovala: „Otec mi padl ve válce, matku jsem ztratila brzo potom. Šla jsem sloužit; za půl roku jsem začala mluvit s jakýmsi hochem, paní mne pokládala za špatné děvče a okamžitě mne propustila. Když jsem se večer s hochem shledala, byl překvapen, že mám kufr; zvěděv důvod zavedl mne do jakéhosi domu; neměla jsem tušení, jaký dům to jest. Druhého dne se neukázal, hledala jsem ho po celém městě, ale jako by se do země propadl. Celý týden... Uzavřela jsem tedy přátelství s jakousi dívkou, ta mi kufr ukradla a zmizela též. Co dělat? Hospodský mi řekl: „Zůstaňte u mně,

jezte, pijte a...“ Nikdy ne! Octla jsem se tedy na ulici, několik dní už hledám práci, marně... Hlad a bída mne nutí, abych prosila; v lokálech se najde vždy mužů dost, kteří jsou ochotni mi dát najíst... za jedné podmínky! Nikdo zadarmo, ze soucitu s hladovou.¹⁾ Kdyby to věděli moji rodiče! V hrobě by se obrátili!“ A ubohá se rozplakala jako děčko.²⁾

Týž autor vypravuje: „Tulák... Vidí u silnice sedět jiného tuláka a plakat bolestí. Nohy zkrvavělé, odřené, rány neošetřené... Dal mu kapesník, aby si je mohl aspoň ovázat, a k tomu jednu marku, snad vše, co měl. Ubožák děkoval: ‚Zítřka si koupím oběd, mám strašný hlad, už dávno jsem nic teplého nejedl...‘ Zámožní dají prosícímu nejvýše haléř.“

Tolik bídy ve světě, tolik lidí, kteří by ji mohli mírnit, a kteří jdou lhostejně mimo. Co egoismu, tvrdého bezcitného egoismu v tváři takových elegantních pánů a dam, kteří věnují sta a tisíce na sport a jiné potěšení, a ubohého beze slova minou! Nezakusili hořkost slz... Angličan by nedal ani haléře, aby pomohl chromému žebráku, ale vyhodí jich deset, aby viděl nějakého mrtvého Indiána, svědčí o svých lidumilných krajanech Shakespeare. Malí nebývají vždy lepší, třebaže se jim rozpustilost spíše promine. Na konci školního roku jdou hoši asi 11 letí domů a nesou si „cvičky“, po celoročním užívání v tělocvičně skoro bezvadné. Jeden praví: „Já to hodím do Labe!“ Chudobný spolužák ho prosí, by mu je daroval, ale mladý pán chtěl mít raději pětiminutovou legraci, jak poplavou po vodě. „Tu máš, ubohý, co se mi nehodí...“ Někteří nemají soucitu ani tolik!

Vizme tak zvané noční květy, sarku, noční violu a jiné. Ve dne jsou bez vůně nebo voní jen slabounce; teprve v noci vydechují silnou vůni... jsou rezervovány nočním motýlům a zvou je k sobě vůní, protože nemohou pestrými květy. Pěkný obraz duší, které se ujímají s láskou vyděděnců tohoto světa a světla v noci utrpení a bolesti. Jmenovaná sarka jest prý nejpěknější strom na zeměkouli. Květy jsou zprvu oranžové, pak růžové („indická růže“), a v noci vy-

---

¹⁾ Jinde jsem poukázal na „dobročinné“ bály a jiné lidumilné radovánky. Moderní humanita nedá pohořelým, nuzným a jinak postiženým z lásky ani haléře, musí být uspořádána nějaká atrakce, kde smyslnost stoprocentně uspokojena... páni i dámy platí svůj smyslný požitek, z čehož nějaké procento dostanou pohořelí. Režie několik tisíc, a „dobrý účel“ nějakou desítikorunu.

²⁾ Měl jsem příležitost podobných truchlivých obrázků po r. 1918 poznat více. Od moru, hladu a války vysvobod' nás, Pane!

dávají překrásnou vůni. Láska se nejkrásněji stkví v noci utrpení... Láska k Bohu, osvědčená tím, že pro něho mužně snášíme, cokoli na nás sešle nebo co nás stihne proto, že jsme trvali nepohnutě ve víře v něho a v lásce k němu, jako mučedníci; láska k bližnímu, láska soucitná, projevovaná účinným milosrdenstvím nebo obětí pro bližního. Láska k Bohu, spojená s vážným pojmáním života, ale vzdálená vši zasmušilosti, jest jediné plodná matka dobrých skutků. Připomíná černou lilii, která má květy černě purpurové (nikoli temné jako noc!) a jejíž cibule jsou obyvatelům Kamčatky jedním z hlavních pokrmů.

Milosrdenství...

Pozoruj nezkažené dítě! Jak zesmutní, jak hluboká soustrast v jeho oku a na jeho tváři, a promluví-li, jistě i v hlase, vidí-li zblízka lidskou bídu, spatří-li u cesty slepého žebráka, potká-li plačící děvčátko, vidí-li za pohřebním vozem kráčet lkající vdovu, slyší-li vypravovat o nějakém neštěstí nebo čte-li o něčem podobném. Cizí bída pohne šlechtné srdce k soucitu, a je-li v jeho moci, nabádá i k účinné pomoci. Cítíme cizí bolest jako by naše byla. Čím více jsme si vědomi vlastní slabosti a nestálosti osudu, čím více jsme sami zakusili utrpení a bídu („dnes mně, zítra tobě“), čím větší a čistší láska v srdci, tím více milosrdenství. Lidé tvrdého srdce, zvláště když sami se pokládají za bezpečné a chráněné všeho neštěstí, jsou této ctnosti cizí. Staří pohané jí nemívali nazbyt, k nepřátelům vůbec ne, ač výjimek nechybí (Cicero: „Nic nečiní lidi bohům tak podobné, jako když činí lidi šťastnými“), a moderní nevěra? Jest její truchlivou výsadou, že se po dvou tisíciletích vrací k staré pohanské tvrdosti. Pomáhat slabým a ujímat se trpících jest prý proti přírodě; zvířata jednají prý správně, odklízující slabé jedince. Darwin, Nietzsche (str. 403) stejně jako bezbožci S. Z.: „Co slabé, nechať zahyne.“ (Md 2. 11) „Máme pravdu, milujeme-li jen šťastné lidi; ubožáci nejsou v právu.“ (Lenéruová.) Projevy moderní doby, která jindy o sobě myslí, že má monopol na humanitu, jak jí právem vytkl Ozanam! Smiles zase soudí, že jest mnoho těch, kteří na dobročinné účely dávají peníze, ale málokdo svůj čas, důvtip, práci; zapomněl na katolické Milosrdné bratry a sestry! Přemnoží se naučili soucitu s bližním, když sami zakusili trpkost utrpení. Kdo jest ke ztroskotálému bezcitný, jest jím tak dlouho, dokud sám není postižen ztroskotáním, a ten, jehož k soucitu nemohla pohnout lidumilnost, jest k němu pohnut společnou pohromou. (Aug.) Směj se jizvám, kdo necítil rány! (Shak.) Milosrdenství jest překrásná zdoba lidské přirozenosti; kdo jí je prost, zapírá v sobě člověka. (Petr Dam.) Sluší se, aby dospělý vyprostil

dítě z okovů, jichž není samo s to zlomit; rozved' tento výrok a rci: „Sluší se, abych pomohl tomu, kdo si pomoci nemůže, jsem-li s to mu na pomoc přispět!“

V nejbohatším státě na světě, ve Spojených státech severoamerických, patří k bontonu být členem některého humánního spolku. Tam odevzdává svědomitě předepsané příspěvky věřící i bezvěrec, a při tom může mít ten i onen srdce prosté vši lásky a soucitu. Pan šéf sedí v kanceláři a s cigárou v ústech podpisuje šek na několik tisíc dolarů pro svůj humánní spolek, a dá na ulici sebrat chud'asa, který ho prosí o halěr, nebo jde lhostejně kolem hladovícího dítěte. Nezastávám se žebráků, kteří na dlažbě ulic provozují svou výnosnou živnost a soucitu hodni nejsou, ani nepodceňují význam charitativních spolků, ať jde o spolky bezvěrců nebo o díla křesťanské lásky; konstatuji jen tolik, že takové členství se může stát čistě automatickým, strojovým, jako je celá naše doba. Srdce soucitné a plné lásky neřekne: „Příspěvek zapraven, více nemá lidumilnost ode mne co žádat.“ Srdce podobné milujícímu a milosrdnému Srdci Ježíšovu se ujme s láskou a soucitem kdekteré bídy, kterou mu Prozřetelnost do cesty pošle.

Nejvznešenějším příkladem této ctnosti jest nám náš božský Učitel. Obcházel všude dobře čině, uzdravuje veškerý neduh. (Sk 10.38) Sv. Tomáš Aq. ji prohlašuje za největší ze všech ctností, které můžeme cvičit vůči bližnímu; čestný název nejsv. Panny, věřícím nad pomyšlení milý a drahý, jest název Matka milosrdenství; kolikrát v chmurných chvílích se rozechvělo naše srdce blahou nadějí a svatou útěchou i nebeským klidem, když jsme před obrazem Matky Bolestné volali: „Matko milosrdenství, živote, sladkosti a naděje naše!“ Požehnaný Syn jejího lůna nám tuto ctnost přímo přikazuje: „Bud'te milosrdní, jako Otec váš v nebesích milosrdný jest.. Błahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou.... Cokoli jste učinili jednomu z maličkých těchto, mně jste učinili... Odejďte ode mne, zlořečení, neboť lačněl jsem, a nedali jste mi jísti.“ Smiles praví, že soucit (sdíllost) jest zlatý klíč, který nám otvírá srdce bližních; sv. Řehoř Nyssen-ský jde dál a praví, že chudí, kterým jsme prokázali milosrdenství, jsou vrátní nebeského království, kteří otvírají štědrým a zavírají bezcitným. Každý člověk postavený do běd tohoto putování musí si Boží milosrdenství zajistit milosrdenstvím. (Lev. Vel.) Prokazuj je jiným, aby bylo prokázáno i tobě! (Aug.) Cizí bídu činite si podnětem vlastní odměny. (Týž.) Błahoslavený, jehož jméno bude tolikráte před Bohem čteno, kolikráte bude účet chudobného předčítán v nebesích. (Týž.) Milosrdenstvím si učiniš Boha dlužníkem. (Petr

Dam.) Ó šťastné milosrdenství, které se z bídy sic rodiš, ale svým pěstitelům blaženost plodiš! (Týž.) Sami jsme jedli a pili, teď vzpomeň na chudé, příteli milý! Jak můžeš doufat milost, když sám ji neprokazuješ? (Shak.) Kdo z nás není docela odkázán na milosrdenství věčného Soudce! Kdo z nás nebude jednou sám prosit a spínat ruce! Nuže, jakou měrou jste měřili, takovou bude i vám naměřeno, pravil ten, který bude našim Soudcem.

Perské přísloví sice praví, že prokazovat dobré surovci znamená sít obilí na skalnaté půdě. Jistěže; kdo by nebyl zakusil, že za prokázané dobrodiní klidiváme obyčejně málo vděku? Bídný robe, jenž jen rány cítíš, ne však lásku dobrotivých srdcí! (Shakespeare; srovnej výrok sv. Ignáce Antiošského!) Avšak ten, kdo nečeká vděčnosti od lidí, nýbrž odměnu od Boha, nedbá toho, zda a jak se mu kdo odvděčí. Může-li říci: „Žil jsem a miloval jsem“, může klidně zavřít knihu účtů. Platí-li však o někom španělské pořekadlo: „Don Juan de Robres postavil z křesťanské lásky tento chudobinec, ale napřed sám chudé udělal“, toho dobročinnost jest velmi pochybné ceny. Právě tak jako ten, kdo řekne: „Milerád“, když musí, nebo kdo je štědrý ze společné kasy.

Viz zástupy ubohých, kteří potřebují lásky, útěchy, pomoci! Uvaž jen, co vůkol tebe sirotků, co opuštěných dětí, co hladových bratrů, co trpících, skličných, zarmoucených; a ty máš přec v moci rozlít úsměv po jejich zesmutnělých tvářích! Náboženství Kristovo, semeniště lásky... „Co jste jednomu z maličkých těchto učinili, mně jste učinili.“ (Mt 24. 40) „Požehnání svolával na mne s nebes ten, který málem byl zahynul“, praví Job. (29. 13.) Nemilosrdný jest mnohdy horší než dravec. Brehm vypravuje, že v Pomořansku v kterémsi myslivně měli výra, uvázaného na bidle; po čase se k němu přidružil svobodný druh, a noc co noc mu přinášel potravu, zajíce, potkany, koroptve...

Další kvítek, který nám připomíná tutéž ctnost: slzička, soucit s cizí bídou... Nikoli planý, líčený, záležející v lítostivých slovech a jalových citech; pravý, účinný, pocházející z lásky a osvědčený skutkem. Přispěj ohroženému na pomoc dřív, než mu smyčka zadrhne hrdlo. (Sen.) Soucit šlechtí muže, jest však především čestným úkolem ženy. Mírnit cizí žal, hojit zraněnou duši... Srdce soucitné činí ženu ženou, a je-li odporný pohled na tvrdého muže, jest daleko odpornější vidět bezcitnou, nemilosrdnou ženu. Zdá se nám, že zapírá v sobě vlastní přirozenost a dává sama sebe d'áblu za nástroj.

„Rozbroje jsou věci mužů, pomsta zas je právo bohů;
jedno seznala jsem v žití, věci ženy že je trpět.

Tvoje bolest, tvoje slzy hluboce mne dojímají;
ženské duše chápat žaly umí zas jen srdce ženy.“

(F. Weber.)

Žena... Tělesně slabší, citovější a proto bolesti přístupnější, snáze se vmyslí do situace toho, kdo trpí a potřebuje pomoci neb útěchy; proto ráda pomáhá, ne-li jinak, aspoň radou, ať vhodnou či nevhodnou, ale dobře míněnou, zatím co muž jde lhostejně mimo jako kněz a levita v podobenství. „Pomoz si jak dovedeš...“ Sv. Jan Zlatoústý musil dokonce napomínat bohaté cařihradské velmože: „Nechceš-li dát žebrákovi almužnu, aspoň mu nespílej a nebij ho... toho, který potřebuje od tebe pomoci, nikoli ran!“

Kolik dívek se zamkne do nemocnic v letech, kdy se jim otvírá život a vábná budoucnost! Jdou, aby zmírnily cizí žal. Jest na světě víc Milosrdných bratrů nebo Milosrdných sester? A chudá žebračka nemá tušení, že sestra, která ji láskyplně ošetřuje, jest rozená hraběnka, a že před měsícem se spolusestrou sbírala dům od domu almužny pro nemocné, tedy i pro ni. Jednu sestru v květu života oslovil nemocný: „Vy jste mohla učinit jednoho muže šťastným...“ „Zde mohu na sta ubohých učinit šťastnými“ — ovšem za cenu vlastní oběti. Moderní humanita se nejednou pokoušela napodobit tuto katolickou instituci; chtěli tuto květinu přesadit do své zahrady, ale jí se v cizí půdě nedařilo. Pokusili se o to na př. v Hannoveru protestanté koncem minulého století. Sbírký po celé zemi, stát bohatě přispěl, konečně tu nemocnice i Milosrdné sestry byly, jenže musily být draze placeny, takže jen nejbohatší si mohli dovolit jim svěřit své nemocné — a když se našel ženich, nechaly nemocnice i nemocných. Julián Odpadlík se též pokoušel napodobit křesťanskou charitu, a jak dopadl! Vincenciáni sami, nevoláni, vyhledávají příbytky nejchudších, aby prokazovali skutky tělesného i duchovního milosrdenství těm, o jejichž bídě nikdo neví. Mužové prosluli na poli vědy i mužové z nejvyšších kruhů společenských patřili k této legii sv. Vincence, založené katolickým literárním historikem Ozanamem. Z ochoty, ze soucitu, neplaceni, nikomu známi! Bůh odpustí tolik vin pro jediný skutek milosrdenství. Kdo jednou musí umřít, neměl by působit takové muky bližnímu. (Manzoni.)

Konečně p r v o s e n k a, kvítek, jenž přináší jaro — R o z s é v a t všude r a d o s t ! To jest zaměstnání andělských duší! Maria Panna, příčina naší radosti... O jejím božském Synu pěje píseň: „Kdekoli šlépěj tvoje kráčí, všude jen štěstí rozsévá...“ Působit bolest a radovat se z cizí bolesti jest zaměstnání satana. Nenávisť, zlomyslnost... Ale pravá láska bliženská jest spojená s obětí — bez oběti není lásky. Jakých

obětí jest schopna láska smyslná? A čistá láska že by toho nedokázala? Drobné oběti, velké radosti... Maličností můžeme mnohdy způsobit tolik potěšení! Láska jest vynalézavá, často dodává sil a objeví možnosti, kterých odpírá slabost nebo neschopnost. Mnoho zmůže malý dárek. (Rollenhagen.)
Ďábelský Clifford sice radí králi Jindřichu VI.: „Tak nebezpečný soucit odlož již! Rci, koho vlídným zrakem blaží lev? Přec laňku ne, jež vnikne v jeho sluj! A ke komu se medvěd přitulí? Přec k tomu ne, kdo mladé sebral mu!“
Dostává však odpověď: „Přec aspoň člověkem být musím, když ne víc!“
Srdce Páně žádá od nás víc — —

Dojemná jest historie, kterou čteme v Dostojevského Idiotech o „nešťastné Marii“, dívce, jež se zapomněla, a pak podvedena a opuštěna se vrací domů; každý do ní kopne, nikdo nemá pro ni soucitu, ani její matka... Teprve kníže Myškin, cizinec, jenž dlel v Alpách na léčení, poučuje děti, že ubohá za své pochybení již vytrestána dost, že mají mít soucit s nešťastnou. Ted' teprve místo co by po ní kamením házely, jak dělaly dříve, zahrnovaly těžce nemocnou květinami, pokrmem, láskou, a zpříjemnily jí poslední týdny života. Nebo Klostermannova povídka Spravedlnost lidská. Nešťastná Růžena praví o svém soudci: „Tento pán mne zachránil před zoufalstvím; měl pro mne dobré slovo, když celý svět mne zatracoval, i vlastní otec... do smrti se budu za vás modlit.“ Jedovaté ženské ubohou dívčinu, vyrostlou bez mateřské péče a dohledu, bodaly, kde mohly — dívčinu, jež chybila v maličkosti, a to jen neprozíravostí — — V kalné oči písku nepřisypuj! „Bud' požehnané, dobré laskavé slovo, promluvené k duši vinou ztížené! Ty přicházíš od Otce Slietovníka...“ (V téže povídce.)

Těšit slovem, pomáhat skutkem! Láska není ctnost jazyka! Víím, že není hoden almužny každý, kdo tě o ni požádá. Ale naučil ses už vyzorovat sám, kde bys mohl dobré prokázat? Nejit světem se zavřenýma očima! Vidiš-li u nádraží v zimě bosé dítě chatrně oděné sbírat uhlíky, nepožádá tě samo o almužnu jak onen kolovrátkář u cesty, ale přec vy-cítíš, že doma sotva v nadbytku žijí. Nabízí-li ti na jaře vyhublé dítě ke koupi kytičku fialek, vidiš sám, že není marnivost, nýbrž skutek milosrdenství, když si jednu vezmeš. Jsou ještě jiné rozkoše než tělesné! Děvčátko si naplní kabelku čokoládou, již pod svým vánočním stromkem našlo celý balík, a obdaruje kdekteré chudobné dítě, jež spatří. „Když jim očka radostí zajiskřila, byla to pro mne větší radost, než kdybych to byla všecko sama pozřela.“ Pouze ušlechtilé a cituplné srdce dovede obdarovat jemným způsobem. (Smil.)
Kde vysoká něžnost, tam hluboký duch! (Grabbe.)

Ještě poznámka o falešném soucitu. „Já mám tak měkké srdce, já bych neublížila ani kuřeti...“ Ovšemže, nedovedla by ani mouchu zabít, ale bližního svým jedovatým jazykem utlouci, to dáma dokáže. V San Francisku zřízena r. 1937 z nadace kteréhosi „mecenáše“ nemocnice pro nemocné psy, kočky, opice, koně, ptáky, ryby, 88 moderně zařízených sálů, velký personál s profesorem mediciny v čele, řada lékařů, zástup ošetřovatelek — A nemocní bližní hynou hladu a nedostatkem ošetření! Po bok tohoto sanatoria postavme klášter v Mondsee, založený od vévody Odila Bavorského († 765), zrušený za napoleonské sekularisace po r. 1800. Chudým se tam po tisíc let dostávalo chleba, masa i peněz; dne 15. února pohoštěno vždy přes tisíc chudobných. Klášter Niederaltaich obdaroval každoročně 18. ledna až 8 tisíc nuzných, nemluvě o denních almužnách, a Kremsmünsterský klášter od r. 777—1772 pohostil 11. prosince až 30.000 hladových.

Vše, o čem jsme doposud mluvili, jsou skoro vesměs skutky tělesného milosrdenství. V katechismu se dočítáš i o skutcích milosrdenství duchovního. Nevědomé učiti, pochybujícím raditi, zarmoucené těšiti... Sedm jich vypočítává. Nevědomé učiti... Rozumí se, že z lásky, ne za peníze, a s láskou, nikoli pomáhat slabému nadání metlou a vtloukat moudrost do hlavy pěstí a spíláním. Zvláště záslužný skutek milosrdenství jest, vyučovat nevědomé pravdám sv. víry. V Mexiku se členky městských Mariánských družin rozjely neděli co neděli po mši sv. na koních do okolních vesniček a učily tam především zanedbané dítky katechismu, připravovaly je k přijetí sv. svátostí, dospělé k velikonoční zpovědi. I u nás se tak nyní často děje, zvláště na periferiích velkoměst, kde náboženská bída a nevědomost přesahuje všecko pomyšlení. Někde tak činí dívky ve volném čase (i v katolických besídkách!), zřikajíce se oddechu, jinde církevní kongreace mužské i ženské. Vzorem jest nám božský Učitel; co bylo jeho posláním a životním úkolem, ne-li, aby nevědomé lidstvo učil pravdě? „Já k tomu jsem přišel na svět, abych svědectví vydal pravdě...“ Svému učitelskému povolání věnoval celé dny, a věnoval se mu s veškerou horlivostí svého božského Srdce. Šíření katolického tisku je též úkon tohoto druhu milosrdenství. V p o c h y b n o s t e c h r a d i t i, podle svého nejlepšího vědomí, k dobru bližního. Misto mnoha slov dva příklady. Nevěsta si chystá výbavu, a neví, jak do toho; tu zaklepe agent a zdvořile jí nabízí tu a tu firmu, nebo sousedka jí poradí ten a ten závod, majetek svého zetě, nebo že doufá nějaké procento za „dohození“ ... Ti všichni radili, možná, že dobře, ale měli při

tom na zřeteli zisk nebo výhody své, nikoli dobro bližního. Student sedí bezradně nad úlohou, spolužák by mu mohl hravě poradit, ale mlčí. „Když nevypočítá příklad on a jiní, budu tím více svou moudrostí zářit já...“ Lidé bývají velmi ochotni v nabízení služeb, kterých nepotřebujeme! Marnotratník je vždy ochoten pomoci penězi, hlupák dobrou radou. (Knigge.) Tam egoismus, zde naivnost...

Nejvíce zřetele nutno věnovat skutku duchovního milosrdenství, uvedenému na prvním místě. Chybující napomenout — — O tom v kap. 56.

45. Ve službách královských.

Anebo ve službách lásky, chceš-li — \ —

Římský dějepisec Livius vypravuje s vlasteneckou hrdostí, co prý Řekové o jeho národě říkali. Podle nich „existuje prý na zemi jakýsi lid, který na své útraty, vlastní práci a s vlastním nebezpečenstvím vede války pro svobodu jiných.“ Ať si to tak Řekové říkali nebo neříkali, pravda to nebyla. Čiré sobectví vedlo Romulův lid v boj; zdálo se nezásvěceným, že jim leží na srdci zájmy bližních, a šlo jim vždy jen o zájmy vlastní; vyprostili někdy některý národ z poddanství mocnějšího souseda, aby jej učinili závislým na sobě, zprvu napolo, a potom docela.

S výrokem Liviovým srovnej scénu před annamským mandarinem. „Proč jste sem přišli?“ táže se misionářů. „Z lásky k vašim duším, abychom vám přinesli pravé štěstí a věčnou spásu.“ Mandarin se dal do smíchu; žádná odpověď by mu nebyla připadala tak směšně hloupou, tak neobratnou vytáčkou, jako tato; cizí k cizím, z čisté lásky! Hlouposti; vyvědači to jsou... Podobně se vedlo hlasatelům pravdy Kristovy i jinde, podobně se vede apoštolským duším někdy i u nás. „Kolik dostáváte za každou exercitantku, kterou získáte?“ tázaly se docela vážně jisté studentky. Slovo sv. Pavla: „Láska Kristova nás nutká“ (2 Kor 5.14) jest jim nesrozumitelnou řečí; spíše by se dorozuměli s Čiňanem než s apoštolem lásky Kristovy. Proč? Právě proto, že svět jest pravé lásky vzdálen a prost! „Sami světlo máme, bližnímu je dáme...“ V očích hmotářského světa jsou tato a podobná slova fantasií blouznílka, který pro praktický život nemá smyslu a samozřejmě ve světě nic nepořídí. Za blouznivce pokládal kohosi beze vší pochyby i Pilát — toho, jenž před ním osvědčoval: „Ano, máš pravdu, já jsem král; já k tomu jsem přišel na svět, abych hlásal a lidstvu dal pravdu; každý, kdo pravdu miluje a po ní touží, slyší hlas můj...“

„Já jsem král...“ Kolikrát jsem již dával exercicie, a přec nikdy se neubráním dojmu, když přijde na řadu rozjímání o Kristu Králi. Jak mocně asi jest při něm vzrušen ten, kdo koná duchovní cvičení po prvé! Kristus Král... král všech vykoupených, král všeho tvorstva, král srdcí... Sv. Ignác nás chce v tomto rozjímání naplnit nadšením pro našeho krále a pro jeho království. Zamilovat si Krista celým srdcem! Přivinout se k němu! Následovat ho! Připodobnit se k němu, seč síly stačí! Tak nás vybízí již apoštol národů. „Nemám klidu, dokud se obraz Kristův nezračí ve vaší duši... vaší jedinou snahou bud', abyste dosáhli plnosti ctností Kristových“... pokud je to ubohému smrtelnému synu Adamovu možno! To jest dominanta, hlavní a základní tón celého rozjímání. A subdominanta? Druhá hlavní myšlenka, první myšlenku doprovázející a znějící spolu s ní, byť i tišeji a podřadněji? Tiché pozvání do královských služeb Kristových, do služeb věčné Lásky a do služeb lásky bliženské. „Nechtěl bys být ve voji svého krále rytířem? Neznamenaš v sobě touhu vyznamenat se ve službách svého Krále a spolu s jinými vznešenými dušemi pracovat o rozšíření jeho království? Ano? Pojd' tedy, jsi vítán, apoštole Kristův...“

Pomocníci Krále Mesiáše, rytíři v bojích Kristových... Uved'me si na paměť scénu ze Starého Zákona. Roku 167 před naší érou to bylo. Šlo o bytí a nebytí pravého náboženství, o rodiny, ženy a děti vyznavačů Jehovy. Matatíáš, Israelita staré ráže, shromažďuje věrné Hospodinovy kolem sebe v městečku Modin, asi 30 km od Jerusalema. „Kdyby všichni odpadli od víry otců, já a moji synové neodpadneme...“ Před odchodem ze světa oslovuje svých pět synů a vysvětluje jim, oč jde. „Svatyně Hospodinova jest poskvrněna, lid Hospodinův pobíjen, odváděn od Zákona Hospodinova, odpadá... Dejte život za zákon Boží! Obětujte jej za blaho bratří! Nebojte se nepřitele, byť byl sebemocnější! Dnes se nadouvá, a zítra ho nebude... A kdyby přec jeho síla zvítězila, lépe jest vám padnout v boji, než vidět zkázu vašeho národa...“ Poslední slova rytíř Kristův opakovat nemusí a nesmí; netřeba mu volat jako Judovi Makabejskému: „Bud'to zvítězit anebo padnout...“ Já, jenž pro Krista pracuji, se snad nedočkám vítězství jeho svaté věci, já snad podlehnu přesile a prohnání nepřátel, jako Řehoř VII. a jiní velcí rytíři Kristovi, ale kříži Kristovu svatozář vítězství odňata nebude nikým a nikdy; na čas zastřena, ano, nadobro vzata, nikdy. Mámeť přepevné a spolehlivé slovo prorocké, zaslíb samého Spasitele, a činíme dobře, když se ho držíme; jestiť jako pochodeň, která vrhá jasnou zář do tmy, až se konečně rozední, a nám vzejde jítřenka věčného dne. (Viz 1 Pt 1. 19)

Náš Král počítá jen s námi, se svými věrnými. S cizími počítat nelze! Po r. 1918 počítali katolíci se sympatiemi a pomocí jistých lidí. Jak naivní! „Není zlý...“ Ale také není Kristův! Dojde-li ke krisi, nebude se pro Krista exponovat! Jde o duše vykoupené předrahou krví Kristovou... Nestará se ani o duši svou, a bude mu záležet na duších bratří? Katolické kantony švýcarské, zákeřně napadené protestantskými r. 1847, se spoléhaly na záruky jim dané velmocemi na vídeňském kongresu 1815; jak se zklamali! Anglie a Francie se omezila na notu, a nota zůstala na papíře. Boerové r. 1900 v boji o bytí a nebytí viděli, že mají sympatie celého světa; sympatie měli, ale pomoci se nedovolali, když o ni prosili; nikdo ani prstem nehnul, ponechali je osudu.

Slyšel jsi, jak velké a vznešené plány má náš Král; k jejich uskutečnění hledá pomocníky, bojovníky, apoštoly... Viz, co duši, kterým nezasvitlo světlo pravdy! Vzdáleny milujícího srdce Ježíšova, a tím i všeho požehnání, které z této studnice vši milosti se neustále řine na nás, jemu tak blízké. „Synu Jonášův, miluješ mne? Pasiž tedy mé beránky!“ K tobě volá Pán: „Miluješ mne? Pomoz tedy dobrému Pastýři shledávat ztracené ovečky! Ty, jenž na sobě zakoušíš plnou měrou všechno požehnání mého milujícího Srdce!“ Snad bys nechtěl sobecky jen sám užívat blahodárných účinků božského Slunce pravdy a lásky? A to tím spíše, kdyžtě nebudeš nikterak zkrácen, bude-li i jiným svítit! Sami světlo máme, bližnímu je dáme... Ale slyš, za jakých podmínek tě přijme náš generalissimus do vybrané čety svých bojovníků.

První podmínka, b ý t s á m v z o r e m, abys mohl mluvit jako největší misionář všech dob: „Bud'te následovníky mými, jako já jsem následovníkem Kristovým. Na mně vidíte, jak má vypadat, kdo chce náležet Kristu.“ (1 Kor 4. 16) „Tak svět' světlo vaše před lidmi, aby velebili Otce vašeho v nebesích.“ (Mt 5. 16). Kdo chce jiným světlo dát, musí je napřed mít sám! Kdo chce jiné roznítit, musí sám napřed hořet! „Světlo chcem nésti v svět, budem jak živý chrám, světlo kde plápolá, Kristus kde vládne sám...“ Pak teprv můžeš doufat, že svět bude „jak svatostan.“ Málo pořídí ten, kdo jinému cestu ke Kristu jen ukáže a řekne: „Probíjej se jí sám, chceš-li a záleží-li ti na tom, já zůstanu dole...“ u hrnců masa, cibule a česneku...“ (Ex 16. 3) Apoštol Kristův se musí vzdělávat a být vychován ve škole Srdce Páně!

Viz první odchovance Božského Učitele! Napřed je vychoval, vedl je k pokoře, k lásce bliženské, k nezištnosti, a pak teprve jim svěřil vznešený úkol, být rybáři lidí. Kněžím dal Pán zaslíb, že se jim dostane milosti obrátit i zatvrzelé hříš-

níky, budou-li vroucně jeho Srdce uctívat. Neplatí to i bojovníkům laickým? Vší silou se přičinit, aby se obraz Kristův zračil v tvé duši, a potom můžeš dle obrazu Kristova pracovat jiné. Rci nyní, milý příteli, sám, co nezbytno soudit o katolickém činovníku nebo politikovi, neplní-li sám povinnosti sv. víry, ke kterým jiné povzbuzuje? Slovem, pérem, jezdí neúnavně, prohlašuje se za bojovníka Kristova... Může být, ale jeho rytířem není, jen placeným žoldněrem, který by bez váhání šel jinam, kdyby mu tam platili, a ještě lépe řečeno, placený agent, nikoli rytířský duch. V nejlepším případě je sportovec... práce pro království Kristovo ho „baví“, jest mu zajímavým sportem; každý má svůj vkus a nějakou „nevinou“ libůstku... V letech 1916—18 v jistém vojenském táboře... jeden důstojník mne vždy s největší ochotou přijal, ochotně provedl po celém táboře, povzbuzoval vojíny, uvolnil s radostí místnost k sv. zpovědi, ale sám? Ani mši svatě nebyl přítomen. Nazveš toho ochotného a obětavého muže apoštolem? Pro zájmy Kristovy pracuje, a ty vycítíš: „Jeho zájmy jsou mu docela cizí.“

Druhá podmínka zdárného apoštolování, druhá vlastnost apoštola Kristova: láska ke Kristu. Pracuje a obětuje se z čisté lásky k svému Králi, hledá jedině čest a slávu jeho, nikoli svou. Hledá místo Krista sebe? Jest mu apoštolování prostředkem k ukojení vlastní ctižádosti? Pak máme zase sportovce, který chce dosáhnout nejvíce bodů; proto ta žárlivost na úspěchy jiných. Žárlivost... Na ní poznám okamžitě falešného apoštola. Vidí v jiných konkurenty, a byť se maskoval sebelépe, nějak se prozradí. Ne apoštol, ale zrádce korouhve Kristovy, tak jako platí za zrádce svého praporu vojín, který se pokouší zmařit úspěchy spolubojovníka... pomáhá nepříteli a jest jeho spojencem, kolikrátkoli maří práci svých. Tak i tento — zpola apoštol Kristův, zpola Antikristův.

Řekl jsem ti: „Bud' vítán“ — ale s jednou podmínkou... ze odložíš všecku nízkou žárlivost, „konkurenční“ závist a zášť, které v našich sdruženích tolik a tolik. Uvedu ti jako výstražný příklad událost, žel, že ne ojedinělou. Ludvík Gaston Ségur, důvěrný přítel Pia IX., jen nenadálým oslepnutím „uchráněný“, jak říkal, arcibiskupství a kardinálského purpuru, se věnoval celou duší zanedbané pařížské mládeži i jiným humanitním pracím. Kromě jiného založil r. 1858 kněžskou konferenci sv. Františka Sal., jejímž cílem bylo pořádat misie na periferii Paříže. Úspěch byl úžasný; tisíce dělníků byly získány Kristu, chrámy nestačily, zpovědnice byly obléhány. Tak to trvalo pět let, až se stal arcibiskupem Msgr Darboy, jenž jednak neměl pochopení pro toto tak svaté a

požehnané dílo, jednak žárlil na Ségura pro přátelství papežovo, a tak se stalo, že dílo nadobro zaniklo; ba šel tak daleko, že apoštolu pařížské mládeže, jenž byl zároveň vznešeným hodnostářem církevním, odňal zpovědní pravomoc — trest, který stihá kněze jen hrubě provinilé. Kdyby se byl Darboy snížil k dělnému lidu, kdyby je byl o svátcích cechovních patronů v katedrále několika větami oslovil a nebrzdil Ségurovo dílo, nebyl by je pohltit socialismus, nebylo by snad došlo ke komuně r. 1870, v které byl od nich zastřelen. Neujali se jich biskupové a kněží, „ujali“ se jich jiní a užili jich za nástroj proti církvi. A přec byl jinak Darboy věrným následovníkem Dobrého pastýře, za hrůzovlády komuny v obležené Paříži docela se věnoval raněným a trpícím! Nešťastná žárlivost...

Nezištnost... Tvé já musí ustoupit docela do pozadí. Kristus musí zářit! Ségur vypravuje o protestantském umělci, jenž přišel do Paříže, aby sklízel vavříny, a místo vavřínů ho tam čekala nemocnice. Opuštěn ode všech, i od svých druhů, leží na loži; jedna dělnice, „anděl Paříže“, vyhledávající ubohé, ho tam našla, ujala se ho, přivedla Ségura k němu, a mladý muž bez jakéhokoli přemlouvání se stal věřícím. Dívčina nečekala, že nad jeho rakví v pohřební řeči bude o ní učiněna lichotivá zmínka! Co dobrého vykonaly u nás apoštolské dívky! Pro exercicie, pro tisk, pro záchranu zbloudilých! Ode mne neslyšely nikdy ani jediného pochvalného slova, a když jsem byl upozorněn, že prý na to některé čekají, odmítl jsem. „Nač je připravovat o zásluhu?“ Ne nám, Pane, ne nám, nýbrž jménu svému dej slávu... (Ž 113) Dostí mi bude na tom, bude-li Bůh mým životem oslaven... Kdyby jen stín zištnosti se mísil do našich prací, byla by všechna krása apoštolátu zakalena jako sklenice křišťálové vody jedinou kapkou inkoustu.

Třetí vlastnost: láska k bližnímu, a ta stejně jako láska k našemu Králi se neobejde bez oběti. Život velkých bojovníků Kristových byl životem neustálého sebeobětování, a my, poslední z apoštolů? I náš život jest nepřetržitý řetěz obětí. Obětujeme čas, síly, schopnosti, a při tom nepochopení od těch, pro které se obětujeme; naše úspěchy u přirovnání s vynaloženou energií tak mizivé a nepatrné! V takové truchlivé chvíli nezbyvá leč pozvednout zrak k nebi; dobrému Pastýři se nevedlo lépe! A přec neustal, neopustil místo, které mu Otec určil.

Vyslovil jsem právě slovo **Dobrý pastýř**... Ten musí být každému apoštolu **v z o r e m**! Matka milosrdenství musí být tvou zvláštní ochránkyní a pomocnicí; od ní, útočiště hříšníků, si musíš vyprošovat požehnání a pomoc svým apo-

štolským pracím. Ober si krom toho nějaký vzor, na kterém by ses vzdělával. Přečti nebo raději prostuduj život Markétky Lekeuxové! Poznáš, že i apoštolátu nutno se učit, že ani tento dar nepadne každému do klína. Nedej se odstrašit neúspěchy! Dobrý pastýř měl více lásky k duším než ty, více pro ně vykonal a obětoval než ty, více dobrého jim prokázal než ty, a musil hledět na to, jak se od něho odvracejí, jak jeho svatá slova u mnohých padají na skálu nebo mezi trní, jak ho nakonec přibíjejí na kříž ti, které miloval a kterým se docela věnoval. Apoštolům se vedlo nejinak. Nebude učedník nad mistra... Kolikráte vyznělo naprázdno kázání Pavlovo! Kolikráte jenom ten neb onen šel za ním! Apoštol Kristův pracuje dál, služebník vlastní sebelásky při neúspěchu, zvláště trvalém, práce nechá. Dáme se snad zahubit apoštoly satanovými? Ti nedbají nezdaru, nelitují práce, nelitují oběti, nelitují peněz, pracují horečně, jen aby nějakou duši Kristu urvali. S takovými oběťmi pracují pro toho, který se jim nakonec peklem odmění. Španělský anarchista Ferrer, který z vlastních prostředků zakládal racionalistické školy, aby vyrval děti školám náboženským, sám pro ně psal učebnice a dával v sázku i život, až nakonec skutečně odsouzen na smrt r. 1909. A my bychom nebyli s to vykonat tolik pro Krista, co tito pro Antikrista?

Vyslovil jsem též slovo o b ě ť... Nerozlučná družka apoštolátu! Sebeobětování... Oberhammer v Příkladech vypravuje událost, která nám může být úvodem k tomuto odstavci. Kněz v ní vystupující jest on sám. Bylo to na chodbě rychlíkového vagonu; hledí na nádhernou krajinu, najednou jest osloven: „Znáte mne?“ Zírá pozorně do tváře, prozrazující inteligentního ducha a energickou povahu. Naprosto neví, s kým... „Kokarda“, připomene mu s úsměvem neznámý. Rázem mu vyvstane v mysli školní síň, v lavici vedle něho hošík, z vážené zámožné rodiny, plavých vlasů a útlého těla; říkalo se mu kokarda, protože chtěl být námořníkem... „Jak se vede?“ táže se kněz. Vypravuje mu historii svého života. Po maturě se odebral na techniku, studoval s nejlepším prospěchem, dokončil studie s nejlepším výsledkem, život stál před ním, mohl volit povolání, jaké chtěl. Otec mu praví: „Opatřím ti místo inženýra.“ „Uvažoval jsem před Bohem o svém povolání a rozhodl jsem se, že půjdu do továrny za dělníka, abych byl podoben božskému dělníku v Nazaretě.“ „Zbláznil ses? Dělníkem? Ty, s takovými studii a s takovým vysvědčením? To jsi opravdu nemusil studovat!“... Jinoch provedl svou; odešel do továrny, oblékl hrubou dělnickou halenu, a postavil se mezi ostatní. Po dvou měsících měl ruce plné mozolů, nebyl na takovou práci zvyklý. Druzí mu

říkali „slečna“ pro jeho jemnost a čistotnost. O své minulosti nemluvil nikdy, ale jeho převaha se ukázala brzo; za půl roku se stal mistrem, tím však jeho kariéra skončila. Mluvil s ostatními jejich řečí, prostou, nestrojenou, jako by byl od jakživa jedním z nich. V továrně si vyhledal dívčinu, tělesně i duševně zdravou, katolickou do poslední žilky; jejich manželství bylo neobyčejně šťastné. Svět samozřejmě jeho jednání nechápal; bláznovství, nejmírněji řečeno výstřednost, přemrštěnost... On však měl své záměry a plány. Když v továrně zdomácněl, začal apoštolovat... Varovat a chránit dělníky před falešnými proroky, před jistými zhoubnými proudy, zamezovat nerozumné stávky, příkladem je vodit do chrámu... Jeho manželka totéž mezi dělnicemi. Svě dítka vychoval k témuž povolání podle svých zásad. Denně do dílny, za týdenní mzdu... Jeho kolegové vyženili domy, měli na venkově vily, cestovali o prázdninách po Alpách, trávili jaro na Riviere a letní měsíce v Ostende... Při jeho vypravování pozoroval kněz jakousi starou, ohyzdně pomalovanou pannu, která právě sypala cukr na banán pro své ohavné psisko, mohlo stát asi 8.000 franků, a jakéhosi hejska, který bafčil a četl román ceny více než pochybné. Šedesátiletý dělník skončil: „To jest mé povolání, být apoštolem dělníků. Tíhu svého povolání cítím někdy až do hloubi duše...“

Nevím, kolik čtenářů těchto řádků by bylo podobného hrdinství schopno; snad by bylo lépe, kdybych řekl: „Kolik jich jest od Pána k takovému heroismu povoláno.“ Podobných příkladů nechybí však ani u nás. Zním jich několik. Tu akademik, tam akademička, oba náklonnost k profesuře, rozhodují se, že budou učiteli, onen po státních zkouškách, tato po maturě — jde na učitelský kurs místo na universitu. Důvod? „U dětí se dá více pro duše vykonat než u studentů...“ Za dob totálního nasazení akademička v jakémisi lágru, ne právě prvotřídním; otec jí radí, aby si vzala privátní byt; rodiny, které se s ní seznámily, se jí nabízejí, dívčina zůstává v kasině. „Abych se mohla k ostatním více přiblížit...“ Výsledek jejího apoštolátu? V očích lidí nepřiliš valný. „Odvykly klení a neslušným řečem, naučily se jakési jemnosti, Pán Bůh není v mé dílně tak urážen; některé začaly plnit povinnosti sv. víry, tu a tam některá nechala hříšných schůzek...“ I když nebylo lze říci, že tam, kde byla ona, zůstaly v duších lilie, něčeho přece dosáhla.

Obětavost... Jak nedostatečně se i po té stránce přemnoží znají, jak nehorázně velmi sami sebe klamou! „Jenom tam se dá apoštolovsky působit...“ Tam ho to táhne.. ale co ho tam táhne! Vyhne se tím méně příjemným pracím doma, má

tam větší pohodlí a lepší stůl; ale je-li třeba nějakou oběť přinést, vymkne se jí milý apoštol obratněji než úhoř z tvé ruky. Jiný... Pracuje neúnavně... protože ho právě tato práce těší! Jinému by byla obětí, není však jemu! Pohodlí, smyslnost, potěšení jistého druhu.

Čtvrtá podmínka, aby se ti dostalo požehnání nebes: **pokora**. Věz a pamatuj, že Pán není na tebe odkázán a a že si může i z kamení vzbudit syny Abrahamovy. Sv. Pavel je nám toho dokladem; scéna u Damašku se opakuje dodnes! Berghoff vypravuje, jak dělník, někdejší trestanec, se stal apoštolem v továrně. Řeči proti víře umlkly, věřící dělníci se vzmužili a odložili nemístnou bázeň.

Jak poznám pokorného apoštola? Podle toho, že nezávidí těm, skrze které Pán ráčí vykonávat pro čest svého jména a pro spásu duší více než skrze něho; jest srozuměn i s podřadným místem v jeho království, věnuje se i **drobné práci**, která jest vlastně údělem každého apoštola Kristova. Není každý povolán k dílu tak imposantnímu jako František z Assisi nebo Ignác, aby skrze něho tak jako skrze tyto Pán zachytil v pádu bortící se budovu církve, ani k akci tak veliké jako Jan Bosko, který vysílal celé voje misionářů za moře. Ostatně i tito mužové začali drobnou prací, a největší apoštolský genius všech dob, sv. Pavel, se věnoval drobné práci; od města k městu, od synagogy k synagoze, kázal obyčejně nevelkému hloučku; teprve souhrn jeho drobných výkonů tvoří velkolepé dílo, nad kterým věky žasnou. Mohutné dílo některých řádů jest právě tak výsledek drobné práce jednotlivců, tisíců a tisíců dělníků na vinici Páně. Kdyby každý z nás přinesl do společné pokladny našeho Krále aspoň haléřek, jak velký kapitál by z nich za půl století vzrostl!

Apoštolé Kristův, zamiluj si a měj rád drobnou práci! Pro dělníka Kristova neplatí heslo: „Bud' César nebo nic“— bud'to budu první nebo toho nechám, bud'to okázalé do očí bijící činy nebo složím ruce v klín. To jest mor všeho apoštolátu! Naši národní buditelé jen drobnou prací zachránili národ před zhynutím, zatím co ministři vyšší politikou jej přivedli na kraj hrobu. Dětské besídky, družinky, škola, exercicie, lože nemocných, které musíš sám vyhledávat, jak činí vincenciáni, to jest pole apoštolské působnosti. „Světlo chcem víry nést do měst i do polí, do ulic, továren, do rodin, do školy...“ To nedokáže jeden, k tomu je třeba mravenčí píle a vytrvalosti, jakož i spojení sil k jednomu cíli, jak můžeš vidět na včelkách v úlu. „Do měst i do polí, do ulic továren, do rodin, do školy...“ To jsou věci, o kterých noviny se široce rozepisovat nebudou, pro které ti dav tleskat nebude, ty budou vedeny jen v nebeských účtech!

Nezamítáme velkolepé manifestace pro Krista, kongresy a jim podobné veřejné projevy. I ti, kteří je pořádají, je konají pro Krista. Ale bez drobné práce by jich nebylo! Vysoký církevní hodnostář, plavící se r. 1910 k eucharistickému kongresu v kanadském Montrealu, mi vypravoval, jak na lodi navazoval styky s církevními knížaty, rokuje s nimi o tom a o onom. Na lodi byl též člen našeho řádu; nemeškaje sestoupil do podpalubí a začal misionářovat námořníky; někteří z nich nebyli celá léta u sv. svátostí, jedni z netečnosti, jiní z nemožnosti. Všecko mužstvo dostal k sv. zpovědi, načez pro ně sloužena mše sv.... mnozí jí nebyli přítomni od doby, kdy jako hoši vstoupili na loď! Nikdo nebude tvrdit, že onen prostý řeholník stál v dokonalosti výše než přítomní hodnostáři; ale jisto jest, že postřehl, co nepostřehli oni — příležitost k apoštolování!

Drobná práce... Student pohne otce, aby propustil z velkostatku všechny rozvedené, žijící v novém nedovoleném svazku, civilně oddaným „vyběhá“ listiny nutné k uzavření církevního sňatku. Jinde dáma prolézá chatrče chudých a skutky charity pohne kdekoho k účasti na misii. Guarinoni, lékař Ferdinanda II., vystupuje s námahou do tyrolských sa-laši, aby dětem vykládal katechismus. Atd. atd.

Pokorný nedůvěřuje sobě, očekává všecko shůry, a vyprošuje si odtamtud milost k svým pracem — pátá podmínka zdárného apoštolování. Rytíř Kristův jest mužem m o d l i t b y, a modlitbu provází pokáním. Snad jsi slyšel o lutyšské apoštolce dělnictva, Marketě Lekeuxové, kterou její bratr, autor jejího životopisu, učinil miláčkem všech. Tato dívčina, chystajíc se k útoku na nějakou baštu, o jejíž dobytí se jiní marně namáhali, věnovala tři dny modlitbě a pokání, a pak teprve přikročila k práci ve jménu a s pomocí Páně.

Tak jednali všichni velcí misionáři, tak jednají i dnes ti, kteří dobývají duše. S radostí čtu a s radostí vyhovím prosbám tohoto druhu: „Pokouším se zachránit ubohou duší... nadějnou duší... svedenou duší... prosím pomozte modlitbou...“ Není příčinou našich neúspěchů, že se spoléháme jedině na své síly a svou dovednost, a zapomináme Pána prosit? Božský Učitel pravil apoštolům, že ze spárů satana nelze duše dostat jinak leč modlitbou a pokáním. (Mar 9. 28) Apoštol, který se modlí, osvědčuje: „Jsem jenom nástrojem v tvých rukou, račiž mne užít za nástroj své milosti...“ „Taková prosba jest projevem pokory, a pokora svolává na naše práce požehnání nebes, udržuje naše spojení s Bohem, nezbytné, abychom byli s c h o p n ý m i nástroji v rukou Vykupitelových. Modlitba musí jít ruku v ruce s pokáním; ka-

jíci skutky jí musí podporovat a dodávat našim prosbám účinnosti. „Já posvěcuji sám sebe za ně“, praví Pán ve velekněžské modlitbě, mluvě o svých učednících. (Jn 17. 19)

Božský misionář uprostřed svých prací si občas vyhledal místo i chvíli, aby se věnoval jedině nebeskému Otci. Tak činil i sv. Pavel, tak všichni velcí misionáři, tak i milá Markétka, o které již byla řeč. Lokomotiva musí čas od času nabrat vody, na oheň se musí přikládat materiál, a ty, jenž bližnímu tolik dáváš, poznáš brzo, že už nemáš z čeho dávat. Kromě obvyklé denní modlitby jest nezbytná občasná duchovní obnova. Někdo tomu věnuje každé sobotní odpoledne, jiný si vyhlédne jinou dobu; bez ní bys brzo byl jako měď' zvučící, jako stroj, kterému došla pára, jako shořelé kadidlo nebo růže, z které všecka vůně již nadobro vyprchala. Když se bez občasného ponoření v Boha neobešli světci, jak by ses bez něho obešel ty!

Toužíš po apoštolování i ty? Někoho obdařil Pán vzácnými schopnostmi k úřadu apoštola, jest pro něj jakoby stvořený, jemu jde vše tak hravě jako virtuosovi, když sáhne do kláves; žádný falešný zásah... s jistotou, která jest si vědoma cíle, se pohybují ruce po klávesnici. Co by dal za takovou milost apoštol, který jest kolikrát bezradný, nevěda, jak do toho! Ale věřil bys, že uvedená Marketa Lekeuxová s počátku byla též bezradná? První pokusy dopadly žalostně! Ale vytrvalost s modlitbou spojená překonala všechny obtíže. Tato dívčina upírala zrak ke křesťanům v katakombách; jak získávali tehdy jiné pro Krista? Skutky lásky! Charita, toť jeden z nejjistějších prostředků, kterými si razit cestu k srdcím. Viz sestry Těšitelky a jiné misionářky, které svou záslužnou a obětavou činností rozvíjejí na periferiích našich velkoměst! Skutky lásky dobudou srdce, Kristu někdy cizí, jindy odcizená, ba i zatvrzelá; je-li srdce získáno, otevře snadno bránu, jestliže na ni konečně božský Poutník zaklepe. Sestra mu připravila cestu, sestra ho do srdce uvedla. Kolikrát já na počátku svého kněžského působení jsem byl přiveden k loži takových zbloudilých a skoro již ztracených horlivými apoštolky! Když jsem po vykonané povinnosti odcházel, dal jsem si nejednou otázku: „Na kom spočívá oko božského Pastýře s větším zalíbením? Já vykonal jen svou povinnost, za chvíli jsem byl hotov; tito a tyto konali vše dobrovolně a stálo je to kolik dní práce, návštěv, obětí...“

Marné všecko tvé úsilí, nezískáš-li si napřed srdce. Ve velkoměstě leží v bídě na slámě stará žena. Živila se podomním obchodem... Ta měla jistě velmi „pohnutý“ život za sebou! Teď opuštěna umírá. Jedna dívčina se dovídá, že je s ní zle; přijde, uklidí, zatopí, přinese jí jíst... „Jak se

vám za to všechno odvděčím?“ „Chcete-li mi udělat radost, přijměte sv. svátosti, zavolám vám kněze...“ (Hoffnung 1928.) Asi v sedmém roce mého kněžství to bylo. Na církevním ústavě pro vzdělání učitelek studovalo několik dívek, nadějných duší... kdyby nebyly bez víry! Sestra je ke mně poslala, vyvrátil jsem všechny jejich námitky, vysvětlil jim, co chtěly, a odešly takové, jaké přišly. Po šesti týdnech tu byly zase, tentokrát si mne daly zavolat do kostela, já je vidím klečēt u zpovědnice, pohřížené v modlitbu. První mi řekla jménem ostatních: „Byla jsem nedávno u vás, bez víry, dnes přicházím s pevnou vírou...“ Že jsem je neobrátil já, bylo mi jasno již předem; jak tedy k tomu došlo? Tází se jí po sv. zpovědi. „Sestřička N. se mnou o těch věcech hovořovala...“ Jistě ne tak učeně a hluboce jako já! Ale získala jejich srdce, a jsem jist, že se za ně i modlila.

Připojuji ještě jeden obrázek z pracovních táborů. R. 1944, naše česká dívčina... V táboře spolu s Češkami zástupy hochů, mladých příslušníků zemí Němci zabraných, a Češky věnovaly každou volnou chvíli jim. Každého večera a každou neděli tábor prázdný, dívky s chlapci v tančárnách. „Já jsem zůstávala sama... Jednou v neděli ráno se mne táží, kam míním jít; řekla jsem, že na mši svatou. Žádná se mi proto nevysmívala, ale ani mne žádná nenásledovala. Jen jedna se pak ke mně přitočila a řekla mi šeptem, že by šla se mnou... bázlivé duše, jichž následovat nesmíme, ale jichž se musíme ujmout, když nám je Prozřetelnost pošle. Potřebují oprít se o pevný sloup, sice zmizí ve víru... Chodily jsme spolu, upravily jsme si oltářík a před ním konaly soukromé pobožnosti, když tábor se vyprázdnil. V měsíci máji se k nám začaly přidružovat ponenáhu i jiné, jedna, druhá, třetí, naše májová pobožnost je vábila víc než tančárna, modlily se a zpívaly s námi, poslechly si i malé duchovní čtení. Já u stroje do hukotu transmisí a divých kol šeptala bez ustání krátké pozdravy Královně máje a krátké prosby k Duchu svatému, Duchu moudrosti, rady a síly. Veni sancte Spiritus... Takto jsem konečně pomocí nebes dospěla tak daleko, že jsem si mohla troufat zmínku o sv. zpovědi. Některé nebyly už sedm, osm let... Připravovala jsem je, konala s nimi společné zpytování svědomí... V předvečer vyhlédnutí dne došlo k dojemnému výjevu. Vzpomínaly na to, jak s počátku jedna druhé život o překot ztrpčovala, a bez vybidnutí se vzájemně odprošovaly. Pak do náručí Ježíšova... Šly jsme společně, a po návratu od svatostánku jsme si vystrojily malou hostinu; každá ze svých pokladů přinesla, co měla. Hochům bylo divno, že skoro všechny české dívky je ‚opustily‘, ani jednu již v tančárnách nevidět; nepřišli na to,

odkud ta změna. Já jsem pak brzo potom musila z tábora odejít, ale dívky vytrvaly, a den před tím, než byl srovnán se zemí, zvláštním řízením nebes uprchly do bezpečí; teď jsou všechny ve své vlasti, věrný Kristu a víře v něho...“

Od r. 1937 se šíří po Moravě i Slovensku úcta k Pražskému Jezulátku. Jedna intronisace za druhou, ponejvíce ve venkovských kostelích. Děti se učí milovat Ježíška, shromazďují se u jeho milostné sošky, přistupují k sv. svátostem... Čí je to dílo? Chovanek jednoho kláštera! Nikým nevybídnutý začaly šířit krásnou pobožnost, kterou poznaly a sobě oblíbily v klášterních zdech. Bez nich by byla zůstala omezena na klášterní kapli. „Sami světlo máme, bližnímu je dáme...“ Umožnit bližnímu účast na štěstí, kterého se dostalo nám! Tak si počínají exercitanti. Sami blahého požehnání duchovní samoty zakusili, a láska je nutká, aby to štěstí umožnili i jiným. Přivést jich co nejvíce ke zřídům Spasitelovým, ke zdrojům spásy... Jaký rozdíl mezi nimi a mezi pohanskými filosofy, kteří svou „moudrost“ skrývali před nevzdělanými! Slunko rozlévá světlo na všechny, božský Učitel přinesl pravdu všem bez rozdílu; jen falešná pravda se prohlašuje za majetek „zasvěcenců“, přijímajíc za své slovo pohanského básníka: „Bídým lidem tím pohrdám...“ (Horác.) Milovník a Spasitel duší mluvil jinak! „Chudým je zvěstováno evangelium...“ (Lk 7. 22)

Nemohli bychom se po této stránce něčemu přiučit od nepřátel? Co platno naříkat na jisté protestantské instituce, že nám „odvádějí lidi“, kdyžtě jednáme tak, jak čteme v listě sv. Jakuba: „Řeknete nuznému bratru: ‚Jdi v pokoji, ohřej se a najež se, a nedáte mu, co potřebuje...‘“ (2. 16) Hladový se táhne tam, kde najde srdce i ruku otevřenou, a není-li ve víře skálopevný — jakože není — pak mluví jako ona Moabka: „Tvůj Bůh jest i mým Bohem, tvůj lid lidem mým.“ (R 1. 16) Jiný příklad. Muž se vrací z nemocnice od manželky na smrt nemocné; ve vlaku si všimne důstojník jeho sklíčené tváře, dá se s ním do řeči, těší ho, obrátí hovor na pole náboženské, k Bohu, odkud pramení veškerá útěcha, vtiskne mu do rukou jakousi knížku. „Tam najdete balzám na své rány...“ Kniha, která měla cíl získat čtoucího pro jakousi bezvýznamnou sektu! Tak jednají apoštolové bludu; a my, apoštolové věčné Pravdy? My bychom neměli tolik obětavosti pro svého Krále, co oni pro svůj blud?

Co tě má a může povzbuzovat k práci? L á s k a k d u š í m ! Proč vlastně Pius XI. tolik zdůrazňoval laický apoštolát? Protože se laik dostane velmi často tam, kam jest služebníku oltáře přístup docela uzavřen. I v minulosti tomu tak bývalo! P. Schmidt vypravuje ve čtvrtém díle Dějin české

provincie T. J., že v olomoucké koleji řádové bylo r. 1635 tolik sodálů, že kaple nestačila a že musili být rozděleni ve dvě skupiny. Tito studenti apoštovali velmi horlivě! Každou neděli a svátek se mladí ctitelé sv. Panny rozjeli do kraje; jedni sháněli kněžím mládež ke katechismu, starší si troufali víc a katechisovali v okolních vesničkách sami, a všichni povzbudili svým příkladem i členy jiných řádových kolejí, aby byli podobně nápomocni kněžím v práci o záchraně zanedbaných. V Mexiku totéž činily sodálky. (Str. 415.) Shromáždřovaly děti a připravovaly k prvnímu sv. přijímání, které bývalo slaveno ve svátek Zvěstování Panny Marie. Den předtím je obdařily šatem, vyprošeným na zbožných věřících — i to jest apoštolát, prosit pro jiného! Po sv. přijímání je pohostily a obdarovaly modlicími knížkami, odpoledne byla obnova křestního slibu. Jak tato, tak i dopolední slavnost dojala kdekoho — byla to manifestace hodná dítek mariánských.

Sami světlo máme, bližnímu je dáme... Jak odporný vůči tomuto vznešenému idealismu egoistický výrok následovníků Kainových: „Co mi do mého bratra? Jsem já jeho placeným strážcem?“ V portugalském Kongu byl před lety v misijní škole hošík z kmene Nzobe. Pokřtěn na jméno Viktor, po čase od rodičů odvolán, přese všechny prosby. Nic naplat, musí domů... První pokřtěné dítě v kmenu, jenž dotud odpíral všem pokusům a všemu úsilí misionářů. Hošík obrátil napřed dva hochy a 11 dívek ze svého příbuzenstva, načež je přivedl o vánocích na misijní stanici ke křtu; za několik měsíců potom žádalo o svatý křest 60 členů kmene, věku 18 až 20 let...

Děti v apoštolských službách... Za hrůzovlády Callesovy v Mexiku, kdy kostely zavřeny a kněží dílem uvěznění, dílem pobiti, dílem skryti, pokud nebyli vypověděni ze země — vše pod záminkou svobody! — nebylo nikoho, kdo by umírajícím přinesl andělský chléb. V městečku La Reines se k tomu nabídl 11 letý hošík, sirotek, synovec kněze Josefa Aja, téhož jména jako strýc. V zemi svobody byl tehdy bez procesu odstřelen každý, kdo přijal sv. svátosti; hošík věděl, že dává v sázku život, ale nedbal toho. Den co den spěchal s velebnou Svátostí k nemocným — ulicemi, které se jen hemžily rudými vojáky, slídicími po každém věrném Kristově! Přišel do domu položil schránku s andělským pokrmem na stůl, připravil vše, čeho bylo třeba, a po krátké modlitbě a vzbuzení lítosti podal nemocnému tělo Páně. Na 1500 přijímání zjednal takto těm, kteří by jinak musili na věčnost bez eucharistické posily a útěchy. Jinde konaly tytéž služby dívky, volené proto, že děvčátka byla ještě méně ná-

padná než hoši. Do žalářů odsouzeným na smrt, skrytým řeholním sestrám, věřícím, kteří nemohli do úkrytu, kde kněz potají sloužil hloučku věřících mši sv. (Hlas, noviny katolických Čechů v St. Louis.) Mně vypravoval kněz našeho řádu o svém bratru školákovi, jenž po r. 1918 vyběhl pokaždé před zvoněním spolužáky, aby spolu s ním vykonali modlitbu. Bylo to na moravském Slovácku v X. „Svobodomyšlný“ a ovšem i svobodomyšlný učitel ho pokaždé obdařil fackou, kdykoli na to přišel. „Snesl jsem jednu, snesu i další...“ Deutl v Příkladech (II. díl) vypravuje o lékaři, který neustále při sobě nosil křížek a s nemocnými vždy vzbuzoval dokonalou lítost. Kde se tomu naučil? V Australii r. 1901. Čtyři hoši 11—14 letí se vydali na lov veverek s pistolemi, jeden při tom ze žertu namířil na druhá, rána vyšla, a 14 letý Davies leží smrtelně zraněn na zemi. Jeho 12 letý bratr Morris k němu pokleká: „Vzbud’ dokonalou lítost!“ „Pomoz mi!“ Předřikává mu formuli, umírající ji opakuje, pak ho obejmě, políbí a prosí, aby jeho jménem políbil otce i matku, a odpouštěje nešťastnému druhu vydechl v objetí bratrově duši. Děti jsou našimi učiteli — —

K apoštolským pracím se vyzbroj trpělivostí a připrav se na trpké chvíle. Trpělivostí... Tu musí mít matka s nemocným dítětem, vychovatel s nechápavým svěřencem, vynálezce při nezdařených stále opakovaných pokusech; apoštol je tím vším najednou! Jen trpělivost a vytrvalost vede mnohdy k cíli. Vytrvalá práce pro Krista a pro duše... Laický apoštol Fiorovich v Beyrutě († 1898) říkával, když se někdy večer vracival zemdlený domů: „Pro duše se musíme učit potit i krev...“

Trpké chvíle... Především tě upozorňuji, aby sis je nezavinil sám, nevčasnou horlivostí a nediskretností. Přečti si, co o tom psáno na str. 249 a 166. Kolik já sám znal duchovních správců, kteří měli vůli i snahu co nejlepší, a nepořídili nic, spíše jen pokazili, co dobrého ještě bylo, a to jen proto, že tento dar jim chyběl! Neměli diskretnosti, mluvili v nečas a jednali v nevhod, napomínali, kdy bylo radno prozatím přehlédnout, bez rozmyšlení se odhodlali k činu, kdy bylo radno posečkat, užili přísnosti, kde by byli více pořídili vlídnosti, a omezili se na mírná slova, kde byla žádoucí ráznost. Necháпали, že při svatbě není vhodná příležitostk tomu, k čemu nad hrobem, že s dospělým nutno jednat jinak než se školákem a se zbloudilým jinak než s tím, kdo jest ve víře utvrzen. Neměli zřetele na situaci, na povahu, na sympatie nebo nesympatie, plni nedočkavosti chtěli zlo rázem zlomit, zatím co vyžadovalo dlouhého a ponaáhlého léčení, a jindy, kdy jen okamžitý zákrok mohl prospět, váhali a odkládali.

Proto všechny jejich snahy se minuly cíle a končily neúspěchem. Učeně bychom to mohli nazvat psychologií a poštolátu. I apoštol musí prosit Ducha sv. za dar rady, snad více než kdokoli jiný; dar rady, který ti ukáže, co v daném okamžiku jest jediné radné a prozřetelné, co jediné dává naději v úspěch a co vede k cíli. Prosit, nejen všeobecně den co den za tento velký dar Ducha sv., prosit za něj i v jednotlivých případech, než začneš rozestírat síť, do které chceš právě tuto rybičku lapit. Nediskrétnost by ti ztrpčila veškeren apoštolát!

Ale odezíraje od nedostatku této vlastnosti, apoštolu nezbytné, na trpké chvíle musíš být připraven vždy. Nemysli, že budeš klidit vděk a uznání — kolikrát ani od těch, které jsi ke Kristu přivedl! Což teprv od jiných! Každoročně slyšíš o druhé neděli v předpoští úryvek epištoly, kde sv. Pavel vypočítává všechny trny, co mu jich jeho poslání na cestu sypalo. „Práce nad hlavu, v žaláři bezpočtukrát, ran jsem dostal nad míru, v nebezpečí smrti častokrát, pětkrát mrskán, třikrát bičován, jednou kamenován, třikrát na moři jsem tonul, den a noc zmítán na vlnách bouří, bez ustání na cestách, a při tom plno nebezpečí na řekách, nebezpečí od lupičů, nebezpečí od vlastního lidu, nebezpečí od nevěřících, nebezpečí v městech, nebezpečí na poušti, nebezpečí na moři, nebezpečí od falešných bratří, k tomu dřina a obtíže všeho druhu, bezesné noci, hlad a žízeň, zima a nedostatek oděvu. Nehledě k ostatnímu spočívá na mně starost o všechny církevní obce...“ (2 Kor 11. 23 nn) Apoštol jest skutečně obětovaný... sebeobětovaný, zasvětil sám sebe dobrovolně svaté věci Kristově... V jaké naději? Na zemi nemůže a nesmí čekat nic „Já budu jedinou odměnou tvou“, pravi mu milovník duší. (Gn 15. 1)

Zase ti uvedu několik příkladů ze života dětí, co jsem jich za svého působení nasbíral. Dívka 10 letá, od neznaboha otce vždy zbíta, kdykoli zvěděl, že byla přítomna nejsv. oběti nebo jen vešla do kostela. Hošík 11 letý, v rodině, která celá odpadla, nucen bitím, hladem, trýzněním všeho druhu, aby se zřekl Krista jako ostatní. V K. u Poděbrad učitel, příslušník nové sekty, po r. 1920; ten člověk katolické děti, které byly v menšině, týral, bil, špatné známky z prospěchu i z mravného chování dával. V H. v jihovýchodních Čechách katolické děti ve škole, taktéž v menšině, snášely skutečné martyrium od spolužáků, patřících taktéž k nové sektě, výsměch, rány, kdejaké příkoří. A ty by ses bál každého zavnutí větru? Apoštolát není hračkou ani zábavou!

V městě Alexandra v Transvaalu si postavili katolíci kostel. Chudičky... Jak jej vyzdobit? Řeholní sestra, učitelka v mi-

sijní škole, řekla dětem, že viděla v Johannesburku u židovského obchodníka šest pěkných měděných váz; ale kde vzít 600 franků? Děti se rozhodly: „Pořídíme...“ Začaly na ně mezi spolužáky sbírat, a děti všech vyznání, katolické, protestantské, pohanské jim dávaly drobné mince, až za několik měsíců bylo 600 franků pohromadě. Ale vážilo to 60 kg! Dvě nejsilnější sestry nesou břímě k židovi, ten se samozřejmě diví, že mu platí v samých drobných, dá si vypravovat celou historii a přidává jim pak sám ještě dvě vázy.

Dívčina, kterou jsem dobře znal, mi vypravovala dějiny svého dětství. „Když jsem si s bratrem hrávala na schovávanou a já se nechtěla v úkrytu prozradit, stačilo vzpomenout si na trpícího Spasitele, a jistě jsem se nedala do smíchu. Modlívала jsem se často i mezi dnem a ráda s Pánem Bohem hovořovala. S radostí jsem se vzdala i své nejmilejší panenky, pro chudobné dítě. Jako děti jsme oba viděli v mamince souhrn ctností. U stolu stačil jediný pohled, nebylo třeba domluvy, tím méně trestu. Příbuzní se divili a říkali o bratrovi, že prý to ani není kluk. Když mu byly čtyři roky, přišel si pro mne jednou do školy, jak by se nechumelilo. Chodila jsem do první třídy.“ Učitelka se ptá, kde má tatínka. „On se stydí, zůstal dole.“ Vykládal jí, že bude chodit do školy s děvčátky, ne s kluky, aby prý se nezkazil. „Po první sv. zpovědi jsem si opsala krasopisně zpovědní pobožnost do sešitu... bolavým prstem, abych přinesla oběť. Když jsme po prázdninách jeli z letního bytu do P., pašoval jej bratr pod šatem, aby ho rodiče neobjevili. Tehdy jsme již začali pociťovat, že máme nevěřící rodiče. Proč se nikdy nemodlí? Proč nezavádí o kostel? Přec jim času nechybí! Tím začala klesat naše úcta k nim, nemohli jsme v nich vidět ideál ctností, nemohli jsme jich už ve všem naslovo poslouchat. Začali jsme se modlit za jejich obrácení, a pro sebe za život svatý, bezhříšný, za milost častého svatého přijímání; tu modlitbu složil bratr naší tajnou abecedou. K sv. zpovědi jsme se připravovali spolu, příprava obyčejně skončila vzájemným odprošením a slibem, že už se nebudeme hádat. Nikdy se nepral, jen jednou, a to k vůli mně. Já měla chuť změřit své síly na chlapci ze sousedství, nechtěla jsem však sama začít, proto jsem navedla bratra, aby se do něho pustil, že je to žid, a já že mu pomohu; ale když jsem zasáhla, prohlásil onen hoch, že se s holkou prát nebude... Pak přišla nemoc; zdráva jsem šla ráno do školy, se strašnými bolestmi jsem se vrátila. Kostížer... Těžké bolestné operace, bolestné týdny a měsíce; bylo mi tehdy devět let. Nemyslíla jsem, že se kdy uzdravím, těšila jsem se jen na okamžik, kdy už nebudu mít takových bolestí. Co na tom, že nebudu už nikdy

moci běhat, že nebudu moci na naši vilu v T., že nebudu moci chodit ani do školy! Každý večer jsem se dlouho modlila, prosila Pána, aby skončil mé utrpení, ale jen je-li to jeho vůle. Zrodilo se ve mně odhodlání, že své utrpení ponesu sama. Zakousla jsem se někdy do kapesníku, abych potlačila výkřik nebo sten, za noc jsem někdy rozkousala tři kapesníky, abych nevzbudila maminku a nezpůsobila jí zármutek; spávala totiž v nemocnici se mnou v témže pokoji. Smávala jsem se, když mi bylo nejtrudněji, jen abych zastřela svou bolest. Půl roku trvalo mé utrpení; naši reptávali, že Pán Bůh na mne tak nesnesitelný kříž seslal, ale já jsem se proti tomu ohradila; vzpomínám, že mi tehdy pro tu mou ‚promluvu‘ prorokovali, že ze mne bude řečník. (Byla to dívka zamlklá, nebylo lze z ní slova dostat!) Konečně jsem se začala zotavovat. Naplňovalo mne to nesmírnou radostí a vděkem jak k Bohu, tak ke každému, kdo mi jen trochu posloužil. Žádala jsem občas za sv. přijímání. Když už jsem se mohla postavit na nohy, chodívala jsem často s bratrem do nemocniční kaple. Tehdy došlo mezi námi a rodiči k prvnímu nedorozumění, že prý jsme přehnaně zbožní. Jednou po takové návštěvě velebné Svátosti našel bratr na svém stolku lístek, že za trest nesmí na návštěvu k... Nedělal si z toho zhoľa nic, modlitba u svátostného Spasitele mu za to stála, a já jsem své sympatie s ním projevila tím, že jsem lístek shodila na zem. Tehdy jsme začali i ‚utíkat‘, s počátku s pocitem bázně, potom s kuráží vždy větší. V nestřeženém okamžiku z nemocniční zahrady do vedlejšího chrámu, do sakristie, kde nás nepříliš vlídně vítal mrzutý frater, požádali jsme za sv. zpověď a sv. přijímání, a než se kdo nadál, byli jsme zase v nemocnici. Tak jsme začali potají chodit ke stolu Páně. Zklámání s nepřikladným p. Y. nám nadšení nepřidalo, ale u sv. * * * jsme zase našli, co jsme potřebovali a hledali. Ostatní víte...“

Ovšemže vím. Právě mne si dávali volat, když chtěli sv. přijímání. Když se dívčina uzdravila a začala zase chodit do školy, dělali to tak, že jeden den snídal bratříček za sestřičku, ona lačná do školy, a v přestávce v 10 nebo v 11 hodin si odběhla pro sv. přijímání. Druhého dne se úlohy vyměnily, lačný šel do školy on. Měli totiž svůj pokojík, služebná jim snídání přinesla, a pak prázdné šálky odnesla; ani ona netušila, co se v pokojíku děje. Apoštolovat začala tato dívčina už na gymnasiu. Nemohu říci, že by byla měla zvlášť uspokojivé úspěchy, ale její dobrá vůle, vytrvalá a neúnavná snaha se nedala odstrašit ničím, ani nezdarem. Co domluv, finančních obětí, pochůzek, vyjednávání někdy stálo ji i jejího bratra, aby zachráněna duše, která byla v nebezpe-

čí. Vyhledat ohrožené služebné dívce jiné místo, třeba na druhém konci republiky, dát do pořádku neplatný sňatek, zjednat viklajícím účast na exerciciích, to byly apoštolské práce studujících sourozenců. A pak měli stále v evidenci ty, které zachránili; dopisy, které mi posílala, nejednaly o jiném leč o „jejich“ duších; prosba o pomoc modlitbou, dotaz, kdy pro kterou budou vhodné exercicie, jakou četbu dát té neb oné, jak ji poučit, jak to neb ono vysvětlit, jak ji odvrátit od zábav pochybné ceny, zda u této dalších pokusů nechat či pokračovat...

„Světlem svět zanítit! Kdyby v nás haslo snad, k Marii půjdeme, bude pak znovu plát. Život Spasiteli zasvětime celý... Láskou svět zanítit! V srdcích by kraloval jedině králů Král, chceme svět zanítit!“

46. V zemi chrysantem.

Chrysantema, „kiku“, národní květina Japonců, velkých plných květů nejživějších barev. Čítá se přes tisíc odrůd, a v Japonsku, v „zemi radosti“, jak ji svorně cestovatelé nazývají, se s touto květinou provozuje vpravdě kult; jest slavena výstavami a svátky, pojali ji do říšského znaku, zdobí jí zahrady a domy. Sotva však jest známo, že tato šlechtična v říši květin má v Evropě příbuzné, chudé sice, ale přec i na nich, aspoň na některých, jest poněkud patrné, že mají vznešené příbuzenstvo. Naše kopretina, „velká sedmikráska“, v době rozkvětu pravá ozdoba našich lučin, nebo „koření matky Boží“ (*Chrysanthemum balsamitum*), květina vydávající silné aroma a proto co koření a lék zvláště na východě a v jihoevropských krajích oblíbená, ba i naše milé podzimní astry patří k příbuzenstvu této květiny radosti. Někteří příbuzní se bohužel zvrhli a nedělají své japonské sestřenici nikterak čest. Řimbaba i jiné byliny, odporně páchnoucí, na jihu Evropy protivný plevel, v obilních polích až příliš hojně se vyskytující; usušeny a rozemlety na prášek omamují a usmrcují drobný hmyz, takže se jich skutečně užívá k hubení hmyzu. Japonská chrysantema, symbol radostného jara života.

Mládí, doba radosti; mladost, radost... „Raduj se, jinochu, ve dnech mladosti své.“ (Sir 11. 9) Každý kvítek nám může být symbolem radosti; konvalinka, májový kvítek, zvonek, který spolu s ní „vyzvání nám přichod Kněžny máje“, nebo jiné kvítky stále zelené a nikdy nevadnoucí — imortelky, květinčky, které ani sušené nepozbývají barvy a svěžesti. Ale jako jsou různé druhy velké rodiny chrysantem, jsou i

přerozmanité radosti, od nejušlechtilejších, které ducha osvěžují a povznášejí, právě to dcery nebes, až k takovým, které nejsou jména radosti vůbec hodny, které duši táhnou do prachu a dýmu, dcery pekla a pomocnice satanovy; řimbaba — —

A) Čistá radost.

R a d o s t . . . Ale což není nábožnost pokládána za zapřísáhlou nepřítelku vší radosti? Jakž by ne! Podle běžného mínění nelze ty dvě věci sjednotit; člověk nábožný bývá pokládán za škarohlída, který sobě radosti nepřeje a jiným ji zakazuje. Přehnaní asketové přispěli k tomuto názoru, jako by radost byla navždy vykázána z života vpravdě věřícího křesťana. To jest blud, zhoubná jansenistická morálka, vidoucí v Bohu tvrdého nepřístupného pána, před nímž se musí tvor chvět. To není duch Kristův ani jeho církve, to jest duch Kalvínův, za jehož vlády byla Ženeva jako zakleté město, chmurná jako Hádovo podsvětí (Hádes, řecký bůh), kde nebylo žádné radosti, kde žádný úsměv, žádný paprsek světla, kde jenom stíny, hrůza a noc.

Pohanům se nedivíme. O dobrotivém Otci na nebi nevědí nic, a nadto jsou sužováni neustálým strachem před zloduchy, kteří podle jejich víry na ně číhají každým krokem a které nutno smířovat obětmi, aby tak učinění neškodnými. V pohádkově krásných tropických krajích žijí ubozí stále v samých úzkostech. Stačí vstoupit do stanu některého kouzelníka na Kongu; jak odporne a hrůzně vypadají fetiši (bůžkové), postavení kolem dokola! Nebo v Indii. Misionář pozoruje dospívající dívku; zastavuje se v pagodě u sochy krvežiznivé bohyně Kali a nalévá jí v oběť olej do připravené nádoby — mezitím, co daleko na západě nesčetné dívky klečí plné zanícení u oltářů Neposkvrněné Matky Páně. Kdo by se divil, že se mu srdce sevřelo žalem! Jiný misionář sděluje, že v Číně lze rozeznat křesťana od pohana okamžitě — podle výrazu tváře. V Quo vadis se dočítáme čehosi podobného, a právě tak v Ireně. Svatá radost, svatý klid, jež vlévá jedině radostná víra v pravého Boha . . .

N á b o ž e n s t v í K r i s t o v o jest náboženství **r a d o s t i**. Apoštol národů počítá radost mezi plody Ducha sv. (Gal 5. 22), a jinde píše: „Radujte se, buďte dokonalí, svorní a mírumilovní (2 Kor 13. 11), vždycky se radujte a bez ustání se modlete (1 Sol 5. 16), radujte se v Pánu (Fil 3. 1), radujte se v Pánu vždycky, opět pravím, radujte se (4. 4), Bůh vás naplní veškerou radostí.“ (Ř 15. 13) Nad jeslickami při příchodu Osvoboditele zvěstovali andělé radost všemu lidu, a naše koledy dýší touto nelíčenou radostí. Se-

ber všecka místa Písma sv., mluvící o radosti; uvil bys z nich velikou kytici. Radost patří k podmínkám duchovního života. Zbožnosti je tím, čím je sluneční teplo přírodě. Zasmušilý vzhled a povaha Eskymáků! Není tam květů, které by je obveselovaly, není tam slunka. Zbožnost bez radosti není pravá, ctnost bez radosti se neudrží, vše jest pouhá formalita, slupka bez jádra, oběti jsou břemena, kajícnost nesnesitelné jho a okovy, a nakonec buďto vši zbožnosti necháme a vrhneme se ve vír náruživosti, jak to učinil Wieland, anebo se tupě vlečeme životem. Ale Kristus Pán chce na nás vidět, že jsme v jeho službě šťastni! Chce vidět kolem sebe radostné tváře! „Kdo Bohu slouží, nemá vyhlížet smutně, ledaže by se dopustil hříchu, a jestliže ses ho skutečně dopustil, vyznej se z něho, a budeš zas vesel.“ (Sv. František z Assisi.) Sv. Filip Nerský pleskl každého svěřence, jenž zasmušile hleděl: „Bud' veselý!“ Chesterson přešel z puritánské sekty do katolické církve, když poznal, že puritánství jest „vrahem veselé staré katolické Anglie.“

Tapír chovaný v zajetí běží ráno, sotva se probudí, k nádržce. Této ranní lázně se nevzdá; nedají-li mu čisté vody, válí se v nejbližší kaluži. Tak jest i s mládeží; nedostane-li se jí radosti čisté, opatří si špinavou, ale bez radosti živa být nemůže. Č i s t á r a d o s t — mám na zřeteli především radost vnitřní, plynoucí z úcty mariánské, eucharistické, z blaha čistého svědomí — — Míním též zábavu, kratochvíli — Radost v Pánu jest síla naše. (Neh 9. 10)

Staří mnichové pěstili vždy kolem kláštera nebo vedle něho zahradu a nazývali ji rájem; tak se těšili z krásné Boží přírody. Ve škole klášterní byla ovšem přísná kázeň; ale mimo ni? „Naši mladí musí ukázat navenek, že jsou uvnitř plni radosti; nepokládám za dobré znamení, tváří-li se novic kysele.“ (Kvardián kláštera La Flède.) Ve středověku slovo „un tristo“ (= smutný) znamenalo špatného člověka. „Žádný zlý není šťastný“, soudil pohanský Říman Juvenál. Nedáš-li v srdci vzejít slunko, nikdy ti radost nepřijde z venku. (Bodenstedt.) V e s e l á m y s l jest prý půl zdraví... a zároveň známka čistého svědomí. Viz jen děti, když si hrají na honěnou; na kolik honů je slyšet veselý křik dovádějící drobotiny! Mezi nimi jistě ani jednoho, jenž by měl svědomí obtížené. Ono zasmušilé děvče opodál, udržující za zády rodičů hříšnou známost, je takové radosti neschopno. „Potůček pod strání do dálky uhání, zdaleka slyšet je veselé bubláni...“ Být jako veverka, čilá, veselá, čistotná; je-li jen trochu snesitelné počasí, hop — skáče s větve na větev, radost na ni se dívat. Nebýt jako jezevec, mrzutý, nevrlý... Byla snad někdy nejsvětější Panna nevlídná nebo rozmrzelá? Ně-

kteřé milé povahy rozšiřují radost jako květ vůni, kdekoli se objeví. K nim patřila beze vší pochyby i sv. Panna. Sv. Jan Berchmans ji v tom následoval tak, že mu říkali žertovně Frater Hilaris (bratr Veselý). František z Assisi, Bernardin Sienský, Filip Nerský, mučedník Tomáš Morus, Jan Bosko, ti všichni patřili k „veselým svatým.“

Pokřtění Keltové měli v každém domě tři věci, meč, harfu a knihu písní. Zpěv — zpřijemňuje práci a činí lehkým břímě dne i horka. Podle svědectví sv. Jeronyma zpívali staří křesťané žalmy v dílně, v kuchyni, v zahradě i na poli, při práci i v době oddechu. Biskup sv. Gerard (11. stol.) na cestách v kterémsi domě nebo hradě slyší o půlnoci zpěv; jde po hlase, a najde služebnou, jež nemohla být se svou prací ve dne hotova; mele ještě mouku ručním mlýnkem — namáhavá práce! — a při tom si zpívá! Jde jen o to, jaké písně pješ. Žel, dnes — — — Mladé matky nedovedou již dětem vypravovat pohádky, naše české pohádky, a mládež nezná milé národní písně, a zná-li přece některé ze školy, nevidět nikterak, že je těší; junáky i děvčata baví jiné „zpěvy.“

Veselá mysl dovede i v utrpení zachovat klid a rovnováhu. Sv. Germána, pasačka, sirotek, od dětství mrzáček, týrána od macechy, předčasně umírá, a přec nikdy se netvářila ztrápeně. Nebud' jako lidé, kteří nalijí pelyňku, kamkoli přijdou, a hledí do světa tak kysele, že by jeden pohled stačil, aby všecko mléko ve sklepě zkysalo. Objevili se ve společnosti, jako když padne moucha do polévky. Jít světem s úsměvem ve tváři! Ale ne s koketním úsměvem; klackovské děvče se mi omlouvá: „Když já se tak ráda směji, já jsem tak veselá . . .“ Radost jest jako kouzelná bylinka z pohádky, prodlužuje život, ale takováto radost? Ta jako bolehlav, který čarodějník nenápadně namíchá do vína, aby otrávil! „Žáby, mloci, ne však rybky v černé tůni jen se brodí; temná hlavo, chmurné čelo, nech si, co se v tobě rodí.“ (W. Müller.) Neprojevuj navenek temné myšlenky, které plodíš, abys nekalil jiným jasný zdroj radosti; nepocházejíť nikterak z nebeských luhů.

Uč se od špačka! Nemá jiného jmění leč ošumělý kabátec, který má právě na sobě, nanejvýš snad budku, kterou mu dobrá ruka z milosrdenství pořídila, ale o veselou mysl se nedá připravit; vykřikuje do světa: „Špačiček pán“, jako by měl miliony. S klidem mudrce se vpraví do všech okolností. Vedle něho sova, klape zobákem a funí, přiblíží-li se někdo; s celým světem je na štíru, samotářka, milovnice tmy, v každém vidí nepřítele a nikdo ji nemá rád. Postrach malých ptáčků; objevili se ve dne, všechno před ní utíká. Sluší jinochovi být jako výr, a dívce být jako ta sova? Kur džunglový . . .

Rozmarné jest dívat se, jak se kohouti perou, až peří lítá, zatím co slepice s kuřátky se v míru potulují mezi kři a stromy. Jeho příbuzní, kurové stepní, ožívují nejpustší kraje. Unavený poutník se bere namáhavě vpřed stepí a pouští, kde sotva smutně se ozývající skřivánek pustinný se mihne vzduchem. Najednou slyší nad hlavou švitoření... Celé hejno těch milých žvatlavých tvorů se nad ním vznáší a vyráží ho svým švitořením. Na každé cestě květy lze najít, nezná však každý věnec z nich uvít. (Grün.) Přehnanými požadavky se mnozí sami nešťastnými činí. (W. Humboldt.)

Skáče žabka po silnici, skáčou žabky dvě.
„Jestli já vás, žabky, chytну, bude s vámi zle!“
„Co my žabky dělat máme; když ten deštík pad?
Lépe hezky přeskakovat, než se urousat.
A nás tady obě chytil nešťastný ten déšť,
a když jednu z nás si chytíš, inu, vem to nešť.“
(Sládek.)

Docela jinak tváří se jiný čtyřnožec.

Kdo z vás viděl pana ježka? Je to ježek ježatý,
moudrá řeč s ním věru těžká, je to mrzout upjatý.
I když slunko do kožichu vesele mu zasvítí,
zakoulí se bez ostychu, nechce na ně patřiti.
Co pak je mu, ježatému, světa vděk a lahoda?
Pohláďte ho, mluvte k němu, on vás ještě pobodá.
Nejraději ve svém šeru nikoho by neviděl.
Mrzout být jak ty, to věru, ježku; bych se zastyděl!
(Týž.)

Oddává-li se mladá duše světobolu, je to zjev rozhodně nezdravý. Děvče píše před školní úlohou do deníku: „Život je tak hořký, raději bych zemřela.“ Nestihne-li tě větší neštěstí v životě než nevíтанá školní úloha!

Ve francouzském Monnais se utopil před lety desíletý hošíček, oznámiv v dopise pozůstalým, že tak učinil, poněvadž mu život přinesl samá zklamání. Jako by omrzlost života a blaseovanost byla známkou vyspělosti! Rytíř truchlivé postavy... Čím to, že mladických sebevrahů přibývá jako hub po dešti? Jeden zkušený pedagog praví: „Příliš brzo poznávají ‚lásku‘ (tedy předčasné milostné plotky, přese všecko, co si slibujete od koedukace!), a pak z prostopášného života.“ Jiný: „Projev vnitřní anarchie, která je podporována nedostatkem sebekázně.“ Tedy vymýtní katolického „zapři sám sebe, přemáhej sebe!“ Kdo tyto imperativy vymýtil? Klidíte, co jste zaseli! „Jest málo dívek, které by nebyly koketovaly se sebevražednými myšlenkami“, doznává o svých svěrenkách jeden z nich. Jedna prý napsala dopisy,

kde se loučí s rodiči, přáteli, družkami, vložila do obálek, napsala adresy a pak vhodila vše do kamen.

Mladiství sebevrazi... dívek více než hochů, citových zhýčkaných dívek... Zajímavá je statistika z Francie. Tam 16-20letých sebevrahů jest pětkrát, ne-li šestkrát více ženatých a vdaných než svobodných. Tedy děti, které se nemohou dočkat manželského ráje, a pak z něho až příliš rychle utíkají. Jiní z marnivosti (aby měla slavný pohřeb), jiní, že se jim dostalo trestu nebo výtky, v Německu 13-16 letí z pesimismu a nechuti k životu! A hlavně, že chybí víra a náboženství, základ mravního a společenského života a podmínka pravé radosti z života. Pesimismus v moderní filosofii ničí pravou radost, jako mráz třešňové květy. Tak málo radosti dnes! A přec všude tolik kratochvílí! Zavítej do města, zajdi si do vesničky, plakát na plakátě ohlašující samé zábavy.

B) Z á b a v a.

Ano, z á b a v y, ale toho druhu, že omámí, uvedou duši v narkosu, ušlechtilou radost z ní vypálí, a pak jí nechají vyprahlou. Radost a požívavost je dvojí! Radost a rozpustilost je také dvojí! Po šesti dnech tělesné práce v začázené továrně nebo duševní práce v zaprášené kanceláři volá tělo i duch po zotavení; ale je třeba počínat si jako pes puštěný od řetězu? Od soboty večer do pondělního rána divý sport. Nezazlívám ti s p o r t, ale věz, že i on je k tomu, aby podpořoval zdraví, abyste osvěženi a ne vysílení tělesně i duševně šli v pondělí po práci. Nezřízenost se mstí i zde. Jeden venkovan tážán, co je sport, odpověděl: „Při čem nemůžeš zlomit vaz, to není sport.“ Bohužel! Tutéž odpověď bys možná dostal i od sportovce. Nesčetné „radosti“ dneška ubíjejí pravou radost. Příležitosti k „radostem“ se vtírají každým krokem, a přec radosti tak málo! Ověncete květy plný pohár, vesele jej vyprázdňte do dna! ((Mat. Claudius.) Mohl ještě dodat: „A s pustým srdcem vraťte se domů.“

Není-li sport vášnivý ani surový nebo nebezpečný, přináší nejeden zisk. Vítězství závisí na souhře všech, což nutí, aby se podřídili kázní a svá osobní přání nebo nápady nestavěli nad zájem celku. Neukázněná fantasie, marnivost nebo svéhlavost jediného může zavinit porážku, a kdo to neuzná, je o tom velmi brzo poučen truchlivou zkušeností, takže nakonec má na vybranou, buď se přizpůsobit celku nebo odejít. Že se tak jinoch učí ctnostem nezbytným v občanském životě, jest očividno. Krom toho organizační duch se spojuje s mladickou bojovností, která zdravým závoděním a veselostí se bez nebezpečí vybíjí. Právil-li jeden moderní autor (Gulick):

„Jinošské hry vymáhají pohanské ctnosti, odvalu, vytrvalost, sebekázeň, udatnost, nadšení, čestnost“, pak nutno slovo „pohanské“ označit za úmyslnou lež, tak jako za omyl nutno prohlásit slovo jiného autora: „Naše lhostejnost, katolická a kartesiánská zároveň, ke všemu, co se týká nicotného těla...“ Prvního bych se otázel, neví-li, že především pro vymáhání sebekázně (sebezáporu) jest katolická víra nenáviděna a odmítána, a druhému bych řekl, že šesté přikázání desatera nikterak nenasvědčuje tomu, že by náboženství Kristovo bylo k tělesné zdatnosti jednotlivce i člověčenstva tak příliš lhostejné.

Hra v míč, která se v rozmanitých formách, vyjímaje kopanou, pěstuje v internátech T. J. a kterou jesuitští misionáři zaváděli u Indiánů i v jiných zámořských misiích, jest zábava ušlechtilá, tělo jí okřeje, shýbáním, natahováním, mírným během se po dlouhém sedění ve školní lavici rozproudí krev, rozšíří hrudník, plíce naberou svěžího vzduchu atd. Ale doporuč starším studentům tuto hru v míč! Vysmějí se ti... Kdepak pro ně míč! Ti raději „chodí“ v přestávce unavenou chůzí starých lidí sem a tam, ruce v kapsách, cigáru v ústech, zevlující do prázdna.. A mimo školu? Míč? Pitky s kamarády nebo schůzky s děvčaty! Alkohol a Venuše, to je dnes jediná „zábava“ a radost dospívající mládeže! Pak nemá hynout a degenerovat tělesně i duševně! Alespoň vy, dívky, se držte této pěkné a zdravé tradiční hry, a jinochům přenechte lyžaření! Sluší jim lépe než vám!

Praví-li Rousseau, že jediná morálka tohoto století jest morálka hry a koulí, nelze leč zařadit jeho výrok do abecedáře frází. Pravdu má potud, že předrevoluční doba byla vskutku prosta vší ušlechtilé radosti a že nesnesitelný tlak daní i jiných břemen dusil všecku radost v zemi, která z třicetileté války vyšla vítězně, kdežto v naší vlasti ani v nejtruchlivějších dobách „temna“, abychom užili lživého výrazu Jiráskova, pravé radosti nechybělo. Autor Emila doporučuje: „Lov jest jediné zaměstnání, které odvádí jinocha od nebezpečí hrozícího mu ze samoty, nečinnosti, líného života a styku se ženami. (Tedy nedoporučuje lékařské rady a koedukaci jako autoři uvedení na str. 97 nn.) Zájem, jímž lov jinocha upoutává, odvádí mocně pohlavní hnutí.“ Přehlédl nebo nevěděl, protože sám na sobě nezakusil, že nejmocnější ochranou proti tělesnosti jest úcta mariánská a eucharistická, která má krom jiných výhod i tu, že jest věřící mládeži přístupnější než lov v lesních houštinách!

Chraň se, aby tvá zábava nebyla na újmu povinností. Povinnost napřed! Již v mládí se připravuj pro život, jenž nebude s tebou žertovat. Pro jediné veselé odpo-

ledne zanedbal student přípravu do školy a pokazí si vysvědčení, pro jediný rozpustilý večer ztratí muž místo a připraví rodinu o chléb. Zábava jest koření, nikoli denní chléb. Všeho s mírou! Když hra nejlepší, přestaň! Oddáváš-li se nezřízeně zábavám, učiníš se neúčelným členem společnosti, staneš se neschopným vážné práce a pozbudeš docela vědomí pro to, co káže povinnost. Nejsi na světě, abys vyplnil celý život zábavou, jak podle pověsti učinili Lydové v době hladu; aby prý nemysleli na pokrm, ustanovil zákon, aby hráli od rána do večera, a aby měli změnu, vynalezli nové hry, kostky, míč atd.

Slyš, jak o věci soudili pohané. Homér praví, že člověk se nasytí (rceme: přesytí) všeho, „i spánku, lásky a sladkého zpěvu.“ Seneka: „Nebudou vždycky Saturnalie!“ (Tehdejší veselé svátky na konci občanského roku, podobné masopustním zábavám.) Jinými slovy: „Každé veselí trvá jen krátce.“ Plutarch: „Všech rozkoší chtít všemožně užít jest nerozumné, všech se varovat jest bezcitné.“ Měl-li na mysli dovolené radosti, souhlasím i s druhou částí jeho výroku. Když tak smýšleli pohané, jak má smýšlet věřící jinoch? Přílišná nezřízená kratochvíle se snadno zvrhne v rozpustilost, a o ní praví Shakespeare: „Když neštěstí se na člověka chystá, tu bývá rozpustilý...“ Zřídka kdy přichází jediný dobrý pracovní den po mnoha svátcích. (Jan Geiler v. K.) „Kdyby celý rok jen svátky byly, hra by byla obtížná jak práce; přijdou-li však zřídka, jsou nám milé, vítané, jak vzácné překvapení.“ (Shak.) Všecko ve světě se dá snést, jenom ne řada pěkných dnů, praví Goethe, upraviv do veršů italské přísloví. I když nám je dá nebe samo! Čím hůř, když si je „uměle“ sami pořizujeme! Exerciční rozjímání o cíli člověka učí zvláště mládež pojímat život rozumně a vážně, nerci-li svatě. Ne samým smíchem živ jest člověk — — —

Zábava má přinést od d e c h, nikoli rozčilení; má působit z j e m n ě n í, nikoli zesurování. Lze se vyhnout rozčilení při hrách, kde nemožno odolat vášnivosti, tedy především při hrách o peníze? Karbaníci... Každý v rukou karty, zapomínají na ženu, na děti, na pivo, na celý svět, zakouslí do svých žaludů a koulí, nevidí, neslyší, házejí kartami vztekle na stůl, klnou, láteří, nadávají — tomu se říká osvěžení? Junák si zajde „k muzice“ do sousední osady. „Prosím tě, já jsem zde cizí, já to u vás neznám; jak to tady děláte, perete se už před půlnocí nebo teprv až po půlnoci?“ Strýček v Praze se sousedem, pozorují ve výkladu skládací židli. „Copak to asi je?“ „Víš, to je taková praktická židle do hospody; před rvačkou se to rozebere a každý si vezme kus; po rvačce se to dá zase dohromady...“

Druhé úskalí: hrubé a surové kratochvíle. Což si nelze jistý druh „mužského“ sportu myslit jinak leč s neustálým hromováním? Neexistuje skutečně již slušné vyrazení? V Jumièges konávali venkované každoročně veselí zvané Zelený vlk. Kdo při společné večeři promluvil neslušné slovo, zaplatil pořádnou pokutu. Surovou povahu slušná zábava ovšem netěší, a mysl nečistým hovorem docela otupělá jest ušlechtilé kratochvíle neschopná. Vede se jí při tom jako psu při melodramatu; tys hudební symfonií uchvácen, a tvůj štěkavý společník žalostně vyje, jak by mu o hrdlo šlo. „Posad' vepře na trůn ze zlata, skočí přece rovnou do bláta...“, a čím více se v něm může máchat, tím blaženější. Komu může onen čistou vodu dát, ježž zříme v kaluži si libovat? (Freidank kolem r. 1200)

Jak ušlechtilé kratochvíle mívaly dřívější křesťanské doby! V cizině i u nás! Ve Velké u Strážnice na jižní Moravě se konávaly na sv. Jana Křtitele dívčí pěvecké závody. Děvušky se na ně dlouho těšily a chystaly. Když se dlouhé letní slunko klonilo k západu, sešly se dívky z každé části osady na vrcholku okolních kopců, ty tam a ony onam, zaníceny svatojanské ohně, zpívány písně nábožné i světské, sousedi v zahradě nebo před domem poslouchali dlouho do milé červnové noci, kdy si večerní soumrak podává ruku s ranním svítáním, a která skupina nejpěkněji zpívala, klidila nazítří veřejné uznání.

Je nutno připomenout, že zábava má být přiměřena věku, stavu, pohlaví, způsobu kraje? I zde se jeví snaha setřít rozdíl obou pohlaví. A přece vycítí každý, že jistý druh sportu se nikterak dívce nehodí ani nesluší, nemluvě o tom, že sama organizace ženy z důvodů zdravotních nepřipouští hry a sport, který jinochům jde docela dobře k duhu.

Pro společenské hry ještě malá poznámka: zachovej a dodrž vždy přesně pravidla hry! Varuj se i nejmenšího podvodu! Tím se pěstuje smysl pro čest, právo a spravedlnost. Netvař se rozmrzele nebo zuřivě, prohraješ-li šachovou partii! Jsi-li soudcem, buď nestranný!

Dívaldo, kino.... Ušlechtilý vzdělávací film působí jako dobrá kniha, špinavý film ještě hůř než špatná kniha. Zde mládež vidí a je téměř svědkem toho, co ve špatné knize jenom čte a slyší. Pohyby a jednání živoucích osob působí na fantazii daleko vznětlivěji než mrtvá litera. Co četba detektivních a milostných románů začala, to film dokoná. Kdo chce, aby se „mladí“ naučili hřešit, ať je tam posílá. Prohnaně krást, mistrně podvádět, a zvláště rafinovaně hovět tělesné vášni. „Viděl jsem to v kinu.. ti dva to tam také tak dělali...“ Teď jen najít někoho, kdo by k takovým milost-

ným dobrodružstvím byl ochoten! Kdybych dokonce řekl, že v kinu mají být pohlaví oddělená? Víím, zase by jistí lidé vyrukovali: „Fanatik —“ Já však víím, co pravím a proč to pravím. Tma nebývá přítelkou ctnosti, ba ani slušnosti. V ústavu pro ohrožené a kleslé dívky se táže duchovní správce 78 děvčat, jaké zkušenosti si odnesly z kina; osm odpovědělo: „Neutrpěla jsem žádné škody“, ale každá podotkla, že šla vždy s rodiči nebo se školou. Ostatních 70 odpovídalo: „Kino bylo začátkem mé životní tragedie.“ (Koch, Příklady IV.)

V klasickém Řecku mělo divadlo účelem zušlechťovat. Sofoklova Antígona! Tehdy dával stát chudým občanům obolos, aby mohli zaplatit vstupné. Dnes? Jaké kusy! Někdy i na katolických repertoirech! „My bychom měli fiasko a deficit.“ Snadná pomoc, nepořádejte tedy divadlo. „Ale když my musíme spolkovou pokladnu naplnit!“ Vám tedy účel posvěcuje prostředky? Dopomáhat si k penězům způsobem, jež Bůh zakazuje, jest hřích, byť šlo i o humánní účely. (Str. 409¹) V N... Slečna z „nejlepší rodiny“ při takovém „humánním“ večírku vydělává almužnu pro pohořelé tím, že se na jeden večer zaprodá a prodává po koruně hubičky starým i mladým dobrodějům — a „honorace“, k níž rodiče patřili, v tom neviděla nic závadného nebo nemístného neb dokonce neslušného. Otupělost, připomínající nám salony v Paříži před r. 1789. Athénian Frynichos byl pokutován za nevhodný divadelní kus; kdyby byla dnes pokuta za každý špatný kus!

Katolický repertoir... Zvláště zde má být ředitel spolku důsledný do krajnosti a neodchýlit se ani o vlas od zásad a směrnic, které káže katolická morálka, za žádných okolností neučinit ústupky „duchu doby“, rozuměj: „Nečistotě a smyslnosti.“ Když mládež ve spolku po divadle tak touží, bylo by si přát, aby se hrály kusy bez smíšených úloh. Měl jsem příležitost vidět v jednom ústavě překrásně vypravené kusy, sehrané jenom od dívek. Nebylo-li vyhnutí, na př. při scéně z katakomb, kde byl soudce, vojín, kat, se hrála takovou úlohu dívka vhodně vybraná. Řekne-li se, že to bohužel vždy nejde, pak jest nutná dvojnásobná opatrnost. Nevím, lze-li schvalovat, aby se zkoušky konaly pozdě do noci a aby pak „herec“ doprovázel svou „herečku“ bez svědků přes pole za tmy dva, tři kilometry daleko. Neprohlásím za řádné rodiče, kteří dovolí dceři být do půlnoci mimo dům, byť šlo i o katolický spolek.

Pak výběr kusu. Někdo si myslí, že „na prknech“ je dovoleno vše, jen když kus pochází z „katolického“ nakladatelství. Slušná dívka se nedá veřejně políbit ani od snoubence; ale na divadle? „To jest jenom divadlo...“ Tam před očima

všech, od cizích kluků, kterým by mimo divadlo snad ani ruky nepodala. Krom toho toaleta dívek, tance, balet... Ukazovali mi v B. fotografie. „To se provozovalo na katolickém jevišti?“ „Ale vždyť byli přítomni a dívali se nebo i...“ „Tím hůř! Či to pokládáte za omluvu? Vězte, že špina zůstane špinou a hřích hřichem, byť se na něj i andělé dívali. Co Bůh zakazuje, neučiní nikdo na světě dovoleným!“ „Ale vždyť by nám řekli, že jsme přemrštění jako...“ „Vím. Rozhodněte se tedy sami, chcete-li jít s lidmi, v jejichž očích platí za „rozšafného“ a „moderního“ člověk nečistý jak oni, či chcete-li dbát toho, co káže Bůh.“ Zásadní nekompromisní charakter, tedy charakter z démantu a z ocele, který jde přímočaře a nesníží se po způsobu diplomatické prohnanosti, aby ze správné cesty uhnul vpravo nebo vlevo, jest bohužel hned vykřičen za přemrštěnce. „Mně však pramálo na tom záleží, co lidé o mně soudí (1 Kor 4. 3); kdybych se lidem líbil, služebníkem Kristovým bych nebyl.“ (Gal 1. 10)

Částečně jest vinna i katolická kritika, že si netroufá promluvit. Objeví se kus, plytký, duchaprázdňý, zato od začátku samé milkování, časopisy otiskly přiložené doporučení — neozval se ani jediný hlas! Totéž nutno s lítostí konstatovat o jistých „oblíbených katolických“ povídkářích, píšících někdy přímo nečistě. Či snad právě proto „oblíbení“? Nebo „humoristická povídka“ z péra X. Y. Nezazlívám tomu, jenž se mne tázal, nechtějí-li ti lidé snad pěstovat katolickou pornografii. Okolnost, že to jest „katolické“, neomlouvá, naopak, jest přítěžující. Sotva bude někdo tak nerozumný, aby tvrdil, že každý katolík jest povinen kupovat tam, kde mají vývěsní štít „katolický závod“, prodávají-li špatné zboží; proč nejsme stejně prozíraví i jinde, zvláště jde-li o uvedenou literaturu, horší ráže než milostná?

T a n e c... Vyslov toto slovo v exerciciích mládeže, a hned je živo. Otaž se, je-li dovoleno tančit, a celým sborem ti odpovědí — rozumí se, že ne záporně. Nebyl jsem jakživ „na místě“ samém; uvádím tudíž výroky jiných: „Vejdeme to taneční síně. Kolem dokola vidíš řadu kandidátek, oblečených či vlastně neoblečených, sedících na čekané, zda nějaký zajíc nepříjde do rány.“ V orientě býval trh na děvčata, v Babyloně dražba na nevěsty, v Belgii po válce oživil r. 1928 v pohraničním městečku Givetu prastarý zvyk, jednou za rok trh na nevěsty; přišly zdaleka široka, až z Francie, okrášlené, maminky mezi diváky, vychvalovaly, doporučovaly, dohazovaly, jako selky na trhu selátka. „Plesová toaleta má za účel ulehčit prodej; zboží musí vábit. Kluk, který ví, že za jiných okolností by narazil na odmítnutí, kdyby se k slušné dívce přiblížil, při tanci nabývá k tomu ‚práva‘.

Na jeho pokyn letí mu do náruči každá, kterou si vybere, a čím více takových ‚uchazečů‘, tím větší sláva.“ „Naše Fifinka šla včera z ruky do ruky...“ Jakým lidem! A jak vypadá růže, která jde z ruky do ruky? „Taneční pravidla dovolují důvěrnost, jaká jinde jest zhola nemyslitelná. Již fyzická blízkost osoby druhého pohlaví působí osudně na mladou krev, zvláště na hocha. Aby se dívka vrátila docela čistá, bylo by někdy třeba většího zázraku než uchránění tří mládenců v peci ohnivé.“ Slyš ještě svědectví nekatolických lékařů. Fuchs: „Tanec jest milostné namlouvání.“ Scheuer: „Milostné zahrávání dvou osob různého pohlaví. Chodí tančit, aby v sobě vyvolali pohlavní vzrušení. Všechny smysly k tomu napomáhají... Tanec jest největší kuplíř na světě; dovoluje věci, jichž by pravidla slušného chování jinde netrpěla.“ Zdá se ti tento výrok nekatolického lékaře upřílišněný? Budiž, ale pak alespoň nebudeš tvrdit, že bylo příliš přehnané to, co ti právě pověděl katolický kněz. Za pravdu však musíš dát i lékaři Liepmannovi: „Žkzáza mnohé dívky začala na tanečních parketách.“ Očitý svědek, mluvící o Chemnici, továrenském městě, praví: „Tvrdím, opíraje se o dlouholetou zkušenost, že zde mezi továrenskými děvčaty, mladšími než 17 let, není ani jediné panny.“ Vinu mají tance! Německý kukátkář Stolz má nerad učené výklady. O našem předměť praví svým způsobem asi toho: „Kdyby se ve vesnici oba hospodští smluvili, že u Zeleného vola budou tančit jenom junáci a u Červené žáby pouze panenky, myslím, že by panenky raději seděly, klábosily a klevetily, a junáci by raději pili, řvali a se prali, než by spolu tančili...“ Šebestová píše o jižní Moravě: „To není pro dívčinu čest, když trčí přes půlnoc u muziky; o jedne s půlnoci volávali chlapci indá: ‚Doneste slámy pro děvčata.‘ Kerá na sebe držela, šak na tu zavalanú nečekala.“ Mám připomínat věřící dívce zákaz tanečních zábav v adventě a svaté kající době postní? Nevěrec ať si dělá, co chce; ale ty? Tvůj zmučený Spasitel na kříži, krvácející z tolika ran, tvá Bolestná Matka pod křížem, a ty v náruči tanečníka... nemáš ani tolik lásky k drahému Ukřižovanému, aby ses několik dní v roce tančírny zdržela!

Namítej si, co chceš, jisto jest, že žádná dívka si nebe nevytančila, zato mnohá už je protančila. Neměl pravdu uvedený Dr. Scheuer? Kde na vsi mnoho muzik, tam mnoho nemanželských dětí. A co řečeno právě o nebi, platí i o zdraví. Kolik dívek si odneslo z tančírny zárodek těžké nemoci! Celou noc v kouři, v prachu, v těžkém ovzduší, zpěněná krev — ubohé plíce, ubohé srdce! Jistý „znalec“ tvrdí, že děvče, které jest od osmi hodin do čtyř neustále v kole, utančí za noc 50 km (Brno— Kroměříž, nebo s Hostýna na břeh Váhu),

a jiný, že pracuje jako stroj o jedné koňské síle. Snad přehnané, ale i mírný světec sv. František Saleský praví, že ani nejlepší tanec nestojí za nic. Nelze-li už jinak, pak vez, že slušná dívka nejde k taneční zábavě jinak než ve slušném úboru, v průvodu dospělých, a tak se i vrací; nedá se doprovázet tanečníkem, nesúčastní se nikdy tanců neslušných („moderních“), a krom toho pamatuje, že taneční síň není cesta k manželství. Vzájemné poznání — jak je možné tam, kde všechno lže? Toaleta lže, děvče se tváří bohatší než jest; napudrovaná tvář lže, děvče vypadá sličnější než jest; dcera s matkou lžou, ona jí říká „matinko,“ tato zas jí „holoubku“. Kdyby je nápadník slyšel doma! Tam se titulují poněkud prosaičtěji — — —

Ve vychovatelské příručce čtu, že jedna z čelných myšlenek francouzské revoluce jest slavení s v á t k ů, zaváděné do všech vyučovacích osnov. Autor, Francouz, velebí vysoce revoluci pro tuto vysokou zásluhu a nepostřehne, jak ubohé byly ty velebené slavnosti, jak nicotné, fádni a plytké, co se při nich mládeži podávalo. „Nestačí lepší stůl a lampiony...“ Ale ani básničky, v kterých se mísila jalovost, naivnost a nabubřelost v nechutnou směs! Uznává, že v kolejích T. J. byly (odjakživa, tedy už před revolucí!) slavnosti pěstovány, slavnosti a schůze, při kterých se „ředitel nejeví jako zosobněný disciplinární řád a profesori jako učebné osnovy... po této stránce se musíme ještě mnohému učit“, a doporučí, aby se navázalo na tradici revoluce. Proč ne raději na starobylejší, plodnější a osvědčenější tradici církve? „Když není slavností náboženských, jsou nanejvýš nutné slavnosti oslavující spravedlnost, zasloužilé muže atd., nechceme-li, aby v jinochovi odumřel drahocenný smysl pro ideály.“ Slavnosti oslavující spravedlnost! Jako v revoluci! Od slavnosti je mohli zavést ke guillotíně na náměstí de la Concorde! Slavnosti ke cti tak zvané svobody! (Snad jako u nás 15. března v letech 1939-45!) Místo Božího těla, Vzkříšení, jesliček a vánočního stromku, májové pobožnosti, svatojanské neb svatováclavské poutí a pod.! Na vaši pařížskou slavnost ke cti spravedlnosti i na její účinky v mladých duších jsem věru zvědav!

C) Spolčování.

S p o l k y . . . Mládež se ráda sdružuje, a nač jí v tom bránit? Nerozumný vychovatel, který by tuto touhu ignoroval. Čeho by tím dosáhl? Že by jinochy i dívky nepřimo nutil ke vstupu do spolků nekatolických. Ale všeho s mírou! Všecko ke cti Boží a ke spáse duší! Jaký jest cíl spolčování? První ten, aby věřící jinoch (dívka) našel s p o l e č n o s t druhů (dru-

žek), oduševnělých týmiž ideály, týmž smýšlením a přesvědčením, aby se dostal do prostředí, kde jeden druhého povzbuzuje a slovem i příkladem vede vzhůru. Kde jich je víc, tam se snáze spěje vpřed, snáze se překonají překážky, snáze se odolá útokům. Spolek dobře řízený jest vpravdě jediná rodina, kde radost jednoho je radostí všech. Tam vládne láska, tam není závisti ani žárlivosti, tím méně nenávisti. Ze schůze přicházejí domů všichni povzbuzeni a rozradostněni, pobyt tam je blaží, na týdenní shromáždění se každý těší. Tak jsem to vidával ve své dětské Mariánské družině, tak v nejedné dětské besídce. Z toho plyne hned jeden velmi závažný důsledek; nemůže-li ti spolek dát, co od něho právem žádáš, vymřela-li v něm láska, vymizela-li prvotná horlivost, netěší-li tě pobyt v něm, odcházíš-li ze schůze roztrpčen nebo jsi-li tomu rád, že vypadla, pak jest rozhodně radno spolek opustit, byť to byla i Mariánská družina.

Druhý účel našich spolků jest ochrana víry a čistoty, o niž by mládež jinde přišla nebo jež by byla jinde ohrožena. Ale pak dbát, aby tomu nebezpečí nebyla mladá duše vystavena ve spolcích našich! V kap. 56 jest o tom řeč. Ale náš nerozum! Chceme s jinými závodit a snad je i předstihnout počtem členů, jako by na tom záležel rozkvět spolku! Proto přijímáme kdekoho, kluka bez víry, děvče pochybné pověsti, muže rozvedeného a civilně oddaného, jen abychom se mohli pochlubit, že nás je víc než... nebo proto, že jest obratný, a volíme ho snad i do výboru... Takový spolek jest skvrnou a nectí katolického jména! S lidmi toho druhu nutno naložit jako včelky na podzim s trubci; ne je v našem „úlu“ podržet nebo dokonce do něho zvat a přijímat!

Epidemie, která po r. 1918 zachvátila celou zemi, neušetřila ani našich spolků. Vše dosavadní bylo „zaostalé“, vše se musilo „přizpůsobit novým poměrům“, duchu, jenž odevšad prý „svěže“ vanul. Hoši s dívkami prý pohromadě! „My bychom chlapce jinak do spolku nedostali.“ „Takto však nezakládáte spolky na základě náboženském, nýbrž docela jiném; pak se vám nahrne do spolku hochů víc než dost — kvality víc než pochybné! Touha po změně je pak stejně rychle vytáhne, jak rychle je přivedla; půjdou tam, kde najdou totéž, co u nás, snad ještě i lepší...“ Marné mluvení; psaly se i duchaplné články: „Jest sice nebezpečí, ale jinde by se zkazili také a ještě dřív...“ Logika, jako kdybych řekl: „Neukradnu-li to já, ukradne to jiný. Nebudu-li opilce vábit a jemu nalévat já, bude to dělat jiný, a to ještě víc...“ Smutné ovoce tohoto nerozumu jsem měl příležitost vidět já i jiní, zvláště lékařky. Nač si hrát na schovávanou? Nač si

zapírat? Souhlasím se zkušeným organisátorem mládeže, že v katol. spolcích mají být pohlaví oddělená stůj co stůj. Třetí účel spolku jest ušlechtilá zábava. O tom již promluveno.

Že členové téhož spolku si počínají k sobě důvěrněji, jest pochopitelno. Ale nezanedbávej požadavků slušnosti! Užívání přezdivek nepatří k důvěrnosti a přátelství! Vzájemným stykem nechať druh druhu zušlechťuje; tak bude spolek tím, čím být může a má — výchovnou školou dospívající mládeže. Nespolečenské povaze jest ovšem společnost chatrnou útěchou. (Shak.)

Rozpravou o čisté radosti jsme kapitolu začali, doklady čisté radosti ji skončíme. Před lety zabloudil neznámý do kaple Mariánské družiny; dospělé dívky právě připravovaly májový oltář. Zadívá se na ně — to byly docela jiné tváře, než na jaké býval zvyklý v kanceláři a na ulicích! Pozoruje, jak jim čistota září z očí, a spolu s ní tolik radosti a tolik štěstí. Mohly přec i ony do kina, do divadla, na schůzky, byly to samostatné dívky, většinou úřednice, nikdo je do kaple nenutil. Byly by se dobrovolně vzdaly toho, čemu svět říká radost a potěšení, kdyby nebyly našly bohatou náhradu na Srdci svátostného Spasitele a u nohou jeho panenské Matky? Lidské srdce, a zvláště mladistvé, bez radosti neobstojí — nemůže obstát — kde radost čistou najde? U májového oltáře a u svátostné hostiny!

Jinde, v klášteře v N. Přišel „svatý Mikuláš“; z ohledu na tak vzácného hosta dostaly chovanky prázdno. Snadno si představíme, jaké bzučení na všech chodbách, když ta drobotina není ve třídách, zvláště dnes, když „svatý Mikuláš“ se svým nerozdílným průvodčím obchází celý dům a vyhledává hodné i nehodné. To bylo radosti a smíchu u maličkých, třebaže z pozlacené metly měly více méně strach, ačkoli, jak se zdálo, Mefisto jí mával více ve vzduchu než nad hlavami nezbednic. A mezitím, co „nahore“ samé bzučení a samý smích, stála „dole“ v kapli řada starších dívek. Ty měly jiné starosti. Za dva dny překrásný milý svátek, hlavní slavnost klášterní Mariánské družiny, 25 aspirantek bude přijato do voje nadšených služebnic mariánských, a ostatní sodálky se vynasnaží, seč síly stačí, aby k slavnému přijetí vyzdobily kapli co nejkrásněji. Proto přistupují dnes všechny k sv. zpovědi, zítra k tomu nebude kdy. Zatím co maličké byly ve svých studovnách šťastné z dárků, které jim „svatý Mikuláš“ nadčlil, zářila z očí těch dívek tam dole v tiché kapli také radost a štěstí, svatá radost, nebeské štěstí. Těšily se opravdu veškerou vroucností, které jest jen nezkažené čisté dívčí srdce schopno, na milený svátek, a dostačilo, aby

se „velebný pán“ jen otázal: „Tak jak se těšíte?“, aby vykouzil blahý úsměv na čistých tvářích nezkažených dívčin. Tak jsme si rozdělili úlohy: nahoře „svatý Mikuláš“ viděl kol sebe rozveselená očka maličkových, a já dole ve zpovědnici půl dne obklopen a obléhán šťastnými tvářemi. Tam nelíčená dětská radost, a dole uvědomělá radost nezkažených duší. Atmosféra vpravdě andělská vanula kaplí i sakristií, a vystupujíc z milujících srdcí dítek mariánských jako vůně z růžových neb liliových květů ovívala kdekoho. V blízkém městě ohlašovala spousta plakátů všelijaké více méně rozpustilé mikulášské zábavy a veselice; chrysantemy pravé radosti se rozvíjely a kvetly ve skryté kapli tichého, světu neznámého kláštera u nohou a na srdci Neposkvrněné Královny panen.

47. Ctnost satanova.

A) „Pyšný jest velmi, větší jest pýcha jeho než jeho síla...“ (Is 26. 6)

Člověk se musí stále učit, i nastávající pensista. Vševědoucí není nikdo pod sluncem, proto musí často v knihách leccos „hledat“; i exercitátor! Jednou zas... Musil jsem vzít do rukou rostlinopisnou příručku, abych se informoval o jisté rostlině. Po krátkém hledání čtu: „Pleurospermum austriacum... Zvedá hrdě svůj květnatý štít nad své okolí, jako by byl vládcem nebo knížetem celého okrsku. Soused vedle sebe nestrpí, roste ojedinele, činí dojem sebevědomé bytosti...“ Snad myslíš na nějakou palmu nebo sekvoj... Mýlíš se; je to mázdřivec rakouský, bylina z čeledi kmínovitých s drobnými kvítky, hojnějšími i bujnějšími než kmín, ale docela neužitečnými. Jen výška (až 1½ m) a bohaté květenství ji vyznačují, nic jiného. Hned mne napadlo: „To by bylo něco do památníku exercitantům! Tato sebevědomá, ale zhola nic neznamenaající bylina by jim mohla být symbolem pýchy.“ Hřích satanův — pýcha peklem dýchá — —

R. 1786 se sešli v lázních Emže čtyři mocní arcibiskupové, hlavy čtyř velkých diecézí a zároveň ohromných území, dva z nich neodvislí vládci, arcibiskup solnohradský s třemi duchovními kurfirsty, mohučským, kolínským a trevírským. K čemu se sešli? Aby se vymanili z područí Říma! Každý chtěl být papežem svého území, na Římu nezávislý. Nejhorší byl mohučský arcibiskup Erthal. Již předtím si vymohl od Pia VI. dovolení, aby směl zrušit několik bohatých klášterů; nezbytně prý potřeboval jejich jmění k církevním účelům...

Shrábl vše do vlastní kapsy! Na území kartuziánského kláštera si postavil letohrádek. — Uplynulo šest let. Revoluční francouzská vojska vyhnala Erthala z jeho území, zničila letohrádek, sebrala všecky jeho statky (poslední mohučský arcibiskup!), a brzo potom byla světskou mocí zabrána všechna území, kterým oni čtyři arcibiskupové vládli. Pýcha předchází pád... (Př 11. 2; 16. 18; 18. 12) A Napoleon, jehož Pán užil jako metly na zpupné biskupy, dal též po letech sbohem koruně i zemím, jimž panoval. „Pýcha srdce tvého podvedla tebe... jenž praviš v srdci svém: ‚Kdož by mne strhl na zem?‘ Byť bys tak vysoko jako orlice, ba mezi hvězdami položil hnízdo své, i odtamtud tě strhnu, praví Hospodin.“ (Abd 3 n.) Jako jest pyšný od pyšného předstížen ve stoupání, tak bude od něho předstížen i v pádu. (Dante.) Nadutost vši ceny zbavuje almužnu a o zásluhu připraví i mučednictví. (Anon.)

C o j e s t p ý c h a ? Nezřízená touha po vlastní vyvýšenosti. (Aug.) Cokoli pyšný koná, vše směřuje k oslavě a k povýšení jeho vlastního já. Já, já, moje já, toť otec vši modloslužby. „Jen výš...“ Anebo ještě pyšněji: „Já sám... nikdo kromě mne, nikdo nade mnou...“ Raději být v této vesničce prvním než v Římě druhým. (César.) „Kde já sedím, jest vždycky nahoře.“ (Bismarck.) Ať padne jeho věc anebo moje moc! (Koriolán u Shak.) Noc musí být, by zářily mé hvězdy. (Valdštýn u Schillera.) Nejvyššího stupně dosahuje tato zločinná neřest, když po příkladě Luciferově nechce být poddána ani Tvůrci. „Nad hvězdy postavím trůn svůj, podoben (roven) budu Nejvyššímu...“ Od tohoto pekelného stavitele naučili se naději svou v povětrí stavět všichni, kteří právem i neprávem jiné potlačují (snižují), aby povýšili sebe. (P. Fab. Veselý T. J.)

O pýše nemají věřící vždy správného pojmu. „První ze sedmi hlavních hříchů...“ Ano, ale za prvé bylo by lépe po příkladě sv. Řehoře Vel. místo pýcha říci „ctížádost“, a za druhé výraz „hlavní“ hřichy neznamena „nejtěžší“ hřichy, nýbrž „prameny a semeniště“ mnohých hříchů, protože k jiným vedou, třebaže často samy (kromě nečistoty) jsou alespoň v začátcích lehké.

Čemu se ve všedním životě říká pýcha a z čeho se věřící jako z pýchy vyznávají, bývají obyčejně její nejnevinnější a nejneškodnější projevy. Tu nějaký chlubil, který se jen chvástá svými zásluhami nebo výkony, stále se chváí, onde marnivé děvče, jinde pánovitý šéf nebo nadutý kolega... Vzory pokory tito hrdinové nejsou, ale jak zviš, to vše jsou jen velmi lehké a mírné formy neřesti, kterou jsme nazvali ctností satanovou. Nedopustí-li se děvče jiného hřichu než že

se šnoří, nebo hejsek než že se chlubit, nebo nějaký velký či malý pán, že si „fouká“, nepříjde proto do pekla ani jeden z nich; rovnou do nebe ovšem také ne. A naopak, může se stát, že někdo platí za vzor skromnosti a jím vskutku jest, a přec při tom pln pýchy. Vzpomínám na jeden truchlivý případ. V obcování s bližními tak milý, tak nenáročný a skromný, tak ochotný a úslužný, svou laskavostí, vlídností, zdvořilostí a ochotou, se kterou vyšel každému vstříc, si získal srdce všech; kdyby ty ctnosti byl posvětil nadpřirozenou vírou, byla by mu cesta k pravé dokonalosti tak hravá a snadná jako málokomu; jak vysokého stupně by byl dosáhl, ví samo nebe. Žel, že se dal připravit o víru svého dětství, a podle úsloví, že zkáza nejlepšího jest nejhorší, byl pln sa'anské pýchy. „Neuvěřím, dokud si já sám nevysvětlím...“ dokud si já sám nerozřeším tu a tu záhadu; podaří-li se mi to, dobře, vrátím se k Bohu; nepodaří-li se mi to, pak pro mne Bůh neexistuje.“ Svůj omezený lidský rozum učinit soudcem a rozhodčím, zda ve zjevené slovo Boží uvěří či nic, zda se Bohu podrobí či nic, zda ho uzná či nic, to že není pýcha? A jaká! Každý, kdo vědomě křesťanské pravdě odpírá, jest této satanovy ctnosti pln, a kdo dokonce řekne jako on těm, které s sebou do pádu strhl: „Kdybych se snad někdy obrátil, nevěřte! Nenásledujte mne! Ve stáří se lidé rádi obracejí! Toho se držte, co vám pravím teď... není Boha!“ pak máš vpravdě pekelný případ pýchy, jehož jsem se zděsil sám. Co jsem předvídal a předpovídal, stalo se... hrozný trest za tak velkou pýchu... nedostalo se mu od Boha ani jednoho ani druhého, ani stáří ani milosti obrácení. A při tom až do svého skonu milý, jemný, ušlechtilý charakter! Jednak vrozená šťastná povaha, tedy dar Nejvyššího, hřívna, které měl a mohl užít k šíření království Kristova, ne k svádění jiných, jednak ctnosti získané za doby, kdy byl věřícím jinochem, tedy dílo milosti Boží v něm, té milosti, která ho zvala a vedla výš a která by ho tam byla i dovedla, kdyby se jí byl poddával, jak činil v mládí. Krok za krokem sestoupil do té d'ábelské hlubiny: svéhlavost, neposlušnost duchovního vůdce, napřed v drobnostech, pak důsledná, i ve věcech na vysost důležitých, oamítání jakékoli rady, kterou jeho rozum za dobrou neuznal a neschválil, z toho návyk být ve všech věcech svědomí sám svým rozhodčím, a když pak peklo těžkými pochybnostmi za čeho otrásat pevnými (dotud!) hradbami víry, které několik let podkopával a podkopal — uvedeními projevy nepokory, která se mu nakonec stála trvalou (nab:ius), nenledal pomocníka, nesepljal ruce k modlitbě o pomoc k sv. Fanné, již kdysi tak uctíval a miloval, nespěchal k svatostánku, před nímž dříve trávil blahé hodiny.

S e b e z b o ž n ě n í . . . Kadidlo se sluší pálit jenom Tvůrci, nepřísluší tvorům. Goethe, neznaboh, praví trochu jinak. „Kadidlo jest tribut pouze pro bohy; pro smrtelníky jest jedem.“ Pýcha, sebezbožnění, vede k nenávisti Boha; nenávidí ho, protože v něm vidí nepřítele, nezdolnou překážku svého sebezbožnění . . . ve chvíli, kdy pochopí, že marně se pokouší nebo pokoušel o to, být roven Nejvyššímu, byť to bylo teprve v okamžiku, kdy dotek pekelných plamenů ho rázem vyvede z jeho sebeklamu. Takové zloby pýcha v duších věřících ovšem nedosahuje; ale sebeokuřování nebývá ni u nich tak příliš vzácné. Pýše hoví člověk obyčejně jen v malém; že však nevěra někdy závodí i s padlými anděly, dočteš se jinde. (Pod korouhví Kristovou, kap. I. C.) Ale ať nepatrně a mizivě, ať naprosto a docela, vždycky se pyšný od Boha sklání nezřízeně k svému já. Sebeláska, zdroj této neřesti, buďto nedbá, že Bůh jest dárce všeho dobra a že tedy nemáme sami ze sebe nic, na čem bychom si zakládali, nebo že Bůh jest náš cíl a že tedy slušno oslavovat jeho a nikoli sebe.

B) Drobnosti a malichernosti.

Pýcha má přemnoho odstínů a stupňů; vyskytuje se v nejrozmanitějších podobách, hned slabších, hned silnějších, od nepatrných nedokonalostí až k zločinům pekla, ale konec konců vždy se otočí k vlastnímu předraženému já. Začneme s věcí nejnevinější. **M a r n i v o s t . . .** Cení, vyhledává a miluje titěrnosti, dobra nicotná, kterými chce dodat ceny a velikosti sobě. Jest různá podle věku, stavu, pohlaví i dob, a nevymře, dokud bude svět trvat. V módě jest příslovečná a klidí největší triumfy. Upoutat na sebe oči a pozornost jiných! Divoši, nectností civilisovaného světa celkem prosti, v marnivosti závodí s kulturním národy. Viz kap. 49! Nicméně i marnivost, tato „nevinost“, může svést k těžkému hříchu. Dívka, dcera chudobných rodičů, vidí družku v nových šatech, zatouží po nich, a aby si k nim pomohla, odhodlá se ke krádeži, jiná z téhož důvodu dokonce propůjčila své tělo. Móda mocnější než humanita (Flower), než láska k Bohu a k vlastní spáse.

Nemysli, že jen v módě se této nectnosti daří. Jest jako plíseň, která se chytá všeho a kterou lze živit vším. Marnivá zpěvačka, která si zakládá na hlase, úspěších a potlesku, jí podobný marnivý zápasník, marnivý sportovec . . . I komediant může touto nemocí stonat, i zametač, jak jsem měl příležitost poznat. Na čem si lidé nezakládají! K Matyášovi Korvínovi přišel „umělec“, jenž trochu větší klíčovou dírkou dovedl házet hrách; celou mísu, ani jednou nechybil. V od-

měnu za svůj výkon dostal misku hrachu. Je nám k smíchu, že k vůli rukavičce nebo červené stužce se rytíři bili v soubojích a králové ve válkách. Ale čtème, co píše autor Roku na vsi! Milostpaní X. čeká návštěvu, generální představenou místního kláštera, a pošle na nádraží místo obvyklé bryčky landauer, v němž jezdívala sama, a to jen třikráte do roka, a jenž kromě ní jen jednou vezl i pana biskupa. Představená přijela, a — hrůzo hrůzoucí! V milostlandaueru přivezla s sebou pytel rýže! Dobrou paní X. by byl málem „trefil šlág“, a od té doby nepřátelství s klášterem na věčné časy; plných dvanáct let, až rozmrzelé sestry klášter opustily.

Myslíš, že jen maloměstské ženské jsou schopny takových kousků? Vévoda Karel Brunšvický, bezvýznamný člověk, odkázal své jmění městu Ženevě s podmínkou, že postaví na frekventovaném náměstí jeho sochu; skutečně tam stojí a dělá mu ostudu dodnes, nejinak než kostelní zvon v G., do něhož při přelití kázali obecní tatici vyrýt svá jména. Ludvík XIV. se rozlil, když Bernard Výmarský pozdraviv ho dal zase klobouk na hlavu, Leopold I. neodpověděl na zdvořilý pozdrav synů Jana Soběského, poněvadž tak „ukládala etiketa“, a byl by se proto málem s králem zneprátelil. Alžběta Ruská vypověděla na Sibiř několik petrohradských dam, poněvadž řekly, že jsou hezčí než ona, Alžběta Anglická odsoudila pro velezradu k doživotnímu žaláři šlechtice, jenž o jejím „božském“ tanci pronesl toto rouhání: „Motá se jako sochor v pytli.“

Do kláštera Gandersheimského v diecési hildesheimské vstoupila Žofie, sestra císaře Otty III.; nechtěla však sliby zřeknutí se vlastní vůle jakož i veškeré světské marnosti a nádhery složit do rukou „obyčejného“ biskupa, vymáhala k tomu mohučského arcibiskupa. Diecéšní biskup se zprvu bránil, konečně povolil. Brzo potom r. 1000 šlo o svěcení nové klášterní budovy, a Žofie, zastupující nemocnou abatyši, volala opět arcibiskupa mohučského; diecéšní biskup byl pouze pozván jako host. Tentokráte protestoval, odebral se do Říma, k papeži a k císaři, tam právě přítomnému. Oba dva rozhodli v jeho prospěch, biskup se vrátil, ale ctihodné sestry a matky nepovolily, zvláště po zvolení Žofie za abatyši. Když chtěl biskup obnovit pokleslou kázeň, postavily před klášter brannou moc a nepustily ho dovnitř. Dvě synody (církvní místní sněmy) k vůli tomu svolány, ale sestry neposlechly. Císař Jindřich II. s ohromnou námahou urovnal spor ve prospěch místního biskupa, tedy podle zákonů církevního práva, ale na jak dlouho? Nakonec zápasil mohučský arcibiskup s biskupem hildesheimským o pravomoc nad klášterem — arcibiskupa těšilo rozšíření jeho moci nad cizí

diecézí! Dva císařové a čtyři synody se do r. 1029 touto záležitostí obírali. Žofie zemřela r. 1039. Za sto let abatyše Matylda začala spor nanovo, až konečně papež, chtěje, aby byl klid, ženským povolil, klášter prohlášen za vyňatý z pravomoci místního biskupa a podřízen mohučskému arcibiskupovi. Klášter cisterciáček (bernardinek) v Las Huelgas ve španělské Kastilii měl r. 1782 celkem 150 sester, všechny šlechtičny. Abatyše vládly nad 24 městy a 50 vesničkami, obsazovaly fary a duchovní benefícia. Jedna z nich, Konstancia, nejen že oblékala novicky, což bylo právem biskupovým, nadto sestřím i kázala a sestry zpovídala! O jiných kněžských a biskupských funkcích nemluvě! Revoluční bouře smetly klášter i pokornou abatyši.

Rossuet vypravuje o sedlácích své doby, že se někdy divě hádali a přímo rvali o místa v předních lavicích chrámových a hrozili farářům, že o kostel ani nezavadí, nebudou-li „uspokojeni.“ Pak se div dětem, že se u nich tato „slabost“ projevuje. První jarní slunné odpoledne, děti si venku na terase hrají „na vlak.“ Jeden představuje stanici, druhý výhybku, ostatní jsou „vlaky.“ Provoz funguje bezvadně, „mašiny“ pískají, vlaky křížují a zastavují, najednou křik, pláč, rozčilené hlasy. Snad ne srážka vlaků? Máti vyběhne. „Co se děje?“ Od „výhybky“ dostane odpověď: „Oni všichni chtějí dělat rychlíky!“ A capart sotva čtyřletý si utírá slzičky: „Já ne osobní vlak, já rychlík...“

Od dětí se obraťme zase k dospělým, prý rozumnějším. Opravdu? *Mundus titulis titillatur*... Velcí páni si zakládají na titulech víc než marnivé děvče na novém klobouku, a přec jim přidají stejně ceny jako slečince její plácačka na hlavě. Do našeho ústavu v X. přijde na inspekci pán, ředitel ho tituluje: „Pane stavební rado“, pán doplnil: „Vrchní —“ Tedy pane vrchní stavební rado! My žáčci musili učitele na pedagogiu titulovat: „Pane cvičný učiteli!“ Tituly, duté jak prázdná krabice. A přece... Jen studuj dějiny! Dočteš se věci neuvěřitelných o titulech, etiketě, precedenci (sporu o přednější místo mezi vyslanci). Byzantští císaři bydlili ve „svatém“ paláci, dávali „svaté“ rozkazy, Justin II. se tituloval „Naše věčnost“, sultán byl „pán vody, vzduchu a oblaků“, cokoli slyšel, došlo k jeho „zlatým“ uším, poddaní padali k jeho „zlatým“ nohám, růže byla milá jeho „zlatému nosu.“ Perský král Sapores I. se nazýval bratrem slunce, egyptský sultán Salamander představeným pekla a pánem nebes, král v Bisnagá měl dědičný titul: „Ženich štěstí, učitel nevědomých, pán východu slunce, pán západu slunce, pán jihu, pán severu, pán všech moří, jehož se bojí všech osm stran světa...“ V 17. stol. měli princové titul „mladý pán“, princezny

„slečna“, knížata „ctěný pán“; „urozený“ byl jen císař. Dnes? Těchto „vyznamenání“ se nyní dostane každému učedníku. Bude proto zednický mistr chytřejší, když mu budu říkat „pane architekt“?

Třicetiletá válka mohla být skončena o několik let dříve, kdyby nebylo v Osnabrücku došlo ke sporům o etiketu a přednost. Benátský vyslanec Contarini vykonal úřední návštěvu u francouzského delegáta d' Avauxa. Ten ho vyprovodil až ke schodišti, ale neseštopil ani jeden schod dolů. Rozlícen „pro urážku benátské republiky“ (tehdy již upadlé!) vrátil se Contarini domů; nastalo dlouhé vyjednávání, mnoho lidí zatím na bojišti padlo, mnoho měst bylo zničeno, než se konečně Francie uvolila k ústupku. Contarini se vrátil, d' Avaux podle pokynů z Paříže došlých ho po návštěvě doprovodil až pod schody, a u vozu udělal ještě hlubokou poklonu. — Na Zelený čtvrtek 1655 se zúčastnil obřadů v kapucínském kostele s vídeňským dvorem celý diplomatický sbor. Při průvodu s nejsv. Svátostí do Božího hrobu došlo ke rvačce o přednost mezi vyslancem mantovským a janovským; při tom si rozbili o hlavy velké svíce a spálili druh druhu vlasy i vousy. Při císařské korunovaci v Cáchách nebo ve Frankfurtě došlo skoro vždycky před oltářem ke rvačce mezi kurfirstem falckým a braniborským o to, kdo má císaři korunu na hlavu postavit a kdo sejmout; někdy musili oba kohouty od sebe odtrhnout. Jeden z posledních králů španělských hrával karty s nejvyšší hofmistrovou a svým zповěd-níkem; při tom dle etikety seděl v křesle, dáma na stoličce, a velebný pán, jenž nebyl šlechtic, musil při tom klečet. Vstávání a oblékání Ludvíka XIV. bylo hotové divadlo — komedie, pro kterou existovala celá kniha předpisů. Smečka šlechticů při tom, a přesně vyměřeno, kdo smí být přítomen, když král odkládá župan, když obléká punčochy, když svléká kazajku, kdo má držet pravý, kdo levý rukáv atd.

Marnivost nám připadá směšnou na jiných, a málokdy jsme si jí vědomi, když jí hovoříme sami. S ní spřízněná jest samolibost, zakládá-li se na přednostech skutečných, a ješitnost, jde-li o přednosti domnělé. Samolibost se podobá děvčeti, které se před zrcadlem obdivuje své kráse, hledíc jí co nejvíc zlepšit, a pak ji nosí na odiv, čekajíc, že si jí každý všimne a alespoň v srdci jí vysloví uznání. Jenže „pravou krásu, která kvete v tváři, vlastník nezná; pro cizí jen oči rozkvétá...“ (Shak.) Samolibý se diví sám sobě, shledává, že jest hoden obdivu. Nero byl přesvědčen, že není pod sluncem většího umělce nad něho, Cicero soudil, že celá říše, páni i sedláci, nemyslí na nic jiného než na to, jak on odhalil Katilinovo spiknutí a zachránil republiku. Řím-

ský satirik Persius (* r. 62) praví posměšně: „Je to přece jen krásné, když prsty na tebe ukazují a všecko volá: ‚To jest on’...“ Byť bys byl sebelepší zpěvák, netřeba ti zpívat tak dlouho, až bys ochraptěl! Přízeň nikdo neodmítá, i když mu ji blázen skýtá. (Cald.) Máme rádi lidi, kteří se nám obdivují, ale ne vždycky ty, kterým se obdivujeme my. Děti pošilhávají po kapsách hosta, zda jim něco nepřinesl, a samolibý pase po každém slově, nenajde-li v něm aspoň zrnko pochvaly nebo lichocení. Nenajde-li, nejsou-li jeho přednosti „po zásluze“ ceněny, jest přesvědčen, že jest nedoceněný muž. „Někdy jindy o vašich činech!“ (Pfeffel.) „Markýzi, vaše novopečené důstojenství jest sotva v oběhu!“ (Shak.) Co prázdnoty ve světě (Persius) i v duších! Lidé zamilovaní do svých nápadů. Poznáš je někdy dle toho, že tytéž vtipy (svoje!) opakují při každé příležitosti, každý je zná už dávno z paměti!

Tato nectnost jest všežravec; lze ji krmit vším, i hanou. Tu kdosi, jenž si zakládá na tom, že zná dvě řeči; ten se na tě nebude nikterak horšit, když o něm řekneš: „Posedne-li ho vztek, nadává a kleje sprostě ve čtyřech jazycích. . .“ Velmi hloupému člověku se líbí, kdo sám sobě se líbí. (Aug.) Tím ubožejší v očích Božích, čím cennější sobě. (Bern. Sien.) Nepomní, že bez jednoho vojáčka se vojna také obejde. Není dudka bez chocholky a hlupce bez pýchy. Zakládat si na sobě, nedokonalost na pohled nevinná, ale nepřemáháme-li ji nebo nezkrusí-li ji Pán Bůh sám, může se stupňovat tak, že se stane nesnesitelnou. „Ten páchne sebezbožňováním...“ Pak platí přísloví: „Kdo jest sám sobě pánbíčkem, ať se nediví, že se před ním každý pokřizuje. Když se žebrák dostane na koně, ani čert ho nedohoní.“ Kterási taková... Ať přišla kamkoli, chtěla, aby se všecko točilo kolem ní a aby se jen jí všecka pozornost věnovala. Při svatbě si všímali poněkud více nevěsty, dáma do hloubi duše uražena utekla domů. Blázen u Calderona praví: „Já jsem básník; žádné verše Milosti mé nelíbí se, jestliže z mé nejsou dílny; ostatní vše brak je bídný.“ Tak soudí samolibý veršovec, kazatel, architekt, příštipkář, prادلena, kde-kdo. Boří každé stavení, ke kterému sami plán nenakreslili nebo jehož se aspoň co slavnostní řečníci nezúčastnili.

Což, těš-il-i tě tv é ú s p ě c h y ? To jest něco jiného! Prohlásí někdo za hřích, má-li misionář potěšení z toho, že obrátil tolik a tolik zbloudilých? Ale všimni si, máš-li neméně upřímnou radost z úspěchů bližního! To jest spolehlivý barometr, na kterém neklamně poznáš, pramení-li tvá radost z čistého zdroje lásky k Bohu či ze zkaleného zřídla tvé zakuklené samolibosti. Pán nekáral učedníky, když plní radosti

ze svých úspěchů mu vypravovali při návratu ze své první misijní cesty, že i démoni se jim v jeho jménu poddávali. „Viděl jsem satana jako blesk padat s nebe...“ (Lk 10. 18) Jen na to je upozornil, že více je má těšit láska a přátelství božského Mistra a jejich vyvolení.

C) Těžší neřesti.

Nepřemáhaná samolibost přechází v domýšlivost, vypínavost, nadutost, zpupnost. Farizej v podobenství! **D o m ý š l i v ý** jest podoben komentátorům (vykladačům), kteří se pokládají za větší a důležitější než jest sám autor, kterého vykládají. „Mnoho si o sobě myslí“, a proto „se cení víc, nežli zač skutečně stojí.“ (Bern.) Pokládá se za moudřejšího, dovednějšího, lepšího nežli jest. Hledí na své dokonalosti zvětšovací sklem; jest přesvědčen, že vyniká nad ostatní jako hora nad pahorky, snadno jimi pohrdá a čeká, že všichni o něm budou soudit podobně. On svíce svítící... Zevně **n a d u t ý**, uvnitř **d u t ý**. (Aug.) Čím více přeceňuje sebe, tím více podceňuje bližní, a jako s méně cennými s nimi jedná — **z p u p n o s t**, která se projevuje zvláště tehdy, vyšplhá-li se o stupeň výš nad jiné. Ale „v nenávisti má nadutost Bůh i lidé.“ (Sir 10. 7) Cervantes praví triviálně: „Když pes dostal kalhoty, začal štěkat jinou, ihned začal krčit nos nad ostatní psinou.“ Naši předkové mluvili k takovým též drsně, ale přiléhavě: „Pro jeden kmen se les nesvalí... Tobě k vůli se vůl neotelí... Odpadne-li jeden květ, nastane jiných pět...“ Velikost a nadutost je dvojí! Havlíček napodobil slova Písma (Tim 6. 4, 1 Kor. 8. 2), když psal epigram, ovšem svým neomaleným způsobem: „Kdo si myslí, že se učí, ten je vlasti chloubá; kdo si myslí, že moc umí, počíná být ...“

Ovidius končí své básnické dílo *Metamorfosy* sebevědomým osvědčením, že „dílo vykonal, kterého nezničí ani Jupiterův hněv, ani oheň, ani meč, ani vše sžírající staroba“; tamtéž přichází výrok: „Stojím výš, než aby mi osud uškodit mohl.“ (L. VI.) Myslí snad při tom i na sebe? Když psal v nehostinném vyhnanství u Černého moře *Elegie*, smýšlel a mluvil jinak! Avšak tomuto Římanu odpustíme, bylť pohan; co však soudit o vyznavačích Kristových? Valdštýn prý pravil (výrok není zaručen): „A byť byl Stralsund (Dánsko) i řetězy k nebi přikován, já ho stáhnou dolů.“ Heine píše o sobě skromně: „Jmenuje-li kdo nejlepší jména, bude při tom i moje vysloveno.“ Rousseau píše Malesherbesovi: „Jsem přesvědčen, že ze všech lidí, co jsem jich poznal, není lepšího nade mne.“ Erasmus: „Člověka jako mne nenajdete za

celá staletí.“ Sifylitik a opilec Luther: „Kdyby Maria, andělé a svatí sestoupili na zem, ruce by mi pod nohy podložili.“ Jindy dokonce myslel, že by svatí nebyli vůbec hodni rozvázat řeménky jeho obuvi. Srovnejme s výroky těchto mužů slovo božského Učitele, nejmoudřejšího a nejpokornějšího mezi syny lidskými: „Učte se ode mne tichosti a pokoře srdce...“ Boris Gudenow (Godunov), jenž uchvátil vládu r. 1598, rozkázal, aby se ve všech kostelích Ruska modlili za něho, za „jediného křesťanského vládce, jehož duch jest hlubina moudrosti.“ Malé hrušky, dlouhé stopky. Plný soudek nezvučí.

Tyto nectnosti se stávají ještě protivnější, jsou-li provázeny v y c h l o u b a v o s t í. Tato vlastnost jest tak odporná a nechutná, tak dětinská a malicherná, že jsou jí prosti i lidé ve víře naprosto lhostejní nebo i docela bez víry, a to jedině z toho důvodu, že chlubit se přiči všemu společenskému taktu. U Shak. praví jakási slečna o takovém vychloubavém hrdinovi: „Kolik lidí už zabil? Já mu slíbila, že sním všechny, které on zabije!“ Nečiní se chlubil i směšným v očích každého soudného muže? Proč? Protože skoro vždy vystupuje na vyšší kothurny než na jakých se obyčejně chodívá, portretuje sám sebe v „nadživotní velikosti“, čímž jeho nepatrnost vynikne ještě více, kdyžť jiní na něho hledí bez zvěšovacího skla jeho sebeoceňování.

Richelieu se táže uzdraveného Balzaca, jak se mu daří. „Ale — má stále rýmu“, skočí mu do řeči Bautru. „Jak to?“ „Inu, neustále o sobě mluví, a kdykoli vysloví své jméno, sejme čepici, a pak není divu, že jest stále nachlazen.“ Vychloubavý jest svým vlastním zrcadlem, svým vlastním pozounem, svým vlastním kronikářem. Lichotníci a pochlebníci jsou jediní, s nimiž lidé toho druhu „dobře vycházejí.“ Není-li tu přítel, jenž by chválil, pak chválí mnohý člověk sebe sám. (Shak.) Někdo myslí, že jen do jeho oken svítí slunce (Avila) a že celý svět se kolem něho jak planety kol slunka točí. Scéna z ulice velkoměsta. Zastaven neznámým pánem, kterého nepozdravil. „Víte kdo já jsem?“ „Prosil bych...“ „Já jsem X. Y.“ „A já jsem N., který jsem mluvil s kardinály, biskupy a jinými většími pány než je pan X. Y.“ Kdo sám sebou se chlubí, hloupým člověkem se chlubí. (Aug.) Kde najde d'ábel nadutost, hned si tam postaví hnízdo. (Týž.) Chceš-li být dalek milosti Boží, vynášej hodně své zásluhy. (Týž.) Tyto lidi Bůh někdy vyléčí „na jejich vlastní útraty“ jako Petra. Třebaže jejich pád jim přijde draho, přec není tak velkým neštěstím jak skrytá pýcha, protože ji před pádem nepoznali a nehledali proti ní léku. (Avila.) Kdo chce být chválen od lidí, když ty, Pane, káráš, nebude od nich ob-

hájen, až budeš soudit, a nebude zachráněn, až ho odsoudíš. (Aug.) Pýcha rodielka všech neřestí. (Alb.)

Čím se kolikráte lidé honosivají! „Nechlub se pradědy, jsi-li sám škaredý.“ Nechať tě chválí jiní, nikoli ústa tvá; cizí, ne tvoje rty. (Př 27. 2) Vlastní chvála v oči práší, jiných chvála čest přináší. Kdo sám sebou se honosí, v hlavě mnoho nenosí. Velký chlubič, špatný platič. Cicero, jinak velký muž, se stal směšným a skoro nesnesitelným. (Str. 454.) Do vlastní ctnosti se halím. (Horác.) Když ovce pošly kozy ke cti přišly. Kde velké zvony zvoní, tam malých neslyšet! Čím více kdo ví, tím méně si na tom zakládá. (Smil.)

Domýšlivý a sebevědomý chce mít vždy hlavní slovo, poslední slovo, on všemu nejlépe rozumí, on rozhoduje všechny sporné otázky jako Herr von Schwarz v Kosmákově povídce. „Jsem zvyklý, když mluvím, že i moře poslouchá...“ Jsem prorok, a rtoma-li jen hnu, ať pes tu neštěkne. (Shak.) Učený pán promluvil — přestává všechn diskurs, od jeho neomylných ordinací není odvolání, on musí mít vždy „recht“, on má vždycky pravdu, ale lásky k pravdě jest v něm o tolik méně, oč více nadutosti. Mělké potoky šumí nejvíce. (Švéd. přísl.) Ve společnosti spor; šlo o jakýsi paragraf. Co snadnějšího než takový spor rozřešit! Stačí nahlédnouti do zákoníka, do kodexu práva, který byl právě při ruce. „Já nepotřebuji žádný kodex, já to vím...“ „Tak si to zde přečtete!“ „Táhněte do pekel se svým kodexem, já tomu rozumím lépe než vy, takový zelený holobrádek —“ Pýcha a hloupost rostou na jednom stromě — —

P á n o v i t o s t, zpupnosti skoro rovna, se rodí z domýšlivosti. Jací ubožáci se jí vyznamenávají! Velký duch je jí prost. Ještě na koně nedosedl, a už nohama kope; ještě nemá zásluh, ba ani postavení, a již projevuje, co v něm vězí. Pánovitost (arrogantia) se rodí v nízké mysli, vlídnost ve vznešeném duchu. (Aug.) Jako balon — čím lehčí, tím výše stoupá, tím více viděn.

T v r d o š í j n o s t, jiný odstín pýchy. U dětí jest odporná, u dospělých směšná, u obou hloupá. Slabý rozum na své hlavě jezdí. Vůle člověka jest jeho nebeským královstvím (přísl.), jeho blahem (Schill.), když totiž může jednat podle své hlavy a když se vždycky stane podle jeho! Znal jsem jednu takovou; plných 45 let požívala blaženosti tohoto nebeského království, 45 let řídila dům, 45 let se musilo vždycky všecko dít podle její vůle. Tu přišel kodex církevního práva, přinesl jisté změny, a mimo jiné též konec tomtu hospodaření. „Já nechápu, že svatý Otec mohl mít takový nápad...“ totiž vyhnat jí z jejího ráje! Člověka činí velkým nebo malým jeho vlastní vůle, praví Schiller, a

měl by pravdu, kdyby svým slovům podložil jiný smysl než zamýšlel. Podrobím-li se dobrovolně nejsv. vůli Boží, činí mne rozhodnutí mé vůle velkým; zaryji-li se do úzké sféry mé vlastní vůle, jako hlemýžď do domku, stávám se malým. Úzkoprsí nevědomci, neznajíce jinou směrnicí než hloupou vůli svou, vedenou omezeným rozumem, jsou nejnesnášlivější. (Smil.) Herodot, zvaný otcem dějepisu, praví: „Nepřonese-li se otevřeně názor proti názoru, nemůže být nejlepší vybrán.“

Děti někdy vytrestává tvrdošijnost sama, dospělého vykurýruje škoda. Tluc hlavou v stěnu, ucítíš změnu, ale ne na stěně, anobrž na hlavě. Málo ten ve světě spraví, kdo vše na svou hlavu staví. S tvrdou hlavou nejmoudřejší hlava pranic nespraví, býváť pravým tvrdohlavcem vždy jen člověk bezhlavý. (Vl. Šťastný). Domlouvej mu jak chceš, tvá slova vyzní naprázdno, spíše způsobí pravý opak. Profesor: „Zítرا mi přivedete otce.“ „Prosím tatínek je v Americe!“ „Už jsem řekl.“ Týž k jinému: „Vaše matka včera u mne tak hořce plakala...“ „Prosím, já už nemám maminku.“ „Přesto včera plakala...“ Tato nectnost se ráda skrývá pod pláštíkem zásadovosti a důslednosti. (Str. 231.) Jenže jest něco jiného stát nepohnutě jako mučedníci na tom, co jest zaručená pravda, osvědčená slovem věčné Moudrosti, a něco jiného stát na svém osobním náhledu, jež kdekdo jako nesprávný odsuzuje a zamítá, zvláště jde-li o malichernost. Není léku pro ty, kteří nemocnými být chtějí. (Rob. Southey.) Mnozí, i když na radu se ptají, jsou předem odhodláni učinit, co chtějí.

Tvrdošijností podobný jest vzdor. Liší se od ní tím, že v něm vězí větší nebo menší dávka uražené pýchy a že se obyčejně projevuje vůči výše postavenému; vzdorovité děcko! Nejúčinnějším lékem jest ignorovat, nevšímat si ho, nechat ho, nedbat ho, ač někdy nutno sáhnout k citelným trestům, je-li totiž provázen neposlušností. „Nebudu se učit. . . nepůjdu pro to... neudělám to...“ Nepřemáháme-li vzdor v dětství, může se vystupňovat i ve zlobu d'ábelskou. Vzdor vůči Nejvyššímu! Dospělý: „Ted' naschvál se nebudu modlit, chodit do kostela“ — když Pán nevyslyší prosbu! Za světové války jsme měli příležitost vidět takovéto velké vzdorovité děti; tu nelze říci, že vzdor je směšný, takové jednání jest těžkou urážkou suverénního Pána.

Uvažuj, k a m p ý c h a v e d e a jaký má k o n e c. Pýcha předchází pád! Dějiny se hemží doklady. Antioch IV. Epifanes, syrský král, nebyl první ani poslední, o němž bylo lze říci: „Ten, jenž v nadlidské zpupnosti myslil, že může poroučet vlnám moře a výsosti hor na váze zvážit, byl nyní

sražen k zemi .. Zřejmý důkaz moci Boží všem smrtelným! Toho, jenž dotud minil, že hvězd nebes dosahá, nemohl teď nikdo snést.“ (Pro odpornou nemoc; 2 Mk 9. 8 nn) Jen několik nejznámějších jmen. Pombal, Robespierre („jediný lidumil a přítel člověčenstva, Orfeus, jenž učí lidstvo zásadám mravnosti a pravému vzdělání, spasitel Francie“, ve skutečnosti tyran a zbabělec), Napoleon, Bismarck, Hitler ... Kdo vysoko leze, snadno se svezí. Pán Bůh nenechá růst stromy až do nebe. A nedojde-li pyšný tak tragického konce? Není přec nikdy docela šťasten. Jeden stojí nad hrobem zklamaných nadějí, poněvadž plány se mu zhatily, jeho sny a vidiny se rozplynuly jako jarní sníh, vzdušné zámky zbořené; druhý klidí výsměch ztrátou, nehodou, sesazením, pokořením, které ho stihlo; třetí, šťastnější nad oba, vzbudil sám sobě svým štěstím závistníky, kteří dovedou život pořádně ztrpčovat.

Tyto pohnutky čistě přirozené dostačily, aby se lidé, synové tohoto světa, varovali neřesti, o níž mluvíme. Bázeň před truchlivými následky pýchy, které se nám vtírají do očí den co den ... cizí škoda jest jim výstrahou. Ale ty, vyznavač Kristův a rytíř svatého kříže? Tebe by měly od této satanovy neřesti odvracet jen pohnutky přirozené? Kéž by odvrátily alespoň ony takového věřícího, který málo dbá, by upíral bez ustání zrak na svůj božský vzor, na vůdce našeho a dokonatele víry Krista, a není pilen ctnosti z lásky k Spasiteli a z ohledu na dokonalost a věčné blaho své vlastní duše! Ty však nezůstaň na tomto nízkém stupni, na který se vyšinuli někdy i pohané, na př. Sokrates, jenž na rozdíl od domýšlivých sofistů doznával, že jest pravé moudrosti a znalosti dalek. O našem božském vzoru jsem pojednal jinde (díl II. a IV. exerciční knihovny), proto v této knížce jen odkazuji na to, co řečeno tam. Ale nerad bych, aby ses domníval, že tě povzbuzuji k ctnostem tak, jak by každý protestant nebo snad i bezvěrec mohl své svěřence povzbuzovat. Při jednání o ctnosti Mariině jsi slyšel, že bez vroucí úcty mariánské, bez ustavičné modlitby a přijímání svatých svátostí nelze jí dosáti ani udržet. A této ctnosti Srdce Ježíšova že bys dosáhl přirozenými silami? Leda tak jako jmenovaný athénský filosof, tedy jen stín ctnosti, ne však to, co jí činí krásnou v očích Božích a záslužnou pro věčnost. „Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem...“ V příští kapitole o tom uslyšíš víc; nyní jen podotýkám, že přemáhat pýchu lze pouze pokorou, a pokora jest pravou okrasou duše jen tehdy, když se jí učíme ve škole Srdce Páně. Bud' pilen pokory, ale ne takové, která se jeví nesmělým hlasem, nýbrž té, která jest v srdci. (Jeron.) I pýcha se snaží zahalit v pokoru, aby neupadla v potupu. (Bern.)

48. Čtyřlístek z ďáblovy zahrádky.

Čtyřlístek jetele, odjakživa v očích lidu posel štěstí. Nevím, je-li tomu vždy tak. Mně vypravoval kdosi, že nejstarší vzpomínka z jeho dětských let se váže k tomuto vítanému poslíčku. Šel jednou s rodiči podle jeteliny, utrhł maně lístek a ukazuje matce. „Tys utrhł čtyřlístek! Schovej si ho na památku! Znamená štěstí!“ Byl to první utržený lísteček, na který se pamatoval, ale na jeho životě prý nebylo to štěstí tak příliš vidět. Bud' jak bud', ale ten čtyřlíst, který já ti teď chci vložit do památníku, by tě nadmíru šťastným neučinil, jak jsi poznal z nadpisu této kapitoly. Čtyři neřesti, další dcery satanovy ctnosti, o kterých hovořila předešlá kapitola. Vládychtivost, ctižádost, jazyk kritisující, uražená pýcha.

A) Dvě nehezské sestry.

Jmenovali jsme je na prvním místě. Vládychtivý chce být všude první; vše se musí řídit podle jeho vůle, odporu nesnese, cizí vůle nezná. Proti jeho „nejvyšším ustanovením“ nesmí nikdo ani prstem hnout, ani slovem hlesnout. Ale vlastní vůle jest nejnebezpečnější vůdkyně, a jako je třeba zapírat vlastní vůli, tak je třeba zapírat i vlastní mínění (nepokládat své mínění za jediné správné; Avila). Zkušenost ukazuje, že čest a důstojenství zřídka kdy z lidí zlých učinily dobré, ale velmi často z dobrých zlé. K tomu, aby kdo tíži cti snesl a obstál v nebezpečích, kterou s sebou přináší, je třeba velké mravní síly a ctnosti. (Týž.) Dej, Bože, tomu čest, kdo dovede ji snést. Děti, u kterých se jeví sklon k této nepravosti, nutno léčit tím, že se jim nesvěří žádný úřad, ani doma ani ve škole (dozor na pod.). Vládychtivost nenasytná neřest; čím více ji krmíš, tím více roste a mohutní... pohádka o zlaté rybce, historie o nenasytných dobyvatelích je toho dokladem.

Když jedou na koni dva, musí jeden sedět vzadu. Postaví-li kdo padesát lidí do řady, musí být jeden poslední. Volí-li spolek předsedu, zůstanou ostatní dole... a to jest vládychtivému nesnesitelné. V Y. vytvořilo 16 školáků „hasičský sbor“; po „volbě“ si povzdychl svědek: „Ach, že nemá každý sbor 16 velitelů!“

Diogen, od pirátů zajatý a prodaný na Krétu do otroctví, je tázán, co dovede. „Poroučet lidem!“ Kolik by jich mohlo mluvit podobně! Když se chystalo Polsko k volbě krále r. 1674, poslala Evropa 14 kandidátů. A přec není nic tak těžkého jako dobře vládnout, ať na trůně nebo v komunitě,

ve spolku, v obci. Právě vládychtivý jest nejméně způsobilý k tomu, aby byl bližním k dobru. Pracuje jen tehdy, stojí-li v čele podniku; ne-li, složí ruce v klín a „stávkuje“, provádí obstrukci nebo pasivní resistenci, byť tím zhynula vlast, církev, nesmrtelné duše. Nevím, co jest pravdy na tvrzení, že Cicero prý nikdy nepřistoupil na věc, na kterou přišli jiní a ne on. Pyšný jistě tak jedná. Co neumíme, na to nevražíme. „Nikdo není duchaplný kromě Nás (= mne) a Našich přátel“, čteme u Molièra; rozumí se, že „přátelé“ přijdou až po Nás, na druhém místě. *Despotismus* a *bezohlednost* bývají čestným doprovodem této neřesti. Stane-li se takový představeným, upadne brzo v nenávisť, ale neuzná a nenahlédne, že tím vinen sám. Ubohý spolek, kterému se dostalo takového předsedy! (Str. 455.)

Nevědí nebo nevěří, co praví Písmo o velké odpovědnosti těch, kterým jest svěřena vláda, t. j. péče o časné i věčné blaho jiných. Světci se vyhýbali biskupské mitře (Alfons Lig., Tomáš Aq., Tomáš z Villanovy, Petr Kanisius) i papežské tiáře (Řehoř Vel., Řehoř VII., Filip Benitius), a to z pokory; jiní, vzdáleni toho, aby mohli být nazváni světci, z prozíravé obavy velké odpovědnosti. Kam vládychtivost vede, ukazují dějiny světové i anály obcí nebo spolků. Alexander Vel. povraždil celé příbuzenství, aby nebylo nápadníků trůnu, cařihradská císařovna Irena usmrtila syna Konstantina VI., Sulla v Římě vznítit občanskou válku, a v našich dějinách? Smutně proslulá Přimda... Jeden žalařuje nebo vraždí, aby se zmocnil vlády, druhý vraždou nebo pomluvou nebo křivým udáním odstraní soupeře, aby zaujal jeho biskupský stolec nebo ministerské křeslo, třetí odpadne od víry, protože být patriarchou nové sekty jest vábivější než být prostým katechetou. Nesmíš se přidružit k tomu, kdo by tě postavil do stínu (B. Gracian T. J. † 1658), ale tím svědčíš sám o sobě, že tvé světlo jest až příliš slabé a matné.

Ctižádost, menší nedokonalost než vládychtivost, ne tak nebezpečná aniž bližnímu tak obtížná, ale malichernější — a rozšířenější! Nebaží po vládě a po prvním místě, jenom po obdivu, chvále a poctě; na tom ustává, to jí dostačí a uspokojí. Nicméně i ona bývá cestou k těžkým hříchům, zvláště zvrhne-li se ve velikášství (*Grössenwahn*) a slavomam, kde se stává skoro nepřičetnou a přechází v pravé sebezbožňování. Lebon, odpadlý kněz v revoluci a poslanec, jde do divadla, a když dámy nepovstaly, vyskočí na jeviště, mává mečem a zuří: „Kdyby vstoupila nějaká princezna nebo arcivévodkyně, vstaly byste všechny; ale když vejde zástupce pětadvacetimilionového národa, neuznají ty fifleny ani za dobré, aby povstaly...“ Zapomněl, že projev úcty má jen

tehdy smysl, je-li dobrovolný, nikoli vynucený, a nezpytoval svědomí, že sám vůči jiným „zástupcům pětadvacetimilionového národa“ se nechoval nikterak tak uctivě a pokorně, jak vymáhal pro sebe. „Já to nežádám pro svou osobu; jediné pro svůj vznešený úřad, jenž jest ztělesnění svatého kněžství Kristova“, píše arcibiskup Gastaldi Boskovi, stěžuje si na nedostatek úcty (prý) u jeho podřízených, ale pak sám nejevili příliš veliké úcty k papeži Piu IX.

Růže nedbá toho, zdali ji kdo vidí (Angelus Silesius), zato vlčí mák se dere každému na oči. Ctizádostivec činí své štěstí a svou domnělou velikost závislou na úsudku a rozmarech cizího mínění, proměnlivějšího než dubnové počasí, a nepomní, že každému jen chvilku hraji. Koná vše jen pro lidskou chválu — jak malicherná a dětinská pohnutka! A přec — jak mnoho lidí a jak velké věci dělají, aby chváleni byli od lidí! (Aug.) I když koná dobré, připravuje se o všechnu zásluhu. Obdrželi odměnu svou, prázdní prázdnou (Aug.), totiž planou pochvalu, která do zítřka zvadne a zapadne v moře zapomenutí. Kdyby byli tutéž věc, byť sebe-nepatrnější, vykonali pro Boha, byla by zaúčtována ve věčných knihách, kde se nic nezapomene a nic nevymaže.

Jak přemoci tuto nectnost? Osvojit si jakousi vznešenost, velkého ducha, široké srdce, pracovat z vyšších a ušlechtilých motivů. „Chci sloužit nejvyššímu Pánu“, praví v legendě světec — nikoli ubohému světu, nýbrž suverénnímu Bohu. Vzbuzovat čistý úmysl. „Vše ke cti a slávě Boží...“ Jednat čestně, ne však pro čest (k vůli cti; Avila). Hladového krmí láska, krmí ho i pýcha; nuzného šatí láska, šatí ho i pýcha; láska, aby se chvály dostalo Bohu, pýcha, aby chválu klidila sama. Příteli, buďto jest chvála tobě vzdávaná nepravá, a pak jsi bratr lháře, máš-li v ní zálibu; nebo jest pravá, a pak jsi nerozumný, těší-li tě více prchavé slovo lidské než vlastní zásluha a dobrý čin. Že jsi snad nad veškerou lidskou chválu povznesen? Dobře, uděláme zkoušku; mrzí-li tě více větší hřích, ale tajný a světu neznámý, než malé klopýtnutí (blamáž) veřejné, které tě v očích bližních poněkud snížilo, pak ti věřím, pak ti jde skutečně o to, co o tobě soudí Vševědoucí, a ne o to, co o tobě myslí lidé.

Č e s t . . . Ničemný Falstaff, vybiten od následníka trůnu k boji (Shak., Jindř. IV. A. 5. 1), odpovídá: „Čest tedy vymáhá, abych se dral vpřed. A což, srazí-li mne při tom čest k zemi? Co potom? Může mi čest nahradit nohu? Nemůže. Anebo ruku? Nemůže. Anebo může utišit bolest rány? Nemůže. Čest se tedy v chirurgii nevyzná? Nevyzná. Co je čest? Prázdné slovo; vychytralé počínání s tvé strany. Kdo ji má? Ten, kdo minulou středu zemřel. Cítí ji? Necítí.

Slyší ji? Neslyší. Nelze ji tedy cítit? Mrtvému nelze. Či žije snad s žijícími? Nežije. Proč ne? Pomluva toho nedopustí. Proto o ni nestojím. Čest je pouhá medaile pro mrtvé.“ Tak filosofuje u piva tento požitkář; když ho princ vidí v pátém jednání ležet mezi padlými (fingoval se padlým!), praví, že ho dá balzamovat. Po jeho odchodu se Falstaff zvedne, opráší a praví: „Dáš-li mne dnes balzamovat, dám ti dovolení, abys mne zítra naložil do soli a nadto snědl k obědu . . .“ Cynická řeč, ale jde-li o lidskou čest, nemá docela nepravdu. Kdyby však šlo o smrt pro zájmy Boží, bylo by nutno jinak soudit. Čest v očích Nejvyššího jest trvalá a hodna, abychom po ní toužili, povzbuzeni slovem Písma, jež o smrti sv. Petra praví, že jí oslavil Boha. (Jn 21. 19)

Při výchově dětí působí zřetel na ctižádost poněkud obtíže. Neučí-li se rádo, jak ho přiměti k pili? Metlou? Ta má být posledním prostředkem. Odměnou? Stále odměňování pile z něho vychová duši kramářskou. Nezbývá, leč vzbuzovat v něm touhu po tom, aby se snažilo vyniknout. Ale těžko, aby sám na sobě si nezakládal hoch, který je stále první, stále chválen, stále dáván za vzor. Ušlechtilých pohnutek, o kterých byla řeč na konci předešlého odstavce, jest schopen teprve v dospělejším věku. Záleží mnoho na obratné ruce vychovatelově. Hošík přinese vysvědčení, otec na ně pohledne, bez slov mu je vrací; když nechválí otec, chválí se klučina sám, vykládá, že jest první, že má samé jedničky až na jedinou výjimku... „Snad bys nechtěl nosit domů trojky?“ Otec mu dal na srozuměnou: „Pán Bůh ti dal nadání, je tedy tvou povinností mít pěkné známky.“ Lekce pomohla!

Dostane-li se ti někdy vlády či lépe autority, pojímej ji vždy nad přirozeně. Měj ohled na Boha, od něhož jsi ji dostal a jemuž budeš jednou skládat počet ze svého vladařství. Měj ohled na bližního, k vůli němuž jsi autoritu dostal, abys pečoval o jeho blaho, nikoli hověl pýše; abys stavěl, ne bořil; abys užíval autority k dobrému, nezneužíval ke zlému. Měj ohled na sebe, jenž jsi dostal; autorita svatě pojatá jest břímě, nikoli slast! Ale jen šlechtná duše jest schopna takového pojetí. Stane-li se z chlopa pán, pak nás před ním Pán Bůh chraň.

Zvláštní specialita ctižádosti jest duchovní pýcha. Zakládá si na svých domnělých ctnostech, domnělé zbožnosti, domnělé dokonalosti, kteroužto vidí jen ve věcech zevnějších, modlitbičkách atd. Již Kristus Pán měl co dělat s takovými lidmi — farizeové! O málo lepší jsou ti, kteří se nutí do pokory — přetvářka, která chce slyšet, jak jiní jeho úsudek (autokritiku) vyvracejí. K Abrahamovi a S.

Clara přišla jednou taková. „Já jsem největší hříšnice pod sluncem...“ „Nuže napravte svůj hříšný život a pracujte doopravdy o svém polepšení.“ Odpověď rozhorlené pokorné dámy nebudu uvádět. Existuje skromnost, která jest jen pláštikem pýchy. (Carmen Sylva.) Ličená pokora jest horší druh pýchy. (Aug.) Prohnaný a lstný zvláště tehdy předstírá pokoru (a skromnost), když chce něčeho dosíci. (Týž.) Vzpomeňme na dětskou básničku o vráně a lišce! Hloupá marnivost věřila jalovým poklonám „skromné“ lišky k své škodě! „Jeť ctižádosti žebřem pokora; kdo po něm stoupá, zvedá k němu tvář, leč sotva na nejvyšší příčku vystoupil, tu k žebříku se zády obrací a hledě vzhůru, posměch tropí si z těch nízkých stupňů, po nichž šplhal se...“ (Shak.) Sv. František Saleský nazývá tyto lidi „veslaři“; veslař sedí v člunu obrácen zády k místu, ke kterému ze všech sil vesluje; tito lidé se obracejí zády k pochvale a cti, které chtějí všemožně dosíci.

Běda tobě, je-li ti vozkou pýcha! Pak jistě srazíš vaz. Nic tak nezamezuje dokonalost jako pýcha. Kdo potřebuje léku tak jako ubohý? A kdo je tak léku nehoden jako pyšný ubožák? Nadutosti se varuj, právě velikosti buď pilen! Od-kud tvá pýcha; ne-li z toho, žes prázdný? Neboť kdybys byl plný, nenadouval by ses! Viz dva měchy, jeden plný, druhý nadutý; oba mají tutéž velikost, ne však tutéž plnost; hledíš-li na ně, mylíš se, vezmeš-li do rukou, poznáš... Veškerá pokora záleží v tom, aby ses podle pravdy poznal. (Aug., na různých místech.) Pyšný plní vůli svou, pokorný vůli Boží; křesťanská dokonalost však záleží v tom, abys neplnil vůli svou, nýbrž vůli toho, který tě stvořil. (Týž.) Co bylo řečeno o modlilkách (str. 48 n), pochází obyčejně z duchovní pýchy, provázené tvrdošijností a neposlušností. Mlať plevu jak chceš, zůstane plevou.

Měj se též na pozoru před jistým druhem d e m o k r a t ů ! Dokud pán ničím není, jest vekým demokratem, hlasatelem a zastáncem rovnosti, láteří na tyranství představených, počíná si jako Absolon, podává každému ruku, jeví zájem o jeho starosti a vzdychá: „Kdybych já byl představeným, pak by všechno jinak vypadalo.“ Zním kolik případů, že ošálení soudili: „To by byl vzorný představený, u něho by byl krásný život...“ Netrvalo dlouho, a vzdychali hořce. Někdy si ho sami zvolili, jindy mu aspoň pomohli do sedla, jinde zase „náhoda“ chtěla tomu, že pán se něčím stal — a všechna demokracie ta tam; z demokrata se stal autokrat, nadutý, zpupný, domýšlivý, nosil hlavu hezky vysoko, šikanoval kde-koho, a teď jenom výš a výš, jedno vyznamenání za druhým, titul za titulem.

B) Dva odporní bratři.
(Kritisující jazyk, uražený domýšlivec.)

Ohavnější a odpornější než pánovitost a domýšlivost, projevem nízkého ducha jest kritisování, jedovaté, nelaskavé kritisování. A priori — předem kritisuje a odsoudí kazatele, jehož neslyšel, autora jehož knihu nečetl, podkládá mnohdy i pohnutky nízké, nemaje k tomu důvodu. „Ten je se svým úsudkem brzo hotov“, říká se o takových. Se svým křivým úsudkem! Ale — snáze cizí dílo tupiti nežli lépe spraviti. Don Quijote, třebaže blázen, správně podotkl: „Jest mnoho bohoslovců, kteří se sami na kazatelnu nehodí, ale dovedou výborně postřehnout kdejakou chybu kazatele.“ Kritika je snadná, ale umění je těžké, píše satirik Boileau, ale sám byl jedním z těch, kteří se vlastní moudrostí neřídili. „Nejlepší kritika na světě jest, když vedle toho, co se ti nelíbí (a co odsuzuješ), postavíš sám něco lepšího.“ (Geibel.) Lidé, sami prázdní skutků, které by zač stály, neostýchají se kritisovat skutky jiných. (Hugo a S. V.) Která kráva nejvíc bučí, dává nejmiň mléka. Nejhorší kolo u vozu nejvíce skřípá.

Někteří jsou zrozeni jen k hanění, z celého Achila nevidí leč patu (nejslabší stránku). Jak praví přísloví: „Nemůžeme být všichni básníky, ale můžeme být všichni kritiky“. kde-kdo dokáže soudit, posuzovat a odsuzovat, už proto, že k tomu netřeba znalosti ani vzdělání, zásluh ani autority, vůbec ničeho. Svět má zálibu očerňovat, co se stkví, a do prachu stáhnout, co vznešené (Schiller), protože nemá pokory ani lásky. Kritisují křivou čáru blesku ještě tři hodiny po bouřce. Hanět umí každý bridil, ale kdo chce píchat, musí být sám proti píchnutí pevný! Velcí mužové bývali zřídka kdy přísní censorové; jsouť příliš zaměstnání sami sebou, než aby měli kdy, pitvat díla jiných. (Kuno Fischer.) Naopak zase, čím méně dává kdo pozor na chyby své, tím zvědavější jest na jiné; hledá, ne co by napravil, nýbrž co by kousal. (Aug.) Zlovolné duši velmi sladce chutná, z čeho lze jiné nízce podezřívát. (Týž.) Sami nesnesou ani nejmenší kritiky!

Právě tito lidé, obdaření někdy značným nadáním, nevykonají zhola nic, jako by je Pán trestal. Kritisují jednoho, druhého, třetího, a pak jako z udělání dostanou jejich úřady jeden za druhým, a co svedou? Stanou se příslovečnými svou neschopností, a nemají o tom ani tušení! Ještě teď jsou jisti, že všecko dohromady nebylo a není k ničemu, dokud oni to nevzali do „vlastní režie“, do svých Nejmoudřejších Rukou: Kassius praví trefně k Antonioví (u Shak.): „Jak silné ramě tvé, nám neznámo; tvá řeč však loupí včely hybelské a bez

među je nechává.“ Smýšleji jako onen v opeře: „Teď ukáži všem lidem, co chytrost (rozšafnost) dovede.“ Ukázal, ale jak! Moudrost by jistě zalkala, kdyby měla slzy.

Varuj se, abys nepatřil k lidem, kteří z nedostatku zaměstnání nebo jim vhodné zábavy stopují bližního. „Byť krátkozraký, přec velmi dobře vidí, jde-li o to, aby třísku v oku bratra vyzkoumal a svou výřečností ji ve trám proměnil.“ Opravuji a pravím: „Nevidí dobře!“ Protože ta tříska v oku bratrově není! Proměňuje v kládu holé nic! Abraham a S. Clara mluví o lidech, kteří z vyhledávání, objevování, kritizování a pranýřování cizích chyb si dělají živnost, ale sami nedovedou udělat nic, merci-li lépe. Dnes najdeme celé „magacíny“ kritiků, ale žádného spisovatele, jako při neštěstí mnoho filosofujících rádců, ale málo pomocníků. (Týž.) Raději hled' uspořádat život svůj než přetřepávat život jiných. (Jeron.) Či chceš patřit k těm, kteří myslí, že o tolik zvětší vlastní čest, o kolik cizí čest zmenší? (Frant. Sal.) Typická vlastnost zahaleče a ničemníka jest rozkoš z pozorování cizích skutků. (Týž.) Zdá se, že nejsi nic jiného než nadutost vykrmená zahálčivostí, jenž z cizích prací ovoce trháš a sám k společnému životu (dílu) nic jiného nepřinášíš kromě jazyka samotného, který dovede vše kritisovat. (Thedoret.) Viz kap. 25! Slovy se rozpínat a chtít za to obdiv od nezkušených jest obyčej omezenců. (Jeron.) Kdo hledí na mravy své, nemá, co by na jiných tupil, nýbrž co by sám na sobě želel (Prosper Aq.) a napravoval.

Jiné snižovat jest nejohybnější forma sebechvály. Jsou přesvědčeni, že nikdo jim nesahá ani po kolena. Neřeknou to otevřeně, ale jako se prozradí páchnoucí obsah láhve, odstraní-li se zátko, tak se prozradí ohavnost jejich smýšlení a srdce, sotvaže otevrou ústa nebo vezmou do ruky pero. Vychloubavý alespoň neuráží bliženskou lásku; kritisující domýšlivec však nemá ani skromnosti ani lásky, není ani pravdivý ani šlechetný. Dábelská neřest, ale činí se jí obávaným jak Pietro Aratino. (Str. 219.) Jako pýcha, tak i tato její dcera patří k oněm neřestem, které neznají samy sebe, a proto tak těžko ji léčit. Sama se nezná; jak prevelká pýcha, tak prevelká malomyslnost. (Spinoza.) Pýcha zaslouží, aby byla podvedena. (Aug.) Víím, že nesmírně těžko jest přesvědčit pyšného, jak velká ctnost jest pokora. (Týž.) A lze dodat: „Nepřesvědčíš ho, že z každého slova jeho d'ábelské kritiky vane nebetyčná nadutnost.“ Pyšný, nadutý člověk — právem posměváček zvaný — jedná z bezmezné zpupnosti. (Př 21.24)

Všecky stupně, odstíny a druhy pýchy mají společnou vlastnost, že n e s n e s o u p r a v d u. V pojednání o pokoře uslyšíš, že pokora jest pravda. Pýcha, její opak, je tedy ztě-

lesněná lež. Pokorný jest si svých nedokonalostí vědom a nechce být pokládán za lepšího, než ve skutečnosti jest, proto se nehorší, je-li upozorněn, že chybil. Pyšný se nezná, a zná-li se, chce v očích bídného světa platit za lepšího, než jest; proto se rozlítí, povstává-li mu kdo před oči zrcadlo, které mu ukáže jeho samého v pravé podobě, a nejraději by rozbil jak zrcadlo tak toho, kdo mu je drží. Více o tom řečeno v kapitole o bratrském napomenutí. Pro pravdu se lidé nejvíc hněvají... začínaje nepatrnou nedůtklivostí slečinky, které něco vytkneš na jejím umění pěveckém, až k nepřičetné zuřivosti universitního profesora, kterému dokázal kněz, že ve svém hanopise proti bl. Janu Sarkandrovi vědomě a zúmyslně falšoval historické prameny a tudíž lhal. Thersites, jež pro slova pravdy Ajax žalostně zbil, praví: „Mé slovo pochroumalo jeho mozek (jeho samolibost!) víc než jeho hůl mé kosti.“ (U Shak.)

Že ani „nábožné duše“ nejsou této nemoci prosty, jest známo. Abraham a S. Clara praví: „Když jest kázání poseto zajímavými příklady, pak jest kazatel výtečný muž, ať žije! Když však tne do živého, je zle, inimicus factus sum dicens, stal jsem se nepřítelem pověděv pravdu.“ Svět chce být klamán — klamejme ho tedy! Tak praví přísloví. V ústavě v N. byl uspořádán na konci roku veřejný hudební výstup. Ředitelka, která slyšela už nejednu lichotivou poznámku a jen se rozplývala blahem, žádá též přítomného důstojného pána X. Y., výtečného znalce hudby, aby jí pověděl „upřímně“, co o všem soudí. Vyhověl, pochválil, co chvály zasloužilo, ale také cosi vytkl. Všecka blahosklonnost s tváře zmizela, a když se na konec s hosty loučila, s vlídným úsměvem a milými úklonami, měla pro „důstojného pána“ pouze odměřenou chladnou úklonu, bez pohledu. Svět chce být klamán... Nechtěla slyšet pravdu, nýbrž chválu! Rci někomu slovo pravdy, a bude uražen.

Uražená pýcha... Každá vašeň se stává zuřivou, srazí-li se s pravým opakem toho, po čem dychtí. Nalij do ohně vody! Vezmi nečistému neb opilci předmět jeho náruživosti, odsud' lakomce k peněžné pokutě, vyznamenej před žárlivým jeho soupeře, obdaruj někoho před závistníkem... Co říci o uražené pýše? Uražená, pokořená pýcha, nejběsilější vašeň, jaká existuje. Ponížená a těžce raněná samolibost, rozněcovaná hněvem, spolčená s nenávistí, provázená pomstychtivostí... Pokorný pokoření promění v pokoru (Bern.), ale pyšný? Aman chtěl stůj co stůj dostat na šibenici Mardochea, protože ho nepozdravil, Pombal dal z téhož důvodu upálit Malagridu, misionáře T. J. a dobrodince portugalského národa, Spytihněv II. vypověděl ze země abatyši od sv. Jiří,

sotvaže na trůn dosedl, protože před lety učinila o něm posměšnou poznámku, Kosmák vypravuje o pomstě uraženého domkaře, kterého pan řídící neoslovil „pane“, jiný zas dostal srdeční záchvaty, protože si ho podřízený nevšímal. Mnohý hořce pykal za to, že „nepozdravil u vrbiček“. Václav Stach, literát z doby buditelské, se pokoušel o básně, a psal rýmováčky. Dobrovský o nich napsal r. 1796 dvouřádkovou kritiku, Stach zuřil a až do smrti, plných 35 let, proti Dobrovskému jedovatě psal a jej zesměšňoval. Pohněvat se je lidské, hněv (zášť) v srdci chovat je d'ábelské.

Zběsilá, bezohledná, bezcitná vášeň. Jen zničit, zničit odpůrce, jenž snad neměl ani v nejmenším zlého úmyslu. Zničit, byť při tom zahynula vlast i církev, byť tisíce lidí při tom upadlo v bídu a neštěstí nebo bylo připraveno o víru, byť sám uražený měl zahynout. (Shylor v Benátském kupci.) Narses, 90 letý, byl uražen od marnivé a pyšné císařovny Žofie (manželky Justina II.) poznámkou, aby prý šel mezi ženy příst. „Rci své paní, že jí upředu tkanivo, kterého nerozprede.“ Vzdal se úřadu italského místodržitele, odešel do Neapole, poslal longobardskému králi Alboinovi víno a ovoce, které Italie rodí, se vzkazem: „Můžeš přijít.“ Přišel, a tím Italie říši byzantské zfracena. Taková jest uražená pýcha. Neustane, dokud v krvi nenáviděného nestopí svou dýku. Nevyhýbá se nížádnému prostředku, ani křivé přísaze, ani věrolomnosti, ani vraždě. Hněv ochladí se skoře (brzo), nenávisť nestopí ni moře. Prchlivec jest schopen strašných věcí; ale když se vyzuří, často lituje, lká, odprošuje. Uražená pýcha nejedná v návalu neovládané vášně, nýbrž s chladnou rafinovaností, a cítí tím větší uspokojení, čím větší zkázu natropila.

Připojme hned poznámku o pomstychtivosti. Dcera pýchy a sestra hněvu, jenže daleko horší než hněv. Prchlivého hněv přejde a jest zase dobře, ale pomstychtivý nezapomene, neodpustí, chová v srdci urážku nebo bezpráví, třeba domnělé, tak dlouho, dokud se nenaskytne příležitost, aby je stonásobně splatil. Za maličkost se mstí třeba zničením životního štěstí; nemůže-li dopadnout jeho, mstí se na jeho rodině nebo přátelích. Hněv vůči mstě jest rytíř vůči zákeřníku. Hněvivý se na tě vrhne zjevně, mstivý často jedná zákeřnicky, přepadá svou oběť zakuklen, na př. z křoví novinářské anonymity nebo pošty proti tobě jiného.

C) Radikální léčba.

Jak kurýrovat tuto satanovu neřest? Jinak na sobě, jinak na bližním. Jde-li o jiného, měj se na pozoru! Jest na denním pořádku, že cizí pýchu léčit a bližního v pokoře po-

cvičovat mají tisíce chutí lidé, o kterých platí: „Lékaři, uzdrav se sám!“ Jde-li o zřejmou domýšlivost, omezí se rozumný na to, že jí nebude skýtat materiálu. „Slyšel jsem již mnoho nářků na pýchu velkých tohoto světa; pýcha velkých jistě padne, padne-li i naše podlízavost kletá.“ (Bürger.) Cení-li on vysoce sám sebe, pramálo my toho dbáme. (Shak.) Toť by znamenalo živit jeho vypasenou pýchu! (Týž.) Jest nemocen... ano, nemocen, jako lev, pýchou svého srdce! Můžete to nazvat melancholií, máte-li ho rádi. (Týž.) Koho vycházející jitro shledá pyšným, toho loučící se večer najde velmi skromným. (Sen.)

Jak léčit tuto nepravost v sobě samém? Nahoře bylo řečeno, že pýcha se nezná. První krok a nezbytná podmínka je tedy správné sebepoznání. Chtěj, aby někdo šel k lékaři na radu a lék pro nemoc, o které nemá ani potuchy! O tom, že poznat sám sebe jest předpoklad vši práce a dokončení sebe a veškerého duchovního života, byla již řeč. Viz kap. 31—33, a přečti si zvláště odstavec o duchovní terapii na str. 296. Dnes se ozývají hned nesměleji, hned kurážněji hlasy proti dennímu sebezpytování, prý sebezpytování a brzdě všeho prospěchu ve ctnostech. Pomíjeje, že světci, kteří velmi důrazně doporučují denní zpytování jako nezbytnou podmínku duchovního života — zvláště původce duchovních cvičení, rytíř z Loyoly — nám mají být po této stránce větší autoritou než kdokoli jiný, už z toho důvodu, že sami skutečně touto cestou dosáhli dokonalosti a svatosti, zatím co mi není známo, že by svatostí vynikal, kdo o denním zpytování odmítavě a pohrdavě mluví, upozorňuji tě na jedinou věc. Dostačí rolníkovi, aby jen zaléval semeno? Nemusí stále a stále odstaňovat plevel? Nemusíš ve svém pokoji den co den oprašovat nábytek? Prach a rez se ukládá všude sám sebou, nevolán, čistotnost musíš udržovat pracně ty, chceš-li, aby se ti nábytek leskl! O ctnostech jen mluvit a k nim povzbuzovat nebo dát se k nim povzbuzovat bez usilovného cviku jest nejiné, než jako kdyby se kdo chtěl naučit malířství pohlížením na mistrovské obrazy nebo hudbě posloucháním bezvadné hry, bez cviku... Řeknu-li však „cvik“, pak předpokládám, že rutiny dosáhneš po mnohých pokusech, trvajících snad léta a léta, a to za vedení mistra, který ti vytkne každou chybu. Nemáš-li po ruce mistra, nezbyvá ti leč neúprosnou autokritikou vytýkat si chyby sám a snažit se je překonat... procedura daleko obtížnější než vedení mistrovo! Jde-li o duchovní život, je ti duchovní vůdce tím, čím mistr mladému umělci, ale „autokritika“, sebezpytování, je ti nezbytné vždy, ať vůdce máš či nemáš. Nemůžeš mu přec ukázat nitro své duše jako žák mistru svůj výkon,

ať štětcem na plátně nebo smyčcem na violíně; musíš mu povědět, jak to doma vypadá, a k tomu, abys mu to povědět mohl, je třeba sám sebe znát, tedy sám sebe zpytovat. Žádej od něho lék proti pýše, pověz mu, jak se touto chybou proviňuješ, když se neznáš a tuto neřest ve skrytu své duše neodhalil!

Odhalils ji: Chceš ji řádně léčit a vyléčit? Srovnej pyšného se závistivým! Závistivý hledí na ty, kterým se vede lépe než jemu neb o kterých soudí, že jsou na tom lépe a že mají více než on, ať vnějších nebo vnitřních darů, a od nichž je tedy převýšen. Pyšný zase hledí na ty, kteří stojí pod ním, ať skutečně, ať jen podle jeho soudu, a které tudíž převyšuje sám. Lékař je tedy nasnadě. Závistivče, ty hled' na ty, kteří nemají ani tolik, co ty; a ty, domýšlivý, hled' na ty, kteří převyšují tebe. Zakládáš si na svém nadání? Nevyrovnáš se geniům vědy, kteří v úžas přivedli celý svět a jejichž jména zná každý záček! Či na svém postavení? Jiní stojí daleko výš na společenském žebří než ty! Či na tom, že jsi v životě leccos dobrého vykonal? Sotva se vyrovnáš dobrodějům lidstva, jakými byli na př. Vincenc Paulanský, Jan Bosko, Petr Klover. Či snad na jmění? Kroesus a jiní měli více žlutého kovu než ty! Anebo na oblibě, na popularitě? Obliby může dosíci i lotr, jakým byl Pizarro, ničemník a mnohonásobný vrah, jakým byl Führer a Duce, populárním v celé Evropě se stal svého času pověstný setník z Kopníku, takto praobyčejný příštipkář, tím, že si ztropil povedenou taškařinu z nedotknutelné a disciplinované pruské armády... právě tím, že byla až příliš „předisciplinovaná“. Nadto pamatuj, že všecko mizí, všecko pomíjí, pouze pravá velikost je trvalá, a té se ti dostává jedině od dárce všech milostí, stejně, jako všeho, co máš. Milostí Boží jsem, co jsem. (1 Kor 15. 10) Co máš, co bys nebyl přijal? A přijal-lis, proč se vychloubáš, jako bys nebyl dostal? (4. 7) Viz kapitolu 50!

Nejúčinnějším lékem proti této nectnosti jest rozjímání a následování příkladu Kristova. Svatí Otcové, zvláště Bernard a Augustin, jsou po této stránce nevyčerpatelní; neúnavně připomínají věřícím vznešený příklad božského Mistra a nejpokornější Panny. Poniž se sebevíc, nad Krista pokornější nebudeš. (Jeron.) Samolibost a pýcha nám s dědičným hříchem přešla v krev, a pochybuji, že se najde mezi světci mnoho těch, kteří si nemusili pokoru vybojovávat, více než kteroukoli jinou ctnost. „Taková nemoc vymáhala nebeský lék, a věčný Otec ve své lásce nám ho dal. Člověk by byl ve své pýše na věky zahynul, kdyby ho nebyl pokorný Syn Boží vyhledal. Tak velmi tě lidská pýcha k zemi tížila, že jen božská pokora tě mohla pozvednout. Velký to

lék! Ten-li tvou pýchu nezhojí, pak nevím, co by ji zhojilo. Bůh ráčil být pokorným pro tebe, přec ne pro sebe! Ve všem se Kristus Pán ráčil snížit, ukazuje tobě cestu, ač-li jsi hotov po ní se ubírat. Pyšným zdá se být nedůstojným Páně pokoreni, proto od takových daleko jest uzdravení. Všude lze nalézt (u pohanských filosofů) nejlepší předpisy mravů a kázně, avšak pokora odjinud prýští, od Krista přichází.“ Tak sv. Augustin. Kde pokora, tam vznešenost. (Aug.), kde pýcha, tam malichernost. Kristus, pokorný Kristus, jediná cesta k dokonalosti, nebi a k spáse. Pýcha zavírá oči před tímto vzorem i před touto cestou, ale co nechce slyšet pýcha, to nechať slyší moudrost (Aug.), nadpřirozená moudrost, které jde o tvou spásu. Pokora jest podle téhož světce základ, na kterém jedině možno stavět budovu křesťanské dokonalosti, chceš-li, aby její vrchol sahal až k nebeským výšinám; jest podobná královské palmě, jejíž kořeny čerpají vláhu hluboko dole a jejíž nádherná koruna vysoko nad naší hlavou ční k azuru nebes.

49. Opeření parádníci.

Myslíš asi na páva. Není jediným křidlatcem, který na marnivost stůně! Orel chocholatý (v Africe) jest ještě větší parádník. Den co den rozkládá, urovnává a zase skládá péra své chocholky, na niž jest asi hodně pyšný. Půl hodiny mu to trvá, jenom zrcátko mu ještě schází. Vhodný obraz marnivého parádivého děvčete.

M ó d a — Slyš napřed dva výroky. První pochází z péra světce a učitele církve ze starých dob, druhý z péra moderního protestantského vychovatele. „Dívka, která se líčí, prozrazuje, že snažíc se líbit jiným, nelíbí se sama sobě (chtíc být pokládána za hezkou od jiných, nepokládá se za hezkou sama). Jsi-li sličná, proč svou krásu zastíráš ličidlem? Jsi-li ohyzdná, proč lžeš a vydáváš se za sličnou, nemajíc zřetele ani na své svědomí ani na to, že oklamáváš bližní? Kupuješ svou sličnost anebo ji máš? Blahoslavené panny, které svou krásu neodvažují cizím bludem. Vaše krása záleží ve ctnosti, nikoli v tělesné sličnosti; tuto vaši krásu nemůže zhasnout stáří, nemůže vyrvat smrt, nemůže porušit nemoc.“ (Amb.) „Jest hanba, že ženy chodí tak odhalené a že trpí, aby se jim v divadle, v kinu, v literatuře podávalo tolik špíny.“ (Förster)

K čemu jsi těm lidem dobrá? Jen se podívej na obálky románů, na ilustrace v humoristických i nehumoristických listech! Všude dívčí postava v toaletě, o které pravil americký humorista Marc Twain k jakési soše, která prý ho přišla

z musea v noc: navštívit: „Vy jste v úboru tak málo něžném, že podle pravidel bontonu by byl přípustný pouze na dvorním bálu, a snad ani tam ne.“ Ozval se již někdy h r o m a d n ý protest z řad paní a dívek proti tomuto snižování a zneuctívání dívčí a ženské důstojnosti? Tu a tam katolické dívky a paní se opřely jistým nepřístojnostem a bojkotovaly závody, knihkupectví, divadla, kde se to dalo; ale to jsou výjimky. Dnešní „moderní“ divenky a paní nemají citu ani jemnosti; tyto věci jim připadají docela samozřejmými. Euripides líčí umírající Polyxenu, jak dbá, aby její tělo nezavdalo mužům podnět k neslušným pohledům. Jak zahanbuje tato pohanka křesťanské dívky! Královna Isabella, manželka Karla V., nechtěla, aby její tělo bylo balzamováno; ani její mrtvoly se nesměla mužská ruka dotknout! Šlechtična Guzmanová, odsouzená beze vší viny od kastilského krále Pedra Přísného na smrt upálením, jest přivázána k sloupu, hranice zapálena, v tom se zvedne vítr a hrozí odhalit jí šat — její služebná vskočí do plamenů k své paní, přidržuje jí šat a umírá spolu s ní.

Šat jest předsíň duše; podle předsíně soudím, jak to vypadá uvnitř. (Cyprián.) Myslíš, že pod neslušným šatem se tají andělská duše? Avšak mnohdy i katolická dívka odpověděla s podivem: „Toto že jest neslušný šat?“ Jest přesvědčena, když jest odhalena až po ramena, odhalena vpředu, odhalena vzadu, krátké sukénky, k tomu punčošky žádné neb prolamované, oblek průsvitný nebo tak těsně přiléhající, že jest znát formy těla, že to vše lze nazvat slušným oděvem! Kolik hříchů za jedinou sezonu zavinila! Kolik nízkých představ, hříšných pohledů, nečistých hnutí a žádostí v jinoušských duších vzbudila! Běda světu pro pohoršení! (Mt 18. 7) Písmo sv. nazývá takové čertovou udicí (srov. Př 6 26), sv. František Saleský zakázal takovým podat sv. přijímání, jiný biskup odpíral takovým sv. biřmování. Zato se na takovou slečinku nalepí ctitelů jako much na zdechlinu nebo jako vos na nepřikrytý turecký med na jarmarce. „Šat a šperky v d'ábelské síti proměnit a pekelnou honbu držet.“ (P. Veselý T. J.)

Za římského pronásledování poznal každý neomylně, že dívka jest křesťankou, když čistě žila, a že se křesťankou stala, když pustého života zanechala. Sv. Afra, prodejná žena, přijala sv. křest, a byla okamžitě udána. Soudce se smál, nevěřil — vždyť ji znal! Ta že by byla křesťanka? Ať si z něho nedělají bláznů! Soudil bych, že dnes by měl každý na první pohled poznat věřící dívku podle toho, že jest slušně oděná. Poznal bych ji podle toho? V jakém šatu někdy přikleknou ke zpovědnici, ke stolu Páně!

Katolické dívce má být směrníci otázka: „Vzala by na sebe takový oděv nejsvětější Panna?“ Netřeba, abys chodila jako sestra v klášteře nebo jak se šatily ženské před sto lety, netřeba, abys jednala jako Kato (Uticensis), jenž svou nezávislost na úsudku lidí ukázal i tím, jak se strožil; když na příklad přišel do módy purpur ohnivý, volil temný a matný. Ale což nemáš za halěř soudnosti a samostatného úsudku? Ptám se studentek při exerciciích: „Letos vypadáte jinak, ale rcete samy: bylo to vkusné, jak jste se loni šatily?“ „Nebylo.“ „Proč jste to tedy na sebe braly?“ „Protože to bylo v módě...“ Tu to máme: byť byl šat sebeohyznější a sebenestoudnější, je-li v módě, musí to každá mít.¹⁾ Do zlata zasadit dívku, jež dovede jít svou cestou a za všeobecné bláznivé epidemie nevezme na sebe šat, jež by nejčistší Panna na sebe nikdy nebyla vzala. Čím sličnější dívka, tím slušněji se má šatit, protože sličnost obrací k ní tváře všech. Hastroš ať se odhaluje podle libosti, protože hastroš zůstane hastrošem, ať ho ověsíš hedvábím, ať ho z jeho hávu svlékneš nadobro.

Věz, milá dívko, že šat má trojí účel:

a) **M r a v n í** — cudnost... Zastřít, co má být cizím očím zastřeno. Oduševnělá tvář a pracující ruka jest vždy odhalena. Co připomíná člověku jeho příbuzenství s říší hmoty a živočišstva, má být zahaleno. Móda jest věrný odlesk a projev mravnosti doby. Nemravná doba, neslušná móda. „Nic necharakterisuje u ženy její duševní prázdnotu a nicotnost jako její poměr k módě. Dnes předpisuje móda něco tak hloupého a směšného, že vypadají jako šašek v cirku; zítra něco ohyzného, že vypadají jako strašák; pak zase něco neslušného...“ (Lékařka Ema Mayerová.) Nevěsta, která je na prodej, zlatem jest obtížena, podle zlata se cení. (Ambr.) Slova dívčiny, kterou vybízeli, aby se šňořila, že spíš získá bohatšího ženicha: „Nejsem na prodej.“

b) **H y g i e n i c k ý**, zdravotní — Chrání tělo, totiž má je chránit, nikoli zdraví ohrožovat. Koncem minulého století onemocnělo za rok v Anglii 43.000 žen žlučovými kaménky — vinou šněrovaček, které byly tehdy v módě a stahovaly

---

¹⁾ Dívky se však daly svatoignáckými exerciciemi zpracovat, aniž jsem si to sám uvědomil. Za několik let po uvedeném diskursu mluvím se starší katolickou pracovnící. „Proč se vždycky připojujete k exerciciím studujících dívek?“ „Protože jsem si všimla a jiné spolu se mnou, že dívky, které chodí sem na exercicie, jsou tak slušně a prostě oděné, docela jinak než jak jsme zvyklé vidat; to jest na nich nejnápadnější a to na každého tak mile působí...“

tělo v pase! Dnes mladičké dívky se léčí v lázních — ischias, rheumatismus... oběti módy! Kostela se hrozí, tam by se „něžné květinčky“ snadno nachladily. Ale nosit v zimě sandály a prolamované punčošky, toho se nebojí.

c) **Sociální**, naznačuje rozdíl stavu, povolání, pohlaví. I u národů na nejnižším stupni vzdělání má pohlavár jiný „šat“ než ostatní bojovníci, ženy jiný šat než muži. Že i tento rozdíl dnes přestává, je doklad úpadku mravnosti. Šatí-li se dívka nad svůj stav, stává se obyčejně směšnou, protože v tom „neumí chodit.“ Molièrovy fify! Byť osla do Paříže vedl, komoň z něho nebude. A setřít rozdíl pohlaví i v šatech? Zkušený muž praví: „Tak se odívaly v Paříži lehké ženštiny už dávno; napřed na ně každý hleděl s odporem a s opovržením, pak se tomu navyklo, a nakonec se stalo módou.“ Jeden praktický Američan vypočítal r. 1890, že za peníze, které ženy a dívky věnovaly za rok malování obličejů, by se dalo natřít 37.000 domů. Jaká číslce by mu vyšla dnes, kdyby se dožil salonů krásy, kterých v U. S. A. v každém městě bez počtu! A přece neslyšet, že by americké krásky nějak zvlášť vynikaly nad své družky jiných světadílů. Kolik milionů vydají za rok slečinky i dámy na zlepšování své krásy! Pýcha (marnivost) nám ukládá dvakrát větší daně než stát. (Macaulay; lze říci i o módě!) Jak nesmyslných metod se někdy chápou! „Kovářova Tekla k okýnku si klekla, umyla se mlíkem, aby byla pěkná...“ Sedi čert v bahně a pláče, že nestačí lidem módy dělat... Nestoudné oči (a nestoudné šaty) nestoudného srdce jsou svědkové — —

Zdá se ti, že jsem přepjatý? V létě 1945 hnali ruští vojáci okamžitě zpět každé děvče, které jelo na bicyklu „v plavkách“; byl jsem sám svědkem — a voják přec nebývá precitlivělý! Anebo slyš, co praví sv. Tomáš Aq.: „Zdobí-li se vdaná žena, aby se líbila manželovi, nedopouští se hříchu. Avšak ta, která vdaná není nebo se vdát nechce nebo nemůže, není bez hříchu, hledí-li se zalíbit mužům a k sobě je vábit. Zdobí-li se úmyslně proto, aby je dráždila a aby po ní zatoužili, dopouští se hříchu smrtelného; činí-li tak z marnivosti a ješitnosti, může to být někdy pouze lehký hřích. Líčení (pudrování, malování...) žen jest jakýsi druh lži, a tudíž nikoli bez hříchu, třebaže nejde vždy o těžký hřích. Není ženě dovoleno, (tímto způsobem) předstírat krásu, kterou nemá, ale smí zakrýt nějakou tělesnou vadu. Tak též jest hříšné, bere-li na sebe žena oděv mužský, ledaže by nějaká nutnost ji omlouvala...“ Tak mluví světec z Aquina. (2. 2. q. 169. 2.) Co by asi andělský učitel řekl, kdyby viděl dnešní velkoměstské i maloměstské slečinky v pravém smyslu polonahé, v mužských plavkách veřejně se potulovat, jezdit

na bicyklu, vstoupit do chrámu? Jednou tak vešly do venkovské sakristie poutního kostela ve V., a kostelník se polekal: „Ale pro Pána na nebi, vy jste zapomněly vzít na sebe sukně!“ Poslední prezident Transvaalské republiky Krüger byl pozván k večerní zábavě, samá „lepší“ společnost, uveden do osvětleného sálu, rozhlédne se — „Prosím za prominutí, nevěděl jsem, že dámy ještě nejsou oblečené — —“ Vsedl do kočáru a odjel. Takový šat jest uniforma d'áblova. (Marketa Alacoque.) Nicméně uznávám, že v drobnostech lze být dnes shovívavější než uvedený velký učitel. Sv. František Saleský nezalívá dívkám, chtějí-li se „líbit“, aby si tak umožnily sňatek, předpokládaje, že „všeho s mírou“ a slušný šat. Tak též barvení rtů a líčení, stane-li se všeobecným zvykem a patří-li takřka k úboru, může být bez hříchu — už proto, že nabarvenými pysky se obyčejně čimí dívenka ohyždnější, nikoli sličnější, a to by jí dovolil i přísný mravokárce, jako byl Savonarola.

Móda... Mendousse píše: „Děvče (mnohdy i vdaná žena!) jest módy otrocky poslušna i ve volbě četby, písniček, sportu, lékaře, n e m o c i...“ Poslední slovo obsahuje jemný šleh, prohlašuje dívku za hysterickou součást lidského rodu. V satíře Kulhavý d'ábel praví autor dosti neomaleně, že jsou poslušny módy i ve volbě zpovědníka. Líčí život madridské „lepší“ společnosti, a jak na první pohled zřejmo, docela věrně. Cožpak u dívenek přichází i kazatel do módy a z ní časem vyjde?

Jisto jest, že projevem velkého hrdinství a ducha velmi samostatného u dívky jest, postaví-li se proti všeobecnému veřejnému mínění, ať jde o hájení bojkotované pravdy nebo o falešnou, obecně přijatou myšlenku, o klobouk nebo virtuosa, o kinohvězdu, o lázně, sport nebo „přátelství“.. Být dána do klatby, protože neběží s ostatními a za nimi, toho se slabá duše nejvíce děsí. Já však poznal dívky jiného rázu, a nejednou! Nevymřely ještě, ale jsou vzácné... Nevzaly na sebe neslušný oděv, když jej oblékaly i věřící dívky, nebyly jako ty, které jsou touhou po klobouku nebo po mikadu skoro nemocné, ale dostanou-li jej, když začne již vycházet z módy, protiví se jim z duše. Móda, známka povrchnosti; hluboká duše jí pohrdá — ne že by se šatila jako naše prababičky, ale že jest nad ni povznesena a jejich výstředností daleka.

M ó d a k d y s i a n y n i .

Krátká historickoethnografická studie.

Jsem jist, že nejedna čtenářka si pomyslí: „Však hoši nejsou lepší než my. Když ho to chytne (obyčejně když se

zamiluje), je parádivější než kterákoli ženská na naší oběžnici.“ Uznávám a neberu parádivé junáky v ochranu. Nicméně dějiny vydávají svědectví, že obyčejně přec po této stránce měly divenky a dámy primát. Vyšňoří-li se pohlavár někde na Kongu při slavnosti starým evropským vyšívaným županem nebo chodí-li černý gentleman po Africe bez šatů, zato s odřeným pařížským cylindrem na hlavě, od kterého utržen celý okraj, nezůstanou africké krásky pozadu, a provrtají si obě uši, nosíce místo náušnic plechové krabice od konserv. Vkus je vkus, dámy na rovníku mají také „svůj“ vkus; to a to pokládají za krásné, ty a ty „šperky“ se jim líbí. Najdi si fotografie afrických slečinek v kterémkoli cestopise; provrtané pysky, tyčinky v nose, boltce až po ramena, krk uměle prodloužený, z vlasů pomocí hlíny věžičky a věže; u nás si dámy barví pysky, divoši si barví celé tělo. Což civilisovaná Evropa! Bývaly doby, že Normani nosívali rukávy pět loket dlouhé, Pařížanky dlouhými vlečkami zametaly nedlážděné ulice, dráždíce k hněvu přísné kazatele, slečinky chodily do společnosti s umělými boulemi v tvářích; byla to móda! Nejsměšnějším se stává, kdo „v tom neumí chodit“; proletář, který si chce hrát na šlechtice! Koval něch i v zlatě sedí, přece z něho kuzna hledí. Slavný lidový kazatel 13. stol. Berthold Řezenský hřmí v kázáních jak proti mužům, tak proti dámám, že tyto i oni nosí umělé copy, ve vlasech červené „pentličky“, na šatech rolničky jako dnes šašci v cirku. Nezamlčuji, že koncem 18. stol. se pudrovali i mužové, že k jednomu šlechtici chodili denně ráno čtyři kadeřníci a že denně spotřeboval půl korce pudru. Nezamlčuji, že Zdeněk ze Šternberka zavedl v 15. stol. u mužů novou módu — čepec; začal jej nosit sám, aby jeho šedivých vlasů nebylo vidět. V Braunau u Innen se honosil jakýsi Honza Steininger vousem 292 cm dlouhým. Jednou (r. 1576) šel se schodů, přišlápl si ho, zřítíl se dolů a zlomil si vaz. Dali pak jeho vouisisko do musea na výstrahu parádivým — je tam snad dodnes. Není smutnější (směšnější!) podívané nad muže před zrcadlem. (Neruda.) Ale přesto nestranný soudce musí uznat, že mužští po této stránce velectěných dam nepředstihli.

Trochu marnivosti a parádivosti každé dceři Evině mile-rádi odpustíme. Víme, že to máte v krvi. K čemu by vám byla matka příroda dala větší vkus než mužským? Už v diluviu se ženy parádily; na ženských kostrách byly objeveny ozdoby z rybích kostí neb mušlí, na způsob náhrdelníků, místo zlatého řetízku lýči, místo perel kůstky. Ale já vás za to chválím, vy předpotopní panenky; dokázaly jste tím, že diluviální člověk nebyl zvíře, že měl rozum, vynalézavost, a tedy

i duši, čehož nemá tvář nemá. K čemu není ženská marnivost dobrá! O jeden důkaz proti Darwinovi víc!

Když se rády šňořily už předpotopní slečny, jaký rozmach a pokrok v tomto umění asi nastal později, u národů civilizovaných! Co říci na př. o parádivosti jerusalemských slečinek! Isiáš vypočítává 21 módních artiklů, kterými zlepšovaly svou krásu (3.16—25); celý velbloudí náklad všelijakých cetek na sobě nosily; prsteny na rukou, na nohou i v nose, náušnice, náramky, spony, diadémy ve vlasech, pěknou frisurou opatřených, šperky, jimž říkaly sluníčka a půlměsíčky, na procházku si vzala lahvičku s voňavkou, chůze byla doma nacvičena, délka krůčků přesně odměřena, a aby přece snad nebyly příliš dlouhé, měly nožky dole spjaty stříbrnými řetízky, které roztomile o kamennou zem zvonily, když slečinky po Jerusalemě cupaly; k tomu ještě elegantní pásy, parádní sukénky, přehozy, pláště, kabelky, šátečky na hlavu, závoj, zrcátka...

V Paříži vydán r. 1770 zákon: „Dokáže-li se, že některá z poddaných Jeho Královské Milosti bílým neb červeným malováním, falešnými zuby nebo vlasy, vysokými podpadky atd. muže vábí, bude sňatek prohlášen za neplatný a žena bude obžalována z čarodějství.“ Tedy snad i upálena! Tento zákon byl na štěstí pro parádivé členy lidského rodu brzo zrušen. Kdyby tam platil dodnes, myslím, že nejen Paříž by byla napolo vylidněna, ale že snad i jinde by zbylo málo těch, z nichž by si hoši mohli vybrat. Nejsem tak zlý jak oni páni v pařížském parlamentu. Naopak, řekl bych: „Když byl muž tak nerozumný a vybral si fiflenu, ať ji má!“ Tím ovšem nehájím ony pařížské slečinky 18. století nebo pražské slečinky 20. století.

„Než se ženská vyšňoří, uplyne rok“, vzdychal před 2100 lety římský básník Terentius. „Bláznivá móda! Rukávy hned široké jako mnišská kutna, hned zas úzké, že do nich ne- vleze, vlečky, že jimi sbírají hmyz a zametají prach; teď je v módě žlutá barva, staré ženské se žlutými závoji vy- padají jako uzené maso v šafránové omáčce“, huboval ve 13. stol. v. Kayserberg. „Naparáděná jako osel na Květnou neděli“, řekl kousavě Abraham a S. Clara. „Pod pěknými larvami bývají duše prázdné“, říkali staří Čechové, a při- dávali: „Jestli žena křehký oud, chytí se hned jako troud“, zvláště když jde o parádu; podle nich ženské líčené jsou z falešných nejfalešnější. „Módu zaváděly vždy ohyzdné žen- ské, a sličné jsou hloupé dost, že za nimi běží“, tvrdí Rous- seau. Móda potřebuje více šatů než člověk. (Shak.) Moderní — a špatné. (Goethe.) Chvála ani paráda nespraví nepěknou tvář. Když se ženy šminkují, je to pokyn, že budeš přijat;

dostačí jen přijít. (Logau.) Tedy jen ty, které se nabízejí k prodeji! Jinými slovy: „Které to dělají, svádějí hochy i ženaté.“ Móda jest ženského rodu, proto má své rozmory. (C. Weber.)

V Anglii byla ve 13. stol. v módě bílá barva obličej; slečinky se proto postily a dávaly si pouštět žilou. Sv. Bernard brojí proti vlečkám, ale ty se přesto udržely dlouho a dlouho. Říkalo se jim ocasy. Jedna Italka, jak sděluje Grupp v Kulturních dějinách, prohlásila, že je jí ocas milejší než celý šat, a že zákaz byl jí byl hořký jak smrt. Jeden kazatel hřimal: „Ocas vzadu, rohy vpředu (na čepci... tedy na hlavě!) dělají z tebe vola nebo čerta.“ Ale nepořídil. Vždyť s ženskými nesvedly nic ani paragrafy! Některé země je chtěly zkrotit přísnými zákony; nadarmo! Sacchetti líčí zoufalost člena mravní policie: „Celý život jsem studoval práva, a nakonec poznávám, že v celém zákoníku se nedá najít paragraf proti ženské módě. Ženské si vždycky pomohou z úzkých. Potkám jednu, která má vpředu velké knoflíky, a kolik! „To není dovoleno“, pravím jí. „To nejsou knoflíky! Jen se podívejte, že nemají dirky, a také na šatě nenajdete ani jednu knoflíkovou dirku.“ Můj písař shlédne dámu v hermelínové kožišině a hned k ní běží. Ona: „To není hermelín.“ „Tak co to je?“ Jmenuje mu nějaké neznámé hovado, a on zůstane stát jak houpý...“ Jiný Ital, Florentan, žasne nad jejich dovedností, že z křivého nosu dokáží udělat rovný, z oslí brady kulatou, z velkého oka sokolí, z bledé tváře nachovou... Nechybělo ovšem nezbedníků, kteří uváděli dámy v rozpaky. V jednom kostele na př. jakýsi nevychovanec udělal díru do polštáře na lavici, foukl do něho, peří lítalo po kostele a lepilo se dámám na pomalované tváře. Co pořídil? Nic, ledaže kostelník dostal napomenutí, aby po druhé lépe dozíral! Kolem r. 1600 si dámy vycpávaly boky polštáři — tenkrát tedy neplatila štíhlost za známku krásy jako dnes!

Když pařížští kluci objevili dámu s falešným copem, pokřikovali za ní: „Ten ocas nepatří k tomu teleti.“ Před revolucí nosily francouzské dámy vlasový úbor vysoký aspoň půl metru, podobný hoře, na jehož svazích pásł pastýř stříbrné ovečky — a to byl ještě umírněný účes! Maličkost vůči tomu, co nosily jiné! Když car Petr Veliký vydal rozkaz, že sedláci musí dát vous pryč, ztropily ženské takový povyk, že musil ustoupit on, který jinak prosadil každou svou reformu, po dobrém neb po zlém (nagajkou!). Musil se spokojit s daní, kterou na plnovous uvalil. Švýcarským sedlákům 15. stol. se roztomile klátily ve vlasech zavěšená paví péra a kravské ohony. Méně překvapuje, že dámy na sobě nosily celé jmění; vždyť indické slečinky tak činí dodnes. Za obyčejnou vý-

zdobu středověké paničky by bylo lze koupit pět jiter pole (skoro dva hektary) a za její závoj tři jitra. Taktéž se méně divíme tomu, že r. 1470 kterási vdova v Heudorfu prodala jeden svůj statek, aby měla na modrý aksamitový kabátec, ve kterém se chtěla skvít na turnaji. Proto nebudeme ani zazlívat černému gentlemanovi, že musí mít auto; nejezdí na něm, protože za prvé neumí, za druhé by ani evropský šofér si s ním na Kongu neporadil, a za třetí proto, že je to starý krám, rozbitý a nepotřebný. Stojí však „pro reprezentaci“ před jeho rákosovou boudou, a slepice ho užívají co kurníku. Přibude ti moudrosti a rozumu, když se vyšňoříš? Kdo osedlal vepře, ještě z něho neudělal oře! Není každý carem, kdo bydlí v Kremlu.

Móda... P. Coloma T. J. vypravuje, že markýza d'Albornoz se jednou přehmátla a vzala s sebou dvě různé rukavice. Teprve v divadle, chtějíc je navléci, zpozoruje omyl. Co dělat? Zůstat bez rukavic? To nešlo. Vrátit se domů? To se jí nechtělo. Oblékla je tedy, jak byly, a různobarevné rukavice přišly do módy; celé divadlo a celý Madrid myslil, že je to nejnovější pařížská móda! Lüttwitz vypravuje, že v lázních Homburg šly pařížské dámy v 11 hodin k hracímu stolu v rubínech, v jednu hodinu k obědu ve smaragdech, ve tři hodiny na procházku s perlami, večer do opery v brilliantech. Ubohé komorné!

Aby se nezdálo, že naše vlast zůstala za ostatními civilisovanými národy příliš pozadu, uvedu místo z kroniky Václava Hájka z Libočan. Píše k roku 1239: „Toho roku byla v Čechách hojnost chleba i úrody, že lidé začali velmi pajchati (pyšněti), divné a vymyšlené kroje sobě dělajíce, sukně sobě kázali šíti divně faldované. A jakož byl způsob v krojích, takový i v mravích. Někteří pak frnousy jako psi a kočky mívali, obyčej v tom pohanský zachovávajíce. Mnozí na sebe způsob brali ženský, dlouhé vlasy nosili a češice na slunci bílili, někteří pak horké železo, kteréž kalamistrum slove, měli, a na něm vlasy točili a připalovali. Taková byla rozličnost v oděvích a vlasích, že se jim jiní národové posmívali a k opicem je přirovnávali, pravíce: ‚Hle, to česká opice, co jedna na druhé vidí, tolikéž i na sobě viděti chce.‘ (V té věci neměli jiní národové našim slečinkám a mladým pánům co vytýkat, jak patrně z kázání současného Bertholda Řezenského.) Předtím oděv poctivý měli, pak kázali sobě dělati sukničky krátké a velmi ohyzdné, neb v ní nižádný nemohl se poctivě sehnouti, a tak těsné, že jedva mohl, když se do ní vtáhl, dýchat, upnuté knoflíčky tak hustě, že jeden byl vedle druhého; mnohý měl na sobě pět až šest kop knoflíků. Okolo hrdla dali rytíři sobě dělati texty z liter stříbrných,

chudší z cajnových (cínových), a tak měli hrdla obklíčena jako pastajřovi psi okovy, aby jich vlci nezařávlili. Střevíce kázali sobě řělati z kůže řervené s dlůhými špici jako řapi nosy, takže jedva mohli choditi. Z rozliřných barev oděvy sobě řělati počali, jeřto málo řředtím páni svým bláznům takové oděvy kázali strojiti, aby od lidí múdrých tím rozeznáni byli . . .“

Asi za 300 let potom kázávali kněži u nás velmi ostře proti řenské „strojivosti a šperkovnosti.“ Výsledek? Když té neb oné se mravokárné kázání nelíbilo, omezila se v kostele jen na to, že sebou vrtěla, ale potom vzkázala kazateli nějakou hrubost. Velelavín sděluje, že jedna dáma řišla na řaru, aby „dvojctihodný pán jí tedy pověřel, jak se má obléci a ustrojiti.“ Proto nezazlíváme řivkám, které řebestová, popisujíc život jihomoravanek, uvádí, jak resonýrují: „Ty starý baby řert bere, když vidijú něco nového na řevřici; držijú enom na starodávni múdu . . .“

Naše národní kroje — — řkoda, přeřkoda! Jak vkusné a pěkné, jak svérázné pro naše řeské slovanské kraje! Už jenom na moravském Slovácku, a i tam mizejí. Co národního lidového umění v jediné takové nedělní zástěře! Jaký pohled s kazatelny nebo po skonřených službách Bořích na radostný smích a veselí, projev řistého srdce — — —

50. Dva milé kvítky.

Chudobka v trávě, fialka v houřti — — Jedna symbolem pokory, druhá skromnosti, tedy dvou sesterských ctností, a oba dva nám milí a drazí jako málokterý.

Jaro . . . Sníh zmizel, drsný severák ustoupil vlahému vánku, luřiny se začínají zelenat . . . Koho by takový jarní den nevyvábil do Boří přírody? Jdeme procházkou, a najednou se zastavíme . . . Mile ovanuti známou vůni . . . Ohlížime se a hledáme . . . Víme, že drahý kvítek se nedere na oči jako opodál celé „záhony“ řlutých blatouchů v bahnitém říkopě. Skromný kvítek musíme hledat.

A) Chudobka v trávě.

Jeřtě řívě než fialka nás vítá chudobka. Prostinký kvítek. Že není krásný? Proč mu tedy říkáme sedmikrása? V jiném jazyce je dokonce nazývána „tisícero krásnou“ nebo mariánským kvítkem, a vědecký botanický název zní *Bellis perennis*, ustaviřná kráska. Nepřipomíná nám poněkud svatou

hostii? Bílou, nepatrnou, v svatostánku skrytou hostii, pod jejíž clonou přebývá neustále a na všech místech ten, jehož rozkoš jest býti se syny lidskými. Chudobka právě tak. Rozšířena daleko široko, roste všude, kvete stále, kvete neúnavně, od prvního pozdravu jara až do ledového podzimu. Na konci zimy nás vítá svým milým skromným očkem, sotvaže ledová pokrývka zmizela, a zve nás: „Sehni se ke mně...“ A my v knížce si ji neseme domů jako památku a pozdrav nového slunka. V létě neviděna, při zemi, jako vždy, mizí v bujné, vysoké trávě; teprve na podzim, když ostatní květy nás opustily, si jí zase všimneme, stejně krásná jako na jaře. Žádná květina naší flory se jí v tom nevyrovná, ba ani podobné jí nenajdeme. Za deště a za tmy všecka nádhera pryč, květ zavřen... jen milovníkům světla (pravdy!) se rozevírá. Niva plná těchto kvítků jest jakoby posypána sněhem neb hvězdami. Ve svém prostinkém šatě se líbí každému tak, že si ji přesadili i za moře do Severní Ameriky a na Nový Zéland. Snoubenku Velepísň, nejbl. Pannu, nepřirovnává sice Šalomoun k chudobce — prostě proto, že tento kvítek neviděl, přirovnává ji však k jiné prostinké květině, k údolní lilii. Svou pokorou a čistotou se Pánu zalíbila a s nebe do svého lůna ho svábila.

Předešlé tři kapitoly nám pověděly, že nám takřka v krev přešla ona neřest, která v nejrozmanitějších odstínech má jediný cíl: vyniknout, — být první, být v přední řadě, nebýt poslední. Kdyby šlo o to, abychom vynikli ve službě Kristově! Jenže nepokorným Eviným synům jde o to, aby vynikli ve službách své sebelásky. Od nejlehčího hříchu, od nepotlačeného nepatrného hnutí samolibosti, až k nejtěžším zločinům, vše vyvěrá z téhož pramene. Kterak potírat tuto neřest? Tím, že vypěstíme v zahrádce svého srdce chudobku! Na louce roste sama, v zahrádce ctností však dá tolik práce, že sotva který květ nás stojí námahy víc, nevyjímaje ani lilii.

Pokora... Tato ctnost se opírá o dva pilíře. První pilíř — p r a v d a. Věz, že pokora jako každá ctnost jest pravda, nikoli přetvářka, která by si proti svému přesvědčení namlouvala, co jest zřejmá nepravda. Nepraví se tobě: „Buď něco méně nežli jsi“, nýbrž: „Poznej, co jsi.“ (Aug.) Pokora nejbl. Panny nezáležela v tom, že byla „přesvědčena“, že jest „velká hříšnice“, nýbrž v tom, že smýšlela jako sv. Pavel: „Milostí Boží jsem, co jsem... Shlédl na dívku nepatrnou a veliké věci mi prokázal Všemohoucí.“ Cokoli máme, jsou dary Boží, jen hříchy jsou dílo naše; kdo se tudíž k pravdě zná, jest nezbytně pokorný (Bern.), tím pokornější, čím dokonaleji zná sebe i Tvůrce. Toto poznání samo není ještě ctností, neužijeme-li ho k tomu, abychom podle něho zařídili

své jednání. I lotr je si vědom, že jest vrah, zloděj a lupič, a přec zůstává lotrem; jeho sebepoznání má k pokoře tak daleko, jak vzdálen jest od nápravy jeho pirátský život.

Tím přicházíme k druhému pilíři této ctnosti, k spravedlnosti. Ta nás vede k tomu, abychom podle svého správného sebepoznání též jednali. Nesluší se být podobni kramářům, kteří dobře dovedou své zboží jakožto bezcenné odhadnout, ale vykráší je tak, aby se zdálo být solidní a bylo tudíž co nejdraž prodáno. Být spravedliv a dát především Bohu, co jeho jest, tedy dík a oslavu za jeho dary; být spravedliví sami k sobě a „neprodávat se“ dražší, než zač skutečně stojíme, nechtít, abychom byli více váženi, ctěni, chváleni, než zasloužíme; být spravedliví k bližnímu a nesnížovat ho v očích jiných nebo svých jako kramář sousedovo zboží. Calderon nazývá ve svých Autos sacramentales (eucharistických hrách) Tvůrce malířem. Hledíš-li na obraz, bude tvá chvála platit umělci, který jej maloval, nikdy plátnu, na kterém jest zhotoven. Nejbl. Panna ukazuje Alžbětě, kdo jest zdroj vši velikosti, pro kterou byla od ní blahoslavena. „Velebí duše má Hospodina; on samojediný vykonal ve mně to, proč mne blahoslavíš ty a proč mne blahoslovit budou všechna pokolení; jemu jedinému buď sláva a dík.“

Tedy především pravé sebepoznání. Uvažuj jen, co jsi podle tě!a. Tvůj původ, tvůj konec, tvá křehkost, tvá bezmocnost a slabost. „Člověk — jako tráva jsou dny jeho, jako polní květ, tak odkvétá. Ovane ho vánek, a už ho není, není po něm ani památky.“ (Ž 102) Uvažuj, a to ještě zevrubněji, co jsi podle duše. Jsi veskrze dokonalý a bez chyby? Nejsi? Proč se tedy tak rozčiluješ a někdy i rozlítiš, když se ti dostane výtky, napomenutí, pokárání, upozornění? Proč ty omluvy a výmluvy, vytáčky a ospravedlňování? Jsi snad vševědoucí? Ne-li, proč odmítáš kdejakou radu a poučení? Jsi aspoň neomylný? Proč tedy nesneseš žádnou opravu? Anebo jsi všemohoucí? Proč tedy se stydiš prosit o pomoc. ať Boha, ať bližního? Či snad jsi nejmoudřejší? Proč tedy hledíš spatra na všechno, co dělá jiný? Proč vše posuzuješ, odsuzuješ, kritisuješ? Vidíš, co hříchů pochází z nedostatku pravého sebepoznání, z nedostatku pokory! Počátek všeho hřichu jest pýcha. (Sir 10. 15) Jen měj stále na mysli, co jsi, co můžeš, co ve světě znamenáš. Co jsi? Celkem nic. Co můžeš? Dohromady nic. Co znamenáš? Tolik, co nula.

Pokora pramení z dvou zdrojů, z úvahy o naší nicotnosti (do slova „o našich vinách“) a ze srovnání s božskou vysokostí. (Dion. Kart.) Ale dostačí srovnávat se s jinými, kteří byli nebo jsou lidé jako my; to jest nejjednodušší prostředek proti marnivosti. (Str. 471.) Rci jen: „Proslavil jsem se vy-

nálezy a zaplavil jimi svět jako Edison nebo Marconi? Zná mne každé dítě, zde i za mořem, tak jako zná Ampèra, Pasteura, Newtona, Liebiga, Jana Boska, sv. Aloise, Terezičku? Obrátil jsem na viru tolik lidí jako sv. František Xaverský? Tolik hříšníků na cestu ctnosti jako sv. Filip Nerský? Napsal jsem díla nesmrtelná jako Dante nebo Tomáš Kempenský? Dosáhl jsem učenosti jako Augustin? Vyrovnám se svatosti Janu Křtiteli?" Měl bys více uvažovat, co ti chybí, nežli o tom, co máš." (Aug.)

Pokora i skromnost je tím krásnější, čím výše kdo stojí a čím větší má zásluhy. Nic velkého na tom, být pokorným v nízkosti; vzácná však ctnost pokora uprostřed poct. (Bern.) Ale týž světec doznává, že vysoko být postaven a vysoce o sobě nesmýšlet jest velmi nesnadno. Jak rádi zakrýváme v tom případě svou slávychtivost tím, že namlouváme sobě i jiným: „Nežádám poct pro svou osobu, nýbrž pro svůj svatý stav.“ (Str. 462.) Nikterak se nenaučí pokoře v povýšení (jsa povýšen) ten, kdo v ponížení (dokud ničím nebyl) neodvykl pýše; nedovede lidskou chválou pohrdat, když ji má, kdo po ní neustále toužil, dokud ji neměl. (Řeh. Vel.)

Pokorný nebaží nezřízeně po cti, zvláště ne po nezasloužené cti; pokládáť by ji za věc ukradenou. Být pokorný znamená rozumem poznat svou nepatrnost a vůlí odmítat pocty. Má-li pokorný nějakou přednost, ať těla, ať ducha, je-li v něm něco podivuhodného, byť to byl i dar zázraků, jest si vědom, že vše jest svobodný dar Tvůrce. Vykonal-li něco velkého, jest Pánu vděčen, že ho ráčil užít za nástroj k dobru bližního nebo k oslavě své moudrosti, a pamatuje slov Písma: „Bůh může z kamenů vzbudit sobě syny Abrahamovy“ (Lk 3. 8), může si hravě opatřit jiné, schopnější, skromnější. Bůh nepotřebuje nikoho, a korunuje v nás dary své (Aug.); proto jedině jemu přísluší všecka chvála i čest, a pravdy-milovný se nechce zdobit cizím peřím. Ne nás, Pane, ne nás, nýbrž své jméno rač oslavit... (Ž 113)

Bludaři všichni do jednoho neměli ani pokory ani skromnosti. V Lutherových listech číší nadutost z každého řádku, a jaká! Ale praví následovníci Kristovi? Na jednom nádherném náhrobku v Bologni čteš nápis: „Byl rád, když se o něm nevědělo.“ Náš Arnošt z Pardubic a zasloužilý arcibiskup kolínský Droste Wischering (stol. 19.) odmítli kardinálský purpur, Petr z Gentu, františkán, apoštol mexických Indiánů, v jehož žilách kolovala krev španělských králů, nechtěl se stát knězem a tím méně biskupem, Felix de Valois se stal knězem, aby unikl francouzské koruně, a podobně infant Jakub Aragonský; dóže Ondřej Contareno nechtěl přijmout volbu, až mu bylo pohroženo vyhnanstvím, Modena byla celý rok

1307 bez hlavy, protože všichni zvolení (za Capitano) odmítali volbu jeden za druhým.

O pokore lze dozajista užít výroku, který učinil Tomáš Kemp. o jiné ctnosti: „Slyšel jsem ji mnoho chválit, ale málokdy jsem ji viděl skutečnou“, nevyjímaje (krom světců) její nejnadšenější chvalořečníky. Jenom slyš jejich deklamování! „Pokora jest nutná“ — a právě na nich není vidět, že by ji za tak nutnou pokládali! „Pokora jest krásná“ — když ji vidím na jiných! „Pokora jest vznešenost ducha“ — pak si musíte doznat sami, že váš duch jest malicherný. Nepochybují o tom, co pravili, vždyť taková jest i řeč učitelů církevních; ale raději slyším ta slova z úst toho, kdo je sám osvědčuje skutkem.

„Moderní člověk“, jak se dnes frázovitě říká, mluví aspoň upřímně a bez obalu řekne, co o této ctnosti Srdce Ježíšova soudí. „Pokora jest slabost ducha, smrt pravého sebevědomí a sebedůvěry, a proto i brzda velkých činů, které se bez jmenovaných hybných sil neobejdou a neuskuteční.“ Co na to říci? Poukázat na muže jako byl Pavel, Řehoř VII., Bernard, světec z Assisi nebo z Loyoly, kteří spojovali v sobě s pokorným smýšlením železnou energii vůle a vykonali díla obrovská. Fakta mluví! Fakta jsou nejpádnější odpovědi! „Moderní člověk...“ Váš „moderní člověk“ mi bude imponovat, až mi bude imponovat moderní ženský účes a moderní výstřih bluzy. Dnes touto frází kdekdo pracuje, a zítra půjde jejich „moderní člověk“ z módy jako onen výstřih. Protestant Lichtenberg († 1799), fysik a satirik v jedné osobě, vyřkl myšlenku, kterou dávno před ním vyřkli naši svatí učitelé duchovního života: „Nedůvěra ve vlastní síly beze vší strojenosti (afektovanosti) jest jistá známka silného ducha.“ Nedůvěra ve vlastní síly, spojená s pevnou důvěrou v pomoc Boží! Kdo má pravou pokoru, není malomyslný, když se mu dílo nezdaří; uklidní ho vědomí: „Konal jsem vše pro Boha a ne pro sebe aniž pro lidskou chválu.“ Z nezdaru nemusí vinit svou nedbalost, proč se chopí díla nanovo. Pyšný při nezdaru „se vším sekne“, ať ze vzdoru nebo z jiné pohnutky. Malomyslnost při nezdaru stejně jako samolibost při zdaru bývá známkou, že chyběl čistý úmysl. Jakým fiaskem skončily první pokusy Ignácovy a Alfonsovy o založení řádu! Odstrašilo je to? Složili ruce v klín?

Pokora že není velikost ducha? Rci sám, kde té velikosti víc, zda u toho, kdo si zakládá na lidském úsudku, kdo chce být od vrtkavého světa viděn, obdivován, chválen, anebo u toho, kdo chce být světu neznám, pohrdá obdivem a nestojí o chválu, chtěje něco platit pouze v očích Nejvyššího? Kdo si zakládá na zeleném podvazku, na „plechovém koleč-

ku“ na prsou, abych mluvil slovy pohádky, či ten, kdo je nad to vše povznesen? Nadouvá-li se kdo, směj se tomu; nadouváš-li se však i ty, stal jsi se dětinou. (Aug.) Veliká jest ctnost pohrdat lidskou slávou. (Týž.) Ta vznešenost není pravá, která nebude na pokore. (Alb. Vel.) Bůh měří veškerou velikost ducha podle pokory. (Týž.) Pokora nezná závisti ani žárlivosti, jest daleka podezřívání a posuzování, jedině jí lze napravit uraženou lásku. (Bern.) Chloubou křesťanů jest říci druhu: „Hřešil jsem proti tobě, odpusť mi.“ (Efr.)

Říká se, že pokora jest základ všech ctností a první ze všech ctností. Obojí jest nesprávné. Není první, protože výše než ona stojí božské ctnosti i některé mravní ctnosti, na př. zbožnost. Není základem, protože tím jest jedině víra. Lze však říci, že jest podmínkou a strážkyní všech ctností. Především víry. „Děkuji tobě, Otče, že jsi tyto věci skryl před moudrými tohoto světa a zjevil je maličkým“ (pokorným; Lk 10. 21). Pyšný se nechce sklonit před tajemstvími sv. víry, kterých jeho omezený rozum nechápe a proti kterým se jeho nadutost vzpírá, jak již sv. Augustin a před ním sv. Pavel pověděl. Tajemství snižení Syna Božího, jeho dětství, jeho kříž... Pokora jest podmínkou naděje; pyšný se spoléhá jedině na své síly a od jiného, nevyjímaje Boha, nic nechce, o nic ho nežádá, anebo po způsobu bludařů (pelagiánů) jest přesvědčen, že hříchu se uvarovat a spasení dosáti může vlastním přičiněním, bez milosti Boží; je tudíž dalek toho, aby nedůvěřoval v sebe a skládal veškerou důvěru jedině v Tvůrce. Pokora jest podmínkou a strážkyní lásky, která jest nepřítelkou egoismu, bratra to pýchy. Nic vznešenějšího nad stezku lásky, ale jen pokorní po ní kráčejí. (Aug.) Blíženské lásky jest pyšný nadobro prost. Bratrem, který padl, nepohrdej, nýbrž pozvedni ho a pomoz mu; nevíš, co zítřejší den přinese. (Efr.) Pokora jest podmínkou pravé zbožnosti, která se opírá o vědomí: „Kdo jest Bůh, kdo jsem já...“ Čím hlouběji jsem tímto vědomím proniknut, tím zbožnější jsou mé modlitby. Začátek našeho ospravedlnění jest pokora, která jako marnotratný syn volá: „Otče, zhřešil jsem“, a jako publikán prosí: „Bud’ milostiv mně hříšnému.“

Nic není tak poskvřeno, co by pokora neočistila, nic tak svatého, co by pýcha nepodvrátila. (Efr.) Co se sv. čistoty týče, čteme již v knize Moudrosti (8. 21) a poznal to též sv. Augustin, že jen tehdy lze se uchránit opačné neřesti, prosíme-li pokorně Pána o pomoc. Miluješ-li čistotu, bude v bezpečí, bude-li u jejích dveří na stráž pokora bdít. (Efr.) Prozíravost (prudentia, opatrnost)? Pyšný jest sám sobě neomylným učitelem a rádcem, který cizí rady nepotřebuje a předem ji odmítá. Spravedlnost? Pyšný svá práva nadsazuje a cizí

práva zneuznává. Nadpřirozená statečnost? Sv. mučedníci byli daleci toho, aby důvěřovali jen v sílu svou jako Petr v zele-nočtvrteční noci, a jenž musil proto dosít za vyučenou. Ni-kdo nestojí tak pevně, aby mohl být svou neochvějností jist. (Lev. Vel.) Chce-li kdo velkého vítězství nad nepřítelem do-síci, nechať se chopí zbraní pokory. (Efr.) Poslušnost? Ta se bez pokory teprv neobejde, ať máme na zřeteli poslušnost vůči Nejvyššímu nebo vůči církvi; bludaři se vzpírali proti rozhodnutím neomylného učitelského úřadu církve nikoli z „přesvědčení“, vždy jen z pýchy, která pohrdla i slovem Kristovým: „Neposlechne-li církve, budiž tobě jako pohan a publikán.“ (Mt 18. 17). Bázeň Boží nebo-li bohabojnost, jeden z nejmilejších kvítků vykvétajících v záhonu pokory, jest u pyšného nemožná, a protože podle slov Písma jest za-čátkem moudrosti, jest zřejmo, že pyšný jest nadpřirozené moudrosti docela prost.

Pokoru, byť sebeskrytější, prozradí způsob, jak si počínáš, je-li ti prokázáno dobrodiní; v d ě č n o s t, neklamná známka a někdy i zkušební kámen pravé pokory. Pyšný n a d u t e c dobrodiní odmí-á; nechce být nikomu díky vázan! Jestliže mu situace přijetí dobrodiní přímo vnutila, jest mu nesnesitelně vědomí, že jest někomu povinen vděčností. Řecký císař Ba-sil I. dal roku 866 popravit dvořana, jenž mu zachránil život, protože prý tasil meč proti svému vládci... přeťal totiž jeho pás, za nějž ho při lovu divý jelen nabral na parohy! Císař Karel VI. byl uznalejší; když byl napaden postřeleným kan-cem a zachráněn přispěním jednoho mládence své lovecké družiny, nadělil mu pouze 14 dní domácího vězení, poněvadž se prý provinil proti dvorní etiketě. Mexický president Calles, jemuž větším právem než Herodovi a Ludvíku XV. přísluší epitheta Ukrutník a Bídák, dal ihned po nastoupení úřadu oběsit svého dobrodince Huertu, jenž ho před léty před po-pravou zachránil. — Pyšný e g o i s t a jedná právě naopak než nadutec; ten bez okolků dobrodiní přijímá, ale jak! Po-kládá je za povinnost, jako by celý svět byl jen pro něho a k jeho službám, a jako by se rozumělo samo sebou, že mu každý musí sloužit, nemaje práva čekat dík nebo uznání.

Což p o přijatém dobrodiní? Probírám ve své sbírce pří-kladů přihrádku nadepsanou „vděčnost.“ Asi sto příkladů, z nich deset procent pro jmenovanou ctnost, zbytek doklady jejího opaku. Čím to, že vděčnost tak vzácná? Protože stejně vzácný je i kořen, z něhož vyrůstá — pravá pokora, spojená se šlechetným smýšlením! Jsme tak málo vděční dárci všeho dobra — oč méně teprv svým bližním! Pythagoras obětoval hekatombu (sto kusů) bohům na poděkování za objevení věty po něm nazvané. My, věřící křesťané? Třebaže nemá

docela pravdu Lessingův výrok: „Jediný vděčný povzdech k nebi jest nejdokonalejší modlitbou“ — modlitba chvály stojí výš než modlitba díky — jisto jest, že modlitba díky vyniká nad prosebnou a jest projevem jak pokory tak lásky.

Měj se na pozoru, abys ztrátu svých drahých sám sobě neučinil nezbytnou nutností. Poněvadž totiž za přítomná dobra nám Bohem udělená řádně neděkujeme, nutíme ho, aby nám je odňal a tak zburcoval naši tvrdost. Jako oči nevidí jasně předmět, který jest příliš blízko, nýbrž jen takový, který jest v přiměřené vzdálenosti, tak i nevděčné duše; když ty věci měly, žádný dík Dárci milostí za ně nevzdávaly, až teprve když jich jsou zbaveny, dovedou si vážit a cenit to, oč přišly. Všichni, co nás tu je, máme příležitosti a pohnutek k vděčnosti dost, jen kdybychom chtěli všecky jednotlivosti nestranně uvážit a pod sebe pohlédnout, a srovnáváním s těmi, kteří jsou na tom hůře než my, odměřit, jak cenné je to, co máme. Takto by mohl být každý vděčný po celý život, a za všech okolností hojně díky vzdávat božskému dobrodinci za všecko dobré, co má. Jenže my si většinou počínáme jako mrzouti; to totiž, co máme, si zprotivujeme, a toužíme po věcech vzdálených, a místo co bychom na ubožejší než jsme my hleděli a dobrotivému dárci za to, co máme, díky vzdávali, srovnáváme se s těmi, kteří nad nás vynikají, (pozemskými statky...); uvažujeme, oč výše stojí než my, a tak vzdycháme a pro jejich blahobyt si stěžujeme, jako bychom o vlastní statky byly připraveni... (Basil; světec pak vypočítává, zač děkovat máme a zač nikoho děkovat nenapadne. čeho si nevážíme, leda když o to přijdeme: zdraví, úroda, mír... když přijde sucho, epidemie, hlad, válka...)

Lidé na Boha nejspíše zapomínají, když jeho dobrodiní užívají. (Laktanc.) Kdo by to nevěděl! Kdo by si to nemusil sám vytýkat! „Kdo Božích dobrodiní nevidí, jest slepý, kdo je vidí a Bohu za ně neděkuje, jest nevděčný.“ (Aug.) Tím větší pýchou se proviňuješ, čím větší jsou dobrodiní, za která neděkuješ. (Fulg.) Jest mravem otroků propadat nevděčnosti, jakmile jim štěstí zakvete. (Chrys.) Vězme však, že nevděčnost vysušuje zřídlo božské dobroty (Vavř. Just.) a že dárci za ztrátu pokládá, co nevděčnému udělil. (Bern.) Nevděčného, nikoli ostýchavého ducha známkou jest zamlčovat božská dobrodiní. (Lev Vel.) Dokladem k tomuto výroku ti buďž královská pěvkyně, největší dcera Davidova. Její chvalo zpěv... Učí tě, že máš být vděčen. a zároveň, jak máš Pánu děkovat, tedy dvojnásobná učitelka této krásné a Bohu milé ctnosti. Nebylo nad ni pokornější, proto nebylo duše vděčnější. Čím větší její omilostnění, tím větší pokora, tím větší vděčnost, tím mohutnějším plamenem vzplála i její

láska. A protože vděčnost disponuje duši k přijetí dalších dobrodiní, není divu, že Maria stoupala od milosti k milosti.

Domorodci v africké Ugandě trestají nevďěčného, na i toho, kdo za prokázané dobrodiní nevzdal díky. Takový jest člověk... na dobrodiní zapomene dřív, než měsíc vystřídá jednou své fáze, ale bezpráví si pamatuje léta a léta. Ba ještě hůř, nejen bezpráví, ale jediné nevyplněné přání je s to, aby tisíce prokázaných dobrodiní pochovalo ve hrob zapomenutí. Na dnešní dobrodiní se zapomene už zítra, ale na slib se myslí ještě po roce. (Ruské přísloví.) Kdo věrolomně s šíje povinnost vděčnosti smete, ten drzým čelem nad prolhance kvete. (Schil.) Vděčnost, která přestává, jistě byla nepravá, buď že neměla hlubokých kořenů nebo byla jen přetvářkou. Fridrich II. jako princ byl od otce se spoluvinníky odsouzen na smrt, Karel VI. mu s námahou vyprosil milost, a jak se tento bezvěrec odvěčil jeho dceři a dědičce? Sotva že nastoupil na trůn, skoro současně s ní, vrhl se na ni, rozpoutal proti ní válku jednu za druhou, pustošil její země, vyrval jí Slezsko a nechybělo mnoho, byl by jí vyrval i Čechy a o Uhry se rozdělil s Turky; jenže ti nebyli tak bezcharakterní jako on, nevyužili její tísnivé situace; slovu danému jejímu otci byl věrnější vyznavač Mohamedův než nevěrec. Pruští historikové, břidilové i odborníci, pochopitelně svého „Velkého“ Frice omývají, jak mohou, a jeho katolického dobrodince zahrnují potupami.

B) Fialka v houšti.

Od chudobky přejdeme k její sestřičce. Podle legendy se prý odebral Adam po osudném činu v ráji spáchaném na Ceylon, aby tam na hoře, která nese jeho jméno, po celých sto let oplakával svou nerozumnou pýchu. „Budete jako bohové.“ Po sto letech k němu poslal Hospodin anděla, a ten mu přinesl zvěst, že vina mu jest odpuštěna. Náš neblahý praotec prý zvedl tvář od země k nebi, a oči, které dotud cedily jen slzy bolesti a lítosti, prolévaly slzy radosti a pokorné vděčnosti. Jedna za druhou kanula na půdu stíženou zlořečením a kletbou pro jeho vinu, a ze země, svlažené takovými slzami, vypučela fialka, předzvěst, že jen cestou pokory se vrátí vyhnanci do zavřeného ráje, že jen nejpokornější ze všech dcer Eviných bude s to rozdrtit hlavu pekelného vraha a jako omilostněná vítězka vydat světu Osvoboditele. Fialka, ztělesněná pokora a zvláště skromnost...

Jest více kvítek, které by mohly být symboly skromnosti. *Linnaea borealis*, zimoléz severní, hojně rostoucí v Alpách, v Sudetách pouze v Malé sněžné jámě, skromný šarlatový drobný kvítek, vedoucí tam osamělý poustevnický

život, vzdálen světa, oddělen (praménkem) i od nejbližších bratříčků a sestřiček na protějšcích stránkách; ale vůně vábí hmyz. Nicméně rostlinka ve své skromnosti se nesnaží ani ptáky svými plody lákat; jsou zelené, i když docela uzrají.

Skromnost je sestra pokory. Jak se od ní liší? Pokora ovládá naše smýšlení a brzdí nezřízenou touhu po cti a vyvýšenosti. Skromnost ovládá zevnější úkony, řeč, smích, pohyby, pohled (nemístnou zvědavost!), projevuje se i šatem, chováním ve společnosti, při hře atd. Místo dlouhých řečí si všimneme nějakého studiosa. Má už kvartu, spolykal několik plusquamperfect, absolvoval celé nižší gymnasium, třebaže ne snad právě s vyznamenáním, stojí tudíž značně vysoko na společenském žebříku. Pozoruj ho, jak si počíná doma. Vejde bez pozdravu, klobouk na hlavě, rukama klátí sem a tam, strhne s ramenou plášť a hodí jej nedbale na postel, pak hodí i sebou na židli, nohy nezpůsobně zkřížené, matce nevrle odpoví, na služku se osopí, prohlíží mamincinu nebo sestřinu korespondenci, kterou nechala na stole, zívá při tom jako nosorožec, a musí-li odkašlat, jakým způsobem to činí! Nahlíží do trouby, vlezte do každé zásuvky atd. U stolu? Jeden nezpůsob větší než druhý! Shrbený, aby cesta s talíře do žaludku nebyla tak daleká, mlaská, hltá, atd. Po stole? Poděkuje rodičům za oběd? Jak vypadá jeho modlitba po jídle? „To jsem se nacpal“, oddech si v mé přítomnosti 16letý junák a hodil sebou na pohovku. Na ulici? Ohlíží se nebo zevluje, klobouk po studentsku na křivo, pozdraví-li koho, sotva že se své „pokrývky“ dotkne, na kamaráda řve přes celé náměstí, a jde-li s ním, baví se, že jeho hulákání slyšet do oken čtvrtého poschodí; o mimojdoucím kominiku nebo knězi nebo i dívce učiní poznámku, že ji zaslechnou. Při hře? Zase hulákání, nadávky, surové výrazy. Místo „hlava“ řekne . . . , místo „hledět“ řekne . . . , místo „upadnout“ řekne . . . Ve společnosti? Tam má rozumu za deset; poučovat už se nepotřebuje, ostatní k slovu nepřipustí, stále je slyšet: „Já, já . . . Já říkám toto, já bych to udělal takto, když jsem byl tamto . . .“ Vychloubá se aspoň svými kousky ve škole a mimo školu. „Na hlupstva netřeba děti pobízet!“ Kritisuje, v řeči patrna hrubost, výrazy jsou surové. Klackovská léta . . . Zdvořilost, ústupnost, úslužnost, taktnost, uctivost vůči starším, slušnost vůči sobě rovným nebo vůči služebným jsou pojmy jemu neznámé; tím by si zadal a zahodil by se. Tomu všemu se říká neskromnost. Anebo si všimni děvčete. Vše na ní strojené, afektované, chce se líbit a na sebe upozornit. Viz její afektovaný smích, její afektovanou řeč i gesta, vyzývavý pohled, koketnost. Prý „americký způsob“, správně americký nezpůsob.

Lze podle zevnějšku soudit na vnitřní hodnotu člověka? Podle sličné tváře a urostlé postavy rozhodně ne, jak už byl Samuel od samého Hospodina poučen (1 Kr 16. 7); zato lépe podle receptu daného od sv. Ambrože a Cypriána: „Pohyby těla jsou ozvěnou duše, oděv a držení těla jsou předsíní duše.“ Nebo podle slov Písma: „Oděv, chůze a smích člověka prozrazují, co v něm vězí.“ (Sir 19.27) O tom nelze pochybovat; duše a tělo jsou spojeny tak bratrským poutem, že jedno nezbytně a bezděky prozrazuje navenek, co se v nitru druhého děje anebo jak to tam „doma“ vypadá. Bohužel, přemnozí upadají do chyby Samuelovy a jsou slepí k radě uvedených dvou světců. A přec by stačilo jen si všimnout, jak arogantní člověk kráčí; vyzývavost a arogance zřejmá v každém jeho pohybu i v pohledu; zdá se ti, jakoby viděl celý svět u svých nohou...

Spartský jinoch byl od dětství veden k tomu, aby se vůči starším choval vždy s náležitou skromností. Tam neplatilo, že „včile je vajco mudřejší než kura.“ „Oni už něco prodělali, pro vlast něco vykonali, mají bohatou životní zkušenost a značné zásluhy, a já? Jenž sotva do života vstupuji?“ Když se z jinocha stal muž a měl přístup do národního shromáždění, byla jeho povinnost dbát s ostatními o to, aby se zákony zachovávaly, a uvažovat, jak by se měly zachovávat. Rokovat o nich a případně navrhnout nebo provést změny, bylo vyhraženo starcům. V Písmě sv. najdeš v didaktických knihách S. Z. ne jeden pěkný výrok, jímž Duch sv. nepomíná jinocha ke skromnosti.

Tak zvaný pokrok moderní doby se přenesl přes mnohé věci jakožto „zastaralé přežitky“ temných dob. K nim patří i jinošská a dívčí skromnost. Jaký div, když jsou již od školních lavic pobádáni: „Nedej se, snaž se uplatnit! Jen silný je s to, aby v boji o život zvítězil!“ Tedy darvinistická výchova! Nepravím, že v tom záleží skromnost, abys všude a každému povolil, i když jsi v právu; netvrším, že musíš mlčet ke každému bezpráví, že nesmíš hájit své dobré jméno atd. Skromnost není dětská ostýchavost, a pevné vystoupení na obhajobu práv svých nebo sv. víry není neskromnost. Ale při vši pevnosti charakteru a rozhodnosti můžeš mít to, čemu se říká skromnost. Bývala kdysi všeobecně pokládána za ctnost; dnes, v darvinském „boji o život“, pokládána za slabost.

Jako mladý kněz jsem se ve společnosti setkal se starším pánem; přátelsky se mnou hovořil, a já se teprve potom dověděl, s kým jsem celou hodinu mluvil — s mužem, jež jsem podle jména znal dávno, jehož spisy jsem pilně studoval! Skromnost jest jediný lesk, který lze přičinit k slávě.

(Duclos; † 1772.) Zažil jsem však také jiné příhody. Sotva vysvěcen sedím po prvé za stolem s Dr. X., jehož spisy jsem těž znal a cenil; ten, vida cizí tvář, začne se chválit a chlubit a svoje knihy velebit hlasem velikým. Pánu Bohu jest milejší a bližší pokorný neučený venkovan než nadutý učenec, který se dovede učeně o „tajemství nejsv. Trojice hádat, a svou domýšlivostí jest trojjedinému Bohu odporný.“ (Tom. Kemp.) Lépe pokoru a lásku mít, než umět o ní učeně hovořit a psát, a být jí prázden. Bůh může upotřebit a více vykonat skrze prostého muže než skrze učeného domýšlivce. Co vykonal skrze nepatrného světce z Assisi! Kolik věhlasných a učených mužů tehdy v Evropě žilo — koho z nich Bůh užil k provedení svých velkých záměrů? Lepší nevědomý a zbožný nežli nadutý a pyšný. (Aug.) Měj se na pozoru, aby vichr sebevyvyšování nerozptýlil, co ctnost vědění nashromáždila. (Řeh. Vel.) Velkým být ať se každý snaží, ale nechoť o tom jaksi neví. (Týž.) Sluší-li skromnost i mužům, kteří ve světě něco znamenají a něco vykonali, čím více jinochovi neb dívce, kteří neznamenaají nic?

O sedmi řeckých filosofech se vypravuje, že Apollo jim poslal křeslo s podotčením: „Nejmoudřejšímu.“ Křeslo putovalo od jednoho k druhému, žádný se na ně nechtěl posadit. V životě vidáme opačný zjev, lidi, kteří by se nejraději posadili na všechna placená křesla sami. Zlaté jablko vržené mezi bohyně při svatbě Thetidě („Té nejkrásnější“) mělo jiný osud než ono křeslo. Ony tři bohyně, které se o ně začaly svárit, ukázaly, že duševní úrovní nevynikají příliš nad divochy, třebaže mezi nimi byla i bohyně moudrosti. V jihoafrickém Limpopo (Krokodýlí řeka) válčily spolu kmeny Černé hlavy a Lví tlamy. Černé hlavy se zabarikádovaly, a všechno úsilí prolomit val nebo je vylákat bylo marné. Lví tlamy, třebaže se v řecké mythologii nevyznaly, přišly na nápad provést totéž, co tam Eris, bohyně sváru; poslali do nepřátelského ležení čapky a jiné trety s nápisy: „Nejstatečnějšímu, nejmoudřejšímu, nejhodnějším, nejlepšímu...“ V okamžiku nastala rvačka, bodří válečníci si vjeli do vlasů, nestřehli bran svého opevnění, Lví tlamy hravě vnikly dovnitř a všechno porubaly.

Nevím, co jest pravdy na tom, že pařížská pošta dostala jednou dopis: „Největšímu básníku ve Francii.“ Doručila jej Lamartinovi, ten čte adresu a pak praví: „To jest omyl, ten list patří panu Viktoru Hugo.“ Listonoš jej tedy odešle, kam poslán, Hugo několikrát obrátí obálku v rukou, a aniž ji otevřel praví: „Vy se mýlíte, tento dopis jest určen panu Lamartinovi.“ Činil tak jeden i druhý ze skromnosti? Či jen ze zdvořilosti? Jednej jako oni, ale z vyšších pohnutek!

Skromnost líčená není ctnost skromnosti, jest maskovaná přetvářka a pokrytectví. Ctnost jest krásná a záslužná, jest ozdobou duše; ctnost padělaná a falešná jest ohavná, protivná, prozradí se brzo a znechutí se docela.

Nenáročnost jest průvodkyně skromnosti. Člověk příliš náročný jest naplněn egoismem, neskromností, pýchou — a odpuzuje, byť byl „hostem jediného dne“, zatím co nenáročný jest všude rád viděn. Nenáročných ovcí se vejde mnoho do jednoho chléva. (Shak.) Při exerciciích vytýkal jednou exercitátor: „Přízemí jest některým příliš nízko, druhé poschodí příliš vysoko; u kamen příliš horko, na druhé straně příliš zima; vzadu slyší příliš málo, vpředu příliš mnoho; u oken na ně příliš mnoho táhne, u zdí zase příliš málo táhne. Takové by patřily pod skleněný poklop, jímž se v krámech chrání jisté zboží, aby na ně nesedaly mouchy —“

Příliš mnoho poct nejde ctnosti k duhu. Člověk zhýčkaný samou slávou a chválou, které se mu ve veřejnosti dostává, stává se „nervósním“, když příliv chval začne opadávat. „První místo na Olympu učených patří odedávna mně“, a dodává jako Napoleon, když si nasazoval korunu: „Běda tomu, kdo na ni sáhne!“ Jenže velký císař nepočítal s tím, že osudy lidí řídí kdosi, jemuž se pyšní protiví. Snoubenka ve Velepísni (nejbl. Panna), pravící o sobě: „Já jsem prostínká jako kvítek polní a anemonka v údolí“ (2. 1), dostává v odpověď: „Jako lilie mezi trním, tak jest vyvolená moje mezi dcerami“ (pannami, 2.2). Tak jest Pánu milá a v jeho očích krásná duše, která jako milá chudobka nebo vonná fialka nestaví svou krásu na odív, nýbrž kvete při zemi — kvete nikoli očím bídného světa, nýbrž očím Nejvyššího.

51. Záludné perličky.

V našich krajích roste místy rosnatka okrouhlostá (*Drosera rotundifolia*), bylinka, která nese na tenounkém stvolu hrozen drobounkých bílých kvítků, a při zemi věnec dužnatých okrouhlých purpurových listů. Pohlédni na ně zblízka, a postřehneš drobounké perličky, rosné slzičky. Podle germánského bájesloví jsou to slzy bohyně Friggy, oplakávající manžela, jenž odešel do daleké ciziny. Znalci přírody mluví prosaičtěji a poučí nás, že na každém lístku jsou brvy, podobné jehlám; až na 200 jich napočítáš; tyto brvy vylučují pepsinovou šťávu, která se usazuje na jejich červených hlavíčkách v podobě drobných krůpějí. Muška nebo brouček, přivábení rosnou perlou, posadí se na lístku — a jsou ztra-

ceni. Brvy se vztyčí proti hostu jako les jehel nebo kopí, a ubohý se v úzkosti marně pokouší o to, aby se dostal pryč. Jedna brva uchopí oběť za šíji, druhá ji drží křidélka, dvě nebo tři ji obemknou se strany, zvířátko jest vkrátce sevřeno asi tuctem jehel, polito vylučovaným pepsinem, udušeno, utopeno, a teď si brvy podávají tělíčko „z ruky do ruky“, až doprostřed listu, kde se všechny brvy k broučku přissají; zdá se nám, že nemáme před sebou list, nýbrž dravého polypa, který svými chapadly drží a vyssává kořist. Za půl hodiny jest list docela svinutý jako pěst, takže nevidět, co se uvnitř děje. Za několik dní se opět rozvine, a co najdeš? Jen křidélka, krovky, nožky... Za málo hodin se jehly zase postaví do bitevní řady jako falanx (šik Alexandra Vel.), slzičky se znova objeví, a zrádná rostlina čeká na další kořist. Tak nevinně hledí na svět! Masožravá rostlina... Na jednom listě nalezeny zbytky třinácti broučků!

A) Učedníci farizeů.

Případný symbol pokrytce, který má na jazyku med a v srdci jed. Typickým rázem pokrytců jsou farizeové, z evangelia dobře známí. „Hrobové obílení“, navenek sliční, uvnitř plní hniloby... podle vnějšího zdání v očích lidí svatí, v očích Vševědoucího lupiči, lakomci, lidské chvály hladoví. „Mějte se na pozoru před kvasem farizeů“, varuje božský Učitel. (Mt 16. 6) „Ať volíš kterýkoliv stav, buď připraven, že budeš mít s pokrytci co dělat; nebudeš-li na to připraven, zažiješ, co nečekáš.“ (Aug.) Cicero doznává: „To byl můj jediný hřích, že jsem věřil lidem, u kterých jsem pokládal za nemožné, aby mne podvedli.“ Salisbury varuje v králi Janovi: „Jen nevěř jeho očí vodě falešné! Neb zloba užívá vždy těchto krůpějí, a vyučený pokrytec je prolévá jak čisté proudy nevinny a soucitu.“ Jen falešným slzám nutno nedůvěřovat? Ne daleko víc i slovům, pohledům, stisknutí ruky? Jinde praví týž autor: „Jak v přetváření by se nevyznal, kdo netušící podvést zamýšlí?“ „Lichocení, které slyším, ve špatné jest věru shodě s surovostí, kterou vidím; na rtech míti lichocení, když kdo v srdci vraždu kuje!“ (Calderon.) Ó, co v člověku zla bývá, třebaže se jako anděl dívá! Což nevíš sám, že třeba jest se bát, když ukruťník chce políbení dát? (Shak.) Jak krásný mívá faleš zevnějšek! (Týž.)

Koho uložíme do této krabice? Kdo se šéfovi do očí tváří, jakoby byl nejloyálnější ze všech zaměstnanců, a za zády mu nemůže přijít na jméno, je pokrytec; kdo kolegovi padá kolem krku a tiskne ho k srdci, dív ho neumačká, a ve výboru navrhuje, aby byl ze závodu propuštěn, protože prý

štve proti šéfovi, je pokrytec; kdo ve sporu, dejme tomu mezi „šedými“ a „žlutými“, má řeč, že nutno v sobě pěstovat vědomí odpovědnosti, a diví se, že žlutí nemohou to nebo ono se svým svědomím srovnat, a sám při tom je slepý k Augiášovu chlévu u šedých, jemu bližších, je pokrytec, cedi komáry a polyká velbloudy. (Mt 23. 24) Atd. atd. Někdy jest pokrytectví tak očividné, že je prohlédne i děcko. Žebrák opilec shlédne v dáli kněze; honem poklekne před křížem u cesty a nábožně se modlí, div si oči neukroutí... Jsou však i školení pokrytci, a chce-li kdo i takové prohlédnout, má nesporně zapotřebí nemalé znalosti lidí, aby okamžitě postřehl, že se v beránčím rouše skrývá vlk, že jest mu co dělat se služebníkem pekla, přestrojeným v anděla světla. (2 Kor 11. 14) Sebeláska nám zrak kalí, přemožená sebeláska spojená s pokorným poznáním sebe nám oči bystří, jak bude zevrubněji vysvětleno.

Hledím k příhradce, do níž jsem právě vložil použitý svazek Světových dějin. Nad ní stojí skromná knížka Dějiny duše, sepsaná milou květinou z Lisieux. Dějiny světa, dějiny lidských vášní, na místě ne posledním lidské věrolomnosti, licoměrnosti a lsti. Životy svatých, historie milosti Boží, působící v krásných duších. Jaká to dvojí docela se různící četba! Zakouším někdy něco podobného, co řekl o sobě velký španělský průkopník království Kristova Jakub Balmes; když při četbě dějin delší dobu trvám ve společnosti prohnaných synů tohoto světa, musím hledat chvílku oddechu v krásné a milé společnosti přátel Srdce Ježíšova, jeho svatých následovníků. Právě jsem uvažoval, který příklad z dějin by se hodil co doklad k této kapitole — příklady se mi jen hrnou! Půl knihy bych jimi vyplnil! Tu farizejské pokrytectví, onde zas jidášská zrada. Již ve svaté knize! Jak zaskočili synové Jakubovi Sichema a Emora (Gn 34), jak zradila Jáheš Baraka (Sd 4), jak zrádně a lstně sprovodil Joab ze světa Abnera (2 Kr 3) a Amazu (ib 20), jak pokrytecky jednal Síba a Mifiboset (ib 16. 1 nn; 19. 24)! Kniha hrdinných bojů doby makabejské jest řetěz pokryteckých zrad a věrolomnosti přátel i nepřátel. Zrádci zde v zemi rostou jako plevel. (Grabbe.) Pokrytecká výmluva Saulova (1 Kr 15. 15) jest vůči tomu nevinnost! Ústa obojetná (dvojího jazyka!) mám v nenávisti (Př 8. 13), donašeč a člověk dvojího jazyka jest zlořečený. (Sir 28. 15) Jako ten, kdo vypouští hořící šípy a smrtelné střely, je člověk, který klame bližního a potom řekne: „Vždyť to byl jen žert!“ (Př 26. 18 n)

Historie profánní... Sjednocení Italie jest dílem perfidie. Garibaldi, Cavour... Kus po kuse připojován k Piemontu, a v každém anektovaném území hned zahájen divý boj proti

církvi — pod heslem: „Svobodná církev ve svobodném státě!“ Kraden církevní majetek, rušeny kláštery, potlačována náboženská svoboda. V okleštěném Církevním státě byla francouzská posádka, chránící (z politiky!) papeže před Garibaldiovým pirátstvím. Král Viktor Emanuel osvědčoval svato-svatě, že Řím nikdy nepadne a že tudíž Francouzi mohou klidně odtáhnout. Odtáhli, když jich bylo třeba ve válce s Německem 1870. Za necelý týden po porážce u Sedanu píše 8. září král papeži: „Nejsvětější Otče! S dětinnou láskou, s vírou katolíka, s loyality krále, s citěním Itala se obracím k srdci Vaší Svatosti. Smělost revolucionářů roste, a zvláště na území Vaší Sv. se chystají k poslední ráně proti papežství. Od Boží prozřetelnosti vyvolen za strážce a ochránce osudů všech Italů pokládám za svou povinnost před tváří katolického náboženství vzít na sebe odpovědnost za udržení pořádku v Itálii a bezpečnosti Apoštolské stolice. Vyprošuji si k tomu požehnání Vaší Sv.“ Smysl tohoto diplomatického listu: „Odstup mi zadarmo Církevní stát, a já ti zdvořile poděkuji“ — jako čínští lupiči, když se dá přepadený bez obrany obrat. Když 20. září dobyto Říma, prohlásil: „Jsme tu a zůstaneme tu.“ Jeho kolegové, Napoleon III. a Bismarck, nebyli po této stránce o nic lepší, a známá dvojice před rokem 1938 a po něm? Naši čeští hoši, legionáři, na italské frontě v letech 1915—18 krvácející... jejich krev přišla k dobru i Itálii, která pověstná svou zbabělostí by nebyla uzavřela mír s Rakouskem v San Remo, nýbrž někde v Neapoli, a jak o našem národě Duce později mluvil! Jiný druh pokrytectví: chtít v očích světa platit za světce, byť bys na vážkách věčného Soudce za lotra platil. Zase farizejství — —

Sv. Řehoř z Toursu vypravuje bajku o ševci, který měl kočku; bílou od hlavy až k patě a ke konci ohonu, a ta nelítostně chytala, co se dalo. Jednou spadla do černidla, a vy-padala, jako by na sebe vzala černý háv. Myši myslely, že se tento pán namáhá, aby se jeho pokrytectví vybarvilo! Ctnost-ných vzorů se dovolává, aby mohl bezbožně jednat, jako ti, kteří pod záminkou žhoucí horlivosti by rádi požárem zanítily celá království.“ (Shak.) Cokoli zlého člověk koná, „pro všecko nachází nějaký plásstjček.“ (P. Veselý.) Lukullus prý měl pro každý den v roce jiný plášť; my máme plášť pro každý hřích!

Ostře, příkře, ale náramně přiléhavě praví Timonův sluha o pokrytci Sempromiovi: „Výtečně! Vaše Jasnost je docela ucházejícím darebákem! Ďábel vskutku nevěděl, co dělá, když naučil člověka politicky jednat. Postavil se tím sám sobě do cesty, a já jsem jist, že u porovnání s podlostí těchto lidí se nakonec ještě ukáže sám docela nevinným. Jak ctnostně se

dala na pokání za tolik vražd a loupeží, že proto oblékla kající roucho a začala půst, jak tehdy veřejní kajníci konávali. Vylézaly tudíž směle z děr a bezstarostně kolem ní poskakovaly. Ale běda, „kajícnice“ do sebe soukala jednu za druhou. Zděšené prchaly do úkrytů a vzdychlaly: „Jen barvu změnila, nikoli ducha (smýšlení).“ Stará historie o mouřenínovi!

Jak byli pokrytci božskému Spasiteli odporní, zřejmě z toho, jak o nich mluví. O zavržených praví na př., že jejich podíl bude s pokrytci (Mt. 24. 51, místo „s ďáblem“, Mt. 25. 41). Lidová přísloví o nich taktéž nemluví příliš šetrně, zvláště o nápravcích. „Kdo zametá schody, musí začít nahoře. Šlapej trní, máš-li boty! Kdo chodí o berlich, ať nejde tančit! Břídil dělá nejvíce třísek. Kde mají břídilové hodně chleba, tam je zdatným mistrům běda.“ Nicméně po zkušenosti 20 staletí nepřišli lidé k rozumu, a vždy se najdou „reformátoři“. Sotva bych věřil, kdybych nebyl před lety slyšel: „My jsme povoláni, abychom bičovali zlořády v církvi... aby nám budoucí generace nevytýkaly bojácnost...“ Pozor, aby ti věčný Soudce nevytýkal nedostatek pokory a lásky!

B) Lidí dvojí tváře nenávidím... (Srov. Př 8. 13)

Mladší a ne tak ohyzdnou sestřenicí pokrytectví jest přetvářka, sestra lži. Lhář lže slovem, přetvářka činem. Pokrytec se tváří, že jest svatým, jsa mravním bídákem. nebo že je tvým přítelem, obmýšleje zradu nebo klam. Přetvářka má širší „pole působnosti“ a nemá vždy cíle tak nízké jako pokrytec; někdy jí jde o maličkost, ale i ona může být někdy velmi prohnaná, takže si se svou sestřenkou podává skoro ruce. Líný student se tváří, že jest nemocen, služebná se tváří, že jde do kostela, a sotva zmizí paní s dohledu, zamíří do parku, kde už „její“ jest na čekání, velký pán se tváří, že na daný slib zapomněl „jako na smrt“. dívenka se tváří, že studuje a zatím čte milostný román, jiný dělá, jako by „o ničem nevěděl...“

Jsou též horší formy! Bismarck píše r. 1846 z Karlových Varů do Berlína: „My jsme s Rakouskem, Ruskem a Francií jedno srdce a jedna duše, jsme napájeni gratulacemi, při nichž jest úsměv trochu nažloutlý.“ Vinou nepřítel na srdce, ale jen aby ho zardousili. (Racine.) Před tím, komu důvěřuji, chraň mne dobrotivé nebe; komu nevěřím ni slova, před tím uchráním sám sebe. (Ital. přísl.) Tak z blázna toho udělám svůj měsíc. (Shak.) Pěkně šminkovali prohnáný svůj cíl. (Týž.) Bocan (čáp) žábě nepoví, že ji z vody vyloví. Žádný darebák není tak omezený, aby nenašel nějaký důvod pro své pod-

losti. (Körner.) Neřest se dovede omýt i růžovým olejem. (Heine.) Kdo se tváří přítelem jím nejsa, jest nad penězokaza horší. (Aristot.) Vám zpívají a na nás nota padá. Někdo může smáti se a snít, a při tom přece velkým lotrem být. (Shak.) Prozíravý Laokoon v Troji nevěřil Danaům (Řekům), i když dary přinášeli, a Terenc mluví o lidech, kteří zlaté doly slibují (nemínice dát ani olověných). Až po pás se rovnají bohům, zbytek celý čerti. (Shak.) Někteří lidé jsou jako polypi, mající barvu těch kamenů, na kterých ulpěli. (Řeh. Naz.) Nikoli lepším se zdát, nikoli, on jím chce být! (Aischylos.) Velké jest křesťanem být, ne se jím zdát. (Jeron.) Kato chtěj raděj dobrým být než se dobrým zdát (Sallust), ale nezdá se, že by měl následovníků tolik, co ona dáma v Sofoklových Trojánkách: „Krásné vše, co mluví, však špatné její činy.“ Kdo zkřikl, ten zapálil. „Ten Mortimer vám zemřel velmi vhod!“ (Schil.; jde o politickou vraždu.) Kdo by nevěděl, že dědiců slzy tajený smích! Achab, israelský král, činí vrchním vůdcem spojených vojsk judského krále Josafata, činí jím ho s hlubokou poklonou... aby si vzal nepřítel na mušku jeho, nikoli skromného Achaba! V paláci Augustově se naučil (musil naučit!) přetváření Tiberius, na dvoře Tiberiově Kaligula, v rodině Konstantinově Julián Odpadlík. P. Veselý se táže: „Proč Egypťané při smrti Josefově neplakali? Protože se naplakali dost, když byl ještě živ! Při smrti jeho otce bylo 70 dní pláče, pak průvod do země kananejské a tam zase kvílení, takže domorodci dali onomu místu (hrobu Jakubovu) jméno Egypťanský pláč. Plakali ne pro Jakuba, ale k vůli Josefovi, jenž byl jejich pánem! Jejich slzy byly jako malované obrazy, které se smějí bez radosti a pláčí bez žalosti.“

Někdo je tak veskrze plný lsti, že o něm možno říci: „Když ďábel jiné k zradě ponouká, svou pekelnost vždy šperkuje a šňoří; však tebe který démon strojil, řekl jenom: ‚Jdi‘ — a důvody ti nedal, proč máš zradit, leč za zrádce že tebe pasoval.“ (Shak.) Tato přísloví a verše mluví místo mnoha slov a jsou nesporně výslednicí dobré znalosti lidského srdce i dlouhé zkušenosti. O Napoleonovi III. bylo řečeno: „Co mluví, to nedělá, co chce udělat, to neřekne.“ Druhá polovina této věty neobsahuje nic závadného, jestiž jen projevem dovolené a vlastně povinné prozíravosti. (Kap. 28) Ale první část! Že přetvářka jest stejně hanebná jako lež, zřejmo z toho, že se musí volky nevolky stejně stydět jako její sestřenka, je-li odmaskována a odhalena.

Někdy se ovšem zdá, že přetvářka jest nevyhnutelná. Svobodná republika Janovská, s Benátskou mající v rukou světový obchod, soupeřící s Pisou, ovládající celé pobřeží Provence

až za Marseille, Korsiku i Sardinii, bohatá a slavná jako málokterý stát. V červnu 1805 vtáhl do města Napoleon a připojil je k Francii; kardinál mu vyšel vstříc, vítaje ho vzletnou řečí, v níž tvrdil, že je větší než César, an může říci: „Přišel jsem, viděl jsem, obšťastnil jsem.“ Osvobodil prý janovský lid a přijal jej za syna. Za svou řeč jmenován státním radou. „Oslavovali porobu s větší okázalostí, nežli kdy svobodu slavili. Svoboda se líbí všem, ale nikdo se nechce líbit jí; despotismus se nelíbí nikomu, ale každý se chce líbit jemu.“ (Současný historik.) Tak skončila hrdá kdys republika! Historie se opakuje... v každém ujařmeném lidu! Despoti učí přetvářce, ale nečiní jí dovolenou ani charakterního muže důstojnou. Ale i malí páni učí témuž — šéf, který nemá rád pravdu, učí podřízené lichocení, které vezmeme co nevidět „do práce.“

Což, jde-li o omluvy? Už za dob sv. Augustina „hledali výmluvy falešné, protože pravdivých omluv neměli.“ Nedostalo slovo „omluva“ silnou příchuť pokrytectví proto, že v 99 % co omluva, to výmluva a neupřímnost? Když v Shakespearově dramatu Římané poznali, jaký nerozum provedli, poslavše do vyhnanství Koriolána, zachránce vlasti, rozumují občané: „Však co se týká mne, když já jsem řekl, aby vyhnan byl, hned jsem i děl, že přeškoda ho je.“ „Já právě tak!“ „A zrovna tak i já...“ (Shak.) V Periklovi praví též autor: „Neb zdvořilost jest hříchu zástěrou, má pokrytectví halit skutek zlý. Kdo ve tmách spáchat čin se nestyděl, vše učiní, by svět ho neviděl. Hřích plodí hřích, a vražda rozkošim tak blízká jest, jak plamenu jest dým.“

V Dantově Božské komedii (Peklo 23) jsou pokrytci trestáni tím, že musí chodit v kutnách zevně pozlacených, uvnitř olověných, jejichž kapuce je tíží tak, že nemohou hlavu pozvednout k nebi.

Od pokrytectví přecházíme k neupřímnosti. Každý pokrytec jest nepřímý, ale ne každý nepřímý jest pokrytec. Neupřímnost není tak nízká jako farizejství, jest však nedůstojná dost a vždy velkou skvrnou na mravním charakteru. Pověděli jsme si, že jsou nectnosti a neřesti, které se neznají. Jiné se znají a neskrývají se; hněv, opilství, bezbožnost, neposlušnost... Neupřímnost? Ta jako závist, jenže v měřítku ještě větším, se dobře zná — a velmi pečlivě se skrývá! Jest si své nízkosti dobře vědoma, někdy se i stydí sama před sebou, ale tají se, jak možno. Jenže má jednu vlastnost, kterou jiná z těchto „schovávajících se“ nectností krom žárlivosti nemá; nelze jí totiž utajit, byť se sebeobratněji skrývala. V našem diplomatickém 20. století! Tvůj bližní kývá hlavou, jako by tvé výklady uznával, ať to

činí z přetvářky nebo z jakéhosi taktu, rozcházíte se, a smějete se druh druhu: ty v domnění, žeš mu zalepil oči. a on, že tě prohlédl. Tak klidí neupřímnost, co zaslouží, totiž zase neupřímnost. Tato nectnost jest hrob důvěry, a nedůvěra jest sekera na kořenu lásky. (Ruské přísł.) Objeví-li podřizený neupřímnost u představeného, jest po důvěře navždy veta. Pravda miluje otevřenost. (Shak.) Kdo pěstuje tuto neřest důsledně, stává se pletichářem a „miluje kalnou vodu jako úhoř.“ (Abr. a S. Cl.) Nejde nikdy přímou cestou; při sebenevinnějším podniku se přetvařuje, zatajuje účel svého jednání nemaje tušení, že mu nikdo nevěří. „Cokoli Hunové konají, lstivě konají.“ (Císař Valentinián.)

Já nenávidím jako brány pekla toho, kdo jiného co chová v prsou svých a jinak mluví. (Homér.) Či jazyk mluví faleš, ten pravdu nemluví, a kdo pravdu nemluví, ten lže. (Shak.) Přesto však neupřímnost světem vládne; má tak širé království, jako málokterá neřest, a nevím, najde-li se mezi mými čtenáři mnoho těch, kteří si tuto chybu nemusili nikdy vytýkat. Vládne světem... Začínaje paničkou, která chce namluvit sousedce, jak lacino na trhu koupila husu, studentem, který chce namluvit profesorovi, že při nejlepší vůli se nemohl básničce naučit, poněvadž... divenkou, která mi vykládá, že si „ho“ nechce vzít proto, že se do něho zamilovala, nýbrž jedině ze samých veskrze reálních a čistě ideálních pohnutek, a konče společností národů v Ženevě, kde diplomati před tváří celého světa hráli dlouhá léta planou komedii na účet svých zemí a říší. Ale ovšem, neupřímnost a pře'vářka, stavovské ctnosti diplomatů, od nichž pravdu nikdo nečeká a kteří jsou „povinni“ pravý stav zatajit... (Str. 510) Peršanům byla symbolem upřímnosti broskev s jedním listem — lidské srdce s jedním jazykem, jednou řečí.

Pravdivé jest bohužel japonské přísloví, že vůči nesvědomitému nepříteli sáhne někdy i šlechtný ke lsti. Jiní národové mají jná přísloví. „Lže jako purkmistr“, praví Severoněmec. „Lže jako pohřební řeč“, praví švýcar. Nejsmutnější jest, že býváme neupřímní „ze zdvořilosti“ a že jeden řekne druhému pravdu do očí jen ze zlosti, ze msty neb záští. aby ho urazil, potupil, snížil; podpírá své vývody osobními útoky, obyčejně v přítomnosti jných. Když se služky hádají, vyplave pravda na povrch. Přečti si, co řečeno v kap. 56 o bratrském napomenutí! Viš-li samojediný, že se tvůj bratr prohřešil, a chceš-li ho za to přede všemi kárat, nejsi kárce, nýbrž zrádce. (Aug.)

Kde hledat hnízdo, v němž se neupřímnost rodí? Někdy jest zaviněna pochybenou výchovou, někdy nezušlechtěným charakterem, někdy prostředím, v němž žijeme. Nezu-

šlechtěný charakter... Kdo v té peci bývá, jiného tam hledá. Sám osmého přikázání nedbá, a pak pochopitelně soudí, že všichni jsou jako on. „Mně divno, člověku že člověk věřit může.“ (Shak.) Při tom pokládá bližního za tak naivního, že myslí, že ho neprohlédne — a je tudíž naivní sám! Často chceme neupřímností skrýt hřích — je tudíž pomocnicí špatného svědomí. Dívka, která chce na schůzku, student, jemuž se nechce do školy, sousedka, která chce sousedku ošálit, ti všichni hledají výmluvy, někdy duchaplné, někdy tak hloupě neobratné, že jsou krajně směšné. Představený, který nechce spor nebo stížnost nebo žádost podřízeného rozhodnout podle práva, jiný, který se chce vyhnout nemilé věci, ti všichni, mravní slaboši, se chápou tohoto více než pochybeného a dvojsečného prostředku, kterým zraní více sebe než jiné. „Aféry“ se lehce zbavili, ale „vydělali“ si to, že se jim nevěří. Ústa obojaká mám v ošklivosti. (Př 8. 13)

Prostředí... Kdo se neustále s neupřímnými stýká, nemůže k nim být upřímným, a vidí-li podřízený, že by šéf jeho pravdivé omluvě nevěřil, sáhne k „silnější“, rozumí se, že nepravdivé. Leč k obhajobě všech šéfů a profesorů nutno podotknout, že opravdu těžko „omlouvám“ věřit.

Upřímnost neznamena: „Co neví, nepoví.“ To jest vlastně ctnost dětí. Jsou chvíle, kdy radno neříci nic, a jsou chvíle, kdy radno říci něco; nikdy však nepříjdou chvíle, kdy radno či nutno říci všecko. (Hugo a S. V.) Něco jiného jest mlčet, něco jiného se přetvařovat. Neupřímnost a mlčelivost jest dvojí! Neříkej, co jest pravdivé, ale nemilé; taktéž neříkej, co jest milé, ale nepravda. (Indické přísloví.) Někdy ovšem nu'no říci i nemilou pravdu — často podřízenému, zřídka kdy představenému, obyčejně sobě rovnému. Leč právě okolnost, že málokdo snese otevřené slovo, rodí neupřímné. Blázen, kdo chváí, co chvályhodné není. (Aug.), a ještě větší bláhovec, kdo mu věří. Nevěř cizímu jazyku, nýbrž otaž se vlastního svědomí! (Isid.) Posuzuj se svým, nikoli cizím soudem! (Týž.) Je to jistě velmi povzbuzující slovo, lze-li o něm říci, že bylo lépe je pronést než zatajit (Tom. Kemp.), ať jde o chválu nebo hanu nebo cokoli jiného.

C) Svět chce být klamán...

Klamejme ho tedy! (Paracelsus, † 1541; mundus vult decipi, ergo decipiatur; nebo Holberg: „Ludi vult mundus, ergo ludatur“, tropme si z něho blázny.) Klamejme ho, lichoťme, pochlebujme... Jinou radu dává světec: „Buďme zdvořilí, ale ne pochlebníci.“ (Vinc. Paul.) **Lichocení, pochlebování.** Lichotník se nedůstojně zahazuje, a milovník licho-

cení projevuje malichernou duši; první jest nízké, druhé dětinské. Karel V. odpověděl na řeč plnou vychvalování: „Velká chvála, kterou nám vzdáváte, jest nám proto milá, že nám ukazuje, jací máme být.“ Týž vládce nazval Jovise, který mu pochleboval, svým lhářem vpravo, a Sleidana, jenž ho tupil, svým lhářem vlevo. Chválicímu příteli stejně neslušno věřit jako utrhačícímu nepříteli. (Aug.) Jenže pochlebenství jest šíp, který lehce lítá a snadno se vráží (Kassián) — a kterému rádi odhalíme srdce! Protože nebolí! Naopak, dělá nám dobře! Týž praví, že nepřítel, který mi neučiní nic zlého, je stejný jako přítel, který mi neprokáže nic dobrého — a k tomu druhu přátel patří lichotníci; dobrého ti z jejich okuřování nevzejde nic! Blažená mysl, která nikdy nepochlebuje aniž pochlebniku věří. (Jeron.) Srdce šlechtě (vznešené!) se na chvalořečnicka snadno pro jeho chválu rozlítí. (Euripides.)

Římský císař Alexander Severus, snad jediný výjimečně ušlechtilý zjev na trůně císařů, stíhal lichotníky výsměchem, a byl-li to státní úředník, sesazením. (Úplatné úředníky dal bez milosti upálit.) Jini potentáti byli docela jiné ráže. Ludvík XIV. si sám prospěvoval ódy, složené k jeho oslavě, a Alžběta Anglická se pranic nehněvala, když na cestách byla někde vítána bohy a bohyněmi. Diana ji zvala k lovu jako vzor panenství (starou záletnici!); Kupido jí podával zlatý šíp, protože svou krásou prý i kamenná srdce okouzlí, Paris lítoval, že zlaté jablko s pověstným nápisem „té nejkrásnější“ dal bohyni Afroditě, jelikož prý patří panenské královně atd. Pranic neprotestovala, když protestanté ji nazývali novou Deborou nebo Juditou, bojující s „římským Holofernem“, když Tomáš Wilson psal „nejsvětější Alžbětě“ (sacratissima), když k 12. výročí nastolení byla obmyšlena verši: „Nevím, zda bohyní nejsi, zdá mi se, v sobě božství že máš, Božská ty předobrá děvo (Diva benigna), tak dobře Anglii vládnouti znáš.“ Prý plná Boha atd. Smějeme se, že císař Kaligula se prohlásil za boha, a když prohlásil zemřelou sestru Drusillu za bohyni všech bohyň, že senátor Livius Geminius přísahal: „Já viděl, jak stoupá do nebe a jak byla od bohů přijata do jejich středu.“ Protestantický novověk se nemá čemu smát!

Když cařihradský císař Michal III. zvaný Opilec vypil 50 sklenic vína, vypil jich patriarcha Fotius 60, aby bylo vidět, že císař jest u porovnání s poddanými vzor střidmosti. Franc kému králi Charibertovi, jenž prabidně latinsky koktal, se nezavděčil nikdo lépe, než když velebil jeho zběhlost v latině. Jeho bratr Chilperich se pokoušel o latinské verše... jak zmrzačené produkty! Dvořané osvědčovali, že na Tibeře

poesie vyhynula (Horác, Vergil...), a na Valu že zase oživila. (V 6. stol.) Zato Boileau, žádán za dobrozdání od Ludvíka XIV., jenž také zkoušel jezdit na Pagasu, řekl: „Vaše Veličenstvo ráčilo chtít dělat špatné verše, a to se Vašemu Veličenstvu dokonale zdařilo.“ Corneille nelichotil, proto dostal teprve v 60. roce od Ludvíka malou pensi, a i ta mu brzo odňata. „Kdo ctí cara a je Vávra, může něčím býti; kdo nechválí, bude věčně jenom vodu pít.“ (Havlíček.) Ludvík XIV. se hrozně bál smrti, zvláště když stárl; jeho dvorní kaplan řekl jednou při kázání: „Všichni lidé musí zemřít.“ Všiml si ihned nevrlého králova obličej, a okamžitě se opravil: „Ano, Sire, s k o r o všichni lidé musí zemřít...“ V těch sladkých darebácích není stínu lásky, jen samá poklona. (Shak.) Kdo ti pochlebuje, tebou opovrhne. (Paulsen.) Nedlouho při dvořích milá pravda bývá. (P. Veselý) Jenom „při dvořích“?

Známo, že ošklivá tvář zrcadla nemiluje, a my, chtějice se zalichotit, stavíme jí před oči zrcadlo, které falešně ukazuje. Pochlebujeme jako dvořané svým pánům. Justinianovi I., budovateli chrámu Boží Moudrosti, muži, který krom velkých ctností měl i nemalé chyby, pochlebovali bez ustání; jaký div, že své nedokonalosti neznal! „Bohatému se pravda vždy upraví podle jeho gusta.“ Pochlebenství měchem hříchů jest (Shak.), především neupřímnosti, přetvářky, podlízání a lži. Často dostane pochlebování tento kabát: „Já nikomu nelichotím, ale jen co je pravda, když jsem vás slyšel mluvit...“ Litoval jsem vždycky velkých pánů, že při slavnostních příležitostech musí vyslechnout sami o sobě tolik nesmyslů a při tom se tvářit, že tomu všemu věří!

Ještě větší nízkost, lichotí-li kdo l u z e, jako na př. starověcí římsí a novověcí neřímsí kandidáti mandátů před volbami. Dožebravat se přízně nebo potlesku davu! „Lépe zhytnout hlady, než o mzdu zaslouženou žebrať“, praví Koriolán (u Shak.), a jiný mu vydává svědectví: „Nelichotil by ani Neptunovi pro jeho trojzubec, ani Jupiterovi pro jeho blesky.“ Nejhorší sorta nepřátel jsou pochlebníci. (Tacit.) Osel osla hladí. (Lat. přísl.) „Jistí rádci nedovedou jiného, leč jako pes za pánem jít.“ Můžeš se na lidi tohoto druhu spolehnout? „Dnes jen lichocení slyšíš, zítra, volán-li jsi k soudu, nikdo s tebou k němu nejde.“ (F. Weber.) Zesnulý horlivý pracovník premostrát H. mi vypravoval, že po jedné táborové řeči, kde mu naši lidé volali: „Výborně“, byl od několika smluvených neznabohů křivě nařčen a udán; snadná věc, z těch mnoha set posluchačů mu dosvědčí kdekdo, že udání jest křivé... Nemašel se ani jediný! A přec by se tím nebyl vydal v pražádné nebezpečí pokuty nebo vězení, kdyby vydal svědectví pravdě!

Kdo ti nejvíc lichotí, ten tě nejspíš udeří. Marně svolává básník pomstu nebes: „Kdo koho chválí in praesentia a pak ho tupí in absentia, toho seber pestilentia.“ (Chr. Lehmann.) „Hudba se vám nelíbí?“ „Ne hudba, ale muzikant.“ (Shak.; lichotník, protože jeho lahodná řeč nejde od srdce!) Slepých chvalořečníků chvalami vystrčen na vysoký podstavec. (Dante.) Rozumný dá rozumnou odpověď: „Vlaštovka nespěchá ochotněji za létem než já za vámi.“ „A neopouští radostněji zimu než vy mne. Takovým letním přelétavým ptákem je člověk!“ Nedej se oklamat jinými, nedej se oklamat sám sebou. (Aug.) Dívky jsme již upozornili na nebezpečí, v lichocení skryté. (Str. 140.) „Hazardně's hrál o mou čest, podvodem jsi vyhrál šperk... Za vlastní tys potěšení nadělil mi povržení, důstojný žold takých mistrů“, lká u Calderona dívka, lichotivými řečmi svedená. „Jak věřit mohla jsem, já bláhová, že lásku na věky mi zachová!“

Jenže cizí škoda nás nepoučí, a lichocení těší, i když od blázna pochází (Cervantes), není-li pravda? Ale... Kdo pochlebenství miluje, ten pochlebníka hoden! Pochlebníci nám radí to, o čem soudí, že nejraději slyšíme. (Sen.) Avšak víry hořnějši jsou rány od přátel než políbení nepřátel (pochlebníků, Chrys.). Proto praví sv. Augustin: „Pochlebníků se varuj; ten, kdo tě chválí, v blud tě uvádí. Tvoji chvalořečníci zmenší břímě tvého svědomí; kéž by ho aspoň nezvětšili! Jazyky lichotníků přivádějí duše do hříchu. Proto prchej před pochlebníkem! Člověk totiž s radostí koná to, při čemž nejen že se nemusí strachovat kárání, nýbrž dokonce slyší chválení. Kdybys viděl člověka kráčet ve tmách cestou, kde víš, že jest jáma, a k tomu mlčel, zdaž budeš pokládán za jeho přítele? On však se žene v neřestech k pekelné propasti, a ty nejen že mu výstrahy nedáváš, ty dokonce chválíš! Těžší pohromou jest jazyk lichotníka než ruka vražedníka; pronásledování jest jako oheň, lichocení jest též jako oheň, z oboujího musíš vyváznout zdráv.“ Jinde odmítá lichotníka: „Chválí na mně to, co nechci.“ Sv. Řehoř Naz. osvědčuje: „Vyplatil bych velké sumy chvalořečníkům, kdyby mne chválením učinili lepším.“ Když si lidé falešnou chválou z někoho nařopili posměch, řeknou: „Tomu jsem namazal medu kolem úst.“ (Aug.) „Ty sladce lichotiš můj milý, však přec jen lichotiš.“ Není tedy docela nerada! Zamilovaným to do jisté míry promineme, ale ty buď muž! „Víš, že lže (lichotník), a přec mu věříš!“ (Rückert.) Jest však též pravda, že za poklonou zaslouženou se lidé velmi často odvděčují „ze zdvořilosti“ poklonou nezaslouženou, tedy lichotkou. Jenže lichocení jest opium, kterého člověk snese velmi silnou dávku! A působí vskutku narkoticky — jako opium!

Jak si k lichotníku počínat? Odmítej! Zvláště ty, divko, protože k tobě se lichotníci lísají více než ke komukoli jinému. Znají dobře slabou stránku dívčí duše, její zálibu v lichotivých řečech. (Str. 140.) Odmítej, ne však strojenou pokorou, která se „do toho“ nutí, strojeně klopi oči, jako by ji chvála kdož ví jak mrzela, a při tom jí srdce radostí skáče. Odmítej, ale tak, aby každý na tobě viděl, že dovedeš rozeznat, co na lichocení pravdy a co v něm nadsázky. „Já bych se velice nedivil, kdybyste se dostal za živa do nebe.“ „Já bych se tomu zas velice divil.“ „Vy jste svou řečí všechny uchvátil!“ „Hloupé lidi snadno uchvátil.“ „Vy jste skutečně královnou krásy.“ „Mezi slepými je vždycky jednooký králem.“ Před žárlivým manželem řekl kdosi jeho paní: „Jak vás ten pán zdvořile pozdravil!“ Manželem to škublo, a hned odvětil: „A co ten, ten pozdraví každého v...!“

Proč tento plevel v zahradách velkých pánů tak bujně roste? Protože půda jest výtečně mrvena! Domýšlivostí, nezřízenou sebeláskou a zvláště nedostatkem sebepoznání! Mít jen štipec autokritiky! Jistá dáma mívala ráda při slavné mši svaté sólo — zpívala příšerně! Nevím, zda kostelní myši tak rychle zalézaly do děr jako my do sarkristie, abychom nevybuchli u oltáře v smích. Nuže, této dámě řekli jednou po mši svaté nezbedníci ministranti: „Ale milostpaní má opravdu překrásný hlas!“ „To je dar od Pána Boha...“ Horác vypravuje o bohatém bláznu v Athénách (1. 2. ep. 2), který chodil do prázdného cirkusu; zdálo se mu, že vidí zápasníky, tleskal atd. Přátelé mu konečně opatřili lék, jímž mu vyhnali z hlavy jeho bláznovství i komedianty, a šťastný uzdravený huboval na ně, na medicínu, na vrácený rozum: „Vy jste mne zabili! Připravili jste mne o tak krásnou radost a tak krásný blud!“ Raději mít blázna, který by mne obveseloval, než skutečnost (pravdu!), která by mne činila smutným. (Shak.)

Už jinde jsem uvedl jako doklad naprostého nedostatku sebepoznání, co napsala Allgemeine Zeitung v květnu 1862: „My Němci jsme přec zřejmě nejskromnější národ, jenž nikomu ani vlásku nezkříví, a máme neštěstí, že proti nám se všechny národy vzpouzejí, že budíme žárlivost i za oceánem, že jsme od ‚knownothing‘ (ničemu nerozumím) v Evropě i v Americe vykřičeni za barbary...“ Kralik v německých Světových dějinách k tomu podotýká: „Tento zjev vysvětluje světovou válku 1914.“ Moltke řekl 1880: „Žádá se od nás, abychom dali velkomyslně první příklad odzbrojení. Jako by německý Michel vůbec kdy byl tasil meč, leda když musil bránit vlastní kůži!“ Tedy když byl napaden! Tak mluví pruský generál po válce s Dánskem, které přepadli r. 1864,

s Rakouskem, kterou připravovali už léta před r. 1866, třebaže se s ním při tom stále bratrsky objímali jako s Polskem před r. 1939, a po válce s Francií, kterou více méně vyprovokovali r. 1870! Nemluvě o loupežných válkách Fridricha II. Pruského!

Je-li těžko rozeznat drahokam pravý od falešného, jest ještě těžší rozeznat důslednost od svěhlavosti. (J. Kohl.) Jen ať chodí na námluvy k zpupnosti, kterou nazývá on přímostí! Jsou štědrí soucitní, kteří ti dají boty, ale kůži k nim ukradli. Pod pláštíkem ctnosti se plíží neřest; nerozvážnost se kryje názvem statečnosti, zbabělost se zove rozvážností, obezřelým se chce zdát, kdo jedná z bázlivosti. (Sen.; podobně Alb. Vel. a jiní.; viz kap. 28.)

Ke všem neřestem v této stati vyjmenovaným snadno svádí falešná zdvořilost. (Nikoli pravá, o které viz v kap. 34!) Nedovedeš-li se usmívat podle toho, jak vane vítr, dostaneš rýmu. (Shak.) Světu nikdy blaze nebylo od chvíle, kdy nízká přetvářka zdvořilosti jméno dostala. (Týž.) Čemu se říká poklony, činí na mne dojem, jako kdyby dvě opice na sebe se šklebily (Týž.) Dialogem komplimentů mizí dlouhá hodina. (Týž.) Mezi tím, co soustruhujete komplimenty, dalo by se něco užitečnějšího dělat. (Goethe.) Dvořan s ohnutou páteří se musí ještě hlouběji sehnout. (Offenbach.) Slon má kolena, ale ne k plané zdvořilosti a jalovým poklonám. (Shak.) Obřadnosti byly vymyšleny, aby bylo dodáno lesku slabým činům a bezduchým pozdravům (Týž.) Nedělejte mi z oběda elitní hostinu, při které vychladne jídlo dřív, než se shodnou o první místo, na které strká jeden druhého. (Týž.) Někteří zas dovedou lehtat bodláčím; jistý velký pán nadaný pře-slazeným hlasem velmi rád při veřejných děkovných projevech do oslavence rýpl, snad proto, aby každý věděl, že nad něj vyniká přec jen on. „Ta útěcha (oslava!) mu chutná jako studená polévka.“ (Shakespeare mluví o mužích, kterým poctivost by jen d'ábel se svou chasou záviděl.) Lidské srdce, ošemetné, falešné... „Ta útěcha jde příliš pozdě, pane, tak jak by milost po popravě dával!“ (Týž.) Na smrt odsouzený Wolsey u téhož autora dokazuje svou nevinu, „však nikdo nedbal neb jen lítoval.“ Sám nebyl lepší! „Jeho mínění mu bylo zákonem; jsa obojetný, slovy útrpnost tam jevil, kde jenom zkázu strojí.“

V kap. 33 byla řeč o nestálosti. Tam jsme o ní jednali jako o chybě povahy, podobné přelétavému motýlku; s kvítku na kvítek, nikde nesetrvá. Jest ještě jiná, horší nestálost, zúmyslná, výkvět falešného srdce. Tam jsme si řekli, že na takové lidi se nelze spolehnout; nepřesní, náladoví... Zde si musíme říci totéž, ale jinak svůj výrok odůvodnit; nespolehliví, protože jim nelze věřit! „Kdo na vás spoléhá, ten

najde zajíce, kde čekal lvy, a husy místo lišek; lze na vás spolehnout jako na sníh na slunci. Jen okamžik a měníte své smýšlení; kdo včera v nenávisti u vás, zván dnes šlechtným, a špatným zvete toho, který vaší modlou byl.“ (Shak.) Co mnohdy s pohrdáním zamítáme, to později zas zpátky voláváme; co nyní těší nás, se v opak zvrhne, klesne v ceně nám. (Týž.) Přání mění svoji tvářnost, ideál se modlou stane, co se zdálo včera velkým, je dnes nicotné a plané. (Nöthig.) Ty ses vzdálil, odešel jsi; na se žaluj! Která žena vzdálenému byla věrná? (Cald.) Co jest zajímavé? To jen, okamžik co zrodí, a co zítřek do starého železa zas hodí. (Rückert.) Z té maličkosti vzrostl obrovitý škandál, a d'ábel tropí povyk větší, než se někdo nadál. (M. Reymond.) A za půl dne je po všem! Víme, že lid pohrdá nebo se bojí, nenávidí nebo miluje ne z nějakého určitého důvodu, nýbrž hnut domněním nebo pověstí. (Cic.) Ano, veřejné mínění jest jako kožená kazajka, kterou lze nosit na obě strany. (Shak.) Kochati se v přízni žen (také velkých i malých pánů!) není nic jiného než dávat se na výlety v dubnovém počasí. (Šmilovský.)

Themistokles byl po uzavření míru ignorován „jak strom, pod jehož větvemi hledají lidé ochranu, jen když se blíží bouře.“ Jednohlasně chválí lidé nově zhotovenou tretu, byť stará byla a jen znovu vyleštěná; více cení pozlacený prach než zlatou brož, jež trochu zaprášená. (Shak.) Oko davu rychleji postřehne to, co se hýbá, než co je v klidu; proto rada: „Zaměstnej jen davu zvědavost, budeš jeho přízeň stále mít, vystup pádným krokem před nimi, chceš-li v jejich očích velkým být!“ (M. Reymond.) Služebná ve Dvou Veroňanech (Shak.) namítá: „Jen o to jde, zda cesta tvoje přijde Proteovi vhod.“ „To věru starost nejmenší! Deset tisíc přísah a slz oceán a jeho lásky nespočetné projevy, to vše mi zárukou, že budu vítána.“ „Tím vším však mohou také falešníci pracovat!“ „Však jeho slovo jest co přísaha!“ A poznala, že služebná měla pravdu! „Ten dojem, který láska v srdci zůstává, jest jako obraz vrytý v led; jediná jen teplá chvílka dostačí, by ve vodu se roztál hned...“ „Jak jsi se změnil!“ „Jako měsíc, když mu světlo chybí; jen obnovit se nemohu jak měsíc, bych světlo půjčil si, mně schází slunce.“ Brachu, svět čím dál tím více chladne; rozhřeješ krev v žilách zábě? (F. Weber). „Jak už pokročil čas?“ „Jest už na čase být poctivý.“ „Na to času vždycky dost!“ „Proto tím proklatější ty, že jej zameškáváš.“

Žid u Caderona filosofuje docela správně. Slyší vůkol volání dvou táborů; jedni volají: „Ať žije David,“ druzí: „Ať žije Absolon“, a praví sám k sobě: „Nemám chuti umřít proto, aby živ byl ten neb onen; ty-li dojdeš odpuštění (míní

vzbouřeného králova syna Absolona), oni zrádci budou zváni.“ (Ti, kteří šli za tebou a s tebou!) Jezdce žid pozdraví, pěšci se ukloní — —

První lekce, kterou dítě po této stránce dostane, vryje se mu obyčejně hluboce v paměť, jako první setkání s nespravedlností. (Str. 263.) Prosté dětské upřímné nezkažené srdce, neznající převálky ani lsi, po prvé zaskočeno, obelsteno, oklamáno, neb alespoň po prvé zakusí proměnlivost lidského srdce... Klučina si trhá v městském parku květinčky, obecní zřízenec, který dříve se vlídnosti jen rozplýval, se na něho zle sápe. „Ale vždyť jste mne loni nechal, sám jste mi pomáhal květečky trhat...“ „Tos měl hledět, aby tvůj tatík při obecních volbách nepropad!“ Jakou školu musí prodělat, než z jeho perz vytrysknou na papír verse: „Nevěrmě nikomu na světě širém, nemáme jednoho přítele tam, nevěrmě úsměvu, stisknutí dlaně, všecko je přetvářka, všecko je kiam...“ (S. Čech, s malou obměnou.)

Dostí časý zjev jest lška z bajky. „Hrozný jsou kyselé...“ Když se k nim nemůže dostat! Hubujeme na to, odsuzujeme a pohrdáme tím, po čem jsme bažili a snad se pachtili, a oběma rukama po tom chňapneme, když se naskytne možnost. „Já volbu nepřijmu, byl bych jen nicotnou figurou... musil bych se zahazovat... ten úřad není k ničemu a celý náš spolek s ním, pomýšlím na to, abych vystoupil...“ Mimo nadání zvolen, a hned soudí o úřadu i o spolku docela jinak. „Když tedy žebrákem mám být, chci láteřit a říci: ‚Není hříchu leč jen bohatsví.‘ Zbohatnu-li však, pak ctnostně řeknu: ‚Není nepravosti kromě žebráctví.‘ (Shak.)“ Tak málo lze věřit lidským srdcím, že „kteří nepostaví sobě pomník, dokud byli živi, nezůstanou déle v paměti, než zvonů vyzvánění a pláč jejich vdovy.“ (Týž.) Naše prstonárodní poesie přikládá i ptáčkům falešné srdce. Strnad v zimě na dvoře zobe a pochvaluje si sedláka: „Dobrý strýc.“ V létě, když má venku zobání dost, volá na něho uštěpačně: „Nepotřebujeme strýců!“ Červenka prý je štedrá z cizího: „Baba vaří sýr, sýr, pojd'te, chlapci, na syrovátku.“ Sedmihlásek je posměváček, tropí si posměch nejen ze zpěvu jiných ptáčků, nýbrž i z lidí: „Ševče pil bys? Ševče pil bys? Máz? Máz? Máz?“

Když nás sv. Ignác v exerciciích uvede do školy božského Srdce Ježíšova, vybidne nás jednou provždy, abychom upírali zrak k tomuto nedostižnému vzoru vši mravní dokonalosti, svatosti a krásy. Rozjímáme o každém jeho slově, protože každé jest projevem a odleskem věčné pravdy a moudrosti Boží, pozorujeme svého božského Mistra, jak si počíná uprostřed svých drahých, od kterých byl milován a které

nejněžnější láskou miloval, jak si počínal mezi těmi, kteří v něho věřili, kteří ho následovali, kteří se kolem něho v zástupech tísnili, kteří dychtivě slovům spásy naslouchali, kteří ho prosili za milosti pro sebe nebo pro jiné, ale také jak si počínal, když ho obklopovali nepřátelé, aby slídili po sebe-menším projevu, který by jim mohl být vítanou záminkou k postupu proti němu. Jednu takovou scénu zná každé věřící dítko. Farizeové a peníz daně... „Mistře, víme, že pravdomluvný jsi a cestě Boží vpravdě učíš, neb nemáš pražádného ohledu na osobu lidskou a nedbáš nikoho; proto se k tobě obracíme s otázkou, na kterou bychom jinde nadarmo správnou odpověď hledali. Pověz nám, sluší-li dávat císaři daň...“ Podávají Pánu takřka na ruku, aby řekl: „Ne, neplaťte tomu pohanskému uchvatiteli...“ Ale ten, jenž byl prost vši samolibosti a nezřízenosti sebelásky, jenž se nehonil za lidskou přízní a pohrdal oblibou, dal jim odpověď, jaké nečekali, a nám dal příklad, jehož bychom následovali. Jak krásné, můžeš-li opakovat po velkém muži: „Nemiloval jsem svět a nebyl jsem od něho milován; nelichotil jsem jeho prohnílé domýšlivosti, neskláněl jsem kolena před jeho modlami ani jsem se nenutil k přátelskému úsměvu.“

52. Potemkinovy vesnice.

Znáš snad jméno tohoto milce carevny Kateřiny II., učednice Voltairovy, která své milce měnila každou chvíli. Tento praobyčejný voják dovedl svou obrovskou urostlou postavou i svým vystupováním získat její přízeň, stoupal výš a vší, důstojník, generál, hrabě, princ, od Josefa II. jmenován říšským hrabětem, od Fridricha II. vyznamenán vysokým řádem černého orla. Ctíživý, hrabivý, smyslný — a vychytralý! Když viděl, že ho stará hřišnice má dost, obstaral jí sám nové milce — takové, kteří mu byli neškodní, takže se při moci udržel až do smrti. Josef II. ho charakterisuje: „Jest neúnavně činný, ale spíš schopen podnik započít než jej dokonat.“ Přesto vykonal pro svou vlast mnoho, vítěznými boji i dobytelskými plány. Carevna se pyšnila, že v politice jest jejím žákem. dostala však jednu odpověď: „Jenže vám dělá pramalou čest.“

Nuže, tento muž, obviněn, že dobytého území vykořisťuje jen pro svou kapsu a nechává je pustnout, pozval svou velitelku na Krym, provázek ji po celém poloostrově, carevna vidí v dáli pasoucí se stáda, úhledné vesničky, mohutné pevnostní stavby, válečné lodi, a nadšena se vrací domů. To

vše byl však jen podvod; její všemohoucí ministr dal zhotovit kulisy a v dáli je mistrně upevnit, takže carevnu vlastně vodil za... To jsou ony pověstné Potemkinovy vesnice... dvojnásob prohané, protože tato povídačka sama jest vylhaná; jeho nepřátelé u dvora ji vymyslili... Namalovaná stáda od skutečných pohybujících se oveček by přec rozeznalo i průměrně bystré děcko.

V myslí se při tom vynoří vzpomínka na přírodní zjev zvaný fata morgana. Jedeš uherskou pustou, kde daleko široko nevidět živé duše. Najednou uzříš v dáli milou vesničku, možná že i jezírko, v jehož vlnách se domky mile zrcadlí. „Zajed'me tam“, osloviš zamyšleného vozku. Pohlédne k ní, a pokřičuje se. „Honem pryč...“ Zná tento zjev, a podle tamější pověry soudí, že jej působí zlý čaroděj. Ty mu nevěříš, ale za nějakou chvíli se ostré obrysy vesničky jaksi rozplývají, až se rozplynou docela v nic. V odborném pojednání čtu: „Tyto zjevy jsou v přírodě velmi vzácné; příroda jest projev božské ideje, a Bůh jest pravda; proto dopouští tyto klamavé zjevy jen zřídka kdy... přírody má vznešený úkol tlumočit nám božskou pravdu...“

Bůh jest láska; kdo lásku prokazuje, jest z Boha, jak svědčí miláček Páně; o lásce jen pěkně mluvit a v srdci jí nemít dovedl i řecký aretelogos (tlučhuba). Bůh jest pravda; kdo pravdu mluví, jest z Boha; pravdu v srdci mít, ale jen pro sebe, a v jednání nebo řeči s bližním sledovat pravý opak toho, co kdo smýšlí nebo ví, činí ho lhářem. Té zvrácenosti Adamova pokolení! Činí to vždy obráceně; o lásce mluví, jsouce jí v srdci prázdni; pravdu mají a znají, a chrání ji pod dvojitým zámkem — nikdy ji nemluví.

Co jest pravda? Objektivně znamená souhlas mého poznání se skutečností, tedy správné vědění, a o tom jsem psal jinde. (Pod korouhví K., Za pravdou K., Poutník.) Subjektivně znamená souhlas mého slova se skutečností, pokud jsem ji poznal, a v tomto smyslu tvoří ctnost pravdomluvnosti. Řeč jest synům Adamovým dána k tomu, aby si sdělovali myšlenky; diplomat soudí: chytrým je dána, aby je zastírali (Talleyrand, South), jako ministr myslí, že pismo je k tomu, aby zastíral své nevyslovitelné jméno. Ba ještě hůř, někteří myslí, že řeč je k tomu, aby své myšlenky falšovali a bližního podváděli, prodávajíce bezelstnému padělané zboží. Henry Wotton nám uchoval definici vyslance ze 17. stol.: „Je to poctivý člověk, poslaný do ciziny, aby tam ve prospěch své vlasti lhal.“ Bismarck někdy napálil diplomaty tím, že jim řekl pravdu, věda, že diplomat diplomatovi nikdy nevěří.

Prorok si stěžuje: „Kolísá pravda na ulicích města, a poctivost nenalézá přístupu. (Is 59. 14) V zemi není věrnosti,

není bohobojnosti. Křivá přísaha a lež, vražda, zlodějství a cizoložství bují..." (Os 4. 1n) V žalmu 115. slyšíme lkání, že na nikoho se nelze spolehnout, protože kdekdo lže, a podobně si stýská žalm 11: „Ta tam jest pravda (věrnost) mezi syny lidskými.“ Šalomoun u Calderona praví o falešné prokyni: „Předpoví-li pravdu jednou, tisíckrát za to iže.“

Indové dlouhá staletí nevěděli, co jest lež; smlouvy se uzavíraly bez svědků a bez razítka, nebylo zlodějí; neznali zámeků. Dnes? Všecky tyto neřesti jim přešly v krev. Ind by vám odpřisáhl: „Kdyby člověk nelhal, neprotloukl by se životem, hlady by musil umřít.“ Politik a diplomat v ní žije jako ryba ve vodě, u advokáta jest povinností cti, pravdu tajit, jak možno, a kterýpak student pokládá školní lež za hřích? Twain řekl: „Lež je desátá musa, čtvrtá gracie, bez ní je život pustá poušť.“¹⁾ Lže se napořád; lidé hubují, že je dnes svět tak prolhaný, a lžou spolu o stošest. Tetička se horší na osmiletou dívenku: „Fuj, to je hanba, tak mladá lhát, jakživa jsem nelhala, když jsem byla takové děvče“, ale zůstala dlužna odpověď na otázku: „A kdypak jsi vlastně začala?“

V jednom městě se kdysi dávno prý usnesli, že jednoho dne nepronese nikdo ani jednu lež. Slavný den přišel. Na trhu neprodávaly hokynářky margarín místo másla, nelily vodu do mléka, prodavači neprodávali místo housek vzduchem plněné balonky, na gymnasiu ani na universitě profesor dějepisu neryl do církve, profesor přírodních věd nedokazoval, že člověk se vyvinul z opice, a byl nad obyčej skromný, když mluvil o vymoženostech moderní vědy. Reklamy z výkladních skříní zmizely, obec dala rozkaz, aby plakáty na obecní tabuli byly zalepeny, advokáti u soudu žádali, aby přeličení bylo odloženo, diplomati podali žádost za dovolenou, u berního úřadu byly fronty těch, kteří přišli doplácet daně, manželé vzali zpět žádost za rozvod, v kancelářích se neklábosilo, všichni přišli včas a zůstali až do 12 hodin. Odpoledne bylo v městském parku vidět jen stařenky plést punčochy. Kam se poděla mládež, která si tam dávala dostaveníčka? „unáci se vymluvili svým nejmilejším, že by nemohli mluvit jako jindy! K čajovému večírku u slečny Kecavé se žádná nedo-

---

1) Musy byly bohyně umění, bylo jich devět; gracie byly bohyně půvabu, byly tři. — Týž humorista si tropí posměch ze zdvořilosti synů tohoto světa. Do redakce deníku vrazí důstojník. „Mám čest mluvit s vydavatelem tohoto prašivého listu?“ „Tak jest —“ Posadí se, oba se nenuceně baví a při tom vyrovnávají kulkami z revolverů svou „záležitost“, snaží se jeden do druhého navrtat direk. Srovnej kap. 34!

stavila, panu purkmistrovi nepřišel nikdo blahopřát k povýšení ani k svatbě jeho sl. dcery, slečinky nechodily napudrované ani namalované ani v šatech nad svůj stav, na pohřeb bohatého člověka nikdo nepřišel, protože žádný to nemyslíl upřímně, jen jediný dědic šel za rakví, a ten neplakal, nýbrž byl veselý, že dědí. Listonoši si libovali, že nemají co dělat, protože „zbožní“ nepsali anonymní dopisy, nikdo nepsal gratulace, poněvadž nešly ze srdce, dlužníci nepsali omluvné dopisy věřitelům atd. Studiosové při školní úloze neopisovali, takže se nazíří profesor divil, že je tak málo výborných. Lutherovo jubileum, které bylo s velkým aparátem na onen den připravováno, „padlo do vody“, ohlášené tábory lidu se nekonalý, ba i „osvětové přednášky“ byly odvolány. Parlament se sice sešel, tentokrát v plném počtu, nikdo neomlouval svou nepřítomnost bolením hlavy nebo prstu anebo neodkladnými záležitostmi rodinnými neb nerodinnými; ale ke slovu se nehlásil nikdo; jen jeden poslanec učinil návrh, že jím i ministrům se musí služebné snížit na desetinu. Při politické schůzi večer se netleskalo, protože řečník nerýpal do druhé strany, nýbrž zpytoval svědomí svým lidem, a ti nešli nikdy tak moudří ze schůze jako dnes. Divadlo se nehrálo, protože v ohlášeném kuse Jan Hus žádný herec nechtěl převzít přidělenou úlohu. V novinách rubrika „škandální historiky“ byla prázdná, úvodní článek o jesuitech také vypadl, nejnovější zprávy z bojiště také nic, některé noviny vůbec nevyšly. (Podle Ign. Kluga.)

Tak to vypadalo toho dne, kdy bylo zakázáno lhát. Je jisto, že sotva kterého hříchu se dopouštějí lidé tak často jako lži. Někdo ze strachu, aby se vyhnul nepříjemným následkům, jiný ze sebelásky, aby si k něčemu pomohl, kupec z lakoty, aby získal nějaký haléř, hejsek z hlouposti, aby se dělal zajímavým jako myslivec, když začne mysliveckou latinu. Lež je charakterního muže nedůstojná, někdy přímo drzá, v novinách často zákeřnická, v knihách podlá. Římané pokládali za čest, že v době rozkvětu jejich velcí mužové ne lhali, i když šlo o život. Petr Mayer za vpádu Francouzů do Tyrol 1810 mohl jedinou malou lži zachránit život, neučinil toho, třebaže ho mladičká manželka prosila, a toto hrdinství 22 letého muže působilo na jednoho francouzského generála tak, že vystoupil ze služby řka: „Proti takovému národu já bojovati nebudu.“

Moderní filosofové zastávají lež jako něco dovoleného. Uvádím jen Paulsen, který neví, co jest nesnesitelnější, zda katolíkovo „nikdy“ či protestantovo kolísavé „snad, někdy...“ Z tohoto citátu vidíš, že protestantští theologové jsou na rozpacích, mají-li „modernímu člověku“ lež dovolit či nic,

a kulhají na obě strany. Jen katolická církev volá bez kompromisu: „Nepromluvíš křivého svědectví...“

Filosofové rozlišují učeně lež v několik druhů. Fantastická, když prý někdo má tak živou fantasi, že proti své vůli lže. Jak onen klučina v povídce. „Tatínku, já viděl na jednom výletě kočku velkou jako váš největší kůň.“ „Zvláštní věc, ale každý kraj má nějakou zvláštnost; teď půjdeme přes lávku, na které si zlomí nohu každý, kdo toho dne lhal.“ Klučina hned vystřízlivěl ze své fantastičnosti. „Co jsem řekl? Jako váš velký kůň? Nu, snad byla jako obyčejný kůň...“ „Však i to je div...“ Klučina slevoval, s koně na hřibě, s hřiběte na Sultána, se Sultána na Puntíka, a než došli k lávce, byla jeho kočka velká jako každá jiná. Hrdinská lež, když na př. studiosové něco provedou a jeden to vezme za ostatní na sebe, aby „komunitu“ uchránil trestu. Jenže nám účel neposvěcuje prostředky! Společenská lež pro zábavu... myslivecká latina! Domácí lež, aby prý se udržel pokoj a zamezily mrzutosti, školská lež, aby lenoch uchlácholil „zlého“ profesora, úřední lež, aby šéf nebo inspektor byl na 100% uspokojen a nenašel nic závadného, diplomatická lež, aby kdo dosáhl svého cíle „snadno, bezbolestně a rychle.“ Konvencionální, zvaná též společenskou, a ta patří k bontonu, vymáhá ji prý zdvořilost a takt. „Je to zlá věc, když se pes nedoveče ve společnosti slušně chovat“ (Shak.) — snad proto, že se nedoveče přetvařovat! „Sluší se“ lhát, abychom se někomu zavděčili nebo zalíbili nebo mu způsobili laciné potěšení. „Tolik jsme se na vás těšili, paní stále vyhlížela, zda už nejdete, se zájmem se tázala na dětičky...“ Zase jim účel světí prostředky. Pouze běžné fráze nelze pokládat za lež. „Pán není doma... nemám...“ Každý ví, že to znamená zdvořilé odmítnutí: „Pán vás nechce přijmout... nemám — pro tebe nemám! Nechci ti půjčit!“¹⁾ Obchodní lež, abychom získali nějaký halěr — anebo též ošidili o nějakou korunku! Pro skývu chleba opouští pravdu (Př 28. 21)

Katechismus mluví o trojí lži: **S l u ž e b n á** lež, nejobvyklejší ze všech; tu si chce jeden pomoci z úzkých, onde se chce vyhnout nějaké nepříjemnosti, dítě trestu nebo pokárá-

---

¹⁾ Jsi-li vázán tajemstvím, můžeš klidně odpovědět: „Nevím...“ Co jiného může kněz říci, ví-li o věci jen ze sv. zpovědi? Každá jiná odpověď by byla prozrazením. Ale dvojího úskalí nutno se vystríhat: to co řečeno, se týká jen několika běžných frází — ne tedy věc „pěstovat“ tak, že by se pak každá lež mohla za tuto záclonu skrýt. A za druhé, pozor před dětmi! Mohly by snadno rčení „nejsem doma“ a podobné pokládat za lež a naučit se lhát.

ni... Protože dítě lže nejčastěji ze strachu před tělesným trestem, neměli by rodiče nikdy tělesně trestat dítě, které se k nezbednosti samo přizná. Žertovná lež, nejnevinnější, ale všeho s mírou! Kolikrát už taková nerozumná lež měla velmi nemilé následky. Žačka podvedená aprilem, v celé třídě hromový smích, nerozumná se chtěla vrhnout pod auto, šofér včas zatočil, ale vjel vši silou do zdi, auto zničeno a všichni v něm dosti těžce zraněni. Před dětmi zvlášť neradno žertovnou lží kořenit zábavu. Viz poznámku na str. 513. Vzpomínám... Někdy před r. 1900 to bylo. Klučina jde s dědem po nábřeží Vltavy, stále hledí přes zábradlí do řeky, na lodníky a loďky, přese všecko varování. Dědeček nakonec sáhl k účinnému prostředku; sebral klučinovi ze zadu čapku s hlavy a skryl ji za zády. „Vidiš, spadla ti do vody...“ Klučina hořce vzlyká. „Tak dobře, já ti k ní pomohu; dívej se zase dolů, já zahvzdnu, a čepička přiletí.“ Skutečně „přiletěla...“ Tohle klučinu bavilo; děd jde napřed, a za chvíli slyší za sebou: „Dědečku, mně zase spadla čepice do řeky, zahvzdnete ještě jednou...“ Nebyl jsem při tom, sděluji ti tak, jak mně bylo tehdy sděleno. — Konečně zlomyslná š k ů d n i c k á lež, o které viz kap. 54.

Nejnižší všech řeckých bohů byl Momos, zosobněná utrhačnost a kritisování. Jeho otec by Sen, jeho matka Noc; ostatní bohy jen soudil, kritisoval a odsuzoval. Jednou byl zvolen za rozhodčího, když mezi třemi bohy vznikl spor, či dílo jest mistrovštější. Udělali kozla zahradníkem! Zavrhl všecky! Posseidon vytvořil býka. „Chyba, že má rohy nad očima a ne pod nimi nebo na prsou, protože by je mohl tím jistěji do nepřítele vrazit.“ Athéna, bohyně moudrosti, postavila dům. „Chyba, že není na kolečkách, aby se mohl přestěhovat, kdyby měl zlého souseda.“ Hefaistos vytvořil člověka. „Chyba, že nemá na prsou okénko, kterým by bylo vidět do srdce.“ Bohyni krásy vytkl alespoň, že její střevíce příliš vrzají. Nás zajímá jeho návrh s okénkem do srdce... prohlédnout každého neupřímného a lháře!

Ústa, která lžou, zabíjejí duši (Md 1. 11), kdo mluví lež, zahyne (Př 19. 9), ohavností jsou Hospodinu rty lživé (Jer 13. 25), učinili jste lež nadějí svou (Is 28. 15), a ta naděje může snadno zklamat! Ne vždycky, ale často má lež krátké nohy, a i kdyby zavřel okenice, přec vyjde pravda ze světlice. Buť pravda nevitězila, nebud' bezcharakterní, abys sáhl ke lži a musil se stydět sám před sebou, ačli tvé svědomí není otrlé jak u lidí, prostých bázně Boží i studu před lidmi. Předě lží prchati budeš! (Ex 23. 7) Kníže, který rád slyší lež, má všecky ministry (služebníky) bezbožné. (Př 29. 12) Jest lež bojkotována či pěstěna en gros? Novinářská, táborová...?

Žádné neřesti se nenaučí děti od dospělých tak hravě a tak rychle jako lži. Nenučí... měl jsem říci: „Nejsou naučeny!“ Toto je snad jediná nepravost, ke které jsou od dospělých přímo naváděny, již od nejtěplejších let, ba dokonce tresáány, když nelžou — cizím a před cizími! Ne rodičům! Dívka citelně potrestána od matky za malou, lež, a nadto slyšela dlouhé kázání, které byla hotova vzít si k srdci — a nazítří slyšela z jejích úst dvojí nebetyčnou lež, že se zhrozila; výsledek byl ten, že k ní pojala odpor, který nepřemohla do její smrti. (Vypravováno mi v klášteře X.) Lhářem obelhaný z duše pohrdá, ale sám ke lži ochotně sáhne. Dostát danému slovu vyšlo z módy a jest zvykem jen u prostých lidí (dnes ani u těch ne!); bonton a dvorní mrav jest slibovat. (Shak.) Mnoho věcí velmi často mluvíme, zřídka kdy je doopravdy míníme. (Týž.) Lež přišla na svět v ráji a zůstane na světě, dokud jediný syn Evy d'áblem ošálené na zeměkouli bude. „Střez se každý přítele svého! Nikdo bratru svému nedůvěřuj! Neboť každý bratr jest podvodník, a každý přítel obmýšlí pomluvu. Jeden oklamává druhého, pravdu nemluví nikdo, navykli své jazyky lži...“ Tak líčí své židovské krajany Jeremáš. (9. 4 nn) Lže se napořád; lidé láteří, že svět je tak prolhaný, a sami lžou o závod. „Jest užitečné umění lhát.“ (Corneille.) „Kde musíš lhát, tam lži.“

Voltaireovu zásadu o „statečném lhaní“, z něhož přec vždycky něco na promluveném uvízne, uvádí první Plutarch. († 120 po K.) Luther píše příteli: „Proč by nebylo dovoleno ve prospěch evangelia („jeho evangelia!“) říci mastnou drzou lež?“ Přesto žádný protestant, do omrzení omílající známou protijesuitskou pomluvu, mu nevytýká, že mu účel posvěcoval prostředky, třebaže se Luther i v tomto případě jako vždycky jindy svou zásadou v praxi svědomitě řídil. Když se na př. prozradilo, že dovolil Filipu Hessenskému druhou manželku a milý muž Boží byl v kaši, psal na všechny strany, jemu i všem zasvěcencům, aby lhali a zapírali, co hrdlo stačí. Světci soudili a mluvili jinak! „Je-li nešlechtno zamlčet pravdu z bázně před smrtí, čím větší nešlechtnost zamlčet ji pro bídný žaludek nebo z touhy po marné cti?“ (Chrys.)

Mají pravdu přísloví, že vyjde pravda na povrch jak olej nad vodu? Že kdo pravdu zastává, vítězem ostává? Že lež má krátké nohy? Novinářská a knižní („voltaireovská“ a „jiráskovská“) bohužel nikoli! Staré, staré přísloví, které platilo, dokud byli dobří lidé na světě. (Shak.) „Hle, tak se píše historie“, nařikal pokrytecky Voltaire, jsa sám nejneštoudnější lhář pod sluncem. „Dvě strany se přely, pravda zvítězila; vítězná strana se líbila bohům, Gajovi nelíbila“

(Phaedrus), poněvadž patřil k poražené! U Azteků stihl trest smrti toho, kdo falšoval historii, všedním pomluvačům byly uřezány rty, dítěti za lež probodeny trnem z aloe. Naši předkové byli aspoň po jedné stránce stejně přísní, když totiž někdo nařkl tak zvané zemské desky; nedokázal-li své tvrzení, bez milosti odevzdána jeho hlava katu. Ve všedním životě mívá však uvedené přísloví do značné míry pravdu. Jest iisto, že mnohdy jest třeba sedmi lží, abys jednu lež okrášlil a zastřel, že jedna lež vleče deset jiných za sebou. Se lží projdeš celým světem, ne však zase snadno zpět. (Polské přísl.) Desetkrát odepřít jest lepší, než jednou obelhat. (Walter v. d. Vogelw.) Král falešný jest podlejší než žebrák. (Shak.) Lepší jest zloděj než prolhanec. (Sir 20. 27) Lhář nosí d'áblovu livrej; první lhář a otec lži jest satan; jeho lež pronesená v ráji jest příčina všeho neštěstí a zla na zemi. Zaruč se za někoho, a pohroma blízka. (Thales.) „Ačli peklo a zrada svým slibům dostojí...“ (Shak.) Když ten dostojí slovu, předpovídají hvězdopřevraty div, který přinese nějaký převrat na obloze. (Týž.) Dnes neplatí Goetheovo slovo: „Co máš černé na bílém, můžeš klidně domů nést.“

Od lhářů z povolání přejdeme k těm, kteří sice vědomě drze nelžou, ale jdou pravdě z cesty a zavírají před ní oči, jak jen mohou. Mocný, který s chudým sobě vykládá, nechce slyšet pravdu, souhlas od něj žádá. (Ramler.) Slyšeli jsme o lidech, kteří byli obdivuhodní horlitélé pro „pravdu“, rozumějící tím jistou formu nauky (své!) a při tom pravdy zhořa nedbali. (Smil.; dodává: „Šlo-li o pověst bližního...“ Mohl směle říci: „Ať šlo očkoli, třeba i o rozhodnutí Apoštolského stolce“; reformátoři!) Jak lhostejní a nepřístupní jsou lidé objektivní pravdě (praví: „všobecným pravdám“) tak zakousnutí jsou do individuální (domnělé) pravdy své. (Schopenhauer; platilo i o něm!) Co pokládají masy za iisté, musí být napřed zevrubně zkoumáno. (Lichtenberg.) Co si luza přeje, to se brzo děje. (Börne.) Soudící chce nahradití prudkostí, čeho se mu nedostává na pravdivosti. (Goethe; kdo by toho nebyl sám mnohokrát svědkem! Při hádkách a sporech neučených i učených lidí!) Nicméně jest iisto. že z kočky, kterou lovec trefí, neudělá žádný kuchař zajíce. (Týž.) Seneka praví, že klam (sebeklam!) nemá hranic, a J. Pichler zase míní, že bez sebeklamu není možný žádný umělecký požitek. Tím vydává bohyni umění špatné svědectví. Člověk šlechetný se snaží, aby pravdu mluvil, ne aby jako pravda vypadal (Overbury, 17. stol.), zato padouch vyhýbá se pravdě, v kterou věřit předstírá. (Smil.) „Planými tě neoslním divy ani vynálezy lživé fantasie“, slibuje Camoens na počátku svého veledíla. Nechce tedy, aby se o jeho vypravování řeklo:

„Ta historka by uzdravila třeba hluchého.“ „Říci můžeš to, však odpřísáhnout nikoli“, čteš u Shakespeara, ale týž je jist, že přísah hromada pravdy tvému slovu nedodá, a jinde u něho čtete: „Byť to bylo sebefalešnější, pravý kavalír to směle odpřísáhne k dobru svého přemilého přítele.“ Od doby, co jest ve světě politika, chodí pravda o berlich. (Abr a S. C.) Necht' i tobě konečně na srdci pravda leží! (Řeh. Naz.) Nazývám kocoura kocourem a Roleta darebákem. (Boileau; pojmenuji všechno pravým jménem!) Netřeba ze svéhlavosti na stranu se horší vžoycky postavit, když tvůj protivník se na správnější stranu postavil. Uděláš-li chybu, nedělej druhou tím, že chceš první zastřít; ze zastírané chyby vypučí lež, lež plodí nedůvěru a nedůvěra jest hrob milého společenského soužití.

Goethe, jenž složil ne jeden pěkný verš o vznešenosti pravdy, vzdychá, že lidé prý chtějí pravdu a skutečnost, čímž kazí všechnu poesii. Je tedy poesie dcerou lži? Nesnižuje se tím na úroveň onoho blázna, o kterém jsme slyšeli na str. 505? Schiller tak jistě činí; v básni o bozích Řecka naříká skoro do slova jako on pro zmizelý klam a touží, aby se vrátil. Co obíleno (líčené, das Übertünchte), musí zajít, co pravé jest, to jenom trvá. (v. d. Vogelw.) Pravda ze špatných rukou může také mocně působit! Nemocná mysl však nesnese kázání pravdy, protože rána pravdou dotčená tě bolí. (Řeh. Vel.) Statečnosti je dnes stejně jako jindy zapotřebi těm, kdož chtějí věrně k poznané pravdě stát. (Smil.) „Hřešit musím, dím-li ano, zemřít musím, dím-li ne; byť mne však i život stálo, mluvit musím bez obalu.“ (Cald.) Pravda jest jako pes, který musí zalézt do díry a dát se vypráskat, zatím co medvěd-lež se smí u krbu roztahovat a páchnout. (Shak.)

Synům Adamovým je mnohdy těžko pravdu vidět, ještě častěji neradi pravdu mluví, a snad ještě častěji neradi pravdu slyší. Nejen velcí páni, což odjakživa bylo a věčně bude; i malým pánům jest pravda nemilá! Veritas odium parit (Terenc), pro pravdu se lidé nejvíc hněvají; nejen když jim ji podává na misce zlomyslnost, i když pochází z rukou upřímných a ze srdce s tebou dobře smýšlejícího! Kdo bez pochlebování pravdu upřímně mluví, přízně u lidí nemívají. (Amb.) Rozdrtit toho, kdo ti odporuje slovem... Goethův Mefisto to nazývá tyranstvím, které si v rozpacích pomáhá pěsti.¹⁾ „Pravdu máme jenom my, bloudí všichni ostatní.“ (Pascal; verité en deçà de Pyrénées, erreur au delà.) Jenže

¹⁾ Wer zu den Überweisen nicht gehört, der will dich unterweisen, nicht überweisen (J. Rückert.)

překřičet není přesvědčit (Übermaulen ist nicht überzeugen), a nejnebezpečnější nepravda jest pravda mírně zkreslená, tedy malá lež!¹⁾

Jak světle se odráží od tohoto temného pozadí světlá a krásná ctnost pravdomluvnosti! Císaři Augustovi byl jednou představen stařec, který se podle svědectví svého i všech, kdož ho znali, nedopustil v životě ani jednou lži. Císař ho posadil vedle sebe na vůz a vezl ho bezmála jako v triumfu. Nevím, kolik z mých čtenářů by se mohlo ucházet o podobnou poctu. Lži mohou být nepatrné a nahodilé, ale vždy jsou to saze z dýmu pekla. (Ruskin.) Okolnost, že všichni bloudí, není omluvou bludu. (Jer.; místo „bloudí“ lze říci „lžou“.) Lež jest politikou okamžiku, pravda politika věčnosti. (Smi!). Otevři Písmo sv.!: „Jen pokoj a pravdu milujte“, praví prorok. (Zach 8. 19) „Mluvte každý pravdu bližnímu svému“ praví týž (8. 16), a po něm apoštol národů. (Ef 4. 25) Vaše řeč budiž „ano, ano, ne, ne“, káže nám božský Mistr. Pravdomluvnost, odlesk pravdy Boží, podle českého přísloví dítko Boží. Bůh jest pravda, vtělený Syn věčného Otce praví o sobě, že jest cesta, pravda a život, království Kristovo jest království pravdy. Žalm 118 jest velepíseň na oslavu Zákona pravdy: „Všecka přikázání tvá jsou pravda, od rodu do rodu trvá pravda tvá, všechny cesty tvé pravdivé jsou...“ Světec u Damašku povoláný do služeb Kristových osvědčuje: „Jest ve mně pravda Kristova“ (2 Kor 11. 10), a skoro na každé stránce mluví o pravdě evangelia Kristova, což v jeho očích dodává evangelíu netušené vznešenosti.

Milý jinochu a dívko, chceš být charakterem a následovníkem věčné Pravdy? Budeš snad jednou působit ve veřejnosti, vládnout perem, mluvit na schůzích, na táborech lidu, na profesorské katedře... Pamatuj vždycky na to, že na dobré jméno má právo i nepřítel a zesnulý. Nedej se nikdy strhnout ke lži straníčkou nenávisťi nebo konkurenční žárlivostí. Ne-následuj těch, kteří myslí, že účel posvěcuje prostředky a že jest dovolená a snad i bohumilá lež, jde-li o prestiž bohoslovné školy, ke které snad budeš náležet. I kdyby šlo o hájení církve, jest lež bezcharakterní a nízká. Raději ať

---

1) O filosofii praví Seneka: „Hrajeme si na slepou bábu, maříme slůvko důvtip na zbytečnostech.“ Co my zveme osvětou, zdá se jiným býti tmou. „Nechceme mít všichni stejné mínění, nýbrž svobodné.“ Hlavní věc, aby bylo pravdivé! Ke lži není svobody! Helmodi zas míní: „Není pravda, jsou jen pravdy.“ Na Alkaiovo „In vino veritas“, ve víně pravda (současník Sapfy, kolem r. 600 před K.), odpovídá Schiller: „Vino nevynalézá nic, nýbrž jen vyžvaní.“

vznikne pohoršení než aby byla opuštěna pravda. (Řeh. Vel.; po něm Bern., Tom. Aq.) Když si nevěděli v Kostnici rady s tvrdošíjným protipapežem Benediktem XIII., pověřen jistý theolog úkolem, aby dokázal, že jest kacír. Málo vděčný úkol! Nedal' se mu žádný blud dokázat! Tedy buďto lhát nebo říci: „Nejde to.“ Vzpomněl jsem si na to při četbě různých recensí. Některému recensentu nejde o to, aby napsal „recensi“, t. j. aby pověděl čtenářům, o čem a jak kniha píše. Jako honící pes slídí po kdejaké chybě, aby mohl auto-
ra „strhat“; pak není divu, že musí sáhnout i ke lži, aby mohl dokázat svou hesi: „Kniha od A až do Z nestojí za nic.“ Ale ty nemilé rozpaky, chystá-li napadený odpověď!

Augustin Adam (citovaný na straně 382) mluví o „fanatismu lásky“, jenž se stává zrádcem pravdy. Měl říci „fanatismus sebelásky“! Když na př. Francouz hájí ničemnosti páchané ve velké revoluci, stává se jeho láska k vlasti hrubou sebeláskou, vyrůstající z duchovní pýchy, kdyžtě se neostýchá vědomě pravdu přerucovat a ji popírat nebo vštěpovat jiným nesprávné názory. Podobně bych musil soudit o sobě, kdybych hájil krutosti inkvisice a jiné truchlivé zjevy v dějinách církve, kterou přec miluji stejně jako ty. To jsou věci, o kterých platí ironický výrok: „Je to pravdivé, ne však pravděpodobné.“ My, vychovaní ignaciánskými exerciciemi, těžko chápeme, že bylo vůbec možno, aby nezřízená sebeláska, ctižádost a vládychtivost šla tak daleko, že protipapež nechtěl odložit tiaru, na kterou práva neměl, a že raději dopustil, aby hynuly tisíce duší... my, kteří jsme se Pánu nabídlí za pomocníky v šíření jeho království. Nechápeme to, mrzí nás to, ale bylo by nerozumno zavírat oči před těmito černými listy církevních dějin. Neřekneme-li si pravdu my, řeknou nám ji nepřátelé, ovšem zkresleně. (Str. 29 n.) Přesvědčil jsem se, že každý polovzdělanec ví o tom neb onom, jen věřící inteligent má být v té věci ponechán v nevědomosti nebo v bludu? Na posměch nepřítelům svatého kříže?¹⁾ Nemluvě o tom, že jediná vědomá lež by mne připravila o důvěru jak cizích tak přátel, a lži bych musil nazvat, kdybych vědomě zamlčel, co vědět jest právem každého katolického jinocha a dívky. Chce-li kdo zúmyslně zůstat ve tmě, je to jeho věc; zásada kazatele, učitele a vychovatele však musí být: „Pravda —“

Krása bez pravdy jest prázdná skořápka skvělá. (Čech.)
Nic není krásné leč jen to, co jest pravdivé; jen pravda jest

¹⁾ Jen když jde o jesuity, tu se s katolické strany pravda nezamlčuje, ba naopak, sami příkládají polena na planoucí hranici pomluv, aby ukázali, že jsou „nestranní.“

krásná. (Boileau.) Pravda jest co cedry na Libanu; ti, jenž na ni dují větrové, víc jen šíří vonnou její mannu. (Kolár.) Smiles prohlašuje pravdymilovnost (pravdomluvnost) za základ charakteru, a naše přísloví praví: „Pravdu sobě hud'me, spolu dobře bud'me.“ Pravdu milovat, pravdu sám mluvit a pro pravdu se nikdy nehnevát! Leopold I. se nikdy nedurdil, když mu někdo řekl otevřeně pravdu, a Ferdinand II. říkával: „Nenávidím němé psy, kteří se lidskými ohledy dají pohnout, aby proti svému přesvědčení přijali ten a ten názor; mám rád ty, kteří mi řeknou otevřeně své mínění.“ K tomu beze sporu třeba značné výše ctnosti, zvláště u vládců! Už staří Římané věděli, že otevřeně říci pravdu působí nenávisť. Nahlížíš, jak směšně jednal onen, jenž se rozlítl na teploměr proto, že málo ukazoval, roztrhal fotografii, že prý „tak starý přec ještě není“; zpytuj se, zda nejednáš podobně i ty! Nebud' jako ti, o kterých praví sv. Augustin, že milují zrcadlo (pravdu), když jim ukazuje jiné, a nenávidí je, když jim ukazuje je samé. Jen všestranný milovník pravdy jest hoden být učedníkem toho, jenž jest Pravda sama a světlo osvěcující každého, kdo přichází na tento svět.

53. Dva žvanilové z horké Afriky.

„Co my musíme jít pro žvanily až za rovník! Těch najdeme víc než dost i doma!“ Máš pravdu, ale přece dovol, abych ti o nich něco pověděl. První, ledňáček veliký, zvaný chechtavý Janek . . . Křovákovi, jenž stejně jako Hotentot nenosívá kapesních hodinek, skýtá tento okřídlenec neocenitelné služby. Jeho pronikavý hlas, jenž na Evropana činí dojem pekelného ducha, ozývá se denně přesně hodinu před východem slunce, v poledne a při západu slunce. Laciné, živé, velmi pohodlné hodiny! Netřeba jich natahovat, netřeba spravovat! Jsem jist, že podobné služby by mohla prokazovat sousedstvu paní N.: „Už jde domů, za deset minut šest . . .“ Druhé žvatlavé ptáče, čejka africká; lovec se brodí v jezeře bahnem a vodou, pak se plíží po bříše, aby obelstil nějakého plachého plameňáka nebo pelikána; už je má jisté, jen přiložit potichu pušku k lici, a najednou nad jeho hlavou „sik sak“ . . . K své zlosti vidí, že lov jest zkažen, kořist mu unikla před nosem; čejky, tyto všudybylky, ho vyslídily, obletují ho ve velkých kruzích, křičí, a poplaší celou jezerní kolonii. Dopálený lovec vyskočí, ze zlosti po povídkách střelí, některou sestřelí, ale co tím spraví? Lov ten tam, a žvanivosti je přesto neodnaučí! Zakaž pavouku příst pavučinu! Enfants terribles . . .

Co nečekaných překvapení hostům, co nemilých prozrazení domácím způsobily povídavé dětské jazýčky! Ale jsou také velcí enfants terribles; jen zkus a svěř jim nějaké tajemství! U Čiňanů jest dostatečným důvodem k rozvodu, když žena jest nepolepšitelně povídavá nebo když svým ostrým jazykem ruší domácí mír. Jejich přísloví praví, že jazyk jest ženám meč, kterému nedají zrezavět. Francouz zase tvrdí, že ženy dovedou žít bez chleba, ale ne bez slova. Husy nedovedou leč jen štěbetat, a „přestanou, když už nemohou.“ (Lessing.)

Poslyš nejprve několik výroků svaté knihy. „Mnoho mluvení nebývá bez hříchu. (Př 10. 19) Jako hudba v zármutku jest mluvení nevčasné. (Sir 22. 6) Jako při mnoha starostech přicházejí snové, tak při mnohém mluvení se dostaví bláznivá slova.“ (Kaz 5. 2) Mluvití stříbro, mlčeti zlato, ale „slovo promluvené v chvíli příhodné jest jako jablko zlaté na mise stříbrné; prsten zlatý a klenot z ryzího zlata jest moudré napomenutí ochotnému sluchu.“ (Př 25. 11 n) Oplocuješ trním vinici, také ústům udělej dveře a zámky; stříbro a zlato své zamykáš, měj tedy i váhu pro svá slova. (Sir 28. 28 n)

Zde nás vede Duch sv. ne pouze k tomu, bychom se varovali hříchů jazyka; povzbuzuje nás, abychom jazyka užívali rozumně, a to jest umění, velké umění, nade všechna umění! Koně ovládáme uzdou a lodi kormidlem, šelmy, dravé ptáky, zeměplazy i netvory mořské člověk zkrotí, ale vlastního jazyka nikdo zkrotit nemůže, toto nezkrotné zlo, plné smrtelného jedu. Jím dobrořečíme Pánu i Otci, a jím zlořečíme lidem, k obrazu Božimu stvořeným. Z jedněch a týchž úst vychází požehnaní a kletba. Zdaž ze studnice jedním pramenem prýští sladkost i hořkost?“ (Jak 3)

Dojem, jaký na jiné učiníš, závisí na tvém prvním vystoupení, především na tom, jak promluvíš. Bylinu po vůni, člověka po řeči poznáš. Z prázdného dubu vyletí sova, z hlupého člověka hlupá slova. Kdo prve odpovídá než vyslechne, ukazuje, že jest blázen. (Př 18. 13) I blázen, bude-li mlčet, za moudrého pokládán bude. (17. 28) V berlinském parlamentě dokazovala r. 1848 řada řečníků v sáhodlouhých řečech, že jest nutno mluvit docela krátce. Čeho se řečníkům nedostává na hloubce, doplní mnohomluvením. (Montesquieu.) Co jest dlouhé řeči krátký smysl? (Schil.) Do Sparty přišlo athénské poselstvo prosit za pomoc v době nouze. Obširnou řečí vysvětlovali truchlivou situaci své vlasti. Konečně byli hotovi, a Sparťané, známí, že měli rádi krátkou, věcnou řeč, odvětili: „Pro dlouhý konec jsme zapomněli začátek a nevíme, co si vlastně přejete.“ Jenže dnes mluvká ovládá situaci. Mluvit o ničem... Stále mluvit a nic říci, to

jest mluvků velký talent. (Platen.) „Jak plýtvá ten člověk svým jazykem!“ „Jsem hotov, ale ...“ „Ale přece musíš mluvit!“ (Shak.) Týž o vychloubavém: „Kdyby jen jedna jeho kapsa mohla mluvit, zdaž by ho nemusila ze lži vinit?“

P o v í d a v o s t a t l a c h a v o s t není zdaleka tak špatná jako pomluvačnost, ale natropila na zeměkouli zlého již také dost a dost, mrzutostí a nepříjemností bez počtu. Činí každého protivným a jest vždy známka chudoby ducha, často i neskromnosti nebo rozpustilosti. Žvanil jest podoben oslí okurce; z ní vytéká šťáva sama, netřeba ji ani naříznout. Hloupá huba postu nemá. Jazyk mnohé služebné jest její paní neštěstím. (Shak.) Protivný jest, kdo mluví o sobě, nudný, kdo mluví o tom, co přítomné nezajímá. Recept pro toho, kdo chce jiné nudit, jest všecko vyklábosit. (Voltaire.) Kde slova vzácná, tam mají váhu. Kde nejsi rád slyšen, nemluv! (Sir 32. 6) Keltská poesie praví: „Tři věci vyplňují prázdnotu: bezduchý tlach prázdnou hlavu, jalový smích prázdné srdce, špinavé bahno prázdný pramen (vyschlou řeku); ale moudrost vyhání tlach, a důstojné vystoupení chechtot.“ Nevěř všemu, co slyšíš, neříkej všecko, co víš, nedělej všecko, co bys chtěl. Na Celebesu zpívají v národní písni: „Nemluv tam, kde na místě jest čin!“

P o v í d a v ý n e b ý v á m u ž e m č i n u, u něho od blýskání k udeření bývá daleko. Smělé bylo slovo, kdyžťe nebyl smělym čin. (Schiller.) Kdo mnoho mluví, málo dovede; jdem jednat rukou a ne jazykem! (Shak.) Pomoziž mi napřed, brachu milý, z bid! Řeč svou krásnou můžeš teprv potom mít! (Lafontaine.) Slovy neplatí se žádný dluh. (Shak.) Čím hbitější jazyk, tím liknavější ruka (k činu). Slovo už bylo promluveno dost, teď bych konečně rád viděl čin! (Goethe.) Má dnešní situace žádá, bych se vzchopil k činu, ne abych dlouho vyp'ával se na příčinu. (Shak.) Svou velkomluvnost ukaž v činu, pane, zda z pěkných slov i pěkné dílo vstane! (Týž.) Čím kolo u káry horší, tím více vrže. Plané mluvení planého nitra jest projevem. (Bern. Sien.) „Přál bych svému koni hbitost, kterou má váš jazyk“ — tu poklonu činí mladé dámě obdařené mrštným a ostrým jazykem rytíř v komedii Mnoho povyku pro nic, a v Jindřichu VIII. lká jiný: „Uhovoří nás, že oněmíne.“ Povídavá chůva nechá dítě křičet až do křečí, meziím co o něm chvály žvástá. (Shak.) Horác zase označuje za společnou neřest zpěváků, že nemají nikdy hlas, když přátelé je prosí, aby zpívali, a že nemají zpěvu konce, když je nikdo nechce slyšet. Jako některé milostivé paní manželky! Věk prohovořiv ch'ěl i hovorné mít stáří. (Mick.)

O v l á d a t p o v í d a v o s t, tuto příslovečnou ženskou nemoc, na niž i mužští stůňou. Ukládáš mi, Pane, i po této

stránce zdrželivost. (Aug.) Charakter se jeví vládou nad slovy, stejně jako v čemkoli jiném. (Smil.) Jez, co ti dají, mluv, když se ptají! Jeden pokládá za svůj úkol „bavit národ,“ činit se zajímavým, platit za originálního, bystroduchého, vtipného, jedním slovem „líbit se“, jako marnivé děvče. Bavi-li celou společnost „na útraty druhého“, zesměšňováním přítomného, ať podivína, ať popudlivého, kterého si obral za terč hloupých vtipů, dopouští se surovosti Druhý zase chce imponovat — známka nezralosti, mužská koketnost. „Proti této neřesti stůj bděle na stráži, abys za krátkou hodinku planým hovorem nepozbyl, čeho jsi modlitbou za mnoho hodin vydobyl. Často se stává, že mezi ostatními pokrmami něco pozříš, co ti pak zůstane po mnoho dní v žaludku a co strávit nemůžeš. Tak mezi mnohými hovory, které neprozřetelně pronášíme, nezbytně občas něco prohodíme, co v mysli (naší nebo bližního) utkví a co nemůže být stráveno, protože nemůže být zapomenuto. Lovec neodváže psíka, dokud se neobjeví zajíc; ty však jazyk neceníš ani tak vysoce jako psíka, protože jej odvažuješ bez jakéhokoli popudu a podnětu a beze všeho užítku. Z luku nevysílá střelec šíp nazdařbůh, ty však slova trousíš bez rozmyslu.“ (Petr Dam.) Pročpak ten, který tě naučil mluvit, tě nenaučil též mlčení? (Demosth.) Plutarch míní, že mluvení se učíme od lidí, mlčení od bohů. Salvián konstatuje pouze pravdu, když říká, že hlta-vost a žravost mají meze, ale povídavost mezi nezná. Mně vypravovali o komsí, že umí hovořit v šesti jazycích, ale mlčet prý ani v jediném.

Turista, jenž trávil delší dobu v kterémsi mexické vesničce, vypravuje, že mu tam nikdo nechtěl nic prodat; proč? Protože by neměl s čím jít do města na trh, a trh bylo jediné dostaveníčko, kde si mohli po libosti poklábat se známými; chtěj nechtěj musil se sousedy na trh, a tam mu prodali, co potřeboval. Týž kupoval v městečku denně od hokynářky dva pomeranče; jednou jich potřeboval více, měl právě hosty, dala mu mrzutě dva. „Vybrala jsem vám nejlepší.“ „Ale já jich potřebuji padesát!“ „To je nápad! A co budu já celý den dělat, když nebudu mít nic na prodej?“

České letopisy vypravují o šlechtické paní Lickové z Kralovic. Žila na naší planetě i v naší vlasti v 16. stol., neublížila živé duši, ale byla nadprůměrně žvanivá, zásobila novinkami okolí na několik mil, proto mívala často maličké „nedorozumění“ se sousedy. A tito arcipovídálové se někdy horší, když někdo prozradí, co mu pod tajemství nebo i bez tajemství svěřili. Neudržel-lis za svými dveřmi, za cizími pozdě udržovat! Jako student jsem byl jednou bezděkým svědkem jakési mrzutosti. Ona paní se omývala: „Já myslila, když jí něco

jako přítelce svěřím, že si to nechá pro sebe.“ Sama byla jak děravý hrnec! Ale nemyl se, mužští nebývají po této stránce o mnoho lepší! Nechceš-li, aby se o tom nebo onom dověděl širý svět, podrž to vše u sebe! Nedovedeš-li, nemůžeš čekat, že jiný to obstará za tebe a zamkne pod zámek věc, jejíž prozrazení ti je nemilé. Nejen povídavému — nikomu nelze po té stránce valně důvěřovat! Mezi čtenáři této knížky sotva bude příliš mnoho těch, kteří nemusili nikdy litovat, že kdy v životě někomu co svěřili. Snad není ani jednoho na světě, kdo nedostal trpkou lekci, vyjádřenou arabským příslovím: „Co nesmí tvůj nepřítel vědět, to nesděluj příteli.“ Byť bys soudil, že dovede mlčet jako hrob! Hovor, sdílení myšlenek, má v sobě jakousi lahodu, která se ponenáhlu vloudí, činí tě tím sdílnějším, čím déle hovoříš, a svede tě k sdělení a vyzrazení toho, cos prozradit neměl. (Sen.) Jako opilství a láska! (Týž.) Znal jsem muže, kterým nečinilo obtíží mlčet třeba celý den, ačli byli sami, ale když se dali s někým do řeči, nevěděli, kdy přestat, byť šlo o nepatrnou „úřední“ věc, která se dala vyřídit několika slovy. Proto mají asketické knihy dlouhé a důtklivé pojednání o ovládnutí jazyka; toto sebeovládání není o nic lehčí než jiné jeho odnože, o nichž jedná kap. 32. a 33. Že jest skutečným sebezáporem a pokáním, povědí ti nejlépe exercitanti; nikdy nemám tak vhodnou příležitost, ukázat „prakticky a očividně“ (demonstrare ad oculos), že nemají ani stínu sebekázně, že jsou skutečně hříčkou svých nezřízeností, i ti, u nichž by každý věřící nejspíše jakousi dávku sebeovládání čekal. Mívám dojem, že po této krátké „praktické aplikaci“ na konci exercicií odcházejí obohaceni o značnou dávku netušného sebepoznání; jejich až příliš vážné tváře mi to prozrazují. Poznali beze vší pochyby, že není tak velká práce zříditi velkostatek jako ovládat jazyk. (Aug.)

Lacordaire míní, že po řeči jest největší velmocí světa mlčení, a sv. František Sal. podotýká, že jest lépe mlčet než mluvit pravdu rozmrzele a tak pokazit výtečné jídlo špatnou omáčkou. Mluvím málo, zato tím více myslím, praví rozumný muž u Shak. Zlé jest, když jazyk před rozumem ubíhá. Kdo mnoho mluví, lže nebo se chlubí. Zbytečné řeči škodí a mrzutost plodí. Čím míň křiku, tím míň hříchů. Bud' moudře mluv nebo moudře mlč. (J. Herbert.) Bud'to mlč anebo řekni něco, co jest lepší než mlčet. (Pythag.) Nicméně nutno dát za pravdu zkušenému, že „polovzdělanec s jakýmsi nadáním výmluvnosti nebo drzosti dovede svých ubohých vědomostí takovou měrou zúžitkovat, že nad tím žasne i vzdělaný.“

Obecně známá věc jest, že lhář mluví pravdu a diplomat je upřímný, jen když se zmýlí. „Mluvil jste správněji, než jste

měl v úmyslu.“ „A vy jste to pochopil rozumněji, než jsem se nadál.“ (Shak.) U téhož dramatika: „Pravdě, k' erou mluvíte, chybí vlídnost a vhodná chvíle; vy rány rozdíráte, místo co byste balzámu nalil.“ Umět včas mluvit — a včas mlčet! Vilém Oranžský byl nazýván mlčelivým, ne proto, že stále mlčel, bylť nadán nadprůměrnou výmluvností, ale že uměl mlčet, když opatrnost kázala. Lidé ze zřejmých důvodů nemohou přijít na jméno pravdomluvnému, když je jim pravda nepohodlná (kap. 25), povídavému, když na ně něco jim nemilého prozradí, mlčelivému, když neukojí jejich zvědavost, zvláště bylo-li by prozrazení „k jejich dobru.“ Jsi-li opatrný ty a máš-li se na pozoru, aby ses neprozradil, proč se horšíš na bližního, chrání-li se to neb ono prozradit tobě?

Z řečeného jsi mohl poznat co jest pravá ctnost. Ne si jazyk vytrhnout; ovládat jej, to se od tebe vyžaduje! Písmo sv. nepraví: „Jazyka neužívat“; dává pokyny, jak ho správně užívat. Ale mnohému by nebylo daleko tak těžko dát si to perpetuum mobile z úst vytrhnout než je udržet v klidu, a uvést je v pohyb, jen když je třeba. Není řečeno, že bys neměl nebo nesměl promluvit nikdy, jak jsou k tomu svou přísnou řeholí zavázáni obyvatelé věčně mlčících zdí kartusiánských klášterů. Je nesporno, že se daleko a daleko více chybuje mluvením než mlčením; nicméně i mlčení může být za daných okolností nedokonalostí, chybou, ba i hříchem. Je-li mnohomluvnost známkou duše povrchní, jest z a r p u t í l é mlčení projevem jiných nectností, nepochází-li z tuposti. Nepromluvit ani slova při společném zotavení nebo ve společnosti jest urážející, a nepromluvit, když právem se čeká od tebe nějaký projev, jest netaktní. Stráž jazyka jest vždycky nutná, ale taková, která nevylučuje ctnost vlídnosti (Aug.), milého hovoru, když třeba mluvit. „Kdo u hostiny mlčí, právě tak jest líný, jak střelec, jemuž náboj v rouře rezovati; když naši otcové po homu za stůl sobě sedli, tu nejen jedli, též i družné řeči vedli.“ (Mick.) Jen o to jde, co a jak mluvíš. Jako si vybíráš, co bys jedl, tak si též vybírej, co bys mluvil. (Aug.) Někdy jsi dokonce povinen mluvit! Sv. Ignác nemlčel nikdy, šlo-li o obhájení vlastního dobrého jména nebo exercicií nebo o čest jeho řádu, už tehdy napadaného všemi nepřáteli pravdy Kristovy. Mluvte, pane Antoníne, ať věc vaše nezahyne!

Někdy možno řeči zatajit a mlčením prozradit. „Jejich mlčení křičí“, praví Cicero, a běžná fráze povídkářů o „významném mlčení“, podobná „významnému pohledu“, vyjadřuje totéž. Chtějí jinochovi vnutit nevěstu nebo dívce ženicha; jakoby náhodou je ve společnosti svedou a posadí vedle sebe. Sedí-li ten či ona beze slova, dá tím velmi sroz-

umitelně najevo: „Já prohlédl či prohlédla vaše tkanivo, marně se namáháte...“

Nemístné mlčení může mít i osudné následky. Nemyslím na přísloví, že líná huba holé neštěstí, že totiž škodí sám sobě, kdo se neotáže, kde jest otázka na místě, na př. snoubenčini rodiče na rodinu jejího „vyvoleného“. Kdo mlčí, zdá se, že souhlasí. Starozákonní kazatelé utržili si velmi přísnou výtku od Hospodina, že mlčeli k neřestem lidu! Is 56. 10: „Líní, ospalci, milující dřimotu.“ Hospodář a vůbec každý představený se těžce prohřešuje, mlčí-li k nepravostem podřízených, čeledi, zaměstnanců. Ve společnosti může tvé mlčení při jistém druhu řeči činit dojem, že souhlasíš a spolu s nimi odsuzuješ církev i víru; tak lze snadno dát pohoršení nebo přispět k pádu toho, kdo od tebe nějaký projev čeká. V tomto případě vstát a odejít se rovná hlasitému protestu, zde platí uvedené slovo Ciceronovo.

Jest mlčení, z kterého se šklebí škodolibost, jedovatá škodolibost, břitký výsměch. Jednou šlo o jakousi akci; nejmladší ze zúčastněných situaci předobře znal a zrazoval; marně, nejvyšší z pánů, který bude klidit největší vavříny, podaří-li se — a o tom on nepochyboval, šlo o věc, kterou sám vzal do rukou, a nadto patřil k „neomylným“ — rozhodl opak. Dobře, když chceš, však do 24 hodin uvidíš. Naprosté fiasko, a bezprostředně potom ke stolu. Zábava samozřejmě vážla, třebaže neměl nikdo pod stolem nohy zkřížené, a náš nejmladší, který jindy hovornosti udržoval veselou náladu, seděl klidně, mlčel a mlčel, ticho bylo vždy tišší, slyšet jen nože a vidličky. Situace by nebyla daleko tak trapná, kdyby byl začal výtkami: „Neříkal jsem to? ...“ Takové mlčení jest chvályhodné tehdy, má-li účelem být studenou sprchou nadutci, který se svou rozšafností pohořel, nebo klevetníku a jízlivému, který čekal za své objevy nebo originální vtipy po lesk, anebo trestajícím bojkotováním neslušných kluzkých žertů. Jednou ve společnosti napomenul hošík pro nemístný vtip jistého velkého pána, netuše, co vlastně provedl, ale pán mohl z mlčení i z tváří všech vyčíst: „Výborně, klučino!“

Co stojí mezi anděly a čerty? Ž e r t y ! O anglickém politikovi a dramatikovi Sheridanovi († 1816) praví životopisec: „Ač ostrý byl vtip jeho jako meč, přec krvavou nesvedl žádnou seč.“ Jenže není každý jako on. Někdo nedovede žertovat jinak leč tím, že uráží jiné. Nehni při tom ani brvou! Místo očekávaného potlesku klidí chladný bojkot — taková studená sprcha jest pro tyto lidi nejzdravější medicína. Časem se z žertu přechází do pravdy, a byl-lis někdy svědkem, že žertování skončilo hádkou nebo rvačkou, věz, že to nebylo po prvé ani naposled.

V jednom ústavě si hoši při masopustní zábavě na divadelních prknech leckoho ze spolužáků dobírali, jak to bývá v komunitách zvykem. V neděli po zábavě měl Pater spirituál obvyklou exhortu — vzal si za thema, jak mají a jak nemají žerty vypadat; „autor“ výstupu, který sklízel v úterý potlesk, seděl dnes půl hodiny jako na trní; dověděl se, že takové kousavé vtipy, urážející jemnost i lásku, nelze nazvat žertováním. „Být ředitelem, byl bych zábavu zastavil...“ Bolí-li druha žert, není žertem, a bezcenná (nízká, hříšná) jest každá kratochvíle, kterou si opatřujeme na úkor jiných. (Cerv.) „Už natahuje hodinky svého vtipu, brzo budou bít.“ (Shak.) Týž praví o jisté historce, že by byla uzdravila i hluchého. Smiles tvrdí, že ne jeden státník byl poražen (svržen), protože neuměl odolat pokušení vyslovit o protivnících vtipný posměšek. (Fridrich II.! Str. 294.) Jediná věta rozhodla o osudu mnohého přátelství, a kdoz ví, zda ne o osudu nejednoho království. (Bentham; jistěže — urážka, učiněná Napoleonem ruským vyslancům při novoroční gratulaci r. 1812 byla úvodem k Elbě a k Sv. Heleně — nepomohl si z úzkých, když ji pak chtěl přefrisovat na nedorozumění a snad i na žert.) Skotský básník Burns († 1796, 37letý) si za každých deset úsměšků vydělal na sto nepřatel. Trefná odpověď daná na jistou poznámku u Shakespeara („On potřebuje mírné podnebí...“ „Mírnost je krásná ctnost!“) se hodí i pro náš případ! Blázen raději obětuje přítele než nemastný žert. (Týž.) Co lehkomyšlně duch počal, to ještě lehkomyšlněji jazyk rodí (pronáší! Bonav.).

„Na chléb sůl, ne na sůl chleba, k masu pepře za halěr; žertuješ-li, dobře uvaž, vtip svůj dobře važ a měř.“ V zábavě jest žert kořením. Římané nazývali žert solí — pokrm se nesmí přesolit! Milý žert přinese do zábavy osvěžení, rozproudí ji tam, kde vázne, vnese život tam, kde by se jinak nudili. Žert mnohdy dosáhne cíle, kde domluva nazí na odpor (Platen), žert snadno zachrání situaci na pohled beznadějnou, žert kolikráte odvrátí bouři, která se stahuje, ať nad hlavou tvou nebo nad společností, slovní souboj, nepřekný výstup. Ale k tomu je zapotřebí dobré znalosti lidí; nutno uvážit, kdo, komu, kdy, kde, jak. Přehlédnout jednu z těchto pěti rekvizit, a jest žert nemilý, netaktní, rozladí, narazí, urazí. Žertovat jest umění, a umělců nebývá na kopy!

K d o, s k ý m . . . Soudíš-li nebo víš-li, že žert nebude od tebe rád přijat, nech toho! Jaké žerty s lidmi, kteří „nerozumějí žertům“, s mrzouty, bručoury, zkostnatělými pedanty, jako byl na př. pan soudní rada X. Y.; div nevyletěl z kůže, když soudní adjunkt vyhotovil a stranám odeslal obsílku k jakému- si řízení ve verších — šlo o věc, která se vlekla jako mořský

had; sám apelační soud musil tehdy rozčileného pána uklidňovat. Proto platí: „Nežertuj moudrý s bláznem, kočka se psem a hliněný hrnec s kotlem.“ Nejprůměřeněji a bez obav mezi sobě rovnými, opatrně a nepřiliš často s podržizenými, ještě opatrněji a zřidkakdy s výše postaveným, jak napomíná přísloví: „Nežertuj s tím, s kýmš nevyrostl.“ Důvody jsou na bíle dni. Výše postavený může snadno tvůj žert pokládat za neuctivost, ne-li za urážku, a tvůj podržizený? Uvedu ti své tři profesory, kteří žertovali bez přestání celou hodinu a jsou dokladem, jak se to dělat nemá. Č. 1. při úloze: „To máte jakési pěkné držátko, to jste dostal jistě od nějaké slečinky...“ „Neplkejte mi tady a nechte mě psát!“ Mládenci s ním byli bezmála ty a ty, a autorita se povážlivě bortila. Č. 2., studios mu jednou žert oplatil, pán se proto strašně rozlítit — a stal se nenáviděným, nikoli oblíbeným, jak zamýšlel! Kdo si žert dovolí, dává nepřimo najevo, že žert také sám snese a přijme! Jsi nemile dotčen? Proč jsi tedy začínal? Č. 3. svými „žerty“ jen urážel a chtěl, aby student urážku s royálním úsměvem kvitoval za smíchu celé třídy; zda to bylo pedagogické a učinil-li se oblíbeným, rozhodni sám. Dětem žertovat ve společnosti dospělých jest naprosto nepřiměřeno, a málokdy radno jinochovi, je-li rozdíl stavu mezi ním a přítomnými příliš velký.

Kdy a kde... Ne, když jest společnost zabrána ve vážný rozhovor, ne v rodině zesmutnělé úmrtím nebo jinou pohromou, ne tam, kde se po prvé objeíš, buď že se představuješ novému šéfovi nebo po prvé mluvíš k shromáždění tobě neznámému, anebo kde jsi po prvé návštěvou.

Jak... Nežertuj s tím, co páchne, co škodí a co bolí. Jinými slovy, varuj se žertů dvojsmyslných, nemístných a urážlivých. Připojil bych ještě, neprodávej staré otřelé vtipy, které zná každý z paměti. Co přichází na stůl příliš často, to se nakonec přejídá, ať opakované vtipy nebo stálé rypání do jesuitů. Vtipy sentimentální, hodící se pro večírky dam v 18. stol., jsou protivné; za vlasy přitažené, při kterých se každý ptá, jak se ten žert sem dostal, jsou hloupé; naučene z novinové rubriky „Pro zasmání“ a odříkané jako žáčkova úloha jsou naivní. Čhtít se činit zajímavým a klidit chválu co „zábavný společn.k“ a proto sypat samé vtipy je dětinské a směšné. O urážejících byla už řeč. Hledme, aby se žert nezvrhl v posměch nebo potupu. (Fr. Sal.) Mám snad připomínat věřícímu jinochovi a dívce, že žert má být přiměřen stavu a věku? Mám se dokonce zmiňovat o žertech nejapných nebo přímo neslušných a kluzkých („vojenských“)? Snad bys nechtěl následovat lidí, kteří si myslí, že při žertování jest dovoleno „vytáhnout všecka stavidla“ a že při tom jest při-

pustno, co Bůh zakazuje? Snad nic neprozrazuje, nač rád myslíváš a čím se tvá fantasie obírá, jako žert. Špinavý žert špinavého srdce jest výplod. Jalové žerty svědčí zase o prázdnotě ducha, a kdo si v takových libuje, podobá se onomu žvanilovi z jižní Afriky, kterého jsem ti už představil.

54. Inkoust a saze.

Obojí známé, obojí černé, není-liž pravda? K sazim přirovnává přísloví klevetu: „Nepopálí-li, alespoň začerní.“ Inkoust? Záleží na tom, jak ho užíváš. Klučina nešika vypadá po napsané úloze jako kominík, dobrosrdečný ho užije k blahopřání, člověk bezcharakterní k anonymnímu udání. Jako jazyka — k dobrému i zlému lze ho užít, obratně i nešikovně. Ve Východní Indii rostou dva bratrské stromy; jeden vysoký až deset metrů jest nazýván od domorodců kašu, od Evropanů inkoustovým stromem, česky divoplod, od učenců *Semecarpus anacardium*. Jeho plody obsahují ostrou pálicí šťávu, která vystřikuje na všechny strany („rachejtlové ořechy“); když se s nimi přiblížíš k světlu, začnou černat; černější nad saze jest tato barva, která se z nich dobývá, a nesmazatelná stejně jako kleveta. S prádla neb oděvu ji nedostaneš, dělej co dělej; nepomůže mýdlo, nepomůže louh, nepomůže kyselina, nepomůže benzin. Pomlouvačný jazyk se liší od něho jen tím, že se světlu vyhýbá a vystřikuje své klevety pouze za tmy. Druhý strom, jeho příbuzný, balzamovník... jak docela jiné má vlastnosti! Jazyk, jak docela různě může působit!

A) B a b s k á n e ř e s t .

S neřestmi jazyka nejsme ještě nikterak hotovi. K nejpodlejší přicházíme teď. Utrhání na cti, pomluva... Klevetivým a donášivým Písmo sv. valně nelichotí. „Pomluvač a ramenář buď zlořečen, neboť mnoho v pokoji žijících rozdvojil. (Sir 28. 12) Ať nejsi nazýván ramenářem, a nechť tě neusvědčí z pomluvy! Zloděje čeká hanba a pokuta, ale člověka dvojakého jazyka stíhá nejhorší potupa, ramenáře pak nenávisť, zášť a pohana.“ (5. 17) Slyšíš-li, že nepřítel o nepříteli zle mluví, neprozrazuj to druhému, aby snad později, stanouce se přáteli, neprozradili sobě navzájem své zrádce. (Aug.) Maličký oheň — kterak zapálí i velký les! (Jak 3. 5)

Utrhač i pomluvač jest jako chrobák; včelka vybírá z květů med, chrobák si libuje v nejohavnějším blátě. Pomlu-

vač stejně jako jazyk kritisující ohledává jen vředy a hnis — ne, aby léčil, jen proto, že to jest jeho denní porada. Utrhačem je ten, kdo šíří, co špatného neb i nejhoršího o bližním ví; pomluvač, kdo o něm rozšiřuje vymyšlené lži. Oba dva možno rozříditi v utrhače a pomluvace „z řemesla“, takové totiž, kteří o každém bez rozdílu rozhlašují do světa, co zlého o něm zvěděli, na př. tetičky na besedě nebo při kávovém večerku, kde páří k kononi prozpytovat svědomí známým i neznámým. Druhá třída jsou utrhači a pomluvači „příležitostní“, kteří si podají bližního, jen když se s ním zneprátní, aby se mu pomstili, aby ukázali při rozhovoru, že o něm „také něco vědí“ atd., nebo aby si z cizí nízkosti, ať skutečné nebo domnělé, postavili piedestal pro vlastní velikost, málokdy skutečnou, obyčejně domnělou, protože skutečná velikost nepotřebuje takových podstavců. Tedy nesoudná „konkurenční“ pomluva neb utržení, aby v očích nesoudných posluchačů nebo čtenářů vedle sníženého soupeře vystoupili na ukradených falešných chůdách tím výše sami. Protože nikdy nevymrou povídavé tetičky ani lidská zloba ani konkurenční závist, spojená se žárlivostí a nadutou ctižádostí, bude plevel utržení a pomlouvání bujet na naší planetě, dokud se bude kolem slunka otáčet. Kde je tak mocný král, by utrhačský jazyk upoutal? (Shak.) Dobře by bylo, kdyby nebylo pomluvačů; poněvadž však mnozí nás snižují proctností, nikoli pro chyby, nechať na nás jejich pomlouvачné jazyky najdou jen to, co hodno chvály, nikoli, co by zasloužilo pokárání. (Ambr.)

Pro zjednodušení budeme v této úvaze oba dva, pomluvače i utrhače, nazývat společným jménem klevetníka. Oba se podobají mořské rybě paťuki, která má tlamu takovou, že spolkně i tele. Dlouhá až čtyři metry, tlustá a ošklivá, žije ve skalních jeskyních pod vodou s otevřenou tlamou; proud vody ji přináší bez práce potravu. Shlédne-li nějaké vydatnější sousto, vyrazí z jeskyně, spolkně je a opět zalezne. Tato rybička není jedinou obludou ani jediným dravcem ve světových oceánech. Mořský vlk, pozorovaný na Kamčatce od badatele Stellera, rozkousl železnou tyč, kterou ho chtěli námořníci utlouci, jako skleněnou tyčinku; mořský ďábel má zuby jeden metr dlouhé, a neodloží svou dravost ani „v hodině smrti“ ... chycen do sítě, sežere chladnokrevně všechny spouzajatce do jednoho; plová ryba má zuby jako dvoustrannou ostrou pilu; mečoun má hlavu protaženou v meč, a jeho se bojí i žraloci, o velrybě vůbec nemluvě; napadají i nejsilnější obyvatele mokrého živlu, a jediný recept jest zůstat daleko na distanc. Jednou pozorovali s lodí mečouna, jenž měl na „meči“ nabodnutých několik státných ryb; jakýsi

žralok se chtěl přizivit a jednu uchvátit; mečoun piráta naskrz probodl. Mluví jen lži jeden k druhému (Žalm 11. 3), jejich zuby jsou kopí a střely, a jazyk jejich nabroušený meč (56. 5). jejich srdce plné zloby, jejich hrdlo otevřený hrob (5. 10); „horší než peklo jest jazyk jejich“ (Sir 28. 25), protože peklo pal jenom zle, kdežto jejich jazyk nešetří ani neviných. V Cymbel. noví (Shak.) čteme o pomluvě tato slova:

„Nad osíři meče, dýky ostřejší jest ona,
nad všecky hady Nilu více jedu chová,
a všecky úhly světa pronká jak víchr
dech její morový, jenž obelhává všechny,
a nešetří ni dívek ani čestných paní,
ta nectí ani hrobů posvátného ticha
a všecko potřísní svým smrtonostným kalem...“

„Kdyby se musil na každou zlou hubu pověsit zámek, bylo by počestné řemeslo zámečnické prvním cechem pod sluncem.“ (Nápis na jedné zámečnické dílně v Curychu.) Jen pomlouvej směle, vždycky něco uvízne — slovo Plutarchovo, jež si obral za směrnicí v boji proti Kristu a pravdě Voltaire a po jeho příkladě nescetní, až k Jiráskovi. „A ty si o tom ro hlašuj, co chceš; tvou všecku pravdu převáží má lež“, praví ničemný svůdce k čisté Isabelle. (Veta za vetu, Shak.) Ale raděj v trní, kopřivách se plazit než mít v ústech jedováý jazyk.

Utrhači jsou nazýváni stínem smrti, protože jsou smrti podobní; jako smrt nešetří nikoho, nýbrž všecky síhává, tak utrhač všecky jazykem b'je. (Kard. Hugo) Kde hřích vznikl, tam má umřít. (Aug.) Kdo mi kráde dobré jméno, loupí mi, co jej samého neučiní bohatším. mne však nad žebráka chudším. (Shak.) Vyhrabávají naše chyby a zahrabávají naši pověst. (Cerv.) Jest sice pravda, že to nejsou právě nejhorší plody, na kterých vosy hlodají (Bürøer), ale nesoudný dav se k tomu poznání nepovznese. Pověst je totiž jako trouba, do které troubí podezřívavost, zářlivost a nestoudnost, a její klapky jsou tak lehké a jednoduché, že mnohohlavý netvor, kterému říkáme dav, na ni může hrát. (Shak.)

Čím více pověst letí, tím více přibývá smetí. „Fama malum, quo non velocius ullum.“ Není rychlejšího zla nad pověst. „Proč jest pověst zlo? Protože rychlá, protože svědčí, či protože obyčejně lhářka? Ani tehdy, když něco pravdivého přináší, není lži docela prostá, utrhajíc, přehánějíc, překrucujíc pravdu. Má tu vlastnost, že trvá pouze, když lže, a tak dlouho žije, dokud nedokazuje...“ (Tertullian.) Kde jednou smetiště, lidé ještě více naházejí Nic lehčího, než bez důkazů tvrdit; v tom závodí neznaboh profesor na katedře a pro-

lhaný „učenec“ (zvláště historik) nebo romanopisec v knize s klevetivou hokynářkou na trhu. Měj trochu soudnosti a taž se vždy po důkaze! Věř více svým očím než cizím řečím!

Klevetník jest zbabělec a zloděj dobrého jména. Jako zbabělec si netroufá promluvit v přítomnosti napadených, poněvadž by se mohli bránit, což tato lidská hyena nechce. Jako zloděj a nečistý miluje tmu. Klevetníka by bylo lze přirovnat i k jiným živočichům — k těm, kteří pokálejí vše, k čemu se dostanou. Činíš-li jiného horším, nejsi proto sám lepším! Bližního kdo očerňuje, neučiní bílým sebe, jiného kdo odsuzuje, nemá proto už sám nebe. Malá jehlička a zničí i velký měchýř. Kolik zničeného životního a rodinného štěstí, kolik sebevražd, kolik obětí choromyslnosti mají na svědomí jedovaté jazyky! A zatím, co ubohá oběť strádá v ústavě nebo dríme předčasně v hrobě, chodí vinnice snad denně k sv. přijímání. O zneprátených sousedech a rozváděných přátelích nemluví. Není pozemského soudce, který by je soudil a odsoudil. Ale jak bude vypadat jednou všeobecná rehabilitace pomluvených a jejich konfrontace s jejich pomluvači v den generálního sčítání! Horší jazyk klevetníka (též falešníka!) nežli kopí bojovníka. Má-li tvůj jazyk zbraní být, nebud' kopím, bud' jenom štít!

Arthofer vypravuje, že se na vesničce usadil mladý pekař, pořádný, svědomitý. Nábožná dušička, která chodila denně ke stolu Páně, zvěděla, že byl před časem v kriminále, před kostelem po sv. přijímání to sdělila důvěrně druhé, taktéž dennímu hostu u sv. hostiny. Ubohý přišel docela na mizinu, jeho děti neměly ani kus chleba, a žena se utrápila bídou a nouzí, protože „kriminálníku“ se celá vesnice vyhýbala. Nábožné klevetnice chodily zbožně k sv. přijímání dál. Týž vypravuje jiný podobný případ. Do městečka přišel tovaryš; mistr si ho pro jeho píli a svědomitost oblíbil a dal mu svou dceru. Měl hodné děti, léta ve štěstí a spokojenosti ubíhala, až jedna zbožná duše zvěděla, že před lety byl pro urážku strážmistra uvězněn. Nač vypravovat další? Káča Bětě, Běta po celém světě. Doma došlo k strašnému výstupu, tchán ho holí vyhnal z domu, lidé na něho ukazovali prstem, když odcházel. Hlad, bída... Stal se zločincem, kasařem, a v žalární kapli vždy s úsměškem sledoval kázání o bliženské lásce. Ona „dáma“ byla však křesťanská žena, chodila dál k sv. přijímání a dostávala rozhřešení. Často lidé hynou klevetníků vinou. A nemysleme, že jen ženské dovedou klevetit! Chceš-li znát celičkový život toho, jehož si vážíš, pochval ho před „konkurentem“, a ten ti na něj poví, co nejhoršího ví. „Říká se, že sebechvála páchne; může být, ale jak páchne cizí snižování, pro to nemá publikum nos.“ (Goethe.)

Nic nečiní lidé tak rádi a nic nemají tak neradi, jako utrhání. Nic nečiní tak rádi — jde-li o bližního! Nic nemají tak neradi — jde-li o ně! Nikde nedbají tak málo zásady: „Co nechceš, aby tobě jiní činili, nečiň ty jim.“ Neřest, k níž je tolik podnětů, tolik příležitostí tolik záminek. Podněty... přirozené (povídavost, touha po novinkách, zvědavost...), vášnivé (pomsta, neláska, nesympatie...), a tak zvané „politické“: snaha jiným se líbit, činit se zajímavým, zdát se „kritickým“ a prozíravým, když pitváme cizí jednání a na vážkách své soudnosti je odvažujeme, případně stát se svou „novinkou“ středem pozornosti celé společnosti. Příležitost k utrhání se naskytá vřdycky a všude; jest bezmála nejčastější a nejlehčí, stojí jen několik slov. Záminka? „Je to pravda, je to známo, já mu nechci škodit, chci jen informovat.“ Ano, pokrytecký klevetník a pomluvač se může před nesoudnými čtenáři vyšvihnout i k tvrzení, že mu jde o čest Boží a o dobro věci! Jenže oheň se prozradí sám; hravě rozeznáme, jde-li skutečně o čistý plápol lásky jak hořící svíce, či je-li sycen vlhkou slamou nečisté sebelásky, která vydává černý dým, anebo smolou závisti, která prská a prská. V lidských řečích vše se divněj tváří než lesní stromy při měsíční záři. (Čech.)

Sv. Vincenc Paulánský praví, že více lidí jest zavrženo pro utrhání a pomlouvání než pro krádež. Jisto jest, že pomluvač činí nejpodlejší, co se dá na světě myslit. Olupuje lži bližního o dobré jméno a nemůže škodu nikterak napravit. Hřeší proti pravdě, lásce a spravedlnosti zároveň, hřeší srdcem, myšlením a jazykem (perem); bližnímu špatné úmysly podkládá, dobré úmysly v zlé vykládá, chyby zveličuje nebo vymýšlí, slova překrucuje, ale vědomé překrucování jest stejně lež jako výmysl. Nízká neřest, protože beze vší omluvy, protože zbraně si vypůjčuje z továrny d'áblovy, protože si počíná jako zákeřník (v noci... vyčihá okolnosti, kdy napadenému nemožno se bránit). Proto přirovnává sv. Vincenc Ferrerský utrhače k hyeně; zbabělý, odporný dravec jde na lup v noci, protože se štítí světla, a vyhrabává bezbranné mrtvoly, poněvadž si na živé netroufá.

Řecký malíř Apelles namaloval obraz Pomluvy; známe ho jen z popisu Pliniova. Pomluva stojí uprostřed, divě před sebe zírá, v levici mává pochodní, pravíci vleče za vlasy Nevinnost v podobě dítky, které se dovolává nebe za svědka. Před Pomluvou jde Závist s očima daleko rozevřenými, s bledým a hubeným obličejem, Lest a Lichocení jdou za ní. Proti ní stojí Lehkověrnost s dlouhými oslíma ušima a podává jí ruce, jsouc provázena Nevědomostí (slepá ženská) a Podezříváním. V pozadí kráčí volně Pravda, provázená

Litostí ve smutečním šatě. Bohužel, pravda vždy nevíteží! Ale dostane jednou slovo při posledním vyúčtování! Tam bude rehabilitován Koniáš, Tilly, Marie Stuartovna...

Ovid vypravuje, že obyvatelé Lycie špinavě mluvili o bohyni Latoně, začez byli od ní proměněni v žáby, bez usání i pod vodou kvákají a proti sobě křehotají, celý jejich život jest samý „hadruňk.“ Tak praví P. Veselý T. J. Týž vypravoval jednou událost z legendy. Sv. Vitalis v Alexandrii, stařec, byl jednou opovážlivě posuzován či pomlouván od jednoho bezbožce; ten však za to prý dostal od d'ábla facku, že ji bylo daleko slyšet. „Kdyby i nám d'ábel, kol'krát jiného posuzujeme a pomlouváme, dal takovou facku, ó, to by se celá Praha rozléhala od samých ‚kloffců‘...“

Tento trest sice klevetníky obyčejně nestíhá. Ale bývaly doby, že trestní právo přísně zakročilo proti usvědčeným pomlůvačům. Šlechtic, jenž pomluvil polskou královnu Hedviku († 1399, nikoli svatou vévodkyni slezskou!), musil před celým shromážděním vlézt pod lavici a tam jako pes štekat. V Elsasku stihl naposled r. 1871 klevetivou ženskou trest, který býval do 18. stol. obvyklý v celém Německu; oblečena v pytlouinu musila nést přes město t. zv. kámen hanby, těžký až půl centu; do něho byla vryta ženská hlava s vyplazeným jazykem. Její muž musil najmout flétistu, soudce mu přidal trubače, aby putování nebylo bez muziky. Obecní „serbus“ kráčel před průvodem. Kolikráte cestou odpočinula, tolikráte na její účet vypili mládenci města tři holby piva (snad na její zdraví). Když se dvě ženské sepraly, nesly kámen spolu.

V naší vlasti byly jiné zvyky, t. j. jiné tresty. V Pardubicích byl od r. 1522 na zdi radnice „kroužek pro klevetné ženy“, železný kruh, k němuž byly přivázány. V Králově Hradci v 17. stol. odsouzena na tři dny do šatlavy žena, která manželovi potají pověděla klevetu o své sousedce. V Havlíčkově Brodě odsouzen k vyřezání jazyka a k vyhnanství člověk, který pomluvil počestnou pannu — na to bývaly u nás nejtěžší tresty. V Praze ztrestán stětim r. 1480 člověk, který pomluvil zesnulého Jiřího z Poděbrad. „Jeho milost královská berou jej v svú kázeň a ztrestati ho ráčí, aby se potom i jiní takového nepravého hanění varovali.“ Zákeřnická urážka cti, způsobená rozhazováním „zrádných cedulí“ mezi lid, tedy jako dnešní pomluva tiskem, byla co hrdelní zločin vážena. Pražští konšelé prohlásili r. 1535: „Právo naše neukazuje, kdož by koho na cti nařekl, aby za to penězi odbývat měl, nýbrž povinen jest nápravu učiniti a pokutu vězení trpěti.“ Tato „náprava“, o které jest řeč, bylo veřejné odprošení, horší než smrt. „Odprosa“... v přítomnosti obecenstva... Pomlůvač musil doznat, že „v hrdlo lhal“, někde se musil při

tom bít v ústa. Veřejná „odprosa“ činila bezecným; mnohdy vyloučen z cechu, nikdy nepřipuštěn k přísaze, každý mu směl předložit jeho „hrdlohaní“. Proto ne jeden raději odešel z obce nebo se dal na vojnu — „vojančina“ byla tehdy hrozná! V Jindřichově Hradci prohlásil obžalovaný r. 1612, že dá raději svou hlavu katu; tamze jedna „dama“ rekla o křesťanských pekři, že nestojí ani za hrst kaše... dáma ani nehlesla, když musla zaplatit deset kop grošů, jen když bez odprosy; v Tuřnově r. 1591 bylo vinníku milejší, když místo odprosy po šest měsíců seděl každý týden od soboty poledne do pondělí ráno v „areště“.

Když se v berlínském parlamentě r. 1866 jednalo o zákon imunity poslanců, promluvil Bismarck: „Bude tím svoboda omezena, zakáže-li se poslancům pomlouvat, urážet, nadávat? Názory jsou dovoleny, ale pomluvy nejsou názory, nýbrž zločiny. Takový zákon znamená ochranu, aby se mohly vysílat beztrestně do světa urážky a pomluvy.“ Jistě pěkná slova — škoda jen, že velký kancléř si je v kulturním boji proti katolické církvi neval sám trochu více k srdci! Klevetník jest jako smrtící paprsky; zabíjejí bez hluku a na dálku. „Nevypouštěj šíp příliš rychle, nedostanes ho zpět!“ Dobré jméno zničit jest velmi snadno, ale napravit zlý čin, neobyčejně těžko. Lavater radí: „Nevypravuj nikdy zlé o bližním, když to s určitostí nevíš; víš-li to určitě, dej si otázku: Proč to povídám?“ Taková jest náklonnost k tomuto zlu, že i ti, kteří jných neřestí jsou vzdáleni, v nešlechtnost tuto vpadají, jako v poslední d'áblovo osidlo. (Jeron.) Pomluva horší než zákeřnictví (Frant. Ass.), protože meč zabíjí život, pomluvačný jazyk usmrcuje radost a pokoj duše. (Vavř. Just.) Utrhačný jazyk jest had, který jedním dechem otravuje tři (Bern.), jest horší než rváč, protože ten šetří nepřítomných, kdežto utrhač ani těch. (Sv. Didakus.)

Neméně odporný než pomluvač je ten, kdo se v y m l o u v á: „Já to tak slyšel.“ Slyšel, neslyšel, jakmile co o bližním řekneš, neseš plnou odpovědnost ty! Jde-li o skutečnou pomluvu, tedy o věc vylhanou, máš ty povinnost pomluvu odvolat jako ten, kdo ji vymyslíl a dal první do oběhu. Kdysi byli zpovědníci po této stránce trochu ráznější a odpírali rozhřešení každému, kdo pomluvu neodvolal; jistě by takto nábožných klevetnic ubývalo. Nepravím, že by se polepšily — kdyby čerta v devíti kostelích světili, anděl z něho nebude; ale nebydly by alespoň svou bídnou přímomností stůl Páně a přešly by do tábora mimokostelních klevetnic. Alespoň jakýsi zisk! Kdo se však dá mezi vrány, musí krákat jako ony.

Jak si vůči klevetníkovi počínat? „Severní vítr rozhání déšť, a nelibá tvář (odzbrodí, zaplaší) jazyk

utrhačný.“ (Př 25. 23) Jiného pomlout aneb pomlouvačně řeči (se zálibou) poslouchat, co z obojího jest horší, vpravdě nevím. (Bern.) Nikdo si netroufá něco vymyslet, o čem předem ví, že mu nebude nikdo věřit; proto jest pomlouvání tak rozšířeno, poněvadž mu tak rádi nasloucháme; blažený, v jehož přítomnosti se nikdo neodvážil pomlout. (Sulp. Sev.) Claude d'Arbois se vždy proti utrhačným řečem rázně ozval tak, že byl jeho náhrobek ozdoben nápisem: „Ochránce nepřítomných.“ Sv. Augustin nápisem umístěným nad stolem dával klevetníkům na srozuměnou, že jim budou ukázány dveře. Týž světec praví: „Jako se hněváš na jiného, když mluví zle o tobě, tak se hněvej na sebe, když o jiném mluvíš zle ty.“

Bolingbrockovi připomněl kdosi slabou stránku generála Marlborougha, a dostal odpověď: „M. je tak velký muž, že jsem skutečně zapomněl či nepostřehl, že tuto chybu vůbec má.“ Já zažil na Sv. Hostýně podobný výjev, kde se nízkost mísila s ušlechtilostí. Poutníci či poutnice hovoří v poutním domě s uctivostí o jakémsi katolickém pracovníku, a jeden přítomný „věřící“ ctitel nebeské ochránkyně Moravy je s posměchem poučuje o jeho neutěšených domácích poměrech. Ti zprvu překvapeni, pak pátrají a pídí po pravdě, konečně zvědí, co chtějí, a praví mi: „Kdo by se byl nadál, že i on tak těžký kříž! Při tom tak obětavý za jiné, a tak klidný, nikdo by netušil pod tak klidnou tvář tolik žalu... hledíme k němu s úctou ještě větší...“ Škoda, že je onen „věřící ctitel“ neslyšel! Myslím, že taková studená sprcha by byla pro něho velmi zdravou lázní!

B) Lotrovská neřest.

Uvedený P. Veselý praví v jednom kázání: „Stín jest syn světla, ale nezdárný syn, docela tmavý, ač má tak skvělého otce. Poetové (básníci) vypravují, že otec, vida, jak nepodařeného a zvrhlého syna má, zbavil ho dědictví, vyhnal a přinutil, aby se malířskému kumštu učil, což se i stalo. Proto dodnes žádný malíř není, který by neužil stínu, když maluje. Podobně jazyk; jest výborný malíř, ale nic nemaluje bez šattyrování (stínu). Kolikrát do rukou jazyk jako štětec bereme a vymalujeme někoho od hlavy do paty, ale pohledme, jací jsme my malíři: nikdy bez šattyrování! Jak zlí jsme malíři, poznáme, když se postavíme na vrch hory; náš stín, hlava dolů, nohy nahoru. Takoví malíři obyčejně býváme my, když se domníváme, že jsme nejlepší kontrfekt vymalovali; jak se v tom tůze meglíjme (mýlíme) ...“¹⁾

¹⁾ Týž filosofuje v jednom kázání: „Jakým jazykem mluvil ďábel, když Evu podvedl? Někteří smgsslegj (smýšleji),

O nic lepší než pomlouvání jest donášení a udavačství. Donášení, d'áblovo umění, praví přísloví. Slyšel jsi od rozhněvaného slovo (proti jinému)? V tobě ať umře! (Aug.) Donašeč a udavač jest nejbídnější chátra, kterou Boží země nosí, tvrdí básník. (Benedix, skladatel veseloher.) Co o nich soudí Písmo, jsme slyšeli. Synoda (provinční církevní sněm) v Elvíře r. 300 ustanovila trest vyloučení z církve bez možnosti návratu pro každého, kdo udá věřícího soudům pohan-ského státu, jenž tehdy církev pronásledoval. Šlo-li jen o malíčkovost, odsouzen „pouze“ k pětiletému veřejnému pokání, a pak teprv opět přijat do společenství věřících.

Tím přicházíme k odstavci, který bych raději pominul. Že jsme přišli o národní samostatnost, bylo bolestné, ale nebylo ještě nejhorší; že prováděna bezohledná germanisace, že sta a tisíce nevinných strádalo v žalářích a krvácelo na popravištích i v mučírnicích, že sta rodin přišlo o živitele, to bylo daleko bolestnější, ale ani to nebylo nejhorší. Nejbolestnější, při čem srdce krvácelo, bylo, že tolik nevinných žalařováno, mučeno a popraveno na české udání, že gestapu vydávání Češi od Čechů, ať z nenávisti a závisti, ať za jidášský peníz. Ruka spravedlnosti na některé po osvobození dolehla, ale při vzpomínce na to, co se dalo, krvácí srdce ještě dnes. Kdo má oči k vidění, otevři je a viz, jaké požehnání přinesla našemu národu nevěra. V první světové válce nebylo ani s'ínu této nízkosti a zloby — to proto, že tehdy nebyl náš národ více tak odcizen jako za 20 let po ni! Některým přešla tato nízkost v krev tak, že po osvobození udávali nanovo — nikoli vinníky, kteří zasloužili, nýbrž zase nevinné, zase křivě. Horlivý a vlastenecký duchovní správce v X. mi vypravoval, že od bezvěrců své farnosti byl stále udáván gestapu, obtěžován vyšetřováním a domovními prohlídkami, Dachau nebo Mauthausen se mu vznášely stále nad hlavou. Květen 1945, svobodni... Zhluboka si oddechl — a k svému nemalému a nemilému překvapení nemohl dosíci osvědčení státní spolehlivosti; zase udán, tentokrát z pravého

že židovským, protože Eva jinak mluvit nedovedla; někteří, že francouzsky, protože mluvil úlisně; někteří, že vlašsky, protože velmi chytře a potutelně; jiní, že česky, protože velmi ostře a k hříchu ji mocně namlouval; jiní, že španělsky, protože vášnivě, jiní, že řecky, protože nevěrně; jiní, že německy, protože lživě.“ — Kterým z těchto druhů jazyků vybíjela příroda tebe? Víím sice, že mnozí pokládají laskavost za slabost, zdvořilost za zbabělost, pravdomluvnost za prostinkou naivnost, tak jako poslušnost za bázeň; ty však upírej zrak k svému nebeskému vzoru a světcům; kap. 34!

opaku, a celý rok trvalo, než se mu podařilo prokázat nevinu. Nedivíme se, že Konstantin Veliký pohrozil r. 319 smrtí udavačům, kteří se chtěli bohatit statky udaných, že císař Makrinus uvalil stejný trest na křivé žalobce, že Starý Zákon i právo jiných národů stíhá tyto lidi trestem, který chtěli na křivé obviněného uvalit sami.

Nebylo bohudík všude tak zle, jak právě vyličeáno. Ve V., osadě nábožensky velmi zachovalé, mi vypravoval duchovní správce: „Sousedí se kolikrát pohádají, jsou i spory mezi nimi, ale jeden by druhého neudal za nic na světě. Při svatbě se sejde třeba půl vesnice, v hostinci nebo jinde v sále si pustí bez okolků radio a poslouchají cizí rozhlas, bez bázně, že je někdo prozradí...“ V letech ujařmení!

Nemyslím, že jest pounou frázi častý výrok: „Náš národ byl jen tehdy sláb, když sám sebe zradil.“ V kap. 23 byla řeč o dvou jihočeských hradech. Připojme k nim třetí, Hlubokou nad Vltavou, po Karlově Týně snad nejkrásnější český hrad, polohou jej předčící, „ztělesněná vidina z pohádky“, umístěná v nádherném přírodním rámci, architektonická atrakce, cíl nesčetných turistů. Stojíš dole na břehu Vltavy, hledíš vzhůru, a před tvým užaslým zrakem se z moře černých stromů zvedají věže a zdi tak čarovného pohledu, že se ti v prvním okamžiku zdá, jako bys stál před zakletým pohádkovým zámekem. Zvíkov vzbuzuje dojem tvrdosti, Orlík hrdošti, Hluboká okouzluje, aspoň já jsem měl ten dojem. Jenže v mé duši se při pohledu na tento čarovný zámek vynořily truchlivé obrazy z minulosti našich dějin. Věže tohoto hradu hleděly r. 1290 na smutnou tragedii, na popravu Závěše z Falkenš'aina, mocného člena rodu Vítkoviců. Byli tak mocní a rozpínaví, vládli v jižních Čechách tolika statkům, že téměř soupeřili s králi, takže sám král Přemysl Otakar II. jim byl v cestě, král, jehož říše sahala od pramenů Labe k Sávě nebo s malou nadsázkou od Baltu k Adrii, jehož rytířům žádný voj neodolal, podlehl bezvýznamnému hraběti Rudolfovi Habsburskému; musil mu alpské země odstoupit a Čechy i s Moravou od něho přijmout jako říšské léno, tedy uznat se jeho vasalem ... to vše vinou Vítkoviců, přičiněním Závěšovým. Ti svého krále i vlast v osudné chvíli zradili, ti zavinili jeho pád a spolu s ním všechno neštěstí, které pak naši vlast stihlo a které lze vyjádřit dvěma slovy: „Braniborci v Čechách... vláda Oty Braniborského...“ Ovdovělá královna Kunhuta pojala za čtyři léta zrádce svého královského choťe za manžela. Když brzo potom naváděl Václava II., aby uplatnil nároky na alpské země, které pomáhal jeho otcí uloupit, stal se svému dřívějšímu spojenci a ochránci nepohodným, a Rudolf navedl Václava, aby Vítkovicům všechny

hrady odňal. Jeden po druhém se vzdával, jen Hluboká, hájená Závišovým bratrem, nekapitulovala; tyliť jisti, že král jen naplano hrozí usmrcením svého neviastního otce...¹⁾

A ještě jeden odstavec, který bych raději pomínul. A n o n y m n i udání... Traján přikázal, aby se jich vůbec ne-dbalo; šlo o křesťany, obviněné pro víru v Krista. Ale čím to, že tento nešvar bují tolik v jistých „nábožných“ institucích? Psaní anonymních stížností představeným na kazatele, na ředitele družin, anebo psaní urážejících dopisů kazateli samému. Jako zmije... Uštkne neviděná, zákeřně... Ba ještě horší než zmije, protože tu aspoň po uštknutí shlédneš a můžeš se s ní „vypořádat“, ale anonym? Co jedovatosti někdy v každém řádku! Tolik zákeřnictví! Mně řekl jistý představený, že by musil polovinu podrízených z řádu propustit, kdyby měl anonymních listů dbát. Kdesi kazatel „se nelíbil“, dostal celou hrst dopisů, všechny podepsány, žádný se zpáteční adresou, všechny od neznámých, jménem jistého sdružení, jeden krajně urážlivý, plný nedůstojných nadávek — podepsaný dvěma Ing. a dvěma dámami. Obrátil se na známou čestnou členku onoho sdružení, a zvěděl: „Ty podpisy jsou všechny fingované! V mé přítomnosti se dámy umlouvaly! Jsou to...“ Tedy obyčejné anonymní dopisy, jejichž pisatelé a pisatelky si pokrytecky nasadili masku rytířskosti!

Jinochu, dívko, tato věc svou nízkostí křičí sama; doufám tudíž, že dostačí tobě nízkost takového jednání jen ukázat, by ses od něho s odporem odvrátil a nikdy podobné nečestnosti nepropadl. Ne všichni ptáci ve dne živnosti si hledí; ani všichni čtyřnožci! Právě dravci jdou na lup pod temnými perutěmi noci, především hyeny. Bud' rytířem, jak jsi už několikrát slyšel! Rytířem každým coulem a po každé stránce! Albán Stolz, mluvě o slovech Páně: „Blahoslavení ti, kteří sejí pokoj, neboť syny Božími slouti budou“, praví

---

¹⁾ Nikdy nebyl náš národ sláb, leč když sám sebe zradil, když později zradil víru svých otců, svatováclavské dědictví... Husité, Lipany, hospodářský a kulturní úpadek země... Protestantství, odnárodnění, poněmčení ohromných území na západě a severu Čech... Bílá Hora, kdy protestantští direktori („ninistři“), smýšlením i řečí více Němci než Češi, zosnovali bezhlavě vzpouru a válku, odírali dědice o odkazy, hromadili miliony a chtěli, aby válku vydržovala města. Uložili válečné dávky „podle vyššího šacuňku“ r. 1619, slibující, že ho pak spálí, aby „napotom příkladem nebyl“ (jejich nástupcům, kteří by chtěli krást jako oni). Nevynechány ani pradleny, čeledíni, tovaryši, věnečnice, potulní kramáři „housknechti“ z hospody... V Praze samotné takto vydřeli tři

asi toto: „Pisatel anonymních dopisů seje svár, a o něm platí: Běda těm, kteří podrývají pokoj, neboť syny d'áblůvými slouti budou.“ Jeho výrok platí samozřejmě o všech, kteří různými, klevetami, donášením a jakkoli jinak pokoj podrývají. „Tito lidé nejsou obyčejní hříšníci, jsou to skrz na skrz d'ábelští lidé, poněvadž provozují živnost d'áblu nejmilejší.“ Uvádí pak jistý případ a dodává: „Nechci uvádět další, aby se někdo takovým d'ábelským kouskům nenaučil. Kdyby neplatilo přísloví: Čiň d'áblu dobře, peklem se ti odmění, jistě by tyto lidi vyznamenal nad všechny ostatní. Hned za nimi v d'áblově seznamu jdou ti, kteří je podporují.“ Duch svatý je Duch pokoje, dává pokoj a miluje pokoj; ale ten pokoj nesmíš pojímat, jak někteří jej pojímají: „Ty mlč ke všemu, co ti udělám já, a bude svatý pokoj...“ S takovým pokojem by bylo i peklo srozuměno!

My ovšem máme povinnost, abychom sami nezavdávali vítaný podnět jak klevetníkům, tak donašečům. Nikdy z nás nesmí vyjít jiskřička, která by mohla být roznicena v plamen našeho špatného jména; marně se zlobíme na své pomlůvače, zavdáme-li látku k pomlůvám. (Sulpicius Severus.) Totéž platí o donášení. Nemluv nikdy o sousedovi zle, dávej si pozor na řeč, a donašeč i udavač bude „bez chleba“.¹⁾

miliony tolarů; kam se poděly? Když žádány účty, vinili direktori generály a tito direktory ze zlodějství. To bylo v protestantské Praze za protestantské vlády, a Bílá Hora byla truchlivým závěrem této české Panamy. Katolické Brno, obležené od Švédů r. 1645, jednalo jinak! Tam nevalili ministři sudy zlata do svých sklepů, tam měšťané obětovali cínové nádoby na výrobu střeliva, prádlo na zhotovení doutníků, kusy nábytku a jiného dříví na opevnění. Podobně se ubránila katolická Praha nepřemožitelným Švédům r. 1648. Srovnej s tím, co ses o Bílé Hoře ve škole učil, a poznáš, že jsou i dějepisné klevety, mající od „vědy“ ověření pravdy!

1) Tím není nikterak řečeno, že bys neměl proti utrhačům své nebo cizí dobré jméno hájit, a je-li pomluva veřejná, veřejně ji označit za lež nebo jinak vymáhat odčinění. Na to máš právo ty i tvůj bližní, to jest někdy i tvou povinností. Jako se smíš bránit útočníku na tvůj život nebo na tvůj majetek, tak i útočníku na tvé jméno, jen když užíváš dovolených prostředků. Donašečem jsi, vyslechněš-li s přátelskou tváří klevetu a pak ji donášíš pomlůvenému; ne však, řekneš-li pomlůvači, zvláště když utrhal veřejně: „Cos právě pověděl, oznámím, aby se mohl hájit.“ Taktéž není donášení, když přítele před klevetníkem varuješ: „Nesvěřuj se mu, nedůvěřuj mu, dej si před ním pozor...“

Vždyť i opovážlivé posuzování se snadno stává těžkým hříchem! Posuzovač jest neoprávněným soudcem, protože k tomu nemá nutné pravomoci; nevědomým soudcem, poněvadž nemá o tom potřebné znalosti; stranickým soudcem, jelikož činí soud bez spravedlnosti; opovážlivým soudcem, protože si osobuje právo soudit o nejtajnějších úmyslech srdce, což jest výhradní právo Vševědoucího. Podkládá bližnímu úmysly, kterých nemá, čímž jest podoben klevetníku; viní ho v srdci ze zločinů, jichž se nedopustil, čímž jest podoben křivému žalobci a křivopřísežníku; odsuzuje ho pro vinu nedokázanou, domnělou, fingoanou, čímž se v srdci stává soudcem ničemníkem; přistoupí-li k tomu ještě slovo, začne-li se o své křivé podezřívání sdílet s jinými a své opovážlivé posuzování prohlásit jako jistý fakt, stává se lživým křivým svědkem a pomluvačem. Nic tak neprozrazuje ducha člověka jako způsob, kterým si počíná vůči chybám jiných. (Aug.) Jenže u opovážlivého posuzovače, zvláště když svůj soud vysloví, nelze mluvit o hříchu bližního! Sám jsa mnohonásobně špinav špiní čistého! Láska chyb nevidí. (Petr Chrys.; ledaže by šlo o představeného, který má povinnost dozírat.) Chraň se dát myšlenkám volnost k tomu, abys zpytoval cizí nemoc. (Basil.) Přemnozí jsou vlastních činů vlídní soudcové, a cizích skutků převelmi přísní censorové. (Řeh. Naz.) Přemnoho zla v lidském pokolení pochází z nepravého podezření. (Aug.) Rozvrat domácího štěstí, dlouholetého přátelství, vzájemné důvěry, žárlivost, křivé obvinění, loupež dobrého jména... Chudobná švadlena vdova v Y. zemřela vysílením a hlady. Jak k tomu došlo? Náhodně přítomná panička ji viděla jít z krčmy s lahvičkou kořalky, rozkřikla po městečku, že se opíjí, připravila ji o všechny zákazníky... Byl to čistý líh, kterým léčila ránu svého dítěte! Jinde řádnou a čistou dívky vehnaly podezřívavé jazyky v zoufalství; podala snad několikrát chudobnému hochovi potají skývu chleba. „A tu to máme! Tedy s tím ona...! Není zhora nic lepší než ostatní!“ (Než vaše dcerušky!) Rozhodl ses pro ustavičnou čistotu? Věz, že budeš od zlých lidí podezříván. (Aug.) Jen tehdy není podezření hříšné, máš-li závažné důvody a zdržuješ-li se určitého úsudku a tím spíše projevu, dokud nemáš jistoty.

Už jest na věčnosti ten, na něhož při těchto rádcích vzpomínám. Nerad jsem se s ním stýkal — pro věc, o níž hovořím. Jednou byla řeč o způsobu úcty mariánské, zavedené bl. Grignonem z Montfortu, zvané otroctví lásky. Netajil jsem se tím, že mému vkusu neodpovídá. On se mnou souhlasil, ale jak svůj souhlas projevil! „Otrokáři, myslí, že oni samotní Pannu Marii uctívají...“ Co nízkosti v jediné větě! Jizli-

vost, nadávka, opovážlivé posuzování, neuctivost k církvi, která po té stránce ponechává volnost! I kdyby šlo o zřejmou chybu, neopováží se taktní člověk podobně mluvit, máje krom požadavku taktnosti na mysli slovo sv. Ambrože: „Nechť o pochybení bližního soudí, kdo nemá, co by sám na sobě odsoudil; nechť o něm soudí, kdo nedělá nic, co by bylo hodno trestu, aby odsuzuje jiného sám nad sebou oratel nevyřkl.“ Jen farizeové by na to odpověděli: „To jsme my! My nemáme, co bychom sobě vyřkl, proto jsme povolání soudit bližní...“ Láska nezná posuzování (Petr Chrys.)

Výheň každodenně rozpálená jest jazyk lidský. (Aug.) Sv. Petr Damánský praví, že by Písmo sv. nemluvilo tak často a tak osiře proti pochybenému užívání jazyka, kdyby tato nemoc nebyla tak častá a tak nebezpečná. „Šest věcí nenávidí Hospodin; ano sedm jich má v ošklivosti: pyšné oči, lživý jazyk, ruce krev nevinnou prolévající, srdce obmyšlející, pleť zlé, nohy, které spěchávají za zlým, svědka lživého, jenž křivě svědčí, a toho, kdo seje svár mezi bratry.“ (Př 6. 19) Dojde-li dříví uhasne oheň, a kde není klevetník, umlknou sváry. (26. 20) Ani v úkrytu ložnice nezlořeč bohatému, neboť i ptáci nebesí donesou tvůj hlas, a okřídlenec prozradí, co jsi řekl. (10. 20) Nevad' se s člověkem mluvkou a nepřikládej dříví na oheň jeho. (Sir. 8. 4) Slyšel-lis slovo proti bližnímu svému, nechať v tobě umře, a věř, že tě neroztrhne. (19. 10) Blahoslavený, jenž jazykem neklesl. (25. 11) Rána bičem působí modřinu, ale rána jazykem drtí kosti. Mnoho lidí padlo ostřím meče, ale ne tolik, kolik jich zahynulo svým jazykem.

Dvě kapioly nám vyličily slovy sv. Písma, sv. Otců, spisovatelů církevních i profánních požehnání i kletbu lidského jazyka, a ne jeden příklad doložil i potvrdil, co pověděla litera. Lidské slovo. . . Slova která věc na světě plodí tolik dobrého a tolik zlého zároveň. Slovo vycházející z hloubi srdce, a proto tak rozdílné, jak nevyzpytatelné jest srdce člověka. Slovo... věc, se kterou „pracujeme“ denně, musíme s ní pracovat, protože řeč činí člověka člověkem, řeči se liší od němé tváře. Pěkně řečeno: „Němá tvář...“ Již starý filosof prohlásil člověka na rozdíl od jiných bytostí tvorem společenským, a podstatou společenství jest řeč, sdílení myšlenek. Jaké tvé myšlení, taková tvá řeč. Jsou-li tvé myšlenky čisté, bude i každé tvé slovo jak průhledný křišťál; je-li tvé myšlení svaté, budou svatá i tvoje slova. Zpracuj tedy půdu, ze které se slovo rodí, záleží li ti na tom, aby tvé slovo bylo vždy pramenem požehnání. Zušlechti své srdce, učin čistým zdroj, a čistá bude každá vlnka z něho pramenící. Ze srdce šlechetného, ze srdce podobného přesvatému Srdci Ježíšovu,

budou vycházet jen slova lásky, tichosti a útěchy, a tvůj ja- yk bude pak podoben balzamovníku, vydávajícímu vonnou masť, která hojí rány, a ne stromu inkoustovému, jehož šťáva všecko nesmazatelně počerní.

55. Okrasa pekla a radost ďáblova.

(Dvě satanovy milé, zvrhlá dvojčata.)

Právě jsem listoval v církevních dějinách. Odložil jsem knihu — tentokráte ne s pocitem hrdosti jako jindy; pocit velmi tísnivý svíral srdce. Pročítal jsem totiž partii o misiích. Čína — mohla být dnes celá křesťanská, kdyby .. kdyby závist a žárlivost nových „dělníků a pomocníků na vinici Páně“ nebyla zničila misií a dílo obrácení, jež tak slibně a tak požehnaně misionáři T. J. začali! ¹⁾ P. Desmet T. J. působí s nevidanými úspěchy u Indiánů ve Skalnatém pohoří, zářlivý spolubratr vymůže jeho odvolání, málo si děláje z toho, že tolik Indiánů přišlo o milost svaté víry a že tolik jejich zemřelo bez křtu — těch, kteří po něm toužili! Redukce paraquayské, zničené „tolerantním“ osvícenstvím 18. století. Celé indiánské kmeny propadly dřívější divokosti a barbarství a rozptýlily se zase po lesích. Příčina? Závist, jež osočovala jesuity u španělského a portugalského dvora, spolčená s hrabivostí prohnatého ministra Pombala, toužícího po domnělých pokladech. Požehnané působení Bernarda Groota (14. stol.) zmařili současní žebraví mniši, jejichž závist a žárlivost ho sehnala s kazatelny a uzamkla mu ústa. Šlo jim o šíření království Kristova? Nebyl první, nebyl poslední. „Hlavní věc, že naše slunce svítí: bylo nehebně, že budeme zastíněni a nepovšimnuti jako blikající světélko —“ Všecko ke cti a slávě Boží — ale samozřejmě s jednou podmínkou, že při tom bude vysoko na svícnu svítit světlo naše! Napřed

---

¹⁾ Oni „noví misionáři“, nepřátelé jesuitů, tehdy prosadili v Římě svou a dosáhli, že jesuitská praxe, pojímající uctívání předků jako úkon nezávadný, byla odsouzena. Řád T. J. se podrobil, ale v posledních letech se mu dostalo zadostučinění; jak Pius XI. tak Pius XII. prohlásili ono uctívání za úkon občanský, čímž tvrzení žalobců, že jesuité trpí modloslužbu, bylo jako bezpředmětné zavrženo a kázeňské rozhodnutí Benedikta XIV. zrušeno. Nedozírné škody oněmi žárlivými misionáři způsobené tím ovšem nenapraveny.

sláva naše, a potom nemáme nic proti tomu, když také trochu čest a sláva Boží — pokud sláva naše to dovolí. (Viz Ve škole Kristově str. 8.)

Z á v i s t, v ý p l o d p e k l a — — Její otec d'ábel, a její matka? Někdy pýcha, jindy ctižádost nebo samolibost, poněkud nejohavnější forma nezřízené sebelásky, sobectví spráhnuté s naprostým nedostatkem bliženské lásky; tedy neláska, pravý opak lásky Srdce Ježíšova. Hled', abys zardousil matku, a nebude dcery. (Aug.) Kde předchází nadutost, jde hned v patách žárlivost, rodná sestra závisti. (Týž.) Z á v i s t i v ý nepřeje bližnímu dobro, které u něho postřehne, ať je sám má či nemá. Kain záviděl bratru Boží požehnání, které jemu Bůh pro jeho neřestný život odepřel, Josefovi záviděli bratři otcovu lásku, které se mu dostávalo v hojnější míře než jim, děcko má plnou pusku sladkostí a závidí bratříčkovi, podá-li mu matka nějakou dobrotu, student požívající léta stipendium závidí spolužáku, dosáhne-li konečně i on nějaké malé podpory. Ž á r l i v é h o hněte a dráždí, že bližní má dobro, jež on by chtěl mít s a m o j e d i n ý neb alespoň v míře daleko větší než jeho „soupeř.“ Žárlivost se upíná k dobrům nevelkým, která nemohou mít všichni najednou; jde obyčejně o oblibu, úspěchy, moc, a zvláště o pohlavní lásku. Nemůže vzniknout tam, kde jde o dobra skutečně velká a všem přístupná, na př. o zdraví nebo o poznání pravdy; nanejvýš o to, aby ve vědění nad jiné vynikl a nebyl „rivalem“ zastíněn.

Závistivý jest zžírán touhou, hodnou satana: „Kéž by bližní o své dobro přišel“; a při tom se neostýchá namáhat se ze všech sil, aby ho o ně připravil, byť i zločinem. Žárlivý je mučen přáním: „Já sám, a nikdo jiný —“ Já chci mít samojediný lásku té neb oné bytosti, já samojediný chci vynikat, být oblíben, zván k čestným úkolům, mně samojedinému se smí tleskat, pálit zápal... Dosáhne-li, po čem touží, je spokojen a ponechá bližnímu méně cenné poklady, jen když sám není předstížen. Zřejmo, že více zloby se tají v závisti; „mučí ho cizí štěstí“... závisti všecek zelený... Závidí vyšším, že jim není roven, sobě rovným, že spějí zdatně vzhůru nebo vpřed, nižším, aby ho nedostihli. (Bonav.) Žárlivost zase „vyniká“ tím, že jest malicherná a dětinská, velkých duchů nedůstojná. Přesto však může i ona mít následky zhoubné. „Pekelná furie, která mnohé domácí štěstí rozbila“ (Abr. a S. C.); uráží nedostatkem vzájemné důvěry a tím podezříváného žene, aby z jakéhosv vzdoru se dopustil skutku, z něhož jest nevinně podezříván a na který ani nepomyslí; zřejmo, že slavný vídeňský kazatel má na mysli žárlivost manželů.

A) Prvorozená dcera satanova.

Závist, d'ábelská neřest. (Aug.) Hřích padlých andělů záležel v tom, že záviděli člověku jeho štěstí — když zvěděli, že člověk jest povolán k tomu, aby měl spolu s nimi podíl na věčné blaženosti. Ze závisti svedl člověka ke hříchu a připravil ho o Boha i o ráj. Závist nás odehnala od stromu života (Řeh. Nys.), závisti d'ábla přišla na svět smrt. (Md 2. 24) Hřích satanův... Dábel padl, a záviděl člověku, jenž stál; strhl ho do pádu, ne aby potom sám mohl stát, ale aby nebyl sám, jenž padl. (Aug.) Zloděj krade, aby si k něčemu pomohl, podvodník přivede celé rodiny na mizinu, aby sám zbohatl, nečistý svede dívku, aby zakusil rozkoš, ale závistivý? Jaký zisk má tento „úd satanův“ (Isid.) ze svého hříchu? Jeho jediná radost jest krvácející srdce bližního — škodolibost, když se „soupeři“ jeho dílo zhatí, když o radost přijde, když utrpí nějakou škodu, ať ztrátu, ať pokoření nebo pomluvu nebo cokoli jiného. Zde zvláště patrný d'ábelský charakter této neřesti. Pekelná vlastnost, pást se na slzách bratra, jenž jako ty od Krista vykoupen a k nebeské blaženosti spolu s tebou povolán. Věř, že v každém závistníku přebývá d'ábel. (Afraates.)

Místo výkladů hrst vzpomínek. Děcko děcku rozláme hračku, kterou dostalo k svátku, a jest uspokojeno, když vidí bratříčka nad troskami své radosti hořce vzlykat. Spolužák nemůže utajit uspokojení, že vynikající druh měl konečně též „neštěstí.“ Oblíbené vychovatele v ústavě se stalo, že jedno ze svěřených dětí náhle těžce onemocnělo a neočekávaně rychle zemřelo; vina dávána jí, že včas nemoci nepředěšla, a jedna učitelka s uspokojením praví: „To jsem jí ze srdce přála...“ Jeden má nepokrytou radost, že sousedovi padly dva kusy dobytka, druhý jásá, že řečník téže strany měl při schůzi fiasko a místo potlesku klidil výsměch, třetí s uspokojením čte povedený článek, kterým jeho „rival“ napaden a učiněn ve veřejnosti nemožným... Viděl jsi někdy obličej, z něhož škodolibost zrovna sálala? Zkřivený d'ábelským potěšením, že by Leonardo da Vinci nemusil prochodit křížem krážem celý Milán, aby našel model k Jidášově nebo satanově hlavě. Jinochu, jenž se modlíš k božskému Učiteli lásky, aby učinil tvé srdce podle Srdce svého, dívko, která hledíváš plna zanícení na obraz Královny Májové, je třeba, abych k těmto obrázkům něco přičinil? Neprcháš od nich jako od morového bahniska nebo jako před tygrem na svaté Srdce Ježíšovo?

Závist — smrt bliženské lásky. Zlostný si zchladí záhu na tom, kdo mu „přijde do cesty“, pomstychtivý se

pomstí za učiněné bezprávi, ať skutečné nebo domnělé, uražená pýcha chce splatit urážku, ale závistivý? Přeje zlé a působí zlé tomu, jenž mu v ničem neublížil. Nic horšího nad závistníka. (Sir 14. 16) Nic není před touto neřestí jisto; vztahuje se na vše, co pod sluncem jest, na věci časné i duchovní. Jiné hříchy se příčí jen jedné ctnosti; opilství uráží střídmost, pýcha pokoru, lakota štědrost atd. Ale závist? Ta jest v rozporu se všemi ctnostmi! Hlavně ovšem s blíženskou láskou, ničic a hubic ji v samém kořenu. Tato nepravost ob-sypává soudné stolce procesy... jest horší než smilstvo a cizoložstvo (Chrys.), ze závisti a žárlivosti vzchází roztržka svazku pokoje Páně, zcizoložení (falšování) pravdy, trhání jednoty. (Cyprián.) Ani mrak nezatemňuje tolik oblohu ani mlha slunce nebo noc den, jako závist duši a mysl člověka. (Petr Chrys.)

Slyš slova zlatouštěho kazatele cařihradského. „Závist jest horší než dravá zvěř; ta se na nás vrhá jen z hladu nebo je-li drážděna, ale závistivec? Byť bys ho častým dobrodiním hleděl získat, bude pronásledovat i svého dobrodince. Nemnoho těch, kteří se radují s radujícími; spíš pláčí, když jiní se radují. Co chřadneš? Co zlého se ti přihodilo? Že bratru se dobře daří! Závistníci jsou ubožejší než posedlí; nebezpečnější než válka jest závist. Kdo vede válku, odkládá nepřátelství, když pomine příčina války, závistivý však nemůže být nikdy přítelem. I kdyby kdo zázraky konal, panenství zachoval, kajícnost nadmíru pěstoval, mučednictvím byl oslaven, ctností andělům se vyrovnal, je-li této neřesti oddán, nic neprospívá. Tak nevyléčitelná je tato nemoc, že stále hnisá, byť bys tisícerych léků užíval! (Chrys.; poslední slova jsou poněkud nadsazená — i závist lze přemoci!) Ti, kteří leží v nemocnicích, neradují se z nemoci druhého, nepohrdají jinými nemocnými (a nezávidí jim uzdravení!), nýbrž hledí, aby všichni spolu byli uzdraveni; tak jednejme i my, kteří stůněme žádostivostí a pokušením. (Efr.)

Všimni si na dvoře perliček; radost na ně hledět, jak se mají „rády“ a dlí stále pohromadě. Ale najde-li některá větší sousto... Ted' zmizet někam, kde by je sama v klidu pozřela! „Sobectví...“ A ostatní jedna přes druhou hledí vyrvat jí ze zobáku — „závist“! Opice se v kleci zneprátelejí na smrt pro jediný oříšek; dva paviáni jednou pro kus dřeva; soused ve vedlejší kleci se ho zmocnil... Co ti dva tropili! Prskali na sebe, šklebil se druh na druhu... To byla podívaná! Přivést k jich kleci závistivé děti... a též závistivé dospělé, aby viděli, jak závist sluší! (Sděluje Brehm.) Osinák (hlodavec) neví samou „láskou“, co se samičkou dělat, ale jde-li o kousek mlsku, je láska ta tam; nastane zuřivá rvačka,

ve které někdy samičku i zakousne. Pes, typické ztělesnění závisti. Závistí druhu kost a žebrákovi kus chleba; proto ti hlídá dům, aby jiný nedostal nic z toho, co jest „jeho“! ¹⁾)

Závist — nejpodlejší neřest. Málokde tolik nízkosti jako zde. „Tím, že se mi Abel líbil, tobě (Kainovi) neublížil! Zamítl jsem tvé dary vlastním soudem, ne na jeho přání! (Ignotus.) Je tvé srdce tak velice nešlechethné, že chci tvého bratra obšťastnit?“ Mezi nešlechethným a závistivým je ten rozdíl, že nešlechethný miluje zlo, závistivý nenávidí dobro. (Amb.) Právě-li přísloví: „Kdo sám cti nemá, nerad ji u jiných vidí“, lze říci, že závistník jest horší — nerad vidí u jiného cokoli, byť toho sám měl v hojnosti! Nikdy se tato podlost nejevila v tak hnusné podobě jako v letech našeho národního ujařmení. V jednom ročníku revue Širým světem vypravoval očitý svědek, jak jeho loď objevila a zachránila dva trosečníky, Čiňany, vyhladovělé a na smrt vysílené. Námořníci, kteří sami přec nebyli Kroesové (milionáři), snesli ubohým vše, co mohli jakž takž postrádat, svetry, prádlo, obuv, požívatinu... před zachráněnými ležela na palubě hezká hromádka, a přec se s nimi ani dorozumět nemohli. Tím spíše k sobě přilnou a sobě vzájemně pomáhají ti, které stihne pohroma společná, byť byli předtím i nepřáteli. Čím více se slušelo, aby se v době všeobecné pohromy seč síly stačí vzájemně proti společnému nepříteli podporovali ti, které sblížovalo pouto téže národnosti a kteří trpěli všichni spolu? Proč uváděli v neštěstí ty, kteří jim v ničem neublížili? Jedni za bídných třicet stříbrných, druhí ze závisti, třetí z nenávisti; první jest neřest Jidášova, druhá a třetí satanova. První jednali nízce, bezedně nízce; za jidášskou odměnu připravit rodinu o všecek majetek a děti o otce, z bezcitného egoismu, aby sami „vydělali.“ Ale druhí a třetí? Závistníci? Ti neměli ze zkázy bližního a jeho rodiny zhola žádný zisk! Jen potěšení, že učinili bližního nešťastným. To je na této neřesti tak podlé, hnusné a d'ábelské! (Viz kap. 54. a 40.)

Mám uvádět příklady? Neznáš jich sám dost? Mám ti vypravovat o tom, jak se v X. podařilo zachránit zásoby,

---

¹⁾ Upozorňujeme, abychom předešli nedorozumění, že zde i na jiných místech jde o pouhé ilustrace z přírody. O hříchu nebo neřesti nelze u zvířat mluvit, stejně jako o ctnosti a zásluze. Jde o pouhé vlastnosti, které se podobají lidským ctnostem nebo nectnostem, které možno nazvat dobrými nebo špatnými, ne však mravně dobrými neb špatnými. O mravnosti lze mluvit pouze u tvorů rozumných a svobodných.

kteřé pak chudým rozdávány nebo lacino prodávány, a tam kdosi, jenž nouze netrpěl a proto byl pomínut, ze závísti vše udal? Než by jich popřál chudým českým rodínám, raději je vrhl v nenasytný jícen nepřítel našeho národa, ač měl všeho dost! U B. v době stanného práva udal závístník mlynáře, jenž pomáhal chudině, jak jen mohl; obviněný popraven a rodíně mlýn vzat. Muž cizí národnosti se rodiny ujal, dosáhl revise procesu, odsouzený prohlášen za nevinného a mlýn rodíně vrácen — tatíčka dětem už vrátit nemohli! Do jisté klášterní zahrady uvedl vlastní farník zadními dveřmi komisi, aby viděla, co je na stromech ovoce neodevzdaného; většina musila být vydána, a tím chovanci připraveni o ovoce, které jindy dostávali denně až do jara; raději nepřátelům našeho národa než českým dětem českých rodičů, vychovávaným pro působení v českém lidu! Co bezedné podlosti v jediné výhrůžce, kterou bylo nejednou z českých úst slyšet: „Já tě udám gestapu!“

Dostačí tyto příklady aby ti zhnusily tuto d'ábelskou nepravost nadobro a navždy? Závístník nenávidí i nejšlechetnějšího, který se neprovinil ničím, leč že od Tvůrce dostal více darů; ubližuje i nejnevinnějšímu, jenž mu nikdy v ničém neublížil, jediná vina jest, že mu Pán Bůh žehná. Závístivý kluk zkazí sourozenci svátek a celé rodíně Štědrý večer, zkazí jedem své závísti domácím kdejakou radost a potěšení. Kaligulu, římského císaře, hnětlo, že nemá pěkné vlasy; potkal-li jinocha s pěknými kadeřemi, kázal ho okamžitě ostříhat. Případ spíše směšný než žalostný... závíst jest schopna bezedných nízkostí a svede člověka k nejtěžším zločinům. Závístivý nedá ani na své svíčke jinou rozsvítit.

Tak podlá je tato neřest, že závístivec, jenž není s to svou zlost potlačit a dá svým „citům“ volný průchod, se musí maskovat, jak jsme to u největších podlostí zjistili. Kolikrát jsem slyšel při vypravování: „Já už jsem si zalhal, já mu to neb ono ze srdce přál, já jsem mu vyláteřil“, ale nepamatuji se, že by mi byl kdo řekl: „Já mu to záviděl“, ledaže šlo o žert neb aspoň zpola o žert. Maskovat se musí tato prvorozená satanova dcera — jak? Obyčejně jako farizeové před lidem a Pilátem. Vladař vycítil okamžitě, že Pána vydali ze závísti a nenávísti, prohlédl jejich komedii, když tito zapřísáhlí nepřátelé římského Césara najednou dělali ze sebe loyální občany... Před lidem a ve schůzi velerady se tvářili, že je stravuje horlivost o zákon Boží, před zástupem světské moci, že jim jde o ochranu státu a jeho nejvyšší autority. Ale jako Pilát pokrytce okamžitě prohlédl, tak prohlédne pokrytce ihned i syn 20. století; viz o tom na str. 499. Mnozí lidé jsou sami do sebe zalhaní, zavírají oči před vlastními

pohnutkami svého jednání a zakrývají je nejsvětějšími ideály; jedovatá nebo jízlivá řeč je prozradí jako pach prozradí pěkně zabalený sýr. (W. Lauck.) „Nikdy neobelháváme sami sebe jako zde; co pochází z naší nezřízené sebelásky, ctižádnosti, závisti, pokládáme za horlivost pro zákon Boží, a urážení lásky jest nám horlením pro vyšší dobro.“ (Str. 382, 572.)

S uvedenými neveselými obrázky srovnej tyto výňatky z dvou listů. „Kdyby se dala radost nějak zachytit na fotografickou desku, poslala bych vám dnes roztomilý snímek... odlesk M-ny radosti z dárku, kterého se jí dostalo. Škoda, že jste to nemohl vidět v „originálu.“ Měl byste beze vší pochyby radost, jak jsme ji měli my. Drahá M. jen zářila... Po polednách přišla Ž. a L., obě přinášely tolik jasů v tvářích, tolik světla v očích. To jim exercicie na V. rozzářily duši. Protože se L. s M. ještě neznala a chtěla se s ní seznámit, odešla jsem dřív a Ž. mne doprovázela až na nádraží, hodinu cesty, třebaže by ráda sama u M. zůstala, ale chtěla umožnit L-ce, aby si s M. o samotě pohovořila. Jak je pěkně na světě, jsme-li obklopeni samými dušemi, kde každý se jen snaží působit druhému radost! Jak krásné to bude asi v nebi, v sídle věčné radosti a krásy!...“ Onen dárek, o který šlo, byl jedinečný, a přec se v družkách obdarované nehnul ani s'ím nepřejícnosti; naopak, radost z její radosti. Vzpomínám šéfa, jenž byv vyznamenán, obdaril dary a vyznamenáním polovinu svého personálu. „Když já dostal, ať dostanou také jiní.“ Jeho předchůdce nikdy nic takového neučinil, a bylo dobře, každý byl srozuměn; a teď? Místo radosti žehrání... totiž druhá polovina, která odešla s prázdnou! „Dary a vyznamenání jen přšely, a já nic...“ Vyjímám z druhého dopisu. „A. vyprávěla B-nce o tom, jakých úspěchů se M. dodělala a jaké uznání za to klidila. Rozumí se, že B. byla z toho plná radosti. Tuto scénu sledoval nenápadně jistý mně známý inteligent, a pak mi dal nepokrytě najevo své překvapení; nikdy prý neviděl, aby kdo měl tak nelícenou a upřímnou radost z cizího štěstí, a to tím spíše, že by v ní mohla vidět konkurenta; on ve svém prostředí je zvyklý na jiné zjevy. Snad by se tomu méně divil, kdyby prodělal na V. exercicie; kdo se dá proniknout duchem, jenž sálá z rozjímání o království Kristově, raduje se vždycky, kdykoli se co koná a vykoná pro Krista, ať od kohokoli, po příkladě sv. Pavla...“ Takové zjevy jsou možné jen tam, kde všechny oduševňuje láska Kristova, pravá, nefalšovaná Kristova láska, jejíž žár spálí v srdci všechn egoismus nezřízené sebelásky a ctižádnosti; pak nedivno, že z duše oplodněné touto nebeskou vlhokou klíčí nejkrásnější květy lásky bliženské, a kde ta kvete, nedaří se blínu a bodláčí závisti neb žárlivosti.

Závist — krom uražené pýchy nejzločinnější neřest. První vražda na světě spáchána ze závisti, Josefa prodala do Egypta závist, Saul pronásledoval dobrodince svého i své země ze závisti, nedbaje v nepřičetné zaslepenosti toho, že podřezává větev, na které sám stojí — zabije-li Davida, stane se přec sám se vším lidem obětí Filišťanů! Bud'si; ale aby mladičkový pastýř stád zastínil jej, pána a krále, to nesmí být! To nedopustí nikdy! A co mu záviděl? Že dívky mu zpívaly víc než jemu! Nevím, budou-li tyto řádky číst ti, kteří je potřebují, a budou-li, mám pramalou naději, že co pořídím. Aby se napravili, musili by rozbít svou bídnou sebelásku a z ní plynoucí pýchu i ctižádost, a k tomu mají pramálo chuti... jsou tyto neřesti s nimi srostlé jako v amazonském pralese liany s kmenem stromů a do duše zažrány jako rez do starého klíče. „Jako rez železo, tak zžírá závist duši.“ (Basil.) Kdo se dá závistí podmanit, tomu nemožno z ní se vybavit; kdo se jí dá zranit, toho nemožno hojit. (Petr Chrys.)

Co radosti a zisku způsobila peklu tato nepravost! Neštítí se žádného zločinu, jen když vede k cíli, k zničení štěstí bližního. *M a t k a z l o č i n ů*... Proto jedním z hlavních hříchů! Její dcery? Jízlivost, zlomyslnost, lež, lest, křivá žaloba, křivá přísaha, udavačství, pomluva, pokrytectví, lupičství, sáhne i na majetek bližního, nebojí se ani sáhnout i na jeho život a zabije „soupeře.“ Kambyzes zabil bratra, že dovedl lépe napínat luk, Rosina Padovani otráвила koncem minulého století v Pise dceru, protože ji svou krásou zastínila, sultán Soliman dal zardousit syna Mustafu, vítěze nad Peršany, když jej Cařihrad v triumfu vítal. („Jeden jest Allah na nebi a jeden Soliman na zemi...“) I válku někdy zavinila závist. Řím a Karthago! Proč musilo být vyvráceno stůj co stůj? Zkvétalo mocí i obchodem... konkurenční závist, téže sorty jako dvou sousedů hokynářů. Figulus figulum odit, kramář kramáře nenávidí. Jiné hříchy páchá člověk ze slabosti (tělesná vášeň... mnohý by jí byl rád prost!) nebo z nevědomosti, na př. hříchy proti víře, k nimž se dal svést špatnou četbou. Tito, třebaže nejsou bez viny, protože slabost mohou s Boží milostí přemoci a poněvadž jejich nevědomost jest zaviněná, mohou přece uvést „polehčující okolnosti.“ Ale závist? Ta pochází ze zlé vůle, ze zloby a zlomyslnosti, proto bez omluvy. Je ti na škodu, když soused ve štěstí a pokoji žije?

V eposu Klášter u třinácti lip uvádí F. Weber výra, zosobněného ducha tohoto světa a zároveň ducha temna, jak filosofuje: „Závisti, ty milá děvo, zlosti, dívčino ty sladká! Závisti, máš zbožné oči, zlosti, jak máš vlídný jazyk! Jen se

derte, bídní troupi, škubejte a cuchejte se! Peřím, které při tom lítá, vycpu já si svoje hnízdo..." Jenom d'ábel má z naší nepravosti užitek. Jinak než výr, mluví k pohanskému jinochovi šedivý převor v klášteře: „Vlky zřím, jak závistivě v stádě otvírají tlamy, chtivě zrakem pohlcují nejučtější kusy jiných. Svět tak pustý, prázdňý, jenom zločinů a mrtvol plný; když o vlčím věku kdysi věštka vaše hovořila, ó, to prorocká řeč byla... V divém záští rve druh druhá, rozsápou si břich i hrdlo, poslední až posledního zadává, a sám pak zdechne.“ Jinde týž básník: „Ani hladní draví vlci, kteří najdou chorou laňku a se o kořist rvou divě, nezasazují si při tom tak zející těžké rány..."

Závist, nejhloupější neřest. Dáváš se jí dobrovolně mučit, nemaje z té trýzně zhola nic, ani zisk ani potěšení, jak už naznačeno. Hnilobou v kostech jest závist. (Př 14. 30) Řecký filosof Bion potkává člověka s mrzutou tváří. „Nevím, zda se jemu přihodilo něco zlého či jinému něco dobrého.“ Tvůj bližní si někdy snad posměšně řekne: „Závistí nechať je rohatí berou, kdyžtě mi zhola nic neseberou.“ (Goethe.) Někdy se dokonce stává, že „nepřízeň, nechať se sebevic štíří, slávu nám nezkalí, spíše ji šíří.“ (Logau.) Je to sice závistivému zdravá, ale tebe málo důstojná lekce, tropit si posměch z jeho bezmocné závisti. Jako červotoč z dřeva se rodící samo dřevo jedině hlodá a ničí, tak závist porušuje především duši, která ji zplodila. (Chrys.) Jakýmisi neviděnými drápy tato neřest závistivce drásá a z cizího štěstí mu strojí muky. (Jeron.) Tolik má závistivec trýznitelů, kolik má nenáviděný oslavovatelů (chvalořečníků; Prosper). Tím více závidíš jinému vezdejší statky, čím méně jimi sám pohrdáš. (Řeh. Vel.)

Jako samolibý hledí zvětšovacím sklem na své přednosti, někdy dosti nepatrné, tak závistivý hledí zvětšovacím sklem na vše, co má bližní, byť to bylo kolikrát i nevalné. Sousedova kráva více mléka dává... Vincenc Ferrerský praví, že závistivého nemůže vzít Pán Bůh do nebe, jelikož by tam závistí uschl, vida tolik šťastných lidí, šťastnějších než on sám! Závistivý jest svým vlastním katem. Co červ ve dřevě, co rez na kovu, co mol v oděvu, to závist v srdci. Prchej před závistí! Mučíť daleko víc toho, koho posedne, než cizího! (Ambr.) Kdysi vyráběli pro kratochvíli tak zvanou hadí svíčku; když ji rozsvítili, zdálo se křivé vše, co bylo rovné. Místo co by hleděl na sebe a děkoval Pánu za to, co mu dal, hledí na jiné a závidí. Místo co by byl spokojen, že mu Pán dal zdraví a co jíst, užívá sám sebe. Někdo se dívá jen na cizí talíře. Vyhod' ze srdce závist, a budeš spokojenější! Zde pramen vší nespokojenosti! Sousedova slípka zdá se nám být

husou. Závistník pojídá nezralé jahody, boje se, že by je jiný snědl, kdyby snad uzrály. (Arabské přísloví.) Jak krásné jest slzy stírat a štěstí rozsévat! Ale této radosti závistivý nezakusí.

Maria, příčina naší radosti — — — Její návštěva u Alžběty! Jedna se raduje ze štěstí druhé, a nejsv. Panna plesá radostí nad štěstím naším, nad příchodem spásy, a jménem naším děkuje Nejvyššímu. „Achiáš roztrhl svůj plášť na dvanáct kusů, a dal deset Jeroboamovi (3 Kr 11. 30 n); teď někteří stáhnou plášť s cizího, neroztrhnou, aby mu deset dílů dali, nýbrž celý ponechají sobě... Pomohou mu s koně na osla nebo připraví o sedlo i o koně.“ (P. Veselý T. J.)

Charondas, zákonodárce v řecké Kataně, uvažoval, jak zachránit sirotky před násilnou smrtí se strany příbuzných, kteří by se rádi zmocnili jejich majetku, a jak jim zachovat i jmění. Přišel na důmyslný nápad. „Sirotci budou svěřeni péči příbuzných matčinych, jmění příbuzným otcovým.“ Věděl, že tito budou majetek svědomitě spravovat, protože v případě úmrtí maličkých připadne jim. Druzí však budou dbát, aby sirotci ve zdraví dospěli, aby statky nedostali příbuzní otcovi. „Když my nic, ať oni také nic.“ Před lety exercitátor vypravoval: „Jednou starší studované dámy se horšily zle, že nedostaly obrázek jako mladší; u dětí se mi to ještě nestalo.“ Jinde mládež s velkými oběťmi si zajistila exerciční dům, z exercicií nebylo nic — ne přičiněním gesta-pa! Dospělí „věřící“ byli rozladěni, proč prý „mladí“, když oni letos nic. Právě čtu v došlé poště: „U nás začal u dětí slibně působit X. Y., ale vzalo to za své.“ Dílo nezmařil bezvěrecký učitel! Rci sám, pro koho pracuje závistivý a žárlivý věřící, pro Krista či pro Antikrista? Uvedené příklady nepravosti ze zloby, spíše z nedostatku sebezpytování; přesto nahlížíš, že i takové „drobnosti“ mohou značně poškodit zájmy Kristovy nebo i znemožnit dobro smrtelných duší.

Rodiče mnohdy tuto nepravost v dětech spíše podporují než potlačují. Dám dítěti obrázek, a maminka honem žebrou: „On má doma bratříčka, dejte mu i pro něho jeden, aby mu nebylo líto...“ Aby mu nezáviděl! Rodiče ovšem mají děti podělovat pokud možná rovně, ale dostane-li které od cizího nějakou maličkost, ať se učí ostatní nezávidět a nevymáhat: „Já také —“

(B Druhé dvojče — mladší a dětinštější.

Ž á r l i v o s t, mladší sestra závisti, dcera egoismu, d'áblem kopulovaného s nečistou láskou nebo se ctižádostí. Není tak plná jedu jako její starší sestra, nicméně nepřemáhaná může

i ona svést k nízkostem, ba i k zločinům, v nejlepším případě k jedovatým projevům. Jejím předmětem bývají dobra duchovní, nikoli statky čistě hmotné, jako jest bohatství, ale jenom taková dobra, která nás činí výhradními pány situace, na př. výlučná láska milenky nebo manžela, anebo taková, která krmí ctižádost: obliba, chvála, sláva, potlesk a jim podobné. Dobra čistě vnitřní, jako jest nadání, vědění, ctnost, nepodněcují žárlivost, ledaže by byla cestou k dosažení některého z uvedených (k oblibě, slávě...), jak řečeno na str. 544. Totéž platí i o dobrech zevnějších, pokud zde přicházejí v úvahu. Sličnost... Macecha byla žárliva na sličnou Sněhulku, jen dokud a protože na sebe upoutala pozornost a získávala lásku všech; ne, když spala daleko za horami a doly, nikým neviděna a neobdivována. Řevnivost dvou žáčků, kteří ve škole zápasí o primát, jest první stín této nectnosti, s kterou se shledáváme zvláště v komunitách. Žárlivosti jde totiž o p r v e n s t v í, takže při ní lze mluvit o „soupeři“, byť ho vůbec ani nenapadlo s tebou soupeřit. Strach, aby cizí slunce tvou lucerničku nezastínilo!

Z toho vycítíš, proč velký duch jest žárlivosti prost. Kdo jest si vědom, že mu koruna na hlavě pevně drží, nemusí se bát, že mu spadne, dotkne-li se jí někdo méně šetrně nebo učiní-li sám někomu malou úklonu. Slunko se neobává, že svičička je zastíní, genius se nestrachuje, že bude leckým předstížen. Jen tuctoví lidé, ať už s nějakým školením či bez něho... Vezme-li si do hlavy, že vedoucím musí a smí být jedině on, začne brzo stonat touto dětskou nemocí, prostě z toho důvodu, že takových jako on jest bez počtu, tedy nebezpečí „konkurence“ velmi nasnadě, kdežto královských geniů jest pořídka, a že se k takovým on počítat nemůže, jest si stejně dobře vědom jako jiní.¹⁾

Mínil-li Euripides, že žárlivost jest vštípena všem ženám, nutno ho opravit: „I mužům!“ Třebaže ne všem, jakož ani všem ženám! Metafrastes vypravuje o životě svatého poustevníka Johanitia, že se k němu hrnuli odevšad lidé pro radu. To hnětlo jeho souseda Epifania; také on „pohrdl“ světem, aby jedině „Bohu sloužil a o své spáse pracoval.“ Ale k němu docházelo jen málo lidí. Ze žárlivosti zapálil Johanitiovu cellu, uprostřed lesů a hájů na osamělém pahorku, doufaje, že jeho „soupeř“ uhoří... Požár zničil les, háje i překrásné zahrady v celém okolí. Johanitius se táže Epifania: „Proč jsi mi nepřitelem? V čem jsem ti kdy ublížil?“ Ale závistivý „sluha Boží“ se na něho vrhl s nožem.

1) „Eifersucht, eine Leidenschaft, die mit Eifer sucht, was Leiden schafft.“

Věřící sotva vědí, že bezprostřední podnět k vystoupení Lutherově zavládla žárlivost.¹⁾ Luther, augustinián, byl žárliv, že hlásání odpustků bylo svěřeno Tetzeloovi, dominikánovi, a proto vystoupil — ne proti Tetzeloovi, nýbrž proti odpustkům, aby svou závist a žárlivost maskoval! Po letech doznal, že tehdy vůbec odpustkům nerozuměl. (Nerozuměl a nerozuměl jim za celý život!) Jeho představení ho nechali jednat — nebyli sami žárlivosti prosti! Jako žebravé, žárlily na sebe i rytířské řády, templáři na johanity, k malému prospěchů zájmů Kristových! „Doposud svítilo moje sluníčko samo, rozlévalo jas na všechny strany a zastínilo kdekterou hvězdičku; kde se vzal tu se vzal vynoří se někdo neznámý, obyčejně mladší, a začne svítit on, stoupá na nebi výš a výš, a mé slunce pomalu zapadá mizí pod obzorem, bledne v cizím jasu. Radš bych se neviděl...“ Nějakou dobu to v sobě tají, ale jen tají, místo co by neřest přemáhal a doopravdy se snažil ze srdce vyhodit všecku hořkost závisti a žárlivosti. Tají, ale jako každého vepře čeká svatomartinský den, kdy špice nože v srdci mu vyloudí z hrdla hrozný kvik, tak přijde i „ctnostnému“ závistivému jeho chvíle, a on prozradí, co v srdci vře. Jako na plotně, v hrnci pod pokličkou... Napřed je tam ticho, pomalu však začne cosi bručet, bručí víc a víc, páry zpod pokličky unikají, a nakonec házejí pokličkou, div ji neshodí, a každý vidí, co v hrnci je. Tak i závist a žárlivost. Zprvu poznámky a „jemné“ špičky u stolu, před domácím, před cizím, v soukromí, veřejně, do očí, po straně; pak před žačkami „soupeřky“ poznámky špičaté, jedovaté, zlomyslné, poví na ni, co nejhoršího o ní ví, jen aby ji připravila o oblibu a kdekterou ji odloudila. Bratří Josefovi nemohli k němu ani slova laskavého promluvit, protože dostal od otce pestrou suknicí a že se mu zdály pěkné sny! Svými drápy sáhne tato neřest i po věcech svatých, jak vidno na Lutherovi i na jiných původcích rozkolu.

---

1) Málokterý věřící ví, co bylo hlavní příčinou Lutherova vystoupení a jeho odtržení od církve. Papež mu nedovolil se oženit, když ho za rok po vysvěcení o to žádal. Viz zevrubnou monografii Busenbacher, Lutherova galantní dobrodružství. Okolnost, že nacisté v našich městech nejednu ulici, nazvanou po některém českém vlastenci, přejmenovali na ulici Lutherovu, dostačí, aby otevřela oči našim lidem; muž, kterému prý šlo o reformu upadlé církve a o čisté křesťanství, jest nepřátelům našeho národa i kříže Kristova národním hrdinou a duchovním vůdcem jako husitům Hus a Žižka! Přesto s ním naši čeští profesori sympatisují a pálí mu před naší českou mládeží zápal!

Zde bych musil opakovat leccos z toho, co jsem již v jiných kapitolách pověděl, o falešných bratrích apoštola Pavla (2 Kor 11. 26), žárlivých na jeho úspěchy (Fil 1) a těšících se z toho, že žalář mu znemožnil kázat, o lidech, kteří hledají sebe a nikoli Krista (Fil 2. 21) ... Vrhněme nyní pohled na naše katolické spolky, nevyjímaje charitativní. Nemíním zevšeobecňovat, vím, jak mnoho dobrého se v nich vykonalo a koná, ale taktéž vím, jak mnoho dobrého bylo v nich už zmařeno, a to jedině tím, že se v nich zahrnula žárlivost. „Pročpak ta nová slečna zase odešla? Nelíbilo se jí snad u nás? Co dobrého mohla vykonat!“ Ano, ale měla jednu chybu, zastínila totiž paní předsedkyni, dovedla a dosáhla víc než ona, a to přec nejde! ... Proto nasadila dáma všecky páky, aby ji vyhodila ze sedla a dostala ze spolku. Nebýt toho, ráda by ji strpěla, „Mám chytré lidi rád, ale nestrpím, aby byl kdo chytřejší než já.“ Nemnozí snesou převahu jiných, prominou jim jakýkoli přečin i zločin, ne však to, že je v něčem předčí. Snad mi nenamítneš, že v jiných spolicích to není o nic lepší? Řekl Kristus Pán: „Přeji si, aby vás, moje učedníky, nerozeznali od jiných“, či řekl: „Přeji si, aby vás co moje učedníky poznali po vzájemné lásce“ ...? Byla by pro nás špatná omluva a malá čest, kdyby se mohla a musilo říci, že co do lásky nejsme lepší než jiní! Jiní ať si dělají, co chtějí, naše spolky pronikej láska — čistá, bez řevnivosti a žárlivosti, a bez hádek a sporů!

„Dvě ženy, které činí tytéž nároky, buď si co do krásy nebo se do cokoliv jiného, nikdy se nehodí do téže společnosti; přidruží-li se k ní třetí, pak sám d'as tropí své rejdy.“ Jenom ženy? ...

V Lyoně zahynul r. 1922 papoušek 127 letý — zlostí, když viděl děvčátko hrát si s mladým kanárkem! Mluvím v exerciciích o žárlivosti, varuji starší, aby mladší, schopné a plné horlivosti, zakoušející první radosti z úspěchů, nepřipravovali takto o chuť k práci a nebrzdili jejich mladické nadšení a nadání. „Ale důstojný pane, ona by taková mladá zpyšněla ...“ Víme, víme, jediná sužba „ásky“, kterou někteří velmi ochotně bližnímu prokazují, je ta, že lámou jeho pýchu. Zapomínají za prvé, že zřízená láska začíná u sebe, za druhé, že by prospěli bližnímu více příkladem pokory, a za třetí, nebylo by lépe místo v pokoře ho „cvičit“ v jiné ctnosti, na př. ve vděčnosti — tím, že mu prokazuješ dobré? Nepochopitelné, s jakou ochotou a horlivostí „cvičí“ bližního v pokoře právě ti, kteří jí sami mají velmi poskrovnu, a že v sebezáporu ho „cvičí“ ti, kteří ho sami nemají ani špetky. „Prostonárodně“ se tomu říká sekýrování. Dobří lidé! Mají takovou starost o dokonalost bližních, že zapomínají sebe; jinde však nevidět,

že by na sebe zapomínali! Poznal jsem lidi vzácných ctností, pokorné, sebezáporem zocelované, a ti všichni měli tu společnou vlastnost, že v uvedených ctnostech „necvičili“ jiné, nýbrž sebe! Prosti žárlivosti, oduševnění láskou!

Někdy r. 1934 jsem mluvil s autorem Kněžských problémů, Dr. Novákem. Zavadil jsem o věc, o které jednáme. Odvětil mi: „Žárlivost, dědičný hřích v komunitách, dědí se s generace na generaci.“ Ohavná neřest, které odpovídá Pán: „Zdaž oko tvé nešlechtné jest, že já dobrý jsem (Mt 20. 15), že svobodně své dary rozdílím? Nadání, požehnání apoštolským pracím, povahu, kterou si každého získá? Zdaž nesmím svými dary podělit, koho a jak chci? Zdaž nemohu i tomuto nejmenšímu dát jako i tobě (ib 14) nebo i více než tobě? Zdaž mi není volno i jeho užít za nástroj ke konání dobrého? Žárlivost uráží Tvůrce, a jak! „Ty smíš jenom mně dát schopnost k apoštolování, jenom mně smíš žehnat, nesmíš užít jiného k obrácení zbloudilých, k poučení nevědomých, v „mém“ revíru nesmí jiný pytláčit (máš ho spachtovaný?), na „mou“ udici nesmí jiný lovit (je ta udice „tvá?“), a koho já nelapím nebo kdo se nedá polapit do mých sítí, toho ať sebere pro sebe ďábel. Leda nějakou mřenku dovolím lapit i jinému...“ Sv. Efrém praví: „Nebud' sekerou v ruce satana!“ V X. byla dvě sdružení, jedno šířící úctu k Jezulátku, druhé úctu k nejsv. Panně, členky v obou tytéž. První mělo dovednější a oblíbenější předsedkyni a proto i více zkvétalo, druhá proto žárlila a skoro zuřila, když u některé spatřila obrázek Jezulátka, a šla tak daleko, že vytýkala: „Vždyť vy takto zkracujete Pannu Marii“ Tehdy jsem po prvé viděl i v praxi, že bludaře netvoří studium, že pýcha, žárlivost a závist, tento trojí výplod nezřízené sebelásky a pekla, jest hnijící půdě, kde se ujme a bují plesnivina bludů. Volky nevolky jsem musil vysvětlit, že sv. Panna nás k svému božskému Synu vede, že úcta mariánská nám má být cestou na Srdce Ježíšovo a že v nebi není konkurence jako mezi nedokonalými syny tohoto vyhnanství.

Na poli v ě d y . . . Hrozná jest žárlivost milence, strašnější žárlivost učence. (Börne.) V manželství může bezdůvodné podezřívání toho druhu rozvrátit všecek pokoj a štěstí — není to nerozumná marnotrástnost, zahodit pro nic za nic tak vzácný a drahocenný poklad?¹⁾ Ve vědě, v politice a jinde

¹) Bezdůvodné podezření otravuje přátelství; kam se podezření vplíží, odtud pokoj jistě mizí. Často podezřívá z nekalých úmyslů a činů ten, o kom platí: „Kdo v té peci bývá, jiného tam hledá.“ (St. . . .) Zloděj se vyhýbá vlastnímu stínu jako katu. (Shak.)

rozdvojí zbytečně dosavadní přátele. Práví umělci (a vědci!) dovedou vždy uznat velikost jiných umělců (a vědců; Smil.), zatím co diletant je s odsuzující kritikou brzo hotov; vycítí soupeře, jehož nedostihne a nepřekoná! Haydn se obdivoval jak starším tak i mladším komponistům, mluvil s láskou i úctou o Mozartovi a Beethovenovi. Mozart jednal nejinak; o mladém Beethovenovi pravil: „Bud'te jisti, že tento jinoch dosáhne světového jména.“ Kdo se raduje z dobra bližního, užívá ho bez hříchu a bez práce a s větší zásluhou. (Frant. Ass.) To jsou orli. O kavkách řekl Goethe: „Nechceš-li, aby ti kolem hlavy bez ustání krákaly, nesmíš být špicí na věži.“ Zemrou závistníci, neumře závist. (Molière.) Slavný italský profesor práv Contardo Ferrini, sám spisovatelsky činný, nikdy se nermoutil pro úspěchy spisovatelů-kolegů... nepokládal je nikdy za spisovatele-soupeře! O blahorečení tohoto veskrze „moderního světce laika“ se jedná.

Stál jsem jednou nad otevřeným hrobem. Dva mluví o zesnulém, jeden maně vzpomene jisté jeho komické nedokonalosti, druhý odpovídá: „Pravda, ale to vše vyvážil bohatě vlastností, které je na světě pořádku. Měl vždy upřímné potěšení ze zdaru mladých podřízených, nikdy se v něm nehnula žárlivost, nikdy jsem ho neslyšel, že by byl pochvalné úsudky jiných uváděl, na pravou míru; nezáviděl, když ho kdo věděním předčil. Tato vlastnost mi ho činila milejším (a jistě i Bohu!) než učenost a podobné přednosti žárlivce, který cizí práci brzdí.“ V životopisech světců se někdy lze dočíst, že poslední chvíli jim nemálo zjasnila myšlenka, že se po celý život chránili té neb oné neřesti. Prál bych ti ze srdce, aby sis ty v poslední hodině mohl říci: „Nikdy jsem nikoho ze žárlivosti nesnižoval, nikdy ze závisti nebo žárlivosti nezmařil dílo pro dobro duší, nikdy jsem nikomu vědomě neublížil.“ Nepochybuji ani trochu, že tato trojí myšlenka by zjasnila těžkou chvíli odchodu i tobě!

Závist, obyčejně první nectnost, která se u dítěte objeví. Závidět a být předmětem závisti jest většina lidského konání na zemi. (Logau.) Jako by byla člověku vrozena nebo jako by nám ji byl d'ábel sám v ráji vočkoval. „Nechceš-li, aby ti kdo záviděl, požívej svého štěstí sám!“ (Nikomus nesděluj...) Jde-li komu doopravdy o to, aby se této neřesti zprostil, musí především naplnit své srdce l á s k o u. Diagnosu tohoto duševního moru a úbytky jsem podal; nahlédneš sám, že taková nemoc se nedá vyléčit nějakou pilulkou nebo práškem, nepomůže ani operace. Pýchu udusí všeobecné opovržení, nečistá vášeň dá pokoj, když tělo se zmítá v bolestech, nestřídmost sama sebe vytrestá a zahubí, ale závist? Jejím semeništem jest zkažená krev — zkažená sobectvím a ne-

láskou. Tedy transfuse — novou krev vlít do žil! Jinými slovy: „Jiný duch tě musí oživovat — duch lásky Kristovy!“ Kořen závisti jest egoismus; vytrhej kořeny, a zhyne kmen, uschnou větve, nebude jedovatých plodů. Matka závisti jest neláska. Zde platí „sursum corda“, vzhůru srdce, tam, kde není závisti. Kde pravá láska k Bohu a k nadpřirozeným nepomíjejícím statkům, plynoucí z živé víry, tam smýšlí duše jako sv. Alfons Lig: „Dobra tohoto světa dej těm, kteří po nich baží, mně dostačí tvá láska.“ Kdo si váží a podle zásluhy cení ona vyšší dobra, kdo hlavně v nich má zalíbení, nehledá štěstí v dobrech pozemských a nehněte ho, když vidí, že se jich na několik let dostalo jiným. Vroucí úcta k Božskému Srdci Páně a k Matce milosrdenství obnoví zcela ducha pozemského člověka, naučí nás pravé, obětavé, nezištné lásce. Závidí matka dítěti? Či spíše se těší z jeho úspěchů? Proč? Protože je miluje, a láska činí blaho dítěte blahem jejím. Čistý úmysl pomůže ti vymýt ze srdce i sesterskou nectnost, jež tolik dobrého zamezuje, zvláště je-li jí ovládáno srdce těch, kteří mají nějakou moc.

Kde a jak onu „transfusi“ provést? Jde-li o lidi bez víry, sotva je co vyléčí; ty nezbyvá leč ponechat jejich nešlechternosti, dokud Boha zase nenaleznou nebo až stáří spolu s jinými nepravostmi vyprchá více nebo méně i tato. Což lidé, kteří o sobě tvrdí, že jsou věřící? Ten si musí napřed vštípit hluboko do srdce vědomí, že v duchovním životě jest sotva začátečníkem a snad ani ne začátečníkem. Musil by vykonat ignaciánské exercicie, ale doopravdy, ne ledabyle; cestu očistnou, nikoli osvětňnou neb dokonce spojení, která předpokládá už jakousi ctnost. Kdyby se dal proniknout pravdou, již exercicie začínají, totiž že člověk je stvořen, aby oslavil Boha a jemu ze všech sil sloužil, že má vše konat pro Boha, nikoli pro své já, a kdyby pak v rozjímání o království Kristově přišel k živému poznání, že našemu nebeskému Králi má patřit vše, co konáme, že jest nízké a hříšné, snižujeme-li Krista Pána na pouhý prostředek a nástroj vlastní ctížádosti, jinými slovy, že jest hřích, když zdánlivě apoštolská práce pro Krista jest nám pouhou záminkou, abychom dosáhli slávy ať jako veřejní činovníci, vincenciáni, sodálové, apoštolé tisku nebo jakkoli jinak: pak by byla naděje, že z neřesti vybědne. Obere-li si za směrnicí ignaciánské heslo: „Všecko k větší cti a slávě Boží“ nebo benediktinské: „Aby ve všem byl oslavován Bůh“ skrze Ježíše Krista a v Ježíši Kristu, pak bude vítat každého, kdo bude schopen a ochoten spou s ním vzdělávat vinici Kristovu, jako majetník závodu je tomu rád, daří-li se jeho společníku práce. Hledáš chválu? Pak ti platí slovo Páně: „Obdržel odměnu svou...“

Pro lidskou chválu jsi pracoval, té jsi došel, na věčnosti nemáš co čekat. Láska k bližnímu, láska ke Kristu, toť dvojí účinný lék — ačli jest pravá a ne líčená. Když v exerciciích pokročíš tak daleko, že můžeš s prospěchem vykonat i rozjímání o lásce Spasitelově a lásce Boží, zakusíš na sobě divy. Očkovaním se chráníme proti neštovicím; podobně láska Boží... nezůstane-li na papíře, přejde-li skutečně v krev, bude nás vždy chránit dvojí neřesti, o které jednáme, této nejrozšířenější epidemie duchovního života.

56. Ledové hory.

Co jsme se již kolikrát natěšili: „Přijde jaro, přijde...“ A zatím pořád zima, stále mráz. Měsíc Královny májové už je tu, a příroda skoro ještě v zimním spánku. Květy, které se snad již ukázaly a věstily slibnou úrodu, pomrzly do jednoho, ve světnicích se musí topit dál, ani milým ptáčkům se jaksi nechce do zpěvu. Je tu již červen, slunko tak vysoko na obloze a tak dlouho nám svítí, a přec jeho paprsky nejsou letos s to, aby vykouzly na lukách a v zahradách život jako jindy. Čím to je? Stařenka ve světničce toužící po letním teple nemá tušení, kde by měla vinníka hledat. Ohromná ledová hora byla zanesena proudem z polárního moře k rovníku, a slunko musí veškerou energii upnout na ni. Než roztaje, uplyne mnoho týdnů; tím se ochlazuje vzduch, větry přinášejí chladnou vzduchovou vlnu nad pevninu, do vnitrozemí, a brzdí příchod léta. Taková hora mívá hodně přes kilometr v průměru, její výška nad hladinou obnáší až 100 m, sahá tedy pod hladinou do hloubky 900 m, a obsahuje miliony a miliony krychlových metrů ledu. Než roztaje!...

Slunko víří, Kristovy ozařuje už celá staletí lidstvo, církev jest bez ustání zaplavována oceánem jeho světla, a přec nám někdy bývá jako v chladném mrazivém máji; květy pomrzlé, ovoce žádné (život z víry a skutky podle víry!), lásky málo, tak málo, že skoro mrzneme nedostatkem jejího tepla. Což už světlo Kristovo všecku svou sílu vyčerpalo? Je skutečně pravda, že dohasíná a umírá? Nikoli, ale ledová hora... svatosti a ctnosti, ten pohlcuje všecku moc pravdy Kristovy.

A) Příklad dobrý a špatný.

Pohoršení, o kterém pravil Pán, že bude ve světě vždycky; nemožno je vyplnit jako koukol z pšeničného pole. Pohoršení, jehož působnost je tím rozvětvenější a zkáza jím

způsobená tím nedozírnější, čím výše stojí ten, kdo pohoršení dává. Co zavinil nemravný život francouzského dvora za Ludvíka XIV. a XV.! Znemravňelost celého národa, všeobecná nevěra a konečně hrůzy revoluce byly smutnou dohrou toho, co se dalo v komnatách versailleského zámku. Apoštol Kristův získává Pánu duše; kdo dává pohoršení, jest náhončí satanův, pomocník pekla, vhání duše do tenat Luciferových, ne do sítí nebeského rybáře. (Chrys.) Neliší se od d'ábla, kdo pohoršení dává a jakýmkoli způsobem bližního s pravé cesty svací (Cyr. Alex.), kdo nějaké osidlo nachystá tomu, jenž správnou cestou se ubírá. (Orig.) Podlé jest vzít někomu plášť, podlejší vzít mu ženu nebo život, nejspodlejší vzít mu nebe a věčný život. (Do slova: „Zničit na věky duši svého bratra“; Tom. Vill.) Ďábel, vrah od počátku, provozuje své řemeslo bez ustání; vraždí duše, vykoupené předrahou krví Kristovou, a jako Pán hledá apoštolu, tak i on hledá pomocníky. Každý jest mu vítán, byť jen jednu duši pomohl ulovit. Ovšem, čiň d'áblu dobře, a peklem se ti odmění.

V 18. stol. vydali protestanté dílo nazvané *Nubes testium*, Mrak svědků. O jaké svědky šlo? O takové, jejichž svědectví o naprosté zkaženosti církve bylo vodou na jejich luterský protikatolický mlýn. V tomto „Mraku“ uveden též italský humanista Jan Boccaccio, muž, jehož jméno zná každý student. Jak nevědět o autoru proslulého *Decamerone*, sbírky 100 frivolních nečistých novel! Vždyť mu zajistily slávu, že jest tvůrce tohoto druhu literatury! Celou Evropou letěla jeho kniha jak oheň strniskem, hltána tehdejší humanistickou zkaženou italskou společností, která v ní viděla své neřesti omluveny a ospravedlněny. *Decamerone* bylo i věrným zrcadlem života autorova. Kartusián Jakub Ciani ho konečně přivedl na pravou cestu, Boccaccio chtěl vstoupit do jeho kláštera, spálil všechny frivolnosti, které měl v rukou, vedl v ústraní vážný a vzorný život, ani jediný méně slušný řádek nevyšel od té doby z jeho péra. Co by byl za to dal, kdyby byl mohl dostat zpět, co do světa rozhodil a co bylo tak horlivě čteno! Lká v dopisech nad zkázou, kterou zavinil, ale tím daného pohoršení nenapravit. Oč šťastnější než on byl španělský romanopisec Cervantes! I jeho vlast byla zaplavena překlady neslušných novel z *Decamerone*; napsal tudíž *Novelas ejemplares* (Vzorné novely) a pravil v předmluvě: „Kdybych věděl, že čtení těchto novel by mohlo v někom vzbudit nečisté přání, raději bych si dal utnout ruku, kterou jsem je psal, než bych je na světlo vydal.“

Pohoršení jako oheň, který zachvátí les, jako plevel, kterým zaroste pole a jehož nemožno vyhubit. Cizí hříchy... Nemile překvapen, někdy i užaslý a zděšen jest otec nebo

strýc, když člověk docela neznámý mu podává horentní účet. „Tvůj syn nebo synovec... na tvé jméno...“ Zděsil se beze vší pochyby na věčnosti světáci papežové a preláti 14. a 15. stol., když spatřili své „pohledávky“, když viděli, že jsou voláni k odpovědnosti za hroznou katastrofu, která stihla církev na počátku 16. stol., za reformaci, ke které došlo, když už dávno v hrobě hnili a kterou zavinili svými hříchy oni!

Tito hřešili ve velkém, my hřešíme v malém, ale stejně jak oni málo uvažujeme, ba vlastně si ani neuvědomujeme, jak zkázonosné ovoce mohou přinést a snad i přinesou některé naše hříchy. „Běda světu pro pohoršení! Běda člověku, skrze něhož pohoršení pochází! Lépe by bylo, kdyby byl mlýnský kámen zavěšen na jeho hrdlo a on uvržen do mořské propasti!“ Tak mluvil ten, jenž nikdy nepřeháněl a nikdy nenadsazoval, jenž byl a jest věčná Pravda. (Mt 18. 7)

Cizí hříchy... hříchy jiných, které jsme zavinili my neb na kterých jsme měli podíl a které tudíž vedeny i v našich účtech. Někdy dostačí pouhý náš čin, kterého se bližní chopí jako povzbuzení k hříchu a jehož jako zlého příkladu následuje, maje v našem jednání omluvu pro svou nepravost, aniž my zhoła co tušíme.¹⁾ Jindy hřích zjevně nebo mlčky nebo jen zdánlivě schvalujeme, jindy k němu napomáháme, jindy opět jsme spolu příčinou zlého.

Špatný příklad... Na zlých činech se stále vychovává špatný čin. (Sofokl.; stále kopírovány...) Obcuj s vlky, a naučíš se výt. (Špaň. přísł.) Jsou-li skutky tvoje správné, proč se s nimi skrýváš do tmy? (Sof.) Proti špatným příkladům nesvede mnoho ani nejlepší poučování. (Smil.) Poučení, které jest v rozporu s tvým jednáním, jest horší než mlčení; nejen že nevede k dobrému, ale nadto ještě učí pokrytectví, nejpodlejší to neřesti. (Týž.) Toho se musíme my pastýři stríci, abychom nebyli špatnými malíři krásných ctností. (Řeh. Naz.) Kdo maluje růži, nemaluje spolu i její vůni. (Horác; qui pingit florem, non pingit floris odorem.) Vychvaluje-li kdo zdraví a pojídá pokrm, který mu škodí, co

¹⁾ Když o služebnících oltáře něco špatného buď vymyšleného se proslechne neb skutečného se prozradí, hned se najdou lidé, kteří se namáhají, přičiňují, rozhlašují, aby se to o všech věřilo (Aug.), protože rozhlášený hřích jednoho (zvláště kněze!) dráždí k hříchu i jiné. (Tom. Aq.) „Neboť každý rád to slyší, že i velcí páni hřeší, že se tuto tamto toto... že on není lotr sám!“ (Dostál Lutinov.) Proč jen u špatných kněží se řídíte zásadou: „Ab uno disce omnes — podle jednoho sud' o ostatních“?

mu prospěje zdraví vychvalovat, když ho nemoc zdolá? (Řeh. Nys.) Od slov ke skutkům daleká cesta. Nejpotupnější výtky, již by se nám mohlo dostat, je ta, že filosofujeme jen slovy, ne skutky. (Sen.; že chválu ctnosti máme jen na jazyku!) Slovo zní, příklad hřmí, dobrý i špatný — —

Užasneme jednou, až uzříme, kolik zavrženců dodal peklu špatný příklad vyznavačů Kristových a zvláště služebníků oltáře! „K vůli vám jest jméno Boží v pohrdání!“ (Ř 2. 24; tupeno od pohanů.) Kdyby se raději ke Kristu nehlásili! Ne v sobě, ale v nás jest církev zraňována. (Amb.) Někdy mariánš'í sedálové, terciáři, lidé přistupující denně k eucharistické hostině a při tom nežijící příkladným životem, jindy zas katoličtí „činovníci“, kteří se rádi prohlašují za pionýry království Kristova, vymáhajíce od kněží i nekněží projevy nepokryté úcty, jako by oni sami byli sloupy církve a jako by jich politice měla co děkovat, že jest ještě na živu, a při tom bezzásadní, rozvedení, v domě Božím se neukáží nikdy, a běda knězi, ozve-li se proti pohoršení! Pak je to on, jenž ohrožuje víru, svobodu a dobro církve!

Dobrý příklad poloviční kázání; lépe učí příklad než příkaz, a jako požehnáním jest příklad dobrý, tak kletbou jest příklad zlý. Žijeme v době, která má daleko více zapotřebí dobrých příkladů než dobrých předpisů. (J. Herbert.) Příklad jest učení beze slova, které často znázorňuje víc, než jazyk dovede vyslovit. (Smil.) Chcete-li k pokoji přiměti jiné, mějte jej napřed sami!“ (Aug.) Nadutý komorník má jistě pána nadutce. Když tys dobrý, nejsem špatná (F. Weber.) Příklad jest škola života; v žádné jiné se člověk nevzdělává (Burke), praktické moudrosti se nelze naučit leč ve škole zkušenosti (Smil.), jak už postřehli antičtí filosofové před více než dvěma tisíciletími. Příklady se učíme (Phaedrus), dlouhá a namáhavá (nudná, neúčinná) cesta předpisů, krátká, účinná (a lehká i radostná!) cesta příkladů. (Sen.) Málo platno poroučet, jestliže sám nekonáš (Bonav.); napřed dej příklad životem, než začneš učit slovem (Amb.), a chceš-li, a bych já (nad hříchy!) plakal, musíš nejprve lkáti ty sám. (Isidor.) Špatný příklad působí vlivněji než dobré rady. Poučování bez čistého života jest podobno hrobům obilným. (Amb.) Velký vůdce táhne za sebou muže příbuzných povah jako magnet přitahuje železo. (Smil.) Totéž platí o vůdcích špatných! Dobrý člověk se těší, když najde lepšího, špatný, když najde horšího, a bez vlivu nezůstane ten ani onen. Vháníme se navzájem do neřestí. (Sen.)

Nelze zcela souhlasit se slovy: „Co zlého lidé činí, to je přežije, co vykonali dobrého, to s nimi padá v hrob.“ (Shak.) Ale jisto jest, že „neřesti, ty žijí vryty v oceli, však ctnosti

bližních zapisujem do vody...“ snáze utkví v paměti zlé než dobré — i v paměti dějin! Mnoho dobrého a jedno klopytnutí, dobrého se nedbá; za zlým všichni pádí. Následují Husovi ctitelé to, co na něm chvályhodné? Jen jeho boj proti církvi!

Příklad mluví mlčky, dobrý i špatný. Špatným příkladem hříchu učíme, jej mlčky neb zdánlivě schvalujeme anebo doporučujeme. Jít na divadlo, kterého máme být vzdáleni, trpět ve spóku, proti čemu jsme povinni se ozvat, nechat ve spolkové knihovně nebo v rukou svěrenců tiskovinu, ohrožující víru neb čistotu, dovolit jim šat urážející cudnost, souhlasit s dceřiným civilním sňatkem... Takový zločin nepokládají někdy ani věřící rodiče za nic! Trojnásobný hřích... tvůj, dceřin, a nadto pohoršení dané osadě, která ví, že katolický muž... tím těžší pohoršení, čím výše stojíš a čím větší tvůj vliv. Co odpovíme Kristu, až nás osloví: „Pro kus chleba, pro bídný groš jste vyvolali v duších takovou bouři!“ (Způsobili takovou zkázu; Chrys.) Svedený není bez viny, přestoupil vědomě zákon Nejvyššího, dává přednost tvorů před Bohem, nechtěje zarmoutit, urazit, zneprátnit si člověka; nicméně daleko větší zlobu projevuje svůdce. „Kdo mne tobě vydal, větší hřích má.“ (Jn 19. 11) Přejít od příkladu k zjevnému svádění. Nutit dceru k odpadu k vůli ženichovi, k sňatku s rozvedeným... Svádět jako d'ábel Evu! Takové pohoršení dostává už signaturu d'ábelskou. „Kdo sám do bláta padl, chce i bližního do bláta srazit, aby nebyl špinavý sám; tak i ti, kteří ze ctnosti vypadli, snaží se podrazit nohy os'atním, aby se nezdáli být sami ničemni; tak jich jako vnařidla na udici užívá d'ábel.“ (Efr.) Je-li peklo, ať nejsem neš'asten sám...

Milý příteli, přijde chvíle, kdy i ty vstoupíš do života. Založíš si rodinu? Pak hled', aby tvá rodina byla osadě ustavičným živým kázáním, aby byla příslovečná — nikoli hádkami a spory manželů ani nezdárností nezbedných dětí, nýbrž katolickým duchem, kterým bude žít. Všem nechať jest samozřejmo, že kdyby při nedělní mši svaté všichni scházeli, ty a tvoji chybět nebudete, a kdyby bylo u stolu Páně docela prázdno, tebe a tvé že tam jistě najdou. Budeš snad i ve veřejném životě činným? Nemysli, že ti, kdož pro Krista veřejně pracují, jsou od jeho zákona osvobozeni; naopak, mají dvojnásob povinnost podle víry žít, podobně jako kněz. Nesmýšlej jako lidé, kteří chtějí od Pána „provisi“, uvolnění desatera jako odměnu, že pro něho co konají — jako by Pán jejich služeb potřeboval a musil za ně být vděčen! Konají leccos dobrého, aby mohli za to beztrestně hřešit; chtějí tak podplatit věčného Soudce. (Aug.) Věz, že jest milost,

smíme-li pro něho pracovat a ráci-li naše služby přijmout! Dbej vždycky toho, aby s tvým slovem byl v souhlasu tvůj život, abys pracuje nadšenými řeči na táborech lidu pro Krista, nepracoval životem pro d'ábla — hově Bakchovi a Venuši nebo jiným pohanským bohům.

Historický román V říši chrysanthem sděluje podle skutečnosti, co vypravoval japonský křesťanský princ Michael po návratu z Evropy, kam se byl odebral v čele vyslanectva: „Knížata italská nežijí podle křesťanských přikázání a také nechtějí přijít do pekla, ačli vůbec jaké jest.“ Když po čase ho vášeň zapletla v tenata sličné Hime, byl mu špatný příklad evropských vládců vítanou záminkou a výmluvou. Žel, že nebyl a není jediný! Špatný příklad, styk se špatnými lidmi.. Přirovnání se shnilým jablkem, které nakazí celý koš zdravých, známe již z dětských let. Černá smrt ve 14. stol., mor, který řádil v celé Evropě a zahubil tisíce a tisíce lidí... Zavlečen do Evropy jediným příchozím z východních zemí! Jediný zkažený hoch ve třídě, jediný ničemník v osadě! „Nic tak snadného jako státi se zlým, byť se nám nikdo za učitele neřeší nenabízel; vzácná však a příkrá stezka ctnosti, byť mnoho věcí nás k ní vedlo a zvalo; maličko pelyňku velmi rychle sdělí medu svou hořkost, zatím co med nevlije pelyňku svou sladkost, byť bychom ho dvojnásobné množství přidali“ (Řeh. Naz.); podotkl bych jen to, že některým neřestem bychom se „bez učitele“ sotva naučili; klení, nadávkám, lhaní... a je-li celkem pravda, že nectností navykne me i bez špatného příkladu, což teprve, máme-li takový příklad stále na očích! (Rodiče, rozumíte tomu?)

Zakladatel methodistů Wesley se táže indiánského pohlavára: „Proč se nechceš stát křesťanem?“ „Protože křesťan se opíjet, křesťan lhát, křesťan jiné týrat, křesťan mi ukrást mé uzemí, křesťan — d'ábel křesťan!“ Když nás pohané chtějí nejvíce potupit a hromadí kletby, připojují: „Křesťan!“ (Chrysost.) Za anglického pronásledování katolíků bylo docela jinak; tehdy protestanté, vidouce věřícího nednat důstojně a ctnostně, říkali: „To se na katolíka nesluší!“ Tak svítilo tehdy světlo věrných Kristových před cizími! Naopak zase špatný život věřících byl příčinou, že v portugalské kolonii Goa v Indii nechtěli ctitelé Brámovi přijmout svělo Kristovo. Aristoteles praví: „Mládež je třeba chránit před každým zlým slovem; pro toho, kdo se tomu protiví (kdo před mládeží vede špatné řeči!), jest nepatrným trestem, bude-li vymrskán a vyhnán z vlasti.“ Francouzský král Karel V. „Moudrý“, vrstevník našeho drahého Otce vlasti († 1380), vyhnal okamžitě ode dvora každého, kdo udržoval nedovolený poměr; upadl navždy v nemilost, byť byl před-

tím od krále sebevíc milován. Jak svědčí Kristina Pisánská, tehdy nebyla na dvoře trpěna žádná nečistá kniha ani řeč.

Jsou ještě jiné způsoby pohoršení; špatným příkladem hříchu učíme nebo jej schvalujeme a nepřímou doporučujeme; slovem nebo skutkem k němu pomáháme, dráždíme, jsme spolupříčinou. Pomáhat... Známa lapačka z dětských let: „Kdo je větší zloděj, ten, kdo do pokoje leze, nebo kdo mu drží žebřík?“ Jako lepší jest lékař, který nic nepořídí, nad toho, který nemoc zhorší, a jako lepší jest půda, která nerodí nic, nad tu, která plodí trní, tak lepší je ten, kdo pro bližního nevykoná nic, než ten, kdo ho pohorší. (Chrys.) Dráždit, vyprovokovat... Ke hněvu neposlušností rodiče, zlomyslností druhý, nerozvážným nebo nedobře uváženým nebo velmi dobře uváženým slovem k okoušení zapověděného ovoce... film a romány tak činí s rafinovanou vypočítavostí, neslušně oděné děvče někdy právě tak, někdy neuvědoměle. Být spolupříčinou hříchu, svádět k obaplnému hříchu, kde dává pohoršení svůdce svedenému a svedený svůdci, druh druhu ve zlém utvrzuje.

B) Sebe chránit, bližního zachránit.

Nevím, zda cizím hříchům věnujeme patřičný zřetel jak při zpytování svědomí, abychom se z nich zevrubně vyznali, tak při předsevzetí, abychom se podnětů k hříchu bližního všemožně varovali. A přece jsou tak časté! Většina našich hříchů a hříšků jsou ty, kterým jsme se naučili od jiných, a kolik jich asi jiní odkoukali od nás! Vždyť mnohdy zavdáme podnět k hříchu bližního proti své vůli. Farizejského pohoršení ovšem netřeba dbát. Hájí-li duchovní správce svá práva, nechce-li se dát ošidit, nemíní-li nechat bez trestu pomluvu, může být jist, že se protivník ihned vytasí: „A to jste kněz?“ Farizeové... Ale tak zvaného pohoršení maličkých nutno se ze všech sil vystríhat. Ctihodná Marie Kristina, vévodkyně savojská, se jednou před projíždkou zdržela trochu déle v komnatách. Manžel jí domlouvá: „Nedej na sebe tak dlouho čekat, sic bude kočí láteřit!“ Myšlenka, že by průtah mohl zavinit u podřízeného klení, ji přiměla, že od té doby byla vždy přesná na minutu. A přec by byla v právu, kdyby ona, paní, nechala zaměstnance čekat!

Nehrozíme se být svůdci, ať slovem, ať činem, protože v neodpuštělné lehkomyšlnosti si neuvědomujeme své odpovědnosti ani zhouby pohoršení. Inteligent se omlouvá, že připravil o víru „jenom“ osm děvčat a zpoila jednoho akademika. Jenom... Ony dívky si založily rodiny, tedy osm bezvěreckých rodin, a můžeš ty vědět, kolik dítek tvou vinou

připraveno o víru? Můžeš tušit, nevyjde-li z takové rodiny nějaký moderní Voltaire? Jiný se mi omlouvá, že děvče svedlo jeho a nadto ho ubezpečilo, že bude se vším srozuměno, co z toho vzejde, že tedy nemá vůči ní závazků. Myslíš? Stejně jako kdyby byl kdo srozuměn s tím, abys ho zavraždil! A dejme tomu, že by tomu bylo, jak si namlouváš; pak máš závazky k tomu, kterému jsi dal život; jen vzpomínej, kolik netvorů v dějinách bylo plodem hříchu, netvorové, kteří byli zkázou celých národů! Robert „Dábel“ († 1035), Pizarro, Alžběta Anglická... Svedeš-li někoho k hříchu, nemůžeš nikdy vědět, zda mezi miliony hříchů nebude právě tento udicí, na kterou satan nachytá tisíce duší. Velké katastrofy v dějinách církve byly většinou dílem pohoršení. Studuj životopisy mužů, kteří zasadily církvi rány, na které krvácí dodnes, a co objevíš? Toho „vychoval“ k jeho smutnému poslání profesor, onoho styk s bezvěrci, třetího četba, a učinili ho škůdcem svatých zájmů Kristových daleko zhoubnějším než byli sami. Špatná četba zkazila Enclosovou, Enclosová svedla Voltaira, a Voltaire odkřesťanil francouzskou inteligenci. Wikleff otrávil svými bludy české studenty v Oxfordě, ti přinesli jed domů, ovocem této dračí seby byl Hus, a jeho hřích zavinil nedozírnou zkázu v naší vlasti, vehnal náš národ v náručí luterstvu, a to poněmčilo ohromný kus Čech a zavinilo Bílou Horu.

Hledá-li snad někdo kořeny tak zvaného sudetského problému, kterého naši nepřátelé užili co útočného berana proti našemu státu, musí jít k Lutherovi a Wikleffovi! Cizí hřích, mnohdy dílo jediného okamžiku, a jeho následky trvají celé věky. Vrhneš-li s aeroplánu bombu, nemůžeš tušit, jakou zhoubu způsobí, a otrávíš-li svým veřejným hříchem jedinou studnu, nemůžeš vědět, jak zhoubná epidemie z toho povstane a kolik životů jí padne za oběť — věčných životů! Sv. Lev Vel. vypravuje o biskupu Juvenálovi, že sám se obrátil, ale neobrátil ty, které k odpadu svedl; jeho bývalí žáci s ním nešli, seli koukol zhouby od něho přijatý dál. Já sám zažil něco podobného; za odpadové horečky r. 1920 odpadl v K. L. farář a strhl většinu farnosti s sebou; za málo měsíců vystřízlivěl, pokoušel se svůj zlý čin napravit, a byli by ho málem utloukli — ti, kteří ochotně za ním běželi, když volal: „Pojďte se mnou dolů“, a kteří nechtěli ani slyšet, když nyní zvol: „Vraťme se strmou stezkou pravdy zase vzhůru...“ Jediný čin... Ošetřovatelka: „Já jsem se zmýlila jen o jednu postel, jen jednou jsem dala jeho sousedovi falešnou medicínu...“ Ta jediná zmýlená stačila!

Jak si počínat vůči pohoršení? Sebe chránit, a bližního zachránit. Sebe chránit... Ve starém

Egyptě patřilo k dvorským zvykům („dvorní bon ton“), aby dvořané napodobili kdekterou chybu faraonovu, aby se totiž nezdáli být lepšími než on. Jeden farao koktal, jiný byl dokonce chromý — po něm a s ním koktal a kulhal celý dvůr. Mezi sedm hellenských mudrců sotva kdo tuto elitu egyptské šlechty zařadí. Jsou však učedníci Kristovi rozumnější? Zvláště jde-li o kněžské pohoršení! Odpadne farář, odpadne s ním celá farnost. Král má zástup milostnic, hned navazují hříšný poměr šlechtici, a po jejich příkladě i „malí“, jak se na př. stalo za Ludvíků ve Versailles. Nějaký velký pán se dá rozvést, rozvodová epidemie zachvátí kdekoho... „Pan student“ přestane věřit, po něm to dělá kdejaká místní slečinka. Co tobě do jiných? Netřeba zvedat všechno, co kdo před tebe hodi! (Rückert.) Ty hled' na sebe a měj na zřeteli odpovědnost svou! Málo pomohla Adamovi výmluva, že ho žena svedla. Každý ponese břímě své. (Gal. 6. 5) Jest nám směrodatné, co káže zákon Boží a slovo Kristovo, anebo to, co dělá ten neb onen „pán“? Podle čeho budeme souzeni? Pochybuji, že bys našel snadno na světě člověka, který by se otrávil, oko si vypíchl aneb z okna vyskočil jedině proto, že to „jiný také udělal“. A v duchovním životě, kde jde o statky daleko vyšší? Zahazujeme se, protože jiní se také zahazují! Je to nerozum a bláznovství, anebo je to důkaz slabé vry? Víra pevná a živá nedbá pohoršení!

Bližního zachránit — ačli se zachránit dá! Léčka na cestě... Zlý ji nastrojí, hloupý do ní padne, rozumný se jí vyhne, dobrý ji odklídí. Jak bližního zachránit? Tím, že konáme skutky duchovního milosrdenství. Mezi nimi najdeš na prvním místě: „Hřešícího napomenout.“ Řekneš: „Nic lehčího nad to!“ Mýlíš se! Nic těžšího nad to, ačli se má dít v duchu lásky Kristovy! Proč chce božský Mistr, abychom hřešící napomínali? Láska hledí nejen bližnímu obstarat dobro, které mu prospívá; dbá, aby vzdálila od něho i zlé, které mu škodí. Rodiče nejen že dávají dětem, co potřebují, chrání je i toho, co by jim uškodilo. Je skutkem lásky, udělit bližnímu almužnu, a nemějším skutkem lásky jest zbavit ho nemoci, nebo uchránit ho škody. Hřích jest však největší zlo! Můžeš hřešícího připravit o věčnou blaženost a učinit ho na věky nešťastným! Kdo obrátí hříšníka od jeho bludné cesty, zachrání duši před smrtí a zamezí množství hříchů. (Jk 5. 20) Je tedy větší dobrodiní odvrátit hřešícího od hříchu a tím i od věčného zavržení než odvrátit od něho jinou, byť sebevětší časnou pohromu.

Co doposud řečeno, jest samozřejmo a snadno pochopitelné. Kde tedy vězí obtíž? V pýše, všem lidem vrozené! A tato pýcha vězí v obou, v napomenutém i v napominajícím!

Napomenutý... Rci někomu: „Vsedl jste do špatného vlaku, ten jede do Brna, ne do Prahy“, a sklidiš slova ciků. Vděčen ti bude každý, koho upozorníš: „Máte vzadu roztržený šat... Otevřela se vám aktovka, všechno vytrousíte... Vypadla vám peněženka... Vy jste se přepočítal, platíte dvojnásobnou cenu...“ Proč ti není stejně vděčný a proč ti nepoděkuje, když ho upozorníš na mravní chybu? Proč se na tě surově sápe, když mu řekneš: „Příteli, včera jste nesprávně jednal, neprávem podezíval... Nesluší se nadávat... Nechte toho hříšného poměru, kterým dáváte celé obci pohoršení... Neopíjejte se...“ Řekni mu to sebelaskavěji a sebevládněji, a nevím, bude-li ti vděčen, jako když ho upozorníš, že mu vypadla tobolka. Už sv. Augustin si stěžuje, že mnozí napomenutím se stávají ještě horší. Sami se velmi rádi vymlouváme, že jsme lidé křehcí a chybuující; ale upozorní-li nás na některou chybu jiný, pokládáme ho za nepřítele, jako by spáchal strašné bezpráví a neslýchanou urážku; tolik farizejství v nás! Slovy se za hříšné uznáváme („žádný člověk bez chyby“), skutkem si počínáme, jako bychom neměli nejmenší chybičky.

Jsouť lidé, kteří se rozlíti, upozorní-li je kdo jen, že se mylí — lidé, kteří všechno popírají, i papežskou neomylnost, a o všem pochybují, jen o vlastní neomylnosti nikoli. Velcí mužové smýšleli jinak. „I kdybych byl jednou nohou v hrobě, ještě bych se chtěl učit.“ (Dante.) Jest radno učit se i od nepřítele. (Ovid.) Dobrý (rozumný!) člověk jest neustále učněm. (Marcial.) Ale... ukaž „to“ takovým neomylným „černé na bílém“, a sklidiš hrubost; pravdu má jedině on. Ovšem že pak mnohdy zakusí na sobě pravdivost přísloví: „Kdo nechce slyšet, musí cítit.“ Jsou-li lidé tak nedůtkliví (domýšliví a nadutí!), jde-li o omyl, který přec není mravní skvrnou, co lze od nich čekat, vytkne-li jím kdo skutečné pochybení? Pak se jejich pýcha teprv vzepře! Judský král Amasiáš se osopuje na proroka: „Kdo tě ustanovil rádcem královým? Přestaň, nechceš-li dostat bití.“ (2 Par 25. 16) U sv. Augustina praví napomenutý: „Přišel jsi, abys tu bydlil, ne abys dával zákony.“ Sám se zahubí, kdo rad lékaře dbáti nemíni. (Týž.) Na otevřenou řeč dvořana odpovídá král: „Což nevíš, že mám moc ti za to hlavu stít?“ „Vím, sám, že sekeru jsem brousil, udeř jen.“ „Bůh račiž uchovat, by nechtěl vyslechnout král toho, kdo mu chyby vytýká.“ (Shak., Perikles.) Jan Jacoby, pruský politik známý otevřeností († 1877), řekl jednou v Postdamu Vilému I.: „Jest neštěstím králů, že nechtějí slyšet pravdu.“ Jen králové? Co praví přísloví? „Pro pravdu se lidé nejvíc hněvají...“ Nejen králové, mnohdy i žebráci! Zajatý otrok hlásí, že Volskové

vpadli na římské území. „Hned zmrskati ho dejte za tu jeho zvěst.“ „Však napřed se ho tažte, odkud zprávu má, sic byste mohli zmrskat spasnou výstrahu.“ (Koriolán u Shak.)

Dobry je upřimně míněný varovný hlas přítele (Homér), ale v nás tolik pýchy, a ta se napomenutím mění mnohdy ve vzdor. „Co je mu do toho! Já mu ukáži, že mi nemá co poroučet!“ Napřed však uvaž, kdo z toho bude mít škodu! Mluvil bys jak toto děvče i k lékaři, kdyby tě upozornil, varoval, zakazoval, bránil? „Ty hladiš d'ábla, před nímž výstrahu ti dávám.“ (Shak.) Jiní zase si hrají na pokorné, ale zakuklená sebeláska a pýcha zamezí jakoukoli nápravu. „Ten kaďičkého na radu se tázal, a co se mu pak zlíbilo, to dělal.“ (Seidel.) Pak ovšem dopadne jako Eva v Miltonově Ztraceném ráji. „Teď hledá jeho pomoc a jeho radu, kterou pohrdla...“ Teď však jest pozdě! Nebo jako umírající král Baltasar u Calderona. Když na něho smrt sahá, volá žalostně: „Boží moji!“ „Bezmocní jsme.“ „Ctižádosti, pomoztež mi!“ „Chudá stojím vůči nebi.“ „Myšlenky mé!“ „Myšlenky tvé byly vždy tvým nepřítelem, kdyžtě v pýše, v bezbožnosti pohrdl jsi každou radou.“ Tak se stává, že skutky tohoto duchovního milosrdenství zůstávají neplodné, jako símě, které padlo na skálu, a nadto pro naši pýchu nás spíše ve zlém utvrdí než by přivedly na pravou cestu. „Chceš škodu druhu předejít? To zaměstnání nevynáší! On do sítě přec slepě letí!“ (Goethe.) Psa za uši lapá (Př 26. 17), kdo se ujímá bližního, chtěje ho varovat před hříchem. Vždyť kolikrát ani trest ho nepřivede k rozumu. „Zbili mne, a nebolelo to; ztloukli mne, a necítil jsem; až se probudím, dám se v to zase.“ (Př 23. 35)

Ale druhá, a to ještě větší obtíž, jest v napomínajícím. Zde bych mohl s obměnou užít slov pověsti o králi Sigurovi: „Já jsem starý mudřec, já zažil mnoho již, já mnoho viděl, slyšel, však jedno nikdy ne...“ Totiž případ pravého bratrského napomenutí. Napomínat, kárat, trestat chybující, to jsem viděl bezpočtukrát. Jenže nikdy napomínajícího nevedla a neodůševňovala láska Kristova; vždycky nějaká nezřízenost, někdy nepatrná, někdy ale tak podlá a nízká, že by satanu dělala čest. Jak řečeno, napomenutí musí pocházet z lásky. Přečti si výrok sv. Augustina na str. 383! „Miluj, a pak dělej, co chceš...“ Máš-li pravou lásku, pak i tvé napomenutí vytryskne z lásky a bude láskou dýchat.

Nejkrásnější, ale na naší pusté, vši lásky prosté zemi snad jediný a docela osamocený příklad bratrského napomenutí slýchávají zpovědnice. Ty zástupci Kristovu své nedokonalosti, pochybení a provinění upřimně, bez přetvářky a bez

zatajování povíš, on tě jménem Kristovým napomene, upozorní tě, co bylo nesprávné a jak by ses měl chyb vystříhat, co dělat a čeho se varovat; každé jeho slovo pochází z lásky, a ty jeho pokyny přijímáš s pokorou a vděčností, rozhodnut podle nich se řídit. Kdyby tak představený podrženeho, druh druhá, bližní bližního dovedl napomenout i ve všedním životě! U domýšlivého farizea bys ovšem nepořídil ani tak nic, ale mnohdy bys lecčehos dosáhl, a andělé by tvá slova vepsali zlatými písmeny v knihu života. Proč tedy zapisuje tvé „bratrské napomenutí“ do své knihy satanáš černým pekelným inkoustem? Protože každé tvé slovo jest jako jedovatý šíp, kterým chceš srdce bližního zranit! Do hlubiny! Nevede tě láska! Pan X. ví, že pan Y. tam a tam špatně pořídil, neříká mu však nic. Z taktnosti? Ba ne! Za čtvrt roku měli malé nedorozumění, a tu mu pan šéf s britským výsměchem pověděl, že tam se svými 32 řečmi udělal naprosté fiasko. Ubohý přišel ztrápený ke mně...

Jedovatý výsměch, který jako zákeřný šíp se zaryje do srdce. (Str. 32⁵ n.) Jak si při tom počínat? Kdo dosáhl vysoké ctnosti, dovede i z něho pro sebe těžit. „Tak můžeme i s býlí sbírat med, a mravnosti i od d'ábla se učit.“ (Shak.) Sv. Augustin sděluje o své matce, že se zamyslí nad urážejícím napomenutím služebné, vycházejícím ze zášti. „Bohužel má pravdu...“ A polepšila se, odložila nepěkný zvyk, který jí nízká ženská s posměchem vytkla. Blaze těm, kdož slyšice, co se o nich nepěkného mluví, dovedou se polepšit; kdo škodou se vyléčí z hlouposti, není hloupý. Výrok Cervantesův: „Jsem rád, že jsem škodou zmoudřel a poznal pravdu, které jsem byl dalek“, lze pozměnit a říci: „Urážející výtkou jsem zmoudřel a došel sebepoznání, které mi chybělo... poznal svou nepravost, o které jsem nevěděl.“ Takové jsou vznešené duše; čím jiní se urážejí, tím ony se napravují. (Chrys.) K tomu zapotřeba značné ctnosti! V jedné koleji našeho řádu dal starší mladšímu jemně na srozuměnou, že to a to není nikterak v pořádku. Mladší měl tolik pokory, že chybu odložil. Kohosi napadlo tropit si z toho žert: „Tvé mravní naučení mělo zdárný výsledek!“ „Nevím, co je na tom k smíchu; právě takové zesměšňování s naší strany má následek, že mladí každým napomenutím pohrdají...“

Při bratrském napomenutí musíš uvažovat, kde, kdy a jak máš promluvit. Kde... Nikoli veřejně, snad před lidmi, kteří o věci nic nevědí, neb dokonce před jeho podřízenými, sice se stáváš zrádcem jeho chyb a ne jejich lékařem, jsi horší než klevetník, který o nich mluví za jeho zády — ten má aspoň trochu t. zv. taktu, kdežto tys pln d'ábelské zloby. Kdy... Když jest jeho duše uzpůsobena přátelské slovo

přijmout. J a k . . . Aby vycítil lásku, jako dítě vycítí lásku, když napomináno od otce nebo ty ve sv. zповědi. Jeden ze sv. Otců praví bystře: „Myslíš si, že máš lásku, když napomináš, zapínáš-li si kapsy, když máš dát almužnu? Kdyby měl pravou lásku, jevil bys ji především skutky tělesného milosrdenství, protože ty připravují duši nejlépe k přijetí přátelského napomenutí.“

Někteří by neupozornili bližního do očí na jeho nedostatky, aby si ho nezneprátelili, ale za zády o nich mluví. Pokrytci . . . Světci jednali jinak; šlo-li skutečně o záchranu bloudícího, byli hotovi i život dát v sázku. Sv. František Regis varuje dívku, dala si říci, a její svůdce, šlechtic, hrozil světci, že ho zabije, což v tehdejších dobách bylo snadnější, než si kdo myslí; světec však osvědčoval, že dobrý pastyř musí být připraven i život obětovat za svěřenou ohroženou ovečku, a neustal, dokud dívčinu z jeho spárů nevyrvál.

Vší lásky prázdní a tedy bratrského napomenutí zhola neschopní jsou samozvaní m r a v o k á r c i. Vytýkat jiným chyby jest úkolem dobrých a blahovolných mužů; činí-li tak špatní, osobují si cizí práva. (Aug.) Kolik bludařů začalo své „blahodárné“ působení tím, že si osobovali právo napravovat („reformovat“) jiné! (Kap. 51) Jejich „reformování“ bližních a církve nepocházelo z lásky, nýbrž z nevyrovnatelné nadutosti. Náboženští demagogové 16. stol. s wittenberským mnohonásobně „ženatým“ a opíjejícím se mnichem v čele znásilňovali svobodu svědomí, a přitom si nasadili masku apoštolů a průkopníků svobody svědomí, bojovníků za tuto „zdeptanou“ prý svobodu. Ještě hnusnějším by bylo, kdyby si kdo nasadil masku apoštola lásky Kristovy a při tom zdeptal, kde a jak by mohl, čest bližního. „Něco jiného jest, když tě kárá láska, kterou posvěcena každá hláska, než když tě šlehá nenávisť a pýcha, kde z každé hlásky nadutost jen dýchá.“ (Frida Schanzová-Soyeauxová.) Kde jízlivost, tam není lásky! Člověk, jenž (v novinách!) soudí jiného, jako by sám byl vzor dokonalosti, a tupí bližního veřejně pro chyby vymyšlené, kdyžť Pán nedovoluje veřejně vytýkat ani chyby skutečné. „Napomeň ho mezi čtyřma očima . . .“ (Mt 18. 15) Nade všecko jest láska, a ta nás zavazuje, abychom šetřili dobrého jména chybujícího. Sv. Tomáš a sv. Jeroným poukazují na to, že mnohý se začne bezuzdně oddávat hříchu, když vidí, že pozbyl úcty bližního a dobrého jména; ohled na dobré jméno, které ještě má, mnohého od hříchu zdrží.

V kap. 31 a dalších bylo jednáno o tom, že máš r e f o r m o v a t napřed sebe a jak máš tuto „reformaci“ provádět. Kdyby každý chtěl napřed polepsit sebe, jak brzo by byl zlepšen celý národ! (Angl. přísl.) Mám ti znova připomenout,

jak lze snadno vysmýčit celý Londýn za čtvrt hodiny, a to beze všeho povyku? Že k tomu dostačí, bude-li každý zametat před svým prahem? Jenže jest obvyklejší a našemu vkusu lépe odpovídá začít s nápravou u souseda než u sebe. (Smil.) Shledáváme daleko lehčím (pohodlnějším, ba i výnosnějším, jde-li nám o potlesk nemyslicího davu!) reformovat církev a stát než odstranit jediný z našich zlovyků. (Týž; škoda, že tento Lutherův ctitel neaplikoval svůj docela správný postřeh na „muže Božího“!) Napravovat lidstvo, to jest ošemetná věc, kterou dosud každý vzal za konec nepravý; uzdrav, brachu milý, nepřed pěkně sebe sám, pak se celický svět s tebou uzdraví. (Reinwald.) Jenže... čím se býti zdáš, má soudcem (někdy obdivovatelem!) kdekoho; to, co vskutku jsi, (krom Boha) nikoho. (Smil.)

P. Veselý T. J. mluví o lidech, kteří chtějíce platit za druhého Eliáše horlí o nápravu jiných „sub pallio zeli“, pod pláštěm horlivosti o zákon Boží, jako farizeové. Jenže všichni tito nepovolání Eliášové, stravování prý horlivostí domu Božího, zapomínají na jednu osobu, která by reformy potřebovala nejvíce a která jest jim bližší než kdokoli na světě. Až s ním Pán jednou tyto „pláštíčky“ stáhne! (Is 3. 22) Uvedený kazatel je přirovnává k medvědicí císaře Valentiniána, která se sápara na kdekoho a několik lidí i rozsápala, a měla jméno Innocentia (Nevinnost). Jinde uvádí za příklad vojáka, který potkal mnicha jedoucího na koni. „Pán Ježíš chodil pěšky, a co ty jedeš na koni?“ Stáhl ho s oře, sám se na něj vyšvihl a zmizel, jen se za ním zaprášilo. Julián Odpadlík bral křesťanům statky z téhož „důvodu“. Vilém zvaný maršálek potkává mnicha z kláštera uprchlého, dá ho prohledat, objeví u něho velkou sumu 48 zlatých liber, které odcizil klášteru a jež chtěl v klidu bez práce trávit. Okamžitě mu všecko sebral, aby prý zamezil lichvaření a zároveň prý z trestu za to, že odvedl a svedl dívku. Docela v pořádku — až na to, že rytíř dbalý čistoty mravů jmění klášteru nevrátil, nýbrž sám je vbrzku prostopášně probil! Vévoda ferrarský Mikuláš III. dal r. 1425 popraviti pro cizoložství manželku a syna — svého nemanželského syna! Lékaři, uzdrav se sám! Rozkolný sněm basilejský žehral na nepřístojnosti v upadlé církvi, vytkl si za úkol reformovat, a účastníci sami? Seděli u hostin, ubíjeli čas zábavami a lovem — —¹⁾

¹⁾ Otázka Husova jest zase živěji přetřásána, zase rozdmychuje spory a rozdvojuje národ sotva zachráněný. Nepřátelé budou betlemského bludaře užívat vždy co berana proti církvi; ale jest žalostné, že teď i katolíci s ním začínají sym-

Snad žádný samozvaný nápravce církve, od století prvního až do dvacátého, nežil čistě, a skoro všichni dříve nebo později byli na šíru s věroukou církve, z reformátorů se vyklubali bludaři. Vlci draví v rouše beránčím, svůdcové věřících v prorockém hávu Eliášově. Že reformátoři stol. 16. tak nenáviděli scholastiku, mělo důvod, že železné logice jejich důkazů nemohly jejich bludy odolat. Kdyby si byli všimli, co praví na př. sv. Tomáš Aq. v mravoučné části svého velikolepého díla, byla by jejich nenávist ještě větší; byliť by poznali sami sebe. Podáváme ve volném překladě 2. 2. 33. 5: „Má hříšník chybuujícího napomínat? Je v tom trojnásobná závada. Za prvé, tím, co spáchal (a ještě tropí!), stává se nehodným jiného kárat, zvláště má-li na svědomí větší vinu (na př. nějakou aféru, která způsobila všeobecné pohoršení), není oprávněn jiného pro menší hřích napomínat podle slov Páně: ‚Pokrytče, co vidíš v oku svého bratra třísku, a ve svém nevidíš břevno! Vytáhni napřed trám ze svého oka!‘ (Mt 7) Za druhé, když nenapomíná z lásky, nýbrž na odiv (proto jde se svým ‚bratrským‘ napomenutím na veřejnost!), aby se sám zdál být lepším, jsa ve skutečnosti horší, jak praví Chrysostom: ‚Napomínáš z lásky, abys bratra spasil? Nikolí, protože bys napřed hleděl spasit sebe! Nejde ti o to, abys napomínáním jiné zachránil, nýbrž abys své ničemnosti zastřel a chválu od lidí klidil‘ (jako bys ty byl bezúhonný). Za třetí není oprávněn jiné napomínat pro svou nadutost,

patisovat, jako by vinu na jeho bludech a smutném konci měla církev. Byl-li tento muž ocelovým charakterem, dočteš se v Ráčkových dejinách. Protivníci církve ho idealisují v každém směru, začínaje vyobrazováním (byl postavy menší, bezvousý, zavalitý) a konče jeho procesem v Kostnici. Tvrdí-li věřící, že zbloudil „ze samé úzkostlivosti o dobro církve“, nutno říci, že to ve smyslu, uvedeném v této kapitole, platí o každém nápravci církve; úzkostliv o dobro církve a méně úzkostliv o čistý a ctnostný život svůj. Kdyby to byl každý nápravce a bludař udělal naopak a za druhý konec chytil! Že Husa začínají hájit i katolíci, může mít různé důvody; snad aby se stali populárními, od kteréhož podezření těžko obmýt husitské povídky Třebízského, snad kvůli „sbratření“, o kterém se hovořilo. (Str. 232.)

S jistě strany mi bylo řečeno, že při diskusi s Husovými ctiteli byl poukaz na jeho bludy odbyt slovy: „Tak hloupý Hus jistě nebyl, aby něco podobného učil.“ Také „důkaz“! Opisuji tudíž z protokolů kostnického sněmu některé z odsouzených 30 vět, které nechtěl odvolat, dokud nebude prý usvědčen z Písma. (Divím se, že mu neřekli, že on své učení

kdyžtě vlastní hříchy nepokládá za nic a k přísnému soudu nad jinými zasedá, jako by sám byl spravedlivý.“ Nápravci tohoto druhu skutečně patřivali k lidem, o kterých na jižní Moravě říkali: „Ten si z ostudy čerta dělá; otřepe se jako pes a běží dál“ — po vlastní nepěkné aféře bičují cizí „nepravosti“ dál. Aby bylo plně porozuměno, musli by čtenáři život Lutherův a jemu podobných velmi zevrubně znát. Tu se na něho provalilo to, tu zas ono, ale „nápravce se skutečně otřepal a běžel dál.“ Vystříhejme se falešných bratří a těch, kteří pokrytecky jméno Páně nesou. (Polykarp.) Co vidíš v pokrytci? Ďáblovu opici! (Bonav.)

Jinak je tomu, kárá-li chybu představený. Jiný není povinen chybujiícího napomenout, zvláště ví-li předem nebo soudí-li, že napomenutí vyzní naplano, ne-li dokonce provázeno výsledkem právě opačným. Představený jest ve svědomí zavázán chyby podřízených léčit neb alespoň zamezovat výt-kou i metlou, i kdyby věděl, že se napomenutý zatvrdí.

---

také z Písma nedokázal!) Viz Hefele, Dějiny církevních sněmů, dílo, k němuž použil autentických pramenů, především z vatikánského archivu. Husovy větvy: „1. K církvi patří jediné ti, kteří přijdou do nebe. (Jak to mohou vědět?) — 7. Petr nebyl hlavou církve. — 8. Kněží, kteří jsou v těžkém hříchu, smýšlejí (a tudíž i učí) bludařsky o svátostech, mravech... (Jako kdybych řekl: „Učitel, který je v hříchu, učí špatně násobilce.“) — 9. Papežská důstojnost je dílem císařů. — 11. Když nám to Bůh nezjeví, neví nikdo, je-li tento papež hlavou církve a biskup hlavou diecése. — 15. Poslouchat církve jest věc vynalezená od kněží. (Chtěls být přesvědčen z Písma, nuže, slyš slovo Páně: „Neposlechne-li kdo církve, budiž tobě jako pohan.“ Lk 10. 16) — 16. Člověk, který je ve hříchu, ať dělá cokoli, i dobré, všecko je hřích; cokoli koná ctnostný, všecko je ctnostné. — 23. Papež nemá být z ohledu na svůj úřad nazýván „Vaše Svatosti“ (Hus ho sám tak nazýval, dokud doufal, že v Římě pochodí!), poněvadž pak i kati i ďábel by musil být nazýván svatým, protože jest vykonavatelem Božím. — 25. Wikleff byl nespravedlivě odsouzen. — 30. Je-li představený, ať duchovní, ať světský, v těžkém hříchu, pozbývá vši moci, a podřízený není povinen ho poslouchat. (Tedy ani policajt, není-li v posvěcující milosti, nesmí sebrat opilce nebo tuláka.) Táži se, neučil-li Hus těmto bludům, proč nechtěl podepsat osvědčení: „Nikdy jsem tomu neučil, a kdyby, byl bych chybil!“

Slovo uvedené na str. 383 („Nemůžeš-li chválit, aspoň mlč“) netýká se představených ani neznamená, že máme být slepi ke všemu, co není v pořádku „u nás“. I tato knížka leccos vytkla, své mladé čtenáře upozornila, varovala, napomenula.

„Mám odpovědnost za ostatní, netrestané chyby by jim by'y podnětem k hříchu.“ Trestat... Ne, že bylo chybeno, nýbrž aby se příště nepochoybilo. (Plato.) Trest má být jako salát, má mít více oleje než octa (Logau), a má se ho užívat jen zřídka — jako léku. Jesliže „stálým haněním se málo spraví, a věčné nářky se jen znechutí“ (Čech), platí to daleko větší mírou o trestech, ať jsou jakéhokoli druhu. Krom toho i představený jest zavázán, aby pokud možno se držel v mezích bratrského napomenutí, zvláště jde-li o dospělé; jenom dal-li podřízený veřejné pohoršení, na př. učitelka, která potupila učitelku před jejími žačkami, musí být před žačkami pokárána, aby odčiněno pohoršení a aby potupené vrácena čest. I nepolepšitelného nutno veřejně kárat a trestat. Vytýká-li však ředitelka učitelce chyby před dětmi, snad dokonce způsobem urážejícím, hřeší proti lásce, proti spravedlnosti, proti pátému i proti osmému přikázání. Ta jest ducha lásky Kristovy velice daleka! Jen milý hřející vánek, vanoucí z milujícího srdce, je s to, aby jeho neustálým ovíváním roztál ledový pancíř, jako neustálým zářením tropického slunce roztaje konečně i ledová hora.

Studentík, kterého jsem znal a jenž v duchovním životě za mnoho vděčil starší služebné, pozoruje, že začíná být marnivá, a napomíná ji: „To neděláte pro věčnost!“ „Však vy také mnoho věcí neděláte pro věčnost!“ „Vim, ale já vám budu vděčen, kdykoli mne na to upozorníte.“ Koho z obou chceš následovat? Tento hoch se o dosažení pravých ctností usí'ovně snažil, mravokárce ze řemesla nikdy o vlastní dokonalosti nepracoval; byl' by sám na sobě poznal, jak křehký jest každý Adamův syn, jak těžká ctnost, a měl by s chybami bližního soucit, jaký měl největší ze synů lidských, třebaže jeho Srdce byla svatost sama. Ani tehdy, kdy proti nenapravitelným obileným hrobům ostře vystoupil, se nesnížil k jízlivým projevům ani k zesměšňování, a čím méně k slovům surovým. Kdo ví, že snazší než chyb se varovat jest chyb litovat a ještě snazší na sobě je postřehnout a nejsnazší je postřehnout na jiných a jim ie vytýkat, kdo zakusil na sobě, že „bozi před ctnost položili pot“ (Hesiod; že v potu tváře jí nutno dobývat), ten se dovede vžít do situace bližního, tak jako do situace nemocného ten, kdo sám nemoc zakusil. „Vystoupit se musíš snažit, klesnout můžeš bez námahy; k nebi musí nás Bůh táhnout, d'áblu propadneme sami.“ (V. Busch.) Při tom všem ještě vědomí, že největších

pochybení a nízkostí se dopouštíme obyčejně k vůli lidem, kterými nejvíce pohrdáme (Dickens), od nichž jsme se dali vyprovokovat!

Bude ti tato úvaha vzpruhou k opravdové práci o vlastní dokonalosti? Příkrá stezka, ale ne nemožná! Ctnosti není neschůdná žádná cesta (Ovid), a byť ke ctnosti byla lidská přirozenost příliš děckem (Petr Chrys.), s milostí Boží se můžeš stát hrdinou. Je sice pravda, že ctnost je chválena a při tom umírá zimou (probitas laudatur et alget, Juvenál), že každý věk rodí Klodie (cizoložce), ne však Katony (Sen.), a že ten, kdo chce být takový, jakých je málo, bude nenáviděn od těch, kterých jest mnoho (Petrarka); nicméně nutno též doznat, že ctnost nevymřela, a mnohdy ji najdeme tam, kde bychom ji nejméně čekali. „Jaké bohatství v takové chudobě!“ (Goethe.) Jako slunce září nejtemnějším mrakem, tak proniká ctnost i nejchudším šatem; či jest snad jestřáb nad skřivánka šlechetnější proto, že má pestřejší peří? (Shak.) Chudobou může být urozenost zastíněna, ne však zatemněna (Cerv.) Vzpomeň na chudičkou královskou dceru Davidovu, nejkrásnější mezi liliemi! Kmen (strom) se oceňuje podle plodů, ne podle stáří, rodokmen podle stáří, ne podle plodů — bohužel! Často vysokost rodu plodí nízkost smýšlení. (Řeh. Vel.) Zlatá uzda nečiní koně lepším (Sen.), a co hloupějšího než chválit na člověku to, co není jeho vlastní, co může být přeneseno na druhého? (Týž.) Některé činy nejsou oslavovány zástupem gratulantů, nýbrž obdivovatelů (týž), a ctnost nebývá spolu s prospěchem v jednom pytlí. (J. Herbert.) Řekl-li Neronův vychovatel, že ctnost jiných připadá mnohemu jako odsouzení vlastních neřestí, neměl tušení, že daleko před ním a krásněji tutéž myšlenku vyjádřila svatá kniha. (Mđ 2. 14) Mravy si dává (dělá) každý sám, úřad mu přidělí často náhoda. (Cic.) Jméno chudoby jest jediné, smýšlení chudobných však není jednotné! (Ignot.) Chudobný ten, chudobný onen, ale jak nese svůj úděl ten a jak onen! „Někdo opouští místo ze ctnosti, jiný z lenosti; jeden poslouchá pro rozkaz Kristův, druhý pro bídný prospěch; ten bojuje z lásky ke Kristu, onen pro marnou slávu; někdo chválí bližního, aby se mu zalíbil, jiný, aby vyplnil přikázání Páně; ten pracuje, když pracovat nemá, a v době práce zahálí, onen jest vzhůru, kdy není dovoleno, a kdy má být vzhůru, reptá.“ (Efr.) A konečně někdo jest nejlepší člověk, když není doma. (Přísl.) Končíme výrokem Petra Bless.: „Dvě věci jsou, za něž musí být každý křesťan hotov prolíti krev, spravedlnost a svoboda.“ Spravedlnost znamená zde i v Písmě svatém kdekterou ctnost!

57. Zdomácnělý cizokrajný kvítek.

Kterýpak asi? Mučenka! Jeho rodná země jest daleko od nás, ze mořem, Peru, jihoamerický stát. Tam její vlast, od-tamtud přenesena k nám a u nás zdomácněla. Věřícím se stala brzo symbolem umučení Páně; zprvu na Pyrenejském poloostrově — tam dostala jméno, a toto milé jméno přešlo jak do lidové řeči, tak i do vědecké botaniky. Passiflora... Či oko by nespočinulo s láskou a truchlivostí na kvítku, který věřící duši připomíná trpícího Spasitele? Trojlaločné listy — kopí... Úponky — bice... Tyčinky — kladiva... Trojklanný pestík — tři hřeby... Pakorunka — koruna tr-nová... Tak vypadá nádherný květ mučenky, a jako kříž jest ozdobou křesťanských příbytků, tak se stala mučenka v některých krajích ozdobou zahrad a připomíná milujícímu srdci lásku trpícího Spasitele.

A) Trní a hloží — obvyklé zboží.

A zároveň pamatuje nás na to, že i náš úděl jest u tr-pení a kříž. Cizokrajný květ... Bůh nechtěl smrti ani bolesti; hřích prvního člověka přivedl obojí na zemi, a cizo-krajný květ rychle zdomácněl. Hořký kvítek, a přec jest našim denním chlebem od chvíle, kdy provinilý pár opustil rajskou otčinu. Legenda vypravuje, že všechno živočišstvo, které se oddaně k člověku tulilo, dokud žil v nevinosti a v přátelství s jejich Tvůrcem, se od něho odvrátilo, když se proti společnému pánu a králi vzbouřil; jen hladový pes a trpělivá ovečka mu zůstali věrni, jdouce s ním do vyhnan-ství — na znamení, že nouze se mu bude neustále věšet na paty a že kříž mu bude vždy údělem, kříž, proti kterému se bude moci vyzbrojit jen beráncí trpělivostí. Andělé míru mu v ráji dštíli květy na všechny cesty, kudykoli se ubíral; sotvaže se za ním zavřela rajská brána, sotvaže po prvé zra-nil zemi radlem a první krůpěj potu padla do vyorané brázdy, vydala zraněná, potem svlažená půda první nový neznámý květ, bodláčí a hloží. Padlý anděl rozséval trní po všech cestách, kterými se člověk bral, trny, o které se zranil při každém kroku. A spolu s člověkem vždy kráčeli jeho dva věrní pomocníci, hladový pes a trpělivá ovečka — — —

Perský král Darius II. byl smrtí manželky tak zdrcen, že propadl téměř trudnomyslnosti. Jeden kouzelník se mu na-bídl, že mu zesnulou vzkřísí, opatří-li mu pomocníky, bez nichž by se mu prý dílo nezdařilo; nepotřebuje prý víc než toliko tři osoby, které nikdy v životě nezakusily bolest. Král,

neprozíravý dost, než aby prohlédl úmysl čarodějův, dal skutečně ve své ohromné říši potřebné tři lidi hledat; že rozeslaní služebníci pochodili hůř než v pohádce o košili spokojeného člověka, netřeba podotýkat. Byť bys žil v blahobytě a pohodlí, nejsi žádné hodiny jist. Campagna felice, překrásná úrodná krajina kolem zálivu neapolského, tak krásná, že tam jezdí turisté z celé Evropy; rodí vinnou révu, pomoranče, citrony, fíkovníky, broskve... A nad veškerou tou nádherou strmí hrozivě Vesuv, jehož jediný výbuch může tento rajský kraj proměnit v pustou poušť. Jenže život většiny synů Adamových se nepodobá této Campagna. Netřeba čekat nějaký možný výbuch; trny po cestách našeho putování rozseté činí náš život hořkým dost.

Na Sv. Hostýně před lety... Časně zrána přišla žena s děvčátky, věku asi osmi a deseti let. Hovořím s nimi a dovídám se, že ona poutnice není jejich matka, nýbrž teta. „Je nám tak smutno... Jiným dětem Pán Bůh rodiče nechává, nám je vzal...“ Za chvíli starší žena: „Pán Bůh nám vzal syna... jediného...“ Pak dívka s úsměvem v tváři, ale když začala se mnou hovořit, zmizel úsměv, do očí jí vstoupily slzy, a svěruje mi svůj vnitřní žal. Nikdo vůkol ní neměl tušení o tom, co ji tísní, ani rodiče, ani sestra, ani družky. Shlédnu známou učitelku, a ta mne upozorňuje na jinou zesmutnělou dívčinu: „Bude s vámi asi mluvit; neštěstím přišel o život její snoubenec, věřící hoch, milovali se čistou láskou...“ U jedné zpovědnice pozoruji matku s třemi děvčátky, všechny ve smutku. Po mši mi s pláčem sděluje: „Před měsícem jsem přišla o manžela...“ Za chvíli zahrčelo před kostelem auto; dva manželé pomáhají dívce asi osmnáctileté z vozu a žádají mne, zda by nemohla vykonat zpověď v sakristii; nemocná, už přes dva roky... Co by za to dala, kdyby mohla denně přistupovat ke stolu Páně, jak byla zvyklá! Na mou otázku mi odpověděli: „Nese svůj kříž odevzdaně, ale je těžký, hodně těžký...“ Odpoledne pozoruji před milosrným obrazem chudého muže a ženu; zdá se, že přišli zdaleka. Vroucně se modlili, a v tváři bylo vidět smutek, hluboký smutek; nevyzvídal jsem, jenom si řekl: „Co asi ti dva přinášejí k trůnu Matky milosrdenství? Zač asi prosí?...“ Večer před požehnáním pročítám úmysly, v sakristii na arch napsané; na ty úmysly obětujeme po litanii obvyklé otčenáše. Mezi nimi čtu: „Za obrácení zbloudilého syna... Za obrácení odpadlého manžela... Za pokoj v domě... Za nemocné dítě... Za uzdravení otce... Za skývu chleba... Za nebeskou pomoc ohroženým... Za otce, v úřadě nevinně osočeného... Za ochranu před ztrátou zaměstnání... Za dceru v cizině... Za nepřátele...“

Za jediný všední den, kdy přicházejí na milostné poutní místo toliko jednotlivci! Tolik krvácejících srdcí, která jsem náhodou objevil; kolik těch, která mne zůstala utajena? Kolik jich vylévá před trůnem boží milosti svůj žal ve dny velkých poutí? Kolik za rok, kolik za celé šestiletí 1939-45? Žít bez starostí je štěstí, žít bezstarostně je tupost. (Přísl.) Ale kolik lidí žije opravdu beze všech starostí? Odezíráme-li od maličkých, nenajdeme jich příliš mnoho! Všude práce, všude tíž, všude jest nějaký kříž, a nikdo neví, co druhého ve škorní hněte. „Ach, kdyby bylo v knize osudu lze předem číst, tu jinoch nejeden, jenž září štěstím svým, by odvrátil zrak zpět a umřít chtěl by hned...“ (Shak.)

Nikdo není ušetřen křížů, svatý život světců Božích nejméně. V nešťastném manželství... Sv. Gommer Brabantský v 8. stol., na rozkaz krále Pippina oddaný s bohatou Gwinmarií, nesnesitelnou, svéhlavou, svárlivou, zlostnou a lehkomyšlnou ženou, nesl svůj kříž s andělskou trpělivostí až do její smrti. Podobně sv. Kateřina Janovská, oběť politických pletek, zasnoubená proti své vůli surovci Janu Adorno, o němž str. 586, aby tím sňatkem utvrzen mír mezi dvěma rody. Bl. Serafína († 1478), manželka Alexandra Sforzy z Pisy, jenž pojav náklonnost k nízké ženštině hleděl se manželky napřed zbavit jedem, potom ji rdousil, rval za vlasy, tloukl, až omdlela, před soudem obvinil z manželské nevěrnosti a přinutil, aby se odebrala do kláštera klarisek. Bl. Godeleva († 1070) v Nizozemsku, od surového Bertulfa utýrána k smrti. Bl. Joana Rodriguezová z Burgos, proti své vůli dána surovému Ortizovi, od něho někdy zbítá tak, že ležela celé měsíce, ale když onemocněl, ošetřovala ho s andělskou trpělivostí až do smrti; od 15. do 33. roku vše snášela... Dovolávat se pomoci zákonů bylo bezúčelné, protože tehdejší mravy dávaly muži nad manželkou neomezená práva. Sv. Richardis, manželka císaře Karla III., nařčena od něho z nevěrnosti, musila do kláštera. Bl. Joana de Valois, zakladatelka francouzských annunciantek, po 18 letém manželství s vévodou Orleánským rovedena (r. 1498), protože se mu protivil její znetvořený obličej. Atd. atd.

Od nešťastných manželek přejdeme k sirotkům. Germána Cousinová († 1601) týrána od macechy, Anna Garciasová († 1625) a Kateřina Thomasová († 1574) od příbuzných, Marketa Alacoque od nájemce. Od příbuzných zakoušely útisky též mnohé svaté vdovy, na př. Alžběta Durynská a Joana de Chantal; od sourozenců Stanislav Kostka a Tomáš Aq.; od matky a babičky týrána sv. Růžena z Limy. Od spolubratří v klášteře zakusili mnoho útrap Josef Kalasanzský a Alfons Liguori, oba již starci, Alfons Rodriguez a Fran-

tišck Regis, od spolusester Marketa Alecoque a bl. Krescencie, od církevních představených Jan Bosko. Vnitřní opuštěnost mučila dlouhá léta Terezii, Marinu, Kateřinu Sienskou, Magdalenu de Pazzis, bl. Armellu, těžká pokušení proti víře, naději nebo ctnosti andělské skličovala Tomáše z Villanovy, Josefa Kupertinského, Vincence Ferrerského i Paulánského, Ignáce z Loyoly. Zlomyslné pomluvy, dotýkající se jeho kněžské cti, musil nést František Saleský. Nemoc? Konce by neměla řada světců a světic, kteří tímto křížem byli navštíveni, od Joba až k sv. Terezičce.

Malomyslnost... Svatá víra však ji odmítá! Kristus Pán má rád mužné duše! Co jsem řekl oněm truchlícím srdcím na Sv. Hostýně? Každému několik slov o otcovské prozřetelnosti toho, který všecko řídí, jenž dopouští, ale neopouští. Věř, že dobře činí, třeba ještě nevíš, proč tak činí. (Aug.) Pohlédni k sv. kříži! Trpící Spasitel a Bolestná Matka Boží, dvojí zdroj útěchy sklíčeným a síly klesajícím. Obojí se musí opírat o odevzdanost do vůle Boží, a ta se zas musí opírat o živou víru v prozřetelnost nebeského Otce, bez jehož dopuštění nepadne ani ptáče se střechy. Ve šlépějích Kristových a jeho Bolestné Matky se ubírat cestou křížovou, a na tu těžkou cestu se vyzbrojit mužností a trpělivostí. Tak nás povzbuzuje apoštol, jenž pro jméno Kristovo trpěl jako málokdo. Trpělivostí spěchejme k vytčenému cíli (Žd 12. 1), neboť vytrvalé trpělivosti jest nám zapotřebí, abychom za všech okolností plnili vůli Boží a tak dosáhli slíbené odměny. (Ib 10. 36) Pán nechať řídí tělo i srdce naše láskou Boží a trpělivostí Kristovou. (2 Sol 3. 5) Kříž jsem já za vás nesl, ty neváhej ho nést sám za sebe. (Amb.)

B) Umění trpěti.

Trpělivost, ctnost, která s klidnou myslí snáší utrpení fyzická i mravní. Přirozená trpělivost tak činí se zařatými zuby, vidouc nezbytí nebo že jest obdařena klidnou „filosofickou“ povahou. „Podrobit se tiše lidské z vůli zeslabuje, podrobit se klidně nezbytnosti sílí.“ (Jan Paul.) Nadpřirozená trpělivost snáší zlé z lásky, z lásky k trpícímu Spasiteli a ve spojení s jeho křížem. Klidně, bez reptání, oduševněná odevzdaností do vůle Nejvyššího, opírajíc se o víru v jeho otcovskou prozřetelnost, držena skálopevnou nadějí v jeho pomoc a ve věčnou odměnu, snáší vše, co nás stihne. Svě žalosti a všecek bol obětuje ve smír za viny vlastní nebo za viny cizí, kterými jest přesvaté Srdce Ježíšovo bez ustání uráženo. Jestliže spolu (s Kristem) trpíme, vezme, že budeme spolu s ním i oslaveni. (Ř 8. 17) Trpělivost takto pojatá

chrání před zoufalstvím a malomyslností v křížích a ranách osudu, kterým neunikne žádný zrozenec z ženy. Duše, která má Boha, učiní alespoň z nouze ctnost a odevzdá se jeho řízení. Duše bez Boha se zhroutí; veškerá přirozenost člověka se vzepře a pokouší se vsí silou zlo neb obtíž zlomit; a nelze-li? Pak jako rozzuřený tygr se zmitá v malomocném vzteku, lomcuje příčkami klece, ze které se marně namáhá vyprostit, nebo uteče z života, aby nemusil jako zkrušený otrok ležet v prachu sražen tíhou rány a stenat, lkát nebo snad i klnout tvrdému neúprosnému „osudu“, jehož železná ruka ho rozdrtila.

Trpělivost a statečnost jsou sesterské ctnosti. Obě nás uschopňují snášet zla vezdejšího života tak, abychom se nepoddávali nezřízené bázni nebo smutku. Zlo... Vystává jako temný přízrak v budoucnosti? „Hrozící zlo“, předvídané, očekávané... Ať jest jen pravděpodobné, ať docela jisté, vždycky se o duši pokouší bázeň; vojín před bitvou, nemocný před operací, obžalovaný před výslechem... Proti bázni nás sílí statečnost. Viz kluky před vesnickou wojnou! „Újezdáci se na nás chystají...“ „Jen ať přijdou! Nedáme se!“ Děti by spíše řekly: „Utečme, schovejme se...“ Jest zlo již přítomné? Ať nepředvídané a nenadálé, ať tušené a očekávané, pokaždé zaplaší z duše radost. Je-li zlo překonatelné, reaguje na ně povaha výbojná hněvem, jako by byl s to zlo zlomit, v povaze více citové nebo klidné („vyrovnané“) se objeví zármutek. Kluk přinese špatné vysvědčení... Otec se rozlítí, matka se zarmoutí a snad i rozpláče. Je-li obtíž nad naše síly, jeví-li se nám tedy nepřekonatelnou, ovládne zkormoucenost srdce vždy; jen u povah nadmíru pyšných přejde hněv v zuřivost a bezmocný vztek, po příkladě zavrzenců. Jak se vyzbrojit proti hněvu? Jak proti zármutku? Tichostí proti prvnímu (kap. 35), a trpělivostí proti druhému.

Bázeň ani smutek není hřích; vždyť i náš Pán a Spasitel je zakusil v zelenočtvrteční noci. Ale přílišná bázeň („strach“) a přílišný zármutek jest nedokonalost a nezřízenost, která snadno ke hříchu svede — obyčejně k lehkému, za mimořádných okolností i k těžkému; bázeň před mukami, žalářem, ztrátou jmění nebo místa svádí k odpadu a zapření víry, zármutek pro těžkou pohromu svádí k rouhání, zoufalství, sebevraždě, a bázeň před pronásledováním, šikanováním nebo jinými obtížemi, někdy dost nicotnými? Hocha svede ke lži, ať školní nebo „domácí“, a dospělého? K nedůstojnému jednání! Ke lži, věrolomnosti, zradě přítele nebo vlasti... Čím větší bázeň nás skličuje, čím těžší obtíž hrozí, tím větší nebezpečí, že propadneme nízkosti. V neštěstí býváme často k lidem nespravedliví. (Knigge.)

Jest sice i zármutek spasitelný, jest i bázeň Boží. Starověký křesťanský spisovatel Hermas praví: „Spasitelný jest pouze ten smutek, jenž pochází z lítosti nad hříchy.“ V této stati máme na zřeteli pouze přirozenou truchlivost a bázeň a uvažujeme, jak se jim bránit a opírat. Ta i ona pochází ze ztráty nebo nedosažení nějakého časného dobra, majetku, zdraví, míru, drahé osoby, přízně, života, svobody, dobrého jména, cti... Jest převeliká chyba, když srdce na některé věci stvořené tak nezřízeně lpí, že bychom zármutkem skoro o rozum přišli, jako sv. Augustin před svým obrácením pro smrt přítele, a jest chyba, když nás některá obtíž zlomí tak, že bychom jenom lkali a lkali. Obojí, bázeň a zvláště zármutek, podlamuje energii, podnikavost, chuť k práci a k životu. Manželka chodí po smrti mužově denně na jeho hrob a poddává se truchlivosti tak, že rychle chřadne, a konečně na hrobě manželově vydechne duši... nepamatovala, že nyní má dvojnásobnou povinnost uchovat se dětem. Že v tom nevězí značná dávka sebelásky? Roger Sicilský se po smrti manželky zavřel do komnat, seděl celý den v křesle oblečen v župan, o nic se nestaral, nic nepodpisoval, nikoho k sobě nepřipustil... poddaní nevěděli, je-li jejich vládce vůbec živ. Joana Šílená se oddávala po smrti manželově takovému zármutku, že byla nepřičetná. Přimísí-li se nezřízený smutek k modlitbě, nedopustí, aby čistě vystoupila před oltář Boží; jako víno smíšené s octem pozbývá lahody, tak duch svatosti smíšený s nezřízeným zármutkem připravuje o čistotu modlitby; zhošť se vši truchlivosti a nezarmucuj Ducha svatého v tobě přebývajícího, oblec se v radost... (Hermas.) „Mnohé zahubila zasmušilost, a pražádného užitku v ní není.“ (Sir 30. 25) Jako mol škodí šatu a červ dřevu, tak škodí smutek lidskému srdci. (Př 25. 20) Nepoddávej se nesmírně zármutku, nýbrž od sebe jej zapud'. (Sir 38. 21) Či chceš čekat, až pomine sám? Čas jest jeho jistý lékař. Nic neschne tak rychle jako lidská slza. (Cicero.) Povol bolesti, poleží a umře. I kdybys zármutek hlídal a pod zámek jej u sebe zamkl, vyprchá jako naftalin z nejhlubší bedny. Čas vše hojí — i toho, kdo učiní předsevzetí, že bude až do smrti plakat a lkát. (4 Esdr 10. 4)

Ty však si počínej mužně! Mužné jest zármutek přemáhat, ne se mu nezřízeně poddávat. Nebud' jako Cicero, který dovedl psát pěkná slova o tom, jak snášet utrpení, a kterému musili jeho přátelé při úmrtí dcery připomenout, že teď jest na čase, aby dokázal světu, jak se dovede řídit vlastními slovy. Zde si podává trpělivost ruku se svou sesterskou ctností. Všimni se, že jsem neřekl: „Zármutek necítit“, nýbrž „přemáhat, nepoddávat se mu.“ Necítit — ledaže bychom

byli mrtvý kámen nebo dubový špalek! Žalem krvácelo srdce i Matce Bolestné, nad hrobem bratra bethanských sester slzel a v Getsemanské zahradě smrti se děsil sám božský Mistr. Kdo se k sklíčeným nebo bázlivým nesklání s láskou Kristovou, kdo o nich mluví s povzneseným opovržením, jako by sám byl charakter z ocele, nebývá vždycky osvědčeným učedníkem hrdinské ctnosti! Není ještě hrdinou, kdo napíná luk a chřestí plným toulcem. Známe je, ty lidi, kteří se ve dne strašidlům posmívají a v noci se jich bojí. V blahobytu dělají hrdiny a v utrpení utíkají z života. „My bychom to byli sotva snesli, kdyby nám nebyla příroda dala lehkomyšlnost, tu milou družku“, praví se šibeničním humorem novověký pohan. (Goethe.) Autor Werthera asi zapomněl, že tato jeho „milá družka“ ho nechala nadobro na holičkách, když vzdychal po zasnoubené Charlotě a když nechybělo mnoho, že by byl učinil totéž, co jeho románový hrdina. „Ať utone, kdo plavat neumí“, praví sebevědomě Percy. (U Shak.) Což byl sám proti všemu tak obrněn, že si směl dovolit takový výrok? V dešti kulek snad; ale školu života sotva prodělal a ohněm utrpení jistě neprošel, protože jen nezralý charakter může tak neskromně mluvit. „Jak domýšlivě mládež dnes ráda mluvívá! Jak malomyslná jest, když skutkem jednat má!“ (v. d. Vogelweide.) „Dal si (při svatbě) přinést vína, jak by na korábu bouřku zapíjel s veškerou svou lodní družinou.“ (Shak.) Ušlechtleji mluví Gaudy: „Zaplaš zpěvem, co tě bolí, odzpívej pryč všecky žaly...“ Jinak než uvedený Percy mluví u F. Webera saská pohanka, druidka (kněžka), k níž se obrací mladičká ztrápená Hildegunda. Váhá... Sasové nenáviděli křesťanské Franky, vítězné podmanitele své země. „Mám? Nemám? Svěřím se jí? Neodpoví škodolibě hrdou řečí na mou bolest? Neodžene klnouc žalu cizinky, křesťanské dívky?“ „Nikoli! Jsi vítána jí“, slyšet z křoví mezi buky. „Zarmoucenou neroztrpčí, nezraní tě drsnou řečí; v mládí, v stáří, sto let skoro zakusila strasti větší...“

„Na nízkých co duších jako trpělivost chválíme, zbabělosti jest nám v prsou rytířských.“ (Shak.) Myslíš? Trpělivost jest dcera nebes! Krášlí nízkého i rytíře, a jest ctností po každé stránce mužnou, nikoli známkou zženštilého ducha. Zbabělí psi nejvíc štěkají, když daleko jest zvěř, na niž se sápu. (Týž.) Slabý duch se cítí nad utrpení povznesen — když jest vzdáleno! Váhavému a nesmělému praví sice právem týž autor: „Nuž hodně štěstí přeji na ledě, ježž. blázne, netroufal sis prolomit.“ Pravdu má Milton, praví-li že „ubohé jest býti slabým v bolestech neb v činu!“ Nejinak Publius Syrus, zprvu otrok, pak propuštěnec, pak v básnickém

souboji vítěz nad básníkem Laberiem (r. 45 před K.): „S váhavou myslí nevystoupíš na života výšiny.“ Za pravdu dáme i králi Learovi u Shak.: „Neb nemocný až příliš lehce opomine povinnost, jež připadá nám tolik snadnou v zdravých dnech; ten není mužem, jehož duch se poddává tak bez odporu těla slabosti.“ Ale žádný z nich nás nevede k mistru, od něhož bychom se mohli této ctnosti, na životní pouti tak nezbytné, naučit. A bez mistra? Z knih se nenaučíš žádnému umění, ani plaveckému, a ctnosti teprv ne, a trpělivosti nejméně! Týž autor dí, že „hned v prvním ohni, v prvním utkání i zápas nejlepší je těmi proklínán, kdož ostří jeho zakusili na sobě.“

Zajděme na návštěvu k jiným filosofům a poetům. „Kdo má, uť se pozbyvat, a kdo jest šťasten, navykej bolesti.“ (Schiller; vznešeněji a přesvědčivěji sv. Pavel, 1 Kor 7. 29 nn, protože opírá svůj výrok o nadpřirozené pohnutky, takže jeho rada není vratkou frází!) Ve svých radostných se chvílích bojte, záludné že neštěstí jest blízko. (Týž.) Uť se myslit rád na neštěstí v štěstí, a na štěstí v neštěstí! (Gellert.) Pěkná slova, podobná pěkným květům plané třešně! Květům, které nepřinesou plodu! Naučila pěkná slova už někoho proti proudu plavat? Utoneme, nenaučíme-li se držet se nad hladinou; držíme se tedy jako záchranné kotvy kříže Kristova! Rána za ranou, byť malou sekerou, sklátí nakonec i nejsilnější dub; jen vyškolený ve škole svatého kříže odolá, jen tomu možno říci: „Čím pevněji chopíš kopřivu, tím méně pálí.“

Alkibiad v Timonovi (Shak.) praví: „Však je-li trpělivost vskutku hrdinstvím, pak žena za pecí jest mužnější než my, pak osel spíše se hodí za vůdce než lev; a kdo jest v poutech, moudřejší jest nad soudce.“ Milý Alkibiade, možná, že máš pravdu! Stařena utrpením nezlomená může projevit více mužnosti než rytíř, který se pod utrpením zhroutil, jak dokladem Černý princ; spoutaný může mít více životní moudrosti než soudce, který jest „moudrý“ jen tehdy, když ho nic nehněte a nestíhá, a který vynáší rozsudky s říšským zákoníkem v rukou za stolem v křesle po dobrém obědě; i o tvém „Vůdci“ netřeba mi mluvit. Tento tvůj „lev“ a jeho společníci skutečně hrdinsky utekli a ponechali stádo osudu! Tvé pojetí pravého hrdinství je tudíž veskrze pochybené! Trpělivost v štěstí není ctností (Řeh. Vel.) ani mužností! Jaképak hrdinství razit si se zbraní v ruce kurážně cestu vpřed, když každý před tebou utíká nebo ti jde z cesty a máš-li co dělat jen s takovými překážkami, které se ti poddávají jako stébla trávy! Asi jako kdyby sis v pevných botáchrazil cestu osetím nebo pšeničným polem! K tomu třeba jen chuť k práci

nebo k „dobrodružstvím“, snad ještě trochu podnikavosti. Ale razit si cestu amazonským pralesem nebo indickými džunglemi jest už horší! S nevelkými silami se pustit v zápolení s nepřitelem na pohled mocnějším! S utrpením, které před námi neutíká, před kterým utíkáme mnohdy my! Psát humoristické povídky nebo veselé písničky, když nic nebolí a nic nechybí, s cigárou v ústech na pohovce ve vytopené světnici... Walter Scott psal své historické romány za neustálých bolestí zubů, Beethoven skládal svá díla v duševní sklíčenosti, Mozart v nemoci, Johnson psal horečně ve vysilující finanční tísní, o hladu a v zimě, Cervantes za neustálých existenčních bojů. Reboul tázán Dumasem, co ho přivedlo na básnickou dráhu, odpovídá: „Soužení —“ Smrt manželky a jediného dítěte!

V utrpení jest útěchou vědomí, že máme spolčníky, pravi pohanský básník. Křesťanský učitel církve dodává: „Nehleď na své strasti, na své tak nešťastné povolání, nemysli výlučně na své trampoty; pohleď i na jiné, které totéž co tebe stihá, viz strasti, které jiní žalostně nesou, a poneseš svůj kříž snáze.“ (Isid.) V utrpení pohleď na trpícího Spasitele, na to, co mučedníci kdysi a co přemnozí snášejí dnes, a řekneš si: „Mé trny jsou růže u přirovnání s daleko většími bolestmi těch, kteří musí trpět bez pomoci, bez útěchy.“ (Frant. Sal.) Zlý v utrpení reptá, dobrý se dá od Boha zkoušet. (Cypr.) Ani milost lásky ani vůně ctnosti ani půvab krásy se ve snoubence (v duši patřící Kristu!) nemění sousedstvím trní. (Alb. supp.) Duše nemůže být přítelkou nebeského snoubence, není-li lilii mezi trním (týž), není-li alespoň poněkud trny vezdejšího utrpení zraněna. Kdyby nebylo pronásledovatelů, nebylo by mučedníků, nebylo by svatých (Alf. Lig.) Slziš-li, prolévej slzy zbožně, ne s rozhořčením. (Aug.)

C) Skrze kříž k světlu blíž!

Nahlížím do své sbírky příkladů a čtu: „Prideaux se ucházel o místo obecního písaře, jeho rival měl u otců města větší štěstí; odmítnutý uchazeč odchází sklíčen, vrhne se na studie, a stává se po letech vysokým anglickým hodnostářem. Advokáti Angličan Cowper a Francouz Montesquieu měli při první právnické řeči fiasko, vrhli se na literaturu, a tam dosáhli evropského jména. Anglický básník Goldsmith by nebyl u devíti mus hledal a našel štěstí, kdyby nebyl propadl při státnici z medicíny. Ferd. Hamer byl pro nevalné nadání odmítnut, když se ucházel o přijetí do řádu T. J., vstoupil do kongregace Neposkvrněného Srdce Mariina, a

tento krok ho vedl do misíí a k mučednické palmě za boxer-
ských bouří r. 1900. Kdyby nebyl „osud“ zkřížil Ignácovi
jeho touhu po Palestině, nebyl by vykonal to, co vykonal;
kdyby se nebyla bl. Avilovi a sv. Františku de Hieronymu
zhatila jejich touha po zámořských misiích, nebyli by svými
misiemi doma obrátili tolik tisíc duší, tento v Itálii, onen v
Andalusii.“ Atd. atd. K tomu několik mých vzpomínek. Dívk-
ky, které jsem viděl hořce slzet, že je hoch opustil nebo že
jinak sešlo ze sňatku, a po letech děkovaly Pánu... viděly,
jak oblažil hoch jejich „šťastnější“ rivalku. Atd. atd.

Tedy již s hlediska docela přirozeného nutno říci, že kříž
nás kolikrát zachrání před křížem... malé utrpení před těž-
kými strastmi. Kdyby bídní žáci, geograf Humboldt, geolog
Lyell, biolog Huxley, chemik Priestly, skladatel Wagner stu-
dovali s vyznamenáním, jistě by se byl ten neb onen pokou-
šel o kariéru ve státní službě, snad jako právník, a nebyli
by se stali tím, čím se stali. Což teprv, pojmáme-li utrpení
s hlediska nadpřirozeného, jako činitele boží prozřetelnosti!

Malý duch jest v ohni utrpení spálen na popel, duch vzne-
šený jest čištěn jako zlato ve výhni. Očista srdce ode všech
nezřízeností sebelásky, těsnější přivnutí k Bohu, zvláště při
ztrátě drahé osoby neb milé věci, rozmnožení zásluh a odmě-
ny v nebi, to jest ovoce utrpení odevzdaně snášeného. Proto
Pán neodstranil ze světa trní a hloží, i když za Adamovu
vinu na kříži dosti učinil a náš dluh plně splatil. Utrpením
nás tříbí... Jedeš-li v zimě arlberským nebo svatogothard-
ským tunelem, může se ti stát, že do něho vjedeš za mlhy
a tmy, a když po půlhodině vyjíždíš, září nad tebou azurové
nebe. Tak vede Pán nás tmou utrpení k světlu a radosti
ráje. Svatého Paulina přivedla smrt jediného milovaného
syna ke křtu a ke Kristu, sv. Alfonsa Rodrigueza do řehole
smrt manželky i dítek, sv. Kamilla nemoc, vlašnou a marni-
vou Blesillu tělesné utrpení k svatosti († v Římě 383). Cti-
hodná Benedikta, sličná a nadaná, oddávala se všemožným
výstřednostem a posmívala se všem pokusům o její obráče-
ní; tu propadla malomocenství, ale plná tři léta trvalo, než
tato hrozná nemoc zlomila její pýchu a nekajícnost; zemřela
svatě se jménem Mariiným na rtech. (Koncem 12. stol.) La-
fontaine, autor kluzkých povídek a bajek, hýčkaný od vzne-
šených dam na jejich zámcích, vzdálený manželky i syna,
oddaný zahálce a snění, by byl utonul v bahně požívavosti,
kdyby nebyl padl jeho dobrodinec Fouquet a kdyby nebyl
sám těžce onemocněl. († 1695) Lehkomyšlného světáka Ju-
liána Adorno, manžela sv. Kateřiny Janovské, přivedla na
jinou dráhu ztráta jmění, šlechtice Konráda z Piacenzy
(† 1351) učinilo podobné neštěstí poustevníkem a světcem.

To měl na zřeteli sv. Augustin, když psal hluboká slova: „Pokládej tento svět za výheň umělcovu. Na jediném místečku se tísni tři věci; zlato, plevy, oheň (nebeský umělec). Boňabojný (v ohni utrpení) Boha chválí, zlato se stkví; bezbožný se Bohu rouhá, plevy tam čadí. Je-li utrpení jako oheň, jest štěstí jako voda; oheň tě pálí, ve vodě hniješ. Obého jest se obávat, jak toho, aby nás utrpení nespálilo, tak toho, abychom ve vodě blahobytu neshnili. Ty v ohni bud' pevný! Nádoba v ohni utvrzená vody se nebojí; není-li však ohněm učiněna tvrdou, přijde na ni voda, a jako bláto se rozplyne. Nespěchej tedy k vodě! Skrze oheň se k ní snaž dostat... (In Ps. 65) Tak mne ponoř, Pane, ve výheň utrpení, aby se nádoba utvrdila, ne aby se zlomila. Kdybys ustal a nenamíchal mi do pozemského blahobytu hořkostí, jistě bych tebe zapomněl. Ty, Pane, osvěcuješ mé temnoty, když k mým hříchům pojiš metly svých trestů a do mých převrácených sladkostí mísiš hořkosti... Věz, člověče, že všecka bída lidského pokolení, ve které vzdycháš, jest hojivá bolest, nikoli soudní výrok.“ (In Ps 93. et 138.) Tedy lékem v rukou nebeského Lékaře bývají naše trampoty a strasti, ač mnohdy jsou i metlou v rukou svrchovaného Soudce. Nebývá válka často bičem, kterým mrská Pán zbujnělé?

Pak přijde hlad na ty, kterým se příliš dobře vedlo, nouze na ty, kteří neměli nikdy dost a reptali, když mohli být plně spokojeni, život vezme Pán manželům žen, které s jejich souhlasem připravily o život nenarozené dívky... Kdyby za každé dítko měl být pokutován jen jediný, jaká armáda padlých by byla! Zpytujeme v těžkých společných pohromách svědomí? Doznáme si upřímně, že jsme si je plně zasloužili? Neseme trpělivě všecek kříž jako pokání a smír za vlastní těžké viny? Musí být napraven metlou, kdo se nedá napravit láskou. (Boží dobrotou; Amb.) Bůh nás trestá, protože nemáme ani dobrých skutků, kterými bychom se mu líbili, ani nekonáme pokání, kterým bychom za své hříchy dostiučinili. (Cypr.) Bij, Pane, služebníky své ranami spásitelnými, bychom nebyli bití ranami smrtelnými. (Bon.)

Na zemi jsou mnohá zla, nevyhnutelná zla, smutné dědictví, které nám odkázal rajský provinilec. „Kdo se narodí a jest od tohoto světa pohostinu přijat, slzami začíná své pozemské putování. Pláče nad bídami, které ho čekají. V potu tváře pracuje každý, jak dlouho žije, a není jiné pomoci leč trpělivost.“ (Cyprián.) Namítáš: „Trudná jest věřícímuездеjší pouť.“ Kdo to popírá? (Aug.) U Azteků, indiánských obyvatelů Mexika, oslovil otec narozené dítko: „Milé dítě, bohové tě v nebi stvořili a poslali na zem. Ale věz, že život, do něhož jsi právě vkročilo, jest smutný a plný

bídy, a ty nebudeš moci jísti chléb bez práce. Bůh ti buď nápomocen ve všech protivenstvích, která tě čekají.“ Chtěl by ses všemu zlu vyhnout? Vždy budou nemoci, vždy smrt, vždy pohromy, přírodní i sociální, vždy budou nešlechtní lidé, zlé jazyky, egoisté, vždy bude na světě nespravedlnost, a konečně i my sami budeme vždycky neopatrní dost. Lec-cos zavínáme sami... rána, kterou sám si způsobíš, pomalu se hojí! Mnoho zavíní jiní, ale na to musíš být připraven. Konečně tu a tam tě něco stihne bez viny naší i bližního, a tomu se nevyhneš. Hřích a bída všude číhá. Kdekoli budeš, sebe nezbudeš. Vždycky se neděje, jak se kdo naděje. „Netrpělivi, kteří nechtějí obtíže klidně nést, jim tím neuniknou; naopak, činí si je ještě těžšími. Trpělivost nás uchrání těžších pohrom, do kterých bychom se netrpělivostí uvrhli. Nikdy však nemůžeme přijít o statky věčné, i když časné nedostatky snášíme.“ (Aug.) Není na světě té strany, kde bys zléčil duše rány. Nikdo se nemůže honosit, že v tomto bídném životě unikl tomuto dvojímu zlu, lopotě a bolesti. (Bern.)

Tebe ještě nestihla těžká rána osudu? Rád věřím; mládež obyčejně nemá zdání o tom, co jest život a existenční boj. Nicméně není tato úvaha bezpředmětná. Proto je psána, aby ses cvičil v mládí pro chvíle boje. „Trenovat se...“ V malíčkostech se cvič a připravuj na těžké chvíle, které tě neminou. Škola nesnáží jest nejlepší školou mravní kázně. (Smil.) Ovládat netrpělivost, nevoli, hněv... Chceš-li se v tom trochu pocvičit, zajdi si někam do čekárny. Trpělivě čekat, až na tě dojde, čekat a nesmět při tom láteřit, třebaže to v tobě jen hraje a ve všech žilách vře. Anebo na nádraží... Nervosním přecházením po peroně, nedočkavým vyhlížením, bručením, hvízdáním, dupáním, bubnováním na okno nebo na stůl nádražní restaurace a třeba i láteřením nepřivoláš vlak ani o minutu dřív, jenom sám se zbytečně rozčiluješ. Máš netrpělivost své právo výsadní, že jenom svému pánu škodu působí. (Shak.)

Anebo doma. Pozoruj bodrého občana, který se nedovede ovládat. Objeví zauzlené tkaničky... Zahromování, až to na ulici slyšet, pak se vrhne zuřivě na řeznický nůž, šmik, šmik, d'v, že botu nepřerážne, a potom bác! do kouta s ní — ohrožuje bezpečnost domácích i zdraví vlastního nábytku. Otep nepřelomíš, ale prut po prutu všecko zlámeš. Vezmi klidně corpus delicti do rukou, klidně rozvazuj a zpívej si při tom: „Přijde jaro, přijde...“ Kdo zauzlil, ať rozuzlí! Tak se naučíš stoickému klidu, kterého budeš jednou mít zapotřebí, až na př. přijdeš z kanceláře domů unaven, vysílen, hladov, a žena místo toužebně očekávaným obědem tě bude vítat litaniemi, rozpustilá dobrotina rozbitým zrcadlem, a soused

nebo pan domácí ti tvůj oddech okoření nějakou žalobou. Naříkáš-li teď pro bolení zubů jako děcko, jak sneseš těžké vnitřní boje? Křičíš-li při plombování, jak ti bude při operaci? Chceš-li, aby při malé nevolnosti se s tebou hýčkali, jsi-li při tom svou nedůtklivostí celému okolí na obtíž, co budeš žádat v těžké nemoci? Zmocňují-li se tě sebevražedné úmysly, protožeš nevinně dostal, co budeš dělat v těžkých pohromách? Láteříš celé odpůldne, že ti někdo v závodě ze stolku vytáhl cigarety a ty se musíš do večera postit — myslíš, že tě nikdy nepostihne žádná větší ztráta než několik gramů kuřiva? „Nepiš na všechny strany, že jsi nemocen, dostal-lis rýmu!“

Vznešenost ducha se nikdy neprojeví tak jako v noci utrpení. Démant ve tmě fosforeskuje; falešný diamant, tedy skličko, které nezkušený za démant pokládají, zůstane ve tmě temný. Ctnosti v klidu silně voní, silněji však v noci utrpení. (Petr Dam.) Tak zvané noční květy, na př. večernička neboli fialka noční, popalka, silenka níci, knotovka noční, zimoléz a j., jsou ve dne zavřeny a bez vůně; teprve když se setmí a ostatní kvítky „usnou“, rozevrou se a vydávají silnou vůni; jejich bílá, žlutá, růžová nebo šeríková barva jest znatelná i v soumraku. Knotovka červená, nápadná svými rudými květy, jest bez vůně, zatím co její jmenovaná prostinká bílá sestřička vábí milou vůní noční motýlky. Semena večerničky dávají nadto i výtečný olej. Sotva který čtenář slyšel co o černé růži. Po dlouholetých pokusech se podařilo 75letému faráři Schoenerovi v St. Barbara v Kalifornii ji vypěstit. Květy docela černé, bez lesku, ale jejich vůně přímo opojná. Sytě modrých vonných květů dosaženo u růže již dříve. Ctnost ve světle (v dobách klidu) skrytá se prozradí v temnotách utrpení. Při válečném tažení Alexandra Velikého v Indii byli znenadání jezdci ovanuti rozkošnou vůní. Odkud se v té pustině vzala? Foeničtí vojáci, příslušníci národa, jemuž se co do kramářského ducha nevyrovnali ani židé, jali se hledat a přišli na to, že pramenem vůně jest nepatrná nevzhledná rostlinka při zemi, jejíž listy byly rozdrceny kopyty koní, a jali se ji sbírat. Nard... Teprve rozdrcen vydává vůni...

„Krásná slova,“ pomyslí si snad ne jeden. Nezazlívám mu. Přátelé ctností se dělí na dva tábory, v ty, kteří ji pěstují, a v ty, kteří ji pouze vychvalují. Tak pravil Goethe, nepochybně, že on k prvnímu táboru rozhodně nepatří. Co řekl tento pohan o ctnosti, platí dvojnásob o utrpení. Proto o utrpení nejlépe číst pojednání světců, kteří skutkem konali, co mluvili a psali. Slyš tedy několik výroků ct. Tomáše Kemenského. „Ježíš má přemnoho milovníků svého nebeského království, ale pramálo pomocníků svého kříže. Má mnoho

společníků svého stolu, avšak málo následovníků sebezáporu. Všichni touží s ním se radovat, málokterí jsou ochotni pro něho něco vytrpět. Mnozí jdou za Ježíšem až k lámání chleba, ale sotva kdo až ke kalichu utrpení. Mnozí Ježíše milují, dokud je nic trudného nestihne, chválí ho a dobrořečímu mu, dokud se jim od něho dobrodiní dostává. Opusti-li je Ježíš jen nakrátko, hned reptají nebo malomyslnosti propadají. Podle toho poznává Ježíš, kdo mu vpravdě náleží a kdo ho více miluje, když totiž se snaží připodobnit se jeho utrpení nejen myšlením, nýbrž každodenním sebezáporem. A kdo je toho schopen? Najde se někdo, kdo by byl hotov nésti kříž? Velké a hluboké tajemství jest slovo kříže, a ne všichni ho chápou, ba většina se kříže hrozí a před ním prchá. A přec vede kříž k životu věčnému. Vší chvály hoden ten, kdo následuje Ježíše na horu vidění a slávy, ale neděsí se následovat ho i na horu potupy a kříže. Miluj Ježíše, když ti dává své dary, miluj ho, když ti je odnímá, nadto miluj ho, když tě seslaným utrpením skličuje!“

Sv. Řehoř Vel. praví: „Leckdo se zdá být trpělivým, poněvadž nesplácí zlé, které mu bylo způsobeno; nesplácí-li, protože nemůže, jest pravé trpělivosti prost, poněvadž ctnost sídlí v srdci, ne na povrchu“ (v zevnějším jednání). Těž světec praví: „Pravá trpělivost miluje toho, od něhož snáší, neboť snášet a nenávidět není ctnost tichosti, nýbrž zástěra zloby.“ Jistě je těžko milovat člověka, který nám učinil bezpráví; ale milovat Boha, když nás trestá, přesto že nás trestá, protože nás trestá... První dva případy nejsou u věřících vedoucích vpravdě duchovní život tak vzácné. Trpělivost, odevzdanost, pokora... přijímají trest z rukou nebeského Otce jako zaslouženou pokutu za viny, kterých si nezastírají; ale milovat ho proto, že nás trestá?... Milý příteli, věz, že každá vlastnost Boží může být a má být pohnutkou k dokonalé lásce. Jeho odpouštějící milosrdenství, jeho láska, která vydala Syna, aby zachránila služebníka, jeho svatost, velebnost, moc... a také jeho spravedlnost! Milovat Boha, že spravedlivě ztrestal nepřátele kříže Kristova a jeho církve, není tak těžké; ale milovat ho proto, že byl spravedliv i k tobě a že tě za tvou provinu citelně bičoval a bičuje, k tomu je třeba většího fondu ctnosti a vyšší dokonalosti! Světci to dokázali — nedokázal bys to i ty? Jistě je to snazší, daleko snazší než milovat člověka, kterého věčný Otec užil za nástroj svého trestu a skrze kterého tě mrská. „Spravedlivý jsi, Pane, a spravedlivé jsou soudy tvé; vše, cos nám učinil, spravedlivým soudem jsi učinil...“ Tak čteš ve Starém Zákoně, a dáváš prorokům za pravdu; jen jednu věc v této modlitbě kající pohřešuješ:

osvědčení lásky . . . „Milujeme tě Pane, pro spravedlivé soudy tvé, kterými jsi nás zkusil . . .“

D) Ty buď muž!

Dvě sesterské mužné ctnosti . . . Na první jsme již hezky zblízka pohlédli, druhou budeme portretovat nyní. **S t a t e č n o s t . . .** Ctnost, která sílí duši, když se snaží o dosažení nějakého těžce dosažitelného dobra (Tom. Aq.), aby se nedala odstrašit bázni, byť šlo o život. Láska, která pro to, co miluje, ráda podstoupí kdekteré zlo. (Aug; zápas s kteroukoli obtíží!) Ctnost, která činí duši pevnou proti obtížím světa. (Bonav.) Statečný je ten, kdo s r o z v a h o u podstoupí nebezpečí. (Cicero; týž: „Snaha po věcech velkých a pohrdání malichernostmi.“) Máš celou řadu výměřů, a nahlížíš, že nejpřesnější podává světec z Akvina. Všichni, on i ostatní, mají na zřeteli statečnost přirozenou; tou proslul a vynikal nejeden národ, antičtí Řekové a Římané, oba dva v době rozkvětu, někdejší Čechové, Indiáni. Antice spojená s láskou k vlasti a s úctou k zákonům platila za nejvyšší ctnost a za vrchol dokonalosti, statečnost zjednávala nesmrtelnost, statečnost byla opěvována v eposech, především v Homérově Iliadě. Statečnost válečná . . .

Což v životě všedním? Bez mužnosti čeho dosáhneš a co dokážeš? Statečný muž a vodopád sami si cestu proklestí. (Angl. přísl.) Kde energie, tam život, kde jí není, tam mdloba. (Smil.) Energický vůdce nejen sobě razí cestu, ten i jiné s sebou unáší; statečnost takřka nutí, abychom jí následovali (týž) a je stejně nakažlivá jako zbabělost. Velkému zlu nelze odolat, leč postavíme-li se mu na odpor; nelze ho uplakat, nutno ho ubít. (Týž.) Lze pozměnit a říci: „Velkého dobra nelze si vyplakat, nutno ho vydobýt!“ Každý skutečný pokrok v dějinách lidstva uzrál uprostřed odporu a obtíží, a byl dokonán lidmi neohrožené mužnosti; stěží najdeme velkou pravdu nebo nauku, která by si cestu k obecnému uznání nebyla musít klestít samými obtížemi, zápolíc s pronásledováním, snižováním a utrhačstvím. (Týž.) Kdyby byl tento Lutherův ctitel a sám anglikán domyslil a svou zásadu, beze vší pochyby správnou, aplikoval na něho i na Alžbětu, byl by musil nahlédnout, že protestantismus není naukou „velkou“, protože byl všude přijímán s otevřenou náručí, zatím co pro pravdu Kristovu cedili mučedníci krev celá staletí.

B á z l i v o s t nebyla nikdy a nikde pokládána za přednost. Neřesti protivící se jiným ctnostem nebývaly u některých národů pokládány za nic nízkého; opak pokory, čistoty, lásky, upřímnosti, aspoň vzhledem k nepřátelům; jen bázlivec byl

všude v opovržení. „Strach okřídлил mu paty na odiv... i prchá, pole přenechává soku, tím spokojen, že aspoň zůstal živ.“ (Cam.) Zkrvaví-li stopa tygra, zbabělým psům roste mužnost; vysmíváš se zhroucenému, před zdravým jsi, sketo, prchal. (F. Weber.) Vy úslužní jste, ne stateční! (Shak., když několik jich spěje vůdci na pomoc proti jednomu.) Že ani zbla statečnosti více nemají ti, kteří pracují mocným hrdlem místo mečem, je soudným lidem zřejmo; ne tak těm, kterým táborový mluvka imponuje. Zbabělec hrozí (a vyzývá k půtce), kde je v bezpečí. (Goethe.) Zajímaví hradboborci! Bude-li Trója pak teprv dobytá, až ti dva ji podkopou, pak budou její hradby stát, až samy se zbortí. (Shak.) Tam zkoušej svého meče ostří, kde prostírá se nevěřící Nilu říše! (Cam.; chce říci: „Svou statečnost osvědč na nepřátelích kříže, ne na bratrech, proti kterým ti stačí hrdlo!“) Fokion, vida nádherně oděnou četú, prohodil: „Ti jsou připraveni k parádě, ne k bitvě.“ Kamil podle svědectví Liviova se rozkřikl: „Železem, ne zlatem se sluší osvobodit vlast“ — tehdy, když jeho krajané chtěli galskému vojevůdci Brennovi zaplatit ohromnou výmáhanou sumu, aby ho pohnuli k odtažení od římských bran.

Zbabělec bývá surový a krutý, má-li co dělat se slabším. Že Italové nemohou nikterak platit za vzor mužnosti, poznal v letech 1940—1945 i ten, kdo tomu dříve nechtěl věřit. Ale v Habeši s domorodci hravě poraženými, protože uboze vyzbrojenými, nejednali nikterak gentlemansky. Sýkora koňadra, zbabělá až běda, když zočí dravce nebo tuší nebezpečí, je krvelačná a krutá k slabším ptáčkům, zákeřně je přepadá, zatne do hrudi drápy a rozklove jim lebku. Čejka, její pravý opak, se vrhá se srdnatostí vpravdě šílenou na psa i na lišku, byť při tom i zahynula; káně a jiné dravce zaženou spolenými silami hravě. Vrabec podle českého lidového bájesloví jeví velkou mužnost, když krahujec, před kterým zalezl do myší díry, zmizí z dohledu. Robespierre jednal podobně! Schoval se ve sklepě, když davы táhly na královský palác 10. srpna 1792, a vylezl a začal „pracovat“ (více jazykem než činem!), když akce dobře dopadla, t. j. když královská stráž složila na králův rozkaz zbraň. Jinak než Camoensův hrdina: „Co dovést může, nedá ani znát, u ovcí na lva nebude si hrát.“

Od válečné statečnosti obraťme zrak na jiné pole. Bojovat pro pravdu Kristovu, zápolit s nepřáteli kříže, podejmout se bojů pro rozšíření království Kristova... Co i v řadách našeho božského Krále a Vůdce planého mávání mečem a jalových gest, kterým se kníže temných mocností jen směje! Bojí-li se kdo promluvit a ozvat se, když jde o něho, co lze od něho čekat, jde-li o Krista! My tak rádi se prohlašujeme za pionýry království Kristova, za rytíře a bojovníky kříže, tváříme

se, jako bychom stáli v prvních řadách, osvědčujeme okázale, že zájmy Kristovy jsou zájmy našimi, a snad nikdy se neukáže, jak velice jsou nám jeho zájmy cizí, jako když se máme pro Krista exponovat a pro něho se mužně pustit v seč. V podvědomí nás ovládá myšlenka: „Co tě nepálí, nehas...“ Pak že jsou zájmy tvého Krále i tvými? Netroufáš si promluvit a ozvat se, když jest snižován nebo když se na víru útočí, naše noviny mlčí, když jest povinností cti chopit se meče slova a postavit nepřátelům před oči zrcadlo, zatím co nepřátelské pídí po kdejaké naší nepěkné aféře, ať vy-lhané, ať skutečné, a zvučným pozounem ji rozhlašují do širého světa s přiměřeným komentářem. My v právu, a bo-jíme se promluvit; oni v nepravu, a bubnují.. Kdybychom my, kteří se hlásíme ke korouhvi kříže, měli mnohdy jen stín té odvahy, co jí mají apoštolé satanovi! Proč právě na tuto nemoc stůněme? Viz ty muže, kteří se stkvějí celým arsená-lem ctností, pevnou vírou, čistým životem, lidumilností, spra-vedlností, skromností, sebeovládáním, jenom mužnost jim chybí, přirozená i nadpřirozená. Lidské ohledy, bázeň před tím, co by si o nás myslil ten neb onen... Kde příčina? Nemohu najít jinou leč nedostatek pravé lásky ke Kristu. Kde láska pravá a ohnivá, tam není bázně; pro milovaného podstoupíme všechno, pro něho se exponujeme, pro něho se pustíme i v boj, pro něho se nebojíme rány.

Pozoruješ už, že od tělesné mužnosti jsme přešli k mravní, vznešenější, vzácnější a těžší. Fysickou odvahou se člověku vyrovná i hafan (Sm.l.), mravní silou se může stkvít jen bytost obdařená vůlí. Její pole jest daleko širší než v přede-šlém odstavci naznačeno. Mít odvalu hledat, přijmout a mlu-vit pravdu, a podle ní i žít! Konvertité! Kterí z nich vypsali vnitřní proces svého obrácení, doznávají upřímně, jak se v podvědomí tajila bázeň, aby nemusili snad vytrhat ze srdce vžité předsudky, ty milé společníky od dětských let! Mít odvalu být spravedlivý, kde tě sympatie svádí ke stranictví, být poctivý, kde se naskýtá příležitost nečestně se obohatit, krotit ctižádost, pustit se v boj s pokušením, konat to, co jsem poznal jako svou povinnost, byť se proti tomu má těles-nost vzpírala, k tomu třeba nemalé mužnosti! „Co této Tróji (našemu pokušiteli!) dává život, je naše slabost jen, ne její síla!“ (Shak.)

Zde jest vhodné místo promluvit o politice. Máš touhu věnovat se jednou politické činnosti? Demosthen, sám poli-tik a státník, před ní jinochy důtklivě varoval! Nepodceňuji nikterak význam ka'olické politiky ani činnost a práci kato-lických politiků a žurnalistů; přesto souhlasím s athénským „činovníkem“, že na této kluzké půdě se udržet není možno,

nejsi-li o s v ě d ě n ý charakter, pevný a neoblomný, jde-li o zásady — tedy v našem případě o víru v Krista. Co jest vlastně cílem katolického politika? Šířit království Kristovo! Chránit tvrze, které již máme, dobývat dalších, kterých ještě nemáme. Tedy konec konců pomáhat zachraňovat duše, nikoli se honosit rostoucím počtem legitimací. „Přibývá nás —“ Samá prima kvalita? O rozšíření království Kristova pracuje kněz, týž cíl sleduje i katolický učitel, vincencián, vedoucí dětských besídek, katolický otec a matka, každý Kristův apoštol, tento cíl musí mít na očích i katolický politik. Chceš-li se tedy jednou této činnosti věnovat, čiň tak ne proto, že tě to „baví“, a ještě méně proto, že ji pokládáš za pohodlnou výnosnou živnost; vítězství kříže musí být tvým cílem!

Proto nyní několik pokynů.

1. Nemáš-li nezbytných s c h o p n o s t í, vzdělání, rozhledu, nech toho!

2. Objeví-li se s c h o p n ě j š í tebe, ustup mu! Nestavěj zájmy své sobecké sebelásky nad zájmy Kristovy, jeho církve a své vlasti!

3. Životem podle víry buď jiným příkladem především ty! Nebuď jako pokrytci farizeové, kteří „učili a sami nečinili“, neboť jako měď zvučící a zvonec znějící, buď Kristovým rytířem, nikoli placeným žoldněřem, jak jsem už vícekrát pověděl.

4. Vzdělávej se na velkých v z o r e c h! O' Connell, Garcia Moreno, Mallinckrodt, Windthorst, Stojan. Hrubar!

5. Chceš-li se věnovat politice, nevol službu oltáře. Dvěma pánům nelze sloužit; jednoho si oblíbíš, druhého budeš zanedbávat (kazatelnu, zповědnici, školu), ke zkáze nesmrtelných duší! Pius X. si nepřál, aby se kněží věnovali politice — leda tam, kde jest nedostatek vzdělaných schopných katolických laiků — a o ty v našem národě nouze není!

6. Politický bojovník musí vynikat m u Ź n o s t í. Bojovník, který se bojí boje! Bojí se rány nebo dokonce vrtasit meč! Kolem r. 1915 byl v jednom pražském okresu strážce veřejné bezpečnosti, který se vždycky schoval za dveře nejbližšího domu, když zpozoroval na ulici povyk, a vylezl na denní svě'lo, když byl zase klid. „Ať si to vyřídí mezi sebou sami!“ Touže dobou dceruška jednoho činovníka mamince ve vlaku: „Lidé se hošili, že se tatínek ani neozval, když mu dali německý lístek.“ „Což ti hlupáci nevědí, že jsou poslanecké prázdniny a že si poslanec chce také odpočinout?“ Chtěl bys těm dvěma být podoben? Kdyby šlo na př. o zrušení nějakého svátku a ty složil ruce v klín: „Ať si to moji voliči

vyřídí a vymohou sami, když svátek chtějí!“ Pak nebylo třeba tebe volit! Byliť přesvědčeni, že vysílají na odpovědné místo mužného bojovníka, nikoli loutku pro parádu! Mnozí kláčeji k jevišii činů, ale každým krokem pozbývají odvahy. (Smil.) „Šedesát stop daleko mám vždycky kuráž, jen blízkost činí mne vždy nervosním.“ (Grabbe; asi jako ušatého hrdinu našich lesů!)

Vytrvat, a to vytrvat na bojišti a v zápasišti („in palaestra“) až do konce... Do konce zápolit, do konce trpět, nepoddát se malomyslnosti, nekapitulovat, nesložit zbraň, neopustit stano-
viště, neutéci z boje, neuzavřít s nepřitelem zjevně nebo mlčky separátní mír aneb příměří. Mlčky... Děje se to častěji, než by kdo myslil! Vydáme mu některou „nedůležitou“, snad těžce dobytou tvrz. Nedůležitou, jak myslíme, a možná, že jest klíčem k pevnosti naší duše! Chápeš, co chcí říci? Lidé se rozběhnou na cestě dokonalosti a rychle spějí neustálým sebezáporem k výšinám; ale stále a stále přemáhat a odpírat vlastní vůli, stále se zpytovat, stále vytrhávat z duše plevel a odřezávat nezdravé výhonky, stále zápolit s nezřízenou sebeláskou a jejími mnohotvárnými projevy, to konečně unaví. Za nic na světě se nezřekneme svého Krále, ale začneme zkracovat nebo opomíjet každodenní zpytování... první tvrz, kterou jsme nepříteli mlčky vydali, a on nás za to nechá nějakou dobu na pokoji. Pak nám znechutí denní rozjímání, a my učiníme totéž; vydána druhá tvrz, a za to nás neobtěžuje neustálou roztržitostí. Pak dojde na cvičby sebezáporu, na ovládání jazyka, fantasie, smyslů, vydáváme mu jednu tvrz za druhou, a co nakonec zbude? Snad jen obvyklé časté sv. přijímání a účast na májové pobožnosti, a možná, že ani tolik ne. Duše, unavená neustálým bojem, povolila, práce o vlastní dokonalosti jí začala nudit, poddala se změkčilosti a jednala jako vojín, který unaven bojem odhodí zbraň a dá se zajmout. Věz, že jenom ten, kdo vytrvá až do konce, bude spasen! Tak pravil náš božský Učitel. (Mt 10. 22; 24. 13)

N a d p ř i r o z e n á statečnost sleduje dobro daleko těžší a vznešenější než přirozená... vítězství nad pekelným nepřitelem a dobytí nebeského království. Tomuto podniku se stavějí v cestu překážky netušeně větší, na pohled nepřekonatelné, a nebýt naděje v pomoc milosti Boží, musil by každý bezradějně složit zbraň. Máme však zaslíb Boží, že jeho milost nám nikdy scházet nebude; na nás tedy jest, abychom s touto nebeskou pomocí se mužně podjali boje. Dobýt nebeského království... a než ho dobudeme, dobýt nejednu tvrz, vybojovat vítězně nejednu potyčku a nejeden zápas s nepřitelem spásy a jeho pomocníky, především s vášněmi. To jest

skutečný boj, nikoli šermování naprázdno, boj, při kterém jde skutečně o život a při kterém teče krev. „Ještě jste neodporovali až do krve.“ (Žd 12. 4) Boj, ve kterém musíme být na vše připraveni. „Jenom mluv! Nic hroznějšího, než se bojím, nepovíš mi.“ (Cald.)

Jaký jest rozdíl mezi statečností a trpělivostí? Statečný byl Kolumbus, když zápolil s překážkami učených pánů v Lisaboně a potom v sousední říši, i když na oceáně zápolil s bouří, statečný je vojin, který se chápe zbraně a jde na-proti nebo bez pohnutí vyčkává nepřítele, statečná jest dívka, která se brání útočníku — statečné jest i dítě, které bez nářku snáší bolestnou operaci. Nejen udatně přemáhat protivníka, nýbrž mužně snášet i bolest! Toto druhé je těžší. Černý princ, kterému dal otec do erbu tři supí péra s přílby padlého Jana Lucemburského, konal divy statečnosti na válečném poli, a nedovedl mužně snášet bolesti smrtelné choroby. Napoleon i Fridrich II. Pruský se pokusili po prvním velkém neúspěchu o otravu, a Bismarck, jehož „titánskou sílu“ dějepisci o závod velebí, měl připravený revolver pro případ, že bitva bude prohrána a tím jeho plány zmařeny. Kterému z obou druhů statečnosti jest trpělivost bližší? Odpovíš: „Druhému.“ Správně soudíš. Rozdíl je ten, že v pojmu trpělivosti jest obsažena i vytrvalost a tichost. Při ní nejde vždycky o těžká zla a mimořádné kříže jako při statečnosti, ale o trvalé kříže a křížky, bolesti a strasti, na př. v rodinném životě nebo při vleklé nemoci. Všiml sis rozdílu? Bolestnou operaci, trvající 20 minut, snášíš statečně; nemoc daleko méně bolestnou, trvající však celé měsíce, snášíš trpělivě, nejinak než dlouhé ošetřování nemocného a pod. Jsou lidé, kteří mají dosti statečnosti k operaci, za to pramálo trpělivosti k snášení malých, ale trvalých obtíží. Z toho posud' sám, co je těžší. Skryté hrdinství matky neb manželky, nesoucí po dlouhá léta odevzdaně břímě dne i horka, hrdinství dívky neb dítěte, kterým jest ubližováno nebo kteří jsou odstrkovaní, hrdinství nevinně odsouzeného vězně (angličtí mučedníci!), který pro Krista tráví celý život v okovech... Když byl rád T. J. r. 1908 vypověděn z Portugalska, snášeli jeho mladí členové radostně žalář i potupy, vyhnanstvím se nedali pohnout k odchodu z řádu, a v cizině, kde do kolejí přátelsky přijati, opustili po čase řád sami; bylo jim těžko snášet trvale denní malé obtíže řeholního života.

Trpělivost a statečnost... Vzpomínkou na božského Trpitele jsme svou úvahu začali, vzpomínkou na něho ji i končíme. „Kristus zanechal vám příklad...“ Jako nejkrásnější slova o ctnosti andělské dovedou nadchnout, ale nikoli pohnout, aby jí byl kdo pilen, nepostavíme-li mu před oči vzor

Neposkvrněné Panny, tak i tato uvaha dovede přesvědčit, ale ne sama sebou trpělivým učinit. Vždyť i lidé bez Boha a bez víry nahlédnou, že tato ctnost jest vyhnaným synům Eviným tolik nutná, ale naučit se jí můžeme jedině ve škole trpícího Spasitele. Kříž Kristův jest ona „vysoká škola“ trpělivého snášení křížů, kterými jest naše vezdejší pouť takřka poseta. Mučenka, ten^o zdomácnělý kvítek, jest zároveň léčivou bylinkou, skýtajíc hojivého balzámu pro jakoukoli ránu srdce, ať malou, ať velkou, a tento kvítek vykvetl na Golgotě u paty kříže, u nohou Matky Bolestné, byv z kropen, svlažen a zalit drahocennou vláhou, krůpějemi předražené krve Kristovy a slzami Královny mučedníků. Proto ti, milý jinochu a dívko, na pouť do neznámých krajů moře života krom lilie, růže a palmy vkládám do rukou především tento kvítek, milý a truchlivý zároveň — passifloru, mučenku — —

58. Mys dobré naděje.

Už o něm byla řeč. (Str. 296) Co vzpomínek vyvolává toto jméno ve znalci dějin, co pocitů, blahých a truchlivých zároveň v duši každého vlasteneckého Portugalce! Pocity hrdosti, pocity smutku... V mysli se vynoří postava hrdiného a čistého prince Jindřicha Plavce... Od svého 22. roku (1416) vypravil skoro každoročně námořní expedici, jejímž velkým cílem bylo obpelout Afriku, světadíl, jenž se táhl do neznáma na jih a čněl jako nepřekročitelná hradba mezi Portugalskem a Indií, zemí koření. Výprava za výpravou, každá o krok dál, ale po čtyřiceti letech, při smrti velkého prince a velmistra řádu rytířů Kristových (r. 1460), nedosáhly ještě ani rovníku, třebaže ho měly podle našich pojmů takřka na dosah ruky, jen ještě osm stupňů. Po Jindřichovi pokračovali jiní, až za čtvrt století Bartoloměj Diaz dosáhl jižního cípu Afriky (r. 1486), hluboko pod jižním obratníkem, a Vasco da Gama konečně Afriku obeplul 1497. Úsilí dlouhých osmdesáti let — —

Naděje, provázená vytrvalou snahou a přičiněním — —

Nadpřirozená naděje, druhá božská ctnost, obdobná naději přirozené, jenže vznešenější... O to vznešenější a vyšší, oč vznešenější a vyšší nad pozemské jsou statky nebeské a nebeská dobra, kterých hledíme dosíci. Ale jen tam pučí ta^o krásná zelená naděje, kde jest živá víra v tyto nebeské statky a kde jest láska k nim. Jak možno toužit po věci, o které nevím nebo v kterou nevěřím, anebo kterou nemiluji a tudíž o ni nestojím! A kterak možno se

pachtit po věci, po které netoužím nebo která je mi nedosažitelná! Po šlechetné a sličné princezně může dělnický učeň v zámku toužit, může se touhou po ní i stravovat, ale o snaze nemůže být řeči, jelikož ví předem: „Marná naděje...“

Zelená jest naděje... Zelená jako jarní osení, nad kterým s duší plnou naděje a blahého pocitu stojí rolník i cizinec. Zelená barva pro oko nejzdravější, protože jest uprostřed mezi barvami studenými (fialovou, temně a světle modrou) a horkými (červenou, oranžovou a žlutou). Tak i naděje... Není netečná, není vřelá, jest klidná, jest více než touha a méně než držení, více než očekávání a méně než jistota. Kde není naděje? Za prvé tam, kde jest jistota; nikdo neřekne: „Doufám, že zítra vyjde slunko, že přijde jaro.“ Doufá však, že zítřka nebo jara se dočká. Za druhé tam, kde je nemožnost; tam jest beznadějnost, snad i zoufalství. Zavrženci, kteří vědí, že pro ně není vysvobození! Jako zelená barva nejzdravější oku, tak naděje nezbytná všemu lidskému konání; i o ní lze říci, že v jistém smyslu udržuje naše duševní zdraví, naši duševní i tělesnou podnikavost, chuť a zálibu v práci. Oduševňuje nás, vlévá život i radost, probouzí v srdci jaro... Duši a vzpruhou veškeré naší práce jest naděje. Obrát se, kam chceš, všude se s ní shledáváš. Hráč u šachové partie, školák nad knihou, zamilovaný hrdina v románu i hoch na námluvách, kluk rybařící s primitivní udicí na břehu potoka i lovec s puškou v lese, nemocný na operačním stole, uchazeč v šéfově předsíni, generál na bojišti, státník u zeleného stolu... Co by podnikali, nemít naděje? Byť i visela na tenounké pavučině!

Jen v nadpřirozeném životě, nadpřirozená naděje, druhá božská ctnost, jest vzácná, že jsem ji nazval popelkou mezi ctnostmi. (Maria III. kap. 22.) Při jisté slavnosti před lety tvořily střed pozornosti tři družičky, zosobnění božských ctností. Kremová, zelená, růžová. Která z nich, soudíš, byla všem nejnápadnější? Proč právě zelená? Řekneš proto, že tato barva jest nezvyklá. Budiž — nezvyklá a vzácná při podobných příležitostech — jako naděje v našem nadpřirozeném konání! Nedivil bych se, kdyby některý čtenář při přečtení titulu této stati namítl: „Slíbils, že budeš jednat jen o praktických ctnostech, a teď se rozepisuješ o naději! Láska, šetrnost, pracovitost, sebezápor, ovládání jazyka, a třeba i víra, to vše ti uznám za praktické, ale naděje?...“

Chápu tuto řeč; čekal jsem ji, a právě proto jsem zařadil i druhou božskou ctnost do této knížky. Hned ti povím, co jest p ř e k á ž k o u k ř e s ť a n s k é n a d ě j e. Především s l a b á

víra, a ještě víc mrtvá víra, kamenitá půda. Modlíš se: „Věřím v život věčný —“, ale věčný život není k tomu, abychom v něho jen věřili a o něm kázali, nýbrž abychom ho dosáhli! Víra jest kořen, naděje jest peň, láska jest ovoce; je-li kořen ze země vyťat nebo uschlý, jak z něho vypučí živoucí kmen, přinášející listy a plody? Je-li vyschlý pramen, nemůže řečiště oplývat vodou! Kdo se odhodlá k horlivé práci pro věčný život, věří-li v něj jen napolo? Víru bez naděje má i démon (Jk 2. 19) — rozumí se, že víru přirozenou, nikoli nadpřirozenou, záslužnou, od Ducha sv. vlitou. Čím vlažnější víra a čím větší nevědomost ve věcech víry, tím více hyne naděje; nemůžeť na tomto kamenitém úhoru ani vypučet! Chladná, mrtvá víra, jak příroda v zimě; tato mrazivá zima nedá vzejít jaru naděje — jakž by pak mohlo přijít léto se svými plody!

Druhá překážka naděje: l e n o s t, nevzdělávaná půda. Člověk tak líný, že se mu nechce pracovat ani pro vlastní tělo, pro kus chleba, ten že by se kdy rozkýval k práci pro svou duši? Kdyby ho tak někdo do nebe na zádech donesl! Jiný se pro hříšné tělo dře do úmoru, jen pro duši jest mu každá práce těžká. Takoví budou sotva na nebe příliš myslit a po něm toužit! Walter von der Vogelweide, největší lyrický básník středověkého Německa, doznává upřímně: „To je marné, rádně žít, to já nedokážu, marné pro mne k nebi jít, tam se nedostanu...“ Proč? Protože miloval slečny a víno, peníze a přízeň velkých pánů! „Já jsem příliš velký světák...“ Upřímné doznání! Vidiš, že i středověk nebyl na takové lidi chud, ale tu přednost měli a té jim nikdo neupře, že si nehráli na schovávanou a nevyhledávali pro svůj pustý život pokrytecké omluvy a výmluvy.

Výrok uvedeného básníka nás vede k další překážce: Lásk a k věcem p o z e m s k ý m. Půda docela zarostlá trní. (Lk 8) Lakomec po nebi netouží, jeho nebem je zlato, a jiní, málo lepší než on? Na zemi se „zařídili“, tak pohodlně, že nemají chuti měnit; na zemi je jim blaze, proč by toužili po něčem jiném? Nestojí o „nejisté“ nebe, jim plně dostačí země. Lepší prý vrabec v hrsti, nežli zajíc v chrástí... Vidiš, že slabá víra a lenost se prozrazuje i u těchto. Živá víra neřekne, že nebe jest nejisté jako „zajíc v chrástí“...

Čtvrtá překážka: s m y s l n o s t, záliba v tělesných rozkoších, bahnitá půda... z té vystupují otravné plyny, nikoli zelené listy naděje! Opilec má své nebeské království v krčmě, nečisty v telesné vášni. To jest kletba těchto hříchů, že hovíce tělu udusí v duši všechn vzlet a pochopení pro

věci nadzemské, všecku touhu po statcích nebeských. Cokoli vznešené a velké, nemá pro něho přitažlivosti ani půvabu, budí v něm spíše nechut' a odpor. Vždyť se mu protiví i vážná četba nebo studium; viz zamilovaného studiosa! Což teprve nadpřirozená dobra! Jako židé toužící po hrncích Egypta, po masu, česneku a cibuli, řekli Mojžišovi o nebeské manně, že se jim už hnusí toto bídné jídlo, tak smýšlí nečistý o Eucharistii, o Neposkvrněné, o nebi. Blaze se cítí jen v blátě, podoben mouchám, které se zálibou pídí jen po zdechlinách, zatím co včelka poletuje po květech, ssajíc z nich nektar. Zkažený žaludek netouží po zdravé stravě, srdce přesycené nečistotou netouží po nebi. „Bláto jísti budeš po všechny dny života svého...“

Poslední překážka: p ý c h a, ať se jeví ctižádostí nebo jinými na pohled méně závadnými formami, ať spoléháním na vlastní síly a tudíž odmítáním pomoci Boží, bez níž nelze věčného života dosíci. Půda suchá, bez vláhy nebes... Milost Boží a vlastní přičinění jsou dva pilíře, o které se tato ctnost opírá; zhroutí-li se jediný z nich, hroutí se i naděje. Vůbec život hříchu jest hrobem naděje; hříšník, který s neřestí uzavřel přátelství, nemůže mít příliš vábných vyhlídek na korunu slíbenou těm, kteří přemohou neřest a hřích. (Zj 2 a 3)

Které květy pučí z naděje? Celý záhon jich jest, jako z úrodné půdy. Především nás s p o j u j e s B o h e m, vlévá zálibu ve věcech nebeských, a tím nás odpoutává od věcí pozemských. Nezapomenu na slova dívčiny, která dlouhou bolestnou nemocí upoutána na lože po sv. přijímání mi řekla: „Prchavé radosti světa...“ S takovým přesvědčením to pravila, zatím co jiná by byla nešťastná při pouhém pomyslení, že jiní a jiné se baví se světem.

Druhý výkvět naděje: dodává účinnosti našim modlitbám. Nedostatek pravé důvěry v Boha a přílišné lnutí k pozemské hroudě jest příčinou, že se naší modlitbě nedostává křídel, že není s to vzlétnout a prorazit nebesa; jak můžeme potom čekat, že nebe na naše liknavé, nedosti vroucí nebo čistě pozemsky orientované prosby odpoví? „Hleďte napřed království Boží, a ostatní vám bude přidáno.“ (Lk 12. 31)

Třetí výkvět naděje: hybná síla všeho našeho konání, činí naše konání p l o d n ý m. Co vytrvalosti, zmužilosti a síly dodává člověku vyhlídka na odměnu! Boj bez naděje ve vítězství podlamuje; mluví se pak o zoufalém boji, o zoufalé obraně... kdyžtě každý voják už předem vidí, že všecko jest ztraceno a že nadarmo obětuje život i rodinu! Ale zápolení o věčné statky? „Je-li Bůh s námi, kdo proti nám?“ (Ř 8. 31)

Jak dovede člověka vzpružit vyhlídka na zisk! Čím větší zisk a čím větší naděje v úspěch, tím radostněji a chutěji se chápé díla, tím podnikavější, smělejší, odváznější. Jde-li o časný zisk, není risiko nikdy vymýtěno; jde-li však o nebe? Jaké risiko tam, kde věčná Pravda a Láska nám zaručuje úspěch? Čti Zjevení sv. Jana! (2. 7, 11, 17, 26 nn; 3. 5, 12, 21 atd.)

Čtvrtý výkvět: naděje vlévá o d h o d l a n o s t a statečnost v nebezpečí, v těžkých zkouškách, v pokušení, přemáhá bázeň těla i světa. „Nebojte se těch, kteří tělo zabíjejí, duše však zabítí nemohou...“ (Mt 10. 28) Blíží-li se pokušitel, volá naděje: „Nezaprodávej za nicotnost nebeskou korunu.“ V křížích a bouřích života drží tvou loďku kotva naděje: „Jsem jist, že utrpení tohoto věku se nedají nikterak přirovnat k slávě, která se na nás zjeví. (Ř 8. 18) Lehké, okamžik trvající břímě našeho soužení nám přinese překypující, věčnou a všecko převyšující oslavu. (2 Kor 4. 17) Radujte se, máte-li podíl na utrpení Kristově, abyste s plešáním se radovali i při zjevení slávy.“ (1 Pt 4. 13) Co sílilo mučedníky, ne-li naděje, která povzbuzovala i apoštola národů k neúnavné práci pro Krista a k utrpení pro jeho jméno? Co jest s to pohnout k pokání a k obětem nás, ne-li táž božská ctnost? Pohan Caecilius pravil o křesťanech: „Jak politování hodní! Žádné pitky, žádná divadla (tehdejší, rozpustilá a ohavná)...“ Měl by pravdu, kdyby klamná naděje v ilusorní budoucí štěstí nás připravovala o požitky přítomnosti. Neřekl to již sv. Pavel? „Nemáme-li jisté naděje ve věčný život, jsme nejubožejší ze všech lidí; odpíráme si požitky přítomnosti, a budoucí nebe, které čekáme, jest iluse a báhorka.“ Ale ne, není tomu tak, víme, v koho jsme uvěřili. Jsme si dobře vědomi: kdyby nebylo naděje v odpuštění, nač obléhat zpovědnice, nač konat pokání, nač přinášet oběti, k čemu sebezápor, k čemu odříkání? Křesťanská lítost žije z naděje, křesťanskému odříkání dodává ceny a významu naděje. Bez ní máme askesi indického fakira, který mučí své tělo, jen aby je mučil. Všechn život křesťana jest na naději zbudován, s ní stojí a padá, nadějí jest oduševňován, naděje jej ozařuje a zlatí jak slunko jarní den. „Člověk jest bytost žijící z naděje.“ (Schlegel.) O křesťanech to platí měrou daleko větší!

Žijeme z naděje... Kdo by to nebyl viděl a nezakoušel v šestiletí našeho národního martyria! Naděje nás držela v nejtěžších chvílích, věřícího i nevěřícího, jednoho naděje v jistou pomoc nebes, druhého naděje v problematickou pomoc lidskou, ve „šťastnou hvězdu osudu.“ Kdo nemá nic, má aspoň naději (Thales), a kdo nemá ani tu, nad ním jest vy-

sloven či lépe ten sám nad sebou vyslovil ortel smrti. — ve chvíli, kdy pustil z rukou poslední nitku, kterou se zelené kotvy držel. Nic nemůže člověku nahradit ztrátu naděje; tato ztráta mění jeho charakter docela (Smil.), činí ho apatickým, ke všemu lhostejným, místo radostné podnikavosti nastoupí tupá resignace. V řádě nadpřirozeném? Co učinila ztráta naděje u bratra Abelova, co z apoštola z Kariotu (Iškariotského)? Mlác žije z naděje, stáří ze vzpomínek (Němcová) ... ze vzpomínek na někdejší naděje a sny! Ani vzpomínky na zklamané, kdysi tak „růžové“ naděje, ve stáří tolik nebolí. Naděje v lidské srdce... Lež jsme učinili svou nadějí, se smrtí jsme uzavřeli smlouvu. (Is 28. 15) Ve všedním životě, na mezinárodním jevišti... Bídny, kdo doufá v člověka (Jer 17. 5); doufej v Boha, a on tě vysvobodí! (Př 20. 22)

Pátý výkvět naděje: ú t ě c h a v bolestech, v bídě a ve všem, soužení. Jak vysoko stojí křesťanská dívka nad tak zvanými velkými muži dějin. Už o nich byla řeč. (Str. 596.) Admirál Villaneuve, poražený od Nelsona u Trafalgaru, skončil sebevraždou, když proto upadl u Napoleona v nemilost. Car Mikuláš I. se po pádu Sebastopolu zúmýslně nachladil a tím si přivodil smrt. Atd. atd. Věřící se nestane ani v protiventství a soužení malomyslný; je dalek toho, aby si sáhl na život, i toho, aby si na nevinném vyléval hněv. Filip II. se dovídá, že bouře rozbila loďstvo vyslané proti Anglii, jest si dobře vědom, že tím moc Španělska podlomena, ale zůstává i v neštěstí pevný, a veliteli zničené „armady“, který se chvěl hrůzou před královským pohledem a „přivítáním“, praví klidně, že neposlal loďstvo bojovat proti žvlům.

A co nám skýtá naděje v b l a h o b y t ě? Tou otázkou jsi možná překvapen. „V blahobytě? Tu přec pošleme naději na výměnek, jako vysloužilou sloužící, která svou povinnost vykonala a už nemá nebo nemůže co dělat. V blahobytě máme nanejvýš zapotřebí naděje či vlastně máme přání, aby to tak vždy zůstalo nebo aby bylo ještě lépe...“ Vím, vím, když nám život sype na cestu kvítí, když ušetření křížů a trampot se klidně plavíme po moři života, nepotřebuje, jak se zdá, naše loďka kotvy. Když slunko mile svítí, kdopak pohlédne k nebi? K zemi, k úrodě slibně dozrávajících, se upíná náš zrak! Kdo by uznal milé slunko za hodné jediného vděčného pohledu! Zato, když vedrem vše spáleno, hledíme k nebi bez ustání, vyhlížejíce toužebně mráček, který by přinesl našim rolím žádoucí vláhu; anebo když se stahují hrozivé bouřné mraky, ohrožující krupobitím ovoce vši naší námahy, pozvedáme starostlivě hlavu a spínáme s důvěrou ruce. Pak chápeme, že nutno k nebi hledět bez ustání! Nejinak naše životní loďka; má již zaručeno šťastné dosažení

přistavu spásy, k němuž pluje? I slunko se může znenadání zakalit, a co bude potom, v bouřích života, naší kotvou? „Uděl nám, aby uprostřed světského kolotání tam srdce naše kotvila, kde pravá blaženost bytuje, abychom myslí přebývali v nebesích.“ (Modlitba církve.)

Tato modlitba nám ukazuje, čím nám jest naděje v dobách klidných. Měl bych vlastně říci: „V celém životě“; ale doby klidu, jakési příměří v našem vezdejším zápolení, se zvlášť dobře hodí k vypěstění toho, co nazveme šestým a sedmým výkvětem křesťanské naděje, druhé božské ctnosti. O b r a c í n a š e o č i bez ustání v z h ũ r u, k naší pravé domovině, připomínajíc nám, že zde dole nemáme trvalého bydliště. A nejkrásnější výkvět? Nadpřirozené pojmání! Co znamená toto slovo? Pojímat vše s hlediska věčnosti! Učinit směrnicí všeho svého smýšlení a jednání heslo: „Co mi to prospěje pro věčnost, pro duši? Co z toho vzejde pro čest a slávu Boží, pro spásu nesmrtelných duší? Přispěje to k rozšíření království Kristova? Nebude tato věc, tato akce na závadu těmto vznešeným cílům?“ Žel, že i věřící mívají tak málo, maličko tohoto nadpřirozeného pojmání, a proto tolik, tolik těch, kteří podle jména jsou vyznavači Kristovi, životem, smýšlením a jednáním docela syny této země, veskrze proniknutí, ovládnání a při všem řízení duchem tohoto světa, Kristu docela cizího a vzdáleného. Nemluv mi o duchovním životě, neosvojil-li sis toto nadpřirozené pojetí, vedou-li tě při všem pohnutky pouze přirozené, časné, pozemské. Uvězněný apoštol si povzdechl, že i kazatelé hledají jen sebe, nikoli Krista, slávu svou, nikoli slávu Boží; proto žárlivi na jeho úspěchy, proto plní radosti z toho, že vazbou mu uzamčena ústa a svázány ruce. Neměli pravé lásky ke Kristu — a neměli naděje v plné její dokonalosti! Nadpřirozené pojmání vykvétá především z druhé božské ctnosti! Nečekat nic od světa, obrátit zrak docela od země k nebeským výšinám, k naší pravé vlasti, plnou parou se plavit tam, a hesla právě uvedená se stanou takřka automaticky i tobě směrnicemi veškerého tvého smýšlení a konání.

Záleží ti skutečně na tom, aby se naděje v tvém srdci stále zelenala? Aby zůstala vždy svěží a nikdy nepovadla? Pak ji musíš zkrápět nebeskou rosou, musíš ji živit a pěstít. Jak? Úctou eucharistickou, úctou k Božskému Srdci Páně, úctou mariánskou. To je trojí opora naděje. Ú c t a e u c h a r i s t i c k á . . . „Kdo jí mé tělo, neumře na věky, já ho vzkřísím v poslední den...“ (Jn 6) Úcta k S r d c i P á n ě . . . „Jména těch, kteří budou mé Srdce uctívat, vepíši do něho a nikdy z něho nevymaži.“ Ú c t a m a r i á n s k á . . . Vroucí úcta a láska k nejbl. Panně jest ochranou sv. víry, a z víry

naděje vykvétá. Úcta k Neposkvrněné jest ochranou sv. čistoty, a ta jest naději vzpruhou a posilou. „Blahoslavení čistého srdce...“ Nemusí se myšlenky na věčnost bát jako nečistý, který ví: „Pro mne jest obydlí s duchy nečistými...“ Úcta mariánská jest spojena s vroucí modlitbou, a vzývat Marii znamená být jist vyslyšením. Je spojena i s následováním jejích ctností, a kde jest následování Marie, tam není hřích. Nadto jest úcta mariánská známkou věčného vyvolení, a může-li se kdo touto myšlenkou těšit, pak není pochyby, že v jeho srdci se naděje bez ustání zelená. „Po Kristu nad tebe nemáme, po Bohu naše naděje...“ Ne bez důvodu se k ní modlíme: „Živote, sladkosti a naděje naše... po tomto putování ukaž nám Ježíše, požehnaný plod života svého... Za to prosíme, tak doufáme, ó milostivá, ó přívětivá, ó přesladká Panno Maria!“

59. Nezabudka.

Před lety to bylo. Vracím se z exercicií domů na milý Sv. Hostýn. Již skoro nahoře... kdo mne neznal, mohl mne pokládat za unaveného poutníka, který se již nemůže dočkat... Najednou se zastavím mile překvapen. Celá stráň polita barvou mariánskou, plná jasně modrých kvítků... Celé záhony nezabudek, pomněnek, květiněk nebeské Královny. Jako by poutníka vítaly a zároveň povzbuzovaly: „Pospěš k Matce a pamatuj, že nad zlato a drahé kamení jest věrné srdce mateřské...“ Snoubenci si dávají kytičky pomněnek na důkaz věrné a trvalé lásky; je-li jich láska čistá, jest krásná a nebi milá jako vše, co čistého v lidském srdci dlí. Proč by nemohla být milá nezabudka projevem věrné lásky dítky mariánského k nebeské Matce a zároveň symbol věrné lásky nebeské Matky k milujícím a milovaným dítkám? Kvítek, v němž se tak mile zračí blankyt nebes, kde vedle božského Syna trůní Královna andělů i Paní a kněžna naše!

Na lučinách u potoka pomněnka se rozvíjí,
 jejíž modré očko skromné pozdravuje Marii.
 Jak jsi krásná, Máti milá, a jak vlídný pohled tvůj!
 Když vše láskou zahrnuješ, také na mne pamatuj!

Na konci dívčích exercicií v X. r. 19**... Starší „zkušené“ už věděly, který kvítek dostanou na rozloučenou do památníku, mladší byly zvědavý, komu bude platit poslední rozjímání. „Nakonec, milá dívko, dostaneš recept, jak by ses stala krásnou.“ Na některých tvářích se objevil

úsměv, dvě nebo tři v údivu zvedly hlavu... „Nic se nasmějte, nic nežasněte, myslím to doopravdy. Však vy byste rády... jenom nezapírejte! Kdysi hledali elixir života, tajemný lék, kterým by si zjednali věčný život, věčnou krásu, věčnou svěžest. Hledali, dobrodruzi si dali své pokusy draze platit, a rozumí se, že nenašli nic. Já za svůj recept nebudu žádat zlata, a za neomylný výsledek ti ručím... Napřed však několik slov o kráse. Jsouť na světě různá gusta. Osel v bajce dal přednost bodláku před růžemi a liliemi, dítko by jistě dalo přednost pestrému neumělému obrázku před černým uměleckým, a svět také nazývá leccos krásným, co jest jen chatrné bezcenné pozlátko. Jednou klečela před milostnou sochou Královny svatohostýské prostá venkovská dívka, zaníceně hleděla v tvář sv. Panny, nevinnost jí zářila z očí; jeden poutník mi o ní řekl: ‚Tak se modlí andělé v nebi.‘ Není taková dívka krásná? Jiná, kterou jsem znal, zaměstnaná v továrně, ve špinavém prostředí zůstala čistá; každou volnou chvíli věnovala apoštolování, nejednu ohroženou duši zachránila a přivedla na lepší dráhu; nelitovala ani peněz, šlo-li o duše, třebaže její mzda nebyla tak velká, a sama při tom žila vzorným životem. Není to pravá krása? Ale zdá se mi, že se některým začíná tvář jaksi kabonit. Snad jste nečekaly recept na takovou krásu, kterou byste udělaly v tančírně sensaci? Má drahá, to by sis musila zajít do nějakého salonu krásy, nikoli na exercicie. Já ti chci dát a mohu dát recept na andělskou krásu, na krásu, která nepomijí a je ceněna od samého Tvůrce, třebaže svět pro ni pochopení nemá, nikoli na krásu, kterou byly obdařeny i zlotřilé ženy, na krásu, která rychle vadne a zvadne. Tělesná krása přijde také jednou na řadu. Tvé vzkríšené oslavené tělo se bude stkvít netušenou krásou; té si budeš moci vážit, jí se kochat a na ní si zakládat, poněvadž bude projevem vnitřní krásy, odleskem oslavené duše. Bude skutečně nevadnoucí, nebudeť na ní hlodat nemoc ani vrásky. Slovem, na věčnosti bude i tělesná krása pravá, protože zasloužená a trvalá, a bude tím větší a zářivější, čím krásnější bude duše, čili jinými slovy, čím více zásluh si na věčnost přineseš. Je tedy i tvá tělesná krása v tvé moci, jenže budoucí, pravá krása, nikoli nynější pozemská, odsouzená k zániku a k hnilobě hrobu již před tvým narozením. V tvé moci... Tím skvělejší bude, čím větší svatosti dosáhneš, čím více zásluh nashromáždíš, čím hojnějších ctností získáš! Proto s chutí do práce! Pěstuj krásu své duše, která v tvé moci jest, abys byla jednou věčně krásná i tělem. S obměnou užiji slov velkého učitele církevního (Řeh. Vel.) a pravím: Miluješ-li krásu a toužíš-li po ní, pravou krásu miluj, po pravé nechť tvé srdce touží!...“

Mládež miluje krásu a touží po ní; žel, že se spokojuje s domnělou, prchavou... V Neposkvrněné Panně nám postavil Pán před oči vzor pravé krásy, jemuž bychom se měli ne pouze obdivovat, jehož můžeme a máme následovat. Krása nejsv. Panny měla světu ukázat, jak nízké je to, v čem si liboval a libuje, a její vzor vede již po dvacet věků mládež ke hvězdám. Co táhne neodolatelně zachovalou jinošskou a dívčí duši k Matce Spasitelově? Nutnost mladistvého srdce mít ideály! Mít ideály skutečné, nikoli zbažené vidiny! Mít ideál čistě lidský, a při tom přec nadzemský, ideál, který se vznáší nad prachem této bídne země jako večer hvězda, která tak vysoko nad námi, a přece se zrcadlí v čistém oku stejně jako v čisté studánce. Mít vzor, nebeský vzor, a přece nám blízký, aby nás svou blízkostí povznášel, naše srdce pronikal očistným ohněm a rozněcoval touhou po velkých činech — velkých podle soudu Tvůrce, ne v očích světa. Před jeho tváří vykonala maličká květinka z Lisieux dílo větší a vznešenější než bylo dobytí amerických říší — dílo v očích Pána zčásti bezcenné, zčásti hříšné — nebo obrácení celého ariánského Španělska, protože stálo krále Rakkareda pouze jediné slovo. Vypěstít v sobě vytrvalou práci květinku podobnou květině z Karmélu, květinku, která by byla věčnou ozdobou nebeských luhů! Takového díla jsme schopni pouze ve škole Srdce Páně a ve škole Mariině.

Nemít ideálů... být žebrákem od narození... Smutný úděl ubohých, kteří nikdy neslyšeli o Bohu, o Kristu Pánu, o nejsv. Panně... Snad není kněze, který by nebyl měl s takovými co dělat a kteří netruchlili: „Kéž bych byl dříve slyšel o těchto věcech... nebyl bych přišel na scestí!“

Pozbýt ideálů... být o ně oloupen nebo dát se o ně oloupit... Úděl ještě smutnější, protože jsou satanem takřka očarováni, a nechtějí se pro uloupené statky vrátit. „Padly do mořských hlubin... jest po všem...“ Před lety, kolem r. 1913, se rozhovořil mladičkový kněz ve vlaku se studentem, akademikem, posluchačem filosofie. Hoch v tváři mimoděk prozrazoval své pusté nitro. „Profesor M. mne připravil o všecky ideály...“ O víru v Krista, a tím o všecko bohatství, které svatá víra skýtá! Jako by ses byl setkal s člověkem, kterého v poušti lotři o všecko obrali a který hledí tupě před sebe. Na mizině — hlad, žebrota, tuláctví... „Vždyť není vše ztraceno! Můžete přec zpět!“ Mávl rukou, a to mávnutí povědělo všecko. Beznadějně ztracen — — — Duši kněze se nesl povzdech díky nebi: „Co by bylo dnes se mnou, kdybych byl kráčel jeho cestami. — Co mám ve své víře, co v Ježíšovi, co v Marii od onoho požehnaného prvního máje — — —“

P. Albert Garzadoro píše v životopise bl. Joany Bonomo († 1670), abatyše benediktinek v Bassano, že s ní seznámil jinoch, jenž pocházel zdaleka a na cestách přišel do jejího kláštera. Svatost „ctihodné matky“, obdařené mystickými dary, byla taková, že ani on se neubrání kouzlu jejího vlivu. Rád a uctivě poslouchal její slova a napominání, ale zůstal, jaký byl. Smyslná láska zaujímala nadobro jeho srdce, a jako jiným, byla i jemu stvořená osoba modlou. Často nepozorován potají hledíval na její obraz, jež u sebe skrýval. Jednou ho světice oslovila: „Kdybys místo toho obrazu skrýval na srdci raději obraz nebeské Královny a místo hříšné lásky roznil své srdce svatou láskou k nejčistší Panně! Byl bys brzo jiným člověkem!“ Užasl — Neměť nikdo o obrazu jeho milenky tušení! Po čase se vrací domů, vytáhne obraz, na který od onoho okamžiku nepohleděl — vidí obraz nejsv. Panny! Snad mu ho vložila „ctihodná matka“, ale kdy a kde a jak? Ještě jednou ho varovala listem, tentokráte ne nadarmo. Čistá láska překonala láska smyslnou, jinoch se rozhodl sloužit Králi všech králů, stal se kapucínem — autor uvedeného životopisu, vydaného r. 1675 v Padově!

Uchránit mládež mravní zkázy — — Pokoušejí se o to nejedni, kteří s ní dobře myslí a kteří vidí, kam moderní nevěra vede, ale nechtějí přijmout lék z rukou nebeského lékaře; tu však všechna jejich chytrost selže: než přijdou s lékem, zemře pacient. (Shak.) Felčari, v jejichž rukou těžce nemocný dokoná dřív, než na nějaký účinný prostředek přijdou — a zkušený lékař tak blízký! Kolikrát jsem mohl oslovit jinocha neb dívku: „Čím bys dnes byl a kde bys byl, nemít sv. Panny!“ Tu v nebezpečném prostředí, kde vidí, jak „tisícové padají po jeho levici a desettisícové po jeho pravici, k němu však se zkáza nepřiblížila...“ (Žalm 90), tam s nevyhojitelnou vleklou bolestnou nemocí na lůžku, onde v neustálém zápolení s pokušitelem — — Řecká báje vypravuje, že Eskulap, bůh lékařství, viděl pastýře zápolit s jedovatým basiliskem. Nemůže být od něho uštknut, otráven, přemožen... Jaké kouzlo, jaká vyšší moc ho chrání? Všimne si, že má na hlavě věnec květů; strhne mu jej, a pastýř bodnut netvorem klesá okamžitě mrtev k zemi. Věnec z květů, věnec z růží, růženec... Úcta mariánská je tajemné kouzlo, které nás chrání před smrtelným uštknutím pekelného hada! Duším čistým i ohroženým dát Neposkvrněnou, trpícím Matku Bolestnou, opuštěným nejčistší Srdce nebeské Matky, zápolícím o víru Královnu růžencovou, bojujícím s jakýmkoli pokušením Pannu Vítěznou, duším toužícím po apoštolátě Matku milosrdenství, na jejíž podnět zakládány kdysi řády k vykupování zajatých, zachraňující statisíce před zkázou

časnou i věčnou, studující mládeži Matku vtělené Boží Moudrosti, nazývanou v litanii Stolicí moudrosti, kajícím Útočiště hříšníků, těm, kdož se musí vydat na moře života, hvězdu mořskou... Pro každou situaci, v které se může jinoch nebo dívka octnout, najde přispění, pomoc, záchranu, lék v pokladech úcty mariánské. A nad to nade všecko jest nám všem nejsv. Panna Zrcadlem spravedlnosti, vzorem všech ctností a veškeré dokonalosti, jakož i Matkou věřících.

Matka věřících, Matka naše... Uplynulo již osm desítiletí, co protestant Dietlein se mužně zastal úcty mariánské (r. 1863), a skoro šest desítiletí, co protestant Lehner psal své dílo o úctě nejbl. Panny v prvních staletích křesťanských. Jmenuji tyto dva, protože protestanty zůstali; nejmenuji konvertity, kterým úcta k Matce Boží byla cestou do pravé církve, jako byl na př. Bickel. Ony dva hlasy byly tehdy ojedinelé v táboře těch, kteří od svých zakladatelů přijali jako truchlivé dědictví povinnost proti úctě mariánské ze všech sil brojit jakožto proti „římské modloslužbě“ a Matku Ježíšovu tupit, prý „z úcty k Ježíšovi“. Dnes je tomu jinak. Většina protestantů vyplula do vod racionalistické nevěry, a ona mizivá menšina, která si uchovala víru v Ježíše Krista? Ti, kterým jde o to, aby uchránili mládež mravní hniloby, především nevěry a nečistoty? Ti zprvu pokradmu, pak ale zjevněji a zjevněji pohlíželi na ideál svatosti a čistoty, o který přišli, když opustili církev Kristovu. Maria... Touha „po Matce Marii“ se ozývá v jejich řadách víc a víc, hlasitěji a hlasitěji. Řekne-li pastor na schůzi, kde katolíci i protestanté se radí, jak bránit mravnímu úpadku mládeže: „Co potřebujete vy katolíci dlouho hledat? Máte přec Marii!“, zní to jako smutek, skoro jako tajená touha. Jinde čtu: „Závidím katolíkům úctě mariánskou.“ Po zkušenosti 400 let vidí jasně, oč je jejich reformátoři připravili.

Baronka Hermanová vypravuje, že jednou listovala v Písmě sv.; čte 19. kapitolu sv. Jana, přijde k slovům umírajícího Spasitele: „Hle, matka tvá“... Zamyslí se, uvažuje, konečně sepne ruce k Matce věřících — po prvé v životě! Prosí ji, aby jí pomohla najít pravdu. Matka věřících, Matka velké rodiny Kristovy... Na pobřeží Severního moře před více desítiletími vstoupí do rybářské chatrče hoch asi 14 letý, otrhaný, a prosí o kus chleba. „Celý den jsem ještě nic nejedl.“ „Odkud jsi?“ „Nemám domova.“ „Tvůj otec?“ „Neznám ho; opustil matku v den mého narození.“ „A co matka?“ „Zemřela mi, když jsem byl malý. Kdybych měl matku, nechodil bych otrhaný.“ „Kdes byl teď?“ „V žaláři. Měl jsem hlad, ukradl jsem kus chleba.“ Žena promluvila s mužem několik slov, podrželi ho u sebe, a stal se z něho

nejhodnější jinoch celého kraje. Hoch, kterému chyběla pečlivá mateřská ruka, jenž lká, že drahé srdce matky přestalo bít a hnije léta v hrobě. Milost Boží mu zjednala náhradu za matku, dobré srdce slitovné ženy. Kdyby byl věřícím!... Svata Terezie Avilská, Joanna de Chantal, Germána Cousinová a řada jiných... I ony osiřely, a oč lépe na tom byly než onen protestantský hoch! Všechny spěchaly k oltáři sv. Panny: „Bud' nyní ty dvojnásob mojí matkou!“ U nás — Umírá matka, u lože se rozplývá v slzách desetiletá dceruška, matka jí dává poslední požehnání a poslední napomenutí. „Svěřuji tě Matce Boží a tvé tetě. K Marii Panně se vždy utíkej, tetičku ve všem poslouvej, a nikdy se nezpronevěř svaté víře. Raději v chudobě a nouzi, ale věřící, než bez víry bohatá. Byť se ti proto i zle vedlo, nespust' se nikdy Pána Boha a modli se k Matičce Boží. K tomu ti dávám své požehnání, ve jménu Otce...“ Chápeme bolest odcházející matky i opuštěného dítěte, a přece oběma do jejich krvácejících srdcí padaly krůpěje útěchy a síly ze srdce té, která oběma Matkou — — Jak těžce by se bylo umíralo matce, jak beznadějně by nad její bezduchou schránou stála dceruška, kdyby nebyly měly tu, která jest Těšitelkou sklíčených a Matkou všech věřících!

Matka pozemská, Matka nebeská — Kassieppe sděluje událost z vlastní misie. Elektrotechnik, dovedný a pilný, za studií na technice se dal připravit o víru. Jediný světlý bod v jeho životě byla něžná láska k matce. Byl právě zaměstnán mimo domov zřizováním elektrického jeřábu pro lodí, ale každého večera přijel na kole domů. Tu začala misie, a matka i sestry ho prosí, aby se jí zúčastnil; mladý pán vybuchl. „Dokud ti... budou ve vsi, se doma ani neukáží.“ Najal si na čtrnáct dní pokojík. Hned den nato se schylovalo k dešti, proto honem honem, práce kvapila. Byl právě nahoře, když ho volají dolů. Listonoš mu přináší z domova expres dopis. Nebylo tak snadné dostat se s výšky dolů, a když poznal, že spěšný dopis obsahuje matčiny prosby a napomínání, zabručel: „K vůli tomu nebylo třeba, abych konal krkolomnou cestu; to mohlo počkat.“ Ale četl dál, až dočetl. Ted' rozmrzele se chystá nahoru zpět, kde jeho druh, neznaboh jako on, posmívající se všemu, co je svaté, pracuje v železné konstrukci. Ale... hrůzo, nad jeho hlavou se stahuje bouře! Nebe se rázem zatmělo, bezmála černé... „Rychle dolů!“ Nebylo však už kdy. Oslňující blesk, celá obloha jak v ohni, v zápětí ohlušující hrom, náš nevěrec sražen k zemi, a když se vzpamatoval a pohlédl vzhůru, viděl druha nahoře mrtvého. „Co by bylo se mnou, kdyby nebyl došel matčin dopis?“ Ještě téhož dne klečel v rodné vesničce ve zповědnici, a při

mariánské slavnosti v sobotu večer uspořádal ve chrámě překrásnou iluminaci. Modlitba matky . . . Možná, že si povzdechneš: „Blaze mu, že měl matku, která se za něho modlila.“ Máš pravdu, ale nezapomeň dodat: „Blaze mu, že měl lásku k ní . . .“ Matku v nebi mají všichni vykoupení, ta se modlí u Syna za všechny, a blaze jim, neuhaslali v jejich srdci poslední jiskřička lásky k ní!

Po roce 1900 spáchal v Neapoli sebevraždu mladý kníže Strongoli v předvečer svatby. Proč? Nikdo neví. Jeho starý sluha vešel do pokoje, vidí knížete u stolku v křesle, na stole rozevřenou Nietzscheovu knihu, nad stolkem obraz Matky milosrdenství obrácený tváří ke zdi. Nebohý se asi nemohl k svému neblahému činu odhodlat při pohledu na milou tvář nebeské Královny. Služebník, jenž se za dětských let knížete spolu s ním před tím obrazem často modlival, obraz obrátil . . . Laskavá tvář Matky milosrdenství hleděla na mladého sebevraha a na knihu autora, tupícího ctnost, která jí tak drahá, soucit s nebohými a trpícími. Nezahyne duše, která hledí k Marii a na kterou hledí oči Mariiny. Jen když sama si nezastře její mateřský pohled!

Vypěstit růže radosti a jasmín blaha tam, kde tyto kvítky nekvetou — vypěstit obojí úctou mariánskou! Vést mládež k Marii a tím ji uchránit mravní zkázy, naplnit ideály a navždy zajistit pro království Kristovo, vypěstit Kristu Pánu duše andělsky čisté, bělostnější nad sněhobílý květ lilie. nezkalené jak křišťál — — Učinit Neposkvrněnou jich ideálem a Královnou jejich srdci —

Shrňme nakonec krátce vše, čím nejsv. Panna mladé věřící duši jest a čím jí být může a má.

Maria, K r á l o v n a s r d c í . . . Sud'te si a smýšlejte o víře, jak chcete, mluvte si o ní s prázdnou, domýšlivou povzneseností nebo s pohrdáním a opovržením nebo s nenávistí, jedno nepopřete, totiž že nikdo na světě nebyl a není tak entusiasticky milován jako Ježíš a Maria. A sud'te si o naší lásce k nim, jak chcete, a nazývejte ji, jak se vám líbí; nepopřete, že tato láska existuje, jest fakt, a ten fakt nevysvětlíte! Uctíván jest i Budha a Konfucius, již dlouhá staletí — jsou také milováni? Nejsou! Úcty a lásky požíval i Sokrates — od koho a jak dlouho? Od několika žáků několik let. Sympatie (nebo chcete-li, „úcta“) zbyla, láska vyprchala, když jeho posledního posluchače ukládali do rakve. O vašich koryfeích vůbec nemluvím. Provozujte si s nimi modloslužbu, lásku srdci ti lidé nemají a neměli, a vaše modloslužba vezme za své jako modloslužba s Maratem.

P. Abel T. J. vypravuje o jinochu, pocházejícím ze vznešené brusselské rodiny. Svou neobyčejnou znalostí jazyků

upozornil na sebe liberálního zednářského ministra vyučování. Nabídl mu svou bohatou sličnou neť... Jaká budoucnost se mu rozvírá! Pln blaha se před zasnoubením toulá večer ulicemi Bruselu, jde mimo chrám sv. Michala. Cože se tam valí takové proudy lidu? Vejde... Májová pobožnost! Mimoděk klesá na kolena, poslouchá kázání, zpěvy... Nazítří vstoupil do řádu sv. Norberta, před přijetím sv. svěcení konal u P. Abela v Drongen exercicie, a po nich poslal domů telegram: „Do Madrasu, do jesuitské misie...“ Ze se někdo vzdal lásky, slavné budoucnosti, života oplývajícího vším, co si může člověk přát, a vzal na sebe oběti a odříkání, a to z pouhé lásky k té, před jejímž oltářem chvílku klečel, aniž kdy v životě svého rozhodnutí litoval — takovými výboji se nemůže honosit nikdo z vašich koryfeů! O těch se dočtete jedině v análech Královny srdcí —

Maria, naše matka... O tom jsi slyšel nesčetněkrát. Mluvím přec k věřícímu jinochovi, k věřící dívce!

Maria, naše prostřednice... I o tom jsi slyšel při kázání, snad i četl, jistě zpíval v krásných mariánských písních, zvláště u májového oltáře. Prostřednice milosti, přímlovkyně, orodovnice, o níž píše věřící lid: „Nikdo, nikdo zemí širou nevyslyšen nezůstal, kdo své ruce s živou vírou k tobě, Máti, vroucně spjal.“

Maria, naše ochránkyně... Kylon, vítěz při olympijských závodech, ctižádostivý Eupatrovec, objíždí r. 612 před K. v Athénách ve výroční den svého vítězství podle zvyku chrámy bohů, jako by neměl žádných záluďných úmyslů, a zmocní se při tom nenadále s hrstkou dobrodruhů hradu Akropole, strmícího nad městem jako hradčanský dóm a hrad nad Prahou. Následoval příkladu svého tchána, jenž v Megaře zlomil moc šlechty a svrhl vládu, stav se takto pomocí několika nespokojenců vládcem sám. Jenže Kylon se přepočítal; lid nešel s ním, postavil se na stranu vládnoucí šlechty, vzbouřence z velké části vyhladili, Kylon uprchl, ostatní se vzdali, když jim archon („president“) Megakles spolu s městskou radou (vládou) slíbili život. Lid zuřil, ale dokud se drželi oltáře Athény, bohyně a ochránkyně města, nesmělo se jim nic stát. Jak se dostat dolů k lodi? Upevnili na oltář nitku, a držíce se jí, sestupovali k přístavu. Cestou se však nitka přetrhla, a lid vzbouřence ukamenoval. „Bohyně je odmítá...“ Rozumíš tomu? Víš, proč ti uvádím tento obrázek z klasického pohanského Řecka? Ukládá ti satan o spásu a věčný život? Drž se Marie, a budeš zachráněn, ačli se jí nespustíš sám. Hřešil jsi? Vzepřel ses neposlušně proti zákonu Nejvyššího? Věz, že Maria jest útočiště hříšníků. Miniš to doopravdy se svou nápravou?

Matka tě přivede jistě na Srdce božského Syna a do náručí Otce, kterého jsi nerozumně a lehkomylně opustil.

Maria, naše p o m o c n i c e, pomocnice ve vši nouzi, uzdravení nemocných, záštita všech, kdož se k ní důvěrně utíkají.

Maria, p ř í č i n a n a š í r a d o s t i... Proč se mladiství účastníci mých exercicií nejvíce těšívají na mariánské rozjímání? Je to chvíle, o které si jeden napsal: „*Hodina v nebi.*“ Po ovoci poznáme strom. Ať odpůrci soudí o úctě mariánské jakkoli, nemohou zhoła nic změnit na faktu, že liliím se daří jen v zahradě mariánské a že mimo ni marně se namáhali je vypěstít. Förster, protestantský vychovatel, se o to též pokoušel, a když viděl, že všecka jeho námaha jest planá, poslal své svěřence k nám, katolíkům, pod prapor mariánský, t. j. vybízel je, aby uctívali sv. Pannu.

Maria, náš i d e á l, vzor všech ctností... Jinde jsem o tom obšírněji mluvil. (Maria III. díl.) Neochvějná víra, kterou napravila nevěru Evinu, nepokálená čistota, kterou se Synu Božímu zalíbila, horoucí láska, kterou Syna Božího do svého lůna svábila, hluboká pokora, která ji učinila hodnou netušených milostí, pokud se tvor může milosti hodným stát, planoucí zbožnost, která ji udržovala v neustálém spojení s Bohem, bezvýhradná poslušnost vůle Boží, kterou se nám stala učitelkou pravého duchovního života a vůdkyní k dokonalosti, naprostá odevzdanost do vůle Boží, spojená s mužnou trpělivostí a statečností, kterou se nám stala posilou, když nás tíží kříž, podivuhodná moudrost, prozíravost, umírněnost, tichost, skromnost, vděčnost, to vše jsou ctnosti, které z líčení evangelistů vysvítají, někdy jasně a zřejmě, jindy jen jako slabý zákmit, ale postřehne je duše, která postřehnout dovede. Náš ideál... Nablízku koleje našeho řádu v indickém městě Trichinopoli stojí venku nad portálem mariánského chrámu překrásná socha Panny Marie Lurdské. Misionáři sdělují, že pohané často se u ní zastaví a na ni se zahledí; co asi cítí, ubozí, při pohledu na nebesky krásnou tvář svaté Panny? Vypadáť docela jinak než jejich ohyzdné bohyně, které milovány být nemohou!

Maria, naše těšitelka... Potěšení zarmoucených...

Maria, naše n a d ě j e... „Po Kristu naděj jediná, oroduj za nás u Syna!...“

Konečně Maria n e b e s k é b r á n a... Až doputujeme, až se budeme chystat dát s Bohem této nehostinné zemi, upneme opět zrak na pomněnku, na milou nezabudku... „Ó Maria, Matkou buď, dítek svých nezabud“ (nezapomeň).. A myslí se ponese poslední verše milého májového zpěvu: „Smrt až oči moje zhasne, pomocí svou při mně stůj, na soudu až Božím stanu, i tam na mne pamatuj!“

60. Jiřina, čekanka, břečtan.

V tvém životě stejně jako v roce přijdou dny, o nichž chtěj nechtěj řekneš: „Non placent mihi... Nelíbí se mi...“ (Kaz 12.1) V roce... Když se milí zpěvácci shromažďují a chystají na cestu dalekou, ze které se mnohý již nevrátí, když listy žloutnou a opadávají, když přes strniska začíná fičet mrazivý vítr, když se na polích sbírají poslední paběrky, když vidět s posečených polí odevšad stoupat k nebi truchlivé černošedé oblaky dýmu. Šedivé mlhy nad lesem plynou, jako duchové vlekouce se řadem; jeřáb ulétá v krajinu jinou, pusto a nevlídno ladem i sadem...“ (Erben.) A my dobře rozumíme, co nám mluví do duše ta usínající příroda: „I ty se budeš jednou hotovit k odletu, i ty se jednou uložíš ke spánku, dlouhému... a co po tobě zbude? Totéž, co po spáleném píru na poli; hrstka prachu... Bude-li ale pak i tvá duše podobná strnisku, na kterém vrabec nenajde ani jediného zrnka?....“

Podzim je tu, a naše zahrady vydávají poslední květy —
jiřiny — —

Když loučíme se s milým létem
a stesk se vkrádá v duši,
tu jiřiny nás těšívají —
jak mile jim to sluší!
Jich květy krásné nebojí se
ní chladných větrů vání —
kéž v podzim žiti i ty zkvétáš,
Pán dej ti setrvání.

Podzim života, pozdní léta — Jak mají podle vůle Boží vypadat? Po krásném jaře a letě pěkný a úrodný podzim. Stodoly plné, stromy se ohýbají pod tíhou plodů... Ale po špatném jaře, po špatném létě? Klasy zpola hluché a prázdné, větve holé, protože v máji pomrzly květy — jen listí na nich, a i to již žloutne a co nevidět opadá. Co přinesl ten strom dobrého? Nic. Nadarmo se mu sadař věnoval, nadarmo zabíral půdu. Tvá duše? Jaké bylo jaro? Jaké léto? Jaká tudíž naděje, že bude požehnaný podzim? Nebude si nebeský zahrádník musít povzdechnout: „Nadarmo jsem pro ni pracoval, nadarmo ji pěstil a drahocennou vláhou zaléval?“ Zmařený život... co truchlivosti v tomto kratičkém slově! Zmařený — pro čas i pro věčnost zmařený — můj život! Nikdy ne-nahradím ztracená, neužitečně uplynulá, probitá léta! Nikdy se nevrátí! Vše navždy, navždy ztraceno! „Kéž bych mohl ještě jednou začít! Docela jinak by teď můj život vypadal!“

Pozdní litost, planá litost, plané předsevzetí, smutné a pozdní doznání: „Nic jsem nevykonal pro Boha, pro duši, pro věčnost... pro svou věčnost...“ A andělé v nebi? „Zase jeden ubitý život“ — možná, že kdysi nadějný a slibný život!

Ve freiburském dómě Matky Boží vidět u vchodu dvě sochy. Po levici pěkná postava, tváří i rukou volá a vábí: „Pojď, slibuji ti radost...“ Socha Rozkoše, zve z chrámu ven, pryč od Ježíše, ven, kde „volnost“ a „svoboda“. Jdeš, na prahu se ještě ohlédneš, a co vidíš vzadu na soše? Hady, hmyz a podobnou havěť. S odporem se odvracíš, obracíš tvář i zrak k soše stojící po pravici. Neposkvrněná... Panna s dítětem v náruči, zve tě dovnitř, k Ježíšovi, a podává ti druhou rukou růži... zjednává ti čisté radosti. Za čí hlasem jsi šel? Ovoce se ukáže na konci života. Ludvík XIV. umírá, a jakou bilanci musí učinit! Mohl svůj národ učinit šťastným, a to předsevzetí před lety skutečně učinil... ve chvíli, kdy se vlády ujímal. Ted? Hověl jen nenasytné ctižádosti, smyslnosti, egoismu; místo štěstí poddaných bylo předmětem všech jeho skutků vlastní já, a výsledek? Výkvět mužstva ležel na evropských bojištích, země pustá a hladová, lid vyssávaný nesnesitelnými daněmi ho v ubohých chatrčích proklínal, versailleský nádherný palác, kde žil jako olympský bůh obklopen šlechtou, byl svědkem jeho sobectví a jeho neřestného života — zástup nemanželských dětí, a u jeho lože stojí jediný zákonitý potomek, pravnuk pětiletý... K úmrtnímu loži Dona Boska přivádějí indiánské děvčátko, ve svátek Panny bez poskvrny počaté 1888, a to mu děkuje, že k jejím krajanům poslal tolik misionářů a tak zachránil tisíce duší pro nebe. Josef II. žádá, aby mu na náhrobek dali nápis: „Zde leží muž, jemuž se nezdařilo nic z toho, cokoli podnikl...“ Mohly se mu jeho podniky dařit, kdyby se nebyl pustil mateřské ruky církve a nevydal se na cestu nepravou! Sv. Ambrož umírá (ve výroční den smrti Páně 397) a osvědčuje: „Žil jsem tak, že bych se nemusil stydět ještě několik let stejně žít...“ S kým z těchto mužů bys chtěl měnit? A na kom záleží, jak bude jednou tvůj obchod vypadat a zdali po tobě zbude blahá vzpomínka, které budou žehnat, či naprosté zapomenutí, nebo jméno, kterému budou klnout? Šalvěj sličná, ohnivě červený květ, kvete mnoho měsíců, kvete, když už ostatní kvítky odkvetly, a v noci skoro svítí. Červené květy obyčejně ve tmě nejdříve zhasnou, tento svítí... v noci si ho spíš všimneš než ve dne... Duše, která po odchodu z údolí slz svítí bližním jako když byla mezi nimi, a snad ještě víc než když mezi nimi byla...

Č e k a n k a... Po životě bohačojně ztráveném budeš moci klidně očekávat příchod Páně. „Čekej, duše moje, čekej na

Pána, cokoli tě potká, buď mu oddána...“ Bude moci poslední stránku svého životního alba zdobit čekanka? Či spíše tam bude patřit ocún? Viz jen, jak stojí docela holý na posečené louce! Žádný kalich, žádný list, který by chránil květ; jako strašák vystrkuje hlavu z nízké trávy, ani včelka ani motýlek jeho jedovatý květ nevyhledává, čarodějnice mezi květinami, zvěstuje a přináší zimu a smrt. Obraz vyžilé duše, kterou svět vyssál a odkopl, která by se ještě ráda nabízela, kdyby o ni kdo stál, pro kterou se však nikdo nesehne.

Jedna taková z dlouhé chvíle zašla do kostela, a koho tam spatřila? Bývalou družku, s níž kdysi jako chovanka v klášteře klečovala před svatostánkem. Družka zůstala svobodná, ale dobrovolně, ne jako ona! Klečí před vystavenou Velebnou Svátostí se stejným zanícením jako kdysi, před lety, v klášterní kapli. „Zůstala, jaká byla...“ A v lavici vidí jinou družku, s maličkými... A ona? Exerzitátor, jehož v klášteře slychávala, dobře radil a dobře předpovídal! I ona si tehdy psala poznámky — Jsou ještě na světě? Vrátil se ze smutnělá domů, hledá je a najde je v hromadě starých dopisů a pohlednic — skoro veskrze pozdravy jejich bývalých ctitelů z cest a výletů. Čte a slzami skrání ty řádky, které před lety čistou dívčí rukou a upřímným srdcem psala. Ocún — jak to tehdy pater řekl! Listuje v poznámkách, až přijde k pěkné legendě. Když byl božský Spasitel dítětem a vyrůstal pod láskyplným okem své panenské Matky, posílával prý věčný Otec na zem andílky, aby si hráli s hodnými dětmi, především s těmi, které byly předurčeny, aby jednou zaujaly mimořádné místo v království Kristově. K těmto vyvoleným patřil i pozdější miláček nebeského Mistra. Jednou se s ním andílek loučí. „Vezmi mne s sebou!“ „Jednou tam přijdeš, prozatím musíš zůstat na zemi.“ Jan mu podává kytici růží. „Přines mi za ni zítra nějaký kvítek shora, jistě jich tam máte.“ „Ovšemže jich máme; ale nemohu ti jich přinést. Vidiš ty zářivé hvězdy? To jsou květy, ale jsou tak velké a tak jasné, že by tvé slabé oko osleplo, kdyby se na ně zahledělo zblízka jako na tyto růže. Ale přinesu ti alespoň prášek z takové hvězdy.“ Nazítří slétl andílek zase k zemi a podává Janovi zářivé zrnko; zasadil je, a vypučela z něho a s t r a (hvězda), kvítek podobný hvězdě, protože pochází s hvězdy. Teprve na podzim vykvelle. Když hledíme večer na astry, zdá se nám, jako by toužebně hleděly vzhůru k hvězdám, a chtěly zpět tam, odkud na naši ubohou zemi přišly. Tak čistá lidská duše.

„Ó znáš ten krásný eden, kde kvetou lilie,
jak serafíni čisté po vzoru Marie?“

Ty všecky hledí vzhůru, tam chtí se všecky vznést,
 tam, v čistém světle nebes, tam chtějí věčně kvést.
 Ten, po němž všechny touží, jest země vzdálený,
 a proto rosa v slzách jim smáčí lupeny.
 Ten sad tak mile kvete, v něm není mrazu chlad,
 v něm věčné jaro vládne a vůle Páně řád.
 Když božský liljí přítel z té svaté zahrady
 si některou z nich něžně v ráj nebes přesadí,
 tu za svou šťastnou sestrou hned všechny touží jen,
 by brzo s ní tam byly, kde věčný září den;
 všech srdce letí za ní, tam, k duší snoubenci,
 by jemu navždy kvetly s ní rajským ve věnci.“

Člověk stvořen od Boha a pro Boha; od Tvůrce poslán na několik málo let sem na tuto nehostinnou zemi, aby po svatě ztráveném životě jednou vzlétl ke hvězdám, do pravé vlasti, navždy. Může se i ona těšit, že jednou...? „Na pokání není nikdy pozdě,“ čte dál. Ale pokání pozdní málokdy právě (poenitentia sera raro vera), a byť i bylo upřímné, co přinese před věčného Soudce? Se sklopenýma očima přijme korunu, docela nezaslouženou nebeskou korunu. A smrt přichází blíž a blíž... Pampeliška, zlatý kvítek, a tak brzo z něho bílá „lampička“... Zlaté kadeře dívky brzo se promění v šediny, pokrývající hlavu stařeny, životem znavené.

B ř e č ě a n . . . Kvete pozdě na podzim, někdy kolem Dušiček, jeho plody uzrávají za ledu a mrazu a dozrávají na jaře. Přečká zimu, dobu, která jest smrtí všech jeho bratří a sester, sám zůstane zelený, svěží, nehyne, jeho listí neopadá, a když se vše probouzí k životu, podává na prahu nového lepšího života plody, ovoce uplynulého roku... Jako by si jimi chtěl nový život zasloužit! Pěkný symbol vzkříšení, které nás čeká po očištcové zimě, a zároveň poslední květ památníku. Poslední, protože ti ho dají na hrob. Kdyby ses častěji v životě zadíval na tento květ, kdyby ses na něj zahleděl denně, alespoň při večerním zpytování svědomí, uchránil by ses nejednoho nerozvážného kroku, a poslední chvíle by ti nebyla tak těžká. V klášteře v X. oznamuje lékař či představený nemocnému: „Konec — připravte se na smrt —“ „Bohu díky, po celý život jsem nic jiného nedělal.“ V benediktinském konventě v Jarrově v Anglii sedí za stolem mnich; na tváři patrně, že jest na smrt nemocen. Jest předvečer Nanebevstoupení Páně r. 731. Diktuje svým žákům celý den — je to jeho poslední dílo. Noc tráví na modlitbách, a nazítří zase diktuje, až do tří hodin. Chybí ještě jedna kapitola; ale nebude nemocný unaven? „Je ti snad těžko pokračovat?“ „Jen pište, rychle...“ Konečně dílo dokončeno, poslední řádek

dopsán. „Teď jsem hotov...“ Dá se od žáků dovést ke klekátku, a při slovech „Sláva Otci i Synu i Duchu svatému“ vydechl duši — sv. Beda Ctihodný, učitel církve! Celý život ztrávil ve službách Tvůrce, ke cti a slávě trojediného Boha, jak nám hlásalo první exerciční rozjímání, a jeho poslední slovo vyjádřilo věrně obsah jeho celého života; kéž jím vyjádříš svůj naplněný životní program i ty! Kéž i ty na hranicích budeš moci říci: „Sláva Otci i Synu i Duchu svatému“, aby ti celá nebeská dvorana mohla jedním hlasem odpovědět: „Jakož byla na počátku i nyní i vždycky i na věky věkův. Amen.“

Vložka.

Čtyři živly, čtyři letory, čtyři úhly světa.

Které z těchto tři čtveřic asi bude věnována tato vložka, mající účelem doplnit kapitoly o charakteru (26 a 27)? Na první pohled uhadneš: „Beze vší pochyby prostřední!“ Čtvero letor... Co mají se zbylými dvěma společného? Krom číslice jen to, že jako ony pocházejí z pradávného starověku a že vyčerpávají všecku rozmanitost lidských povah, jako první čtveřice všecky látky a poslední čtveřice všecky světové strany. Galenos († kolem r. 200 po K.), s Hippokratem nejslavnější lékař starých dob, jest původcem tohoto roztržení lidských povah, kterého se prakticky držíme dodnes, byť vědecká teorie je opouštěla, jak opustila již dávno od čtyř živlů. Psáno o nich bezmála stejně často jako o charakteru, a mnohdy i zajímavěji než o něm.

Co jest letora? Totéž co temperament; ve všedním hovoru se užívá obyčejně slova povaha, ač ne dosti přesně. Řekne-li kdo, že za svou povahu nikdo nemůže, pak míní letoru, ačli ne užívá tohoto rčení za omluvnou roušku svých nectností. Charakter jest výslednice vytrvalé sebevýchovy anebo návyků, letora jest vrozená. Způsob, jak duše reaguje (odpovídá) na vnější dojmy, jak velká a jakého druhu jest její vznětlivost, jak se staví k citům a snahám, to jest letora. Patrně tedy, že slovo povaha se plně s letorou nekryje. Tato, jak řečeno, jest vrozená (zděděná); proto její přednosti nejsou záslužné, její vady nejsou hříchem. Máme pouze povinnost její přednosti pěstít a dobře jich užívat, její nedokonalosti sebezáporem přemáhat, a to se může při pevné vůli dařit každému, prací více méně úsilovnou, byť byl „nevím po kom“, po otci, po matce, po strýci... Totiž strýc nebo teta jsou po nějakém dědu, který patří k před-

kům dítěte a jehož „povaha“ přeskočila jednu nebo i dvě generace. Jako se dědí přirozené ctnosti nebo neřesti, na př. odvaha, nadání, umělecký talent, náklonnost k pití, tak i letora a „povaha.“ Jenže při slově povaha myslíváme i na vlastnosti, které nemají s letorou co dělat, ať vrozené neb získané, dobré či špatné. Povaha sympatická nebo nesympatická, drsná, pokrytecká, podlá, šlechetná, dobromyslná.

Čtyři letory . . . Sanguinická, cholerická, melancholická, flegmatická . . . Než budeme jednotlivé rozbírat, začneme s anekdotou, která nám je už předem poněkud osvětlí. Jak si počíná ten neb onen, když se mu přetrhne při obouvání tkanička . . . Sanguinik zaláteří, vztekle ji vytrhne, roztrhá a hodí ke kamnům, vezme novou, a než ji navleče, je zase klidný, podívá se do zrcadla a s nejlídnějším úsměvem bezvadně ustrojen odchází z domu. Cholerik bouchne botou o zem, pak se jí chopí a pokouší se, zda by zbytek tkaničky dostačil; čím méně se mu práce daří, tím urputněji stojí na tom, že „musí“ stačit; ale ať stačí nebo nestačí, dopálen práskne dveřmi, a v úřadě? „Dnes šéfovi z cesty . . . Daleko oú Jova, daleko od blesku . . .“¹⁾ Flegmatik klidně přetrženou naváže; že uzel nebude příliš parádní ozdobou obuvi? To ho pramálo hněte. Jako jindy vezme klidně klobouk, nedbale ho nasadí, a volným krokem, o nic se nestaraje, jde svou cestou. Melancholik sedí nad pošramocenou tkaničkou jako židé nad řekami babylonskými, uvažuje, že hned po ránu musil mít neštěstí, zrovna on, dumá a dumá; konečně se z toho vybere, poruchu jakž takž spraví, a jde klidně do úřadu nebo do školy. Ve chvíli oddechu, se však zase ke tkaničce vrátí a začne hloubat nanovo, a pak zas a zas, a myslí na svou ranní nehodu ještě před spaním. „U toho už nikdy tkaničku k botám nekoupím . . .“

Podotýkáme hned předem, že čisté letory jsou dosti vzácné. Obvykle se vyskytují smíšené; upozorníme na to v pojednání, jednak abychom dopomohli každému k sebezpoznání, což jest účelem této stati, jednak abychom dali návod, jak předností letory využít k dobrému a jak její nedostatky přemáhat. Z části upraveno podle K. H. „Čtvero letor.“

A) Letora sanguinická.

Letora „bláznivého mládí“, která se dá rázem okouzlit sličnou tvářičkou, letora mas a davů, které se dají uchvátit leccjakým mluvkou a unášet proudem, letora povrchního stu-

¹⁾ Jupiter, nejvyšší římský bůh, se zobrazoval s blesky v rukou. „Kdo je daleko od Jupitera, je uchráněn jeho blesků.“

denta, kterého oslní a získá zvučná nebo bombastická fráze, lesklá, prchavá a nicotná jako raketa.

a) Sanguinik jest ohnivý, vznětlivý, ale jako koudel nebo sláma. Rychle se vzruší, ale vzrušení pomine stejně rychle, jak rychle povstalo. Rázem se nadchně pro nějakou myšlenku nebo podnik, zvláště dovedeš-li mu jej vzletně vylicít, ochotně slíbí pomoc, nadšeně získá jiné, a zítra jest vůči tvé i své velké neb nevelké akci docela chladný a lhostejný. Horuje zase pro něco jiného, jenže jeho nové „zájmy“ stihne týž osud.

b) K činu se má rychle, ale rychle ho i nechá. Nestálost... Nevytrvá, ať začne cokoli. Akademik, mně dobře známý... Pustí se do písemné práce, třeba i nad své síly; ale byť i jeho síl nepřesahovala, napíše 89 stran úvodu, pak ještě 1½ strany první kapitoly, a konec. Nechce se mu dál; přelétavý jak motýl, vrhne se opět na něco jiného se vším žářem a zápalem své ohnivé duše, leč jeho nová „akce“ nedopadne lépe. Na konci roku výsledek a suma celoročního studia: spousta načatých knih, ale ani jedna nedočtena, hromada rukopisů, načatých a nedokončených, samé torso, a při generální prohlídce letí všecko do kamen. Spolehnutí na něho není, aniž mu lze svěřit práci neb úkol, který vymáhá vytrvalosti, úsilí a píle. Jeho podniky nemají úspěchu, protože jest nestálý a pozbude co nevidět zájmu na věci. „Kmotr přetrdilo“....

c) Sebeovládání se mu hrozně protíví, jak v řeči, tak u stolu, tak všude jinde. Stojí-li ctnost usilovnou námahu, nedosáhne jí nikdy. Protože se nedovede ovládat, vybuchne při nejmenším podnětu; má sklon k požívavosti, mlsnosti, milkování. Tedy na jisté cestě k tomu, aby se stal lehkomyslným a větroplachem, z kterého nic řádného nebude. Mohl by se učit, nechybí mu nadání, ale nechce se mu. Z děvčete vyrůstá filena, které se každá vážná práce protíví, a z hochy hejsek darmošlap. Miluje a lne k milované, jenže jeho „láska“ se opírá o zevnější půvaby. Přejde-li mu do ces'ý sličnější, přelétne okamžitě. Nestálý, jako ve všem jiném, mění i zde jednu za druhou; co dnes slibuje a přísahá, zítra zruší, ne z věrolomnosti, nýbrž z nestálosti; že tím vzbuzuje dojem falešnosti, jest očividné. Pohyblivý jako rtuť. Důvěřivý, zvláště dívka. Devadesátkrátě ošálená uvěří devadesátému prvnimu, který se k ní blíží stejně lichotivě jako dřívější. Je-li zklamán, skočil by nejraději pod vlak, ale brzo se z toho vyspí, pohodí hlavou: „Pro jedno kvítí slunce nesvíti,“ a zapomene na vše pro jiná potěšení. Nestálý v dobrém, nestálý ve zlém, snadno se dá vést, a neméně snadno i svést. Rychle padne, z pádu rychle i povstane, ale

na jak dlouho? I přes těžký hřích se lehce přesune, a po sv. zpovědi myslí, že vše nadobro spraveno. Vážného pokání se u něho Pán nedočká.

d) Za slávou se nepachtí, ale rád ji přijme, když se mu jí dostane. Obyčejně mu dostačí, je-li rád viděn a oblíben, kdekoli se ukáže. Někdy je snad i ctižádostivý, nebývá však vládychtivý. Dovede lichotit a jest potěšen, když se lichotí jemu; pochvala mu „dělá dobře.“ Jeho náročnost není tudíž nad průměr vysoká; nechce vládnout, chce se jen líbit. Proto jest velmi dbalý svého zevnějšku, marnivý, parádivý.

e) Hloubá velmi nerad a zřídká. Do hloubky nejde nikdy, a poněvadž jest povrchní, bývají i jeho úsudky mylné a ukvapené. Z toho plyne i to, že jeho sebe-poznání je špatné; nezanedbá se nikdy vážně do vlastního nitra! Pro exercicie se dá lehce získat stejně jako pro nějaký výlet, jest jimi nadšen, učiní pěkná předsevzetí, jenže jich neprovede skutkem, a za rok? Zavad' opět o exercicie... „Dej mi pokoj, napřed přijde život, ten má také svá práva!“

f) Po všem tom, co řečeno, není s podivem, že zůstává při skořápce, ulpí na zevnějšku, dá si snadno imponovat nicotnostmi, vzletnými, lesklými, nadutými, bombastickými frázemi, ať je slyší od profesora ve škole, ať je čte v knize, na plakátech, v novinách, byť šlo o bídnou reklamu. Zákonodárci v Athénách věděli, co dělají, když zakázali řečníkům vůbec a politickým zvláště ohnivě mluvit a tak strhnout masy; proto si nechával Demosthen na konec řeči působivý a přesvědčující věcný důvod, poněvadž se nesměl o získání souhlasu pokoušet způsobem právě naznačeným. Ale stejně jako athénský areopag vědí i pisatelé reklam, co dělají, když zrovna naopak se chrání stilisovat je příliš prosaicky; čím vzletnější reklama, tím plnější cirkus, kino, výstava, bohoslužby nové sekty, koupaliště, čím lépe na odbyt vynalezený krém, vydaná brožura, neprodejný vysloužilý brak. Melancholikem taková reklama sotva mnoho hne!

g) Dá si imponovat — a rád napodobí! „Sakramentování dodává bohatému pražskému synku mužný ráz“, soudili zpola ironicky, zpola vážně naši předkové. Odkouká-li sanguinik nějaký nezpůsob, pak se ho ovšem těžko zbaví, byť i chtěl, přese vši nestálost. Kouření, způsob vyjadřování, chování... Hlouposti bohatých platí světu za moudrost.

h) Přílišná pohyblivost a těkavost, jakož i to, že nerad hloubá, mu působí nesnáze při modlitbě, zvláště rozjímavé. Samota, styk s Tvůrcem, jest pro něho nemalým pokáním. Zato jest rád mezi lidmi; čím větší mukou jest mu mlčení, tím blaženější, může-li hovořit. Povídavost... Třebas o ničem, anebo de omni scibili et quibus-

dam aliis. Ihned se seznámí, k cizím se hravě přidruží, jest sdílný, uslužný, přívětivý, veselý v chování i řeči, jeví zájem o to, co zajímá bližního a co mu vypravuje, dovede bavit jiné i sebe. Miluje zpěv, hudbu, tanec i divadlo, zvláště veselé kusy, má zájem o novinky, čte rád noviny, politika má pro něho neobyčejnou přitažlivost a půvab. Život mu není ani tragedií ani komedií. „Rádost ze života...“ Má rád společnost a zábavy, rád čte romány, povídky, básně... Ohlas písní českých se mu líbí daleko více než Ohlas písní ruských. Tím vyjádřen jeho veselý citový temperament. Mírný k sobě, mírný k jiným, užívat sám a přát i jiným. Jest optimista mezi letorami. „Nějak bylo, nějak bude... Dobře to dopadne.“

i) Při nehodách si nezoufá. Zaláteří, a za chvíli hodí „do starého železa“ rozbitou sklenici stejně jako odmítnutou žádost za povýšení nebo za zvýšení příjmu. Jeho slzy usychají velmi brzo, i nad hrobem jeho drahých. Protože se rád svěřuje a rád postěžuje, nalézá i v tom útěchu ve svých křížích.

j) Je-li u r a ž e n, rozlítí se, ale brzo zapomene a jedná, jak by se nebylo nic stalo. Nemstí se, nezná vzdoru, nechová bezpráví v paměti. Pohádá se pro nic za nic, avšak „bez jakýchkoli následků.“ Ale jako zapomíná rychle urážek, tak zapomene rychle i dobrodiní, takže snadno platí za nevděčníka — opak melancholika, který si pamatuje obojí, křivdu i prokázané dobré, a podle toho s tebou i jedná. Obojí se promítá i „zpětným směrem“; předpokládá totiž jeden, že i ty zapomeneš křivdu, a druhý, že budeš pamětliv uděleného dobrodiní. S a n g u i n i k jest povolný, upřímný, poslušnost mu nepůsobí obtíží, bývá i štědrý, zvláště dovedeš-li ho pěkně poprosit. Ale jest mu těžko být n e s t r a n n ý m, protože jeho citová povaha ho svádí snadno k tomu, že má miláčky, a z lásky k nim přestoupí povinnost spravedlnosti. Sám jeví sklon k žárlivosti a jest rád hýčkán.

k) Veřejného vystoupení se nebojí, okázalosti má rád, ať jde o velkolepou manifestaci nebo slavnostní schůzi. Nadšeně tleská, a s potěšením bere na vědomí, tleskali se jemu. Má-li snad neúspěch neb utrží-li nějakou blamáž, otřese se a zkusí to po druhé znova. Jeho řeč působivá svůdně, insinuativně, fascinuje (okouzluje) posluchače. Protože se hravě vyjadřuje, stává se mistrem slova, a připojíš-li k tomu vrozenou živost akcí a gest, chápeš, že jest rozeným řečníkem. Všimni si jen francouzských a zvláště italských kazatelů! Žádný národ nemá tolik a tak slavných řečníků jako tito dva, nejsanguiničtější ze všech národů evropských.

l) Ze všeho patrně, že sanguinik si snadno každého získá. Jest milým společníkem, a jeho povaha sympatická, protože s každým dobře vyjde. Pracuje-li o spáse duší, je tato vlastnost neocenitelná. Protože neklade velkých požadavků na dokonalost, ať jde o něho nebo jiného, bývá i po této stránce oblíben. Většina apoštolských dívek, co jsem jich poznal, byly velmi „temperamentní“, živé povahy — tedy se značnou dávkou této letory.

m) Málokterí světci mají letoru sanguinickou. Sv. František Saleský patřil k těmto nemnohým. Jen úsilí dlouhých let bylo s to, aby přemohl vrozenou prchlivost. Všimněme si sv. Petra! Pustí se odhodlaně k Pánu po vlnách rozbouřeného jezera, ale sotva učiní několik kroků, dostane strach. V zahradě tasí na nepřátele Páně meč, nepováživ, že hrska učedníků nepřemůže zástup ozbrojenců a že jest na pováženou pozdvihnouti zbraň proti těm, kteří jsou vysláni od vrchnosti; za málo okamžiků prchá, necháváje milovaného Mistra v jejich rukou. Kurážně se posadí ve dvoře mezi služebníky velekněze k ohni, a za chvíli ze strachu na otázku děvečky zapírá Pána. Teprve Duch sv. v den Letnic jej učinil schopným nástrojem k šíření království Kristova.

n) Je-li sanguinická letora příznačnou vlastností celého národa, jeví se v jeho životě po celá staletí. Katalog jeho velkých mužů vykazuje řadu velkých umělců, ať jde o básníky a romanopisce, nebo o hudební skladatele a virtuosity nebo o muže vládnoucí štětcem a dlátem. Vynálezců a dobyvatelů najdeš málo, a třebaže při nejmenším podnětu nádoba překypí a soupeři si vjedou do vlasů, nejsou přec zdatnými válečníky. V politických dějinách obyčejně se dopracovali úspěchů diplomacií. A ještě jedno. Zatím co Angličan a do jisté míry i Holanďan jest rozeným osadníkem, není jím na př. sanguinický Francouz, a to proto, že jest příliš společenský. Pravý americký zálesák anglogermánského původu nejen že samotě přivyká, nýbrž ji přímo miluje. V horní Kanadě vniká do lesů a pouští a žije osaměle, od nejbližšího souseda vzdálen celé míle cesty. Francouzi v dolní Kanadě žijí shluklí ve vesničkách, utvořených z domů po obou stranách cesty; za každým domem dlouhé úzké pruhy polí, táhnoucí se do nedozírna. Raději takové nepohodlí v hospodářství, jen když mohou žít pospolu!

o) Co říci o této letoře? Něco mladického ohně jest každému v životě nemalou pomocí. Podporuje schopnosti, dodává důvěry a naděje, dovede kořenit veselím a radostí jednotvárné povinnosti denního života, zdravý či lépe rozumný optimismus chrání před malomyslností a sklíčeností, která pro samé truchlivé vyhlídky do budoucna se neodhodlá

k činu, pokládajíc předem všecko za marné a ztracené. Zvláště mládeži je třeba trochu tohoto ohně. Časem žár poněkud zchladne, a zkušenost jej uvede na pravou míru i váhu. Odpustíme jaru, že všecko bují a hýří, byť přemnoho květů opadalo; zůstane přec dosti těch, které přinesou plod. Kdyby příroda dala vzejít jen nečetným květům, pak by teprve nebylo plodů! I k žebrání je zapotřebí odvahy. (Přísl.)

S e b e v ý c h o v a s a n g u i n i k a musí směřovat především k tomu, aby se naučil sebeovládání. Za prvé, přemáhat **n e s t á l o s t**. Osvojit si určité (správné!) zásady a od nich neustoupit za žádných okolností, děj se co děj. V jednom ústavě měli studenta, který nevydržel ani chvíli v pokoji. Podle toho jeho prospěch dopadal. Když se však blížila doba zkoušek a hoch si uvědomil, že bude propuštěn, nedopadnou-li uspokojivě, prováděl podobné kousky jako kdysi Demosthenes. Aby se ke knize „přikoval“ a nepodlehł vrozenému větroplašství, odložil všechn šat... V tomto munduru na chodbu nebo do konce na návštěvu k sousedovi samozřejmě nemohl! Kdo ho znal, souhlasil, že to bylo vpravdě hrdinství, a odměnou bylo, že zkoušky dopadly aspoň dostatečně, když ne výtečně. — Za druhé, přemáhat **u k v a p e n o s t**. Cokoli chce podniknout, napřed důkladně uvážit, nezavírat oči před obtížemi, když však se do díla pustí, nepovolit, vytrvat! Co jest flegmatikovi druhou přirozeností a nevýhodou, toho by si měl sanguinik trochu opatřit, totiž zásadu: „Jenom pomalu a klidně...“ Varovat se ukvapenosti v úsudku, v řeči, v jednání — ukvapenosti, která mu již způsobila tolik nepříjemností a snad i škod. Rozvahu! „Dvakrát měř...“ Polského velkostatkáře, kterému těžce onemocněla žena, žádá tchyně: „Bude nutno zavolat lékaře...“ Ze vzdáleného města! „Okamžitě!“ Vskutku, okamžitě vsedl na koně a jel, a teprve v předsíni lékaře si uvědomil, že měl vzít povoz! — Za třetí, ovládat **s m y s l y a z v ě d a v o s t**, což mu dopomůže ke čtvrtému: **n e b u d e t a k p ř í l i š r o z p t ý l e n ý** do světa mimo sebe, osvojí si trochu toho, čeho má melancholik zase příliš mnoho, totiž soustřednost, sebranost, vstup do vlastního nitra. — Tím vším se za páté naučí přemýšlet, **k l i d n ě u s u z o v a t**, poznávat sebe; styk s Tvůrcem mu nebude mukou, a modlitba mu nebude pokáním. — Za šesté snažit se o hluboký duchovní život, přijímat často sv. svátosti s náležitou přípravou a díkučiněním, a svých obvyklých pobožností ani sv. přijímání nikdy nevynechat, chybí-li mu náhodou vnitřní útěcha (v desolaci). „Mně se nechtělo... cítil jsem nechuť...“

Tak se dostane neustálým sebevnikem na pravou cestu vedoucí k ctnosti. Obrátí-li své nadšení vzhůru, začne-li horo-

vat pro hodnoty nadpřirozené, stane-li se králem jeho srdce Kristus a královnou Neposkvrněná Panna, rozníti-li své srdce vroucí a trvalou láskou k Bohu, stane-li z přelétavého motýlka včelkou, která na medonosném květu zůstane, pak jest vyhráno. Nedokonalosti letory jsou přemoženy, a jejich přednosti využito k dobrému.

p) Části této sebevýchovy jest sanguinik ušetřen, je-li k jeho letoře přimíšeno trochu letory *cholericke*. Přecházíme k letořám smíšeným. Nestálost, povrchnost, těkavost, citovost, hovornost jest brzděna a mírněna cholericou pevností a vytrvalostí, založené na rozumu a ne na citu. Jeho úsudky nejsou tak ukvapené a tudíž nepropadají tak často omylu, a což hlavního, větroplach neutíká od každého podniku a práce sotva začaté; jeho život není tak neplodný, a pohled na výsledky, kterých se dopracoval, ho povzbuzuje k další práci a vytrvalosti. Tentýž blahodárny vliv se jeví i v duchovním životě, v práci a dosažení ctností a v překonávání nedokonalostí — a tu se spíš lečceho dopracuje než čistý sanguinik. Sv. František z Assisi! „Veselý“ svatý, jenž vykonal dílo nadlidské!

r) Tyto dvě letořy, jež možno nazvat spřízněnými, se tedy, jak vidno, pěkně doplňují, ač ani tak není nikdo docela sebevýchovy a sebezáporu ušetřen. Horší „směs“ jest letořy sanguinické s jejím naprostým opakem, s *melancholií*, zvláště je-li jí přimíšena značná dávka. Takový či lépe taková, protože se u žen vyskytuje tato „směs“ častěji, jest krajně *náladový*. Dnes by objímal celý svět, zítra jest v plačtivé náladě, nechce nikoho ani vidět, o nikom ani slyšet. Nevypočítatelný, dvojnásob nespolehlivý, ve společnosti málo vítaný host. Malá „dávka“ melancholie neškodí (viz odstavec B, o).

s) Stejně nesnesitelný jest sanguinik se značnou příměsí *flegmatika*. Jednou můžeš na něm dříví štípat, podruhé se rozčertí pro každou maličkost. Včera pro něco horoval, div že neblaznil, dnes je mu všecko jedno, nejen to. pro co blouznil včera, jak tomu u sanguinika bývá, nýbrž vůbec všecko, co se pod sluncem děje. Včera ti svatosvatě slíbil, že k tobě přijde, že ti pomůže, že ti to neb ono opatří, a dnes ho marně čekáš. „Mně se nechtělo...“ Bezcharakternost... Anebo naopak; včera, když mu bral krejčí miru, mu bylo všecko docela lhostejno, a když mu potom šaty zkouší, nemůže mu v ničem vyhovět; to chce mít tak, a to zase tak — —

Pozoruješ, že při první „směsi“ jsou nedokonalosti sanguinické letořy vyrovnány (kompensovány) přednostmi letořy spřízněné, kdežto v druhém a třetím případě se nedokonalosti

protivných letor hromadí. Kdo jest obdařen takovou málo šťastnou letorou, musí vynaložit daleko více úsilí a pevné sebevýchovy i sebeovládání, aby nebyl obtíží a břemenem těm, kdož spolu s ním žijí, a aby se stal charakterem, ctnostným a užitečným členem království Kristova. Máme-li na zřeteli, že důslednost je také ctnost anebo lépe podmínka ctnosti, nahlédneme, že náládovost je nemalou překážkou dosažení pravých trvalých ctností a pěstování uvědomělého duchovního života.

B) Letora melancholická.

Letora světců, kteří vedli rozjímavý život, letora badatelů, myslitelů, tu a tam i básníků jistého směru, pravý opak letory sanguinické. Tato jest činná (aktivní) a bez silných vášní, kdežto melancholická je trpná (pasivní), s m o c n ý m i v á š n é m i.

a) Melancholik jest prázděn všeho ohně a vznětlivosti, podobá se klidnému toku řeky, anebo, chceme-li zůstat při přirovnání s ohněm, jest jako věčné světlo před svatostánkem, slabě a klidně bez přestání kmitající v pítlmí osamocenému chrámu. Rozruší se nepřilíš silně, ale dojem je trvalý, opěťovanými dojmy téhož rázu jest zesilován, vniká do duše hloub a hloub, jako kůl opěťovanými nárazy do země, až konečně zaražen tak pevně a hluboko, že ho ven nedostaneš. Opěťované bezprávi, zvláště dostává-li se mu ho od téže osoby! V manželství, v klášteře . .

b) Jde-li o čin, trvá dlouho, než se odhodlá („rozkýve“), ale když se jednou rozhodl a odhodlal, vytrvá, ledaže by narazil na obtíže; tu se stává malomyslným. Pokládá-li však dílo za svou povinnost, bere se často vpřed a pracuje dál, třebaže beznadějně a beze vší radosti. Neodhodlaný, nesmělý, bázlivý, beze vší odvahy, zvláště jde-li o věci nepřijemné, byť to bylo jen napomenutí nebo nemilý vzkaz. Jde-li však o ideály, jest nepohnutý a pevný, a v boji o ně nepovolí, děj se co děj, podle slova prorokova: „Kdo jest bázlivý, rci: Já jsem hrdina.“ (Joel 4. 10) Jeho zachmuřený pohled a drsné jednání zastírají jeho bázlivost a jsou mu do jisté míry ochranou. Váhavý, nakloněn ke klidu, čímž dělá dojem těžkopádnosti.

c) Sebevláda jest u něho větší než u sanguinika, ale má v sobě cosi stoického; jeví se totiž tím, že své dojmy, byť sebemocnější, skrývá a neprojeví na venek, třebaže mu to je zdrojem vnitřního utrpení. Skrývá, protože nesnadno komu důvěřuje, a je-li zklamán, je dvojnásob nedůvěřivý. Připravíš-li se u něho o důvěru, jen jednou iedenkrát, ne-

dosáhneš jí už nikdy. Najde-li někde opravdovou upřímnou lásku, což pokládá za výjimku, pak lne k milující osobě (sanguinik k milované!) celým srdcem, a nedá před ni přednost nikomu pod sluncem, což má nemalý význam v manželství. Ale běda, kdyby byl i v tom zklamán! Pak nevěří už nikomu na světě. Pád do hříchu ho kormoutí, ale naděje spojená s láskou (ačli ji má!) ho chrání před skrupulantstvím.

d) O slávu, uznání a čest zhola nestojí. Je to důsledek jeho veškerého temperamentu. Váží všechno na vážkách věčnosti. „Co mi to prospěje pro věčnost?“ Má Boha, a o lidi nestojí. Nemá-li Boha, pak lidmi pohrdá. Lichocení a zvláště pokrytectví se mu z duše protiví. Nelichotí, a sám pochlebňiky odmítá. Ba i veřejné poděkování jest mu tak nemilé, že před ním prchá. Protože mu pramálo záleží na úsudku lidí aniž stojí o to, aby se komu líbil nebo klidil pochvalu a potlesk, není příliš pečliv o svůj zevnějšek. Ponořen do svého nitra a v neustálé rozjímání odbývá ostatní věci co nejrychleji. Gratulace, návštěv a podobných společenských zvyklostí se od něho sotva dočkáš; neuvědomí si („nevzpomene si“), že máš svátek, svatbu... Krom toho by litoval ztráty drahocenného času. Proto bývá jeho písmo neúhledné, byť i dovedl pěkně psát; nač věnovat píli a čas kusu papíru, který po přečtení poputuje do koše? Zařízení pokoje nepřilíží vkusné, raději „praktické“ — podle jeho domnění! Známí mu snadno vytknou nedostatek taktu nebo slušnosti, poněvadž snadno opomíjí, co žádá „bon ton“. Sám však vyniká stejnou nenáročností, jakou u jiných předpokládá.

e) Hluboká povaha... Hloubá rád a často, skoro bez ustání. Nemá-li víry a lásky k Bohu, stává se jeho hloubání nezdravým sněním, a vrhne-li se na sféru pohlavní, pak běda... Může dojít i k nervovým poruchám. Exercicie jsou pro něho radostí, těší se na ně celičký rok. jde vždycky do hloubky, ledaže by se musil z povinnosti ubírat předmětem, který se mu protiví; pak odbude věc spěšně, ba i nedbale. Sebe poznání se mu daří ze všech nejlépe. Rád přemýšlí a spekuluje, ale bez pevné víry snadno propadá skepticizmu. Ve škole patří k pilným žákům. Oč raději je sanguinik venku, mezi druhy, při hrách a na procházkách, o to raději on doma u knihy. Svět nechá běžet. V jednom ústavu charakterisoval vychovatel přiměřeně takového odchovance: „Na očích má clonu a sedí si na uších.“ Zahloubán ve studium nevšiml si okolí, nevěděl, že nový chovanec přibyl a dva že byli propuštěni, krom své třídy sotva kterého znal; o prázdninách se s jedním z nižšího ročníku shledal, a nepoznav ho nevšiml si ho, což od „mladého“ pokládáno za

urážející furiantství. Mlčení, uzavřenost, nepřístupnost jsou jeho typické vlastnosti, miluje samotu, a je mu v ní blaze. „Praktikus“ není, ale nutí-li ho nouze, dovede být vynalézavý skoro jako Robinson. Není dítkem této země, jest na ni cizincem; cítí, jak živě ho vše táhne k věčným nepomíjejícím statkům, a zároveň, že tělo ho táhne dolů. Odtud nádech smutku... Modlitba, rozjímání a styk s Tvůrcem jest věřícímu melancholikovi potěšením. V kostele sám a sám, před svatostánkem, s anděly...

f) Zato ve společnosti se necítí doma. Není „dělán“ pro společnost, a společnost není pro něho. S neznámými nerad začíná; dlouho trvá, než se s nimi seznámí nebo dokonce sprátelí. Projde na př. celý vlak, hledaje prázdné oddělení, kde by se mohl nerušeně oddat sám sobě. Vstoupí-li někdo, jest mu to pravou trýzní, a pak se nemůže dočkat chvíle, kdy vystoupí. Málo mluvný, zachmuřený, někdy i misantrop, zvláště zklamal-li se v někom. Jakási ostýchavost ho všude provází. Byron vyskočil oknem a utíkal do zahrady nebo do parku, viděl-li přicházet neznámou osobu, Newton tajil dlouhá léta své největší objevy, poučku binomickou a zákon tíže, a o jiném slavném muži sděluje Smiles, že ač chromý, raději se ubíral dlouhou oklikou postranními londýnskými ulicemi, jen aby se vyhnul lidem. „Sejdou-li se taková dva, jakoby se sešly dva rampouchy ledu; jsou-li v jedné světnici, obrátí se k sobě zády, ve vlaku se posadí každý do jiného kouta“ (Smiles), co možná daleko od sebe. Je-li však kůra prolomena, stává se, že není srdečnějších lidí nad ně, k překvapení a úžasu všech, kdož je znají. Hudba, zpěv, divadlo a vůbec zábavy nemají pro něho půvabu a přitažlivosti, noviny příliš rád nečte, politika se mu protiví. Najde-li se někdo, s kterým si rozumí, pak dovede být sdílný, ale pohybuje se ve sféře svých ideí. Život jest mu tragedií, dusí se citem, hledí na všecko černě, má silný sklon k pesimismu. Lidskou špatnost si příliš zabírá, ale vyjma případy dole uvedené nemá zájmu o druhého, jakož vůbec o celé okolí. Netečný, uzavřený v sebe, ponořen do svých myšlenek špatně si pamatuje osoby, nepozdraví a neopětuje pozdrav, protože hloubá i venku. Smyslů nedobře užívá, ve společnosti a žák i ve škole nemá pořádného zájmu na tom, o čem se hovoří; poslouchá napolo, nedává pozor, zatoulá se v myšlenkách, a jest z nich nemile vyrušen, když jest osloven.

g) Přísný k sobě, přísný k jiným, pohrdá světem i jeho marností. Jeho oblíbenou četbou jest bible, zvláště kniha Kazatel. „Marnost nad marnost...“ Krom toho vezme do ruky jen vážná díla, raději vědecká než beletrii. Život

pojímá vždy vážně. Je-li věřící, není mu nadpřirozené po-
jímání nikterak těžkým, na vše dovede pohlížet s hlediska
věčnosti. Touha po Bohu a po věčnosti působí, že na světě
si připadá cizím; úsudek o něm zní, že jeho život jest „ne-
praktický.“ Ohlasu písní ruských dá vždycky přednost před
Ohlasem písní českých, skutečnosti, byť truchlivé, před zbá-
jeným světem neskutečných radostí. Citový jako sangui-
nik, ale na rozdíl od něho truchlivý.

h) Při nehodách, i nevelikých, trpí mnoho, ale mlčí. Mnohdy mu srdce krvácí, a nikdo nemá o tom tušení, proto-
že se nikomu nesvěří. Je-li uražen nebo když mu je své-
volně ublíženo, těžko zapomíná, ale obyčejně se nemstí. Pře-
ruší jenom všecek styk, „jde mu z cesty“. To proto, že mu
sebemenší urážka jest nadmíru bolestná. Proto se dovede
vžít do situace těch, které stihl podobný osud, dovede mít
soucit s trpícími, ale nedá ho najevo, leč že by mohl účinně
pomoci. Pak se jich ujímá a pohled na ně jej pohne i k
obětem a sdílnosti, ač jinak uzavřen. To jest příčinou, že
smysl pro spravedlnost jest u něho neobyčejně
vyvinut, zvláště jde-li o bezprávi. Ublíži-li sám někomu, ať
svévolně, ať nerad, vyčítá si a hledí pochybení napravit. Na-
opak jest zase vděčný za každé dobrodiní, za každé vlídné
slovo, ačli nemá důvodu soudit, že nejde ze srdce.

i) Protože zabrán sám v sebe, nedá snadno najevo,
co cítí; nejen soucit, o němž byla právě řeč, i lásku a jiné
afekty, dobré i špatné. Znal jsem jednoho takového; po smrti
teprve dovedli posoudit a uznat, že měl „srdce zlaté“, ale
za živa byl všem nesympatický, láska nikdy neprolomila
tvrdou skořápku jeho zasmušilé letory. Nedá najevo ani po-
city odporu. Sanguinika obyčejně stojí sebezpřemáhání, aby
dovedl obcovat s lidmi protivnými, melancholik si pomyslí:
„Nemůže za svou povahu“, a jedná s ním jako s každým
jiným.

j) Bojí se bolesti a utrpení, bojí se i pokoření a
zahanbení. To jest příčinou jeho nesmělosti, která pře-
chází ve váhavost. Než se hlasitě ozve, rozmýšlí se: „Mám,
nemám...“ Z pouhé obavy, mnohdy bezdůvodně, že by
si mohl utržít ostudu. Proto propase mnohou příležitost, kde
by se dalo leccos dobrého vykonat, proto nerad vystu-
puje na veřejnost; nejraději zůstává v pozadí, ne-
pozorován, sám. To má další následky, totiž že se dosti
těžko a neohrabaně vyjadřuje, jak v soukromí tak zvláště
na veřejnosti. Nemá pohotově duchapřítomnou odpověď
(„Schlagfertigkeit“), o květnatém slohu a živých akcích ani
nemluvě. Nedivno tudíž, že ho na kazatelnu provází trema
a že „spatra“, bez náležité přípravy, promluvit nedovede.

k) Pro melancholika je štěstím, má-li pevnou a živou víru v Boha. Čím méně věří ve svět, čím méně důvěruje lidem, tím více spěchá do náručí Božího. „Kdo Boha má ze pevný hrad...“ Špatnost světa ho žene na svaté Srdce Spasitelovo a jeho panenské Matky. Myslí prodlévá u nich, a jeho zásadou jest: „Jedině nebe jest věrné.“ Ale tím hůř pro něho, nemá-li víry. Kde hledat přátelské srdce? Kde útěchy? Od lidí jí nedoufá, a Boha nemá! Zavírá si tak sám přístup ke vší radosti, obklopuje se zasmušilým soužením, ze své mysli učiní skladiště bolesti, a trudnomyslnost, vedoucí až do ústavu pro choromyslné, jest následek nepřemáhané melancholie, jak vidět na př. na německém nevěřícím básníku Lenauovi. Co platno, že pro pokoj a klid duše jel až k niagarským vodopádům, když neměl Boha, zdroj všeho pokoje a blaha!

1) Velcí myslitelé bývali melancholicky, a myslitel jest často nerozhodný. Uvažuje a odvažuje důvody pro i proti, a samým uvažováním nedojde k činu. Zatím mu vhodná příležitost mine, a když se vzchopí, bývá pozdě. Takový byl na př. Filip II. Španělský. Zkázu loďstva vyslaného proti Alžbětě Anglické zavinila jeho nerozhodnost a váhavost. Zprávu o katastrofě přijal s klidem, v kterém bezvěrec vidí stoicismus, věřící odevzdanost do vůle Boží. „Praktický člověk“ pracuje spíš intuicí (nazíráním), dospěje hned k určitým závěrům a ihned se též chopí díla, chtěje je provést. Myslitelé... Velikáni za svým pracovním stolkem, a děti v praktickém životě...

m) Pro apoštolské působení má dvě výhody: stálou touhu po nebeské vlasti a soucit s bídou bližních. Dostačí jen trochu lásky, a snaží se opatřit jiným vlastní velké štěstí, Boha a nebe. „Svět je tak bídný, tak chudý, a tak bláhový...“ Zachránit před utonutím v přívalech světa, před tímto falešným podvodníkem, otevřít oči bližních věčné pravdě!

n) Vypočítali jsme výhody a nevýhody melancholické letory. Jak přemáhat její nedokonalosti? Pasivitu vyvážit (kompenzovat) co možná velkou aktivitou! Tedy co možná největší činnost! Tím se zamezí plané hloubání a neužitečné dumání. Musí se „ostřílet...“ Vybrat se ze svých snů! Vyjít ze sebe! „Hodit ho do světa“, do života! Co jest pro jiného jedem, jest pro něho lékem. U pravého melancholika není valné obavy, že by příliš zesvětačil. Je-li věřící, pak jest léčení snadnější. Jen ať trvá ve styku s Tvůrcem, ale ať pamatuje, že bude ke cti a slávě Boží, prospěje-li též bližnímu, a to neúnavnou prací. Láska k Bohu ho přiměje, že tuto oběť přinese a že podstoupí i risiko pokoření, zahanbení a pod. Nehledět jen na temné stránky, nebručet, že na jeden

světly den připadají dvě černé noci, nýbrž těšit se z toho, že na dva jasné dny připadá jen jediná chmurná noc. Nebát se lidí, jít světem s otevřenýma očima, neuzavírat se zevnějším dojmům! Jevit zájem o své okolí, a soucit s bídou bližního dát také najevo, jak skutkem, tak i vlídným slovem! Melancholik kolikráte i dobré raději opomine než by je konal před očima jiných, jde-li na př. o almužnu na veřejné ulici. Skoro se zardí, spočívají-li při tom na něm oči jiných. Přemáhat, nedbat, být lidumil před tváří všech! Jít s božským Spasitelem mezi lid, ne za Janem Křtitelem na poušť! Lásk a překoná všechny obtíže! Ale chránit se jistého úskalí; u jeho povahy jest nebezpečí, že při přemáhání jejích vad upadne v opačný extrém; místo sdílným se stane důvěřivým, a protože se pak samozřejmě dříve nebo později zklame, vrátí se do starých kolejí, jest ještě uzavřenější než byl, a jest na jisté cestě k tomu, aby se stal misantropem skrz na skrz.

o) Je-li přimíšeno trochu letory sanguinické, je dobře. Na tváři se objeví úsměv, chování jeví více živosti a vlídnosti, odhodlá se spíše k činu, ačkoli nesmělost melancholika spojená s nestálostí sanguinika nikdy z něho neučiní energickou povahu. Ale propast mezi ním a společností jest přece do jisté míry překlenuta, neuzavírá se tak, zúčastní se zábavy, slyšet od něho i žert, a jest proto snesitelnější bližnímu i sobě. Život mu není takovým břemenem ani pouhou tragedií, najde i zálibu v činném životě, a touto „radostí ze života“ získá přemnoho. Má-li však sanguinické letory příliš mnoho, chyba — léku příliš velká dávka škodí! Pouze „na špici nože“! Sice se stane náladovým, nevypočítatelným, jest jako loďka na neklidných vlnách; hned nahoru, hned dolů, hned samá veselost, hned uplakaný světobol, jak na str. 624 pověděno.

p) Přimíšeno-li trochu z letory flegmatické, jest dobře pro něho i pro jiné. Pro něho, protože si všecko tak nezabírá, klidněji všecko neše, není tak hloubavý ani zachmuřený, nehledí na život tak tragicky, pročez se snáze vpraví do situace. Pracuje klidně, miluje však jen „drobnou práci“, nemá velkorysých aspirací; vykoná však někdy mnoho dobrého v úzkém okruhu, kam ho Prozřetelnost postavila. Netouží být biskupem; raději správcem farnosti, kde se věnuje nesmrtelným duším třeba od rána do večera. Klidněji snese i urážky, nermoutí se pro ně tak přílišně a snáze zapomíná, pročez není propast mezi ním a světem tak veliká. Leč i zde platí, co řečeno v předešlém odstavci — dávka nesmí být příliš silná, sic uzavřenost melancholika se stupňuje netečností a lhostejností flegmatika.

r) Zlá však jest směs melancholické letory s cholerickou. Dvě vášnivé, ale docela rozdílné letory! Svéhlavost, urputnost, nepoddajnost a houževnatost cholerika spojená s citovostí melancholika! Taková povaha se stává snadno mstivou za učiněné křivdy, sobeckou, nesnášlivou, ba spěje i ke zlomyslnosti. Zvláště navenek činívá dojem zlomyslného a někdy i pokrytce. Utrpené bezpráví v sobě tají, obmýšlí však odvetu, třeba měsíce a léta, nedávaje navenek nic znát. Jiní na „incident“ dávno zapomněli anebo soudí z jeho chování, že vše dávno vyrovnáno a odpuštěno, a splatí-li konečně křivdu, neví nikdo, proč druhému „bezdůvodně ublížil“ netušíce, že to jest pozdní vyrovnání účtů. Poněvadž se u něho uplatňuje mocně jeho já, spojené s uzavřeností vůči okolí, najde egoismus v této nešťastné letoře úrodnou půdu. Jen úsilovnému sebeovládání a dlouhotrvajícímu cviku se podaří překonat tyto nedostatky a dosáhnout pravé ctnosti.

C) Letora cholerická.

Letora „muže“, letora výbojců a dobyvatelů, jak vládců tak apoštolů, letora mocných vášní jako melancholická, jenže nikoli trpná, nýbrž činná, bouřlivá, tudíž jejím pravým opakem. Její vášně jsou odvaha, mužnost.

a) Cholerik se rychle a prudce vzruší, jako sanguinik, s rozdílem, že dojem je trvalý, nevýprchá. Zůstaneme-li při našem přirovnání se světlem, lze tuto letoru přirovnat k obloukové lampě na náměstí velkoměsta, silně zářící a vrhající světlo vpravo vlevo na hlavy všech.

b) Maje silnou vůli a nezlomnou nezdolnou energii, má se k činu rázně, bez odkladu a bez váhání. Nemůže být bez práce; možno mu svěřit nejtěžší úkol a nejodpovědnější úřad, a můžeme být jisti, že provede vše, co jest v lidské moci. Nezná bázně, nezná obtíží, nepodléhá malomyslnosti, vši silou jde za vytčeným cílem cílevědomě a neustává, dokud ho nedosáhne. Kapituluje teprve po vypětí všech sil, když další odpor je zcela nemožný. Jeho vytrvalost mu často dopomáhá k úspěchu. Nesnese odporu, nepovolí, neustoupí... Tyto vlastnosti vedou snadno k pánovitosti, svéhlavosti; dostane-li se k vládě je paša. Myslí, že on je vždycky v právu, jen on správně soudí, on musí mít vždy poslední slovo. Chtěje někdy prolomit zed' hlavou, stává se až fanatickým, nepřístupným domluvě, radě, upozornění; všichni se mýlí, jen on je neomylný, a chce, aby každý měl o něm totéž vysoké mínění, jaké má o sobě sám. Ne-li, pak pokládá se za nedoceneného velikána. Oheň, který jen pálí a stravuje, ale nezahřívá a nerozštěpuje jiné.

c) Velké sebevědomí jest příčinou, že staví sám na sobě. Zatím co melancholik se nerad s jinými spojuje, protože nikomu nedůvěřuje, jde cholerik sám svou cestou proto, že důvěřuje jen v sebe a bližním pohrdá, pokládá sebe za nejchytřejšího. Sentimentalita a něžnost se mu protíví. Jest založen rozumově, na rozdíl od obou předchozích citových letor. Proto nemívá tělesných pokušení, ale poddává-li se jim, zachází k výstřednostem. Nezlomná vůle jest příčinou, že se dovede ovládat, ačli chce, a to neméně pevně než jak vládne jiným. Dovede si poručit, dovede „chtít“ dovede ze sebe vypěstít nadprůměrný charakter. Pojí-li se s železnou energií i železné zdraví, dokáže pravé divy. Nahlédně-li při exerciciích přiměřenost a stoprocentní jistotu svatých pravd, jsa přesvědčen jejich železnou logikou, odpoví hlasu Páně: „Ano—“ A pak sčítuje s minulostí, s cestou nepravosti, jednou provždy. Naopak zase nutno doznat, že jest vytrvalý v dobrém stejně jako ve zlém; zdálo by se skoro, že má cosi společného s anděly... buďto utvrzen ve ctnosti nebo zatvrzelý ve hříchu. Proto jest dosti nesnadno odvrátit ho s cesty nepravosti, jestliže na ni jednou zabočil.

d) Jeho heslem jest: „Jen výš... K vyšším věcem jsem narozen...“ Nespokojí se nikdy s průměrností. Jen výš... Vyšínout se, vyniknout, ovládat a řídit jiné. Ctižádost, vlády chťi v o s t... Pohrdá malichernostmi, ne však jako melancholik, který vše srovnává s věčností a proto opakuje slova Písma „Marnost nad marnost“; pohrdá jimi, protože má vysoké aspirace, a malichernost není s to, aby uspokojila jeho ctižádost. Tedy honba za slávou. Nelichotí, protože nikoho neuznává za hodna pocty, sám však pocty velmi rád přijímá, a to jako povinný tribut. Pokládá se za slunce, kolem něhož musí všichni jak oběžnice kroužit, jemuž musí být všecko k službám.

e) Protože jest rozumově založen, neukvapí se snadno, aniž se dá unášet citem; soudívá správně, chladně odměří důvody, a pak se pustí v podnik, od něho se však nedá již odvrátit ničím. Neplodného melancholického lůloubání jest neschopen a dalek, ne však opravdového přemýšlení, má-li praktický účel. I on jest zaujat sám sebou (opak sanguinika, který se rád rozptyluje!), ale docela jinak než melancholik, totiž jedině proto, že netrpí „konkurenta“, společníka, s nímž by se dělil o své úspěchy a slávu nebo kterého by snad pro své akce potřeboval. Dokáže vše sám! Sebe-poznání, kterého je sanguinik prázden z povrchnosti, jest u něho znemožněno zaslepeností, prýšticí z jeho domýšlivosti. Vysoké mínění o sobě, nevyrovnatelná pýcha, plynoucí z jeho velkého sebevědomí, jsou charakteristické vlastnosti jeho po-

vahy. Přeceňuje sebe, své výkony i své přednosti. K tomu přispívá i to, že bývá obyčejně obdařen bystrým rozumem a velkými schopnostmi ducha, čehož jest si až příliš dobře vědom. Nesnese, aby ho někdo předčil; proto jest přístupen závidi a žárlivosti, která vede někdy i k zločinům.

f) Jeho poměr k bližnímu jest docela jiný než pře-
dešlých dvou. Není družný jako sanguinik, není samotář ani
soucitný jako melancholik. Jsa prost měkkého srdce a tím
mnohdy i vši lásky, bývá tvrdý, necitelný, bezohledný,
krajně sobecký. Vymáhá-li jeho sláva, zašlape chladně
štěstí bližního; jestiť mu jen jednotkou, kterou operuje jako
figurami na šachovnici k dosažení svých egoistických cílů.
Proto nemívá nikoho, kdo by mu byl ze srdce oddán. Terori-
suje jiné, ohleduplný k sobě, přísný k jiným, vymáhá ohledy
pro sebe, nemaje sám ohledu na nikoho. Tím vším se stává
krajně neoblíbeným a osamoceným — nedobrovolně!
Nikoli jako melancholik, který samotu vyhledává a kterému
v ní jest blaze, kdežto jemu jest ignorování strašnou pokutou
mukou a nesnesitelným pokořením jeho domýšlivosti. Jest
vpravdě „samoten“, opuštěn, chtěje být vůdcem, zatím co
melancholik jest s Bohem. Z nekrocené sebelásky pochází
zlomyslnost, která se může i vystupňovat v příšernou zlobu.

g) Při nehodách, obtížích a překážkách neklesá na
mysli; jeho vytrvalost a houževnatost jimi spíše mohutní
jako svaly v tělocvičně. Oběti se nezalekne, bolesti se nehrozí,
neprosadí-li však svou, zmocní se ho snadno vztek, nikoli
přechodný hněv jako u sanguinika; zuřivost přechází někdy
v záští, ano i ve vzdor proti Bohu. Je-li uražen, zmocní
se ho divá nenávisť. Uražená pýcha si nedá pokoje, dokud
nesplatí stejnou nebo stonásobnou mírou, a volí raději smrt
než by se pokořila, byť šlo i o pokoření před Bohem.

h) Podobně jako sanguinik se nevyhýbá veřejnosti,
jenže ho k tomu vedou jiné pohnutky. Nikoli vrozená druž-
nost, nýbrž snaha stát jako svíce na vysokém kandelábru a
ozařovat jasem své velikosti kdekoho. Na veřejnost... ne
však jako řečník, nýbrž jako vůdce; být vždy v čele, nést
sám korouhev a volat: „Za mnou — —“ Jeho povaha se
zračí i v řeči — Jeho sloh není květnatý, nýbrž lapidární,
jeho řeč lakonická, stručná, určitá, na rozdíl od zmatenosti,
které někdy propadá melancholik.

i) Z toho, co řečeno, by se zdálo, že tato letora jest ne-
štěstím pro každého, kdo ji přinesl na svět, a přec tomu tak
naprosto není. Prudká povaha a neoblomná vůle jest jako
pára zapražena do práce. Je-li spoutána účelnou machinerií
a držena v poddajnosti, jsou-li záklopký, páky a ostatní sou-

částky v pořádku, pak jest nemalým dobrodiním. Ale běda, nastane-li výbuch kotle! Anebo ji přirovnejme kterékoli živelní moci, na př. k ohni, který jest dobrým sluhou, ale zlým pánem. Všecko záleží na tom, do čí služby postaví cholerik své nadání, energii a podnikavost. Do služeb vlastního nezušlechtěného já? Pak máme bezohledného egoistu, jaký byl v předchozích rádcích vyličen. Či do služeb Kristových? Pak dal ve své osobě Pánu apoštola vzácných vlastností. Stačí srovnat Fridricha II. nebo Napoleona se sv. Pavlem, Řehořem VII. nebo s Ignácem z Loyoly. První dva vynikali neobyčejnými dary ducha; poněvadž je však zapřahli do otěží své neovládané sebelásky, jevíci se nezkrocenou tížadostí a vládychtivostí, stali se metlou a neštěstím celé Evropy i celého světa. Teprve když loď s císařským zajatcem zakotvila na sv. Heleně a když učiněn neškodným, oddechli si zbití národové. Sv. Pavel? I on byl zprvu na nepravé cestě; když však poznal, co jest mu činit, věnoval všechny síly svého železného ducha šíření pravdy, jako je byl dříve věnoval jejímu utištění. Rytíř Eneko z Loyoly toužil výše než tehdejší průměrní rytíři; když pak osvícen světlem s výsosti zaměnil pána světského za Pána a Krále věků, když se z Eneky stal Ignác jako ze Šavla Pavel, se stejnou energií bojoval pod korouhví Kristovou jako dříve pod vlajkou Karla V., a pracoval neúnavně na šíření království Kristova, jak líčí jeho exerciční rozjímání o Kristu Králi. Nezřízená sebeláska proměněna v horlivost apoštola a stává se velkodušností, nebojácnost zůstává a pojí se s obětavostí, vytrvalost posvěcená vyššími pohnutkami vynakládá všechny síly, aby dopomohla k vítězství kříži Kristovu. Řehoř VII. viděl zřejmě, co jest vůle Boží, a od vytčeného svatého cíle ho neodvrátilo nic, ani vzpoura a odpor krále, ozbrojeného až po zuby a spojeného s vyšším i nižším klerem, ani pronásledování, války neb útisky, ani věznění, vyhnanství a smrt. Je-li kdo od Prozřetelnosti povolán, aby vykonal dílo vpravdě veliké, potřebuje k tomu všech sil, které dovede nadšení v jeho duši vzbudit. Nebýt tohoto zápalu, ustal by, když by mu peklo hromadilo v cestu obtíž za obtíž, jako titáni v bájesloví hromadili skály v boji proti nebi. Nadšení a odvaha uzpůsobí člověka, aby hleděl nebojácně jakémukoli nebezpečí v tvář a podjal se boje s kteroukoli pekelnou mocí.

j) Nezušlechtěná cholerická letora? Stává se tyraníí, vede k ukrutnosti, zdeptá kohokoli. Bedřich Hardenberg, známý básnickým jménem Novalis, praví, že pak dostačí jen přiměřený přídavek pýchy, ctížadosti a egoismu, abychom měli dokonalý ideál d'ábla. Dosáhne-li takový moci, platí o něm slovo Smilesovo řečené o Napoleonovi: „Mezi muži

takové ráže najdeš nejhorší zhoubce a pustošitele světa, ony vyvolené padouchy, kterým božská prozřetelnost ve svých nevyzpytatelných úradcích dovoluje na zemi konat úkol zhouby.“ Kterých užívá co metly na zbujnělou Evropu! Pravi-li však týž, že velikost mnohých vůdců nezáleží v jejich schopnostech, nýbrž v ryzím charakteru, odpovídám: „Může být, mluvíš-li o jejich mravní velikosti; ale ryzí charakter sám by z nich vůdce neudělal!“

k) Že cholericovi je třeba nemalého úsilí sebevýchovného, aby svou letoru zušlechtil a své vzácné vlastnosti vymanil ze jha sebelásky, o tom nelze pochybovat. Pokora, vlídnost, sloužící láska po vzoru Dobrého pastýře. Učit se ustoupit, vyhovět, omluvit, ne jenom odsuzovat.

Nejúčinnějším lékem, působícím v době nad očekávání krátké, se doposud osvědčily ignaciánské exercicie. U kolika velkých mužů daly v málo dnech docela jiný směr veškerému jejich vnitřnímu i vnějšímu životu, jejich smýšlení i jejich konání! Petru Faberovi, Františku Xaverskému, biskupu Kettelerovi atd. atd.! Vrozenou pýchu proměnily v hrdost, ctižádost v touhu pracovat ke cti a slávě Boží, jejich vysoké aspirace usměrnily vzhůru, k Bohu, od prachu země. Odkud tento mocný vliv ignaciánských exercicií? Poněvadž choleric jest povaha rozumově založená; proto železné logice exercicií, jejich důkazné síle, neodolá, má-li jen trochu dobré vůle a jiskry velkodušnosti. Tam se mu ukáže pravá velikost, pro jejíž dosažení může dovoleně vynaložit všechny síly svého podnikavého ducha. Místo nezřízené lásky k vlastnímu já nastoupí ohnivá láska k Bohu, ke Kristu, k jeho kříži a církvi, a tato láska ovládá veškerý jeho život, žene ho jako pára lokomotivu, nedá mu pokoje, dokud obraz Kristův se nezračí v jeho duši. (Gal 4. 19) Ani na dráze ctnosti a dokonalosti se nespokojí s průměrností — chce dát ve své osobě Pánu učedníka dokonalého. Štěpán Gerard, francouzský továrník ve Spojených státech, pokládal mladickou prudkost za velkou míru nezralé energie, která se vybouří, když se jí ukáže správná cesta; proto rád takové jinochy do závodu přijímal a vykázal jim práci v osamělé světelnici, aby tam sebekázní vybrousili svou nevytříbenou povahu.

1) Je-li k cholericke letoře přimíšeno trochu spřízněného sanguinismu, jest sebevýchova značně usnadněna. Hněv a svéhlavost není tak urputná, tvář jest poněkud zjasněna úsměvem, povaha jest živější, sdílnější, mysl přístupnější radě a upozornění, poddajnější, a tudíž schopna broušení, kterému čistý choleric svou vrozenou tvrdostí odpírá; proto zůstává často nebroušeným a tudíž neupotřebitelným drahokamenem.

m) Přimíšeno-li melancholie, zvláště ve větší míře, pak máme obdobný případ jako na str. 624, jenže ještě těžší. Vady obou letor se hromadí, zádušnivost se vybíjí navenek způsobem, kterému se „prostonárodně“ říká „vylévat si na někom zlost,“ zvláště jsi-li představeným nebo vládcem. Nesnesitelný tyran, jakým byl na př. Ludvík XI., ukazuje, kam tato povaha vede, nebojuje-li se energicky proti jejím vadám. Máť přímo ve své trdomyslnosti potěšení z toho, může-li jiné mučit. Lidé vynalézaví v tom, jak jiné šikanovat („sekýrovat“), zvláště ty, kteří se nemíní před jejich domnělou velikostí plazit.

n) Flegmatický choleric jest na první pohled kontradikce. A přece se i takové povahy vyskytují. Jsou jako zrádná hladina, hned rozbouřená divým příbojem, hned klidná, ale ani jejím klidným vlnám není radno a bezpečno svěřit loď — nikdo neví, nenarazí-li při největší opatrnosti na skrytý útes. O této „směsi“ jakož i o předešlých platí: „Ovládat se, bojovat proti sobě... Ještě jste neodpírali až do krve (Žd 12. 4), a toho jest vám nezbytně třeba.“ Pro ostatní pak z toho poučení — děkovat Pánu Bohu za nemalou milost (*gratia naturalis!*), že nás obdařil snazší letorou a tím ušetřil těžkých bojů; zato však právem očekává, že půjdeme rychleji po cestě ctnosti, kdyžtě nám není tak těžká jako těmto.

D) Letora flegmatická.

Příslovečný klid Angličana... Jistě nejsou členové tohoto národa horkokrevní jako Francouzi nebo Italové, ale za čisté flegmatiky je přec nelze prohlásit. Národ tak podnikavý, národ, který se domohl vlády nad oceány a ujařmil tolik zámořských říší, nemůže být nadán letorou tak čisté *p a s i v n í*, naprostým opakem letory sanguinické a cholerické.

a) Vzrušení u flegmatika jest nepatrné nebo docela žádné. Dojmy rychle mizejí, ze svého „stoického“ klidu se nedá tak snadno vyrušit. Typičtí po té stránce jsou Hanáci; známe anekdoty, na př. o oněch třech potulných čeledínech, kteří si vyžádali noclech ve stodole, věc povedeně osvětlují. O půlnoci jeden z nich je budí: „Hoši, vstávejte, vždyť hoří!“ „No snad nás tady nenechají shořet?“ „Že ani v noci nedáte své klapačce pokoj!“ Přines mu novinu sebeneočekávanější, ať radostnou, ať truchlivou, místo očekávaného efektu uzříš, že klidně šafčí z dýmky dál. Roztomilé anekdoty „Poesie a próza“ spojují vždycky ohnivého sanguinika nebo dumajícího snivého melancholika se střízlivým flegmatikem. Mladá paní v zahradě, za májového večera, muž leží na zemi a kouří, ona stojíc hledí k obloze... „Rozmilý měsíčku na dálném

nebičku, směješ se milounce, pluješ tak tichounce...“ „No to by ještě tak scházelo, aby ten dělal v noci rámus...“

Nezajímá se to, co se mimo něho děje; nechá svět běžet, ne proto, že jest zahloubán v sebe jako melancholik; jediné proto, že jest vůči všemu netečný. Nemá zájmu ani o bližního, proto těžko z takového materiálu vytvořit apoštolskou duši.

b) K činu má pramálo chuti; miluje klid, do práce se nežene, obyčejně ho do ní musí vehnat povinnost; ale pustí-li se do díla, dovede být vytrvalým. Pracuje sice pomalu, ale neutěče od ní jako sanguinik, a vymáhá-li spíše trpělivosti než obrazotvornosti nebo přemýšlení, vykoná ji uspokojivě. Nerozčiluje se, nemůže-li na př. ihned objevit vadu u porouchaného stroje; klidně zkouší a hledá třeba celé půldne, až ji objeví, spraví, a pak bez jakéhokoli vítězoslavného gesta odchází, jak přišel. Nemá vznešených cílů ani velkých aspirací, nemá energie ani iniciativy a podnikavosti. Než on se rozkývá...

c) O sebe ovládní lze těžko mluvit u povahy, která nepodléhá dojmům ani nemá mocných afektů. Tím vzbuzuje dojem lhostejného, a nepřemáhá-li se po té stránce, snadno se stává apatickým, tupým, o nic se nestará a ničeho nedbá, a propadá nakonec i lenosti. Někteří živočichové, známí svou tupostí, by mohli být jeho typem, na př. kukačka vousatá zvaná od Brazilců „hloupý Janek“. Protože má rád jídlo a pití, pohodlí a oddech, činí dojem egoisty, zvláště když neplní svých povinností. Jest lhostejný, když klesne do hříchu, a poněvadž nemá nikdy naspěch, nepospíchá ani tehdy, jde-li o to, aby z hříchu povstal nebo aby odložil hříšný návyk. Tito lidé patří k sortě těch, kteří často zmeškají vlak... někdy i vlak do nebe! Při výchově působí tento těžko zpracovatelný materiál nemalé potíže. Těžko ho pro něco nadchnout. Slibuj mu odměnu, pohroz mu trestem, vyličuj mu nejvábnější vyhlídky svého podniku, jemu jest všecko „jedno“. Ve škole s ním má zvláště učitel vyučovacího jazyka potíže; nedovede mu žádnou báseň přednésti „s citem“, jeho líčení jsou suchopárná jako africká poušť; spíše se mu daří úvahy a vůbec předměty, kde netřeba vřelého citu ani fantasie. Zůstane „ctnostným“ tak dlouho, dokud nepřijde těžké pokušení; k zápolení s pokušitelem má pramálo chuti...

d) Že o slávu příliš nestojí, jest samozřejmé. Nenáročný, zevnějšku nemnoho dbalý, ale z pohnutek docela jiných než melancholik. Nedbá, co kdo o něm mluví nebo smýšlí, ne však z nadpřirozených důvodů. O obdiv nestojí, ale jní se od něho nadšeného obdivu také nedočkají, byť šlo o prvotřídní výkony. Matěj Brouček v Čechově Vyletu na měsíc — a vedle něho poetický Blankytný!

e) „Žízeň vždy a těžkou hlavu z celé duše nenáviděl, proto rád vždy hodně pival, ale nikdy nepřemýšlel...“ (F. Weper.) Protože vášně ani cit mu nekalí usudek, usuzuje chladně, střízlivě, prakticky, ale hloubavým filosofem a myslitelem nebude. Sebe poznání mu nekalí ani ukvapenost a rozptýlenost sanguinikova ani domýšlivost cholerikova; jen vlastní netečnost je ztěžuje. Pomůže-li mu k němu jiný, vyslechne, neurazí se, „vezme na vědomí“, ale zda z něho pro pokrok ve ctnosti co vytěží, bývá dost pochybno.

f) Ve styku s bližním cvičivá svým stoickým klidem mnohého v trpělivosti. Šéf mu vyčiní, a odchází od něho ještě podrážděnější, protože jeho klid pokládá za pohrdání a skoro za výsměch, jako by mu chtěl říci: „Měj mne rád!“ Nehádá se, neodporuje, málomluvný, ne však ostýchavý; neprchá před cizími, nevyhýbá se lidem jako melancholik (str. 627), ale bez zájmu, i při nejživějším rozhovoru. Zábava s ním ovšem není žádná; je však „dobrotisko“ od kosti, nikomu neublíží, a nežádá-li od něho příliš namáhavou věc, vyhoví ti bez výmluv.

g) Stejně lhostejný a netečný jest i při nehodách. „Snad si proto nedám nohu za krk...“ Narazí-li při práci na obtíže, neprchá před nimi jako sanguinik, ale ani se s nimi nepustí v půtku jako cholerik. Klidně postupuje, a nelze-li jich překonat, upustí od díla. „Když to nejde, nejde to...“ Je-li uražen, nerozčiluje se příliš. „Dej mi pokoj...“

h) Na veřejnost se nedere; fascinující řečníky nebo strhující vůdce z tohoto materiálu těžko vysoustruhovat! „Musí-li to být“, pak vystoupí i veřejně, ale mimořádné vavříny sotvakdy bude sklízet. Nejraději doma — po práci v županu v lenošce, čte klidně noviny, přiváděje svým klidem a váhavým zdoluhavým temperamentem ženu mnohdy k zoufalství „Už na tě čekám... jen si považ, naše sousedka... musíš na ni doletět...“ „Ale dej si pokoj... nech lidi na pokoji, a nechají oni tebe...“ Věc, pro kterou by ženu „treřil šlág“, a on si klidně zapálí, jak by se nechumelilo! Rozumí se, že si žena jeho chování vykládá naprostým nedostatkem ohledu k ní.

i) Že obdaření touto letorou sotva se dopravují vysokého stupně svatosti, jest zřejmo. Nemá vysokých aspirací — ani ve zbožnosti! Na něm nejlépe vidět, jak nesprávné jest, co lze někdy slyšet a číst: „Umrtnit v sobě všechny vášně...“ Ejhle člověk bez vášní — a proto netečný jako kámen. Jen nezřízenost vášní nutno „umrtnit“; vášně samy nutno usměrnit a držet pevně v otěžích!

j) Na štěstí nebývá tato letora u kulturních národů častá, aspoň ne ve své ryzosti. Rozmach a pokrok věd,

techniky a umění by byl nemyslitelný. Apatie není matkou plodného života!

k) **S e o v ý c h o v a** jest flegmatikovi dosti nesnadná. Třebaže nemusí překonávat zdaleka tak velké obtíže a vady jako choleric, nelze přec od něho mnoho doufat pro jeho netečnost a pasivitu. Bujný oř spíše se dostane k cíli přes hory a doly než hlemýžd' přes několik krtčích hromádek.

l) Smíšené letory bývají daleko hojnější. Prospívá trochu sanguinické živosti a cholericke podnikavosti, neprospívá melancholická uzavřenost; tyto případy jsou obdobné svrchu vypočteným, a o flegmatickocholericke platí skoro totéž, co řečeno na str. 636.

Toto pojednání má za účel dopomoci k sebepoznání a podporovat sebevýchovu, případně dát pro ni několik pokynů. Ale jako by si počínal diletantsky na způsob břidilů ten, kdo by po přečtení několika směrníc grafologických chtěl ihned z každého rukopisu „soudit“ (t. j. hádat) na povahu pisatele, tak by si počínal povrchně i ten, kdo by šablonovitě podle uvedených vlastností hádal na letoru toho kterého. Povrchností a omylem by bylo označit každého mrzouta za melancholika, každého svéhlavce a nadutce za choleric, klidného za flegmatika a pod. Vždyť vnitřní i vnější klid může být ovocem dlouholeté sebevýchovy i u sanguinika! Podobně povrchním by bylo tvrdit, že každý melancholik jest hluboká rozjímavá povaha, každý sanguinik parádivý a zároveň milý společník, každý choleric energický nebo autokrat a podobně. Jednotlivé letory mají pouze s k l o n k té neb oné ctnosti neb neřesti, a záleží opět na jednotlivci, vypěstí-li v sobě zárodky ctnosti ve ctnost skutečnou nebo bude-li hovět vrozené náklonnosti k nectnostem tak, že z nich vyrostou neřesti. Jen tolik jest jisto, že té neb oné letoře je tato neb ona ctnost snadná, pád do té neb oné neřesti pravděpodobnější — všecko však záleží na spolupůsobení vlastní svobodné vůle, které jest letora buďto pomocnicí nebo brzdou jak ve vzletu vzhůru tak v pádu dolů.

E) Tvá povaha a tvé pismo.

Svrchu byla učiněna zmínka o g r a f o l o g i i, umění, které z písma poznává povahu. Jejím otcem prohlašován francouzský kněz J. Michon (†1881). Pismo člověka je bezmála jako on sám. V kolébce stěží maličké rozeznáš; ponenáhlu se jejich tvářičky rozlišují, dostávají určité svérázné rysy, krásná a šlechetná duše se v tváři zrcadlí neméně než zlotřilá, a konečně máš před sebou jinocha, dívku, muže, ženu, kterého s jiným nezaměníš. Ano, někdy jest jeho tvář tak „svérázná“

že jednou ho vidět dostačí, abys ho i po letech poznal. Podobně hlas... Katecheta má 500 žáků, do zahrady otevřeným oknem proniká směsice hlasů... mládenci tropí dobráku profesorovi skopičiny, a nezvaný svědek dole pozná okamžitě, z kterého hrdla pochází toto volání a z kterého ono.

Písmo právě tak. Když se maličcí uč. na tabulku rýsovat písmenka, vypadá jedna tabulka jako druhá; jejich i, u, n, m... Ponenáhlu se rozlišují, a když dospějí, má každý „své“ písmo. Ruka není stroj! Jest řízena z mozkového centra, a není možno, aby se tvůj duševní svéráz v písmu nějak nezračil. Dostaneš k svátku sto gratulací, a při čtení adres poznáš na první pohled, od koho ta, od koho ona. Někdo má tak svérázné písmo, že jednou ho vidět dostačí, abys pisatele neomylně poznal vždycky, i po letech.

Z toho zřejmo, že úsudky tohoto mladého umění (grafologie) jsou do jisté míry oprávněné. Ale málokde jest nebezpečí mylného a ukvapeného úsudku tak blízké jako zde. Někdy lze spíše soudit na zaměstnání než na povahu. Těžkopádný rukopis, jehož pisatel namáhavě řadil písmenka k písmenku, při čemž se mu snad některé přesmeklo nebo vypadlo, svědčí, že jeho „autor“ zachází více sekerou a motykou než perem. „Bdylím na Rirgové nařeží“ mi píše muž z Riegrova nábřeží, a do matriky se mi jednou jakýsi „řeznický v Praze“ podepsal „Řeznický prase.“ Chvějící se ruka neprozrazuje vždy starce — může být zaviněna i nemocí, zvláště nervovou.

Krom toho bývá ukvapené soudit na povahu z jediného listu. Melancholik na př. píše jiným, i velkým pánům, dosti nedbale, „Marnost nad marnost... Beztak to za 24 hodin dokoná v kamnech, nač tomu věnovat péči.“ Co píše pro trvalou památku neb trvalé užití, na př. někomu do památníku nebo sobě důležité poznámky a výpisky, bývá velmi úhledné a pečlivé. Podobá se tedy španělským domům, které navenek neúhledné — bílá vysoká zeď, třeba i bez oken — a uvnitř všecko, zvláště milý, útulný dvůr, velmi vkusně zařízené.

Sanguinik? Právý opak! Jako moderní evropské činžáky, zevně vkusné, uvnitř bídné. Jsa dbalý zevnějšku, píše každému krasopisně, jak jen může. Na sebe nemá tolik ohledů. Píše-li trochu delší pojednání nebo list, stává se, že začátek provede krasopisně, ale nemaje vytrvalosti povoluje — jako každá delší práce přestává ho i delší psaní „bavit“ píše nedbaleji a nedbaleji, a konec načmárá všelijak.

Cholerik? Rázné silné tahy, spíše špičaté než oblé, prozrazují energii a sebevědomí jeho letory. Vlasových tahů a drobného písma nemiluje, jeho rukopis jest ze všech letor

„nejrázovitější“, pravý opak „neosobního“, šablonovitého písma. Toto jest známkou šablonovitých povah, podobných továrenskému zboží, kde kus podoben kusu jak vejce vejci; písaři z povolání, v úřadech, obchodech atd. Flegmatik mívá písmo nedbalé, a to vždy; má-li pěkný rukopis, pak na rozdíl od melancholika píše vždycky stejně úhledně. Někomu se úhledné písmo daří jen s jistým druhem per nebo jen s tužkou — lidé, kteří jen s určitými povahami dobře vycházejí. Jiní dovedou vládnout každým perem, a jiní zase dávají přednost měkkému před tvrdým nebo naopak.

Ted' několik směrnic, které by ti mohly dopomoci k lepšímu sebepoznání; ne abys jich užíval k „poznání“ (t. j. posuzování) bližních! Mohl by ses důkladně zmýlit!

Známkou nadutosti a nehorázně omezenosti jest, podepisuje-li se kdo po „ministersku.“ Akademikové čekají za dveřmi plně tři hodiny na podpis pana ministerského rady. Konečně jim zřízenec doručí podepsané dokumenty. Představ si hada s krátkým ocasem a bez hlavy — tak vypadal „podpis“ velkého pána. Cožpak se za své jméno stydiš nebo je tajiš jako zločinec, který z pochopitých důvodů miluje inkognito? Nebo si myslíš, že každý Evropan musí samozřejmě znát jméno i rukopis pana obecního radního ze Zlámané Lhoty? Analfabeti namalují tři křížky, pan vládní rada zmrzačeného hada — snad že také neumí psát! Nebo nechce, aby kdo jeho nedotknutelné jméno vyslovil, jako židé se chránili vyslovit jméno Jehova. Samolibost projevuje, kdo první písmeno svého jména nakreslí jedním tahem ozdobně jako nádhernou iniciálku. Furiantství ukazuje student, který má „svoje“ písmena, v jakémsi secesním nebo dekadentním slohu; někdo si vymyslí aspoň první písmeno svého ctěného jména; jeden učitel se podepisoval „fnuka“, hoši to četli „fňuká“, ne každý věděl, že se to čte „Muka“. O málo lepší pan doktor, na jehož receptu bylo lze čísti: „Dr. Mrzák“ třebaže se jmenoval Kozák. Jednou jsem byl žádán o odpověď na jakýsi dotaz. Všecko jsem hravě přečetl, pěkný, úhledný rukopis, jen kliky háky podpisu jsem nebyl s to rozluštit. Co dělat? Vystříhl jsem podpis, přilepil na obálku, připsal: „Profesor na * * * v P.“, a odeslal. Dodnes nevím, jaké osudy mé psaníčko mělo.

Drobné písmo je typické ženské písmo — zacházejíť s drobnostmi, s jehlou a pod. — proto u muže se pokládá za projev zženštilé povahy; jest však zajímavé, že zádumčiví a dokonce krátkozraci mívají často drobné písmo! Může být i projevem šetrnosti nebo lakoty, nejinak než písmo s tahy co možná krátkými neb i ulomenými, bez smyčky, jde-li na př. o litery h, k, j, y nebo velká písmena. Kdo naopak pro-

tahuje hezky vzhůru (b, d, h, k, l, t), prozrazuje svou snahu „vzhůru“, tedy ctižádost neb aspoň snahu se líbit. „Líbivá“ povaha protahuje i dolů (j, p, y). Všelijaké přívěsky a kudrlinky jsou projevem marnivosti, parádivosti, tedy mělké povahy. Tahy nedbale do šířky roztažené jsou známkou pohodlnosti („ležérnosti“), stejně jako řádky nerovné, nahorů dolů, kdežto řádky rovné jako šňůra svědčí o povaze přímočaré, nekompromisní, do krajnosti důsledné. Kdo rád „pluje proti proudu“, mívá směr tahů — aspoň některých — odchýlný od obvyklého způsobu. Stojaté písmo mívá v oblibě povaha buďto upjatá nebo pevná anebo též „plující proti proudu.“ Oblé tahy prozrazují povahu, která se snadno přizpůsobí a s bližními dobře vychází, někdy i povahu bázlivou, špičaté spíše povahu „špičatou“, která snadno narazí atd. Rukopis těžko čitelný z důvodu, že písmena jsou vzájemně příliš podobná, by svědčil o povaze, která nemá dost rozlišujícího úsudku nebo jest příliš samotářská. Nesmělá povaha si netroufá protáhnout litery (j, y, p, b, l, k...). To však může být i projevem šetrnosti a lakoty nebo známkou povahy spěšné, stejně jako různé zkratky a pod. Rukopis, kde každé písmeno, nevyjímaje l, j, l, se kroutí jako had, by nasvědčoval povaze licoměrné a neupřímné. Zúmyslně široké smyčky, zvláště u písmene j a y, svědčí o povaze marnotratně nebo milující bombast (nabubřelost) a zvučné jalové fráze. Nesamostatná povaha, kterou „přesvědčí“ kdejaký mluvka, napodobuje ráda cizí rukopis; dnes se jí zalíbí „zajímavá“ pokroucená litera pana X., zítra jiná pana Y., od jednoho si vypůjčí tuto, od druhého onu, a možná, že po čase „zahodí“ obě.

Pečlivě psané háčky, tečky, čárky, svědčí jednak o povaze dbalé i maličkostí, tedy svědomité, jednak o profesorském pedantství. Ryché nadhozené háčky a čárky prozrazují jednak nedbalce, jednak duše malichernosti nedbající a nad ně povznesené, jednak povahu spěšnou, které se protíví každé zdržování a která lituje každé vteřiny. Povahy sdílné rády otvírají písmena m, n nahoru jako u, povahy uzavřené otvírají písmeno u dolů jako n. Pravím „rády“, nikoli vždycky. Husté úzké písmeno milují ženy, široké je typické pro povahy mužné.

I smyslnost se prozrazuje písmem, ale tu bych přece jen nerad zavdal podnět k opovážlivému posuzování. Taktéž povaha slabá, na cizím úsudku závislá, se projeví rukopisem, stejně jako povaha sebevědomého vládce, ať šéfa v závodě, ať vládce na trůně; prozradí se povaha skromná, nemilující velkých liter aniž se odlišující od obecného způsobu psaní, i povaha výstřední, která má bezmála vlastní abecedu. Ať

jak řečeno, zaměstnání má velký vliv na utváření rukopisu neb aspoň na jeho „modifikaci“, na to, že se odchyjuje od pravidel tuto uvedených.

Opětne připomínám, že těchto několik směrnic zhruba naučozených tě neučiní grafologem (znalcem písma). Znal jsem na př. dívčiny, které měly takový rázovitý rukopis, že by každému muži dělал čest; znal jsem energického profesora, jehož drobné vlasové písmo by kdekdo pokládal za dívčí; znal jsem ředitele, jehož chvějící se podpis byl v naprostém rozporu s jeho pevnou povahou; viděl jsem dopis, kde řádky šly nahoru dolů, a pisatel byl daleko široko známým svou přímočarou povahou; znal jsem skromnou dívku, která širokými smyčkami dodávala svému rukopisu ozdobnosti; atd. atd. Jen když uvážíš všechny známky, můžeš do jisté míry, a to ještě s velikou rezervou, soudit na povahu pisatele. Školní cvik, zvláště v obchodních školách, vrozené nadání krasopisné, příliš mnohým a rychlým psaním buď vytríbená nebo pokažená ruka, to vše má nemalý vliv na utváření našeho osobního rukopisu. A potom — nejsou na světě povahy nevypočitatelné a nezbadatelné? Nevyznáme se v nich, i když se s nimi denně stýkáme — a chtěli bychom je prohlédnout, opírajíce o nějaký lístek poslaný z výletu nebo pouti!

Nakonec poznámka. Doufám, že mezi čtenáři nebude nikdo tak dětinský, aby podle uvedených známek chtěl pozměnit svůj rukopis a myslil, že tím změní i povahu, že se na př. stane energickým, když navykne špičatému písmu...

Závěr.

V listopadu 1920 jsem dával první jinošské exercicie; co tyto řádky p'ší, zaznamenávám 250 exercičních kursů mládeže obojího pohlaví, z toho právě 104 duchovních cvičení mládeži studující. Vyjma exercicie akademické, kde jsem měl obyčejně co dělat se „starými známými“, kteří je již jednou nebo vícekrát konali, měl jsem vždy stavovské promluvy, pravidelně dvě. (Ve škole K. III. G.) Každý měl vždy právo ke mně přijít s dotazem nebo s námitkou, ať se týkala čehokoli; nikdo nebyl nucen iurare in verba magistri, přísahat na mou „nauku“ každému bylo zaručeno, že mylný názor opravím, jen když mi omyl nebo blud bude dokázán. Rozumí se, že jsem leccos četl i z odborné literatury, a výsledek dvacetiletého studia i působení je ten, že jen v některých drobnostech jsem mínění pozměnil.

Výtěžek své zkušenosti podávám v této knížce. Některé exerciční stavovské promluvy podávám doslova, jak jsem je přednášival, jiné rozšířené, některé kapitoly jsem přidal, aby dílko nebylo neúplné. Nevím, co bude o knížce řečeno. Snad, že problémy moderní mládeže jsou řešeny po starosvětsku, cizím slovem reakcionářsky, triviálně zpátečnický, možná též, že moderní mládeži nutno „rozumět“ atd. Co se posledního týče, nezdá se, že by „moderní mládeži“ zhola nic nerozuměl ten, jehož exercicie čítají 26.000 účastníků, a po odečtení těch, kteří prodělali duchovní cvičení vícekrát, asi 20.000 jinochů a dívek. A ono „starosvětské“ řešení „moderních“ problémů? Před „moderním“ řešením má nepopiratelnou přednost, že jest působivé a účinné a že vede jistě k cíli, k fyzické a zvláště mravní záchraně mládeže, zatím co „moderní“ vychovatelé činí mnohdy dojem lékaře, který stojí bezradně nad nemocným a zkouší hned tu, hned onu metodu: „Snad se některý pokus zdaří...“¹⁾

¹⁾ Původně jsem měl v úmyslu vydat jen prvních 24 kapitol, jednajících o víře a čistotě, dvou nejdrahocennějších a nejvíce ohrožovaných pokladů mladých duší. Pohnut povzbuzováním s jisté strany připojil jsem další, jedající i o ostatních ctnostech jinošské a dívčí duše. Napodobovací pud, o kterém se tolik uvažuje, je-li řečen o dětech, trvá i po opuštění dětských let, tedy v neblahé nebezpečné kritické době „klackovských“ let, s rozdílem, že dítě napodobuje vše, co vidí a slyší, dobré i zlé, kdežto jinoch v těchto letech jen co nepěkného vidí a pochytí. Dopomoci mu k tomu, aby se z těchto let co nejdříve vyzul, aby v nich snad nezůstal vězet navždy, i po složení státnic a doktorátů! „Jadrný“ způsob vyjadřování prozradí, že v nich „jinoch“ trčí ještě v padesátém nebo pětadesátém roce. Že kniha obsahuje řadu výstražných příkladů? Víím, že ti, kteří velmi rádi zevšeobecnují, jsou k této „logice“ nakloněni zvláště, jde-li o věřící, a že snad bude leckdo v pokušení říci: „Ejhle, jejich mládež, jak ji portretoval jeden z nich...“ Odmítám co nejrozhodněji podobnou insinuaci. Soudím, že krom stínů uvedeno dost a dost milých a krásných obrazů ctnosti, a uvedeny-li i některé temnější, jsou spíše výstrahou: „Hle, tam to a to...“ Ojediněle, bohudík, ale viz, kam bys mohl dospět, kdybys nedbal pokynů zkušených rádců. Či snad si máme hrát na schovávanou a zamhuřovat oči? Ideální není na světě nic, a nejideálnější je to, co má nedostatků a nedokonalostí nejméně; ideální není ani česká katolická mládež, vědí to i nepřátelé, a jest nesporně lépe, vyslechne-li otcovskou výstrahu

Od doby, co Albán Stolz napsal pro hochy Křesťanský cestovní pas, pro dívky knížku Kristovu pomněnku (oboje 1873), pro jinochy „Mezi školní lavicí a kasárnami“ (1879) a pro rodiče Umění vychovávat (1873), máme záplavu stavovských pojednání a spisů, psaných s hlediska katolického, protináboženského i „neutrálního“, některé určené mládeži, jiné vychovatelům. S kolika lze plně souhlasit? S některými beze vší pochyby, s jinými jen částečně, i když vyšly z katolického péra, s mnohými jen velmi málo. Není mi neznámo, že ti, kteří „moderní“ mládeži rozumějí, mluví o doplnění povah, o ucelení „člověka“ a „člověčenství“ atd. Nepopírám, že tento prvek padá na váhu a má nemalý význam, jde-li o manželství. Ale že by každý Adamův syn a Evina dcera musil nezbytně takto svou „povahu“ a „člověčenství“ doplňovat a zocelovat, a to již v letech dospívání, ačli by nechtěl zůstat nedochůdčetem? Dovolávám se geniů věd (vzory svatosti pomijím), jako byli přírodovědci Roger Baco a Albert Veliký, theologové Tomáš Aq., Bonaventura, Suarez, astronom Secchi a celá legie kněží, proslulých jako on ve službách Uranie, jezuitské učence ve všech oborech věd, od assyriologů řešících klinové nápisy (Delattre, Kugler, Epping, Strassmaier), a misionářů, dávajících Indiánům do rukou grammatiky jejich mateřštiny, až k botanikům, kteří přinesli z misí do Evropy neznámé druhy květin a bylinných léčiv (chinin, hob sv. Ignáce), uvádím generála Tilly, Jindřicha Plavce, zakladatele velmocenského postavení Portugalska, moderního proslulého právníka Contardo Ferrini. Kam ona fráze o „doplňování a ucelení“ jinošské povahy vede, svědčí doklad z kteréhos zahraničního kláštera. Novicmistr se táže každého kandidáta: „Byl jste někdy zamilován?“ Většina samozřejmě co nejrozhodněji odmítala. „Ale to je chyba!...“ Jak své mládence vychovával, nevím, ale tolik vím ze zaručeného pramene, že tři z nich po přijetí svatých svěcení utekli s třemi jeptiškami. „Rozuměl“ moderní mládeži!

Z nekatolických autorů uvádím aspoň dva, oba „neutrální“. Známy Foerster, s jehož vývody lze z velké části souhlasit; kdyby tento výtečný protestantský pedagog byl pojal do svého systému i nadpřirozené pohnutky, byl by dal světu vzácná vychovatelská díla plná účinných léků proti všem zlům, ohrožujícím dospívající duši i tělo. Druhý, Petr Mendousse, je typus autora, který naše problémy řeší též „moderně“, a při tom sotva čeho dosáhne. Jsa dlouholetým stř-

nebo snad i napomenutí od milujícího přítele než pocítí-li jedovatý šleh od cizích, kteří místo lásky oplývají škodolibostí, jsouce sami tisíckrát horší než ti, po kterých házejí kamením.

doškolským profesorem uložil své zkušenosti v knihách Duše dospívajícího jinocha, Duše dospívající dívky. V seznamu literatury uvádí 164 autory. Nelze mu upřít nejlepší vůli, dovolává se nescetných anket, provedených v cizině i doma, některých na jeho popud a pro něho, cituje dopisy studentů a studentek i jejich psané nevydané deníky, jichž celé desítky mu byly dány k dispozici; profesori, profesorky i katecheti mu sdělovali výtěžky svých zkušeností, a já si přesto musil kolikrát říci: „Můj drahý, tak to není!“ Kde filosofuje, dochází nejednou k falešným závěrům, a jistě si neuvědomil, že kolikrát sám sobě odporuje. I fakta, která uvádí, odporuji tomu, co jsem já viděl a zažil. Nadto jsem si musil často říci: „Fráze...“ Kolik vět, tvrzení a rad, vyrobených za zeleným stolem!

Čtíme jen: „Bratrská láska k sestře se velmi liší od hádavého poměru dřívějších dětských let; jest něžnější, oddanější, a velkodušnost, v tomto jinošském věku tak obvyklá, má často příležitost se projevat...“ O osm stran dál: „I nejoddanějšímu jinochu je denní styk s členy rodiny přímo nesnesitelný, i nejhodnější hoši cítí doma temnou podrážděnost, která jim našeptává nevlídná slova k bratrům a sestrám...“ A ještě dál: „Hrubá slova, i když mluví s matkou a sestrou...“ Druhý doklad: „Jinoch tajně nebo zjevně si odřiká pokrm, šat, zábavu, může-li tím způsobit radost nebo prokázat službu; jinošství je věk nezištnosti par excellence; svědčí o tom snadnost, kterou se i nejsobečtější individua dají zlákat k šlechetným činům...“ A pak cituje Rousseaua: „Jinoch nezná milosrdenství ani slitovnosti, pro nejmenší zábavu by obětoval otce, matku, celý svět...“ Jím citovaný St. Hall v jedné větě: „Jinoch je sobecký, plný sám sebe, ale v základě altruistický, vášnivě oddán vznešeným cílům, schopen tajných obětí...“ Anebo: „Jinoch vidí ve lži jednu z nejodpornějších forem zbabělosti...“ Každý školník a školnice ti poví, že studios platí u kolegů i ve vlastních očích za hrdinu tím většího, čím dovedněji umí profesora obelstít! A potom: „Jinoši mají povznesenou duši; je jim milejší služby prokazovat než přijímat; získám ho pro každou vznešenou myšlenku, která ho nutí, aby předstihl sám sebe...“ A hned nato: „Většina se spokojí, když mohou hrát v karty, zapálit si cigáru a občas rozbít nějaký kandelábr a mluvit hodně sprostě; jinoch se stává cynickým, honosí se tím, že pohrdá zdvořilostí, v které neumí chodit.“ (Které se nenaučil, ke které nebyl veden, kterou v klackovských letech pokládá za nemůžnou!) Jednou tvrdí, že logika a přemýšlení jest hochům koníčkem, a pak zase, že „na neštěstí všichni jinoši nepřemýšlejí“, že „černé obrazy následků, které ohrožují je-

jich zdraví a budoucnost, je nedojímá.“ A pak zase: „Na dospívajícího jinocha působí jako mocná brzda každé po-
myšlení, že by jeho (pohlavní) síly byly podlomeny. Každý
hoch chápe vznešenost rozplozovací funkce (proto tedy o
těch věcech tak s...ky mluví!). Jak Lyleton praví, jest
jinoch dojat myšlenkou, že lidský život ukládá velkou odpo-
vědnost těm, kteří jej přenášejí dál. (Komu se bude odpoví-
dat? Sobě? Dětem? „Člověčenstvu?“) Richmond píše, že
dobře poučený hoch dovede se ovládnout, byť jeho touha po
pohlavních rozkošech byla sebeprudší, jako se neodvážil na-
pít z pramene, o němž ví, že je otráven, byť měl sebevětší
žízeň.“ Opilec? Pije jed i bez žízne! Fráze a zase fráze, které
se vzájemně potírají a kterým se vysmívá denní zkušenost
každého, kdo měl s mládeží co dělat. Hra na schovávanou...
sami si vědomě zastírat pravdu! Na jednom místě se dovi-
dám, že prý trest i odměna na ně působí velmi slabě, a před-
tím mluví o rivalitě a soupeření jako velmi vydatném škol-
ském vychovatelském prostředku atd. Není prý muže, jenž
by v letech dospívání prý nebyl vážně se obíral sebevražed-
nými myšlenkami atd. O dívkách se dočítám, že většina pod-
léhá velmi slabě sexuálním svodům a že má po této stránce
daleko méně zvědavosti než se obyčejně myslí, a několik
stran předtím, že „tajemnost pohlaví má pro jejich zvědavost
neodolatelnou přitažlivost.“ Čím více je si dívka vědoma své
ceny (chce říci svého důstojenství a cti), tím je pevnější
proti pokušení. Jistěže, jenže tohoto vědomí dosáhne, bude-li
upírat zrak k nejčistší ze všech dcer Eviných, ke Královně
panen, nikoli vývody autorovými.

Na tomto místě opravuji nemilé nedopatření, které se vlou-
dilo na str. 216 do 11. řádku zdola. Vypadlo slovo „jízlivých
článcích.“ Soudí-li kdo totiž před Bohem a svým svědomím,
že nutno komu něco veřejně vytknout, a píše tónem slušným,
jest zamlčení jména taktnost a šetrnost. Chce-li ho zesměšnit
a jmenuje ho, odloží každý článek s nechutí: „To je sprosté
à la Machar.“ Nejmenuje-li ho, způsobí čtenářům kratochvíli
tím, že hádají a ovšem i uhodnou, koho tak „zdařile“ vy-
portretoval, a řeknou si: „To se povedlo.“ Sám pak si ne-
chává volná zadní dvířka, aby si mohl umýt ruce, kdyby snad
byl interpelován, a aby se vytočil lživou výmluvou, že myslel
někoho v Australii; při tom nepřijde o potěšení, že přec jen
zhanobil toho, koho si na mušku vzal. —

Slovnejme dva okamžiky, příchod a odchod. Příchod...
vše plno radostného očekávání, na všech tvářích jen úsměv.
Odchod... Tu přčasto vidět citovější dívky slzet. „Ani se
mi nechce odtud...“ Milejší však mi byl list dívčiny, která

věděla, že na Velehradě koná exercicie naposled. „Na nádraží mne vyprovázely N. N. . . . Když se vlak rozjžděl, byla bych zapěla Magnifikat, Velebí duše má Hospodina. . . Shledám se s nimi ještě někdy? Jak bude Maria chtít. Všecko je tak krásné, co přijímáme s radostí a odevzdaností z jejích rukou. Hledím tak radostně vstříc všemu, co přijde. Vždyť chci nést světu světlo, a k tomu je potřeba tolik radosti. Maria je tak dobrá, že mi jí v posledních dnech dala tolik. . .“ Jde o dívčinu, která odcházela do apoštolského řádu, působícího v misiích doma i v cizině.

Neméně pěkný a výmluvný je list, poslaný mně nakladatelkou tohoto dílka po exerciciích akademiček: „Po letošních (ignaciánských) exerciciích musím vyslovit Bohu díky za to, že je v nich tolik reálnosti, takže všechny přezdívkové fanatiky na Vás metané jsou svévolně zlomyslné. Musíme děkovat Pánu Bohu za to, že je na světě stále ještě dost andělských duší (viděla jsem ty tváře!), pro které stojí za to mluvit až do vyčerpání. Proto jsme vás ani nepolitovaly, když Vám vysílením selhal hlas. Vycítila jsem, jak se všechny tolik těšily, až se zase do kaple vrátíte k další promluvě a nanovo se ujmete slova. Exercicie sv. Ignáce mají také tu sugestivní moc, že zrovna čtou myšlenky účastníků. Nejde tu o mne; bylo tam několik duší, které potřebovaly právě těchto a takových exercicií. Zažila-li jsem několik blahých chvil, bylo to při pohledu na duše, vnímající s takovým porozuměním svaté pravdy, s plným vědomím vzácného Ignácova léku, posily, útěchy a světla, podle potřeby a temperamentů, a ty milé andělsky čisté tváře byly ovšem pro mne to nejkrásnější. Zprvu jsem soudila, že duše kající Vám nejsou tak blízké jako duše andělské, ale nyní . . . přicházím k názoru, že kněžský rozum se kloní ke kajícím, a kněžské mariánské srdce k těm něžným, kteří následují Beránka; konečně jinak není ani možné. A těší mne převelice, že jste názoru, že by se byl Syn Boží vtělil, i kdyby nebyl člověk padl. Pamatují se, jak jsem byla vzrušena a šťastna, když jsem tuto thesi po prvé objevila u F. Fabera.“

Takových dopisů by mohl starý exercitátor uvést více. Ozvěny duchovních cvičení, milé a krásné . . . ohlas exercicií, vlévající exercitátorovi sílu a radostnou ochotu k další práci, byť i unavující a vysilující, někdy až příliš vysilující . . .

Tato kniha se neomezuje na povinnosti výlučně stavovské. Řada kapitol jedná o věcech, které v exerciciích na řadu nepřicházejí, nanejvýš jich lze při nich užít za duchovní čtení. Jak zřejmo, jednájí o sebevýchově a pohybují se ponejvíce ve sféře cesty očištné. Co tento termín znamená a jaký má

v ignaciánských exerciciích a vůbec v práci o vlastní dokonalosti význam, viz Ve škole Kristově kap. 8. a 9., částečně i 5. Patříš snad k těm, kteří na cestu očistnou nevraží? Přibývá jich dne ze dne, a jsi-li dobré vůle, slyš několik slov. Chceš-li, aby podle slov božského Učitele pole tvé duše přineslo užitek, ať třicetinásobný nebo stonásobný, musíš napřed půdu zkyprít, vytrhat plevel, odstranit kamení. Neučiniš-li toto, nasej si nebo dej si nasít nejlepšího semene, a pohoříš. Chceš-li vystoupit na vrchol dokonalosti, musíš začít odspodu; postavit nohu na první stupeň, a tak ponenáhlu se dostaneš výš a výš; vyskočit rázem na vrchol se ti, brachu, sotva podaří, rozháněj se a rozkřikuj se dole sebevic. Nemíniš-li c' dát na slovo moje, dovolávám se autorit světců a velkých mužů. Sv. Ignác začíná exercicie cestou očistnou, ty exercicie, o kterých pravil sv. František Sal., že vytvořily více svatých než obsahují písmen. Londýnský známý oratorian F. W. Faber pátrá, co jest příčinou, že přemnozí věřící, snažící se o dokonalost, nemohou s místa, a odpovídá, že opustili cestu očistnou; co soudit o těch, kteří ji vůbec ani nezačali, jí se vyhnuli a začali hned s cestou osvětňou? To by bylo možné jen tehdy, kdyby lidská přirozenost nebyla porušena hříchem. Duch svatý touto cestou vedl jen jedinou ze všech Eviných dcer, tu, která nezakusila hnutí nezřízené sebelásky ani vášně, protože byla počatá bez poskvrny Adamovy viny, společně všem ostatním zrozcům z muže a ženy. Bude-li vůle Boží a vydám-li jako pokračování této knížky stati odpovídající výhradně cestě osvětňé a spojení, kde nebude tudíž řeč o sebevládě, sebekázní, sebezpřemáhání, nebude tím řečeno, že její čtenáři už smějí zanechat cvičeb, kterými nutno nezřízenosti potlačovat, krotit a na uzdě držet. Tím méně bude možno tuto první podmínku vši dokonalosti přejít a pominout, a o sebevýchovu se ani nepokusit. Jde-li ti o vypěstění ctností, musíš jim připravit půdu — napřed pryč plevel, a pak teprv setba. To jest cesta, po které se ubírali světci, po níž se ubírá každý, kdo volí jistou a bezpečnou stezku, vedoucí do jejich společenství ve šlépějích Neposkvrněné Panny. Vzpomínkou na panenskou Matku Spasitelovu jsme své stati začali, vzpomínkou na ni je končíme — budiž nejsv. Panna i tobě, milý jinochu a milá dívko, hvězdou mořskou, vedoucí a řídící tvou loďku v bouřích života mezi útesy a mělčinami tam, kam přivedla miliony a miliony tobě podobných — na svaté Srdce Ježíšovo do pravé a společné otčiny nás všech. „Dráhu žití čistou, cestu uprav jistou, v blahá věčná místa, dej nám uzřít Krista.“

Rejstřík.

- Anonymní dopisy 539.
Apoštolování 59 n, 185, 385, 416 nn, 629; drobná práce 421.
Autorita 464.
Bázeň 581, lidská 236:
Bázlivost 591, 625.
Bdělost 86, 364.
Bezcharakternost 221, 223 nn.
Bezohlednost 462, 633.
Bezprávi 269 n.
Bezuzdnost 285 (v. Nezdr-
želivost.)
Bližní, styk s ním 620, 627, 633, 638.
Bohoslovec a dívka 188.
Bratr 176 nn.
Bůh, spojení s B. 53, láska k B. 590.
Církev 192, 196 nn.
Citlivost 310.
Ctižádost 462 nn, 620.
Ctnosti 244, 275.
Cudnost 63.
Četba 204, špatná 205 n, ne-
zdravá 211nn, dobrá 220.
Čistota 57, je možná 62,
první pád 72, 74, usta-
vičná 105 n, 110.
Ďábel 13, 85.
Despotismus 462, 634.
Děti a apoštolování 427,
428, 430 nn, d. a sebe-
zápor 309; d. a sprave-
dnost 363; velké děti
277, 279.
Divadlo 441 n.
Dívka 37 nn, 59 nn, 64 n,
66 nn (lehké děvče) 117
n, 127, 135, 144, 158 nn,
170 n.
Dluhy 374.
Dokonalost, práce o d. 296.
Domáci, chování k nim 174.
Donášení 537.
Drobná práce 421.
Důslednost 231 n.
Egoismus 228, 400.
Energie 631, v. Rozhodnost,
Pevnost.
Exercicie 7 nn.
Fantasie 86.
Flegmatik 624, 630, 636 nn,
641.
Frázovitost 288.
Grafologie 639 nn.
Hádky 322, 327.
Hlas, vláda nad h. 308.
Hloubání 620, 626.
Hněv 330 nn, 581.
Hráčská vášeň 289.
Hřích cizí 560, v rodině 179.
Hus 572 pozn.
Hygiena 342, 561.
Charakter 222 nn, 234.
Charita 272, 369, 408, 425.
Cholerik 624, 631 nn, 640.
Chování nezpůsobné 290.
Chrám, chování v ch. 54 n.
Chytrost 243.
Ideály 294, 606, 612.
Jazyk 383 n, 521 nn.
Jemnost = Taktnost.
Ješitnost 454.

- Ježiš 11, 38; král 416 n;
 příklad nám 471.
 Jinoch 18 nn, 74 nn, 113 n,
 118, 135, 182; j. a dívka
 94 nn.
 Jízlivost 325 nn.
 Jméno Boží nadarmo 335,
 dobré (svoje) hájit 540.
Karban 369, 440.
 Klackovská léta 182, 191 nn.
 Klášter, povolání 106 nn.
 Klení 335.
 Klevetník v. Pomluva, Utr-
 hač.
 Kněz a dívka 187 nn.
 Kněží 202.
 Kněžský stav 114.
 Kniha v. Četba.
 Koedukace 97 nn.
 Koníček 314.
 Korespondence 291.
 Kouření 229.
 Krása pravá a nepravá 605
 nn.
 Kritisování 466 n, 514.
 Křesťanství a žena 37 nn.
Labužnictví 341.
 Lakomství 370 nn.
 Lásky k Bohu 590; ke Kristu
 419; k bližnímu 421, 427,
 549, 557; k dívce 91, 93,
 156 n; k příteli 375 nn,
 394 nn, 630.
 Lenost 384 nn, 357, 599.
 Letora 617 nn.
 Lež 237, 511 nn.
 Lhostejnost 636 n.
 Lichocení 40 n, 501 nn.
 Liknavost 533; v. Váhav.
Maličkosti 283 n.
 Málomluvnost 627.
 Malomyslnost 580, 625.
 Maria 38, 45, 59, 124, 606,
 608 nn; úcta M. 604 n.
 Manželství 116 nn, 163 nn,
 171 nn; příprava 120, 158,
 162; rozluka 136, 152;
 smíšené 147; vzájemné
 posvěcování 124, 165.
 Marnivost 162.
 Marnotratnost 368.
 Matka 152.
 Melancholik 624, 625 nn,
 636, 640.
 Mělkost v. Povrchnost.
 Milkování 125 nn.
 Milosrdenství 410 nn; du-
 chovní 415.
 Mládí, jaro života 10 nn.
 Mlčení 524 n, nemístné 526.
 Mlsnost 277 n.
 Móda 472, 476 nn.
 Modlitba 52, 261, 600.
 Moudrost 242.
 Mravokárci 571 nn.
 Mstivost v. Pomsta.
 Mužnost 582 n, 601; v. Sta-
 teč.
Náboženství 47.
 Nadávky 323 n, 335.
 Naděje 597 nn.
 Načpřirozené pojmání 603.
 Nadutost 320, 456.
 Náladovost 231, 300.
 Nápady nerozumné 290.
 Napomenutí bratrské 567
 nn.
 Násilí 267 n.
 Nečistota 58, 61; první pád
 72; ztráta 73; příčina 76
 nn; následky 76, 91.
 Nedbalost 255, 287.
 Nedočkavost 291.
 Nedůtklivost 309.
 Neláska 379 nn.
 Nenáročnost 493.
 Neposlušnost 238 n.
 Nepozornost 255.
 Nepřesnost 292.

- Nesmělost 628.
 Nestálost 131, 300, 506 nn,
 619, 623.
 Nestřídnost 311, 339 nn.
 Nesvědomitost 287.
 Nesvornost 388 nn.
 Netaktnost 319 n.
 Netečnost 636 n.
 Neupřímnost 499 n.
 Nevole 332.
 Nezdrželivost 277, 282.
 Nezištnost 420.
 Nezřízenost v. Vášeň.
 Něžnost 377.
 Noviny 210.
Oběť 12, 223, 422.
 Obětavost 396.
 Obličej, vláda nad o. 308 n.
 Odkládání v. Váhavost.
 Odpovědnost 120, 293.
 Odříkání v. Sebezápor.
 Ochrana před mravní zká-
 zou 607.
 Opatrnost 243.
 Opilství 344 nn.
 Oportunisté 235.
 Optimismus 622.
 Ostražitost 66.
 Otec 152.
Pánovitost 458.
 Pevnost 230.
 Píle v. Práce.
 Písmo a povaha 639 nn.
 Poctivost 374.
 Podezřívavost 310.
 Podivínství 313 nn.
 Podnikavost 631, 634.
 Pohlaví, rozdíl 96 nn, obojí
 spolu 61, 91, 75, 94, 97
 nn; pohlavní láska 91,
 93; poučování 92 n.
 Pohoršení 559 nn.
 Pochlebování 501 nn.
 Pochybování o víře 33.
 Pokora 424, 482 nn.
 Pokrytectví 494 nn.
 Pokušení 82 nn, 230.
 Politika 593; katolický po-
 litik 594.
 Polovičatost 293.
 Pomluva 267 n, 529 nn.
 Pomstychtivost 469.
 Pořádek 286.
 Poslušnost 192 nn, 238 n.
 Posměch 326.
 Posuzování 541 .
 Poučování o věcech po-
 hlav. 92 nn.
 Povaha 617.
 Pověra 35.
 Povídanost 522 nn, 620 n.
 Povinnost 293.
 Povrchnost 287 n.
 Pozornost 247.
 Práce 355 nn.
 Pravda 482, 510, 512.
 Pravdomluvnost 510 n, 518.
 Právo 267.
 Prozíravost (prudencia)
 241, 243 nn.
 Přátelství 392 nn; různého
 pohlaví 395.
 Představený 574.
 Předvídání 247.
 Přetvářka 497 n.
 Příklad 418, 562; dobrý 60,
 špatný 561 nn.
 Příležitost 23, 63.
 Půst 340 nn.
 Pýcha 449 nn, 600, 632 n,
 duchovní 464 n, uraže-
 ná 468 n.
Rada 252.
 Radost 413, 434 nn; čistá
 435, hrubá 441.
 Reforma — sebe či jiných?
 298.
 Rodiče a děti 174 nn, 179,
 192.
 Rozhled 247.
 Rozhodnost 86.
 Rozkošnictví 277.

- Rozluka manželská 136, 152.
 Rozmrzelost 306.
 Rozpaky 316.
 Rozvaha 257.
 Řeč v. Jazyk.
- Samolibost** 454.
 Samostatnost 239.
 Sanguinik 618 nn, 630, 635, 640.
 Sebekázeň v. Sebezápor.
 Sebeovládání v. Sebezápor.
 Sebepoznání 483, 505, 620, 626, 632, 638.
 Sebevědomí 632.
 Sebevýchova 253, 623, 629, 635.
 Sebezápor 227, 274, 280, 284, 294 nn, 307 nn, 338, 347, 619, 625, 632, 637, 639.
 Sebezbožňování 451.
 Sestra v. Sourozenci.
 Skromnost 489 nn.
 Slavnosti církevní a necírk. 445.
 Slušnost: společenské formy 65; v řeči a v psaní 216.
 Služebná dívka 184 n.
 Smrt 613 n.
 Smutek 581 n.
 Smyslnost 83, 599; v. Rozkoš., Nečist.
 Snoubenci v. Zasnoubení.
 Sobectví v. Egoismus.
 Soucit v. Milosrd.; nepřávný 415.
 Sourozenci 176 nn.
 Spisovatelství 215 nn.
 Společnost 23, 621, 627.
 Spolky katol. 389, 445 nn, 555.
 Sport 290, 438 n.
 Spravedlnost 235, 262 n, 628.
- Statečnost 21 n, 42, 237, 582, 591 nn, 601.
 Stavovské promluvy 8.
 Stranictví 388.
 Střídmost 311, 339 nn.
 Studující mládež 181, 188.
 Svádění 135, 563.
 Svatba 169.
 Svědomitost 227.
 Svěhlavost 252, 458.
 Svět, jeho faleš 11.
 Světobol 437.
 Svoboda 238, 381.
 Svornost 178, 386.
 Svůdce v. Svádění.
- Šat** 473 nn.
 Šetrnost 368 nn.
 Šlechtnost 407.
- Taktnost** 217, 317 n.
 Tanec 443 nn.
 Tichost v. Hněv.
 Tisk dobrý 215 n, 220 n; špatný 218 n.
 Tituly 453 n.
 Tlachavost 522 nn.
 Továrna 185 n.
 Trest 575.
 Trpělivost 429, 580 nn, 596.
 Trpící 579.
 Tvrdošijnost 252, 458.
- Udavačství** 537 n.
 Ukvapenost 254 n, 623.
 Umění 78.
 Umírněnost 275 nn.
 Úplatnost 234, 371.
 Upřímnost 501.
 Úslužnost 319.
 Úsudek praktický 247.
 Útěcha 602.
 Utrhačnost 529 nn.
 Utrpení 429 n, 577 nn, 602, jeho požehnání 568 n, zkušební kámen ctnosti 589.
 Úvaha v. Rozvaha.
 Uzavřenost 627.

- Váhavost** 286, 309 n, 353, 629.
Vášeň nezřízená 83 nn, 156, 245, 256, 289 n.
Vděčnost 487 nn.
Věda falešná 35.
Věrnost danému slovu 235.
Veselost 435 n.
Víra 15 nn, 599; povolání k v. 17, v. a jinoch 18 nn, v. a dívka 36 nn, v. a společnost 47, v. a zbožnost 46, věrnost 18; mužné vyznání 20, 24; pevná 25, 33, 629; stálá 34; živá 26 nn, 629; znát víru 28, námitky 29.
Vládčtivost 461 n, 632.
Vlast 201 nn.
Vůdce duchovní 183 n, 195.
Vychloubavost 457 n.
Výchova 166 nn, 251; špatná 70.
Vypočítavost 231.
Vystoupení na veřejnost 621, 628, 633.
Vytrvalost 301 nn, 360, 595.
Vzdorovitost 459.
Zábava 438 nn.
Zahálka 69.
Zapomnětlivost 286 n.
Zármutek 581 n.
Zásady 227.
Zasnoubení 136 nn, 154; volba snoub. 145 nn, opatrnost 137 nn.
Závist 544 nn.
Zbabělost 237 n, 592.
Zbožnost 45, 425; falešná 48 nn, 390.
Zdraví 342, 561.
Zdrželivost 279.
Zdvořilost 318, falešná 506.
Zevnějšek 491, 620.
Zkušenost 259.
Známost bezúčelná 72, 125; předčasná 132 n, nerozumná 128 nn; hříšná 156, 161; dovolená 155.
Zpupnost 456.
Zpytování svědomí 259 nn, 297 nn.
Zvědavost 79, 209, 311 nn.
Žárlivost 544, 552 nn.
Žena v křesťanství 37 nn, v protestantství 39, v pohanství 37, 44, v moderním pohanství 39 nn; ž. a Kristus 43.
Žert 514, 526 nn.
Život, skončení 613 nn.

Obsah.

Úvodem	7
1. Mládí, jaro života	10
2. Hrad na skále (víra)	15
3. Orel v oblacích (živá víra, slabá víra)	25
4. Zatmění slunce (nevěra)	30
5. Královská palma (světlo Kristovo a žena)	36
6. Skřivánek na jaře (zbožnost)	45
7. Leknín na bahnitě tůni (čistá dívka)	57
8. Křepelka přilbosná (varuj se příležitosti!)	62
9. Kometa na nebi (lehké děvče)	66
10. Studánka v lese (čistý jinoch)	74
11. Had v trávě (pokušitel)	82
12. Rytíř a jeho čest (poměr jinocha k dívce)	91
13. Věneček myrtový (čistota, Kristu a svaté Panně navždy zasvěcená)	116
14. Ptáče Mariino (hrdlička — čisté a svaté pojetí stavu manželského)	116
15. Kvítek z krajů věčného sněhu (milování, známost)	125
16. Dvojhvězda a snubní prsten (zasnoubení)	135
17. Sněženka (volha snoubence a snoubenky)	144
18. Květy a trny (příprava — modlitbou či hříchem?)	153
19. Svatební dary (Navždy svojí!)	163
20. Šťastná rodina (podmínky rodinného štěstí)	173
21. Motýlci. (Do života!)	180
22. Rytířský duch či klackovská léta? (Nebezpečná léta)	191
23. Dvoji láska (církev a vlast)	196
24. Dáblova kazatelna (špatná četba)	204
25. Kazatelna Kristova (tisk ve službách víry)	215
26. Skála v moři (charakter)	221
27. Dub nebo třtina? (Vlastnosti charakteru)	229
28. Kompas na moři (prozíravost)	240
29. Ruku na kormidle! (Jak prozíravosti dosíci)	250
30. Váčky a meč (spravedlnost)	261
31. Diamant v brusírně (sebezápor)	274
32. Maličkosti (sebevýchova a sebekázeň)	283
33. Pavouk, křeček a jiní roztomilí čtyřnožci (sebeovládání)	299
34. Kvítek s alpských výšin (takt, zdvořilost)	317
35. Požár v prerii (hněv)	329
36. Nemnoho jidej, nevšecko zavídej (střídmost)	339

37. Nad spícími nivami (lenost)	347
38. Včelky v úlu (pracovitost)	355
39. Kapka ke kapce (spořivost)	367
40. Ozdoba našich zahrádek (bliženská láska)	375
41. Tajemství mnohého úspěchu (svornost)	386
42. Jen nebe jest věrné (přátelství)	392
43. Egoista našich luk (sobeectví)	399
44. Prvosenka a jiné kvítky (milosrdenství, soucit)	408
45. Ve službách lásky (apoštolát)	416
46. V zem chrysaném (radost, zábava)	433
47. Ctnost satanova (pýcha)	448
48. Čtyřlístek z d'áblovy zahrádky (vládychtivost, ctižádost, kritisování, domýšlivost)	461
49. Opeření parádnici (móda)	472
50. Dva milé kvítky (pokora, skromnost)	481
51. Záludné perličky (pokrytectví)	493
52. Potemkinovy vesnice (lež)	509
53. Dva žvanilové z horké Afriky (povidavost)	520
54. Inkoust a saze (pomluva, utrhačnost)	529
55. Okrasa pekla a radost d'áblova (závist, žárlivost)	543
56. Ledové hory (pohoršení)	559
57. Zdomácnělý cizokrajný kvítek (trpělivost, statečnost)	577
58. Mys dobré naděje (druhá božská ctnost)	597
59. Nezapudka (úcta mariánská)	604
60. Jiřina, čekanka, břechťan (konec života)	613
Vložka: čtvero letor	617
Závěr	643

V záhonech Mariiných. Exerciční knihovny č. 5.

Vydala Marie R. Junová.

Vytiskla Národní správa závodů Jana Steinbrenera ve Vimperku na Šumavě, podle návrhu autorova polotučným písemem pisma Lorimer.

Titulní obrázek volen autorem.

Kniha vyšla ve dvou vydáních — v malém, obsahujícím prvních 24 kapitol, a ve velkém o 60 kapitolách.